CONGRESS BOOK

Iksad Publications

THE BOOK OF ABSTRACTS 2017©

AL-FARABI 1st INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

May 11-14, 2017
Gaziantep / TURKEY

Editors

Prof. Dr. Zhakipbek ALTAEV
Prof. Dr. Zharkynbike SULEIMENOVA
Assoc. Prof. Dr. Omer Okan FETTAHLIOGLU

ISBN –978-605-9885-18-8

Institution Of Economic Development And Social Researches

CONGRESS BOOK

THE BOOK OF ABSTRACTS

AL-FARABI 1st INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES

May 11-14, 2017
Gaziantep / TURKEY

Editors

Prof. Dr. Zhakipbek ALTAEV
Prof. Dr. Zharkynbike SULEIMENOVA
Assoc. Prof. Dr. Omer Okan FETTAHLIOGLU

Institution Of Economic Development And Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
Golbaşı / ADIYAMAN - TURKEY
TR: +90 0850 303 5 603 USA: +1 631 685 0 853
E posta: info@iksad.org
www.iksad.org
www.iksadkongre.org

All rights of this book belongs to IKSAD. Without permission, this book can't be duplicated and dilivered.
The writers are responsible both ethically and juristically related with texts

Iksad Publications - 2017©
ISBN – 978-605-9885-18-8

CONGRESS ID

NAME OF CONGRESS

Al Farabi 1st International Congress on Social Sciences

TYPE OF PARTICIPATION

Keynote and Invited

DATE AND PLACE

May 11-14, 2017 Gaziantep / TURKEY

ORGANIZATOR

Institution of Economic Development and Social Researches

Al Farabi Kazakh National University

HEAD of CONGRESS

Prof. Dr. Zharkynbike SULEIMENOVA

HONORARY PRESIDENT

Prof.Dr. G. M. MUTANOV

Rector of Al Farabi Kazakh National Unversity

HEAD OF ORGANIZING COMMITTEE

Mustafa Latif EMEK

COORDINATOR

Lecture Sefa Salih BİLDİRİCİ

ORGANIZATION COMMITTEE

Prof. Dr. Zhakipbek ALTAEV

Al Farabi Kazakh National University

Prof. Dr. A.S. KISTAUBAYEVA

Al Farabi Kazakh National University

Prof. Dr. Alia R. MASALIMOVA

Al Farabi Kazakh National University

Prof. Dr. Akmaral S. SYRGAKBAYEVA

Al Farabi Kazakh National University

Mariam S. OLSSON

Damezhan SADYKOVA

WU Yicheng

Kaldygul ADILBEKOVA

Baurzhan BOTAKARAEV

SCIENTIFIC ADVISORY BOARD

Dr. A.S. KISTAUBAYEVA	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Abdikalık KUNIMJAN	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Adil AKINCI	Kırklareli University
Dr. Alma T. AKAJANOVA	Abai Kazakh National University
Dr. Alia R. MASALIMOVA	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Amanbay MOLDIBAEV	Taraz State Pedagogy University
Dr. Ahmet KULAS	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Ahmet ULUSOY	Karadeniz Teknik University
Dr. Akmaral S. SYRGAKBAYEVA	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Armağan KONAK	Mehmet Akif Ersoy University
Dr. Anatoliy LOGINOV	Ukraine Shevchenko Lugan National University
Dr. A.S. KIDIRSAEV	Makhambet U. Batı Kazakhistan State University
Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA	Orleu National Development Institute
Dr. Bahıt KULBAEVA	S.Baybeshev Aktobe University
Dr. Bakıt OSPANOVA	H.Ahmet Yasawi International Kazakh-Turk University
Dr. Bayram BOLAT	Ömer Halisdemir University
Dr. Bazarhan IMANGALIEVA	K.Zhubanov Aktobe State Region University
Dr. Baris YILDIZ	Gumushane University
Dr. Bekzhan B. MEYRBAEV	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Berrin GUZEL	Adnan Menderes University
Dr. Bigamila TORSIKBAEVA	Astana Medical University
Dr. B.K.ZAYADAN	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Botagul TURGUNBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Caner KARAVIT	Mimar Sinan University
Dr. Cemal INCE	Gaziosmanpasha University
Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA	Rasulbekov Kyrgiz Economy University
Dr. D.K.TÖLEGENOVA	Makhambet U. West Kazakhistan State University
Dr. Dinarakhan TURSUNALIVA	Rasulbekov Kyrgiz Economy University
Dr. Dursun KOSE	Mehmet Akif Ersoy University
Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAEV	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Elbeyi PELIT	Afyon Kocatepe University
Dr. Elvan YALCINKAYA	Ömer Halisdemir University
Dr. Engin KANBUR	Kastamonu University
Dr. F. Zisan KARA	Aksaray University
Dr. Fethi DEMIR	Yuzuncu Yil University
Dr. George RUDIC	Montreal Montreal Pedagogie Moderne Institute
Dr. Gonul ERDEM NAS	Bartın University
Dr. Guzel SADYKOVA	Kastamonu University
Dr. Gulmira ABDIRASULOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Gulsat SUGAYEVA	Dosmukhamedov Atyrau State University
Dr. Gurcan PAPATYA	Suleyman Demirel University
Dr. G.I. ERNAZAROVA	Al – Farabi Kazakh National University

Dr. Hacer ARSLAN KALAY	Yuzuncu Yil University
Dr. Hacer MUTLU DANACI	Akdeniz University
Dr. Hakan CANDAN	Karamanoglu Mehmetbey University
Dr. Hasan COSKUN	Gaziosmanpasha University
Dr. Huseyin ÇETİN	Selcuk University
Dr. Ibrahim BOZACI	Kırıkkale University
Dr. Ibrahim KILIC	Afyon Kocatepe University
Dr. Ibrahim TURKOĞLU	Fırat University
Dr. Ilker YAKIN	Mersin University
Dr. Isaevna URKIMBAEVA	Abılai Khan International Relations University
Dr. Kalemkas KALIBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Karligash BAYTANASOVA	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. K.A.TLEUBERGENOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kemal EROL	Yuzuncu Yil University
Dr. Kenjehan MEDEUBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kenan ILARSLAN	Afyon Kocatepe University
Dr. Kenes JUSUPOV	M. Tınısbaev Kazakh Communication Academy
Dr. Keles Nurmasuli JAYLIBAY	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Kulas MAMIROVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Machabbat OSPANBAEVA	Taraz State Pedagogy University
Dr. Maha Hamdan ALANAZI	Riyad King Abdulaziz Technology Institute
Dr. Malik YILMAZ	Ataturk University
Dr. Mavlyanov ABDIGAPPAR	Kyrgiz Elaralık University
Dr. Maira ESIMBOLOVA	Kazakhistan Narkhoz University
Dr. Maira MURZAHMEDOVA	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Mehmet AVCI	Mugla Sitki Kochman University
Dr. Mehmet AKSARAYLI	Dokuz Eylul University
Dr. Mehmet GUNGOR	Mersin University
Dr. Mehmet Recep TAS	Yuzuncu Yil University
Dr. Mehmet GULLU	Gaziosmanpasa University
Dr. Metin KOPAR	Adiyaman University
Dr. Mirac EREN	Ondokuz Mayıs University
Dr. Mustafa GULEC	Ankara University
Dr. Mustafa TALAS	Omer Halisdemir University
Dr. Khan Nadezhda	E.A. Buketov Karaganda State University
Dr. Nihan BIRINCIOGLU	Karadeniz Teknik University
Dr. Nuran AKSIT ASIK	Balikesir University
Dr. Nurhan PAPATYA	Suleyman Demirel University
Dr. N.N. KERMANOVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Orhan ELMACI	Dumlupinar University
Dr. Osman Kubilay GUL	Cumhuriyet University
Dr. Omer UĞUR	Gumushane University
Dr. Ozlem GUZEL	Akdeniz University
Dr. P.S. PANKOV	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Rustem KOZBAGAROV	M. Tınısbayev Kazakh Communication Academy
Dr. Sarash KONYRBAEVA	Kazakh State Women's Teacher Training University
Dr. Salima N. KAIRZHANOVA	Dosmukhamedov Atyrau State University
Dr. Selahattin KAYNAK	Ondokuz Mayis University
Dr. Seden DOGAN	Adnan Menderes University

Dr. Sibel BAYRAM	Duzce University
Dr. Sibel Mehter AYKIN	Akdeniz University
Dr. Sevcan YILDIZ	Akdeniz University
Dr. Sara MAZHITAYEVA	E.A. Buketov Karaganda State University
Dr. Turkmen Taser AKBAS	Pamukkale University
Dr. Tsendiin BATTULGA	Mongolia State University
Dr. Ulbosın KIYAKBAEVA	Abai Kazakh National Pedagogy University
Dr. Umran TURKYILMAZ	Gazi University
Dr. Vecihi SONMEZ	Yuzuncu Yil University
Dr. Veysel CAKMAK	Aksaray University
Dr. Vera ABRAMENKOVA	Russia Family Studies Institute
Dr. Vlademir VISLIVIY	Ukraine National Technical University
Dr. Yasin DONMEZ	Karabuk University
Dr. Yang ZITONG	Wuhan University
Dr. Zekeriya NAS	Yuzuncu Yil University
Dr. Zeynep KARACOR	Selcuk University
Dr. Zeynullina AYMAN	S. Toraygirov Pavlodar State University
Dr. Zharkyn BALTABAEVA	Abai Kazakh National Pedagogy University
Dr. Zhaparkwlova N. IKSANOVA	Al – Farabi Kazakh National University
Dr. Zongxian FENG	Xi`an Jiatong University
Dr. Zuhal ONEZ CETIN	Usak University
Dr. Zubeyir BAGCI	Pamukkale University

CONGRESS PROGRAMME

OPENING CERAMONY
AÇILIŞ RESEPSİYONU

13:00 – 15:00

Opening Speech by
Prof.Dr. Zharkyn SULEIMANOVA (Head of Congress)
Prof.Dr. Salih OZTURK (Head of Science Committee)

Al – Farabi University Presentation Video

Welcome Speech by
Prof.Dr. Zhakipbek ALTAEV (Deputy Rector of Al Farabi University)
Mustafa Latif EMEK (Head of IKSAD)

Conference
Dr. Shurubu KAYHAN
Invited Speaker

Conference
Dr. Metin KOPAR
Invited Speaker

Dombra Concert

DAY – I
MAY 11, 2017 (Thursday)
10:30/12:15

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Royal Hotel)
Head of Session **Yrd. Doç. Dr. Metin KOPAR** **Prof.Dr.Anarkul SALKINBAY**	**Head of Session** **Prof.Dr. Metin AKİS** **Doç.Dr.Erbol ABAKAN**	**Head of Session** **Prof. Dr. Mehmet OKUR** **Doç. Dr. Sholpan ARINGAZINA**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Nazif ÇETİN** **Prof.Dr. Jakipbek ALTAEV**	**Head of Session** **Prof.Dr. Mustafa TAŞLIYAN** **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA**
1960 DARBESİ SONRASI DEMOKRAT PARTİ GAZİANTEP MİLLETVEKİLİ BAHADIR DÜLGER'İN YARGILANMASI **Yrd. Doç. Dr. Metin KOPAR**	17. YÜZYIL BAŞLARINDA ANTEP'İN SOSYAL VE EKONOMİK DURUMU **Prof.Dr. Metin AKİS**	SİYASAL İLETİŞİM SÜRECİNDE LİDER İMAJI VE SANAL KİMLİK: DEVLET BAHÇELİ ÖRNEĞİ **Öğr. Gör. Süleyman ŞAHAN** **Öğr. Gör. Yusuf CİNKARA**	"İstihdam ve Kayıt Dışı Ekonomi-Türkiye OECD Karşılaştırmaları **Yrd. Doç. Dr. Nazif ÇETİN**	ÖRGÜTSEL SİNİZM İLE SOSYAL BAĞLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİ **Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN** **Tuba BIYIKBEYİ** **Enise FİDAN**
SEYYAHLAR GÖZÜYLE 17. YÜZYILDA BİR OSMANLI KAZÂSI: ROMANYA "BABADAĞI" **Ayşe Beyza BÜYÜKÇINAR**	İBN HALDUN'UN NAZARİYESİ IŞIĞINDA BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ/DÖNÜŞÜMÜ MESELESİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME **Arş. Gör Sinan TARİFCİ**	SİYASAL KÜLTÜRÜN POLİTİK SÜREÇLERE YANSIMASI: BİR SİYASAL LİDER ÖRNEĞİ **Arş. Gör Oğuz GÖKSU** **Doç. Dr. Fuat USTAKARA**	FİNANSAL PERFORMANSIN ÖLÇÜLMESİ: DOKUMA SANAYİİ'NDE FAALİYET GÖSTEREN FİRMALAR ÜZERİNE BİR UYGULAMA **Doç. Dr. İlhan EGE** **Gönül ÖZKAN**	ALGILANAN HİZMET KALİTESİ, MÜŞTERİ MEMNUNİYETİ VE MÜŞTERİ SADAKATİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI **Prof.Dr. Mustafa TAŞLIYAN** **Yrd. Doç. Dr. Bengü HIRLAK** **Bilge GÜLER** **Yasin CEYHAN**

ESKİ TÜRK TOPLUMUNDA KADIN“ Hun, Gök Türk ve Uygur” Örneği **Oğulcan Mert KEMALOĞLU**	KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN TEFSİRU ÂYETİ'L-KUR'ÂN İSİMLİ ESER **Doç. Dr Burhan BALTACI**	TÜRKİYE'DE E-DEVLET STRATEJİSİNİN EKONOMİK KALKINMAYA ETKİLERİ **Doç. Dr., Ömer Faruk ALTUNÇ** **Arş. Gör. Vedat ALMALI**	HİSSE SENEDİ PİYASALARINDA OCAK AYI ANOMALİSİ ve E7 ÜLKELERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA **Tuğba NUR TOPALOĞLU**	YEREL YÖNETİMLERDE SOSYAL SORUMLULUK VE GENEL DEĞERLENDİRME: BİR ALAN ARAŞTIRMASI **Prof.Dr. Mustafa TAŞLIYAN** **Öğr. Gör. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU** **Merve DEMİRBANKA** **Nurcan ÖZTÜRK**
2000'Lİ YILLARIN POPÜLER TÜRK DİZİ VE FİLMLERİNDE OSMANLI TARİHİNE YÖNELİŞ **Arş. Gör. Dr. Gönül CENGİZ** **Arş. Gör. Birgül ALICI**	FARABİ'YE GÖRE RUHUN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ MESELESİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ata Az**	TEK PARTİ DÖNEMİNDE GENÇLİĞİN EĞİTİMİ VE İSTİHDAMINA DAİR BAZI RAPORLAR **Prof. Dr. Mehmet OKUR**	TOPSIS VE MOORA YÖNTEMLERİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL PERFORMANSIN PAY GETİRİLERİNE ETKİSİ: BİST ÇİMENTO-BETON İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA **Doç. Dr. İlhan EGE** **Öğr. Gör. Serdar YAMAN**	ROL BELİRSİZLİĞİ VE ROL ÇATIŞMASININ ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA ÜZERİNE ETKİLERİ: BİR ALAN ARAŞTIRMASI **Öğr. Gör. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU** **Merve DEMİRBANKAY**
GELENEKSEL HALK DANSLARINDA KADIN: DİRSE HAN VE YAŞLUCUK HANIM'IN DANSI ÖRNEĞİ **Yrd. Doç. Dr. Neslihan ERTURAL**	FARABİ FELSEFESİNDE “CEVHER VE ARAZ” İLİŞKİSİNİN MODERN SANAT ÜZERİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ **Doç. Dr. Yunus BERKLİ** **Yrd. Doç. Dr. Gülten GÜLTEPE**	İSTASYON TABANLI KURAKLIK İNDİSLERİ (PNP, SPI, ERİNÇ) KULLANILARAK MERSİN'DE KURAKLIK ANALİZİ **Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali ÇELİK** **Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY**	FİRMA DEĞERİNE ETKİ EDEN MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN TESPİT EDİLMESİ: MALİ SEKTÖR ÜZERİNE PANEL VERİ ANALİZİ **Arş. Gör. Emre Esat TOPALOĞLU** **Öğr. Gör. Özlem KARAKOZAK**	GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: ÜNİVERSİTELERDE YAPILAN BİR ALAN ARAŞTIRMASI **Öğr. Gör. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU** **Merve DEMİRBANKAY** **Ayşegül KAYA** **Abdülkadir BİLİCİ**
COMPARISION OF ENERGY AND ENERGY POLICY AMONG THE GLOBAL POWERS **Postgraduate Zeynel Abidin POLATTAS** **Assistant Professor Dr. Aslı OZPOLAT**	İBNİ HALDUN'UN MUKADDEME'SİNDE MÜLK VE DEVLET AYRIMI **Doç. Dr. Yücel KARADAŞ**	ARAŞTIRMA ve GELİŞTİRME YATIRIMLARININ HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ VE HİSSE SENEDİ FİYAT VOLATİLİTESİNE ETKİSİ: BIST TEKNOLOJİ BİLİŞİM FİRMALARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA **Arş. Gör. Aslı YIKILMAZ ERKOL** **Arş. Gör. Emre Esat TOPALOĞLU** **Öğr. Gör. Özlem KARAKOZAK**	BORSA İSTANBUL SINAİ ve MALİ ENDEKSLERİNDE YILIN AYI ETKİSİ **Yrd. Doç. Dr. Tuncay Turan TURABOĞLU** **Tuğba NUR TOPALOĞLU**	FAKÜLTE YAŞAMININ NİTELİĞİ, AKADEMİK ÖZ-YETERLİK VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ: İİBF ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI **Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN** **Bengü HIRLAK** **Enise FİDAN** **Bilge GÜLER**
GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN EKONOMİK MALİYETİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ **Yrd. Doç. Dr. Aslı ÖZPOLAT** **Yrd. Doç. Dr. Ferda NAKIPOĞLU ÖZSOY**	HUKUK FELSEFESİNDE SİVİL İTAATSİZLİK SORUNU **Arş. Gör. Murat BAYRAM**	İKTİSAT VE ÇEVRE BAĞLAMINDA BİR ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMI: EKOFEMİNİZM **Öğr. Gör. Hamdi AYYILDIZ**	IDENTITY AND BELONGING CHANGED BY WAR **Zeynel KARACAGIL** **Doç. Dr. Meryem BULUT**	STANDART REÇETE HAZIRLANMASI ÜZERİNE BİR DENEME: GAZİANTEP ALİNAZİK ÖRNEĞİ **Oya ÖZKANLI** **Yrd. Doç. Dr.** **Arş. Gör. Erol TAŞKIN**

DAY – I
MAY 11, 2017 (Thursday)
15:30/17:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Royal Hotel)
Head of Session **Prof.Dr. İsmail BAKAN** **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Sadettin PAKSOY** **Doç.Dr.Karligaash JYLKISHIBAYEVA**	**Head of Session** **Prof. Dr. Abdullah SOYSAL** **Prof.Dr Osman KARKACIER**	**Head of Session** **Prof. Dr. Asem Nauşabayeva HEKİMOĞLU** **Yrd. Doç.Dr. Mustafa METE**	**Head of Session** **Prof. Dr. Beyhan ASMA** **Doç.Dr. Cuma BOZKURT**
SAĞLIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ ALGILARI **Prof.Dr. İsmail BAKAN** **Arş. Gör. İnci Fatma DOĞAN** **Y. Sonay YILMAZ**	ARŞİV VESİKALARI TEMELİNDE PÜZANTİYON GAZETESİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME (1896-1918) **Arş. Gör. Ozan Can AKPINAR**	KAMU PERSONEL HAREKETLİLİĞİNİN KİŞİ-ÖRGÜT UYUMU, ÖRGÜTSEL BAĞLILIK ve İŞ TATMİNİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ **Arş. Gör. Fatih UÇAN**	ÇAKIŞAN ÇIKARLAR KAPSAMINDA RUS İRAN İLİŞKİLERİ VE NÜKLEER PROGRAMI **Prof. Dr. Asem Nauşabayeva Hekimoğlu**	MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KOBİ TFRS HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ **Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN**

OTELCİLİK SEKTÖRÜNDE MEYDANA GELEBİLECEK KRİZLERE KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç. Dr. Halil AKMEŞE** **Arş. Gör. Sercan ARAS** **Doğan ATAMAN**	ALBERT CAMUS FELSEFESİ BAĞLAMINDA: İNTİHAR, SAÇMA VE BAŞKALDIRI KAVRAMLARI **Arş. Gör. Faruk YORGUN**	BİLİŞİM SEKTÖRÜNDE ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE FİNANSAL PERFORMANS İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA **İlkut Elif Kandil GÖKER** **Yrd. Doç. Dr.**	BANKA PERFORMANSINA LİKİDİTE RASYOSUNUN ETKİSİ: AHP UYGULAMASI **Prof.Dr İlyas AKHİSAR** **Öğr. Gör. Fuat ÇAMLIBEL**	TÜRKİYE'NİN EKONOMİK İŞBİRLİĞİ HAREKETLERİ: TÜRK CUMHURİYETLERİ ALTERNATİFİ **Öğr. Gör. Ömer YILMAZ** **Öğr. Gör. Kübra KARAYILAN** **Doç.Dr. Cuma BOZKURT**
TÜRKİYE'DE REEL GSYH, AR-GE HARCAMALARI VE EKONOMİK ÇIKTILAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ **Öğr. Gör. Dr. Erhan DUMAN**	TYCHO BRAHE'NİN GÖZLEMLERİNİN ARİSTOTELES'İN EVREN ANLAYIŞINA ETKİSİ **Arş. Gör. Asım DİLMAÇÜNAL**	AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ **Arş. Gör. Dr. Cuma SONGUR** **Şb. Md. Erhan SAYLAVCI** **Arş. Gör. Şafak KIRAN**	ZORUNLU TÜRKİYE İLE BAĞIMSIZ TÜRK CUMHURİYETLERİ ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLERE TEORİK BİR BAKIŞ **Yrd. Doç.Dr. Mustafa METE** **Funda MERMERTAŞ**	SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE OKUMA YAZMA ÖĞRETİM SÜRECİNDE AİLELERDEN BEKLENTİLERİ **Öğr.Gör. Didem KAYAHAN YÜKSEL**
SOSYAL DEVLET VE SAĞLIĞIN DÖNÜŞÜMÜ **Yrd. Doç. Dr. Ali ÜNAL**	SOFİSTİK HAREKETTE SÖZÜN ÖNEMİ **Araş. Gör. Ali Han BABUÇÇU**	SAĞLIK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE ÖZELLİKLERİNİN BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ **Prof. Dr. Abdullah SOYSAL** **Arş. Gör. Şafak KIRAN** **Hamdullah SALMİ**	BEYAZ EŞYA SEKTÖRÜNDE YEŞİL KURUMSAL REKLAMLARIN ANALİZİ: BOSCH, ARÇELİK, PROFİLO KURUMSAL REKLAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME **Yrd. Doç. Dr. Burcu ALTIPARMAK** **Arş. Gör. Cansu MAYADAĞLI**	TÜRKİYE İLE BRICS EKONOMİLERİNİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRMASI **Öğr. Gör. Ömer YILMAZ** **Öğr. Gör. Kübra KARAYILAN** **Doç.Dr. Cuma BOZKURT**
ERZURUM İLİ İÇİN İŞKUR'UN MEVCUT DURUM ANALİZİ VE İŞE YERLEŞTİRME VERİMLİLİĞİNİN 2020 YILINA KADARKİ TAHMİNİ: GRİ TAHMİN METODU **Arş. Gör. Mesliha GEZEN** **Arş. Gör. Fatih UÇAN**	AK PARTİ İKTİDARINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ: 2002-2016 DÖNEMİ **Doç. Dr. Sadettin PAKSOY** **Uzm. Hüseyin ÇAM**	THE STRUCTURAL ANALYSIS OF AGRICULTURE, FOOD AND ENERGY SECTORS IN TURKEY; AN INPUT-OUTPUT ANALYSIS **Prof.Dr Osman KARKACIER** **Associate Prof.Dr Gülden BÖLÜK**	KIRSAL KALKINMADA ÖNCÜ BİTKİ: HİNT İNCİRİ **Yrd. Doç. Dr. Âdem EROL** **Öğr. Gör. Hamdi AYYILDIZ** **Yrd. Doç. Dr. Yusuf NİKPEYMAN**	BRICS-T ÜLKELERİ VE DIŞ TİCARET POLİTİKALARININ ANALİZİ **Doç.Dr. Ahmet ŞAHBAZ** **Öğr. Gör. Mahmut Sami DURAN**
GAZİANTEP'TEKİ BİR İŞLETMEDE ÇALIŞANLARIN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ALGILARININ DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ANALİZİ **Yrd. .Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN** **Öğr. Gör. Bülent YILDIZ** **Arş. Gör. Gül EKİNCİ**	EKONOMİK BÜYÜME VE İNOVASYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: TRC ÖRNEĞİ **Öğr. Gör. Dr. Erhan DUMAN**	ENERJİ BİLEŞENLERİNDEKİ DEĞİŞİMİN GSYH ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ÇİN VE TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ **Yrd. Doç. Dr. Hayri ABAR** **Arş. Gör. Müge YÜCE** **Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim KARAASLAN**	ÜRETİM İŞLETMELERİNDE KALİTE MALİYETLERİNİN PAF MODELİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASININ ÖNEMİ **Yrd. Doç. Dr. Caner ATIŞ** **Arş. Gör. Zeynep ŞENER**	MALPRAKTİS DAVALARINDA SAĞLIK ÇALIŞANLARININ DURUMUNUN TIBBİ KÖTÜ UYGULAMAYA İLİŞKİN ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ **Öğr. Gör. Fuat ÇAMLIBEL** **Prof. Dr. İlyas AKHİSAR**

DAY – I
MAY 11, 2017 (Thursday)
17:15-19:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Royal Hotel)
Head of Session **Prof.Dr. Yıldız AKPOLAT** **Prof. Dr. Beyhan ASMA**	**Head of Session** **Prof. Dr. Abdullah KIRAN** **Doç. Dr. Sholpan ARINGAZINA**	**Head of Session** **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA** **Prof.Akmaral SIRGAKBAEVA**	**Head of Session** **Prof.Dr. Salih ÖZTÜRK** **Doç. Dr. Aset KURANBEK**	**Head of Session** **Prof. Dr. Mustafa PAKSOY** **Dr. A. OTUNSHYEVA**
MEDYADA VE METİNLERDE KADIN FİGÜRÜNÜN TOPLUMSAL ALGISI **Prof. Dr. Beyhan ASMA**	ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAYICI MIDIR? **Prof. Dr. Abdullah KIRAN**	TÜRKİYE'Yİ BEKLEYEN BÜYÜK TEHLİKE: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE EKOLOJİK KRİZ **Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali ÇELİK** **Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY** **Yrd. Doç. Dr. Selahattin ÇELİK**	FABRİKA İŞÇİLERİNİN STRES KAYNAKLARI VE STRESLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ **Prof. Dr. Fatih KARCIOĞLU** **Arş. Gör. Kübra AKDAŞ** **Pınar AKTAŞ**	SINIRSIZ VE ÇOK YÖNLÜ KARİYER TUTUMLARININ BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: ADANA ÖRNEĞİ EXAMINING **Prof. Dr. Mustafa PAKSOY** **Yrd. Doç. Dr. Bengü HIRLAK** **Arş. Gör. Orhan BALIKÇI**

GELENEKSEL BİR TOPLUM ÖRNEĞİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN ÖZELLİKLERİNİ BELİRLEYEN ETKENLER ÜZERİNE BİR SOSYOLOJİK ANALİZ **Prof.Dr. Yıldız AKPOLAT**	BURSA CAMİLERİNDE BULUNAN BAZI OSMANLI DÖNEMİ SAATLERİNİN SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ **Yrd. Doç.Dr. H. Kâmil BİÇİCİ**	İÇ GİRİŞİMCİLİK, İÇ GİRİŞİMCİLİĞİ ETKİLEYEN ÖRGÜTSEL FAKTÖRLER VE KARAMAN OSB'DE BİR UYGULAMA **YRD. DOÇ.DR MURAT BAY**	TÜRKİYE İÇİN KRİTİK EŞİK: ORTA GELİR TUZAĞI **Prof. Dr. İbrahim ARSLAN** **Doç. Dr. Sadettin PAKSOY** **Öğr. Gör. Erdal ALANCIOĞLU**	ÇAĞDAŞ FELAKET, KÜRESEL ISINMA **Yrd. Doç. Dr. Selahattin ÇELİK**
MARAŞ BİBERİ ÜRETİCİLERİNİN ÜRETİM VE PAZARLAMA SORUNU **Öğr. Gör. Yeşim AYTOP** **Prof. Dr. Cuma AKBAY**	ÖDEMİŞ YILDIZ KENT ARŞİV MÜZESİ'NDE (ÖYKAM) VE TİRE KENT MÜZESİ'NDE BULUNAN BEZEMELİ TÜFEKLERİN VE PİŞTOVLARIN/TABANCALARIN SANAT TARİHİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ **Yrd. Doç.Dr. H. Kâmil BİÇİCİ**	2008 YILI FİNANSAL KRİZİ VE KRİZ SONRASI DÖNEMDE AZERBAYCAN BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA **Ferid YUSUBOV** **Mehmet Altan MASUN**	ÖĞRETMEN ADAYLARININ TUTUM VE MOTİVASYON DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Meral BEKTAŞ Şerife KARAGÖZ**	DESTEKLEYİCİ İNSAN KAYNAKLARI UYGULAMALARININ İŞ YAŞAM DENGESİNE ETKİSİ ÜZERİNE GÖRGÜL BİR ARAŞTIRMA: **ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ** **Arş. Gör. Fatih UÇAN** **Yrd. Doç. Dr. S. Börteçine AVCİ**
EĞİTİM VE İSTİHDAMA MESLEKİ YETERLİLİK TABANLI YAKLAŞIM: TURİZM ÖRNEĞİ **Doç.Dr. Sibel Mehter AYKIN**	KEFALETTEN DÖNME **Arş. Gör. Ahmet SAAT**	ANNE-BABA TUTUMLARI İLE MATEMATİK KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ **Yrd. Doç.Dr, Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR** **Prof.Dr. Şahin KESİCİ** **Prof.Dr.Mustafa BALOĞLU** **Yrd. Doç.Dr. Mehmet MURAT**	TASARIM ESTETİĞİNİN TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: OTOMOTİV ENDÜSTRİSİ ÖRNEĞİ **Yrd. Doç. Dr. İpek KROM**	TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLERLE YANLIŞ ARAZİ KULLANIMI-AFET İLİŞKİSİNİN ANALİZİ **Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY** **Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali ÇELİK**
TEKNOLOJİ TABANLI GİRİŞİMCİLERİN AİLELERİNİN EĞİTİMLERİ VE MESLEKLERİNE İLİŞKİN NOTLAR **Dr. Mehmet CANSIZ**	6098 SAYILI TÜRK BORÇLAR KANUNU UYARINCA ÖNGÖRÜLMEZLİK İLKESİ **Yrd. Doç.Dr. Selin SERT SÜTÇÜ**	TÜRKİYE'DE KAMU PERSONEL YÖNETİMİNDEN İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNE GEÇİŞ: TEMEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ **Doç.Dr. Ferit İZCİ** **Arş. Gör. M. Şerif YILDIZ**	ULUSAL VARLIK FONLARINA GENEL BİR BAKIŞ: TÜRKİYE VE NORVEÇ ÖRNEKLERİ **Öğr. Gör. Erdem KANIŞLI** **Yrd. Doç. Dr. Doğan BOZDOĞAN**	ENERJİ TÜKETİMİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNE YENİLENEBİLİR ENERJİ BAĞLAMINDA BİR ÖNERİ **Doç. Dr. Mehmet ÇINAR** **Ramazan ÖZ**
MUSTAFA ÇOKAY'IN KAFKASYA'DAKİ FAALİYETLERİ **Yrd. Doç. Dr. Vecihi Sefa Fuat HEKİMOĞLU**	DİN FELSEFESİ ÇERÇEVESİNDE İSLAM VE MODERN İSLAM DÜŞÜNCESİ **Arş. Gör. Halis ÇAVUŞOĞLU**	PARÇALANMIŞ AİLE YAPISININ ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNDEKİ ROLÜ **Doç.Dr. Ahmet ÖZKİRAZ** **Yrd.Doç.Dr. M. Nazan ARSLANEL** **Gül İŞÇİ BAŞ**	PHARMAKON BAĞLAMINDA DİL FELSEFESİ **Arş. Gör. Mustafa BİNGÖL**	TAKIM ÇALIŞMASINDA LİDERİN RÖLÜ: KIRGIZİSTAN'DAKİ «GAZPROM NEFT ASİA» ŞİRKETİNDE UYGULAMASI **İlim MYRZABEKOV** **Yrd. Doç.Dr. Elvan OKUTAN**

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
09:30/11:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Royal Hotel)
Head of Session **Doç.Dr. Kemal EROL** **Doç.Dr.Karligaash JYLKISHIBAYEVA**	**Head of Session** **Yrd. Doç.Dr. Bilge KUŞDEMİR KAYIRAN** **Yrd. Doç. Dr. Melike ÖZYURT**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Remzi BULUT** **Damezhan SADYKOVA**	**Head of Session** **Doç.Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU** **Doç. Dr. Aliya KOSHERBAYEVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Taner AKÇACI** **Doç. Dr. Aliya NIGMETOVA**
RASİM ÖZDENÖREN'İN "GÜL YETİŞTİREN ADAM" INDA KÜLTÜREL YABANCILAŞMAYA KARŞI ELEŞTİREL YAKLAŞIM **Doç.Dr. Kemal EROL** **Okt. Emin Emrullah EROL**	A2 SEVİYESİ ÖĞRENCİLERİNİN İSİM DURUM EKLERİ KULLANIMINDA YAPTIKLARI YAZIM YANLIŞLARI **Öğr. Gör. Meral GÜLLÜLÜ** **Öğr. Gör. Gülnaz BERBEROĞLU**	GASTRONOMİ TURİZMİNE YÖNELİK İLGİ VE ANTEP MUTFAĞININ BİLİNİRLİK DÜZEYİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ **Yrd.Doç.Dr.Hürriyet ÇİMEN** **Arş.Gör. Derya BAYSAL** **Yrd.Doç.Dr. Cavit ELGEZDİ** **Yrd.Doç.Dr.Firuzan SAÇ**	DR. BESİM ÖMER AKALIN'IN KALEMİNDEN ÜZÜM İLE TEDAVİ **Doç.Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU**	BİLGİ ÇAĞININ ODAK NOKTASI ÜNİVERSİTELERDE MANTAR YÖNETİMİ **Dr. Erol TEKİN** **Yrd. Doç. Dr. Nihan BİRİNCİOĞLU**
CHİNUA ACHEBE'İN "NO LONGER AT EASE" ADLI ROMANINDA SÖMÜRGECİLİK **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Recep TAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Fethi DEMİR**	36-61 AYLIK TÜRK ÇOCUKLARININ ÇİZİM, YAZI YAZMA VE ANLATIM BECERİLERİNİN İNCELENMESİ **Doç.Dr. Dilek ACER** **Arş. Gör. Dr. Gökçe KARAMAN**		TÜRKİYE İSLAMİ PİYASALARINDA RAMAZAN AYI ETKİSİ **H. Kübra ÖZYURT** **Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU** **Ahmet TAŞDEMİR**	İMALAT SEKTÖRÜ DIŞ TİCARET ETKİLEŞİMİ **Doç. Dr. Kilis Taner AKÇACI**

FARABİ'NİN DİN ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME **Yrd. Doç. Dr. İlyas ÖZDEMİR**	İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BAŞARILARININ VE OKUMA HIZLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ **Yrd. Doç.Dr. Bilge KUŞDEMİR KAYIRAN** **Öğrt. Zeliha KATIRCI AĞAÇKIRAN**	TÜRK CUMHURİYETLERİNİN PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞİ VE TÜRKİYE İLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ **Yrd. Doç. Dr. Remzi BULUT**	TÜRKİYE'DE AİLE YAPISININ SON DÖNEMDEKİ DEĞİŞİMİ **Yrd. Doç. Dr. Murat YILMAZ** **Arş. Gör. Numan ERTAŞ**	PRATİK OLARAK STRATEJİ (PoS) VE STRATEJİK DÜŞÜNCE OKULLARI Umut ÇİL Arş. Gör., Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
TÜRK KÜLTÜRÜNDE MOTİF VE DESEN TASARIMININ ÖNEMİ ÇİNİ SANATI ÖRNEKLERİ **Arş. Gör. Gökhan AKCA** **Prof. Dr. İskender IŞIK**	İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Melike ÖZYURT** **Öğrt. Gözde BAŞTOPÇU** **Öğrt. Fazilet BARCIN** **Öğrt. Gülben DEVİREN**	ENERJİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE – RUSYA FEDERASYONU ARASINDAKİ İLİŞKİLER **Yrd. Doç. Dr. Remzi BULUT**	TÜRKİYE'DE BOŞANMA ORANININ SON YILLARDAKİ DEĞİŞİMİ **Yrd. Doç. Dr. Murat YILMAZ** **Arş. Gör. Numan ERTAŞ**	TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SEKTÖREL DİNAMİKLER: LOJİSTİK **Doç. Dr. Taner AKÇACI**
GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK İLLÜSTRASYON: SÖZÜN TEMSİLİNDE BİR GÖRSEL ÇÖZÜMLEMESİ **Tuğba DEMİR**	PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI VE SOSYAL ONAY İHTİYACI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ **Arş. Gör Emine Nur AYDOĞMUŞ** **Arş. Gör. Meva DEMİR**	BİR LEASING UYGULAMASI OLARAK SAT VE GERİ KİRALA ANLAŞMALARI **Y. Doç. Dr. T. Turan TURABOĞLU** **Öğr. Gör. Serdar YAMAN**	SPORDA KRİZ YÖNETİMİ VE BİR VAKA ANALİZİ: TRABZON'DA HAKEMLER REHİN KALDI **Yrd. Doç.Dr. Mevlüde Canan CAN**	MÜZİK ÜRÜNLERİNİN PAZARLANMASINDA YENİ MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ROLÜ **Doç. Dr. Ünal İMİK** **Arş. Gör. Selin OYAN**
AFİŞ TASARIMLARINDA ANLAMLAŞTIRMA EĞİLİMİ VE ERWİN PANOFSKY ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE BİR ANALİZ **Yrd. Doç.Dr. Yaşar USLU**	ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ SOSYAL VE EKONOMİK YÖNÜ **Doç. Dr. Sinan GERÇEK** **Arş. Gör. Hasan Ali İRİK** **Arş. Gör. İhsan Serkan VAROL** **Arş. Gör. Necati ÇETİN**	"ANNELİK MEKİKLERİ": TRABZON'DA GÜRCİSTANLI İŞÇİ KADINLARIN "ULUSAŞIRI ANNELİK" DENEYİMLERİ **Arş. Gör. Ayşula KURT**	Tao Lehçesine Geçen Bazı Türkçe Kelimeler **Vardo Chokharadze**	G4 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORU ÖZEL STANDARTLARI AÇISINDAN 2015 İSO 500 İLK ONDA BULUNAN FİRMALARIN İNCELENMESİ Doç.Dr. Canan Gamze BAL Necmettin GÜL

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
11:15 - 12:15

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	**PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)**	**SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)**	**MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)**	**SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)**
Head of Session **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Recep TAŞ Yrd. Doç.Dr. Metin DEMİRCİ**	Head of Session **Yrd. Doç. D. Burak ÇAMURDAN** **Dr. Bülent ARPAT**	Head of Session **Prof.Dr. Hatice PALAZ ERDEMİR** **Doç.Dr. Halil ERDEMİR**	Head of Session **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA** **Doç.Dr.Erbol ABAKAN**	Head of Session **Doç.Dr. Berrin GÜZEL** **Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZTAŞ**
AHMET RASİM'İN AMELİ VE NAZARİ TA'LİM-İ LİSAN-I OSMANİ ADLI DİL BİLGİSİ KİTABI ÜZERİNE **Yrd. Doç.Dr. Metin DEMİRCİ**	MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA 3+1 EĞİTİM MODELİ STAJLARINDA YAPILAN İŞ TEKLİFLERİ VE ÖĞRENCİLERİN KABUL TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: HONAZ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ **Dr. Bülent ARPAT** **Yrd. Doç. D. Burak ÇAMURDAN** **Öğr. Gör. Murat TOKBAŞ** **Öğr. Gör. Adnan AKŞİT**	ROMA EMPERYALİZMİNE KARŞI DOĞU AKDENİZDE MÜCADELE ÖRNEĞİNDE ZENOBIA **Prof.Dr. Hatice PALAZ ERDEMİR** **Doç.Dr. Halil ERDEMİR**	YENİ MEDYA VE KÜLTEREL DÖNÜŞÜM **Öğr. Gör Emin AKIN** **Öğr. Gör. Akın AY**	KUTSAL MEKÂNLARDA DESTİNASYON TATMİNİ: MEKKE ÖRNEĞİ **Doç.Dr. Berrin GÜZEL** **Ramazan ÇAĞLAR** **Ilgaz Feray TÜVER**
BELL HOOK'UN AİN'T I A WOMAN: BLACK WOMEN AND FEMINISM KİTABININ ÜÇLÜ BASKI TEORİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Recep TAŞ**	JOHANN GOTTFRIED HERDER'DE MİLLİYETÇİLİK DÜŞÜNCESİ **Arş. Gör. Alper İPLİKCİ**	SİBİRYA'DA YAŞAYAN TÜRK TOPLULUKLARI VE GÜNCEL SORUNLARI **Betül TANRIÖĞEN**	POSTMODERNİZMİN KÜLTÜREL BAĞLAMI **Nedim Erdal GÜLTEKİN**	AKŞEHİRDE TURİZM ÇEŞİTLİLİĞİ VE KÜLTÜR TURİZMİ BAĞLAMINDA NASREDDİN HOCA **Yrd. Doç. Dr. Kadir ÖZTAŞ**

SEHÎ BEY TEZKİRESİNDE ATASÖZÜ VE DEYİM KULLANAN ŞAİRLER **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri ÇINARCI**	THE EDUCATIONAL LEVEL OF SHUIZU LOCATED AROUND THE SOUTHERN EAST OF GOIZHOU REGION IN CHINA **Nuray PAMUK OZTURK**	OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE HUDÂVENDİGÂR VİLÂYETİ'NDE İPEKÇİLİK FAALİYETLERİ VE HARÎR DÂRÜ'T-TALİMİ **Dr. Nursal Kumaş**	PRESENTEİSM VE ÖRGÜTSEL SESSİZLİK KAVRAMLARINA YÖNELİK BİR LİTERATÜR TARAMASI **Şerife KARAGÖZ**	HATAY İLİNDEKİ YEŞİL YILDIZLI OTELLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç. Dr. Atınç OLCAY Ali BAĞDADİ**
DEĞERLER EĞİTİMİ KAPSAMINDA CAHİT ZARİFOĞLU'NUN "GÜLÜCÜK" ADLI ESERİNE GENEL BİR BAKIŞ **Yrd. Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA Okt. Nesibe TAŞKIN**	İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİLERİ: BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ **Öğr. Gör., Mehmet KAPUSIZOĞLU Yrd. Doç. Dr., Hayriye ŞENGÜN Yrd. Doç. Dr., Füsun ÇELEBİ BOZ**	KÜRESELLEŞEN DÜNYADA ULUSLARARASI SİSTEMİN ATAERKİL YAPISI VE KADININ YERİ **Berna SARICA**	SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME VE YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİ KAZANDIRMADAKİ ETKİLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: REYHANLI ÖRNEĞİ **Uzm. Öğrt. Ali ÜNSAL**	TEOS ANTİK KENTİ VE LEUKİPPOS: ATOM TEORİSİ **Doç.Dr. Sevcan YILDIZ Uzm. Seden TURAMBERK ÖZERDEN**

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
13:00-14:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session Yrd. Doç. Dr. N. Gamze ILICAK Doç.Dr. Gauhar MEYRAM	**Head of Session Yrd. Doç.Dr. Osman Nuri ŞAHİN Yrd. Doç. Dr. Derya ŞAHİN**	**Head of Session Doç. Dr. Nuray KARACA Yrd. Doç. Dr. Oya ÖZKANLI**	**Head of Session Prof.Dr Veli URHAN Doç. Dr. Erbol ABAKAN**	**Head of Session Doç.Dr. Sibel MEHTER AYKİN Prof. Dr. Anarkul SALKINBAY**
SEZAİ KARAKOÇ İLE İSMET ÖZEL'İN POETİK FİKİRLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE MODERN İSLAMİ ŞİİR **Yrd. Doç.Dr. Fethi DEMİR Doç.Dr. Kemal EROL**	MUHASEBE DERSİ ALAN LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN MUHASEBE ETİĞİ ALGISININ ARAŞTIRILMASI: MARDİN İİBF ÖRNEĞİ **Yrd. Doç.Dr. Osman Nuri ŞAHİN**	ESKİ TÜRKLERDE TOY-ŞÖLEN YEMEKLERİ ve İÇECEKLERİ **Yrd. Doç. Dr. Oya ÖZKANLI Gökhan ARSLAN**	SİYASET FELSEFESİ BAĞLAMINDA DİN-SİYASET İLİŞKİSİ **Prof.Dr Veli URHAN**	TÜRKİYE'DE TURİZM GELİRLERİ İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA **Prof. Dr. Zeynep KARAÇOR Öğr. Gör Sevilay KONYA**
XVI. YÜZYIL ŞAİR TEZKİRLERİNİN MUKADDİMELERİNDE KAYNAK TESPİTİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Nuri ÇINARCI**	OKULÖNCESİ DÖNEM VE SANAT EĞİTİMİ **Yrd. Doç.Dr. Derya ŞAHİN**	1950-1955 ARASI HİSAR DERGİSİNDE YENİ MUHAFAZAKÂRLIK PARADİGMASI **Doç. Dr. Nuray KARACA**	CİNSİYETÇİ TERÖR **Doç.Dr Mevlüt ÖZBEN** .	AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TURİZM POLİTİKASI VE TÜRKİYE'NİN UYUMU **Doç.Dr. Sibel MEHTER AYKİN**
MUSAHİPZADE CELÂL'İN TİYATRO ESERLERİNDE KADIN TİPLERİ **Yrd. Doç. Dr. N. Gamze ILICAK**	KÜLTÜREL DEĞERLERE DUYARLI EĞİTİME HAZIRBULUNUŞLUK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI **Arş. Gör. Kasım KARATAŞ Prof. Dr. Dicle Behçet ORAL**	VI. YÜZYILIN İLK YARINDA ORTA ASYA'NIN SİYASİ AHVALİ VE GÖKTÜRK DEVLETİNİN TEŞEKKÜLÜ (M.S. 500-552) **Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ Meral KARTAL Gökhan ARSLAN**	KÜÇÜK PRENSİN DEMOKRATİK SORULARI **Yrd. Doç. Dr Deniz ACARAY**	TÜRKİYE'YE YÖNELİK ALMAN PAKET TUR PAZARININ HERFINDAHL-HIRSCHMAN ENDEKSİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ **Doç.Dr. Sibel MEHTER AYKİN**
SÖZLÜK VE SIKLIK ÇALIŞMALARI ÜZERİNE DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME **Yrd. Doç. Dr. Sami BASKIN Mehmet ASLAN**	ERKEN ÇOCUKLUKTA ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR: MÜNİH ÖRNEĞİ **Doç.Dr Dilek ACER**	KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE YER ALMA VE TİCARİ BANKALARININ PİYASA DEĞERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ **Özcan IŞIK Yrd. Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi**	KÜRESEL BİR YAŞAM FELSEFESİ OLARAK MONE-HEDONİZM **Yrd. Doç. Dr. Muhammet İRĞAT**	KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: IHLARA VADİSİ ÖRNEĞİ **Doç.Dr. Sevcan YILDIZ Öğr. Gör. Dr. Engin DERMAN**

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
14:15 - 15:45

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Yrd. Doç.Dr. Cihaner AKÇAY** **Doç.Dr.Karligaash JYLKISHIBAYEVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Mahmut KÜÇÜKOĞLU**	**Head of Session** **Doç. Dr. Ayhan DOĞAN** **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA**	**Head of Session** **Yrd. Doç.Dr Nurettin BELTEKİN** **Doç. Dr. Nuraisha BEKEYEVA**	**Head of Session** **Yrd. Doç.Dr. Semra ÇEVİK** **Yrd. Doç.Dr. Hürriyet ÇİMEN**
ÖLMEKTE OLAN TÜRK LEHÇELERİNİ KORUMA VE YAŞATMA **Arş. Gör. Murat AYDIN**	İNTERNET BAĞIMLILIĞI VE BİLGİSAYAR OYUNLARININ HEDEFLER ÜZERİNE OLUMLU VEYA OLUMSUZ ETKİLERİ **Öğr. Gör. Faruk ŞENTÜRK**	KAZANLI BİR AYDIN: MUHAMMED FATİH KERİMÎ (1870-1937) **Emre ÖZSOY**	İNANÇ ODAKLI TOPLULUKLARIN YENİDEN SOSYALLEŞTİRME POTANSİYELİ **Arş. Gör. Muhammet ÇEVİK**	YÖRESEL LEZZETLERİN SUNUMUNDA ESTETİK **Arş. Gör Derya BAYSAL** **Yrd. Doç.Dr. Semra ÇEVİK** **Yrd. Doç.Dr. Hürriyet ÇİMEN**
ARAPÇA DİL BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNDE SARFIN (MORFOLOJİNİN) YERİ **Yrd. Doç. Dr. Cihaner AKÇAY**	PEDAGOJİK FORMASYON EĞİTİMİ ALAN MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEK BİLGİLERİ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ **Arş. Gör. Tuğba ÇAĞLAK** **Prof.Dr Nezihe ŞENTÜRK**	KÜLTÜR İÇERİSİNDE BİREYİN KONUMU **Arş. Gör. Tuğba YAZICI**	SOSYAL BİR PROBLEM OLARAK IRKÇILIK **Arş. Gör. Muhammet ÇEVİK**	İTALYA TARİHİNDE ŞARAP KÜLTÜRÜ **Öğr. Gör. Esma Nur GEÇER** **Arş. Gör. Sabire YERLİKAYA**
17. YÜZYIL ŞAİRİ HAYLÎ ÇELEBİ VE DİVANI **Yrd. Doç.Dr. Erdoğan TAŞTAN**	İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMININ ÜNİVERSİTE ÖĞTENCİLERİ ARASINDAKİ FARKINDALIĞI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ **Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Mahmut KÜÇÜKOĞLU** **Doç. Dr. Selami ÖZCAN**	KAMU PERSONEL SİSTEMİNDE PATALOJİK BİR TİP, "YIĞMACI MEMUR" : NEDENLER, ETKİLER VE TEDBİRLER **Dr. Serdar Vural UYGUN**	BİR PAZARLAMA STRATEJİSİ OLARAK POPÜLER EZGİLERİN REKLAM SEKTÖRÜNDE KULLANIMI **Arş. Gör. Selin OYAN** **Doç. Dr. Ünal İMİK**	ANTİK DÖNEM ÇATI KİREMİDİ TİPLERİNDEN; LAKONİA **Arş. Gör. Yaşar ARLI**
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ SERAMİK BÖLÜMLERİNDE BİLGİSAYAR DESTEKLİ EĞİTİM VE SERAMİK SEKTÖRÜNDEKİ MEVCUT KONUMU **Öğr. Gör. Mustafa Bilge KOÇER**	AR-GE HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ **Doç. Dr. Veli YILANCI** **Arş. Gör. Mücahit AYDIN** Fourier Fonksiyonuna Dayalı Yeni Bir Eş Bütünleşme Testi **Doç. Dr. Veli YILANCI**	OSMANLI DEVLETİ'NDE KIZ SANAYİ MEKTEPLERİ **Doç. Dr. Ayhan DOĞAN** **Fatma ÇERİKAN**	SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA "DOĞU"YU ÖZNELEŞTİRMEK **Yrd. Doç.Dr Nurettin BELTEKİN**	TURİZM VE OTELCİLİK MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMET KALİTESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ **Doç.Dr Atınç OLCAY** **Eşref AY**
DİJİTAL HATA "GLITCH ART" SANAT ve TASARIMA YANSIMALARI **Doç. Dr. Şirin ŞENGEL** **Arş. Gör. Resul AY**	ÖĞRETMENLERİN MESLEKLERİNİN İLK YILLARINDA SINIF YÖNETİMİNDE YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ **Doç. Dr. Abdurrahman EKİNCİ** **Serdar BOZAN**	İSMAİL HAKKI HALVETÎ VE TEFSİR GÜNLÜĞÜ **Arş. Gör. Dr. Mehmet Akif GÖZİTOK**	KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE UYUGULANABİLECEK İDARİ KORUMA TEDBİRLERİ **Öğr. Gör. Ali BALKAN**	MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ TESPİTİNDE KULLANILAN MODELLER **Yrd. Doç.Dr. Mustafa KILLI** **Yrd. Doç.Dr. Samet EVCİ**
GRAFİK TASARIM ÜRÜN VE UYGULAMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMINDAKİ YENİLEŞİMCİ (İNOVATİF) YANSIMALARI **Öğr. Gör. Erdoğan DİZDAR**	YENİ TEKNOLOJİLERİN BENİMSENMESİ: GİYİLEBİLİR TEKNOLOJİ ve CİHAZLAR ÜZERİNE BİR UYGULAMA **Seyran BELGE** **Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU**	Gürcü Dilini Bilmeyen Öğrenci Gruplarında Okuma İlgisini Çeken Faktörler **Mariam CHOKHARADZE**	KADIN BASKETBOLCULARIN YEREL BASINDA TEMSİLİ: HABER GAZETESİ ÖRNEĞİ **Yrd. Doç.Dr Beste Nigâr ERDEM** **Nihan YÜCEL**	

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
16:00-17:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Doç.Dr. Fatma ÖZTÜRK DAĞABAKAN** **Yrd. Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA**	**Head of Session** **Prof.Dr. Şahin KESİCİ** **Prof.Dr. Mustafa BALOĞLU**	**Head of Session** **Doç. Dr. M. Salih MERCAN** **Prof. Zharkyn SULEIMENOVA**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Sevil DEMİRAL** **Prof.Dr. Zhakipbek ALTAEV**	**Head of Session** **Prof.Dr. Salih ÖZTÜRK** **Prof. Dr. Akmaral SIRGAKBAEVA**
EDİP CANSEVER'İN ŞİİRLERİNDE YER ALAN "KAÇIŞ" TEMASI ÜZERİNE **Yrd. Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA** **Öğrt. Neşe DARENDE**	ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR İLE SINAV KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ **Prof.Dr. Mustafa BALOĞLU** **Yrd. Doç. Dr. Mehmet MURAT** **Yrd. Doç. Dr. Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR** **Prof.Dr. Şahin KESİCİ**	TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK YILLARINDA MADEN FAALİYETLERİ(1923-1933) **Doç. Dr. M. Salih MERCAN**	BİREY-ÖRGÜT UYUMU: "BAĞLAYICI OLAN DEĞERLER MİDİR?" **Öğr. Gör. Buket ÇETİNKAYA**	SPOR TURİZMİNDE FARKLI ALTERNATİFLER: BAYBURT İLİ ÖRNEĞİ **Yrd. Doç. Dr. Emine TAŞ** **Öğr. Gör. Mehmet KAPUSIZOĞLU**
TÜRKÇE VE ALMANCA POLİTİK DİLDE STREOTİPLER **Doç.Dr. Fatma ÖZTÜRK DAĞABAKAN**	ANNE-BABA TUTUMLARI İLE SINAV KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet MURAT** **Yrd. Doç. Dr. Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR** **Prof.Dr. Şahin KESİCİ** **Prof.Dr. Mustafa BALOĞLU**	MUDANYA KONFERANSINA DOĞRU **Doç. Dr. M. Salih MERCAN**	MODERN YAŞAMDA KOMŞULUK İLİŞKİLERİNİN AKIŞKANLIĞI ÜZERİNE **Arş. Gör. Pınar LALOĞLU**	TÜRKİYE'DE BÜYÜME-ENFLASYON İLİŞKİSİ: GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ (1939-2013) **Öğr. Gör. Ayhan KORKULU** **Öğr. Gör. Burhan YILMAZ**
ÇAĞDAŞ KAMU DENETİMİ YÖNTEMİ: OMBUDSMANLIK VE TÜRKİYE İÇİN SAĞLIK HİZMETLERİ OMBUDSMANLIĞI ÖNERİSİ **Arş. Gör. Adnan KARATAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Salih Börteçine AVCİ**	ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR **Doç.Dr. Kemal EROL** **Yrd. Doç.Dr. Fethi DEMİR**	OSMANLI DEVLETİ SULAMA ŞEBEKELERİ: KONYA OVASI SULAMA PROJESİ ÖRNEĞİ **Doç. Dr. Sinan GERÇEK** **Doç. Dr. Cevdet SAĞLAM** **Arş. Gör. Hasan Ali İRİK**	SOSYAL MEDYA VE MAHREMİYET **Yrd. Doç. Dr. Sevil DEMİRAL**	*DAYANIŞMA VE DAYATMA OLARAK KÜLTÜR* ***Dr. Murat BAHADIR***
	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ HİZMET KALİTE DÜZEYLERİNİN SERVQUAL ANALİZİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ **Doç.Dr. Mahmut SAĞIR** **ÖĞR. GÖR ZEKERİYA ARSLAN** **UZM. HÜSEYİN GÜVEN** **ÖĞR. GÖR. NESLİHAN AVAR VAYVAY** **ÖĞR.GÖR..BETÜL ÇEBİ**	İstanbul'da Bir Hususi Mektep Girişimi: "Aşiyan Mektepleri" **Doç.Dr. Ayhan DOĞAN** **Sadık ÇETİN**	SİYASAL İLETİŞİM SÜRECİNDE MERKEZ SAĞ PARTİ LİDERLERİN İMAJI: RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÖRNEĞİ **Metin Işık** **Mustafa Karaca** **Ali Bayram** **İlker İspir** **Mehmet Toprak**	KREDİ KARTI, KREDİLİ MEVDUAT HESABI VE MEVDUAT İLE KREDİ KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN LOGİT MODEL YARDIMIYLA BELİRLENMESİ **Öğr. Gör. Ayhan KORKULU** **Prof. Dr. Yusuf AKAN**

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
17:15-18:15

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Doç. Dr. Hülya ALTUNYA** **Yrd. Doç. Dr. Nurullah YILMAZ**	**Head of Session** **Assist. Prof. Dr. Muazzez HARUNOĞULLARI**	**Head of Session** **Doç.Dr. Vecihi SÖNMEZ** **Doç.Dr. Şayan ULUSAN**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Erol KAPLUHAN** **Doç.Dr. Gauhar MEYRAM**	**Head of Session** **Prof. Zharkyn SULEIMENOVA** **Yrd. Doç. Dr. Nisa SEÇİLMİŞ**
FİLİSTİNLİ ŞAİR MAHMUD DERVİŞ'İN ŞİİRLERİNDE SÜRGÜN TEMASI **Yrd. Doç. Dr. Nurullah YILMAZ**	ÖĞRETMENLERİN OKUL TEMELLİ MESLEKİ GELİŞİME (OTMG) BAKIŞ AÇILARI **Öğrt Şeyda CİVELEK YİĞİT** **Doç. Dr. Betül BALKAR**	İŞGAL- ESARET VE KURTULUŞA DOĞRU **Doç. Dr. M. Salih MERCAN**	MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ KULLANIMININ ÖRGÜTSEL PERFORMANSA ETKİSİ **Öğr. Gör. Ahmet LEBLEBİCİ** **Öğr. Gör. Dr. Berkant DULKADİR** **Öğr. Gör Ahmet KARAHAN**	TİCARİ AÇIKLIK EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: 1999-2016 DÖNEMİ TÜRKİYE ÖRNEĞİ **Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK** **Buket KIRCI**

ANAR RIZAYEV'İN GECE YARISINDA HADİSE VE LİYAKAT ADLI HİKÂYELERİNİN ANLATICILAR TİPOLOJİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ **Arş. Gör Aysun KANMAZ**	ÖĞRETMEN ADAYLARININ "KÖKLÜ SAYILAR" KONUSUNUN ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI METAFORLAR **Kübra YILDIRIM**	İSLAMİ EKOLLERİN AYRIŞMAYI KÖRÜKLEYEN BİR KONUMDA SUNULMASI **Doç.Dr. Vecihi SÖNMEZ**	VERGİ YÜKÜ KAVRAMI: TÜRKİYE VE OECD ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ (2006-2016 YILLARI) **Öğr. Gör. Esra UYGUN** **Öğr. Gör Hicran KASA**	SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN UZUNDERE SAKİN (CITTASLOW) ŞEHRİ **Arş. Gör. Çağlar Kıvanç KAYMAZ** **Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ** **Uzm. Aykut CAMCI**
ŞAİRLERİ KOVMAK İSTEYEN ŞAİR **Arş. Gör. Emine AYDOĞAN**	REGÜLASYON KAVRAMI: TÜRKİYE'DE TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNDE REGÜLASYONUN ÖNEMİ **Öğr. Gör. Pınar HAMİDİ**	ATATÜRK DÖNEMİNDE HUKUK UYGULAMALARI (1923-1938) **Doç.Dr. Şayan ULUSAN**	KAYIT DIŞI EKONOMİYİ ÖNLEMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR VE VERGİ SİSTEMİNİN ROLÜ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ **Öğr. Gör Hicran KASA** **Öğr. Gör. Esra UYGUN**	DÖVİZ KURLARININ KISA SÜRELİ SERMAYE GİRİŞLERİ ÜZERİNDEKİ ASİMETRİK ETKİLERİ: TÜRKİYE ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR UYGULAMA Prof. Dr . Sevda YAPRAKLI **Arş. Gör. Gürkan BOZMA** **Murat AKDAĞ**
FARABİ-HUMBOLDT BAĞLAMINDA DİL-DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ **Doç. Dr. Hülya ALTUNYA**	KÜRESEL BOYUTTA NÜKLEER ENERJİ GÖRÜNÜMÜ VE GELECEĞİ **Assist. Prof. Dr. Muazzez HARUNOĞULLARI**	KÜLTÜREL YAPININ TASARIMA ETKİLERİ: MONK – GALİP DERVİŞ DİZİLERİNİN İKONOGRAFİK YORUMLAMA ÖRNEĞİ **Kübra GÖYMEN**	BOR MİNERALLERİNİN KULLANIM ALANLARI VE TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN ÖNEMİ **Yrd. Doç. Dr. Erol KAPLUHAN**	BİST-100 Endeksi, Döviz Kuru, Faiz ve Altın Arasındaki Volatilite Geçişkenliği **Prof. Dr. Selim BAŞAR** **Arş. Gör. Bengü TOSUN** **Arş. Gör. Gürkan BOZMA**

DAY – II
MAY 12, 2017 (Friday)
18:45-20:30

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Prof.Dr. Salih ÖZTÜRK** **Yrd. Doç.Dr. Bilge BİNGÖL SCHRİJER**	**Head of Session** **Doç.Dr. Mahmut SAĞIR** **Doç.Dr. Ahmet AYMAGANBETOV**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Hayri ABAR** **Yrd. Doç. Dr. Ömer ALKAN**	**Head of Session** **Doç.Dr. Maira ABDRAHMANOVA** **Kaldygul ADİLBEKOVA**	Head of Session **Yrd. Doç. Dr. Nisa SEÇİLMİŞ** **Araylim SARBASOVA**
KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE IMF VE DÜNYA BANKASI POLİTİKALARININ ROLÜ İLE TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ **Hatidje DEMİRİ**	SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA PAY ALIM TEKLİFİ ZORUNLULUĞUNUN DOĞMADIĞI HALLER **Arş. Gör. Kenan KOÇ**	KURUMSAL KAYNAK PLANLAMASI (ERP) KULLANIMININ İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ **Öğr. Gör. Ahmet LEBLEBİCİ** **Öğr. Gör. Dr. Berkant DULKADİR** **Öğr. Gör Ahmet KARAHAN**	HALKEVLERİ DERGİLERİNİN YEREL TARİH ÇALIŞMALARINA KATKISI: BURSA HALKEVİ ULUDAĞ DERGİSİ ÖRNEĞİ **Dr. Mine ERSEVİNÇ**	Turizm Gelirleri- Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye Örneği **Doç. Dr. Veli YILANCI** **Mücahit AYDIN**
KNOWLEDGE SHARING, TRUST, FIRM INNOVATION CAPABILITY **Arş. Gör. Dr. Sibel AYAS** **Arş. Gör. Işıl ÖNAY** **Öğr. Gör. Mehmet Burçin ÖNAY**	OSMANLI KADIN ŞAİRLERİNİN DİVAN EDEBİYATI GELENEĞİNDEN AYRILAN SESİ VE FARKLI İFADE BİÇİMLERİ **Yrd. Doç. Dr. Yasemin ERTEK MORKOÇ**	DETERMINATION OF INDIVIDUAL FACTORS AFFECTING MIGRATION BEHAVIOR IN TURKEY USING LOGISTIC REGRESSION ANALYSIS **Assist. Prof. Dr. Hayri ABAR** **Assist. Prof. Dr. Ömer ALKAN**	ELEKTRONİK TİCARET VE ELEKTRONİK PAZARLAMANIN İŞLETMELERE SAĞLAYABİLECEĞİ AVANTAJLAR **Fatih Güray KURŞUN**	HAVAYOLU SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK PROFİLİ VE MINT ÜLKELERİNDE BİR KIYASLAMA **Yrd. Doç. Dr. Nisa SEÇİLMİŞ**
SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA PAY ALIM TEKLİFİ ZORUNLULUĞUNUN ORTAYA ÇIKMASI VE UYGULANMASI **Arş. Gör. Kenan KOÇ**	LİSANS VE ÖN-LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN BİLİMİN DOĞASI VE BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: HAKKÂRİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ **Öğr. Gör. , Davut AÇAR** **Öğr. Gör. Gülçin KAYA** **Yrd. Doç. Dr., Gökhan GÜNEŞ** **Dr. Kaan BATI**	KRİZ YÖNETİM PLANININ İŞLETMELERDEKİ KRİZ DÖNEMLERİ VE YÖNETİCİ DAVRANIŞLARINA OLAN ETKİLERİ **Öğr. Gör Ahmet KARAHAN** **Öğr. Gör. Ahmet LEBLEBİCİ** **Öğr. Gör. Dr. Berkant DULKADİR**	**SOSYAL MEDYA, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, DEMOKRATİK BİLİNÇ, ETİK VE TARTIŞMA KÜLTÜRÜ** **Doç. Dr. Derya ERDEM**	TERÖR, TERÖRİZM KAVRAMLARI İLE TURİZM-TERÖRİZM İLİŞKİSİ **Yavuz DEMİRCİ** **Öğr. Gör. Hande DEMİRCİ**
DEVLET BİR MİT OLARAK ELE ALINABİLİR Mİ? DEVLETİN GERÇEKLİĞİ İNANÇ VE İDEOLOJİ ÜZERİNDEN YENİDEN TEMELLENDİRİLEBİLİR Mİ? **Hatice SÜRÜN**	TÜRKİYE' DE SERBEST BÖLGELERDE UYGULANAN ÜCRET İSTİSNASI SORUNSALI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME **Doç.Dr. Hatice YURTSEVER** **Yrd. Doç.Dr. Pınar PEHLİVAN** **Öğr. Gör. Dr. Lale DEMİRLİOĞLU**	İŞLETMELERDE KRİZ İLETİŞİMİ: ÜLKER ŞİRKETİ'NİN KRİZE DÖNÜŞEN "1 NİSAN REKLAMI" ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç. Dr. Özlem DUĞAN** **Yrd. Doç. Dr. Emine ŞAHİN**	TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA TRANSMEDYA ÖYKÜ ANLATIMI: TV8 ÖRNEĞİ **Yrd. Doç. Dr. Burcu ALTIPARMAK**	Some Issues of Metaphor Teaching in Modern Schools **Ketevan SHOTADZE**

EĞİTİM HAKKI BAĞLAMINDA İVEDİ YARGILAMA USULÜ VE İYUK m. 20/B KAPSAMI SORUNU **Yrd. Doç.Dr. Bilge BİNGÖL SCHRİJER**	ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİNE İLİŞKİN METAFOR ALGILARI **Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Mürşet ÇAKMAK**	THE EFFECT OF SELF-EFFICACY AND TRUST ON INNOVATIVE WORK BEHAVIOR AND EMPLOYEE PERFORMANCE **Dr. Sibel AYAS** **Özlem YAŞAR UĞURLU** **Research Assistant Işıl ÖNAY**	SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE SEMBOLİK TÜKETİM EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç.Dr. Fatma İNCE**	KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: GÖREME ÖRNEĞİ **Doç.Dr. Sevcan YILDIZ** **Uzm. Seden TURAMBERK ÖZERDEN**

DAY – III
MAY 13, 2017 (Saturday)
10:00 -11:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Prof. Dr. Recep GÜNEŞ** **Yrd. Doç. Dr. Selma KARABAŞ**	**Head of Session** **Doç. Dr. Mustafa KIRKIZ** **Doç .Dr. Sholpan ARINGAZINA**	**Head of Session** **Doç.Dr.K. JYLKISHIBAYEVA** **Kaldygul ADILBEKOVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Orhan ELMACI**	**Head of Session** **Doç.Dr.B.TUNDIKBAYEVA** **Yrd. Doç. Dr. Ayvaz MORKOÇ**
"EN AZ 3 ÇOCUK" SÖYLEMİNE İKTİSADİ AÇIDAN BİR YAKLAŞIM **Hüseyin YILMAZ** **Hüseyin ÇELİK** **Arş. Gör. Muhyeddin ERDEMLİ**	CAHİLİYE DÖNEMİNDE ARAPÇA'NIN RETORİK AÇIDAN GELİŞMESİNİN İKİ BELİRLEYİCİ UNSURU: ŞAİR VE HATİP **Doç. Dr. Mustafa KIRKIZ**	ÜÇÜNCÜ SAYFADA KADIN TEMSİLİ: 2008-2016 YILLARI ARASINDA TÜRKİYE'DE KADIN CİNAYETLERİ ÜZERİNDEN TOPLUMSAL CİNSİYET OKUMASI **Arş. Gör Sait GÜLSOY** **Bgms. Arş. Ayça ÖZCİHAN**	SANAL YAŞAMIN NEDEN OLDUĞU DÖNÜŞÜMLER VE TEHLİKELER **Arş.Gör. Oğuzhan EKİNCİ**	KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DIŞ BORÇLARIN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ **Doç.Dr. Ö. FARUK ALTUNÇ** **Doç.Dr. OKYAY UÇAN** **ABDULMENAF AKYILDIZ**
TARIM SEKTÖRÜNDE YÖNETİM BİLİŞİM SİSTEMLERİ VE TEKNOLOJİLERİ KULLANIM DÜZEYİ: AMPİRİK BİR ÇALIŞMA **Yrd. Doç. Dr. Selma KARABAŞ**	TÜKETİCİLERİN ÇEVRE DOSTU ÜRÜN SATIN ALMA DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ: SELÇUK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ **Dr. A. Selçuk KÖYLÜOĞLU** **Ö. Emrah ACAR** **Öğr. Gör. Ü. Saliha Eken İNAN**	KURULUŞTAN KURTULUŞA ŞEHİTLİK ARAŞTIRMALARI **Prof. Dr. Aydın BÜYÜKSARAÇ** **Doç. Dr. Özcan BEKTAŞ** **Öğr. Gör. Sinan KOŞAROĞLU**	MUHASEBE EĞİTİMİNİN AKREDİTASYONUNDA STRATEJİK YOL HARİTASI: KAYNAK TABANLI BİR MODEL ÖNERİSİ VE GERÇEKLEŞTİRME KOŞULLARI **Doç.Dr. Orhan ELMACI** **Arş. Gör. Dr.Kadir TUTKAVUL**	İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (1980-2015) **ABDULMENAF AKYILDIZ** **Ceren PEHLİVAN** **Doç. Dr. OKYAY UÇAN**
TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI UYGULANMASININ VERGİ TOPLAMA ÜZERİNE ETKİSİ: BİST 100 ŞİRKETLERİNDE ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI VE ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İNCELENMESİ **Prof. Dr. Recep GÜNEŞ** **Yrd. Doç. Dr. Ahmet Fethi DURMUŞ** **Özge ÖZKAN**	ULUSLARARASI HUKUKTA TEAMÜL OLARAK İNSANİ MÜDAHALE **Öğr. Gör. Gül Seda ACET**	TÜRK EL SANATLARININ KÜLTÜREL BELLEĞİ: EL EMEĞİ GÖZ NURU ANTEP İŞİ **Öğr. Gör. Meltem ÖNER**	İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BAŞARILARININ VE OKUMA HIZLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ **Yrd. Doç.Dr. Bilge KUŞDEMİR KAYIRAN** **Öğrt. Zeliha KATIRCI AĞAÇKIRAN**	ÇAĞDAŞ SANAT PİYASASINDA SANATÇININ ROLÜ **Yrd.Doç.Dr. Dilara KARAKAŞ TABAK**
TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇÜN SEBEPLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME **Hüseyin YILMAZ** **Muhyettin ERDEMLİ** **Hüseyin ÇELİK**	DOĞU AKDENİZ ENERJİ HAVZASI'NIN DEĞİŞEN JEOPOLİTİK COĞRAFYASI ve TÜRKİYE **Dr. Ömer ŞEN**	TÜRK CUMHURİYETLERİNDE ELEKTRİK TÜKETİMİ, REEL GELİR VE DIŞA AÇIKLIK İLİŞKİSİ: BOOTSTRAP-GRANGER NEDENSELLİK YAKLAŞIMI **Prof. Dr. Ali ACARAVCI** **Arş. Gör. Sinan ERDOĞAN**		EZİZE CEFERZADE VE ŞİRVAN ÜÇLEMESİ **Yrd. Doç. Dr. Ayvaz MORKOÇ**

DAY – III
MAY 13, 2017 (Saturday)
11:15-12:30

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Dr. A. Selçuk KÖYLÜOĞLU** **Prof.Dr.Anarkul SALKINBAY**	**Head of Session** **Doç. Dr. Şafak KAYPAK** **Doç.Dr.Karligaash JYLKISHIBAYEVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Sholpan ARINGAZINA** **Kaldygul ADILBEKOVA**	**Head of Session** **Doç.Dr. Orhan ELMACI** **Prof.Dr. Jakipbek ALTAEV**	**Head of Session** **Prof.Dr. Muhsin HALİS** **Doç. Dr. Erbol ABAKAN**
GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE OSMANİYE'DE YEREL BASIN **Uzman Gülsüm ŞİMŞEK**	AVRUPA BİRLİĞİNİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI: 11 EYLÜL ÖNCESİ VE SONRASI **Ezgi SOYLU**	ÖĞRETMEN ADAYLARININ PSİKOLOJİK KATILIK VE OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ **Arş. Gör. Dr. Zakir ELÇİÇEK** **Arş. Gör Kasım SEZGİN** **Arş. Gör. Bünyamin HAN**	KOBİLERİN FİNANSAL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: GAZİANTEP İLİ ÖZELİNDE ANKETE DAYALI BİR İNCELEME **Doç.Dr. Mehmet CİHANGİR** **Doç.Dr. Bülent ÖZ** **Harun Fatih AĞCA**	TÜKETİCİ HAKLARINA YÖNELİK TARİHTE YAPILAN İLK KANUN: "KANUNNAME-İ İHTİSAB-I BURSA" **Yrd. Doç. Dr. Recep Özdemir**
KENT İMAJININ DESTİNASYON PAZARLAMASINDAKİ ROLÜ: MARDİN İLİ ÖRNEĞİ **Öğr. Gör. Dr. Hasan ÇİFTÇİ** **Öğr. Gör. Okan ÇOLAK**	GELECEĞİN KENT ANLAYIŞI: AKILLI KENT **Doç. Dr. İbrahim Ethem TAŞ** **Arş. Gör. Kemal UÇACAK** **Arş. Gör. Yeter ÇİÇEK** TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE BÜROKRATİK ENGELLERİN AŞILMASI VE SOYBİS UYGULAMASI: OSMANİYE ÖRNEĞİ **Doç. Dr. İbrahim Ethem TAŞ** **Arş. Gör. Yeter ÇİÇEK** **Arş. Gör. Kemal UÇACAK** **Ali Galip MART**	TEMEL EĞİTİM BÖLÜMÜ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ EKONOMİSİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNİN ANALİZİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNGÖR Yrd. Doç. Dr. İlker YAKIN**	İHRACATA YÖNELİK DEVLET TEŞVİK ve DESTEKLERİNİN İHRACAT PERFORMANSINA ve ULUSLARARASILAŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ **Işıl KUŞANAÇ** **Doç.Dr H. Murat MUTLU**	SAĞLIK SEKTÖRÜNDE (s,S) STOK KONTROL MODELİ UYGULAMASI: BİR ECZANE ÖRNEĞİ **Arş. Gör. Şeyhmus ASLAN**
MİDAK SOKAĞI ROMANINDA SOSYOLOJİK İMGELEM **Arş. Gör. Döne AYHAN**	KENT UYGARLIĞI VE DEMOKRASİ ÜZERİNE BİR İNCELEME **Doç.Dr. Şafak KAYPAK** **Ahmet GÜNDÜZ**	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KARNE KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI **Yrd. Doç. Dr.Mürşet ÇAKMAK** **Öğrt. Tahsin İPEK** **Öğrt Erdal AKBULUT** **Öğrt Emrullah ALDEMİR** **Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ**	MAVİ OKYANUS STRATEJİSİ UYGULAMALARI İLE İÇ GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİ **Ahmet TILFARLIGİL** **Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU**	SAĞLIK HİZMETLERİNDE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ: LİBYA SAĞLIK KURUMLARINDA BİR ARAŞTIRMA **Prof.Dr. Muhsin HALİS** **Yrd. Doç. Dr. Mine HALİS** **Mohamed R. TWATI**
DÜNYA' DA ve TÜRKİYE' DEKİ UYGULAMALARI BAKIMINDAN NÖROPAZARLAMA **Dr. A. Selçuk KÖYLÜOĞLU**	KENT KONSEYİLERİNDE HALK KATILIMI VE GÖNÜLLÜLÜK: ADANA KENT KONSEYİ ÖRNEĞİ **Yrd. Doç. Dr. Osman AĞIR** **Ar.Gör.Dr. Aziz BELLİ** **YL Öğrencisi Şükrü ARSLAN**	ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ: BİR METAFOR ÇALIŞMASI (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ) **Prof. Dr. Behçet ORAL** **Arş. Gör. Kasım SEZGİN** **Arş. Gör Sedef SÜER**	KIRSAL ALAN, HAVZA KALKINMASI VE KIRSAL SANAYİLER **Prof. Dr. Osman KARKACIER** **Yrd. Doç. Dr. Selma KARABAŞ**	İŞGÜCÜ PİYASALARINDA NEO- LİBERAL UYGULAMALARIN FRANSA ÖRNEĞİ **Arş. Gör. Selcan ÜNAL**
AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MÜZAKERE SÜRECİ **Öğr. Gör. Mehmet BÜYÜKÇİÇEK**	ÇEVRE HAKKI VE KENTSEL ALANLARDA UYGULANMASI **Doç. Dr. Şafak KAYPAK**	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MOBİL İHMALKÂRLIĞA (PHUBBING) İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ **Arş. Gör, Kasım SEZGİN** **Arş. Gör. Yusuf İslam BOLAT** **Arş. Gör. Tuncay ARDIÇ**		ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE YARATICILIK İLİŞKİSİ: KAHRAMANMARAŞ'TAKİ ÇELİK MUTFAK EŞYALARI SANAYİNDE BİR ARAŞTIRMA **Doç.Dr. Canan Gamze BAL** **Necmettin GÜL**

DAY – III
MAY 13, 2017 (Saturday)
13:00-14:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Doç. Dr. Zekeriya NAS** **Yrd. Doç.Dr. Atilla YÜCEL**	**Head of Session** **Prof. Dr. Abdulhalim AYDIN** **Prof.Dr. Ali Rıza GÜL**	**Head of Session** **Prof.Dr. İsa ÇELİK** **Yrd. Doç.Dr Birol YILDIRIM**	**Head of Session** **Doç. Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU**	**Head of Session** **Doç. Dr. Orhan ELMACI**

THE IMPORTANCE OF SELECTION PROCESS OF EMPLOYEES FOR ORGANIZATIONS **Doç. Dr. Zekeriya NAS**	"LAİLAHE" İLE "LAİLAHEİLLALLAH" ANTAGONİZMASINDA BATI İLE İSLAM MEDENİYETLERİNİN ÇATIŞMASI **Prof. Dr. Abdulhalim AYDIN**	MEDRESE MÜDERRİSLİĞİNDEN SÛFÎLİGE: İMAM GAZZÂLÎ ÖRNEĞİ **Prof.Dr. İsa ÇELİK** **Yrd. Doç.Dr Birol YILDIRIM**	NEMRUT KRATER GÖLÜ ve ÇEVRESİNİN ULUSLARARASI JEOPARK AĞINA KATILIMI **Can ERTEKİN** **Prof.Dr., Aydın BÜYÜKSARAÇ** **Yrd. Doç. Dr. Yunus Levent EKİNCİ** **Yrd. Doç. Dr. Alper DEMİRCİ** **Yrd. Doç. Dr. Edip AVŞAR** **Yrd. Doç. Dr. Tevfik Emre ŞERİFOĞLU** **Yrd. Doç. Murat KÜRŞAT** **Yrd. Doç. Dr. Kubilay TOYRAN**	MALİYET YÖNETİMİNDE GÖRELİ ETKİNLİK ANALİZİ: BIST MENKUL KIYMETLER YATIRIM ORTAKLIĞI ENDEKSİNDE UYGULAMA **Doç. Dr. Orhan ELMACI** **Arş. Gör. Ali KESTANE**
PAZARLAMA VE BEYNİN ETKİLEŞİMİ: NÖROPAZARLAMA DENEYSEL ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ **Yrd. Doç.Dr. Atilla YÜCEL**	GRAMER VE BELAGAT BİLGİNLERİNİN TAKDİM-TE'HİR HAKKINDAKİ YORUMLARI **Arş. Gör Abdullah KILINÇKAYA**	MAVERAÜNNEHİR'DEN ÇUKUROVA'YA İKİ NEHRİN HİKÂYESİ **Yrd. Doç.Dr. Yunus Emre TANSÜ**	TÜKETİCİLERİN KIRSAL GIDA ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç.Dr. Niyazi GÜMÜŞ** **Suat KARTAL** **İlyas Ertuğrul İNAN**	BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN ŞİRKETLERİN MİSYON İFADELERİNİN KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN ANALİZİ **Öğr. Gör Safa ACAR**
THE EFFECTS OF PERSONAL DETERMINANTS ON JOB SATISFACTION OF PUBLIC AND PRIVATE **Doç. Dr. Zekeriya NAS**	BELAGAT (SEMANTİK) AÇISINDAN TAKDİM-TE'HİR VE KULLANIM AMAÇLARI **Arş. Gör Abdullah KILINÇKAYA**	ÇEVRENİN DİLİ VE KENT EKOLOJİSİNE YANSIMASI **Doç. Dr. Şafak KAYPAK**	TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜNÜN SORUNLARINA YÖNELİK BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜNDE KÜMELENME **Yrd. Doç. Dr. Âdem EROL** **Öğr. Gör. Hamdi AYYILDIZ** **Yrd. Doç. Dr. Yusuf Ziya KOCABAŞ**	ENTEGRE RAPORLAMA VE İŞLETMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME **Yrd. Doç. Dr. Ayşe Nur BUYRUK AKBABA**
İHVÂN-I SAFÂ RİSALELERİNDE PEYGAMBER ve FİLOZOFA VERİLEN DEĞER **Öğr. Gör. Dr. Mehmet KARAKUŞ**	KUR'AN'IN ŞİDDET VE TERÖRÜ REDDEDEN LAFIZLARI **Prof.Dr. Ali Rıza GÜL**	AİLE KONUTU ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER **Yrd. Doç. Dr. Mehmet ESKİ** **Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÜNLÜTEPE**	ENTEGRE RAPORLAMANIN YATIRIMCILAR AÇISINDAN ANALİZİ: ENTEGRE YATIRIM ANALİZİ ALGORİTMA DENEMESİ **Prof. Dr. Şerafettin SEVİM** **Arş. Gör. Ali KESTANE** **Uzm. Damla Nafiye YILMAZ**	MUHASEBE EĞİTİMİNDEN STRATEJİK YOL HARİTASININ BELİRLENMESİNDE BEKLENTİLERİNİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN AMPRİK BİR ÇALIŞMA **Doç.Dr. Orhan ELMACI** **Arş. Gör. Dr. Kadir TUTKAVUL**
Kur'ân'da Arapça Olmayan Kelimeler **Yrd. Doç.Dr. Naif YAŞAR**	NAHİV (GRAMER) AÇISINDAN TAKDİM-TE'HİR VE KULLANIM AMAÇLARI **Arş. Gör Abdullah KILINÇKAYA**	TÜKETİCİLERİN ETNOSENTRİZM DÜZEYLERİ VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN MARKA BAĞLILIĞI, ÜRÜN KALİTESİ VE TÜKETİCİ SATIN ALMA NİYETLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ **Yrd. Doç.Dr. Tahir BENLİ** **Yrd. Doç.Dr. Kübra KARAOSMANOĞLU** **Esma ERTÜRK**	TARIM VE KIRSAL KALKINMA İLİŞKİSİ: MARDİN İLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME **Yrd. Doç. Dr. Ahmet KAYAOĞLU** **Yrd. Doç. Dr. Pınar ÖZDEMİR** **Arş. Gör . Şehmus ASLAN** **Arş. Gör .Cumali KILIÇ**	C KUŞAĞI'NIN SOSYAL MEDYA'DA PAYLAŞILAN YÖRESEL YEMEK FOTOĞRAFLARINA YÖNELİK TUTUMLARI **Yrd. Doç. Dr. Ediz GÜRİPEK** **Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜLLÜ** **Öğr. Gör. Hakan KENDİR**
Mezhebî Anlayışın Tefsire Yansımaları: Aḥfeş el-Evsat (ö. 215/831) Örneği **Yrd. Doç.Dr. Naif YAŞAR**	KESİNLİK AÇISINDAN EN İLERİ DERECEDE BULUNAN DOĞRU BİLGİ ANLAMINDA BİR TERİM: HAKKA'L-YAKİN **Doç.Dr. Vecihi SÖNMEZ**	ÇALIŞAN BİREYLERİN YEŞİL ÜRÜN REKLAMLARINA YÖNELİK TÜKETİCİ TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILIKLARI **Yrd. Doç. Dr. Tahir BENLİ** **Yrd. Doç.Dr. Kübra KARAOSMANOĞLU** **Özlem TAŞ**	PARA POLİTİKASININ BANKA FAİZLERİ ÜZERİNDE ETKİSİ **Açelya AGDOGAN**	TÜRK KÜLTÜRÜNDE KIŞ HAZIRLIKLARI; TURŞU **Yrd. Doç.Dr. Mehmet GÜLLÜ** **Öğr. Gör Şeyda KARAGÖZ**

DAY – III
MAY 13, 2017 (Saturday)
14:15-15:15

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK** **Doç. Dr. Aliya KOSHERBAYEVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ** **Doç.Dr.Aliya NIGMETOVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Zekeriya NAS** **Yrd. Doç. Dr. Emine ARSLAN**	**Head of Session** **Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU** **Doç. Dr. Aset KURANBEK**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Ayşe Nur BUYRUK AKBABA** **Doç.Dr. Gauhar MEYRAM**
BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER SİİRT İLİNDE BANKACILIK SEKTÖRÜ **Öğr. Gör Safa ACAR**	1876 KANUN-I ESASÎ' DE TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN DÜZENLENİŞİ VE 1909 DEĞİŞİKLİKLERİ **Arş. Gör. Murat KURUN** **Arş. Gör. Lokman ŞAHİN**	TERÖR OLAYLARININ DÖVİZ PİYASASI OYNAKLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ **Mehmet ÇINAR** **Doç. Dr. Aslıhan YILMAZ**	ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç.Dr. Fatma İNCE**	SİMGESEL SERMAYE VE SİMGESEL SERMAYENİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİM HAYATINA KATKISI **Doç. Dr. Betül BALKAR** **Öğrt. Rabia ÖZTUZCU**
MASLOW'UN TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ İLE MYO BANKACILIK VE SİGORTACILIK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA **Öğr. Gör Safa ACAR**	İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ UYGULAMALARININ KARİYER TATMİNİ VE İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ **Doç. Dr. Mustafa Fedai ÇAVUŞ** **Tuğba İMADOĞLU**	AĞIZDAN AĞIZA PAZARLAMANIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CEP TELEFONU SATIN ALMASI SÜRECİNE ETKİLERİ **Yrd. Doç. Dr. Emine ARSLAN**	LOJİSTİK FAALİYETLERDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI VE REKABETÇİ AVANTAJ **Cengiz ALKURT** **Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU**	YİYECEK İÇECEK İŞLETMELERİ ÇALIŞANLARININ EL HİJYENİ ALIŞKANLIKLARININ İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜLLÜ** **Öğr. Gör Hakan KENDİR**
MARKALAŞMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLİŞKİSİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ **Doç. Dr. İ. Ethem TAŞ** **Arş. Gör. Yeter ÇİÇEK** **Sevil DÜRRÜ**	KATILIM BANKALARININ PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TOPSİS YÖNTEMİ İLE ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMA **Zakaria KALLO** **Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU** **Ahmet TAŞDEMİR**	THE BENEFITS AND IMPORTANCE OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT FOR AN ORGANIZATION **Doç. Dr. Zekeriya NAS**	MARKA DEĞERİNİN BELİRLEYİCİLERİ **Gülümser PALTA** TURİZM ENDÜSTRİSİNDE HAYVAN KULLANIMI: KURAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ **Öğr. Gör. Dr. Emirhan YENİŞEHİRLİOĞLU** **Yrd. Doç. Dr. Emine CİHANGİR**	Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminde Cumhurbaşkanının Konumu ve Yetkileri **Öğr.Gör. Faruk YAHŞİ**
TÜRKİYE'DE LAİKLİK DÜŞÜNCESİ **Sevil DÜRRÜ**	BEŞ FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ İLE İŞ TATMİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: OTEL İŞLETMELERİNDE BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç.Dr. Cemal İNCE** **Yrd. Doç.Dr. Ediz Güripek** **Dr. Emin Arslan** KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE MESLEK SEÇİMİ İLİŞKİSİ: TURİZM ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç.Dr. Cemal İNCE** **Yrd. Doç.Dr. Ediz Güripek** **Dr. Emin Arslan**	KÜRESELLEŞME VE ULUS DEVLET **Arş.Gör. Fatih ÇELİK** **Arş.Gör. Hamza ÖZÇİFTÇİ**	ÖRGÜTSELADALET ALGISI İLE İŞGÖRENLERİN İŞ PERFORMANSI İLİŞKİSİ: KOBİ'LERDE MAVİ YAKALI VE BEYAZ YAKALI İŞGÖRENLER ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA **Nadire KANTARCIOĞLU**	ZORUNLU İLERİ TARİHLİ ÇEK VE UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR **Arş. Gör. İsmail SARITEKE**

DAY – III
MAY 13, 2017 (Saturday)
16:30-17:30

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Doç. Dr. Zekeriya NAS** **Kaldygul ADILBEKOVA**	**Head of Session** **Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU** **Doç. Dr. Ali İhsan AKGÜN**	**Head of Session** **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA** **Doç. Dr. S. ULUTÜRK AKMAN**	**Head of Session** **Yrd. Doç. Dr. Türkmen Taşer AKBAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Zübeyir BAĞCI**	**Head of Session** **Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU** **Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU**
TÜRKİYE'DE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA (GSYH) İÇERİSİNDEKİ PAYININ GELİŞİMİ **Yrd. Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK** **Fevzi KARALAR** **Çağdaş PEKTAŞ** **Fırat GÜÇLÜ**	KADINLARIN FİNANSAL OKURYAZARLIKLARI ÜZERİNDE EĞİTİMİN ETKİSİ **Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU** **Yunus Emre KAHRAMAN** **Arş. Gör. Haşim BAĞCI**	ZORUNLU GÖÇ DURUMUNDA TOPLUMA ENTEGRE OLMA DÜZEYİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ SURİYELİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA **Ali ÖZASLAN**	PERSONEL GÜÇLENDİRME İLE İŞ TATMİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BANKA ÇALIŞANLARI ÜZERİNDE GÖRGÜL BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç. Dr. Türkmen Taşer AKBAŞ Yrd. Doç. Dr. Zübeyir BAĞCI**	ÖRGÜT KÜLTÜRÜ İLE ÖLÜM KATILIĞI (RİGOR MORTİS) İLİŞKİLİ Mİ? **Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU** **Doç.Dr. Nuran AKŞİT AŞIK** **Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU** **Z.Feyza SAYIN**

SAĞLIK HARCAMALARI BELİRLEYİCİLERİ VE EKONOMİK YANSIMALARI **Öğr. Gör. Zerrin DÜRRÜ**	SİYASİ OLAYLARIN YATIRIMCI DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ **Yunus Emre KAHRAMAN** **Arş. Gör. Haşim BAĞCI**	TEKNİK PROGRAMLARDA ÖĞRENİM GÖREN MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN PROGRAMLAMAYA YÖNELİK ÖZ-YETERLİLİKLERİ İLE BİLGİSAYAR KULLANIM KAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK** **Öğr. Gör. Sıddık DOĞRULUK** **Öğrt. Elif DURAK** **Arş. Gör. Yalçın MUTLUAY** **Arş. Gör. Seda BAYSAL** **Arş. Gör. Müberra ŞİMŞEK**	KAMUSAL ALANDA İNANÇ VE DEĞERLERİN DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ VE İNTERNETİN SANAL MÜZAKERE TOPLULUKLARI OLUŞTURMADAKİ ROLÜ **Arş. Gör. Şadiye KOTANLI**	BİLGİ YÖNETİMİNİN ÖRGÜTSEL USTALIK ÜZERİNDE ETKİSİ OLUR MU? **Prof.Dr.Hasan TUTAR** **Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU** **Doç.Dr. Nuran AKŞİT AŞIK** **Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU** **Z. Feyza SAYIN** ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGILAMALARI İLE ÖRGÜTSEL ADANMIŞLIK ARASINDA İLİŞKİ VAR MI? **Prof.Dr.Hasan TUTAR** **Doç.Dr. Nuran AKŞİT AŞIK** **Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU** **Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU** **Z. Feyza SAYIN**
SEVEN ISSUES THAT CAN'T BE NEGOTIATED IN CHINA **Mustafa Latif EMEK**	TEMETTÜ POLİTİKASININ HİSSE SENEDİ FİYATLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BORSA İSTANBUL ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME **Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU** **Arş. Gör. Ali Osman ÖZTOP** **Yunus Emre KAHRAMAN**	TARIMSAL YATIRIMLARIN FİNANSMANI: TÜRKİYE İÇİN BİR İNCELEME **Yrd. Doç. Dr. Tuncay Turan TURABOĞLU** **Kerim KUTLUAY**	BANKA ÇALIŞANLARININ ÖRGÜTSEL SİNİZM DÜZEYLERİ İLE İŞTEN AYRILMA NİYETLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ **Yrd. Doç. Dr. Türkmen Taşer AKBAŞ** **Yrd. Doç. Dr. Zübeyir BAĞCI**	MESLEK YÜKSEKOKULLARININ SOSYAL STATÜ BELİRLEME DÜZEYİ **Uzm. Yük. Müh. Dursun Kemal BAYRAKTAR**
	FİRMA PERFORMANSI VE KARLILIK: BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME **Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU** **Doç. Dr. Ali İhsan AKGÜN** **Arş. Gör. Ali Osman ÖZTOP**	İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN DÖNÜŞÜM SÜRECİ İÇİNDE İZLEYİCİNİN DEĞİŞEN KONUMU VE "AKTÖR" HALİNE GELEN İZLEYİCİ **Arş. Gör. Şadiye KOTANLI**	Teknoloji-Gitar İlişkisi: Manyetikler, Amfiler, Efektörler Ve Yazılımlar **Öğr. Gör. Dr. Cihan TABAK**	MODERNLEŞME SÜRECİNDE KADIN ve FEMİNİZM **Sevim KELLECİOĞLU**

DAY – III
MAY 13, 2017 (Saturday)
17:45-19:00

NURSULTAN NAZARBAYEV AUDITORIUM (Royal Hotel)	PEYAMI SAFA AUDITORIUM (Royal Hotel)	SAHIN BEY AUDITORIUM (Royal Hotel)	MAGCAN CUMABAEV AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)	SUTCU IMAM AUDITORIUM (Tuğcan Hotel)
Head of Session **Doç. Dr. Maira ABDRAHMANOVA** **Kaldygul ADILBEKOVA**	**Head of Session** **Prof.Dr. Zharkyn SULEIMENOVA** **Damezhan SADYKOVA**	**Head of Session** **Doç. Dr. Zekeriya NAS** **Prof. Dr. Jakipbek ALTAEV**	**Head of Session** **Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU** **Doç.Dr. Ahmet AYMAGANBETOV**	**Head of Session** **Prof.Dr. Salih ÖZTÜRK** **Prof. Dr. Olga AYMAGANBETOVA**
CUMHURİYETİN KURULUŞ DÖNEMİNDE EĞİTİM MÜFETİŞLERİNİN PROGRAM LİDERLİĞİ ROLLERİ **Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin USTA** **Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR** **Öğr. Gör. Mustafa Sami ÇETİN**	TÜRKİYE İLE KAZAKİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER ECONOMIC RELATIONS BETWEEN TURKEY AND KAZAKHSTAN **Prof.Dr. Ali ACARAVCI** **Öğr. Gör Tunay BOSTAN GÖKTÜRK**	TÜRK SİNEMASINDA NAZİZM VE KOMÜNİZM İDEOLOJİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENEMESİ: BİRLEŞEN GÖNÜLLER FİLMİNİN İKONOGRAFİK ANALİZİ **Prof. Dr. Metin IŞIK** **Arş. Gör. Caner ÇAKI** **Kübra DENLİ**	TÜRKİYE'DE ARAMA KURTARMA ALANINDA KADINLIĞIN İZİNİ SÜRMEK: 2011 VAN DEPREMİ ÖRNEĞİ **Doç. Dr. Zeynep GÜREL** **Yrd. Doç. Dr. Orhun Burak SÖZEN**	GAZİANTEP İLİNDE TARIMSAL MEKANİZASYONDA TEKNOLOJİNİN KULLANIMI **Doç. Dr. Sinan GERÇEK** **Doç. Dr. Cevdet SAĞLAM** **Arş. Gör. Necati ÇETİN** **İhsan Serkan VAROL**
THE EFFECT OF EXCHANGE RATES ON ECONOMIC GROWTH: A CASE STUDY ON ALGERIA **Prof. Dr. İbrahim ARSLAN** **Doç. Dr. Selahattin KAYNAK** **Natheer YASEEN ALİ**	TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİ GÜMRÜK BİRLİĞİ SÜRECİ VE TÜRKİYE DIŞ TİCARET VE LOJİSTİK SEKTÖRLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME **Arş. Gör. Ümit GEZİCİ** **Arş. Gör. Gümrah Can BAŞDAĞ**	Türkiye'deki Özel Katılım Bankalarının Üç Aylık Periyotlarla 2014-2016 Döneminde Karlılıklarının Oran Analizi Yöntemiyle İncelenmesi **Yrd. Doç. Dr. Servet ÖNAL** **Arş. Gör. .Murat MAT**		KORUNAN TARİHİ KENTLERDE TURİZMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: SAFRANBOLU KENTİ **Öğr. Gör. Hakan KENDİR** **Yrd. Doç. Dr. Yasin DÖNMEZ** **Yrd. Doç. Dr. Fatih TÜRKMEN** **Doç. Dr. Suat ÇABUK**
TÜRK KAMU BANKALARININ 1991 – 2002 İLE 2003 – 2015 DÖNEMİNİN KARLILIK VE VERİMLİLİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ **Yrd. Doç. Dr. Erdal ARSLAN** **Yrd. Doç. Dr. Ali BORA**	İSKENDER PALA'NIN ŞAH VE SULTAN ADLI ROMANINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI **Dr. Mehmet ALPTEKİN** **Zeynep Dilek ALPTEKİN**	TOPLUMSAL HAREKETLER AÇISINDAN SİVİL TOPLUM VE MEDYA **Muhammed Bilal ARI** **Çağla CIKIT** **İlker Timur Burak SANCAK**	ÖN LİSANS PROGRAMINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN TEKNOLOJİYE İLİŞKİN TUTUMLARI İLE KİŞİSEL SİBER	ALABALIK ÜRETİCİLERİNİN SEKTÖREL MEMNUNİYETLERİ, SORUNLARI VE BEKLENTİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

Arş. Gör. Hamza ÖZÇİFTÇİ			GÜVENLİĞİ SAĞLAMA YÖNELİK FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK Arş. Gör. Seda BAYSAL Arş. Gör. Müberra ŞİMŞEK Öğr. Gör. Sıddık DOĞRULUK Öğrt. Elif DURAK Arş. Gör. Yalçın MUTLUAY**	**Doç. Dr. Zafer DOĞU Yrd. Doç.Dr Mehmet Reşit SEVİNÇ Doç. Dr. Erdinç ŞAHİNÖZ Öğr. Gör. Erdal ALANCIOĞLU Prof. Dr. Faruk ARAL**
AB ÜYE ÜLKELERİNDE ÜÇÜZ AÇIK HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: PANEL VERİ YÖNTEMİ **Prof. Dr. İbrahim ARSLAN Yrd. Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK Arş. Gör. Dr. Eda DİNERİ**	ÖĞRENCİLERİN SÜPERMARKET ALIŞVERİŞLERİNDEKİ İÇECEK ÜRÜNLERİ TERCİHLERİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI **Osman Nurullah BERK Soner IŞIKLI Yousef Nabil SHEHADA**	PETROL PİYASASINDA OYNAKLIĞIN ÖNGÖRÜLMESİ: GARCH MODELLERİ İLE BİR UYGULAMA **Yrd. Doç. Dr. Samet EVCİ Doç. Dr. Mehmet CİHANGİR Arş. Gör. Erhan ERGİN**	AURANIN YİTİMİ: SHERRIE LEVINE, PIERRE PINONCELLI VE JOEL-PETER WITKIN İNCELEMESİ **Yrd. Doç. Hatice Kübra ERGİN**	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ HİZMET KALİTE DÜZEYLERİNİN SERVQUAL ANALİZİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ **Doç.Dr Mahmut SAĞIR Öğr. Gör Zekeriya ARSLAN Öğr. Gör. Betül ÇEBİ Uzm., Hüseyin GÜVEN Öğr. Gör. Neslihan AVAR VAYVAY**
CAM TAVAN SENDROMUNUN ÖRGÜTSEL GÜVEN ÜZERİNE ETKİSİ: KAMU ÇALIŞANLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA **Yrd. Doç. Dr. Hakan CANDAN Prof. Dr. Ercan OKTAY Öğr. Gör. Tuba Perihan KAYA**	TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL SAĞLAMLIĞI: KATILIM BANKALARI ÖRNEĞİ **Doç. Dr. Yasemin Deniz KOÇ Dr. Ferit KARAHAN**	Kurumsal Girişimcilik ve İnovasyon İlişkisi **Yrd. Doç.Dr. Emine CİHANGİR Yrd. Doç.Dr. Sanem ŞEHRİBANOĞLU** KURUMSAL YÖNETİM DERECELENDİRME NOTU İLE HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN EVENTSTUDY YÖNTEMİ İLE ANALİZİ: BİST KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİ'NDE YER ALAN ŞİRKETLER ÜZERİNE BİR UYGULAMA **Sevda METİN Mali Müşv. Öznur Dilara TAŞ**	MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN WEB KULLANIM ÖZ YETERLİLİKLERİ İLE İNTERNETE YÖNELİK BİLGİ KİRLİLİĞİ FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ **Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK Arş. Gör. Yalçın MUTLUAY Arş. Gör. Seda BAYSAL Arş. Gör. Müberra ŞİMŞEK Öğr. Gör. Sıddık DOĞRULUK Öğrt. Elif DURAK**	EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDAN BEKLENTİLERİ VE KURUMLARIN BEKLENTİLERİ KARŞILAMA DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ **Doç.Dr Mahmut SAĞIR Öğr. Gör Zekeriya ARSLAN Öğr. Gör. Betül ÇEBİ Uzm., Hüseyin GÜVEN Öğr. Gör. Neslihan AVAR VAYVAY** MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYA YÖNELİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ **Doç.Dr., Mahmut SAĞIR Öğr. Gör. Neslihan AVAR VAYVAY Öğr. Gör. Zekeriya ARSLAN Öğr. Gör. Betül ÇEBİ Uzm. Hüseyin GÜVEN**

DAY – IV
MAY 14, 2017 (Sunday)
10:00- 20:00

NURSULTAN NAZARBAYEV SALONU	MAĞCAN CUMABAYEV SALONU	SÜTÇÜ İMAM SALONU
Salih ÖZTÜRK **G.M. MUTANOV**	**Zharkyn SULEIMENOVA** **Mustafa Latif EMEK**	**Prof.Dr. Jakipbek ALTAEV** **Sefa Salih BİLDİRİCİ**
AL-FARABI AND THE DEVELOPMENT OF CIVILIZATIONS **G.M. MUTANOV** Rector, doctor of technical sciences, professor, academician Al-Farabi Kazakh National University	БІЛІМ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ БАСҚАРУ ҰСТАНЫМДАРЫ **ХАЛИТОВА И.Р.** профессор Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогика университеті **САДЫҚОВА М.К.** Педагогика ғылымдарының кандидаты Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ В СФЕРЕ СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ **ПРОФ. АБАЕВА Г.А.** м.п.н.,старший преподаватель **БЕЙСЕМБАЕВА К. Д** Казахский государственный женский педагогический университет

MODERN ÇAĞ VE GÜRCÜCE – TÜRKÇE LEKSİKİGRAFİ **Zeinab AKHVLEDİANİ**	ӘЛ-ФАРАБИ ЖОЛЫ – ШЫНДЫҚ ЖОЛЫ **Анар САЛҚЫНБАЙ** филология ғылымдарының докторы, профессор Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті **ЕРБОЛ АБАҚАН** биология ғылымдарының кандидаты, доцент Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті	КӘСІБИ ТІЛДІК ДАҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ АУТЕНТТІК МӘТІНДЕРДІҢ РӨЛІ **Арайлым САРБАСОВА** Тіл білімі магистрі, лектор КИМЭП университеті
АҚЫМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМ **А.Б. САЛҚЫНБАЙ** филология ғылымдарының докторы, профессор Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті **Аққибат АҚЖІГІТОВА** магистрант Әл-Фараби атындағыҚазақ ұлттық университеті	INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE KAZAKH SCHOOL BIOPHYSICS **SHVETSOVA E.V.** **KULBAEVA M.S.** **INYUSHİN V.M.,** **TULEUKHANOV S.T.** **ABLAYKHANOVA N.T.** **ATANBAEVA G.K.** Al-Farabi Kazakh National University, Republic of Kazakhstan, Almaty	ЗАМАНУИ АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМДАҒЫ МЕДИАОРТАНЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕР **ТАЖЕНОВА Г.С.** аға оқытушы **ТӘЖЕН Қ.П.** Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университеті
АҚЫМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМ **А.Б. САЛҚЫНБАЙ** филология ғылымдарының докторы, профессор **А.АҚЖІГІТОВА** магистрант ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ	ОРХОН ЕНИСЕЙ ЕСКЕРТКІШТЕРІ – РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ ҚҰРАЛЫ **САИПОВ А.А.** Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің профессоры **МҰРАТБАЕВА Г.А.,** Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің профессоры **САДЫКОВА Д.А** Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	СУДЫҢ КУЛЬТТІК СИПАТЫ NATURE OF WATER CULT **Г. Н. АБИБУЛЛАЕВА** педагогикалық университеті **Ж. К. ОТАРБЕКОВА** доцент, филология Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
	«ОПРЕДЕЛЕНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ ПУТЕЙ ДЛЯ АДАПТАЦИИ СТУДЕНТОВ К ПРОФЕССИИ ЧЕРЕЗ АКТИВНУЮ ПЕДАГОГИЧЕСКУЮ ПРАКТИКУ»: ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ **НУРАДИН Г.Б.** ф.ғ.к.,қауымдастырылған профессор	ОТБАСЫ ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАЛАРДЫ ОТАНШЫЛДЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ **САЙДАХМЕТОВА Л.Т.** **П.Ғ.К.** **ҚОҢЫРБАЕВА С.С П.Ғ.К.**
ТВОРЧЕСТВО АЛЬ-ФАРАБИ И МИРОВАЯ КУЛЬТУРА **Алия МАСАЛИМОВА** доктор философских наук, профессор, КазНУ имени аль-Фараби	СТУДЕНЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ В КАЗАХСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ **ШОИНБЕКОВА САБИНА** доктор хим. наук,профессор **ЕРНАЗАРОВА Г.И.** **КЕНЖЕБАЕВА САУЛЕ** доктор биол. наук,профессор **АТАБАЕВА Сауле** доктор биол. наук,профессор АСРАНДИНА Салтанат кандидат биол. наук,доцент КазНУ им. аль-Фараби	КӨНЕ ТҮРКІ МӘДЕНИЕТІ THE ANCIENT TURKIC CULTURE **АБИШЕВА Т.О** биология ғыл.кандидаты, доцент Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті **ОРАЗБАЕВ Қ.И.** биология ғылым. кандидаты, профессор м.а. Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
РАЗУМ КАК ВЫСШЕЕ БЛАГО В ФИЛОСОФИИ АБУ НАСРА АЛЬ-ФАРАБИ **А.С.СЫРГАКБАЕВА** д.филос.н., профессор КазНУ им. аль-Фараби	НИЙДЕ ҚАЛАСЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН БҮГІНІ **Ж.Н.СҰЛЕЙМЕНОВА** п.ғ.д,проф. **А.НҰРҒОЖА** 3-курс студенті **Ш.БЕККОЖИНА** 3-курс студенті **Г.НУСИПХАН** 2-курс студенті Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	STUDENTS ARE OUR FUTURE **L.K.BAKTYBAEVA** Associate Professor of the Department of Biophysics and Biomedicine Al-Farabi Kazakh National University
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СУ АЙДЫНДАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯСЫ ЖӘНЕ ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР **Т.О. АБИШЕВА** Биология ғылымдарының кандидаты, доцент Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университе	CISCHORIUM ӨСІМДІГІНЕН (ГҮЛІ, САБАҒЫ, ЖАПЫРАҒЫ) БӨЛІНІП АЛЫНҒАН ЭФИР МАЙЫНЫҢ КОМПОНЕНТТІК ҚҰРАМЫ **М.Б.АХТАЕВА** Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті aktaeva.marzhan@mail.ru Г.Е.АЗИМБАЕВА Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	ЖОО-ДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТЕОРИЯСЫ **Зарина АКРАМОВА** 1-курс магистранты ҚазМемҚызПУ Ж.Н.СҰЛЕЙМЕНОВА п.ғ.д., профессор ҚазМемҚызПУ

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ В КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ **АТАБАЕВА С.Д.** **АСРАНДИНА С.Ш.** **ШОИНБЕКОВА С.А.** **ЕРНАЗАРОВА Г.И.** КазНУ им.аль-Фараби	БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ДАМЫТУДА ЖОБАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ **С.Ш. АСРАНДИНА** **С.Д. АТАБАЕВА** **Г.И.ЕРНАЗАРОВА** **Р.А.АЛЫБАЕВА** **С.С.КЕНЖЕБАЕВА** **С.А. ШОЙНБЕКОВА** Әл-Фараби атындығы Қазақ ұлттық университеті	TEACHING FOREIGN LANGUAGES BY USING PROVERBS AND SAYINGS **Sholpan ARGINGAZINA** Lecturer KIMEP University
ҚЫРҒЫЗ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚТАРЫНЫҢ ТІЛДІК БІРЛІКТЕРІНІҢ МАҒЫНАЛЫҚ ЖӘНЕ УӘЖДІЛІК ҰҚСАСТЫҒЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІГІ **А. Н. АЛИШОВА** **Қ.С. ҚАЛЫБАЕВА** филология ғылымдарының докторы, профессор Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	ӘЛ-ФАРАБИ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ МҰСЫЛМАН ЖӘНЕ ЕУРОПА ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ **Жақыпбек АЛТАЕВ** философия ғылымдарының докторы, профессор Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Әл-Фараби орталығының директоры	ЖЕМІС ЖИДЕКТІ ӨСІМДІКТЕРДІ ЗАРДАПТАЙТЫН SEPTORIA SACC. ТУЫСЫ ТҮРЛЕРІНІҢ БИОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ **Л.Е. АНУАРОВА** биология ғылымдарының кандидаты, қауым. проф м.а **Ғ.Ж. МЕДЕУОВА** ауыл ш. ғылымдарының кандидаты, қауым. проф.м.а Казақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
COMMUNICATION THROUGH DIALOGUE BETWEEN PRESCHOOL CHILDREN WITH LEADERSHIP SKILLS **Aygerim BAIKULOVA** PhD doctor Taraz State Pedagogical Institute **Akbilek MYNBAYEVA** Master Teacher, South Kazakhstan State Pedagogical Institute **Madi BESBAYEV** Master Teacher South Kazakhstan State Pedagogical Institute	ҚАЛЫҚАНША БЕЗІ ФУНКЦИОНАЛДЫ КӨРСЕТКІШТЕРІНІҢ НӘТИЖЕСІН «АДАМ ФИЗИОЛОГИЯСЫ» КУРСЫНДА ОҚЫТУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ **Жұлдыз БЕДЕБЕКОВА** Биология магистрі Қызылорда «Болашақ» университеті	БАСҚАРУ СТИЛІНДЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕС БЕРУДІҢ ТИІМДІЛІГІ **С.Б.ДҮКЕНБАЙ** 3- курс студенті Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті **М.Р БАЛТЫМОВА** педагогика ғылымдарының магистрі, оқытушы
ФИЛОСОФИЯ ОБРАЗОВАНИЯ АЛЬ-ФАРАБИ И СОВРЕМЕННОСТЬ **Сания ЕДИЛЬБАЕВА** доктор философских наук, ассоциированный профессор Казахский Национальный Университет имени аль-Фараби	METHODOLOGY OF THE SEMINAR “MOLECULAR CUISINE”, HELD IN THE FRAMEWORK OF THE INDUSTRIAL INNOVATIVE DEVELOPMENT PROGRAM **G.I.ERNAZAROVA** Associate Professor A.S.KISTAUBAYEVA Associate Professor S.B.ORAZOVA Associate Professor S.K.TURASHEVA Associate Professor Al-Farabi Kazakh National University	ТҰЛҒАНЫҢ ӘЛЕУМЕТТЕНУІНДЕГІ ҚАЗІРГІ МЕКТЕПТЕРДІҢ РӨЛІ **Нұржайнар ЖАРМҰХАНБЕТ** 3 курс студенті **БАЛТЫМОВА М.Р.** Оқытушы, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті
	TEACHING THE PROFESSIONAL LANGUAGE OF TECHNICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF EDUCATION **Kulyay ZHAXYLIKOVA** The doctor of pedagogical sciences, the professor K.I.Satpayev Kazakh National Research Technical Universityжар	ТҰҚЫМДЫ КӨШЕТСІЗ ӘДІСПЕН ӨНДІРУ ЖӘНЕ НАНОЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ **Ғ.Ж. МЕДЕУОВА** а.ш.ғ.к., қауым. проф.м.а. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, **Л.Е.АНУАРОВА** б.ғ.к., қауым. проф м.а. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
БІЛІМ БЕРУДЕГІ БАСҚАРУ ҚАҒИДАЛАРЫНЫҢ МӘНІ **Ж. Ж.ЖЕҢІСБЕКОВА** 3 курс студенті Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті **М.Р.БАЛТЫМОВА** оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі	БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘНІ **КУРМАНОВА БАҚТЫГУЛ ЖАКЕНОВНА** педагогикағылымдарының докторы, доцент **АРЕНОВА МӨЛДИР** 6М010300-«Педагогика және психология» мамандығының 2 курс магистранты **Қ.Жұбанов атындағы** Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті	ЗНАЧЕНИЕ ФИЛОСОФИИ АЛЬ-ФАРАБИ В ИСТОРИИ МИРОВОЙ КУЛЬТУРЫ **Алия НИГМЕТОВА** доцент кафедры философии **Алия КУШЕРБАЕВА** магистр философии Казахскиий Национальный университет имени аль-Фараби
ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАЛАРЫНДАҒЫ ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ТУРАЛЫ КӨЗҚАРАСТАРЫ **Қ.Т. АТЕМОВА**	ТҮРКІ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРІНДЕГІ ШАМАНДЫҚ СЕНІМНІҢ КӨРІНІСІ **Қ.С.ҚАЛЫБАЕВА** ф.ғ.д , профессор Қазақмемқызпу	СМАРТ ҚОҒАМ ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ «AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY» ҒЫЛЫМИ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАСЫ **Г.Ж.НҰРЫШЕВА** философия ғылымдарының докторы,

п.ғ.д., профессор Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті	**М.ЖҮНІСОВА** Ф.ғ.к., профессор Абай ат.ҚазҰПУ	профессор **Г.ҚОНАЕВА** PhD докторант **Г.ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА** магистрант Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
ЖАҢА ҒЫЛЫМИ ПАРАДИГМАЛАР АЯСЫНДАҒЫ ЛИНГВОСТИЛИСТИКАНЫ ЗЕРТТЕУ АСПЕКТІЛЕРІ **Меңгүл ҚАНАБЕКОВА** Аға оқытушы ҚазМемҚызПУ	ҚАЗАҚ ЖӘНЕ ТҮРІК ХАЛЫҚТАРЫНДАҒЫ ОРНИТОНИМДІ ТІЛДІК БІРЛІКТЕРДІҢ ЛИНГВОЕЛТАНЫМДЫҚ СИПАТЫ Ж. **А. АБДУМАНАПОВА** **К. С. ӘБІШЕВ** **П.ғ.к.** Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті	ХАЛЫҚТЫҚ ПЕДАГОГИКА НЕГІЗДЕРІ АРҚЫЛЫ ҚЫЗ БАЛАНЫ ТӘРБИЕЛЕУ **Б.Ж.ЖИЕНТАЕВА** Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті
Head of Session **Prof. Dr. Olga AYMAGANBETOVA**	**Head of Session** **Doç.Dr.Erbol ABAKAN**	**Head of Session** **Prof.Dr.Akmaral SIRGAKBAEVA**
	ОРТА АЗИЯДАҒЫ ЖӘДИТШІЛЕРДІҢ АҒАРТУШЫЛЫҚ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ҰЛТ-АЗАТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСҚА ҰЛАСУЫ **Қ.Қ.БАЗАРБАЕВ** Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің доценті, PhDдоктор. **Г.Т. ЖОРАЕВА** Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің доценті, т.ғ.к. **М. Е.РУСТАМБЕКОВА** Қ.А.Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің доценті, п.ғ.к. Қазақстан Республикасы, Түркістан қаласы	РАЗРАБОТКА КОРПУСА ТЕКСТОВ АФОРИСТИЧЕСКИХ ЖАНРОВ БАШКИРСКОГО ЯЗЫКА **СИРАЗИТДИНОВ З.А.** кандидат филологических наук, старший научный сотрудник, **БУСКУНБАЕВА Л. А.** кандидат филологических наук, научный сотрудник, **ИШМУХАМЕТОВА А.Ш.** младший научный сотрудник, **Шамсутдинова Г.Г.** лаборант-исследователь, Институт истории, языка и литературы Уфимского научного центра Российской академии наук
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ФАРАБИТАНУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ **Әсет ҚҰРАНБЕК** философия ғылымдарының кандидаты, Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ доценті **Самат ҚАЙРАТҰЛЫ** философия магистрі Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ әл-Фараби орталығының қызметкері	КҮРІШ СОРТТАРЫНЫҢ ФОТОСИНТЕТИКАЛЫҚ ӘРЕКЕТІ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ДӘН ӨНІМІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ **К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ** б.ғ.д., профессор Россия Жаратылыстану Академиясының академимгі **Г.К.ЖАЙЛЫБАЕВА** б.ғ.к., доцент Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	ТЮРКСКАЯ ЭТИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ: ВКЛАД АЛЬ-ФАРАБИ **Газиз ТЕЛЕБАЕВ** доктор философских наук, профессор Библиотека Первого Президента РК - Лидера нации
АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ АУА БАССЕЙНІН ЖАҚСАРТУ, АПТАП ЫСТЫҚТАН ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ҚАЛАДА ҚАНДАЙ АҒАШТАРДЫ КӨБІРЕК ӨСІРУ КЕРЕК **К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ** б.ғ.д., профессор Россия Жаратылыстану Академиясының академигі Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	ҚОРШАҒАН ОРТА ФАКТОРЛАРЫН ЖІКТЕУДЕГІ ЖАҢАША ТҮСІНІК **Г.Ж.МЕДЕУОВА** а.ш.ғ.к., профессор м.а. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті **К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ** б.ғ.д.,профессор **Г.К.ЖАЙЛЫБАЕВА** б.ғ.к. Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	MUSTAFA CHOKAI. INTELLECTUAL RESISTANCE AGAINST COLONIALISM. THE ROLE OF THE MAGAZINE "YASH TURKESTAN" **NURLAIYM BATYR** University of Adam Mickiewicz
КӘСІБИ ТІЛДІК ЖАҒДАЯТТАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫЛЫҚ РӨЛІ **Нұрайша БЕКЕЕВА** филология ғылымдарының кандидаты, Phd докторант КИМЭП Университеті	НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ОСВОБОЖДЕНИЯ ОТ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ПО ДЕЙСТВУЮЩЕМУ УГОЛОВНОМУ КОДЕКСУ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН **Гульмира ОНАЕВА** Магистр юридических наук **Акылбек КАБЖАНОВ** Кандидат юридических наук **Айтуган АБДИЖАМИ** Кандидат юридических наук **Лаззат ЖУНУСОВА** Магитср права Академия «Болашак»	ÇOKAN VELİHANOV'UN ESERLERİNDEKİ KAZAK VE KIRGIZ HALKININ DİNİ KONULARI **Arailym MENDUALİYEVA** Erciyes Üniversitesi, Doktora Öğrencisi **Yernat ABDRAKHOV** Ömer HALİSDEMİR Üniversitesi, Doktora Öğrencisi

ИСЛАМ ДІНІНДЕГІ БЕЙБІТШІЛІК ТУРАЛЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ КӨЗҚАРАСТАРЫ **Ернат АБДРАХОВ** Өмер Халисдемир Университетінің докторанты **Арайлым МЕНДУАЛИЕВА** Өмер Халисдемир Университетінің докторанты	АЛЬ-ФАРАБИ И РАЗВИТИЕ ЦИВИЛИЗАЦИЙ **G.M. MUTANOV** **Rector, doctor of technical sciences, professor, academician** **Al-Farabi Kazakh National University**	ТУЫСТАС ТҮРКІ ТІЛДЕРІНДЕГІ ТЕРМИНДЕРДІ ОРТАҚТАНДЫРУ МӘСЕЛЕСІ **Д. ЫСҚАҚҰЛЫ** ф.ғ.д.,профессор **Ж.СҮЛЕЙМЕНОВА** п.ғ.д.,профессор **А.САРБАЛИНА** PH.D докторант Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
«ПУНКТУАЦИЯНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ-ПРАГМАТИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ» ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҮЙЕСІ **Т.Н.ЕРМЕКОВА** Ф.ғ.д., профессор Г.А., ЕСКЕРМЕСОВА PhD докторант **Қ.Ш. БАЛАБЕКОВА** аға оқытушы Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	ҚАЗАҚТЫҢ БАТЫР ҚЫЗЫ-БОПАЙ ХАНШАЙЫМ **Л.Т.ҚОЖАКЕЕВА** тарих ғылымдарының докторы, профессор Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті **.Қ.Қ.ЖЫЛҚЫШЫБАЕВА** тарих ғылымдарының кандидаты, доцент Омер Халисдемир университеті. **Қ.Д.РАИСОВ** педагогикалық ғылымда магистрі, аға оқытушы Қазақ ұлттық аграрлық университеті.	ҚАЗАҚ, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕГІ «МАХАББАТ» КОНЦЕПТІСІНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ, САЛҒАСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ ***Ж.К. БАЛТАБАЕВА*** *п.ғ.д.,профессор* *Абай атындағы* ***ҚазҰПУ*** ***А.ДЕМЕУОВА*** ***1-курс докторанты*** *Абай атындағы ҚазҰПУ*
ӘЛ-ФАРАБИ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ РУХАНИ – АДАМГЕРШІЛІК ТАҒЫЛЫМДАРЫ **Г.А.ОМАРОВА** **п.ғ.к., доцент** «Мирас» университеті amzeevna@mail.ru	THE ESSENCE AND DEFINITION OF ENTREPRENEURIAL UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN **Bakytgul TUNDİKBAYEVA** Master of Business Administration, MBA, PhD in Management in process, Director of Executive Education Center of KIMEP University	ТІЛ МЕН ДІЛДІ БАЙЛАНЫСТА ЗЕРТТЕУ МЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ **Майра АБДРАХМАНОВА** Филология ғылымдарының кандидаты Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
КРОСС-КУЛЬТУРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РЕЛИГИОЗНЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ И ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНТОВ (НА ПРИМЕРЕ КАЗНУ ИМ.АЛЬ-ФАРАБИ) **О.Х.АЙМАГАНБЕТОВА** доктор психологических наук, профессор **А.Б.АЙМАГАНБЕТОВ** кандидат психологических наук **М. СЕИЛХАНОВА** магистр педагогики Казахский Национальный Университет Им. Аль-Фараби	ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕР **З.АРТУҚМАТОВА** магистрант **Г.СҮЛЕЙМЕНОВА** педагогика ғылымдарының магистрі Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	THE ETHNO-LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF SHANYRAK IN PEOPLE'S COGNITION **Tynyshtyk YERMEKOVA** Doctor of Philological Sciences, professor **Nazerke RYSBEKKYZY** senior teacher Kazakh State Women`S Teacher Training University **Tolkyn AKYLBAEVA** senior teacher Academy Of Kazakh Sport And Tourism
ОЧЕРК ЖАНРЫНЫҢ ТІЛДІК-СТИЛЬДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ **Қ.Ө.ЕСЕНОВА** профессор, ф.ғ.д. АБАй атындағы ҚазҰПУ	THE ESSENCE AND DEFINITION OF ENTREPRENEURIAL UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN **Bakytgul TUNDIKBAYEVA** Master of Business Administration, MBA, PhD in Management in process, Director of Executive Education Center of KIMEP University	ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПМӘДЕНИЕТТІЛІК-ТІҢ (МУЛЬТИКУЛЬТУРА-ЛИЗМНЫҢ) ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ **А.ОТЫНШИЕВА** 2 курс докторанты **А.ИБРАЕВА** з.ғ.д., профессор әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті
ТІЛ ҮЙРЕТУДЕ КРЕАТИВТІ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ **А.А.САТБЕКОВА** П.ғ.м., аға оқытушы Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті **А.У. ДЖАМАМБЕТОВА** П.ғ.м., оқытушы **Г.А.КАЙБУЛЬДАЕВА** П.ғ.к., доцент Қ.А. Йассауи атындағы Халықаралық Қазақ-Түрік университеті	ҚАЗАҚ ЭПОСЫНДА КЕЗДЕСЕТІН МОТИВ ТҮРЛЕРІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ **Л.М.ӘДІЛБЕКОВА** филология ғылымдарының кандидаты, профессор **Н.А.МАЖИЕВА** гум.ғ.м., аға оқытушы Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті	ЖАРНАМА МӘТІНІНДЕГІ ЭКСПРЕССИВТІ-ЭМОЦИОНАЛДЫ ТӘСІЛДЕР **САҒИРА ОДАНОВА** ф.ғ.к., профессор Қазмемқызпу **ҚАТИРА БАЛАБЕКОВА** магистр-аға оқытушы Қазмемқызпу
ЖОО-ДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ ҮРДІСІНЕ ӘСЕР ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР **Л.С.САГИДУЛИНА** ассистент, м.ғ.к. **А.Т.ҚАЗИЕВА** **м.ғ.к., ассистент** **М.А.АСАН** 4 курс студенті С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ Ұлттық медицина университеті	НЕ ЗАБЫВАЕМЫЕ СТУДЕНЧЕСКИЕ ГОДЫ В СТЕНАХ УНИВЕРСИТЕТА **ШОИНБЕКОВА С.А.** **ЕРНАЗАРОВА Г.И.** **КЕНЖЕБАЕВА С.С.** **АТАБАЕВА С.Д.** **АСРАНДИНА С.Ш.** **ЖУНИСЖАН А.Ж.** **КУЛБАЕВА М.С.** Казахский национальный университет имени аль-Фараби	ӘЛЕМНІҢ ТІЛДІК БЕЙНЕСІ **Ж.Н. СҮЛЕЙМЕНОВА** п.ғ.д., профессор **Ж.А. АБИТЖАНОВА** ф. ғ.к. **А. С. ПОЛАТОВА** 1 курс магистранты Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті

ӘЛ-ФАРАБИДІҢ ГУМАНИСТІК КӨЗҚАРАСТАРЫ **Ұлбосын ҚЫЯҚБАЕВА** профессор, п.ғ.к **Жансая СЕРЖАНҚЫЗЫ** 1-курс магистранты Абай атындағы Қазақ Ұлттық Педагогикалық Университеті	ДУХОВНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ НАРОДОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАНИЯ **Амангелді САИПОВ** доктор пед. наук, профессор **Нигмеджан АЛМЕТОВ** доктор пед. наук, профессор **Асия ОРАЗОВА** кандидат пед.наук, доцент **Айнагүль УЗАХОВА** кандидат пед. наук, доцент М.Әуезов ат. Оңтүстік Қазақстан мем. университеті **Бахытжан ОМАРОВ, доктор PhD** Қ.А.Ясауи ат.халық.қазақ-түрік университеті **Шолпан БИТЕМИРОВА** магистр наук **Ахан ДЕМЕУОВ** кандидат пед. наук, доцент	ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТІҢ КӘСІПТІК БІЛІМ МАЗМҰНЫ МЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУДАҒЫ ӨЗАРА САБАҚТАСТЫҚ **Амангелді САИПОВ** **Айнагүль УЗАХОВА** **Негматжан АЛМЕТОВ** **Шолпан БИТЕМИРОВА** М.Әуезов ат. Оңтүстік Қазақстан Мемлекеттік Университеті **Бахытжан ОМАРОВ** А.Ясауи Атындағы Халық Қазақ-Түрік Университеті **Ахан ДЕМЕУОВ** **Зура ТАЙМАНОВА** М.Әуезов Атындағы Оңтүстік Қазақстан Мемлекеттік Университеті
СТУДЕНТТЕРДІҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУДА ТАНЫМДЫҚ ҮӘЖ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ **СУЛЕЙМЕНОВА Г.Ж.** **Ф.ғ.м., аға оқытушы** ҚазМемҚызПУ	METHODOLOGY OF THE SEMINAR “MOLECULAR CUISINE”, HELD IN THE FRAMEWORK OF THE INDUSTRIAL INNOVATIVE DEVELOPMENT PROGRAM **ERNAZAROVA G.I.** **KISTAUBAYEVA A.S.,** **ORAZOVA S.B.** **TURASHEVA S.K.** **ATABAYEVA S.ZH.** **ASRANDINA S.SH.** Al-Farabi Kazakh National University	ДЫБЫСТАР ЖІКТЕЛІСІ АРҚЫЛЫ ЖАСАЛҒАН СӨЗДЕРДІҢ СЕМАНТИКАСЫ **ШОЙБЕКОВА Ғ.Б.,** Филология ғылымдарының кандидаты, қауымд. профессор м.а. **АБДРАСИЛОВА А.Қ.** Педагогика ғылымдарының магистрі, оқытушы ҚазМемҚызПУ
ПРИНЦИПЫ НЕЛИНЕЙНОГО ВРЕМЕНИ В ЛИРИЧЕСКОМ ЦИКЛЕ КАЗАХСТАНА КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI ВВ. **ТОЛЫСБАЕВА ЖАННА ЖЕНИСОВНА** доктор фил.наук, профессор **ШОРАБЕК ӘДІЛХАН ДҮЙСЕНБЕКҰЛЫ** магистр искусст. наук **АЙМБЕТОВА УЛБОСЫН УТЕГЕНОВНА** доктор философ. наук PhD НАО «Казахская национальная академия хореографии»	ДРАМАТУРГ Ә. ТӘЖІБАЕВТЫҢ ӨМІР ШЫНДЫҒЫН СУРЕТТЕУДЕГІ ІЗДЕНІСТЕРІ **СҰЛТАНОВА ЖАҢАГҮЛ СЕРДАЛЫҚЫЗЫ** өнертану ғылымдар.магистрі **ШОРАБЕК ӘДІЛХАН ДҮЙСЕНБЕКҰЛЫ** өнертану ғылымдар.магистрі **НАМАЗБЕКОВА ӘСЕМ ЧАПАЙҚЫЗЫ** өнертану ғылымдар.магистрі «Қазақ ұлттық хореография академиясы» КАҚ	A.BAITURSYNULY –AN INDIVIDUAL PERSONALITY IN THE HISTORY OF TURKIC LANGUAGE **SALKYNBAY A.B.** Doctor of philological sciences, professor, **SAIBEKOVA N.U.** 1st course Doctoral student PhD Al-Farabi Kazakh National University

Institution Of Economic Development And Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
Gölbaşı / ADIYAMAN - TURKEY
TR: +90 0850 303 5 603 USA: +1 631 685 0 853
E posta: info@iksad.org
www.iksad.org
www.iksadkongre.org

Kazakh
National University
KAZNU
REPUBLIC OF TURKEY

ROYAL HOTEL

Küreselleşme
Kamu hizmetlerinin özel sektör, kamu ve özel sektör işbirliği ya da devletin aracı olduğu bir düzenleme temelde devlet dışı aktörlere devredilmesi
Piyasanın mal ve hizmet üretiminde daha etkin olması
Devletin üretim yapan, hizmeti sunan olmaktan ziyade üretimi yaptıran hizmet sunduran olması
Piyasanın önceliği, devletin küçültülmesi, özel sektör sermayesinin kullanımı, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının geliştirilmesi, esnek iş ve emek
Al-Farabi
Kazakh National University

FOREWORD

It is with deep satisfaction that I write this Foreword to the Proceedings of the Al Farabi 1st International Congress on Social Sciences held in Gaziantep, Turkey 11-14 May 2017. The high quality of the papers and the discussion represent the thinking and experience of men and women experts in their particular fields. Their contributions helped to make the Congress as outstanding as it will be. The papers contributed the most recent scientific knowledge known in the field of all steps of social sciences These Proceedings will furnish to scientific groups the world over an excellent reference book. I trust also that this will be an impetus to stimulate further study and research in all these areas.

It was seven years ago that İKSAD was established in Turkey and we did our first academic organization in Golbasi town of Adiyaman province in 2013. Since then we have organized numerius meetings, oanels, congresses and conferences over diffirent issues via our futurest vision. That vision has expressed itself to-day in the enthusiasm and fine work of the Turkey and abroad mission.

I was also honoured to host the 712 academics from 9 countries for Al Farabi 1st International Congress on Social Sciences in Gaziantep City from 11-14 May 2017. We had the pleasure of welcoming our colleagues from all many countries. The international character of this meeting is illustrated by the 11 countries represented and by the coming from Kazakhistan, Kyrgyzistan, Georgia, Russia, Azerbaijan, Uzbekistan, Syria and China. The congress consisted of 86 oral sessions, with 8 invited papers, 12 contributed papers and a Round Table, and of one poster sessions including 22 papers. However, the total number of registered participants was inferior by two units to the record of our challenger, 712 academics.

In organizing process so many volunteers and professionals served. Here I would like to thank to Prof.Dr.Gulimkair M. MUTANOV, the rector of Al Farabi Kazakh National University for their cooporation and support; to Prof. Dr. Zharkynbile SULEIMENOVA, the head of congress, to Prof.Dr. Akmaral SARGIKBAEVA deputy rector of Al Farabi Kazakh National University, to Prof. Dr. Zhakipbek ALTAEV, the head of Al Farabi Research Center of Al Farabi Kazak National University; many thanks go to the members of İKSAD Science Committees, the distinguished academics; Dr. Shurubu KAYHAN, Dr. Metin KOPAR, Dr. Nazif CETIN; Prof.Dr. Salih OZTURK, head of İKSAD Science Committee; Sefa Salih BILDIRICI, the senior advisor of IKSAD; Associate Prof.Dr. Omer Okan FETTAHLIOGLU, the head of editorial committee of JAVSTUDIES, Damezhan SADYKOVA, Mariam S. OLSSON, WU Yicheng, Merve KIDIRYUZ, Kaldgul ADILBEKOVA, Baurzhan BOTAKARAEV, Hasan SURKHAYLI and whole İKSAD team for that valuable organization.

Kind regards

MUSTAFA LATİF EMEK

President of Institution of Economic Development and Social Researches

CONTENTS

CONGRESS ID	i
SCIENTIFIC ADVISORY BOARD	ii
CONGRESS PROGRAMME	v
CONGRESS PICTURES	xxv
FOREWORD	xxxii
CONTENTS	xxxiii

NOTIFICATIONS

Abdulhalim AYDIN "LAİLAHE" İLE "LAİLAHEİLLALLAH" ANTAGONİZMASINDA BATI İLE İSLAM MEDENİYETLERİNİN ÇATIŞMASI	1
Mustafa ÜNAL RELIGIONS THE TURKS CONVERTED AND ITS REASONS	2
A. Selçuk KÖYLÜOĞLU, Ö. Emrah ACAR & Ü. Saliha Eken İNAN TÜKETİCİLERİN ÇEVRE DOSTU ÜRÜN SATIN ALMA DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ: SELÇUK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	3
Behçet ORAL; Kasım SEZGİN & Sedef SÜER ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ: BİR METAFOR ÇALIŞMASI (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)	4
Жақыпбек АЛТАЕВ ӘЛ-ФАРАБИ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ МҰСЫЛМАН ЖӘНЕ ЕУРОПА ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ	5
Mustafa Melkin ÖDER & Aylin TAŞKIN KURUMLAR VERGİSİNDE TÜRKİYE VE OECD UYGULAMALARI	6
Açelya AGDOĞAN PARA POLİTİKASININ BANKA FAİZLERİ ÜZERİNDE ETKİSİ	7
Cevdet SAĞLAM; Sinan GERÇEK; Necati ÇETİN & İhsan Serkan VAROL GAZİANTEP İLİNDE TARIMSAL MEKANİZASYONDA TEKNOLOJİNİN KULLANIMI	8
Hatice PALAZ ERDEMİR & Halil ERDEMİR ROMA EMPERYALİZMİNE KARŞI DOĞU AKDENİZDE MÜCADELE ÖRNEĞİNDE ZENOBIA	10
Ж.К.БАЛТАБАЕВА; А.ДЕМЕУОВА & А.САРБАСОВА ҚАЗАҚ, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕГІ «МАХАББАТ» КОНЦЕПТІСІНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ, САЛҒАСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ	12

Hatice Kübra ERGİN AURANIN YİTİMİ: SHERRIE LEVINE, PIERRE PINONCELLI VE JOEL-PETER WITKIN İNCELEMESİ	17
Ali ACARAVCI & Tunay BOSTAN GÖKTÜRK TÜRKİYE İLE KAZAKİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER	18
G.I.ERNAZAROVA; A.S.KISTAUBAYEVA; S.B.ORAZOVA & S.K.TURASHEVA METHODOLOGY OF THE SEMINAR "MOLECULAR CUISINE", HELD IN THE FRAMEWORK OF THE INDUSTRIAL INNOVATIVE DEVELOPMENT PROGRAM	20
Sinan TARİFCİ İBN HALDUN'UN NAZARİYESİ IŞIĞINDA BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ/DÖNÜŞÜMÜ MESELESİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME	23
Sevil DEMİRAL SOSYAL MEDYA VE MAHREMİYET	24
Kübra YILDIRIM ÖĞRETMEN ADAYLARININ "KÖKLÜ SAYILAR" KONUSUNUN ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI METAFORLAR	25
Mehmet Emin USTA; Bürhan AKPUNAR & Mustafa Sami ÇETİN CUMHURİYETİN KURULUŞ DÖNEMİNDE EĞİTİM MÜFETİŞLERİNİN PROGRAM LİDERLİĞİ ROLLERİ	26
Fethi DEMİR & Kemal EROL SEZAİ KARAKOÇ İLE İSMET ÖZEL'İN POETİK FİKİRLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE MODERN İSLAMİ ŞİİR	31
К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ АУА БАССЕЙНІН ЖАҚСАРТУ, АПТАП ЫСТЫҚТАН ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ҚАЛАДА ҚАНДАЙ АҒАШТАРДЫ КӨБІРЕК ӨСІРУ КЕРЕК	32
Fatma ÖZTÜRK DAĞABAKAN TÜRKÇE VE ALMANCA POLİTİK DİLDE STREOTİPLER	33
Ayşe Nur BUYRUK AKBABA ENTEGRE RAPORLAMA VE İŞLETMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME	34
Ayhan KORKULU & Yusuf AKAN KREDİ KARTI, KREDİLİ MEVDUAT HESABI VE MEVDUAT İLE KREDİ KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN LOGİT MODEL YARDIMIYLA BELİRLENMESİ	36
Nursal KUMAŞ OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE HUDÂVENDİGÂR VİLÂYETİ'NDE İPEKÇİLİK FAALİYETLERİ VE HARÎR DÂRÜ'T-TALİMİ	37
Zakir ELÇİÇEK; Kasım SEZGİN & Bünyamin HAN ÖĞRETMEN ADAYLARININ PSİKOLOJİK KATILIK VE OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	39

Sibel AYAS; Özlem YAŞAR UĞURLU & Işıl ÖNAY THE EFFECT OF SELF-EFFICACY AND TRUST ON INNOVATIVE WORK BEHAVIOR AND EMPLOYEE PERFORMANCE	40
Ahmet KARAHAN; Berkant DULKADİR & Ahmet LEBLEBİCİ MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ KULLANIMININ ÖRGÜTSEL PERFORMANSA ETKİSİ	41
Ғ.Ж. МЕДЕУОВА & Л.Е.АНУАРОВА ТҰҚЫМДЫ КӨШЕТСІЗ ӘДІСПЕН ӨҢДІРУ ЖӘНЕ НАНОЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ	43
Ж.Н.СҮЛЕЙМЕНОВА; А.НҰРҒОЖА; Ш.БЕККӨЖИНА & Г.НУСИПХАН НИЙДЕ ҚАЛАСЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН БҮГІНІ	44
Vecihi Sefa Fuat HEKİMOĞLU MUSTAFA ÇOKAY'IN KAFKASYA'DAKİ FAALİYETLERİ	45
Nurettin BELTEKİN SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA "DOĞU"YU ÖZNELEŞTİRMEK	47
Г.Ж.НҰРЫШЕВА, Г.ҚОНАЕВА & Г.Ж.ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА СМАРТ ҚОҒАМ ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ «AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY» ҒЫЛЫМИ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАСЫ	48
Ahmet ÖZKİRAZ; Müşfika Nazan ARSLANEL & Gül İŞÇİ BAŞ PARÇALANMIŞ AİLE YAPISININ ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNDEKİ ROLÜ	54
Sevda METİN & Öznur Dilara TAŞ KURUMSAL YÖNETİM DERECELENDİRME NOTU İLE PAY GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİST KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE BİR OLAY ANALİZİ	55
Қ.С.ҚАЛЫБАЕВА & М.ЖҮНІСОВА ТҮРКІ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРІНДЕГІ ШАМАНДЫҚ СЕНІМНІҢ КӨРІНІСІ	56
Naif YAŞAR MEZHEBİ ANLAYIŞIN TEFSİRE YANSIMALARI: AHFEŞ EL-EVSAT (ö. 215/831) ÖRNEĞİ	61
Sholpan ARGINGAZINA TEACING FOREIGN LANGUAGES USING PROVERBS AND SAYINGS	62
Sibel MEHTER AYKIN AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TURİZM POLİTİKASI VE TÜRKİYE'NİN UYUMU	67
Baktygul TUNDIKBAYEVA THE ESSENCE AND DEFINITION OF ENTREPRENEURIAL UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN	69
С.Ш. АСРАНДИНА; С.Д. АТАБАЕВА; Г.И.ЕРНАЗАРОВА; Р.А. АЛЫБАЕВА; С.С.КЕНЖЕБАЕВА & С.А. ШОЙНБЕКОВА БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ДАМЫТУДА ЖОБАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ	74

С.Д.АТАБАЕВА; С.Ш.АСРАНДИНА; С.А.ШОИНБЕКОВА & Г.И.ЕРНАЗАРОВА СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ В КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ	81
Şerife KARAGÖZ PRESENTEİSM VE ÖRGÜTSEL SESSİZLİK KAVRAMLARINA YÖNELİK BİR LİTERATÜR TARAMASI	85
Taner AKÇACI TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SEKTÖREL DİNAMİKLER: LOJİSTİK	86
Mustafa METE & Funda MERMERTAŞ TÜRKİYE İLE BAĞIMSIZ TÜRK CUMHURİYETLERİ ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLERE TEORİK BİR BAKIŞ	87
А.С.СЫРГАКБАЕВА РАЗУМ КАК ВЫСШЕЕ БЛАГО В ФИЛОСОФИИ АБУ НАСРА АЛЬ-ФАРАБИ	89
Burhan BALTACI KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN TEFSÎRU ÂYETİ'L-KUR'ÂN İSİMLİ ESER	94
Buket ÇETİNKAYA BİREY-ÖRGÜT UYUMU: "BAĞLAYICI OLAN DEĞERLER MİDİR?"	95
Abdullah KIRAN ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAYICI MIDIR?	96
Ali ACARAVCI & Sinan ERDOĞAN TÜRKİ CUMHURİYETLERDE ELEKTRİK TÜKETİMİ, REEL GELİR VE DIŞA AÇIKLIK İLİŞKİSİ: BOOTSTRAP-GRANGER NEDENSELLİK YAKLAŞIMI	97
Selçuk KÖYLÜOĞLU DÜNYA' DA ve TÜRKİYE' DEKİ UYGULAMALARI BAKIMINDAN NÖROPAZARLAMA	98
Erdoğan DİZDAR ÜRÜN VE UYGULAMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMINDAKİ YENİLEŞİMCİ (İNOVATİF) YANSIMALARI	99
Алия НИГМЕТОВА & Алия КУШЕРБАЕВА ЗНАЧЕНИЕ ФИЛОСОФИИ АЛЬ-ФАРАБИ В ИСТОРИИ МИРОВОЙ КУЛЬТУРЫ	100
Ayvaz MORKOÇ EZİZE CEFERZADE VE ŞİRVAN ÜÇLEMESİ	107
Ahmet ŞAHBAZ & Mahmut Sami DURAN BRICS-T ÜLKELERİ VE DIŞ TİCARET POLİTİKALARININ ANALİZİ	109
Ahmet LEBLEBİCİ; Berkant DULKADİR & Ahmet KARAHAN İŞLETME YÖNETİMİNDE KRİZ DÖNEMLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR ALINAN TEDBİRLER VE YAPILAN ÇALIŞMALAR	110
Ahmet KAYAOĞLU; Pınar ÖZDEMİR; Şehmus ASLAN & Cumali KILIÇ TARIM VE KIRSAL KALKINMA İLİŞKİSİ: MARDİN İLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	111

Şadiye KOTANLI KAMUSAL ALANDA İNANÇ VE DEĞERLERİN DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ VE İNTERNETİN SANAL MÜZAKERE TOPLULUKLARI OLUŞTURMADAKİ ROLÜ	112
Asset A. KURANBEK & Samat KAYRATYLY KAZAKİSTAN'DAKİ FARABÎ BİLİMİ SORUNLARI VE İŞLEVLERİ HAKKINDA	113
Меңгүл ҚАНАБЕКОВА & Нұрайша БЕКЕЕВА ЖАҢА ҒЫЛЫМИ ПАРАДИГМАЛАР АЯСЫНДАҒЫ ЛИНГВОСТИЛИСТИКАНЫ ЗЕРТТЕУ АСПЕКТІЛЕРІ	114
Ömer ŞEN DOĞU AKDENİZ ENERJİ HAVZASI'NIN DEĞİŞEN JEOPOLİTİK COĞRAFYASI ve TÜRKİYE	116
A.T NIGMETOVA & A. B. KUSHERBAEVA CONTINUITY AND TRADITION OF PHILOSOPHY IN THE CONTEXT	118
Mustafa TAŞLIYAN; Bengü HIRAK; Bilge GÜLER & Yasin CEYHAN ALGILANAN HİZMET KALİTESİ, MÜŞTERİ MEMNUNİYETİ VE MÜŞTERİ SADAKATİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI	119
Т.О АБИШЕВА & Қ.И.ОРАЗБАЕВ КӨНЕ ТҮРКІ МӘДЕНИЕТІ	120
Tuğba DEMİR GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK İLLÜSTRASYON: SÖZÜN TEMSİLİNDE BİR GÖRSEL ÇÖZÜMLEMESİ	124
Ömer Faruk ALTUNÇ; Okyay UÇAN & Abdulmenaf AKYILDIZ KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DIŞ BORÇLARIN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ	126
Gülsüm ŞİMŞEK GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE OSMANİYE'DE YEREL BASIN	127
С.А.ШОИНБЕКОВА; Г.И. ЕРНАЗАРОВА; С.С. КЕНЖЕБАЕВА; С.Д. АТАБАЕВА & С.Ш АСРАНДИНА СТУДЕНЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ В КАЗАХСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ	128
Gönül CENGİZ & Birgül ALICI 2000'Lİ YILLARIN POPÜLER TÜRK DİZİ VE FİLMLERİNDE OSMANLI TARİHİNE YÖNELİŞ	134
Mehmet ÇINAR & Aslıhan YILMAZ TERÖR OLAYLARININ DÖVİZ PİYASASI OYNAKLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	136
Çağla GİRGİN-BÜYÜKBAYRAKTAR; Şahin KESİCİ; Mustafa BALOĞLU & Mehmet MURAT ANNE-BABA TUTUMLARI İLE MATEMATİK KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ	138

Yasemin Deniz KOÇ & Ferit KARAHAN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FİNANSAL SAĞLAMLIĞIN BELİRLEYİCİLERİ	139
Sevcan YILDIZ & Seden TURAMBERK ÖZERDEN KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: GÖREME ÖRNEĞİ	140
Fatma İNCE SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE SEMBOLİK TÜKETİM EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	141
Davur AÇAR; Gülçin KAYA; Gökhan GÜNEŞ & Kaan BATI LİSANS VE ÖN-LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN BİLİMİN DOĞASI VE BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	143
Ali Ekber GÜLERSOY & Mehmet Ali ÇELİK TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLERLE YANLIŞ ARAZİ KULLANIMI-AFET İLİŞKİSİNİN ANALİZİ	145
Арайлым САРБАСОВА КӘСІБИ ТІЛДІК ДАҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ АУТЕНТТІК МӘТІНДЕРДІҢ РӨЛІ	147
Ahmet TILFARLIGİL & Erkan ALSU MAVİ OKYANUS STRATEJİSİ UYGULAMALARI İLE İÇ GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİ	148
N. Gamze ILICAK MUSAHİPZADE CELÂL'İN TİYATRO ESERLERİNDE KADIN TİPLERİ	149
Әсет ҚҰРАНБЕК & Самат ҚАЙРАТҰЛЫ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ФАРАБИТАНУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ	150
Şafak KAYPAK & Ahmet GÜNDÜZ KENT UYGARLIĞI VE DEMOKRASİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	162
А.А.ОТЫНШИЕВА & А.С.ИБРАЕВА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПМӘДЕНИЕТТІЛІКТІҢ (МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМНЫҢ) ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	163
Sevcan YILDIZ & Engin DERMAN KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: IHLARA VADİSİ ÖRNEĞİ	164
İlhan EGE & Tuğba NUR TOPALOĞLU HİSSE SENEDİ PİYASALARINDA OCAK AYI ANOMALİSİ ve E7 ÜLKELERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA	165
Fatih KARCIOĞLU; Kübra AKDAŞ & Pınar AKTAŞ FABRİKA İŞÇİLERİNİN STRES KAYNAKLARI VE STRESLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ	166

Hasan TUTAR; Nuran AKŞİT AŞIK; H. Seçil FETTAHLIOĞLU; Ö. Okan FETTAHLIOĞLU & Z.Feyza SAYIN ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGILAMALARI İLE ÖRGÜTSEL ADANMIŞLIK ARASINDA İLİŞKİ VAR MI?	167
Анар Бекмырзақызы САЛҚЫНБАЙ & Ербол Мейрамұлы АБАҚАН ӘЛ-ФАРАБИ ЖОЛЫ – ШЫНДЫҚ ЖОЛЫ	169
Cemal İNCE; Ediz GÜRİPEK & Emin ARSLAN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE MESLEK SEÇİMİ İLİŞKİSİ: TURİZM ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	171
Ahmet SAAT KEFALETTEN DÖNME	172
Ali Han BABUÇÇU SOFİSTİK HAREKETTE SÖZÜN ÖNEMİ	173
Hayri ABAR & Müge YÜCE & Abdülkerim KARAASLAN ENERJİ BİLEŞENLERİNDEKİ DEĞİŞİMİN GSYH ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ÇİN VE TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	174
Erhan DUMAN EKONOMİK BÜYÜME VE İNOVASYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ	176
Canan Gamze BAL & Necmettin GÜL ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE YARATICILIK İLİŞKİSİ: KAHRAMANMARAŞ'TAKİ ÇELİK MUTFAK EŞYALARI SANAYİNDE BİR ARAŞTIRMA	177
H. Kâmil BİÇİCİ BURSA CAMİLERİNDE BULUNAN BAZI OSMANLI DÖNEMİ SAATLERİNİN SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	178
Mehmet Recep TAŞ REREADING BELL HOOK'S AIN'T I A WOMAN: BLACK WOMEN AND FEMINISM THROUGH THE LENS OF TRIPLE OPPRESSION THEORY	179
Metin KOPAR 1960 DARBESİ SONRASI DEMOKRAT PARTİ GAZİANTEP MİLLETVEKİLİ BAHADIR DÜLGER'İN YARGILANMASI	180
Нұрайша БЕКЕЕВА КӘСІБИ ТІЛДІК ЖАҒДАЯТТАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫЛЫҚ РӨЛІ	181
Л.Т.ҚОЖАКЕЕВА; Қ.Қ.ЖЫЛҚЫШЫБАЕВА & Қ.Д.РАИСОВ ҚАЗАҚТЫҢ БАТЫР ҚЫЗЫ - БОПАЙ ХАНШАЙЫМ	186
Д. ЫСҚАҚҰЛЫ; Ж.Н. СҰЛЕЙМЕНОВА & А.Б.САРБАЛИНА ТУЫСТАС ТҮРКІ ТІЛДЕРІНДЕГІ ТЕРМИНДЕРДІ ОРТАҚТАНДЫРУ МӘСЕЛЕСІ	190
M. Salih MERCAN TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK YILLARINDA MADEN FAALİYETLERİ (1923-1933)	197

СИРАЗИТДИНОВ З.А.; БУСКУНБАЕВА Л., А.; ИШМУХАМЕТОВА А.Ш. & ШАМСУТДИНОВА Г.Г. РАЗРАБОТКА КОРПУСА ТЕКСТОВ АФОРИСТИЧЕСКИХ ЖАНРОВ БАШКИРСКОГО ЯЗЫКА	199
Faysal ÖZDAŞ & Mürşet ÇAKMAK ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİNE İLİŞKİN METAFOR ALGILARI	200
З.АРТУКМАТОВА; Л. КАКЕНОВА & Г.СУЛЕЙМЕНОВА ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕР	201
Selahattin ÇELİK ÇAĞDAŞ FELAKET, KÜRESEL ISINMA	205
Osman Nuri ŞAHİN MUHASEBE DERSİ ALAN LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN MUHASEBE ETİĞİ ALGISI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: MARDİN İİBF ÖRNEĞİ	208
Sait GÜLSOY & Ayça ÖZCİHAN ÜÇÜNCÜ SAYFADA KADIN TEMSİLİ: 2008-2016 ARASINDA TÜRKİYE'DE KADIN CİNAYETLERİ ÜZERİNDEN TOPLUMSAL CİNSİYET OKUMASI	209
Vardo CHOKHARADZE ზოგიერთი თურქული ნასესხობა ტაოურ დიალექტში	210
А.Н.НҰРҒОЖА & Ж.Н.СҰЛЕЙМЕНОВА ҚАЗАҚ ТІЛІН ЕКІНШІ ТІЛ РЕТІНДЕ ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН КӨРНЕКІЛІК ТҮРЛЕРІ	212
Orhan ELMACI & Kadir TUTKAVUL MUHASEBE EĞİTİMİNDE STRATEJİK YOL HARİTASININ BELİRLENMESİNDE MALİYET VE YÖNETİM MUHASEBESİ BEKLENTİLERİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA	217
Sevil DÜRRÜ TÜRKİYE'DE LAİKLİK DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ	219
Nadire KANTARCIOĞLU ÖRGÜTSELADALET ALGISI İLE İŞGÖRENLERİN İŞ PERFORMANSI İLİŞKİSİ : KOBİ'LERDE MAVİ YAKALI VE BEYAZ YAKALI İŞGÖRENLER ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA	220
Tuncay Turan TURABOĞLU & Tuğba Nur TURABOĞLU BORSA İSTANBUL SINAİ ve MALİ ENDEKSLERİNDE YILIN AYI ETKİSİ	221
Mehmet CANSIZ TEKNOLOJİ TABANLI GİRİŞİMCİLERİN AİLELERİNİN EĞİTİMLERİ VE MESLEKLERİNE İLİŞKİN NOTLAR	222
Recep ÖZDEMIR TÜKETİCİ HAKLARINA YÖNELİK TARİHTE YAPILAN İLK KANUN: "KANUNNAME-İ İHTİSAB-I BURSA"	224
Nuray KARACA 1950-1955 ARASI HİSAR DERGİSİNDE YENİ MUHAFAZAKÂRLIK PARADİGMASI	225

İbrahim ARSLAN; Sadettin PAKSOY & Erdal ALANCIOĞLU TÜRKİYE İÇİN KRİTİK EŞİK: ORTA GELİR TUZAĞI	226
Mehmet GÜNGÖR & İlker YAKIN TEMEL EĞİTİM BÖLÜMÜ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ EKONOMİSİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNİN ANALİZİ	227
Dilek ACER ERKEN ÇOCUKLUKTA ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR: MÜNİH ÖRNEĞİ	228
Ayşe Beyza BÜYÜKÇINAR SEYYAHLAR GÖZÜYLE 17. YÜZYILDA BİR OSMANLI KAZÂSI: ROMANYA "BABADAĞI"	229
Ediz GÜRİPEK, Cemal İNCE & Emin ARSLAN THE RELATIONSHIP BETWEEN 5-FACTOR PERSONALITY TRAITS AND JOB SATISFACTION: A RESEARCH IN HOTEL ESTABLISHMENTS	230
Naif YAŞAR KUR'AN'DA ARAPÇA OLMAYAN KELİMELER	231
Zekeriya NAS THE EFFECTS OF PERSONAL DETERMINANTS ON JOB SATISFACTION OF PUBLIC AND PRIVATE UNIVERSITIES' ACADEMICIANS IN PAKISTAN	232
Ahmet İnan KAYA & Neşe DARENDE EDİP CANSEVER'İN ŞİİRLERİNDE KAÇIŞ TEMİ ÜZERİNE	233
Veli YILANCI & Mücahit AYDIN AR-GE HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ	234
Selim BAŞAR; Bengü TOSUN & Gürkan BOZMA BİST-100 ENDEKSİ, DÖVİZ KURU, FAİZ VE ALTIN ARASINDAKİ VOLATİLİTE GEÇİŞKENLİĞİ	235
Hasan ÇİFTÇİ & Okan ÇOLAK KENT İMAJININ DESTİNASYON PAZARLAMASINDAKİ ROLÜ: MARDİN İLİ ÖRNEĞİ	236
Амангелді САИПОВ; Айнагүль УЗАХОВА; Негматжан АЛМЕТОВ; Бахытжан ОМАРОВ & Ахан ДЕМЕУОВ ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТІҢ КӘСІПТІК БІЛІМ МАЗМҰНЫ МЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУДАҒЫ ӨЗАРА САБАҚТАСТЫҚ	237
Амангелді САИПОВ; Нигмеджан АЛМЕТОВ; Асия ОРАЗОВА; Айнагүль УЗАХОВА; Бахытжан ОМАРОВ; Шолпан БИТЕМИРОВА & Ахан ДЕМЕУОВ ДУХОВНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ НАРОДОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАНИЯ	242
Caner ATIŞ & Zeynep ŞENER ÜRETİM İŞLETMELERİNDE KALİTE MALİYETLERİNİN PAF MODELİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASININ ÖNEMİ	245

Can ERTEKİN; Aydın BÜYKSAÇAR; Yunus Levent EKİNCİ; Alper DEMRCİ; Adip AVŞAR; Tevfik Emre ŞERİFOĞLU; Murat KÜRŞAT & Kubilay TOYRAN NEMRUT KRATER GÖLÜ ve ÇEVRESİNİN ULUSLARARASI JEOPARK AĞINA KATILIMI	247
Aysun KANMAZ ANAR RIZAYEV'İN GECE YARISINDA HADİSE VE LİYAKAT ADLI HİKÂYELERİNİN ANLATICILAR TİPOLOJİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	249
Zakaria KALLO; Erkan ALSU & Ahmet TAŞDEMİR KATILIM BANKALARININ PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TOPSİS YÖNTEMİ İLE ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMA	250
Zeinab AKHVLEDIANI MODERN ÇAĞ VE GÜRCÜCE-TÜRKÇE LEKSİKİGRAFİ	252
Zerrin DÜRRÜ SAĞLIK HARCAMALARI BELİRLEYİCİLERİ VE EKONOMİK YANSIMALARI	253
H. Kâmil BİÇİCİ ÖDEMİŞ YILDIZ KENT ARŞİV MÜZESİ'NDE (ÖYKAM) VE TİRE KENT MÜZESİ'NDE BULUNAN BEZEMELİ TÜFEKLERİN VE PİŞTOVLARIN/TABANCALARIN SANAT TARİHİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	254
Sibel AYAS; Işıl ÖNAY & Mehmet Burçin ÖNAY KNOWLEDGE SHARING, TRUST, FIRM INNOVATION CAPABILITY	255
Hülya ALTUNYA FARABİ VE HUMBOLDT BAĞLAMINDA DİL-DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ	256
Beste Nigâr ERDEM & Nihan YÜCEL KADIN BASKETBOLCULARIN YEREL BASINDA TEMSİLİ: HABER GAZETESİ ÖRNEĞİ	257
Sami BASKIN & Mehmet ASLAN SÖZLÜK VE SIKLIK ÇALIŞMALARI ÜZERİNE DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME	258
Ünal İMİK & Selin OYAN MÜZİK ÜRÜNLERİNİN PAZARLANMASINDA YENİ MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ROLÜ	260
Veli YILANCI & Mücahit AYDIN TURİZM GELİRLERİ – EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ : TÜRKİYE ÖRNEĞİ	261
Murat YILMAZ & Numan ERTAŞ TÜRKİYE'DE BOŞANMA ORANININ SON YILLARDAKİ DEĞİŞİMİ	262
Gökhan AKCA & İskender IŞIK TÜRK KÜLTÜRÜNDE MOTİF VE DESEN TASARIMININ ÖNEMİ ÇİNİ SANATI ÖRNEKLERİ	263
Ferit İZCİ & M. Şerif YILDIZ TÜRKİYE'DE KAMU PERSONEL YÖNETİMİNDEN İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNE GEÇİŞ: TEMEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ	264

Aslı ÖZPOLAT & Ferda NAKIPOĞLU ÖZSOY GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN EKONOMİK MALİYETİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	266
Asım DİLMAÇÜNAL TYCHO BRAHE'NİN GÖZLEMLERİNİN ARİSTOTELES'İN EVREN ANLAYIŞINA ETKİSİ	267
ЕРМЕКОВА Т.Н.; ЕСКЕРМЕСОВА Г.А. & БАЛАБЕКОВА Қ.Ш. «ПУНКТУАЦИЯНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ-ПРАГМАТИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ» ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҮЙЕСІ	269
Yücel KARADAŞ İBNİ HALDUN'UN MUKADDEME'SİNDE MÜLK VE DEVLET AYRIMI	276
Mehmet Nuri ÇINARCI XVI. YÜZYIL ŞAİR TEZKİRELERİNİN MUKADDİMELERİNDE KAYNAK TESPİTİ	277
Faruk YORGUN ALBERT CAMUS FELSEFESİ BAĞLAMINDA: İNTİHAR, SAÇMA VE BAŞKALDIRI KAVRAMLARI	278
Şirin ŞENGEL & Resul AY DİJİTAL HATA "GLITCH ART" SANAT ve TASARIMA YANSIMALARI	279
Ali Rıza GÜL KUR'AN'IN ŞİDDET VE TERÖRÜ REDDEDEN LAFIZLARI	280
Vecihi SÖNMEZ İSLAMİ EKOLLERİN AYRIŞMAYI KÖRÜKLEYEN BİR KONUMDA SUNULMASI	281
Birsel AYBEK; Seda BAYSAL; Müberra ŞİMŞEK; Sıddık DOĞRULUK & Yalçın MUTLUAY ÖN LİSANS PROGRAMINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN TEKNOLOJİYE İLİŞKİN TUTUMLARI İLE KİŞİSEL SİBER GÜVENLİĞİ SAĞLAMA YÖNELİK FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	283
Hatice YURTSEVER; Pınar PEHLİVAN & Lale DEMİRLİOĞLU TÜRKİYE' DE SERBEST BÖLGELERDE UYGULANAN ÜCRET İSTİSNASI SORUNSALI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME	285
Berna SARICA KÜRESELLEŞEN DÜNYADA ULUSLARARASI SİSTEMİN ATAERKİL YAPISI VE KADININ YERİ	286
Muhammed Bilal ARI; Çağla CIKIT & İlker Timur Burak SANCAK TOPLUMSAL HAREKETLER AÇISINDAN SİVİL TOPLUM ve SOSYAL MEDYA	287
Muhammet İRĞAT KÜRESEL BİR YAŞAM FELSEFESİ OLARAK MONE-HEDONİZM	288
Özcan IŞIK KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE YER ALMA VE TİCARİ BANKALARININ PİYASA DEĞERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ	289

Mine ERSEVİNÇ HALKEVLERİ DERGİLERİNİN YEREL TARİH ÇALIŞMALARINA KATKISI: BURSA HALKEVİ ULUDAĞ DERGİSİ ÖRNEĞİ	290
Yaşar ARLI ANTİK DÖNEM ÇATI KİREMİDİ TİPLERİNDEN; LAKONİA	291
Salih ÖZTÜRK & Numan KÖKAY AR-GE VE İNOVASYON POLİTİKALARI: TÜRKİYE İLE DOĞU ASYA ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZİ	292
Zeynep GÜVEL & Orhun Burak SÖZEN TÜRKİYE'DE ARAMA KURTARMA ALANINDA KADINLIĞIN İZİNİ SÜRMEK: 2011 VAN DEPREMİ ÖRNEĞİ	293
А.Б. САЛҚЫНБАЙ & Аққибат АҚЖІГІТОВА АҚЫМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ДУНИЕТАНЫМ	294
Tynyshtyk YERMEKOVA; Nazerke RYSBEKKYZY & Tolkyn AKYLBAEVA THE ETHNO-LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF SHANYRAK IN PEOPLE'S COGNITION	296
Orhan ELMACI & Ali KESTANE MALİYET YÖNETİMİNDE GÖRELİ ETKİNLİK ANALİZİ: BIST MENKUL KIYMETLER YATIRIM ORTAKLIĞI ENDEKSİNDE UYGULAMA	303
Süleyman ŞAHAN & Yusuf CİNKARA SİYASAL İLETİŞİM SÜRECİNDE LİDER İMAJI VE SANAL KİMLİK: DEVLET BAHÇELİ ÖRNEĞİ	305
İ. Ethem TAŞ; Yeter ÇİÇEK & Sevil DÜRRÜ MARKALAŞMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLİŞKİSİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ	306
Mustafa TAŞLIYAN; Bengü HIRLAK; Enise FİDAN & Bilge GÜLER FAKÜLTE YAŞAMININ NİTELİĞİ, AKADEMİK ÖZ-YETERLİK VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ: İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI	307
Hakan BEKTAŞ & Sema ULUTÜRK AKMAN SAĞLIK ÇALIŞANLARININ ÇALIŞMA YAŞAM KALİTESİNİN İNCELENMESİ	309
Cengiz ALKURT & Hanifi Murat MUTLU LOJİSTİK FAALİYETLERDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI VE REKABETÇİ AVANTAJ	310
A.B.SALKYNBAY & N.U.SAIBEKOVA A.BAITURSYNULY –AN INDIVIDUAL PERSONALITY IN THE HISTORY OF TURKIC LANGUAGE	311
Bülent ARPAT; Burak ÇAMURDAN; Murat TOKBAŞ & Adnan AKŞİT MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA 3+1 EĞİTİM MODELİ STAJLARINDA YAPILAN İŞ TEKLİFLERİ VE ÖĞRENCİLERİN KABUL TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: HONAZ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ	316
Burcu ALTIPARMAK TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA TRANSMEDYA ÖYKÜ ANLATIMI: TV8 ÖRNEĞİ	317

Meral BEKTAŞ & Şerife KARAGÖZ ÖĞRETMEN ADAYLARININ TUTUM VE MOTİVASYON DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	318
Yasemin ERTEK MORKOÇ OSMANLI KADIN ŞAİRLERİNİN DİVAN EDEBİYATI GELENEĞİNDEN AYRILAN SESİ VE FARKLI İFADE BİÇİMLERİ	321
Aslı YIKILMAZ ERKOL; Emre Esat TOPALOĞLU & Özlem KARAKOZAK ARAŞTIRMA ve GELİŞTİRME YATIRIMLARININ HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ve HİSSE SENEDİ FİYAT VOLATİLİTESİNE ETKİSİ: BIST TEKNOLOJİ BİLİŞİM FİRMALARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA	322
Mustafa Fedai ÇAVUŞ & Tuğba İMADOĞLU İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ UYGULAMALARININ KARİYER TATMİNİ VE İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ	323
Mürşet ÇAKMAK; Tahsin İPEK; Erdal BULUT; Emrullah ALDEMİR & Faysal ÖZDAŞ ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KARNE KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI	325
Şadiye KOTANLI DUA İSTENCİNİN TOPLUMSAL PAYLAŞIMIN KONUSU HALİNE GETİRİLMESİNDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ: FACEBOOK ÖRNEĞİ	326
Metin DEMİRCİ AHMET RASİM'İN AMELİ VE NAZARİ TA'LİM-İ LİSAN-I OSMANİ ADLI DİL BİLGİSİ KİTABI ÜZERİNE	327
Sinan GERÇEK; Hasan Ali İRİK; İhsan Serkan VAROL & Necati ÇETİN OSMANLI DEVLETİ SULAMA ŞEBEKELERİ: KONYA OVASI SULAMA PROJESİ ÖRNEĞİ	328
Famil ŞAMİLOĞLU; Yunus Emre KAHRAMAN & Haşim BAĞCI KADINLARIN FİNANSAL OKURYAZARLIKLARI ÜZERİNDE EĞİTİMİN ETKİSİ	329
Bilge KUŞDEMİR KAYIRAN & Zeliha KATIRCI AĞAÇKIRAN İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BAŞARILARININ VE OKUMA HIZLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	330
Cihaner AKÇAY ARAPÇA DİL BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNDE SARFIN (MORFOLOJİNİN) YERİ	332
Çağlar Kıvanç KAYMAZ; Salih BİRİNCİ & Aykut CAMCI SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN UZUNDERE SAKİN (CİTTASLOW) ŞEHRİ	333
Tuncay Turan TURABOĞLU & Serdar YAMAN BİR LEASING UYGULAMASI OLARAK SAT VE GERİ KİRALA ANLAŞMALARI	334
G.M. MUTANOV АЛЬ-ФАРАБИ И РАЗВИТИЕ ЦИВИЛИЗАЦИЙ	335

Umut ÇİL PRATİK OLARAK STRATEJİ (PoS) VE STRATEJİK DÜŞÜNCE OKULLARI	342
Ömer Faruk ALTUNÇ & Vedat ALMALI TÜRKİYE'DE E-DEVLET STRATEJİSİNİN EKONOMİK KALKINMAYA ETKİLERİ	343
Erdoğan DİZDAR GRAFİK TASARIM ÜRÜN VE UYGULAMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMINDAKİ YENİLEŞİMCİ (İNOVATİF) YANSIMALARI	344
Hatice SÜRÜN DEVLET BİR MİT OLARAK ELE ALINABİLİR Mİ? DEVLETİN GERÇEKLİĞİ İNANÇ VE İDEOLOJİ ÜZERİNDEN YENİDEN TEMELLENDİRİLEBİLİR Mİ?	345
Şeyda KARAGÖZ & Mehmet GÜLLÜ TÜRK KÜLTÜRÜNDE KIŞ HAZIRLIKLARI; TURŞU TÜRLERİNİN VE ÜRETİM METOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	346
Mehmet GÜLLÜ & Hakan KENDİR YİYECEK İÇECEK İŞLETMELERİ ÇALIŞANLARININ EL HİJYENİ ALIŞKANLIKLARININ İNCELENMESİ	348
Mehmet OKUR TEK PARTİ DÖNEMİNDE GENÇLİĞİN EĞİTİMİ VE İSTİHDAMINA DAİR BAZI RAPORLAR	349
Erhan DUMAN TÜRKİYE'DE REEL GSYH, AR-GE HARCAMALARI VE EKONOMİK ÇIKTILAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	351
Recep GÜNEŞ; Ahmet Fethi DURMUŞ & Özge ÖZKAN TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI UYGULANMASININ VERGİ TOPLAMA ÜZERİNE ETKİSİ: BİST 100 ŞİRKETLERİNDE ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI VE ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İNCELENMESİ	352
Muazzez HARUNOĞULLARI KÜRESEL BOYUTTA NÜKLEER ENERJİ GÖRÜNÜMÜ VE GELECEĞİ	353
Abdulmenaf AKYILDIZ; Ceren PEHLİVAN & Okyay UÇAN İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (1980-2015)	354
Kenan KOÇ SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA PAY ALIM TEKLİFİ ZORUNLULUĞUNUN ORTAYA ÇIKMASI VE UYGULANMASI	355
Hasan TUTAR; H. Seçil FETTAHLIOĞLU; Nuran AKŞİT AŞIK; Ö. Okan FETTAHLIOĞLU & Z.Feyza SAYIN BİLGİ YÖNETİMİNİN ÖRGÜTSEL USTALIK ÜZERİNDE ETKİSİ OLUR MU?	356
Erdoğan TAŞTAN 17. YÜZYIL ŞAİRİ HAYLÎ ÇELEBİ VE DİVANI	358

Zafer DOĞU; Mehmet Reşit SEVİNÇ; Erdinç ŞAHİNÖZ; Erdal ALANCIOĞLU & Faruk ARAL ALABALIK ÜRETİCİLERİNİN SEKTÖREL MEMNUNİYETLERİ, SORUNLARI VE BEKLENTİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ	359
Zekeriya NAS THE IMPORTANCE OF SELECTION PROCESS OF EMPLOYEES FOR ORGANIZATIONS	360
Oğulcan Mert KEMALOĞLU ESKİ TÜRK TOPLUMUNDA KADIN: "Hun, Gök Türk ve Uygur" Örneği	361
Osman KARKACIER & Selma KARABAŞ KIRSAL ALAN, HAVZA KALKINMASI VE KIRSAL SANAYİLER	362
Erol TEKİN & Nihan BİRİNCİOĞLU BİLGİ ÇAĞININ ODAK NOKTASI ÜNİVERSİTELERDE MANTAR YÖNETİMİ	363
İlyas ÖZDEMİR FARABİ'NİN DİN ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	364
İlkut Elif KANDİL GÖKER BİLİŞİM SEKTÖRÜNDE ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE FİNANSAL PERFORMANS İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	365
Deniz ACARAY KÜÇÜK PRENSİN DEMOKRATİK SORULARI	366
Abdurrahman EKİNCİ & Serdar BOZAN ÖĞRETMENLERİN MESLEKLERİNİN İLK YILLARINDA SINIF YÖNETİMİNDE YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	367
Famil ŞAMİLOĞLU; Ali Osman ÖZTOP & Yunus Emre KAHRAMAN TEMETTÜ POLİTİKASININ HİSSE SENEDİ FİYATLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BORSA İSTANBUL ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	368
Melike ÖZYURT; Gözde BAŞTOPÇU; Fazilet BARCIN & Gülben DEVİREN İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	369
Abdullah SOYSAL; Şafak KIRAN & Hamdullah SALMİ SAĞLIK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE ÖZELLİKLERİNİN BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ	371
Ahmet ÖZKİRAZ; Müşfika Nazan ARSLANEL & Gül İŞÇİ BAŞ PARÇALANMIŞ AİLE YAPISININ ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNDEKİ ROLÜ	373
Şayan ULUSAN ATATÜRK DÖNEMİNDE HUKUK UYGULAMALARI (1923-1938)	374
Mehmet AYTEKİN; Bülent YILDIZ & Gül EKİNCİ GAZİANTEP' TEKİ BİR İŞLETMEDE ÇALIŞANLARIN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ALGILARININ DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ANALİZİ	375

Burcu ALTIPARMAK & Cansu MAYADAĞLI BEYAZ EŞYA SEKTÖRÜNDE YEŞİL KURUMSAL REKLAMLARIN ANALİZİ: BOSCH, ARÇELİK, PROFİLO KURUMSAL REKLAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME	376
Cuma SONGUR; Erhan SAYLAVCI & Şafak KIRAN AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ	377
О.Х.АЙМАГАНБЕТОВА; А.Б.АЙМАГАНБЕТОВ & М. СЕИЛХАНОВА КРОСС-КУЛЬТУРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РЕЛИГИОЗНЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ И ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНТОВ (НА ПРИМЕРЕ КАЗНУ ИМ.АЛЬ-ФАРАБИ)	379
Бактыгул КУРМАНОВА & Мөлдір АРЕНОВА БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘНІ	381
Gülümser PALTA MARKA DEĞERİNİN BELİRLEYİCİLERİ	387
H. Kübra ÖZYURT; Erkan ALSU & Ahmet TAŞDEMİR TÜRKİYE İSLAMİ PİYASALARINDA RAMAZAN AYI ETKİSİ	388
Murat BAHADIR DAYANIŞMA VE DAYATMA OLARAK KÜLTÜR	390
Osman AĞIR; Aziz BELLİ & Şükrü ARSLAN KENT KONSEYİLERİNDE HALK KATILIMI VE GÖNÜLLÜLÜK: ADANA KENT KONSEYİ ÖRNEĞİ	391
Taner AKÇACI İMALAT SEKTÖRÜ DIŞ TİCARET ETKİLEŞİMİ	393
Emre Esat TOPALOĞLU & Özlem KARAKOZAK FİRMA DEĞERİNE ETKİ EDEN MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN TESPİT EDİLMESİ: MALİ SEKTÖR ÜZERİNE PANEL VERİ ANALİZİ	394
Ali ACARAVCI & Tunay BOSTAN GÖKTÜRK TÜRKİYE İLE KAZAKİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER	395
Tuncay Turan TURABOĞLU & Kerim KUTLUAY TARIMSAL YATIRIMLARIN FİNANSMANI: TÜRKİYE İÇİN BİR İNCELEME	397
Oğuz GÖKSU & Fuat USTAKARA SİYASAL KÜLTÜRÜN POLİTİK SÜREÇLERE YANSIMASI: BİR SİYASAL LİDER ÖRNEĞİ	398
Veli YILANCI FOURIER FONKSİYONUNA DAYALI YENİ BİR EŞBÜTÜNLEŞME TESTİ	399
Mehmet KARAKUŞ İHVÂN-I SAFÂ RİSALELERİNDE PEYGAMBER ve FİLOZOFA VERİLEN DEĞER	400
Sinan GERÇEK; Hasan Ali İRİK; İhsan Serkan VAROL & Necati ÇETİN ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ SOSYAL VE EKONOMİK YÖNÜ	401

Yaşar USLU AFİŞ TASARIMLARINDA ANLAMLAŞTIRMA EĞİLİMİ VE ERWİN PANOFSKY ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE BİR ANALİZ	402
Sadettin PAKSOY & Hüseyin ÇAM AK PARTİ İKTİDARINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ: 2002-2016 DÖNEMİ	403
İbrahim ARSLAN; Selahattin KAYNAK & Natheer YASEEN ALİ THE EFFECT OF EXCHANGE RATES ON ECONOMIC GROWTH: A CASE STUDY ON ALGERIA	404
Sevcan YILDIZ & Seden TURAMBERK ÖZERDEN TEOS ANTİK KENTİ VE LEUKİPPOS: ATOM TEORİSİ	405
Mehmet ESKİ & Mustafa ÜNLÜTEPE AİLE KONUTU ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER	406
Mustafa TAŞLIYAN; Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU; Merve DEMİRBANKA & Nurcan ÖZTÜRK YEREL YÖNETİMLERDE SOSYAL SORUMLULUK VE GENEL DEĞERLENDİRME: BİR ALAN ARAŞTIRMASI	408
Faruk YAHŞİ CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE CUMHURBAŞKANININ KONUMU ve YETKİLERİ	409
Abdullah KILINÇKAYA NAHİV (GRAMER) AÇISINDAN TAKDİM-TE'HİR VE KULLANIM AMAÇLARI	410
Hacı Yunus TAŞ; Mahmut KÜÇÜKOĞLU & Selami ÖZCAN İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMININ ÜNİVERSİTE ÖĞTENCİLERİ ARASINDAKİ FARKINDALIĞI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	411
Hakan KENDİR; Yasin DÖNMEZ; Fatih TÜRKMEN & Suat ÇABUK KORUNAN TARİHİ KENTLERDE TURİZMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: SAFRANBOLU KENTİ	412
Mehmet Ata AZ FÂRÂBÎ'YE GÖRE RUHUN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ MESELESİ	413
Mehmet Recep TAŞ & Fethi DEMİR CHİNUA ACHEBE'İN "NO LONGER AT EASE" ADLI ROMANINDA SÖMÜRGECİLİK VE EĞİTİM	414
Mevlüt ÖZBEN CİNSİYETÇİ TERÖR	415
Mine HALİS; Mohamed R. TWATI & Muhsin HALİS SAĞLIK HİZMETLERİNDE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ: LİBYA SAĞLIK KURUMLARINDA BİR ARAŞTIRMA	416
M. Salih MERCAN İŞGAL- ESARET VE KURTULUŞA DOĞRU	417

Mehmet Nuri ÇINARCI SEHÎ BEY TEZKİRESİNDE ATASÖZÜ VE DEYİM KULLANAN ŞAİRLER	419
Şafak KAYPAK ÇEVRE HAKKI VE KENTSEL ALANLARDA UYGULANMASI	420
Ketevan SHOTADZE მეტაფორის სწავლების ზოგიერთი საკითხი თანამედროვე სკოლაში	421
Mehmet Ali ÇELİK; Ali Ekber GÜLERSOY & Selahattin ÇELİK TÜRKİYE'Yİ BEKLEYEN BÜYÜK TEHLİKE: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE EKOLOJİK KRİZ	423
Mehmet KAPUSIZOĞLU; Hayriye ŞENGÜN & Füsun ÇELEBİ BOZ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİLERİ: BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	426
Özlem DUĞAN & Emine ŞAHİN İŞLETMELERDE KRİZ İLETİŞİMİ: ÜLKER ŞİRKETİ'NİN KRİZE DÖNÜŞEN "1 NİSAN REKLAMI" ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	427
Pınar HAMİDİ REGÜLASYON KAVRAMI: TÜRKİYE'DE TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNDE REGÜLASYONUN ÖNEMİ	429
Samet EVCİ; Mehmet CİHANGİR & Erhan ERGİN PETROL PİYASASINDA OYNAKLIĞIN ÖNGÖRÜLMESİ: GARCH MODELLERİ İLE BİR UYGULAMA	430
Mehmet KAPUSIZOĞLU; Hayriye ŞENGÜN & Füsun ÇELEBİ BOZ İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİLERİ: BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	431
Murat AYDIN ÖLMEKTE OLAN TÜRK LEHÇELERİNİ KORUMA VE YAŞATMA	432
Murat KARAHAN MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KOBİ TFRS HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİ : GAZİANTEP ÖRNEĞİ	433
Nedim Erdal GÜLTEKİN POSTMODERNİZMİN KÜLTÜREL BAĞLAMI	434
Nisa SEÇİLMİŞ HAVAYOLU SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK PROFİLİ VE MINT ÜLKELERİNDE BİR KIYASLAMA	435
Ozan Can AKPINAR ARŞİV VESİKALARI TEMELİNDE PÜZANTİYON GAZETESİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME (1896-1918)	436
Ömer YILMAZ; Kübra KARAYILAN & Cuma BOZKURT TÜRKİYE'NİN EKONOMİK İŞBİRLİĞİ HAREKETLERİ: TÜRK CUMHURİYETLERİ ALTERNATİFİ	437

Қ.Ө. ЕСЕНОВА ОЧЕРК ЖАНРЫНЫҢ ТІЛДІК-СТИЛЬДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	438
Tahir BENLİ; Kübra KARAOSMANOĞLU & Özlem TAŞ ÇALIŞAN BİREYLERİN YEŞİL ÜRÜN REKLAMLARINA YÖNELİK TÜKETİCİ TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILIKLARI	442
Mehmet ÇINAR & Ramazan ÖZ ENERJİ TÜKETİMİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNE YENİLENEBİLİR ENERJİ BAĞLAMINDA BİR ÖNERİ	443
Л.Е. АНУАРОВА & Ғ.Ж. МЕДЕУОВА ЖЕМІС ЖИДЕКТІ ӨСІМДІКТЕРДІ ЗАРДАПТАЙТЫН SEPTORIA SACC. ТУЫСЫ ТҮРЛЕРІНІҢ БИОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	444
Remzi BULUT TÜRK CUMHURİYETLERİNİN PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞİ VE TÜRKİYE İLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ	452
Safa ACAR MASLOW'UN TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ İLE MYO BANKACILIK VE SİGORTACILIK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA	453
Сания ЕДИЛЬБАЕВА ФИЛОСОФИЯ ОБРАЗОВАНИЯ АЛЬ-ФАРАБИ И СОВРЕМЕННОСТЬ	454
Зарина АКРАМОВА & Ж.Н.СҰЛЕЙМЕНОВА ЖОО-ДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТЕОРИЯСЫ	456
Selin SERT SÜTÇÜ 6098 SAYILI BORÇLAR KANUNU UYARINCA ÖNGÖRÜLMEZLİK İLKESİ	460
Osman KARKACIER & Gülden BÖLÜK THE STRUCTURAL ANALYSIS OF AGRICULTURE, FOOD AND ENERGY SECTORS IN TURKEY; AN INPUT-OUTPUT ANALYSIS	461
Nurullah YILMAZ FİLİSTİNLİ ŞAİR MAHMUD DERVİŞ'İN ŞİİRLERİNDE SÜRGÜN TEMASI	462
Betül BALKAR & Rabia ÖZTUZCU SİMGESEL SERMAYE VE SİMGESEL SERMAYENİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİM HAYATINA KATKISI	463
Ali ÖZASLAN ZORUNLU GÖÇ DURUMUNDA TOPLUMA ENTEGRE OLMA DÜZEYİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ SURİYELİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	465
Ahmet LEBLEBİCİ; Ahmet KARAHAN & Berkant DULKADİR KURUMSAL KAYNAK PLANLAMASI (ERP) KULLANIMININ İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: MOBİLYA SEKTÖRÜNDE ARAŞTIRMA	466

Servet ÖNAL & Murat MAT TÜRKİYE'DE ÖZEL KATILIM BANKALARININ ÜÇ AYLIK PERİYOTLARLA 2014-2016 DÖNEMİNDE KARLILIKLARININ ORAN ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ	467
Майра АБДРАХМАНОВА ТІЛ МЕН ДІЛДІ БАЙЛАНЫСТА ЗЕРТТЕУ МЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ	468
İbrahim Ethem TAŞ; Yeter ÇİÇEK; Kemal UÇACAK & Ali Galip MART TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE BÜROKRATİK ENGELLERİN AŞILMASI VE SOYBİS UYGULAMASI: OSMANİYE ÖRNEĞİ	474
Emine ARSLAN THE EFFECT OF WORD OF MOUTH COMMUNICATION ON UNIVERSITY STUDENTS' MOBILE PHONE PURCHASE PROCESS	476
Emirhan YENİŞEHİRLİOĞLU & Emine CİHANGİR TURİZM ENDÜSTRİSİNDE HAYVAN KULLANIMI: KURAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ	477
Arailym MENDUALİYEVA & Yernat ABDRAKHOV ÇOKAN VELİHANOV'UN ESERLERİNDEKİ KAZAK VE KIRGIZ HALKININ DİNİ KONULARI	478
Т.О. АБИШЕВА ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СУ АЙДЫНДАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯСЫ ЖӘНЕ ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР	479
Mehmet Altan MASUN & Ferid YUSUBOV MAKRO EKONOMİK FAKTÖRLERİN BANKALARIN KARLILIĞINA ETKİLERİ: 2008 YILI FİNANSAL KRİZİ VE KRİZ SONRASI DÖNEMDE AZERBAYCAN BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZEİNE BİR UYGULAMA	488
Murat BAYRAM HUKUK FELSEFESİNDE SİVİL İTAATSİZLİK SORUNU	489
İlhan EGE & Serdar YAMAN TOPSIS VE MOORA YÖNTEMLERİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL PERFORMANSIN PAY GETİRİLERİNE ETKİSİ: BİST ÇİMENTO-BETON İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA	490
Kasım SEZGİN; Yusuf İslam BOLAT & Tuncay ARDIÇ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MOBİL İHMALKÂRLIĞA (PHUBBING) İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	491
Sibel MEHTER AYKIN TÜRKİYE'YE YÖNELİK ALMAN PAKET TUR PAZARININ HERFINDAHL-HIRSCHMAN ENDEKSİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ	492
Birsel AYBEK; Sıddık DOĞRULUK; Yalçın MUTLUAY; Seda BAYSAL & Müberra ŞİMŞEK TEKNİK PROGRAMLARDA ÖĞRENİM GÖREN MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN PROGRAMLAMAYA YÖNELİK ÖZ-YETERLİLİKLERİ İLE BİLGİSAYAR KULLANIM KAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	494

Tahir BENLİ; Kübra KARAOSMANOĞLU & Esma ERTÜRK TÜKETİCİLERİN ETNOSENTRİZM DÜZEYLERİ VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN MARKA BAĞLILIĞI, ÜRÜN KALİTESİ VE TÜKETİCİ SATIN ALMA NİYETLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ	496
Murat YILMAZ & Numan ERTAŞ TÜRKİYE'DE AİLE YAPISININ SON DÖNEMDEKİ DEĞİŞİMİ	498
Orhan ELMACI & Kadir TUTKAVUL MUHASEBE EĞİTİMİNİN AKREDİTASYONUNDA STRATEJİK YOL HARİTASI: KAYNAK TABANLI BİR MODEL ÖNERİSİ VE GERÇEKLEŞTİRME KOŞULLARI	500
Г.Ж.МЕДЕУОВА; К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ & Г.К.ЖАЙЛЫБАЕВА ҚОРШАҒАН ОРТА ФАКТОРЛАРЫН ЖІКТЕУДЕГІ ЖАҢАША ТҮСІНІК	501
Oğuzhan EKİNCİ SANAL YAŞAMIN NEDEN OLDUĞU DÖNÜŞÜMLER VE TEHLİKELER	503
Mustafa Bilge KOÇER GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ SERAMİK BÖLÜMLERİNDE BİLGİSAYAR DESTEKLİ EĞİTİM VE SERAMİK SEKTÖRÜNDEKİ MEVCUT KONUMU	504
Ali ÜNSAL SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME VE YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİ KAZANDIRMADAKİ ETKİLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: REYHANLI ÖRNEĞİ	505
Abdullah KILINÇKAYA BELAGAT (SEMANTİK) AÇISINDAN TAKDİM-TE'HİR VE KULLANIM AMAÇLARI	506
К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ & Г.К.ЖАЙЛЫБАЕВА КҮРІШ СОРТТАРЫНЫҢ ФОТОСИНТЕТИКАЛЫҚ ӘРЕКЕТІ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ДӘН ӨНІМІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ	507
Adem EROL; Hamdi AYYILDIZ & Yusuf Ziya KOCABAŞ TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜNÜN SORUNLARINA YÖNELİK BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜNDE KÜMELENME	509
Ali BALKAN KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE UYUGULANABİLECEK İDARİ KORUMA TEDBİRLERİ	510
Arzu TUNCER THE RIGHT TO A FAIR TRIAL UNDER THE ARTICLE 6 OF THE EUROPEAN CONVENTION OF HUMAN RIGHTS (ECHR)	511
Asem Nauşabayeva HEKİMOĞLU ÇAKIŞAN ÇIKARLAR KAPSAMINDA RUS İRAN İLİŞKİLERİ VE NÜKLEER PROGRAMI	512
Atınç OLCAY & Eşref AY TURİZM VE OTELCİLİK MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMET KALİTESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ (TÜRKİYE ÖRNEĞİ)	513

Ayhan DOĞAN & Sadık ÇETİN İSTANBUL'DA BİR HUSUSİ MEKTEP GİRİŞİMİ "AŞİYAN MEKTEPLERİ"	514
Bilge BİNGÖL SCHRİJER EĞİTİM HAKKI BAĞLAMINDA İVEDİ YARGILAMA USULÜ VE İYUK m. 20/B KAPSAMI SORUNU	515
Derya BAYSAL; Semra ÇEVİK & Hürriyet ÇİMEN YÖRESEL LEZZETLERİN SUNUMUNDA ESTETİK	516
Didem KAYAHAN YÜKSEL SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE OKUMA YAZMA ÖĞRETİM SÜRECİNDE AİLELERDEN BEKLENTİLERİ	517
Döne AYHAN MİDAK SOKAĞI ROMANINDA SOSYOLOJİK İMGELEM	518
Ediz GÜRİPEK; Mehmet GÜLLÜ & Hakan KENDİR C KUŞAĞI'NIN SOSYAL MEDYA'DA PAYLAŞILAN YÖRESEL YEMEK FOTOĞRAFLARINA YÖNELİK TUTUMLARI	519
Emine CİHANGİR & Sanem ŞEHRİBANOĞLU KURUMSAL GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON İLİŞKİSİ	521
Emine TAŞ & Mehmet KAPUSIZOĞLU SPOR TURİZMİNDE FARKLI ALTERNATİFLER: BAYBURT İLİ ÖRNEĞİ	522
Erdoğan DİZDAR GRAFİK TASARIM	523
Esma Nur GEÇER & Sabire YERLİKAYA İTALYA TARİHİNDE ŞARAP KÜLTÜRÜ	524
Mariam CHOKHARADZE კითხვის ინტერესის გამომწვევი ფაქტორები არაქართულენოვან ჯგუფებში	525
H. Kâmil BİÇİCİ ÖDEMİŞ YILDIZ KENT ARŞİV MÜZESİ'NDE (ÖYKAM) VE TİRE KENT MÜZESİ'NDE BULUNAN BEZEMELİ TÜFEKLERİN VE PİŞTOVLARIN/TABANCALARIN SANAT TARİHİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	526
Salih ÖZTÜRK & Buket KIRCI TİCARİ AÇIKLIK EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: 1999-2016 DÖNEMİ TÜRKİYE ÖRNEĞİ	527
Haşim BAĞCI & Yunus Emre KAHRAMAN SİYASİ OLAYLARIN YATIRIMCI DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	528
Hicran KASA & Esra UYGUN KAYIT DIŞI EKONOMİYİ ÖNLEMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR VE VERGİ SİSTEMİNİN ROLÜ : TÜRKİYE ÖRNEĞİ	529
Hüseyin YILMAZ; Hüseyin ÇELİK & Muhyettin ERDEMLİ TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇÜN SEBEPLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	530

Gül Seda ACET ULUSLARARASI HUKUKTA TEAMÜL OLARAK İNSANİ MÜDAHALE	531
Metin KOPAR TÜRKİYE KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ	532
Mevlüde Canan CAN SPORDA KRİZ YÖNTEMİ VE BİR VAKA ANALİZİ: TRABZON'DA HAKEMLER REHİN KALDI	534
M. Salih MERCAN MUDANYA KONFERANSINA DOĞRU	535
Mehmet ALPTEKİN & Zeynep Dilek ALPTEKİN İSKENDER PALA'NIN ŞAH VE SULTAN ADLI ROMANINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI	537
Muhammet ÇEVİK İNANÇ ODAKLI TOPLULUKLARIN YENİDEN SOSYALLEŞTİRME POTANSİYELİ	538
Aydın BÜYÜKSARAÇ; Özcan BEKTAŞ & Sinan KOŞAROĞLU KURULUŞTAN KURTULUŞA ŞEHİTLİK ARAŞTIRMALARI	539
Ayşula KURT "ANNELİK MEKİKLERİ": TRABZON'DA GÜRCİSTANLI İŞÇİ KADINLARIN "ULUSAŞIRI ANNELİK" DENEYİMLERİ	540
Berrin GÜZEL; Ramazan ÇAĞLAR & Ilgaz Feray TÜVER KUTSAL MEKÂNLARDA DESTİNASYON TATMİNİ: MEKKE ÖRNEĞİ	541
Cihan TABAK TEKNOLOJİ-GİTAR İLİŞKİSİ: MANYETİKLER, AMFİLER, EFEKTÖRLER VE YAZILIMLAR	542
Dilara KARAKAŞ TABAK ÇAĞDAŞ SANAT PİYASASINDA SANATÇININ ROLÜ	543
Ediz GÜRİPEK; Cemal İNCE & Emin ARSLAN 5 FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE İŞ TATMİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: OTEL İŞLETMELERİNDE BİR ARAŞTIRMA	544
Erdal ARSLAN; Ali BORA & Hamza ÖZÇİFTÇİ TÜRK KAMU BANKALARININ 1991 – 2002 İLE 2003 – 2015 DÖNEMİNİN KARLILIK VE VERİMLİLİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	546
Hürriyet ÇİMEN; Derya BAYSAL; Cavit ELGEZDİ & Firuzan SAÇ GASTRONOMİ TURİZMİNE YÖNELİK İLGİ VE ANTEP MUTFAĞININ BİLİNİRLİK DÜZEYİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ	547
Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU & Merva DEMİRBANKA ROL BELİRSİZLİĞİ VE ROL ÇATIŞMASININ ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA ÜZERİNE ETKİLERİ: BİR ALAN ARAŞTIRMASI	548

Hüseyin YILMAZ; Muhyettin ERDEMLİ & Hüseyin ÇELİK EN AZ 3 ÇOCUK" SÖYLEMİNE İKTİSADİ AÇIDAN BİR YAKLAŞIM	549
İlhan EGE & Gönül ÖZKAN FİNANSAL PERFORMANSIN ÖLÇÜLMESİ: DOKUMA SANAYİİ'NDE FAALİYET GÖSTEREN FİRMALAR ÜZERİNE BİR UYGULAMA	550
İlim MYRZABEKOV & Elvan OKUTAN TAKIM ÇALIŞMASINDA LİDERİN RÖLÜ: KIRGIZİSTAN'DAKİ «GAZPROM NEFT ASİA» ŞİRKETİNDE UYGULAMASI	551
İlyas AKHİSAR & Fuat ÇAMLIBEL THE EFFECT OF LIQUIDTY RATIO ON BANK"S PERFORMANCE: AHP APPLICATION	552
İpek KROM TASARIM ESTETİĞİNİN TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: OTOMOTİV ENDÜSTRİSİ ÖRNEĞİ	553
Kasım KARATAŞ & Behçet ORAL KÜLTÜREL DEĞERLERE DUYARLI EĞİTİME HAZIRBULUNUŞLUK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI	555
Yusuf BOZGEYİK; Fevzi KARALAR; Çağdaş PEKTAŞ & Fırat GÜÇLÜ TÜRKİYE'DE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA (GSYH) İÇERİSİNDEKİ PAYININ GELİŞİMİ	557
Zeynel Abidin POLATTAS & Aslı OZPOLAT COMPARISION OF ENERGY AND ENERGY POLICY AMONG THE GLOBAL POWERS	558
Ömer YILMAZ; Kübra KARAYILAN & Cuma BOZKURT TÜRKİYE İLE BRICS EKONOMİLERİNİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRMASI	559
Pınar LALOĞLU MODERN YAŞAMDA KOMŞULUK İLİŞKİLERİNİN AKIŞKANLIĞI ÜZERİNE	560
İsmail BAKAN; İnci Fatma DOĞAN & Y.Sonay YILMAZ SAĞLIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ ALGILARI	561
Işıl KUŞANAÇ & Hanifi Murat MUTLU İHRACATA YÖNELİK DEVLET TEŞVİK ve DESTEKLERİNİN İHRACAT PERFORMANSINA ve ULUSLARARASILAŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ	562
Oya ÖZKANLI & Gökhan ARSLAN ESKİ TÜRKLERDE TOY-ŞÖLEN YEMEKLERİ ve İÇECEKLERİ	563
Selin OYAN & Ünal İMİK BİR PAZARLAMA STRATEJİSİ OLARAK POPÜLER EZGİLERİN REKLAM SEKTÖRÜNDE KULLANIMI	564
Kulyay ZHAXYLIKOVA & Raigul RAKHMETOVA TEACHING THE PROFESSONAL LANGUAGE OF TECHNICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF EDUCATION	566

Sevda YAPRAKLI; Gürkan BOZMA & Murat AKDAĞ DÖVİZ KURLARININ KISA SÜRELİ SERMAYE GİRİŞLERİ ÜZERİNDEKİ ASİMETRİK ETKİLERİ: TÜRKİYE ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR UYGULAMA	567
Ернат АБДРАХОВ & Арайлым МЕНДУАЛИЕВА ИСЛАМ ДІНІНДЕГІ БЕЙБІТШІЛІК ТУРАЛЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ КӨЗҚАРАСТАРЫ	568
Şerafettin SEVİM; Ali KESTANE & Nafiye Damla YILMAZ ENTEGRE RAPORLAMANIN YATIRIMCILAR AÇISINDAN ANALİZİ: ENTEGRE YATIRIM ANALİZİ ALGORİTMA DENEMESİ	570
Vecihi SÖNMEZ KESİNLİK AÇISINDAN EN İLERİ DERECEDE BULUNAN DOĞRU BİLGİ ANLAMINDA BİR TERİM: HAKKA'L-YAKİN	572
Burhan BALTACI KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN TEFSÎRU ÂYETİ'L-KUR'ÂN İSİMLİ ESER	573
Mehmet MURAT; Çağla GİRGİN-BÜYÜKBAYRAKTAR; Şahin KESİCİ & Mustafa BALOĞLU ANNE-BABA TUTUMLARI İLE SINAV KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ	575
Didem KAYAHAN YÜKSEL SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE OKUMA YAZMA ÖĞRETİM SÜRECİNDE AİLELERDEN BEKLENTİLERİ	576
İbrahim ARSLAN; Yusuf BOZGEYİK & Eda DİNERİ AB ÜYE ÜLKELERİNDE ÜÇÜZ AÇIK HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: PANEL VERİ YÖNTEMİ	577
Emine AYDOĞAN ŞAİRLERİ KOVMAK İSTEYEN ŞAİR	579
Esra UYGUN & Hicran KASA VERGİ YÜKÜ KAVRAMI: TÜRKİYE VE OECD ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (1965 -2014 YILLARI)	580
H. Kâmil BİÇİCİ BURSA CAMİLERİNDE BULUNAN BAZI OSMANLI DÖNEMİ SAATLERİNİN SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	581
Mehmet Ali ÇELİK & Ali Ekber GÜLERSOY İSTASYON TABANLI KURAKLIK İNDİSLERİ (PNI, SPI, ERİNÇ) KULLANILARAK MERSİN'DE KURAKLIK ANALİZİ	582
Fatma İNCE ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	584

Fuat ÇAMLIBEL & İlyas AKHİSAR MALPRAKTİS DAVALARINDA SAĞLIK ÇALIŞANLARININ DURUMUNUN TIBBİ KÖTÜ UYGULAMAYA İLİŞKİN ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ	586
Gül Seda ACET ULUSLARARASI HUKUKTA TEAMÜL OLARAK İNSANİ MÜDAHALE	587
Hakan CANDAN; Ercan OKTAY & Tuba Perihan KAYA CAM TAVAN SENDROMUNUN ÖRGÜTSEL GÜVEN ÜZERİNE ETKİSİ: KAMU ÇALIŞANLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	588
Hatidje DEMİRİ KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE IMF VE DÜNYA BANKASI POLİTİKALARININ ROLÜ İLE TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ	590
İsa ÇELİK & Birol YILDIRIM MEDRESE MÜDERRİSLİĞİNDEN SÛFÎLİGE: İMAM GAZZÂLÎ ÖRNEĞİ	591
Kadir ÖZTAŞ AKŞEHİRDE TURİZM ÇEŞİTLİLİĞİ VE KÜLTÜR TURİZMİ BAĞLAMINDA NASREDDİN HOCA	593
Kemal EROL & Fethi DEMİR ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR	594
Mehmet CİHANGİR; Bülent ÖZ & Harun Fatih AĞCA KOBİLERİN FİNANSAL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: GAZİANTEP İLİ ÖZELİNDE ANKETE DAYALI BİR İNCELEME	596
Mustafa TAŞLIYAN; Tuba BIYIKBEYİ & Enise FİDAN ÖRGÜTSEL SİNİZM İLE SOSYAL BAĞLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİ	597
Nuray PAMUK OZTURK THE EDUCATIONAL LEVEL OF SHUIZU LOCATED AROUND THE SOUTHERN EAST OF GOIZHOU REGION IN CHINA	598
Oya ÖZKANLI & Erol TAŞKIN STANDART REÇETE HAZIRLANMASI ÜZERİNE BİR DENEME: GAZİANTEP ALİNAZİK ÖRNEĞİ	599
Yasemin Deniz KOÇ & Ferit KARAHAN TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL SAĞLAMLIĞI : KATILIM BANKALARI ÖRNEĞİ	600
Yıldız AKPOLAT GELENEKSEL BİR TOPLUM ÖRNEĞİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN ÖZELLİKLERİNİ BELİRLEYEN ETKENLER ÜZERİNE BİR SOSYOLOJİK ANALİZ	601
Yunus Emre TANSÜ MAVERAÜNNEHİR'DEN ÇUKUROVA'YA İKİ NEHRİN HİKÂYESİ	602

Zekeriya NAS THE BENEFITS AND IMPORTANCE OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT FOR AN ORGANIZATION	603
Mesliha GEZEN & Fatih UÇAN ERZURUM İLİ İÇİN İŞKUR'UN MEVCUT DURUM ANALİZİ VE İŞE YERLEŞTİRME VERİMLİLİĞİNİN 2020 YILINA KADARKİ TAHMİNİ: GRİ TAHMİN METODU	604
Birsel AYBEK; Yalçın MUTLUAY; Seda BAYSAL; Müberra ŞİMŞEK & Sıddık DOĞRULUK MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN WEB KULLANIM ÖZ YETERLİLİKLERİ İLE İNTERNETE YÖNELİK BİLGİ KİRLİLİĞİ FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	605
Meltem ÖNER TÜRK EL SANATLARININ KÜLTÜREL BELLEĞİ: EL EMEĞİ GÖZ NURU ANTEP İŞİ	606
Mustafa KILLI & Samet EVCİ MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ TESPİTİNDE KULLANILAN MODELLER	607
Niyazi GÜMÜŞ; Suat KARTAL & İlyas Ertuğrul İNAN TÜKETİCİLERİN KIRSAL GIDA ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	608
Safa ACAR BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER SİİRT İLİNDE BANKACILIK SEKTÖRÜ	609
Zeynep KARAÇOR & Sevilay KONYA TÜRKİYE'DE TURİZM GELİRLERİ İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA	610
Seyran BELGE & Hanifi Murat MUTLU YENİ TEKNOLOJİLERİN BENİMSENMESİ: GİYİLEBİLİR TEKNOLOJİ ve CİHAZLAR ÜZERİNE BİR UYGULAMA	611
Mustafa PAKSOY; Bengü HIRLAK & Orhan BALIKÇI SINIRSIZ VE ÇOK YÖNLÜ KARİYER TUTUMLARININ BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: ADANA ÖRNEĞİ	612
H. Seçil FETTAHLIOĞLU; Nuran AKŞİT AŞIK; Ö.Okan FETTAHLIOĞLU & Z.Feyza SAYIN ÖRGÜT KÜLTÜRÜ İLE ÖLÜM KATILIĞI (RİGOR MORTİS) İLİŞKİLİ Mİ?	613
Arzu TUNCER TITLE : DEFAMATION IN SOCIAL MEDIA UNDER THE ARTICLE 10 OF THE ECHR	615
Alper İPLİKCİ JOHANN GOTTFRIED HERDER'DE MİLLİYETÇİLİK DÜŞÜNCESİ	616
Adnan KARATAŞ & Salih Börteçine AVCİ ÇAĞDAŞ KAMU DENETİMİ YÖNTEMİ: OMBUDSMANLIK VE TÜRKİYE İÇİN SAĞLIK HİZMETLERİ OMBUDSMANLIĞI ÖNERİSİ	618

Halis ÇAVUŞOĞLU DİN FELSEFESİ ÇERÇEVESİNDE İSLAM VE MODERN İSLAM DÜŞÜNCESİ	620
Hayri ABAR & Ömer ALKAN DETERMINATION OF INDIVIDUAL FACTORS AFFECTING MIGRATION BEHAVIOR IN TURKEY USING LOGISTIC REGRESSION ANALYSIS	621
Yunus Emre TANSÜ; Meral KARTAL & Gökhan ARSLAN VI. YÜZYILIN İLK YARINDA ORTA ASYA'NIN SİYASİ AHVALİ VE GÖKTÜRK DEVLETİNİN TEŞEKKÜLÜ (M.S. 500-552)	622
Zeynel KARACAGIL & Meryem BULUT IDENTITY AND BELONGING CHANGED BY WAR	623
Murat KURUN & Lokman ŞAHİN 1876 KANUN-I ESASÎ' DE TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN DÜZENLENİŞİ VE 1909 DEĞİŞİKLİKLERİ	624
Abdullah KILINÇKAYA GRAMER VE BELAGAT BİLGİNLERİNİN TAKDİM-TE'HİR HAKKINDAKİ YORUMLARI	625
Adem EROL; Hamdi AYYILDIZ & Yusuf NİKPEYMAN KIRSAL KALKINMADA ÖNCÜ BİTKİ: HİNT İNCİRİ	626
Halil AKMEŞE; Sercan ARAS & Doğan ATAMAN OTELCİLİK SEKTÖRÜNDE MEYDANA GELEBİLECEK KRİZLERE KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	627
Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU DR. BESİM ÖMER AKALIN'IN KALEMİNDEN ÜZÜM İLE TEDAVİ	628
Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU; Merve DEMİRBANKA; Ayşegül KAYA & Abdülkadir BİLİCİ GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: ÜNİVERSİTELERDE YAPILAN BİR ALAN ARAŞTIRMASI	629
İbrahim Ethem TAŞ; Kemal UÇACAK & Yeter ÇİÇEK GELECEĞİN KENT ANLAYIŞI: AKILLI KENT	630
İlkut Elif KANDİL GÖKER BİLİŞİM SEKTÖRÜNDE ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE FİNANSAL PERFORMANS İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA	632
İsmail SARITEKE İLERİ TARİHLİ ÇEK VE UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR	633
Kemal EROL & Emin Emrullah EROL RASİM ÖZDENÖREN'İN "GÜL YETİŞTİREN ADAM" INDA KÜLTÜREL YABANCILAŞMAYA KARŞI ELEŞTİREL YAKLAŞIM	634
Mustafa BALOĞLU; . Mehmet MURAT; Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR & Şahin KESİCİ ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR İLE SINAV KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ	636

Yavuz DEMİRCİ & Hande DEMİRCİ TERÖR, TERÖRİZM KAVRAMLARI İLE TURİZM-TERÖRİZM İLİŞKİSİ	637
Yunus BERKLİ & Gülten GÜLTEPE FARABİ FELSEFESİNDE "CEVHER VE ARAZ" İLİŞKİSİNİN MODERN SANAT ÜZERİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ	639
Sibel MEHTER AYKIN EĞİTİM VE İSTİHDAMA MESLEKİ YETERLİLİK TABANLI YAKLAŞIM: TURİZM ÖRNEĞİ	640
Ali ÜNAL SOSYAL DEVLET VE SAĞLIĞIN DÖNÜŞÜMÜ	642
Atilla YÜCEL PAZARLAMA VE BEYNİN ETKİLEŞİMİ: NÖROPAZARLAMA DENEYSEL ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ	644
Ayhan DOĞAN & Fatma ÇERİKAN OSMANLI DEVLETİ'NDE KIZ SANAYİ MEKTEPLERİ	645
Betül TANRIÖĞEN SİBİRYA'DA YAŞAYAN TÜRK TOPLULUKLARI VE GÜNCEL SORUNLARI	646
Dilek ACER & Gökçe KARAMAN 36-61 AYLIK TÜRK ÇOCUKLARININ ÇİZİM, YAZI YAZMA VE ANLATIM BECERİLERİNİN İNCELENMESİ	647
Erdem KANIŞLI & Doğan BOZDOĞAN ULUSAL VARLIK FONLARINA GENEL BİR BAKIŞ: TÜRKİYE VE NORVEÇ ÖRNEKLERİ	648
Ezgi SOYLU AVRUPA BİRLİĞİNİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI: 11 EYLÜL ÖNCESİ VE SONRASI	649
Famil ŞAMİLOĞLU; Ali İhsan AKGÜN & Ali Osman ÖZTOP FİRMA PERFORMANSI VE KARLILIK: BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME	650
Fatih UÇAN & Salih Börteçine AVCİ DESTEKLEYİCİ İNSAN KAYNAKLARI UYGULAMALARININ İŞ YAŞAM DENGESİNE ETKİSİ ÜZERİNE GÖRGÜL BİR ARAŞTIRMA:ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	651
Hamdi AYYILDIZ İKTİSAT VE ÇEVRE BAĞLAMINDA BİR ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMI: EKOFEMİNİZM	652
Muhammet ÇEVİK SOSYAL BİR PROBLEM OLARAK IRKÇILIK	653
Kübra GÖYMEN KÜLTÜREL YAPININ TASARIMA ETKİLERİ: MONK – GALİP DERVİŞ DİZİ JENERİKLERİNİN İKONOGRAFİK YORUMLAMA ÖRNEĞİ	654

Hicran KASA & Esra UYGUN KAYIT DIŞI EKONOMİYİ ÖNLEMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR VE VERGİ SİSTEMİNİN ROLÜ : TÜRKİYE ÖRNEĞİ	655
Derya ERDEM SOSYAL MEDYA, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, DEMOKRATİK BİLİNÇ, ETİK VE TARTIŞMA KÜLTÜRÜ	656
Atınç OLCAY & Ali BAĞDADİ HATAY İLİNDEKİ YEŞİL YILDIZLI OTELLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA	657
Fatih ÇELİK & Hamza ÖZÇİFTÇİ KÜRESELLEŞME VE ULUS DEVLET	658
Kenan KOÇ SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA PAY ALIM TEKLİFİ ZORUNLULUĞUNUN DOĞMADIĞI HALLER	659
Fatih UÇAN KAMU PERSONEL HAREKETLİLİĞİNİN KİŞİ-ÖRGÜT UYUMU, ÖRGÜTSEL BAĞLILIK ve İŞ TATMİNİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ	660
Fatih Güray KURŞUN ELEKTRONİK TİCARET VE ELEKTRONİK PAZARLAMANIN İŞLETMELERE SAĞLAYABİLECEĞİ AVANTAJLAR	662
Remzi BULUT ENERJİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE – RUSYA FEDERASYONU ARASINDAKİ İLİŞKİLER	663
Safa ACAR BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN ŞİRKETLERİN MİSYON İFADELERİNİN KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN ANALİZİ	664
Ayhan KORKULU & Burhan YILMAZ TÜRKİYE'DE BÜYÜME- ENFLASYON İLİŞKİSİ: GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ (1939-2013)	665
Mustafa BİNGÖL PHARMAKON BAĞLAMINDA DİL FELSEFESİ	666
Emine Nur AYDOĞMUŞ & Meva DEMİR PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI VE SOSYAL ONAY İHTİYACI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ	667
Tuğba YAZICI KÜLTÜR İÇERİSİNDE BİREYİN KONUMU	669
Şafak KAYPAK ÇEVRENİN DİLİ VE KENT EKOLOJİSİNE YANSIMASI	670
Mahmut SAĞIR; Zekeriya ARSLAN; Hüseyin GÜVEN; Neslihan Avar VAYVAY & Betül ÇEBİ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYA YÖNELİK TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ	671

Sevim KELLECİOĞLU MODERNLEŞME SÜRECİNDE KADIN ve FEMİNİZM	672
Mustafa BİNGÖL PHARMAKON BAĞLAMINDA DİL FELSEFESİ	674
Erol KAPLUHAN BOR MİNERALLERİNİN KULLANIM ALANLARI VE TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN ÖNEMİ	675
Serdar Vural UYGUN KAMU PERSONEL SİSTEMİNDE PATALOJİK BİR TİP, "YIĞMACI MEMUR": NEDENLER, ETKİLER VE TEDBİRLER	677
Tuğba ÇAĞLAK & Nezihe ŞENTÜRK PEDAGOJİK FORMASYON EĞİTİMİ ALAN MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEK BİLGİLERİ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ	678
Mahmut SAĞIR; Zekeriya ARSLAN; Hüseyin GÜVEN; Neslihan Avar VAYVAY & Betül ÇEBİ EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDAN BEKLENTİLERİ VE KURUMLARIN BEKLENTİLERİ KARŞILAMA DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	679
Canan Gamze BAL & Necmettin GÜL G4 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORU ÖZEL STANDARTLARI AÇISINDAN 2015 İSO 500 İLK ONDA BULUNAN FİRMALARIN İNCELENMESİ	685
Mahmut SAĞIR; Zekeriya ARSLAN; Hüseyin GÜVEN; Neslihan Avar VAYVAY & Betül ÇEBİ OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ HİZMET KALİTE DÜZEYLERİNİN SERVQUAL ANALİZİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ	686
Қ.Т. АТЕМОВА ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАЛАРЫНДАҒЫ ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ТУРАЛЫ КӨЗҚАРАСТАРЫ	694
СҰЛТАНОВА ЖАҢАГҮЛ СЕРДАЛЫҚЫЗЫ; ШОРАБЕК ӘДІЛХАН ДҮЙСЕНБЕКҰЛЫ & НАМАЗБЕКОВА ӘСЕМ ЧАПАЙҚЫЗЫ ДРАМАТУРГ Ә. ТӘЖІБАЕВТЫҢ ӨМІР ШЫНДЫҒЫН СУРЕТТЕУДЕГІ ІЗДЕНІСТЕРІ	701
ТОЛЫСБАЕВА ЖАННА ЖЕНИСОВНА; ШОРАБЕК ӘДІЛХАН ДҮЙСЕНБЕКҰЛЫ & АЙМБЕТОВА УЛБОСЫН УТЕГЕНОВНА ПРИНЦИПЫ НЕЛИНЕЙНОГО ВРЕМЕНИ В ЛИРИЧЕСКОМ ЦИКЛЕ КАЗАХСТАНА КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI ВВ.	710
ОТЫНШИЕВА А.А. & ИБРАЕВА А.С ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПМӘДЕНИЕТТІЛІКТІҢ(МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМНЫҢ) ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ	717

САГИДУЛИНА Л.С М.Ғ.К; ОРЫНБАСАРОВА К.К. М.Ғ.Д; КСЕТАЕВА Г.К М.Ғ.К & ДОЦЕНТ, АМАНЖОЛОВ Т.А. АССИСТЕНТ ЖОО-ДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ ҮРДІСІНЕ ӘСЕР ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР	724
TAUBAYEVA SH.T; KONYRBAYEVA S.S & SADYKOVA D.A DEVELOPMENT OF UPBRINGING IN KAZAKHSTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS	733
МАХАШЕВА АИГЕРИМ САНСЫЗБАЕВНА & АЙГУЖИНА САНИЯ УРИНГАЛИЕВНА ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ АЙМАҚТАРЫНДАҒЫ ТУРИСТІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ ДАМЫТУ	740
МАХМЕТОВА ЖАНАТ СЕЙДИНОВА & САДЫКОВА ДАМЕЖАН АДИЛХАНОВНА ЖАҢАША БІЛІМ БЕРУ - ЗАМАН ТАЛАБЫ	743
МЕДЕУОВА Ғ.Ж.,; ЖЕКСЕМБИЕВ Р.Қ. & МАУИ АДІЛХАН ҚАР СУЫНЫҢ ХИМИЯЛЫҚ ҚҰРАМЫН ЗЕРТТЕУ	747
MAUİ ADİLKHAN; ZHEKSENBİYEV RISMAN; MEDEUOVA GALİYA & SADYKOVA DAMEZHAN PREVALENCE AND HARMFULNESS OF SUGAR BEET RHIZOMANIA IN KAZAKHSTAN	753
МЕДЕУОВА Ғ.Ж & АНУАРОВА Л.Е. ТҰҚЫМДЫ КӨШЕТСІЗ ӘДІСПЕН ӨҢДІРУ ЖӘНЕ НАНОЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ	761
АНУАРОВА Л.Е & МЕДЕУОВА Ғ.Ж. ЖЕМІС ЖИДЕКТІ ӨСІМДІКТЕРДІ ЗАРДАПТАЙТЫН SEPTORIA SACC. ТУЫСЫ ТҮРЛЕРІНІҢ БИОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	767
SAİPOV A.A.; MURATBAYEVA G.A., & SADYKOVA D.A ОРХОН ЕНИСЕЙ ЕСКЕРТКІШТЕРІ – РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ ҚҰРАЛЫ	776
САҒИРА ОДАНОВА & ҚАТИРА БАЛАБЕКОВА ЖАРНАМА МӘТІНІНДЕГІ ЭКСПРЕССИВТІ-ЭМОЦИОНАЛДЫ ТӘСІЛДЕР	782
К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ АУА БАССЕЙНІН ЖАҚСАРТУ, АПТАП ЫСТЫҚТАН ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ҚАЛАДА ҚАНДАЙ АҒАШТАРДЫ КӨБІРЕК ӨСІРУ КЕРЕК	789
К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ КҮРІШ СОРТТАРЫНЫҢ ФОТОСИНТЕТИКАЛЫҚ ӘРЕКЕТІ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ДӘН ӨНІМІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ	798
САДЫКОВА ДАМЕЖАН ӘДІЛХАНҚЫЗЫ; ДӘУТБЕК АЛАН НҰРЛАНҰЛЫ & ӘДІЛХАН ҚУАНЫШ МАРАТҰЛЫ ҒАРЫШТЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ПРОБЛЕМАЛАР	807
ХАЛИТОВА И.Р.; САДЫҚОВА М.К. & РАЙЫМКУЛОВА С.К БІЛІМ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК - ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ БАСҚАРУ ҰСТАНЫМДАРЫ	811

САЙДАХМЕТОВА ЛАЗЗАТ; ОҚЫТУШЫ САДЫКОВА МАРИЯШ **ОТБАСЫ ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАЛАРДЫ ОТАНШЫЛДЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ**	**816**
ТАЖЕНОВА Г.С. ; ТӘЖЕН Қ.П. & СЕЙТОВА ИРИНА **ЗАМАНУИ АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМДАҒЫ МЕДИАОРТАНЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕР**	**820**
Ғ.Б.ШОЙБЕКОВА & А.Қ.АБДРАСИЛОВА **ДЫБЫСТАР ЖІКТЕЛІСІ АРҚЫЛЫ ЖАСАЛҒАН СӨЗДЕРДІҢ СЕМАНТИКАСЫ**	**826**

"LAİLAHE" İLE "LAİLAHEİLLALLAH" ANTAGONİZMASINDA BATI İLE İSLAM MEDENİYETLERİNİN ÇATIŞMASI

Prof. Dr.Abdulhalim AYDIN
Fırat Üniversitesi, halimaydin@gmail.com

ÖZET

Batı Medeniyetinin üzerine kurulu olduğu epistemoloji ile bundan doğan paradigma rasyonalist ve materyalist bir dünya ve varlık algısı temelinde oluşmuştur. Batı'nın kilise ve skolâstik ontolojik kuramı, 16. yüzyılda Hümanizmayla beraber gerçek anlamda bir kırılma yaşar ve yeni bir varoluşsal hakikat anlayışının şekillendiği bir epistemoloji gelişir. Yeni epistemolojide, varlığa dair hakikat arayışı gökyüzünden yeryüzüne, Hıristiyanlığın dinsel temelinden öznenin akılcı ve duyusal dünyasına, kısaca noumenal âlemden fenomenal aleme inmiştir. Ancak, Batı Medeniyetinin ulaştığı son nokta bir yandan bilimsel bilgi esasına dayandığından insanlık için moral bir değer üretmekten uzak kalır. Diğer yandan da pozitif niteliği ve fenomenal yapısı nedeniyle de eşyanın, varlığın ancak bir yönünü, görünen yüzünü "mutlak gerçek" olarak tanımladığı için asla hakikate ulaşamamıştır. İslam medeniyetinin ontolojik hakikat anlayışı ise esasen bu dinin inanç kökeninde bulunmakta, ontolojik hakikat tasavvuru ile buna bağlı gelişen epistemoloji "Allah'a iman" gibi Müslüman kredosunun ilk ve temel basamağında, kısaca söylemek gerekirse "tevhid" dairesinde ifadesini bulmaktadır. İslami ontolojik anlayış eşya ve varlıkta cari olan tüm kanun ve ilkelerin varlığını kabul eder; ancak bunların mülkiyet, tasarruf, ilim, kudret gibi nitelikleri pozitivist anlayışın yaptığı gibi kendilerine değil Mutlak ve Biricik olan Allah'a vermektedir. Böylesi bir varoluşsal hakikat algısı Batı'nın gelip "Lailahe"de kalıp hakikat olarak iddia ettiği noktayı, İslam Medeniyeti "İllallah" olan ayrılmaz devamıyla birleştirmekle ontolojik formülü tamamlamış olur.

Anahtar Kelime: Yaratılış, Varlık, Ontolojik Epistemoloji, Ontolojik Hakikat, Tanrı

RELIGIONS THE TURKS CONVERTED AND ITS REASONS

Prof. Dr. Mustafa ÜNAL
Erciyes University, munal@erciyes.edu.tr

ABSTRACT
The Turks is one of the most fascinating nations in the history with their adventurous experiences starting from Altai Mountains to the most African West, Atlas Mountains, from North to the South end, from the holy Ergenekon to holy Makka, from Amritsar to Jerusalem then Vatican. As far as many Turkologists well describes, while the Turks have their own native religion, Gök Tengri, they passionately regarded all religions those they have encountered with on their ways, and they have borrowed all kind of religious descriptions from other religions those related to their cultural infrastructure without any hesitation, and have converted to Confucianism and Taoism, Buddhism, Judaism, Christianity, Manichaeism, Mazdaism and Islam by keeping their own national and traditional thoughts. Those people whose hearts are full of faith, have spent their life on the war fields and displayed unique tolerance without hostility ever seen in world history, and have fought in numerous wars in order to safe guard people those who were belong to opponent and hostile thoughts, and keep them in harmony. Although it is not commonly converted, Confucianism and Taoism were seldom regarded by the Turkish princesses those who were captured by the Chineses for enthroning them in their countries to get their supports in the fourth and fifth centuries.
Yueçi Turks (later combined with the Sakhas) have regarded and expanded Mahayana Buddhism through North India, Inner Asia and Nort-west China in order to utilise Silk Road and cities on it where mostly Buddhist traders settled and colonized. This process has continued from the first century to tenth century CE, at the time of Gökturks, Karluks and Uighurs.
The Dokuz Oghuz, Pechenek and Shul Turks converted to Zoroastrianism in the regions of Mavaraunnahr and Horasan in order to gain the support of the Iranians who had escaped from the Muslim Arabs in the seventh century.
The Uighurs in the eight century converted to Manichaeism whose believers escaped from the Muslim Arabs and Chinese tortures, in order to safeguard them and utilise their literal power against its enemies in the reign of Bögü Kagan (759-779).
The Turks of Uighurs, Naymans, Kereits and Kirghiz also converted to the Christianity of Nasturianism mostly in the tenth century, but also earlier, in order to gain the power of its population.
Khazar Turks those who had settled in the Don, Volga and Caucasia regions, converted to the religion of the Jews who were under the pressure and torture of the Muslim Arabs in Andalusia, to keep their ability of diplomacy and economy.
Keywords: Turks religions, reasons of Turks religions

TÜKETİCİLERİN ÇEVRE DOSTU ÜRÜN SATIN ALMA DAVRANIŞLARININ BELİRLENMESİ: SELÇUK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

DETERMINING THE ENVIRONMENTALLY FRIENDLY PRODUCT PURCHASING BEHAVIOR OF CONSUMERS: A CASE OF SELCUK UNIVERSITY

Dr. A. Selçuk KÖYLÜOĞLU
Selçuk Üniversitesi, selcuk641@gmail.com
Ö. Emrah ACAR
Doktora Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, omeremrahacar@gotmail.com
Öğr.Gör. Ü. Saliha Eken İNAN
Selçuk Üniversitesi, saliha_eken@hotmail.com

ÖZET

Çevreye olan hassasiyet gün geçtikçe artmakta ve buna bağlı olarak işletmeler de tüketici beklentilerini karşılamak adına çevreyi koruyan, doğal kaynak kullanımına dikkat eden ve geri dönüşümü mümkün olan ürünlerin tasarımı ve üretimine yönelmişlerdir. Bu noktada işletmeler açısından önemli olan çevre bilinçli tüketicilerin davranışlarını analiz etmek ve bu doğrultuda stratejiler geliştirmektir. Çalışmamızda öncelikle çevre bilincine sahip tüketici davranışları açıklanacaktır. Uygulama kısmında ise tüketicilerin çevre dostu otomobil satın alma davranışlarının belirlenmesi amacıyla Selçuk Üniversitesi akademisyenlerine uygulanan anket çalışmasının sonuçları değerlendirilecek ve tartışılarak öneriler sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tüketici Davranışı, Satın Alma Karar Süreci, Çevreci Tüketici Satın Alma Davranışı.

ABSTRACT

Sensitivity towards the environment has been increasing with each passing day, and accordingly, businesses have turned towards the design and manufacturing of products that protect the environment, are developed with a concern about the use of natural resources, and recyclable. At this point, the important thing for businesses is to analyze the behavior of ecologically conscious consumers and develop strategies in this direction. In our study, firstly, the behavior of ecologically conscious consumers will be explained. In the implementation section, the results of the questionnaire study applied to the academic staff of Selçuk University to determine their environmentally friendly automobile purchasing behavior will be evaluated and suggestions will be provided.

Keywords: Consumer Behaviour, Buying Decision Process, Environmentalist Consumer Buying Behaviour.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN İNTERNETE İLİŞKİN ALGILARININ İNCELENMESİ: BİR METAFOR ÇALIŞMASI (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. Behçet ORAL
Dicle Üniversitesi, oralbehcet@gmail.com
Arş. Gör. Kasım SEZGİN
Dicle Üniversitesi, kasim.sezgin@dicle.edu.tr
Arş. Gör. Sedef SÜER
Dicle Üniversitesi, sedefsuer@gmail.com

ÖZET
Bu araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin internete ilişkin algılarını belirlemek ve analiz etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Diyarbakır ilindeki farklı özelliklerden oluşan 5 okuldaki ortaokul öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan "İnternet……. gibidir/benzer, çünkü……." ibaresini içeren bilgi formu ile toplanmıştır. Araştırmada; nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni, verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmıştır. 323 öğrenci ile yapılan çalışma sonucunda öğrencilerin toplam 162 metafor geliştirdikleri görülmüştür. Geliştirilen bu metaforlar "Bilgi Kaynağı Olarak İnternet" "Bağımlılık Yapan İnternet" "Zarar Veren İnternet" "Yaşam Kaynağı Olarak İnternet" "Hayatımıza Yardımcı Olan İnternet" "Eğlence Aracı Olarak İnternet" "İletişim ve Ulaşım Aracı Olarak İnternet" olmak üzere 7 farklı kategoride toplanmıştır. Bu çalışmanın sonucunda öğrencilerinin interneti en çok bilgi kaynağı olarak, en az ise eğlence aracı olarak algıladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin internete yükledikleri anlamların içeriğine bakıldığında % 48,9'unun (n= 158) internete olumlu anlam yüklediği, %29,7'sinin (n= 96) hem olumlu hem olumsuz anlam yüklediği ve %21,4'ünün (n=69) ise internete olumsuz anlam yüklediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İnternet, metafor, ortaokul öğrencileri, Z nesli.

ӘЛ-ФАРАБИ ИДЕЯЛАРЫНЫҢ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ МҰСЫЛМАН ЖӘНЕ ЕУРОПА ФИЛОСОФИЯСЫНЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

IN THE PRESENT ARTICLE CONSIDERED ABOUT A COMPREHENSIVE ACCOUNT OF AL-FARABI CONTRIBUTION TO LOGIC

Жақыпбек АЛТАЕВ
философия ғылымдарының докторы, профессор
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Әл-Фараби орталығының директоры
altaev.kaznu@gmail.com

Түйіндеме
Бұл мақаланың мақсаты әл-Фарабидің логика, метафизика, саяси теория мен музыка сияқты аса маңызды ғылым салаларында жеткен жетістіктері жайлы, оның гректің бай ғылыми мұрасын исламдық шығыс пен латынтілдік Еуропаға жеткізуші негізгі көпір болғанын көрсету, әл-Фарабиді тек антик философтардың еңбегіне комментатор жасаушы ғана емес, оның әлемдік ғылым мен философия тарихында өзіндік орынға ие дербес ойшыл болғанын дәлелдеу. Мақалада Әбу Насыр әл-Фарабидің әлемдік философия мен ғылым тарихындағы орны, оның философиясының өзінен кейінгі Араб және Еуропа философтарына тигізген әсері туралы баяндалады. Оның математика және тағы басқада жаратылыстану ғылымдарындағы жетістіктері мен жаңашыл идеялары туралы айтылады. Мақалада әл-Фарабидің әлемдік интеллектуалдық ойдың дамуына тигізген әсері туралы шетелдік және отандық ғалымдардың еңбектерінен нақты деректер келтіріледі.
Түйін сөздер: Әл-Фараби, Орта ғасыр философиясы, Ислам діни ілімі, логика, музыка, этика, неоплатонизм, саясат философиясы

ABSTRACT
In the present article considered about a comprehensive account of al-Farabi contribution to logic, political theory, metaphysics and music, and his role as a major link in the transmission of Greek philosophy to the Arabs and his impact on subsequent philosophers, in both the Muslim world and the Latin West. The article is about the role of Abu Nasr Al – Farabi in world philosophies and in science stories, and about his influences on the subsequent generation of the Arab and European philosophers. And his new ideas and achievements in the sphere of mathematics and geography are also considered. Exact data from works of foreign and domestic scientists on a contribution of Farabi on development of a world intellectual thought are provided in article.
Keywords: Al-Farabi, Medieval philosophy, Islamic religious scholars, logic, music, ethics, neoplatonism, political philosophy.

KURUMLAR VERGİSİNDE TÜRKİYE VE OECD UYGULAMALARI

CORPORATE TAX APPLICATIONS IN TURKEY AND OECD

Öğr. Gör. Mustafa Melkin ÖDER
Balıkesir Üniversitesi, mstfoder@gmail.com
Öğr. Gör. Aylin TAŞKIN
Balıkesir Üniversitesi, taskin.aylin@gmail.com

ÖZET

Toplumsal ihtiyaçların artması ve çeşitlenmesi, devletin de bunu karşılamak için daha fazla harcama yapmasına neden olmaktadır. Bu durum devleti daha fazla kaynak bulmaya zorlamaktadır. Vergiler, bu kaynakların temelinde yer almaktadır. Ancak tek bir vergi türü ile bu ihtiyaçlar karşılanması çağımızın şartları karşısında mümkün olamamaktadır. Bu yüzden farklı ekonomik kaynaklardan farklı vergilerin alınması gerekmiştir. Böylelikle kurumlar vergisi vergi uygulamaları içinde yerini almıştır. Türkiye'de kurumlar vergisi uygulaması 1949 yılından sonra 5422 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu başlamıştır. 2006 yılına kadar uygulanan bu kanun, Türkiye'deki ekonomik ve politik gelişmelerin yanında dünyanın ekonomik ve siyasal sistemindeki değişimler nedeniyle yetersiz kalmıştır. Bu yüzden 2006 yılında 5520 sayılı Kurumlar Vergisi uygulamaya konulmuştur. OECD üyesi ülkelerde de kurumlar vergisi uygulaması bulunmaktadır. Bu organizasyona üye ülkelerde vergi gelirlerinin yoğunluğu Türkiye'dekinin aksine dolaysız vergilerdedir. OECD üyesi ülkelerdeki kurumlar vergisi uygulamaları da Türkiye'deki uygulamalara benzer özellikler göstermektedir. Bu çalışmada Türkiye'de ve OECD üyesi ülkelerde uygulanan kurumlar vergisin, vergi hasılatı içindeki yeri ve bu hasılata olan etkileri, istatistiki verilerden yararlanılarak karşılaştırmalı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi, Türkiye, kurumlar vergisi, OECD

ABSTRACT

The increase and diversification of social needs cause the state to spend more to meet these needs. This situation forces the state to find more resources. Taxes constitute the base of these resources. However, it is not possible to meet these needs with a single tax type when our age's conditions are considered. Therefore, it has been necessary to collect different taxes from different economic sources. Thus, corporate tax has taken part in tax applications .The corporate tax application in Turkey has been launched as of the year 1949 with corporate tax law no. 5422. This law, implemented until 2006, has been insufficient due to the changes in the economic and political system of the world as well as the economic and political developments in Turkey. Therefore, new Corporate Tax law no. 5520 was put into practice in the year 2006. Corporate tax application is also available in OECD member countries. The major part of the tax revenue in the member countries in this organization constitutes direct taxes unlike in Turkey. The corporate tax applications in OECD member countries show similarities to the applications in Turkey. In this study, the place of the corporate tax in tax revenue , applied in Turkey and OECD, and its effects on this revenue were attempted to be explained comparatively by making use of statistical data.

Keywords: Tax, Turkey, corporate tax, OECD

PARA POLİTİKASININ BANKA FAİZLERİ ÜZERİNDE ETKİSİ

Açelya AGDOĞAN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi, acelyagdogan44@gmail.com

ÖZET

Çalışmanın temel amacı Türkiye'de para politikası uygulamaları ve bu uygulamalar çerçevesinde kullanılan para politikası araçlarının banka faizleri üzerindeki etkisi genel hatlarıyla açıklanmaktadır. Merkez Bankası'nın uygulayacağı para politikaları ülke ekonomisi üzerinde etkisi oldukça yüksektir. Alınan kararlarda faiz, enflasyon, döviz rezervleri, döviz kurları önemli bir rol oynamaktadır. Ülkede enflasyon, faiz oranları ve döviz kurlarının yüksek olması para politikalarının uygulanmasını zorlaştırır. Tam tersi durumda da aynı durum geçerli olabilir. Para politikasının etkili olabilmesi için ülkede tam istihdamın sağlanması, fiyat istikrarının sağlanması ve korunması, istikrarlı ve hızlı bir ekonomik büyüme ve ödemeler dengesindeki istikrarın sağlanması gerekir. Bu temel ekonomik hedeflere ulaşılması aynı zamanda, bir ülkenin coğrafi konumu, siyasi, sosyal ve kültürel yapısı, sağlık ve eğitim kalitesi, ekonomisinin alt yapısı ile yakından ilgilidir. Bunun sonucunda ekonominin bel kemiği olan bankalar ile TCMB arasındaki önemli ilişkisi araştırılmış, para politikası enstrümanları ile bankaların kredi ve mevduat faizlerine nasıl etki edildiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Faiz, Para Politikası, Para Politikası Araçları

GAZİANTEP İLİNDE TARIMSAL MEKANİZASYONDA TEKNOLOJİNİN KULLANIMI

THE USE OF TECHNOLOGY IN AGRICULTURAL MECHANIZATION IN GAZIANTEP PROVINCE

Doç. Dr. Cevdet SAĞLAM
Erciyes Üniversitesi, cevdetsaglam@erciyes.edu.tr
Doç. Dr. Sinan GERÇEK
Erciyes Üniversitesi, mailto:sgercek@erciyes.edu.tr
Arş. Gör. Necati ÇETİN
Erciyes Üniversitesi, necaticetin@erciyes.edu.tr
Arş. Gör. İhsan Serkan VAROL
Erciyes Üniversitesi, svarol@erciyes.edu.tr

ÖZET

Tarımsal mekanizasyon, bitkisel ve hayvansal üretimde tarımsal işlerin, motor gücüyle çalıştırılan alet ve makinalarla yapılmasını, bu alet ve makinaların tasarımını, imalatını, bakım ve onarımını, etkin bir şekilde kullanımını ve pazarlanmasını kapsayan üretim teknolojisidir. Tarımsal mekanizasyonun gelişimi; insan gücü, basit el aletleri, hayvan gücü, tekerleğin tarım aletlerinde kullanımı, termik motorların kullanımı, mekanizasyon gelişim süreci ve tam otomasyon süreci gibi birçok devreden geçerek günümüze kadar ulaşmıştır. Ülkemizin de mekanizasyon gelişim sürecinde olduğu bilinmektedir. Tarımsal alet ve makinaların tarımda kullanımı, işlerin kısa sürede yapılmasına, iş gücünden tasarruf sağlanmasına, verim ve kalitenin artırılmasına yardımcı olmaktadır. Son yıllarda gerek yerel gerek bölgesel gerekse ulusal bakımdan tarım alet ve makina sayılarının arttığı gözlemlenmiştir. Bu çalışma ile Gaziantep ilinde, 2007-2016 yılları arasında sahip olunan traktör, biçerdöver ve tarım alet-makinası sayılarındaki artışın tespit edilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen veriler aynı dönemde Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Türkiye'deki traktör, biçerdöver ve tarım alet-makinası sayılarındaki artış ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlara göre Gaziantep ilinde traktör, biçerdöver ve tarım alet-makina sayılarının sırasıyla 1.66, 10.2 ve 1.68, Güneydoğu Anadolu bölgesinde 1.31, 22.2 ve 1.36, Türkiye genelinde 1.21, 1.27 ve 1.16 kat arttığı saptanmıştır. Bu artışlar dikkate alındığında, son dönemde teknoloji tarımda kendine daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmelerin devam etmesi de tarımın geleceği açısından muhakkak önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Tarımsal mekanizasyon, Teknoloji

ABSTRACT

Agricultural mechanization is the production technology that involves in the plant and animal production in agricultural work with the tools and machinery driven by motor power and, the design, manufacture, maintenance and repair, efficient use and marketing of these tools and machinery. Until today development of agricultural mechanization has passed through many processes such as; Human power, simple hand tools, animal power, use of wheels in agricultural tools, use of thermal motors, mechanization development process and full automation process. It is known that our country is also in the process of mechanization development. The use of agricultural tools and machinery in agriculture helps to increase the yield and quality, to provide saving labor and time. In recent years, it has been observed that the number of agricultural tools and machinery has increased in local, regional and national level. In this study, it was aimed to determine between 2007-2016 the increase in number of tractors, combine harvesters and agricultural tools and

machinery owned in Gaziantep. The data obtained were compared with the increase in number of tractors, combine harvesters and agricultural machine tools in Southeast Anatolia Region and Turkey in the same period. According to the results, the numbers of tractor, combine harvester and agricultural tools and machinery in Gaziantep province increased approximately 1.66, 10.2 and 1.68 times respectively. In addition to result, it was calculated that in the Southeastern Anatolia region, it increased by about 1.31, 22.2 and 1.36 and in Turkey by 1.21, 1.27 and 1.16 times respectively. Recently, considering these increases, technology has begun to be a part of agriculture. Continued technological developments are also important for the future of agriculture.
Keywords: Gaziantep, Agricultural mechanization, Technology

ROMA EMPERYALİZMİNE KARŞI DOĞU AKDENİZDE MÜCADELE ÖRNEĞİNDE ZENOBIA

ZENOBIA AN EXAMPLE OF STRUGGLE AGAINST ROMAN IMPERIALISM IN EASTERN MEDITERRANEAN

Prof. Dr. Hatice PALAZ ERDEMİR
Celal Bayar Üniversitesi, haticeerdemir@yahoo.com.tr
Doç. Dr. Halil ERDEMİR
Celal Bayar Üniversitesi, uygula@yahoo.com

ÖZET

Zenobia, 3. yüzyılda Suriye'de hüküm süren Palmyra Devleti'nin hükümdarı Septimius Odaenathus'un ikinci karısı ve ölümünden sonra da Devlet'in kadın hükümdarı olmuş, yaşadığı çağda Roma gibi güçlü ve büyük bir Devlet'e karşı çıkıp, kafa tutan müstesna bir şahsiyettir. Arap Emesa hükümdar ailesine mensup olan Zenobia, anne tarafından muhtemelen Mısırlı idi. Zenobia, Antik Mısır dilini ve kültürünü, Aramice, Arapça, Hellence ve Latince'yi bilmekte ve tarihe ilgi duymaktaydı. Eskiçağ'ın soylu ve aydın bir kadını olarak, Homeros ve Platon başta olmak üzere, tarihi ve çağdaşı Hellen yazarlarının çalışmalarını takip etmekteydi. Güzel ve zeki olan Zenobia, kaynaklarda koyu tenli, inci beyaz dişli, siyah, parlak gözlü ve güzel yüzlü bir kadın olarak tanımlanmakta ve melodik ve güçlü bir sese sahip olduğu belirtilmektedir. Rahat ve özgüveni yüksek, doğunun soylu bir kadını olarak komutanlarıyla birlikte ava çıkmaktan, düşmanlarıyla birlikte içmekten hoşlanırdı.

Romalıların bölgede zayıflamasıyla İmparator Valerianus döneminde, kocası Odaenathus, Palmyra bölgesinin tek hakimi olmuş ve sınırlarını ve hakimiyetini doğuya Mezopotamya'ya kadar genişletmiştir. Kocasının faaliyetleri devam ederken Zenobia, bütün zorluklara göğüs gererek Odaenathus'un her zaman destekçisi olmuş, 267 yılında Odaenathus ve oğlu Herodes'in suikaste kurban gitmeleri üzerine Zenobia, öz oğulları Herennianus ve Timolaus adına yönetimi ele almıştır. Zenobia, Palmyra Devleti'nin hakimiyet alanını kısa sürede genişletmeye başlamıştır. Roma imparatorları Gallienus, Claudius ve Aurelianus dönemlerinde bir kadının dayanabileceğinden daha uzun süre devletini başarıyla yönetmişse de sonunda Roma ordusunun eline düşmekten kurtulamamıştır. Akibeti tartışmalı olmakla birlikte, Suriye bölgesinde 3. yüzyılda devleti için büyük mücadeleler vermiş, askerlerle birlikte at sürmesi ve kilometrelerce yürümesi dolayısıyla "*mulier fortis monarcha*-savaşçı kadın hükümdar" sıfatıyla müstesna bir kadın şahsiyet olarak tarihe geçmiştir.

Bu çalışmanın amacı, tarihte tüm dünyada genel itibariyle erkeğe maledilen yönetim erkini kadın kimliğiyle elinde tutmuş ve günümüz kadınına da icraatlarıyla örnek teşkil eden Suriyeli kadın hükümdar Zenobia'nın hayatını belgeler ışında ele almaktır.

Anahtar Kelimeler: Roma, Zenobia, Doğu Akdeniz, Suriye (Syria), kadın hükümdar, bölgesel mücadele

ABSTRACT

Zenobia, was the second wife of Septimius Odaenathus who was the ruler of Palmyra in the 3rd century AD in Syria and as a women she became the ruler of the State after her husbands' death. She became an exceptional figure as a women to challenge to the Great Roman Empire. Zenobia belonged to the family of Emesa Arab monarch's yet her mother was probably an Egyptian. As a

beautiful and intelligent woman she had the knowledge of the Egyptian language and culture, Aramaic, Arabic, Latin and Greek and she was also interested in history. In particular she read the works of Greek writers like Homer and Plato. Sources identified her as dark-skinned, pearl white theeth, black and bright eyes with a beautiful face and strong melodic voice as a woman. She was eccentrically comfortable and self-confident, who went to shooting with the commanders of the East as a noble woman and fond of drinking with enemies.

During emperor Valerian's reign, her husband Odaenathus became the sole ruler of Palmyra, and he extended the limits of his State to Nisibis and advanced his dominance further east to Mesopotamia. He chased Sassanid ruler Sapor and his children up to Ctesiphon. During Odaenathus' reign Zenobia has always been supported her husband in all difficulties. When Odaenathus and his son Herodes assassinated by his cousin in 267 Zenobia took control over Syria on behalf of her sons Herennianus and Timolaus. Zenobia began to expand her reign over Palmyrene State promplty. The protection of Roman front lines against Sassanian attacks, provided peace with the Romans.

Although as a woman she withstand longer and more to rule successfully her country from the period of the Emperor Gallienus and Claudius, up to the period of Aurelianus, she could not escape falling into the hands of the Roman army. However her fate is controversial, she was known as an exceptional figure in history as a woman who had given great challenges for her State and since she walked and rode for miles with the soldiers she was recognised as "*mulieri fortis monarcha*-warrior woman ruler".

The purpose of this study is to consider the life of Zenobia of Syria in the light of sources, as a female ruler example to modern woman, who kept the ruling power in her hand although in her time administration was identified as menly ability all over the world in general.

Anahtar Kelimeler: Rome, Zenobia, Eastern Mediterranen, Syria, woman ruler, regional struggle

ҚАЗАҚ, АҒЫЛШЫН ТІЛДЕРІНДЕГІ «МАХАББАТ» КОНЦЕПТІСІНЕ САЛЫСТЫРМАЛЫ, САЛҒАСТЫРМАЛЫ ТАЛДАУ

Ж.К.БАЛТАБАЕВА
п.ғ.д., профессор, Абай атындағы ҚазҰПУ
А.ДЕМЕУОВА
1-курс докторанты, Абай атындағы ҚазҰПУ
А.САРБАСОВА
Тіл білімі магистрі, лектор, КИМЭП университеті, arailym@kimep.kz

Түйіндеме. Біздің елімізде қазақ тілі мен ағылшын тілін салғастыра зерттеуге арналған еңбектер құрылымы әртүрлі тілдерді салыстыра-салғастыра зерттеудің үлгісі болды. Қазіргі қазақ тіл білімінде кейінгі жылдары ғана тұсауы кесілген саланың бірі-қазақ және герман тілдерінің лексикасы мен лексикалық бірліктерін кешенді түрде тіл біліміндегі жаңа бағыттардың ұстанымдарына сүйене отырып зерттеу. Түркі-герман, оның ішінде, қазақ және ағылшын тілдерін салыстыра-салғастыра зерттеу кейінгі уақытта ғана қолға алына бастағандықтан, әлі де болса шешімін таппаған талай мәселелер, міндеттер баршылық. Осындай тың, қиын, өзекті мәселелердің бірі - қазақ және ағылшын тілдеріндегі «махаббат» концептісін кешенді түрде лингвомәдени және лингвокогнитивтік тұрғыдан салғастыра зерттелуі мақаланың өзектілігіне арқау болды.
Түйін сөздер: «махаббат» концептісі, паремия, лингвомәдениеттану, салыстырмалы-салғастырмалы талдау
Summary. The structure of the researchworks in comparing Kazakh and English languages in our country became a model of comparison research between different languages. Recently in modern Kazakh language study, openedrealm is complex research of the new directions inKazakh and German languages linguisticsrelying on knowledgeof lexicon and lexical units of the German languages. Because of Turkish- German, including Kazakh and English, has begun studied recently, still there are a lot of unresolved problems and tasks. That is why difficult and urgent problems like - the complex research of concept “love” in Kazakh and English languages and alsoresearching it on the part of linguocultural and linguokognitive comparison became a basis for the article.
Key words: concept “love”, paroemia, Lingua cultural science, comparing and contrasting analyanalysis

Белгілі бір ұлттың тарихынан, мәдениетінен, таным болмысынан, тұрмыс-тіршілігінен хабардар ететін тілдік бірліктерге ең алдымен тілдегі фразеологизмдер, мақал-мәтелдер, нақыл сөздер жатады, себебі бұл тілдік бірліктер белгілі бір ұлттың өзге ұлттардан менталдық айырмашылығын көрсететін, салт-дәстүр ерекшеліктерін білдіретін ұлттық өмір көріністерінің айнасы болып табылады. Өйткені, ұлт мәдениетінің қай түрінде болмасын, онда сол ұлттың бүкіл таным болмысы мен тұрмыс-тіршілік бейнесі сақталған.

XX ғасырдың соңғы жылдары дами бастаған тіл білімінің антропологиялық парадигмаға көшу үрдісі "адам-тіл-мәдениет" және "адам-тіл-ойлау" үштігіне сүйенетін гуманитарлық зерттеулердің жаңа бағыттарына жол ашты. Бұған дейінгі салыстырмалы-салғастырмалы түрде жүргізілген зерттеу жұмыстары құрылымдық-мағыналық бағытта ғана қарастырылып келсе, бүгінгі таңда антропоцентристік бағыттағы уақыт көшінде әртүрлі тілдерді салыстыра-салғастыра зерттеу ерекше қызығушылық танытуда. Бұл салада көптеген ғалымдар еңбектерін атауға болады [1, 2].

Эмоциянальды концептерді туыс емес тілдерді салғастыра зерттеу дүниенің тілдік бейнесінің табиғатын барынша тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді, лингвомәдениеттану ғылымының әрі қарай дамуына өзіндік үлесін қосады. «Махаббат» концептісін соңғы жылдары ғылымдар тоғысуында пайда болған лингвомәдениеттану шеңберінде қарастыру – жаңаша көзқарастың

дәлелі. И.А. Волостных пікірінше, «Лингвомәдениеттану ғылымында эмоцияны концептуализациялау теориясына өзіндік үлес қосады. «Махаббат» концептісі - эмоциональды концептісінің лингвомәдени ерекшелігін анықтайтын феноменон» [3]. Махаббат концептісін талдау ұлттық тілдік сананың ерекше сипаттарын ашып көрсетуге мүмкіндік туғызады.

Осы бағытта қазақ, ағылшын тілдері паремологиясында “Love” концептісін салыстырмалы-салғастырмалы талдау нәтижесінде әртүрлі топтарға бөліп жіктеуді жөн көрдік.

1.Махаббатты құрбандық пен сағыныштың символы ретінде қарастыру көптеген тілдік тіркестерді, қанатты сөздер мен мақал-мәтелдердің пайда болуына себеп болды:

а) Love is powerful and deep feeling
Шынайы сезім шытынамайды.(Қожа Ахмет Йассауи)
Шын ғашықтық - ұлы іс.(Қожа Ахмет Йассауи)
Ғашықтық - ұлық базар.(Қожа Ахмет Йассауи)
Сүйгенін қоштасуға кім қиыпты,
Жері оның теңізден де тұңғиықты.(М.Қашқари)
Улы жылан сөз емес, махаббат уы тұрғанда.

ә) There is no life without love- Махаббатсыз дүние бос;
Love goes along with life and life cannot exist without love:
Love presupposes the desire to be always everywhere together
- Нағыз махаббат қысқа ғұмырыңды ұзартады (Қожа Ахмет Йассауи)
- Махаббат - өмір көркі (Абай Құнанбаев)
- Сұлулық тойда керек,
Махаббат күнде керек (Мәтел-мақал)
- Махаббатсыз дүние бос -
Хайуанға оны қосыңдар.(Абай Құнанбаев)
- Бұл өмірдің қызығы махаббатпен.(Абай Құнанбаев)
- Махаббаттан өмір туады. (Р. Хорезми)
- Бұл дүниені ұстап тұрған - махаббат, егер сүю болмаса, адам да болмас еді. (Құтып)
- Бақыт пен махаббаттан тысқары болады: бұл екеуі жоқ жұртқа тіршілік неге керек?!(Сырым Датұлы)
- Бұл дүние - ғашықтар дүниесі.(Құтып)
- Құпия жүрген махаббат айырылар күні қор болар,
Жаралы көзді жасырма - бәрібір жасы сорғалар. (Ж. Баласағұн)
- Сүйіктің жоқта дүние суық.(Мақал – мәтел).

б)Love is connected with separation. – Махаббат алысты жақындатады;
- Махаббат адамдарды қосады, адамдардың бірге болуының себепшісі;
There is no love without passion
- Шынайы ынтызарлық - ғашықтың бақыты (Қожа Ахмет Йассауи)
- Құштарлықсыз жаратқанды да тани алмайсың (Қожа Ахмет Йассауи)

В) Love is blind and has no age- Махаббат жасқа қарамайды;
Loving person is ready to sacrifice everything for the sake of his/her beloved- Махаббат адамды соқыр қылады, сүйген адам ешқандай кемшілікті көрмейді;
Love makes you lose your mind- махаббаттан көз байланады;
Love is constant and serious feeling- Махаббат мәңгі, тұрақты сезім;
Loving hearts feel each other and nothing can make person fall in love with smb – Махаббатты күштей алмайсың;

2. Қазақ, ағылшын тілдерінде махаббат жапа шегу мен қайғының символы ретінде:

а) Love makes you suffer- Махаббат адамды күйзелтеді;
Ғашықтық оты жан мен тәнді бірдей өртейді (Қожа Ахмет Йассауи)
Love is contradictory feeling- Махаббат адамды сенгісіз өзгертеді;
Love and hatred are interconnected feelings- махаббат пен жек көрудің арасы бір-ақ тұтам;
Love is fraught with difficulties-
Махаббат уайым шеккізеді;
Махаббат - қашып құтыла алмайтын қайғы.(Р. Хорезми)
Ғашықтыққа көз жасың ғана куә. (Қожа Ахмет Йассауи)

Ғашықтық - дүниедегі ең қиын түйін. (Қожа Ахмет Йассауи)
Ғашықтық жол - ауыр жол. Қожа Ахмет Йассауи
Махаббат және міндет. Қожа Ахмет Йассауи
Құштарлықтың бейнетіне де төзу керек. Қожа Ахмет Йассауи
Ғашықтар жүрген жерде қайғы да бар. С. Сарайи
Азапсыз махаббат - арзан махаббат.(Мақал – мәтел)
Махаббат бар жерде машақат бар.(Мақал – мәтел)

ә) A person should not kiss without love
Кімді сүйсең де - шын көңілмен сүй (Абай Құнанбаев)
Сүйсінбесең – сүйме (Абай Құнанбаев).
Сұлуды сұлу деме - сүймеген соң,
Асылды асыл деме - кимеген соң.
Жақсыларға не керек қошамет қып -
Шарапаты ешкімге тимеген соң (Мақал – мәтел)
Love without heart is not true love:
Жан бермеген махаббат - тұрлаусыз махаббат (Қожа Ахмет Йассауи)
Ғашық емес - құштарына жан бермеген,
- Дихан емес - кетпен шауып нан бермеген (Қожа Ахмет Йассауи)
- Ғашық болсаң - таза бол. (Қожа Ахмет Йассауи).
- Ажырасар болған соң, құшып сүйгеннен не пайда.(С. Сарайи)
A person in love should not boast that he is in love
- Ғашықпын деп көп ішінде кеуде қақпа.(Қожа Ахмет Йассауи)

б) Love as a religion
Менің дінім - махаббат. (Сайф Сарайи)
Passion is not the same as love
Ғашықтық, құштарлық дертіңе дауа болмас. (Қожа Ахмет Йассауи)
Ғашықтық құмарлықпен - ол екі жол. (Абай Құнанбаев)
Love cannot be without difficulties and black sides. The more trials the love passes the more valuable it becomes
Махаббаттың бұрымы - ақылдың аяғына салынған тұсау,
Сақ құстарға құрылған тұзақ. (С. Сарайи)

в) Love is support
-Әркімнің мінген аты - өзіне тұлпар, әркімнің сүйген жары - өзіне сұңқар.(Абай Құнанбаев)
Love is connected with friendship
- Махаббат кетті, дос кетті -
Жете алмайсың, тоқтайсың (Абай Құнанбаев)
Man who has never tasted love is devil

с) *Махаббат дәмін татпаған, жар сүйіп, қызығын көрмеген, үйін ойлап дүние таппаған, ойсыз-қамсыз шайтандыққа бой алдырғаннан иман қашады*. (Қожа Ахмет Йассауи)
It is not possible to turn love back
Адам қайтсін басқаны асқан бағы,
Ұра берсең от шығар тастан дағы.
Кісі жары кісіге жар болмайды,
Балапандай бауырыңа бассаң-дағы.(Қара өлең)

3. Махаббат – сұлулықтың символы ретінде:
a)The person you love is the most beautiful
Жүрек кімді қаласа, сол-сұлу (С. Сарайи)
Your eyes lighten up when you are in love
Махаббатты көзден танып, көзбен көреді. (Қожа Ахмет Йассауи)
Көзі жанып тұрмағанның ғашық болдым дегені бекер. (Қожа Ахмет Йассауи)

ә) Love makes man unreasonable
Ғашықтардан жөн сұрап әуре болма. (Қожа Ахмет Йассауи)
Love is single
Көз мыңды көрер,
Көңіл бірді сүйер.(Мақал – мәтел).
б) *Impatience and love go together*
Ғашық кісіде шыдам болмайды,
Шыдам болса, ғашық болмайды.(Құтып)
Those who are in love cannot be cruel or hostile
*Ғашық патша да, ғашық пақыр да жауласа алм*ас.(Жүсіп Баласағұн)
Махаббатта ашу-кек жоқ,
Достықта қошемет жоқ. (Мақал – мәтел).
Тақуа болма, тентек болма - ғашық бол. (Қожа Ахмет Йассауи)
Ғашық бол, қалтқысыз адал ашық бол. (Қожа Ахмет Йассауи)
Шын ғашықты көрсең қуан. (Қожа Ахмет Йассауи)

В.В.-Красныхтың пайымдауынша, «Тілді, тілдік бірліктерді адами факторлармен, адами құндылықтармен бірлікте қарастыру - қазіргі тіл білімінің алға тартып отырған басты бағыттарының бірі» [4]. Бүгінгі күні адами факторларға ерекше мән беріп, тіл иесінің тілдік бірліктерді дұрыс, ұтымды қолдану, мән-мағыналарын терең түсіну мәселесі ғылыми еңбектерде жиі көтерілуде. Осындай зерттеу жұмыстарында ұлттық құндылықтарға қатысты мәдени деректерге көп көңіл бөлініп, тіл тек тұлғалық (формалық) жағынан ғана емес, сонымен қатар ол мағыналық, ұғымдық, мәдени-концептілік тұрғыдан жиі қарастырылып, талданатын болды.

Тілді ұлттың тарихымен, мәдениетімен, рухани қазынасымен, яғни дүниетанымымен тығыз қарым-қатынаста, бірлікте алып қарастырылған жағдайда ғана ұлттық тілдің табиғатын шынайы танып білуге жол ашылады [5].

Махаббат концептісін соңғы жылдары ғылымдар тоғысуында пайда болған лингвомәдениеттану шеңберінде қарастыру – жаңаша көзқарастың дәлелі. Эмоцияналды концептерді туыс емес тілдерде салғастыра зерттеу дүниенің тілдік бейнесінің табиғатын барынша тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді, лингвомәдениеттану ғылымының әрі қарай дамуына өзіндік үлесін қосады. Эмоцияны концептуализациялау теориясына өзіндік үлес қосады. Махаббат эмоционалды концептісінің лингвомәдени ерекшелігін анықтайды. Махаббат концептісін талдау ұлттық тілдік сананың ерекше сипаттарын ашып көрсетуге мүмкіндік туғызады.

Қорыта келгенде, қазақ-ағылшын тілділер санасындағы махаббат концептісінің жалпылама сипаты мен ұлттық ерекшеліктері ұқсас паремологиялық топты құрайды:

-көркем шығармадағы және ақындар мен жазушылардың қанатты сөздері махаббат концептісінің лингвомәдени сипатын анықтауға себепші болды;

-тұрақты тіркестер мен мақал-мәтелдердегі махаббат концептісінің лексикалық талдауы қазақ, ағылшын тілдерінде «махаббат» концептісінің көптеген тақырыптық символдарын жіктемесін жасауға себеп болды;

-ағылшын тіліндегі *love* лексемасымен келетін мақал-мәтелдердердің логикалық-семантикалық сипаты ретінде символдық қасиеті бар.

Пайдаланылған әдебиеттер

1 Нұрдәулетова Б.И. Когнитивтік лингвистика.-Алматы, 2011 -53-54-бб
2 Кубрякова Е.С., Демьянков В.З., Панкрац Ю.Г., Лузина Я.Г. Краткий словарь когнитивных терминов.-М.,ИПО Лев Толстой, 1996.
3 Волостных И.А. О лингвистической концепций эмоций // Филология и культура: Материалы IV междунар.науч.конф. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р.Державина, 2003.-8с.

4 Красных В.В.Культурное пространство: система координат (к вопросу о когнитивной науке) // Respectus philologicus. 2005.№7.-20с.
5 Сабитова М.Т. Основы немецкой и казахской сопоставительной фразеологии.-Алматы:1999.-179с.
6 Смағұлова Г. Мағыналас фразеологизмдер.- Алматы: Сөздік-Словарь, 2001.
7 Жанұзақов Т. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі.-Алматы: Дайк-Пресс, 2008.-968б. 3- том.

AURANIN YİTİMİ: SHERRIE LEVINE, PIERRE PINONCELLI VE JOEL-PETER WITKIN İNCELEMESİ

THE LOSS OF AURA: A SURVEY OF SHERRIE LEVINE, PIERRE PINONCELLI VE JOEL-PETER WITKIN

Yrd. Doç. Hatice Kübra ERGİN
Harran Üniversitesi, hkergin@hotmail.com

ÖZET

Postmodern bir taktik olarak adlandırılan eseri kendine mal etme, bir çeşit ödünç almadır ve bu eylem sanatçı/sanat nesnesi üzerinden aidiyeti sorgulamaktadır. Sanat nesnesinin orijinalliği nedir ve sahibi kimdir sorularından yola çıkar. Postmodern süreçte bu sorular oldukça problemli olmalarının yanı sıra, alınan imgeyi ya da üslubu değilleyerek, ikincisinin varlığıyla öncekinin yokluğuna işaret etmektedir. Walter Benjamin'in aura kavramı bu noktada devreye girmektedir. Walter Benjamin'in ana kavramlarından olan aura kavramı, endüstriyel ve teknolojik gelişmeler ve sanayileşmeyle birlikte meydana gelen teknik olanakların eleştirisini merkeze alır. Bu araştırmada, Benjamin'in aura kavramından hareketle Sherrie Levine, Pierre Pinoncelli ve Joel-Peter Witkin eserleri üzerinde durularak aura yitiminin hangi koşullarda oluştuğu örnekler üzerinden irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Postmodernizm, Aura, Walter Benjamin, Sherrie Levine, Pierre Pinoncelli, Joel-Peter Witkin

ABSTRACT

Appropriation of a work called as a Postmodern tactic is a kind of borrowing, and this questions its owner through the art/artist object. It takes on with the questions such as "what is the originality of the art object?" or "Who is its owner?". Although these questions are very problematic in Postmodern process, it refers to the existence of the first with the existence of the second one negating the obtained image and style. Walter Benjamin's Aura notion, herein, comes into play. The Aura notion, which is one of the main notions of Walter Benjamin, centres the critics of the technical feasibilities emerged with industrial and technological developments. In this study, how loss of Aura is formed will be researched analysing the works of Sherrie Levine, Pierre Pinoncelli and Joel-Peter Witkin with reference to Benjamin's Aura notion.

Keywords: Postmodernism, Aura, Walter Benjamin, Sherrie ç, Pierre Pinoncelli, Joel-Peter Witkin

TÜRKİYE İLE KAZAKİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER
ECONOMIC RELATIONS BETWEEN TURKEY AND KAZAKHSTAN

Prof.Dr. Ali ACARAVCI
Mustafa Kemal Üniversitesi, acaravci@mku.edu.tr
Öğr. Gör. Tunay BOSTAN GÖKTÜRK
Mustafa Kemal Üniversitesi, tbostan@mku.edu.tr

ÖZET

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan, kapalı ve sosyalist bir ekonomik sistemden çıkan Türki Cumhuriyetler dış dünyadan kendilerine modeller ve ortaklar aramaya başlamışlardır. Türkiye'nin bölgeyle tarihsel ve kültürel pek çok açıdan ortak özelliklerinin olması ilk akla gelen ülke olmasına neden olmuştur. Yeni bağımsız Türk Cumhuriyetleri ekonomik ve stratejik potansiyelleriyle birlikte Türk dış politikası için de önemli bir yere sahip olmuştur. Sadece Türkiye açısından değil, Türk Cumhuriyetleri açısından da ülke ilişkilerindeki gelişmeler son derece önemlidir. 2000 yılından itibaren Komşu ve Çevre Ülkelerle Ticari ve Ekonomik ilişkileri Geliştirme Stratejisi ortaya konmuştur. Türkiye ile Kazakistan arasında ekonomik ve siyasi ilişkiler Kazakistan'ın Ekim 1990 tarihinde egemenliğini ilan etmesiyle kurulmaya başlamıştır. Asya-Avrupa alanının topraklarının dörtte birine sahip olan Kazakistan, ekonomik olarak bölgenin üçte ikisinde etkili olmaktadır. Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olduğu için, enerji ihtiyacı giderek artmaktadır. İhtiyacını karşılayabilmek için ülke sınırları içerisinde çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da, büyük bir kısmını dışarıdan karşılamaktadır. Kazakistan bütün dünya petrol rezervlerinin %3,3 ve doğal gazların %1 sahiptir. Bu durumda Türkiye'den, daha sıkı ticari ilişkiler kurmasını sağlayacak politikalar üretmesi beklenmektedir. Bu çalışmada Kazakistan ile Türkiye arasındaki ticari-ekonomik ilişkilerin analizini yaparak, 1992-2016 döneminde Türkiye ile Kazakistan Cumhuriyeti arasında yapılan dış ticaret ilişkisi gerçekleştirilen politikalar ve ekonomik etkileri incelenmektedir. Ayrıca iki ülkenin karşılaştıkları temel sorunları tespit etmeyi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Türki Cumhuriyetler, İhracat kalemleri, İthalât kalemleri

ABSTRACT

The Turkic Republics, starting from a closed and socialist economic system, which began to gain their independence with the disintegration of the Soviet Union, started to seek out models and partners from the outside world. The fact that Turkey has historically and culturally many common features in the region has caused it to be the first country to come to mind. The new independent Turkic Republics, along with their economic and strategic potentials, have also had an important place in Turkish foreign policy. Developments in country relations are of great importance not only for Turkey but also for Turkic Republics. Since 2000, the Strategy for Developing Commercial and Economic Relations with Neighboring and Environmental Countries has been put forward. The economic and political relations between Turkey and Kazakhstan began to be established when Kazakhstan declared its sovereignty in October 1990. Kazakhstan, which has one-fourth of the territory of the Asia-Europe area, is economically effective in two thirds of the region. Since Turkey is a developing country, the need for energy is increasing. Although various studies have been carried out within the borders of the country in order to meet the need, most of them meet from outside. Kazakhstan possesses 3.3% of all world oil reserves and 1% of natural gas reserves. In this case, Turkey is expected to produce policies that will enable them to establish tighter trade

relations. This study analyzes the trade-economic relations between Kazakhstan and Turkey and examines the policies and economic effects of foreign trade relations between Turkey and Kazakhstan during 1992-2016 period. It is also intended to identify the key issues that the two countries face.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Turkic Republics, Export items, Import item

METHODOLOGY OF THE SEMINAR "MOLECULAR CUISINE", HELD IN THE FRAMEWORK OF THE INDUSTRIAL INNOVATIVE DEVELOPMENT PROGRAM

G.I.ERNAZAROVA
Associate Professor, Al-Farabi Kazakh National University
gulzira.ernazarova@rambler.ru
A.S.KISTAUBAYEVA
Associate Professor, Al-Farabi Kazakh National University
S.B.ORAZOVA
Associate Professor, Al-Farabi Kazakh National University
S.K.TURASHEVA
Associate Professor, Al-Farabi Kazakh National University
ernazarova@rambler.ru

INTRODUCTION

The educational core competencies on the specialty "Biotechnology" is focused on the training of Master students, specialists for development the knowledge and competencies required for industrial and technological work and research activities in the field of Industrial Biotechnology, Bioengineering, Nanotechnologies as well as related areas of professional activity. A key element in the economic development and progress of a nation lies in the extent and quality of education, science and technology of its people. The master's program is aimed at forming the professional competencies and skills of the masters in one of the most important interdisciplinary fields of science and modern technologies - Industrial and Food biotechnology. At the end of class, creating the conditions for education to develop a sense of collective, "molecular cuisine", the updated visual propaganda, setting the topic is interesting and important to perform actions. Thus, work in mini groups allows all students develops a sense of teamwork and reinforces their knowledge.

In the al-Farabi Kazakh national university since 2015 starting at training Masters of biotechnology postgraduate education program in the framework of the State program of industrial innovative development.

The educational core competencies on the specialty "Biotechnology" is focused on the training of Master students, specialists for development the knowledge and competencies required for industrial and technological work and research activities in the field of Industrial Biotechnology, Bioengineering, Nanotechnologies as well as related areas of professional activity. It is designed to provide the Masters with systematic knowledge of the basic courses of the educational program, based on the experimental and theoretical basis, along with knowledge on elective areas based on the latest achievements of science; prepare masters and specialists for carrying out applied scientific research that can be applied in the industrial sector.

A key element in the economic development and progress of a nation lies in the extent and quality of education, science and technology of its people. In the present world, with globalization of the competition, the education, science and technology environment has become volatile. Plans for teaching science and technology and research need to be evolved continuously in order to optimize and obtain best results.

The master's program is aimed at forming the professional competencies and skills of the masters in one of the most important interdisciplinary fields of science and modern technologies - Industrial and Food biotechnology. It also gives an idea of the revolutionary changes in the biological sciences in the field of biotechnology.

Theoretical knowledge obtained in the discipline "Biomolecules and nanostructures in food industry" allow to get a new sources of supply at the practice. This discipline of Master program involves theoretical part (lecture) and practical part (seminar).
Seminars are held in mini groups, where students learn modern research techniques, and know about the latest discoveries in own field. The basis of this timetable is constructive education that promotes team work. The innovation will help improve the efficiency seminars in the course of employment. When executing orders, acting in concert with a group seminar. This is the main basis of education, constructive ideas. Since forming a sense of group identity, creating the conditions for the formation of small jobs, but through their collective action, improve ability to perform is received.
Students Turganzhan Aigerim, Karabayeva Inkar, Kulymbetova Aray, Karshygakyzy Zhuldyz, Esembek Aigerim, Nukesh Assel, Sovet Aigerim, Nurzhau Gulzhan, Makhayev Askhat, Seitkasymov Meyirzhan expressed their opinions about molecular cuisine: "The term causes misunderstanding, and even fear in most people. Professional chef, Elizabeth Thomas held a seminar, where scientifically substantiated classic recipes [1]. Nicholas Kurti, physicist, fascinated by cooking, developed the fundamentals of molecular cuisine and popularized it [2].

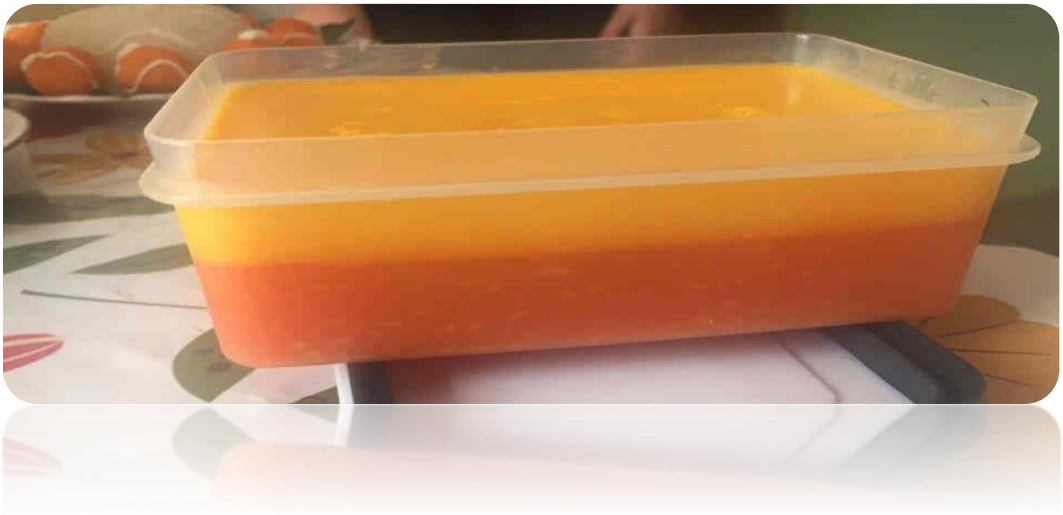

Figure1. «Carrot oil» preparation

Molecular cuisine is a new feed classic recipes with the latest technology, where meals give new shapes and tastes, but retain the useful properties of the food [3]. Molecular cuisine is the creation of a familiar dishes with new, modern technology for their production, design, use of physical and chemical ways. Molecular cuisine in the dining room is being developed in the lab, used by professional funds, but funds that were made specifically for laboratory conditions.
The increased demand for molecular cuisine led to the opening of many restaurants. Now at home is possible to prepare some meals of molecular cuisine. However, the required materials and equipment available in the lab - kremer, centrifuge, dry ice, etc. We offer the use of a carving (Figure 2, 3).

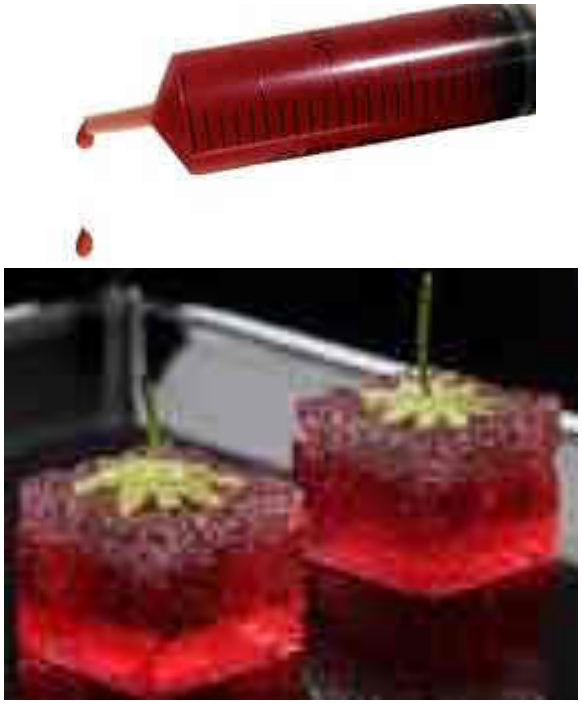

Figure 2. Fruit carving

Figure 3. Seafood

At the end of class, creating the conditions for education to develop a sense of collective, "molecular cuisine", the updated visual propaganda, setting the topic is interesting and important to perform actions. Thus, work in mini groups allows all students develops a sense of teamwork and reinforces their knowledge.

İBN HALDUN'UN NAZARİYESİ IŞIĞINDA BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU VE GELİŞİMİ/DÖNÜŞÜMÜ MESELESİNE DAİR BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Sinan TARİFCİ
Gazi Üniversitesi, sinantar@hotmail.com

ÖZET

Selçuklular yaklaşık bir asır süren varlık mücadelesinden sonra Horasan'da devletlerini kurabilmişlerdir. Devletin oluşumu aşamasını tamamlamalarının ardından onlar, özde Türklük niteliklerini muhafaza etmekle birlikte, yeni intisap ettikleri İslâm medeniyetinin de icaplarına uygun olarak siyasetlerinin ve müesseselerinin yapı ve karakterlerinde birtakım dönüşümler uygulamışlardır. Bu dönüşüm safhaları kendilerinden sonra soydaşları ve diğer varisleri tarafından kurulan pek çok devlette de tecelli etmiştir. Böylece, tarihî bir kırılmanın müsebbibi ve müessisi olarak Selçuklular, tarihsel dönüşüm modelini ortaya çıkarmışlardır. Diğer bir deyişle, tarihî bütünlük ve devamlılık esası göz önünde tutulduğunda bu dönüşümün başlangıç halkasını teşkil etmişlerdir. Selçuklularla başlayan ve tarihin akışı içerisinde olgunlaştırılan bir sistemin varlığı, İbn Haldun'un nazariyesi ile tarihî bilginin karşılaştırılmasıyla daha vazıh bir şekilde görülüp, anlaşılabilmektedir. İbn Haldun'a göre devletler, doğuşlarından yıkılışlarına kadar çeşitli devreler geçirirler. Bu devrelerden geçmek her devlet için kaçınılmazdır. Devletlerin tâbi olduğu tavırlar ve haller hükümdarların ve hanedanların engelleyemeyeceği bir gidişattır. Öte yandan, bu gidişatın vardığı her tavır ve hal hükümdar başta olmak üzere devlet yönetimini elinde bulunduranların ve toplumun üzerine birtakım huylar ve karakterler yükler. Bu bildiride, Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluşu ve gelişimi/dönüşümü meselesi, tarihi, felsefî bir disiplin olarak ele alan ve yorumlayan İbn Haldun'un görüşleri ışığında değerlendirilmeye çalışılacaktır. Ele alacağımız meseleyi belirleyen en önemli husus, nazariyesini temel aldığımız müellifin meşhur eseri Mukaddime'deki "asabiyet" kavramıdır. Öyle ki, bu kavram İbn Haldun'un en fazla vurgu yaptığı ve devlet görüşünün temelini oluşturan kavramdır.

Anahtar Kelimeler: İbn Haldun, Selçuklular, Büyük Selçuklu Devleti

SOSYAL MEDYA VE MAHREMİYET

Yrd. Doç. Dr. Sevil DEMİRAL
Atatürk Üniversitesi, seviloya@atauni.edu.tr

ÖZET
Günümüzde sanal alem aracılığıyla düşünceye çok önemli, bir yataylık niteliği kazandırılmaktadır. Söylemsel göndermelerin ötesinde farklı toplumsal kimlikler arasında çapraz ilişkiler kurabilmemiz mümkün hale gelmiştir. Çünkü pek çok kavram bu ortamda (isim, din,etnik köken vb) kullanılmamaktadır. Bireyin yetersizlikleri ve eksiklikleri hiçbir şekilde gündeme getirilmeden dijital kimliği ile çok farklı bireyler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca insanların karşılıklı bilgi paylaşımında uzak-yakın gibi kavramlar ortadan kalkmıştır. İnternetin en yoğun kullanıldığı alanlardan biri sosyal ağlardır. Bu ağlar sayesinde insanlar duygu ve düşüncelerini rahatlıkla paylaşmaktadırlar. Görsel ve sözel olarak yoğun şekilde kullanılan bu sosyal paylaşım siteleri dijital kimlik olarak adlandırdığımız kimlikler ile gerçek kimliklerin farklılaştığı alandır. Dijital kimlik olarak nitelendirdiğimiz bu alan gerçekleri yansıtmak durumunda değildir. İnternet ortamında birey kimlikler üzerinden denemeler yapmakta ve kimlikler simülasyonlar üzerinden sunulmaktadır. Çalışmada dijital ortamdaki ilişkilerde dijital kimlik üzerinden mahremiyet olgusu da ele alınacaktır. Özellikle son yıllarda sosyal paylaşım ağları ile mahremiyet kavramının içeriği boşaltılmıştır. Bilindiği üzere modern dünyada mahremiyet algısı sürekli yenilenmekte, içeriği farklılaşmaktadır. Mahremiyet kavramı insanlık tarihi kadar eski olsa da, içeriğinin özellikle dijital ortamda kişiden kişiye değişmesi mahrem kavramının etik yönünü aşındırdığı gibi kavramı toplumsal olmaktan çıkarıp tamamen bireyselleştirmektedir. Bu bireysellik kişinin mahrem sınırlarını kendi sınırları içerinde tanımlamasını ve bir başkasının mahrem ile ilgili görüşlerini önemsemekten alıkoymaktadır. Bu bağlamda geçmişle bugün arsında mahremiyetin göçünden söz edebiliriz. Bu çalışmada sosyal medyanın dijital kimlikler üzerinden mahremiyet algısını nasıl etkilediği incelenmeye çalışılacaktır

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Mahremiyet, Sanal Alem

ÖĞRETMEN ADAYLARININ "KÖKLÜ SAYILAR" KONUSUNUN ÖĞRETİMİNDE KULLANDIKLARI METAFORLAR

Kübra YILDIRIM
Gaziantep Üniversitesi, kbrayldrm33@gmail.com

ÖZET

Metaforlar (benzetmeler) olayların oluşumu ve işleyişi hakkında düşüncelerimizi yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan biridir (Saban, 2004). Metaforlar kişilerin zihinlerindeki kavram imajlarını, kavramlarla ilgili olmayan başka kelimelerle belirleyebilmek için eğitim araştırmalarında sıklıkla kullanım alanı bulmaktadır. Eğitim alanında; metaforla ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda genellikle öğretmen adayları üzerinde olduğu görülmektedir. Matematik öğretiminde önemli bir yere sahip olan ve ortaokul öğrencilerinin sıklıkla kavram yanılgıları yaşadıkları konulardan biri de köklü sayılardır. Dolayısıyla öğretmenin sınıf içi uygulamalarında söz konusu kavramın öğretiminde yapmış olduğu öğretim, öğrencilerin öğrenmesi üzerinde oldukça etkilidir. Sınıf içi uygulamalarında yapmış olduğu öğretimde kullandıkları metaforlarında yine öğrenci öğrenmesi üzerinde etkili olduğu söylenilebilir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, ilköğretim matematik öğretmenliği programı öğretmen adaylarının "köklü sayılar" hakkındaki geliştirdikleri ve köklü sayıların öğretiminde kullandıkları metaforları belirlemektir. Veri toplama aracı olarak yapılandırılmış mülakat sorusunun yer aldığı kâğıtlar dağıtılmıştır. Çalışmanın verileri Gaziantep Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde İlköğretim Matematik Öğretmenliği'nde okuyan 30 öğretmen adayından toplanmıştır. Araştırma nitel bir çalışma olup, toplanan veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda öğretmen adaylarının vermiş oldukları yanıtlara bakıldığında köklü sayılara ilişkin 15 farklı kod ortaya çıkmıştır. Bunlar; (i) aile, (ii) hapishane, (iii) düğün davetiyesi, (iv) matruşka, (v) kale ve esirleri, (vi) evin salonları ve odaları, (vii) sihirli anne, (viii) futbol takımı, (ix) elma-armut uyumu, (x) mutfak dolabı, (xi) harfli ifadeler, (xii) hücre, (xiii) kabile sınıfları, (xiv) yumurta sınıfları, (xv) diğer şeklindedir. Verilen cevaplara bakıldığında öğretmen adaylarının vermiş oldukları metaforların çoğunun aslında köklü sayıların sadece bir kazanımını öğretmeye ilişkin olduğu (ör; kareköklü sayılarda toplama işlemi) , verilen metaforlarla bir genelleme yapılmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Köklü Sayılar, Metafor, Matematik Öğretimi

CUMHURİYETİN KURULUŞ DÖNEMİNDE EĞİTİM MÜFETİŞLERİNİN PROGRAM LİDERLİĞİ ROLLERİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Emin USTA
Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mehmeteminusta@gmail.com
Prof. Dr. Bürhan AKPUNAR
Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, bakpinar23@gmail.com
Öğr. Gör. Mustafa Sami ÇETİN
Harran Üniversitesi Eğitim Fakültesi, msamicetin@hotmail.com

GENİŞ ÖZET

Teftiş bir örgütte çalışan işgörenin görevlerini yapma biçimini izleyerek hataları ve noksanlıkları ortaya koymak ve ardından bunları düzeltmek için gerekli tedbirleri almak, sorunları çözmek, yenilikleri tanıtmak amacıyla yapılan bir yönetim işlevidir. Teftiş, bir müfettişin yönetici, lider, rehber, öğretici ve araştırmacı olarak görevini icra etmesini gerektirir (Taymaz, 2002: 34). Karagözoğlu'na (1972) göre eğitim teftişi okulların verimini arttırmak hedefi ile müfettişlerin ya da idari görevlilerin öğretmenlere ve diğer paydaşlara mesleki yardım ve rehberlik hizmetini sağlaması sürecidir.

Yönetsel sürecin bir sistem olarak düşünülmesi durumunda teftiş, sistemin girdi, işlem ve çıktı gibi öğelerinin örgüt yararına dönük olarak düzenlenmesidir. Teftiş sonuçları dikkate alınmayan örgütlerin başarısı tesadüfe ve şansa bağlıdır. Teftiş süreci başarıyı tesadüf olmaktan çıkarır, sistemli ve planlı hale getirir (Çakıcı, 1985: 24). Araştırmalara göre denetimin amaçları kalite kontrol, mesleki gelişim ve öğretmen motivasyonu yönüyle üç boyutludur (Sergiovanni, 1991).

Türkiye'de eğitim teftişinden sorumlu ana kurum Milli Eğitim Bakanlığı'dır (MEB). MEB bu işlevi, maarif müfettişleri eliyle icra eder. MEB TEFTİŞ Kurulu Yönetmeliğinin 10/e maddesinde müfettişlerin görevleri arasında "öğretim programlarının bütünlük içerisinde işlenmesi ve seviye farklılıklarına sebep olabilecek değişik uygulamalara yer verilmemesi için ilgili öğretmenler arasında gerekli koordinasyonun sağlanma düzeyini kontrol etmek ve rehberlikte bulunarak, alınacak önlemleri belirlemek ve Bakanlığa bilgi sunmak." olarak ifade edilmiştir. Hem bu yönetmelikte hem de değişik dönemlerde çıkarılan yönetmelik ve yönergelerde sık sık maarif müfettişlerinin program liderliğine vurgu yapılmıştır.

Aydın'a (1993:15) göre müfettişin, öğretmenleri okul programlarının çeşitli yönlerinde liderlik rolü oynamaları için özendirmesi, ancak karşılıklı güven ve saygının olduğu ortamda olanaklıdır. Wanzare ve Costa'ya (2000) göre de maarif müfettişlerinin kilit rollerinden biri müfredat programlarını geliştirmede hem geliştiricilere hem de uygulayıcılara destek sağlamaktır.

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyet'in kuruluş döneminde eğitim müfettişlerinin program liderliği rollerine ilişkin bazı bilgileri, belgelere dayalı olarak ortaya koymaktır. Bu kapsamda Başbakanlık Osmanlı Arşivleri'nden alınan yüzlerce belge arasında bulunan 180-09-111-540-1-4 numaralı bir belge transkribe edilmiştir. Yapılan bu işlemin ardından söz konusu belgedeki eğitim müfettişlerinin program liderliği rollerine ilişkin bulgular ve beklentiler ele alınmış ve yazar tarafından değerlendirilmiştir. Bu kapsamda ilgili belge latin alfabesine dönüştürülmüş ve belgenin aslı çalışmamıza ek yapılmıştır.

Yöntem

Cumhuriyetin Kuruluş Döneminde Eğitim Müfettişlerinin Program Liderliği Rolleri adlı bu çalışma, belgesel tarama modelindedir. Tarama modelleri, geçmişte ya da şimdi var olan bir durumu olduğu biçimiyle ortaya koymaya çalışan araştırma modelleridir. Bu modellerde geçmiş olaylara ilişkin olgu temin etme, ilişki kurma ve yargılara varmak amacı ile kanıt toplanır. Bu kanıtlar tarihsel veri kaynaklarıdır. Tarihsel veri kaynakları yazılı ve basılı belgeler olabileceği gibi, ilgili döneme ait kalıntılar da olabilir (Karasar, 1999).

Bulgular

"İlk Mekteplerin Yeni Müfredat Programları Hakkında Talimat" adlı 1926 tarihli belgeye göre Milli Talim ve Terbiye Dairesi tarafından ilkokul müfredatı anılan tarihte değiştirilmiştir. Müfredat programı olarak anılan programın özellikle ilk üç senede toplu tedris usulünü benimsemesi, öğrencinin daha çok faal olması ve öğrenci ile çevre arasında daha sıkı bir ilişki sağlanmasına dönük olması yönüyle önceki müfredattan farklı olduğu vurgulanmıştır.

İlgi talimatnameye göre yeni müfredat tüm ülke sathında birden uygulanacak, beş yıllık ilkokulların sadece ilk üç senesinde icra edilecektir. Dördüncü ve beşinci sınıflarda ise bu yıl da eski müfredat uygulanacaktır. Ayrıca her maarif müdürlüğü veya memurluğu yeni programı tatbik edecek okulları tayin ederek isimlerini maarif eminleri vasıtasıyla vekalete bildireceklerdir.

Yeni programın uygulanması sırasında özellikle şu noktalara dikkat edilecektir:

Yeni müfredat programları ve irtibat cetvelleri her ilkokul öğretmeni tarafından baştan başa dikkatle okunacak ve bu programların esas/mihver dersleri arasında daima irtibat kurulmasına dikkat edilecektir. Hiçbir öğretmen kendini yalnız kendi dersinden sorumlu olarak görmeyecek, diğer ders öğretmenleri ile de irtibat kurulmak suretiyle dersler işlenecektir. Bu durumun gözetiminden maarif müfettişleri sorumlu olacaktır. Maarif müfettişleri öğretmenleri toplayarak yeni müfredatı onlarla baştan başa mütalaa edecek ve öğretmenlerin yeterli bilgi sahibi olmalarını sağlayacaklardır.

Maarif müfettişleri yeni programları uygulayan okullarda öğretimi sık sık teftiş etmek ve öğretmenler ile mümkün olduğu kadar fazla temas ederek programların amacına ulaşmasına katkı sağlayacaklardır. Yeni müfredat programları öğretim usul ve tavsiyeleri de içermektedir. Buna rağmen başlangıçta bir müphem durum bulunması doğrudan doğruya milli talim ve terbiye dairesine müracaat edilerek izahat istenebilecektir. Programdan umulan amacın gerçekleşebilmesi ancak hayat bilgisi derslerinde belirtilen ünitelerin sırayla işlenmesi, dersler arasında birlik sağlanması ve ahengin yakalanması ile mümkündür.

Yeni programların tatbikine riayet edilecek noktalar genel olarak belirtilmiş olmakla birlikte bu hususta maarif müfettişlerinin her üç ayda bir vereceği raporlar dikkate alınacaktır. Maarif müfettişleri devamlı olarak programların uygulanmasını teftiş ve kontrol edecek ve sonucu Talim ve Terbiye Dairesi'ne bildireceklerdir.

Sonuç

"İlk Mekteplerin Yeni Müfredat Programları Hakkında Talimat" adlı 1926 tarihli belgeden 1926 tarihinde ilkokul müfredatının yenilendiği anlaşılmaktadır. Yine söz konusu belgeden müfredat ve öğretim programı kavramlarının yeni olmadığı ve bu kavramların yüz yıldan fazla bir tarihi olduğu sonucuna ulaşılabilmektedir.

Yenilenen ilkokul müfredatının gerçek yaşam ile okul arasında sıkı bir bağ tesis etmeyi hedeflediği açıkça görülmektedir. Bu düzenleme 1924 John Dewey Raporu'nun sonuçlarının öğretim programlarını yansıtıldığı biçiminde değerlendirilebilir. Yine mevcut uygulama ile esas ya da mihver ders uygulaması getirilerek diğer derslerin buna göre işlenmesi gerektiği hususunun benimsendiği anlaşılmaktadır.

Söz konusu talimatname maarif müfettişlerini program uzmanı ve öğretmen rehberi olarak görmektedir. Talimatnameye göre müfettişler program hususunda öğretmenleri aydınlatacak ve program etkililiğini takip edeceklerdir. Bu, maarif müfettişlerinin program liderliği rollerinin bulunduğuna açık bir atıf olarak değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Müfettişi, Program Liderliği, Teftiş

EK:

İLK MEKTEPLERİN YENİ MÜFREDAT PROGRAMLARI HAKKINDA TALİMAT

(Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü İstanbul Osmanlı Arşivi: 180-09-111-540-1-4)

Ankara 1926

İstanbul Maarif Vekaleti

Milli Talim ve Terbiye Dairesi

İlk mekteplerin müfredat programları değiştirilmiştir. Yeni programlardan lüzumu kadar nüsha doğrudan doğruya milli matbaadan maarif dairelerine gönderilecektir. Bu programlar eskilerinden bilhassa şu hususlar itibariyle farklıdır: (1) Yeni programlarda ilk üç senede toplu tedris usulü kabul edilmiştir; (2) Yeni programlar talebenin daha ziyade faal olmasını istihdaf etmektedir; (3) Yeni programlar talebe ile muhit arasında daha sıkı bir rabıta husule getirmek esasına müsteniddir.

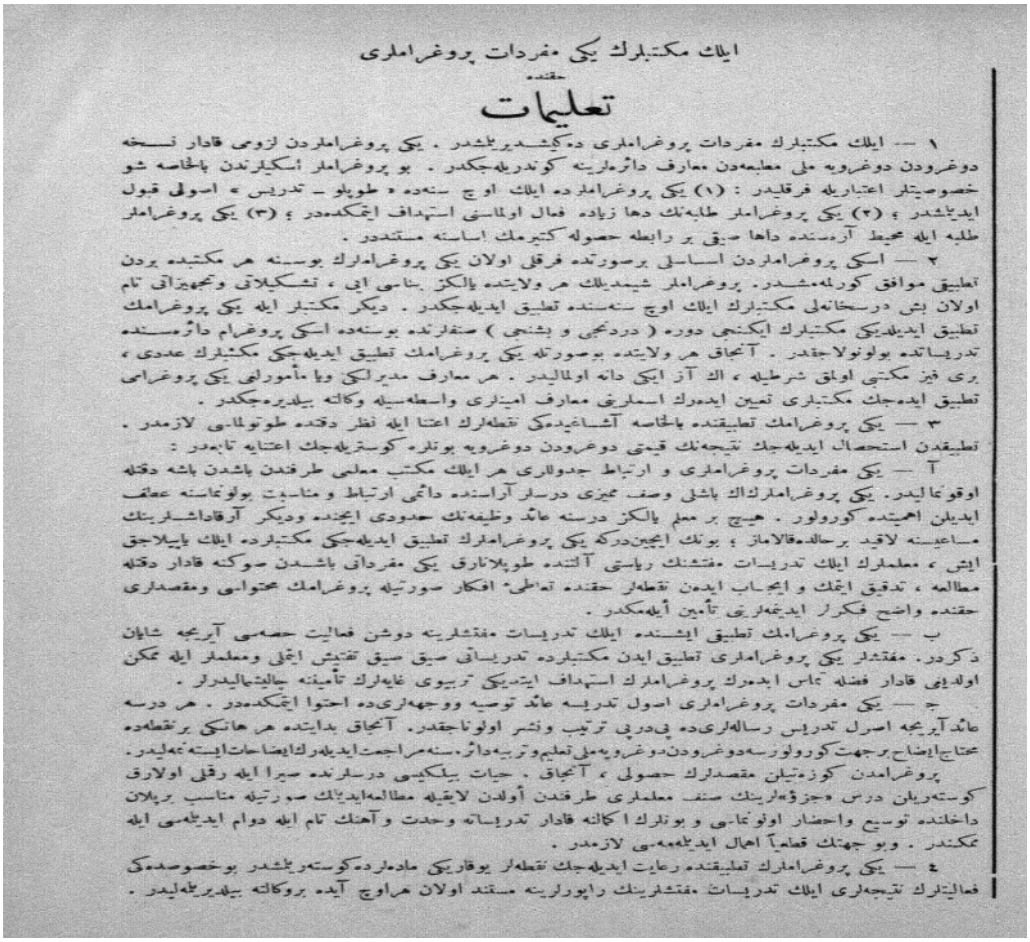
Eski programlardan esaslı bir surette farklı olan yeni programların bu sene her mektebde birden tatbiki muvafık görülmüşdür. Programlar şimdilik her vilayetde yalnız binası ile teşkilatı ve teçhizatı tam olan beş dershaneli mekteplerin ilk üç senesinde tatbik edilecektir. Diğer mektepler ile yeni programın tatbik edileceği mekteplerin ikinci devre (dördüncü ve beşinci) sınıflarında bu sene de eski program dairesinde tedrisatta bulunulacaktır. Ancak her vilayette bu suretle yeni programın tatbik edileceği mekteplerin adedi ….. …….. mektebi olmak şartıyla en az iki tane olmalıdır. Her maarif müdürlüğü veya memurluğu yeni programı tatbik edecek mektepleri tayin ederek isimlerini maarif eminleri vasıtasıyla vekalete bildireceklerdir.

Yeni programın tatbikinden bilhassa aşağıdaki noktaların itina ile nazarı dikkatte tutulması lazımdır. Tatbikattan istihsal edilecek neticenin kıymeti doğrudan doğruya bunlara gösterilecek itinaya tabidir:

Yeni müfredat programları ve irtibat cetvelleri her ilk mektep muallimi tarafından baştan başa dikkatle okunmalıdır. Yeni programlarının başlı vasfı mümeyyiz dersleri arasında daima irtibat ve münasebet bulunmasına atfedilen ehemmiyette görülür. Hiçbir muallim yalnız dersine ait vazifenin hududu içinde ve diğer arkadaşlarının mesaisine lakayd bir halde kalamaz; bunun içindir ki yeni programların tatbik edileceği mekteplerde ilk yapılacak iş, muallimlerin ilk tedrisat müfettişinin riyaseti altında toplanarak yeni müfredatı başından sonuna kadar dikkatle mütalaa, tedkik etmek ve icap eden noktaları hakkında teatii efkar suretiyle programın muhtevası ve maksatları hakkında ….. fikirleri edinmelerini temin eylemektir.

Yeni programın tatbik işinde ilk tedrisat müfettişlerine düşen faaliyet hususu ayrıca şayan zikreder. Müfettişler yeni programları tatbik eden mekteplerde tedrisatı sık sık teftiş etmek ve muallimler ile

mümkün olduğu kadar fazla temas ederek programların istihdaf ettiği terbiyevi gayelerin teminine çalışmalıdırlar.
Yeni müfredat programları usulü tedrise ait tavsiye ve veçheleri de ihtiva etmektedir. Her derse ait ayrıca usul tedrisi risaleleri de peyderpey tertip ve neşr olunacaktır. Ancak bidayette herhangi bir noktada muhtaç izah bir cihet görülürse doğrudan doğruya milli talim ve terbiye dairesine müracaat edilerek izahat istenmelidir.
Programdan gözetilen maksatların husulü, ancak hayat bilgisi derslerinde sıra ile rakamla olarak gösterilen ders cüzülerinin sınıf muallimleri tarafından evvelden layıkıyla mütalaa ….. suretle münasip bir plan dahilinde tevsi ihzar olunması ve bunların ikmaline kadar tedrisatı vahdet ve ahenki tam ile devam edilmesi ile mümkündür. Ve bu cihetle kat'en ihmal edilmemesi lazımdır.
Yeni programların tatbikine riayet edilecek noktalar yukarıki maddelerde gösterilmiştir. Bu hususiaki faaliyetlerin neticeleri ilk tedrisat müfettişlerinin raporlarına müstenid olan her üç ayda bir vekalete bildirilmelidir.
İlk mekteplerin yeni müfredat programlarına ait talimat karşıki sahifede yazılıdır. Programlar bu talimat dairesinde tatbik edilecek ve tatbikat ilk tedrisat müfettişleri tarafından mütemadiyen teftiş ve murakabe olunarak istihsal edilen neticeleri raporlar ile milli talim ve terbiye dairesine bildirilecektir.
Buna göre hareket olunmasını beyan ederim efendim.

ایلك مكتبلرك یكی مفردات پروغراملری

حقنده

تعلیمات

۱ — ایلك مكتبلرك مفردات پروغراملری ده كیشدیریلشدر . یكی پروغراملردن لزومی قادار نسخه دوغرودن دوغرویه ملی معلیمه‌دن معارف داثرملرینه كوندریلهجكدر . بو پروغراملر اسكیلرندن بالخاصه شو خصوصیتلر اعتباریله فرقلیدر : (۱) یكی پروغرامله ایلك اوچ سنه‌ده « طوپلو ـ تدریس » اصولی قبول ایدیلشدر ؛ (۲) یكی پروغراملر طلبه‌نك دها زیاده فعال اولماسنی استهداف ایتمكده‌در ؛ (۳) یكی پروغراملر طلبه ایله محیط آره‌سنده داها صیقی بر رابطه حصوله كتیرمك اساسنه مستندر .

۲ — اسكی پروغرامله‌ردن اساسلی برصورتده فرقلی اولان یكی پروغرامله‌رك بوسنه هر مكتبده بردن تطبیق موافق كورلمشدر . پروغرامله‌ر شیمدیلك هر ولایتده بالكز بناسی ایی ، تشكیلاتی وتجهیزاتی تام اولان بش درسخانه‌لی مكتبلرك ایلك اوچ سنه‌سنده تطبیق ایدیلهجكدر . دیگر مكتبلر ایله یكی پروغرامله تطبیق ایدیلهجك مكتبلرك ایكنجی دوره (دردنجی و بشنجی) صنفلرنده بوسنه‌ده اسكی پروغرام داثرمسنده تدریساتده بولونولاجقدر . آنجاق هر ولایتده بوصورتله یكی پروغرامله تطبیق ایدیلهجك مكتبلرك عددی ، برای فیز مكتبی اولمق شرطیله ، الك آز ایكی دانه اولمالیدر . هر معارف مدیرلكی ویا مأمورلقی یكی پروغرامی تطبیق ایدهجك مكتبلری تعین ایدهرك اسملرینی معارف امیرلری واسطه‌سیله وكالته بیلدیرهجكدر .

۳ — یكی پروغرامله‌رك تطبیقنده بالخاصه آشاغیدهكی نقطه‌لرك اعتنا ایله نظر دقته طوتولمسی لازمدر . تطبیقدن استحصال ایدیلهجك نتیجه‌نك قیمتی دوغرودن دوغرویه بونلره كوسترلهجك اعتنایه تابعدر :

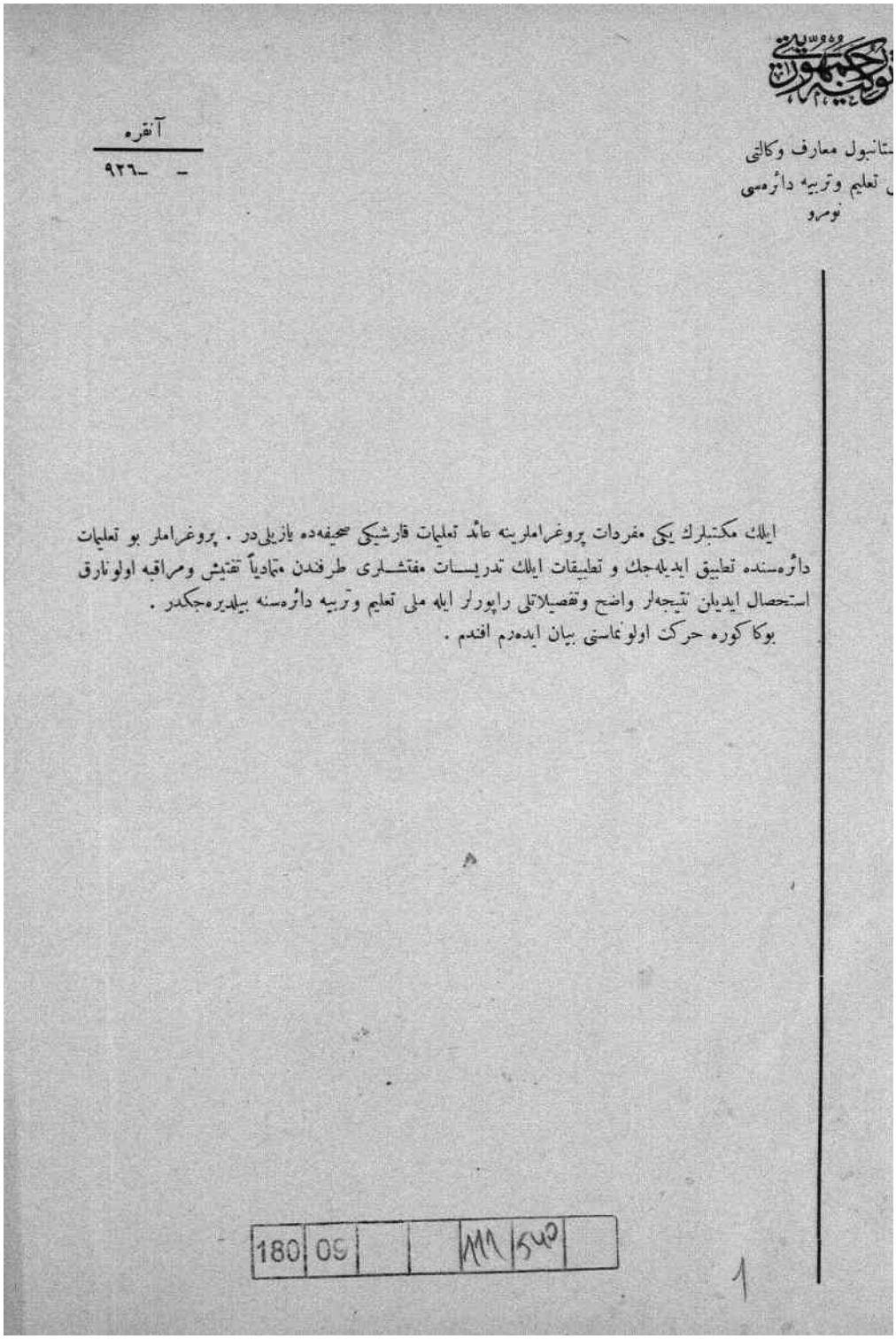
آ — یكی مفردات پروغرامله‌ری و ارتباط جدولاری هر ایلك مكتب معلمی طرفندن باشدن باشه دقتله اوقونمالیدر . یكی پروغرامله‌رك باشلی وصف مهمی درسلر آراسنده دائمی ارتباط و مناسبت بولونمسنه عطف ایدیلن اهمیتده كورولور . هیچ بر معلم بالكز درسنه عائد وظیفه‌نك حدودی ایچنده ودیگر آرقاداشلرینك مساعیسنه لاقید برحالده‌قالاماز ؛ بونك ایچین‌درکه یكی پروغرامله‌رك تطبیق ایدیلهجك مكتبلرده ایلك پیلاجق ایش ، معلملرك ایلك تدریسات مفتشك ریاستی آلتنده طوپلانارق یكی مفرداتی باشدن صوكنه قادار دقتله مطالعه ، تدقیق ایتمك و ایجاب ایدهن نقطه‌لر حقنده تعاطی افكار صورتیله پروغرامك محتوای ومقصدلری حقنده واضح فكرلر ایدینمه‌لرینی تأمین أیلهمكدر .

ب — یكی پروغرامله‌رك تطبیق ایشلنده ایلك تدریسات مفتشلرینه دوشن فعالیت حصه‌سی آریجه شایان ذكردر . مفتشلر یكی پروغرامله‌ری تطبیق ایدن مكتبلرده تدریساتی صیق صیق تفتیش ایتملی ومعلملر ایله تمكن اولدیغی قادار فضله تماس ایدهرك پروغرامله‌رك استهداف ایتدیكی تربیوی غایه‌لرك تأمینه چالیشمالیدرلر .

ج — یكی مفردات پروغرامله‌ری اصول تدریسه عائد توصیه ووجهه‌لری‌ده احتوا ایتمكده‌در . هر درسه عائد آریجه اصول تدریس رساله‌لری‌ده پی‌درپی ترتیب ونشر اولونهجقدر . آنجاق بدایتده هر هانكی برنقطه‌ده محتاج ایضاح برجهت كورولورسه دوغرودن‌دوغرویه ملی تعلیم وتربیه داثرسنه مراجعت ایدیلهرك ایضاحات ایستنه‌لیدر .

پروغرامدن كوزتیلن مقصدلرك حصولی ، آنجاق ، حیات بیلكیسی درسلرنده سیرا ایله رقمی اولارق كوسته‌ریلن درس وجزوه‌لرینك صنف معلملری طرفندن أولدن لایقیله مطالعه‌ایدیلمك صورتیله مناسب بریلان داخلنده توسیع واحضار اولونمالی و بونلرك اكمالنه قادار تدریساته وحدت وآهنك تام ایله دوام ایدیلمسی ایله ممكندر . وبو جهتك قطعیاً اهمال ایدیلمه‌مسی لازمدر .

٤ — یكی پروغرامله‌رك تطبیقنده رعایت ایدیلهجك نقطه‌لر یوقاریكی مادده‌لرده كوسته‌ریلشدر بوخصوصده‌كی فعالیتلرك نتیجه‌لری ایلك تدریسات مفتشلرینك راپورلرینه مستند اولان هراوچ آیده بروكالته بیلدیریلهلیدر .

آنقره
٩٢٦ـ ـ

ستانبول معارف وكالتى
تعليم وتربيه دائرەسى
نومرو

ايلك مكتبلرك يكى مفردات پروغراملرينه عائد تعليمات قارشيكى صحيفەده يازيلى در . پروغراملر بو تعليمات دائرەسنده تطبيق ايديلەجك و تطبيقات ايلك تدريسات مفتشلرى طرفندن متماديآ تفتيش ومراقبه اولونارق استحصال ايديلن نتيجەلر واضح وتفصيلاتلى راپورلر ايله ملى تعليم وتربيه دائرەسنه بيلديرەجكدر .
بوكا كوره حركت اولونماسنى بيان ايدەرم افندم .

180 09 MM 540

SEZAİ KARAKOÇ İLE İSMET ÖZEL'İN POETİK FİKİRLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'DE MODERN İSLAMİ ŞİİR

Yrd. Doç. Dr. Fethi DEMİR
YYÜ Eğitim Fakültesi, mfethi_demir@yahoo.com
Doç. Dr. Kemal EROL
YYÜ Eğitim Fakültesi, lameklare@gamil.com

ÖZET

Türkiye'de, kadim ve güçlü bir muhafazakâr şiir geleneği olmakla birlikte modern anlamda İslamcı şiirin ortaya çıkışı, İslamcılık hareketine dayanır. Mehmet Akif'in öncülüğünü yaptığı İslami şiirdeki modernleşme hamlesi, esas ivmesini Necip Fazıl Kısakürek'le kazanır. Necip Fazıl'dan sonra ise Modern İslami şiir, iki eğilim üzerinden şekillenir. Bunlardan ilki kültürel, manevi-dini değerleri merkeze alan, daha ziyade dikey anlamda ilerleyen felsefi, varoluşsal ve içsel bir üslup inşa eden söylemdir. Diğeri ise yatay anlamda ilerleyen politik, eylemci ve dışsal bir üsluba dayanır. İlk eğilim İkinci Yeni şiiriyle İslami içeriği birleştiren Sezai Karakoç çizgisinde gelişirken ikinci eğilimi ise Marksist dünya görüşünden gelip radikal imgelerle lirik bir duyuşu sentezleyen İsmet Özel temsil eder. Yalnız Modern İslami şiirin değil, aynı zamanda Türk edebiyatının bu iki önemli şairi, poetik fikirleriyle özellikle 1980'den sonra daha da yaygınlaşan Modern İslami şiire yön verir. Bu nedenle Sezai Karakoç'un ve İsmet Özel'in şiir üzerine kaleme aldıkları poetik yazıları değerlendirilmelidir. Çünkü bu iki şairin şiirleri üzerine çok sayıda araştırma ve analiz yapılmıştır. Ayrıca sadece İsmet Özel'in ya da Sezai Karakoç'un şiirlerini yorumlamaya dayanan hermenötik bir yaklaşım, konunun anlaşılmasında yetersiz ve öznel kalabilir. Bu bağlamda Sezai Karakoç'un *Edebiyat Yazıları-I/II* adlı yapıtları ile İsmet Özel'in *Şiir Okuma Kılavuzu'*nu analiz etmek Modern İslami şiirin genel özelliklerini ortaya koymada faydalı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Modern İslami Şiir, Poetika, Sezai Karakoç, İsmet Özel

ABSTRACT

In Turkey, in spite of the archaic and powerful conservative poetry, in the modern sense, the emergence of an Islamic poetry is based on the Islamist movement. Modernization efforts in Islamic poetry pioneered by Mehmet Akif, gained main momentum with NecipFazılKısakürek. After NecipFazıl, Modern Islamic poetry, shaped through two canvas. The first of these is discourse that builds a philosophical, existential and internal style, which proceeds in vertical sense, and centralizes cultural, spiritual and religious values. The other one is based on a political, activist and external style that progresses in a horizontal sense. While the first trend is developed on the line of SezaiKarakoç that combines the Islamic content with the İkinciYeni(Second New) poetry, the second trend is represented by İsmetÖzel, who came from the Marxist world view and synthesizes a lyrical feeling with radical imagery. These two important poets of not only Modern Islamic poetry, but also of Turkish literature, with their poetical ideas, shape Modern Islamic poetry which becomes more widespread especially after 1980. For this reason, SezaiKarakoç and İsmetÖzel's poetic writings on poetry / poet should be evaluated. Because there is a great deal of research and analysis on the poetry of these two poets, and a hermeneutic approach based only on their poetry interpretations may be lacking in understanding the topic. In this context, analyzing of SezaiKarakoç's (EdebiyatYazıları)Literary Writings-I / II and İsmetÖzel's (Şiir Okuma Kılavuzu)Poetry Reading Guide will be helpful in revealing the general features of modern Islamic poetry.

Keywords: Modern Islamic Poetry, Poetic, SezaiKarakoç, İsmetÖzel.

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ АУА БАССЕЙНІН ЖАҚСАРТУ, АПТАП ЫСТЫҚТАН ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ҚАЛАДА ҚАНДАЙ АҒАШТАРДЫ КӨБІРЕК ӨСІРУ КЕРЕК

ISSUES OF AIR QUALITY IMPOVEMENT IN ALMATY, PROTECTION FROM THE SWELTERING HEAT AND WHICH TREES SHOULD BE GROWN IN THE CITY

К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ
б.ғ.д., профессор, Россия Жаратылыстану Академиясының академигі
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, bakobb@mail.ru

Аннотация

Алматы ауасын ластаушы негізгі көздердердің бірі- машиналар. Алматы қаласында 570 мың автокөлік тіркелген, ал қалаға күніне 170 мың автокөлік келіп кетеді. Солардың ішінде орташа есеппен 10500 машина қалада тәулік бойы қозғалыста болады және олардың двигателі 5250 сағат бойы жұмыс істеп тұрады. Яғни, бір тәулік ішінде 13125 литр жанармай жағылып, оған 39375 литр оттегі жұмсалынады (жағылады), ал бұл оттегімен 882-885 адам жыл бойы тыныс алар еді. Жетілген бір емен ағашының фотосинтезі процесінде жыл бойы шығарылған оттегімен 40-45 адам, ал аршаның шығарған оттегімен 20-25 адам тыныс алады. Сонымен бірге, емен ағашы 30-40 тонна, ал арша ағашы – 15-20 тонна шаң-тозаңды залалсыздандырады. Сондықтан аталған ағаштарды Алматы қаласында көптеп өсіру керек, оларды үйде, балконда, офистерде, университеттер және мектептер аудиторияларда өсіруге болады.

Кілттік сөздер: Алматы қаласының экологиясы, ауасын ластаушы газдар, залалсыздандыру жолдары, емен, арша өсірудің арзан әдістемесі.

ABSTRACT

One of the major sources of atmospheric pollutants are cars and trucks. 570 thousand of cars are registered in Almaty. 170 thousand of cars are daily come and leave the city. Of these, about 10,500 vehicles are in a state of the round the clock movement and their engines operate for 5,250 hours. During the day, 13,125 litres of fuel are combusted, and 39,375 litres of oxygen is consumed for this. 882-885 people can breath this oxygen during the year. In the course of the photosynthesis process, one mature oak tree can produce oxygen than can be breathed by 40-45 people, oxygen produced by juniper can be breathed by 20-25 people during the year. Furthermore, oak neutralizes 30-40 tons, and juniper - 15-20 tons of dust and harmful gases. Therefore, these trees should be grown in the city in large quantities. They can be grown in the houses, on a balcony, in offices, in the classrooms of universities, and in schools.

Keywords: ecology, Almaty, polluting gases of the atmosphere, ways of the neutralization of these gases, the cheapest way of growing oak, juniper, and other trees.

TÜRKÇE VE ALMANCA POLİTİK DİLDE STREOTİPLER

Doç. Dr. Fatma ÖZTÜRK DAĞABAKAN
Atatürk Üniversitesi, fatmajale@atauni.edu.tr

ÖZET

Dil, insanlığın elindeki en güçlü araçlardan biridir. Dil ile duygular ifade edilebildiği gibi düşünceler, fikirler dile getirilmekte, iletişim kurulabilmekte, bilgi akışı sağlanmaktadır. Dil bir toplumun toplum olmasını sağlayan en önemli unsurlardan birisidir. Toplumun bireyleri konuştukları dil ile sosyal ilişkilerini muhafaza edip sistemi tamamlamaktadır. Dil, toplumun düşüncelerini, alışkanlıklarını, davranışlarını ve bunun gibi birçok özelliği yansıtmaktadır. Dil ile güç dengeleri oluşturulabilmektedir. Başkalarını ikna etme, etkileme yönünde en güçlü araçlardan biri olduğu kadar, onlar hakkındaki düşüncelerin aşığa çıkmasında da etkilidir. Kişilere yönelik görüşlerin anlatımı farklı dilsel öğeler aracılığı yapılmaktadır. Bunlar olumlu olabildiği gibi olumsuz da olabilmektedir. Dilsel önyargılar, basmakalıp sözler yani klişeler, stereotipler başkalarına karşı takınılan tutumun dile getirilmesinde kullanılan dilsel oluşumlardan birkaçıdır. Bunlardan stereotip sosyal gruplara ve bu grupların üyelerine yönelik görüşler hakkındaki düşüncelerin dilsel ifadesidir. Bunlar günlük iletişimde veya politik eylemlerdeki sosyal iletişimsel grup oluşumlarında etkili olmamakta, aynı zamanda güç ve hakimiyet iddialarının bireysel veya ideolojik olarak motivasyonunu da sağlamaktadır. Bu çalışmada Türkçe ve Almanca politik dildeki stereotiplerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan kuramsal kısımda, stereotip kavramının tanımından yola çıkılarak konunun detayları ortaya konacaktır. Çalışmanın uygulama bölümünde, Türkçe ve Almancadaki politik söylem metinleri ele alınarak metinlerdeki stereotipler araştırılacaktır. Söz konusu stereotipler Türkçe ve Almanca açısından karşılaştırılarak incelenecektir. Elde edilen bulgular stereotiplerin Türkçe ve Almanca kullanımı bağlamında değerlendirilecektir. Bu değerlendirme sonucunda Türkçe ve Almanca politik dilde ne tür bir stereotip kullanım alanının olduğu görülecek, Türkiye ve Almanya'daki politik söylemlerin hangi bağlamda benzerlik ve farklılıklar gösterdiği sonucuna ulaşılacaktır. Çalışmada Türkçe ve Almanca metinlerin karşılaştırılması söz konusu olduğundan, inceleme genel olarak kontrastif söylem analizi yöntemi ile yürütülecektir.

Anahtar Kelimeler: Stereotip, politik dil, Türkçe, Almanca

ENTEGRE RAPORLAMA VE İŞLETMELER ÜZERİNE BİR İNCELEME

INTEGRATED REPORTING AND A REWIEW OF BUSINESSES

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Nur BUYRUK AKBABA
Bitlis Eren Üniversitesi, abuyruk@beu.edu.tr

ÖZET

Entegre raporlama; işletmenin stratejisi, yönetimi, performansı ve gelecekten beklentilerinin kısa, orta ve uzun vadede nasıl değer yarattığının kısa ve öz bir sunumudur. Entegre raporlamaya, işletmelerin yatırımcılarına ve diğer paydaşlarına oluşturdukları değeri daha iyi anlatabilme, işletmelerin raporlarında yer alan bilgi ile yatırımcıların işletme hakkında karar vermek için ihtiyaç duydukları bilgi arasındaki farktan dolayı ihtiyaç duyulmuştur. Finansal ve sürdürülebilirlik raporlarının birleştirilmesinin ötesine geçen entegre raporlama, bu bilgiler arasındaki bağlantıları kurarak, sunulan bilgilerin işletmenin değer yaratma kapasitesine etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu sayede entegre rapor, başta yatırımcılar olmak üzere bir işletmenin tüm paydaşlarına işletmeye ilişkin bütüncül bir bakış açısı sunarak daha iyi kararlar almalarına yardımcı olmayı sağlar. Entegre raporlama ile ilgili çalışmalar dünyada ve Türkiye'de kısa sürede yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde birçok ülkede işletmeler tarafından kullanılan raporlama formatı haline gelmiştir. Türkiye'de de çok sayıda işletme dünya standartlarını yakalayan finansal raporlar ve sürdürülebilirlik raporları yayımlamakta, bu alandaki son gelişmeleri yakından takip etmektedir. Çalışmada; Türkiye'de faaliyet gösteren özellikle Borsa İstanbul'da (BİST) kayıtlı işletmelerin entegre raporlamaya yönelik yapmış oldukları çalışmaların neler olduğu, entegre raporlamanın BİST'e kayıtlı işletmelere ne gibi etkisi olduğu, raporlama açısından katkı sağlayabilmek adına uygulama yapılarak, elde edilen sonuca göre çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır. Yapılan çalışma ile entegre raporlama kavramlarına değinilmiş, işletmelere etkilerinin neler olduğu, dünyada yaşanan gelişime ve yasal düzenlemelere uyum sağlayabilmek adına işletmelerin yapmış oldukları çalışmaların neler olduğuna yer verilerek elde edilen olumlu ya da olumsuz sonucuna göre öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Raporlama, entegre raporlama, işletme, BİST

ABSTRACT

Integrated reporting is a concise presentation of how an enterprise's strategy, management, performance and future expectations create value in the short, medium and long term. Integrated reporting is needed because of the difference between the information contained in the reports of the business and the information investors need to make decisions about the business, to better explain the value they generate to their investors and other stakeholders. Integrated reporting beyond the consolidation of financial and sustainability reports aims to establish the link between this information and the impact of the information presented on the value creation capacity of the business. In this regard the integrated report provides a holistic view of an operator, especially investors, to all stakeholders, helping them to make better decisions. Studies related to integrated reporting have started to spread in the world and Turkey in a short time. Today, it has become a reporting format used by businesses in many countries. Numerous enterprises in Turkey are also publishing financial reports and sustainability reports that meet world standards and are closely monitoring the latest developments in this area. In this study, it is aimed to examine the effects of integrated reporting on business activities registered in Borsa Istanbul (BİST) which are operating

in Turkey, on the integrated reporting, by applying an application to contribute to the reporting, Proposal. In this study, integrated reporting concepts are addressed and suggestions are given according to the positive or negative result obtained by giving information about the effects on enterprises, the developments in the world and the studies conducted by the enterprises in order to comply with legal regulations.

Keywords: Reporting, integrated reporting, business, BIST

KREDİ KARTI, KREDİLİ MEVDUAT HESABI VE MEVDUAT İLE KREDİ KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN LOGİT MODEL YARDIMIYLA BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CREDIT CARD, CREDİT DEPOSİT ACCOUNT AND DEPOSITS AND CREDIT UTILIZATION BY LOGIT MODEL

Öğr. Gör. Ayhan KORKULU
Atatürk Üniversitesi, ayhan.korkulu@atauni.edu.tr
Prof. Dr. Yusuf AKAN
Atatürk Üniversitesi, yusufakan@atauni.edu.tr

ÖZET

Günümüzde bankalar karlılığı artırıp, müşteri sadakatini sağlamak istiyorlarsa ürün müşterisi yerine banka müşterisi fikrini benimsemeleri gerekmektedir. Bankalar portföylerine katılan yeni müşterilerin ve portföylerinde ki eski müşterilerin kullanmış oldukları ürün sayısını artırmaları hem karlılığı artıracak hem de diğer ürünlerin kullanılması için talep yaratacaktır. Bu çalışmamız da önemli bireysel bankacılık ürünleri olan; kredi kartı, mevduat varlığı ve kredili mevduat hesabı kullanımı ile kredi kullanımı arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı binary lojistik regresyon analizi yardımıyla tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca demografik faktörlerin kredi kullanımı üzerindeki etkisi de irdelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre kredi kullanma olasılığı; herhangi bir bankada mevduatı olmayanların mevduatı olanlara göre 1,801 kat daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte kredi kartı olmayanların kredi kullanma olasılığı olanlara göre 0,270 kat, kredili mevduat hesabı/avans kullanmayanların kullananlara göre 0,156 kat daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akıllı cep telefonu kullanmayanların kredi kullanma olasılığı, kullananlara göre 0,134 kat daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Ancak cinsiyet, medeni hal, yaş, ailedeki kişi sayısı, ailedeki çocuk sayısı ve gelir gibi faktörlerin kredi kullanma ile %5 önem düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik Regresyon, Kredili Mevduat Hesabı, Kredi Kartı

ABSTRACT

If banks want to increase profitability and ensure customer loyalty, they need to adopt the idea of a bank customer instead of a product customer. Increasing the number of new customers participating in the banks' portfolios and old customers in their portfolios will increase both the profitability and the demand for the use of other products.In this work it has been attempted to determine whether there is a meaningful relationship between credit utilization and using credit cards, deposits and credited deposit accounts, which are important individual banking products by means of binary logistic regression analysis. In addition, the impact of demographic factors on the use of credit is also examined. According to the results of the analysis, it is concluded that those who do not have deposits in any bank are 1,801 times more likely to use credit than depositors. On the other hand non-credit card holders, have the possibility to use credit by 0.270 times as compared to credit card holders, and those who do not use credit deposit / advance payment are 0.156 times lower than those who use credit deposit / advance. Those who do not use an intelligent mobile phone are 0.134 times less likely to use credit than those who use it. However, there was no significant relationship at the %5 significance level between the use of credit level of factors such as gender, marital status, age, number of people in the family, number of children in the family and income.

Keywords: Logistics Regression, Credit Deposit Account, Credit Card

OSMANLI DEVLETİ DÖNEMİNDE HUDÂVENDİGÂR VİLÂYETİ'NDE İPEKÇİLİK FAALİYETLERİ VE HARÎR DÂRÜ'T-TALİMİ

"SERICULTURAL ACTIVITIES AND HARIR DÂRU'T TRAINING IN THE HUDÂVENDİGÂR PROVINCE IN THE OTTOMAN PERIOD"

Okt. Dr. Nursal KUMAŞ*
Uludağ Üniversitesi, nkumas@uludag.edu.tr

ÖZET

19.yüzyılın başlarında Hudâvendigâr vilâyetinde; Museviler kuyumculuk alanında, Ermeniler eğlence sektöründe, Rumlar ticaret işlerinde ve Müslümanlar da esnaf olarak ön plana çıkmaktaydı. Bu dönemde ipekçilik özellikle gayrimüslimler arasında önemli bir faaliyet alanı olarak görülmekteydi. Evlerde kurulmuş olan ilkel sayılabilecek mancınık denilen aletlerle ve geleneksel yöntemlerle ipek ipliği elde etmeye çalışan Bursa halkı, bir taraftan da zirai faaliyetlerine devam etmekteydi. İpekçilik faaliyetleri Rum ve Ermeni cemaat arasında yaygınlık gösterirken, Müslümanlar arasında çok yaygın değildi. Kozaların yetiştirilip ipek ipliğine dönüştürülme sürecinin oldukça zahmetli ve riskli olması ve üstelik havaların soğuk gitmesi veya kozalarda meydana gelebilecek bir hastalığın üreticiler açısından önemli ekonomik kayıplara neden olabileceği endişesi, ipekçiliğin Müslümanlar arasında çok fazla yaygınlaşıp temel ekonomik faaliyet alanı haline gelmesini engellemekteydi. Müslümanlar açısından bu faaliyetler özellikle kadınların bir uğraş alanı olarak görülmekte ve zirai faaliyetlerin bir yan alanı olarak değerlendirilmekteydi. Avrupa'da ipek endüstrisi alanında yaşanan devrim niteliğindeki gelişmelerin 1830'lu yıllarda Bursa'ya ulaşması, mancınık denilen ilkel üretim araçlarının yerini buhar gücüyle çalışan flatür (iplik çekme) fabrikalarının almasına ve şehrin klasikleşmiş ekonomik dokusunda önemli değişimlerin oluşmasına yol açmıştır. Endüstri alanında yaşanan bu değişim, kısa süre içinde hayatın değişik alanlarına da yansımış ve şehrin sosyal hayatı 19.yüzyıl boyunca önemli değişikliklere uğramıştır. Fransız etkisi altında 1888 yılından itibaren şehirde faaliyetlerine başlayan Düyun-u Umumiye İdaresi, koza üretiminin arttırılmasında önemli bir başarı sağladı. Fransızlar, koza üretiminde eğitimin önemli olduğunun farkına vardılar ve bu amaçla Düyun-u Umumiye İdaresi'ne bağlı bir ipekçilik okulunun açılmasına öncülük ettiler. İpekçilik okulu Bursalı gayrimüslimler için önemli ölçüde yararlı oldu. Özellikle Ermeni ve Rum gayrimüslim tebaanın tercih ettiği bu okul, verdiği eğitim ve düzenlediği kurslar yanında, üreticilerine diploma zorunluluğu getirerek, üretim sürecini disiplin altına almayı başardı. Okulun ipek üretim tarzına getirdiği yenilik, ipek ipliği üretimini önemli ölçüde artırdığı gibi dışarıdan yapılan koza tohumu ithalatının da büyük ölçüde azalttı. Bu çalışmanı amacı; 19.yüzyılda Bursa'da yeni açılan ipekçilik okulunun ve şehirde ipek ipliği üretim tarzında yaşanılan değişimin; şehrin ekonomik ve sosyal hayatına olan yansımasını belirlemektir. Bu amacı gerçekleştirmek için çalışma iki bölüme ayrılarak incelenmiştir. Birinci bölümde; Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Hudâvendigâr vilâyetinde yürütülen ipekçilik faaliyetlerinin ekonomik ve sosyal boyutları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde; Harîr Darü't-Talimi ismiyle açılan ipekçilik okulunun eğitim ve öğretim faaliyetleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: İpekçilik, Osmanlı Döneminde İpekçilik, Bursa'da İpekçilik, İpekçilik Okulu, Harîr Darü't-Talimi

* Bu bildiri aşağıda künyesi verilen basılmamış doktora tezimdeki ilgili bölümün yeniden gözden geçirilip genişletilmesiyle oluşturulmuştur: Nursal Kumaş, II. Abdulhamid Döneminde Bursa'da Sosyal Hayat (1876-1909), Danışman: Doç.Dr. Cafer Çiftçi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, 2011.

ABSTRACT
At the beginning of the 19th century, in the Hudâvendigâr province, Jews worked in the field of jewelry, Armenians were in the entertainment sector, Rums were engaged in commercial activities and Muslims were craftsmen. In this period, sericulture was an important field of activity especially among non-Muslims. In Bursa, people trying to produce silk yarn by using traditional methods and via tools called catapult, which were set up at homes and could be counted as primitive, also continued to perform their agricultural activities. While sericulture activities were common among the Greek (Rum) and Armenian communities, they were not common among Muslims. Since growing cocoons and spinning into silk thread was a rather laborious and risky process and, additionally, worries related to cold weather or a disease in cocoons could cause important economic losses for producers, sericulture activities did not inspire much interest among Muslims and become a basic economic activity field. Muslims regarded these activities as a field of occupation especially for women and evaluated them as a side branch of agricultural activities. After revolutionary developments lived in silk industry in Europe had reached Bursa in 1830's, the primitive production tools called catapult were replaced by steam power operated filature factories and the classic economic texture of the city changed significantly. This change lived in the industrial area reflected into various areas of life within a short period of time and the social life of the city underwent important changes during the 19th century. The Ottoman Public Debt Administration having gone into action in the city under the French effect from 1888 on achieved an important progress in cocoon production. Having realized that training was important in cocoon production, the French led the opening of a sericulture school connected to the Ottoman Public Debt Administration. The sericulture school benefited non-Muslims of Bursa to a considerable extent. This school especially preferred by the Armenian and Greek (Rum) non-Muslim subjects did not only give training and organize courses, but it also managed to take the production process under discipline by making it necessary for silk producers to get a diploma. The novelty which the school brought to the silk production method did not only increase the production of silk yarn, but it also decreased the cocoon seed importation considerably. The purpose of this study is to determine the effects of the sericulture school newly opened in the 19th century in Bursa and the change lived in the silk thread production method used in the city on the economic and social lives of the city. To achieve this aim, the study was divided into two sections. In the first section, the economic and social dimensions of sericulture activities carried out in the Hudâvendigâr province in the last periods of the Ottoman State were discussed. In the second section of the study, the educational activities of the sericulture school opened under the name of Harîr Darü't-Talimi were examined.
Key Words: Sericulture, Sericulture in the Ottoman Period, Sericulture in Bursa, Sericulture School, Harîr Darü't-Talimi

ÖĞRETMEN ADAYLARININ PSİKOLOJİK KATILIK VE OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLME KORKUSU DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Dr. Zakir ELÇİÇEK
Dicle Üniversitesi, zakir_5627@hotmail.com
Arş. Gör. Kasım SEZGİN
Dicle Üniversitesi, kasim.sezgin@dicle.edu.tr
Arş. Gör. Bünyamin HAN
Dicle Üniversitesi, bunyaminhan@gmail.com

ÖZET

Araştırmanın amacı öğretmen adaylarının Psikolojik Katılık ve Olumsuz Değerlendirilme Korkusu düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. *Psikolojik katılık,* bireyin hayatında stres ve zorluklara karşı kendini yetersiz ve güçsüz hissetmesini ifade etmektedir. *Olumsuz değerlendirilme korkusu* ise bireyin sosyal ilişkilerinde ya da performans göstermesi gereken durumlarda diğerleri tarafından küçük düşürücü, aşağılayıcı, değersizleştirici ve küçümseyici vb. biçimde değerlendirileceğine yönelik taşıdığı korku ve kaygıdır. Bu araştırma, gelecek nesillere yön verecek olan öğretmen adaylarının girişkenlik ve yeniliklere açıklıkları konusunda fikir verebilecek psikolojik katılık ve olumsuz değerlendirilme korkusu düzeylerini tespit etme ve ortaya çıkacak tablo doğrultusunda çözüm önerilerinde bulunma adına önem taşımaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modelinde tasarlanmıştır. Veriler Dicle Üniversitesinde öğrenim görmekte olan toplam 267 öğretmen adayına Yavuz vd. (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan "Kabul ve Eylem Ölçeği (Psikolojik Katılık)" ve Çetin vd. (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan "Olumsuz Değerlendirilme Korkusu Ölçeği" uygulanarak toplanmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğretmen adaylarının psikolojik katılık ve olumsuz değerlendirilme korkusu algıları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre yüksek düzeyde olumsuz değerlendirilme korkusu taşıyan adayların yüksek düzeyde psikolojik katılık algısına sahip oldukları söylenebilir. Bağımsız değişkenlere bakıldığında; *cinsiyete* göre öğretmen adaylarının olumsuz değerlendirilme korkusu ve psikolojik katılık algıları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. *Medeni durum* değişkenine göre öğretmen adaylarının olumsuz değerlendirilme korkusu algıları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ancak psikolojik katılık algılarına göre bekârların psikolojik katılık algılarının evlilerinkine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. *Gelir durumu* değişkenine göre algılar arasında anlamlı bir fark bulunmamakla birlikte gelir seviyesi yükseldikçe olumsuz değerlendirilme korkularının ve psikolojik katılık algılarının azaldığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının *büyüdüğü yer* değişkenine göre il merkezlerinde büyüyen öğretmen adaylarının olumsuz değerlendirilme korkuları ve psikolojik katılık algılarının köyde ve ilçede büyüyenlere göre anlamlı bir düzeyde daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının *aile yapısı* değişkenine göre baskıcı aileye sahip öğretmen adaylarının olumsuz değerlendirilme korkularının gelenekçi ve demokratik aileye sahip olanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu ve psikolojik katılık algılarının demokratik aileye sahip olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Adayları, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Psikolojik Katılık.

THE EFFECT OF SELF-EFFICACY AND TRUST ON INNOVATIVE WORK BEHAVIOR AND EMPLOYEE PERFORMANCE

Dr. Sibel AYAS
Gaziantep University, sibelayas@gantep.edu.tr
Assis. Prof.Dr. Özlem YAŞAR UĞURLU
Gaziantep University,
Işıl ÖNAY
Research Assistant, Gaziantep University

ABSTRACT

In this research, we have tested a causal model to predict innovative work behavior and employee performance integrating the literatures on self-efficacy, trust in leaders and trust in organizations. One hundred and twenty-six employees from Gaziantep Metropolitan Municipality participated in the study, and we collected data using a survey questionnaire. Results have demonstrated a positive relationship between self-efficacy and trust in leaders and in organizations. Moreover, trust in both leaders and organizations do not affect innovative work behavior whereas self- efficacy has a positive relationship with innovative work behavior. Evidence has also revealed that self-efficacy and trust in leaders positively influence employee performance while we found no significant relationship between trust in leaders and employee performance.

Keywords: Self-efficacy, Trust, Innovative Work Behavior, Employee Performance

MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ KULLANIMININ ÖRGÜTSEL PERFORMANSA ETKİSİ

USE OF ACCOUNTING INFORMATION SYSTEM ORGANIZATIONAL PERFORMANCE EFFECT

Öğr. Gör. Ahmet KARAHAN
Adıyaman Üniversitesi, akarahan@adiyaman.edu.tr
Öğr. Gör. Dr. Berkant DULKADİR
Adıyaman Üniversitesi, bdulkadir44@hotmail.com
Öğr. Gör Ahmet LEBLEBİCİ
Adıyaman Üniversitesi, aleblebici@adiyaman.edu.tr

ÖZET

Özet Muhasebe, bir örgütün kaynaklarının oluşumunu, bu kaynakların kullanılma biçimini, örgüt faaliyetleri sonucunda bu kaynaklarda meydana gelen artış veya azalışları ve örgütün finansal açıdan durumunu açıklayan bilgileri üreten ve üretilen bilgileri çıkar gruplarına ileten bir bilgi sistemidir. Günümüzde bilginin önemini daha da artmıştır. Doğru, güvenilir ve zamanlı bilgiyi kullanabilen işletmeler diğer işletmelere rekabet üstünlüğü sağlayacaktır. Bilgi sistemleri içinde işletme yönetimi için en önemlilerinden birisi muhasebe bilgi sistemidir. Muhasebe bilgi sistemi örgütlerin performansının artırılmasında önemli katkılar sağlamaktadır. Bu sistemin temeli işletmede bölümler arası koordinasyonu sağlamak ve toplanan bilgileri diğer örgüt birimleri ile ortak bir kurgu içinde bilgi kullanıcılarına sunmaktır. İşletme yöneticileri, işletme faaliyetlerini belirlenen amaçlar doğrultusunda gerçekleştirebilmek için muhasebe bilgi sisteminde üretilen bilgilere ihtiyaç duyarlar. Günümüz rekabet koşullarında işletmelerimin temel amaçları kâr elde etmek ve sürekliliktir. İşletmelerin bu temel amaçlarını yerine getirebilmeleri ve başarılı olabilmeleri için bilgi teknolojilerini ve bilgi sistemlerini etkin ve verimli kullanmaları gerekmektedir. Örgütsel performans, belirli bir zaman dilimi içerisinde belirli kriterleri karşılayacak şekilde belirlenen hedeflere ulaşmadaki nitel ve nicel sonuçlar olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada muhasebe bilgi sistemleri kullanımının örgütsel performansa olan etkisi araştırılmıştır. Bu amaçla İstanbul'da faaliyet gösteren hazır giyim işletmelerinden anket yöntemi ile veri toplanmış ve toplanan veriler SPSS istatistik programıyla analiz edilmiştir. Çalışma sonuçları muhasebe bilgi sistemi kullanımının örgütsel performans üzerinde pozitif etkilerinin olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi, Muhasebe, Örgüt, Performans

ABSTRACT

Accounting is an information system that generates information about the formation of an organization's resources, the way these resources are used, the increases or decreases that occur in these resources as a result of organizational activities, and the information that describes the organization in financial terms. Today, the importance of knowledge is even greater. Businesses that can use the right, reliable and timely information will provide competitive advantage to other businesses. One of the most important aspects of business management within information systems is the accounting information system. The accounting information system is an important contributor to the performance of organizations. This system is to provide coordination between departments in the baselined business and to present the collected information to information users in a common arrangement with other organizational units. Business managers need information

generated in the accounting information system in order to carry out their business activities in accordance with the determined objectives. In today's competitive environment, the main objectives of my businesses are profit and continuity. Businesses need to use information technology and information systems effectively and efficiently in order to be able to fulfill these basic objectives and be successful. Organizational performance is defined as qualitative and quantitative results in reaching targets that meet certain criteria within a given time frame. In this study, the effect of the use of accounting information systems on organizational performance was investigated. For this purpose, survey data were collected from apparel companies operating in Istanbul and collected data were analyzed by SPSS statistical program. The study results show that the use of accounting information systems has positive effects on organizational performance.

Keywords: Knowledge, Accounting, Organization, Performance

ТҰҚЫМДЫ КӨШЕТСІЗ ӘДІСПЕН ӨҢДІРУ ЖӘНЕ НАНОЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ

SEED PRODUCTION USING DIRECT SOWING METHOD AND APPLICATION OF NANOELECTROMAGNETIC TECHNOLOGY

Ғ.Ж. МЕДЕУОВА
проф.м.а., Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық ниверситеті, medeuova.galiya@mail.ru
Л.Е.АНУАРОВА
б.ғ.к., қауым. проф м.а., Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Anuarova68@mail.ru

Түйіндеме.

Мақалада қызылша (Beta vulgaris) — қызылша туысына жататын екі жылдық бағалы техникалық дақылдардың бірі,сондықтан. бірінші жылы оның қоректік заттары бар тамыры мен жапырақ шоғы өседі. Сонымен қатар. 1991 жылдан Қазақстанда қызылшаның бір тұқымды жаңа сорттары аудандастырылып, себілген онда. қызылшаның бір танапта ұзақ жылдар бойы ауыстырмай сепкенде, оның зиянкес жұмыр құрты мен тамыр биті көбейгендігі, одан қызылшаның түрлі аурулар мен зиянкестерден қорғауда, оның өнімділігін арттыру үшін, тұқымды көшетсіз әдіспен өндіру мен ноноэлектромагниттік технологияны көтеруде ауыспалы егістің маңызы зор.Сондықтан мал азықтық қызылшасының (Beta vulgaris z. v. crassa) құрамында көмірсулар, витаминдер, тұздар, азотсыз экстракты заттар бар. Сондықтан ол жоғары сапалы және жұғымды мал азықтық дақыл. Қызылша тұқымы көшетсіз өсірген кезде дұрыс шешілетіні туралы айтылған.

Кілт сөздер: Электрофизикалық әдіспен өңдеу, көшетсіз әдіспен қысы жылы болатын аймақтарда, сондай-ақ қыс түспей тұрып, ксеромофортық құрылымды тамыржемістердің белгілі бір мүшелерін алуға бағытталған барлық агротехникалық шаралар комплексін жүргізген кезде табысты өсіруге болады.

ABSTRACT

In the article a beet (Beta vulgaris) is BEET, one of valuable biennial industrial crops which belongs to the beet family, in the first year bottom leaves and root system rich in vitamins are formed in the plant. Together with it, new homogenous beet varieties have been released in Kazakhstan since 1991. By beet planting on the same area for many years, such depredators as roundworms and root louse proliferate. That's why for beet protection from various diseases and depredators as well for increase in its productivity, seed production using direct sowing method and application of nanoelectromagnetic technology in the significance of crop rotation play a great role. Carbohydrates, vitamins, salts, nitrogen-free extracts are present in the fodder beet (Beta vulgaris z. v. crassa). That's why the beet is a caloric feed crop of high quality. By planting beet seeds using direct sowing, it is quickly peeled.

Keywords: planting using electrophysical method, direct sowing, beet can be successfully grown in the regions with warm winter as well as by holding a complex of all agrotechnical events, aimed at obtaining one certain species of xeromorphic structural root crops.

НИЙДЕ ҚАЛАСЫНЫҢ ТАРИХЫ МЕН БҮГІНІ

NIGDE'S HISTORY AND PRESENT

Ж.Н.СҮЛЕЙМЕНОВА
п.ғ.д,проф., Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
zharkyn123@mail.ru
А.НҰРҒОЖА
3-курс студенті, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
ayaulym.nurgozha@mail.ru
Ш.БЕККОЖИНА
3-курс студенті, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
Г.НУСИПХАН
2-курс студенті, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті

Түйіндеме

Нигде қаласы сан ғасырлық тарихымен, өзіндік сырлы құпияларымен ерекшеленеді. Сонау неолиттік дәуірден бастау алатын тарихының зерттелмеген, ашылмаған құпиялары жетерлік. Көне замандардан бері қоныс болған бұл қаланың тарих сахнасындағы орны ерекше. Аты әлемге әйгілі Анадолының атақты қалаларының бірі болған. Бүгінгі таңға дейін сақталып келген тарихтан сыр шертетін мың ғасырлық тарихы бар тарихи ескерткіштер, мешіттер мен мазарлар жетерлік. Олардың әрқайсысының өзіне тән ерекшеліктері бар. Бүгінгі таңда заман талабына сай дамыған қалалардың бірі болып табылады. Айта кететін басты ерекшеліктерінің бірі қалаға жақын орналасқан Алтай атты қазақ ауылы. Бұл ауыл Түркия мемлекетіндегі атамекенінен жырақтаған бауырларымыз қазақ диаспорасы үшін құрылған. Сонымен қатар, қала өмірінде бүгінгі таңда орны ерекше Өмер Халисдемир Университеті болып табылады. Дүниенің барлық түкпірінен келген білім алушылардың басын қосқан киелі шаңырақ- Өмер Халисдемир Университеті.

Кілт сөздер: Нигде, неолит, тарих, заман, антика, ерекшелік.

ABSTRACT

Esh• ayda the city centuries-old history, personal mysterious differ with secrets. Still in Neolytic times which were not investigated in the history which can begin unsolved secrets of business are. From this city and existence of history in a resettlement stage - the special place. Name world famous Anadolyna ң well-known one of the cities. Cheese clicked thousands century history of the mosque and a grave, on today's to these stories with observance of historical monuments from business are. Characteristic of it in each of them features. Today One of the main features is one of the developed cities according to requirements of time it is located near the city of Altai a name It should be noted on Kazakh villages. This village in the state of Turkey far from the Kazakh diaspora from the Fatherland brothers of year. Besides, university the • mer Halisdemir the special place in city life is today. In total from students Shanyrak - a • mer Halisdemir a sacred contribution to the head and university.

Keywords: Esh• ayda, Neolithic, stories, time, lives, specification.

MUSTAFA ÇOKAY'IN KAFKASYA'DAKİ FAALİYETLERİ

MUSTAFA CHOKAY'S ACTIVITIES IN THE CAUCASUS

Yrd. Doç. Dr. Vecihi Sefa Fuat HEKİMOĞLU
Bitlis Eren Üniversitesi, shekimoglu@beu.edu.tr

ÖZET

Bütün yaşamını, sadece mensubu bulunduğu Kazak Türkleri değil, Özbek, Türkmen, Kırgız, Azerbaycan Türkleri ve aynı zamanda Rus sömürü siyasetinde benzer zulümleri yaşamış olan Ukrayna ve Gürcü halklarının özgür bir şekilde yaşama mücadelesine adamış olan Mustafa Çokay, 25 Aralık 1890 tarihinde Kazakistan'ın Kızılorda vilayetinde dünyaya gelmiştir. Petersburg'daki yükseköğrenimini tamamladıktan sonra Türkistan halklarının bağımsız mücadelesinde ön saflarda yer alan Çokay, 26 Kasım 1917 tarihinde ilan edilen Türkistan Muhtariyetinde ve Alihan Bökeyhanov, Ahmet Baytursınov gibi Kazak önderlerin kurduğu Alaş Orda Hükumetinde önemli görevler almıştı. Türkistan'daki millî hükümetler Bolşevik kuvvetleri tarafından dağıtılınca Mustafa Çokay, Türkistan Türklerinin özgürlük mücadelesini, Sovyet egemenliği altına giren halklarla ittifaklar kurma yoluyla devam ettirmeye çalışmıştır. Mustafa Çokay'ın siyasi mücadele yaşamında Kafkasya'da geçirdiği dönem büyük önem arz etmektedir. Türkistan Türklerinin kendi güçleriyle bağımsızlık mücadelesinde başarıya ulaşamayacağını kavradıktan sonra milli mücadeleye müttefikler arama yoluna girişmişti. Bu bağlamda benzer kaderi yaşayan Azerbaycan Türkleri ve Gürcülerle ortak çalışma imkânlarını arayan Mustafa Çokay, 1919 yılında "Erkin Odak" adlı bir örgüt kurarak Türkistan-Kafkasya ittifakına Ukrayna'yı da dâhil etmeye gayret etmişti. Ancak Sovyet ordularının Kafkasya'yı işgalinden sonra Gürcistan'dan ayrılmak zorunda kalan Mustafa Çokay, İstanbul üzerinden Avrupa'ya gitmiş ve yaşamın sonuna kadar mücadelesini Paris'ten yürütmüştür. Bu çalışmada Mustafa Çokay'ın Kafkasya'da bulunduğu Ocak 1919-Şubat 1921 tarihleri arasındaki faaliyetleri Türkiye, Kazakistan ve Gürcistan'da yayınlanan eserler ve dönemin gazetelerinde çıkan makaleler esas alınarak incelenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Çokay, Türkistan, Kafkasya, Sovyetler Birliği

ABSTRACT

Mustafa Chokay was born in Kyzylorda, Kazakhstan, on December 25th, 1890. He struggled his whole life for the freedom of not only his fellow Kazak Turks but also Uzbek, Turkmen, Kyrgyz, Azerbaijan Turks. Additionally, he fought for other people like Ukrainians and Georgians that suffered similar atrocities under Russian rule. After his education at the university of Petersburg, Chokay was on the frontline of the freedom movement of Turkestan people and had important duties in the Presidency of Turkestan, declared on November 26, 1917 and in Alash Orda autonomy which had been established by Kazakh leaders such as Alikhan Bokeykhanov and Ahmet Baytursynov. When the national governments of Turkestan were dispersed by the Bolshevik forces, Mustafa Chokay tried to continue liberating Turkestan Turks by forming alliances with the peoples under Soviet sovereignty. Within his life of political struggle, the period he had in Caucasia is of great importance. After he realized that the Turkestan Turks could not succeed in the struggle for independence by their own forces, they started to seek for allies to the national movement. For this purpose; he sought the possibilities of working with Azerbaijani Turks and Georgians living in a similar fate and he tried to integrate Ukraine into the Turkestan-Caucasus alliance by establishing an organization called "Erkin Odak" in 1919. But Mustafa Chokay, who had to leave Georgia after

the Soviet armies invaded the Caucasus, went to Europe through Istanbul and pursued his struggle from Paris until the end of his life. In this study, the activities of Mustafa Chokay in the Caucasus between January 1919 and February 1921 is tried to be examined on the basis of the works published in Turkey, Kazakhstan , Georgia and newspaper articles of the time.
Keywords: Mustafa Chokay, Turkestan, Cucausia, Soviet Union

SOSYAL BİLİM ARAŞTIRMALARINDA "DOĞU"YU ÖZNELEŞTİRMEK

STUDY "EAST" AS A SUBJECT IN SOCIAL SCIENCES RESEARCHS

Yrd. Doç.Dr. Nurettin BELTEKİN
Mardin Artuklu Üniversitesi, nbeltekin@yahoo.com

ÖZET

Sosyal bilimlerin aydınlanma düşüncesi, modernizm ve kapitalizmin gelişmesine paralel inşası bilimin politizasyonuna neden olmuştur. Bu sosyal bilimlerin ilk tasnifinde açık bir şekilde görülebilir. Bu tasnifte dünya toplumları farklı sosyal bilimlerin konusu yapılmaktadır. "Gelişmiş ve uygar toplumları" inceleme görevi iktisat, tarih ve sosyolojiye verilirken "tarih dışı kalmış, insanlığın uygarlık yürüyüşünde geç kalmış" toplumlar ise antropoloji ve oryantalizme havale edilmektedir. Batının bu mağrur tavrı, toplumlar arasında hiyerarşi kurmuş ve bunu sosyal bilimlere yansıtmıştır. Nitekim modern sosyal bilimlerde Doğu toplum ve tarih inşa edemeyen bir nesne olarak incelenmektedir. Bu çalışmanın amacı modern sosyal bilimlerin bu egemen tutumunun dışına çıkarak doğuyu tarih ve toplum inşacısı bir özne (fail) olarak inceleme konusu yapmaktadır. Çalışmada doğu toplumlarının modern ile karşılaşmasında sergilediği kültürel, ekonomik, siyasi ve eğitim stratejileri ile öznelikleri incelenmiştir. Çalışma sosyal bilimlerin Doğu'yu Batı'nın nesnesi olarak incelemesinin politik bir kurgu olduğunu savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğu, Özne, Sosyal Bilimler

ABSTRACT

The construction of social sciences parallel to the idea of enlightenment, modernism and capitalism has been lead politzation of social science. It can be seen clearly in the first classification of social sciences. In this classification, world societies have been made the subject of different social sciences. While the task of studying "developed and civilized societies" is given to economics, history and sociology; societies This proud attitude of the West has established a hierarchy among societies and reflected this to social sciences. that are "out of date, is late in humanity civilization march" are referred to as anthropology and orientalism. As a matter of fact, in the modern social sciences East is being studied as an object that can not construct society and history. The purpose of this study is to go beyond this dominant position of modern social sciences and to study the East as a subject of history and society. Eastern societies in their encounter with modernity their used strategies as cultural, economic, political and educational were examined subjectivity in the study. The study argues that it is a political fiction that social sciences examines the East as an object of the West.

Keywords: East, Subject, Social Sciences

СМАРТ ҚОҒАМ ТЕОРИЯСЫ ЖӘНЕ «AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY» ҒЫЛЫМИ-ИННОВАЦИЯЛЫҚ ЖОБАСЫ

THE THEORY OF SMART SOCIETY AND THE SCIENTIFIC AND INNOVATIVE PROJECT «AL FARABI UNIVERSITY SMART CITY»

Г.Ж.НҰРЫШЕВА
философия ғылымдарының докторы, профессор
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Г.ҚОНАЕВА
PhD докторант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Г.Ж.ҚҰДАЙБЕРГЕНОВА
Магистрант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
gulzhikhan-nurysheva@yandex.ru

Түйіндеме
Мақалада смарт қоғамның қалыптасуы мен дамуының философиялық-антропологиялық қырлары талданған. Бұл мақсат келесі міндеттер арқылы жүзеге асырылады: біріншіден, смарт қоғамның адамзат дамуының қазіргі кезеңіндегі мәні мен ролі; екіншіден, смарт қоғамның негізі ретінде смарт-қалалардың қызметі; үшіншіден, смарт қоғам құрудағы адам мен білімнің рөлі зерттеледі. Авторлар смарт қоғамды жеке адам мен тұтас халықтың өмір сүруінің жаңа деңгейін тудырушы, мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуының негізгі бастамасы ретінде қарастырады. Қазақстандағы смарт қаланың үлгісі ретінде әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Al-Farabi university-smart city» ғылыми-инновациялық жобасын жүзеге асыру тәжірибесі туралы баяндалған.
Түйін сөздер: смарт қоғам, смарт қала, қоғам, интеллектуалдық әлеует, адам капиталы.

Abstract
The article is devoted to philosophical- anthropological aspects of formation and development of smart-society. The Emphasized aim is achieved by realizing of following goals: firstly, analyzing of essence and role of smart- society at the modern stage of human development; Secondly, considering of the activity of "smart- cities" as the basis of smart-society; thirdly, studying the role of the human and the education in smart- society construction. Authors consider that smart- society is the main factor of social-economical development of the state which can cause qualitatively new live level of both individuals and hole nation. As a sample of smart- city in Kazakhstan is considered the experience of formation of scientific- innovative project "Al-Farabi university-smart city" in al-Farabi Kazakh National University.
Keywords: smart-society, smart city, society, intellectual potential, human potential.

Адам бақытты өмір сүретін қоғам туралы ойланып, өз үлгісін ұсынған ойшылдар философия тарихында өте көп. Бұл ізденістер грек философы Платоннан бастап, қазіргі заманға дейін жалғасып келеді. Олардың арасында ерекше орын алатын Әл-Фарабидің ізгілік қаласы туралы ілімін қазіргі заманғы қоғам дамуының үлгісі ретінде қарастыруға болады. Қазіргі заманғы ғалымдар қоғамдарды ерекше белгілеріне байланысты бірнеше типтерге бөліп, ең тұрақты типтердің қатарына *дәстүрлі, индустриалды және постиндустриалды* қоғамдарды жатқызатыны белгілі.

Соңғы уақытта әлемде смарт қоғам теориясы да кең тарап отыр. Оның авторларының пікірі бойынша, смарт қоғам (smart ағылшын тілінен аударғанда – ақылды) – XXI ғасыр адамының барлық рухани және материалдық қажеттіліктеріне сай қоғам түрі. Ақпараттық технологиялардың дамуына және жалпы техниканың барынша интеллектендірілуіне байланысты «смарт» термині бүгінгі таңда өте танымал. Бұл термин ғылыми түрде жоғары деңгейлі, жаңа білім мен танымға жол беретін өнімдерді білдіреді. Смарт өнімдер адам өмірінің барлық саласын қамти отырып, адам мен қоғам өміріне айтарлықтай жаңалықтар әкеледі. Олар қоғамның өзіне жақсы әсер ететіндіктен, футуролог ғалымдар смарт қоғам идеясын ұсынды. Мысалы, Лэндри Чарльз.: «Смарт қоғам – қала немесе мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық және рухани дамуына алып келетін басты вектор. Ол қоғам тұрғындарының өмір сапасының жаңа деңгейінің бір көрінісі деп сипаттауға болады. Смарт қоғам ең алдымен қоғам мен мемлекеттің интеллектуалды дамуының бастауы ретінде қазіргі таңда өте маңызды мәселердің біріне айналып отыр», - дейді [1, 16 б.].

Қазіргі заманның басты міндеті – барлық типтегі қалалардың дамуына жағдай жасай отырып, олардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру. Бұл жағдайда бәсекеге негізделген қарым-қатынасқа емес, өзара көмек пен іс-әрекетке бағытталған мақсатқа жету өте маңызды. Оған интеллектуалды және басқа да шектеулі ресурстарға ерекше көңіл бөле отырып жетуге болады. Осыған орай, қазіргі таңдағы интеллектуалды орта болуға лайықты қалалар қалыптастыру міндеті белсендіріле түседі. Ресейлік ғалым Горнова Г.В. атап көрсеткендей, «Мұндай қалалар өздері ақпаратты, мәдени, техногенді, білім беруші («urban software» «urban hardware») үрдістердің синтезін құрау арқылы «smart city» деген атауға ие болады» [2, 48 б.]. Ғалымдардың пікірінше, қала немесе қоғамға, инвестициялар адамға немесе әлеуметтік капиталға бағытталған жағдайда «smart» деген атауды иеленеді. Мұндай іс-шара нақтылы экономикалық дамудың алғышарты бола отырып, адам өмірінің жоғарғы сапасына кепілдік бере алады.

Smart қоғамда өмір сүретін адамның өмір сүру жағдайларын ғана емес, рухани болмысын да жақсы бағытқа өзгеруге барлық мүмкіндіктері бар. Технологиялық, техникалық, инфрақұрылымдық тұрғыда дамыған қоғамда өмір сүру адамға интеллектуалды дамуға, танып-білуге, білім деңгейін жақсартуға қажетті жағдай жасайды: ««Смарт» түсінігі, ең алдымен қоғамның барлық саласын интеллектендірумен және адамдар арасында белсенді қарым-қатынасқа негізделіп құралған» [3, 17 б.].

«Смарт» қоғам – ортақ қала кеңістігінде жүзеге асатын жүйе. Бұл жүйе мынандай әлеуметтік салаларға бағытталған:

1) ақылды экономика; 2) ақылды мобильділік (ұтқырлық) ; 3) ақылды орта; 4) ақылды адамдар; 5) ақылды өмір; 6) ақылды билік.

Қазіргі таңдағы «смарт қоғам» немесе «смарт қаланы» сипаттау үшін оның басты ерекшеліктеріне тоқтала кету қажет.

1. Тиімді инновациялық инфрақұрылым.

Қазіргі таңда желілік инфрақұрылымдарды тиімді түрде пайдалану өте маңызды. Бұл шара экономикалық, әлеуметтік, мәдени үрдістің дамуына және қалалық мұраны сақтап қалуға мүмкіндік береді. Инфрақұрылым термині бұл контексте – адам өмірін жақсартуға бағытталған іс-шаралардың көрінісі. Олардың қатарына адамдардың білім алуы, баспанаға ие болуы және бизнеспен айналысуына байланысты іс-әрекеттерді жатқызамыз. Сонымен бірге, тиімді инновациялар – жаңа заман талаптарына сай ақпарат пен білімнің адам өміріне

енгізілуіне жақсы негіз. Бұл бағытта адам және жалпы қоғам өміріндегі жоғарғы технологиялардың маңыздылығын айқындауға болады.

2.Кеңістіктік даму.

Смарт қоғамның қалыптасуында басты бағыттардың бірі – кеңістіктік даму. Индустриалды қоғамның принциптерінің орнына қалалық кеңістіктің қолжетімділігі, ашықтығы және жайлылығы басты назарға ие болады. Мұндай игіліктер қоғам тұрғындары арасындағы қарым-қатынастың жақсы бағытта қалыптасуына мүмкіндік тудырады. Осыдан келе муниципалитеттердің алдына икемді және көпқырлы жаңа қоғамдық кеңістік қалыптастыру міндеті қойылады. Мұндай ортада адамдар жұмыстан немесе оқудан тыс уақытын өткізеді, мерекелік іс-шаралар ұйымдастырылады. Ең негізгісі, бұл іс-шаралар ортақ кеңістікте жүзеге асып отырады.

Смарт қоғамның қалыптасуына жұмсалған барлық күштің нәтижесі – бәсекеге қабілетті, рухани және материалды базасы дамыған қоғам. Сонымен бірге, қаланың жалпы өркендеуі, адамдардың, қоғамда пайда болған мәселелерді тез, дәстүрлі емес және шығармашылық түрде шешуіне де байланысты. Смарт қоғамның басты міндеті – осының негізінде адамдардың жасампаздық қызметінің көрініс табуына мүмкіндік беретін атмосфера қалыптастыру.

3.Білім беру саласы. Смарт қоғам қалыптастыру жолында басты роль білім беру саласына беріледі. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізінде құрылған қоғам тұлғаның қалыптасуына жаңа талаптар қояды.

Smart education, немесе смарт қоғамдағы білім беру үрдісі – өзгермелі әлеуметтік ортаның талаптарына жауап бере алатын білім берудің жаңа философиясы. Ақпараттық алаңның кеңейе түсуі, заманауи интерактивті құралдардың қолжетімді болуы білім сапасының жоғарылауына себепкер болды. Электронды және қашықтықта оқыту үрдістері замануи адамға білім алуға үлкен мүмкіншіліктер тудыра алады. Ғылыми бағдарламалардың икемділігі, оған индивидуалды болуға көмек бере отырып, смарт қоғам тұрғынына үздіксіз білім алуға мүмкіншілік береді.

«Смарт білім» пассивті контенттен белсенді онлайн білім алу үрдісіне өтуге жағдай жасайды. Сонымен қатар, білім алу студент пен оқытушы арасындағы қарым-қатынасты жан-жақты дамытуға, интеллектуалды алаңның қалыптасуына жол ашады. Смарт білімнің нақты бір көрінісі – әлемде кең тараған көпшіліктік ашық онлайн курстар (МООК) ұйымдастыру ісі біздің университетімізде соңғы екі жылда қолға алынып, қазіргі таңда айтарлықтай жетістіктерге жетті. Бір ғана мысал – университет ректоры Ғ.Мұтанов, профессорлар Г.Ж.Нұрышева және А.С.Сырғақбаева дайындаған «Әл-Фараби және қазіргі заман» онлайн курсынан 2016 жылдың желтоқсан айында республикамыздың қалаларынан және шетелден 155 тыңдаушы өтті және олар білім алудың осындай инновациялық түрін жоғары бағалады.

«Коммуникация каналдарының дамуы, ақпараттың жеткізілуі мен оны қабылдау үрдісінің жаңа деңгейге көтерілуі әлемдік эволюцияның жаңа сатысына алып келді. Бұл саты ақпараттық қоғамды «smart society», яғни смарт қоғамға трансфомацияландырды. Осы шешім қазіргі таңда халықаралық деңгейде қарастырыла отырып,заманауи әлемге ең жақын стратегия ретінде танылып отыр» [4, 18 б.].

Смарт қоғамның басты ерекшелігі – адам факторының өте жоғары бағалануы болуы тиіс. Қоғамның жаңа қарқында дамуы адамға өзінің тұлғалық қасиеттерін дамытуына, бойындағы адамгершілік қасиеттерін бекем ұстануына, тең жағдайда білім алуына және

бақытты болуына қажетті барлық мүмкіншілік жасайды. Мұндай қоғамда технологиялар ақпарат пен білімге сүйене отырып, адамдарға тәжірибесімен бөлісуге және таным үрдісіне барынша ашық болуына көмек береді. Бұл іс-әрекеттер ауыр еңбекті, ақылды іс-әрекетке айналдыра отырып, басқару нышанына әлдеқайда инновациялық өзгерістер қалыптастырады. Осының нәтижесінде смарт қоғам тұрғындары шығармашылық ой-қорытуға, ой-талқылау шеңберінің кеңдігіне қол жеткізе алады. Қоғамдағы басты құндылық – адам және оның адамгершілік құндылықтары екенін естен шығармау қажет. Смарт қоғам мәселесімен айналысып жүрген ғалымдар кейбір қоғамдардың осы ұстанымды естен шығарғаны туралы дұрыс айтып жүр. Техника мен технологиялар қаншама жақсы дамығанымен, смарт ортада өмір сүретін басты объект – адам екендігін ұмытпау керек.

Креативтілікке және интеллектуалды парасатқа ие кадрларды дайындау қазіргі таңда басты мәселелердің біріне айналып отыр. Смарт қоғам – адам өмірінің жаңа сапасы. Бұндай қоғамда арнайы дайындығы бар адамдардың техникалық құралдарды, ақпаратты-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып жасайтын қызметі арқылы субъектілер арасындағы қарым-қатынасты жақсартуға болады. Мұндай өзгерістер қоғамдық өмірде жаңа нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді.

Смарт қоғамды қоғамдық дамудың ақпараттық қоғамнан кейінгі келесі сатысы деп сипаттауға болады. Смарт қоғам идеясының негізінде ақпаратты-коммуникативті технологиялардың адам өмірінің барлық аспектілерін жақсартуға бағытталғанын байқауға болады. Бұл саясат әлем бойынша интернет лидер АҚШ үшін эталон. Сонымен қатар, мынадай дамыған мемлекеттерді де атап өтуге болады: Корея, Еуропа елдері, Жапония. Смарт қоғамның қалыптасуы бірте-бірте жаһандық үрдіске айналуда» [5]. Өркениет биігіне ұмтылған дамыған елдерде «ақылды» қалалар қалыптастыру бүгінде әлемдік құбылысқа айналған. Бұл үрдісті ұстанған елдердің басты мақсаты қалалардың тұрмыстық қызмет көрсету деңгейін барынша дамыту арқылы тұрғындардың өмір сүру дәрежесін биік деңгейге көтеру болып табылады. «Ақылды» қалалар қатарына экономикалық, экологиялық және әлеуметтік деңгейлері тұрақты, қызмет көрсету инфрақұрылымы дамыған қалалар жатады. Өз кезегінде «ақылды» қала жобасына қосылған қалаларға дарынды мамандар және заманауи инновациялар көптеп тартылады.

Статистикалық мәліметтер бойынша, әлемде бүгінгі күні смарт-қалалардың 150-ден астам жобасы бар – Токио, Монако, Лондон, Торонто, Нью-Йорк, Берлин, Вена, Копенгаген... Олардың қатарына жақын арада Астана да қосылады. Смарт қоғам идеясы алдына биік мақсаттар қойған Қазақстан үшін аса маңызды. 2011 жылы Қазақстанда Смарт Астана жобасы басталды. Бұл жоба бойынша Астана мықты дамушы қаладан қала өмірінде соңғы инновациялық жаңалықтар табысты қолданылып отырған «ақылды» қалаға айналуы тиіс. Бұл өзгерістердің нәтижесінде «ЭКСПО-2017» халықаралық көрмесі өтетін 2017 жылы Астана қарапайым қалалықтар үшін қауіпсіз, ұтқыр, эргономді және жайлы қалаға айналады. Смарт Астана жобасының «Жол картасын» жасау және іс жүзіне асыру жұмыстарына кеңесші ретінде дүние жүзіне кеңінен танымал Pricewater house Coopers (PwC) компаниясы тартылды. Бұл компания дүние жүзінде Smart City жобаларын жүзеге асыруда жоғары кәсіби деңгейдегі консалтингтік және аудиттік қызмет көрсетеді. Компания әлемдегі аудиттік компаниялардың «үлкен төрттігінің» құрамына кіреді және әлемнің 158 мемлекетінің 180 мың маманын біріктіреді. Бұл компанияның алғашқы жобалары табысты жүзеге асыра бастады [6].

Бірақ смарт-қалалар мен смарт қоғамдардың қазіргі заманғы жобаларының маңызды кемшілігі бар: смарт-қалалар көбіне смарт-технологиялар ретінде түсініледі де, бұл смарт қоғамда өмір сүріп отырған адамдар ұмыт болады. Шындығында, мәңгілік, адамгершіліктік, мығым құндылықтарды ешқашан да басқа бірдеңелермен алмастыру мүмкін емес, смарт қоғам дегеніміз – ең әуелі онда өмір сүріп отырған адамдар. Бұл сұрақ Қазақстан қоғамының жас ұрпағына ерекше қатысты. Осы ой смарт қоғам идеясының негізінде еліміздің жоғары білім жүйесінің үздігі, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінде іске қосылған «Al-Farabi university – smart city» атты ғылыми-инновациялық жобасының басты ұстанымы.
Университет ректоры, академик Ғ.М.Мұтанов ұсынған бұл жоба ұлы ойшыл

Әбу Нәсір әл-Фарабидің ізгілік қаласы туралы іліміне негізделген. Қазіргі заман талаптарына сай университеттің жаңа формациясын құру мақсатында жасалған жоба бойынша технологиялық және рухани-ізгіліктік ұстанымдардың синергизмінің негізінде қоғам дамуының инновациялық жолдарын жоғары оқу орнының қабырғасында қалыптастыру міндеті қойылды және ол біртіндеп жүзеге асырылуда [7, 206 б.]. Әл-Фарабидің философиялық ілімінде «қала» түсінігі біріккен ортаны, қоғамды немесе мемлекетті сипаттайды. Өз трактаттарында Әл-Фараби ізгілік қаласы деп мінездеме берген қала – әділетті және игілікті. Оның ең негізгі сипаты – *әмбебап рухани құндылықтар мен жақсы өмір жағдайының ажырамас тұтастығы.*

Осы идеяға сараптама жасай отырып, оның қазіргі заманмен тығыз байланысын байқаймыз. Мұндай қоғамда өмір сүрген адам ең негізгі ізгілік – *бақытқа* жете алады. Бақыт – әл-Фараби философиясының басты категориясы. Шынайы бақытқа жеткізетін жол әлем туралы дұрыс метафизикалық бейне қалыптастыру арқылы ашылады. Өзін-өзі білімге жетелеген және мінез-пейілін жақсы жаққа бұрған адам шынайы бақытты. Осындай бақытты қоғамға жету жолында әл-Фараби ең алдымен *қала басшысының* рөлін атап көрсетеді. Сондықтан да түркі ғұламасының басшы туралы ілімі ақтық нәтижеге бағытталған басқару тәсілінің негізі ретінде алынды. Смарт қала құрылымының әрбір жетекшісі қала басшысының әл-Фараби айтқан он екі қасиетіне ие болуы тиіс. Олардың қатарында денсаулық, есте сақтау қабілеті, танымға құштарлық, шешен сөйлеу білу, әділеттілік, батылдық секілді қазіргі заман басшысына аса қажет қасиеттер бар. Осындай қасиеттерге сай басшы ғана өз ұжымын жақсы нәтижелерге жетелей алады және университет құрылымдары басшыларының басым бөлігі осы талаптарға сай деуімізге болады.

Әл-Фарабидің ізгілік қаласы іліміне қатысты атап көрсететін тағы бір мәселе – университет қызметінің екі құрамдас бөлігі – *технологиялық және рухани-адамгершілік платформа* қатар дамып отыр. «Ақылды университет» тұрғындарының, ең алдымен студенттердің жайлы өмірін өмірін қамтамасыз ететін смарт-кітапхана, смарт-кампус, смарт-корпоративтік желі, студенттерге қызмет көрсететін орталық – «Керемет», технопарк, бизнес-инкубатор, жүзу бассейні және тағы басқа ақылды жүйелер іске қосылды. Жақында «Жасыл технологиялар Орталығы» де «ақылды қала» тұрғындарына есігін айқара ашпақ. Яғни, «ақылды қаланың» ғылыми-технологиялық платформасы қалыптасты. Бірақ, жоғарыда айтып кеткеніміздей, ол рухани-адамгершілік платформасымен ұштаспаса, ақтық нәтижелер жеміссіз болып шығады. Сондықтан да университемізде оқытушылар мен студенттердің ар-намыс кодексіне негізделген жаңа корпоративтік идеология, студенттерді тәрбиелеудің жаңа сапасына жетуді көздеген әлеуметтік жобалар – «Айналаңды нұрландыр!» «100 кітап», «Саламатты өмір салты», «Green Campus» және т.б. жобалар енгізілді. Бүгінгі күні бұл жобалар өздерінің жағымды нәтижесін беріп отыр деп айта аламыз. Студенттеріміздің

рухани келбеті мүлдем өзгерді, өздерінің өмірлік мақсаттарын анықтап, терең түсінуге ұмтылған жаңа ұрпақ университетімізде қалыптасып келеді. Яғни, Әл-Фарабидің «Тәрбиесіз берілген білім – адамзаттың қас жауы» деген қағидаты біздің ең басты ұстанымымыз болып отыр

Әл-Фарабидің ізгілік іліміне негізделген смарт университет – интеллектуалды ұлт қалыптастырудың сенімді кепілі. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ сияқты университеттер смарт қалалардың негізі бола отырып, болашақта смарт Қазақстанды қалыптастырады. 2017 жылдың 31 қаңтарында жарияланған Қазақстан халқына Жолдауында Елбасы Н.Ә. Назарбаев Қазақстанды Үшінші жаңғырту міндетін қойып, елдің жаһандық бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ететін экономикалық өсімнің жаңа моделін құру қажет деп, негізгі бес басымдықты ұсынды және оның төртіншісі – адам капиталын құру [8]. Бұл идея қазіргі заманғы технологиялар жаңа экономиканы және өз азаматтарының өмірінің жаңа сапасын қалыптастыратын смарт қоғам теориясымен үндес. Жолдауда ғылымға негізделген экономика құру идеясына да ерекше назар аударылған. ҚазҰУ Қазақ Ұлттық университеті осы бағытта белсенді жұмыс жасауда. Зор ғылыми потенциалға және заманауи инфрақұрылымға ие университетімізді мемлекеттің экономикасының инновациялық дамуының және адам капиталын жетілдірудің сенімді кепілі деуге болады.

PARÇALANMIŞ AİLE YAPISININ ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNDEKİ ROLÜ

THE ROLE OF FRAGMENTED FAMILY STRUCTURE IN CHILDREN'S TENDENCY TO CRIME

Doç.Dr. Ahmet ÖZKİRAZ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ahmet.ozkiraz@gop.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Müşfika Nazan ARSLANEL
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, mnazan.arslanel@gop.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Gül İŞÇİ BAŞ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, gul.iscibas@gop.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada aile yapısı ile çocukların suçları arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, çocuk suçlarının bireysel ve toplumsal etkilerine değinerek aile yapıları ile çocuk suçları arasında var olduğunu iddia ettiğimiz ilişkiyi betimlemek ve çocuk suçlarının giderilmesi adına aile yapısındaki çözülmeyi önleyici çözüm önerileri sunmaktır. Yöntem olarak anlayıcı yorumlayıcı bakış açısından hareketle, öncelikle ilgili kavramlar tanımlanmakta, yasal mevzuatta yer alan düzenlemeler incelenmekte, suç ile aile yapısı arasındaki ilişkinin sosyolojik boyutu ele alınmakta, Türkiye'de çocuk koruma hizmetlerine değinilmekte ve son olarak çözüm önerilerine yer verilmektedir. Çalışmanın verileri ikincil kaynakların incelenmesine ve yıllarca yapmış olduğumuz düzensiz gözlemlere dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Parçalanmış aile, çocuk, suç.

ABSTRACT

The present study is to discuss the relationship between family structures and children crimes. We aim to examine the individual and social effects of children crimes and to depict the alleged relationship between family structures and children crimes. We will also propose some solutions for preventing the family fragmentation to remove children crimes. From an interpretive perspective, we will first define the relevant concepts and examine the legal regulations and the sociological aspect of the relation between family and crime. Later, we will discuss the Turkish services for the protection of children and recommend some solutions. The data of the research is based on the review of secondary sources and on our long standing irregular observations.

Keywords: Fragmented Family, Children, Crime

KURUMSAL YÖNETİM DERECELENDİRME NOTU İLE PAY GETİRİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BİST KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE BİR OLAY ANALİZİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN CORPORATE GOVERNANCE RATING SCORES AND STOCK RETURNS: AN EVENT STUDY ON BIST CORPORATE GOVERNANCE INDEX

Sevda METİN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, sevda.metin06@gmail.com
Öznur Dilara TAŞ
Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, dilara_linn@hotmail.com

ÖZET
Bu çalışmada, payları BİST'de işlem gören ve 2010-2015 yıllarında ilk defa iyi kurumsal yönetim derecelendirme notu alarak BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'ne alınan firmaların derecelendirme notunun kamuoyuna duyurulması olayı ile pay getirileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, 2010-2015 yıllarında iyi kurumsal yönetim derecelendirme notu alarak BİST Kurumsal Yönetim Endeksi'ne alınan firmalara ait veriler kullanılmıştır. Olay çalışması (event study) yöntemi kullanılarak yapılan analizde iyi kurumsal yönetim derecelendirme notunun ilanı ile pay getirileri arasındaki ilişkinin varlığı analiz edilmiştir. Yapılan olay çalışması sonuçlarına göre, özellikle olayın açıklanmasından birkaç gün önce ve olaydan sonraki üç günde pay getirilerinde diğer günlere oranla bir artış meydana gelmiştir. Çalışmanın diğer bir sonucu da, incelenen dönemlerin tamamında BİST'in Etkin Piyasalar Hipotezinin yarı güçlü formunda etkin olmadığına ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Kurumsal Yönetim, Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu, Olay Çalışması, BİST XKURY

ABSTRACT
In this study, the relationship between the announcement of the rating scores of the companies that are trading in the BIST and taken to the BIST Corporate Governance Index for the first time in the years 2010-2015 by getting a good corporate governance rating score and stock returns is analyzed. For this purpose, the data of the companies that are taken to the BIST Corporate Governance Index by getting a good corporate governance score in the years 2010-2015 is used. In the analysis using the event study method, the existence of the relationship between corporate governance rating scores and the stock returns are analyzed. As a result of the event study, stock returns has increased especially in a few days before the event and three days after the event compared to the other days. Another finding of the study is that BIST is not efficient in the semi-strong form of the Efficient Market Hypothesis in all the periods that has been analyzed.
Keywords: Corporate Governance, Corporate Governance Rating Score, Case Study, BİST XKURY

ТҮРКІ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРІНДЕГІ ШАМАНДЫҚ СЕНІМНІҢ КӨРІНІСІ

TURKIC RELIGIOUS EXPRESSION FRAZEOLOGÏZMDERINDEGI SHAMAN

Қ.С.ҚАЛЫБАЕВА
ф.ғ.д , профессор, Қазақмемқызпу, kalamkas1965@mail.ru
М.ЖҮНІСОВА
ф.ғ.к., профессор м.а., Абай ат.ҚазҰПУ, zhmaira_71mail@ru

Түйіндеме
Тамыры тереңде жатқан түркілік таным сабақтастығын анықтауда Сібір түркілерінің мәдениетін саралаудың орны ерекше. Себебі, түркі тілінде сөйлейтін халықтардың алғашқы кезіндегі көне діні деп танылып жүрген-шамандықтың түп төркінін біз бүгінде осы Сібір түркілерінің танымынан табамыз. Жалпы шамандық діні–алғашқы діндердің күрделісі. Оның барлық тайпаларға ортақ белгісі , формасы – көкке, тәңірге табыну болып табылады.
Кілт сөздер: түркі, тамыры, таным, дін, тәңір, халық.
Summary
Roots, being on an abyss of Turkic culture of Siberia Turkic qualifications of knowledge of continuity establishment the special place. And we for today from understanding that a bottom the place because in Turkish, the speaking people of Siberia of the Turkic shamanism is entered, at religion and we will find. Somehow the general shamanism the religion is entered religions. The form - on all it in tribes, the general a sign to pray to God.
Keywords: knowledge Turkic, roots, religions, please, people.

Тамыры тереңде жатқан түркілік таным сабақтастығын анықтауда Сібір түркілерінің мәдениетін саралаудың орны ерекше. Себебі, түркі тілінде сөйлейтін халықтардың алғашқы кезіндегі көне діні деп танылып жүрген-шамандықтың түп төркінін біз бүгінде осы Сібір түркілерінің танымынан табамыз. Жалпы шамандық діні–алғашқы діндердің күрделісі. Оның барлық тайпаларға ортақ белгісі , формасы – көкке, тәңірге табыну болып табылады. Ол жайында Ш. Уалиханов былай деген: «Шаманизм дегеніміз - әлемдік дүниені сүю, табиғатқа деген шексіз махаббат, өлгеннің рухын қастерлеу, аруағын ардақтау» [1,45]. Осы белгі бүгінде ислам дінінен өзге сенім түрлерін қабылдаған түркі халықтарының тілдік деректерінде көрініс береді.

Мысалы, түркі тілінде сөйлейтін халықтар ерте замандарда «тәңірге табынып, аруаққа сиынып, Аспанды – ата, Жерді – ана деп ардақтаған. Бүгінгі қарашай- балқар, башқұрт, татар сықты тілдерінің материалдарында тіршіліктің пайда болу сырын Жер мен Көктің қосылуының нәтижесі деп түсіндіретін көне мифтік пайымдаудан туған *Жерді ана* ретінде, *Көкті әке* ретінде бағалау жақсы сақталған. Зерттеушілер бұл ұғым негізінен отырықшы өмір салтындағы славян халықтарына тән дегенді айтады: «У славян - земледельцев все календарные земледельческие праздники пронизаны сельскохозяйственной магией, связанной с почитанием обожествленной природы, которой, как к сверхъестественной силе обращаются участники магических действий. Во время сева практиковалось обрядовое совокупление на поле что, являлось симптоматическим средством магического оплодотворения Земли и символизировало космический брак Неба и Земли, считавшийся причиной плодородия» [2, с. 36]. Шындығында да Жер өңдеу магиясы түркі халықтарында соншалық үлкен орын алмағанымен, отырықшылыққа ертерек көшкен түркі халықтарында бұл көрініс тапқан. Мысалы, Қарашай- балқар, Құмық халқтарында Жерге табынып, мол егін жинау үшін оған құрбандық шалу салты орын алған. Осымен байланысты ол тілдерде Жер анасы, Су анасы деген фраземалары қолданылады. Яғни, Жер анасы бүкіл тіршіліктің бастау

көзі, негізі ретінде пайымдалса, құмықтардың танымында Су анасының да алар орны болған [2, с. 37]. Су анасы су құдайы ретінде (славян халқындағы русалка) танылып, кешкі уақыттарда су аларда оған табынбаса қауіп туғызады деп ұғынған. Құмық тілі материалдарында *Суванасы, Суванасы, Дуньяны алтын багъанасы, къой сув алмагъа бизин* деп табыну, жалбарыну осының көрінісі болса керек. Құмық халқында *жаңбыр құдайы Земире* деп аталады: «Как это показывает этнографический материал, представлялась кумыкам божественной силой, олицетворяющейся в образе женщины, полной, крупной. В древнем языческом пантеоне она, очевидно, играла роль богини дождя» [3, с. 38].

Осындай әдет-ғұрыптардың бірі қырғыздардағы –Жер, су құдайына құрбан шалу – *«Жер Суу тйуу»*. Бұл салт жылына 2 рет орындалған: көктемде, көк шыққан , қой төлдету басталған кезде; күздің соңында – жайлаудан қыстауға көшкен , қысқа дайындық уақытта.

Түркілер жер қыртыстарының әлденеше қабаттардан тұратынын ғылыми тұрғыдан таныған. Қазақ тіліндегі *жеті қат жер астындағыны білу* «білмейтіні жоқ», башқұрт тілінде *ете кат ер астында,* татар тілінде *жиде кат жир аштыда* т.б. оралымдар бізге осыны дәлелдейді.

Ескеретін бір жайт, космологиялық мифологияның аясына кіретін түсініктер түрлі уақыттың өлшемінен өзгеріске ұшыраған. Ғарыш әлемінің ең өзегі – аспан дейтін болсақ, аспан ұғымы ежелгі наным бойынша жараталыстың бастауы деген мағына берген. Немесе *Көк Тәңір* деген атау көк аспан деген ұғыммен синонимдес болды. Тәңірлік діннің кезінде аспан адамзат баласын, барлық дүниені жарылқаушы, жаратушы есебінде ұғынылып, қастер тұтылды, аспанға қарап бар үмітін, тілегін білдірді, аспанға сыйынды, өйткені Тәңірдің мекені аспан деп ойлады. Сонда ежелгі түсінік бойынша аспанда да қазақтар тұрады, олардың тұрмыс-тіршілігі өздеріне ұқсайды деп сенген.

Түркілер Айды да қасиетті деп санап, жеке планета, оны жеке бір дербес әлем деп есептеген. Әлі күнге дейін үлкен кісілер жаңа туған айға сәлем беріп, иіліп, ізет етеді. Айға көп қарап тұрмаған, қолды шошайтуға болмайды деген. Оның себебін Ш.Уәлиханов былай дейді: *«Қазақтар айға ұзақ қарап тұрмайды, сескенеді. Айдағы кемпір кірпікті санап қояды деп, егер санап қойса, адам өледі»* [1,12]. Осы сияқты халық танымында айда пері болады деп есептеп, түнде терезелерді қымтап жауып қоятын болған. Бұл салт әлі күнге дейін бар. Түн баласы ауғанда немесе түннің қақ ортасында адам жаман түс көріп немесе ауытқуы бар адамдар ұйқы сұрап шошынып, оқыстан тұрса, айдағы пері адамды қағып кетеді, ауру қылады дейді. Бұның барлығы – Айдың қасиеттілігін мойындайтын белгілер.

Түркілердің танымында Күн нұры да киелі деп танылған. Оған қатысты мынадай аңыз айтылады: «Ертеде бір ханның керемет сұлу қызы болыпты. Хан қызының елдің көзінен қызғанып, қараңғы темір үйге тығып қойыпты. Оған тек бір қайсаған кәрі кемпір ғана қызмет етеді екен. Қыз білгісі келіп, «Қайда барып жүрсің?» деп сұрағанда, ол «Жарық дүние бар, қызым, сонда барамын», - деп жауап береді. Қыз сол жарықты көрсетуін өтініп қоймаған соң, бірде кемпір оны сыртқа алып шығады. Күннің жарық сәулесін көрген бойда қыздың басы айналып, есінен танып құлап қалыпты. Біраз уақыт өткен соң ол өзінің жүкті екенін сезіпті. Сөйтсе, мұның себебі Күн нұрының киесі екен» [4,12].

Бүгінде Күннің киесіне табынудың бір көрінісін біз саха халқының мәдениетіндегі *Ысыах* мерекесінен көреміз. Бұл халықта күннің ең ұзарған тұсына сай арнайы Күнді қарсы алу мерекесі аталып өтеді. Оның элементтері қазақы танымда да сақталып отыр. Мысалы, әйгілі Шыңғысхан, Адай (ру басы) секілді тұлғалар күннің нұрынан жаратылған деген түсінік бар. Бұл түсінік ырымға да жалғасып кеткен. Күндіз ұйықтаған кезде, үйдегі үлкен, егде адамдар

«терезені жауып жат», «үстінді жауып жат» деген тыйым сөздер айтады, сонда бұның астарынан да күн нұрынан «сақтану», оны кие тұтып, адамның бетіне «тіке келтірмеу» деген сипатта жүзеге асқан.

Түркілік танымда жұлдыздар да киелі деп саналған. Бұл халық санасында әр адамның өзінің жұлдызы болады, жер бетінде қанша адам болса, сонша жұлдыз бар есептегендіктен туған дүние. Ел арасындағы «*менің жұлдызым», «жұлдызың оңынан тусын»* немесе *«жұлдызы жанған»* деген тіркестер осының айғағы. Татар халқының мәдениеті мифологиялық сенім нанымдарға қатысты қалыптасқан фразеологизмдерден де байқалады. Әсіресе, Татар халқының жұлдыздарға деген ұғымдары халықтың мифологиялық сенімін танытады. Мысалы, *йолдызлы булу, «Бәхетле йолдоз астында туган»*. Егер адамның жұлдызы жарқырап айқын жанса, онда жердегі жұлдыздың иесі бақытты адам деп есептеген. Адам өлгенде, оның жұлдызы ағып түседі деген. Мұндай түсініктер – ежелгі анимистік танымның көкжиегінен туындап қалыптасқан ұғымдар деуге болады.

Желге табыну негізінен алтайлық түркілерде жақсы сақталған дағы, Азиялық түркілерде ұмытыла бастаған. Ертедегі түркілердің сенімі бойынша жел құдайы көк тәңіріне ғана бағынған. Алтайлық түркілердің танымында *«Адам тәні топырақтан, жаны желден жаралған»* деген ұғым қалыптасқан. Бұл ұғым бойынша адам табиғаттың құранды бір бөлігі, адам табиғаттың өзі, адамға табиғаттың барлық құбылысы жат емес, адамның тәні-топырақ, сүйегі-ағаш, тынысы-жел деп ұғынылған. Мысалы хакас халқының танымында «жел адамның тынысы» деп бағаланады. Әсіресе құйын желден халық қатты қорыққан, құйын жел адамның құтын ұшырып алып кетеді деп сенген. Соның бір көріністері башқұрт, татар халықтары тіліндегі қайсібір фразеологизмдерінен сезіледі. Мысалы, башқұрт тілінде *ауызыңды ел алһын* деген фразеологизм жағымсыз хабар айтқан адамға айтылады. Яғни халықтың сенімінде жағымсыз хабарды желдің күші алып кетуі мүмкін деген сенім болғандығынан хабар береді. Желге табыну қыпшақ тобындағы түркілердің ішінде татар және башқұрт халқында жақсы сақталған. Түркі халықтарының бірінде сақталып, бірінде сақталмай отырған жел құдайына табыну сенімі бүкіл түркі халықтарының алтайлық кезеңдегі таным ортақтығына жетелейді.

Оттың киелі деп саналуы жалпы түркілік танымның ежелгі ортақтығын танытады. Жалпы, от Тәңірі жарықтың, күннің рухы саналатын Тәңірге құрмет көрсету мен түнекті серпу, іңірді жарықпен әшекейлеудің символы ретінде бағаланған. Сібірлік халықтар өз шаңырағының отын біруге беруге болмайды деп есептейді. Отты беру арқылы үйдің құт-берекесінен, от иесінен айрылып қаламыз деп қорқады. Ал, шаңырақтың мүшелері үйленіп, жеке отау құрғанда, үлкен үй, мүліктермен бірге, жанып тұрған отты да бөліп беретін болған.

Алтайлық түркілерде *«отты тамақтандыру»* рәсімі сәлемдесумен қатар жүретін дәстүр. Себебі сібір түркілері (якуттар, алтайлықтар, хакастар) әр шаңырақтың өз оты болады деп сенеді. От өзі сол шаңырақтың мүшелерін қоршап, қорғап тұрады. Ал, басқа адам сол шаңыраққа келгенде «от иесін» сыйлап, қоректендіруі тиіс. Оттың лаулап жанғандығы, от иесінің сол адамды қабылдағаны болып есептеледі. Үйге келген қонақтар «от иесін» ашуландырып алмау үшін, сәлемдесуден соң отқа май салады, яғни отты қоректендіреді. Сонда сол шаңырақтағы оттың иесі келуші қонақтарды ренжітпей қабылдайды деп сенеді.

Түркілер танымында от үйдің иесі, отбасы ұғымымен астастырылатыны осыдан байқалады. Жаңа түскен келін де сол шаңыраққа толығымен мүше болып енуі үшін, алдымен шаңырақтағы «от иесіне» май салып қоректендіруі керек. *Отқа табыну, отқа май құю* элементтерінің Сібір түркі халықтарында жақсы сақталған, ал Орта Азиялық түркілерде бұл

танымның тек жекелеген элементтері ғана кездеседі. Соның бірі-жаңа түскен келінге табалдырық аттамас бұрын, отқа май салғызуы. Мысалы, қазақтарда да *отқа май құю* ырымы да сол алтайлық кезеңдегі түркілік бірліктің бір көрінісі ретінде сақталып отыр. Ал, қырғыздарда отқа құрмет әлі күнге қолданыста бар. Олар, жаңа түскен келінге *«отко киргизу»* рәсімін орындайды. Яғни, жаңа түскен келінді туыстары өз шаңырақтарына таныстыру мақсатында шақырады, жас келін әр шаңырақтың от иесмен тіл табысады. Қазақ тіліндегі *«отау», «от ағасы», «отбасы»* бірліктеріндегі от компонентінде де осы шаңырақ ұғымының алтайлық негізі сақталып қалғанын байқауымызға болады. Қарашай-балқар тіліндегі *оту ерге жанмайды, отлары жанмайды* яғни, *«тіл табыса алмау»* мағынасындағы оралымдарында да от ұғымының шаңырақ құра алмау, үй бола алмау семасы сақталып отырғанын аңғаруымызға болады.

Сонымен қатар хакастар мен якуттар отты Ана ұғымымен байланыстырады. Ол адамды бәле-жаладан, жаманшылықтан сақтап тұрады деп сенеді. Аталған халықтарда ата-ана баласын өздері жоқта сақтап, қорғап жүрсін деп, отпен тіл табысу үшін аластайтын болған. Қырғыздар жаңа жылды қарсы алу кезінде ауылдың барлық тұрғындары үйлерін, киіз үйді, малдарын аршаның түтінімен аластайды. Жаңа киімдерін киіп,бір-бірін жаңа жылмен құттықтайды, Наурыз көже ішердің алдында от жағады, балалар сол оттың үстімен секіреді, от оларды тазалайтын және сауықтыратын күшке ие деп сенді. Бүгінде барша түркі халықтарында сақталып отырған *отпен аластау* осы танымның көрінісі.

Ал, қарашай-балқар халықтарында оттың өшірілуінен қорқады. Үйде оттың жанып тұрғандығы үй ішінің мәңгілік амандығын, беріктігін көрсететін көрсеткіш болған. Сондықтан үй ішінде отты өшірмеуге тырысқан. Демек, отқа табынудың көне түркі монғолдық , тіпті алтайлық негізі бүгінгі түркі халықтарының бәрінде әртүрлі дәрежеде сақталып отыр

Тарихи даму барысында түркі халықтарының әрқайсысында саяси және экономикалық, діни, әлеуметтік жағдайлардың үнемі өзгеріп, дамуымен бірге түрлі дәрежеде өзгерістер пайда болды. Мысалы, қарашай халқының мәдениетінде жалпы түркілік көшпенді мәдениет негіздерімен бірге автохондық кавказ мәдениетінің әсерлерін байқаймыз. Осы екі мәдени компоненттің бірлігі қарашай-балқар, құмық халқының мәдени танымдық ерекшелігін айқындайды. Әрине, бұл халықтардың танымында түркілік мәдениет ақпараты негізгі арқау ретінде танылады. Дегенмен кавказдық мәдениет негіздері де біртіндеп халық санасынан көрініс тапқан. Мысалы, түркі халықтарында тасқа киелі деп табыну сақталған. Аталған сенімнің көрінісі татар, башқұрт, қарашай балқар, құмық, ноғай халықтарында сақталып отыр. Ол жайында М.Хайруллин былай дейді: «Мотив превращения человека в камень, другие неодушевленные предметы можно рассматривать как реликт самых архаичных мировозренческих устоновок. [5,138]. Қазақ тіліндегі *«тіл-көзің тасқа»* деген қарғыс мәні жоғарыда келтірілген мысалдармен ашыла түседі. Мұнда айтылған сөздің ағашқа немесе басқа затқа емес, тасқа сіңуі тастың күштілік қасиетін меңзесе керек.

Қарашай -балқар халқында тау- тасқа табынудың элементтері әлі күнге жақсы сақталған. Бұл халықта халық табынатын Налат-таш (ар ұят тасы) дәстүрі сақталған. Ұят тірлік жасаған адамды осы тасқа байлап, масқаралайтын болған. Бұл тілдегі *сабырлығы ташха байлангьан* «сабырлы» фраземасы осы дәстүрге байланысты қалыптасса керек. Әрине бүгінде Налат-таши (нәлет тасы) өз мағынасын жоғалтқан, соған қарамастан ел аузында бұл ұғым сақталып қалып отыр [9, с. 13]. Сол секілді Қарашай балқар халқының мәдениетінде "къычырыучу таш" ұғымы да қолданылады. Бұл ертедегі ауыл ақсақалдарының

кеңесетін орны болған. Шамасы жиылу үшін ертеде осы тастың үстіне шығып, айғайлап хабар таратқан болса керек. Бұл халықта әрбір ауылда, тіпті әрбір әулеттің арасында табынатын өз тастары қойылған. Бұдан біз тасқа деген ерекше көзқарас қарашай балқар халқының өмірінде ерекше орын алғанын байқаймыз.

Атаулы халықта *ана құдайы Мариям немесе Байрым* деген ұғым сақталған. Бұл ұғым християн дінінен келген культтік ұғым болып табылады. Қарашай мен балқарияда барлық ауылдарда осы Байрым есімімен байланысты діни үйлер бар. Жалпы, Қарашай -балқар елінде мұндай тастар әрбір ауылда бар. Халықтың мұсылман дініне көшкеніне бірнеше ғасыр өтсе де халық *Байрым тасына* сыйынуды доғарған емес. Мұнда баласыз әйелдер бала сұрап жалбарынады., түрлі құрбандықтар шалады. Айтылып отырған киелі Байрым (дева Мария) көне түркілік-монғолдық Умай ана есімімен байланысты болуы да мүмкін. Себебі, кейбір тілдік деректерде християндық Мария ұғымы біртіндеп шамандық элементтерді де қамти бастағаны байқалады.

Жақын туыстас халықтардың тілдегі танымдық ерекшеліктерін осылайша әр қырынан зерттеу арқылы әр ұлттың өзіне ғана тән ерекше болмыс-бітімін, қасиеттерін, басқа халықтардан негізгі ұлттық айырмашылықтарын, ерекше ойлау жүйесін, яғни менталитетін ажыратуға болады деп ойлаймыз. Уақыт өткен сайын түркілердің жүріп өткен тарих бойындағы бастан кешкен түрлі оқиғалары әр халықтың мәдени таным-түсінігі арасындағы елеулі айырмашылықтар қалыптастырған. Мұның барлығы да-- әр халықтың қоғамдық - әлеуметтік жағдайы, орналасқан жер жағдайы, көршілес елдердің тілдік әсері секілді т.б. толып жатқан экстралингвистикалық факторлар өз кезегінде олардың тілінде көрініс тапқан. Соған байланысты түркілер бірлесіп тіршілік еткен аралықта қалыптасқан тілдік бірліктерді, я болмаса одан кейінгі дәуірлерде рухани сабақтастықтың әсерімен пайда болған тілдік бірліктерді салыстыра қарастыру арқылы біз әр түркі жұртының өзіндік ұлттық ерекшеліктерін айқындайтын, оның түркілік ортақ діңгегіне апарар жолды анықтауға мүмкіндік аламыз. Себебі, тіл-үлкен қазына. Ол қазынаның бойында әлі ашылмаған талай асылдарымыз жатыр. Демек, түбі бір, діңгегі ортақ түркі халықтарының таным ортақтығына жетелейтін сөз маржандарының қыр- сыры бұл айтылғандармен бітпейді. Бұл мәселе келешекте өз алдына арнайы зерттелуі қажет деп ойлаймыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Уәлиханов Ш. Таңдамалы шығармалары. – А.: Ғылым, 1985. – 560 б.
2. Рыбаков Б. А. Язычество древних славян. М., 1994.
3. Аджиев А.М., Кадыраджиев К.С. Опыт реконструкции мифологических представлений и верований кумыков // Проблемы мифологии и верований народов Дагестана. Махачкала. 1988. С.72.
4. Қондыбай С. Арғықазақ мифологиясы. Бірінші кітап. Алматы: Дайк-Пресс, 2004, 512 б.
5. Хайруллин Р.Х. Фразеологическая картина мира:от миравидения к мирапониманию.-Уфа,2000.-285

MEZHEBİ ANLAYIŞIN TEFSİRE YANSIMALARI: AHFEŞ EL-EVSAT (ö. 215/831) ÖRNEĞİ

REFLECTION OF THE SECT'S THOUGHT TO EXEGESIS: AHFASH AL AWSAT AS AN EXAMPLE

Yrd. Doç. Dr. Naif YAŞAR
Adıyaman Üniversitesi, naifyasar@gmail.com

ÖZET
İslami ilimlerin gelişimi ve sistematize edilişi açısından ilk üç asır büyük bir öneme sahiptir. Bu dönemde yaşanan sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasi olaylar İslami fikriyatı ciddi anlamda etkilemiştir. Bundan dolayı o dönemlerde yapılan Kur'ân yorumları, saf bir akılla Kur'ân'ı anlama çabasına değil, yorumcunun kendisini bağlı hissettiği mezhebe göre yapılmış olabilmektedir. Biz bu çalışmamızda hicri ikinci ve üçüncü asırda yaşamış olan Aḫfeş el-Evsat'ın Kur'ân'a mezhebî yaklaşımını ele alacağız. Böylece Kur'ân tefsirlerinin tamamen saf ve tarafsız yoruma değil; içinde yaşanılan ortama ve mezhebi tutumlara bağlı olarak şekillenebileceğini görmüş olacağız.
Anahtar Kelimeler: Aḫfeş el-Evsat, Mezhebî Tefsir, Tefsir, Kelamî Tartışmalar

ABSTRACT
The first three centuries are very important in terms of formation of the Islamic thoughts. Because the essential Islamic sciences have born and become systematized in this era. Economic, socio-cultural and political events which have aroused at these centuries have affected the Islamic thoughts very much. That's why the interpretations that have put forward at that time may have aroused from the main ideas of the school of thought of the commentator. In this study we will touch on the Aḫfash al-Awsat's interpretations of the Qur'ān in terms of his sect that he follows. So, we will see that the interpretations of the Qur'ān do not arouse from pure reason but on the contrary from the situation and belief that the commentator lives in.
Keywords: Aḫfash al-Awsat, Exegeses of Sects, Tafsir, Conflicts in Kalam

TEACING FOREIGN LANGUAGES USING PROVERBS AND SAYINGS

Sholpan ARGINGAZINA
Candidate of Sciences in Philology, Lecturer
KIMEP University, Language Center
argingaz@kimep.kz

Abstract

Proverbs and sayings, as a whole, cover a large part of the human experience. The use of proverbs and sayings in teaching foreign language will undoubtedly contribute to a better mastery of the subject, expanding the knowledge of the language, vocabulary and features of its functioning. The problem is how can a language teacher use proverbs and sayings in teaching foreign language and help students to learn language? Work with proverbs and sayings at the classes not only helps to diversify educational process and to make its brighter and interesting. Moreover it helps to solve a number of very important educational problems: proverbs in the classroom can improve students' learning experiences, their language skills, and their understanding of themselves and the world. Proverbs provide an opportunity for students to be knowledgeable experts as well as learners, to learn about each other and their shared values, to gain insight as they discuss their experiences and work out their understanding of proverb meanings, to improve critical-thinking and writing as students both provide and receive information. Proverbs have a long history. They are brief and well-polished expressions embedded in philosophical ideas concerning different aspects of life. They are the summary of people experience in everyday life, so they originated from people's daily life and experience. To be specific, they come from folk life, religion, mythology, literary works, other languages, famous writers' wisdom, a nation's history and so on. To sum up it should be said that language is dynamic. It changes with demands of society migrations, popular culture, and even technological innovations. Consequently, we should not ignore a chance to use proverbs and sayings in teaching foreign language.

Keywords: teaching, foreign language, proverbs and sayings, values, experience, practice

Proverbs and sayings – a widely spread genre of oral nation creativity. Proverbs are a part of every language as well as every culture. Proverbs have been used to spread knowledge, wisdom and truths about life from ancient times up until now. They have been considered an important part of the fostering of children, as they signal moral values and exhort common behavior. Proverbs belong to the traditional verbal folklore genres and the wisdom of proverbs has been guidance for people worldwide in their social interaction throughout the ages. Proverbs are concise, easy to remember and useful in every situation in life due to their content of everyday experiences.

Proverbs have a long history. They are brief and well-polished expressions embedded in philosophical ideas concerning different aspects of life. They are the summary of people experience in everyday life, so they originated from people's daily life and experience. To be specific, they come from folk life, religion, mythology, literary works, other languages, famous writers' wisdom, a nation's history and so on.

Early to bed, and early to rise, make a man healthy, wealthy and wise. This is an old proverb well known in many countries that has not passed from its usage. Proverbs, both old and new, continue to serve us well as concise statements of apparent truths.

Proverbs being the integral attribute of national folklore are the reflection of life of that nation they belong. The correct and pertinent use of proverbs gives unique originality and special expressiveness. Proverbs, being phraseological units with a sentence structure, represent special complexity while being translated from one language on another.

So it should be said that on the basis of the functional characteristics of English proverbs, it is easy for students to learn them by heart. They can easily recite them so as to overcome the psychological fear of learning English.

The use of proverbs and its declining in the teaching of modern languages has long been discussed. Cooper, J. [1] points at some arguments pro the use of proverbs in language teaching. He says that proverbs "stick in the mind", "build up vocabulary", "illustrate admirably the phraseology and idiomatic expressions of the foreign tongue", "contribute gradually to a surer feeling for the foreign tongue" and proverbs "consume very little time"[1, pp. 89-90].

Cooper, J. states his arguments for proverbs as a teaching device. Proverbs are not only melodic and witty, possessed with rhythm and imagery; proverbs also reflect "patterns of thought" [1, p 88]. As proverbs are universal, there are analogous proverbs in different nations that have related cultural patterns. Proverbs are therefore useful in the students' discussions of cultural ideas when they compare the proverbs'equivalents in different languages. Cooper, J. exhorts: "Let each student seek and discover meanings, beauty or wit or culture in his own manner by suggestion and inference in accordance with his background" [1, p. 58].

Charteris-Black, Jonathan [2] investigates how proverbs can be used as curriculum. He claims that both the structure and the content of proverbs are useful in teaching especially when it comes to teaching and understanding of culture, as proverbs conveys the values and metaphors shared by a culture. Proverbs are also useful in teaching the differences between spoken and written language, something that often confuses language learners; they use conversational style when they write. Proverbs are one way to help the students to clarify the distinction between oral and written English. It includes inquiries of how proverbs are a part of convincing language, e.g. in advertisements and propaganda, but also as a cultural resource, when the students bring proverbs from their home languages to share in the classroom.

The analysis of the contexts in which the proverbs occur was carried out in order to find out what the purposes of using the proverbs in the textbooks are. The purposes have been determined to the following seven categories that comprise:

Introduction: Proverbs introduce chapters about critical thinking and poetry, a theme about moral, and texts about love, personal style and fashion, e.g. *All that glitters is not gold*; *Crime never pays*; and *Clothes make the man*.

Grammar: Proverbs exemplify grammatical issues, i.e. definite article *Love is blind*; the difference between lay and lie: *You shouldn't kill the goose that (*lays/lies*) the golden egg*; and the difference between the use of singular and plural in English and Kazakh *No news is good news*.

Explanation: Proverbs are explained in the wordlists. One is used in a text to explain an abbreviation in computer language, GIGO *Garbage in, garbage out*.

Exercise: Exercises are used to match the proverbs with a statement and to translate. One proverb is suggested to be used as both subject and heading for a writing exercise; *Blood Is Thicker Than Water*.

Heading: Proverbs are used as headings for chapters on critical thinking and on relationships; for a discussion on friendship; of an article in a debate about child abuse; of a page for grammar exercises.

Text: Proverbs occur in texts of different sorts. The subjects of the texts deal with issues concerning teenage pregnancy and marriage, fashion and personal style, life and death in poetry, and love problems.

Discussion: Proverbs are used as bases for discussions. The subjects for discussion involve relations, moral, first impression, love, fashion and style. The students are also asked to discuss and explain the meaning of six proverbs and to look for the Kazakh equivalents. Four proverbs are to be matched with texts about family, work places and being away from home. Three times proverbs are named and used as idioms for discussions about forgiveness, culture and jobs; *When in Rome…[do as the Romans do];* and *Jack-of-all-trades (but master of none).*

Proverbs add familiarity and comfort to an often strange and stressful situation for older English learners. Proverbs can capture a point of view in vivid words. We learn proverbs our entire lives - from our relatives, our teachers, our friends, the media, and our literature. These classic sayings contain folk wisdom gathered through time and experience. They often capture a common human experience across cultures and languages thanks to their authenticity.

We always have to choose between the two sides of the coin. This can also be applied in the decision of whether the teacher will or will not make use of authentic texts in teaching language. Students learn important topics through materials like audio, video, books, journals, magazines, newspapers and online resources. It is a well-known fact that with reading and listening learning is increased. Teachers make use of many strategies to foster students' knowledge. Not too many students who learn a language will have the chance to immerse with the people in the target language.

Proverbs are used in a wide range of situations and according to Mieder there are no limits to the use of the proverb. They can be used to "strengthen the arguments, express certain generalizations, influence or manipulate other people, question certain behavioral patterns, satirize social ills, poke fun at ridiculous situations" [3]; "advise, console, inspire, comment on events, interpret behavior and foster attitudes, such as optimism, pessimism and humility". They are authentic texts and though their vocabulary and grammar are not simplified for learner's level, they are more or less accessible for classroom use; they are usually very short and use simple language. Another characteristic is an ability to focus on a specific instance of culture and "common sense" in the form of pieces of advice.

Proverbs and sayings, as a whole, cover a large part of the human experience. Due to the generalized nature of proverbs and sayings they can be used in all classes, for teaching the art of allegory, illustrate one's point and summarize it in a concise form. The use of proverbs and sayings in teaching foreign language will undoubtedly contribute to a better mastery of the subject, expanding the knowledge of the language, vocabulary and features of its functioning.

There are a number of positive reasons for an inclusion of them in the lesson plans.

“Let each student seek and discover meanings, beauty or wit or culture in his own manner by suggestion and inference in accordance with his background” [4].

Work with proverbs and sayings at the lessons not only helps to diversify educational process and to make its brighter and interesting. Moreover it helps to solve a number of very important educational problems: proverbs in the classroom can improve students’ learning experiences, their language skills, and their understanding of themselves and the world. This happens because:

Proverbs provide an opportunity for students to be knowledgeable experts as well as learners, to learn about each other and their shared values, to gain insight as they discuss their experiences and work out their understanding of proverb meanings, to improve thinking and writing as students both provide and receive information.

Students can share proverbs from their own countries. In foreign language classes where students are from many different countries, proverbs allow students to affirm the insights and experiences of their native culture. "Home is where the heart is."

Foreign language learners can easily memorize proverbs. Using the right proverb at the right moment gives students a tremendous sense of competency and fluency in foreign language.

Studying proverbs from around the world helps to create a more global education, and counters the fears of foreign language displacing the insights and words of other tongues and times. "The sky is blue everywhere" and "birds return to old nests."

Sharing proverbs shows a respect for tradition and the past while students expand their vocabulary in a new, modern language. Many adults, particularly older ones, have very mixed feelings about learning foreign languages. The proverb "old habits die hard" acknowledges this tendency. Yet another proverb, "you're never too old to learn", gives hope to foreign language learners.

All methodologists agree on one point: before deciding to teach the students proverbs or idioms it may be worth considering the following:

How often do I actually use proverbs and idioms?

Are the students going to use the foreign language to communicate with native speakers or other non-native speakers?

Do the students need to be able to produce idioms and proverbs or only recognize them and understand them?

Have students asked me to teach them some proverbs and idioms or am I forcing it on them because I think it will be fun?

Firstly, the teachers’ goal should be about how to use the proverbs and sayings to train students' foreign language proficiency, to stimulate students’ interests, increase motivation for learning. As the saying states: "*Interest is the best teacher”*. Interest is the motivation of a person, is an inexhaustible source of power. Secondly, understanding cultural differences enhance interpersonal skills: *"Culture is frozen Communication, Communication is the flow of Culture"*. Proverb teaching can help students understand Western culture differences, enhance interpersonal skills.

To sum up it should be said that language is dynamic. It changes with demands of society migrations, popular culture, and even technological innovations.

Consequently, we should not ignore a chance to develop learner's communicative competence by using proverbs and sayings.

Literature:

1. Cooper, J. Second Language Learning and Language Teaching (The Fourth Edition). New York, 2002.
2. Charteris-Black, Jonathan. Proverbs in Communication. Journal of Multilingual and Multicultural Development 16, 4 (2005): P. 259-68.
3. Mieder, Wolfgang. Proverbs are never out of season: popular wisdom in the modern age. New York: Oxford University Press, 2003.
4. John Heywood. A Dialogue of Proverbs. University of California Press, Los Angeles, 2003

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN TURİZM POLİTİKASI VE TÜRKİYE'NİN UYUMU

TOURISM POLICY OF THE EUROPEAN UNION AND TURKEY'S ALIGNMENT

Doç. Dr. Sibel MEHTER AYKIN
Akdeniz Üniversitesi, sibelaykin@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Avrupa Birliği kimi ülkeler nezdinde halen daha ortak sorunlara çözüm üretmek üzere başvurulacak bir referans noktası, kimi ülkeler nezdinde ise artık itibarını kaybetmiş bir örgütlenme modelidir. Türkiye açısından, Avrupa Birliği temel referans noktası olmanın yanı sıra, başta turizm olmak üzere birçok alanda en büyük ticari ortak olma özelliğini de korumaktadır. Avrupa Birliği ile Türkiye arasında katılım müzakereleri 2005 yılında başlatılmış olup, o tarihten bu yana AB norm ve kurallarına uyum sağlanması bağlamında ülkemizde önemli adımlar atılmıştır. Türkiye'nin uyum sağlamakla yükümlü olduğu turizm politikasının çerçevesi Lizbon Antlaşması'nın 195. maddesiyle tanımlanmıştır. Antlaşma hükümleri uyarınca, Avrupa Birliği turizm işletmelerinin gelişimi için elverişli bir ortam yaratmak ve rekabet gücü kazanmalarına yardımcı olmak üzere destekleyici, eşgüdüm sağlayıcı, tamamlayıcı eylemlerde bulunmakla yükümlüdür. 2010 yılında tanımlanan strateji doğrultusunda Avrupa Birliği sürdürülebilir ve sosyal açıdan sorumlu bir turizm anlayışına hizmet eden bir dizi inisiyatifi desteklemektedir. Kısa adı EDEN olan Avrupa Seçkin Destinasyonlar Ağı ve EuroVelo tarafından hayata geçirilen bisiklet rotaları bu inisiyatiflere verilebilecek başlıca örnekler arasında yer almaktadır. Türkiye, her iki inisiyatife de aktif olarak katılmaktadır. Türkiye, 2023 yılına kadar referans alınacak kavramsal çerçeve ile hedefleri içeren turizm stratejisini tanımlamıştır. Türkiye'nin turizm vizyonu; 2023 yılına kadar uluslararası pazarlarda turist sayısı ve turizm geliri bakımından Türkiye'nin ilk beş ülke arasında önemli bir varış noktası ve uluslararası bir marka haline dönüştürülmesini, ve ayrıca sürdürülebilir turizm yaklaşımının benimsenerek istihdamın artırılmasında ve bölgesel gelişmede turizmin öncü bir sektör konumuna ulaştırılmasını öngörmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye turizm vizyonu AB turizm politikası ve stratejisi ile büyük ölçüde uyumlu olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, turizmde standardizasyonun sağlanması ve hizmet ticaretinin dijital ortama aktarılması gibi halen daha gelişmeye açık konular mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Turizm Politikası, Turizm Stratejisi ve Eylem Planı, Avrupa Birliği, Türkiye

ABSTRACT

For some countries the European Union proves to be the main reference point in proposing solutions for common problems, while for some others it is an outmoded organisation already lost credibility. In view of Turkey, apart from being an anchor, the European Union forms the main trading partner especially in tourism business. Being started accession talks between Turkey and the European Union in 2005, Turkey has taken prominent steps in alignment with the EU norms and rules since then. The framework of European tourism policy, with which Turkey is supposed to allign, is defined by article 195 of Lisbon Treaty. In line with the provisions of the Treaty, the European Union is mandated to support, coordinate and take complementary actions so as to create a favourable environment for the development of tourism enterprises and help them gain competitive power. In line with the strategy defined in 2010, the European Union has been supporting a vast variety of initiatives serving the sustainable and socially responsible tourism approach. European Destinations of Excellence – EDEN for short – and cycling routes developed by EuroVelo are prominent examples of such initiatives taken, and Turkey has been actively

involved in both initiatives so far. Covering a conceptual framework and concrete targets, Turkey designated its tourism strategy addressing 2023. Tourism vision of Turkey aspires for turning Turkey into an international brand and one of the top five countries in terms of international tourist arrivals and tourism revenue by 2023, and help the industry gain a leading position in job creation and regional development by adopting sutainable tourism approach. In this respect, it could be argued that tourism vision of Turkey is highly compatible with the tourism policy and strategy of the EU. Nevertheless, there is still room for improvements especially in standardisation of tourism services and digitalisation of service trade.

Keywords: Tourism Policy, Tourism Strategy and Action Plan, European Union, Turkey

THE ESSENCE AND DEFINITION OF ENTREPRENEURIAL UNIVERSITIES IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Baktygul TUNDIKBAYEVA
Master of Business Administration, MBA, PhD in Management in process, Director of Executive Education Center of KIMEP University, Republic of Kazakhstan
Bakytgul@kimep.kz

ABSTRACT

This article gives the concept of the term "entrepreneurial university". The author outlined some features of entrepreneurial activities in HEIs in Kazakhstan. Some difficulties in the formation of entrepreneurial universities are considered. The author also gives recommendations on how to change modern educational institutions of Kazakhstan into an entrepreneurial structure.

Keywords: HEIs, entrepreneurial university, business activity, higher education system, commercialization of scientific research.

To date, the key task of the republic's educational reforms is the adaptation of the educational system to new socio-economic conditions. So, an important step was the adoption of the State Program for the Development of Education of the Republic of Kazakhstan for 2011-2020, aimed at developing human capital and providing opportunities for higher education. Business education is becoming more relevant in light of the challenges facing the country to achieve an ambitious goal of becoming one of the 30 most developed countries in the world. Moreover, Kazakhstan's membership in the Eurasian Economic Union (EAEU) and accession to the WTO pose new challenges for domestic entrepreneurship, for generation of staff, creative thinking and capable of bringing to the service of business the achievements of science and new knowledge. That is why a new generation of education institutions will have to include entrepreneurial universities. The development of entrepreneurial universities in the republic will help to increase the competitiveness of universities and the growth of the national economy in accordance with the new economic policy of Kazakhstan.

The foregoing allows us to identify the main areas that need to be developed: namely: Entrepreneurial universities must execute orders for business representatives, develop innovative economies, while simultaneously commercializing intellectual property, resulting in the university becoming less dependent on the state. Assist in the creation of joint ventures with the universities with small enterprises.

The success and rapid development of the world's leading universities is based on their entrepreneurial activities, which responds to changes in the environment on time, works and develops to meet social demands of the society and market needs. Such a tandem of education, science and business created by entrepreneurial universities contributes to the development of the national innovation system as a whole. Unfortunately, today, despite the widespread use of the term "entrepreneurial university", as I noted above, its definition is unclear and the models for their formation are unclear, which complicates the necessary process of developing practical recommendations for the re-organization of our universities into business ones. Therefore, it becomes necessary to conduct further research in this direction. The goal is to generalize the scientific and methodological approaches to defining the essence and concept of "entrepreneurial university" and to reveal the specifics of its formation in the conditions of the knowledge economy.

The first descriptions of the concept of "entrepreneurial university" (entrepreneurial university) appeared in the mid-1990s in the works of the American scientist Clark B.R.. This scientist, on the basis of the analysis of ten-year experience of transformation of five European universities, has proved that the entrepreneurial university actively strives for innovations in its work. Its important feature is the acceptance of risks in the development of new practices, the result of which is unclear. Clark B.R. wants to significantly change the nature of the organization's activities in order to be in the future in a more favorable position. [1, p. 20]. At the same time, he stressed that a university can realize an entrepreneurial function without harming "traditional university values" (the educational process and the development of scientific research).

Grudzinsky A.O. considers an entrepreneurial university as:

"1) an organization based in its activities on targeted innovation, capable of operating under conditions of risk and dynamic demand;

2) an economically efficient organization that engages in profitable activities and relies primarily on its own capabilities;

3) a liberal organization with flexible network construction;

4) an organization in which key factors are people, groups and their competence, where people's work is based on a balance of benefits and risks;

5) an organization whose management at the first place is not planning and controlling the actions of employees, but gives their full support in activities within the framework of the organization's strategy, for which management maximally delegates the rights and responsibilities of the executors;

6) an organization that faces the consumer and allows timely and flexible response to changing its requirements "[2].

According to Ropke J., an entrepreneurial university should demonstrate entrepreneurial behavior as an organization; Members of the university - teachers, students, employees - should be entrepreneurs; the interaction between the university and the environment should lead to interaction between the university and the region in terms of business development. [3]

The analysis of various approaches to the definition of the essence of the concept of "entrepreneurial university" allows us to conclude that often the entrepreneurial function of universities is associated with the commercialization of the results of his scientific research. Significant role in the activity of such an educational institution is played by entrepreneurial culture, management, marketing, education crediting. University, which shows entrepreneurial activity:

diversifies the sources of financing;

reduces its institutional dependence on public and state institutions;

conducts training of competitive specialists with creative entrepreneurial thinking, capable of implementing innovative projects in various fields of activity;

carries out the production of new knowledge and their capitalization;

has a flexible organizational structure that can quickly adapt to changing requirements of the society and the market;

encourages the creation of new enterprises by teachers and students in order to commercialize the results of scientific research;

realizes a full cycle of reproduction of new knowledge (from generation of ideas to creation of prototypes of innovations);

promotes the integration of education, science, business and thereby creates prerequisites for the country's innovative development;

is the center of development of an innovative territorial cluster.

Despite the significant advantages that the transition to the entrepreneurial university model provides, most scientists are cautious about this process with certain caution. They have a question: what is the first place for such a higher educational institution: business or teaching?

Entrepreneurial activity carries hidden threats to the institution itself. This is due to the fact that teachers, using its resources, can pay more attention to the implementation of their own entrepreneurial projects, while neglecting their direct responsibilities - teaching students. In fact, there is a contradiction between the traditional values of teaching and the need for teachers to develop entrepreneurial skills in order to earn additional money for the university. The majority of citizens in the post-Soviet space also demonstrate a negative attitude to the combination of higher educational institutions in the creation of socially significant goods, which include the provision of educational services, and the implementation of entrepreneurial functions. At the same time, it should be noted that the entrepreneurial activity of universities does not necessarily require the creation of small innovative enterprises; it may be associated with the formation of entrepreneurial competencies in students, the attraction of grants, the commercialization of research results through university technology transfer centers, etc.

To date, we can distinguish two models of the entrepreneurial university by Kobzeva L.V. [4]:

1. entrepreneurial by results - teachers and graduates create innovative companies; The first model provides for the formation of favorable conditions for students, teachers and graduates to form high-tech start-ups and spin-off companies.

2. entrepreneurial by the type of action of the team of managers (university-entrepreneur). The second model provides for the creation of a powerful scientific center that produces and introduces new scientific and technical products to the market, thereby attracting financial resources and increasing its independence from state resources.

According to Ovsyannikova G.L., regardless of the choice of the model of the entrepreneurial university, its distinctive feature is:

- intensification of the use of resources and the search for additional sources:

- development of infrastructure and network of branches and representative offices;

-economic interest in combination with the satisfaction of public interests. [5, p. 17]

The basis of entrepreneurial activity in universities is: the use of their own intellectual and material resources; Innovation (the availability of innovations in educational, scientific and production

activities, methods of management and organization of this activity to overcome competition and promote products); Own assessment and insurance of risks associated with innovation activities. [5, p.23]. The main indicators that characterize the most important signs of entrepreneurship include activity, efficiency and effectiveness of the entrepreneurial activity of the university.

Entrepreneurial success of the university largely depends on the attitude of teachers and students to this kind of activity, their competencies, as well as on timely identification and adaptation to changes in the external environment, the use of a system of anticipating the satisfaction of the requests of external and internal stakeholders of the university.

In our opinion, the initiative to form an entrepreneurial university must come from its management and employees, and not from outside stakeholders.

According to Clark B.R., for the transformation of universities through entrepreneurial activity, at least five elements are needed [1, p. 22]:

1. Reinforced steering core;
2. Expanded development periphery (an enhanced development periphery);
3. Diversified funding base (a discretionary funding base);
4. Stimulated academic heartland;
5. integrated entrepreneurial culture.

At the same time, many barriers hamper the development of entrepreneurial functions in modern higher education institutions of the post-Soviet space:

orientation of most universities to training, rather than to conduct research, which is mainly the academic sector;

high level of dependence on the state (especially state universities) when choosing the directions of activity;

underdevelopment of the innovation educational business environment of higher education institutions as the basis for the formation of entrepreneurial competencies among its students;

lack of systemic links between universities and business and society;

low level of entrepreneurial culture and lack of entrepreneurial experience in teachers;

despite the fact that the innovative products of classical universities are quite diverse, they are often difficult to commercialize.

In our opinion, the transformation of the university into an entrepreneurial organization, taking into account existing obstacles along this path, should provide for:

formation of entrepreneurial corporate culture in students and teachers;

introduction of an adaptive management structure and reorganization of the organizational structure, attracting effective managers to this process;

orientation to constant changes in the external business environment and adaptation to them;

creation of an effective system of motivation and stimulation of teachers for scientific activities, commercialization of the results of their own research;

strengthening of relationships with business, society, potential investors;

coordination of university development goals with the needs of its external and internal stakeholders;

development of entrepreneurial infrastructure in universities with a view to forming entrepreneurial skills among students in the learning process; In particular the creation of development centers, technology parks, student business incubators, which in turn will contribute to improving the quality of graduate training through the use of modern forms of education, the creation of small innovative enterprises, etc.

consider the adaptability of the business model mainly to universities that have more opportunities to participate in grants, implement research projects, create new technologies that have market potential.

Challenges of the external environment (reduction of public funding for higher education, increased competition in the market for educational services, increased demands of students and their parents for the quality of educational services, etc.) have intensified the problem of transforming modern universities into entrepreneurial universities. At the same time, it should be noted that there is no universal model of the entrepreneurial university, as well as the ways of its formation. At the same time, regardless of the ways in which entrepreneurial activity manifests itself, entrepreneurial universities combine teaching, research and entrepreneurial activities, receive income from it, and are an important participant in innovative processes in the country. On the one hand, they train specialists for different fields of activity with innovative thinking, and on the other hand, the production of new knowledge and their commercialization. Implementing the model of an entrepreneurial university, one should take into account all its "pluses" and "minuses", as well as the institutional features of the country and the capabilities of the university itself. At the same time, an important component of their successful activity is the availability of highly qualified managers, as well as teachers who have an entrepreneurial vision, entrepreneurial idea, creative thinking, strive for success, ready to take risks, are not afraid of change.

LITERATURE

1. Clark B.R. *The creation of entrepreneurial universities: organizational directions of transformation* / Higher School of Economics, 2011. - 240s.
2. Grudzinsky A.O. *University as an Entrepreneurial Organization* // Sociological Research. - 2004. - No. 4. - P. 113-121.
3. Ropke J. The Entrepreneurial University: Innovation, academic knowledge and regional development in a globalized economy. N.Y., 1998. Received March 14, 2016
4. Kobzeva L.V. Business University: how to integrate the university into the economy in the new decade // Yearbook "Russia: Trends and Prospects for Development" - M .: INION RAS, 2011. Available at URL: http: //innclub.info/wp-content/ uploads / 2011/05 / kobzev_56_obr_00_ITR.doc (Date of circulation: 10.03.2016).
5. Ovsyannikova G.L. Economic mechanism for the formation of a regional entrepreneurial university: Cand. Econ.nauk / Khabarovsk State Academy of Economics and Law. - Khabarovsk. - 2005 - 218 sec.

БОЛАШАҚ МАМАНДАРДЫҢ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖӘНЕ ДАМЫТУДА ЖОБАЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МАҢЫЗЫ

С.Ш. АСРАНДИНА
С.Д. АТАБАЕВА
Г.И.ЕРНАЗАРОВА
Р.А. АЛЫБАЕВА
С.С.КЕНЖЕБАЕВА
С.А. ШОЙНБЕКОВА
әл-Фараби атындығы Қазақ ұлттық университеті, asaltanat@yandex.ru

Түйіндеме

Тұлға және оның мүмкіндіктерін дамытуға бағыт алу дәстүрлі білім беру технологияларына өзгеріс енгізуді талап етеді. Еңбек нарығында жоғары оқу орны түлектеріне қойылатын басты талаптардың бірі өз мамандығы бойынша жоғары жетістіктерге жетуге мүмкіндік беретін іс - әрекетті ұйымдастыра алу қабілетінің болуы, өз іс - әрекетіне талдау жасай алу іскерлігі, кәсіби дағдыларын жетілдіре алу іскерлігі, жаңа кәсіби белестерді меңгере алуы, мұның барлығы тұлғалық потенциалды өзектендіру арқылы мүмкін болады.

Кілт сөздер: құзіреттілік, тұлға, технология, білім беру, конференция.

Ұлттың бәсекеге қабілеттілігін арттырудың басты құралы білім болып табылатындықтан, бүгінгі күні жоғары оқу орындарында дайындалатын мамандарға ерекше талаптар қойылған. Біліктілігі жоғары жас мамандар барлық жаңаны айырықша қабылдағыш, өмірдегі өзгерістерге бейімделгіш, мол әлеуеті мен шығармашылық зияткерлік энергиясы бар және әлеуметтік белсенді қызметке дайын, тәжірибеге жаңа идеяларды, бастамалар мен технологияларды жылдам ендіруге қабілетті жеке тұлғалық қасиеттерге ие болуы қажет.

Тұлғалық потенциалды дамыту негізінде кәсіби біліктілікті қалыптастыру мәселесінің өзектілігі ең алдымен жоғары білім беру жүйесінің модернизация және жаңартылуына деген мемлекеттік тапсырыспен түсіндіріледі. Тұлға және оның мүмкіндіктерін дамытуға бағыт алу дәстүрлі білім беру технологияларына өзгеріс енгізуді талап етеді. Еңбек нарығында жоғары оқу орны түлектеріне қойылатын басты талаптардың бірі өз мамандығы бойынша жоғары жетістіктерге жетуге мүмкіндік беретін іс - әрекетті ұйымдастыра алу қабілетінің болуы, өз іс - әрекетіне талдау жасай алу іскерлігі, кәсіби дағдыларын жетілдіре алу іскерлігі, жаңа кәсіби белестерді меңгере алуы, мұның барлығы тұлғалық потенциалды өзектендіру арқылы мүмкін болады.

Жобалық білім беру болашақ мамандардың кәсіби құзыреттілігін қалыптастырудағы маңызды әрі табысты әдістерінің бірі болып табылады. Сонымен қатар, жобалық білім беру - дидактикалық жүйе ретінде, ал жобалық білім беру әдісі сол жүйенің компоненті ретінде, яғни білімдердің интеграциясын, сонымен қатар, олардың өзектілігін айқындайтын, практикада қолдануды және жаңа білім алуды көздейтін педагогикалық технология ретінде қарастыруға болады.

ЖОО - да кәсіптік білім беру сапасы оқу және оқудан тыс процестерде инновациялық модельдер мен технологияларды еңгізу, сондай - ақ, негізгі және қосымша білім беру

бағдарламаларының принциптерін, олардың өзара сабақтастығын және көп деңгейлігін, әлеуметтік әріптестіктің негізінде қалыптастырылатын оқыту және тәрбиелеу формаларын дамыту арқылы жүзеге асырылады [1-4].

Студенттерге сабақтан тыс уақытында жобалық оқыту формаларын «қосымша білім беру блогі» ретінде ендірудің маңыздылығы айқындалған. Жобалық оқыту технологияларын қолдану студенттерге өзіндік еркіндік беруге; білім мен ғылымға деген қызығушылықтары (танымдық, іздемпаздық, жаңашылдық т.б.) мен құштарлықтарын арттыруға, белсенділіктерін ынталандыруға, тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру және дамытуды үздіксіз жүргізуге негізделген [5-7].

Жобалық оқыту формаларын «қосымша білім беруде» қолдану мақсаты: студенттердің танымдық қызығушылықтарын арттыру, олардың тұлғалық құзыреттілігін айқындайтын интеллектуалдық, шығармашылық және коммуникативтік қабілеттерін дамыту негізінде ақпараттық қоғамда өз ресурстары мен мүмкіндіктерін, кәсіби біліктілігін шеберлікпен, толық әрі дұрыс бағытта тиімді қолана білетін, өміршең, бәсекеге қабілетті тұлғаларды қалыптастыру мен дамытуды көздейді.

Жобалық оқыту міндеттеріне, студенттердің білім алуына қолайлы жағдайлар жасау нәтижесінде келесі құзыреттіліктерді қалыптастыру:

- ✓ ғылыми ақпарат көздерін пайдаланып, білімдерін өз бетінше толықтыруға дағдыланады;
- ✓ алған білімдері негізінде танымдық және практикалық проблемалардың шешімін табуға машықтанады;
- ✓ топтық жұмыстарды орындау барысында коммуникативтік іскерлік қабілеттіліктері қалыптасады;
- ✓ зерттеу жұмыстарын жүргізу қабілеттерін (проблемалық мәселелерді айқындау, түрлі ақпараттық көздерден мәліметтерді жинақтау және оларды сараптау, топтасыру, жүйелеу; тәжірибелік жұмыстарды жоспарлау, жобалау және орындау, бақылау жұмыстарын жүргізу, алынған мәліметтерді тіркеу және оларды талдау, тиісті қорытындлар мен тұжырымдар жасау, гипотизалар құрастыру) дамытады;
- ✓ жүйелі ойлау қабілеттерін дамытады;
- ✓ оқу – танымдылық, шығармашылық, ақпараттық – коммуникативтік, рефлекстік тәсілдерді меңгереді;
- ✓ негізгі құзыреттіліктерді: құндылық - мағыналық, оқу - танымдық, ақпараттық, коммуникативтік қызметтерді игереді [8 -11].

Мақалада жоғары оқу орындарында «5В060700» – Биология мамандығының 2-ші курс студенттеріне оқылатын «Өсімдіктер физиологиясы» курсының оқу - әдістемелік бағдарламасына жобалық оқытудың инновациялық технологиясын ендіру моделі қарастырылған.

Курсты оқыту бағдарламасында өсімдік клеткасының физиологиясы, фотосинтез, тыныс алу, өсімдіктердің су алмасу физиологиясы, минералды қоректену, фиторемедиация, өсімдіктердің өсуі мен даму процестері жан - жақты қарастырылады. Осы процестерді зерттеу мақсатында зертханалық жұмыстардың әдістемелері беріледі.

Курсты оқыту мақсаты мен міндеттері: өсімдіктер физиологиясын қамтитын барлық процестердің ғылыми - теориялық және практикалық негіздермен таныстыру. Өсімдік организміндегі тіршілік әрекеттерінің ішкі тетіктерін - механизмдерін, заңдылықтарын, сыртқы орта жағдайларына байланыстылығының негіздерін ашып, оларды адам қоғамының игілігіне байланысты өзгертіп, игерудің әдістерін айқындау.

Курсты оқыту барысында студенттер алған теориялық білімдерін зертханалық сабақтарда тәжірибелерді және шағын ғылыми жобаларды орындау арқылы жан – жақты пысықтауға мүмкіндіктер қарастырылады.

Ғылыми жоба бағдарламалары зертханалық жағдайда дәнді дақылдардың (бидай, қара бидай, арпа, сұлы) бірқатар қолайсыз орта факторларына (қуаңшылыққа, тұзға, ауыр металдарға т.б.) төзімділігін зерттеуге арналған. Ғылыми жобалардың тақырыптары пәнді оқытудың сегізінші апталарынан бастап 3 - 4 студенттерден құрылған шағын командаларға беріледі. Ғылыми зерттеу жұмыстарын орындауда студенттерге өзіндік еркіндік берілетіндіктен (зерттеу объектілерін таңдау, өздерінің сұраныстары бойынша сабақтан тыс уақытында қосымша бақылау жұмыстарын жүргізу, тәжірибелердің бағытын одан әрі модификациялау және дамыту т.б.), оқыту процесі барысында олардың танымдық, қызығушылық, іздемпаздық, ұйымдастырушылық, жауапкершілік т.б. қасиеттерінің толық ашылуына мүмкіндік беріледі. Әйтсе - де, студенттердің ғылыми зерттеу жұмыстарының дұрыс орындалуы оқытушының тікелей бақылауында болады, тәжірибелердің орындалуына үздіксіз бағыт – бағдарын, кеңесін беріп, қажетті жағдайларда түзетулер енгізіп отырады.

Оқыту процесінде студенттер алған теориялық білімдерін практикалық жұмыстарымен ұштастыра отырып, өздеріне берілген ғылыми жобаларды орындауға кіріскен күннен бастап тәжірибелер қоюға аса қызығушылық танытатыны, күтілетін нәтижеге қол жеткізу мақсатында белсенді еңбектену керектігін сезінетіні байқалды. Курсты оқытудың соңғы (14,15-ші) апталарында студенттердің алған білімдерін айқындайтын, 2 турды (топ ішілік, топ аралық) қамтитын ғылыми - практикалық конференция өткізіледі.

Конференцияны өткізу мақсаты: студенттерді ғылыми - зерттеу жұмыстармен айналысуға қызықтыру, олардың оқу - танымдық, творчестволық қабілеттерін ашу көзделеді. Студенттердің «Өсімдіктер физиологиясы» курсын оқып, білім алу негізінде орындаған ғылыми жобалардың нәтижелері мен жетістіктерін көпшілік алдында талқыланады. Конференция соңында үздік жобалар иелері дипломдар мен мақтау қағаздарымен марапатталады. Сондай-ақ, үздік жобалардың ішінде оқ бойы озып шыққан команданың ғылыми - зерттеу нәтижелері ҚазҰУ -нің Биология және биотехнология факультетінде жыл сайын өткізілетін жас ғалымдардың конференциясына қатысуға ұсыныстар берілді. Оқытудың бұл әдісін қолдану соңғы 6 жылда дәстүрлі үрдіске айналған.

Осының айғағы ретінде 2016 жылы әл - Фараби атындағы ҚазҰУ, Биология және биотехнология факультетінде, Биотехнология кафедрасының оқытушылары мен «5В060700 - Биология» мамандығының 2 курс студенттері ұйымастырған «Green Campus» бағдарламасы аясында «Өсімдіктердің қолайсыз сыртқы орта факторларға төзімділігі» тақырыбында өткізілген ғылыми - практикалық конференция нәтижелерін атап өтуге болады.

Конференция барысында студенттер орындаған ғылыми - зерттеу жобаларын қорғау арқылы, өсімдіктер физиологиясы саласы бойынша меңгерген теориялық және практикалық

білімдерін түрлі сайыстарға (тест сұрақтарына жауап беру, эссе жазу, шектелген уақыт аралығында тақырыпқа сай ребустарды, сөз жұмбақтарды шешу, команда девизі мен эмблемасын жасау, т.б.) қатыса отырып көрсете білді, сондай - ақ, жас ғалым ретінде әр түрлі сыртқы орта факторлардың әсерінен өсімдіктердің өніп - өсу белсенділігін зерттеу тақырыбына арналған ғылыми - зерттеу жобаларын жоспарлау және орындау, алынған нәтижелерді талдау, тиісті теориялық тұрғыдан қорытындылар мен тұжырымдар жасауды толық игергендіктерін көрсетті. Студенттер өздерінің және әріптестерінің жасаған ғылыми ізденістерінің нәтижелері мен жетістіктерін үлкен қызығушылықпен тыңдап, өздерінің ұшқыр әрі жүйрік ойларымен бөлісе отырып, сын тұрғысынан қызу талқыға салды, сондай - ақ, ортаға тасталған мәселелердің шешімдерін бірлесе отырып табуға тырысты, әрі өзара тәжірибелермен алмасты.

Конференция соңында әділқазылардың (профессор оқытушылар құрамы мен студенттреден құрылған) шешімімен ғылыми жобаларын жоғары дәрежеде қорғап, үздік шыққан командалар дипломдармен (I - ші дәрежелі диплом – «Biofuture»; II - ші дәрежелі диплом – «Biolife»; III - ші дәрежелі диплом – «Тулпар») және мақтау қағаздарымен («Жас қыран» және «Болашақ») марапатталды. Көрермендер мен жанкүйерлер ретінде белсенді қатысқан студенттерге (плакат, банер, буклеттер т.б. дайындау, сайыстарға қатысу, командаларға рухани демеушілік көрсету) ынталандыру мақсатында сыйлықтар үлестірілді. Конференция өте әсерлі әрі қызықты өткені соншалық, студенттер ұйымдастырушы оқытушыларға алғыс айта отырып, болашақта осындай конференциялар мен білім сайыстарының жиі өткізілуіне өз ұсыныстары мен тілектерін білдірді.

Конференцияның 1-ші турының өткізілуі

Конференцияның 2-ші турының өткізілуі мен марапаттау рәсімі

Жоғарыда келтірілген жобалық білім беру моделін ЖОО - да өсімдіктер физиологиясы курсын оқытудың тиімді методологиялық құралдардың бірі ретінде қарастыруға болады. Педагогикалық және психологиялық тұрғыдан қарағанда, біріншіден, студенттер ғылыми жобаларды орындау барысында өсімдіктер физиологиясының теориялық негіздері және принциптерімен (өсімдік клеткасының физиологиясы, фотосинтез, тыныс алу, өсімдіктердің су алмасу физиологиясы, минералды қоректену, фиторемедиация,

өсімдіктердің өсуі мен даму процестерін, өсімдіктердің қолайсыз жағдайларға төзімділігі) танысып, тәжірибе жүзінде өсімдіктердің физиологиялық процестерін зерттеуге арналған, зертханалық жағдайда орындалатын модельдік әдістерін игеруге мүмкіндік беретіні айқындалды. Екіншіден, білім алушылар ғылыми жобаны жоспарлауға, негіздемесін жазуға, оны тиісті талаптарға сәйкес рәсімдеуге, бағдарлама шеңберінде тәжірибелер жүргізуге, зерттеу нәтижесінде алынған сапалық және сандық мәліметтерді статистикалық өңдеуден өткізуге, теориялық және практикалық тұрғыдан тиісті тұжырымдар, қорытындылар мен ұсыныстар жасауға, ғылыми есеп жазуға және ізденістер нәтижелерін көпшілік алдында талқыға салуға машықтанады. Үшіншіден, конференцияның бағдарламасын жасау және өткізу шаралары студенттердің басқаруына берілетіндіктен, дайындық барысында әрі шараны өткізу уақытында жеке тұлға бойындағы басқарушылық, ұйымдастырушылық, іскерлік, жауапкершілік т.б. қасиеттерінің айқындалып, одан әрі ашыла түсуіне, ұжым мүшелерінің өзара сыйластық, ауыз біршілік, ізгілік, әділдік т.б. қасиеттерінің арта түсуіне мүмкіндік туады.

Қорыта айтқанда, жоғары оқу орындарының биология, биотехнология, экология және педагогика мамандықтарында оқитын студенттерге арналған «Өсімдіктер физиологиясы» курсын оқыту бағдарламасына инновациялық оқытудың жобалық білім беру әдістерін ендіру студенттердің өсімдіктер физиологиясы саласын қамтитын ғылыми - теориялық және практикалық негіздері мен принциптерін жоғары дәрежеде игеруге мүмкіндік беретін тиімді құрал ретінде қолдануға болатыны тәжірибе жүзінде айқындалды. Демек, білім беру үрдісінде инновациялық технологияларды қолдану бүгінгі күннің заман талабына сай, еңбек нарығының сұранысына ие, бәсекелестікке қабілетті, мобильді, белсенді тұлғаны қалыптастырда маңызы зор екеніне күмән тудырмайтыны анықталды.

Қолданылған әдебиеттердің тізімі:

1. Нордман И.Б. Взаимодополнение парадигм как условие эффективной организации самостоятельной работы студентов // Теория и практика общественного развития. 2015. № 18. – С. 38-42.
2. Боков, Л.А. Технология группового проектного обучения в вузе как составляющая методики подготовки инновационно - активных специалистов // Современные проблемы науки и образования. 2013. – № 6. - С. 15-23.
3. Нордман И.Б. Сочетание различных образовательных парадигм как условие эффективной организации контрольно –оценочной деятельности в вузе // Теория и практика общественного развития. 2015. № 21. - С. 268 - 270.
4. Автюхов А.В. Проектное обучение в высшей школе: проблемы и перспективы // Высшее образование в России. 2010. – № 10. - С.26 - 29.
5. Зерщикова, Т. А. О способах реализации метода проектов в вузе // Проблемы и перспективы развития образования: материалы международной научной конференции, Т. II. — Пермь: Меркурий. 2011. - С. 79 - 82.
6. Елизарова Е.А. Сущностный анализ проектной деятельности // Вестник Самарского государственного технического университета. Серия: Психолого - педагогические науки. 2012. № 1. С. 66-71.
7. Нефедова Н.А. Внеучебная деятельность как инновационный блок воспитательной системы вуза // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. 2012. № 3. - С. 250 - 252.

8. Руденко И.В. Воспитание в профессиональном контексте // Вектор науки ТГУ. 2012. № 1. - С. 259-262.
9. Руденко И.В., Алиева Л.В. Внеучебная деятельность современного вуза как пространство формирования личности студента // Вестник Гуманитарного института ТГУ. 2011. Т. 3. № 3. - С. 7 - 9.
10. Тарасова Е.О. Проектная деятельность как технология развития ключевых компетенций будущих специалистов // Вестник Самарского государственного технического университета. Серия: Психолого - педагогические науки. 2009. № 1. С. 99 -106.
11. Нефедова Н.А. Проектный метод в блоке дополнительного образования вуза // Вектор науки ТГУ. Серия: Педагогика, психология. 2013. № 2. – С. 228 - 230.

СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ В КАЗНУ ИМ. АЛЬ-ФАРАБИ

С.Д.АТАБАЕВА
С.Ш.АСРАНДИНА
С.А.ШОИНБЕКОВА
Г.И.ЕРНАЗАРОВА
КазНУ им.аль-Фараби, gulzira.ernazarova@rambler.ru

Аннотация

Основная цель КазНУ им. аль-Фараби – обеспечение высокого качества образования на основе сохранения его фундаментальности и направленности на удовлетворение потребностей личности общества и государства. Так указано в Политике КазНУ им. аль-Фараби. Другими словами задача нашего университета - подготовка специалистов, отвечающих современным требованиям рынка труда, которые обладают хорошими знаниями и способностью к самосовершенствованию.

Ключевые слова: процесс, образования, качество, требования, методы.

Основная цель КазНУ им. аль-Фараби – обеспечение высокого качества образования на основе сохранения его фундаментальности и направленности на удовлетворение потребностей личности общества и государства. Так указано в Политике КазНУ им. аль-Фараби. Другими словами задача нашего университета - подготовка специалистов, отвечающих современным требованиям рынка труда, которые обладают хорошими знаниями и способностью к самосовершенствованию.

В связи с этим коренным образом поменялись требования к квалификации преподавателя. Полностью модернизировалась система оценки и контроля знаний.

В условиях кредитной технологии преподаватель не выступает в учителя в классическом понимании, преподаватель выступает в роли направляющего, в роли указывающего направления.

Изменилась роль преподавателей. Все преподаватели нашего университета готовят презентации к лекциям. Все лекции размещаются в системе Интранет, откуда студент еще до начала лекции может скачать нужный материал. Студенты в конце учебного года выбирают дисциплины из перечня элективных дисциплин по данной специальности и преподавателя.

Современные методы преподавания, как проектное обучение, метод case-study и др. направлены на развитие навыков самостоятельной работе студентов, которые раскрывает способности студентов, повышает мотивацию, развивает навыки и умения, способствуют умению правильно организовывать свою работу, планировать действия для достижения конечной цели.

Существует разработанная Д. Колбом модель 4-этапного цикла обучения. Согласно этой модели люди обучаются одним из 4-х способов:

1. Через опыт – получение результата опыта, с помощью проб и ошибок.
2. Через наблюдение и рефлексию - критическое размышление над опытом
3. С помощью абстрактной концептуализации – приходит к выводу, планирует изменения
4. С помощью активного эксперимента – применение на практике, экспериментальная проверка.

Рефлексия - способность сознания человека сосредоточиться на самом себе. Рефлексия в образовании чувственно-переживаемый процесс осознания субъектом. Согласно теории, имеются следующие формы образовательной рефлексии - устное обсуждение, письменное анкетирование, графическое изображение

происходящих изменений (самочувствия, уровня познания личной активности, самореализации). Рефлексивные записи студентов очень ценный материал для корректировки образовательного процесса

Существует **информативный путь обучения и трансформативный.** Первый путь основан на передаче информации, оцениваем, как запомнил студент данную информацию. Второй путь предполагает оценку реальных изменений, происходящих в его сознании. Например, оценивается его умение сопоставлять факты, анализировать, делать выводы.

Безусловно трансформативный путь используется широко, особенно во время выполнения студентами самостоятельных работ (СРС). Задания даются таким образом, что студент должен систематизировать свои знания. На первых курсах обучения студент должен представить информацию в виде графика, таблицы или схемы согласно поставленной теме. Он не может сделать работу, предварительно не оценив, не проанализировав к примеру, к какому типу, категории относится данный элемент (например, тип фотосинтеза, виды растений, особенности биохимии данного типа фотосинтеза и т.д.). Здесь недостаточно просто знания данной темы, а важно интегрировать знания.

Пример: Представить в виде схемы или таблицы преимущества и недостатки типов фотосинтеза. Схема должна быть наиболее информативной. Лучшие студенты включают туда все. Определения, биохимические процессы, виды растений (представители), районы распространения и др. Слабые студенты ограничиваются названиями типов и представителями. Соответственно этому ставится оценка.

На более старших курсах студент выбирает любую научную статью на английском языке по данному разделу физиологии растений. Затем он должен провести анализ, сделать собственные выводы и представить критические замечания и представить собственное видение проблемы и путь решения данной проблемы.

Метод проектов предполагает решение определенной проблемы, и направлен на получение результата. Проектный метод при контекстном обучении максимально приближен к будущей профессиональной деятельности. Студенты при этом работают творчески, сами делают свой выбор и проявляют инициативу, самостоятельно проводят исследования. Студент учится в

соответствии со своими способностями, применяя все свои компетенции. С другой стороны, в процессе подготовки проекта развиваются межличностные компетенции: умение общаться, высказывать свою точку зрения, показать свои лидерские качества, а также умение уважать чужое мнение. Все это студенту пригодится в будущей профессиональной деятельности.

На начальном этапе можно применять *исполнительский проект.* Он выполняется при непосредственном руководстве преподавателя, так как у студентов нет еще опыта самостоятельного поиска. Более высокий уровень – это *творческий* проект, когда студенты выдвигают свою идею проекта и план действий и реализуют его сами. Проекты могут выполняться индивидуально или в группе.

Цели проекта могут быть *когнитивные* – познание объектов окружающей среды, *оргдеятельные* – овладение навыками самоорганизации, *креативные* – творческие цели, конструирование, моделирование, проектирование.

Большое внимание должно уделяться методу ассоциограмм, в котором в графическом виде можно представить определенный процесс, либо взаимосвязь процессов, структур и т.д. Этот метод связывает образное мышление и логическое, аналитическое. Еще один современный метод, который используется для самосовершенствования, самореализации студентов – это метод case-study. Он относится к неигровым методам имитационным методам. Цель метода - анализ ситуации - case, которая возникла в конкретном случае в той или иной профессиональной деятельности и выработка практического решения, наилучшего в данной ситуации. Характерная особенность - создание проблемной ситуации на основе фактов из реальной жизни. Все эти современные методы способствуют повышению саморазвития, самосовершенствования и самореализации студента. В условиях кредитной технологии преподаватель не выступает в роли учителя в классическом понимании, преподаватель выступает в роли направляющего, в роли указывающего направления. Это поворачивает сам процесс образования таким образом, что главным действующим лицом здесь является сам обучаемый, а не обучающий. Это способствует развитию творческих способностей обучаемого, способность выдвигать идеи, предлагать способы решения проблем, принимать наиболее верное решение.

Контроль и оценка результатов образования включают различные этапы - этап диагностики, промежуточный этап, финальный контроль. Преподавателем оцениваются такие когнитивные умения и навыки, как понимание, анализ, диагностика, интерпретация, оценка, постановка задач и их решение, принятие решений. Согласно Б.Блуму области учебной деятельности делятся на когнитивную (умственные навыки, развитие интеллектуальных способностей), эмоциональную (чувства и эмоции, отношение), психомоторная - физические умения и навыки.

При формативном методе на каждом занятии проставляются оценки, студенты могут до рубежного контроля исправить плохую оценку, взять дополнительное задание и т.д. На завершающем этапе используется *суммативный* метод оценки и контроля, выявляется результат обучения студента за семестр, студент сдает экзамен в письменном виде. Здесь оцениваются достижения студента за семестр, его знания.

Студенты участвуют в научных конференциях и публикуются не только в отечественных, но и в зарубежных журналах. Лучшим студентам профессора университета вручают разовые стипендии для поощрения их исследовательской деятельности. Выпускники нашего факультета очень востребованы НИИ, у нас тесные связи с Институтом биологии и биотехнологии, с Институтом микробиологии, Институтом биохимии и молекулярной биологии им. Айтхожина и др.

Наш университет имеют связи с ведущими университетами ближнего и дальнего зарубежья, как Россия, Белоруссия, США, Германия, Франция, Бельгия , Япония, и др. Магистранты второго курса могут выезжать в зарубежные вузы для прохождения практики. В этом году магистранты по специальности «Биология» побывали в Германии. Докторанты на втором и третьем году обучения должны проходить стажировку в ведущих зарубежных университетах и выполнить часть исследовательской работы. Эти стажировки трудно переоценить, так как не на словах, а наделе докторанты могут увидеть как поставлена наука в развитых странах. Они приезжают оттуда, полные энтузиазма и энергии, так как начинают ощущать необходимость знаний, опыта и видят широкую перспективу для приложения своих знаний в будущей профессии. Коренным образом меняется отношение к учебе к работе. Эти стажировки как нельзя лучше подготавливают докторанта к будущей профессиональной деятельности, где пригодятся все его приобретенные компетенции: инструментальные, межличностные, системные, предметные.

PRESENTEİSM VE ÖRGÜTSEL SESSİZLİK KAVRAMLARINA YÖNELİK BİR LİTERATÜR TARAMASI

A LITERATURE REVIEW FOR PRESENTEISM AND ORGANIZATIONAL SILENCY

Şerife KARAGÖZ
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, krgz_srf@hotmail.com

ÖZET

Literatürde; hasta iken işyerinde bulunma olarak adlandırılan presenteeism, sağlık ve üretkenlik açısından bir takım sorunlar yaratarak, işgörenlerin genel sağlığını etkileyebilmekte ve işletmeleri önemli maliyet kayıpları ile karşı karşıya bırakmaktadır. Örgütsel sessizlik, ise işgörenlerin çeşitli sebeplerden dolayı, örgütsel konular ile ilgili düşünce ve önerilerini dile getirmekten kaçınmaları olarak tanımlanmaktadır. Bu iki kavramın iş yaşamında birbirini etkileyeceği varsayılmaktadır. Dolayısıyla işgörenlerin etkinlik ve verimliliğini de olumsuz yönde etkileyeceği varsayımlar arasındadır. Çalışmada, presenteism yani işte var olamama durumu ve örgütsel sessizlik kavramları ile iligili literatür taraması yapılmış olup, bu kavramların gelişimleri ve birbirlerine etkileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel Sessizlik, Presenteism, Literatür Taraması.

ABSTRACT

In the literature; Presenteeism, referred to as being in the workplace while the patient is ill, can affect the general health of the occupants by creating a number of problems in terms of health and productivity and confronts the operators with significant cost losses. Organizational silence is defined as the avoidance of expressing thoughts and suggestions about organizational issues due to various reasons of businessmen. These two concepts are assumed to affect each other in business life. Therefore, it is among the assumptions that the efficiency and efficiency of the businessmen will affect the negative. In the study, the literature related to the concepts of presenteism, ie the inability to exist at work and organizational silence, has been searched and the development of these concepts and their interactions are emphasized.

Keywords: Organizational Silency, Presenteism, Litterature Review.

TÜRKİYE EKONOMİSİNDE SEKTÖREL DİNAMİKLER: LOJİSTİK

SECTORIAL DYNAMICS IN TURKEY'S ECONOMY: LOGISTICS

Doç. Dr. Taner AKÇACI
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, akcaci@kilis.edu.tr

ÖZET
Türkiye ekonomisindeki sektörel eğilimlere bakıldığında gelişmiş ülkelerin geçirdiği bir yapısal dönüşüm sürecinin yaşanmakta olduğu görünmektedir. Hizmetler ve sanayi sektörlerinin ekonomi içerisindeki payı artarken, tarım sektörünün göreli önemi azalmaktadır. Lojistik hizmetler, malların üretim ve dağıtım akışını düzenlemesi ve bu sürecin devamlılığının sağlanması açılarından Türkiye ekonomisi için çok büyük öneme sahiptir. Ulaştırma ve lojistik sektörünün dünya ekonomilerindeki payı milli genel olarak milli gelirin yüzde onunu teşkil etmektedir. Türkiye ekonomisinde ise lojistik sektörünün milli gelirden aldığı pay bu oranın çok altındadır. Bu durumun temel sebebi, lojistik faaliyetlerin ağırlıkla üretici firmalar tarafından sunulması ve lojistik hizmetlerdeki dış kaynak kullanım oranının düşük olmasıdır. Lojistik sektörü, Türkiye ekonomisinde istihdam oluşturmada ve büyüme potansiyeline etkisi açısından öne çıkan sektörlerden birisidir. Bu çalışmanın temel amacı, lojistik sektörünün imalat ve dış ticaret sektörü arasındaki ilişkiyi analiz etmektir. Alt yapının oluşmasıyla 1990 sonrasında atılıma geçen ve 2000'li yıllarda kalite çıtasını yükselterek dinamik bir sektör haline gelen Türk lojistik sektörü gelişim potansiyeli bakımından diğer sektörlere de katkı sağlayarak büyüme potansiyelini artırmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Lojistik, Sektörel analiz, Büyüme.

ABSTRACT
When having a look at the trends in Turkey's Economy, it is seen that the developed countries has been within a process of structural transaction. While the shares of services and industry sectors increase in the economy, agriculture's share has been losing its relative importance. Logistic services are quite significant for Turkey's Economy in terms of organizing the stream of producing and distributing goods and maintaining the process. Transportation and logistics sector has generally hold 10 per cent of countries' GDP worldwide. However, the share of logistic sector has got from the GDP is far below the proportion of the world level in the Turkey's Economy. The main reason of this, logistic activities are mostly presented by production firms and external basis usage rate of logistic services are too low. Logistic sector is also one of the prominent sectors which is providing employment and influencing growth potential. Leading purpose of the paper is to analyse the relationship among logistic sector, manufacturing sector, and foreign trade. After completing infrastructure in 1990, Turkish logistic sector has been become a dynamic sector by making its quality higher. Furthermore, it increases the growth potential by contributing other sectors' improvement potential.
Keywords: Logistics, Sectorial Analyse, Growth

TÜRKİYE İLE BAĞIMSIZ TÜRK CUMHURİYETLERİ ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLERE TEORİK BİR BAKIŞ

THEORETICAL OVERVIEW OF ECONOMIC RELATIONSHIPS BETWEEN TURKEY AND INDEPENDENT TURKISH REPUBLICS

Yrd. Doç. Dr. Mustafa METE
Gaziantep Üniversitesi, mete@gantep.edu.tr
Funda MERMERTAŞ
Gaziantep Üniversitesi, famermertas@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada 1991 de Sovyetler birliğinden ayrılarak bağımsızlığını kazanan, Türkiye ile soy, tarih, dil, din ve kültür birliği bulunan Türk Cumhuriyetleri ele alınmıştır. Türkiye'nin bu ülkelerle ekonomik entegrasyonu da son derece önemlidir. Türk Cumhuriyetleri ile tarihi ve soy bağı olması Türkiye'nin bölgesinde saygın bir güç olması açısından son derece önemlidir. Bu ülkelerdeki genç nüfus ve yeraltı kaynakları bakımından da zengin oluşu Türkiye'nin bu ülkelerle ekonomik ilişkilerini geliştirmesi Türkiye'yi bulunduğu konumda önemli bir aktör yapacaktır. Çünkü bu ülkelerin teknolojik yetersizlikleri ve teknolojiyi kullanma kabiliyetleri olmadığından Türkiye bu ülkelere destek olabilir. Türkiye bu desteği karşılığında bu ülkelerdeki yeraltı kaynaklarının işlenerek Türkiye üzerinden Avrupa pazarlarına ulaşması Türkiye'nin stratejik önemini arttıracaktır. Atatürk'ün 1937 de söylediği gibi "bugün dostumuz ve müttefikimiz olan ülkeler içerisinde soydaşlarımız vardır yarının ne getireceğini kimse bilmez bu ülkelere karşı Türkiye ekonomik ve sosyal yönden hazırlıklı olmalıdır'' sözünden hareketle bu cumhuriyetlerle olan sosyal ilişkilerin yanı sıra ekonomik ilişkilerin gelişmesi noktasında da Türkiye gereken önemi vermelidir. Bu çalışmada da Türkiye'nin bağımsız Türk cumhuriyetleri ile olan ekonomik ilişkileri teorik olarak detaylı bir şekilde incelenerek bir sonuca ulaşılmıştır. Azerbaycan'ın yeraltı kaynağı olan petrol ve doğalgaz bakımından zengin oluşu ülkeye ekonomik ve stratejik olarak önem sağlamış Türkiye'den ise başlıca mobilya aksam parçaları, kabuklu meyveler ve inşaat malzemeleri ithal ettiği tespit edilmiştir. Türkiye'nin Kazakistan'a en fazla ihracat yaptığı kalemler arasında mücevherci eşyaları, demir çelik, kazak süveter ve kuru baklagiller yer alırken ithalatında ise bakır, bakır alaşımları, petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar yer almaktadır. Türkiye'nin Özbekistan'a olan ihracatında ise bebek bezleri, mensucat, havlu, sentetik boya, buzdolapları, dondurucu kalemleri yer alırken ithalatında ise bakır, bakır alaşımları, çinko ilk sıralarda yer almıştır. Türkiye'nin Türkmenistan ile olan ekonomik ilişkilerinde ise Türkmenistan'a demir çelik, inşaat malzemeleri, alüminyum çubuklar ihraç ederken Türkmenistan'dan ise çoğunlukla pamuk ve petrol ithal ettiği görülmektedir. Türkiye'nin Kırgızistan ile olan ekonomik ilişkileri ise Türkiye'nin ihracatı her zaman ithalatından daha fazla olmuştur. Özellikle kazak, hırka, örme, havlu, bebek giyim eşyası ihracatında ilk sıralarda yer alırken ithalatında ise altın, pamuk, bakır kalemleri yer almıştır. Türkiye'nin bu ülkelerle ekonomik ilişkilerinin beklenen düzeyde olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türk cumhuriyetleri, Ekonomik Göstergeler, Dış Ticaret Hacmi, Türkiye Ekonomisi

ABSTRACT

In this study, the Turkish Republics, which had been separated from the Soviet Union in 1991 and gained their independence, which have ancestry, history, language, religion and culture association with Turkey have been examined. The economical integration of Turkey with these countries is very important. It is very important to be a respectable power in the territory of Turkey because of having a historical and ancestry association with Turkish Republics. Since these countries rich in

terms of young population and underground resources it is very important for Turkey to improve its economic relations with these countries for being an important actor in its current position. Because, Turkey can support these countries since they do not have technological efficiency and the ability to use the technology. The fact that underground resources in these countries are handled with the support of Turkey and reaches European markets through Turkey will increase the strategic importance of Turkey. Considering the following sentence that Atatürk pointed out in 1937, "Today we have our compatriots in the countries we are friends and allies, nobody knows what tomorrow will bring, and Turkey must be ready for economic and socially" in addition to social relations Turkey should give the necessary attention to improve economic relations with these republics too. In this study, the economic relations of Turkey with the independent Turkic republics have been studied in a theoretical way and reached a conclusion. It has been determined that Azerbaijan has an economic and strategic importance to the country since it is rich in underground resources such as petroleum and natural gas, while it imports mainly furniture parts, shell fruits and construction materials from Turkey. Jewelry items, iron and steel, sweaters and dry legumes, while imports include copper, copper alloys, petroleum gases and other gaseous hydrocarbons are among the most exported goods by Turkey to Kazakhstan. While baby clothes, textiles, towels, synthetic paints, refrigerators and freezers are among the exported goods from Turkey to Uzbekistan; copper, copper alloys and zinc are found in the first place of the imported goods. It is seen that while Turkey exports commonly iron-steel, construction materials and aluminum bars to Turkmenistan, imports mostly cotton and petroleum from Turkmenistan. In Turkey's economic relations with Kyrgyzstan, Turkey's exports have always been higher than imports. Especially sweaters, cardigans, knitwear, towels, baby clothing goods are in the first place of exported goods, gold, cotton, copper items were included in imports. It has seen that Turkey’s economic relations with these countries are not at the expected level.

Keywords: Turkish Republics, Economic İndicators, Foreign Trade Volume, Turkish Economy

РАЗУМ КАК ВЫСШЕЕ БЛАГО В ФИЛОСОФИИ АБУ НАСРА АЛЬ-ФАРАБИ

MIND AS THE HIGHEST GOOD IN THE PHILOSOPHY OF ABU NASR AL-FARABI

А.С.СЫРГАКБАЕВА
д.филос.н., профессор, КазНУ им. аль-Фараби, akmaral.s.pro@gmail.com

Резюме

Между разумом и нравственностью существует неразрывная связь: чем менее разумен человек, тем менее он соотносит свои интересы и действия со своей сущностью и, как следствие, с интересами и действиями других людей, и, тем менее, он нравственен. Поэтому мысль аль-Фараби о том, что действия человека должен определять разум, а не инстинкты, желания и удовольствия звучит и сегодня очень актуально.

Современный человек нуждается в формировании целей, связанных с достижениями в познании мира и самого себя, нравственном и физическом развитии, преодолении лени и вредных привычек. Чтобы достичь этого, этим надо заниматься регулярно и целеустремлённо, проявляя волевые качества.

ABSTRACT

There are indissoluble reason and morality a de-neker: Less than ten correlate the interests and _s - racket to the essence alay to a interests with less and actions of other people, and, with fly less and, to ten is moral. That _s - racket of the person has to define instinctive desires and pleasures and sounds, and or al-Farabi, it is very urgent.

Needs formation of the purposes connected with achievements in knowledge of the world both the most moral and physical development, overcoming modern counted, laziness and addictions, to be engaged, strong-willed qualities, showing and purposefully lazy a of it.

Разум для аль-Фараби есть не просто одно из психологических свойств человека, а высшее проявление человеческой сущности. Именно этим определяется и высокий статус логики как искусства, культивирующего законы человеческого разума. Действительно, мы обязаны разуму очень и очень многим. Только благодаря ему мы являемся мыслящими существами, имеем способность познавать не только внешний мир, но и мир внутри себя, можем осуществлять созидательную и упорядочивающую деятельность в соответствии со своими собственными ценностями и установками. Прежде чем перейти к одному из ключевых учений философии аль-Фараби – учению о разуме – рассмотрим в самых общих чертах социокультурный контекст, в котором оно развивалось.

Дело в том, что в средневековом арабском обществе наблюдался полнейший произвол в понимании разума. Для большинства людей разумным считалось следование нормам шариата или выгодное разрешение какой-либо проблемы или ситуации.

Что представляет собой разум в действительности и в каких значениях люди употребляют слово «разум» – эти вопросы стали темой размышлений аль-Фараби в его трактате «Рассуждение Второго Учителя аль-Фараби о значениях [слова] интеллект» [1]. Поскольку данные вопросы являются довольно сложными, он строго различает шесть значений разума.

Первым значением разума является обыденная и довольно распространенная точка зрения «простолюдинов», отмечает аль-Фараби, которые «не мудрствуя лукаво» пользуются этим словом, когда хотят сказать о человеке, что он разумен.

Второе значение используется в основном теологами, которые либо спекулируют на непросвещенности масс, либо в искаженном виде преподносят философские истины.

Мутакаллимы, например, рассуждая о боге, мироздании, природе добра и зла в категориях рациональности, как правило, способствуют дезинформации масс, отмечает аль-Фараби.

Третье, четвертое, пятое и шестое значения разума являются философскими, а значит истинными, отмечает аль-Фараби. Их смысл он раскрывает на примере четырех трактатов Аристотеля. Третье значение содержится в трактате Аристотеля «Вторая Аналитика». Четвертое – упоминается в шестой книге «Никомаховой этики». Пятое – в трактате «О душе». Шестое – в «Метафизике». Демонстрируя блестящее знание аристотелевского учения о разуме, аль-Фараби вместе с тем привносит в нее новые аспекты, разворачивая собственную концепцию интеллекта.

В духе Аристотеля аль-Фараби выделяет четыре вида интеллекта – потенциальный, актуальный, благоприобретенный и деятельный.

Потенциальный интеллект аль-Фараби определяет как « ... одну из способностей души или нечто, сущность чего способна или готова абстрагировать сущности существующих предметов (формы) от материи» [1, с.23].

Первое, на что следует обратить внимание в этом определении – это общность взглядов Аристотеля и аль-Фараби в толковании разума как *части души*, которая обладает способностью проникать в скрытую от внешнего взора сущность (форму) вещей.

Человек не рождается разумным, а лишь способным к разумности. Разум представляет собой только возможность, способность познания, присущую всем людям. Такая же потенциальная возможность присуща и объектам познания, отмечает аль-Фараби: «В природе всех существующих вещей заложена способность постигаться интеллектом ...» [1, с.28].

Со стороны субъекта познания разум потенциален как как еще не проявившая себя способность познавать. Со стороны объекта разум потенциален, т.к. предмет познания способен постигаться. И в этой дилектике ценно выявление того обстоятельства, что разум способен постичь сущность бытия [2].

Подобные мысли высказывает и Аристотель в «Метафизике». Разум не может существовать без того, что является для него предметом, поскольку всякое мышление есть мышление о чем-нибудь и в этом смысле мыслящее и мыслимое, субъект и объект, безусловно совпадают, отождествляются и находятся в абсолютном равновесии. Эту гармонию мыслящего и мыслимого, когда нет ничего такого, что мешало бы мыслящему мыслить, а мыслимому быть мыслимым, Аристотель называет прекрасным.

Постижение сущности познаваемых вещей, приобретение истинного знания о них приводит к актуализации заложенной в разуме потенциальной способности к познанию. Так потенциальный интеллект становится актуальным и благоприобретенным.

Отношение актуального интеллекта к потенциальному аль-Фараби образно сравнивает с отношением солнца к глазу, который пока пребывает в темноте, обладает лишь потенциальным зрением. … как только глаз получает освещение, он становится актуально видящим ... [1, с. 34]. Подобным образом действует и деятельный интеллект, «…благодаря которому потенциальные умопостигаемые объекты интеллекции становятся актуальными» [1, С. 36].

Деятельный интеллект играет очень важную роль в философской системе аль-Фараби. Ссылаясь на третью книгу аристотелевского трактата «О душе» аль-Фараби отмечает, что деятельный интеллект представляет собой некую абстрагированную форму, которая никогда не была в материи и с нею совершенно не связана. ... Это он превращает ту сущность, которая была в потенции, в актуальный интеллект ... [1, с. 34]. Тем самым он акцентирует

внимание на том, что деятельный интеллект является абсолютно нетелесной субстанцией, не имеющей никакого отношения к материальному миру и на то, что он является посредником в акте превращения потенциального интеллекта в актуальный.

Что из себя представляет деятельный интеллект? Пролить свет на этот особый вид интеллекта поможет обращение к космологии и метафизике аль-Фараби, где учение о разуме выступает в форме учения об «одиннадцати интеллектах».

До рассмотрения метафизики аль-Фараби следует отметить, что начиная с него все восточные перипатетики в понимании бытия придерживаются неоплатонического учения об эманации. «И это не было результатом легковерия или невежества арабоязычных перипатетиков, а тем более отсутствия у них «критических способностей». Усвоение не чистого, а неплатонизированного Аристотеля явилось сознательным, преднамеренным выбором» восточных перипатетиков [3, с. 11].

В космологии аль-Фараби в духе неоплатонизма иерархичность, «вертикальная» модель мира определяют строение космоса. Степень совершенства каждого сущего зависит от его близости к первоисточнику бытия – богу (первосущему, по аль-Фараби), а сам акт творения мира трактуется как чисто мыслительный.

Итак, все сущее, а это, согласно аль-Фараби, надлунный и подлунный мир, стремится к совершенству и расположено в иеарархическом порядке по ступеням совершенства. На высшей ступени совершенства находится первое сущее. На второй расположены вторые причины, на третьей – деятельный разум, на четвертой – душа, на пятой – форма, на шестой – материя.

Сущность первосущего является божественной, созидательной, неиссякаемой и вечной. Оно представляет собой универсальное знание о Вселенной, мыслящий самое себя разум, творящий мир по своему собственному волеизъявлению. Оно свободно от недостатков, ибо его существование совершенно и предшествует в бытии всему прочему, нет ничего совершеннее его, и ничто не может предшествовать ему. Его существование добродетельно и совершенно в самых высших степенях [4, с. 203].

«Бытие … Первого Сущего есть … истечение бытия в бытие других вещей, а бытие всего прочего истекает из бытия его самого» [4, с. 225]. От первосущего исходит способность мышления всем нижестоящим ступеням иерархии, находящимся в надлунном мире, но в разной степени.

Кроме первосущего, или первой причины, или первого разума в надлунном мире есть еще десять разумов, которые аль-Фараби называет «вторыми причинами». Они умопостигают первую причину и порождают следующее бытие. Вторые причины располагаются в девяти сферах: первом небе, сфере неподвижных звезд, сферах Сатурна, Юпитера, Марса, Солнца, Венеры, Меркурия и Луны. Десятый разум – деятельный – не имеет сферы.

Итак, последним в иерархии разумов, исходящих от первого сущего, является деятельный разум, связанный со сферой Луны. Им ограничивается, согласно аль-Фараби, действие эманации. Он обозначает своеобразную границу между надлунным и подлунным миром, между потусторонним и посюсторонним.

Сущность деятельного разума заключается в том, что он является действующим. Он вдыхает жизнь в подлунный мир. Если в надлунном мире ничего не изменяется и не уничтожается, то в подлунном, благодаря ему, все подвержено постоянному движению и изменению.

В подлунном мире «наименее совершенной является … материя; затем последовательно поднимаются по ступеням совершенства — элементы, минералы, растения, животные,

лишенные разума; и, наконец, разумное животное, которое никто не превосходит» [4, 239]. Таким образом, иерархия в надлунном и подлунном мире неодинаковая: в надлунном мире она идет сверху вниз, в подлунном - она идет обратным путем, от низшего к высшему.

В подлунном мире вещи состоят из материи и формы. Материя является основой четырех элементов, разнообразные сочетания которых и образуют подлунный мир. Сочетание четырех элементов управляется не только формами, исходящими от деятельного разума, но и движениями сфер.

Человек в этой картине мироздания находится «посередине», между «путем вниз» и «путем вверх» (от бога, разумов сфер, деятельного разума к земному миру и человеку; от первоматерии к элементам, минералам, растениям, животным — к человеку) [2].

Разум человека развивается лишь в меру приобщения его к деятельному разуму, отмечает аль-Фараби. Между ними происходит постоянный процесс нисхождения и восхождения форм, или понятий: деятельный разум отправляет формы вещей в виде понятий в подлунный мир, а затем, когда эти формы актуализируются в вещах, начинается процесс их восхождения по ступеням совершенства обратно к своему источнику. Тем самым аль-Фараби напоминает нам, что источником человеческого разума является неиссякаемый и вечный источник бытия всего сущего, о чем человек должен всегда помнить, достигая интеллектуального и нравственного совершенства.

Завершая обзор учения аль-Фараби о разуме замечу, что его приверженность рационализму проявляется не только в онтологии и гносеологии, но и в этике.

Подобно тому, как в космосе все сущее стремится к совершенству, так и в обществе каждый человек, согласно аль-Фараби, должен стремиться совершенствовать свою разумную природу, которая бессмертна и вечна.

Цель человеческой жизни состоит не просто в том, чтобы жить, а в том, чтобы жить счастливо. Но в чем же заключается счастье? Не в удовольствиях и наслаждениях, не в достижении успеха, почестей и богатства, сказал бы аль-Фараби. Все это мимолетно и является лишь средством для чего-то более высокого, более субстанциального. Подлинным счастьем он называет постоянное совершенствование разумной природы, отличающей человека от животных, и уподобляющей высшему источнику бытия — Первосущему.

Подводя итоги изложенного можно задаться тем же вопросом, что и аль-Фараби в его трактате «Рассуждение Второго Учителя аль-Фараби о значениях [слова] интеллект». Какой смысл вкладывает современный человек в слово «разум»?

Не случайно современное общество называют обществом потребления. Действительно, необходимость обеспечения жизни ресурсами и потребление стали главными жизненными ориентациями людей. При этом современный человек, как и прежде, не задумывается о том, что, практически, то же самое происходит и в животном мире, естественные потребности тела животных и людей похожи. Конечно, без ресурсов, как и без удовольствий, жизнь невозможна. Стремление получить больше ресурсов, занять более высокое положение в обществе, выбрать то, что приносит удовольствие и не требует больших усилий и затрат стало, к сожалению, нормой жизни для большинства человечества.

Между разумом и нравственностью существует неразрывная связь: чем менее разумен человек, тем менее он соотносит свои интересы и действия со своей сущностью и, как следствие, с интересами и действиями других людей, и, тем менее, он нравственен. Поэтому мысль аль-Фараби о том, что действия человека должен определять разум, а не инстинкты, желания и удовольствия звучит и сегодня очень актуально.

Современный человек нуждается в формировании целей, связанных с достижениями в познании мира и самого себя, нравственном и физическом развитии, преодолении лени и вредных привычек. Чтобы достичь этого, этим надо заниматься регулярно и целеустремлённо, проявляя волевые качества. И подобно тому, как систематические физические нагрузки ведут к телесному совершенству, так и постоянная интеллектуальная деятельность, направленная на решение всё более сложных задач, ведет к совершенствованию разума. То же самое можно сказать и о нравственности, совершенство которой зависит от регулярного повторения добродетельных поступков. Только непрерывное развитие и совершенствование физических, интеллектуальных и нравственных способностей позволит человеку достичь подлинного счастья – таков главный посыл великого тюркского мыслителя Абу Насра аль-Фараби, обращенный ко всему человечеству, не теряющий своего смысла и сегодня.

Список использованных источников

Аль-Фараби. Рассуждение Второго Учителя аль-Фараби о значениях [слова] интеллект // Аль-Фараби. Философские трактаты. – С. 15-38.
Касымжанов А.Х., Луканин Р.К., Харенко Е.Д. Великий мыслитель Востока. – Алма-Ата: Казахстан, 1975. – 56 с.
Степанянц М.Т. Восточная философия: Вводный курс. Избранные тексты. 2-е издание, исправленное и дополненное. – М.: «Восточная литература» РАН, 2001. – 511 с.
Аль-Фараби. Трактат о взглядах жителей добродетельного города // Аль-Фараби. Философские трактаты. – С.193-377.

KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN TEFSÎRU ÂYETİ'L-KUR'ÂN İSİMLİ ESER

Doç. Dr. Burhan BALTACI
Kastamonu Üniversitesi, baltaci@kastamonu.edu.tr

ÖZET

Kur'ân'ın bir tek ayetini veya bir ayet grubunu tefsir eden müstakil eserler, çoğunluğu yazma eser kütüphanelerinde olmak üzere, ciddi bir yekûn tutmaktadır. Bunların araştırılması ve ortaya çıkarılması Tefsir Tarihi açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmamızda bu faaliyetlere bir katkı olması babında, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân isimli eser incelenecektir. Bu tür eserler kütüphanelerimizde bağımsız birer kitap olabildiği gibi, genelde kitapları oluşturan risaleler şeklinde de yer almaktadır. Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi bulunan Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân isimli eserin müellifi katalog kayıtlarında Takıyyuddîn Ahmed b. Alî el-Makrîzî (769-845/1367-1441), müstensihi ise Ahmed b. el-Lubhidî Muhammed b. Tolun olarak yer almaktadır. Telif tarihi 820 (1417), istinsah tarihi 881 (1475), istinsah yeri ise Şam olarak belirtilmiştir. Bu eser Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi 1122/17 nu.da kayıtlı eserin 212 b-220 a varakları arasında yer almaktadır. Katalog bilgilerinde Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân olarak yer alan eserde Yusuf 12/101 ayetteki Hz. Yusuf'un (as) duasının bir bölümü olan "teveffeni muslimen" ifadesi tefsir edilmektedir. Eser, risalenin yer aldığı kitaba yeni Türkçe eklenen listedeki isimlendirmede Risâle fî Suâli Hâtimeti'l-Hayri olarak yer almaktadır. Bu isimlendirmeden ayet tefsiri olduğu anlaşılmamaktadır. Ferağ kaydında eserin müellifi "Ahmed b. Alî el-Makrizî" olarak yer almaktadır. Telif tarihi katalog bilgilerinde "820 (1417)" olarak yer almasına rağmen eserde bu tarih "11 Recep 829 Pazartesi" olarak verilmektedir. Eserin adı katalogda Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân olarak yer almasına rağmen diğer eser isimlendirmelerine uygun halde adlandıracak olursak "Tefsîru/Risâle fî Tefsîri Âyeti 'teveffenî muslimen'" şeklinde olması gerekirdi. Araştırmamızda eserin içerik analizi ve Tefsir ilmi açısından değerlendirmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayet Tefsirleri, Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân

BİREY-ÖRGÜT UYUMU: "BAĞLAYICI OLAN DEĞERLER MİDİR?"

PERSON-ORGANIZTION FIT: "DO VALUES BIND?"

Öğr. Gör. Buket ÇETİNKAYA
Selçuk Üniversitesi, bcetinkaya@selcuk.edu.tr

ÖZET

Yapılan çalışmaların birçoğunda bireyin değerleri ile örgütün değerleri arasındaki uyum olarak tanımlanan birey-örgüt uyumu, özellikle örgütlerin seçim sürecinde göz önüne almak zorunda oldukları bir konudur. Birey-örgüt uyumunun kavramsallaştırılmasında birkaç boyut üzerinde durulsa da en sık kullanılan boyut değerler olmaktadır. Araştırmanın öncelikli amacı, birey-örgüt uyumu kuramının önemi ve iş tatmini, örgütsel bağlılık, işten ayrılma niyeti ve işgören devri gibi önemli iş sonuçlarıyla olan ilişkisini niteliksel araştırma yöntemleri kapsamında yapılan keşif çalışması ile değerlendirmektir. Özellikle yerli yazında yeterince yer verilmeyen birey-örgüt uyumunun kavramsal olarak da diğer çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uyum, Değerler, Birey-Örgüt Uyumu, Örgütsel Sosyalizasyon

ABSTRACT

In many of the studies, person-organization fit is defined as compatibility between the organization's values and individual's values , especially it is a topic that organization have to take into consideration in the selection process. Although researchers have used several different dimensions along which in conceptualize of person-organization fit, the most commonly used dimensions are values. The primary aim of this research has been evaluated within the scope of the exploratory study with qualitative research methods, the importance of person-organization fit and the relationship with the significant work outcomes such as job satisfaction, organizational commitment, turnover intention and staff-turnover. It has been considered to contribute as conceptual to other studies, especially person-organization fit which is not given wide coverage in the literature.

Keywords: Compatibility, Values, Person-Organization Fit, , Organizational Socialization

ULUSLARARASI HUKUK BAĞLAYICI MIDIR?

Prof. Dr. Abdullah KIRAN
Muş Alparslan Üniversitesi, 29abdullah@gmail.com

ÖZET

Devletlerarasında başvurulan uluslar hukuku veya uluslararası hukukun yasal bağlayıcılığının olup olmadığı konusu, başlangıçtan beri tartışılmaktadır. Thomas Hobbes ve Samuel von Pufendorf, uluslararası hukukun yasal bir bağlayıcılığının bulunmadığını düşünmektedirler. 19 yy. da John Austin ve takipçileri de benzer bir tutum sergilemişlerdir. Onlara göre insan ilişkilerini düzenleyen bir kurallar dizgesi olarak hukuk, egemen siyasi bir otorite tarafından zorla dayatılabildiği durumda vardır. Egemen devletlerden daha üstün siyasi bir otorite olmadığı için, uluslararası hukuku egemen devletlere dayatacak herhangi bir güç yoktur. Uluslararası hukuku, "devletin dış hukuku" (äußeres Staatsrecht) şeklinde tanımlayan Hegel'e göre de, bu hukukun realitesi, yalnızca egemen devletlerin iradesine bağlıdır. Bu sunumda uluslararası hukukun bağlayıcı olup olmadığı konusu ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Devlet, uluslararası hukuk, bağlayıcılık

TÜRKİ CUMHURİYETLERDE ELEKTRİK TÜKETİMİ, REEL GELİR VE DIŞA AÇIKLIK İLİŞKİSİ: BOOTSTRAP-GRANGER NEDENSELLİK YAKLAŞIMI

THE RELATIONSHIP BETWEEN ELECTRICITY CONSUMPTION, REAL INCOME AND TRADE OPENNESS IN TURKIC REPUBLICS: BOOTSTRAP-GRANGER CAUSALITY APPROACH

Prof. Dr. Ali ACARAVCI
Mustafa Kemal Üniversitesi, acaravci@mku.edu.tr
Arş. Gör. Sinan ERDOĞAN
Mustafa Kemal Üniversitesi, sinanerdogan@mku.edu.tr

ÖZET
Bu çalışma, Türki Cumhuriyetlerde gelir, elektrik enerji tüketimi ve dışa açıklık, arasındaki nedensellik ilişkilerini, yatay-kesit bağımlılığı dikkate ikinci nesil panel veri yöntemleri kullanılarak 1992-2012 dönemi için araştırmaktadır. Yatay kesit bağımlılık test sonuçlarına göre, tüm değişkenler ve model yatay kesit bağımlıdır. Smith vd. Bootstrap (2004) birim kök testi sonuçlarına göre kişi başı gelir ve dışa açıklık değişkenleri düzeyde, elektrik tüketimi değişkeni ise fark durağandır. Bu nedenle değişkenler arasında uzun dönemli ilişkilerin varlığını test etmeye yönelik olarak eşbütünleşme testleri uygulanmamıştır. Değişkenler arasındaki nedensel ilişkiler, yatay kesit bağımlılığı dikkate alan, ülke bazlı sonuçlar elde etmeye olanak sağlayan ve iki açıklayıcı değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisini aynı anda test etmeye olanak sağlayan Konya (2006) panel nedensellik modeliyle incelenmiştir. Analiz sonuçları şu şekilde özetlenebilir: i) Elektrik tüketimi ve gelir arasında nedensellik ilişkisi mevcuttur. ii) Dışa açıklık ve gelir arasında nedensellik ilişkisi mevcuttur. iii) Enerji tüketimi ve dışa açıklık değişkenleri, gelir üzerinde daha güçlü ortak etkiye sahiptir.
Anahtar Kelimeler: Enerji, Elektrik Tüketimi, Dışa Açıklık, Panel Veri, Bootstrap-Granger Nedensellik.

ABSTRACT
This study explores the causal relationships between electricity consumption, real income and trade openness in Turkic Republics for 1992-2012 period by using second generation panel data methods under cross-sectional dependence. According to cross-sectional dependence tests, all variables and model are cross-sectionally dependent. According to the Smith et al. (2004) bootstrap unit root test, real income per capita and trade openness variables are stationary on level. On the contrary, electricity consumption variable is stationary in first difference. Therefore, cointegration tests have not been implemented in order to long-run relationships between variables. Causal relationships between variables have been examined by using Konya (2006) panel data causality approach which allows cross-sectional dependence and gives possibility to examine two explanatory variables' effects on dependent variable and obtain country-specific results. The results can be summarized as follows: i) There exist a causal relationship between electricity consumption and real income. ii) There exist a causal relationship between trade openness and real income. iii) Electricity consumption and trade openness variables have more powerful common effects on real income.
Keywords: Energy, Electricity Consumption, Trade Openness, Panel Data, Bootstrap-Granger Causality

DÜNYA' DA ve TÜRKİYE' DEKİ UYGULAMALARI BAKIMINDAN NÖROPAZARLAMA

NEUROMARKETING IN TERMS OF APPLICATIONS IN THE WORLD AND TURKEY

Dr. A. Selçuk KÖYLÜOĞLU
Selçuk Üniversitesi, selcuk641@gmail.com

ÖZET
Nöropazarlama, müşterilerin algılarını oluşturan duygusal ve bilinçdışı tepkilerin ölçülerek açığa çıkarılması ve pazarlamada kullanılmasıdır. Nöropazarlama, bir bakıma insan beyninin satın alma bölgesini keşfetmektir. Değişimin söz konusu olduğu piyasalarda faaliyet gösteren pazarlama uzmanları artık tüketicilerinin aklından geçenleri, karar verirken dikkate aldıkları dinamikleri ve davranışlarının sırlarını gerçekten öğrenmek için insan beyin ve beden korelasyonu altında yatan bilinçdışı unsurları da hesaba katmalıdırlar. Bu doğrultuda, bilimsel veri ve istatistiki hesaplamalar çerçevesinde çeşitli ölçme teknikleri kullanarak, ütopyadan uzak, realitesi yüksek bir çalışma alanı olan ve öngörülerde bulunarak futuristik bir nitelik sergileyen, pazarlama ile bilimin baştan çıkarıcı evliliğinin yanı sıra insan beynine açılan bir pencere olan nöropazarlama, pazarlama araştırmalarının içine bilimi karıştırarak bu bilmeceyi çözmeye çalışmaktadır. Bu çalışmada yeni bir alan olan nöropazarlamanın dünyada ve Türkiye ' deki uygulamaları etraflıca ele alınmıştır.
Anahtar Kelimeler: Nöropazarlama, Nöropazarlama Uygulamaları, Pazarlama

ABSTRACT
Neuromarketing is revealed by measuring emotional and unconscious reactions that constitute the perceptions of customers and is usage in marketing. This, in one respect is to explore the purchasing area of the human brain. Experts who are active in a market where no isolation of change exists have to take subconscious elements into consideration lying under body&mind correlation if they are willing to learn what consumers think, the dynamics that they take into consideration when they take decisions and the secrets of their decisions. Neuromarketing, which has futuristic qualifications by using various measuring techniques in terms of scientific data and statistical calculations away from utopia, which is also a field of study creating foresights, accordingly besides being a field of study with high reality and a window opening into human brain and a marriage of marketing and science, is trying to solve the riddle by mixing marketing researches with science in accordance with the reasons mentioned above. In this study, the applications of neuromarketing which is a new field, in the world and Turkey have been examined extensively.
Keywords: Neuromarketing, Neuromarketing Applications, Marketing

ÜRÜN VE UYGULAMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMINDAKİ YENİLEŞİMCİ (İNOVATİF) YANSIMALARI

Öğr. Gör. Erdoğan DİZDAR
Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü

Günümüzde yaşadığımız dünyada, gerek günlük hayatta gerekse iş ve eğitim hayatında hızla değişen, gelişen, teknoloji tabanlı bir toplum entegrasyonu yaşanmaktadır. Bu gelişmelerin yaşamımıza dahil olduğu andan itibaren kullanılan mecralarda, uygulamalarda, materyallerde olumlu yönde bakıldığında birçok yenilikleri ortaya çıkardığı görülmektedir. Teknolojinin ışık hızı ile geliştiği ve popüler kültürün bir çerez mantığıyla tükettiği bu yenilikler insan yaşamının hemen her alanında karşısına çıkmaktadır. Günümüz yaşamının temel ihtiyaçlarından biri haline gelen teknoloji ve iletişim her yaş grubuna uygun entegrasyon sağlayacak şekilde, tasarımsal alanlarda yada üretilen güncel uygulamalarda kullanıcıyı esas alabilecek yenileşimci (inovatif) yaklaşım sergileme ihtiyacı duymaktadır. Bu gelişmelerin ışığında yapılan yeniliklerde insanoğlunun yaşadığı çağa ait uygulamaların günümüze uygunluğu, yeterliliği, kullanıcı odaklı olumlu sonuçlar vermesi beklenmektedir. Bu bağlamda yapılan her türlü yenileşimci yaklaşımda günlük entegrasyon esas alınmaya çalışılmıştır. Yaşam döngüsünün önemli unsurlarından olan iletişim ve iletişim odaklı ürün uygulamalarının gelişimine zemin hazırlanmasında kaçınılmaz hale gelen tasarımda da yeni trendlerin ve yeni mecraların oluşmasını sağlamıştır. Bu mecraların başında grafik tasarım ürün ve uygulamalarının dijital dünyada günümüz teknolojik cihazlarında (taşınabilir bilgisayar, tablet, mobil) kullanılabilir hale getirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Ancak günümüz kullanıcı ve hedef kitlesi gözününde bulundurulduğunda, grafik tasarım alan tanımının entegrasyon bağlamında değişime ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Görsel İletişim Tasarımındaki yenileşimci yaklaşım doğrultusunda farklı alanlarda farklı uygulamalar aracılığıyla bu gelişeme katkı sağladığı düşünülmektedir. Gerek basılı mecralarda gerekse dijital platformlarda olsun yapılan yenilikler kendini iletişim alanında da göstermektedir. Üretilen tasarım materyallerinin yeni medya tanımına uygunluğu, hedef kitle açısından yeterlilik göstermekle beraber görsel iletişim tasarımı çatısı altında farklı tasarım disiplinlerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu tür tasarımlar ürünleri günümüz anlayışıyla üretildiğinde Flat tasarım, Materyal tasarım, Metro tasarım, Retro tasarım, Minimal tasarım, Skomorfik tasarım, 3D tasarım, Artırılmış gerçeklik bunların yanında yan tasarım çeşitleri olarak, **Pattern (desen) tasarım, Otantik tasarım, Old school tasarım, El yazısı tipi tasarımlar, Kaligrafik tasarım, Bauhaus tasarım, Silüet tasarım** gibi alanların oluşmasına yardımcı olmuştur.

Araştırmada, Görsel İletişim Tasarım alanının günümüz gereksinimlerini karşılamaya çalıştığı ürünler incelenmiş olup, bu ürünlerin yenileşimci tasarım anlayışının önemi ve hedef kitle sonucunda oluşturulan tasarım ürünlerine yansımaları vurgulanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasarım, Yenileşim, Yeni Medya.

ЗНАЧЕНИЕ ФИЛОСОФИИ АЛЬ-ФАРАБИ В ИСТОРИИ МИРОВОЙ КУЛЬТУРЫ

THE IMPORTANCE OF THE PHILOSOPHY OF AL-FARABI IN THE HISTORY OF WORLD CULTURE

Алия НИГМЕТОВА
доцент кафедры философии, nigmetova@mail.ru
Алия КУШЕРБАЕВА
магистр философии, Казахскиий Национальный университет имени аль-Фараби
aliya-nigmetova@mail.ru

Аннотация
Статья рассматривается роль и философия аль-Фараби в мировой культуре. Философия аль-Фараби и вклад в науку до сих пор являются актуальными проблемами, Абу Наср аль-Фараби выражает не просто свою эпоху, он выражает стремление человечества к совершенству, ибо проблемы, которые он поднимал, остаются актуальными во все времена.
Но он был не просто ученым-гуманитарием, сблизившим различные культурные традиции, в нем жил гений реформатора науки, стремившегося систематизировать знания своего времени, что нашло отражение в его трактате "Слово о классификации наук". Фараби мыслил как реформатор педагогики, стремящийся внести знания в народную толщу, соединить просвещение с развитием в людях человечности.
Ключевые слова: перипатетизм, философия, этика, эстетика, гносеология, ортодоксальность, духовность.

ABSTRACT
This article examines the role and philosophy of al-Farabi in world culture. The philosophy of al-Farabi and the contribution to science are still topical problems. Abu Nasr al-Farabi expresses not just his story, he expresses the desire for excellence, the problems he raises, remain relevant at all times Further study of the heritage of al-Farabi can be continued in the light of contemporary demands of world development as a spiritual and moral support in the process of searching for identity and education of tolerance, the formation of high human values.
Keywords: peripatetism, philosophy, ethics, aesthetics, gnoseology, orthodoxy, spirituality

Большое внимание современных исследователей привлекают проблемы истории средневекового Востока (V-XVII вв.). Этот научный интерес в немалой степени объясняется повышением роли стран Востока в современном мире, усилением их влияния на жизнь мирового сообщества, в то же время нельзя забывать, что многие социальные и культурные институты, обычаи и представления, которые в значительной степени определяют жизнь этих стран в наши дни, сформировались в период средневекового расцвета науки, культуры и образования.

Средняя Азия представляла из себя район древней цивилизации с высоким уровнем развития производительных сил - орошаемого земледелия, добычи полезных ископаемых, интенсивной торговли, разнообразных видов ремесла. В этот период происходило бурное развитие феодального способа производства. Неуклонно повышалась роль городов - центров хозяйственной и культурной жизни. Началось развитие денежного хозяйства. В то же время экономическое развитие Средней Азии сопровождалось острыми внутренними и внешними политическими процессами. Во второй половине VII - начале VIII вв. произошло завоевание Средней Азии силами арабского халифата, чему способствовала ее внутренняя

раздробленность, отсутствие единства и, более того, вражда между среднеазиатскими государствами

Социально-экономическое развитие Средней Азии и стран Ближнего Востока повлекло за собой значительный культурный подъем, который начался с конца IX в. и происходил в течение двух-трех веков. Бурному развитию духовной культуры способствовала деятельность блестящей плеяды философов, ученых, поэтов, переводчиков, таких как аль-Хорезми ибн-Сина, аль-Бируни, Рудаки, аль-Мукаффа, Насир Хосроу и многие другие, видное место среди которых занимал аль-Фараби. Деятели культуры, науки и просвещения отличались универсальностью, энциклопедичностыо, Именно эта универсальность позволяла им избежать однобокого взгляда на действительность, давала возможность изучать природу и человека в их целостности. В этот период появилось множество научных и художественных трудов, значительная часть которых не потеряла своей ценности до настоящего времени. Таким образом, научное творчество аль-Фараби формировалось на прочном фундаменте демократического направления культуры, науки и просвещения средневекового Востока, развивавшегося в условиях экономического роста, усиления роли городов, ремесла, торговли, распространения научных знаний. Одним из важных аспектов творчества ал-Фараби является его историко-философский анализ античного наследия. Особый интерес представляет сопоставление учений Платона и Аристотеля, которым он хотел подчеркнуть не их различие, а скорее сходство, общность стремления к истине, познаваемой с разных сторон. В данный исторический период наблюдалось усиление рационалистического и гуманистического содержания культурной жизни Востока, повышение ценности человеческого разума, нравственных качеств человека. Сложились благоприятные условия для развития рационалистической и гуманистической идеологии, науки, литературы, педагогической мысли.

Имя Абу Насра аль-Фараби хорошо известно исследователям исламской философии и истории средневековой философии. Аль-Фараби оставил после себя огромное наследие, изучаемое исследователями Востока и Запада и по-разному интерпретируемое ими на протяжении уже более чем одиннадцати веков.

В зарубежных исследованиях обращение к наследию Абу Насра аль-Фараби связано с изучением как исламской философии в целом, так и с сопоставлениями христианской и исламской средневековой философии.

Исследование творческого наследия Абу Насра аль-Фараби в Казахстане началось в 1960-е гг. по инициативе известного в Казахстане ученого Акжана Машани.

Машани первым в казахстанской науке обратил внимание на изучение энциклопедического наследия средневекового мыслителя, которое для казахстанских исследователей олицетворяет собой глубинные корни казахской культуры, ее тюркские и исламские истоки, духовно-нравственное содержание.

В истории философии происходила определенная эволюция - как в понимании творчества аль-Фараби, так и в приоритетах исследования. Каждое время определяло свой исследовательский запрос и актуализировало те или иные аспекты его многогранного творчества, но постоянным оставался интерес к философии мыслителя, аккумулировавшего в своем творчестве богатые и разнообразные философские традиции разных культур, показавшего в своем опыте их диалог и продуктивное взаимодействие.

С конца 1980-х и начала 1990-х гг начинается второй, принципиально новый этап в изучении наследия аль-Фараби. Он был обусловлен изменившимися социально-

политическими условиями, идеологическим и мировоззренческим отходом от тотального давления марксистско-ленинской идеологии и методов ее идеологической работы. К всестороннему изучению наследия аль-Фараби стали применяться новые мировоззренческие и методологические подходы. Наследие аль-Фараби стало, прежде всего, рассматриваться в контексте исламского мировоззрения и исламской духовности.

Первым руководителем и организатором полномасштабных философских исследований наследия аль-Фараби в Казахстане был выдающийся казахстанский ученый, член-корреспондент АН КазССР А.Х. Касымжанов. Под его научным руководством начинался первый полномасштабный этап развития фарабиеведения в Казахстане, он прочно ассоциируется с его насыщенной плодотворными идеями научной деятельностью. А.Х. Касымжанову принадлежат и индивидуальные, и коллективные монографии, статьи, раскрывающие разные аспекты творчества средневекового мыслителя. Одной из высокозначимых работ рассматриваемого нами периода стала совместная с Б.Г. Гафуровым работа *«Ал-Фараби в истории культуры»* (1975 г.). Отличительной особенностью исследовательского почерка А.Х. Касымжанова была масштабность философской эрудиции, позволявшая ему всесторонне охватить энциклопедическую мысль аль-Фараби. И, рассмотрев ее в потоке мировой истории философии, показать что, энциклопедизм и универсальность философских воззрений средневекового мыслителя есть узловое средоточие, сгусток мыслительной энергии, который сконцентрировали в себе общечеловеческие ценности.

Значимую лепту в комплексное научное изучение фундаментальных проблем, а также в пропаганду наследия аль-Фараби среди широких кругов общественности и молодого поколения казахстанцев внесли известные профессора, доктора наук К.Б. Жарыкбаев и А. Дербисалиева. В работах К.Б. Жарыкбаева получили освещение вопросы психологии аль-Фараби и его вклад в развитие мировой психологической мысли. Ему также принадлежит заслуга в издании первого библиографического указателя трудов аль-Фараби в казахстанской науке. В работах же А. Дербисалиева, в последующем – А. Дербисали кажы, наряду с наследием Абу Насра аль-Фараби, получило освещение наследие и других Фараби, внесших вклад в развитие разнообразных отраслей знания исламского средневековья.

Второй период советского фарабиеведения был отмечен переходом от полномасштабного первоначального знакомства и встречи с творческим наследием аль-Фараби к разработке конкретных проблем его философско-энциклопедических воззрений, а также продолженной публикацией переводов новых трактатов аль-Фараби. Это позволило более глубоко и объективно исследовать мировоззренческие основания и содержание учения средневекового философа, выявить связь философии аль-Фараби с исламским мировоззрением, с религиозной онтологией и религиозными рассуждениями идейных предшественников.

Другим значимым поворотом в рассмотрении духовно-нравственного и интеллектуального наследия аль-Фараби стало исследование его в русле актуальных для современности философских проблем.

В современных исследованиях философия аль-Фараби не только вводится в контекст традиционных форм мышления, но и разрабатывается в русле обновленных концептуальных схем, вводится в новый диалог, где происходит философская встреча мыслителей современности и прошлого, невозможная в прежней исследовательской парадигме.

Казахстанские исследователи в первый период рассматривали проблему человека у аль-Фараби в качестве центральной, изучали иерархию этических ценностей, представленных с позиции социального детерминизма. Они также обосновывали и раскрывали феномен «комментирования» аль-Фараби, исследовали логическую проблематику.

Концепция «счастья» как высшей ценностной категории во многих исследованиях представлялась в контексте гуманистической направленности всей философии аль-Фараби. Хотя и проводились параллели в понимании счастья у Аристотеля и аль-Фараби, возникала необходимость более глубокого рассмотрения этой проблемы в связи с уяснением ее значения не только для аль-Фараби, Аристотеля, Платона и других древнегреческих мыслителей, но и для современного человечества.

«Трактаты о музыке и поэзии», в которых были представлены переводы некоторых частей «Большой книги о музыке», поднимали ряд эстетических проблем, в которых определялась сущность учения аль-Фараби о музыке и поэзии как учения о познавательном силлогистическом искусстве, что показывало основную направленность философии аль-Фараби - стремление и обретение знания во всех интеллектуально-духовных сферах деятельности человека.

Период обновления, начавшийся в настоящее время связан с уяснением роли и значения аль-Фараби в тюркском миропонимании, роли исламской духовности в нем, с выявлением общего духовного содержания, а также в уяснении и обосновании значимости тюркской духовной мысли в мировом культурном процессе. В настоящее время стало возможным обращение к источникам, в которых были заложены основы казахской и тюркской духовности. Различные археологические изыскания, памятники древнейшей тюркской письменности, а также большое количество индийских, византийских, китайских источников являют нам свидетельства высокой духовной культуры тюрков.

Долгие годы, говоря об огромном значении философского наследия аль-Фараби в мировом масштабе, исследователи отмечали его тюркское происхождение, но при этом подчеркивали, что становление его как ученого-энциклопедиста проходило вне тюркской культуры.

Влияние традиций тюркской культуры на формирование взглядов аль-Фараби несомненно, но, к сожалению, до сих пор нет крупных научных исследований, прослеживающих это влияние в творчестве мыслителя.

В настоящее время все большую актуальность приобретает подход к творчеству аль-Фараби в контексте диалога культур и межкультурной коммуникации.

Уникальное наследие средневекового мыслителя из Отрара в аксиологической интерпретации нашего времени имеет высокий нравственный смысл для духовного преобразования человечества и для успешного продвижения Казахстана к демократии и духовно здоровому обществу.

Дальнейшее изучение наследия аль-Фараби может быть продолжено в свете современных запросов мирового развития как духовно-нравственной опоры в процессе поиска идентичности и воспитания толерантности, формирования высоких общечеловеческих ценностей. Перспективными направлениями развития могут быть проекты, связанные с формированием нового интегрального мировоззрения и роли в нем духовного наследия прошлого, укрепления и развития философии взаимопонимания и культуры сотрудничества и уважения прав человека, а также роли и значения социально-

политического идеала аль-Фараби в становлении новых общественных отношений, социального партнерства и межконфессионального диалога.

Эстетическая и этическая проблематика философии аль-Фараби также может исследоваться в свете актуальных вопросов современности, соотношения традиции и новаций, преодоления агрессии и отчуждения, духовного совершенствования человека, постижения гармонии мира и человека. Влияние эстетических идей аль-Фараби может быть прослежено через дальнейшее развитие философской лирики Востока, адаба и музыкального творчества.

Абу Наср аль-Фараби выражает не просто свою эпоху, он выражает стремление человечества к совершенству, ибо проблемы, которые он поднимал, остаются актуальными во все времена.

Идея о том, что достижение благополучия отдельным человеком возможно через достижение благополучия общества в целом, является одной из центральных тезисов философии аль-Фараби. Эта его идея приобретает особую актуальность в переходный период развития общества, когда рушатся прежние ценности, ослабевает экономика, и становятся явно выраженными такие явления как индивидуализм, эгоизм, эгоцентризм. В переходный период гармоничное ее внедрение в общественное сознание становится фактором объединения всех членов общества, фактором социального мира.

Существенным пунктом учения ал-Фараби является концепция души и разума, которая неоднократно подчеркивает единство души и тела, невозможность существования души без тела. В то же время, отмечая специфику разума как особой нетелесной, нематериальной сущности, ал-Фараби полагал, что разум человека в результате совершенствования, в результате непрестанных усилий человека может освободиться от власти тела и избежать тлена: «Человеческая душа поднимается до такого совершенства бытия, что она больше не нуждается для своего существования в материи... она соединяется с субстанциями, отделенными от материи, и существует таким образом вечно».

Большую научную и практическую педагогическую ценность имеет учение Фараби о подобии в формировании физической (телесной) и психической (нравственной) сущности человека, в достижении совершенства тепа и совершенства нрава. Ученый ввел в свою педагогическую теорию категорию умеренности, "золотой середины". Он уподобляет действия врача, выясняющего истоки и объективные условия болезни, чтобы определить точную меру лечебного воздействия, и действия педагога, учитывающего конкретные условия, в которых происходит педагогический процесс, и особенности воспитуемого, чтобы на этой основе определить идеальную меру педагогического воздействия, не являющегося ни чрезмерным, ни недостаточным.

Аль-Фараби разработал оригинальный метод ("искусный прием") воспитания нравственных качеств личности путем первоначальной диагностики недостаточности или чрезмерности проявления того или другого душевного свойства с последующим воздействием на это свойство противоположным путем для его уравновешивания, приведения к норме. Среди других методов воспитания исключительное значение у Фараби имеют систематические и последовательные упражнения в нравственных и эстетических действиях, поступках.

Аль-Фараби внес значительный вклад в разработку требований к воспитателю - правителю нравов и характеров людей. Так, им были выявлены двенадцать качеств,

необходимых для воспитателя и относящихся к его здоровью, уму, памяти, речи, педагогической направленности, нравственной сфере личности.

Изучение творческого наследия Абу Насра аль-Фараби началось в советский период, в шестидесятые годы двадцатого века. Инициатором научных исследований в этой области был Акжан Машанов. Необходимо отметить, что это именно он первым в казахстанской науке обратил внимание на изучение энциклопедического наследия аль-Фараби, в лице которого современное познание находит глубинные корни казахской духовной культуры, ее тюрко-исламское основание и мировоззренческое содержание. Наследие аль-Фараби, получившего признание еще при своей жизни, получило широкое распространение в мире. Оно широко изучается во многих странах и переведено на различные языки. Философские трактаты мыслителя, ставшие важнейшими элементами мировой культуры, хранятся в библиотеках Бейрута, Каира, Тегерана, Исфагана, Стамбула, Лондона, Берлина, Мадрида, Братиславы, Ташкента и других. Наследие великого средневекового мыслителя-энциклопедиста, впитавшего в себя и ассимилировавшего идеи эллинистических, арабо-персидских и тюркских философских традиций, прочно вошло в сокровищницу духовной культуры Казахстана, став национальной гордостью истории и культуры страны. Философ и ученый Абу Наср аль-Фараби не принадлежит только одному государству или даже одному континенту: его научное и философское творчество – достояние всего человечества.

В связи с усилением в конце XX-начала XXI столетия религиозного фактора и конфессиализации сознания, во всем мире вообще, в мусульманском в особенности, особую актуальность приобрела проблема соотношения философского и религиозного знаний. Проблема эта поставлена и обсуждена еще в трудах аль-Фараби. Думается, что его стиль решения этого вопроса, утверждающий принцип первенства философии по отношению к религии, особенно, но по отношению к мировым религиям, может в какой-то мере способствовать разработке современного понимания соотношения этих двух форм знания.

Фараби был поистине человеком мирового уровня, он сблизил и синтезировал в своем творчестве ценнейшие достижения арабской, персидской, греческой, индийской и своей собственной, тюркской культуры. Отзвуки последней особенно явственно просматриваются в его знаменитой "Китаб аль-музык аль-кабир" ("Большой книге музыки"). Но он был не просто ученым-гуманитарием, сблизившим различные культурные традиции, в нем жил гений реформатора науки, стремившегося систематизировать знания своего времени, что нашло отражение в его трактате "Слово о классификации наук". Фараби мыслил как реформатор педагогики, стремящийся внести знания в народную толщу, соединить просвещение с развитием в людях человечности. Требования, предъявляемые Фараби к тому, кто желает постичь мудрость, столь же высокого порядка. "Тому, кто стремится к истокам науки мудрости, необходимо (с малых ногтей) быть доброго нрава, воспитанным наилучшим образом, изучить Коран и науки Закона в первую очередь. Быть благоразумным, целомудренным, совестливым, правдивым, отталкивающим порок, разврат, измену, ложь, уловки. Быть свободным умом от интересов пропитания, приближаясь к выполнению законных назначений, не нарушая опоры законных основ и не нарушая ни одного из правил сунны и шариата. Стремиться к возвышению в науке и (среди) ученых, не избирая науку ради нескольких достижений и приобретений,(не избирая ее) средством приобретении материальныхблаг»

Использованная литература:

1.Хайруллаев М.М. Мировоззрение Фараби и его значение в истории философии.Ташкент,1967. С. 55.
2.Касымжанов А.Х. Абу Наср аль-Фараби.М.,1982. С. 71-72.
3.Бурабаев М.- С., Курмангалиев Г.К. Социальные, этические и эстетические взгляды аль-Фараби. Алма-Ата, 1984. С. 25.
4.Лей Г. Очерки истории средневекового материализма. М.,1962 С. 4-7.
5.Григорян С.Н. Из истории философии Средней Азии и Ирана (VII-XIвв.). М.,1960. С. 14.
Наследие аль-Фараби и формирование нового интегрального мировоззре- ния. Коллективная монография / Под общ. ред. З.К. Шаукеновой. – Алматы, 2012. – 323 с
Кляшторный С.Г., Султанов Т.И. Летопись трех тысячелетий. - Алматы: Ғылым, 1994.
6. Зиманов С.З. Общественный строй казахов первой половины 19 века. - Алма-Ата: Изд-во АН КазССР, 1958. - 296 с.
7. Возвращение Учителя. О жизни и творчестве Фараби. Алма-Ата: Жазушы, 1975. С.105-106.
8. Аль-Фараби и развитие науки и культуры стран Востока (тезисы докладов). – Алма-Ата: Наука, 1975. – 112 с.
9. Орынбеков М.С. Ежелгі қазақтың дүниетанымы. - Алматы: Ғылым, 1996. – 168 б.
10. Қасымжанов А. Рухани тамырлар. – Алматы: Білім, 1994. – 176 б.

EZİZE CEFERZADE VE ŞİRVAN ÜÇLEMESİ

AZIZA JAFARZADE AND THE SHIRVAN TRİOLOGY

Yrd. Doç Dr. Ayvaz MORKOÇ
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, ayvazmorkoc@gmail.com

ÖZET

20. yüzyıl Azerbaycan edebiyatının ünlü ediplerinden olan Ezize Ceferzade; hikâyeci, gazeteci, akademisyen, çocuk kitapları yazarı, folklor araştırmacısı, gezi yazarı gibi farklı niteliklere sahip çok yönlü bir şahsiyettir. 1921 yılında Bakû'da dünyaya gelen Ceferzade, ilk ve ortaöğreniminin ardından, Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesinde eğitim görmüştür. Eserlerinde tarihe ait farklı hâdiseleri ustaca anlatan yazar, Azerbaycan'ın tanınmış şahsiyetlerini konu edinen roman ve hikâyeleriyle okuyucular tarafından ilgiyle izlenmiştir. Farklı türlerde ürünler vermesine rağmen Azerbaycan edebiyatında daha çok tarihi roman yazarı olarak şöhret kazanmıştır. Eski devirlerden başlayarak 20. Yüzyıla kadar Azerbaycan'ın edebi ve siyasi şahsiyetlerinin mücadelelerle yüklü hayatlarını ele alır. Bu tarihi romanların dikkat çekici özelliği yansıtmaya çalıştığı devri tüm ayrıntılarıyla canlandırabilmesidir. Ceferzade, bu örneklerde tarihi basit belgelerle anlatmamış, ona adeta ruh vermiştir. Ağırlıklı olarak vatan ve millet sevgisinin vurgulandığı eserlerde edebi ve estetik özellikler yüksek seviyededir. Yazarın sanat faaliyetlerinin önemli kilometre taşlarından sayılan Şirvan Üçlemesi'nde, Şirvan'da yetişmiş üç ünlü şahsiyetin edebi ve siyasi hayatları roman formu içinde anlatılmıştır. Şirvan Üçlemesi'nin matbaa yüzü gören ilk kitabı Alemde Sesim Var Menim'dir. Bu romanda 19. Yüzyıl Azerbaycan edebiyatının ünlü şairi Seyit Ezim Şirvani'nin hayatı ekseninde gelişen olaylar anlatılır. Üçlemenin ikinci romanı Vetene Qayıt adını taşımaktadır. Bu eserde 18. Yüzyılın önemli söz üstatlarından Nişat Şirvanı'nin hayatı ve edebi kişiliği etrafında şekillenen hadiseler canlandırılmaya çalışılmıştır. Üçlemenin üçüncü kitabı Yad Et Meni romanında 20. Yüzyılda yaşayıp eserler vermiş olan şair Abbas Sehhet'in hayatı ve edebi faaliyetleri dile getirilmiştir. Bu çalışmada önce Ezize Ceferzade'nin sanatçı kişiliği ve romancılığı hakkında özlü bilgiler verilmiş, ardından Şirvan Üçlemesini oluşturan üç tarihi roman incelenmiştir. Her bir roman ayrı ayrı irdelenerek hakkında yorum ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Amacımız Azarbaycan'ın yetiştirdiği değerli kadın yazarlarımızdan Ezize Ceferzade'nin sanat dünyasında hak ettiği şekilde tanınması ve Şirvan Üçlemesi'nin tarihi ve edebi değerinin bilimsel ölçüler içinde ortaya konulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan edebiyatı, Ezize Ceferzade, tarihi roman, Şirvan üçlemesi

ABSTRACT

Aziza Jafarzade is one of the leader literary identities of the Azerbaijani literature in 20th century, with multiple qualifications including being a story teller, journalist, academician, children's books writer, folklore researcher and travel writer. Jafarzade was born in Baku in 1921. Following her primary and secondary school education, she studied linguistics in Azerbaijani State University – Faculty of Philology. The writer masterfully told about different historical cases in her works. She attracted many audiences with her novels and stories where she told about the notable people of Azerbaijan. Despite producing various genres of works, she is mainly famous as a historical novelist in Azerbaijani literature. She wrote about notable literary and political persons of Azerbaijani starting from ancient times until the 20th century and told their lives full of struggles. An interesting characteristic of these historical novels is their ability to reflect a period with all its

details. In these pieces, Jafarzade did not simply mention of the history with plain documents, but she gave them a spirit. These work pieces, which mainly focused on the love for one's country ad society, were rich in literary and aesthetical characteristics. Shirvan Triplet, which is deemed as one of the milestones of the writer's literary works, is the work piece where she novelized the literary and political lives of three famous people of Shirvan. The first published book of the Shirvan Triplet was; "Alemde Sesim Var Benim (I have my Word all over the World)". In this novel, she described the life and literary identity of the famous poet of the 19th Century Azerbaijani literature, Seyid Azim Shirvani. The second novel of the triplet was; "Vetene Qayıt (Return to the Motherland)". In this novel, she described the life and literary identity of the famous poet of the 18th century, Nishat Shirvani. In the third book of the triplet, "Yad Et Beni (Remember Me)", she described the life and literary identity of the famous poet of the 20th century, Abbas Sahhat. In this paper, brief information about the artistic and novelist personality of Aziza Jafarzade is given and then, the three historical novels forming the Shirvan Triplet are studied. Each novel is studied, commented and evaluated individually. Our purpose here is to contribute to the well-deserved promotion of the valuable women writer of Azerbaijan, Aziza Jafarzade and to reveal out the historical and literary values of the Shirvan Triplet.

Keywords: Azerbaijan literature, Ezize Ceferzade, historical novel, Shirvan Triology

BRICS-T ÜLKELERİ VE DIŞ TİCARET POLİTİKALARININ ANALİZİ

Doç.Dr. Ahmet ŞAHBAZ
Necmettin Erbakan Üniversitesi, asahbaz@konya.edu.tr
Öğr. Gör. Mahmut Sami DURAN
Selçuk Üniversitesi, msduran@selcuk.edu.tr

ÖZET

Brezilya- Rusya- Hindistan- Çin, Güney Afrika ve Türkiye son yıllarda ekonomik gelişmeleriyle dikkat çeken ülkelerdir. BRICS-T adı ile anılmaya başlayan bu ülkeler birçok gelişmiş ülke ekonomilerinin sergilediği performansın üzerine çıkmayı başarmıştır. Genç ve artan bir nüfus, gelişmiş bir altyapı, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının fazlaca çekilebilmesi, ucuz emek ve buna bağlı olarak düşük üretim maliyeti gibi vs. nedenler bu ülkelerin yüksek büyüme oranları yakalamasına yol açmıştır. İhracatlarını, döviz rezervlerini ve milli gelirlerini hızlı bir şekilde artıran bu ülkeler, yaşanan ekonomik krizlerden daha az etkilenmişlerdir. BRICS ülkeleri birçok açıdan Türkiye ekonomisi ile benzerlikleri bulunmaktadır. Örneğin 1990'lı yıllarda gelişmekte olan ülkelerde yaşanan krizlere BRICS ülkeleri ve Türkiye dahil olmuşlardır. Ayrıca makroekonomik göstergeleri birlikte değerlendirilen ülkelerdir. Bu nedenle gelişen dünya ekonomisinde BRICS ülkeleri ile Türkiye'nin dış ticaretinin analiz edilmesi, dünya ticaretinde son yıllarda meydana gelen değişimin ortaya koyulması önemlidir. Bu çalışmada yükselen ekonomiler olarak da bilinen BRICS ülkeleri ve bu ülkelerin makroekonomik göstergelerinden hareketle, dış ticaret politikaları analiz edilecektir. Bu bağlamda BRICS ülkeleri ile Türkiye'nin dünya ticaretinde yeri ve değişen önemi ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: BRICS-T, Makroekonomik performans, Dış Ticaret

İŞLETME YÖNETİMİNDE KRİZ DÖNEMLERİNDE YAŞANAN SORUNLAR ALINAN TEDBİRLER VE YAPILAN ÇALIŞMALAR

PROBLEMS IN THE MANAGEMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION DURING THE CRISIS PERIOD RECOMMENDED CARE AND WORK

Öğr.Gör.Ahmet LEBLEBİCİ
Adıyaman Üniversitesi, aleblebici@adiyaman.edu.tr
Öğr.Gör.Dr. Berkant DULKADİR
Adıyaman Üniversitesi, bdulkadir44@hotmail.com
Öğr.Gör.Ahmet KARAHAN
Adıyaman Üniversitesi, akarahan@adiyaman.edu.tr

ÖZET

Yöneticiler işletmede yönetim faaliyetlerini yerine getirirken küçük ya da büyük sorunlar ile karşılaşabilirler. Sorunun küçüklüğü yada büyüklüğü önemsenmeksizin her türlü müdahale zamanında ve uygun bir şekilde yapılması gerekir. Çünkü küçük sorunlar da müdahale edilmediğinde büyük bir sorun olarak yöneticilerin karlısında çıkabilir. Bunlar da işletmenin işleyişini bozabilmektedir. Kriz gibi durumlar ile işletmeler her an karşı karşıya kalabileceği için bu konuda kendilerine hali hazır da olan bir yönetim planı oluşturmalıdırlar. Bu yönetim planının içinde yaşanacak sorunlara karşı alınacak tedbirler ve bunlar ile ilgili yapılacak diğer çalışmaların bir arşivinin olması gereklidir. Böylece işletmeler amaçlarına ulaşırken kriz ortamlarında herhangi bir sorun yaşamadan ya da en az kayıpla bunu atlatabilecek bu da işletme için büyük bir avantaj sağlayacaktır. Bu çalışmada ise yönetim planının işletmelerde kriz öncesi, kriz zamanı ve kriz sonrası dönemlerdeki durumunu araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaçla Malatya ilinde tekstil sektöründe faaliyet gösteren ve personel kaynaklı sorunlardan dolayı kriz yaşamış bir işletmede araştırma yapılmıştır. İşletmede yaşanan olumsuzluklar, alınan tedbirler araştırılmıştır. İşletmelerin kriz öncesi, kriz zamanı ve kriz sonrası dönemlerde ki durumlarının kriz yönetim planına göre ilişkilendirilmeleri sonucu çeşitli anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Business, Crisis, Problem, Management

ABSTRACT

Businesses can meet with obstacles while trying to achieve their goals. These problems can be big or small. Though small problem can grow even if not prevented. This problem can disrupt the functioning of enterprises. No cases of this type of business are already in a crisis management plan will have a major advantage for the company. To implement this scheme should be applied to good management policies. It makes it easier to achieve the objectives of the business in an effective management policy. The aim of this study was to investigate the situation of the crisis and post-crisis period. For this purpose, in Adıyaman in the textile sector and the crisis it has made research a problem due to the union. Negative developments during the crisis on businesses, the measures taken were investigated. Crisis of the crisis and crisis management plans associated with their results in the post-crisis period, there were significant differences

Keywords: Period, Crisis, Plans, Busines

TARIM VE KIRSAL KALKINMA İLİŞKİSİ: MARDİN İLİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

AGRICULTURE AND RURAL DEVELOPMENT RELATIONS: AN INVESTIGATION ON MARDIN

Yrd. Doç. Dr. Ahmet KAYAOĞLU
Mardin Artuklu Üniversitesi, ahmetchim@hotmail.com
Yrd. Doç. Dr. Pınar ÖZDEMİR
Mardin Artuklu Üniversitesi, pinar.ozdemir2082@gmail.com
Arş. Gör. Şehmus ASLAN
Mardin Artuklu Üniversitesi, sehmus_asl@hotmail.com
Arş. Gör. Cumali KILIÇ
Mardin Artuklu Üniversitesi, cuma.ali.kilic@gmail.com

ÖZET

Dünyada yoksullukla mücadele eden, yaşamı doğrudan veya dolaylı olarak tarım sektörüne bağlı olan yaklaşık 2.5 milyar insan mevcuttur. Ekonomik kalkınmanın koşullarını inceleyen kalkınma ekonomisi literatürü 1980'li yıllara kadar tarımı, geleneksel bir üretim sektörü olarak kabul ederek sanayileşmeyi sağlayacak sermaye birikimi için bir araç olarak görmüştür. 1980'li yıllarda Birleşmiş Milletlerin sürdürülebilir kalkınmanın önemine yaptığı vurgu, uygulanan tarım politikalarını da derinden etkilemiştir. Bu bakış açısı tarım sektörü ve kırsal kalkınma arasındaki ilişkiyi de güçlendirmiştir. Kırsal kalkınmanın tarım sektörünün gelişmesi ve yoksullukla mücadelede etkin bir araç olması güçlü bir kamu müdahalesini de gerektirmektedir. Konu Türkiye açısından değerlendirildiğinde bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve sosyoekonomik problemlerin çözümünde kırsal kalkınmaya katkı sunmak amaçlı birçok projenin hayata geçirildiği görülmektedir. Mardin ili de tarım sektörü açısından önemli bir potansiyeli barındırmaktadır. Bu çalışmanın amacı tarım sektörü ve kırsal kalkınma ilişkisini Mardin ili özelinde incelemek ve mevcut sorunlara çözüm önerilerinde bulunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarım, kırsal kalkınma, yoksulluk, Mardin

ABSTRACT

There are almost 2.5 bilion human trying to struggle with poverty whose life is directly or undirectly related to agricultural sector. Development economics assumed that agriculture is a traditional production sector which should be used tool for capital accumulation in order to succeed industrilization. Agricultural sector's importance realized after United Nations underlined the concept of sustainable development in 1980s. This point of view made relations stronger between rural development and agricultural production. Improvement in agricultural sector and reduction in poverty provided by rural developmet necessitate government interventions too. When we focus on Turkey, it can be seen that there are several procjects applied in order to solve socioeconomic problems about rural development. Mardin has great potansial for agricultural sector as well. Aim of this study is to investigate rural development- agricultural sector relations for Mardin and to find solutions for rural development provided by agricultural sector.

Keywords: Agriculture, rural development, poverty, Mardin.

KAMUSAL ALANDA İNANÇ VE DEĞERLERİN DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ VE İNTERNETİN SANAL MÜZAKERE TOPLULUKLARI OLUŞTURMADAKİ ROLÜ

Şadiye KOTANLI
Araştırma Görevlisi, skotanli@hotmail.com

ÖZET

Kamusal alan kavramı, insan haklarından sosyal devlete uzanan bir dizi toplumsal kazanımın elde edilmesinde önemli rol oynayan kavramlardan biridir. Kamusal alan, toplumu temsil eden tüm aktörlerin serbestçe, rasyonel bir dil kullanarak iletişim kurmak amacıyla kendilerini ifade ettikleri, uzlaşma aradıkları ve bu arada dini söylem ve sembollerin de ifade edilebildiği bir fırsat alanı olarak kabul edilmektedir. Habermasçı anlamıyla 'kamusal alan' fikri modern toplumlarda, politik katılımın konuşma ortamı aracılığıyla icra edildiği bir sahneye işaret etmekte olup, bu alan yurttaşların ortak meseleleri hakkında müzakerede bulundukları bir alan; yani, kurumsallaşmış bir söylemsel etkileşim alanı olmaktadır. Vatandaşların geniş kesimlere ulaşıp, o kesimlere de etkileşimli bir şekilde dâhil olabildiği internet ortamı, gün geçtikçe toplumda yaşanan olayların ifade edildiği, tartışıldığı bir mecra haline gelmiştir. İnternet, etkileşimli olma özelliğinden dolayı katılımı artırmakta, kullanıcılar ise edilgin değil etkin olarak hareket edebilmektedir. Ayrıca kullanıcılar, sadece alıcı ve tüketici değil aynı zamanda yayıcı ve üretici olabilmektedir. Bundan dolayı, internet ortamı, katılımcı bir fikir üretimi zemini sağlayarak kamuoyu oluşmasını olanaklı kılmaktadır. Kamusal alanda yaşanan olaylar ise müzakere, tartışma ve fikirleri öne sürme şeklinde internet ortamına yansımaktadır. Çeşitli inanç ve görüşlerden kişiler internet ortamında karşılaşmakta, görüşlerini ileri sürerken de olumlu veya olumsuz ifadelerle müzakere ederek görüş alış verişinde bulunmaktadır. Bu çalışmada, kişinin vicdani bir kanaate sahip olması ve bu kanaatin dışa vurulması bağlamında din ve vicdan özgürlüğü kamusal alan kavramı ile birlikte değerlendirilmekte, kamusal alanda yaşanan olayların internet ortamına ne şekilde yansıdığı örnekler eşliğinde analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din ve Vicdan Özgürlüğü, Kamusal Alan, Kamuoyu, İnternet Ortamı, Müzakere

KAZAKİSTAN'DAKİ FARABÎ BİLİMİ SORUNLARI VE İŞLEVLERİ HAKKINDA

Asset A. KURANBEK
Associate Professor, KazNU.al-Farabi, akuranbek@gmail.com
Samat KAYRATYLY
Researcher, KazNU. al-Farabi, samat.kayratuly@gmail.com

ÖZET

Ebu Nasr el-Farabi mirası dünya çapında felsefenin en mühim örneklerinden sayılan ruhani hazinedir. Farabi mirasının araştırılması iyi bir şekilde yürütülüyor durumda olsa bile, dikkat çekilmesi gereken hususlar da hala mevcuttur. Bu bağlamda, Kazakistan'da Farabi çalışmalarının durumuna bakarsak, araştırma faaliyetleri akademisyenleri ciddi çalışmalara, türlü sonuçlara götürmüş oluyor. Bu çalışmalardaki en önemli yükümlülük Farabi'nin düşünce dünyasını anlayarak ruhani, ilmi, insancıl anlayışını tanımak ve görüşlerini ana kaynaklardan incelemekten ibarettir.

Bu makalede, Kazakistan'daki Farabi çalışmalarının önemli meseleleri ve amacı çeşitli yönlerden ele alınmıştır. Konunun kapsamına giren mesele entelektüel zihniyetin geleneği ile Farabi'nin Türk İslam ve dünya çapındaki kültür ve medeniyete katkısını izah etmektir. Onlar, evrensel medeniyet ve kültür kapsamında Farabi'nin eserlerinde ortaya atılmış sosyal-felsefi görüşlerinin ilkelerini ve teorik yönlerinin çağdaş içeriğini belirlemek; Farabi mirasını inceleme kapsamında kazak halkının manevi aleminin yapısı ile düçünce sisteminin ana kaynaklarını ve tarihi gelişimini açığa çıkarmak; Farabi fikirlerinin metodoloji yönünden, genel olarak sosyal bilimler açısından önemini ve onun görüşlerini ilmi araştırmalar ile yeni eğitim sisteminde kullanma düzeyini ölçmeye dair meseleler olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Farabi mirası, felsefe, Farabi çalışmaları, metodoloji, tarihi zihniyet, entellektüel gelenekler.

ЖАҢА ҒЫЛЫМИ ПАРАДИГМАЛАР АЯСЫНДАҒЫ ЛИНГВОСТИЛИСТИКАНЫ ЗЕРТТЕУ АСПЕКТІЛЕРІ

ASPECTS OF LINGUASTYLISTICS STUDYING WITHIN NEW SCIENTIFIC PARADIGMS

Меңгүл ҚАНАБЕКОВА
Аға оқытушы, ҚазМемҚызПУ, menya.56@mail.ru
Нұрайша БЕКЕЕВА
Phd докторант, КИМЭП Университеті, nuraisha@kimep.kz

Түйіндеме

Мақалада қазіргі лингвистикадағы стилистика теориясын қалыптастыруда құрылымдық-функционалдық аспектідегі зерттеулердің үлес-салмағы, ондағы ғылыми ой-тұжырымдардың маңыздылығы, қазақ стилистикасы дамуы жолында бағыт-бағдар болғандығы жайлы зерделенеді. Сондай-ақ тілді зерттеудегі жаңа ғылыми парадигмалар (антропоөзектік парадигма, сөйлеу актілерінің теориясы, прагмалингвистика, мәтін лингвистикасы, т.т.) аясындағы лингвостилистиканың қазіргі даму бағыттары мен зерттелу аспектілері қысқаша талданады. Бұл аспектілерде зерттелуіне әлемдік тіл біліміндегі, орыс тіл ғылымындағы ғылыми таным-түсініктер негіз болғандығы дәйектеліп, қысқаша теориялық тұжырымдар жасалады. Тілді зерттеудің антропоөзектік бағытына сәйкес стилистикалық зерттеулердің белсенді жүргізілуі шығармашылық тұлғалардың тілдік бейнесін, оның дискурстық әлеуетін тереңірек тануға, сөз қолданысындағы тілдік бірліктердің лингвокогнитивтік, лингвомәдени, прагматикалық мәнін ашып көрсетуге, яғни жеке тұлғаның өзіндік тілдік әлемін (тезаурусын) анықтауға ықпал ететіндігі жайлы мәселелер сөз болады. Мұндай тың теориялық ізденістердегі ғылыми тұжырымдар мен концептуалдық пайымдаулардың қазақ тілі стилистикасы теориясына қатысты ғылыми таным-түсініктерді кеңейте түсуге, жаңа мазмұнмен толығуына септігі тиетіндігі пайымдалады.

Тірек сөздер: стилистика, антропоөзектік парадигма, тілдік тұлға, дискурс, сөйлеу актілерінің теориясы, мәтін лингвистикасы, прагмастилистика, экспрессивтік стилистика, тарихи (диахрондық) стилистика, тілдік әлем (тезаурус).

Abstract

The article deals with the contribution of researches in structurally functional aspects in formation of the theory of stylistics in modern linguistics, the significance of the scientific thoughts of them and importance of the choice of the direction on the way of development of the Kazakh stylistics. The directions of development and aspects of studying, the nature of relevance of linguastylistics within new scientific paradigms of a research of language are also briefly described (an anthropocentric paradigm, the theory of speech acts, a pragmalinguistics, text linguistics, etc.). Scientific concepts of world linguistics, the Russian science about language are the main basis for studying in these aspects, also short theoretical conclusions are given. The article follows an active studying of stylistic researches according to the anthropocentric directions of studying of language which promote deeper knowledge of a language image of creative persons, his discourse potential, identification of a linguacognitive linguacultural, pragmatical essence of the use of language units, that is to define an originality of a language picture (thesaurus) of the individual. It is proved that similar scientific calculations and conceptual judgments in urgent theoretical researches promote

expansion of scientific representations according to the theory of stylistics of Kazakh language and replenishment with new maintenance.

Keywords: stylistics, anthropocentric paradigm, language personality, discourse, theory of speech acts, linguistics of the text, pragmastilistics, expressional stylistics, historical stylistics, language picture (thesaurus).

DOĞU AKDENİZ ENERJİ HAVZASI'NIN DEĞİŞEN JEOPOLİTİK COĞRAFYASI ve TÜRKİYE

CHANGING GEOPOLITIC GEOGRAPHY OF EASTERN MEDITERRANEAN ENERGY BASIN AND TURKEY

Ömer ŞEN
Dr. MEB Şahinbey Bilim ve Sanat Merkezi.omershen26@hotmail.com

ÖZET

2,9 milyon km² alana sahip Akdeniz, ilkçağdan itibaren birçok medeniyetin beslendiği ve büyüdüğü bir havzadır. Bu medeniyetler havzası aynı zamanda ticaret odaklı güç ve egemenlik savaşlarına da sahne olmuştur. Günümüzde dünya ticaretinin ve buna bağlı olarak enerji transferlerinin en önemli kavşak noktalarından birini oluşturan Akdeniz için ABD Jeolojik Araştırmalar Kurumu 2010' da bir rapor yayınladı. Bu raporda Doğu Akdeniz'de özellikle Kıbrıs adası merkezde kalmak üzere adanın güneyi ve güneydoğusunda zengin hidrokarbon yataklarının olduğu belirtilmekteydi. Bu durum Akdeniz'i bir enerji geçiş koridoru olmaktan bir enerji merkezi haline getirme potansiyeline sahiptir. Enerji odaklı bu jeopolitik ve jeostratejik değişim etkisi bir sorun yumağı olan Ortadoğu'da da kartların tekrar dağıtılmasına yol açarak bölgede ekonomik ve politik değişimleri de beraberinde getirmesi kuvvetle muhtemeldir. Doğu Akdeniz'e kıyısı olan devletler Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Lübnan, Mısır, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Filistin, İsrail ve Suriye Birleşmiş Milletler (BM) Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre Doğu Akdeniz'de var olan yataklar üzerinde hak sahibidir. Ancak Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ve kıta sahanlığı büyük bir sorun olarak ortada durmaktadır. Ayrıca havzada tek sorun da bu değildir. ABD, Rusya, AB ve İngiltere de bu alanda gerek enerji şirketleri gerek Kıbrıs'ta ve Suriye'de bulunan askeri üsler aracılığı ile büyük bir nüfuz mücadelesi içine girmişlerdir. Türkiye gerek kendi MEB ve kıta sahanlığı gerekse garantör ülke olarak K.K.T.C üzerinden bu çok aktörlü kaygan zeminde iyi yönetilmesi zorunlu önemli bir sürece girmiştir. Bu süreçte diğer enerji projelerinde bir geçiş koridoru görevi üstlenmek isteyen Türkiye, jeopolitik ve jeostratejik konumun getirdiği avantajları hassas dengeleri gözeterek, kararlı ve proaktif bir strateji izlemek suretiyle önümüzdeki on yıllarda bölgesel bir güç haline gelebilir ve dahi küresel enerji denkleminin de kilit bir aktörü olabilir. Ancak şunu da göz önünde bulundurmak elzemdir. Eğer bu süreç yanlış adımlarla ilerlerse belki de telafisi mümkün olmayacak yeni bölgesel sorunlarla karşı karşıya kalabilir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Enerji, Jeopolitik Coğrafya, Türkiye.

ABSTRACT

The Mediterranean, which has an area of 2.9 million km², is a haven where many civilizations have been fed and grown since the first time. These civilizations basin was also the scene of trade-oriented wars of power and sovereignty. In 2010, the US Geological Survey Authority published a report for the Mediterranean, which constitutes one of the most important intersection points of world trade and thus energy transfers. It was stated in this report that there are rich hydrocarbon deposits in the Eastern Mediterranean, especially in the south and south of the island of Cyprus. This has the potential to make the Mediterranean an energy hub from an energy transit corridor. This energy-focused geopolitical and geostrategic change can bring about economic and political changes in the Middle East. The Eastern Mediterranean coast states: Turkey, the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC), Lebanon, Egypt, Southern Cyprus Greek Administration (SCGA),

Palestine, Israel and Syria According to the United Nations (UN) Maritime Law, It is the owner of rights. But the Exclusive Economic Zone (EEZ) and Continental Shelf that there remains a huge problem. And that's not the only problem in the basin. USA, Russia, EU and UK have also entered into a major struggle for influence through the energy companies and military bases in the Mediterranean. As a guarantor country, Turkey has entered an important process that must be well managed on this very actively slippery ground. In this process, Turkey's geopolitical and geostrategic advantages may become a regional power over the next decades, following a determined and proactive strategy, taking into account delicate balances and the global energy equation can also be a key actor. However, it is also essential to consider: If this process goes wrong, perhaps it may face new regional problems that can not be compensated.

Keywords: Eastern Mediterranean, Energy, Geopolitic Geography, Turkey.

CONTINUITY AND TRADITION OF PHILOSOPHY IN THE CONTEXT

A.T NIGMETOVA

Kazakh National University by Al-Farabi, nigmetova@mail.ru
A. B. KUSHERBAEVA
Kazakh National University by Al-Farabi, aliya-nigmetova@mail.ru

ABSTRACT

Philosophers, responding to a query time, try to display the image of the new man to replace the image of man, obsolete as a result of social and cultural change. And this new image had to be better adapted to these changes. R. Rorty in "Philosophy and the Future," notes that the influence of Hegel's philosophy, moved the question "Who we are?" On the philosophical question, "Who do we have to try to become?" but Rorty speaks about the autonomy of philosophy, about the competence of a clear philosophy, and its contrast with issues of political, aesthetic and economic. He rejects the philosophical avant-garde. Age of Bruno and Bacon, was the period when the philosophers tried to take time seriously, but this loss of interest became fully aware only in the nineteenth century. Philosophical views and socio-political positions Mamardashvili were formed in the womb, now has become for us the history and philosophy of the Soviet period. Therefore, an objective assessment of his scientific contribution to the development of modern philosophy is impossible without an understanding of the problems and issues of the philosophy of the time. Soviet or Marxist philosophy is, in fact, dialectical materialism and historical materialism. Dialectics represent and implanted as an abstract doctrine, not taking into account the historical and philosophical heritage. The principle of partisanship interfere with the proper understanding of Plato, Descartes, Kant, Hegel and others, who as members of the idealists and nothing good they could not be. Questions historical emergence of the dialectic remained unexplored and thought out to the end.

Keywords: Socio-political positions, Philosophical views, Scientific contribution, Historical materialism, Consciousness, Epistemological problem, Historical emergence,

ALGILANAN HİZMET KALİTESİ, MÜŞTERİ MEMNUNİYETİ VE MÜŞTERİ SADAKATİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

THE RELATIONSHIP BETWEEN PERCEVIED SERVICE QUALITY, CUSTOMER SATISFACTION AND CUSTOMER LOYALTY: A FIELD RESEARCH IN THE BANKING SECTOR

Mustafa TAŞLIYAN
Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mustafatasliyan@hotmail.com
Bengü HIRLAK
Yrd. Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, benguhirlak@hotmail.com.tr
Bilge GÜLER
Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, bilgeeguler@gmail.com
Yasin CEYHAN
Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,yalcin295@mynet.com

ÖZET
Bu araştırmada, algılanan hizmet kalitesinin müşteri memnuniyeti, müşteri sadakati ve bazı demografik özellikler ile olan muhtemel ilişkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Kahramanmaraş'ta faaliyet gösteren bir devlet bankasının müşterileri üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket soruları, literatürde güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerden alınmıştır. Algılanan hizmet kalitesini ölçmek için, Parasuraman vd. (1988) tarafından geliştirilen ölçeğin, Cronin ve Taylor (1992) tarafından hizmet kalitesinin ölçülmesinde müşterinin sadece hizmeti aldıktan sonraki deneyimine (hizmetin performansına) ilişkin değerlendirmesini dikkate alınan 22 ifadeden ve 5 boyuttan (fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati) oluşan SERVPERF ölçeği; müşteri memnuniyetini ölçmek için, Choi vd. (2004) tarafından geliştirilen 2 sorudan oluşan ölçek; müşteri sadakatini ölçmek için ise, Zeithaml vd. (1996) tarafından geliştirilen 5 ifadeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler SPSS kullanılarak analiz edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Algılanan Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti, Müşteri Sadakati, Bankalar
ABSTRACT
In this research, it is aimed to determine the possible relationship perceived service quality, customer satisfaction, customer loyalty and some demographic characteristics. For this purpose, a research was conducted on the customers of a state bank operating in Kahramanmaraş. Questionnaire was used as data collection method in the research. The survey questions were taken from scales whose reliability is proven in the literature. In order to measure perceived service quality, the scale used in this research was developed by Parasuraman et al. (1988), taken into account the assessment of service quality by Cronin and Taylor (1992) and the evaluation of the client's experience (performance of the service) only after receiving service the SERVPERF scale, consisting of 22 statements and 5 dimensions (tangibles, reliability, responsiveness, assurance and empathy); to measure customer satisfaction, the scale used in this research was developed by Choi et al. (2004), consisting of 2 questions; to measure customer loyalty, the scale used in this research was developed by Zeithaml et al. (1996), consisting of 5 statements. The data obtained from the questionnaires were analyzed by using the SPSS.
Keywords: Perceived Service Quality, Customer Satisfaction, Customer Loyalty, Banks

КӨНЕ ТҮРКІ МӘДЕНИЕТІ

Т.О АБИШЕВА
Доцент, Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
abisheva.tulesh@mail.ru
Қ.И.ОРАЗБАЕВ
профессор м.а., Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
kanat.ayan1@mail.ru

Түйіндеме
Мақалада ежелгі түркі мәдениетінің қалыптасуы қарастырылады. Біздің заманымызға жеткен жазба деректерде, өкінішке қарай тарих үзік – үзік және авторлардың субъективті көзқарасы тұрғысынан баяндалады.

Түркілердің ежелгі мекені туралы жазбаша айғақтар әлі де айқындалмаған. Қазіргі қоныс тепкен аумақтардан табылған археологиялық материалдарда мәлімет жоқтың қасы. Түркітанудың ондаған жылдар бойы даму нәтижесінде анықталған немесе ойдан шығарылған құрылымды растайтын немесе жоққа шығаратын бір ғана «құжат» бар. Бұл ауызекі тіл. Біздің заманымызға жеткен жазба деректерде , өкінішке қарай тарих үзік-үзік және авторлардың субьективті көзқарасы тұрғысынан баяндалады. Алайда, адамзаттың өткен тарихы кодталған чип – бұл сөз. Қоныс аудару бағыттары , мекен еткен жерлері, пәлсапасы, діні, таңбаны түсіндіруші данышпандардың даналығы немесе жыршы-абыз түйсігінің таяздығы. Халық тарихшылары тарихи қағазға түсірілмеген бұл лексемаларды археологиялық тұрғыдан оқудың ерекше қажеттілігін сезінулері тиіс. Байырғы көне тарихқа бойлау үшін әлі де тынымсыз зерттей түсу қажет. В.В.Иванов сол замандағы ғылыми пікірді келтіре отырып , сөздің ең жоғарғы жасы – екі мың жыл деді. Түркілер жазуды да, санауды да , айға да , күнге де, басқа да құдіретті күштерге сенуді білмеген сыңайлы. Бұған дау айтқымыз келеді: егер ежелгі адамның тілі , ең болмағанда , он сөзден тұратын болса , онда сол сөздердің біреуі құдайдың атауы болуы тиіс.

Қоныс тепкен жер бедері, хайуанаттар мен өсімдіктер әлемі көрініс тапқан алғашқы сөздерді қалпына келтіру арқылы ежелгі түркілердің пайда болған аймағын анықтауға болады. Тау – дала ландшафты , аталған хайуанаттар мен өсімдіктер әлемі Алтай – Саян өлкесіне ғана емес , сондай-ақ Кавказға да , (мысалы Краснодар өлкесі) Орта және Кіші Азияға да тән. Тіпті Африка , Америка , Австралияның кейбір аймақтарына да тән. Көне түркі руникалық жазу ескерткіштерінің кең қанат жайған аймағы – Оңтүстік Сібір , Монғолия, Қазақстан мен Қырғызстанның кең жазиралы далалары мен тау шатқалдары. Сөз болып отырған жазу нұсқаларының екі жүзден астамы тасқа қашалған, ал ондаған нұсқасы түрлі қорымдардан табылған металл, күйдірілген сазбалшықтан жасалған бұйымдарға ойылса, сондай-ақ сирек те болса ағаш пен сүйек сияқты заттар да қолданылғаны айқындалып отыр.

Тілдердің ішіндегі ең көнесі – шумер тіліндегі етістік және есім түбірлердің қолданысы туралы олардың бір-бірінен ешқандай айырмашылығы жоқ деген болжау бар.Шумерлер, көне селмиттер, хеттер, шикі балшық тақталарға жазып содан кейін оларды мәңгі материалға айналдыру үшін күйдіріп отырған.

Ол дәуірдің кітапханасы бір-бірінің үстіне жалпағынан қойылған қыш (керамика) тақталардың үйінділері болған. Жазуды басқа материалға (папирус, пергамент) ауыстырған. Кейінгі ұрпақ түсініксіз таңбалармен жазылған қыш кестелерін тауып алып, қабырға қалайтын құрылыс материалы ретінде пайдаланған. Таңбалар жазылған миллиондаған қыш «парақтары» толассыз соғыстардың салдарынан қираған сарайлар мен ғибадатханалар салу үшін Алдыңғы және Кіші Азияның қалаларында және елді мекендерінде пайдаланған. Қыш жазуларының соңғы қорғаны – Ассирия – Вавилон құлдырағаннан кейін , папирус пен пергаментке жазылған әріптік жазуға жаппай көшу сына жазуын бір сәтте-ақ құнсыздандырды. Ежелгі әлемде мол болған құнды жазба ескерткіштері мен біртұтас жазбалар түгелдей жоғалған деп сенімді түрде айтуға болады. Көне түркі руна жазуы VIII-X ғ көне түркі тайпаларының бір бөлігі қолданған және таңбаларының пішіні бойынша герман рунасына ұқсас жазба Орхон –Енисей жазбалары тілін құраған Орта Азия мен Сібір көне руна жазуы және Орта Азиялық руна жазуымен кейбір әріптері ғана сәйкес келетін Шығыс – Еуропа руна жазуы болып бөлінеді. Алайда археология ғасыры әлі де аяқталған жоқ. Бірқатар ғалымдардың болжамы бойынша түркі ,Азия руналары таңбалардың кескінін геометриялық пішінге өзгерту нәтижесінде VIII ғасырдан ерте пайда болған.

Аса көрнекті ғалым және қоғам қайраткері О.Сүлейменов оқырмандарға жауһар жырларымен қатар , лингвистика саласында терең пайымды ой толғаған еңбектерімен де кең танымал. Ойшыл ғалым көне түркі жазуының пайда болуымен дамуын әлемдік өркениетке қосылған үлес деп бағалап, дәлелдеп келеді. Бүкіл түркі әлеміне белгілі түрколог ғалым Алтай Аманжоловтың зерттеулері түркі әлемінің мәдениетіне қосқан үлесіне баға жетпейді.

Ел тарихын білу жер тарихын білумен шарттас. Өйткені сол жерді мекен етіп, қоныс тепкен, суын ішіп, қайнарының көзін ашқан елдің басынан кешкен өмір өткелдері мен қат – қабат оқиғалары зейін аударып қарасаңыз атой салып жатады. Сонау XI ғасырдағы Махмуд Қашғари сөздігіндегі Кейген (Кеген) , Ертіш (Ертіс) , Етіл (Еділ) , Іле т.б өзен-су атаулары күні бүгінге дейін сақталса, тау мен тастың, бұлақтардың , елді мекендердің аты қаншама десеңізші.

Халық жер мен су , тау мен жота , көл мен бұлақтың атын қалай болса солай атай салмаған. Одан көңілде із қалар ұқсастық пен бейнелі көрініс тапқан. Мысалы, Сарыарқа, Керегетас, Қыземшек, Кемпірадыр (кемпірдің бетіне ұқсас қыртыстары үшін) , Қызылмойнақ , Қаражал және т.б қаншама ұқсатулар мен образды елес жатыр. Кейде орынды, орынсыз өзгертіп, кейінгі ұрпақты шым-шытыр шырғалаңға салар шақтар да аз кездеспейді.

Орта Азия, Түркістан жерінде X-XI ғасырларда ғылым-білімнің өте жоғары дамығаны Әбу-Насыр Әл-Фараби, Әбу Райхан Бируни, Әбу Әли ибн Сина сияқты ғұлама ғалымдардың болғаны белгілі. Мысалы , Әбу Әли Ибн Сина араб тілінде жазылған ғылыми еңбектерінде ауру түрлерін емдеу тәсілдерін , аурудан сақтану жолдарына дәрі-дәрмек пен емдік шөптерге толық сипаттама берген. Ал XV ғасырдағы шипагер ғалым Өтейбойдақ Тілеуқабылұлы өзінің ізашар ұстаздары Әбу Насыр әл фараби , Юсуф (Жүсіп) Баласағұн шығармаларымен

толық танысқанын , олардың пікірлеріне баға беріп, дамытып отырғанын баяндайды. Өтейбойдақ Тілеуқабылұлының ескі қазақ тілінде жазылған «Шипагерлік баян» атты шығармасы медицина, этнография , философия, тіл ғылымы үшін аса құнды еңбек әрі ғылымнама (энциклопедия) болып табылады. «Шипагерлік баян» шығармасы XV ғасыр мұрасы. Өтейбойдақ Тілеуқабылұлы 1388-1478 жылдары өмір сүріп шығарманың алғашқы нұсқасын 1473 жылы 85 жасқа келгенде аяқтаған. «Шипагерлік баянның» негізгі тілдік өзгешелігі – сөз байлығында, сөздік құрамында, кейбір көнерген сөз тұлғаларының сөз орамдары мен мақал-мәтелдердің қолданылуында. Еңбекте кездесетін жан-жануар , аң-құс, жәндік атаулары : абадан (көкжал , арлан, қасқыр , батыста абадан «қасқыр үйірінің басшысы») , аңдағай (бөкен бұқасы), бадырақ (үкі), бая (нар інгені батыста бая «тентек, құсаған түйе») , бастармақ (серке), бекіре (мекіре балық, батыста бекіре , монғолша (бэхер), борбаң (суыр), борсаң (борсық) , жар (қос өркешті түйе), жылмаң (абжылан), жылпың (түлкі), жылтың (аққіс, ақ тышқан), сыпылдақ (бөдене), тарбақ (бақа, көлбақа) және т.б.

Қазақтың мүшел есебінің жыл аттары бұл еңбекте ерекше берілген. Олар белгілі бір жан-жануардың мінез-құлықтарына, қимыл-әрекеттеріне, кейде аңыздағы атауларына байланысты болып келеді.: сумақы (тышқан), маңғаз(сиыр), айбар(барыс), секем (қоян), сумаң (жылан) , айтақ (ит), шақырауық (тауық), қорысқы (доңыз), тұлпар (жылқы), шопан (қой), мешін (мешін), иіртек (ұлу), сол сияқты ай аттары күн аттары да өзіндік ерекшеленеді. Он екі жыл адамның мүшел жасын құрайтыны белгілі. Шипагер , ата-бабаларымыздың түсінігіне сәйкес, әр жылы дүниеге келген баланың мінез-пейілі сол жылдың атына айналған жануармен ұқсас болады, мүшел жастың басы аса қауіпті болады, сондықтан мүшел жастағы әрбір адам сақтана жүруі қажет деп ескертеді. «Шипагерлік баян» еңбегінде өсімдік атауларының дені қазақтың байырғы сөздері адыраспан, алабота, арша, баялыш, бидайық, жалбыз, жауқазын, жуа т.б Дәрілік шөптердің шипалық қасиеттері ұрығында, гүлінде, сабағында, тамырында болатыны шөптің жинау мерзімін , дайындау әдісін білу шарттары кітапта айқын көрсетілген. Шығармада «жетіге тиіспеу», «қырық бірге жұғыспау», «он екіден айырылмау» сияқты өнеге-өсиет, ырым-тиымдар тізбегі берілген. Мұны шипагер дәурендеу, бақытты өмір сүру заңы, аман –есендік шарты ретінде ұсынуды жөн көрген.

Ұрпақтан-ұрпаққа көшіріліп, бұл мұраның шипагерлік сырлары шашылып жойылмауы үшін алдағы нұсқалары өртелген болатын. Бесінші көшірмесі 1766 жылы Шалкөде деген жерде, ал алтыншы көшірмесі 1952 жылы Текесте жасалынған. Іле аймағының тұрғыны, емші Түменбай Ыстанбайұлы «Шипагерлік баянның» 1952 жылғы жаңартылған нұсқасын баласы Нұртайға өсиет етіп қалдырған екен. Сол нұсқасы 1050 дәрі-дәрмек түрімен қоса , 4577 «шипашақпен» (рецептімен) таныстыратын мыңға жуық өсімдік атауларын, ауру-сырқат атауларын қамтитын , емдеу сырларын баяндайтын көлемді шығарма еді. Бірақ Қытайдағы аты шулы «Мәдени төңкеріс» кезінде (1968ж) бұл кітаптың төрттен үш бөлігі өртеліп қалған бөлігін Нұртай Түменбайұлы қайта көшіріп баспаға ұсынған. Шипагерлік те – өнердің бір түрі. Қазақ халқының дүниетану тәжірибесі мол, емшілік дәстүрі орасан бай. Сондықтан XV ғасырдан қиын-қыстау жолмен бізге жеткен асыл мұрамызды одан әрі зерттеп, халық игілігіне айналдыруымыз керек.

Әдебиеттер:

1. О.Сүлейменов – Атам заманғы түркілер. «Олжас кітапханасы», Баспа үйі Алматы 2011
2. Түркі филологиясының негіздері – А.С.Аманжолов Алматы «Мектеп» 2012
3. Ә.Сайран , М.Сейтқали – Қазақтар және түрік әлемі. Алматы, 2009. Баспалар үйі

GÖRSEL İLETİŞİM ARACI OLARAK İLLÜSTRASYON: SÖZÜN TEMSİLİNDE BİR GÖRSEL ÇÖZÜMLEMESİ

ILLUSTRATION AS A VISUAL COMMUNICATION TOOL: AN ANALYSIS OF A VISUAL IN THE REPRESENTATION OF THE WORD

Öğr. Gör. Tuğba DEMİR
İstanbul Kavram MYO, tugba.demir@kavram.edu.tr

ÖZET
İnsan var olduğu günden beri kendisini ifade etmek için duyularının yardımıyla çok çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Kişilerin kendilerini ifade etme süreci olarak tanımlanabilecek iletişim olgusu, insan hayatı için vazgeçilmezdir. İnsan duygu ve düşünce üretmeden duramaz ve fizyolojisinin zorunluluğu olarak oluşan duygu ve düşünceleri herhangi bir biçimde kodlamak sureti ile bir başka kişiye aktarmak durumundadır. Yaşadığı zamanın koşulları ve kendini ifade etme konusundaki üretkenliği göz önüne alındığında, iletişimin pek çok ortam ve araçla gerçekleştirildiği görülmektedir. Bir şeyin biçiminin bir yüzey üzerinde şekle dönüştürülerek temsil edilmesi aynı zamanda bir anlam oluşumunu meydana getirdiğinden, söz konusu temsilin görsel iletişim sürecini başlattığı kabul edilebilir. Bu çalışma görselin temsil yoluyla illustre edilmesini konu almakta ve görsel iletişimde illüstrasyon aracılığıyla iletilmek istenen mesajların resmedilmesinin ardındaki anlamı göstergebilimsel çözümleme yöntemiyle araştırmaktadır. Çalışmanın sınırlandırılması seçilen illüstrasyonun modern dünya sorunlarından "savaş" konusunu tema olarak işleyen bir illüstrasyonun rastlantısal olarak seçilmesiyle tek bir örnek üzerinden sağlanmıştır. Çalışma, modern olduğu düşünülen çağın farklı açılardan nasıl illüstre edildiğinin yanı sıra, bir illüstrasyonun ne tür bir eleştirel mesaj içerdiği sorunsalıyla çerçevelendirilmektedir. Seçilen illüstrasyonun görsel anlamda iletmeye çalıştığı mesajlarla, yirmi birinci yüzyıl modernitesine eleştirel bir bakış açısı getirdiği varsayılmaktadır. Çözümleme yöntemiyle ortaya çıkan anlamların temel sorunlara ve sorunların çözümüne yönelik farkındalık sağlayabilmesi amacını taşıyan çalışma, elde edilen sonuçlarla içinde bulunulan çağın görsel mesajlar aracılığıyla yorumlanabilmesine sağlayacağı katkı açısından önem taşımaktadır.
Anahtar Kelimeler: İletişim, Görsel İletişim, Görsel İletişim Araçları, İlüstrasyon, Modernizm

ABSTRACT
Since their existence, human beings have developed a great variety of methods with the help of their senses to express themselves. The fact of communication can be described as the process of people expressing themselves, and it is irreplaceable for human life. Humans cannot live without producing feelings and thoughts, and they are in the position of conveying their feelings and thoughts, which occur as the necessity of their physiology, to another person by means of coding them in any way. Considering the circumstances of the time in which the person lives and that person's productivity regarding the fact of expressing himself/herself, communication appears to take place in various media and by various tools. Since the representation of the shape of something by converting it to a shape on a surface generates a meaning at the same time, it is possible to accept the fact that the aforementioned representation initiates the visual communication process. This study is about illustrating the visual by means of representation, and it researched the meaning behind the picturing of the messages, which are desired to be conveyed via illustration in the visual communication, with the semiotic analysis method. The limitation of the study was provided

through a single example of an illustration that was chosen randomly and that treated the topic of "war", which is one of the problems of the modern world, as a theme. The study was framed by the research questions 'how is the age, which is thought to be modern, is illustrated from different perspectives?' and also 'what kind of a critical message does an illustration include?' The chosen illustration tries to visually transmit messages, and that illustration is assumed to bring a critical point of view to the twenty-first century modernity. The study has the purpose that the meanings, which emerge with the analysis method, create awareness towards the main problems and their solutions, and the study is of capital importance with regard to the fact that it will contribute to the interpretation of the results attained and the current age via visual messages.
Keywords: Communication, Visual Communication, Visual Communication Tools, Illustration, Modernism

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE DIŞ BORÇLARIN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİLERİ

Doç.Dr. Ömer Faruk ALTUNÇ
Muş Alparslan Üniversitesi, o.altunc@alparslan.edu.tr
Doç.Dr. Okyay UÇAN
Ömer Halisdemir Üniversitesi, okyayu@hotmail.com
Uzman Abdulmenaf AKYILDIZ
Ömer Halisdemir Üniversitesi, abdulmenafakyildiz@hotmail.com

ÖZET

Küreselleşme sürecinin getirdiği rekabet ortamı ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarını açmakta ve kaynakların dengesiz dağılımına neden olmaktadır. İç tasarrufları yetersiz olan gelişmekte olan ülkeler bu farkını kapatabilmek için dış kaynaklara yönelmektedirler. Sermaye kıtlığı yaşayan gelişmekte olan ekonomilerin gelişmiş ekonomilerden iç tasarruf yetersizliğini doyuracak biçimde tasarruf ithal ettiği (dış borç) görülmektedir. Bu bağlamda dış borçların ekonomik büyümenin temel dinamiklerinden birini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Çünkü kısa, orta ve uzun vadeli yatırım yapabilmek için sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır. Sermaye için de tasarrufların fazla olması gerekmektedir. Ancak tasarrufun fazla olması yüksek bir gelirle mümkündür. Zira gelişmekte olan ekonomilerde gelir düzeyi düşüktür. Bu nedenle iç tüketimde bir azalışın meydana gelmemesi için hükümet aygıtı iç tasarruflara başvurmak yerine, genelde dış tasarruflara yönelmektedir. Bu durumda dış borçlanma ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki önem kazanmaktadır. Genelde dış borçlanma, fakirliğin kısır döngüsü sarmalından kurtulamayan ekonomiler için önerilmektedir. Bu bağlamda dış borçların ekonomiler için olumsuz bir netice doğuracağı düşünülmemelidir. Önemli olan dış borçların kullanım şekilleridir. Eğer dış borçlar ekonominin büyümesi için kullanılmış ise bir ilaç gibidir. Etkisini hemen göstermese bile orta ve uzun vadede makroekonomik performansı pozitif etkileyebilmektedir. Dolayısıyla dış borçlar etkin ve verimli alanlara yani kendisini finanse edebilecek alanlara yatırıldığı takdirde ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir netice bırakabilmektedir. Ancak ulusal gelire katkısı bulunmayan atıl alanlara veya reel gelir getirmeyen finansal enstrümanlara (hükümetin popülist politikaları gibi…) yatırıldığı takdirde ekonomik büyümeye pozitif etki etmek yerine, ekonomi için problem teşkil etmekte ve ekonomik krizlerin temel sebebi olabilmektedir. Dış borç ile ekonomik büyüme arasındaki nedensellik ilişkisinin araştırıldığı bu çalışmada, Türkiye ekonomisinin 1998Q1-2016Q2 dönem verileri kullanılmıştır. Dış borç ve ekonomik büyüme serilerinin aynı mertebeden durağan olup olmadığı Augmented Dickey Fuller ve Phillips Perron birim kök teknikleri yardımıyla test edilmektedir. Verilerin entegre olma durumlarına göre ARDL analizi yapılması planlanmaktadır. Çalışmanın sonucunda dış borçlar ile ekonomik büyüme arasında karşılıklı bir nedensellik ilişkisinin bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış Borçlar, Ekonomik Büyüme, ARDL

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE OSMANİYE'DE YEREL BASIN*

PAST FROM PRESENT TO LOCAL PRESS IN OSMANİYE

Uzman, Phd Öğrencisi Gülsüm ŞİMŞEK
Ankara Üniversitesi, gulsumerbasansimsek@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Osmaniye'deki yerel basının son bir asırda geçirmiş olduğu değişimi ve gelişimi ortaya koyabilmektir. Çalışma çerçevesinde araştırma yöntemi olarak Osmaniye'nin önde gelen gazetecileriyle "Ali Erat, Gökhan Erkmen, Ali Cihangir, Ali Kiper, Hüseyin Ünaldı ve Mustafa Bardak" "01.09.2014-14.09.2014" tarihleri arasında derinlemesine görüşmeler yapılarak gazete nüshalarından müze, gazetecilerin arşivleri, matbaa vb. yerlerden örnekler bulunmuştur. Çalışma, Osmaniye'de yerel basının tarihi gelişimine dair daha önce herhangi bir araştırma yapılmamasından dolayı son derece titizlikle yürütülmüştür. Araştırma neticesinde Osmaniye'de ilk gazetenin 1927'de Osmanlıca basılan Cebeli Bereket gazetesi olduğu, 1950'ye kadar kısıtlı imkânlardan dolayı Osmaniye'de gazetenin basılmadığı, 1950'de Latin harfleriyle Osmaniye Postası'nın basıldığı ve bunları müteakiben Yedi Ocak, Hakikat, Osmaniye, Çataloluk, Hasret, Yeni Osmaniye gazetelerinin basıldığı ortaya çıkmıştır. Gazetelerdeki yazılar "tipo baskı" yöntemiyle basılırken resimlerde "klişe" yöntemi ile kullanılmış, gazeteler tek nüsha halinde, haftada en fazla üç gün yayınlanmış. Bu gazetelerin her biri yaklaşık olarak 20-30 yıllık yayın hayatına sahiptir ve içerikleri itibariyle ideolojik duruşlarını ortaya koymuşlardır. Bu güne baktığımızda ise Osmaniye'de 9 adet günlük, 17 adet haftalık yayın yapan gazete basılırken yerel basınla ilgili 5 adet mesleki kuruluş temsilciliği bulunmaktadır. Gazeteler en fazla 6 sayfa halinde, ofset baskı ile ve ağırlıklı olarak masa başı haberciliği şeklinde yapılmaktadır. Osmaniye'deki güncel yerel basında kutuplaşma ve tekelleşme görülmekte ve "naylon gazete" ler basılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmaniye, Yerel Basın, Gazete.

ABSTRACT

The aim of this work is to show the change and development that the local press in Osmaniye has spent in the last century. As a research method in the framework of the study, in-depth interviews were held with leading journalists of Osmaniye between the dates of "01.09.2014-14.09.2014" "Ali Erat, Gökhan Erkmen, Ali Cihangir, Ali Kiper, Hüseyin Ünaldı and Mustafa Bardak" and archives of museums and journalists, Printing house, etc. Examples from places were found. The study has been carried out with great care in Osmaniye since no previous research has been done on the historical development of the local press. As a result of the research, the first newspaper in Osmaniye was published in 1927 in the Ottoman Empire "Cebeli Bereket" press, and it was published in Osmaniye in 1950 because of limited opportunities until 1950. In 1950, Osmaniye Post was printed in Latin letters and these were followed by Yedi Ocak, Hakikat, Osmaniye, Çataloluk, Hasret, New Osmaniye newspapers have been published. The articles in the newspapers were printed using the "typo printing" method, while the pictures were used in the

* "2014 Yerel Seçimlerinde Osmaniye'de Yerel Basının Siyasi Partilere ve Adaylara Yaklaşımı" çalışması, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı'nda Başken Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Murat Güvenir danışmanlığında yürütülen ve Gülsüm Şimşek tarafından hazırlanan yayınlanmamış "2014 Yerel Seçimlerinde Osmaniye'de Yerel Basının Siyasi Partilere ve Adaylara Yaklaşımı" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

"cliche" method, the newspapers were published in a single copy for a maximum of three days a week. Each of these newspapers has a publication life of approximately 20 to 30 years, and they have demonstrated their ideological stance in terms of their content. When we look at this day, 9 daily and 17 weekly newspapers are printed in Osmaniye, while there are 5 representatives of professional organizations related to the local press. The newspapers are printed in maximum 6 pages, offset printing and mainly desk-side journalism. At the current local press in Osmaniye, polarization and monopolization are seen and "nylon newspapers" are printed.

Keywords: Osmaniye, Local Press, Newspaper.

СТУДЕНЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ В КАЗАХСКОМ НАЦИОНАЛЬНОМ УНИВЕРСИТЕТЕ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ

С.А.Шоинбекова
Казахский национальный университет имени аль-Фараби
ernazarova@rambler.ru
Г.И. Ерназарова
С.С. Кенжебаева
С.Д. Атабаева
С.Ш Асрандина
Казахский национальный университет имени аль-Фараби, gulzira.ernazarova@rambler.ru

Резюме

Студенчество КазНУ им. аль-Фараби принимает активное участие в социальных акциях, как «День Донора», посещает детские дома, дома ветеранов, оказывая им моральную и материальную помощь.

Студенческая жизнь нашего университета протекает бурно и весело. Самое главное, что все эти формы и виды деятельности создают необходимые условия для приобретения студентами профессиональных знаний и навыков, повышают их ценностные ориентации, воспитывая в них патриотизм, толерантность, культуру, любовь к людям, окружающей среде, способствуют раскрытию талантов и способностей, учат жить и работать в коллективе.

Кто не пережил годы студенчества, тот потерял многое! В жизни каждого человека, прошедшего высшую школу, остается неповторимый, очень теплый след, ностальгия по которому остается на всю жизнь. Студенческая жизнь - это самый яркий и незабываемый период в жизни каждого студента! Это - удивительное время, наполненное энергией, позитивом, жаждой постижения мира и накопления знаний, период открытий, ярких впечатлений, разнообразных встреч и знакомств. Такая интересная, насыщенная жизнь протекает и в стенах нашего Казахского национального университета имени аль-Фараби.

Наш университет был создан 15 января 1934 года, в его составе было всего два факультета: биологический и физико-математический, на которых обучалось 54 студента, работало 25 преподавателей (5 профессоров и 10 доцентов) и располагался он в небольшом здании в центре Алма-Аты. Становление университета в 1930 — 1940-х годах связано с именами известных учёных и общественных деятелей того времени, как Ауэзов М.О., Габдуллин М., Тажибаев Т.Т., Козловский М.Т., Персидский К.П., Домбровский Д.А., Бекмаханов Е.Б. и других. Большую помощь оказали вузы Москвы, Ленинграда, Казани, Украины. Здесь работали известные ученые, как Молюков И. Д., Сокольский Д. В. из МГУ, Персидский К. П. из Казанского университета [1]. В годы войны состав университета пополнился эвакуированными учеными и преподавателями, как член-корреспондент АН СССР Думанский А.В., Догель В.А. и т.д. Были открыты и другие факультеты: на базе Казахского коммунистического института журналистики было создано отделение журналистики филологического факультета (1941); исторический, геолого-географический, а затем экономический факультеты (1948); на базе юридического института открылся юридический факультет (1955), а из физико-математического образовались 2 факультета — физический и математический; в 1968 году организованы факультеты журналистики и философско-экономический [1]. В 1971 году университет, носивший имя С.М. Кирова, был награждён орденом Трудового Красного Знамени.

Сегодня Казахский национальный университет (КазНУ) имени аль-Фараби включает 15 факультетов, колледж, институт повышения квалификации, 7 научно-исследовательских институтов, 25 специализи-рованных диссертационных советов по защите докторских диссертаций по 67 специальностям, в университете проходят обучение более 20 тысяч студентов, магистрантов и докторантов. В научную инфраструктуру входят также 11 центров. Вырос КазНУ и территориально – сейчас это – современный огромный Университетский комплекс, состоящий из множества учебных корпусов, библиотеки, общежитий, спортивного комплекса с бассейном, технопарка и т.д., расположенный в живописном месте в предгорьях Алатау и занимающий 90 га. Его строительство было начато в 1971 году, разработкой проекта занимались архитекторы Бондаренко В.П., Егоров В.М., Зимин Ю.С., инженер Самарцев Л.П. Архитектурно-композиционную значимость всего комплекса подчёркивает высотное здание ректората (75 м).

Знаменательным событием стало то, что по итогам исследования международного рейтингового агентства ***QS World University Rankings*** в 2016-2017 учебным году КазНУ имени аль-Фараби занял 236 место среди 800 лучших университетов мира [3].

Учеба в вузе сочетает в себе, как формирование высокого профессионализма, который достигается высоким уровнем педагогического состава, прослушиванием лекций и мастер-классами зарубежных ученых, стажировками в ведущих научных центрах дальнего и ближнего зарубежья, различными учебными и производственными практиками, так и развитие и совершенствование гармоничной личности и богатую культуру, честную конкурентоспособность и гуманизм, стремление к духовному и физическому развитию. Поэтому КазНУ выступает не только как «кузница кадров», а является центром культуры, источником гуманистических знаний и нравственного воспитания [4].

Годы учебы, а именно, студенчество, в стенах нашего университета проходят в круговороте разнообразных событий — здесь кипит жизнь научных и творческих коллективов и царит дух научных и спортивных побед. Студенческая пора не ограничивается только изучением дисциплин, лекциями, семинарами, лабораторными занятиями, в этот период есть возможность проявить себя и свои способности в самых разнообразных направлениях, и, наши студенты принимают активное участие в различных конкурсах и спортивных мероприятиях, активно посещают выставки, театры, музеи.

В стенах университета были подготовлены выдающиеся спортсмены, прославившие Казахстан на самых представительных соревнованиях – Чемпионатах и Спартакиадах народов СССР, Чемпионатах Азии, Европы, Мира и Олимпийских Играх.

Большое внимание уделяется изучению иностранных языков, так как хорошая языковая база является залогом успешного обучения за границей. Сегодня наши студенты успешно работают во многих университетах и научных центрах за рубежом, выезжают на научные стажировки в различные уголки мира.

Известно, что в вузы поступают девушки и юноши с разным уровнем знаний, культуры и воспитания, которые были получены в семьях, школах, колледжах. Именно в вузе формируется особая социальное общество – студенчество, различная по социальному и национальному составу, возрасту. Формируется «разношерстная» группа, которая отличается высокой мобильностью, и, именно эту группу вузы должны направлять и воспитывать, прививая им ценные качества, такие как: профессионализм и высокая культура, патриотизм, креативность, толерантность, гуманизм, активность. И уже через небольшой отрезок времени

из этой группы людей формируется слаженный, творческий, единый коллектив, способный решать многие важные проблемы.

Студенты с момента их поступления активно вовлекаются в работу научных кружков, в выполнение научных проектов, в социально-культурную и самоуправленческую деятельность, для реализации их индивидуальных качеств и способностей в научной и социокультурной сфере. Именно в вузе должна создаваться особая атмосфера, базирующаяся на определенных ценностях, традиции и принципах. Вуз должен выступать в качестве особого социокультурного пространства, взаимодействующего с личностью, формирующее его профессиональную и мировоззренческую культуру. Именно оно должно формировать всесторонне-развитую, гармоничную личность, способную осознавать реалии своей деятельности и предназначения, принимать важные решения. И с этим успешно справляется КазНУ им. Аль-Фараби.

Стратегия воспитательной работы в КазНУ ориентирована на активное участие вуза в процессе воспитания высокоразвитых, интеллектуальных личностей, способных войти в казахстанскую элиту, являющихся одновременно конкурентоспособными специалистами в определенной профессиональной отрасли. Проблемы воспитания в КазНУ не стоят отдельным элементом вне учебного педагогического действия, а включает интегрирацию в общий процесс обучения и развития. Конечно, в первую очередь, уделяется большое внимание формированию самой вузовской среды, в которой стимулируется самоуправления студентов, как в сфере учебы и научной деятельности, так и в организации досуга. На сегодняшний день в КазНУ им. аль-Фараби активно действуют организации студенческого самоуправления. Оно реализуется в работе Комитета молодежных организаций (КМО), созданного в целях создания условий для участия студенческого актива в решении общих проблем студенческой жизни. Именно он способствует развитию инициативы и самодеятельности, организаторских умений; занимается решением вопросов, связанных с учебной, социальной, культурной и научной деятельностью, включением студентов в общественно полезный труд. Актив КМО является главным инициатором и организатором многочисленных общественно значимых мероприятий на факультетах и в общежитиях университета. Активная гражданская позиция и участие в общественной жизни университета поощряется как морально, так и материально, это: система скидок за обучение для наиболее активных студентов (например, за призовые места в спортивных соревнованиях, творческих конкурсах республиканского и областного значения); стипендии Ректора КазНУ им. аль-Фараби для одаренных студентов, достигнувших успехов в научной деятельности; активная пропаганда достижения лучших студентов в студенческой среде, награждение путевками в оздоровительные, молодежные лагеря и т.д.

Строгая организация различных видов деятельности и отношений в вузе формирует эффективную воспитывающую среду. Высокий уровень профессорско-преподавательского состава, его преданность педагогической деятельности и науке, заинтересованность в успехах студентов и требовательность к ним формируют у студентов любовь к будущей профессии, к знаниям, добросовестность, трудолюбие, исполнительность, ответственность. Положительные качества прививаются и: приверженностью преподавателей здоровому образу жизни, манеры поведения, грамотная речь, привлекательный внешний вид, и даже стиль одежды – все это – наглядная демонстрация и пример для подражания студентов [4-8].

Профессиональные качества студентов «оттачиваются» во время прохождения различных видов практик, при выполнении курсовых и дипломных работ, а также при выполнении

научно-исследовательских работ по научным международным или финансируемым МОН РК проектам. Ежегодно проводятся научные конференции студентов и молодых ученых «Мир науки» и «аль-Фарабиевские чтения», где активно обсуждаются результаты исследовательских работ. В результате этой работы студент проявляет интерес к избранной профессии, понимает ее общественную значимость, сознательно и творчески подходит к избранной профессии, приобретает профессиональную компетентность, которая позволит ему в соответствии с полученным профессиональными знаниями, навыками и умениями, а также личностными качествами мобильно решать различные задачи разного уровня и сложности, стремиться к самостоятельному творческому росту [4,5].

Большое воздействие на формирование здорового студенческого коллектива оказывает окружающая обстановка. Профессорско-преподава-тельский состав и студенты гордятся своим «Smart City», своим «КазГУградом»: это – великолепный кампус, в котором разместились «Дворец студентов», где проходят научные конференции, симпозиумы, концерты и т.д., оснащенные современным оборудованием учебные корпуса, благоустроенные общежития, музеи, современная библиотека, зеленая парковая зона, цветники, фонтаны и т.д. Преподаватель и студенты КазНУ с большим удовольствием участвуют в благоустройстве своего «Smart City», это и субботники, работа студенческих строительных отрядов и мероприятия, проводимые по проектам «Green Campus», «Айналаңды нұрландыр!» (в переводе с казахского языка означает «Освети окружение!»). Участие в них формируют в студентах патриотические чувства, любовь к красоте, порядку, воспитывают культуру поведения, бережное отношение к окружающей среде.

Анализируя роль процесса обучения в воспитательной работе авторы [4-6] отметили, что «обучение и воспитание взаимно стимулируют друг друга, иначе говоря, связаны положительной обратной связью. Улучшение обучения способствует лучшему воспитанию, и наоборот, совершенствование воспитания приводит к повышению эффективности учебного процесса. Хорошо воспитанный человек, обладающий ответственностью, дисциплинированностью, организованностью, чувством ответственности и долга, жаждой познания, широким кругозором и гибким мышлением, естественно, добьется более значительных успехов в учебе по сравнению с менее культурным человеком».

В нашем вузе поддерживаются культурные традиции, где особое внимание уделяется межнациональному воспитанию, воспитанию толерантности, практикуются такие внеучебные воспитательные мероприятия, как работа спортивных секций, художественных студий, музыкальных ансамблей, проведение музыкальных и тематических вечеров, работа кружков, посещение природных и культурных объектов (музеи, выставка, театры и т.д.). Это – воспитание человека культуры, впитавшего в себя богатство культурного наследия своего народа и народов других стран, стремящихся к взаимопониманию с ними, способного и готового осуществлять межличностное и межкультурное общение, уважительно относиться к духовным ценностям других культур [5]. В университете ежегодно проводятся творческие конкурсы, как «Студенческая весна», «Смотр строевой песни», «Конкурс талантливых первокурсников», «Осенний бал» и т.д., проводятся различные межвузовские соревнования, конференции и круглые столы. Это: республиканская олимпиада студентов, Олимпиада «аль-Фараби», конкурс «Биотехнолог» с участием студентов других казахстанских вузов и т.д.

Студенчество КазНУ им. аль-Фараби принимает активное участие в социальных акциях, как «День Донора», посещает детские дома, дома ветеранов, оказывая им моральную и материальную помощь.

Студенческая жизнь нашего университета протекает бурно и весело. Самое главное, что все эти формы и виды деятельности создают необходимые условия для приобретения студентами профессиональных знаний и навыков, повышают их ценностные ориентации, воспитывая в них патриотизм, толерантность, культуру, любовь к людям, окружающей среде, способствуют раскрытию талантов и способностей, учат жить и работать в коллективе.

Литература

1. Алма-Ата. Энциклопедия — Гл.редактор Козыбаев М. К., Алма-Ата, Гл. ред. Казахской Советской энциклопедии, 1963.
2. *КазНУ им. аль-Фараби*. Сайт КазНУ. Проверено 11 мая 2008.
3. Al-Farabi Kazakh National University. Top Universities (16 июля 2015). Проверено 1 мая 2016.
4. Байдашева Е.К. Личностно-профессиональное воспитание студентов в вузе //Современные проблемы науки и образования. – 2006. - №1. – С.34-35.
5. Лимонов В., Воспитательная деятельность университета //Высшее образование в России. - 2006. - №10.
6. Минзарипов Р. Гуманитарная среда классического университета // Высшее образование России.-2006. - №7.
7. Зеленская М.А. Перспективные информационные технологии и интеллектуальные системы, 2007, №2 (30).
8. *www.guu.ru/files/student/doc005.doc // Овсянников Л.Л.* Воспитание в вузе. С. 7-11.

2000'Lİ YILLARIN POPÜLER TÜRK DİZİ VE FİLMLERİNDE OSMANLI TARİHİNE YÖNELİŞ

THE TENDENCY TOWARD THE OTTOMAN HISTORY in POPULAR TURKISH TV SERIES and MOVIES of 2000s

Arş.Gör. Dr. Gönül CENGİZ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, gonulcengiz88@gmail.com
Arş.Gör. Birgül ALICI
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, birgulalici@yyu.edu.tr

ÖZET

Türk Sinema tarihinin ilk filmi kabul edilen Ayastefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı'nın bir tarihi belgesel film olduğunu düşündüğümüzde, yıllarını bağımsızlık mücadelesine adamış bir ulusun tarihi yapımları da adından söz ettirmiştir. TRT televizyonu yayınlarının popülerleştiği 1980'li yıllara kadar tarihi yapımlar genellikle yerli roman, destan, efsane veya çizgi roman eserlerinden uyarlama olduklarından gerçek kişi veya olayların kurgulanışına pek rastlanmamaktadır. Özel kanalların yayın hayatına girmesinin ardından 2000'li yıllarda tarihi dizi ve filmlerde gerçek kişi veya olaylardan kurgulanma ve ticari başarılar ön plana çıkmıştır. Bu çalışma tarihi kostüme dizilerin ve filmlerin zaman içinde yaşadığı dönüşümün ve günümüzde popülaritesini arttırmasının nedenlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışmada örneklem olarak özellikle 1990'lı yılların ortalarından başlayıp 2010'dan sonra büyük artış gösteren popüler Türk tarih dizi ve filmlerden Fetih 1453, Muhteşem Yüzyıl (dizi) ile 1990'lı yıllar öncesi gerçek kişi ve olaylardan uyarlama nadir filmlerden İstanbul'un Fethi ve IV. Murat (dizi) yapımları izlenme oranları nedeniyle seçilmiştir. Çalışmada kavramsal çerçeveyi belirlemede literatür tarama yöntemi tercih edilirken, film analizlerinde içerik ve biçimsel yönden farklılıkları ortaya koymak adına nitel içerik analizi yöntemi seçilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular ışığında Muhteşem Yüzyıl dizisinin 2011 yılından itibaren yurt içinde ve Çin'den ABD'ye yurt dışında elde ettiği uluslararası başarının, Türkiye'de TV ve film sektöründe benzer tarihi yapımların görücüye çıkmasına vesile olduğu söylenilebilir. Ayrıca başarıda gelişen teknolojik ve ekonomik imkanlarla birlikte dekor, kostüm, teknik donanım gibi unsurlarda dönemin atmosferini daha zengin inşa edebilme imkanının doğmasının ve dolayısıyla yönetmenlerin ve senaristlerin tarihi konulara daha farklı üsluplarla yaklaşabilme esnekliğini elde etmesinin payı büyüktür. Yine Türk izleyicisinin milli ve manevi değerlerine bağlılığının ve kendi geçmiş ve kültürüne olan ilgisinin günümüz koşullarında birlik ve beraberlik duygularında oluşan hassasiyetle birlikte yeniden hayat bulması da başarıyı tetikleyen unsurlar olmuştur. Nitekim bu film ve dizilerde dönemin tarihsel kişilikleri, zorlu şartlarda ulus topraklarının bütünlüğü ve halkın refahı için yaptığı katkılarıyla idol olarak yansıtılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Türk Televizyon Dizileri, Tarihi Kostüme Filmler, Muhteşem Yüzyıl.

ABSTRACT

When we think that the Fall of the Russian Monument in Ayastefanos, which is considered as the first a historical documentary film of Turkish cinema history, the history productions of a nation devoted its years to the struggle for independence also mentioned its name. Until the 1980s, when TRT television broadcasts became popular, historical productions were often adapted from local novels, epics, legends, or comic strips, so no real person or events were found to be constructed. After the entry of special channels into the broadcasting life, in the year 2000s, the commercial successes came to the forefront in the history series and

films by being formed from real persons or events. This study aims to reveal the transformation of the historical costume TV series and films, and the reasons for the increase in popularity today. For this purpose, as an example in the study, especially popular Turkish history series and films starting from the mid-1990s and increasing after 2010, Fetih 1453, Magnificent Century (series) and adaptation from real people and events before the 1990's years, and Conquest of Istanbul and IV.Murat (serial) productions were chosen because of their monitoring rates. Qualitative content analysis method was chosen in order to reveal differences in content and formal direction in serial and film analysis, while literature review method was used to determine the conceptual framework in the study. Findings from the study show that the international success of the Magnificent Century series since 2011 in the country and abroad from China to the United States has been instrumental in bringing together similar historical productions in the TV and film sector in Turkey. Besides, with the technological and economical opportunities that have been developed successfully, the possibility of constructing the atmosphere of the period more richly in the elements such as decor, costume, technical equipment and therefore flexibility of directors and screenwriters to approach historical subjects in different styles is big. The success of the Turkish audience's dependence on the national and spiritual values and the interest of their own past and the culture, together with the sensitivity in unity and solidarity in today's conditions, have been the factors that triggered success. Thus the historical personalities of the period in these films and serials are reflected as idols with the contributions made for the integrity of nation lands and for the welfare of the people.

Keywords: Turkish Cinema, Turkish Television Series, Historic Costume Films, Magnificent Century.

TERÖR OLAYLARININ DÖVİZ PİYASASI OYNAKLIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

THE INFLUANCE OF TERRORIST EVENTS ON VOLATILITY OF FOREIGN EXCHANGE MARKET: THE CASE OF TURKEY

Doç. Dr. Mehmet ÇINAR
Uludağ Üniversitesi, mcinar@uludag.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Aslıhan YILMAZ
Uludağ Üniversitesi, aslihanyilmaaz@gmail.com

ÖZET

Terör şüphesiz ki geçmişten beri gündemden düşmeyen bir konudur. Kavramsal olarak terör, insanlar arasında korku yaratan barış ve güvenliği hedef alan eylemleri ifade eder. Bu kapsamda, çalışmada 1990:1-2017:3 dönemi için Türkiye'de meydana gelen terör olaylarının döviz kuru piyasası volatilitesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İlk olarak, çalışmada dolar kuru serisinin getiri oranları hesaplanmış ve daha sonra birim kök testleri uygulanmıştır. İlaveten Eckstein and Tsiddon (2004) and Persitz (2006) yaklaşımlarıyla hesaplanan terör endeksi oluşturulmuştur. Hem döviz kuru getirisi hem de terör endeksi için uygulanan birim kök testleri serilerin durağan olduğunu ortaya koymaktadır. Akaike Bilgi Kriteri (AIC) yardımıyla döviz piyasası için ARMA(4,3) modelinin uygun olduğu belirlenmiştir. Uygulanan ARCH testi sonucunda ise ARCH etkisinin olduğu belirlenmiştir. Sonuçta, tahmin edilen ARCH(2) modeli kullanılarak oluşturulan volatilite serisi bağımlı değişken olarak modelde kullanılmıştır. Ayrıca, çalışmada 2001 Şubat ayından sonra yürürlüğe giren dalgalı kur rejimi politikası için bir kukla değişken kullanılmıştır. Volatilite model sonuçları incelendiğinde dalgalı kur politikası uygulanan dönemde, sabit kur politikası uygulanan döneme göre döviz piyasası üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu görülmektedir. Yani dalgalı kur politikası döneminde oynaklık daha yüksektir. Son olarak terör olaylarının döviz piyasası oynaklığını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bu oynaklık 2001 sonrasında, öncesine göre daha azdır. Bu sonuç 2001 sonrasında Türkiye'de istikrarlı bir dönem olduğunu göstermektedir.
Anahtar Kelimeler: Döviz piyasası, ARCH modeli, oynaklık, sabit ve dalgalı kur, terör.

ABSTRACT

Terrorism is undoubtedly an issue that has not fallen from the agenda since the past. Conceptually, terror refers to actions aimed at peace and security that create fear among people. In this study, the effect of the terrorist incidents in Turkey on the exchange rate volatility was researched for the period 1990:1-2017:3. First, in the study, the rate of return of the dollar was calculated, and then unit root tests were applied. In addition, the terror index calculated by Eckstein and Tsiddon (2004) and Persitz (2006) approaches was established. Unit root tests applied for both exchange rate returns and terror index reveal that the series are stationary. With the help of the Akaike Information Criteria (AIC), it was determined that the ARMA(4,3) model is appropriate for the foreign exchange market. It is determined that ARCH effect is the result of applied ARCH test. As a result, the volatility series generated by the estimated ARCH (2) model is used as a dependent variable in the model. In addition, a dummy variable was used for the floating exchange rate regime policy, which entered into force in late of February 2001. When the volatility model results are examined, it is seen that the floating exchange rate policy has a positive effect on the foreign exchange market according to the period in which the fixed exchange rate policy is applied. That is, volatility is higher during the floating exchange rate policy period. Finally, terrorist incidents have

increased the foreign exchange market volatility. But this volatility is less after 2001 than before. This result shows that there is a stable period in Turkey after 2001.

Keywords: Foreign exchange market, ARCH model, volatility, fixed and floating exchange rate, terrorism.

ANNE-BABA TUTUMLARI İLE MATEMATİK KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTING AND MATHEMATICS ANXIETY

Yrd.Doç.Dr. Çağla GİRGİN-BÜYÜKBAYRAKTAR
Selçuk Üniversitesi, caglagirgin@selcuk.edu.tr
Prof.Dr. Şahin KESİCİ
Necmettin Erbakan Üniversitesi, sahinkesici@konya.edu.tr
Prof.Dr. Mustafa BALOĞLU
Hacettepe Üniversitesi, baloglu@hacettepe.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Mehmet MURAT
Gaziantep Üniversitesi, mmurat6147@gmail.com

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin erken dönem anne-baba tutumları ile matematik kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırma 881 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Örneklemde 635 kız öğrenci (%72.1) ve 246 erkek öğrenci (%27.9) yer almıştır. Araştırmada kullanılan Young (1994) tarafından geliştirilen Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ)'nin Türk örneklemi üzerinde geçerlik ve güvenirliği Soygüt, Çakır ve Karaosmanoğlu (2008) tarafından yapılmıştır. Diğer ölçek olan Matematik Kaygısı Ölçeği-Kısa Formu ise Suinn ve Winston (2003) tarafından geliştirilmiş ve Baloğlu (2010) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Anne ve baba tutumları ile matematik kaygısı arasındaki çoklu ilişkiyi incelemek için kanonik korelasyonlar hesaplanmış ve her iki ebevyn için de sadece ilk kanonik fonksiyonların istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Anne tutumları ile matematik kaygısı arasında hesaplanan kanonik korelasyon katsayısının, .30 [λ = .85, $F_{(50,3948,37)}$ = 2.88, $p < .001$], baba tutumları ile matematik kaygısı arasında hesaplanan kanonik korelasyon katsayısından, .24 [λ = .89, $F_{(50,3939,25)}$ = 2.05, $p < .001$] daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kanonik fonksiyondaki ilişkiler incelendiğinde, anne tutumları setindeki değişkenlerden Aşırı Koruyucu/Evhamlı ve Koşullu/Başarı Odaklı değişkenleri hariç diğer tutumların hepsinin ilgili fonksiyon ile |.30| üstü yükleme yaptığı; matematik kaygısı setinde ise tüm değişkenlerin bu set ile |.30| üstü yükleme yaptığı bulunmuştur. Baba tutumları setinde ise Aşırı Koruyucu/Evhamlı, Koşullu/Başarı Odaklı ve Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran tutumlar dışındaki tutumların ve matematik kaygısı setinde ise tüm değişkenlerin |.30| üstü yükleme yaptığı bulunmuştur.

Bu araştırma sonucu, incelenen anne ve baba tutumlarındaki artışın (annelerde Aşırı Koruyucu/Evhamlı ve Koşullu/Başarı Odaklı tutumlar hariç; babalarda da bunlara ek olarak Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran tutum hariç) benzer şekillerde öğrencilerin matematik kaygısı düzeylerindeki artış ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Anne tutumlarının baba tutumlarına göre öğrencilerin matematik kaygısı düzeyleri ile daha yüksek ilişkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Anne-baba tutumu, matematik kaygısı, lise öğrencileri.

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE FİNANSAL SAĞLAMLIĞIN BELİRLEYİCİLERİ

Doç. Dr. Yasemin Deniz KOÇ
Dumlupınar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksek Okulu
Arş.Gör.Dr. Ferit KARAHAN
Dumlupınar Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü

ÖZET
Bu çalışmada Panel Regresyon Modeli kullanılarak Türk Bankacılık Sektöründeki finansal sağlamlık kavramı ve etkileyen faktörlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. 2005-2015 dönemine ait banka verilerinin kullanıldığı çalışmada finansal sağlamlık ve bunda etkisi olan faktörler ortaya konulacak olup bankacılık sektörü finansal yapısına yönelik bir değerlendirme yapılmıştır. Panel regresyon analizi bulguları sonucunda Aktif kalitesi, Faiz dışı gelir, net aktif karlılığı ve likidite değişkenlerinin finansal sağlamlık bağımlı değişkenin belirleyicisi olduğu görülmüştür. Elde edilen bulgular bankacılık sektörü rekabet yapısı açısından da anlamlı olup Türkiye'de bu kapsamda yapılmış bir çalışma olmaması çalışmanın özgünlüğü ve literature katkısıdır.
Anahtar Kelimeler: Finansal sağlamlık, Türk bankacılık sektörü

ABSTRACT
This paper aims to examine the financial stability and that's affecting factors by using Panel Regression Model in Turkish Banking Sector for participation banks. We used data for banks from the period between 2005-2015 for testing financial stability and factors that effects dependent variable. The result of the panel regression analysis: 4 factor effects dependent variable financial stability. These are asset quality, non-interest income, net asset profitability and liquidity variables. This paper contributes to the literature since it test the hypotheses which is not tested before for banks in Turkey.
Keywords: Financial soundness, Turkish banking sector

KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: GÖREME ÖRNEĞİ

THE LOCATION OF BYZANTINE MONUMENTS IN TOURISM IN CAPPADOCIA: SAMPLE OF KORAMA

Doç.Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz Üniversitesi, sevcanyildiz@akdeniz.edu.tr
Uzman Seden TURAMBERK ÖZERDEN
t_seden@hotmail.com

ÖZET

Bizans İmparatorluğu, 4. Yüzyıldan 15. Yüzyıl ortalarına kadar süren egemenliği boyunca Anadolu merkez olmak üzere birçok bölgeye egemen olmuştur. Bu bölgelerde var olan sanat akımlarıyla da etkileşim içerisinde bulunarak yeni bir sanat akımı olan Hıristiyanlık Sanatı'nın gelişmesinde öncü rol oynamıştır. Bu rolüyle de Bizans Sanatını, Ortaçağ'ın önemli bir parçası haline getirmiştir. Bizans sanatı, kaynağını Anadolu topraklarından almış olmasının yanında Suriye ve Mısır ile de etkileşim içerisindedir. En güzel ve en büyük eserlerini İstanbul'un başkent olması nedeniyle İstanbul'da yapmışlardır. İstanbul dışında Anadolu topraklarının hemen her yerinde Bizans izlerine rastlanmaktadır. Bugün Anadolu toprakları içerisinde kalan Bizans dönemi kiliseleri, günümüzde dünyanın her tarafında mensupları bulunan ve dünya nüfusunun 1/5'inin dini olan Hıristiyanlığın hac merkezlerini oluşturmaktadır. İnsanlar inanç turizmi kapsamında bu kiliseleri ziyaret etmektedirler. Bu da Türk turizmi için önemli bir kaynak oluşturmaktadır.

Bizans sanatının Anadolu'daki en önemli örneklerinden bir tanesi de günümüzde müze olarak kullanılan fakat o dönemde kilise olarak inşa edilmiş olan Göreme Açık hava Müzesidir. Göreme Açık Hava Müzesi bugün inanç turizmi için gelen konuklarını ağırlamaktadır. Çalışmada Kapadokya Bölgesine ve Göreme Açık hava Müzesi'nin tarihsel süreçlerine yer verilmiş olup müzenin Türk Turizmi içindeki payı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Bizans Eserleri, Turizm, Göreme.

ABSTRACT

Byzantium Empire which came into power in the 4th Century and until the mid 15th Century ruled many regions during its reign and Anatolia was the center of this reign. By interacting with the art movements and the Empire played a leading role in the development of Christian art which had come out as a new movement then. With that significant role it played on art, it made Byzantium Art an influential part of the Medieval times. Byzantium Art also interacts with Syrian and Egyptian as well as Anotalia where its source for art come from. The most beautiful and magnificent works of art were mainly built in Istanbul as it was once the capital city. We can see traces of Byzantium art outside Istanbul, located in Anatolia as well. The Byzantium Churches in Anatolia have nowadays become pilgrim centers for Christianity which has many members from all over the world and forms 1/5 of the world's population. People all over the world visit these churches within the framework of religion tourism. This creates a very important source (of income) for the Turkish tourism. One of the most important examples of Byzantium Art in Anatolia is Korama Open Air Museum which was built as a church originally but has now been turned into a museum. The Korama Open Air Museum hosts guests visiting as a part of the religion tourism. In this study effects of Byzantium Art, the history of Cappadocia and Korama Open Air Museum the importance of the museum within the Turkish tourism have been looked into detail.

Keywords: Cappadocia, Byzantine Monuments, Tourism, Korama

SOSYAL MEDYA KULLANIMI VE SEMBOLİK TÜKETİM EĞİLİMİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON USING SOCIAL MEDIA AND THE TENDENCY OF CONSPICUOUS CONSUMPTION

Yrd.Doç.Dr. Fatma İNCE
Mersin Üniversitesi, fatma_ince@yahoo.com

ÖZET

Tüketici davranışları fizyolojik ihtiyaçlar kadar psikolojik ihtiyaçlardan tarafından da yönlendirilmektedir. Güvende hissetme, giyinme ve doyma ihtiyacı kadar saygınlık elde etme, başkaları tarafından benimsenme, bir gruba ait olma ve hayranlık uyandırma gibi dürtülerle hareket eden bireyler, belirli bir sosyal kimlik yaratma eğilimiyle hareket etmektedir. Bu nedenle insanlarda marka tercihi, farklı giyinerek dikkat çekme ve belirli bir gruba ait sembolleri taşıma gibi davranışlar gözlemlenmektedir. Bu eğilimlerden biri tüketimin bir kişilik ifadesi olarak kullanıldığı ve belirli bir sosyal sınıfa ait olma izlenimleri yarattığı sembolik tüketim eğilimidir. Sembolik tüketim eğiliminde, birey kendisini belirli bir kimliğe göre tanımlamakta ve sosyal yapıda bu kimliğe göre bir konum kazanmak istemektedir. Böylece birey tüketim tercihleriyle güç, statü ve bireysel farklılıklar gibi sembolleri başkalarına aktarmaktadır. Tüketim eğiliminin bireysel davranışları yönlendirmesinde, internet ve sosyal medya araçları gibi birçok değişkenin katkısı bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle 300 işletme bölümü öğrencisi ile tam sayım metoduna dayanarak yapılan anket çalışmasında, sosyal medya kullanımı ve demografik faktörler açısından sembolik tüketim eğiliminde farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. 132 erkek, 168 kadın katılımcıdan elde edilen verilere göre, lüks tüketim ve diğerlerinin hoşuna gidecek ürünleri satın alma gibi sembolik tüketim davranışlarında cinsiyet (p:0,002), gelir durumu (p:0,000), sosyal statü (p: 0,008) ve sosyal medya kullanımı açısından (p: 0,000) farklılıklar bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; erkek, gelir durumu orta seviyede olan, kendisini alt tabakada gören ve sosyal medya kullanımı sık olan katılımcıların sembolik tüketim eğilimi ortalamaları daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medya, Sosyal Medya Kullanımı, Sembolik Tüketim Eğilimi, Tüketici Davranışları

ABSTRACT

Consumer behaviors are directed by psychological needs as well as physiological needs. Individuals who act with impulsions, such as the feeling of security, dressing and getting as much respect as the need for satisfaction, being adopted by others, belonging to a group and admirableness, act with the tendency to create a certain social identity. For this reason, behaviors such as brand preference, attracting attention by dressing differently and carrying the symbols belonging to a specific group are observed. One of these dispositions is the symbolic consumption tendency in which consumption is used as a personal expression and gives the impression that it belongs to a certain social group. In the tendency of symbolic consumption, the individual identifies himself by a certain identity and wants to gain a position in the social structure according to this identity. Thus, the individual conveys symbols such as power, status and individual differences to others by their preference for consumption. There are many variables contributing to consumer behavior, such as the internet and social media tools, which tend to drive individual behavior. From this point of view, a questionnaire survey based on the full inventory count to 300 business school students investigated whether there was a difference in the symbolic consumption tendency in terms of

social media use and demographic factors. According to the data obtained from 132 male and 168 female participants, there are some differences between groups in symbolic consumption behaviors such as deluxe consumption and purchasing products that would appeal to others, based on the gender (p: 0,002), income (p: 0,000), social status (p: 0,008) and using of social media (p: 0,000). According to the results of the research; the group means of the male, middle level income, lower social status and higher using of social media have a higher symbolic consumption tendency than others.

Keywords: Social Media, Using of Social Media, The Tendency of Symbolic Consumption, Consumer Behaviors

LİSANS VE ÖN-LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN BİLİMİN DOĞASI VE BİLİMSEL EPİSTEMOLOJİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ: HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

ANALYZING THE UNDERGRADUATE AND ASSOCIATED STUDENTS' NATURE OF SCIENCE AND SCIENTIFIC EPISTEMOLOGICAL VIEWS: HAKKÂRI UNIVERSITY CASE

Öğr. Gör. Davut AÇAR
Hakkari Üniversitesi, davudacarr@gmail.com
Öğr. Gör. Gülçin KAYA
Hakkari Üniversitesi, gulcinkaya@hakkari.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Gökhan GÜNEŞ
Hakkari Üniversitesi, gokhangunes@hakkari.edu.tr
Dr. Kaan BATI
Hacettepe Üniversitesi, kaanbati@gmail.com

ÖZET

Bilimin doğası, bilim tarihi, psikolojisi, sosyolojisi gibi alanları bir araya getirerek, bilime ilişkin; 'bilim nedir, bilim adamları nasıl çalışır, bilim nasıl işler? 'soruları bilimin doğası öğretimini şekillendirdiği ifade edilmektedir..Bu bağlamda bireylerin epistemolojik inançları bilimin doğasını etkileyen içsel süreçler midir sorusu gündeme gelmektedir. Bu araştırmanın amacı Hakkari Üniversitesinde eğitim gören lisans ve ön lisans öğrencilerinin bilimin doğası ve epistemolojik görüşleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Epistemolojik görüşlerin belirlenmesi için Elder (2002) tarafından geliştirilen Acat, Tüken ve Karadağ (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan Bilimsel Epistemolojik İnanç Ölçeği uygulanmıştır. Bilimin doğası görüşlerinin Özgelen (2013) geliştirdiği Bilimin Doğası Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Hakkâri Üniversitesinde eğitim gören lisans ve ön lisans olmak üzere toplam 230 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın genel sonuçlarına göre öğretmen adaylarının bilimin doğası görüşlerinin ortalama puan değerinin 80.00 olduğu, epistemolojik görüşlerinin de skeptik düşünceye yatkın olduğu bulunmuştur. Bunun yanı sıra katılımcıların bilimin doğası görüşleri ile epistemolojik görüşleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: bilgi okuryazarlığı, bilimin doğası, epistemolojik görüşler, lisans-ön lisans öğrencileri

ABSTRACT

By bringing together fields such as nature of science, psychology, sociology; 'How is science, how do scientists work, how does science work?' questions are shaped by the nature of science teaching. In this context, the epistemological beliefs of individuals are the internal processes that affect the nature of science. The aim of the study is to examine the relationship between the nature of science and epistemological views of undergraduate and associate degree students studying at Hakkari University. The Scientific Epistemological Beliefs Scale, adapted by Turkish, by Acat, Tüken and Karadağ (2010), developed by Elder (2002), has been applied to determine epistemological views. The Scientific Nature Scale developed by Özgenen (2013), was used. The sample of the research consists of a total of 230 students, including undergraduate and associate degree students studying at Hakkari University. According to the general results of the research, it was found that the mean

scores of the natural opinions of the teachers' candidates were 80.00 and the epistemological views were also prone to scepticism. In addition, a statistically significant relationship was found between the participants' natural views of science and their epistemological views.

Keywords: information literacy, nature of science, epistemological views, undergraduate and associate degree students

TÜRKİYE'DEN ÖRNEKLERLE YANLIŞ ARAZİ KULLANIMI-AFET İLİŞKİSİNİN ANALİZİ

ANALYSIS OF RELATIONSHIP FOR LAND MISUSE-DISASTER BY EXAMPLES FROM TURKEY

Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY
Dokuz Eylül Üniversitesi, gulersoy74@gmail.com
Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali ÇELIK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, mehmet.ali.celikk@gmail.com

ÖZET

Arazi, Arapça bir kelime olup, yer ve yeryüzü anlamındaki arz sözcüğünden türetilmiştir. Arazi, kısaca doğal ortamda bulunan tüm canlı ve cansız oluşumları kapsayan yeryüzü parçasıdır. Yanlış arazi kullanımı ise, arazilerin kabiliyet yeteneklerinin dışında kullanımıdır. Başka bir ifade ile arazilerin jeolojik, jeomorfolojik (eğim, bakı vb.), vejetatif, hidrografik ve toprak özelliklerinin dikkate alınmadan bilinçsiz bir şekilde kullanılmasıdır. Türkiye'nin coğrafi konumu, hidrojeolojik ve jeolojik özellikleri, engebeli yapısı ve benzeri özelliklerinden dolayı deprem, heyelan, toprak aşınması (erozyon), su baskınları, çığ düşmesi gibi afetlere sık sık rastlanmaktadır. Bu duruma doğal ortam potansiyelinin plansız ve aşırı kullanımını ifade eden "yanlış arazi kullanımı" da eklenince birçok afet tetiklenmekte ve daha yıkıcı hale gelmektedir.

Bu çalışmada, yanlış arazi kullanımı ile afetler arasındaki ilişkilere değinilmiştir. Diğer bir ifadeyle "bazı yıllarda, Türkiye'de, meydana gelen afetlerde yanlış arazi kullanımının ne gibi etkileri vardır?" sorusuna yanıt aranmıştır. Bu çerçevede yakın tarihte meydana gelen afetler incelenmiştir. Çalışmada, Türkiye'nin belli bölgelerinde sıklıkla meydana gelen afetler üzerinde durulmuştur. Örneğin, Akdeniz Bölgesi'nde sel olayına, Karadeniz Bölgesi'nde heyelan vakalarına örnekler verilmiştir. Bu çalışmada aynı zamanda, "Türkiye'nin muhtelif kesimlerinde sıklıkla meydana gelen afetlerin olumsuz etkilerinin minimize edilmesi için neler yapılması gerekir? sorusuna da yanıt aranmıştır.

Çalışmada son 2 yılda meydana gelen afetler incelenmiştir. Elde edilen bulgular, yanlış arazi kullanımının afetlerdeki maddi zararları ve ölüm tehlikesini arttırdığını göstermektedir. Bu duruma örnek olarak, Mersin'de, 29 Aralık 2016 tarihinde gerçekleşen ve 2 kişinin ölümüne sebep olan sel felaketi, 18 Ekim 2016'da 2 kişinin ölümüyle sonuçlanan Rize'nin Pazar İlçesi'ndeki heyelan olayı, 8 Nisan 2015 tarihinde 1 kişinin yaşamını yitirdiği Isparta'nın Sütçüler İlçesi'ndeki kaya düşmesi hadiseleri verilebilir.

Doğal koşullardan dolayı % 90'ın üzerindeki bir kısmı, doğal afet riski taşıyan Türkiye'de, arazi kullanımının plansız bir şekilde gelişmesi afetleri tetiklemektedir. Bunu önleyebilmek için, arazi kullanımı planlaması çerçevesinde, Türkiye'nin jeolojik-hidrojeolojik, jeomorfolojik ve pedolojik şartlarının iyi bilinmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra arazi envanterlerinin detaylı olarak toplanması, depolanması ve disiplinler arası çalışmaların özendirilmesi gerekmektedir. Yetkili devlet kurumlarınca konunun uzmanlarına "Afet Yönetiminde Arazi Kullanımı Planlaması" adında detaylı envanter hazırlatılmalıdır. Türkiye'de yerel yönetimler ve ilgili bakanlıklar tarafından sanayi alanlarının, otoyolların, şehirlerin gelişimi ve planlaması bu envanter kapsamında gerçekleştirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Afet, Heyelan, Sel, Türkiye, Yanlış Arazi Kullanımı.

ABSTRACT

'Arazi' (meaning 'land' in English) is an Arabic word and was derived from the word 'arz' meaning 'earth' and 'earth's surface'. Land (arazi in Turkish) is, in short, the earth's part (terrain) covering all live and lifeless formations present at natural environment. Land mis-use is that lands are not used according to their capabilities. In other words, it is that lands are used unconsciously regardless of their geological, geomorphological (slope, aspect, etc.), vegetative, hydrographical and soil characteristics. Due to geographical position of Turkey, its hydrographical and geological characteristics, its rough (uneven) structure and similar features, disasters such as quake, landslide, soil erosion (erosion), water floods, avalanche falling etc. are encountered with. When added ''land mis-use'' to this situation, stating over- and unplanned-use of potential for natural environment, a lot of disaster are triggered and it becomes more catastrophic. In this study, we dealt with relationships between land mis-use and disasters. In other saying, we sought answer to the question ''What kind of impacts does land mis-use have on disasters happening in Turkey in some years?'' In this context, we examined disasters which have happened in the recent history. In the study, we dwelt upon disasters which occur frequently in some regions of Turkey. For instance, we gave examples for flood event in Mediterrenean Region, and for landslide cases in Black Sea Region. In this study, on the other hand, we sought answer to the question ''what should be done for adverse impacts of disasters occuring frequently in various parts of Turkey to be minimized?'' In the study, we examined disasters which have happened in the last two years. Findings obtained show that misuse land use increased material damages and danger of death. Flood disaster which happened on 29th of December, 2016 and led to death of two persons in Mersin city; Landslide event which resulted in death of 2 persons on 18th of October, 2016 in Pazar district of Rize city; and rock falling by which one person lost his/her life on 8th of April, 2015 in Sütçüler District of Isparta city can be given as examples to this situation. In Turkey of which a part of over 90% carries risk of natural disaster because of natural conditions, development of land use in an unplanned way triggers disasters. In order for this to be able to prevent, within the scope of land use planning, geological-hydrogeological, geomorphological, pedological conditions of Turkey should be known well. Besides this, it is required that land inventories are collected in detail, stored and that interdisciplinary studies are encouraged. Relevant-to-subject experts, by the authorized state institutions, should have the detailed inventory named ''Land Use Planning in Disaster Management'' prepared. Development and planning of industrial areas, auto ways and cities by local administrations and relevant ministries in Turkey should be carried out within the scope of this inventory.

Key Words: Disaster, Landslide, Flood, Turkey, Misuse Land Use.

КӘСІБИ ТІЛДІК ДАҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ АУТЕНТТІК МӘТІНДЕРДІҢ РӨЛІ

THE ROLE OF AUTHENTIC TEXTS IN THE FORMATION OF PROFESSIONAL LANGUAGE SKILLS

Арайлым САРБАСОВА
Тіл білімі магистрі, лектор, КИМЭП университеті, arailym@kimep.kz

Түйіндеме

Жоғарғы оқу орындарында қазақ тілін үйретудің мақсаты – студентті мамандығына байланысты материалдарды пайдалана отырып белгілі бір тақырыпқа сөйлей білуге, ресми жаңалықтарды түсініп, өз ойын айта білуге үйрету. Бұл мақсатты жүзеге асыруда оқытушы студенттің сөздік қорын мамандыққа байланысты кәсіби лексикамен молайтып, кәсіби тілдік қатынас жасай алуына жағдай туғызуы тиіс. Сол мақсатты жүзеге асырудың бір жолы ретінде мақалада күнделікті баспасөз бетінде, интернет материалдары және кәсіби оқулық мәтіндері, яғни аутенттік мәтінді коммуникативті мақсатта меңгертудің әдістемесі қарастырылып, нәтижесі талданады. Аутенттік мәтінді талдау жаттығулар жүйесі арқылы беріліп, мәтін арқылы берілген лексика тілдік қатынасқа түсе алатындай тапсырмалармен толықтырылады. Сонымен қатар мақалада кәсіби қазақ тілінде аутенттік мәтіндерді таңдау, іріктеу, бейімдеу қағидалары қарастырылып, студентке ұсыну алдындағы тапсырмалар беріледі.

Түйін сөздер: аутенттік мәтін, кәсіби тілдік қатынас, кәсіби лексика, мәтінді бейімдеу, мәтінді іріктеу.

ABSTRACT

The main purposes of studying Kazakh language in Universities are: learn to find appropriate materials useful for their specialties and use it in their speeches; understand official news and being able to introduce their opinions. To realize those aims lecturer should create comfortable conditions for students to help them improve professional vocabulary and use it in their business communication. To archive those goals methodology of authentic materials (online articles, texts from books, newspapers) is considered. Authentic materials are explained by exercises. Also article consists of principles of adoption and choice of authentic texts.

Keywords: Authentic text, professional language communication, professional vocabulary, text adaptation, text selection

MAVİ OKYANUS STRATEJİSİ UYGULAMALARI İLE İÇ GİRİŞİMCİLİK İLİŞKİSİ

RELATIONSHIP BETWEEN APPLICATIONS OF BLUE OCEAN STRATEGY AND CORPORATE ENTREPRENEURSHIP

Ahmet TILFARLIGİL
Gaziantep Üniversitesi, atilfarligil@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU
Gaziantep Üniversitesi, erkanalsu@gantep.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada amaç on yıllık bir çalışmanın ürünü olan ve 30'dan fazla endüstri alanında 100 yıllık geçmişte 150 firmanın stratejilerinin incelenmesi ile geliştirilen Mavi Okyanus Stratejisi ile işletmelerde bir değer yaratma faaliyeti olan iç girişimcilik anlayışı arasında ilişki olup olmadığını belirlemektir. Harvard'lı akademisyenler W. Chan Kim ve Renee Mauborgne tarafından geliştirilen Mavi Okyanus Stratejisi'ine göre şirketler maksimum fayda, minimum risk elde etmek için rekabetin yoğun olduğu alanlardan (kızıl okyanuslar) rekabetin olmadığı sahalara (mavi okyanuslara) açılmak gerekir (Kim, Mauborgne. 2014:6). Mavi Okyanus Stratejisi'ini oluşturan yeni pazar alanları yaratma, alternatif endüstrilere bakma, sunulan ürün ve hizmetin kapsamını geliştirme, alıcı grupları değiştirme gibi özelliklerin kurum içi girişimcilik ile olan ilişkisi incelenmiştir. Mavi Okyanus Stratejisi'ne göre rakiplerle mücadele etmenin en iyi yolu rekabetten uzak kalmaktır. Rekabetin acımasız olduğu iş dünyasında girişimcilerin ele alması gereken Mavi Okyanus Stratejisi hakkında literatürde sadece stratejik uygulamaların Mavi Okyanus Stratejisi ile uyumlu olup olmadığının incelenmesi, diğer strateji yaklaşımları (Rekabet Stratejisi, Schumpeter'in Yaklaşımı) ile karşılaştırılması bulunmakla birlikte girişimcilik ile ilgili ilişkisi konusunda araştırma yapılmamıştır. Şirketlerdeki Mavi Okyanus Stratejisi ile iç girişimcilik arasında ilişkinin var olup olmadığı orta ölçekli şirketler düzeyinde araştırılmıştır. Bulgular araştırma sonucunda ortaya çıkacaktır.

Anahtar Sözcükler: Stratejik Yönetim, Mavi Okyanus Stratejisi, İç Girişimcilik

ABSTRACT

The aim of the project is to find out relationship between Blue Ocean Strategy which a decade-long study of more than 150 strategic moves spanning more than 30 industries over 100 years, developed by W. Chan Kim and Renée Mauborgne and a value creation concept in a firm called corporate entrepreneurship. According to the Blue Ocean Strategy, companies can now pursue and create blue oceans of uncontested market space in an opportunity-maximizing, risk-minimizing way. The best way to beat the competition is to stop trying to beat the competition. The main reason of the study is to find relationship between the Blue Ocean Strategy and corporate entrepreneurship. The relationship was studied on SME's and the results will be expressed at the end of the study.

Keywords: Strategic Management, Blue Ocean Strategy, Corporate Enterpreneurship

MUSAHİPZADE CELÂL'İN TİYATRO ESERLERİNDE KADIN TİPLERİ
FEMALE CHARACTERS OF MUSAHİPZADE CELÂL'S THEATRİCAL PİECES

Yrd. Doç. Dr. N. Gamze ILICAK
İstanbul Gelişim Üniversitesi, ngilicak@gelisim.edu.tr

ÖZET
Tiyatro eserlerindeki kadın tipleri toplumun kadına bakış açısını ortaya çıkarmaktadır. Edebî ürünlerde milletin sosyal tarihini görmek mümkündür. Toplumdaki olaylar, yaşanmışlıklar, toplumsal değerler çeşitli kadın tiplerine ilham olmaktadır. Sosyolojik, psikolojik, yöresel ve kültürel yönden zenginleşen kadın tipleri toplumun genel zihniyetini tiyatro eserleri aracılığıyla yansıtmaktadır. Farklı kadın tiplerini oyunlarında barındıran Musahipzade Celâl, Batı tiyatrosunun sahne özelliklerini geleneksel olanla ustaca birleştirmiş biridir. Tiyatro eserlerine döneminin sosyal hayatını, ruhunu, değişikliklerini yansıtmıştır. Geleneksel sanatların kayboluşundan bozulan idari yapıya, batıl inançlardan mahalle hayatının içindeki sıradan insanın zihniyetinde görülen farklılığa kadar çeşitli pek çok konuya eserlerinde yer vermiştir. Bu çalışmada, çalışma evreni Musahipzade Celâl'in tüm tiyatro eserleri olarak belirlenirken çalışma grubunu temsilen ulaşılabilirlik esas alınarak Musahipzade Celâl'in on üç tiyatro eseri seçilmiştir. Musahipzade Celâl'in incelenen tiyatro eserleri: Atlı Ases, Aynaroz Kadısı, Balaban Ağa, Bir Kavuk Devrildi, Demirbaş Şarl, Fermanlı Deli Hazretleri, Gül ve Gönül, Gülsüm, İstanbul Efendisi, Kaşıkçılar, Kafes Arkasında, Köprülüler, Lale Devri'dir. Bu oyunlar doküman incelemesi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Musahipzade Celâl'in tiyatro eserlerindeki kadınlar dönemin toplumsal yapısı göz önüne alınarak ideal eş ve anne tipi, ideal sevgili tipi, düşmüş kadın tipi, fettan kadın tipi ve günahkâr kadın tipine göre incelenmiştir.
Anahtar Kelimeler: Musahipzade Celâl, Tipler, Kadın.

ABSTRACT
The female characters in a theatrical play show the society's perception of women. It is possible to see a nation's social history in pieces of literature. Events and value system of society are muses of different female characters. These characters that have cultural, psychological and sociological depth in theatrical pieces are the reflection of society. Musahipzade Celal combined properties of traditional and western style theatre successfully using different types of female characters. In his plays, he showed the social life and changes of his period. He discussed various topics in his pieces; disappearance of traditional arts, break down of administrative order, superstitions and mentality changes of ordinary people. In this study, we focus on thirteen theatrical pieces of Musahipzade Celal. These are Atlı Ases, Aynaroz Kadısı, Balaban Ağa, Bir Kavuk Devrildi, Demirbaş Şarl, Fermanlı Deli Hazretleri, Gül ve Gönül, Gülsüm, İstanbul Efendisi, Kaşıkçılar, Kafes Arkasında, Köprülüler, Lale Devri. We evaluate these plays using document inspection method. We investigate and categorize the female characters in Musahipzade Celal's theatrical plays according to periods social structure; ideal wife and mother, ideal lover, prostitute, enticing and sinful woman.
Keywords: Musahipzade Celal, Characters, Female.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ФАРАБИТАНУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
ACTUAL PROBLEMS OF AL-FARABI STUDY IN KAZAKHSTAN

Әсет ҚҰРАНБЕК
философия ғылымдарының кандидаты,
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ доценті
akuranbek@gmail.com
Самат ҚАЙРАТҰЛЫ
философия магистрі
Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ
әл-Фараби орталығының қызметкері
samat.kayratuly@gmail.com

Түйіндеме
Әбу Насыр әл-Фараби мұрасы – әлемдік философияның шексіз мұхитына айналған рухани қазына. Әл-Фараби мұрасының зерттелуінде көптеген мәселелер шешімін тапты десек те, назар аударуды қажет ететін тұстары да аз емес. Осы орайда, Қазақстанда фарабитанудың жай-жапсарына ойлана көңіл бөлсек, зерттеу ісінде ғалымдарды сан толғантып, сан түйін жасатқан ғылыми пайымдаулар жөнінде біраз деректер жүйеленіп берілді. Бұл бағдарлы зерттеулердің жүзеге асуындағы басты міндет – Фарабидың рухани мәдениет кеңістігінің көкжиегіне бойлап, мәнін ашу, рухани, ғылыми, гуманистік тағылымын тану, деректілік өзегін ғылыми тұрғыда дәлелдеу болып табылады. Мақалада Қазақстандағы фарабитанудың өзекті мәселелері мен міндеттерін жан-жақты айқындау алға қойылған.
Түйін сөздер: Әл-Фараби мұрасы, философия, фарабитану, методология, руханилық, тарихи сана, интеллектуалдық дәстүрлер, ұлттық бренд.
Abstract
The article widely discussed actual problems and tasks of Farabi study in Kazakhstan. In the framework of the topic studied actual problems of the contribution al-Farabi in the development of the Turko-Islamic culture and world civilization in terms of determining the basis of formation of intellectual traditions; identifying the contemporary meaning of the basic ideas, principles and theoretical basis of social-philosophical views presented in the works of al-Farabi in a context of world philosophy and science; disclosure of the historical and philosophical origins of the formation and development of the spiritual world of modern Kazakh people, the study of the philosophical heritage of al-Farabi; use methodological content of the ideas of al-Farabi and humanitarian values in his work in innovative educational processes and scientific research.
Key words: heritage of Al-Farabi, philosophy, Farabi study, methodology, spirituality, historical consciousness, intellectual traditions, national brand.

Ұлттың жоғалмайтын жадын түзуде, тарихын таразылауда бұрындары ескерілмей қалып кеткен қабаттарын қатарға қосып, жаңаша бағамдау, сын тезінен өткізу – бүгінгі ұрпақтың өз мәдениеті алдындағы киелі парызы. Бұл тұрғыда көрнекті жазушы Әбіш Кекілбаев: «Біздің тарих – тақсіретті тарих. Сондықтан да оның ащы-тұщы тағлымы мол. Дәурендеген замандарымызды айтып дарақыланбай, дәурен тайған замандарымызды айтып қаралай сарыуайым сапырмай, оның қалай болып, қалай қойғанын терең пайымдап, озған тұстарымыздан өнеге тауып, опық жеген тұстарымыздан қорытынды шығарып, жан-жақты тағлым алмайынша, бүгінгі жасампаздық керек салиқалы ұлттық санаға қол жеткізе

алмаймыз», – деп салмақты пікір ұсынса, Ағын Қасымжановтың да: «Әл-Фарабиді адамзат ұрпағының рухани ағартушысы ретінде түсіну – оның творчествосының негізін түсіну болып шығады. Қандай да болмасын күрделі, дерексіз мәселелермен айналысса да ойшыл басты мақсатты көре білді. Ғылымның әрбір саласы өзінше «бастаманың бастамасын, себептің себебін» іздей отырып бір нәрсеге – адамның теориялық және практикалық жетілуіне, бақытына қызмет етеді. Ақиқатқа жетудің теориялық қажеттілігінің өзі де адамның іс-әрекетіне келіп тіреледі: жақсылық пен сұлулыққа, жалпы ізгілікті адамгершілікке талпынбайынша, ақиқатқа, даналыққа жету мүмкін емес. Ал жақсылықтың өзі ақыл-парасатсыз, іс-әрекетке сын көзбен қарамайынша іске аспайды», – деп байыпты байлам жасауы ойландырады.

Жазушы Әбіш Кекілбаев пен философ Ағын Қасымжановтың түйіндеген тұжырымды ойлары мақаламыздың идеялық мәні мен мазмұнын айқындап беріп отырған секілді. Сондықтан дүниежүзілік фарабитану емес, отандық фарабитану тарихы мен оның қазіргі түйткілді мәселелері туралы сырымызды шертіп, шерімізді тарқату үшін кішігірім ізденіс жемісі осы мақаламызды назарларыңызға ұсындық.

Қазақстандағы фарабитану ғылымының академиялық биік тұғырында Ақжан Машани ақсақал тұрғанын еске алмасақ, қазақ фарабитануына жасаған қиянатымыз болар еді. Ғибратты ғұмырын рухани салаға арнаған ғұлама ақсақалдың ғылымдағы жанкешті еңбегін қазір біреулер білсе, өкінішке орай, біреулер білмейді. Өзінің қайталанбас қаламгерлік мол мұрасымен талант даралығын таныта білген Машанидің «фарабитану бойынша 16 томдық еңбегі жинақталып, ол түгелдей 2011 жылы оқушысына жетті [18]. Ұлттың сарқылмас тарихын түгендеп, тоқтамдар айту үшін де зерделі білім, азаматтық дидар керек екені айқын. Бұл ғалымның парасат кеңдігімен ұлт алдындағы азаматтық парызын өтеуіндегі текті еңбегі деп білеміз. Ұлт алдындағы, Ұстаз алдындағы да парызын адалдықпен атқарған, кеше ғана арамыздан бақилыққа аттанған марқұм ғалым Шәмшиден Әбдіраман ағамызды да құрметпен еске аламыз.

Фарабитануға Ағын Қасымжанов: «Фарабитану – әлемдік ғылымда XIX ғасырдың екінші жартысында қалыптасып, Қазақстанда жетпісінші жылдардан бастап дамыған ғылым саласы. Фарабидің дүниежүзілік мәдениет пен ғылымға қосқан үлесін зерттеудің маңызын алғаш рет шет ел ғалымдары Г. Сартон, Д. Беркал және А. Койре негіздеп берді», − деп анықтама береді [2]. Алайда математик-фарабитанушы Ауданбек Көбесов Фарабидің ғылыми мұрасын зерттеу қажеттігіне ертеден-ақ көңіл бөліне бастағанын, 1000 жыл бойына дүние жүзінің әртүрлі халықтарынан шыққан ғалымдар Фараби еңбектерін тынбастан зерттеумен келе жатқанын айтады. «Олардың ішінде араб-парсы тілдерінде жазған Ибн әл-Надим (995), әл-Байхаки (1169), Ибн әл-Кифти (1241), Хаджи Халифа (1657), латын тілінде Веника (1484), Камерариус (1638), француз тілінде Козегартен (1840), неміс тілінде Генрих Зутер (1902), ағылшын тілінде Георг Сартон (1927), түрік тілінде Ч. Үлкен (1950), орыс тілінде С.Н. Григорьян (1958), өзбек тілінде М. Хайруллаев (1963), қазақ тілінде М. Ысқақов (1967)», − деп фарабитануды тұтас қарап, тарихын кеңейте түседі [3].

Дегенмен Ағын Қасымжанов та, Ауданбек Көбесов те Фараби мұраларымен тікелей және жанама түрде болса да қазіргі қазақ даласында өмір кешкен ойшылдар таныс екенін кеш білсе керек. Мәселен, Өтейбойдақ Тілеуқабылұлы [4], Қазыбек бек Тауасарұлы [5], Абай Құнанбайұлы [6-8], Мағжан Жұмабайұлы [9], Мұстафа Шоқай [10], Мұхтар Әуезов [11] және басқа да дегдар тұлғаларымыз.

Отандық академиялық фарабитану тарихына түбегейлі зер салып, қолға тиген мәліметтерді тарқата баяндалық. 1967 жылы 16 қарашада Қазақ ССР Ғылым академиясының Президиумы болып өтеді. Академик Шахмардан Есенов басқарған Президиумда Қазақ ССР Ғылым академиясының Философия және құқық институтының жанынан Фарабидің ғылыми мұраларын зерттеу тобын құру мәселесі көтеріледі [12].

«Осыған байланысты Қазақ КСР Ғылым академиясының төралқасы әл-Фараби ғылыми мұрасын зерттеу бойынша Қазақ КСР Ғылым академиясының төралқасы жанында комиссия ұйымдастыру туралы қаулы қабылдады; оның құрамы: ҚазКСР ҒА академигі Ж.С. Тәкібаев (төраға), ҚазКСР ҒА корреспондент мүшесі А.Ж. Машанов (төраға орынбасары), ҚазКСР ҒА академигі С.Б. Балмұқанов, ҚазКСР ҒА академигі Ө.А. Жәутіков, ҚазКСР ҒА академигі А.Қ. Жұбанов, ҚазКСР ҒА академигі С.З. Зиманов, ҚазКСР ҒА академигі А.Н. Нүсіпбеков, физика-математика ғылымдарының докторы Д.А. Рожковский, философия ғылымдарының кандидаты А. Қасымжанов (хатшы).

ҚазКСР ҒА корреспондент мүшесі А.Ж. Машановтың басшылығымен әл-Фараби ғылыми мұрасын зерттеу бойынша Философия және құқық институтының әлеуметтік және философиялық ой тарихы бөлімі жанынан 1968 жылдың 1 қаңтарынан бастап проблемалық топ құру шешілді.

Әл-Фараби ғылыми мұрасын зерттеу комиссиясына Философия және құқық институтымен және басқа институттармен бірге олардың жұмыс жоспарына әл-Фараби ғылыми мұрасын зерттеу бойынша тақырыптар енгізу туралы ұсыныстар дайындау; әл-Фараби ғылыми мұрасын зерттеу бойынша құрылған топтың ғылыми жұмысының бағытын анықтау; әл-Фарабидің туылғанына 1100 жыл толуын атап өту және оны мәңгі есте сақтау туралы ұсыныстарды дайындау; 1970 жылы әл-Фарабидің бір томдық таңдамалы еңбектерін және ол туралы ғылыми мақалалар жинағын басып шығару тапсырылды [13].

Ғылымды тұтас арнаға түсіріп, бағамдап, реттеп отыру ғалымдардың еншісінде болса, осы ретте Фараби еңбектерін әлем кітапханалары мен мұрағаттарынан іздеу, көшірмелерін алу, алып келу сынды күрделі үдеріс басталып та кетеді. «Академик С. Балмұқанов Түркияның Анкара қаласынан әл-Фарабидің екі кітабын, академик Ш. Есенов Канададан бір кітабын, А. Көбесов астрономиялық, физика-математикалық еңбектерінің көшірмелерін алдырған болса, А. Машанов Париж қаласынан музыка кітабын, А. Қасымжанов Чехословакияның Братислава университетінің кітапханасынан логикаға байланысты сегіз кітабын алдырды. Соның арқасында ғалымдардың топшылап жүрген әл-Фарабидің жүзден астам ғылыми еңбектерінің елуден астамы Қазақ КСР Ғылым академиясының фондына келіп түсті» [12]. Фарабитану мен оның қазыналы қорын саралаған сындарлы ой иелері – фарабитанушылар тарихы көрсеткендей-ақ сол жүктелген тапсырмалардың барлығына қол жеткізілген еді. Мәселен, 1975 жылы әл-Фарабидің туғанына 1100 жыл толуына орай «Әл-Фараби және Шығыс халықтарының ғылымы мен мәдениетінің дамуы» атты халықаралық конференция болып өткенін осы күнгі қауымдастық біледі. Сол конференцияның қандай деңгейде өткенін мына деректен аңғаруға болады: «Конференция жұмысына РКФСР, Қазақстан, Орта Азия республикаларынан, сонымен қатар ГДР, Венгрия, Румыния, Чехословакия, Иран, Ирак, Йемен, Кувейт, Ливия, Судан, Мароккодан келген 800-ге жуық ғалымдар қатысты» [14].

Сонымен, зерттеу тобы құрылды. Енді оның құрылымы қандай болды, жұмысы қай бағытта өрбіді деген сауалдардың жауабына аздап тоқталып, шолу жасап өтелік. Фарабитанушы Ауданбек Көбесов 1969 жылы берген сұхбатында: «Фараби еңбектерін

жинастырып, зерттейтін топтың құрылғанына оншама көп уақыт өткен жоқ. Сөйтсе де осы салада бірқатар міндеттерді белгілеп алдық. Қазір жұмысты екі бағытта жүргізудеміз. Бірінші, Фарабидің қоғамдық ғылымдар саласындағы еңбектерін жинап, зерттеу. Бұл топқа философия ғылымдарының докторы Ағын Қасымжанов жетекшілік етеді. Екінші, Фарабидің табиғат ғылымдары саласындағы еңбектерін жинап-зерттеу. Фараби физика, математика, астрономия-астрология ғылымдары саласында бағалы еңбектер жазған. Бұның бәрі де араб тілінде жазылған. Өкінішке орай, араб тілін білетін математик ғалымдар аз», − деп баяндай отырып, мәселе көтереді [15]. Шынтуайтында, Ақжан Машани мен Ауданбек Көбесовтің бастамасымен, табанды ыждағатымен қолға алынған әл-Фарабидің жаратылыстануға қатысты баға жетпес мұраларын зерттеу барысы осы күнде тоқтап қалғаны, ол салада мамандардың тапшы екендігі жасырын емес. Ал «А.Х. Қасымжановтың жетекшілігімен басталып, М.С. Бурабаевтың жетекшілігімен жалғасқан әл-Фарабидің мұрасын аудару және ғылыми-зерттеу жөніндегі жұмыстар қазіргі кезде ... ойшылдың жаңа трактаттарын тәржімалаумен, оның мұрасына арналған жаңа ұжымдық монографияларды жариялаумен ғана шектеліп қоймай, «Әл-Фараби» атты философиялық-саясаттанымдық және рухани-танымдық журналды шығарумен толықты. ... Қазақстанда әл-Фараби сияқты әлемдік деңгейдегі ұлы ойшылға деген қызығушылықтың өшпей, қайта ұлғая түсуі – негізінен республиканың фарабитанушыларының жемісті еңбегінің нәтижесі» [16, 6-7 б.]. Бұған зерделі зерттеудің өзіндік жолын салып, зейін аударған қазіргі ҚР БжҒМ Философия, саясаттану және дінтану институтындағы «Фарабитану» секторының меңгерушісі Ғалия Құрманғалиеваның фарабитану бойынша ерен еңбегі, оның бүкіл ғұмырын сол салаға арнап келе жатқаны дәлел болса керек.

Фарабитану бойынша жарты ғасырлық тарихы бар академиялық орталық ғалымдарының ізденістері терең тарихқа айналғаны сонша, өзекті ахуалды дәл танытатын осы күнге дейін жарыққа шыққан жекелеген және ұжымдық монографиялар мен антологияларды кешенді қорытып, зерделеу ауқымды ғылыми талаптар мен еңбектерді қажет етеді. Бұл ойымызға қатысты академик Әбдімәлік Нысанбаевтың сана сүзгісіне салған толымды пікірін ескермеске болмайды, ол академиялық топтың, отандық фарабитанудың шығармашылық эпицентрінің тарихын, зерттеу әдіснамаларын орынды түрде жүйелейді: «Қазақстанда әл-Фараби мұрасын зерттеуді тарихи динамикада қарастыра отырып, бірінен-бірі дүниетанымы және зерттеу әдістемесі бойынша байыпты ерекшеленетін, екі тарихи кезеңді атап өтуге болады. Біріншісі, марксистік-лениндік дүниетаным мен диалектикалық материалистік әдістеменің тоталдық үстемдігімен байланысты, бұл орайда ол әл-Фарабидің мұрасына қатысты көрініс тапқан дүниетанымда материалистік бағдарды іздеу және онтологияда, гносеологияда, әлеуметтік философияда, жан ілімінде және т.б. идеализмге қарай жіберілген шегіністерде. Осындай дүниетанымдық тұғырнама және зерттеу әдістемесі бүкіл кеңестік философияға, оның 70 жылдан артық тарихына тән, сондықтан мұны қазақстандық фарабитану да аттап өте алмады.

XX ғасырдың сексенінші жылдарының соңынан және тоқсаныншы жылдардан бастап, тоталитаризмнің қирауы мен Қазақстанның тәуелсіздікке жетуіне байланысты, әл-Фарабидің энциклопедиялық мұрасын зерттеудің екінші, түбегейлі жаңа кезеңі басталады. Ол өзгерген әлеуметтік-саяси жағдайлармен-лениндік әдістеменің және дүниетанымның тоталдық қысымынан кетумен, бұрын қазақстандық фарабитануда қолданылмаған, жаңа әдістемелік тәсілдерді пайдаланумен, әл-Фарабидің философиялық мұрасын, зерделеудің объективті факторы болып табылатын исламдық дүниетаным мен исламдық руханилық кеңмәтінінде

зерттеумен себептелген» [17, 426-427 б.]. Бұл ретте Зифа-Алуа Әуезова келесідегідей жайттарға назар аудару қажеттілігін маңызды санайды. Біріншіден, «Қазақстан және кеңірек алғанда, пост-кеңестік кеңістіктегі әл-Фараби мұрасын зерттеудегі іркіліске әл-Фараби дүниетанымында көрініс тапқан *интеллектуалды дәстүрді зерттеу үшін* кеңестік философиялық дискурста *идеологиялық кеңістіктің қалмауы себеп* болғандығы айқын. Кеңестік гуманитарлық ғылымның саяси-тәрбиелік риторикасының сарынымен әл-Фараби мұрасын зерделеуде бірінші кезекке оның әлеуметтік көзқарастары шығарылды және ол көбіне-көп ойшылдың жалпы «әлем суреттемесінен» тыс түсіндірілді» [18]. Екіншіден, шетелдік, соның ішінде батыстық зерттеулерге де мән беру және толыққанды сұхбаттастықты жолға қою. Зерттеушінің өз сөзімен келтіргенде: «әл-Фараби еңбектерін талдауды Аристотель, Платон, жаңаплатоншылардан бастайтын және ойшылдың жалпы «Ғалам суреттемесін» тұтас қамтуға ұмтылыс жасайтын батыс зерттеушілерінің еңбектерінен ерекшелігі – кеңестік ғылымда ғалым мұрасының математика, музыка, поэзия, логика сынды жеке тақырыптық салаларына егжей-тегжейлі назар аудару мақсатында оның тұтас дүниетанымын үзік-үзік етіп зерттеу басым болды, зерттеу көп жағдайда мәтінді талдаудан басталып, ары қарай жекеден жалпыға ауысып отырды (дегенмен, әрқашан бұлай болған емес). Батыс пен Шығыс арасындағы ақпарат пен жарияланымды өзара алмасу әл-Фараби мұрасы туралы білімді арттыруға және сұқбатқа қатысушылардың барлығы үшін оның тарихын тереңдетуге көмектесетіндігі шүбәсіз» [18] .

Осы тұрғыда Зифа-Алуа Әуезова әл-Фараби мұрасының жиырмасыншы ғасырдағы кеңестік қоғамдағы зерттелуінің жай-жапсарына қатысты былай деп жазады: «Қазақстанда әл-Фараби есімі XX ғасырдың ортасынан бастап ерекше танымалдылыққа ие болды, бұл ең алдымен, әл-Фараби биографтарының, оның отаны IX-X ғасырларда қазіргі Қазақстан аумағында орналасқан Фараб қаласы болған деп есептеуімен де байланысты еді. Әл-Фараби еңбектерін орыс тіліне аудару бойынша қызу жұмыс басталды, оның мұрасына арналған көптеген мақалалар мен бірқатар көркем шығармалар жазылды, оның есімімен көшелер мен ғылыми орталықтар аталды, алайда кеңес ғылымында жетпісінші жылдардан кейінгі кезеңдердегі оның мұрасына деген бетбұрыс қандай-да бір маңызды жаңалықтарға алып келген жоқ. Жетпісінші жылдардың өзінде жасалған дүние тек философтар мен шығыстанушылардың біраз бөлігі үшін ғана түсінікті болды, бірақ жалпы білім беретін философия тарихы немесе ғылыми атеизм секілді оқу курстары арқылы адекватты деңгейде таратылмады. Мұнда әл-Фараби туралы материал негізінен оның өмірбаяндық мәліметтері мен «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары туралы трактатына» көбірек назар аударып, практикалық философиясына сілтеме жасаумен шектелді» [18]. Расымен, кеңестік кезеңде әл-Фараби мұрасының ресми идеологияға сәйкес насихатталғандығы анық. Алайда философтың кеңестік қалыпқа сай келмейтін еңбектері берілген және ойшыл мұрасын объективті түрде ғылыми бағалаған Мұрат Әуезов пен Болат Тайжанов құрастырған, арнаулы редакторы Ағын Қасымжанов болған «Ұстаздың оралуы. Фарабидің өмірі мен шығармашылығы туралы» [19] кітабының бүкіл тиражы қидаланып, саяси цензураның тыйым таңбасы басылды. Сондықтанда ғалымдарымыздың Фараби мұрасын зерттеуде кеңінен көсілуіне кеңестік идеология тұсау салып отырғандығын тағы да ескергеніміз жөн.

Демек кеңестік кезеңдегі фарабитану бір бағытта өрбіген емес еді. Біздің ойымызша, ойшылдың жаратылыстану саласы бойынша мұраларын зерттеу де идеологиялық иінге қайыспай, объективтілігін сақтады. Мағынасы мазмұндас үш мәселелі деректі сарапқа салып көрелік:

Біріншіден, академик Сайым Балмұханов: «Фараби – табиғаттың дамуын дұрыс түсініп, таныған ғалым. Кеңістік пен табиғат арасында қандай байланыс бар? Бұл мәселе ерте дүние ғылымында да түйінді проблеманың бірі болған. Табиғат тану ғылымының осындай өзекті мәселесін Фараби өз дәуірінде дұрыс шешіп, нақтылы тұжырымдар жасай алды. Әрине, мұндай құнды тұжырымдар жасау үшін белгілі бір жағдай, орта әсер ететіні белгілі. Сырдария өзенінің бойын ертеректе мекен еткен рулар мен тайпалардың дамыған ғылымы мен мәдениеті болған. Орта Азиядағы Хорезм қаласында Үргеніш академиясының ашылуы да осындай тұжырым жасауға тірек болатын секілді. Ендеше, Фараби үлкен білім орталығында өсіп, өшпес еңбектер жазды деуге хақымыз бар» [20].

Екіншіден, академик Әлкей Марғұлан: «...Фараби өркенді ортада өскендіктен ғана ғылым шыңына көтерілді. Әйгілі ғалым Шоқан демократиялық озық ойлы ортамен тығыз қатынаста болмаса биік сатыға көтерілер ме еді? Ғұлама ғалым Фарабидің тууына да сондай игі орта әсер еткен. Ешқандай өнері, білімі мен ғылымы дамымаған елде мұндай ғалымның өшпес мұралар қалдыруы мүмкін емес. Демек, Фарабидің өмір сүрген дәуірінде Отырар қаласы мен Орта Азия ғылым мен мәдениеттің бесігі болды. Фараби мұраларын тиянақты зерттеп, кәдеге жарату Қазақстан жерінде білім мен мәдениеттің, ғылымның ешқандай үлгілері болмай келген еді деген кейбір пікірлерді жоққа шығарады. Өнер мен ғылымның айдыны кең «Отырари» деген жазулар орта ғасыр жазбаларында өте көп кездесіп отырады. Ондай кітаптарды оқығанда бір Отырар қаласында ғана емес, сол тұстағы мәдениет үлгілеріне тегіс көз тастап, жан-жақты зерттеген пайда» [21].

Үшіншіден, Ауданбек Көбесов: «Фарабидің өз еңбектерімен қоса оған ұстаз және шәкірт саналатын Шығыс пен Батыстың көптеген оқымыстыларының еңбектерін онымен байланысты зерттеу міндеті қойылады. ... Фараби мұраларын зерттеу, жинақтау барысында жүзеге асыратын қиындықтар аз емес. Оның ең бастысы – ғылым кадры мәселесі. Ескі араб тілін және басқа тілдерді білетін, ғылымның тарихы мен қазіргі жағдайынан хабардар маман зерттеушілердің жоқтығынан фарабитану тобына белгіленген көрнекті штатты толық пайдалана алмай отырмыз. Осы мәселеге айрықша назар аударып, мамандар санын көбейту жағын ойластырмай болмайды. Ол үшін мамандар дайындауды таяу уақытта қолға алу керек шығар. Фараби тобына арнап жыл сайын ғылым тарихы бойынша аспиранттар қабылдап отыруымыз қажет. Біздің кейбір ғалымдарымыздың осы уақытқа дейін ғылым тарихына селқос қарайтындығы байқалады. «Ғылым тарихының керегі қанша?» дейтіндер де бар. Бүгіндері республикамызда ғылым тарихымен айналысатын ғалымдар жоқтың қасы. Еске алатын бір жәйт, қоғамдық негіздегі ғылым мен техника тарихы жайлы республикалық комитет әлі күнге дейін құрылмай келеді. Бұл туралы бұдан біраз жыл бұрын Одақтағы ғылым мен техника жөніндегі комитет біздің ғылым академиямызға хат жолдаған болатын. Ол хатты алғаннан кейін де еш нәтиже шықпады. Ғылым тарихын зерттегенде біз жалғыз Фарабимен шектеліп қала алмаймыз. Бір ғана Отырардың өзінен бірнеше ғалымның шыққаны қазір белгілі болып отыр. Олар – көрнекті математик Ғаббас Жаухари, атақты тіл маманы Исмаил Жаухари және басқалар. Ғаббас Жаухаридың математикалық бір еңбегі Стамбулда сақтаулы екен. Ал Исмаил Жаухари болса, араб тіліндегі көлемді түсіндірме сөздіктің авторы. Жамал Түркістани дейтін бір автордың математикалық қолжазбасы Ленинградта сақталыпты. Бұлардың барлығы – зерттелмеген дүниелер. Біз тек Қазақстаннан шыққан ғылым өкілдерімен ғана шектелуге тиіс емеспіз. Ғылым мен философия тарихын терең зерттеп білу үшін орта ғасырлардағы шығыс ғалымдары еңбектерін бір-бірімен байланыстырып тұтас қарау керек. Бір мысал: басқа ғалымдарды былай қойғанның өзінде

IX-XV ғасырларда физика, математика ғылымдары бойынша шығыста ірілі-ұсақты 700-ге тарта автор қалам тартқан. Бұлардың еңбектерінің көбі зерттелмеген күйінде белгісіз боп жатыр. Сондықтан да «Фарабитану тобын» түбінде Орта Азия мен Қазақстан ғылымы тарихын зерттейтін бөлімге айналдыру жағын ойластыруымыз жөн сияқты» [3].

Дегенмен, фарабитанудың алғашқы толқынында көтерілген отырарлық ғалымдар мұраларын жаңғырту мәселесі өз жалғасын осы күнге дейін тауып келеді. Отырарлық ғалымдар ізін қазіргі қазақ ғылымында жаңғырту мәселесінде ерен еңбектерімен ғылыми қауымдастықтың назарын аударып жүрген Әбсаттар қажы Дербісәлі жаңалықтарына өкінішке орай мойын бұрмай келеміз [22]. Ал оқушы кезімізде Ауданбек Көбесовтің жазған «Сөнбес жұлдыздар» [23] атты ортағасырлық Қазақстан мен Орталық Азия ғұламалары туралы танымдық кітабының біраз арман мен қиялға жетелегенін, өкінішке орай, ондай желідегі жазбалардың қазіргі таңда елімізде кенже қалып отырғанын айтқанды жөн санадық.

Отандық фарабитанудағы алғашқы лектің ғылыми өнімін қысқаша қорытындыласақ, тұтас сол топтың даму эволюциясындағы қажырлы аудармашылық еңбектері [24-31] мен көптеген іргелі зерттеулерінің жемісі осы күнге дейін қазіргі фарабитанушылар мен ғалым зерттеушілерге азық боп келе жатқаны жаңалық емес. Осы тұста отандық фарабитануда философ-аудармашы Клара Тәжікованың да жеке энтузиастық аудармашылық жұмыстарын атап өтпеске болмайды [32].

Енді, отандық фарабитанудың және бір арналы ағысына түсіп көрелік. Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде 1993 жылдың 1 қаңтарында «Әл-Фараби және қазақ халқының рухани мұрасы» атты республикалық ғылыми-зерттеу және оқу-әдістемелік орталық ашылды. «Орталық» жұмысы отандық фарабитануда тәжірибесі мол философ Ағын Қасымжановқа жүктелді, оған кеңес және көмек көрсету мақсатында Ә.Б.Дербісәлі, А.Қ. Көбесов, М.С. Бурабаев, Ө.Н. Күмісбаев, А.Қ. Қасабек, Қ.Б.Жарықбаев, Ж.А. Алтаев сынды университет ғалымдарынан тұратын кеңес құрылды.

Орталықтың алғашқы он жылдығы әл-Фараби және қазақ халқының рухани мұраларына байланысты көптеген ғылыми-зерттеу жұмыстармен мазмұндалды. Ағын Қасымжановтың «Қазақ халқының рухани мұрасы» (1991), «Қазақ» (1993), «Портреты: Штрихи к истории Степи» (1995, 1997) қазақ және орыс тілдерінде, «Аль-Фараби» (1997) екінші басылымы, «Стелы Кошо-Цайдама» (1998), «Портреты. Степь глазами извне: от Геродота до Гумбольдта» (2001) атты кітаптары жарық көрді. Алайда Ағын Қасымжанов ағамыздай заңғар таланттың шығармашылық ізденіс-табыстарындағы бұл іргелі жобалардың жалғасын таппай бейтарап қалғаны қазақ философиялық қауымдастығынан бұрын өзімізді қынжылтады.

Орталық 1994 жылы 9-10 желтоқсанда «Әл-Фараби Шығыс халықтарының ғылымы мен мәдениетінің тарихындағы орны» атты халықаралық ғылыми-теориялық конференция жұмысын ұйымдастырды. Конференция жұмысына отандық және АҚШ, Әзірбайжан Иран, Қырғызстан, Қытай, Өзбекстан, Ресей, Тәжікстан, Түркия, Түрікменстан, Украина, Франция мемлекеттерінен келген фарабитанушылар қатысты. 1997 жылы «Әл-Фараби мұрасы және қазақ халқының рухани мәдениеті» атты жалпы университеттік жаңа курс енгізілді.

2000 жылы Ағын Қасымжанов дүниеден озуына байланысты Орталық жұмысын Әнел Әзімхан өзге форматта жалғады. 2001 жылы 22 наурызда «Зороастризмнің философиялық дәстүрлері: тарих пен қазіргі кезең» атты ғылыми семинар өткізді. Оған отандық және Иран мен Түркиядан келген ғалымдар қатысты. Әнел Әзімханның «Философское приношение аль-

Фараби» (2006) атты кітабы жарық көрді. Кітапта фарабитану бойынша жаңа зерттеулер мен батыстық ғалымдардың еңбектері кеңінен сарапталды.

Орталықты 2008 жылдан философ Ағын Қасымжановтың шәкірті Жақыпбек Алтаев жаңа тұрпатта үйлестіріп келеді. Ұстазға тағзым ретінде «Қасымжанов оқуларын» екі жылда бір рет өткізу дәстүрге айналғалы «VI Қасымжанов оқулары» өткен. 2009 жылы 18 наурызда «Әл-Фараби: Философия. Мәдениет. Дін» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция жұмысына Орталық өз үлесін қосты. Алқалы жиында отандық және Ресей, Иран, Мысыр, Түркия фарабитанушылары философия, мәдениет, дін һақында ойлары мен тәжірибелерімен бөлісті. Сондай-ақ 2010 жылы 18 қарашада Қазақстанның ЮНЕСКО-дағы өкілдігімен бірлесе отырып, Париж қаласындағы ЮНЕСКО штаб-пәтерінде «Әл-Фараби және Еуропалық ренессанс» халықаралық дөңгелек үстел жұмысының ұйымдастырылу алқасының мүшесі болды. Дөңгелек үстел жұмысына Франция, Сирия, Испания, Әзірбайжан, Швейцария, Сауд Арабия, Иран, Италия мемлекеттерінің фарабитанушылары қатысты. 2013 жылы 6-7 желтоқсанда әл-Фараби атындағы ҚазҰУ мен Иран Ислам Республикасы елшілігі жанындағы мәдени өкілдік бірлесе отырып өткізген «Әл-Фараби мұрасы және қазіргі заман» халықаралық ғылыми-теориялық конференция жұмысына септігін тигізді. Университетіміздің жаңа Ғылыми кітапханасында Орталық пен Университет музейі жаңа «әл-Фараби» мұражайын салуды ұсынып, ғылыми-концептуалды негіздемесін және экспозициялық жұмыстарын жасақтады. Осының негізінде «Әл-Фараби» мұражайы ашылды.

Орталық ҚР БҒМ қолданбалы зерттеулер жұмыстары аясындағы «Әл-Фараби және қазақ халқының рухани мәдениеті» (2009-2011 жж.), «Түркілердің әлемдік өркениетке қосқан үлесі: әлеуметтік-философиялық аспект» (2012-2014 жж.), «Заманауи әлемдік және қазақстандық мәдениеттің дамуындағы әл-Фараби мұрасы» (2015-2017) гранттық жобаларын жүзеге асырып келеді.

2014-2015 жылдары университет ректоры, академик Ғ.М. Мұтанов мырзаның қолдауымен әл-Фараби орталығы халықаралық Абай клубымен бірлесе отырып, кеңестік кезеңде аударылған, академиялық нұсқалары жоқтың қасына айналған әл-Фараби трактаттарын қайта басып шығарды: «Добродетельный город» (2014), «Книга о музыке» (2014), «Книга об аль-Фараби» (2014), «Книга о разуме» (2014), «The Book of Mind» (2014), «Бақыт туралы кітап» (2015).

Орталық – әл-Фараби мұраларын насихаттауға, заманауи Қазақстан қоғамының рухани-адамгершілік және интеллектуалды мәдениетін дамытуға, ойшыл мұраларын елімізде және алыс-жақын шет елдерде танытуға бағытталған әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-да 2014 жылы негізі қаланған және әр жыл сайын өтетін, дәстүрге айналған «Халықаралық Фараби оқулары» аясындағы Халықаралық Фараби форумын ұйымдастыру алқасының белсенді мүшесі.

Қазақ ұлттық университетінде «AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY» атты өресі кең, болашағы кемел Қазақстан мен Орталық Азиядағы тұңғыш ғылыми-инновациялық жоба қолға алынып, іске қосылуда. Әл-Фарабидің әмбебап рухани құндылықтар негізінде тұрған әлеуметтік идеал – «қайырымды қала» идеясы осы жобаның маңызды рухани-адамгершілік бастау-бұлағы болып табылатыны сөзсіз [33, 11 б.]. Әрине, бұл «қайырымды қала» идеясы әл-Фараби әлеуметтік идеалдарының бірі ғана болса, оның мемлекеттік-стратегиялық ұстын ретінде жаңғыруы күтіп тұрғандығы анық. Мәселен, кезінде әл-Фараби орталығының қызметкері Әлиев Шаттықтың: «Әбу Насыр әл-Фарабидің өз жерлесіміз екенін біз мақтан

тұтамыз. Тек мақтан тұтып қана қоймай, ұлттық бренд ретінде әлемге паш етуіміз қажет» [34], – деген көңілге қонымды идеясы бүгінде біртіндеп жүзеге асып келеді.

Міне, фарабитанушы Ғалия Құрманғалиеваның пікірімен келтіргенде, «Біріншіден, Қазақстан ғалымдарының кәсіби еңбектері мен насихат жұмыстарының арқасында әл-Фараби біздің мәдени рәмізімізге, ал оның мәдени мұрасы тамыры түркі мәдениеті мен руханиятынан бастау алатын қазақ мәдениетінің қайнары ретінде ұлттық мақтанышқа айналды. Екіншіден, ортағасырлық энциклопедистің көпқырлы еңбектерін ең алғаш рет зерттеу жұмыстары барысында айқындалған траектория мен бағыт өз жалғасын табуда. Ол келесі тармақтарға бөлінген: фарабитанудың библиографиялық базасы, ғылыми зерттеу, әл-Фарабидің энциклопедиялық мұраларын насихаттау. Үшіншіден, әл-Фараби мұраларын зерттеу қазақстандық философияға аса маңызды тарихи-философиялық бағыт ретінде енді» [35, 19-20 б.].

Отандық фарабитану аясын сараптай, зерделей отырып, қарымды қадам жасаудағы ендігі игерілер кең ауқымды істерге тереңдей ену барысында ұштай түсетін мәселелер:

− әл-Фараби мұрасы бойынша араб және өзге шет тілдерді білетін кәсіби сала мамандарының тапшылығы мен жаңа сыни аудармалардың жоқтығы, аудармашылар сабақтастығының болмауы;

− Ортағасырлық Орталық Азия ғұламаларының мирастарын және сол тұста білім мен ғылымның қалыптасуына ықпал еткен тетіктерді кешенді түрде зерттеу уақыты пісіп жетілді деп ойлаймыз;

− әл-Фараби мұрасы санқырлы қазына болса, оның рухани шәкірттері мен ізбасарларының мирастары елімізде өз деңгейінде зерттелмей келеді;

− әл-Фараби мұрасын антика және ислам дүниесі аясында кешенді түрде зерттеу жұмыстарын жүргізу маңызы артып отыр;

− әл-Фараби мұрасы шет елдік зерттеулердегі сараптамасын зерделеу маңызды шаралардың біріне айналуы тиіс;

− әл-Фараби мұрасын айшықтай түсуде отандық және шет елдік сипатта пәнаралық зерттеулер мен сұхбаттар жетіспейді;

– әл-Фараби мұрасын жаратылыстану саласы бойынша зерттеу жұмыстарын қайта жаңғырту;

– әл-Фарабидің логикалық мұрасын кешенді түрде зерделейтін кез келді деп ойлаймыз;

− кеңестік академиялық кезеңге дейінгі қазақ рухани жадындағы Фараби есімі мен мұрасы жеткілікті зерделенбей келеді;

− кеңестік академиялық кезеңдегі фарабитану ғылыми електен осы күнге дейін толығымен өткен жоқ;

− тәуелсіздіктің алғашқы жылдарынан осы күнге дейінгі фарабитанудың бағыт-бағдарлары бір қорытындыны талап етеді.

Осы және бұл арнадағы мәселелерді қолға алмасақ Фарабитану саласындағы отандық зерттеулеріміз баяулап қалатындығы анық. Мұндағы мәселе бақталастық, жарыста емес, ғылыми зерделі зерттеулерде болып тұр. Иә, еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін өткенімізбен қайта қауыштық. Жаңа көзқарас, жаңа методология, жаңаша бағалаудың қажеттігін ғылыми қауымдастық батыл қозғай бастады. Отарланған жер-су, елдімекендер, ұйымдар аттары өзгертіле бастады. 1991 жылы қазақ жоғары білімінің ордасы ҚазМУ-ге Әбу Насыр әл-Фараби есімі берілді. 1993 жылы ұлттық теңгенің айналымға енгізілуі, ондағы ұлт алыптарының бейнелері сол тұстағы көңілі алаң жұртымызға рухани дем берді. Теңгедегі

Әбу Насыр әл-Фарабидің бейнесі мен Қожа Ахмет Иасауи кесенесінің рухани мәні тіпті де айрықша болды. Ұлтымыздың қасиетті тұғырларын қайдан табу керектігін меңзеді. Өткенімізді тануға өзіндік жол сілтеді. Ұлттық идеяға айналды. 2015 жылы еліміздің ғылым мен техника саласындағы ең жоғарғы Мемлекеттік сыйлығы Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың жарлығымен «Қазақстан Республикасының әл-Фараби атындағы ғылым мен техника саласындағы Мемлекеттік сыйлығы» болып бекітілді. «Екінші Ұстаз» есімі берілген көптеген көше аттары, мекемелер де жетерлік. Елімізде әл-Фараби мұраларын зерттеудің имидждік жақтарының алдыңғы орынға шыққаны дұрыс, бірақ ең алдымен, сапалық негіздеріне жете назар аударылуы тиіс. Мәселен, әл-Фараби энциклопедизмі осы уақытқа дейін жаппай қоғамдық сана қалыптастыра қоймады, мүмкін Фараби мұрасы бойынша әлі де қозғаушы күш керек шығар. Азаматтық көзқарасы айқын философ-публицист Әбдірашит Бәкірұлы: «...қазіргі қазақ философиясының алдында атақты әл-Фараби бабамыздың философиялық мұрасына жаңа уақыт тұрғысынан комментарийлер беру міндеті тұр (кезінде әл-Фарабидің Аристотель іліміне комментарий бергені секілді). Бұл не үшін қажет? Ол, алдымен, әл-Фараби ілімін қазақ даналығымен біріктіру және оның ілімі мен ғылыми тұлғасын «қазақтандыру» үшін қажет. Екіншіден, осы комментарийлер арқылы біз қазақ даналығының «проблемалық тарихына» жол аша алар едік. Қазір болса, біз, қазақ даналығы тарихы (қазақ философиясы тарихы) туралы айтқанда шашыраңқы күйден аспай келеміз. Концептуалды деңгейде әлі де жете алмаудамыз» [36], – деп кеңесі мен сынын қатар ұсынады.

Ұлттың арын арлауда, озық үлгілерін насихаттауда алдымызда атқарылар ұлан ғайыр істер күтіп тұр. Ұлт руханиятының, соның ішінде фарабитану бойынша құнды жәдігелерімізді айналымға қосып, өркендеу жолын, тарихи тағдырын байыппен барлауда қажырлы ізденіс қажет. Баға жетпес рухани бай мұраларымызды Ел игілігіне жарата алу, оған өзіндік үлес қосып, келер ұрпаққа келелі іс қалдыруға деген «мұрагерлер парызы» осылай болса керек.

Әдебиеттер:

1. Әбдіраманов Ш. Әл-Фараби және Ақжан Машани // Қазақ әдебиеті. – 2012. – 18 қазан.
2. Қасымжанов А. Фарабитану // Қазақ ССР. Қысқаша энциклопедия – Алматы, 1989. – 4-том. − 686 б.
3. Көбесов А. Фараби және фарабитану жайлы сөз // Қазақ әдебиеті. – 1968. – 25 мамыр.
4. Тілеуқабылұлы Ө. Шипагерлік баян. – Алматы: Жалын, 1996. – 18 б.
5. Тауасарұлы Қ. Түп-тұқияннан өзіме шейін: 1776 жылы жазылған қазақ тарихы. – Алматы: Жалын. – 1993. – 148-152 б.
6. Көбесов А. Фараби – Дауани – Абай // Қазақ әдебиеті. – 1973. – 6 шілде.
7. Машанов А. Әл-Фараби және Абай // Өркен. – 1989. – 17 маусым.
8. Машанов А. Әл-Фараби және Абай. – Алматы: Қазақстан, 1994. – 192 б.
9. Жұмабаев М. Шығармалары. – Алматы: Жазушы, 1989. – 446 б.
10. Шоқай М. Түркістанның қилы тағдыры. – Алматы: Жалын, 1992. – 51-52 б.
11. Әуезов М.О. Абай Құнанбаев: мақалалар мен зерттеулер. – Алматы: Ғылым, 1967. – 170 б.
12. Сарғожин Р. Ғалым мұрасы – ұқыпты қолда // Білім және еңбек. – 1973. – №12. − 17 б.

13. Об изучении научного наследия аль-Фараби // Вестник АН КазССР. – 1968. – №1(273). − С. 74.

14. Академия наук Казахской ССР / сост.: А.К. Куванышев, И.И. Маляр. − Алма-Ата, 1978. – С. 48.

15. Көбесов А. Мұрагерлер парызы // Лениншіл жас. – 1969. – №69(7237). − 3 б.

16. Нысанбаев Ә., Құрманғалиева Ғ. Әл-Фараби мұрасының Қазақстанда зерттелуі // Фарабитану. Жиырма томдық. 16-том. – Астана: Аударма, 2006. – 5-13 б.

17. Нысанбаев Ә. Елімізде фарабитанудың қалыптасуы мен дамуы: қорытындылар және болашақ бағдарлар // Фарабитану. Жиырма томдық. 16-том. – Астана: Аударма, 2006. – 423-434 б.

18. Ауэзова З.-А.М. Наследие аль-Фараби в двадцатом веке: особенности «репатриации» // Әбу Насыр әл-Фараби мұрасы және қазіргі заман: халықаралық ғылыми-теориялық конференция материалдары. 12-13 желтоқсан 2013 жыл. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 45-49 б.

19. Возвращение Учителя. О жизни и творчестве Фараби. – Алма-Ата, «Жазушы», 1975. – 200 с.

20. Балмұқанов С. Мұрагерлер парызы // Лениншіл жас. – 1969. – №69 (7237). − 3 б.

21. Марғұлан Ә. Мұрагерлер парызы // Лениншіл жас. – 1969. – №69 (7237). − 3 б.

22. Дербісәлі Ә. Отырар өркениеті және Отырарлық ғалымдар. Әбу Насыр әл-Фараби // Ислам әлемі. – 2000. – №4. – 1-4 б.

23. Көбесов А. Сөнбес жұлдыздар. – Алматы: Жазушы, 1973. – 160 б.

24. Аль-Фараби. Философские трактаты. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1970. – 430 с.

25. Аль-Фараби. Математические трактаты. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1972. – 321 с.

26. Аль-Фараби. Социально-этические трактаты. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1973. – 400 с.

27. Аль-Фараби. Логические трактаты. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1975. – 672 с.

28. Аль-Фараби. Комментарии к «Альмагесту» Птолемея. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1975. – 523 с.

29. Аль-Фараби. Историко-философские трактаты. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1985. – 624 с.

30. Аль-Фараби. Естественно-научные трактаты. [Пер. с арабского]. – Алма-Ата: Наука, 1987. – 495 с.

31. Аль-Фараби Трактаты о музыке и поэзии. [Пер. с арабского]. – Алматы: Ғылым, 1993. – 452 с.

32. Аль-Фараби. Книга букв / пер., прим. и вводная статья К.Х. Таджиковой. – Алматы: Қазақ университеті, 2005. – 220 с.

33. Мұтанов Ғ.М. Ұлы баба ұлағаты // Бақыт туралы кітап: таңдамалы трактаттар / Әбу Насыр әл-Фараби. − Алматы: RS; Халықаралық Абай клубы, 2015. – 10-13 б.

34. Әлиев Ш. Ұлттық брендке айналдыруымыз қажет // Аңыз адам. – 2011. – №17(29). – 16 б.

35. Курмангалиева Г.К. Аль-Фараби в казахстанской философии: настоящее и перспективы будущего / Творчество аль-Фараби в социокультурном измерении Востока и

Запада: к 10-летию журнала «аль-Фараби». Материалы международного «круглого стола» / под общ. ред. З.К. Шаукеновой. – Алматы: ИФПР КН МОН РК, 2012. – 300 с.

36. Бәкірұлы Ә. Әлемді мойындатқан қазақ философы неге жоқ? // Ақиқат. –2015. – №1. – 40-46 б.

KENT UYGARLIĞI VE DEMOKRASİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç.Dr. Şafak KAYPAK
Mustafa Kemal Üniversitesi, skaypak@gmail.com
Ahmet GÜNDÜZ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Mustafa Kemal Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışma, kent, uygarlık ve demokrasi ilişkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bir yaşam biçimi olan uygarlık, demokrasi ile bir anlam kazanıyor ise, bu en iyi bir biçimde kentsel yerleşim alanlarında hayata geçirilmiştir. Öteden beri, toplumların yaşam biçimlerinin, yani uygarlık düzeylerinin onların üretim biçimleriyle yakın ilişkisi olduğu ifade edilmektedir. Yaşam biçimlerimiz ile yaşadığımız ortamlar arasında da doğrudan bir etkileşim vardır. Kent, uygarlık ve demokrasi olguları; yerleşik toplulukların ürünü olan itaate dayalı düşünceyle, göçebe toplulukların benimsediği kendi kendine yeterli ve bireysel çabaya dayanan irade gibi birbirine karşıt görünen iki fikrin bileşiminden doğmuştur. İnsanlık tarihine yön veren Neolitik ve Sanayi Devrimi gibi iki büyük devrimin ürünleridir. Bu bileşim; binlerce yıl sürecek mücadelelerin sonucu olacak ve kent devrimleriyle boyut kazanacaktır. Neolitik Devrimiyle insanoğlu toprağı ekip biçerek yiyeceğini karşılamayı öğrenmiş, kurduğu kentlerle uygarlığın ürünlerini ve oturduğu alanı korumak için de su kanalları ve setler yaparak devletin temellerini atmıştır. Bulduğu icatlar, keşfettiği mekânlar, ortaya koyduğu fikirler insanın yaşamında bir çığır açmış, hayatı kolaylaştırmış, ufkunu genişletmiştir. Ortaya çıkan kentler, kurulan uygarlıklar ve demokratik yaşam çok büyük kazanımlardır. Çünkü ilk ortaya çıktıklarından beri kentler, insanın özgürleştiği, katılmanın ve demokrasinin hayata geçtiği alanlar olarak değerlendirilmişlerdir. Uygarlığın getirileri kentlerde demokrasi içinde hayata aktarıldığında kalıcı olmuş ve yaşamaya devam etmiştir. Demokrasiyi en iyi hale getirme çalışmaları sürmüştür. Öte yandan, içinde bulunduğu koşullar insanın hep geleceğini etkilemiştir. Gerek özgürlük ve demokrasi adına olsun, gerekse ekonomik, siyasal, toplumsal koşullar açısından olsun ikmal yolları tıkandığında bir çıkış yolu bulmuş; ama zaman zaman bulduğu çıkış yollarını kendisi için yeniden tutsaklığa, savaşlara, yıkımlara dönüştürebilmiştir. Elbette yeni bir yol bulmak sayesinde insanoğlunun ilerlemesini sağlayan süreç, onu düşünmeye iten etmenlerle gerçekleşmiştir. İcat edilen her şey hatta her fikir dahi, hangi saikle kullanılmışsa, o amaca hizmet etmiştir. Elde edilen kazanımlar en azından geliştirilerek sonraki nesillere, daha büyük uygarlıklar kurulması adına, ilerlemek gayesiyle teslim edilmelidir. Miras bırakılan şey, yıkımlar olduğu müddetçe; işe hep en başından başlamak gerekecek; gelecek sorunları yaratarak insan uygarlığını tartışılır hale getirebilecektir. Çalışma, ilgili kaynakların taranması yöntemine dayanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Devrim, Uygarlık ve Demokrasi

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПМӘДЕНИЕТТІЛІКТІҢ (МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМНЫҢ) ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

THE LEGAL ASPECTS OF MULTICULTURALISM IN REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

А.А.ОТЫНШИЕВА
2- курс докторанты
А.С.ИБРАЕВА
з.ғ.д., профессор, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Заң факультеті
aidana-best91@mail.ru

Түйіндеме

Автор бұл мақалада қазіргі кезеңдегі демократиялық, зайырлы, әлеуметтік және құқықтық Қазақстан Республикасындағы көпмәдениеттілік немесе мультикультурализм концепциясының түп тамырын, оның ішінде пайда болу тарихын, теориялық тұрғыда дамуын, басқа шет мемлекеттерде мультикультурализмнің қолданылу және таралу аясын қарастырады. Сонымен қатар, осы ауқымды да өзекті тақырыпты негізгі идеясымен ұштастыра отырып, мәнін ашу барысында, жалпы мультикультурализм концепциясы Қазақстанға керек пе деген сұрақтың түйінін шешу де қамтылды. Көпмәдениеттілік жайлы заңнамалардың құқықтық аспектілері, жан-жақты саяси және құқықтық пікірлер, жария талқылаулар қарастырылды.

Түйін сөздер: мультикультурализм, ұлт, бірегейлік, адам және азамат.

“Мультикультурализм” термині тұңғыш рет XX ғасырдың 40-жылдары Канадада пайда болды, алайда 1960 жылдардан бастап қана өзекті тақырып бола бастады. Құқықтанушылар мен саясаттанушылар қауымының ойынша, мультикультурализм деп ашық қоғам мен түрлі ұлттардың сол мекен етіп жатқан қоғам аясындағы түрлілігін, сан алуандығын айтады. Мультикультурализм саясаты мен идеологиясы түрлі этникалық топтар мәдениетінің әртүрлілігін сақтауды, өз мәдени орталықтарын, мысалы, білім ошақтарын ашып, тілін, салт-дәстүрі мен әдет-ғұрыптарын дамытуын білдіреді.

Harper Collins атты Әлеуметтану сөздігінде бұл концепцияны былай түсіндірген: “Мультикультурализм – бұл көптеген қоғамдардың айқын белгісі ретінде мәдени плюрализмді танып, мойындап, насихаттайды. Мультикультурализм мәдени саналуандылықты қорғауға негізделеді. Сонымен қатар, ол мемлекеттегі өмір сүріп жатқан негізгі ұлттар мен азшылық ұлттар арасында жиі белең алатын тең емес қарым-қатынастарға ерекше көңіл бөледі”. Жалпы, мультикультурализм концепциясы либералдылыққа, ізгілік (гуманизм), адамгершілік құндылықтарына негізделген.

KAPADOKYA'DAKİ BİZANS ESERLERİNİN TURİZM İÇİNDEKİ YERİ: IHLARA VADİSİ ÖRNEĞİ

THE LOCATION OF BYZANTINE MONUMENTS IN TOURISM IN CAPPADOCIA: SAMPLE OF IHLARA VALLEY

Doç.Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz Üniversitesi, sevcanyildiz@akdeniz.edu.tr
Öğr.Gör. Dr. Engin DERMAN
Akdeniz Üniversitesi, ederman@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Bizans İmparatorluğu dünya tarihinde en uzun süre hüküm sürmüş devletlerden bir tanesidir. Anadolu toprakları önemli Bizans eserlerine sahiptir. Kapadokya bölgesi bu bakımdan çok zengindir. Çalışmada bu bölge içerisinde yer alan Ihlara Vadisi ele alınmış, bu alandaki Bizans eserleri literatür taraması ile ortaya konmuştur. Özellikle inanç ve kültür turizmi bakımından büyük önem taşıyan bu kaynakların Türk turizmindeki rolünü vurgulamak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kapadokya, Bizans Eserleri, Turizm, Ihlara Vadisi.

ABSTRACT

The Byzantine Empire is one of the longest running states in world history. Anatolian lands have important Byzantine monuments. Cappadocia region is very rich in this respect. Ihlara Valley in this region was considered in the study and Byzantine monuments in this area have been revealed by literature review. It is aimed to emphasize the role of these resources, which have great importance in terms of faith and culture tourism in Turkish tourism.

Keywords: Cappadocia, Byzantine Monuments, Tourism, Ihlara Valley.

HİSSE SENEDİ PİYASALARINDA OCAK AYI ANOMALİSİ ve E7 ÜLKELERİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA

Doç. Dr. İlhan EGE
Mersin Üniversitesi, ilhanege2005@hotmail.com
Doktora Öğrencisi Tuğba NUR TOPALOĞLU
Mersin Üniversitesi, nurtugba.91@gmail.com

ÖZET

Etkin piyasa hipotezi varsayımına göre, yatırımcılar oluşturdukları portföyden normal üstü getiri elde edemezler. Yapılan çalışmalarda teori ile uyuşmayan durumlara rastlanmıştır. Bu durumlar anomali olarak ifade edilmektedir. Anomaliler dönemsel ve dönemsel olmayan şeklinde sınıflandırılabilir. Dönemsel anomaliler hisse senedi getirilerinin, ay, gün, gibi zaman dilimlerinde mevcut olandan farklı bir davranış sergilemesi olarak tanımlanabilir. Bu çalışma da bir dönemsel anomali türü olan aylara ilişkin bir anomalilerden Ocak ayı anomalisi incelenmiştir. Ocak ayı anomalisi, Ocak ayı hisse senedi getirilerinin diğer aylara göre daha fazla getiri sağlaması durumudur. Çalışma da Çin, Hindistan, Brezilya, Meksika, Rusya, Endonezya ve Türkiye'den oluşan E7 ülkelerinin yani en hızlı büyüyen gelişmekte olan ülkelerin borsa endeksleri kullanılarak 2005-2015 döneminde Ocak ayı anomalisinin gözlemlenip gözlemlenmediğine bakılmıştır. Çalışmada Güç Oranı Yöntemi kullanılmış olup, çalışmanın sonucunda ilgili dönemde Çin, Hindistan, Meksika ve Türkiye'de Ocak ayı anomalisine rastlanılırken, Brezilya, Rusya, Endonezya' da Ocak ayı anomalisine rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Etkin Piyasa Hipotezi, Anomali, Ocak Ayı Anomalisi

FABRİKA İŞÇİLERİNİN STRES KAYNAKLARI VE STRESLE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ

STRESS SOURCES AND STRESS COPING METHODS OF FACTORY WORKERS

Prof. Dr. Fatih KARCIOĞLU
Atatürk Üniversitesi, fkarci@gmail.com
Arş. Gör. Kübra AKDAŞ
Atatürk Üniversitesi, kubra.akdas@atauni.edu.tr
Pınar AKTAŞ
pnrkts@gmail.com

ÖZET
Stres insan yaşamının her alanına etki eden bir faktördür. Stresin, insan metabolizmasındaki fiziksel, psikolojik, ruhsal ve sosyal anlamdaki etkilerinin yaşam kalitesinin sağlanmasında önemi büyüktür. Stres kavramına ilişkin genel olarak hâkim olan negatif algının ötesinde, belli bir seviyeye kadar faydalı görülen bu metabolik durumun nedenleri ve sonuçlarıyla irdelenmesi, kavramın tanınması kadar varlığının kabul edilmesi ile birlikte zararını en aza indirme ve bu durumla mücadele etmede bireyin ve çalışanın elinin güçlenmesine sebep olmaktadır. Günümüz yaşam ve çalışma koşulları stresle yaşamayı gerekli kılmaktadır. Bu nedenle strese neden olan faktörlerin ve stresle mücadele yöntemlerinin bilinmesi bireysel ve çalışma hayatı başarısı için önem arz etmektedir. Bu çalışmada iş yaşamı kalitesi açısından gerek örgütsel gerek de bireysel anlamda yüksek önem arz eden iş stresi kavramı ve stresle başa çıkma yöntemleri incelenmiştir. Kuramsal bilgilerden sonra 2016 yılında Ordu ÇAMSEM fabrika çalışanlarıyla (240 kişi) uygulanan bir alan araştırmasına yer verilmiştir. Bu çalışmanın amacı fabrikada çalışan işçilerin stres kaynaklarını ve stresle başa çıkma yöntemlerini belirlemek ve bunların, işçilerin çeşitli sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir.
Anahtar Kelimeler: Stres, Stres kaynakları, Stresle başa çıkma yöntemleri

ABSTRACT
Stress is a factor that affects every aspect of human life. It is a major factor that ensures quality in life, having physical, psychological, spiritual and social effects on human metabolism. Questioning reasons and effects of this metabolic state, which is seen to be beneficial up to a certain level, cause not only a recognition of the concept but also the acceptance of its existence as well as the minimization of the damage and the strengthening the hand of individuals and employee in coping with stress. Recently living and working conditions require stressful life. For this reason, it is important to know the factors causing stress and the methods to struggle against stress in order to have success in individual and working life. In this study, the concepts of work stress and stress coping methods which have high importance both in organizational and individual terms are examined in terms of quality of work life. Following the theoretical background, a survey is applied to Ordu ÇAMSEM factory employees (240 people) in 2016 has been given. The aim of the study is to determine the stress sources and stress coping methods of the workers working in the factory and to examine whether they differ according to various socio-demographic characteristics of the workers.
Keywords: Stress, Stress sources, Stress coping methods

ÖRGÜTSEL GÜVEN ALGILAMALARI İLE ÖRGÜTSEL ADANMIŞLIK ARASINDA İLİŞKİ VAR MI?

IS THERE A RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL TRUST PERCEPTION AND ORGANIZATINAL COMMITMENT?

Prof.Dr. Hasan TUTAR
Sakarya Üniversitesi, htutar@sakarya.edu.tr
Doç.Dr. Nuran AKŞİT AŞIK
Balıkesir Üniversitesi, nuranasik@hotmail.com
Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU
Sütçü İmam Üniversitesi, sfettahlioglu@hotmail.com
Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU
Sütçü İmam Üniversitesi, ofettahlioglu@hotmail.com
YL. Öğrencisi Z.Feyza SAYIN
Sütçü İmam Üniversitesi, feyzasyn@hotmail.com

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın genel amacı; örgütsel güven algılamaları ile örgütsel adanmışlık duygusu arasında ilişkinin olup olmadığını belirlemeye yöneliktir.

Çalışmanın alt amaçları ise;

- ✓ Katılımcıların örgütsel adanmışlık algıları ve alt bileşenlerinin düzeylerini,
- ✓ Katılımcıların örgütsel güven ve alt bileşenlerinin düzeylerini,
- ✓ Örgütsel güven algılarının örgütsel adanmışlık algıları ile ve söz konusu iki kavramın alt boyutları arasında ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır.

Yöntem: Bu araştırmada örgütsel güven algısı ve alt boyutlarının, örgütsel adanmışlık duyusu ve boyutları üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemeye yönelik olduğundan ilişkisel model şeklinde desenlenmiştir. Bu sebeple, örgütsel güven ve alt boyutları olan yöneticiye güven, çalışma arkadaşlarına güven ve örgüte güven değişkenleri ile örgütsel adanmışlık duyusu ve alt boyutları olan duygusal, devamlılık ve normatif adanmışlık değişkenleri arasındaki ilişkiler ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş İlinde faaliyet gösteren ve bankacılık sektöründe görev yapan 384 personel oluşturmaktadır. Araştırmada veri elde etmek adına, Daboval, Comish, Swindle ve Gaster (1994) ile Valeri Neveu (2004) tarafından geliştirilen ve Atuntaş ve Baykal (2010) tarafından Türkçeye uyarlanan "örgütsel güven ölçeği" ile Alen ve Mayer (1990) tarafından geliştirilen "Örgütsel Adanmışlık" ölçekleri kullanılmıştır. Söz konusu ölçeklerle toplanan verilerin istatistiki çözümleri için veri analizi programı olan SPSS 21.0 kullanılmıştır.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre örgütsel güven ve örgütsel adanmışlık arasında orta düzeyde istatistiki yönden anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte örgütsel güven duygusundaki olumlu algılamaların, örgütsel adanmışlık üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma: Örgütsel güven algılarının örgütsel adanmışlık duyusu üzerinde etkisinin incelendiği bu çalışmada, örgütsel güven duyguları olumlu olan çalışanlarda örgütsel adanmışlık duygusunun daha

fazla hissedilmesi beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle Örgütsel güven yaratıcı tüm faaliyetlerin örgütün sosyo-psikolojik yapısına katkıda bulunarak örgütsel adanmışlık duygusuna da olumlu katkılar sağlayabileceğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Örgüt, Örgütsel Güven, Örgütsel Adanmışlık.

ABSTRACT

Objective: The general aim of this study is; to determine whether there is a relationship between organizational trust perceptions and organizational commitment.

The sub-objectives of the study are;

- ✓ Participants' perceptions of organizational commitment and levels of subcomponents,
- ✓ Levels of organizational trust and subcomponents of participants,
- ✓ To determine whether organizational trust perceptions are related to organizational commitment perceptions and, in particular, the sub-dimensions of the two concepts.

Method: In this study, it was designed as a relational model in order to determine whether the perception of organizational trust and its sub-dimensions had an effect on the sense and dimensions of organizational commitment. For this reason, the relationships between managerial trust with organizational trust and subdimensions, trust with colleagues, and organizational commitment, and emotional, continuity and normative commitment variables with organizational commitment and subscales were discussed separately.

The working group of the study comprises 384 personnel operating in the Kahramanmaras province and serving in the banking sector. Organizational Commitment, developed by Alen and Mayer (1990) and) "Organizational Trust" scale developed by Daboval, Comish, Swindle and Gaster (1994) and Valeri Neveu (2004) and adapted to Turkish by Atuntaş and Baykal (2010) were used. SPSS 21.0, a data analysis program, was used for the statistical analysis of the collected data.

Findings: According to the findings, it is seen that there is a significant positive correlation between statistical confidence and organizational commitment at moderate level. With this result, positive perceptions of organizational trust have been found to be effective on organizational commitment.

Discussion: In this study, the effect of organizational trust perceptions on the sense of organizational commitment is confronted as a situation where it is expected that organizational commitment feelings are more likely to be felt in employees who have positive organizational trust emotions. For this reason, it is possible to say that all activities that generate organizational trust can contribute positively to organizational devotion by contributing to the socio-psychological structure of the organization.

Key Words: Organizational, Organizational Trust, Organizational Commitment.

ӘЛ-ФАРАБИ ЖОЛЫ – ШЫНДЫҚ ЖОЛЫ

AL-FARABI WAY - THE WAY OF THE TRUTH

Анар Бекмырзақызы САЛҚЫНБАЙ
филология ғылымдарының докторы, профессор
Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, asalkbek@mail.ru
Ербол Мейрамұлы АБАҚАН
биология ғылымдарының кандидаты, доцент, bek123@mail.ru
Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті

Түйіндеме:

Мақалада Шығыстан шыққан әлем ғұламасы Әбу Насыр Әл-Фарабидың тіл білімі мен сөзге қатысты айтқан ғылыми тұжырымдары ғылыми тұрғыдан зерделенеді. Ғұламаның "Ғылымның шығу тегі туралы" еңбегіндегі кез келген ғылым саласының бастауы өз ойын жеткізе білуден, оқу мен оқытудан, сұрау мен жауап алудан басталатынын тіл туралы ғылым дегені талданып, қазіргі ғылыми жетістіктер тұрғысынан Әл-Фарабидың атап көрсеткені тіл білімінің «тіл философиясы», «грамматика», «когнитивті тіл білімі» мен «функционалды тіл білімін» немесе лебіздің (речь) құрылымын зерделеуді меңзейтіндігі талданады.

Мақалада "Ғылымның шығу тегі туралы сөз" атты трактатындағы ғылымдардың талдануы, Әл-Фарабидың тіл және оның тараулары туралы ғылымды ерекше көрсететіні зерделеніп, оған терең мән беріледі. Ғалымның логика мен тілдің арасындағы жақындық пен байланысты терең танытуы, сөздердің барлық халық тілдеріне ортақ әмбебап белгілері бар екенін, кей сөздер мен сөз тіркестерінің барлық тілдерге ортақ болатынын талдауы жаңа ғылыми бағытта қарастырылады. Фараби зерттеулері сөз мағыналарының ортақтығын тануда үлкен ғылыми белес екені көрсетіледі. Сонымен бірге ғалым әр тілдің өзіне тән ерекшелігі, соған сәйкес ерекше грамматикасы болатынын жазады. Грамматиканың барлық халықтың сөздерімен ешқандай қатынасы жоқ, грамматистер белгілі тілдегі бар деректерге ғана сүйенеді, ал логиктер сөздің мәнін ашу арқылы оның жалпы заңдылықтарын айқындайды дей отырып, сөздің жалпы болмысы мен ұғымдық мәнін зерделейді.

Тіл – адам баласының қоғамда өмір сүруінің басты кепілі болғандықтан, оған қашанда терең мән берілгені айқындалып, адам баласы өзінің жалпы болмысында, қоғамда өмір сүруінде, өзге ғылым салаларын игеруде алдымен тілге мұқтаж екендігі көрсетіледі. Адам сөйлеу арқылы ойлайды, ойлау арқылы сөйлейді. Сөйлеу мен ойлау бар жерде – адам бар. Ойлауы мен сөйлеуін басқара алған кісі – толық адам, кемел адам деген тұжырым жасалады.

Түйін сөздер: Әл-Фараби, сөз, тіл, фарабитану, ғылым классификациясы.

ABSTRACT

This paper studies the scientific positions of outstanding scientist of East Abu Nasir Al-Farabi on linguistics and speech. Analyzed conclusions of the thinker in his treatise "On the origin of science", it argues that the basis of any science is the science of language, which begins with the expression, acquire and teaching knowledge, with questions and answers. From the point of view of modern science thought of Al-Farabi on linguistics reflects the study of the structure of speech, "the philosophy of language", "grammar", "cognitive and applied linguistics."

The article focuses on the classification of sciences of al-Farabi, among which he highlights the science of language and its sections in the treatise "The Book of the Enumeration of the Sciences." Since language is an inherent part of human society, human nature, social life, the study of the Sciences depends on its language. Language and thought – are the essence of a human. In conclusion it indicates that the perfection of a human depends on his management thinking and speech. In conclusion indicates that the perfection of a human depends on its management thinking and speech.

Keywords: Al-Farabi, word, language, explore Farabi, the classification of sciences.

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE MESLEK SEÇİMİ İLİŞKİSİ: TURİZM ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

RELATIONSHIP BETWEEN PERSONALITY TRAITS AND PROFESSION CHOICE: A RESEARCH ON TOURISM STUDENTS

Cemal İNCE
Yrd.Doç.Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, cemal.ince@gop.edu.tr
Ediz GÜRİPEK
Yrd.Doç.Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, edizguripek@yahoo.com
Emin ARSLAN
Arş.Gör.Dr. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, emin.arslan@gop.edu.tr

ÖZET

Bireyin topluma ailesine ve kendine daha yararlı olabilmesi için en uygun mesleği seçmesi önemli bir konudur. Meslek seçimini etkileyen sosyo-ekonomik nedenler, işin niteliği, iş garantisi vb. birçok faktör bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı ise bireyin kişilik özellikleri ile meslek seçimi arasında bir ilişkinin olup olmadığını ve kişilik özelliklerinin meslek seçimini etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Araştırmaya lisans düzeyinde turizm eğitim alan 653 adet öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Anket formunun birinci bölümü demografik bilgilerden oluşurken ikinci bölümünde meslek seçimi ölçeği, üçüncü bölümünde ise beş faktör kişilik ölçeği yer almaktadır yer almaktadır. Araştırma sonucu elde edilen veriler frekans dağılımı, faktör analizi, güvenilirlik analizi, korelasyon ve regresyon gibi istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur. Sonuçlar meslek seçimi ile kişilik arasında boyutlara göre farklı düzeylerde ilişki olduğunu göstermektedir. Kişilik özelliklerinden dışadönüklük ve açıklık faktörlerinin turizm mesleğini tercih ederek seçme üzerinde olumlu, nevrotik kişilik özelliğinin ise olumsuz yönde etkili olduğu görülmektedir. Zorunluluktan dolayı turizm mesleğini seçme üzerinde ise nevrotizm olumlu etkiye sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Meslek Seçimi, Turizm

ABSTRACT

Choosing a proper profession is an important issue to a person for being more beneficial to his /her own, family and the society. There are many factors that influence the choice of profession such as socio-economic factors, job quality and job guarantee. The purpose of this study is to investigate whether there is a relationship between personality traits and choice of profession and whether personality traits affect the choice of profession. 653 students attending undergraduate level tourism education participated in the research. Survey form was used as data collection tool. Demographic information in the first part of the survey form. The second part is the profession choice scale. In the third part, there are five factor personality scales. There are some statistical analyses made to data in the result of research. These analyzes were, frequency distribution, factor analysis, reliability analysis, correlation and regression. The results show that there is a relationship between the choice of profession and personality at different levels according to factors. Extraversion and openness factors have a positive effect on the selection of tourism profession. Neurotic personality trait has a negative effect on the selection of tourism profession. Despite that, neurotic personality trait has a positive influence on choosing the tourism profession because of necessity.

Keywords: Personality, Profession Choice, Tourism

KEFALETTEN DÖNME

Arş. Gör. Ahmet SAAT
Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi, avahmetsaat@gmail.com

ÖZET

Borçlunun borcunu ödememesi ihtimalinde kefilin, alacaklıya karşı, şahsen sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmeye kefalet sözleşmesi denir. Tek taraflı bir işlem olan kefalet sözleşmesinde kefilin temerrüt hükümlerine dayanarak sözleşmeden dönmesi mümkün değildir. Kefilin asıl borçlunun ifa güçsüzlüğünü gerekçe göstererek sözleşmeden dönmesi de mümkün değildir. Zira kefil söz konusu rizikonun sonuçlarını üstlenmektedir. Fakat kanun koyucu hakkaniyet gereği gelecekte doğan borçlara kefil olan kişinin belli şartlar altında sözleşmeden dönebileceğini hüküm altına almıştır. Kanun koyucu bu düzenlemeyle kefili hakkaniyet gereği korurken alacaklının haklarını ihlal etmemeye özen göstermiştir. Bu nedenle kefil dönme hakkını ancak borcun doğumuna kadar kullanabilecektir. Borç doğduktan sonra yani alacaklı belli bir yükümlülük altına girdikten sonra kefil dönme hakkını kullanamayacaktır. Gelecekte doğacak bir borca kefil olan kişinin dönme hakkını kullanabilmesi için borçlunun mali durumuna ilişkin bazı şartların da gerçekleşmesi gerekir. Söz konusu şartlar iki alternatif durumu içerir. İlk şart kefalet sözleşmesi kurulduktan sonra borçlunun mali durumunun önemli derecede bozulmuş olmasıdır. İkincisi ise borçlunun mali durumunun kefaletin akdedilmesi sırasında kefilin gerekli özeni göstermesiyle bilebileceğinden çok daha kötü durumda olduğunun sonradan anlaşılmasıdır. Bu iki alternatif şarttan birinin mevcudiyeti halinde kefil henüz doğmamış bir borçtan yazılı bir beyan ile her zaman dönebilir.

Anahtar Kelimeler: Kefalet Sözleşmesi, Kefalet sözleşmesinin sona ermesi, Kefaletten dönme

SOFİSTİK HAREKETTE SÖZÜN ÖNEMİ

IMPORTANCE OF SPEECH IN SOPHISTIC MOVEMENT

Araş. Gör. Ali Han BABUÇÇU
Uludağ Üniversitesi, alihan@uludag.edu.tr

ÖZET

Başlıkta da işaret ettiğimiz gibi, bu çalışma Antik Yunan felsefesi açısından büyük bir kırılma anına tekabül eden Sofistik düşüncede sözün önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaçla çalışma öncelikle Yunan politik tarihindeki bir takım önemli değişmelere odaklanacaktır. Yunan dünyasındaki bazı siyasi değişimler neticesinde geçerli ve muteber olan eski söz tipinin yerine yeni bir söz tipi ortaya çıkmıştır. Bu yeni söz tipi hem hakikâti bilmenin aracı olarak hem de demokrasi ile birlikte siyasette kitleleri etkileyecek bir araç olarak teşekkül etmiştir. Ortaya çıkan bu yeni söz tipinin en önemli temsilcileri Sofistlerdi. Özellikle onlarla birlikte felsefe bakışını dışımızdaki âlemden gündelik yaşama çevirmiş ve insanî problemleri kendisine konu edinmiştir. Daha önce belirttiğimiz gibi bu çalışmanın temel amacı da Antik Yunan düşüncesindeki değişmeyi Sofistler üzerinden okuma çabasıdır.

Anahtar Kelimeler: Antik Yunan Felsefesi, Sofistler, Söz, Gorgias, Protagoras

ABSTRACT

As the title suggest, this study aims to reveal importance of word in Sophistic thought which corresponds to an important turning point in Ancient Greek philosophy. In this sense, it first focuses on some important changes in Greek political history. Based on some political changes in Greece, a new type of speech arise which substitutes the old type of speech that was once notable and respected. This new type of speech has emerged as a tool of reaching truth and to affect masses with regards to Democracy. The most important representatives of this emerging type of speech were the Sophists. It was especially the Sophists, philosophy turned from the problems of the World above towards the mundane life on earth and focused on the problems of human beings. As we have already mentioned, the main purpose of this study is to try to comprehend the changes in ancient Greek thought through the Sophists.

Keywords: Ancient Greek Philosophy, Sophists, Speech, Gorgias, Protagoras

ENERJİ BİLEŞENLERİNDEKİ DEĞİŞİMİN GSYH ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: ÇİN VE TÜRKİYE'NİN ENERJİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

EFFECTS OF THE CHANGES IN ENERGY COMPONENTS ON GDP: A COMPARATIVE ANALYSIS OF ENERGY POLICIES OF CHINA AND TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Hayri ABAR
Atatürk Üniversitesi, hayri@atauni.edu.tr
Müge YÜCE
Yrd. Doç. Dr. Abdülkerim KARAASLAN
Atatürk Üniversitesi, akkaraaslan@tauni.edu.tr

ÖZET

Çin, 1978 yılında uygulamaya başladığı ekonomik reformlarla birlikte 1990'lardan itibaren yıllık ortalama %9-12 aralığında ekonomik büyüme oranlarına ulaşmıştır. Bununla birlikte Çin'de görülen yüksek ekonomik büyüme oranlarının yoğun şekilde fosil yakıt kullanımı gerektiren enerji tüketimine bağımlı bir yapı sergilediği ortaya konmuştur. Küresel GSYH'nın yaklaşık %17'sini tek başına üreten Çin'in bugün karşılaştığı yüksek oranda çevre ve hava kirliliği, su kaynaklarının yönetimi ve artan sosyal eşitsizlik gibi en önemli sosyal problemler hızlı ve yüksek ekonomik büyümesinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu aşamada Çin için sürdürülebilir ekonomik büyümenin sağlanması enerji yoğunluğunun azaltılması, enerji bileşenlerinde yeşil enerji oranının arttırılması ve stratejik bir enerji kaynakları yönetimine bağımlı hale gelmiştir. Çin gibi Türkiye'nin de gelişmekte olan ülkeler sınıfında yer alması, ithal enerjiye bağımlılık düzeyi, enerji bileşenlerinin sürdürülebilir olmaktan uzak oluşu bu iki ülkenin enerji politikalarının karşılaştırılmasını mümkün ve gerekli kılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında Türkiye ve Çin için 1984-2014 yıllarına ait veriler kullanılarak, GSYH, birincil enerji arzı, yenilenebilir enerji arzı ve diğer enerji arzlarının gelecek dönem değerleri gri kestirim yöntemi ile tahmin edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca birincil enerji arzı, yenilenebilir enerji arzı, diğer enerji arzları ve GSYH'nın gecikmeli değerleri ile GSYH arasındaki ilişki gri ilişkisel analiz yöntemiyle belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre büyüme ile enerji tüketimi arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Genel itibariyle GDP üzerinde yenilenebilir enerji dışındaki enerji arzının etkisinin yenilenebilir enerji arzına göre daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca gri tahmin yöntemi ilgili değişkenlerin gelecek değerlerinin kestiriminde başarılı sonuçlar elde edilmektedir. Türkiye için ilgilenilen dönemin tamamında, Çin için 2011 yılına kadar birincil enerji arzı içerisindeki yenilenebilir enerji oranının azalmakta olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, Türkiye ve Çin için GSYH ile ilişki derecelerine göre; GSYH'nın gecikmeli değerleri, yenilenebilir enerji dışındaki enerji arzı, birincil enerji arzı ve yenilenebilir enerji arzı değişkenleri sıralanabilir. Sıralamalar benzer olmakla birlikte Türkiye için elde edilen ilişki katsayıları Çin için elde edilen ilişki katsayılarına göre daha yüksektir. Genel olarak, tüm değişkenler için gecikme uzunluğundaki artışın ilişki derecesini azalttığı söylenebilir. Gri tahmin yöntemi ile Türkiye'nin GDP, birincil enerji arzı, yenilenebilir enerji dışındaki enerji arzı ve yenilenebilir enerji arzı değişkenleri için elde edilen MAPE değerleri sırasıyla 85.46%, 96.67%, %96.24 ve 93.79% şeklindedir. Aynı değişkenler ve Çin için ise MAPE değerleri 91.22%, 90.03%, 89.20% ve %95.34 olarak elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enerji Bileşenleri, GSYH, Yenilenebilir Enerji, Gri İlişkisel Analiz, Gri Tahmin Yöntemi

ABSTRACT

China has reached economic growth rates of around 9-12% annually since 1990s with economic reforms which were began to impelement in 1978. However, the high economic growth rates observed in China have been shown to be intensively dependent on energy consumption, which necessitates the use of fossil fuels. China, which produces about 17% of global GDP by itself, has confronted with important social problems such as high environmental and air pollution, water resources management and increasing social inequality that has emerged as a result of the rapid and high economic growth rates. At this stage, ensuring sustainable economic growth for China has become dependent on reducing energy intensity, increasing the proportion of green energy in energy components, and managing strategic energy resources. Factors such as the level of dependence of imported energy and the fact that the energy components are not sustainable makes it possible and necessary to compare the energy policies of Turkey and China.

In the scope of this study, the future period values of GDP, primary energy supply, renewable energy supply and other energy supplies were tried to be forecasted by grey prediction analysis using data for 1984-2014 for Turkey and China. In addition, the relationship between primary energy supply, renewable energy supply, other energy supplies, the lagged values of GDP and GDP is determined by grey relational analysis. According to the results of the research, there is a strong relationship between economic growth and energy consumption. In general, it can be said that the effect of energy supply except renewable energy on GDP is more than the supply of renewable energy. According to current economic datas show the ratio of renewable energy in primary energy supply is decreasing until 2011 for China and for the entire period for Turkey. In addition, the grey prediction method is successful in forecasting the future values of the variables. In addition, for Turkey and China, the variables could be sorted by relations level with GDP as; Lagged values of GDP, energy supply except renewable energy, primary energy supply and renewable energy supply. The MAPE values obtained for the variables of GDP, primary energy supply, energy supply except renewable energy and renewable energy supply by grey prediction method are 85.46%, 96.67%, 96.24% and 93.79%, respectively. For the same variables and China, the MAPE values are 91.22%, 90.03%, 89.20% and 95.34%, respectively.

Keywords: Energy Components, GDP, Renewable Energy, Grey Relational Analysis, Grey Prediction

EKONOMİK BÜYÜME VE İNOVASYON ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Dr. Erhan DUMAN
Bitlis Eren Üniversitesi, eduman@beu.edu.tr

ÖZET

Bilgi ekonomisi çağında piyasa aktörleri toplumsal refahı ve rekabeti yükseltebilmek için ekonomik büyümeyi sağlayacak ve geliştirecek olan kaynaklara gereksinim duymaktadırlar. Bu kaynaklar bilgi, teknoloji ve inovasyon ile ekonomik sistem içerisinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle ekonomik büyümede ihtiyaç duyulan kaynakların karşılanmasında inovasyon sistemleri kilit rol üstlenmektedirler. Bu nedenle inovasyonların bir üretim faktörü gibi karşımıza çıktığı bilgi ekonomisinde ekonomik büyüme ile arasındaki ilişkinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada inovasyon ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki normalizasyon yöntemleriyle incelenmektedir. Bu kapsamda, Gaziantep ili, TRC bölgesi ve Türkiye ortalamasının inovasyon performans endeksleriyle bölgelerin karşılaştırılmasına imkân tanıyan ölçütlerin oluşturulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İnovasyon, Ekonomik Büyüme, İnovasyon Endeksi ve Ölçümü.

ABSTRACT

Today the economic decision units are need in order to raise competitiveness and economic growth to provide resource to develop social welfare. The economic structure in these resources are emerging knowledge, technology and innovation. Especially the economic growth assume central role in the compensation of resources needed in the innovation systems. Therefore, the new world economy as a production factor is important where innovation of analyzing the relationship between economic growth. In this study, the relationship between innovation and economic growth are investigated normalization methods. In this context, the innovation performance and capacity of the city and region aim to develop within the scope of the level 1 metrics that allow comparison of the areas in Turkey.

Keywords: Innovation, economic development, innovation index and measurement

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ VE YARATICILIK İLİŞKİSİ: KAHRAMANMARAŞ'TAKİ ÇELİK MUTFAK EŞYALARI SANAYİNDE BİR ARAŞTIRMA

THE RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL CULTURE AND CREATIVITY: AN INVESTIGATION IN STEEL KITCHENWARE INDUSTRY OF KAHRAMANMARAS

Doç. Dr. Canan Gamze BAL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İşletme Bölümü.
Dr. Necmettin GÜL

ÖZET

Araştırmanın temel amacı; örgüt kültürü ve yaratıcılık arasındaki ilişkinin tespit edilmesidir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Araştırmanın örneklemi Kahramanmaraş'taki çelik mutfak eşyaları sanayindeki çalışan personellerdir. Araştırma kapsamında 300 çalışana anket uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda ölçeklerin güvenilirlik değeri 0.70 seviyesinin üzerinde olduğu görülmüştür. Faktör analizi sonucunda ise KMO değerinin yine sosyal bilimlerde kabul edilen 0.70 değerinin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Korelasyon analizi sonucunda örgüt kültürünün boyutları ve yaratıcılığın alt boyutları arasında anlamlı ilişkilerin var olduğu tespit edilmiştir. Tek yönlü anova ve t-testi sonucunda demografik özelliklerin örgüt kültürü algısı ve yaratıcılık üzerinde farklılıklara sebep olduğu tespit edilmiştir.

Elde edilen veriler genel olarak incelendiğinde kişisel özelliklerin örgüt kültürünü algılanmasında önemli bir yere sahip olduğu tespit edilmiştir. Örgüt kültürü ve yaratıcılık arasında pozitif yönlü bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Örgüt Kültürü, Yaratıcılık, Sağlık Çalışanları.

ABSTRACT

The main purpose of the research is to determine the relationship between organizational culture and creativity. A questionnaire was applied to obtain data in the research. The sample of the study consisted of personnel working in steel kitchenware industry in Kahramanmaras. The survey was conducted with 300 employees.

As a result of the analyzes, the reliability of the scales was found to be above 0.70. As a result of the factor analysis, it was determined that the value of KMO is above the accepted value of 0.70 in social sciences. As a result of the correlation analysis, it was found that there are significant relationships between organizational culture dimensions and creativity sub dimensions. One way anova and t-test revealed that demographic characteristics cause differences in organizational culture perception and creativity.

When the obtained data are examined in general, it has been determined that personal characteristics have an important place in the perception of organizational culture. It has been found that there is a positive relationship between organizational culture and creativity.

Keywords: Organizational Culture, Creativity, Healthcare Employees.

BURSA CAMİLERİNDE BULUNAN BAZI OSMANLI DÖNEMİ SAATLERİNİN SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr. H. Kâmil BİÇİCİ
Gazi Üniversitesi, hurkamil@gazi.edu.tr

ÖZET

Osmanlı döneminden kalan, genellikle camilerde yeralan ve cami saati diye isimlendirilen busaatler, ahşap kutulu olup, genellikle 2 metreyi aşkın yüksekliktedir. Camilerde bulundukları konum, genellikle mihrabın yakınında veya cami de cemaatin görebileceği uygun bir yerdedir. Fransız veya İngiliz menşeli olan bu saatlerden bazıları yerden yüksekte duvara monte edilmiş durumda veya yere dayalı vaziyettedir. Genellikle satin alınlık, gövde ve alt ahşap kısımlarında kalemişi bitkisel süsleme daha yoğun olmak üzere, geometric süsleme de karşımıza çıkar.Bu kalemişi süslemeler kolayca aşınmasın, ahşap kasadaha iyi korunsun diye çoğunlukla üzeri koruyucu saydam bir tabakayla kaplanmıştır. Bu saatler zamanı göstermenin yanısıra sesli olarak duyurabilmenin de çabasında olduklarından çoğunlukla saat başları ve buçuklarda çalacak sistemleri vardır. Bu özelliği taşıyanOsmanlı dönemineait, cami saatlerinden bazıları Bursa ili sınırları içerisinde bulunan 5 camide toplam 6 tane olarak göze çarpmaktadır. Bursa Camilerinde mevcut bu saatlerinin boyları 241 cm. ile 233 cm. arasında, ortalama genişlikleri 48 cm. ile 40 cm. arasında, derinlikleri 30 cm. ile 27 cm. arasında değişmektedir. İncelediğimiz 6 saatten 5 tanesi çalışır vaziyettedir. Bir saat bozuk durumdadır. Cami saatlerin kasaları meşe, maun gibi ahşap malzemeden, kadranın çevresi, sarkaç çoğunlukla pirinç olmak üzere dökme metalden yapılmıştır. Kadranın ve sarkacın üstü cam bir bölmeyle örtülmüştür. Oyma, boyama, döküm, kalemişi, kazıma gibi süsleme ve yapım teknikleri saatler üzerinde uygulanmıştır. Saatlerin ahşap kasası, metal kısımları ve çevresi, cam bölmenin üzeri çoğunlukla bitkisel, geometrik ve nesneli motiflerle süslenmiştir. Dört saat üzerinde süsleme yer almaktadır. İki cami saatinin üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Bitkisel süslemelerin çoğu natürmort şeklindedir. Özellikle dört saat üzerinde bulunan çiçeklerin bir çoğu anti naturalist bir üslupla verilmiş olup, Barok ve Rokoko döneminin süsleme özelliklerini yansıtmaktadır. Saatlerin üzerinde yapılış tarihini gösteren herhangi bir yazı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anadolu'da bazı camilerde yer alan, cami duvar saatlerinin süsleme yönünden benzer örneklerinden yola çıkarak saatleri XIX.yy. ilk çeyreği ile XX. yy. Ilk çeyreği arasındaki dönemlere, özelliklerine gore tarihlendirebiliriz. Ahşap kasaların parlatılması ve uzun ömürlü olması için genellikle gomalak denilen veya başka tür koruyucu bir cila kullanılmış olmalıdır.

AnahtarKelimeler: Ahşap, cami, motif, saat, süsleme.

REREADING BELL HOOK'S AIN'T I A WOMAN: BLACK WOMEN AND FEMINISM THROUGH THE LENS OF TRIPLE OPPRESSION THEORY

BELL HOOK'UN AİN'T I A WOMAN: BLACK WOMEN AND FEMINISM KİTABININ ÜÇLÜ BASKI TEORİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Recep TAŞ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mehrectas@hotmail.com

ABSTRACT
The concept of triple oppression theory was first coined by Louise Thompson Patterson to introduce the stratified oppression of black women. Later the concept was developed by some black socialists one of whom was Claudia Jones who popularized it with the assertion that black women synchronously encounter three kinds of oppression based on race, gender and class. The theory highlights that there is a relation between these three types of oppression and all three types need to be overcome at once. Considering the triple oppression theory (also referred as double jeopardy, Jane Crow, or triple exploitation) and Bell Hook's monograph, this article aims to underline how the three malign thoughts; namely, racism, capitalism and patriarchy cooperate with each other to subjugate, colonize, oppress and exploit their others. It concludes that the incentive of oppression, subjugation, colonization and exploitation; namely the imperial desire is a primordial archetype in human nature. It is a matter of the greed for the power. Hence, it is likely to assert that all the malicious and catastrophic praxes are the resultant of the pursuit for power. Accordingly, to minimize the destruction and malicious resultants stemmed from that instinctive primordial imperial desire, (desire for controlling political, economic, cultural assets of the others), it is essential to disperse and diffuse the power. As postmodern scholars put it: 'if power is everywhere, then power is nowhere'.
Keywords: Bell Hook, feminism, oppression, black women, patriarchy, power,

ÖZET
Üçlü baskı teorisi kavramı ilk olarak Louise Thompson Patterson tarafından siyahi kadınların yaşadığı çok katmanlı baskıyı gözler önüne sermek için ortaya atıldı. Daha sonra bu kavram kadınların ırk, cinsiyet ve sınıf temelinde üç çeşit baskıyla eş zamanlı olarak mücadele ettikleri savıyla Claudia Jones'un da aralarında bulunduğu bazı siyahi sosyalistler tarafından geliştirildi. Bu teori, bu üç baskı unsuru arasında bir ilişki olduğunun ve bu baskılarla eşzamanlı mücadele edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Bu makale üçlü baskı teorisi ve Bell Hook'un monografisini göz önüne alarak, ırkçılık, kapitalizm ve ataerkillik olarak adlandırılan üç kötücül düşüncenin kendilerinden olmayanı baskı ve buyruğu altına almak, sömürgeleştirmek için birbirleriyle nasıl işbirliği yaptığını vurgulamayı amaçlamaktadır. Makale; baskı ve buyruğu altına alma, sömürgeleştirme, ve boyun eğdirme içgüdüsünün, bir başka deyişle yayılmacılık ve kontrol altına alma arzusunun insanın doğasında en başından beri var olan ilkel bir arketip olduğu sonucuna varmaktadır. Tüm kötücül ve yıkıcı felaketlerin ve sorunların, gücü ele geçirme isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıktığını ve bu içgüdüsel ilkel imparatorluk arzusundan (başkalarının politik, ekonomik ve kültürel değerlerini kontrol etme arzusu) kaynaklanan yıkımı ve kötü sonuçları mümkün mertebe azaltmak için gücü yaymak ve dağıtmak gerektiğini vurgulamaktadır. Post modern bakış açısını savunanların söylediği gibi; 'eğer güç her yerdeyse o halde güç hiçbir yerdedir'.

Anahtar Kelimeler: Bell Hook, feminizm, boyunduruk, siyahi kadınlar, ataerkillik, güç.

1960 DARBESİ SONRASI DEMOKRAT PARTİ GAZİANTEP MİLLETVEKİLİ BAHADIR DÜLGER'İN YARGILANMASI

THE TRIAL OF THE DEMOCRAT PARTY MP OF GAZİANTEP, BAHADIR DÜLGER, AFTER 1960 COUP

Yrd. Doç. Dr. Metin KOPAR
Adıyaman Üniversitesi, m.kopar@hotmail.com

ÖZET

27 Mayıs Darbesi, Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki ilk askeri darbe olarak tarihe geçmiştir. Demokrasiyle yönetimin iktidar olduğu ülkemizde, halkın oylarıyla iktidara gelmiş olan Demokrat Parti, askeri bir darbe ile yönetimden uzaklaştırılmıştır. Tasfiye edilen bu partinin milletvekilleri Yassıada'da bir yıl süren bir yargılanma sürecine tabii tutulmuşlardır. Celal Bayar ve Adnan Menderes başta olmak üzere çok sayıda Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi yargılanmıştır. Bu yargılamalarda çok sayıda dava söz konusu olmuştur. Bu davalardan birisi de Anayasa'yı ihlal davasıdır. Bu davada yargılananlar, Cumhuriyet Halk Partisinin mallarına el koymak, meclis iç tüzüğünde yapılan değişikliklerle meclis müzakerelerinin yapılmasına engel olmak, tahkikat komisyonunun kurulması çalışmalarını engellemek, yargı bağımsızlığını ihlal etmek, meclis iç tüzüğünde değişiklikler yapmak, toplantı ve yürüyüşler ile ilgili kanun çıkarmak gibi suçlamalarla karşı karşıya bırakılmıştır. Bu dava sonucunda birçok milletvekili ya ölüm cezasına ya da ağır hapis cezasına çarptırılmıştır. Dava sonucunda Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Emin Kalafat, Nedim Koraltan, Agâh Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Baha Akşit, Bahadır Dülger, Osman Kavrakoğlu, Rüştü Erdelhun, Nusret Kirişcioğlu, Hami Sancar, Zeki Erataman'dan oluşan 15 kişi için idam kararı verilmiştir. Bu milletvekillerinden birisi de Gaziantep milletvekili Bahadır DÜLGER'dir. Bu bildiride, 1960 Askeri darbesinin ardından Gaziantep Milletvekili Bahadır DÜLGER''in yargılanma süreci ve bu süreç içerisinde olan gelişmeler incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Darbe, Tahkikat, Parti, Yargı.

ABSTRACT

27 May Coup is recorded as the first military coup in the history of the Turkish Republic. The Democrat Party, which came to power with the votes of the public in this country ruled by democracy, was suspended from power by a military coup. The MPs of this closed party, had to undergo a process of trial, which lasted for a year, in Yassıada. Including Celal Bayar and Adnan Menderes, many of the members of the Turkish National Assembly were put on trial. Among these trials, there were a number of cases. One of them was the violation of the Constitution. In this case, there were accusations of the disseize of the Republican People's Party, the prevention of Parliamentary negotiations with the changes made in the internal regulations of the Parliament, the prevention of the work relating the establishment of Grand Jury, the violation of the independence of the judiciary, making changes in the internal regulations of the Parliament, introducing laws relating meetings and marches. At the end of this case, many MPs were punished with either death penalty or penal servitude. At the end of this case, 15 people, including Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Hasan Polatkan, Emin Kalafat, Nedim Koraltan, Agâh Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Baha Akşit, Bahadır Dülger, Osman Kavrakoğlu, Rüştü Erdelhun, Nusret Kirişcioğlu, Hami Sancar, Zeki Erataman, were punished with death penalty. One of these MPs was the MP of Gaziantep, Bahadır Dülger. In this study, the 1960 military coup, the trial process of the MP of Gaziantep, Bahadır Dülger who was put on a trial during this coup, and the related events in this process will be analyzed.

Keywords: Judgment, Council, Deputy, Blow, Law

КӘСІБИ ТІЛДІК ЖАҒДАЯТТАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУШЫЛЫҚ РӨЛІ

Нұрайша БЕКЕЕВА
филология ғылымдарының кандидаты, Phd докторант
КИМЭП Университеті, nuraisha@kimep.kz

Түйіндеме
Бұл мақалада болашақ маманның кәсіби тілдік дағдысын дамытудағы жағдаяттық жаттығулардың маңызды тілдік құрал екендігі қарастырылады. Осы мәселені арнайы зерттеген ғалымдар пікірі басшылыққа алына отырып, тәжірибеде сынақтан өткен нәтижелер негізге алынады. Білім алушының болашақ мамандығына қатысты салалық лексикалық қорының толығуына әсері дәлелденеді. Түрлі кейстер мен жағдаяттық тапсырмаларды орындау студенттің танымдық әрекеттері, кәсіптің қыр-сырын меңгеруіне ықпал етеді. Кәсіби іске тілдік бейімделу әрекеті жанданады. Болашақ қызметінде түрлі мәселелерде дұрыс шешім қабылдау, талдау жасай алу, іскерлік хаттар жазу, өзіндік пікір білдіру, дәлелдер жасауда маман ретінде құзіреті қалыптасады.
Осы зеттеу мақалада кейс және жағдаят атауларының тәжірибелік қолданысы нақты мысалдармен ажыратып түсіндіріледі. Кейстен бөлек қызмет барысында кездесетін шағын жағдаяттардың да кәсіби тілді дамытудағы қомақты рөлі айтылды. Жағдаяттық жаттығулар тілдік әрекеттердің барлық түріндегі әмбебаптық қасиетімен ерекшеленетіні нақты мысалдармен дәлелденді.
Түйін сөздер: кәсіби тіл, жағдаяттық жаттығулар, кәсіби құзіреттілік, болашақ маман, әмбебабтық қасиет.

Abstract
The article considers the importance of professional situational exercises for the development of language skills of the future specialist. The practice tests are based on the results of the scientists ' opinion specifically investigated this question. The influence of it proved the learner's future professional active vocabulary development. Different types of case studies and implementation of situational tasks influence on assimilation of the cognitive and the different professional actions, skills. It activates learner's professional language adaptation. The right decision in various matters, professional activities, analysis, writing business letters, self-expression and as evidence of its competence in the development form future specialist's professional skills. The practical use of the case and situational actions are explained by the specific examples in the present research article. Apart from case it is said about the small business situations and the great role of them for the future specialist's professional language development. Specific examples proved that the situational exercises are different by the property of all actions.
Key words: professional language, situational exercises, professional competence, future specialist. universal property

Қоғамда нарық заңдылықтары туғызып отырған оң өзгерістер білім беру саласында да сапалы білімді қажет етуде. Тыңдаушы немесе тіл үйренуші озық үлгідегі сапалы білім алғысы келеді. Сондықтан оқытушы бұл талап тұрғысынан шығу үшін үлкен ізденіс пен тынымсыз еңбектенуіне тура келеді. Әрбір оқытушыға сапалы білім беру мақсатында әлемдік деңгейде қолданылып жүрген жаңа әдістемелерді тынбай ізденіп, зерттеп қолдану талабы туындайды. Жаңа замандағы қоғамдық өмірге келген әрбір жаңалық, оң өзгерістердің бәрі де ғылым мен техника жетістігі. Бүгінгі қарыштап дамып отырған заман талабы қазақ тілін оқыту саласына да сол жетістіктердің ықпалын тигізуде. Соңғы

жылдарда тіл үйретуші мамандар қазақ тілін оқытуда шет тілдерін оқыту әдістемесін басты назарда ұстануда. Зерттеушілер мен тіл үйретуші мамандар әлемдік тәжірибе арқылы көп деңгейлі оқыту әдістемесін қазақ тілінің ерекшеліктерін ескере отырып, жан -жақты дамытып, зерттеу үстінде. Түрлі оқу құралдары, ғылыми мақалалар жарық көріп, көпшілік талқысына түсуде.Осы тұрғыда кәсіби тілдің жетілдірілуі де маңызыды мәселе. Алайда тілді оқыту мәселесінде болашақ кәсіби құзіретті тілдік тұлға қалыптастыру өз деңгейіне көтірле алмай отыр. Қазақ тілі мемлекеттік тіл болғандықтан болашақ маманның тілдік дағдысының жетілуіне толық жағдай жасалуы тиіс.Бұл үшін жоғары талап пен деңгей тұрғысынан оқытудың әдістемесі жан жақты зерттелуі керек. Сонда ғана кәсіби тілдік құзіреті толық жетілген маман дайындау мүмкіндігі ашылады.Тілді жаңа технологиямен оқытуды жетілдіру–Қазақстан Республикасында алда тұрған негізгі міндеттердің бірі. ҚР Президенті Н.Назарбаев Қазақстан халқына өз жолдауында: «Бүкіл қоғамымызды топтастырып отырған мемлекеттік тіл ретінде қазақ тілін оқыту сапасын арттыру қажеттігіне ерекше назар аударғым келеді. Халықаралық тәжірибелерге сүйене отырып, қазақ тілін оқытудың қазіргі заманғы озық бағдарламалары мен әдістерін әзірлеп, енгізу қажет. Мемлекеттік тілді тиімді меңгерудің ең үздік, инновациялық әдістемелік , тәжірибелік оқу құралдарын, аудио-бейне материалдарды әзірлеу керек»,/1/- деп айрықша атап кетуі бүгінгі тіл үйретіп жүрген және зерттеуші мамандарға жүктелген жауапты міндет. Сондықтан әрбір оқытушы тәжірибеде сыналған озық, жаңаша әдістерді баспасөзде, конференцияларда ортаға салар болса, әдістеме ғылымына қосылған үлкен үлес болар еді.

Бұл шағын мақалада өз тәжірибемізде сынақтан өткен жағдаяттық тапсырмалардың кәсіби тілдік дағды қалыптастырушылық қызметі туралы әңгіме қозғамақпыз. Біз қозғап отырған тақырып өз бастауын батыстық Case stady әдісінен алады.

Case study (кейс-стади)–бұл нақты практикалық жағдаяттарды (*конкретных ситуаций (кейсов*) талқылауға негізделген әдіс түрі. Аталған әдіс Гарвард университетінің бизнес мектебінде заңгерлер мен менеджерлер дайындау барысында XX ғасырдың басында пайда болған. Бұл әдістің өзіндік ерекшелігі - негізгі күштің студенттің өз бетінше жұмыс жасауына, ізденуіне жұмылдырылуында. Интерактивті әдістемеге құрылған кейс тәсілін біз өз пәніміздің ыңғайына қарай және Case study (кейс-стади)–бұл нақты практикалық жағдаяттарды (*конкретных ситуаций (кейсов*) талқылауға негізделген әдіс түрі болғандықтан бұл сөзді ретіне қарай ***кейс те, -жағдаят*** та деп алуды дұрыс деп шештік. Әрине, ***нақты жағдаят*** деп алсақ та болар еді, дегенмен интернационалды бастапқы ***кейс*** атауын сол күйінде қалдырып, қажет тұстарда ***жағдаят*** деп те қолдануды жөн көрдік. Себебі, тілдік дағды қалыптасыру барысында қолданылған жағдаяттардың өзі шағын түрі және көлемді түрі болды. Олар мазмұнына қарай проблемалы немесе күнделікті жұмыс барысындағы қалыпты жағдаяттар болуы мүмкін.Қалыпты жағдаяттарда мәселе болғанымен ол проблема туғызбайтын сипатта өтуі мүмкін. Екі жағдаятты мысалға алайық:

1-жағдаят: Тақырыбы: Материалдық ынталандыру.

Сіздің компанияның көптеген қызметкерлері бәсекелес компанияның жалақысы жоғары болғандықтан сол жаққа қызметке кетуде. Тез уақыт аралығында бұл мәселемен айналыспасаңыздар тағы да екі үш мықты маман кетіп қалу қаупі бар. Қандай шаралар қолданасыз?

2-жағдаят: Тақырыбы: Материалдық емес ынталандыру.

Сіз компанияның департамент директорысыз. Өз департаментіңіздегі қызметкерлер жұмысына көңіліңіз толады. Ынталандыру үшін сыйақы да төлегіңіз келеді. Бірақ

қаржылық тапшылыққа байланысты бұл мүмкін болмай тұр. Департамент қызметкерлерін ынталандыру формаларын ойлап табыңыз./Тапсырма ауызша және жазбаша түрде орындалады/.

Бірінші жағдаят бойынша қомақты проблема, компаниядағы экономикалық, қаржылық, кадрлық қиындықтар туындап тұрғанын көру қиын емес. Бұл кейс үшін студенттерді *компания басшылығы, компания қаржыгер-есепшілері* және *қатардағы қызметкерлер* ретінде бірнеше топқа бөліп, әр топ өз ұсыныстарын дайындауды тапсыру мәселені оңтайлы шешуге жол көрсетеді. Студенттер ізденіс барысында тәжірибелі қызметкерлерден ақыл-кеңес алады, интернет материалдары бойынша оңтайлы шешімдер іздейді. Осы дайындық болашақ маманның тілдік дағдысын жетілдіріп қана қоймай, шешім қабылдау, салалық білімін дамытуға да жол ашады.

Екінші жағдаят бойынша, бірнеше қызықты жұмыс түрлерін ұйымдастыруға болады. Өз тәжірибемізде:

а/Ынталандыру ретінде жұмыс аптасы соңында департамент басшысының жазған алығыс айту хатын әр қызметкердің поштасына жіберу/алғысхат жаздырту/;

ә/Ынталандыру мақсатындағы түрлі аталымдар мен конкурстар ұйымдастыру: «Ең креативті маман», «Әмбебап маман», «Өз ісінің нағыз шебері». Бұл тапсырмада аталым талаптарын дайындайды. Жоғарыда жазылған алғысхат мәтінін ішнара өзгерістермен пайдалана алады.Және мараппаттау рәсімін жасайды. Корпоративтік мәдениетті үйренеді.

Ұсынылған жағдаяттарды сипатына қарай бірінші жағдаятты кейс деп, ал екінші мысалды ***жағдаят*** деп атауға болады. Бірінші мысалды ***кейс*** атауымызға себеп болған оқиғада шешімі қиындық тудырып отырған мәселенің болуы. Бұл мәселені шешудің амалдары да сенімді, дәлелді болуы тиіс. Ал екінші мысалдағы жағдаяттың шешімі аса қиындық туғызбайды. Сондықтан жағдаят деп атауға болады.

Қазақ тілін мамандыққа, кәсіпке сай оқыту мәселесін зерттеген ғалым Р.Шаханова: «Қазақ тілін мамандыққа қатысты оқытудың әдістемелік жүйесін жаңа технолоиямен толықтырып, дамытып, жетілдіріп отыру тілдің қатысымдық қызыметін нәтижелі меңгертуге негіз қалайды»/2/ деген пікірі бар. Біз өз тәжірибемізде осы әдісті пән ерекшелігіне бейімдей, дамыта, түрлендіре пайдалануға тырыстық.

Сабақ барысында кейс-жағдаяттарды қарастыру болашақ маманның кәсіби тілдік дағды қалыптастыру қызметімен қоса өз мамандығы бойынша білімін байытуға, тереңдетуге де септігін тигізеді. Тәжірибе көрсетіп отырғандай, бұл тәсілді «Кәсіби тілдік курстардың барлық деңгейлерінде және іскерлік деңгейінде қолдануға болатындығын сабақта қолданылған кейс-жағдаяттар дәлелдеп отыр. Студенттер жағдаяттарды талдау арқылы тіл дамытып қана қоймай, келешекте қызмет барысында кездесуі ықтимал түрлі мәселелерді шешу, маман ретінде өз пікірін білдіру сыни тұрғыдан терең ойлау, мәдениетті пікірталасқа түсу т.б мәселелер арқылы білік -дағдысын дамыта алады. «Кәсіби қазақ тілі» курстарында қолданылған күрделілігі әр түрлі жағдаяттардың сабақта студент белсенділігін арттырумен қоса, сөйлеуге мәжбүрлейтін тиімді тәсіл екендігін өткізілген сабақтар дәлелдеді. Кейс материалдары алдын ала таратылады. Немесе жағдаятты студенттер өздері табады. Жағдаят бойынша студенттер рөлдерге бөліне отырып та тапсырманы орындай алады. Егер рөлдік ойын түрінде болса, ресми сарапшының да болғанын ескерген жөн. Өйткені қорытынды кезінде сарапшы сауатты да тиімді пікір білдіре алады. Аудиторияда ойын түрінде ұсынылған жағдаят сюжеті толықтай рөлдік ойын түрінде көрсетіледі. Көптеген кейсте мәселе әбден шиеленіседі. Тығырыққа тірелген мәселені дұрыс шешу үшін топтағы

студенттердің бірнеше топқа бөлініп жұмыс жасауы оң нәтижеге апарары сөзсіз. Кейс мазмұны тыңдалмас бұрын оқытушы тақтада қажет болуы мүмкін тірек сөздер мен сөз тіркестерді, сөйлемдерді ұсынғаны дұрыс. Әр топ ақылдаса келе өз шешімдерін, ұсыныстарын ортаға салады. Кейсті жергілікті Қазақстандық компанияларда болған жағдаяттар бойынша да өткізуге болады. Кейс –жағдаяттарды интернет сайттарынан алынған, кең ауқымда талқыланған, компаниялар тәжірибесінен өткен оқиғалар негізінде алынғаны нәтижелі болады.

БҰл жұмыс барысында білім алушының болашақ мамандығының салалық лексикалық қорын толықтыруы, кәсіби терминдерді пайдалануы да мотивация тудырады. Ал танымдық әрекеттері кәсіптің қыр-сырын меңгертуге ықпал етеді. Кәсіби іске тілдік бейімделу әрекеті жанданады. Тіл үйренуді іс-әрекет деп алатын болсақ, осындай жауапты әрекетке жақсы дайындық пен үлкен жауапкершілік қажет. Психологтар тіл үйренуде «іс-әрекет әдісін» алға тартады. Жағдаяттық жаттығуларды орындау барысында тілдік әрекеттер белсене түседі. Тек сөйлесім әрекетінен бөлек жазылым, тыңдалым, оқылым да қатар орындалады.Бұл саладағы ғалым А.А. Леонтьев: «Іс-әрекет әдісі білімді игеруге дұрыс бағыт беріп қоймайды, ойлаудың тәсілдеріне және үлгілеріне, іс-әрекетіне, баланы шығармашылық күш-қайраты мен таным күшінің дамуына да бағыт сілтеп, игеру жолдарын да анықтайды. Олай болса, баланың тілін дамыту осы іс-әрекет теориясы бойынша қарастырылады»/3/ дейтін болса, 3.Леонтьев А.А. Речь и общения(ощая психология). –М.: Наука,1983. – 320с. 19-беттен 4.Қ.Б.Жарықбаев тұжырмымында: «Іс-әрекет деп түрлі қажеттерді өтеуге байланысты түрлі мақсатқа жетуге бағытталған үдерісті айтамыз»/4/ дейді. Жарықбаев Қ.Б. Психология. – Алматы: Білім, 1993. – 261 б. \92-беттен\ Кез келген мәселеде көзделген мақсатқа жетудің басы қажеттіліктен туындайтыны белгілі. А.А. Леонтьев: «...әрекет «қажеттіліктен» келіп шығатындығын айтады. Бірақ «қажеттілік» әркеттің көзі, қозғаушы күші бола алмайтындығын, тек ол әрекеттің қалай бағытталғанын, затын анықтайтындығын ескертеді. Леонтьев А.А. Речь и общения(ощая психология). –М.: Наука,1983. – 320с. 19-беттен

КИМЭП Университеті тәжірибесінде кәсіби тілдік дағды қалыптастыру мақсатында «Кәсіби қазақ тілі-1», «Кәсіби қазақ тілі-2», «Кәсіби қазақ тілі-3», «Кәсіби қазақ тілі-4» және «Іскерлік қазақ тілі-1», «Іскерлік қазақ тілі-2» курстары ұсынылады. Аталған курстар болашақ маманның кәсіби-іскери дағдысын жетілдіру мақсатын көздейді.Тілді кәсіби бағытта оқытудың мақсаты болашақ маманды өзінің нақты кәсіби саласында, іскери және әлеуметтік ортаға толық бейімделген тұлға дәрежесіне көтеру болып табылады. Курс бағдарламасындағы лексикалық тақырыптар, студенттің өзіндік жұмысы, түрлі тақырыптағы презентациялар, бақылау түрлері толықтай кәсіби қызмет аясында кездесетін кәсіби тілдік жағдаятқа құрылғаны жөн. Кәсіби тілдік жағдаят дегенде, тар аяда қарастырмай, тілдік әрекеттің барлық түрінде орындалатын тапсырмаларды арнайы тақырыптар арқылы түрлі мәселелерді ұсынуға болады. Бұл тілдік жағдаяттар аясында қажетті іскерлік құжаттарды жаздырып үйрету де қамтылады. Өз тәжірибеміздегі кәсіби тілдік жағдаяттар тақырыбын ықшамдап ұсынар болсақ:

-Таныстыру сипатындағы жағдаяттар(түйіндеме жазу,өзін таныстыру,жұмысқа тұру интервьюі,компанияны/қызметін, тауарын т.б.таныстыру);

- Өтініш сипатындағы жағдаяттар(өтініш жазу, әріптесіне, серіктес компанияға түрлі мәселелермен өтініш жасау, сұраныс жасау т.б);

- Баяндау сипатындағы жағдаяттар (қызмет ағымындағы мәселелерді баяндау т.б);

- Бұйыру сипатындағы(бұйрық мәнді тапсырмалар, бұйрықтар т.б);

- Хабарлау сипатындағы(хабарландырулар т.б);
- Жарнамалау сипатындағы(тауар, қызмет, компания жарнамасы);
- Есеп беру(атқарылған жұмыс есебі, есеп түрлері т.б);
- Ұсыныс(түрлі мәселелермен ұсыныс жасау т.б);
- Кеңес(кеңес алу, кеңес беру т.б);
- Келіссөз(бітімге келу, келіссөз жасау, келісімшартқа отыру т.б);
-Шағым(арыздану, шағымдану, қайшылықты жағдайды шешу мәселелері және т.б бойынша);
-Ризашылық(ынталандыру, құттықтау, марапаттау) сипатындағы.

Қандай да болмасын оқыту әдістемесі студенттің жеке тұлға ретінде қалыптасуына, өзін өзі жан-жақты жетілдіруге, белсенділікке, сапалы білімге ұмтылуына, кәсіби тілдік дағды қалыптастыруға бағытталғаны қажет. Ол қазіргі таңда кең қолданысқа ие болып отырған оқытудың белсенді креативті технологиясына негізделгені дұрыс. Студент бұл сипаттағы тапсырмаларда жеке де, топпен де жұмыс істеу мүмкіндігін алады. Орындау ізденуге жұмсалған уақыт кәсіби тілдік білімін ғана емес, кәсіби мәдениетін де, білігін де қалыптастыруға жол ашады. Жағдаяттық тапсырмаларды орындау нәтижесі бойынша студенттерге ұсынылған: *«Сізге кейстер мен жағдаяттық тапсырмалар не бере алды?»* деген сауалнама нәтижесін жинақтағанда жиі қайталанған жауаптар сипаты төмендегіше болды:

Кәсіби тілдік қорым молайды, жаңа сөздер мен терминдерді меңгердім;
Проблемалы мәселелердің оңтайлы шешімін табуды үйрендім;
Болашақ қызметімде қателіктер жібермеуді үйрендім;
Қазметкерлерге қойылатын талаптар мен жауапкершілікті сезіндім;
Кәсіби білімімді дамыттым;
Қызметтік хаттарды жазуды үйрендім;
Әріптестермен, басшылықпен қалай қарым қатынас жасауды білдім.

Бұл шағын мақалада кейс және жағдаят атауларының өз тәжірибеміздегі қолданысын нақты мысалдармен ажыратып түсіндіре алдық, деп есептейміз. Біздің тәжірибемізде қызмет барысында кедесетін шағын жағдаяттардың да кәсіби тілді дамытуда тілдік әрекеттердің қай түрінде де әмбебаптық рөл атқара алатындығына көз жеткіздік.

Әдебиеттер:

1. Назарбаев Н. Қазақстан халқына жолдауы. 2008 ж.
2. Шаханова Р.Ә. Техникалық жоғары оқу орындарының орыс бөлімдерінде қазақ тілін мамандыққа қатысты оқытудың ғылыми әдістемелік негіздері: Пед.ғыл.док... дисс.- Алматы, 2002. -327 б.
3. Леонтьев А.А. Речь и общения(ощая психология). –М.: Наука,1983. – 320с.
4. Жарықбаев Қ.Б. Психология. –Алматы: Білім, 1993. – 261 б.

ҚАЗАҚТЫҢ БАТЫР ҚЫЗЫ - БОПАЙ ХАНШАЙЫМ

Л.Т.ҚОЖАКЕЕВА
тарих ғылымдарының докторы, профессор
Қазақ Мемлекеттік Қыздар Педагогикалық Университеті
Қ.Қ.ЖЫЛҚЫШЫБАЕВА
тарих ғылымдарының кандидаты, доцент
Омер Халисдемир Университеті
Қ.Д.РАИСОВ
педагогикалық ғылымдар магистрі, аға оқытушы
Қазақ Ұлттық Аграрлық Университеті, karluwa_70@mail.ru

Түйіндеме: Мақалада қазақ тарихында халқымыздың жауларына қарсы күрескен батыр қыздарының бірегейі, қазақтың соңғы және заңды ханы Кенесарының туған қарындасы Бопай ханым туралы зерттелінеді. Қазақ халқының тарихында есімдері қалған әйелдердің даналығы мен ерлік-істері байырғы қазақ жерінде мемлекеттіктің қалыптасуына ықпал етті.

Бопайдың азаттық үшін күрестегі қайсарлық бейнесі жөніндегі мәселелер қарастырылған.

Тірек сөздер:*Кенесары хан, қазақ қыздары, шайқас, отарлау саясаты, хандар, тарих.*

Кіріспе

Қазақ халқының тарихында есімдері қалған әйелдердің даналығы мен ерлік-істері туралы ақиқаттар қаншама ұрпақ алмасқанда да көмескі тартпай, саф алтындай жалтырап, ғасырдан ғасырға жетуі бүгінгі ұрпақтың бойында ұлттық рухты асқақтатып, байырғы қазақ жерінде мемлекеттіктің қалыптасуына ықпал етті. Сонау Сақ дәуірінде одан кейінгі кезеңдерде Ұлы далада билік құрған, елін-жерін жаудан қорғаған батыр аналарды атайтын болсақ: Томирис - Тұран патшасы Афрасиябтың ел басқарған батыр қызы. Зарина - Сақ патшасының қызы. Бөрте ханым - Шыңғыс ханның әйелі. Қоңырат тайпасынан шыққан жат елдікке серік болғанда да, ұрпақ тәрбиелеуде қазақтың ұлттық тағлымын сіңірген.

Есенбике - Қарасай батырдың қызы, Олжабай батырдың анасы. Гауһар -Малайсары батырдың қарындасы, Қабанбай батырдың жары. Айбике - Бұланбай батырдың жары, барлаушы сарбаздардың басшысы. Айтолқын - Абылай ханның қызы және қазақ тарихында халқымыздың жауларына қарсы күрескен батыр қыздарының бірегейі, қазақтың соңғы және заңды ханы Кенесарының туған қарындасы- Бопай ханым.

Кей деректерде оны «Бопай ханша», «Бопы» деп те атаған. Кезінде жар сүйіп, ана болған Бопайдың қазақ әйелдерінің қалыпты тұрмысына мойынсұнып, "отбасы, ошақ қасында" қалуы мүмкін-ді. Алайда жаратылысынан қайсар жан басқа тағдырды таңдады...

Қазақ хандарының көп әйел алғаны мәлім. Абылайдың ұлы Қасымның бәйбішесі Айкүмістен алты бала өмірге келіпті. Олар: Кенесары, Саржан, Есенгелді, Көшек, Ағатай және Бопай. Тарихи деректерге қарағанда, Саржан мен Есенгелді өзбек құсбегілерінің қолынан ажал тапса, Кенесары мен Бопай орыс отаршылдарына қарсы күресте елге танылған.

Қаһарлы Шыңғыс ханның тұңғыш ұлы Жошыдан тараған қазақ хандары туралы көрнекті жазушы Ілияс Есенберлин ешкімнен кем жазған жоқ. Өткен ғасырдың 60-жылдарының аяғында жарық көрген "Қаһар" романы түгелдей Кенесары Қасымұлының отаршылдарға қарсы ерлік күресіне арнаған. Романда жазушының Кенесары бастаған 1837-1847

жылдардағы ұлт-азаттық көтерілісіне іш тартуы сезілмей қалған емес. Рас, өзінен бұрын Кенесары тақырыбына түрен тартқан Е.Бекмахановтай аяусыз қудалауға ұшырамады. Тарихи деректерге негізделген "Қаһарда" көбіне хан Кене сөз етіледі де, Бопай ханым жөніндегі мәліметтер аздау. Сірә, жазушының шығармашылық қиялын тек басты кейіпкер ғана баураса керек. Сондықтан қазақтың осы батыр қызы туралы қалам тербегенде, тарихшы - ғалым Айткүл Махаеваның "Тойшыбек би және оның заманы" атты монографиясына сілтеме жасағымыз келеді. Бірден айтарымыз, Бопайдың қай жылы өмірге келіп, қай жылы дүниеден озғаны туралы дәл дерек жоқ Соның салдарынан тек ересек өмірі жөнінде сөз етеміз.

Төре тұқымынан шыққасын болар, Бопай бала кезінен сұлулығымен, өжеттігімен көзге түскен. Бойжеткенде де сол қалпынан айнымаса керек. Бопай бойжеткен шағында Әбілқайырдың Сәмеке деген ұлына ұзатылады. Тіпті, күйеуі Сәмекеге ұзатылғаннан кейін де үнемі атқа отырып, "еркекшора" атаныпты. Сонда да ол жұбайлық парызын ұмытпай, Сәмекеге шекесі торсықтай алты ұл сыйлайды. Кейін алты ұл ержетіп, анасымен бірге атқа қонып, ел қорғауға аттанды.

Кейбіреулер Кенесарыны отаршылдарға қарсы бірден соғыс ашты деп есептейді. Қате түсінік. Ол 1837 жылға дейін жағдайды бейбіт түрде реттеу үшін бар күш-жігерін аямаған. Алайда ақ патша мен жымысқы отаршылдардың озбырлығы шектен шыққасын, амалсыздан қолына қару алды. Хан Кененің батырлығы мен қайсарлығына кәміл сенген үш жүздің билері 1841 жылы қыркүйекте оны ақ киізге көтеріп, қазақтың ортақ билеушісі етіп сайлаған. Сөйтіп, уақытша болса да, Қазақ хандығын қалпына келтірген. Ал бұған алпыс екі айлалы Ресей империясы көніп отыра ала ма?! Дұшпандығын онан сайын үдетті. Міне, он жылға созылған сол соғыста Бопай Кенесарының барлық ірі шайқастарына қатысып, сәл саябыр сәттерде қол бастап, партизандық жорықтар да жасапты. Сөйтіп батыр сардарлардың қатарын толықтырса керек.

Күресті жақтамаған күйеуі Сәмеке мен оның туыстарынан ат құйрығын үзген Бопай қанды шайқастарда сарбаздары және ұлдарымен бірге талай көзсіз ерліктерге барды.

Патшалық Ресейдің отарлық әрекеттеріне қарсы ашылған майданда Бопайдың қол бастағандығына көптеген тарихи деректер келтіруге болады. Мәселен, 1838 жылы 7 тамызда Бопай ханшайым өзінің 200 сарбаздан құрылған отрядымен Қараөткел (Ақмола) бекінісіне Кенесары қолымен бірге шабуыл жасап, сонда бекінген патша әскеріне үлкен соққы берді. Қараөткел сынды ірі және басқа да қатардағы бекіністерді атойлаған, гүрсілдеген зеңбіректер мен қалың мылтықтың оғының өтіне тіке шапқан әйелді байқап қалып, кейбір орыс жауынгерлері аяп, оқ атпаған да сыңайлы. Сірә, әйел екенін байқап қалған. Сонда да қантөгістің аты қантөгіс. Астындағы аты да талай оққа ұшып, жаумен жекпе-жек жанталасқан екен қазақтың қайсар қызы. Тап сол заманда алыстағы Үндістанда да ұлтының ержүрек қызы Лакшми Бай да ағылшын отаршылдарына қарсы күресте жан алысып, жан берісіп жатты. Осылай Азияның батыр қыздары нәсілшіл еуропалықтардың алдында намысын жоғары ұстады. Тек айырмашылығы – Лакшми Бай жауын жағасынан ала, қапыда қаза тапты....

Соның арқасында Қараөткел аймағы басқыншылардан азат етілді. Бұл жеңіс Кенесарыны да, Бопайды да рухтандырып, кіші жүзге қарай шегінген жау әскерін Орынборға дейін ығыстырды. Одан әрі Бопай Батыс Сібір генерал - губернаторлығының батыс, теріскей

аймақтарына жорық жасап, қазақ жеріне бет ала бастаған патшалық әскери күштерге тойтарыс берді.

Қайда жүрсе де, қарындасын көзінен таса қылмаған Кенесары көп ұзамай Бопайды зекет жинайтын және көтеріліске қарсы төрелер мен ауқаттылардың мал-мүлкін тартып алатын 600 адамдық жасақтың сардары етіп қойды. Бұдан басқа, Бопай Қасымқызының ұйымдастыруымен Кенесарының қолында қыз-келіншектердің жасағы да болыпты. Саяси қылмыскер ретінде қазақ даласына жер аударылған, поляк А.Янушкевич 1846 жылы 4 шілдеде күнделігіне "...Кенесарының 1500 сарбазынан өлідей екі зеңбірегі мен 500 қызынан айрылғаны айтылды. Қол санын молайту мақсатында оның әскері еркекше киінген көп әйел мен қыздан құралған", – деп жазған болатын. Басқа деректерде Кенесары сарбаздарының арасындағы қазақ қыздарының қолға түскен кезде "Мен-қызбын" деп шашын жайып, өлімнен аман қалып, қырғызбен соғыста оларға кейін келін болып кеткені де айтылады. "Оның (Бопайдың) жанында жүретін Арғынның қызы Алтыншаш пен Табынның қызы Ақбөкен де өзі сияқты ерге ердей, серіге серідей жолдас бола білетін қайратты да айбатты қыздар еді",- деп жазған қазақ ханымдарының өмірін зерттеп жүрген С.Ақтаев. Бопай Кенесары хан Жетісуге келгенде де зекет жинайтын топты басқарған. Сонымен бірге Жетісудың да батыр қыздарын көтеріліске тартты. Міне, осылай қазақтың талай есімі бізге белгілі және белгісіз қыздары 1837-1847 жылдары азаттық соғысында намыстарын қайраққа жанып, ерлікпен қаза тапты немесе даңққа бөленді.

Бопай қатысқан шайқастардың ішіндегі ең ірісі- 1838 жылы Батыс Сібір генерал-губернаторлығының терістік батыс аудандарына бағытталған Аманқарағай дуанына шабуылы. Көптеген мал айдап әкетілді. Кері қайтқан жолында Сырымбет елді мекенін қоныстанған өзінің бұрынғы күйеуінің туысқандарының ауылдарын да шапқыншылыққа ұшыратты. Осы жағдайға байланысты заседатель Редько Талызинге былай деп хабарлады: "Сұлтанша Бопай Қасымова өзінің 200 адамымен Аманқарағай округінің қырғыздарынан көптеген малды тартып әкетті және қайтар жолында, Сырымбет елді мекеніне келіп, қойманың құлпы мен есігін бұзып, киіздерді, елтірілерді және көп азық-түлік қорын алып кеткен». Бопайдың бұл шабуылынан есеңгіреп қалған патша әскерлеріне қазақ жеріне басып кіру әрекетінен біраз уақыт бас тартуға тура келді. Бірақ, ол көп уақытқа созылмады. Патшалық отаршылдық әрекет қайта жанданды. Кенесары мен Бопайдың сарбаздары қаруларын қайтадан қолға алуға мәжбүр болды. Әскери қару - жарақтары басым жаумен кескілескен күрес 1840 жылға дейін созылды. Бұл күрестерде Бопай әрдайым өз сарбаздарының алдында жүріп ерліктің үлгісін көрсетті. Жауға қарсы күреске Бопай өзінің 17 жасар баласы Нұрханды да алып шықты. Ол да өзінің жастығына қарамай жаумен күресте ерен ерлігімен танылды. Оның анасы Бопай балам соғыста өледі-ау деп уайымдамай, қайта ұлының елінің азаттығы үшін жаумен күрестегі батырлығына ризашылықпен, мақтанышпен қарады. Жау жағы да оның ерлік күресін бағалай білді. Жаумен кескілескен бір ұрыста қызулықпен жау ортасына түсіп қалған Нұрхан туралы патша әскерінің жүзбасысы Лебедев: «В наших руках находится ныне схваченный родной племянник разбойника Кенесары (патша өкіметі оны солай атаған) сын родной его сестры Бопай - Султан Тюрехан Самекин (Нұрхан)... который при отчаянном своем действии и сопротивлении сильно изранен» (қараңыз:Е. Бекмаханов, Казахстан в 20-40 годы XXIвека. Алма-Ата,1947, 211-6).Бұл Нұрханның соғыста ауыр жарақаттанып, есінен таңғаннан кейін ғана тұтқындалғанын көрсетеді.

Кенесарымен Бопайдың жаумен шайқасы1840-жылдың басына дейін созылады. Патша өкіметі Кенесарыға кешірім жасайтынын айтып келісімге шақырады. Бірақ хан Кене Бопай екеуі оған бас имей ұлы жүзге - Жетісу өлкесіне өтеді.

Кенесарының қырғызға қарсы жорығы оның өлімін тездеткен ең соңғы және қатерлі қадамы болатын. Осы жорыққа Сыпатай би, Рүстем төре, Бөгенбай сынды беделді азаматтар үзілді-кесілді қарсы шығып, ханнан бөлініп кетті. Бопай ханым ағасын мақұлдамауы былай тұрсын, қолға түскен қырғыздың батыры Жаманқараны өлтіруге үзілді - кесілді қарсы болды. Тіпті ол жорық алдында "Түсімде шашым ағарып кетіпті" деп, Кенесарыдан шабуылды тоқтатуын сұраған. Алайда хан Кене тыңдамады. Оның бір топ төрелермен қолға түскенін естіп, қайғы жұтқан Бопай дереу аттанғанымен, үлгере алмады. Енді қырғыздың ханы Орманнан: "Өлген жандар өліпті, қалған жандар қалыпты, соларды қор қылмай, алып қайтуға болар ма екен?!" –деп, алдына бас ұрып, рұқсат сұраған. Бір қызығы сол, Орман келісіп, Бопаймен бірге тұтқындарды кері қайтарыпты. Мұның өзінен Бопай ханымның тек ержүрек сарбаз ғана емес, мәмілегер жан екендігін көруге болады.

Мәселен Бопайдың жас кезінде Қоқан ханына барып, қапыда қолға түскен әкесі Қасым мен бауырларын босатып алуы туралы да дерек бар.

Кенесарының өкінішті өлімінен соң, қайғы жұтып, он жыл бойы аттан түспей, елінің азаттығы жолында жорықтың ыстық-суығын ер-азаматтармен бірдей бөліскен Бопай ханым да бір сәтте ай маңдайын әжім басқан кемпірге айналып, атамекеніне оралған. Әлі күнге дейін айбатты ананың қашан өмірден өткені белгісіз болуы өкінішті-ақ. Алайда оның есімі ұмытылған жоқ. Қазақ қызының қайсарлығы мен ерлігінің бейнесі ретінде тарихта мәңгілікке қалды.

Бопайдың азаттық үшін күрестегі қайсарлық бейнесі халықтың жүрегінде сақталып қалды. Ол ақындардың жырына айналды. Бопай сияқты қазақ қызының батырлық дәстүрін кешегі Ұлы Отан соғысы кезінде Мәншүк Мәметова мен Әлия Молдағұловалар жалғастырды. Сондықтан қазақтың батыр қыздарының есімдерін келешек ұрпақтың есінде мәңгі сақталуы үшін ұлықтайық.

References:

1. A. Makhaeva. "Toishybek bi zhane onyң Zaman" monogr.Almaty: Bayanzhyrek 2006, 201.

2.I.Shamshatyly. Bopai hanshaiym// Aruzhan, 2006, №3, 5 b.

3. I.Shamshatyly. Bopai hanshaiym// Aruzhan, 2006, №3, 5 b.

4. S.Bekmahanov. Kazakhstan 20-40 years of the nineteenth century. Almaty. "Sanat", 1994, 237.

5. S.Bekmahanov. Kazakhstan 20-40 years of the nineteenth centuryAlmaty. "Sanat", 1994, 237. 6

6. National Encyclopedia of Kazakhstan. Almaty. 1998, 720.

ТУЫСТАС ТҮРКІ ТІЛДЕРІНДЕГІ ТЕРМИНДЕРДІ ОРТАҚТАНДЫРУ МӘСЕЛЕСІ

Д. ЫСҚАҚҰЛЫ
ф.ғ.д.,профессор, danday_09@mail.ru
Ж.Н. СҰЛЕЙМЕНОВА
п.ғ.д.,профессор, zharkyn123@mail.ru
А.Б.САРБАЛИНА
PHD докторант, Қазақ Мемлекеттік Қыздар Педагогикалық Университеті
sarbalina.a@mail.ru

Түйіндеме
Мақалада туыстас түркі тілдеріндегі терминтанушы ғалымдардың пікірлерін зерттеп-зерделеп, саралауға тырыстық. Терминдердің қайсысы түркі тілдерінде көп қолданады, қайсысының тұлғалық түрі терминдік мағынаны дәл береді деген өлшемдер шешуші рөл атқарады. Қазақ тіліндегі *грамматика* түрік тілінде *грамер* болып жүр. Бұл екеуінің де тұлғасы – жат жұрттық. Қазақшадағы *грамматика* орыс тілінен алынса, түрік тіліне *грамер* ағылшыннан келген. Грамматика – шет тілдерінің көпшілігінде кездесетін халықаралық термин.Қазақ, түрік тілдерінің филологиялық терминдеріне көз жібере отырып, бұлардың көпшілігінің төркіні түркілік емес, яғни шет, оның ішінде араб-парсы, одан кейін батыс тілдерінен енген халықаралық терминдер екендігіне көз жетеді. Туыстас тілдердегі терминдердің жай-күйін анықтау үшін нақтылы мысалдарға жүгіне отырып, тіл білімінде қолданылатын терминдерінің көп елдерде, оның ішінде қазақ, түрік тілдеріндегі терминдер бірдей болмағанымен де екі тілде де түсінікті. Осы сияқты бір мағынаны білдіріп, екі тілде де (басқа түркі тілдерінде де) ұғынықты болып тұрған атау сөздердің бірін ғалымдар ақылдаса отырып таңдаса, қолданысқа ұсынса, ол біртіндеп қалыптасып кетер еді.
Тірек сөздер: Терминология, лингвистика,түркі тілі,сөздік

ABSTRACT

Article related Turkic languages, terminology tried to scientists studying the opinion and analysis. The terms, which uses a lot of Turkic languages, whose personality type would give the same meaning of the term measurements play a key role. Kazakh language grammar grams are in Turkish. This person - a sojourner of both. It received from Russian grammar, grams from English into Turkish. Grammar - in the majority of foreign languages in international terms. Kazakh and Turkish languages, with philological make sure the terms of non-Turkic roots, the majority of them foreign, including Arabic and Persian, and then into Western languages will be sure that in international terms. To determine the status of terms related languages, often with specific examples, linguistics terms used in many countries, including Kazakh and Turkish languages are not the same terms in two languages is clear. Similarly, one of the meanings of the two languages (other Turkic languages), which is understood to name one of the words chosen in consultation with scientists, and it would be gradually formed.

Key Words: Terminology, linguistics, turkic language, dictionary

Ғасырлар бойы тәуелсіздігін жоғалтпай, көзінің қарашығындай сақтап келген Анадолы елінде түрік терминологиясы тамырын тереңге жіберіп, бұрыннан ұлттық ғылымға, ұлттық мүддеге адал қызмет етіп келеді. Ал тәуелсіздігін тоқсаныншы жылдары алған

Әзірбайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Түркіменстан, Өзбекстан сияқты елдер де ұлттық даму жолдарына түсумен бірге терминологияны да осы бағытқа қарай бұрды. Қазір бұл елдердің терминологиясы жаппай ұлттандыру үдерісін басынан кешіріп отыр.Түркі халықтары терминологиясының ұлттық тілдің ізімен дамуының екі түрлі жағы бар. Біріншіден, белгілі бір ұлт тілінің мемлекеттік мәртебелі толыққанды өмір сүруі үшін оның бірнеше шарттары орындалуы керек. Соның ең негізгілерінің бірі – ғылым тілі болуы. Ғылым тілі бола алмаған тіл – әлсіз тіл, ауру тіл. Бодан ұлттардың тілі ғылым тілі бола алмайтындығы белгілі.. Әр нәрсенің жақсы жағымен бірге көлеңкесі де қатар жүреді. Терминология саласындағы ұлттық дамудың кері әсері деп, мұның өзі түбі бір түркі тектес халықтардың тілдерін бір-бірінен жасанды түрде алшақтата түсуге алып баратындығын айтар едік. Бізге туысқан халықтарды бөлшектеп, ажырататын емес, жақындататын тіл қажет. 200 миллионнан астам түркі халықтары бір-бірімен еркін түсінісе алатын ортақ түркі терминологиясы керек.«Бүкіл түркі жұртының болашағы, мәдениетінің сақталып, өсіп-өркендеуі – белгілі бір деңгейде ортақ терминологиясын, ортақ ғылым тілін қалыптастыруға байланысты. Бұлай болмаған жағдайда, олар бөлшектеніп, бірте-бірте дамыған мәдениеттерге сіңіп, жұтылып кетуі ықтимал. Осындай үлкен мақсат жолында әрбір түркі елінің іргелі мемлекетке айналып, тұтас түркі әлемін қалыптастыру үшін түркі тектес
жұрағаттарымыздың парасат биігінен көрінетініне сеніміміз мол» [1, 315].

«Бөлінгенді бөрі жейді» дейді халық даналығы. Осыны қазіргі таңдағы жағдайға орай, ұлтаралық қарым-қатынастарға қарай бұрсақ, түркітектес халықтардың ертеңі оның бірлігімен тығыз байланысты. Олай болмаса, әлемдегі ұлттардың екі аптада бірін жұтып, жалмап келе жатқан жаһанданудың жұмырында кету анық. Түркілік бірліктің бастауы тілде, сол тілде жасалынған ортақ рухани құндылықтарда жатыр. Тіл дегенде, түбі бір
тілдеріміздің ортақ түркілік негіздерін көбірек іске қосып, бір кездері барша түркі халықтарына ортақ болып, қызмет еткен көне тілімізді жаңа жағдайға орай жаңғыртып, бүгінгі күннің игілігіне айналдыру, яғни қазақ терминдерін түркілік бағытта біріздендіру аса зәру мәселенің бірі ретінде күн тәртібіне қойылып отыр. «Мысалы, ғылым-білім, қоғамдық өмір мен саясат атауларын түзу кезінде өз тілімізде жоқ, ұлттық баламасы табылмаған, тыңнан жасауға келмеген атаулар орнына Еуропа тілдері сөздерін ала бергеннен гөрі, бар болса, басқа түркі тілдеріндегі бұрыннан қолданылып келе жатқан немесе жаңадан жасалған сөздерді, сөз үлгілерін алған жөн болады»[2, 75].

Туыстас тілдердегі терминдердің жай-күйін анықтау үшін нақтылы мысалдарға жүгіне отырып, тіл білімінде қолданылатын терминдерінің көп елдерде, оның ішінде қазақ, түрік тілдеріндегі *шылау – байлаш, ғылыми тіл – білім тілі, тіл білімі – діл білгісі, нүкте – нокта, қос нүкте – екі нокта, зат есім – исим, дыбыс – сес, сын есім – сифат, термин – терім, шақ – заман*, т.б. терминдер бірдей болмағанымен де екі тілде де түсінікті. Осы сияқты бір мағынаны білдіріп, екі тілде де (басқа түркі тілдерінде де) ұғынықты болып тұрған атау сөздердің бірін ғалымдар ақылдаса отырып таңдаса, қолданысқа ұсынса, ол біртіндеп қалыптасып кетер еді. Туыстас түркі тілдеріндегі терминтанушы ғалымдардың пікірлерін саралауға тырысамыз. Бұл ретте бұл терминдердің қайсысы түркі тілдерінде көп қолданады, қайсысының тұлғалық түрі терминдік мағынаны дәл береді деген өлшемдер шешуші рөл атқаруы тиіс.

Қазақ тіліндегі *грамматика* түрік тілінде *грамер* болып жүр. Бұл екеуінің де тұлғасы – жат жұрттық. Қазақшадағы *грамматика* орыс тілінен алынса, түрік тіліне *грамер*

ағылшыннан келген. Грамматика – шет тілдерінің көпшілігінде кездесетін халықаралық термин.

Қазақ, түрік тілдерінің филологиялық терминдеріне көз жібере отырып, бұлардың көпшілігінің төркіні түркілік емес, яғни шет, оның ішінде араб-парсы, одан кейін батыс тілдерінен енген халықаралық терминдер екендігіне
көз жетеді.

Тіл білімі саласындағы екі тілде де бірдей мынадай атауларды кездестірдік: *ат (атау), акустика, әліпби, аморф сөздер, ана тілі, аналитикалық тілдер, мағна, апостроф, аралық тіл, арготизм, арго, әдеби тіл, әріп, бас әріп, болымды, граматика, ғылыми граматика, ғылыми тіл, дифтонг, иероглиф, категория, морфем, морфология, нүкте, ортақ тіл, өлі тілдер, параграф, ресми тіл, сөз, термин, тіл құрылысы, тіл тарихы, филология, фонетика, фонология, халық тілі, этимология*, т.б. Бұл мысалдардан тіл білімі саласында екі тілге де ортақ терминдердің аздығы бірден байқалады. Тілтану саласындағы халықаралық терминдердің көпшілігі түрік тілінде ұлттық атауға ие болған. *Архаизм – ескі келиме, ассимляция – бензешме, вокализм – сеслилер курамы, диалект – леһче, диалектология – леһче білімі, диссимиляция – башкаламаша, контекст – бағлам, лексикология – келиме білімі, сөзлік – білім, морфология –шекіл білгісі, омоним – еш сеслі, орфография – імле, синтаксис – сөз дізімі, структурализм – иапысалджлық, фонетика – сес білгісі, фонема – сес бірімі, этимология – көкен білімі, этнолингвистика – көкен діл білімі* секілді атау сөздер таза түрікше сөйлеп тұр. Түрік тілінен келтірілген бұл мысалдар аударуға келмейді деген халықаралық терминдерді түркі тілдерінде де сөйлетуге болатындығының айқын мысалы бола алады.

Осы сияқты мәселелердің қазақ тіл білімінде қалай шешім тауып жатқандығына назар аударатын болсақ, 2005 жылы Алматыда жарық көрген Ғ. Қалиевтің «Тіл білім терминдерінің түсіндірме сөздігінде» «А» әрпі бойынша берілген 165 атаудың 93-і шет, 30-ы шет және қазақ сөзінен тұратын аралас сөздер болып келсе, тек 42-сі ғана таза терминдер болып шыққан. Ал «ф» әрпімен берілген 44, «э» әрпінің 36 атаулар орыс тіліндегі нұсқасында, не болмаса, аралас тіркес түрінде жазылған. Сол сияқты «ц»,«ч»,«я» харіптерімен басталған сөздер де қазақ тіліне жат тұлғада орын алыпты.

Терминжасамның өзіндік заңдылықтары бар. Термин алдымен, ана тілінде жасалуы керек. Баламасы табылмаған жағдайда түрлі амалдармен жаңа ұғымды толық беретін жаңадан сөз жасалынады. Бұл да нәтиже бермеген кезде ғана барып, сырттан келіп, есік қағып тұрған терминді ішке қалай кіргізу жағын ойластыра бастайды. Бізде бұрындары басты көп ауырта бермей, орыс тілінде дайын тұрған терминді ала салатынбыз. Кеңестік кезеңде ұлттық терминологияда интернационалдық терминдерге басымдық берілгендіктен де төл тілде баламасы болса да оны термин ретінде алмай, орыс тіліндегісін қабылдады. Басқа елдерден келгендері де ішке тек орыс тілі арқылы енді. Өйткені, орыс тілі әлемдік империяның тілі болды да оның үстемдігі КСРО қарамағындағы ұлттардың тілдеріне ешбір даусыз жүріп жатты. Халықаралық терминдерді қабылдау тәртібін кезінде қазақтың алашшыл оқығандары белгілеп беріп кеткен болатын. М. Дулатов «Біз сөз іздегенде, ең алдымен, қазақшаның өзінен іздейміз. Қазақшада керек мәнге сөз табылмаса, бізге жақын түрік елдерінен іздейміз. Оларда табылмаса, ауропа сөзін аламыз» – десе, Х. Досмұхамедұлы 1924 жылы маусым айында Орынборда өткен қазақ білімпаздарының құрылтайында сөйлеген сөзінде «Шындап тексерсек, қазақ тілінің өзінен пәнге жарайтын көп сөздер

табылады. Қазақ тілінен табылмаған сөздерді басқа түріктерден алуымыз керек» - деп, тайға таңба басқандай, шеттен енетін сөздерді қабылдау ретін көрсеткен болатын.

Сьезде Елдес Омарұлы жасаған «Қазақша пән сөздері» баяндамасы бойынша қабылданған қаулыда «Қазақтың өз сөздерінен табылмаған пән сөздері басқа түрік халықтарынан ізделсін, басқа түрік тілінде пән сөздері жалпы түрік сөздері болып, жат тілдің әсерінен аман болса, ондай сөздер жатырқамай алынсын» – деп бұл мәселе нақтылана түскен болатын. Орынборда (1924) өткен сьезде сөйлеген сөзінде және 1926 жылы Бакуде болған түркітанушылардың бірінші құрылтайында «Пән сөздерінің жүйесі туралы» жасаған баяндамасында А. Байтұрсынов түркітектес халықтардың терминология жасаудағы негізгі ұстанымдарын айқындап, нақтылап берді. Терминжасамдағы Ахаң ұсынған ұстанымдар төмендегіше:

а) қазақ тіліндегі сөздерге басымдық беру;

ә) қазақ тілінде мұндай сөздер табылмаған жағдайда туыстас тілдерден алу;

б) кеңінен қолданылып жүрген әлемдік терминдер қазақ тілінің табиғатына сәйкес өзгертіліп, алынады;

в) қазақ тілінің табиғатына сәйкес келе бермейтін барлық шет сөздер қазақ тілінің айтылуына орай дыбыстық, грамматикалық жағынан толық өзгеріске түсіп қана қабылданады [3,45-46]. Бұлай жасау тілді варваризмнен сақтайды деп ескерткен.

Кеңес өкіметі жылдарында орыс тілінің басқа тілдерге үстемдігін қамтамасыз ету мақсатымен мұндағы туыстас түркі тілдерінің орнын орыс тілі басып, ұлттық терминологияның аса бір маңызды ұстанымын бұзып, кеңестік дәуірдегі қазақ терминологиясының дамуына орасан зор нұқсан келтірді. Осындай қитұрқы саясат жүргізу барысында қазақ терминологиясының негізін орыс сөздері құрап, түркілік табиғаты әлсіреп, олармен аралары алшақтай түсті. Сондықтан да түбі бір болғанымен де, қазіргі түркі халықтарының ғылыми терминологияларында оларды жақындататын түркілік негіздерден гөрі оларды бір-бірінен алыстата түсетін славяндық сыпаттардың басым жатқандығы таң қалдырмайды.

Тоқсаныншы жылдары бірсыпыра түркі елдерінің, атап айтқанда, әзірбайжан, қазақ, қырғыз, түркімен, өзбек халықтарының тәуелсіздік алуына қарамастан, табиғи түрде жүруі тиіс түркі тілдерінің арасындағы термин алмасу, түркілік біріздендіру үдерісі өз дәрежесінде жүрмей, Батыстан терминнің киімін киіп, қаптап еніп жатқан сөздердің топаны әлі күнге дейін толастар емес. Екпінінің қаттылығы соншалық, тіліңе, одан қалды ұлт болашағына балта шаба бастады. Сондықтан да тілдің, ұлттың төбесіне қара бұлт үйріліп, оның келешегіне қауіп төндіре бастаған кезде, қамсыз қалудың өзі қылмыспен бірдей.

Түркі халықтарының бірлігі, бұл мақсатқа жету жолындағы түсіністікке алып баратын ортақ тіл, оның негізі түркілік терминология жасау мәселесі өткен ғасырдың басында қызу қолға алынып, басталғанымен де түрлі саяси жағдайлардың салдарынан оның жүзеге асуы ұзақ уақыттар бойы тоқтап қалды. XX ғасырдың соңына қарай бірнеше түркі елінің тәуелсіздігін алып, тарих сахнасына қайта шығып, қалыптасқан тарихи жағдайға байланысты бұл мәселе қайта көтеріліп, күн тәртібінен түспей келеді. Бұрындары жекелеген ғалымдардың, елдердің ұсыныс бастамалары түрінде қозғалып келген бұл мәселе енді жалпытүркілік сыпат алып, түркілік ауқымға шықты. ҚазірТүркі кеңесінің жанынан құрылған терминологиялық комитет түркітілді елдерге ортақ терминдер түзу, оны қолданысқа енгізу мәселелерімен айналысуда. Осы комитеттің алғашқы жиындарында

түркілік ортақ терминдер жасау аса маңызды мәселе ретінде көтеріліп, алға нақтылы міндеттер қойылды. Осындай жиындардың бірі 2011 жылы Астана қаласында
өтті. ҚР Мәдениет министрлігінің Тіл комитеті, Түркия Республикасының Тіл комитеті мен Түркия ақпараттық технологиялар қоғамы мұрындық болған халықаралық конференцияда екі елдің ғалымдары бас қосып, осы мәселе төңірегінде кеңінен пікір алысты. Аталған жиында негізгі баяндаманы жасаған ҚР Мәдениет және ақпарат министрлігі Тіл комитетінің төрағасы профессор Ш. Құрманбайұлы түркі бірлігі үшін түркі халықтары терминологиясын біріздендіру мәселесінің аса маңыздылығына назар аудара келіп: «Қазіргі қазақ терминологиясының 70-80, кей салада 90 пайыздайы
орыс тілімен түгелдей сәйкеседі.

Лингвист ғалымдардың зерттеулері бойынша, қазіргі заманда кез келген тілдің лексикалық қорын байытып отырған жаңа сөздердің 80 пайыздан астамын неонимдер, яғни жаңадан енген сөздер құрайды екен. Сондықтан да біз ұлт тілінде термин жасайтын болсақ, өз тіліміздің табиғатын сақтай отырып, оны байытамыз. Керісінше, қай тілде көбірек сөз қабылдасақ, сонымен жақындасамыз, сонымен ортақтастығымыз арта түседі. Ендеше, орыстан қашып, тарихы тамырлас, түбіріміз туыстас түркі тілдерін бір-бірімізге жақындата беруге тиіспіз. Ғасырлар бойы жалғасын тауып келе жатқан тарихи сабақтастық сақталып, термин алмасу арқылы тілдерді бір-біріне жақындастыруға ұмтылуға тиіспіз» – деді [4] Жиында шығып сйлеген түркі елдерінен келген ғалымдар бұл мәселені ары қарай тереңдете түсіп, мұны жүзеге асырудың саяси-ұйымдастырушылық, тәжірибелік, ғылыми жақтарын талқылады.

Түркі тілдеріне ортақ лингвистикалық терминқор қалыптастыруда сөздік құрастырудың маңызы зор.Түркі тілдерінің ортақ терминдер қорын жасау мәселесі түркі мемлекеттерінің тәуелсіздік алған кезеңіне ғана басталды. Алғаш рет түркітілдес мелмекет ғалымдарының 1997 жылы көптілді терминологиялық салыстырмалы сөздіктерін жасаудан бастауы-осының дәлелі. Тәуелсіздігімізді алғаннан кейінгі жылдары алғаш бұл игі іс 1997 жылы Түркістан жеріндегі Қожа Ахмет Яссауи атындағы Қазақ-Түрік университеті бастамасын алды да, іс тамамдалмай, аяқсыз қалды. Бұл іске Қазақстан, Түркия, Әзірбайжан, Өзбекстан, Қырғызстан, Түркіменстан, Татарстан, Башқұртстан, Қарақалпақстаннан ғалымдар қатысқан болатын.

«Түркі тілдерінің ғылыми саласындағы ынтымақтастығы, байланысы әлсіз. Соның салдарынан түбі бір түркі тілдерінің ғылыми тілі, теориясы жақындаудың орнына жылдан-жылға алшақтап барады. Бұл үдеріс біртіндеп бір тілдік топқа және сол топ ішіндегі шағын топқа (подгруппа) кіретін тілдердің де айырмашылқтарының ұлғая беруіне апарады». Белгілі татар ғалымы М.Зәкиев терминологиялық сөздіктер жасау ісіне атсалысақан ғалымдардың бірі болды. Ол аталған мәселенің түркі халықтарының сақталуы мен дамуында маңызды рөл атқаратындығына баса мән бере отырып, ең алдымен барлық салалар бойынша салыстырмалы көптілді терминологиялық сөздіктерін жасаудан бастау қажеттігін айтады. Сөздіктер жасау барысында ғылыми терминдердің жалпытүркілік қорын түркі тілдерінің және топтары үшін мәселен, оғыз немесе қыпшақ тілдері бойынша жасау мүмкіндіктерін анықтау мақсатын басты етіп қояды.

1997 жылдары басталған әлеуметтану, саясаттану, құқықтану және экономика салалары бойынша он түркі тіліндегі (қазақ, түрік, азербайжан, башқұрт, қарақалпақ, қырғыз, өзбек, татар, түрікмен және ұйғыр) даярланды. Татар ғалымы М.Закиев баяндамасында аталаған бағыттар бойынша даярланған сөздіктерді лексикографтарға өз тіліндегі терминқорға

мүмкіндігінше жақындатау үшін (ұқстауға) тарату қажеттігін айта отырып,белгілі себептермен еңбек баспаға даярлану кезінде тоқтап қалғандығын қынжыла баяндайды. Ол бұл жұмыстағы маңызды мәселе деп ғылымның барлық салалары бойынша көптілді терминоллогиялық сөздік жасау үшін түркі тілдерінің дамыған терминқорының бар-жоқтығы мәселесін қояды[5,56].

Әзірбайжан тілі терминология саласының белгілі маманы С.А.Садыкова ең өзекті мәселе түркі тілдерінің ортақ терминдер қорын жасауға баса мән беру қажеттігіне тоқталады. Ол терминдерді түркі тілдеріне ортақ және басқа тілдерден енген терминдер деп топтай отырып, ортақ терминдер санын арттыруда түркі тілдерінің өзара тәжірибе алмасуының маңыздылығын айтады. Жалпытүркілік қор үшін терминологиялық көптілді сөздіктердің қажеттігін, бүгінде оның өте өзекті екендігіне баса мән береді. Ортақ терминдердің жазылу ережелерін бекітіу, қорыта айтқанда, қазіргі түркологиядағы маңызды мәселенің бірі ретінде түркі тілдіеріне ортақ терминдерді қалыптастыру мәселесі екендігін баса айтады .

«Түркі тілдерінің ортақ терминқорын қалыптастыру – түркі тілдерінің қазіргі ғылым, салалық кәсіп тілін өзара дамыта отырып, ортақ ғылым, кәсіп тілін қалыптастырудың маңызды қозғаушы күші. Осы арқылы түркі тілдері өзара сөздік қорын қалыпына келтіруге жол ашады. Термин жасау ісінде тәжірибе алмасудың құралы – түркі тілдерінің көптілді терминологиялық жәнеде басқа сөздіктерін жасау» [5, 111].

Ол көптілді түркі тілдері үшін сөздіктер жасау үшін мына міндеттерді нақтылайды: 1) көптілді терминологиялық сөздік жасауға қатысатын түркі тілдерінің ретін анықтау, 2) жауапты орталықтардың құрылуы, 3) көптілді сөздікті қамтитын ғылым салаларын анықтау, 4) салалық мамандар топтарын құру, 5) әр саладағы терминологиялық сөздіктердің барлық түркі тілдеріндегі әзірлену жұмыстарын үйлестіретін орталықтың болуы, 6) өз кезегінде бір тілде әзірленген терминологиялық сөздікті екінші тіл қабылдап ала отырып, терминдердің сол тілдегі орналасу ретін сақтай отырып, аудару арқылы әзірлейді.

Түркі тілдеріндегі көптілді терминологиялық сөздіктер жасау мәселесі аз қарастырылған. Олардың саны да аз. Бұл тұрғыдан түрік тіл білімінде бірқатар іс тындырылғанын байқауға болады. Соның бірі-«Түркі тілдерінің салыстырмалы сөздігі» [6].Редакциялық алқасын басқарған, белгілі түрік профессоры, түркітанушы А.Ержіласун бұл сөздікті Кеңестер Одағы жығылып, Қазақстан секілді бірқатар түркі мемлекеттерінің тәуелсіздік алған жылдарымен бірге туындаған шығарма деп баға береді.Сөз басында редакциялығына жетекшілік еткен Ахмет Ержіласун: «Тіліміз бен әдебиетіміз, мәдениетіміз жаңа бір дәуірді бастан кешуде. Жүз жылдар бойы араб, парсы, соңғы ғасырларда батыс тілдерінің ықпалында болып келген түрік тілі бұдан соң өзінің қайнар көзінен қуат алып, баийды. Бір-біріне жабық қақпалар ашылып, әдебиеті мен тілі бірі-бірінен толықтырылады, одан әрі дамиды», - деп жазған еді.

Сонымен қатар Е.Гүрсой-Наскалидің «Түркі әлемінің грамматикалық сөздігі», Емине Гүрсой-Наскали мен Низаммеддин Махмудовтың түркі-өзбек-орыс тілдеріндегі грамматикалық терминдердің салыстырмалы сөздігі (1994), Бұл сөздікте автор 20 шақты түркі тілдеріндегі грамматикалық терминдерді салыстырып берген. Сөздікті құрастырудағы қиындықтардан ең алдымен кирилл әріптерін қолданатын түркі тілдіеріндегі терминдердің латынша жазылуымен берудегі қиындықтар деп көрсетеді. Бұл аталаған санаулы сөздіктер - түркі тілдерінің дамуына қосылған қазына ретінде бағаланатыны белгілі.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ө. Айтбайұлы. Тілтірес. Алматы, 2014
2. Ы.Ақайұлы.Түркі терминдері мен тілдерін жақындастыру жолдары. Астана, 2011
3. Алаштың тілдік мұрасы». Алматы, 2009
4. Мақсат – түркілік ізге түсу, шарт – түркілік бірлікке ұмтылу. «Қазақстан-заман», 01.12.2011
5. Закиев М. З. Төрки-татар этногенезы. - Мәскәү-Казан, 1998. — 624 б.
6. Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü. /Kılavuz Kitap/,Ankara,1991.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN İLK YILLARINDA MADEN FAALİYETLERİ (1923-1933)

Doç. Dr. M. Salih MERCAN
Bitlis Eren Üniversitesi, msmercan@beu.edu.tr

ÖZET
Doğal kaynakların insan ve toplum hayatındaki önemi bilinmektedir. Yaşamı fonksiyonel hale getiren araç ve gereçlerin % 99'u doğal kaynaklardan, özellikle de madenlerden sağlanmaktadır. Toplumların refah ve gelişimcilik düzeyleri ile madencilik faaliyetleri arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. İnsanlar ilk çağlardan itibaren madencilik faaliyetlerine ve madenlerden yararlanmaya başlamışlar, bu faaliyetlerin sonucunda da medeniyetin doğuşunu sağlamışlardır. Uzay çağı ve sanayi ötesi bilgi toplumunun doğuşu da, maden ürünlerinden sağlanan özel metal, alaşım ve malzemeler sayesinde gerçekleşmiştir. Anadolu'da madenciliğin M.Ö.10.000 yıllarına dayandığı ve burada gelişen medeniyetlere öncülük ettiği bilinmektedir. Anadolu madenciliği özellikle Romalılar devrinde çok gelişmiş, Kurşun, Bakır, Demir, Altın, Gümüş, Mermer ve doğaltaş üretim ve işlenmesinde büyük atılımlar yapılmıştır. Anıtsal mermer kentler çok önemli örneklerdir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, madencilik faaliyetleri, silah ve cephane ihtiyacının karşılanması ve para basmak amacıyla yapılmıştır. Osmanlı Devletinin son dönemlerinde, 1862 tarihli Paris Antlaşması ile Anadolu madenleri, ülke sathında yabancı sermaye girişine açılmıştır. Fransa başta olmak üzere İngiltere, Almanya, İtalya, Rusya Anadolu madenlerini üretmek için önemli yatırımlar yapmışlar ve önemli miktarda maden üretimi gerçekleştirmişlerdir. Bu dönemle ilgili madencilik faaliyetlerinin izlerine bugün ülkenin birçok yerinde rastlanmaktadır. Cumhuriyet dönemi madenciliğimiz ise 1923 İzmir İktisat Kongresine dayanmaktadır. Liberal ekonominin benimsendiği bu dönemde, madencilikte önemli atılımlar yaşanmış, eğitim, finans, arama ve üretim konularında görevlendirilmek üzere sırasıyla "Maadin ve Sanayi Mekteb-i Âlisi", "Sanayi Maadin Bankası", "Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü" ve "Etibank" kurulmuştur. Türkiye'de madencilik faaliyetleri 1906 yılına kadar değişik nizamnamelerle yönlendirilmiş, 1906 yılında yürürlüğe konulan Maadin Nizamnamesi,1954 yılına kadar yürürlükte kalmıştır. 1954 yılında yürürlüğe konan 6309 sayılı Maden Kanunu, 1985 yılında 3213 sayılı Maden Kanununun yürürlüğe girmesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. 6309 ve 3213 sayılı Maden Kanunlarının 51 yıllık uygulama döneminde madencilik sektöründe; alt yapı yetersizliği, yeterli devlet desteğinin bulunmaması ve bürokratik engeller sermaye girişine engel olmuştur. 3123 sayılı Kanun ile üretime yönelik yatırımlarda bir miktar artış sağlanmışsa da yeterli olmamıştır. Bu nedenlerle, arama ve üretim açısından önemli bir gelişme sağlanamamıştır.
Anahtar Kelimeler: Türkiye, Cumhuriyet, Maden

ABSTRACT
The importance of natural resources in human and community life is known. 99% of the tools and equipment that make life functional are provided from natural sources, especially from mines. There is a close relationship between the levels of prosperity and development of communities and mining activities. People have begun to use mining activities and mines from the earliest times, and the result of these activities is the birth of civilization. The birth of the space-age and beyond-the-information society has also been achieved through the use of special metals, alloys and materials supplied from metal products. It is known that the mining in Anatolia was based on the 10th century BC and led the developing civilizations. Anatolian mining has developed very much in the period of

Romans, especially in the production and processing of lead, copper, iron, gold, silver, marble and natural stone. Monumental marble cities are very important examples. In the Ottoman Empire period, mining activities were carried out to meet the need for arms and ammunition and to print money. In the last period of the Ottoman Empire, with the Paris Treaty of 1862, Anatolian mines opened to the foreign capital entrance on the country side. France, England, Germany, Italy, Russia have made important investments to produce Anatolian mines and have produced significant amounts of mines. The traces of mining activities related to this period are found in many parts of today's country. In this period, which was adopted by the liberal economy, significant progress has been made in mining and the "Mine and Industry School Industry, Mine bank ", "Mineral Research and Exploration Institute" and "Etibank" have been established to be assigned to education, fin regulations ance, . The mining activities in Turkey were directed by different orders until 1906, and the Mine , which was put into effect in 1906, remained in force until 1954. The Mining Law No. 6309, enacted in 1954, was abolished in 1985 by the enactment of the Mining Law No. 3213. In the mining sector during the 51-year implementation period of the Mineral Laws No. 6309 and 3213; Lack of infrastructure, inadequate government support, and bureaucratic obstacles prevented entry of capital. With the Law No. 3123, although some increase was made in production oriented investments, it was not enough. For these reasons, there has been no significant improvement in terms of search and production.

Keywords: Republic of Turkey, Mining, Production, Activity

РАЗРАБОТКА КОРПУСА ТЕКСТОВ АФОРИСТИЧЕСКИХ ЖАНРОВ БАШКИРСКОГО ЯЗЫКА

Сиразитдинов З.А.
кандидат филологических наук, старший научный сотрудник, sazin11@mail.ru
Бускунбаева Л., А.
кандидат филологических наук, научный сотрудник, buskl@yandex.ru
Ишмухаметова А.Ш.
младший научный сотрудник, ishmuhametova_anita@mail.ru
Шамсутдинова Г.Г.
лаборант-исследователь, moon07@yandex.ru
Институт истории, языка и литературы
Уфимского научного центра Российской академии наук
г. Уфа, Республика Башкортостан Российская Федерация

«Исследование выполнено при финансовой поддержке РФФИ и Правительства Республики Башкортостан в рамках научного проекта № 17-14-02010 а/р»

Аннотация

В представленной статье рассматриваются принципы разработки корпуса текстов афористических жанров башкирского фольклора. В базу данных корпуса будут включены тексты малых жанров фольклора (пословицы, поговорки, прибаутки, загадки, поверья, приметы, пожелания и т.д.) по обработанным и изданным полевым материалам экспедиций Института истории, языка и литературы Уфимского научного центра РАН. Материал корпуса позволит не только исследовать конкретное слово в синхронном и диахронном аспектах, получать данные о частоте лексем и грамматических категорий, о сочетаемости лексических единиц, но и решать задачи сохранения культурного наследия башкирского народа с помощью новых технологий и способствовать широкому распространению материалов башкирского фольклора в ознакомительных и научных целях. Авторы также подробно останавливаются на проблеме аннотирования данных текстов. Рассматриваются возможности использования разрабатываемого корпуса в научных трудах, учебном процессе.

Ключевые слова: башкирский язык, тюркские языки, корпусная лингвистика, база данных, фольклор, афористические жанры, система разметок.

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİNE İLİŞKİN METAFOR ALGILARI

Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ
Mardin Artuklu Üniversitesi, faysalozdas@hotmail.com
Yrd. Doç. Dr. Mürşet ÇAKMAK
Mardin Artuklu Üniversitesi, mursetcakmak@artuklu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Pedagojik Formasyon Eğitim alan Tarih bölümü ve İlahiyat Fakültesi öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin metafor algılarını ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu, Mardin Artuklu Üniversitesinde 2016-2017 öğretim yılında eğitim gören toplam 68 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler, her öğrenciye "Öğretmenlik Uygulaması Dersi ... gibidir; çünkü ... " cümlesi yöneltilerek elde edilmiştir. Formda yer alan birinci boşlukta "Öğretmenlik Uygulaması Dersi" kavramını ile ilgili bir benzetim yapmaları, ikinci boşlukta ise bu benzetmenin nedenini açıklamaları istenmiştir. Bulgulara göre öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersine ilişkin 6 temada 68 metafor geliştirdikleri tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: öğretmenlik uygulaması dersi, metafor, öğretmen adayları

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ИНТЕРБЕЛСЕНДІ ӘДІСТЕР

З.АРТУКМАТОВА
Магистрант, merry_life_93@mail.ru
Л. КАКЕНОВА
4-курс студенті, Lyazzat.kaken@mail.ru
Г.СҮЛЕЙМЕНОВА
педагогика ғылымдарының магистрі
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, gulbakyt999@mail.ru

Түйіндеме
Бұл мақаланың мақсаты интерактивті әдістің тек ақпаратты беру ғана емес, оқушыларға жауаптарды өз бетінше табу дағдысын меңгерту екендігін дәлелдеу. Мақалада интербелсенді әдістің түрлері және оған қойылатын талаптар, оқытудың нәтижелілігі ізденіс, шығармашылық түріндегі оқушы әрекеттерін, оқыту барысында оқушылар белсенділік танытуға, өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге, өзге пікірді сыйлауы туралы баяндалады. Сонымен қатар, мақалада интерактивті әдістерді қолдану арқылы интербелсенді дәріс, семинар сабақтарында студенттердің белседілігін арттыру тиімді екендігі дәлелденді.
Түйін сөздер: интербелсенді әдіс, оқыту, әдіс, джигсо, case-study, білім, білік, дағды, пікірталас, ойын, тренинг.

Қазіргі таңдағы технологиялардың дамыған кезеңінде инновациялық әдістермен оқытудың ақпараттық технологияларын қолдану арқылы оқушылардың ойлау қабілетін арттырып, ізденушілігін дамыту өзекті мәселелердің бірі болып табылады.

Интербелсенді оқу/оқыту бірінші мезетте білім игеру процесіне қатысушылардың тиімді қарым-қатынасына негізделеді. Ағылшын тілінен келген «интерактив» сөзі де осы ұғымды білдіреді: «inter» дегеніміз «өзара» мағынасында, ал «akt» -«әрекет жасау» дегенді білдіреді.Басқаша айтқанда, «интербелсенді» дегеніміз біреумен қоян-қолтық қарым-қатынаста болу, онымен бірлесе әрекет жасау, диалог құру.

«Интербелсенді» дегеніміз диалог арқылы үйрену/үйрету, яғни «үйретуші – үйренуші», «үйренуші – үйренуші», «үйренуші – өзімен өзі» форматтарында жасаған қарым-қатынас («әңгіме», «сұхбат», «бірлескен әрекеттер»).

Интербелсенді әдіс дегеніміз – үйретуші мен үйренушілерді өзара әрекеттесуін оқытудың негізі деп танитын және сондай қатынасқа жағдай жасайтын әдістер. Біз оқытуды және білім беруді, егер сабақ барысында мұғалім мен оқушы арасында өзара әрекеттестікті жоғары деңгейіне қол жеткізсе, «интерактивті» деп атаймыз. Интерактивті сөзі – ағылшын тілінен аударғанда, inter – аралық, бірнеше, action – әрекет дегенді білдіреді. Өзара әрекеттестік әдетте, белгілі бір мәселені шешу, ол шешімнің тиімділігі туралы әңгімелесу, талқылау түрінде өтеді. Ең бастысы мұнда мәселені шешу процесі жауапқа қарағанда маңызды екендігін түсіну қажет. Бұл интерактивті әдістің мақсаты – тек ақпаратты беру ғана емес, оқушыларға жауаптарды өз бетінше табу дағдысын меңгерту екендігімен байланысты.

Бұл әдісте оқытудың нәтижелілігі ізденіс, шығармашылық түріндегі оқушы әрекеттерін жүзеге асырады. Интербелсенді оқыту барысында оқушылар белсенділік танытуға, өз ойларын дұрыс жеткізе білуге, өз көзқарасын дәлелдеуге, пікірталас жүргізуге, өзге пікірді сыйлауға, онымен санасуға үйренеді. Мұндай сабақтарда бір ғана дұрыс жауап болмайды, өйткені басты мәселе дұрыс жауапты табуда емес, керісінше сол жауапқа әртүрлі жолдар арқылы келу, үйренушінің жеке тәжірибесіне негізделген іздену болып табылады.

Ал интербелсенді оқып үйренуде оқушылар төмендегідей білім, білік, машықтарға үйреніп, дағдыланады:

- дүниетанымдық тұрғыдан терең ойлану, жеке қабілеттерді дамыту;
- өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
- ақпаратты өздігімен түсініп, ішінен қажеттісін таңдап алу;
- ақпаратты жан – жақты талдау;

- өздігімен жаңа түсінік пен білім құрастыру;
- оқу барысында жеке басының құндылықтары мен сенімдерін қалыптастырып, белсенді өмірлік көзқарас ұстану;
- пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу;
- басқа да балама пікірлерді ескеру;
- шешім қабылдау және қиын мәселелерді шешу;
- ұжымдық ортақ жұмысқа жұмыла білу;
- басқалармен тиімді қарым – қатынас құру, өзара әрекеттесу.

Интербелсенді оқыту білім игеру процесін келесідей ұйымдастыруға ынталы:
– барлық үйренушілерге бірлескен таным процесіне белсенді арласуға мүмкіндік жасау;
– әрбір үйренушінің өзінің үйренгені мен өз білімі туралы түсініктерін ортаға салып, бірлесе талқылап, олар туралы ой толғануына мүмкіндік жасау;
– үйренушілер білімді өздігімен құрастыратын орта құру;
– терең ойлану, жеке рефлексиялық қабілеттерді дамыту;
– өз идеялары мен әрекеттерін талдау және оларға баға беру;
– оқу барысында жеке басының құндылықтары мен сенімдерін қалыптастырып, белсенді өмірлік бағытын (көзқарас, дүниетаным) ұстану;
– пікірталастарға қатысып, өз ойы мен пікірін дәлелдеу. Бұл тұлғаның тұрақты қасиеттеріне айналып, тек студенттердің аудиториясында ғана орын алып қана қоймай, сонымен бірге өмірдің басқа да жақтарынан тиянақты түрде көрінеді [1, 63-64бб.]. Бұдан жасайтын қорытынды жоғары оқу орындарында интербелсенді оқу /оқыту білім игеру процесін ұйымдастыруда студенттердің барлығын дәріс, семинар және өзіндік жұмыс сабақтарында бірлескен таным процесіне белсенді араласуға,жеке студенттің өзінің үйренгені мен білімін ортаға салып талқылау,өз ойларын талдауға,пікірталас, өз пікірін дәлелдеу және т.б. негізде ұйымдастыруға болады.

Интерактивті әдістерді қолдану арқылы интербелсенді дәріс, семинар сабақтарында студенттердің белседілігін арттыру тиімді екендігі бәрімізге белгілі.

Кезінде көптеген әдіскерлер тарихты оқытудың әдістері мен тәсілдерін зерттегенде оны бірнеше топтарға бөлген. Мысалы П.Г.Гора оларды: көрнекілік әдісі, ауызша баяндау әдісі, практикалық оқыту әдісідеп, ал әдістемелік тәсілдерді: тарихи факті туралы әсерлі түсінік қалыптастыру тәсілі,оқушылардың есінде фактілер,даталар, бекіту тәсілдері, тарихи материалды игеру мен қалыптастыру тәсілдері деп қарастырады [2, 103 б.].

Интербелсенді әдістің түрлері:

- Пікірталас;
- Ойындар;
- Case-study;
- Тренингтер;
- Оқытудың компьютерлік технологиялары [1].

Бүгінде экономикалық және әлеуметтік мамандықтар бойынша білім алудың тиімді әдістерінің біріне айналған **case-study** әдісі теориялық білім алған студенттерді болашақ мамандықтың практикасына негізделген әрекеттерге баулиды. **Case-study -** таңдау жасау мен шешім қабылдау дағдыларын қалыптастыратын тиімді әдіс. Ол нақты ситуацияларды (жағдаяттарды) практикалық тұрғыдан талдау мен оларды өмірде кезігетін түрінде қайталауға, «ойнап» шығуға негізделеді. Сол себепті де кейс-стадиді кейде *«нақты оқу ситуациялар әдісі»* деп те атайды.

Ағылшын тілінен аударғанда, *«кейс»* сөзі *«жағдай», «оқиға»* дегенді білдіреді (бұл жерде оны «қапшық», «сөмке», «шабадан» деп аударудың қисыны жоқ). Сонда *«кейс»* деген сөз біздің ұғымымызда жағдаятты (ситуацияны) сипаттауды, суреттеуді білдіреді. Ол қандай да бір субъектің (мәселен, фирма, кәсіпорын, ұйым, аймақ, т.б.) тарихын (пайда болуы мен өсуі) және даму нәтижелерін сипаттайды. Ал **кейс-стади дегеніміз – кейстерді қолдану арқылы жүзеге асырылатын сабақтың нысаны (формасы).**

Кейс-стади мақсаты - студенттерді келесідей әрекеттерге жұмылдыру:
- кез келген теориялық мәлімет пен ақпаратты талдау,
- негізгі проблемаларды айқындау,
- проблемаларды шешудің әртүрлі балама жолдарын табу (ситуация - көп шешімі және баламасы бар оқиға екендігін ұмытпайық),
- сараптау арқылы олардың ішінен ең тиімдісін таңдау,
- өз іс-әрекеттерін жоспарлау.

Кейс-стади практикалық мәселелерді жан-жақты қарастыру арқылы пәннің теориялық мазмұнын толықтырады. Кейс-стади әдісі көмегімен өмірде туындайтын проблемаларға жауап іздену арқылы студенттер ертеңгі өмірде кездесуі мүмкін жағдайлар мен мәселелердің дұрыс шешімін табуға жаттығады.

Кейстерді қолдану әдісі алғаш рет XX-ғасырдың бас кезінде Еуропа университеттерінде құқықтану және медицина пәндері бойынша студенттерді үйретуде қолдана бастаған. Бұл кезде кейс-стади құқықтық немесе медициналық практикада орын алған оқиғаларды (прецденттерді) зерттеу тәсілі ретінде танылып, оның негізін студенттердің өздік жұмыстары құрады: практикалық оқиғаны зерттеу үшін студенттер көптеген теориялық мағлұматтарды қарастыруға мәжбүр болды [1].

Жоғары мектептің оқу процесінде қолдануға тиімді ойындардың ішінен келесідей түрлерін қарастырып кетуді ұйғардық:

1. Рөлдік ойындар
2. Іскерлік ойындар

а) Іскерлік оқу ойындары
- саяхат ойындары
- блиц-ойындар

ә) Өндірістік ойындар

3. Имитациялық ойындар

Рөлдік ойындар - тиімді интербелсенді әдістердің бірі.

Педагогика саласында зерттеу жүргізетін ғалымдардың басым көпшілігі оқу/оқытудың ойын әдістерін кәсіби дамуды қамтамасыздандырудағы ең тиімді әрі болашағы зор тәсілдер деп есептейді. Өйткені іс-әрекет арқылы үйрену/үйрету – танымның ең тиімді тәсілі екендігі баршаға аян: адам жадында бірінші мезетте өзінің жасағаны мен бастан кешкен әсерлері қалады. Ал рөлдік ойындар студенттердің өздерін басқа адамдардың орнына қойып, мәселе немесе проблеманы солардың тұрғысынан қарастырып, шешімді өз «қолдарымен» жасауды меңзейді.

«Ойын» сөзі сабақта инсценировканың орын алып, әрекеттердің спектакль түрінде көрсетілетіндігін меңзейді. Ал «рөлдік» сөзі әр қатысушының белгілі бір рөл орындайтынын және де бұл рөлдің басқа рөлдердің қатарында болып, олармен тығыз қарым-қатынаста болатындығын білдіреді. Бұл қарым-қатынас өмірде орын алған қарым-қатынастарды қайталайды, сол себепті де рөлдік ойындар қоғамда кең етек алған проблемалар мен оларды шешудегі тиімді әрекеттерді меңгеруді мақсат тұтады. Мұнда студенттер пікірталастағыдай өз түсініктері мен көзқарастарынан туындаған позицияларды ұстанбай, өздерін басқалардың орнына қояды.

Іскерлік оқу ойындарында студенттер қандай да бір сценарий ауқымында рөлдерді өзара бөлісіп, зерттеу жұмыстарын жүргізу және деректерді талдау арқылы нақты практикалық мәселелерді бірлесе отырып шешеді. Оқу ойындарының сценарийлері тақырып ауқымында болып, күрделі мәселелерді ойын тұрғысынан, «ойнап» шешуге бағытталады.

Оқу ойындарының екі түрін ажыратуға болады:

1. Сабақ тақырыбы бойынша жазылған сценарийлер бойынша (оқытушылар мен студенттердің өздері жазған) қысқа ситуацияларды ойнау.
2. Компьютерді қолданатын ойындар
- мультимедиалық ойындар;
- интернетте ақпарат табу әрекеттеріне негізделген іздеу ойындары.

Оқу/үйрену процесінде қолдануға тиімді ойындардың тағы да бір түрі - өндірістік ойындар. Бұл әдіс ойынға қатысушылардың сан қилы (кейде тіпті бір-біріне қарама-қарсы) мүдделерін тоғыстырып, ойын аяқталғаннан кейін қатысушылардың барлығын қанағаттандыратын шешім қабылдауды қажет етеді. Өндірістік ойындар әлеуметтік немесе

экономикалық сипаттағы нақты бір жағдайды (ситуацияны) шешуде үйренушілердің өзара әрекеттесуін қалыптастырады (имитациялайды, модельдейді).

Ойлан, жұптас, пікірлес – оқушыларға мәтін бойынша сұрақ тапсырма берілгеннен кейін оларды тыңғылықты орындауға бағытталған интербелсенді тәсіл. Тақтада сұрақ, тапсырма жазылғаннан кейін әрбір оқушы жекеше өз ойларымен пікірін берілген уақыт ішінде қағазға түсіреді. Содан кейін оқушы жұбымен жазғанын 3-4 минут талқылайды пікірлеседі. Оқытушының екі үш жұпқа өз пікірлерін бүкіл аудиторияға жариялануын сұрауына болады. Бұл тәсілді шағын топтарда ғана емес сонымен бірге оқушылардың саны көп лекциялық лектерде қолдануға болады.

Атаулар туралы үш сұрақ – бұл тәсіл «алдын-ала берілген атаулар» тәсіліне ұқсас. Оқытушы сабақ барысында 3 терминді тақтаға жазып, оқушыларға осы атауларға қатысты жазбаша жауап беруді тапсырады:

- Бұл терминдерді сіз бұрынырақта қайда және қандай контексте кездестіріп едіңіз?
- Өз тәжірибеңізден осы атауларды қолданудың мысалдарын келтіре аласыз ба?
- Осы сабақта бұл атаулар қандай қолданыста болады деп ойлайсыз?

Әдеттегідей бұл жұмысты оқушылардың жеке, жұппен ауызша не жазбаша орындауы ықтимал. Содан кейін оқытушы бірнеше оқушының пікірін тыңдайды. Оқытушының сұрақтарды шығармашылық тұрғысынан әр сабақты тақырыпқа байланысты өзгертіп отыруы тиімді.

Джигсо – көлемді мәліметтермен мағлұматтарды оқушылардың өздігімен игеруге және бірін-бірі оқытуға бағытталған тиімді тәсіл. «Джигсо» деп 50 жылдары балаларға арналып шыққан құрастырмалы ойыншықты атаған: оның әр бөлігі өз орнын тапқанда ғана ойыншық бүтін болып шыққан. Оқушылар көлемді мәтінді әрқайсысы жеке-жеке шағым топы ішінде оқып шығуы керек. Содан кейін топтар құрамы өзгертіліп, құрамында әр бастапқы топтан бір оқушы бар жаңа топтар құралады. Сарапшылар тобында оқушылар мәтіннің белгілі бір бөлігін ғана жан-жақты талқылайды. Енді олардың осы бөлік бойынша білімі басқалармен салыстырғанда анағұрлым жоғары болғандықтан, олар аталмыш бөлімнің сарапшысы аталады. Осыдан кейін сарапшылар бастапқы топтарына қайта оралып өзгелерді кезекпен өз бөлімдеріне үйретеді.

Қорыта келе, интербелсенді тәсілдерді ойын түрінде ұйымдастырылған сабақтар оқушының зерттеушілік, шығармашылық ізденістерін, қарапайым нәрседен ой тұтатып, қиял әлеміне шомылып, кез-келген нәрсеге өз ұсынысын еркін жеткізе білетін қабілеттерін дамытып, құзіреттіліктерін қалыптастырады. Интербелсенді оқытуды пайдалану өмірлік жағдаяттарды модельдеуді, рольдік ойындарды пайдалануды, мәселені бірлесе шешуді көздейді.

Әдебиеттер:

1. Әлімов А. Интербелсенді әдістерді жоғары оқу орындарында қолдану. Алматы - 2009. -63-64 бб.
2. Қозғамбаева Г.Б. Тарихты оқыту әдістемесі. – Шымкент., - Нұрлы – бейне баспаханасы, - 2008., - 204б.

ÇAĞDAŞ FELAKET, KÜRESEL ISINMA

CONTEMPORARY DISASTER: GLOBAL WARMING

Yrd. Doç. Dr. Selahattin ÇELİK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, selahattincelik@kilis.edu.tr

ÖZET

Fosil yakıt kullanımı, doğal bitki örtüsünün tahribi, sulak ve nemli alanların kurutulması, şehirleşme ve sanayinin gittikçe artması gibi nedenlerle atmosfere salınan sera gazlarının oranı, gün geçtikçe artmaktadır. Bu gazlar dolaylı olarak dünya yüzeyi ve atmosferdeki sıcaklık ortalamalarını yükseltmekte ve buralarda mevcut olan doğal dengeyi bozarak yeryüzünde yaşayan canlılar için ciddi tehditler oluşturmaya başlamıştır. Yeryüzünde uzun yıllar ortalama sıcaklık değerlerinde son yıllarda görülen olağanüstü yükselişlerden dolayı kuraklıklar, mevsim sürelerinde kaymalar, iklim elemanlarında ekstrem değerler, büyük taşkınlar, toprak erozyonları, heyelan ve yangınlar gibi felaketlerin sayısında artışlar kaydedilmiştir. Bütün bu olumsuzlukların ana sebebi olarak "küresel ısınma" gösterilmektedir. Tamamı birbirine yakın birçok tanımı yapılan küresel ısınma, "doğal ve beşeri olayların oluşturduğu sera etkisinden dolayı, yeryüzünde ve atmosferin alt katmanlarında belirlenen sıcaklık artışı" olarak tanımlanabilir. Hızlı nüfus artışı sonucu giderek artan tüketiciliğe paralel bir ivme kazanan sanayi faaliyetleri sonucu atmosfere salınan sera gazları, bu küresel tehlikenin kontrol edilebilir bir sebebi olarak büyük dikkat çekmektedir. Bu konuda ciddi önlemler alınmazsa yakın gelecekte küresel bir felaketin kaçınılmaz olacağını tahmin etmek zor değildir. İklim elemanlarının başında gelen sıcaklık, canlıların yaşamında doğrudan etkili olan etmenlerden biridir. Yerel ve küresel anlamda iklimi etkileyen en önemli unsur da hiç şüphesiz sıcaklık değerleridir. Sıcaklık değerlerinin zaman zaman yükselip azalması, dünya tarihinde sıcak ve nemli dönem, ılıman dönem, kurak dönem, buzul dönemi gibi adlarla nitelendirilen birçok iklim değişikliklerine yol açmıştır. Dünyayı çepeçevre kuşatan atmosfer tabakası, evrende canlıların yaşadığı tek gezegen olarak bilinen dünyadaki canlı yaşamını uzaydaki meteor yağmurundan koruduğu gibi, güneşten gelen zararlı ışınları da süzerek onlara tam bir koruyuculuk görevi üstlenmektedir. Ayrıca canlı yaşamı için gerekli olan çeşitli gazları ideal bir oranda barındırıp, dünyanın aşırı derecede ısınmasını ve soğumasını önleyerek rahat bir yaşam ortamı sağlamaktadır. İnsanlık tarihinin son bir iki yüzyılına kadar olan uzun dönemi boyunca bu doğal denge önemli bir engelle karşılaşmadan varlığını devam ettirmiştir. Ancak artan nüfusun sonu gelmez istek ve ihtiraslarına hizmet eden, bilim ve teknolojinin ivme kazandırdığı sanayi faaliyetlerinin, beraberinde getirdiği ve gün geçtikçe artan kirlilik etkisi bu dengeyi sarsmaya başladı. Rahat yaşama yollarını aramakta sınır tanımayan insanoğlu, teknolojik gelişmelerin doğurduğu dev üretim ve hizmet araçlarının doğal dengeyi bozucu etkilerini gidermede yeterli çabayı gösteremedi. Böylece küresel ısınma ve bunun sonucu olarak yaşamına yönelik olan büyük bir tehditle karşı karşıya kaldı. Bu çalışmada, iklimin değişikliklerine yol açan sıcaklığın çıkış sebepleri ve yol açtığı küresel ısınmanın, canlıların yaşamı üzerindeki olumsuz etkileri üzerinde durulacaktır. Özellikle son zamanlarda halk arasında da sık sık konuşulan mevsim, hava, yağış ve çevre değişikliklerinin bilimsel sebepleri ve sonuçları açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmada, yaşanabilir bir dünyanın korunması ve devamı için kitleleri bilinçlendirerek duyarlılığın oluşmasına az da olsa katkıda bulunmak temel amaçtır. Konu ile ilgili başlıca yayınlar gözden geçirilerek sonuç değerlendirilmiş ve genelde ortak yargı ve neticelere varılarak benzer önerilerin sunulduğu tespit edilmiştir. Dünyamız son iki yüzyıla kadar küresel ısınma gibi tüm canlıları tehdit eden büyük bir tehditle karşı karşıya kalmamıştı. Bu tehlikenin oluşmasında insan faktörünün etkisi ise hiçbir zaman bu

kadar büyük olmamıştır. İnsanoğlu bir yandan yeryüzünde en rahat bir şekilde yaşamak için doğal ortama müdahale ederken, bir yandan da geleceğini tehlikeye düşürecek kirletici faaliyetlerden daha fazla çıkmaza girmeden uzaklaşmalıdır. Son yıllarda yaşam kalitesini bozan sıkıntıların çıkmasına, kısa sürede sebep olduğu tahribatları onarmanın yollarını aramalıdır.

Anahtar Kelimeler: Küresel ısınma, iklim, insan, doğa, çevre.

ABSTRACT

The proportion of greenhouse gases that is released into the atmosphere is increasing everyday because of the reasons such as use of fossil fuels, the destruction of natural vegetation, drying of wetlands and humid areas, urbanization and the growing proportion of industrial areas. These gases are indirectly raises the average temperature of the earth's surface and the atmosphere there and start creating a serious threat for living creatures on Earth by disrupting the natural balance of the existing ones. Droughts were seen because of the extraordinary rise in average temperatures on earth in recent years, shifts in season's times, the extreme values in climate elements, great floods, soil erosion, increase in the number of disasters such as landslides and fires were recorded. "Global warming" is shown as the main cause of all those negative happenings. All close together many definitions of global warming were made and simply defined as "greenhouse effect due to natural and human events that created the earth, and the temperature increase determined in the lower layers of the atmosphere," As a result of rapid population growth and increasing consumerism with a parallel accelerated industrial activity abundance, greenhouse gases released into the atmosphere have attracted great attention as a controllable cause of this global danger. If serious measures in this regard are not taken it is not difficult to predict imminent global catastrophe in the near future As at the top of the climatic elements, temperature is one of the factors which affect the lives of the living beings directly. The most important factor affecting the climate at the local and global scale is undoubtedly temperature. From time to time rise and fall of temperature values has led to many climatic changes characterized by names such as glacial period, hot and humid periods in world history, temperate periods, the dry season. As the only planet inhabited by creatures in the known universe, world atmosphere layer surrounds the earth protects life on the world from the meteor shower in space, harmful rays from the sun and undertakes a full guardianship duties. In addition, the atmosphere contains various gases necessary for life in an ideal ratio, which provides the world from extremely warming and cooling so as to ensure a comfortable living environment. During the long period of human history, this natural balance until the last two centuries has maintained its existence without any significant hindrance. However, that balance has been spoilt by increasing pollution effect brought by the industrial operations and proceedings of science and technology which have been serving to the endless desires of steadily growing human population. Rampant human beings in search of making life more comfortable with technology could not show the ample performance to help the nature to renew itself from the harmful effects. As a result, global warming remained as a major threat faces towards the life In this study, the temperatures that lead to climate change caused by global warming will be focused on by adverse effects on living beings. Especially recently as often spoken among the people, the weather, rainfall and changes in the environment will be explained by the scientific causes and consequences. In the study, the main objectives are the preservation of a livable world with more awareness and enlighten the masses to awaken sensitivity at least. In the study, results were evaluated by reviewing major publications on the subject and generally it has been determined that similar results were issued. Our world has not ever

been left facing such a huge threat like global warming that threatens all the living beings until the last two centuries. The effect of the human factor has never been so great on the developing of a danger like this. Before it has been too late, human beings should stop implementing more contaminating activities that endangers the future just for seeking a better comfortable life in the world. People should look for the ways to repair the damage that causes impair quality of life in nature and emergence of distress.

Keywords: Global warming, climate, people, nature, the environment

MUHASEBE DERSİ ALAN LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN MUHASEBE ETİĞİ ALGISI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA: MARDİN İİBF ÖRNEĞİ

A RESEARCH ON ACCOUNTING ETHICS PERCEPTION OF UNDERGRADUATE STUDENTS THOSE TAKING ACCOUNTING COURSE

Yrd.Doç.Dr. Osman Nuri ŞAHİN
Mardin Artuklu Üniversitesi, osmannurisahin@yahoo.com

ÖZET

Muhasebe skandalları ile birlikte muhasebe alanında etik kavramı yeniden sorgulanmaya başlamıştır. Mesleki eğitim meslek hayatının ilk ve en önemli basamağıdır. Eğitim aşamasında muhasebede etik konusunun nasıl algılandığının ele alınması eğitimin etik çerçevesinde şekillendirilmesine fayda sağlayacaktır. Bu çalışmanın amacı muhasebe dersi alan lisans öğrencilerinin muhasebe etiğini nasıl algılandıklarının tespit edilmesidir. Çalışmada veriler anket yöntemi işe toplanmıştır. Çalışma evrenini Mardin Artuklu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören İşletme ve İktisat bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Toplanan veriler SPSS 22.0 MacOSX ile analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe, Etik, Lisans Öğrencileri, Eğitim

ABSTRACT

Accounting has important place in economic life. This development is possible with development in accounting education which is the first step of accounting science. The effective introduction of accounting field and and giving the necessary education will open the way of raising more equipped accountants with avoiding the negative attitudes. In this way it will be possible to raise accounting professionals those have requirements of era and can keep up with developments. It will be useful to study accounting education in this way. This study aimed to analyze the relationship between demographic variables and attitudes towards accounting course. To this end a survey applied to accounting students in Mardin Artuklu University, Economics and Administrative Sciences Faculty, Economics and Business Adm. Departments. The datas analyzed with SPSS 22.0 MacOSX.

Keywords: Accounting Course, Attitude, Education

ÜÇÜNCÜ SAYFADA KADIN TEMSİLİ: 2008-2016 ARASINDA TÜRKİYE'DE KADIN CİNAYETLERİ ÜZERİNDEN TOPLUMSAL CİNSİYET OKUMASI

Arş. Gör. Sait GÜLSOY
Araştırmacı Ayça ÖZCİHAN

ÖZET

Kadına yönelik şiddet, ataerkil dünyanın oluşumsal bir eylemi olarak sosyal gerçeklikte farklı formlarda yeniden üretilmekte ya da korunmaktadır. İster korunsun ister yeni şiddet biçimleri olarak yeniden üretilsin kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması ve yeni medyanın imkânları dâhilinde, ülkemiz nezdinde özellikle son on yılda görünür kılınmıştır. Görünür kılınan şiddet aynı zamanda üçüncü sayfa haberleri olarak yaftalayıp değersizleştirilmiştir de. Bu çalışmada 2008-2016 yılları arasında ülkemizde gerçekleşen kadın cinayetleri, yeni medyanın aktivist olma özelliğini taşıyan ve kadın cinayetlerini kataloglayıp arşivleyen anitsayac.com sitesinden faydalanılarak, ülkemizdeki kadın cinayetlerinin betimsel bir analizi yapılmaya çalışılacaktır. Her bir cinayet coğrafi bölge, zaman, mekân, fail, koruma talebi ve saldırı şekli ana başlıkları altında yer alan alt başlıklarla farklılaşacak şekilde kodlanıp analiz edilecektir. Analizler sonucunda, toplumsal cinsiyet 'organizmasının' kadın cinayetlerini sadece üretmekle kalmayıp aynı zamanda meşrulaştırdığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, şiddet, toplumsal cinsiyet, cinayet, haberler.

ზოგიერთი თურქული ნასესხობა ტაოურ დიალექტში

TAO LEHÇESİNE GEÇEN BAZI TÜRKÇE KELİMELER

Yrd. Doç. Dr. Vardo CHOKHARADZE
Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi
ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
უფროსი მასწავლებელი: ვარდო ჩოხარაძე

ზოგიერთი თურქული ნასესხობა ტაოურ დიალექტში

თეზისი

პარხალი დიდი ხანია თურქეთის რესპუბლიკის შემადგენლობაშია და განიცდის თურქული ენის ძლიერ გავლენას. მხედველობაში მაქვს ცხადია ელიასხევი და ზოგიერთი მახლობელი სოფელი, თორემ სხვაგან ქართული კარგა ხანია აღარ ახსოვთ. მხედველობაში მაქვს ცხადია ელიასხევი და ზოგიერთი მახლობელი სოფელი, თორემ სხვაგან ქართული კარგა ხანია აღარ ახსოვთ.

საგანგებოდ უნდა შევნიშნოთ ისიც, რომ პარხალი, განსხვავებით თურქეთის საქართველოს სხვა ქართულ ენოვანი ხეობებისგან, XIX საუკუნეში არ ყოფილა რუსეთის შემადგენლობაში. შესაბამისად ოსმალეთის ექსპანსიის შემდეგ საქრისტიანო საქართველოს რაიმე გავლენაზე ლაპარაკი ზედმეტია. XIX-XX საუკუნის მიჯნაზე ქართველი მოგზაურები მიუთითებენ აქაურთა მეტყველებაში თურქული ელემენტის მოძულებაზე და ქართული ლექსიკის სიღარიბეზე. თუმცა, აქაურთა ღირსება ისაა, რომ დღემდე შეინახეს მშობლიური ენა.

შესაბამისად, თურქული ელემენტის შესწავლა ტაოურ დიალექტში ქართული ენათმეცნიერების მნიშვნელოვანი პრობლემაა და შევეცდები რამდენიმე დამახასიათებელ მოვლენას მივაპყრო ყურადღება და წარმოგიდგინოთ. ამ რეგიონში მოხუცები ქართულად საუბრობენ, ახალგაზრდები კი თურქულად. ტაოურ დიალექტში ძალიან ბევრია შემოსული თურქული ელემენტები. ამ მდგომარეობის შესახებ რამდენიმე მაგალითს წარმოგიდგენთ. მაგ:

თურქჩა - (Türkçe) - ,,თურქული (ენა)“, ,,თურქულად“. ,,თორუნებმა იციან აბა არ იციან? თურქჩაც იციან და გურჯიჯაც“;

ყალე - (kale) - ,,ციხე“, ,,უსტამისის ყალე თამარა დედოფალმა გააკეთა“.

ÖZET

Parkhali yerleşim birimi uzun yıllardır Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları dahilinde olup Türk dilinin güçlü etkisi altındadır. Bu bildiri metninde bugün Türkiye sınırları içerisinde kalan Çoruh vadisi çevresinde bulunan bu yerleşim biriminde Eliaskhevi ve Eliaskhevi'ye yakın bazı köylerden bahsedilmektedir. Zira, uzun bir süredir diğer yerleşim alanlarında Gürcüce'nin etkisinden söz

etmek mümkün değildir. Özellikle belirtmemiz gerekiyor ki, Türkiyede bulunan Gürcü dilinin yaşadığı diğer bölgelerden farklı olarak Parkhali, XIX. yüzyılda Rusya İmparatorluğu sınırları içerisinde değildi. Dolayısıyla, Osmanlı İmparatorluğu'nun büyümesi ve gelişmesi sonrasında bölgeye hakim olmasıyla birlikte, Hristiyanlık dinine mensup Gürcistan'ın bölgede herhangi bir etkisi söz konusu değildir. XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın eşiğinde Gürcü gezginler bu bölge halkının konuşma dilinde, Türkçe kelimelerin kullanılmasının fazla olmasından rahatsız olmakta ve Gürcü sözcüklerin zayıflığını belirtmektedirler. Fakat, bahsi geçen bölgenin yöre halkının onurunu, bu güne kadar muhafaza eden unsur onların ana dilidir. Dolayısıyla, Tao Lehçesindeki Türkçe kelimelerin öğrenilmesi Gürcü dil bilimleri için önemli bir sorundur. Bugün bu bölgede, yaşlı nüfus Gürcüce konuşmakta genç nüfus ise Türkçe konuşmaktadır. Tao Lehçesinin içerisinde çok sayıda Türkçe kelimeler mevcuttur. Bu hususi duruma ait birkaç örnek vermek istiyorum. Örneğin: Türkçe: "Türk Dili", "Türkçe". "Torunebma itsian aba ar itsian? Türkçats itsian da Gürcücets" (Torunlar biliyorlar mı, bilmiyorlar mı? Türkçe de biliyorlar Gürcüce de)". Kale- "Kale" , Ustamisis kale Tamara Dedopalma Gaaket" (Ustamis kalesini Kraliçe Tamara inşâ etti").

Anahtar Kelimeler: Tao Lehçesi, Gürcü Dili, Parkhali

ҚАЗАҚ ТІЛІН ЕКІНШІ ТІЛ РЕТІНДЕ ОҚЫТУДА ҚОЛДАНЫЛАТЫН КӨРНЕКІЛІК ТҮРЛЕРІ

А.Н.НҰРҒОЖА
3-курс студенті, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
ayaulym.nurgozha@mail.ru
Ж.Н.СҰЛЕЙМЕНОВА
профессор, пед.ғ.д., Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
zharkyn123@mail.ru

Түйіндеме
Қазақ тілін екінші тіл ретінде оқытылатын мектептердегі қазақ тілін оқыту әдістемесі және оның тиімді жолдарын қарастыра отырып, көрнекілікті дұрыс пайдалану, заман талабына сай жаңа технологияларды сабақ барысында қолдану және қазақ тіліне деген қызығушылықтарын арттыру жолдарын қарастыру. Көрнекілік әдісінің сабақ барысында қолданылуын және тиімділігін арттыру, қазақ тілін үйретуде жаңа технологияларды қолдану. Көрнекіліктерді интерактивті тақтаны пайдалану арқылы қолдану және оның тиімділіктері арттыру оқушы үшін қаншалықты тиімді екенін ұғына отырып, оқушының қабілеттілігін арттыру, қабылдау дағдысын қалыптастыру.

Кіріспе
Қазақ тілін екінші тіл ретінде оқытылатын мектептердегі қазақ тілі пәні мұғалімдерінің мақсаты – оқушылардың сөйлеу дағдысын дамыту, қарым – қатынас біліктілігін қалыптастыру, мемлекеттік тілді меңгеріп, сөйлеуіне жағдай тудыру. Бұл орайда «Қазіргі заманда жастарға ақпараттық технологиямен байланысты әлемдік стандартқа сай жаңа білім беру өте қажет» деп, ел Президенті атап көрсеткендей, электронды оқыту әдіс – тәсілдерін мектеп өміріне енгізу – жаңа білім берудің бірден – бір шарты. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің жай-күйіне шолу және мәдениеттаным бағытында оқыту Қазақстан Республикасының Білім туралы Заңында: «Білім беру жүйесінің басты міндеті – ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтар, ғылым және практика жетістіктері негізінде жеке адамды қалыптастыруға дамытуға және кәсіби шыңдауға бағытталған білім алу үшін қажетті жағдайлар жасау» - дей отырып, басым міндеттердің бірі ретінде «жеке адамның шығармашылық, рухани және дене мүмкіндіктерін дамыту, адамгершілік пен салауатты өмір салтының берік негіздерін қалыптастыру, жеке басының дамуы үшін жағдай жасау арқылы интелектін байыту» - деп көрсеткен.

Қазақ тілін оқыту әдістемесі- өзіндік зерттейтін нысаны, мазмұны, зерттеу әдістері мен тәсілдері бар өз алдына дербес ғылым. Қазақ тілін оқыту әдістемесінің зерттейтіні оның оқыту жолдары мен жағдайлары туралы заңдылықтар. Бұл заңдылықтар педагогика, психология және лингвистика ғылымдарының негізінде жинақталған практикалық тәжірибе мен бұрыннан қалыптасқан теориялық қағидалардан, тұжырымдардан шығарылады. Оқыту технологиясы – бұл, бір жағынан, оқу – ақпаратын дайындау, өңдеу, әдіс - тәсілдерінің жиынтығы, екінші жағынан, ұстаздың шәкіртіне оқыту үрдісінде қажетті технологиялық және ақпараттандыру құралдарын пайдалана отырып ықпал ету тәсілдері. Оқытудың мазмұны мен оқыту әдістері өзара тығыз байланыста болу керек. Профессор Ә.Исабаев:

"Қазақ тілінен білім беру әдістері сан алуан. Осы әдістерді әдістемеде жіктеп көрсетудің мәні зор. Жіктеп көрсетуде, біріншіден, оқушыға берілетін білімнің сапасы артады, екіншіден, оқушымен жүргізілетін жұмыстың дәлдігі нығаяды, үшіншіден, мұғалімнің атқаратын жұмысы жеңілдейді... Оқушылар тілді практикалық-теориялық және теориялық-практикалық жағынан меңгереді. Қазақ тілінен білім беру әдістерін топтастыру әдістемесінің соңғы жетістіктеріне негізделеді", - дейді.

Нұржанова Ж. өзінің «Қазақ тілін тиімді оқыту жолдары» атты әдістемелік құралында оқыту әдістерін бес түрге жіктейді:

1. Түсіндіру әдісі. Бұл әдіске ауызша баяндау - түсіндіру, әңгіме, сұрақ-жауап, лекция түрлері жатады.
2. Кітаппен жұмыс істеу әдісі: Мұғалімнің түсіндіргенін кітаптан қарау - анықтама, түсініктер, жоспар, конспект, тезис, газет, журнал, сөздікпен, т.б. жұмыстар.
3. Көрнекілік әдіс, экскурсия, кесте, сурет, схема, карточка пайдалану т.б.
4. Техникалық құралмен жұмыс істеу әдісінің бірі - демонстрациялық әдіс: экран бейнесі арқылы диафильм, кино, фрагмент, т.б, техникалық құралмен жұмыс істеу әдісінің тағы бір түрі: кодоскоп, эпидоскоп, компьютермен жұмыс, т.б.
5. Жаттығу әдісі, ауызша, жазбаша және суретпен жұмыс, тақтамен жұмыс, өз бетінше жұмыс, қайталау, пысықтау кезінде ұлттық ойын элеметтерін пайдалану жұмысы.

Ұлт мектептеріндегі қазақ тілінің ролі, қазақ тілі сабағына қойылатын талаптар, сабақтың құрылысы, орфоэпияға, ауызша сөйлеуге, жазуға үйрету, лексика және грамматика, қазақ тілінен сыныптан тыс жұмыстар т.с.с. бөлімдерді қамтиды.

Қазақ тілі әдістемесі пәні, оның міндеттері, мақсаттары, қазақ тілін басқа ұлттарға оқыту әдістері, сабақтың құрылысы мен түрлері жүйелі, анық, нақты түрде берілген. Сонымен қатар мұнда тілдік материалды ғылыми принцип негізінде таңдау және сұрыптауда: 1) сөздердің қолдану жиілігі; 2) сөздердің жеңіл-қиындығы; 3) сөздердің синонимдік қасиеті; 4) сөздердің тақырып қажеттігіне сәйкестігі: 5) екі тілге ортақ сөздерді санатқа кіргізбеу; 6) сөздердің сөзжасамдық қабілеті; 7) сөздің тілдің дыбыстық ерекшелігін қамтуы; 8) сөздің оқушының психологиялық ерекшелігіне сәйкестігі; 9) сөздің оқулықта қайталану жиілігі қасиеттеріне ерекше көңіл бөлінуі қажет.

Көрнекілік әдісі. Тілдің грамматикалық құрылысын, оның жекелеген категорияларын оқушыларға жан-жақты түсіндіруде, тақырыптық, талапқа сай жасалған көрнекі құралдарды пайдаланудың үлкен маңызы бар. Қазақ тіліндегі берілген тақырып бойынша жаңа сабақты түсіндіру, өткен материалды қайталау, не бекіту, жаттығу жаздыру кезінде пайдаланылған көрнекілік әрбір сабақтың әсерлігін және мазмұнын арттырып, оқушыға білімді қызықты, жалықтырмай игеруге себебін тигізеді. Білімді игерту үстінде оқушының ақыл-ойын дамытуда, ғылыми білімді игеруде, деректерді еске сақтауда көрнекілікті әрбір сабақ үстінде пайдалану қажет. Мысалы, қазақ тілінен қай сыныпқа арналған оқулықтарында салыстырмалы түрдегі таблицаларға, таблицаның басқа да түрлеріне кең орын берілген. Қазақ тілінің фонетика, морфология, синтаксис, пунктуация бөлімдері бойынша ғалым-методистер құрастырған таблицаларды мұғалімдер сабақ процесінде қолданып жүр. Мысалы: Қ.Тұрғанов "Тіл дыбыстары" жайлы, Б.Кәтенбаеваның "Сөз құрамы", Б.Құлмағамбетованың "Жай сөйлем синтаксисі", Х.Арғыновтың "Құрмалас сөйлем

синтаксисіндегі" көрнекі құрал, т.б. таблица, схемалар арқылы оқулықтағы ережелерді, анықтаманы оқушылар өздігінен салыстырып байытуда. Кейде оқушылардың қабылдау ерекшеліктеріне сәйкес келетін жылжымалы таблица және түсіндірме таблица, перфокарта пайдалану жақсы нәтиже береді. Бұлар кейбір жазылуы қиын сөздер, сөз тудыру, түрлендіру, қиын әріптер, буын құрау, т.б, жағдайда қолданылады. Орыстың ұлы педагогі К.Д.Ушинский: "Бала табиғаты үнемі көрнекілікті талап етіп отырады", - дей келе, күнбе-күн көрнекілікпен жұмыс істеудің жақсы нәтиже беретінін айтады. Қазақ халқының тұңғыш ағартушысы Ы.Алтынсарин: "...шәкірттердің барлық сезім мүшелерінің - көз, қол, есіту қабілетін, тілді, зейінді дағдыландыру баланың барлық қабілетін көрнекілік арқылы, жаттықтыру арқылы жұмыс істеу" керектігі жайында әдістемелік нұсқау бердіКөрнекіліктің түрлері көп. Оны сабақтың мазмұнына қарай, мұғалім басшылығымен жүзеге асырылып отырады. Қазақ тілі сабағында көбірек қолданылатын көрнекіліктер: схемалар, кестелер, картина, табиғат суреттері, техникалық құралдар, т.б.

Қазақ тіліне арналған кестелер: фонетикалық, орфографиялық, пунктуациялық, лексикалық кестелер. Кестелер бір тақырыпқа арналған, не жинақтау түрінде болуы мүмкін. Көрнекіліктерді интерактивті тақтаны пайдалану арқылы қолдануға да болады. Бұл өте тиімді әрі қолайлы тәсіл.Сонымен қатар, оқуда интерактивті тақтаны пайдалану арқылы оқушылардың білімін, сабаққа деген қызығушылығын арттыруға болады. Интерактивті тақтамен орындалатын жаттығулар оқушылардың білімді меңгеруін жеңілдетеді, деректерді есте сақтауға ықпал жасайды.Оқушылардың көпшілігі естігенінің 5% және көргенін 20 % есте сақтайтыны белгілі. Аудио – және видеоақпаратты бір мезгілде қолдану есте сақтауды 40-50 % дейін арттырады.

Интерактивті тақтада орындалатын тапсырмалар бір мақсатқа бағытталған, өзара байланысты әрекеттердің тұтастығын көрсетеді. Ол әрекеттер тілдік және ой операциясының күрделенуіне байланысты болады. Оқу тапсырмаларының негізінен, жазба түрде орындалуын қажет ететін логикалық тілдік жаттығулардың арқалайтын «жүгі» салмақты, өйткені бұл жаттығулар арқылы оқушы қазақ тілі тақырыптарын грамматикалық ерекшелігін танудың нық әрі сенімді баспалдағын қалайды және оқушы үшін маңызды болып табылатын жазу, орфография ережелерін меңгереді.

Интерактивті тақта:

1.Оқушыларға жаңа материалды (иллюстрациялар, фотографиялар, бейнелік, дидактикалық материалдар) көрнекі түрде көрсету құралы болатын болса, екінші жағынан материалды дайындауды және оны қолдану процесінде жеңілдетеді. Алдын ала жүргізілген тәжірибелі презентацияларды пайдалану балалардың оқуға деген ынталығын арттырып, сабақтың қызғылықты өтуін қамтамасыз етіп, оған дайындалу мерзімін ең бастысы мұғалімнің уақытын қысқартады.

2.Компьютерлік сауатты болуды талап етеді. Өйткені сабаққа қажетті оқу материалдарын алдын ала мұғалімнің өзі дайындап қояды.

3.Интернет желісінен ақпарат іздеп, оны жүктеп алу жұмыстарын жасауды үйренеді.

4.CD, DVD және электронды оқулықтарды пайдалана білуінің арқасында, мұғалім жан-жақты біліммен қаруланады. Білімін шыңдайды, шығармашылығы артады. Ақпараттық технологияны еркін меңгереді, бәсекеге қабілетті оқушы тәрбиелейді.

Білім берудің кез-келген саласында электрондық оқулықтарды пайдалану оқушылардың өз бетінше жұмысын және олардың жоғары танымдық белсенділігін арттырып қана қоймай, логикалық ойлау жүйесін қалыптастыруға, шығармашылықпен еңбек етуіне жағдай жасайды. Сапалы электронды оқулық қашықтықтан оқытуға, тіл үйренушінің өздігінен оқып үйренуіне мүмкіндік береді.

Қазақ тілінің қоғамдық қызметін кеңейтіп, оның маңызын, қажеттілігін табиғи түрде арттыру, жан-жақты дамытудың бірден-бір жолы – тілді үйретудің сапасына қатаң талап қою, тіл үйренушілердің өздігінен білім алуын ұйымдастырумен бірге оның нәтижелеріне тұрақты бақылау жасау. Бақылау жасау – адамның өзінің алдына қойған мақсатына қарай жүзеге асырылатын әрекетінің дұрыстығын қадағалау, тексеру. Компьютер тіл үйренушінің жауабын бағалайды, келесі кезекте қандай материал ұсынылуы қажет екенін анықтайды. Оқу үдерісінде компьютер оқытушы, электронды интерактивті тренажер, эксперт, іс-әрекет серіктесі, құралы, үйретуші, тексеруші, бағалаушы қызметтерін атқарады.

Қазақ тілін оқытуда қолданылатын бақылау, бағалау тапсырмаларын, аралық, қорытынды сынақтарды компьютерлік жолмен автоматтандыру кезінде тексеруге кететін уақыт мөлшерін бірнеше есеге үнемдеуге, бақылау мен тексеруде объективтілікке қол жеткізіледі. Компьютердің мультимедиалық ерекшелігі тест тапсырмаларын алуан түрлі етіп, сөйлесу әрекетінің барлық түрін қамти отырып, қатысым әрекетіне негіздей құруға мүмкіндік береді. Қазақ тілін ғаламтор арқылы оқыту жүйесінде қолданылып жүрген онлайн-тестілеу жүйесінің диагностикалық мақсаты – бақылау, тексеру, бағалау, статистикалық мәліметтерді талдау, қорытынды жасау арқылы тіл үйрету үдерісінің нәтижесін, тіл үйренушінің қатысымдық құзіреттілігінің деңгейін анықтау болып табылады, ол өз кезегінде кемшіліктер мен жетістіктердің себептерін айқындауға, тіл үйрету үдерісінің әрі қарай даму болжамдарын жасауға ықпал етеді. Сабақтың тиімді жағының бірі – ол заман талабына сай сабақты электронды оқу құралдарын, интерактивті тақтаны пайдалана отырып жүргізу.

Қорытынды

Қазақ тілін оқыту әдістемесі - оның мазмұны мен принциптері, әдістері мен тәсілдері туралы және мектепте қазақ тілінен оқушыларға берілетін білім, дағды, білік мөлшерін белгілеп, оны игерудің жолдары, шарттары туралы ғылым. Қазақ тілін оқытудың тиімді де ыңғайлы жүйесі мен құрылымын қалыптастыру әрбір мұғалімнің шеберлігі мен шығармашылығына байланысты. Тілді оқытудың негізгі мақсаты – тілді шынайы да толыққанды қарым-қатынас құралы ретінде үйрету. Әрбір тіл үйрену сабағы мәдениеттер тоғысуы, мәдениетаралық қарым-қатынас тәжірибесі, себебі әрбір сөз сол елдің өмірі мен мәдениетін, қоғамдық ой-пікірін, өзіндік ерекшеліктерін көрсетеді. Демек өзге ұлт өкілдеріне қазақ тілін үйрету, тіл үйренушілердің қазақ тілін оқып, жазу және мұғалімнен, оқулықтан алған білімдері қазақ елі жайлы жарнама емес, керісінше қазақ халқының көзімен қарау қабілетін дамыту негізі болып табылады. Ол қазақ тілін үйрету сабақтарында елтанымдық мәліметтерді енгізе отырып жүргізгенде жүзеге асады. Қазақ тілін оқыту әдістемесі ғылымында көптеген әдіскер-ғалымдардың еңбектерінде танымдық мәліметтер бағытында оқыту әдістемесі арнайы зерттеу нысаны болған жоқ. Біздің мақсатымыз қазақ тілін тіл үйренушіге ауызекі қатысым құралы ретінде ғана үйретіп қоймай, тіл үйренушіге үйренім жатқан тілдің ұлттық реалилерін таныта отырып, сол тілде еркін ойын жеткізе алатын, пікірталасқа түсе алатын, танымы кең тұлға ретінде қалыптастыру.

Қазақ тілін оқытудың тиімді тәсілдерінің бірі – көрнекілік, интерактивті тақталар мен жаңа технологияларды қолдану десек, олардың бала жадын жаттықтыруға тигізер септігі мол екендігін көруге болады. Қазақ тілін оқытудың озық технологиясын меңгеру – үлкен істің бастамасы. Қазір білім саласында оқытудың жаңа технологиясы кеңінен қолданылуда.Көрнекілік әдісін қолдануда көрнекіліктерді интерактивті тақта арқылы көрсету оқушылар үшін де, ұстаздар үшін де өте ұтымды әрі тиімді болып табылады. Ұстаздың өз шәкірттерінің қазақ тілін дұрыс меңгеріп шығуы үшін жасаған барлық әдіс-тәсілдері тиімді. Заман талабына сай білім беру жан-жақтылықпен қатар әдіскерлік шеберлікті талап ететіні сөзсіз. Сондықтан, қазақ тілін дамытуда өз үлесімізді қосайық.
Ұстаздың қоғам өмірінде алатын орны мен олар атқарып отырған міндеттердің айрықша маңыздылығын Елбасымыз Н.Назарбаев «Мұғалімдер – қоғамның ең білімді, ең отаншыл, ең сенімпаз бөлігі болып табылады» деп атап көрсетті. Әр мұғалім күнделікті сабақта өз ісін зерттеп, жаңашыл әдіс – тәсілдермен оқушының білім сапасын арттыруы керек. Соның бірі – ақпараттық технология. Ақпараттық технология – ақпараттарды жинау, сақтау және өңдеу үшін бір технологиялық тізбекте біріктірілген әдістер мен өндірістік және бағдарламалық – технологиялық құралдардың жиынтығы. Қазіргі оқу жүйесінде жанды-жансыз табиғат объектілерін байыппен байқаудың, сурет, өрнек, көркемөнер туындыларын, график. материалдарды заттай пайдаланудың мәні зор. Қазіргі дәуірде ғылым, техника, көркемөнер салаларында мол дамыған шынайы деректерді, т.б. едәуір күрделі бейнелеу мүмкіндіктерін пайдалану үшін түрлі кабинет, арнайы жұмыс орындары ұйымдастырылды. Осыған орай оқу барысында көрнекі құралдар қолданылады.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1.Ы.Алтынсарин."Таза бұлақ". Алматы: Жазушы, 1988 ж., 156 б.
2.Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы және оны жүзеге асыру жөніндегі негізгі құжаттар. Астана, 2000.
3.Б.Кәтенбаева. Грамматикалық таблицалар. А.: Мектеп, 1979 ж.
4. Қадашева Қ. Жаңаша жаңғыртып оқытудың ғылыми әдістемелік негіздері: өзгетілді дәрісханалардағы қазақ тілі: Пед. ғыл. док. дисс. – Алматы, 2001. – 301 б
5. Исабаев У. Қазақ тілін оқытудың дидактикалық негіздері. -Алматы, 1999.
6. Нұржанова Ж. «Қазақ тілін тиімді оқыту жолдары» әдістемелік құрал

MUHASEBE EĞİTİMİNDE STRATEJİK YOL HARİTASININ BELİRLENMESİNDE MALİYET VE YÖNETİM MUHASEBESİ BEKLENTİLERİN ÖLÇÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİNE İLİŞKİN AMPİRİK BİR ÇALIŞMA

Doç. Dr. Orhan ELMACI
Dumlupınar Üniversitesi, oelmacı@dumlupinar.edu.tr
Arş. Gör. Dr. Kadir TUTKAVUL
Dumlupınar Üniversitesi, kadirtutkavul@hotmail.com

ÖZET
Serbest piyasa ekonomi modeli, yenilikçi ve rekabetçi motifler ile ülkelerin gelişmesinde sürükleyici bir işlev üstlenmiş, teori- model-uygulama ve yorum aşamalarında bir dairesel permütasyon içinde kararlı bir birliktelikte kristalleşerek, ürün odaklıdan bilgi odaklıya evrilmiştir. Bu süreç; izleme, teşhis etme, önlem alma ve programlamaya ilişkin bilgilerin kaynağı olan muhasebenin dolayısıyla eşitlik, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve sorumluluk genetik kodlarının pozitif yönde gelişmesine de öncülük etmiştir. Bu gelişim süreci, kurumsallığın ve kurumsal yönetim anlayışının somutlaşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda muhasebe, ülkelerin hem yerel hem de küresel bazda vizyonlarını belirlemede, geleceklerinin inşasında stratejik bir yere sahip olmuş ve olmaya devam etmektedir. Muhasebe; asimetrik düzlemde, kurumsal yönetimin genetik kodlarını etkin, etkili, doğru bir biçimde üretiminde ve toplumsal aydınlatma işlevini yeterince yerine getirmede zorlanmaktadır. Bu iki temel işlevi yerine getirmesinde muhasebeyi yönlendiren çeşitli faktörler etkili olmakla birlikte en önemli nedeni, eğitimdeki kalite sorunudur. Bu araştırma, Türkiye'deki muhasebe eğitiminin yerelden küreselle evrilme sürecinde, muhasebe eğitimini veren tüm eğitim kurumların ulusal muhasebe eğitiminin stratejik değerler tasarımına bir ön rehber oluşturmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, küresel finansal raporlama kültürünün geliştirilmesinde, kavramsal-kuramsal temelde zenginleştirilmiş ve gerçeğe gitme noktasında diyalektik bir hamleyi ve bağlı değerlendirme argümanlarını ortaya koymayı hedeflemektedir.
Anahtar Kelimeler: Muhasebe Eğitimi, Muhasebe Eğitiminde Strateji, Maliyet Muhasebesi, Yönetim Muhasebesi.

ABSTRACT
Free market economy model has undertaken a riveting function in development of countries with innovative and competitive motives. This model has evolved from product focused to knowledge focused by crystallize in a circular permutation with stable synergy in in step theoy – model – application and comment. This process; the development of accounting which source of information monitoring, diagnostics, measures and programming so it has led to the development of the genetic code of equality, transparency, accountability and responsibility in a positive direction. This development process has caused institutionalism and the embodiment of corporate governance. In this context accounting, in determining the vision of the country both locally and on a global basis, in the construction of the future of countries has been and continues to be a strategic place. Accounting has difficulty in production efficient, effective, correctly of genetic code of corporate governance and in fulfilling enough of social lighting function. There are several factors that govern accounting to fulfill these two basic functions. But the most important factor is the quality issues of education. This study aims to establish a preliminary guide to desing strategic value of national accounting training of all educational instituions that provide accounting training in process of evolution from local to global of accounting education in Turkey. This study also aims dialectical

move which enriched basic conceptual and theoretical to go to the real and present dependent evaluation of the arguments.

Keywords: Accounting Education, Strategy in Accounting Education, Cost Accounting, Management Accounting.

TÜRKİYE'DE LAİKLİK DÜŞÜNCESİNİN GELİŞİMİ

DEVELOPMENT OF SECULARISM IDEA IN TURKEY

Sevil DÜRRÜ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sdurru@hotmail.com

ÖZET
Laiklik; dinsel alanla kamusal alanın birbirinden ayrılması, devletin belli bir dini temsil etmemesi yani devletin tarafsızlığını ifade etmektedir. Laiklik kavramının felsefik olarak temelleri Rönesans, Reform, Hümanizme dayanır. Türkiye'de laiklik gelişimi, II. Mahmut'tan başlayıp cumhuriyet dönemine, cumhuriyet döneminden bu yana da hala varlığını sürdürmektedir. Türkiye'de laiklik anlamında, saltanat ve hilafetin kaldırılması yapılan reformların ilk adımı olup, Şeriye ve Evkaf Vekâletinin de kaldırılması reformların devamı niteliğindedir. 1931 yılında zorunlu din dersleri kabul edilmemiş, 1949 ve 1956 yılında 'seçmeli ders' olarak yer almış ve tekrar 1982 Anayasasında ilk ve ortaöğrenim kurumlarında zorunlu dersler arasına girmiştir. Türkiye'de devlet, din kurumlarını denetimi altına alarak, ibadet ve inançlarla alakalı işlerin Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yürütülmesini sağlamaktadır. 1937 yılında laiklik ilkesinin boy göstermesiyle laikleşme süreci vuku bulmaktadır. Türkiye'nin Fransa'yı örnek almasıyla da 'laik cumhuriyet projesi' söz konusu olmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Laiklik, Din, Devlet, Demokrasi.

ABSTRACT
Secularism expresses separation of the religious area and public area, not representation of state a particular religion, namely its neutrality. Philosophical foundations of the secularism consept based on Renaissance, Reformation, Humanism. The development of secularism in Turkey starts in age of Mahmut the Seond and continues to Republic, since the Republican period still continues its existence. Removals of sultanate and caliphate are first steps of secularism in Turkey and removal of proxy of sharia and foundations is the restf of it. In 1931 compulsory religion classes has not been approved, in 1949 and 1956 religion classes has been approved as "optional classes", and then in 1982 constitution religion classes is approved as compulsory classes in elementary and secondary schools. In Turkey, state has taken control of religious institutions and ensured runnig of stuffs that related worship and religion by Ministry of Religion. In 1937 secularism has shown itself and process of Secularization has occured. "Project of Secular Republic" has been on carpet by Turkey's taking France as a model.
Keywords: Secularism, Religion, State, Democracy.

ÖRGÜTSELADALET ALGISI İLE İŞGÖRENLERİN İŞ PERFORMANSI İLİŞKİSİ : KOBİ'LERDE MAVİ YAKALI VE BEYAZ YAKALI İŞGÖRENLER ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

THE RELATIONSHIP BETWEEN WORK PERFORMANCE OF EMPLOYEES AND PERCEPTION OF ORGANIZATIONAL JUSTICE : A COMPARATIVE STUDY ON BLUE-COLLAR AND WHITE-COLLAR EMPLOYEES IN SMES

Nadire KANTARCIOĞLU
Doktora Öğrencisi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, nadirekantar@hotmail.com

ÖZET
Globalleşmenin keskinleştirdiği rekabet koşulları işletmeleri verimlilik ve performans konusunda arayışlara itmektedir. Artan rekabetle mücadele ve işletmenin varlığını sürdürebilmesinin en önemli yolu bu yönde yeni kalıcı ve etkili stratejiler geliştirmektir. İşletme hedeflerine ulaşmada işgören performansının önemli bir katkısı olduğu bilinmektedir. Alanda yapılan araştırmalar işgören performansının geleneksel etkenlerinin dışında bir çok faktörden etkilendiğini ortaya koymaktadırlar. Bu faktörlerden birisi de işgörenin örgütsel adalet algısıdır. Örgütsel adalet, işgörenlerin, maaş, ödül, yükselme gibi işgören kazanımlarına ilişkin kararlarının adil olup olmadığına yönelik geliştirdikleri algıdır.
Bu çalışmada işgörenin örgütsel adalet algısının iş performansına olan yansıması mavi ve beyaz yakalı personel bağlamında araştırılmaktadır. Bu kapsamda Ankara ilinde faaliyet gösteren sanayi işletmeleri seçilmiştir. Araştırmada seçilen işletmelerin çalışanlarına anket uygulaması yapılarak sonuçlar analiz edilecektir.
Anahtar Kelimeler: Örgütsel adalet, iş performansı.

ABSTRACT
The competitive conditions that globalization has sharpened persuade enterprises to a pursuit related with efficiency and performance. The most important way to struggle with the growing competition and to sustain the existence of the enterprise is to develop new permanent and effective strategies in this direction. It is known that achieving enterprise goals is a significant contribution to employee performance. Surveys conducted in the field show employee performances are influenced by many factors other than the traditional factors. One of these factors is the perception of organizational justice. Organizational justice is the perception that employees have developed related with the fact whether decisions regarding occupational gains such as salary, reward and promotion are fair or not. In this study, the reflection of organizational justice perception of employee on job performance is investigated in the context of blue and white staff. Within this scope, industrial enterprises operating in Ankara province were selected. The survey will be conducted by surveying the employees of the selected enterprises and the results will be analyzed.
Keywords: Organizational justice, work performance.

BORSA İSTANBUL SINAİ ve MALİ ENDEKSLERİNDE YILIN AYI ETKİSİ

THE EFFECT OF THE MONTH OF THE YEAR IN BORSA ISTANBUL INDUSTRIAL AND FINANCIAL INDICES

Yrd. Doç. Dr. Tuncay Turan TURABOĞLU
Mersin Üniversitesi, turaboglu@mersin.edu.tr
Tuğba NUR TOPALOĞLU
İşletme ABD Doktora Programı, Mersin Üniversitesi, nurtugba.91@gmail.com

ÖZET
Etkin piyasa hipotezine göre sermaye piyasalarında; pay senedi fiyatları tüm bilgiyi içermekte, yatırımcılar rasyonel hareket etmekte ve verdikleri yatırım kararları pay senetlerinin doğru fiyatlanmasını sağlamaktadır. Buna göre hipotezde, yatırımcıların farklı davranışlar sergileyerek normalin üzerinde getiri elde edemeyecekleri varsayılmaktadır. Ancak, konu üzerinde yapılan çalışmalar, pay senedi fiyatlarının rasyonel yatırımcı kararlarından etkilenmediğini ve zaman içerisinde farklılaştığını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmada da, yılın belirli aylarında diğer aylara göre nispeten daha fazla getiri elde edilip edilmediğini açıklayan yılın ayı etkisi incelenmiştir. Bu amaçla, Borsa İstanbul Sınai ve Mali Endekslerinin 1991-2015 dönemindeki verileri, güç oranı yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, Borsa İstanbul Sınai Endeksi için yılın 10 ayında, Borsa İstanbul Mali Endeksi için yılın 9 ayında normalin üzerinde getiri elde edildiği ve bu etkinin özellikle Eylül ve Kasım aylarında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Buna göre, ilgili endeksler için Borsa İstanbul'da yılın belirli aylarında anomaliler yaşanmakta, bir diğer deyişle yılın ayı etkisi ortaya çıkmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Borsa İstanbul, Etkin Piyasa Hipotezi, Anomali, Yılın Ayı Etkisi.

ABSTRACT
According with the effective market hypothesis; share prices are all informative, investors rationally act, and their investment decisions ensure the correct price of the shares in capital markets. Thus, in the hypothesis, it is assumed that investors won't be able to obtain returns above normal by exhibiting different behaviors. However, studies on the subject have revealed that the share price isn't affected by rational investor decisions and is different over time. In this study, the effect of the month of the year, which explains whether relatively higher returns are obtained for certain months of the year compared to the other months, is examined. For this, the industrial and financial indices of the Borsa İstanbul have been analyzed by using the power ratio method in 1991-2015 period. As a result of the analysis, it has been determined that for the Borsa Istanbul Industrial Index, the return is above normal in 10 months of the year and this effect is concentrated especially in September and November. Similarly, for the Borsa Istanbul Financial Index, it was seen that the return was above normal in 9 months of the year and this effect was concentrated in September and November. According to this, anomalies are experienced in the Stock Exchange Istanbul for certain indices in a certain year of the year, in other words, the effect of the month of the year is coming up.
Keywords: Borsa İstanbul, Efficient Markets Hypotesis, Anomaly, Month of the Year Effects.

TEKNOLOJİ TABANLI GİRİŞİMCİLERİN AİLELERİNİN EĞİTİMLERİ VE MESLEKLERİNE İLİŞKİN NOTLAR

THE NOTES OVEREDUCATION AND PROFESSIONA OF TECHNOLOGY BASED ENTERPRENEURS

Dr. Mehmet CANSIZ
Hacettepe Üniversitesi, mcansiz@dpt.gov.tr

ÖZET

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş sürecinde sermaye araçlarına bilgi ve insan aklının eklenmesi ile yeni tip girişimcilerin sahip oldukları sosyo-kültürel özellikler değişmeye başlamıştır. Bu süreç özellikle yenilikçi ve teknoloji tabanlı girişimcilerin eğitim düzeylerinin yüksek olmasını beraberinde getirmiştir. Bu değişim sürecinde girişimcilerin sahip oldukları ailelerin özellikleri de değişmiştir. Daha önce sanayici, tüccar ve esnafların çocukları ağırlıklı olarak girişimci olurken teknolojik girişimcilikte bu durumun nasıl geliştiği bu araştırmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın amacı yenilikçi girişimcilerin ailelerinin eğitim düzeyleri ve mesleki dağılımını belirlemek ve bunların yıllar içindeki değişimini göstermektir. Araştırmada kullanılan veriler, daha büyük bir araştırma için 26 teknoparkta 1.112 girişimciye uygulanan anket çalışmasından elde edilmiştir. Teknoloji tabanlı girişimcilerin annelerinin yüzde 27,9'nun üniversite ve lisansüstü eğitime sahip olduğu, yüzde 64,3'ünun ev hanımı olduğu ve yüzde 22,9'unun ise kamuda çalıştığı görülmektedir. Girişimcilerin babalarının ise yüzde 43,6'sı üniversite ve daha üstü eğitime sahip olduğu kamu çalışanı olma oranının yüzde 44,3 olduğu ve girişimci olanların oranının yüzde 15,4 olduğu görülmektedir. Sonuçta teknoloji tabanlı girişimciliğin üniversite ve lisansüstü eğitime dayanması ve memur ailelerinin çocuklarının eğitimine önem vermesi, son yıllarda kamunun tüm üniversite mezunlarına iş olanağı sağlayamaması, buna karşılık kamu tarafından önemli düzeyde girişimcilik destekleri sağlaması gibi hususlar memur ailelerden teknoloji tabanlı girişimcilerin çıkma oranını artırmış olabilir. Bu konunun derinlemesine anlaşılabilmesi için birçok araştırmaya ihtiyaç vardır; örneğin nitel çalışmalarla memur ailelerin girişimciliğe bakış açılarına yönelik bir araştırma yapılması katkı verici olabilir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Aile, Meslek, Eğitim

ABSTRACT

In the process of transition from the industrial society to the information society, the socio-cultural characteristics of new entrepreneurs have begun to change with the addition of information and human mind to capital instruments. This process has brought particularly high levels of education of innovative and technology-based entrepreneurs. In this process of change, the characteristics of the families of the entrepreneurs have also changed. The way in which technological entrepreneurship has developed in the past, when the children of industrialists, merchants and tradesmen are predominantly entrepreneurs, constitute the subject of this research. The purpose of this study is to determine the level of education and occupation of the families of innovative entrepreneurs and to show their change over the years. The data used in the research were obtained from a questionnaire survey of 1.112 entrepreneurs in 26 technoparks for a larger study. 27,9 percent of the mothers of the entrepreneurs have university and graduate education, 64,3 percent are housewives and 22,9 percent are working in the public sector. 43,6 percent of the fathers of the entrepreneurs have 44,3 percent of the public employees who have university and higher education, and 15,4 percent of the entrepreneurs. As a result, the fact that technology-based entrepreneurship is based on university and post-graduate education and civil servant families put great emphasis on the education of their

children; and the fact that the public sector has not been able to provide job opportunities for all university graduates in recent years while the public sector has provided considerable entrepreneurship support, may have led to the increased rate of technology-based entrepreneurship. There is a need for successive research in order to understand this topic in depth; for example, qualitative studies may contribute to the investigation of the entrepreneurship perspective of civil servants.

Keywords: Entrepreneurship, Family, Occupation, Education

TÜKETİCİ HAKLARINA YÖNELİK TARİHTE YAPILAN İLK KANUN: "KANUNNAME-İ İHTİSAB-I BURSA"

THE FIRST LAW ON CONSUMER RIGHTS: "THE LAW OF THE MUNICIPALITY OF BURSA"

Yrd. Doç. Dr. Recep Özdemir
Adıyaman Üniversitesi, celoglu23@gmail.com

ÖZET

İslam dininin temel ilkelerini Türk örf ve adetleriyle birleştiren ahiliğin üreticiyi korumaya yönelik faaliyetleri yüz yıllarca devam etmiştir. Osmanlılar döneminde ahiliğin belirlediği ve ticari hayatta uyguladığı standartlar padişah fermanıyla hukuk normu haline getirilmiştir. "Kanunname-i İhtisab-ı Bursa" ismiyle 1502 yılında yayınlanan ferman tarihte yapılan ilk tüketici kanunu olma özelliği taşımaktadır. Kanunname-i İhtisab-ı Bursa (Bursa Belediyesi Kanunu) ayrıca dünyanın ilk standart kanunudur. Bu kanun Sultan II. Bayezid emriyle yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda; hayvan ürünleri, türlü sebze-meyve, tuz, ekmek, sanayi ürünleri, tekstil ürünleri, tarım-tahıl ürünleri, orman ürünleri, deri ürünlerinin satışları, konulacak fiyatlar ve kaliteleri bir standarda bağlanmış; bugünkü anlamda boyama, ambalaj, kalite gibi esaslarla nar ve ceza hükümlerine yer verilmiştir. "Kanunname-i İhtisab-ı Bursa", dünya standart tarihine ve tüketici haklarına yönelik faaliyetlere önemli bir veri sağlamıştır. Standarttın ve tüketici haklarının çok fazla gündemde olduğu günümüzde bu kanunun tetkik edilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada, Osmanlı devletinin kanunlarına kaynaklık teşkil etmiş İslâm hukukunun temel ilkeleri bağlamında söz konusu kanunda yer alan hükümlerin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Tüketici Kanunu, İslâm Hukuku, Kanunname-i İhtisab-ı Bursa

ABSTRACT

The activities of Akhism that connects the basic principles of the Islamic religion with Turkish customs and traditions have continued for centuries. Standards established and implemented by the organization of the Akhi in commercial life became legal norm with the imperial rule during the Ottoman period. This legal norm, published under the name "Kanunnama Ihtisabı Bursa" (The law of the municipality of Bursa) in 1502, is the first consumer law which have been made in history. "Kanunnama Ihtisabı Bursa" is also the world's first standard law. This law entered into force by order of Sultan Bayezid II. In this law, agricultural products, textile products, agricultural-cereal products, forest products, leather products, prices and qualifications are standardized. The rules like dyeing, packaging, quality, and price restrictions and penal provisions are similar to the practices of the our age. "Kanunnamai Ihtisab-ı Bursa" has provided important data on activities related to world standard history and consumer rights. Because the standards and consumer rights are on the agenda with a high frequency nowadays, it is important to examine this law. In this article, it is aimed to evaluate the provisions contained in the law, in the context of the basic principles of Islamic law which was the source for the Ottoman laws.

Keywords: Akhism, Consumer Law, Islamic Law, The law of the municipality of Bursa

1950-1955 ARASI HİSAR DERGİSİNDE YENİ MUHAFAZAKÂRLIK PARADİGMASI

Doç. Dr. Nuray KARACA
Atatürk Üniversitesi, nkaraca@atauni.edu.tr

ÖZET

Muhafazakârlığın kavram olarak sözlük anlamı, Latince'de conservare sözcüğünden türeyen koruma muhafaza etme anlamına gelmektedir. Fakat muhafazakârlık, modern siyasi düşünce tarihinde sözlük anlamından çok daha fazlasını ifade ettiği için, kavramın bir düşünce akımı bir ideoloji ya da siyaset felsefesi içinde ele alınmasını gerektirmiştir. O zaman muhafazakârlıktan ne anlamak gerekir. Kavramın anlamının muğlâk olması muhafazakârlık tanımını tartışma konusu yapmıştır. Bu süreçte muhafazakârlık farklı ülkelerde gündemler oluştururken siyasal yaşamda da kavram belirsizliklerle yan anlamlar yüklenir. Biz de kavramın çoğu zaman muğlak bir anlamda kullanıldığını görmekteyiz. Ülkemizde Cumhuriyetin pozitivist ideolojisi statüko anlayışıyla muhafazakarlaşır. Pozitivizm geleneksel dünya görüşü ve düşünme tarzından modern dünya görüşüne, geleneksel kurumlardan, modern kurumlara geçişi sembolize eder. Pozitivizm muhafazakârdır. Ama bizde muhafazakârlık batıdaki kontekstinden farklıdır. Eğer muhafazakârlık var olanı koruma ya da eskiyi devam ettirme şeklinde alınırsa o zaman Cumhuriyetin Osmanlının devamı olarak muhafazakâr olması gerekirdi fakat tam tersi Osmanlıyı atlama yeni değerlerle toplumu yeniden inşa süreci sonrasında kurulan yeni düzeni devam ettirtmek adına pozitivist kadro muhafazakârlaşır. Cumhuriyet dönemi modernleşme anlayışını oluşturan Kemalist modernleşmeye karşı eleştirel bir tutum içinde gelişen Türk muhafazakârlığı değişim modeline karşı temkinlidir. Bu karşı oluş muhafazakârların toplumda değişiklikten yana olmadıkları anlamında yorumlanmamalıdır. Kemalist modernleşmenin yeni bir toplum anlayışı içinde geçmişin ağırlığından kurtulmanın yolu olarak seçtiği Osmanlıyı atlama politikası, pozitivizmin kaynaklık ettiği projelerle C.H.F. nın önderliğinde uygulamaya konulmuştur. Muhafazakârlar bu projelerin epistemolojik dayanağı olan pozitivizmi reddederek, Kemalist modernleşme anlayışını yanlışlamak istemişlerdir.1950 de D.P. ile yeni bir döneme giren ülkemizde yeni muhafazkarlık paradigması erken Cumhuriyet muhafazakarlığından farklı olarak toplumu gelenbeksel-liberal anlayışla şekillendirmeye çalışmıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı 1950 de yeni yayına başlayan Hisar dergisinde 1955 yılına kadar yer alan fikir yazılarına muhafazakar paradigma okuması yaparak önemli bir tarihsel sürece ışık tutmaktır.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakarlık, Hisar Dergisi, Pozitivizm

TÜRKİYE İÇİN KRİTİK EŞİK: ORTA GELİR TUZAĞI

CRITICAL THRESHOLD FOR TURKEY: MIDDLE INCOME TRAP

Prof. Dr.İbrahim ARSLAN
Gaziantep Üniversitesi İİBF, arslan@gantep.edu.tr
Doç. Dr.Sadettin PAKSOY
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, sadettinpaksoy64@gmail.com
Öğr. Gör. Erdal ALANCIOĞLU
Harran Üniversitesi Bozova MYO, ealancioglu@harran.edu.tr

ÖZET

Orta gelir tuzağı, bir ülkenin büyümeden kalkınma evresine geçiş için önemli bir eşiktir. Önemli olan ülkelerin kişi başına düşen milli gelirin düşük seviyelerden belirli bir seviyeye (orta seviye) yükseldikten sonra orada tıkanıp kalmaması, daha yüksek seviyeye geçebilmesi için çaba gösterilmesidir. Türkiye tam anlamıyla orta gelir tuzağında olmasa da, uzun zamandır alt orta gelir seviyesinden üst orta gelir seviyesini yakaladıktan sonra takılıp kalmıştır. Bu durum Türkiye'nin orta gelir tuzağı için kritik bir eşikte olduğunu gösterir. Türkiye'nin 2002 yılı sonrası yakaladığı büyüme ivmesi küresel konjonktüre bağlı olarak yavaşlamıştır. Bununla birlikte, yeni ve hızlı yapısal reformlarla yeniden hızlı büyüme oranları yakalanabilir. Bu çalışmada orta gelir tuzağı için kritik eşiğin aşılması noktasında Türkiye'nin uygulaması gereken yapısal reformlar analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Orta Gelir Tuzağı, Türkiye, Milli Gelir, Yapısal Reform

ABSTRACT

The middle income trap is an important threshold for transitioning from an enlarged developmental state of an country. It is important that countries try to make sure that the per capita national income does not clog up to a certain level (medium level) after the low levels, but can go to a higher level. Although Turkey is not exactly in middle income, it has been stuck after it has caught the upper middle income level from the lower middle income level for a long time. This situation shows that Turkey is at a critical threshold for middle income trap. Turkey's growth speedup after 2002 has slowed down due to global conjuncture. However, rapid growth rates can be achieved with new and rapid structural reforms. In this study, the structural reforms that Turkey needs to carry out at the critical threshold level for the middle-income trap will be analyzed.

Keywords: Middle Income Trap, Turkey, National Income, Structural Reform

TEMEL EĞİTİM BÖLÜMÜ ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ EKONOMİSİ HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİNİN ANALİZİ

AN ANALYSIS OF PRESERVICE TEACHERS' REFLECTIONS ON KNOWLEFGE ECONOMY FROM DEPARTMENT OF PRIMARY EDUCATION

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNGÖR
Mersin Üniversitesi, mgungor@mersin.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. İlker YAKIN
Mersin Üniversitesi, ilker@mersin.edu.tr

ÖZET

Günümüzde, bilginin kullanımı, kodlanması ve yayılması artan şekilde globalleşen ve dijitalleşen dünyamızda farklı disiplinler içerisinde ortaya çıkan yeni çalışma alanlarıdır. Bilgi ekonomisi, bilgi toplumu, ileri teknoloji medeniyeti ve ağ ekonomisi gibi terimleri içeren bir kavramdır. Daha özel olarak, bilgi ekonomisi kavramı dünyanın değişen ekonomik resminde bilginin rolünü hem bir çıktı hem de bir girdi olarak kabul eden bir önermeyi içerir. Bu yüzden toplumların bilginin rolü ile ilgili mevcut tutum ve düşüncelerinin dönüştürülmesi ve düzenlenmesi yardımıyla değişimi önemlidir. Bu sürece yardımcı olmak için üniversiteler belirtilen değişimde rol almalıdırlar. Bu çalışma; bilgi ekonomisinin nasıl ve ne düzeyde ortaya çıktığı konusunda araştırmacılar, uygulayıcılar ve karar vericileri bilgilendirmek için temel eğitim bölümünde öğrenim gören öğretmen adaylarının (n = 107) bilgi ekonomisi hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkararak yeni gelişen bu söyleme katkı sunmaktadır. Anket ile toplanan veriler istatistiksel metotlar ile incelenmiştir. Çalışma sonuçları göstermektedir ki dördüncü sınıf öğretmen adaylarının bilgi ekonomisi hakkındaki düşünceleri kavramı aydınlatacak alt başlıklar halinde analiz edilebilir ve kavranabilir. Çalışmada son olarak bilgi ekonomisi hakkında daha fazla kavramsal ve uygulanabilir fikirler üretmek için sonraki çalışmalara öneriler getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Ekonomisi, Bilgi Toplumu, Ağ Ekonomisi

ABSTRACT

These days, there has been an emerging movement in the different fields toward using, coding, and dissemination of information and knowledge in increasingly globalized and digitalized world. The knowledge economy is a concept that has covering information society, high-technology civilization, knowledge society, and network economy etc. More specifically, the term has captured the premise that the role of knowledge could be not only an output but also an input in changing the economic picture of the world. Therefore, it is really important for societies about the role of knowledge to change via transforming and regulating existing attitudes and opinions. To help this process along, universities should have a part in changing that shift. This paper contributes to this emerging discourse by exploring preservice teachers' (n = 107) reflections on knowledge economy from the department of primary education so as to inform researchers, practitioners, and policy makers about how and to what extend the concept of knowledge economy come out. The data obtained from the questionnaire were scrutinized by statistical methods. The results showed that the reflections of preservice teachers from fourth grades regarding knowledge economy could be analyzed and comprehended under sub-titles highlighting the concept. Lastly, recommendations were provided for further studies to yield more conceptual and practical understandings of knowledge economy.

Keywords: Knowledge Economy, Knowledge Society, Network Economy

ERKEN ÇOCUKLUKTA ALTERNATİF YAKLAŞIMLAR: MÜNİH ÖRNEĞİ

Doç.Dr. Dilek ACER
Ankara Üniversitesi, dilekacer@yahoo.com

ÖZET

Bu makalede alternatif eğitim yaklaşımlarının ne olduğu ve nasıl doğduğu, temel felsefesi ve uygulamaları ilgili alan yazın bağlamında tartışılmaya çalışılmıştır. Günümüzde alternatif eğitim yaklaşımlarının nasıl uygulandığı, Almanya'nın Münih şehrinde bulunan Montessori Anaokulu ve İlkokulu, Waldorf Anaokulu ve İlkokulu, Hümanistik Anaokulu, Demokratik İlkokul ve Orman Anaokulu örnekleri özelinden açıklanmıştır. Anılan okullarda yapılan inceleme ve görüşmeler sonucunda eğitim süreçlerinde yer alan etkinliklerde karar verme ve bu kararları yaşama geçirme süreçlerinde çocukların etkin bir role sahip olduğu, özellikle başta anaokulları olmak üzere çocukların temel yaşam becerilerini içten gelen bir istekle ve doğal bir süreç akışı içinde öğrenmelerinin önemsendiği, bu süreçte çocukların kendi doğal gelişimleri çerçevesinde değerlendirilip hiçbir şey için zorlanmadıkları gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk, alternatif eğitim, okul

SEYYAHLAR GÖZÜYLE 17. YÜZYILDA BİR OSMANLI KAZÂSI: ROMANYA "BABADAĞI"*

Arş.Gör. Ayşe Beyza BÜYÜKÇINAR
Batum Şota Rustavelli Devlet Üniversitesi, b.buyukcinar@gmail.com

ÖZET

13. yüzyılda Sarı Saltık liderliğindeki Türkmenler tarafından Kuzey Dobruca bölgesinde kurulmuş olan Babadağı, 1878 Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nden ayrılan eski bir Türk yerleşkesidir. Bugün Romanya sınırlarında bulunan bu eski Türk kasabası, bulunduğu coğrafi konumu sebebiyle en parlak dönemini 17. yüzyılda yaşamıştır. Osmanlı Rumeli Sağ Kol menzilinde bulunan ve Silistre Sancağı'na bağlı olan Babadağı Kazâsı, diğer menzil noktalarında olduğu gibi askeri sevkiyatlar, ulaşım, haberleşme ve ekonomik görevler üstlenmekteydi. Bundan dolayı, hareketli ve canlı bir yerleşim alanıydı. 17. yüzyılda Babadağı Kazâsı'na gelen iki seyyah tespit edilmiştir. Bu bildiride, Türk seyyah Evliya Çelebi ve Bulgar Seyyah Petru Bogdan Baksic'in ifadeleriyle Babadağı Kazâsı'nın sosyal, dini ve ekonomik hayatı ile ilgili bilgiler verilecek ve seyyahların ifadeleri Osmanlı Arşiv vesikalarıyla desteklenerek mukayese edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Babadağı Kazâsı, Seyyahlar, Evliya Çelebi

ABSTRACT

An Ottoman State in the 17th Century in the Eyes of Globetrotters: Romania "Babadaghi"

Babadaghi is an old Turk compound which founded by Turkmen in the leadership of Sarı Saltuk left from Ottoman Empire with the 1878 Berlin Treaty. Babadaghi which is in Romania now, because of its geographical location experienced its heyday in 17th century. The Babadaghi State, which is located in the right arm range of the Ottoman Rumelia and connected to the Silistre Sanjak, was in charge of military shipments, transportation, communication and economic missions (duties). Therefore, it was a restless and lively vibrant residential area. In the 17th century there were two travelers from the Babadaghi State. In this declaration, information on the social, religious and economic life of the Babadaghi incident will be given by expressions of Turkish traveller Evliya Celebi and Bulgarian traveller Petru Bogdan Baksic and the expressions of the travellers will be compared with the Ottoman Archives.

Keywords: Babadagi State, Evliya Çelebi, Globetrotters

* Bu bildiri metni, 2014 yılında Bükreş Üniversitesi'nde Mihail Maxim'in danışmanlığında hazırlamış olduğumuz *"Un model de convieţuire paşnică şi reciproc tolerantă în spaţiul sud-est european:kazaua Babadag în secolul 17,în lumina unor documente noi extrase din Arhiva Otomană (Başbakanlık Osmanlı Arşivi) din Istanbul"* isimli yüksek lisans tezimizden üretilmiştir. 2014 MEB YLSY Batum Şota Rustaveli Devlet Üniversitesi Resmi Burslu Tarih Doktora Öğrencisi, Kurumu: Ardahan Üniversitesi, b.buyukcinar@gmail.com

THE RELATIONSHIP BETWEEN 5-FACTOR PERSONALITY TRAITS AND JOB SATISFACTION: A RESEARCH IN HOTEL ESTABLISHMENTS

Asst. Prof. Ediz GÜRİPEK
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, edizguripek@yahoo.com
Asst. Prof. Cemal İNCE
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, cemal.ince@gop.edu.tr
Res. Asst. Ph.D. Emin ARSLAN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, emin.arslan@gop.edu.tr

ABSTRACT
Personality, which reflects on the behaviour of individual, separates individual from others. Personality contains several variables such as intelligence, emotion, ability, culture, education, traditions, joy, sorrow, talkativeness and has a characteristic that affects communication and interaction with other individuals. Scientists have revealed that personality has five factors including extroversion, introversion, responsibility, openness to newness, emotional balance (imbalance) and mildness. One of the factors that have a role in developing personality is work life and work relationships. Individual does not only earns an income, but also acquires identity, trust, respect, a group membership and love. In various researches it has been determined that there is a relation between the increase of the quality of work life and personality types. Job satisfaction is a positive or negative perception or response of employees to any part of the work (wages, colleagues, supervisors, management, additional facilities, awards, promotion, reputation, success, work itself, working environment, etc.). Job satisfaction of employees is influenced by many internal and external factors. One of these factors is the personality traits of the employee. Job satisfaction also has emotional and cognitive dimension as well. The emotional and cognitive dimension of job satisfaction is related to the personality traits of the individual. As a result of the study, it is seen that there is a relationship between the five dimensions of five personality factors and the four dimensions of job satisfaction. A negative relationship is determined between extroversion dimension of the five dimensions of personality and dimensions of job satisfaction. There was no relationship between emotional balance dimension and general job satisfaction and cognitive and emotional job satisfaction dimensions of job satisfaction. There was a significant relationship between the other dimensions.

Keywords: Personality, Personality Dimensions, Job Satisfaction, Dimensions of Job Satisfaction, Hotel Establishments

KUR'AN'DA ARAPÇA OLMAYAN KELİMELER

NON ARABIC WORDS IN THE QUR'AN

Yrd. Doç. Dr. Naif YAŞAR
Adıyaman Üniversitesi, naifyasar@gmail.com

ÖZET

Kur'ân'da Arapça dışında kelimelerin olup olmadığı konusu âlimler arasında tartışmalı bir konudur. Şâfiî (ö. 204/819), Taberî (ö. 310/923) ve Ebu Ubeyde (ö. 210/827) gibi âlimlere göre Kur'ân'daki kelimelerin tamamı Arapçadır. Onlar, Kur'ân'ın Arapça haricinde hiçbir kelime barındırmadığını ileri sürerler. Öte yandan başka birçok âlime göre Kur'ân diğer dillerden de kelime barındırmaktadır. İbn Hazm (ö. 456/1063), İbn Atiyye (ö. 546/1151) ve Şâtıbî (ö. 790/1388) gibi âlimler bunlardan bazılarıdır. Aslında Kur'ân'ın Arapça haricindeki dillerden hiçbir kelime içermediği iddiası sonradan ortaya çıkmış gibi görünüyor. Zira ilk müfessirlerden olan Abdullah b. Mesʿūd (ö. 32/652), Abdullah b. Abbas (ö. 68/687), Saʿīd b. Cubeyr (ö. 95/714), Mucāhid b. Cebr (ö. 104/722), ʿİkrime (ö. 104/722), Ḍaḥḥāk b. Muzāḥim (ö. 105/723), Suddī (ö. 127/745), Muḳātil b. Süleymān (ö. 150/767) vb. şahıslar, Kur'ân'daki birçok kelimeyi tefsir ederken bunların köken olarak İbranice, Süryanice, Aramice, Akkadça, Habeşçe, Farsça gibi başka dillerden geldiğini ifade ederler.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân Kelimeleri, Kur'ân'da Yabancı Kelimeler

ABSTRACT

Whether there are foreign vocabulary in the Qur'ān or not is a controversial topic. According to some experts of the field such as Ṣāfiī (d. 204/819), Tabarī (d. 310/923) and Abu Ubaida (d. 210/827) all the vocabulary of the Qur'ān are Arabic. But contrarily some other experts such as Ibn Hazm (d. 456/1063), Ibn Atiyya (d. 546/1151) and Shâtibī (d. 790/1388) accept the idea that the Qur'ān includes foreign vocabulary. Actually the claim that the Qur'ān does not include foreign vocabulary seems to have been put forward later on. Because earlier exegetes such as Abdullah b. Masʿūd (d. 32/652), Abdullah b. Abbas (d. 68/687), Saʿīd b. Cubair (d. 95/714), Mucāhid b. Cabr (d. 104/722), ʿİkrima (d. 104/722), Ḍaḥḥāk b. Muzāḥim (d. 105/723), Suddī (d. 127/745), Muḳātil b. Sulaimān (d. 150/767) and so on accept that a lot of vocabulary of the Qur'ān are originally from the other langauges such as Hebrew, Syriac, Aramaic, Ethiopic, Assyrian, Persian and so on.

Keywords: Vocabulary of the Qur'ān, Foreign Vocabuları in the Qur'ān

THE EFFECTS OF PERSONAL DETERMINANTS ON JOB SATISFACTION OF PUBLIC AND PRIVATE UNIVERSITIES' ACADEMICIANS IN PAKISTAN

Assoc. Prof. Dr. Zekeriya NAS
Yuzuncu Yil University

ABSTRACT

Job satisfaction has always a concern of an employee and employer. Therefore, investigating its determinants is of value for the both. This study addresses this very important issue among public and private universities academicians in Pakistan. This is a survey research carried on teaching staffs working in different public and private sector universities of Pakistan. Questionnaires were administered to a list of 79 focal persons, who further distributed the subject questionnaire among 600 faculty members, selected from Higher Education Commission (HEC) recognized universities. A total of 410 responses received. Data has been analyzed using SPSS. Results demonstrated that there is a positive impact of independent variables on the dependent variable among the subject population. However, the level of personal determinants of job satisfaction differs from variable to variable. The survey concluded with the facts that academicians were generally satisfied with their current job condition, environment in Pakistani public and private universities. The research has both theoretical and practical implications. Theoretically the results would help in enriching the current body of knowledge on job satisfaction among academicians in developing countries. While practically, these results would provide guidelines to policy makers to better understand and critically look into these relationships for positive improvements to promote positive employee attitudes and behaviors. The findings can be generalized to other settings keeping all other things constant. Teaching at the university level is a highly honorable career and academicians are always boons to their societies where they are working. However, the extant literature shows that universities academicians' job satisfaction is under-researched area in terms of organizational and personal determinants particularly in the public & private sector institutions in Pakistan. So, the recent survey can contribute to address that gap. The research has all the limitations of a survey research. So this survey is limited to the public & private universities sector only. Thus, the results can be generalized to other industrial sectors to a restricted limit.

Keywords: Job satisfaction, Pakistan, Academicians' job satisfaction, Personal determinants
Note: This paper was published in City University Research Journal, Pakistan

EDİP CANSEVER'İN ŞİİRLERİNDE KAÇIŞ TEMİ ÜZERİNE

ON THE THEME OF ESCAPE OF EDIP CANSEVER'S POETRY

Yrd. Doç. Dr. Ahmet İhsan KAYA
Gaziantep Üniversitesi, ikayagantep@gmail.com
Öğretmen Neşe DARENDE
MEB, nesedarende1@gmail.com

ÖZET
Edip Cansever, İkinci Yeni anlayışıyla yazdığı şiirleriyle Türk edebiyatında yer edinen önemli şairlerden biridir. Dönemin diğer şairleri gibi o da modern hayata bir türlü alışamaz. Hızla değişen yeniliklere mesafeli durur ve eserlerinde bu değişimler karşısında bunalan insana dikkatleri çeker. Hayatın gerçekleri karşısında kendini soyutlayan şair, yalnızlığa bürünerek topluma karşı yabancılaşmayı yeğler. Şiirlerinde sıklıkla, yaşamında umduğunu bulamayan bireyin kentten/toplumdan kaçışını ve sığınacağı mekân ve unsurları konu edinir. Kentin iticiliğinden kaçan Cansever, İkinci Yeni şairleri gibi doğaya, kendi benine, alkole ve cinsel bir obje olan kadına sığınır. Çalışmamızda bunalımlarından kurtulamayan Cansever'in edebiyatın ana konularından olan kaçış temini neden, nasıl işlediği ve sığınak olarak nereleri seçtiği üzerinde durulmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Edip Cansever, İkinci Yeni şiiri, Kaçış Temi

ABSTRACT
Edip Cansever is one of the most important poets in Turkish Literature thanks to his poems written with the mentality of Second New. Like the other poems in the era, he also can't get used to modern life. He remains distant from novelties arising rapidly and pays attention to the people who feels suffocated because of these novelties in his works. The poet who isolates himself from realities of life prefers becoming stranger to the society by choosing being alone. In his poems, he usually uses escape of the person disappointing with the life from the city and the society, the place and the factors he can take shelter in. Like the poets of Second New, Cansever, who escapes from propulsiveness of the city, takes shelter in the nature, his own ego, alcohol and woman as a sexual object. In our paper, it is discoursed why and how Cansever, who can't get rid of his depressions, uses escape theme which is one of the main themes in the literature and discoursed where he chooses as shelter.
Keywords : Edip Cansever, The Second New poetry, Escape Theme

AR-GE HARCAMALARI VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ İLİŞKİNİN ANALİZİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Veli YILANCI
Sakarya Üniversitesi, yilanci@sakarya.edu.tr
Arş. Gör. Mücahit AYDIN
Sakarya Üniversitesi aydinm@sakarya.edu.tr

ÖZET
Çalışmada Türkiye için Araştırma Geliştirme (Ar-Ge) harcamaları ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki 1990-2014 arası yıllık veriler kullanılarak incelenmiştir. Ampirik analiz kısmında ilk aşamada serilerin durağanlık dereceleri incelenmiş ve her iki serinin de birinci farkının durağan olduğu sonucuna varılmıştır. İkinci aşamada ise seriler arasındaki uzun dönemli ilişkinin varlığı Engle Granger ve Shin Eşbütünleşme testleri yardımıyla incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığına işaret etmektedir. Uzun dönemli model tahmin sonuçları ise, değişkenler arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre Ar-Ge harcamalarında meydana gelen artışlar uzun dönemde ekonomik büyümeyi pozitif olarak etkilemektedir.
Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Ar-Ge, Eşbütünleşme

BİST-100 ENDEKSİ, DÖVİZ KURU, FAİZ VE ALTIN ARASINDAKİ VOLATİLİTE GEÇİŞKENLİĞİ

Prof. Dr. Selim BAŞAR
Atatürk Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü selim@atauni.edu.tr
Arş. Gör. Bengü TOSUN
Atatürk Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü bengu.tosun@atauni.edu.tr
Arş. Gör. Gürkan BOZMA
Atatürk Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü gurkan.bozma@atauni.edu.tr

ÖZET

Küreselleşme ile birlikte finans piyasalarındaki sınırlamaların ortadan kalkması, yatırımcıların istedikleri ülkelerde yatırım yapmasına olanak sağlamıştır. Dolayısıyla uluslararası yatırımlarda hareketlilik artmış, piyasalar birbirlerini daha fazla etkilemeye başlamıştır. Piyasalar arasındaki bu etkileşim hisse senedi ve menkul değerler piyasaları getirilerinde volatilite oynaklıklarını ortaya çıkarmaktadır. Hisse senedi ve menkul değerler piyasalarındaki volatilite oynaklıkları, yatırımcıların kararlarını büyük ölçüde etkilediğinden oldukça önemlidir. Çünkü yatırımcılar açısından fazla oynaklık, riski beraberinde getirmektedir. Diğer taraftan, riskin fazla olduğu piyasalarda getiriler fazla olmaktadır. Bu çalışmada döviz kuru, altın fiyatları, faiz oranı ve BİST-100 endeksi arasındaki oynaklık geçişkenliklerinin VAR-MGARCH-BEKK modeliyle incelenmesi amaçlanmaktadır. Elde edilecek bulgular neticesinde, koruma (hedging) oranları ve optimal portföy ağırlıkları hesaplanarak yatırımcıya yol gösterecek tavsiyeler ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: BİST-100, Altın, MGARCH, Döviz Kuru

KENT İMAJININ DESTİNASYON PAZARLAMASINDAKİ ROLÜ: MARDİN İLİ ÖRNEĞİ

Öğr.Gör. Dr. Hasan ÇİFTÇİ
Harran Üniversitesi, hasanciftci@harran.edu.tr
Öğr.Gör. Okan ÇOLAK
Harran Üniversitesi, okancolak@harran.edu.tr

ÖZET

Günümüzde turistik destinasyonlar da en az ticari ürünler kadar pazarlanmaya, imaja ve markalaşmaya ihtiyaç duymaktadır. İyi bir destinasyon pazarlaması yapılabilmesi için olumlu bir kent imajına ihtiyaç duyulmaktadır. Kent imajı, pazarlamanın alanına dâhil edilebilecek tüm faktörlerin (ürün, hizmet, şehir, ülke vb.) tanınmasında ve pazarda rekabet avantajı yaratılmasında etkili bir faktördür. Turist belli bir destinasyon hakkında içinde bulunduğu iletişim yaşam eğrisi aşamasıyla (bilgisizlik, fark etme, anlama, kabul etme, yanıtlama) bağlantılı imajlar algılayacaktır. Önemli olan destinasyon pazarlama yönetiminin turist gruplarının içinde bulundukları aşamaya göre mesajların iletilmesinin sağlanmasıdır. Bu çalışmanın amacı da, Mardin'i daha önce turistik amaçlı ziyaret eden yerli turistlerin algıladıkları kent imajını ölçerek destinasyon pazarlamasında kullanılmak üzere öneriler geliştirmektir. Bu kapsamda daha önce Mardin'i ziyaret eden toplam 239 yerli turistle anket veri toplama tekniği ile kent imajı hakkında bilgi edinilmiştir. Verilerin analizinde, yüzde ve frekans analizi, faktör analizi, bağımsız örneklem T-Testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Sonuç olarak, katılımcıların Mardin'e ilişkin sosyoekonomik özellikleri kent imajı olarak daha fazla algıladıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Destinasyon, İmaj, Pazarlama, Mardin

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТІҢ КӘСІПТІК БІЛІМ МАЗМҰНЫ МЕН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ҚҰЗІРЕТТІЛІГІН АРТТЫРУДАҒЫ ӨЗАРА САБАҚТАСТЫҚ

Амангелді САИПОВ
7281190@mail.ru
Айнагүль УЗАХОВА
ainagul@mail.ru
Негматжан АЛМЕТОВ
Шолпан БИТЕМИРОВА
М.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ
Бахытжан ОМАРОВ
bakitzhan@mail.ru
А.ЯСАУИ АТЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАЗАҚ-ТҮРІК УНИВЕРСИТЕТІ
Ахан ДЕМЕУОВ
Зура ТАЙМАНОВА
М.ӘУЕЗОВ АТЫНДАҒЫ ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН МЕМЛЕКЕТТІК УНИВЕРСИТЕТІ
Zurasha@mail.ru

Түйіндеме
Оқытудың дамытушылық сипатына қажетті жағдайлар жасау, оқушының технологиялық құзыреттілігін, шығармашылық белсенділігін тірек ету – модульді білім беру бағдарламасы (әрі қарай – МББББ)-ның үйлесімділігі мен сабақтастығының басты өлшемі болып табылады [10].
Қорыта келгенде, ғылыми әдебиеттерге (философиялық, психологиялық-педагогикалық, мәдениеттану) жасаған талдауымыз әлемдегі әлеуметтік экономиканың түрленіп дамуына, әрбір адамның іс-әрекетін түрлендіруге талаптардың артуына және іздену барысындағы теория мен практикада жеткіліксіз зерттелуіне байланысты жеткіншектердің технологиялық құзыреттілігін арттырудың өзекті екенін көрсетеді.
Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнер түрлеріне жасаған талдаумыз оларды технологиялық мүмкіндіктеріне қарай жіктемелеуге септігін тигізеді және оқушылардың технологиялық құзыреттілігін арттыруда аса маңызды рөл атқаратынын айғақтайды.

Summary
Creation of necessary conditions of character of a damytushyla қ technological competence, creative activity of the educational program of training, at the school student (further - MBBB) from compatibility and continuity is to base - the module the main question.
In conclusion I want to note that development of economy and increase in requirements, each person in the world scientific bibliographic (philosophical, psychology and pedagogical, cultural science), all the analysis of actions of the theory and practice technological competence in connection with to study teenagers transformation of social specifies that during claim insufficiently urgent increases
Types of arts and crafts, depending on their technological capabilities the analysis of the Kazakh people will promote a zh_ktemeleuga plays very important role which is played technological pupils and increase in competence by the fires.
Біздің ұсынып отырған зерттеу нәтижемізде Қазақстандағы орта және жоғары білім беру мен жоғары оқу орындарындағы кәсіптік білім беру саласы бойынша сабақтастықтан туындаған мәселелерге талдау жасалынады. Сонымен қатар, оқушылардың «Технология» пәні бойынша

құзіреттілігін жоғарылату мақсатындағы оқу үдерісінің үздіксіздігі мен сабақтастығын қамтамасыз ету жолдары көкейкесті мәселелердің бірі болып отыр.

Жоғары мектептің кәсіптік білім мазмұны мен оқушылардың технологиялық құзіреттілігін арттырудағы өзара сабақтастыққа бағытталған зерттеу бағытының толық межесіне жетуін ескеретін болсақ, оқушылардың технологиялық құзіреттілігін арттыру үшін алдымен оған мұғалімнің өзі дайын болуы тиіс. Біз жоғары оқу орыны мен мектептің арасындағы мазмұндық мәселелерді өзара сабақтастықта қарастыралық.

«Сабақтастық» - бұл жерде жоғары оқу орындарындағы кәсіптік білім беру үдерісі жүйесінің жалпы білім беретін мектептің қызметінің жүйесімен диалектикалық байланысы оқушыны жоғары оқу орны оқу-тәрбие үдерісінің субъектісі ретінде тани отырып қарастырылады.

Мектеп пен жоғары оқу орнындағы оқытудың өзара сабақтастығы келесідей ерекшеліктерімен айқындалады:

- оқушыларда алдыңғы деңгейлерде қалыптастырылған оң нәтижелердің одан әрі қарай дамытылуы;
- білімнің жүйелілігін қамтамасыз ету және оқыту мазмұнын, түрлері мен әдістерін әрі қарай дамыту;
- оқушыларды оза оқыту мен тәрбиелеу, олардың болашақтағы дамуына тірек қалыптастыру;
- оқушының жетілуіне ықпал ететін білім мазмұнын, оқыту түрлері мен әдістерін оза пайдалану.

Біздің пікірімізше, білім жүйесінің үздіксіздігі мен сабақтастығының шарттары оқытудың барлық кезеңдерінде, оқу бағдарламалары мен МББББ (Модулді Білім Беру Бағдарламасы) бағдарламаларын игеру бірізділікпен жүзеге асырылуы тиіс. Оқытудың барлық деңгейлеріндегі оқу бағдарамалары белгілі бір теориялық құрылымға негізделген білім жиынтығын білдіреді, ол білімді игеруі барысында оқушы әрі қарай қандай білім алу қажеттілігін де түсінеді.

Сонымен бірге, орта білім беру мекемелерінің оқу жоспарларын талдау барысы мектеп пен ЖОО білім беру құрылымындағы тұжырымдамалық айырмашылықтар бар деген қорытындыға алып келеді. Сондықтан үздіксіз білім беруді қамтамасыз ету үшін, ең аз дегенде, барлық негізгі білім беру бағдарламаларының сабақтастығы туралы мәселені шешіп алайық.

Педагогикалық мақсатты жүзеге асыру нәтижесінде бала түсініктерді, мәліметтерді, ережелерді, заңдылықтарды, біліктіліктерді және т.б. меңгеруі, ал мұғалім сол білімді меңгертуі тиіс болды. Егер оқу нәтижесі «құзыреттілік» деп анықталса, онда пәнді меңгертуден күтілетін нәтижелер оқушының өмірлік іскерлігі және дағдыларымен сабақтастырылуы қажет болмақ.

Құзыреттілік негізі – басқаша айтқанда, білім беру мектептердің алға қойған мақсатына жету үшін оны басқаруға ықпал жасайтын ішкі жүйенің біртұтастығы болғандықтан да, оқыту үдерісінде оқушылардың технологиялық құзыреттіліктерінің артуына үнемі орын табылады. Осылайша пайда болатын жаңаша өзгерістер нәтижесінде білім беру мекемелері үдерісінде үздіксіз өзгерісте болатын және дамитын жаңа қайшылықтардың көзі ретінде болады.

Сонымен қоса И.А Зимняяның пайымдауынша «функционалдық сауаттылық» пен «түйінді құзіреттілік» ұғымдары табысты өмір сүріп, білім алуды жалғастыру үшін оқушы игеруі тиіс сапалық қасиеттер ретінде қарастырылады.

Білім берудегі құзіреттілік мәселесі, біріншіден, нақты бір елдегі халықтың әлеуметтік жағдайына, екіншіден, мемлекеттің экономикалық дамуына, үшіншіден, елдегі мәдени ахуалға тәуелді болатындығы айқын. Бүгінгі өркениеттің даму деңгейі «құзіреттілік» ұғымдарының мазмұны мен оны түсінудің сара жолдарын іздестіруді қажет етіп отыр.

Себебі «құзіреттілік» оқушының тұрақты қасиеті болып табылатындықтан, «технологиялық құзіреттілік» сол тұлға меңгерген белгілі бір білім-біліктіліктерден көрініс табады. Өйткені «құзіреттілікке» нақты білім алу кезеңдерінен өткеннен кейін қол жетеді.

Бұл орайда білім белгілі бір «құзіреттілік» деңгейін қамтамасыз ететін құрал және нақты іс-әрекеттердің нәтижесі ретінде қарастырылады. Ендеше, кәсіптік оқытуда білімнің түпкі нәтижесі деп «құзіреттілік» - біртұтас бірлігі ретіндегі «құзіреттіліктің» мәнін, рөлін айқындаудың, оны мектеп тәжірибесіне ендірудің заманауи талаптармен толық сай келуі де зерттеу тақырыбының өзектілігін дәлелдей түседі.

«Құзырет» және «құзыреттілік» адамның тіршілік қызметінің басқа салаларында да кеңінен қолданылып жүр және олар кәсіби іс-әрекеттің жоғары сапасын көрсетеді. «Құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдары оқушылардың алдағы уақытта мәдениеттанымдық іс-әрекетінің күрделі құрылымын бейнелейді. Білім беру мазмұнын дамытуға жаңаша сипат береді. Біз сонымен қатар «құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарын нақты мазмұнмен толықтыру арқылы білім беруді, оның ішінде оқушының білімділігін жаңаша сипатта жандандыруға мүмкіндік береді деп есептейміз.

Технология қайсы бір болмасын табиғаттың, әлеуметтік объектілер мен іс-әрекеттер туралы білімді түрлендірудің тиімді әдістері бойынша ғылыми-практикалық білімнің негізгі формасы ретінде алға шыға отырып белгілі мақсатқа жетуді қамтамасыз етеді. Оның әдеттегі ғылыми білімнен ерекшелігі, ол білім ретінде «не» деген, ал технологиялық білім ретінде «қалай» - деген сұраққа жауап береді.

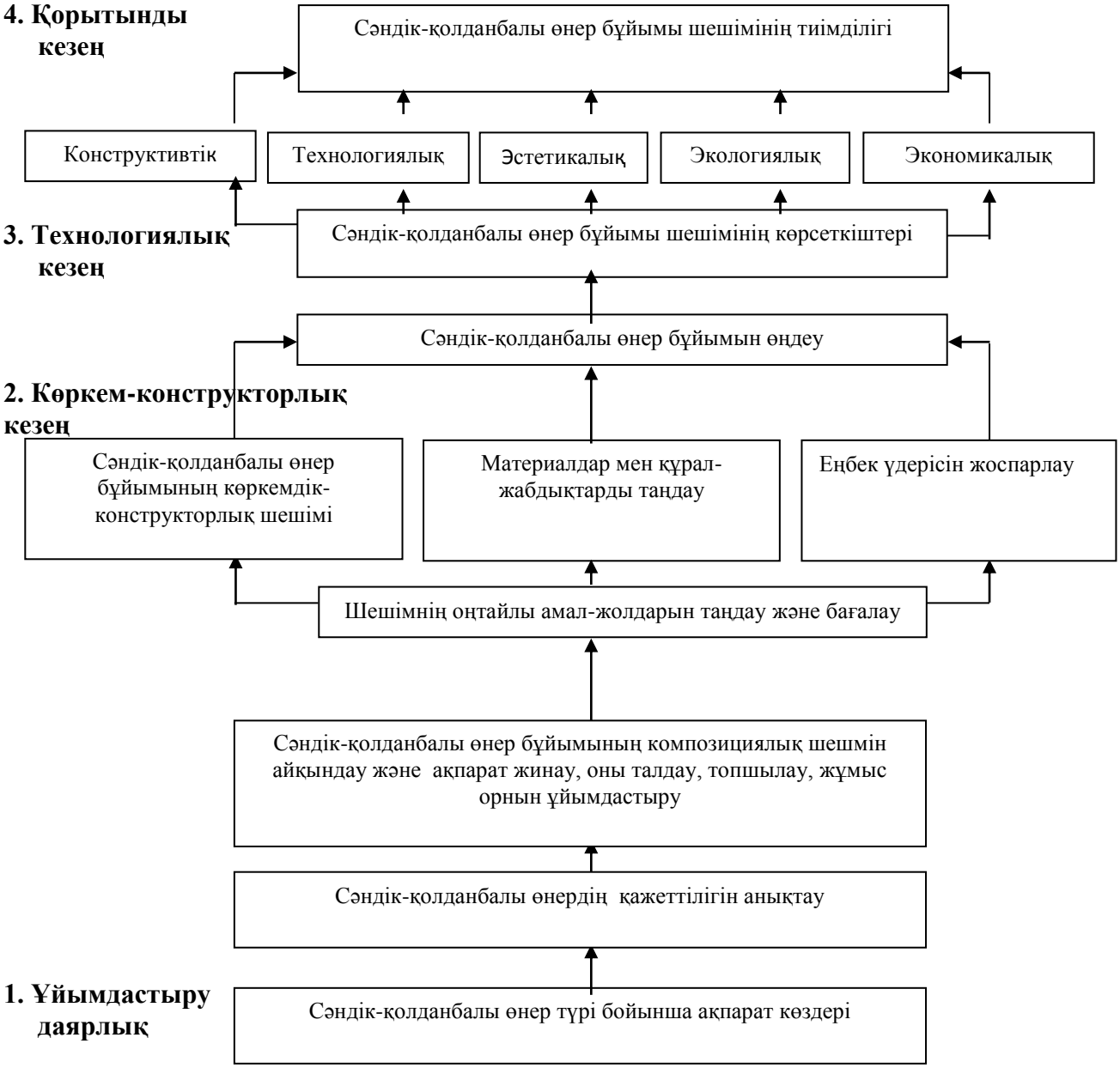
«Технология» ұғымы түрлі іс-әрекет саласында қолданылатындықтан, оған біздің зерттеуімізге байланысты нақты анықтама беру қажеттігі туындайды. Бүгінгі қолданыстағы әдебиеттерде бұл ұғымды төрт деңгейде қарастыру ұсынылады: *философиялық* (анықтама өте қысқа да нақты беріледі және онда міндетті түрде тектілік белгісінің болуы ескеріледі); *пәнаралық* (тектіліктен басқа көрнекі белгілері болуы қажет); *қортындылау* (ең алдымен кішігірім белгілер көрініс алады); *эмпирикалық* (бұл ерекшеліктер ұғымдарды практика саласында қысқарта пайдалану арқылы толықтырылады).

Бұл өз кезегінде оқушылардың технологиялық құзіреттіліктеріндегі ерекшеліктерді анықтауды және білім алушы *іс-әрекетіндегі белгілерді ескеруді* талап етеді. Соңғы жылдары *«Технология»* пәні оқушыларға білім беру саласында қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерін меңгерту мәселесіне аса мән беріп отыр. Бұл орынды да, өйткені қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерінің оқушылардың технологиялық құзіреттілігін арттырудағы мүмкіндіктері өте жоғары.

«Сәндік-қолданбалы өнер» ұғымы XX ғасырдың екінші жартысында кеңірек қолданысқа ене бастады. Бұған дейін ол халықтың қарапайым түсінігінде *«қолөнер»* ұғымының аясында пайдаланылып келді. *«Сәндік-қолданбалы өнер» «қолөнерінің»* өңделіп жетілген формасы іспеттес болғандықтан, екеуін бір-бірінен бөлектеп қарауға болмайды. Керісінше, олар бірін-бірі мазмұндық тұрғыда толықтыра түседі. Оған *«қол өнер», «сәндік-қолданбалы өнер»* ұғымдарына берілген анықтама-түсініктер дәлел бола алады.

Біз отанымызда жарық көрген ғылыми еңбектерде осы ұғымдарға берілген анықтамаларды зерттеуіміздің аясында жүйеге келтіреміз. Одан - сәндік қолданбалы өнер өзінің бастауын

қолөнерден алады, қолөнер туындыларының ою-өрнекпен әшекейленуі сәндік-қолданбалы өнердің пайда болуына себеп болады деп ой түйіндейміз. Ғалымдар С.Қасиманов, Ұ.Әбдіғапбарованың «сәндік-қолданбалы» өнер түрлері бойынша ұсынған жіктемелеріне жан-жақты сипаттама беріп көрелік. Көркемдік шығармашылық зерттеу әдістерін қайта ойластыру, сәндік-қолданбалы өнер шығармаларын дербес нысандар ретінде емес, бүкіл тарихи, этнологиялық және мәденитанымдық контекстіде есепке алу қажеттілігін ескеру қажет. Қолданбалы өнер бұйымдары олардың дүниетанымдық көзқарастарының, көркемдік эстетикалық көріністерінің кешенін күрделі құбылыс ретіндегі кезеңдері төменде көрсетілгендей етіп қабылданады (сурет 1).

Сурет 1 - Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын жобалау кезеңдері

Бірқатар ғылыми зерттеулерде адамның іс-әрекеті адам үшін сыртқы ортамен қатынасының ерекше тәсілі, ал оның мазмұны адамның мақсатына қарай түрленіріліп, өзгертіліп отырады. Солардың арасында О.В. Ханова «әрбір іс-әрекет түрлендіруші әрекет болып саналады, кез-келген іс-әрекетті жүзеге асыру үшін белгілі құралдардың көмегімен орындалатындай мақсат қоя білу қажет» екенін ескертеді.

Ал енді бірқатар ғалымдар *«технологиялық құзіреттілік», «оқушының технологиялық құзіреттілігі»* ұғымдарына анықтама береді. Біз оларды жүйеге келтіріп, салыстырмалы түрде сипаттаймыз. Сонымен бірге: *«Оқушының технологиялық құзіреттілігі дегеніміз – оқушының түрленген іс-әрекетті тиімді жүзеге асырудағы субъективті шарттары болып табылатын жеке басына тән психологиялық ерекшелігі. Ол мотивтер мен құндылықтар жүйесін, қайта өңделген іс-әрекетті жүзеге асыруға қажетті ғылыми және технологиялық білім, іскерлік, дағды (қол еңбегі құралдарын қолдану және адам еңбегі іс-әрекетін механикаландыру және автоматтандыру негізі ретінде қол еңбегі (инструменталды) технологияларын меңгеруі; модельдеу, нысандарды үлгілеу мен құрастыру тәсілдерін меңгеру (тұтасты бөлшектерге бөлу, элементтерді біртұтас етіп біріктіру, бөлшектердің өзара орналасуын қиыстыру, бөлшектерді алып тастау, жаңа элементтерді қайта құрастыру және т.б.); көзбен шолу арқылы графикалық тәсіл мен ақпаратты көрсетуді және көркем жобалау іс-әрекетінің элементтерін меңгеру жүйесін, сондай-ақ осы іс-әрекетке ендіруге қажетті тәжірибені қарастырады»* - деп өз анықтамамызды береміз.

Оқытудың дамытушылық сипатына қажетті жағдайлар жасау, оқушының технологиялық құзыреттілігін, шығармашылық белсенділігін тірек ету – модульді білім беру бағдарламасы (әрі қарай – МБББ)-ның үйлесімділігі мен сабақтастығының басты өлшемі болып табылады.

Қорыта келгенде, ғылыми әдебиеттерге (философиялық, психологиялық-педагогикалық, мәдениеттану) жасаған талдауымыз әлемдегі әлеуметтік экономиканың түрленіп дамуына, әрбір адамның іс-әрекетін түрлендіруге талаптардың артуына және іздену барысындағы теория мен практикада жеткіліксіз зерттелуіне байланысты жеткіншектердің технологиялық құзыреттілігін арттырудың өзекті екенін көрсетеді.

Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнер түрлеріне жасаған талдаумыз оларды технологиялық мүмкіндіктеріне қарай жіктемелеуге септігін тигізеді және оқушылардың технологиялық құзыреттілігін арттыруда аса маңызды рөл атқаратынын айғақтайды.

7-9 сынып оқушыларымен жүргізілетін жұмыстарға жасаған талдау оқу-тәрбие үдерісінде қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнерін оқушылардың технологиялық құзыреттілігін арттыру мақсатында жан-жақты пайдалануға болатынын дәлелдейді.

Қазақ халқының сәндік-қолданбалы өнері арқылы оқушылардың технологиялық құзыреттілігін арттыру тәжірибелі-эксперимент жұмысының нәтижелерімен дәлелденеді.

ДУХОВНОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ТЮРКОЯЗЫЧНЫХ НАРОДОВ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В КОНТЕКСТЕ ОБРАЗОВАНИЯ

Амангелді САИПОВ
доктор педагогических наук, профессор
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
amangeldi@mail.ru
Нигмеджан АЛМЕТОВ
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
доктор педагогических наук, профессор
Асия ОРАЗОВА
кандидат педагогическиех наук, доцент
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті
Айнагүль УЗАХОВА
кандидат педагогическиех наук, доцент
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті,
Бахытжан ОМАРОВ
доктор PhD
Қ.А.Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университеті, n_almetov@mail.ru
Шолпан БИТЕМИРОВА
магистр наук
Ахан ДЕМЕУОВ
кандидат педагогическиех наук, доцент, 7281190@mail.ru,

Түйіндеме
Мақалада Орталық Азияның түркі тілдес халықтарының білім контекстіндегі өзара ықпалдастығы мәселесі қарастырылған. Білім, ғылым және мәдениет саласындағы ынтымақтастықтың ұлттық, жалпы түркі халықтар және жалпыадамзаттық мәдени құндылықтардың дамуындағы рөлі мен орны мәселесін көрсетілген. Білім саласында түркі тілдес халықтардың ынтымақтастығы кезеңдері беріліп, оларға сипаттама жасалынған. Білім саласындағы рухани байланыстар түркі тілдес халықтардың өзара ынтымақтастығының қазіргі әлемдегі жаһандану үрдістерінің білім беру саласына қоятын жаңа талаптарына жауап бере алатын икемді білім беру жүйелерін құрудағы шешімдер мен тұғырларды анықтауға кең мүмкіндіктер ашады.

Тірек сөздер: түркі тілдес халықтар, Орталық Азия, руханият, білім беру, рухани ықпалдастық.

Духовное сотрудничество тюркоязычных народов является важным направлениям дружеских отношений стран тюркского мира [1,2,3]. В современных условиях неоценима роль сотрудничества в сфере образования, науки и культуры в уменьшении негативного влияния глобализации на духовную культуру этносов, в воспитании подрастающего поколения на лучших традициях культуры тюркоязычных этносов.
Внимательно изучая историю можно убедиться в том, что духовное сотрудничество тюркских народов имеет древние истоки, а в процессе эволюции они проходили несколько этапов. С социально-педагогической точки зрения, можно выделить следующие этапы

духовного сотрудничества тюркоязычных народов в сфере образования, создавших неповторимые образцы культурного наследия:

1-этап. Единая для всех тюркоязычных народов этнопедагогическая культура древних тюркских племен, отражающийся в устном народном творчестве. Этнопедагогическое наследие наших древних предков находит выражение в Орхоно-Енисейских письменных источниках, в "Книге Коркыт ата", в произведениях "Кутадгу билиг" Юсуфа Баласагуни, "Диван лугат ат-турк" Махмуда Кашгари, "Дивани хикмет" Ахмеда Яссави. Для этого периода характерно единство, целостность духовной культуры тюркских народов.

2-этап. В XV – XVI вв. формировались отдельные тюркские народы. Начала формироваться своеобразный язык, традиции и обычаи, социальный уклад жизни тюркских народов. Этот процесс привело к многообразию общетюркского культуры, развитию духовной жизни тюркских этносов в рамках своеобразной этнической культуры. Между тем, этническое разделение нашло отражение и в процессе духовного взаимодействия тюркских народов. Нужно отметить и положительные и обратные моменты межтюркского взаимодействия на этапе этнического разделения тюркских племен. Теперь вместо тюркского каганта возникли казахское или узбекского ханства, тюркские империи и др. Для тюркских народов, создавших свою государственность открылись благоприятные возможности для духовного процветания. Между тем, усилились процессы стремления тюркских народов, которые не имели свою государственность и развивались под влиянием более сильных государственных строений, к сохранению своей этнической идентичности.

3 этап связан с присоединением России к Средней Азии, возникновением Туркестанского края. В известной мере, создание Туркестанского края оказывало положительное влияние на сближение духовной жизни тюркских народов, живущих на огромном Евразийском пространстве. С одной стороны, колониальная политика царской России, попытка русификации, миссионерство и другие тенденции оказывали отрицательное влияние на духовную культуру тюркских народов. В то же время, в тюркский мир Центрально-азиатского региона проникла передовая Европейская цивилизация. В конце XIX –начале XX вв. В Туркестанском крае заметно развивалась культурно-просветительская жизнь. Развитию языка, культуры, изучению истории тюркских народов, духовному сотрудничеству братских народов, распространению передовых педагогических идей способствовали выдающиеся деятели той эпохи – поэты, писатели, просветители Ибрай Алтынсарин, Абай Кунанбаев, Чокан Валиханов, Магжан Жумабаев, Садриддин Айни, Хамза Ниязи и др. В создании светских школ вместе религиозных мектебов, внедрении демократических идей в просвещении народов явно ощущается совместные усилия и духовное взаимодействие ведущей интеллигенции тюркских народов.

4-этап. Советский период межтюркского духовного взаимодействия. В годы Советской власти в Туркестане осуществлено национально-территориальное размеживание, возникли пять союзных республик**.** Осуществлена ленинская национальная политика, о торжестве которого много писалось в советское время, и отрицательных последствиях которого пишут современные авторы. Наблюдалось отдаление народов, имеющих общие корни, усугублялись различия в образе жизни и духовном облике тюркских народов. Переход на латынскую графику, а затем кириллицу также не могло не отразиться на сохранении и передаче подрастающему поколению богатого духовного наследия тюркских народов. Идеология создания "единой советской нации" не могло не отразиться на развитие

этнических культур. Некоторые языки уже находились на грани исчезновения. Росло поколение, отчужденное от духовных корней.

5-этап. Взаимодействие духовной сферы Независимых тюркоязычных стран Центральной Азии и остального мира в условиях глобализации образования. Независимость стал мощным толчком для развития духовной сферы, в частности образования. Наблюдается тенденция вхождения образовательных систем Независимых тюркоязычных стран в мировое образовательное пространство, межгосударственных связи в сфере образования. Укрепились связи с "родственниками" из дальнего зарубежья. Открывались совместные вузы, сеть средних общеобразовательных учреждений. В то же время, в известной мере ощущается тенденции к "уединению", особенно ослабление "горизонтальных связей" в сфере образования. Растет поколение, мало знающее или вовсе не знающее духовную культуру соседних государств, других тюркоязычных народов. Ослабляются позиции русского языка как традиционного языка образования и межкультурного взаимодействия. Английский язык как мировой феномен усиливает свое присутствие в образовательных системах стран Центральной Азии. Все сильнее ощущается влияние глобализации на образовательную сферу и стремления к сохранению духовных основ национальной культуры через этнокультурное образование.

В целом, сотрудничество в сфере образования тюркоязычных стран Центральной Азии позволяет педагогической общественности всех этих стран, и каждой стране в отдельности, найти эффективные, приемлемые подходы и решения в создании гибкой, мобильной системы образования, отвечающей современным вызовам глобализации образованию, максимально учитывая национальные традиции и ментальные особенности народов.

Литература

1. Исмагамбетов Т. Перспективы и проблемы сотрудничества тюркоязыных государств // Central Asia Monitor, 2017, 27 февраля.
2. Мамеди Н. Вопросы интеграции на саммитах глав тюркоязычных государств // Центральная Азия и Кавказ.-2003.-№1.-С.155-167.
3.Уразова Е.И. Турция сегодня: экономическое сотрудничество со странами Южного Кавказа и Центральной Азии.- М., 2012.

ÜRETİM İŞLETMELERİNDE KALİTE MALİYETLERİNİN PAF MODELİNE GÖRE SINIFLANDIRILMASININ ÖNEMİ

THE SIGNIFICANCE OF CLASSIFICATION OF QUALITY COSTS IN MANUFACTURING COMPANIES ACCORDING TO THE PAF MODEL

Yrd. Doç. Dr. Caner ATIŞ
Mersin Üniversitesi, caneratis@hotmail.com
Arş. Gör. Zeynep ŞENER
Mersin Üniversitesi, zeynep_gizer@hotmail.com

ÖZET

Son yıllarda küreselleşmenin etkisi ile işletmelerde rekabetin arttığı görülmektedir. Bu artışa paralel olarak rekabet avantajı elde edilmesinde kalitenin önemi artmıştır. Bu nedenle işletmeler kalite maliyet raporları hazırlamaya başlamışlar ve bu raporlarda kalite maliyetlerinin toplam maliyetler içerisindeki payının artması kalite maliyetlerinin doğru hesaplanmasının önemini artırmıştır. İşletmelerin değer zincirinin her halkasında (araştırma geliştirmeden satış sonrası hizmetlere kadar) kalite maliyetleri ortaya çıkmaktadır. Geleneksel maliyet raporlarında kalite maliyetleri toplam maliyetler içerisinde gizlenmektedir. Kalite maliyet bilgisi, işletme yönetimlerinin stratejik kararlarını destekleyerek işletmelerin rekabet gücünü arttırmaktadır. Bu nedenle kalite maliyetlerinin tanımlanması, ölçülmesi, analiz edilerek yöneticilere sunulması işletmeler için önem arz etmektedir. Fakat kalite maliyetlerini ölçmek oldukça zordur. Bu nedenle kalite maliyetlerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilen bir takım modeller bulunmaktadır. Bu modellerden en sık tercih edilen PAF (Prevention- Appraisal-Failure) modelidir. Bu modele göre kalite maliyetleri Önleme Maliyetleri, Ölçme ve Değerlendirme Maliyetleri, Başarısızlık Maliyetleri (iç ve dış başarısızlık) olmak üzere üç grupta sınıflandırılmaktadır. Buna göre hazırlanan kalite maliyet raporları incelenerek yöneticiler kalite yönetimi ile ilgili kararlar almaktadırlar. Uygulamada bir takım kalite maliyetlerinin hangi grupta raporlanması gerektiği konusu göründüğü kadar net olmamaktadır. Dolayısıyla kalite maliyetlerinin Kalite maliyet raporlarında farklı gruplarda sınıflandırılması karşılaştırmalarda hatalara neden olabilecektir. Bu çalışmada kalite maliyetlerinin ölçülmesi amacıyla geliştirilen PAF modeline göre üretim işletmelerinde yapılan çalışmaların ayrıntılı bir literatür taraması yapılmış ve bu çalışmalarda kalite maliyetlerinin sınıflandırılmasındaki benzerlik ve farklılıklar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bazı çalışmalarda aynı kalite maliyet unsurunun farklı sınıflandırıldığı görülmektedir. Uygulamalardaki sınıflandırma farklılıkları, aynı maliyet unsuruna farklı anlamlar yüklendiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalite, Kalite Maliyetleri, PAF Modeli

ABSTRACT

It is recently observed that competition in businesses has increased, because of the globalization. In parallel with this increase, the significance of quality in achieving competitive advantage seems to increase, too. Hence, the enterprises started to prepare quality cost reports stating the fact that the percentage of quality costs in total costs had been increasing. As a result the significance of accurate calculation of the costs of quality became more important. Quality costs exist in every phase of the value chain of enterprises (from R&D to after-sales services). These costs are hidden in total costs on traditional cost reports. Quality cost information increases the competitive advantage of enterprises by supporting strategic decisions of management. Therefore; it is of paramount

significance to define measure, analyze quality costs and present them to the managers. However, it is highly challenging to measure quality costs. Accordingly, there exist a number of models developed to measure quality costs. The most common of these models is the PAF (Prevention-Appraisal-Failure) model. Quality costs, according to this model, are classified in three categories, namely Prevention Costs, Appraisal Costs, and Failure Costs (Internal and External Failure). The quality cost reports prepared in accordance with this model are examined, and managers make decisions about quality management. But in practice there are questionable areas in the classification of these quality costs. This study strives to present a detailed literature review of the studies carried out in the manufacturing enterprises, according to the PAF model, designed to measure quality costs, and to reveal similarities and differences in the classification of quality costs. It is observed in some studies that the same quality cost element is classified differently. Differences in classification imply that the same cost element is attributed different meanings.

Key Words: Quality, Quality Cost, PAF Model

NEMRUT KRATER GÖLÜ ve ÇEVRESİNİN ULUSLARARASI JEOPARK AĞINA KATILIMI

Can ERTEKİN
Maden Tetkik ve Arama Ege Bölge Müdürlüğü, can_ertekin@yahoo.com
Prof.Dr. Aydın BÜYÜKSARAÇ
Bitlis Eren Üniversitesi, absarac@yahoo.com
Yrd. Doç. Dr. Yunus Levent EKİNCİ
Bitlis Eren Üniversitesi, ylekinci@yahoo.com
Yrd. Doç. Dr. Alper DEMİRCİ
Bitlis Eren Üniversitesi, ademirci@beu.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Edip AVŞAR
Bitlis Eren Üniversitesi, edipavsar81@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Tevfik Emre ŞERİFOĞLU
Bitlis Eren Üniversitesi, tserifoglu@beu.edu.tr
Yrd. Doç. Murat KÜRŞAT
Bitlis Eren Üniversitesi, botanikkursat@hotmail.com
Yrd. Doç. Dr. Kubilay TOYRAN
Bitlis Eren Üniversitesi, kubilaytoyran@hotmail.com

ÖZET

Pliyo-Kuvaterner volkanizma, Doğu Anadolu'nun günümüz topoğrafik yüzeyinin şekillenmesinde etkindir. Bu jeolojik olgunun son ürünleri tarihsel aktivitesi olan volkanlardır. Bunlardan birisi olan Nemrut volkanı Van Gölü'nün batısında bulunur. Güncel püskürme MS 1441, 1597 ve 1692 yıllarında kaydedilmiştir ama volkanik aktivite başlangıcı günümüzden 1 Milyon yıl öncesine kadar gitmektedir. Bu aktivitenin görsel kayıtları arasında morfoloji ile belirgin ve manzarası ile ilgi çekici olan, 8,5x7,0 km boyutlarında kaldera bulunmaktadır. Çökme bölgesi olan kaldera aynı zamanda Nemrut Krater Gölü veya Nemrut Gölü olarak isimlendirilir. Günümüz yaygın aktivitesi volkano-sismik hareketlilik, kaldera içi hidrotermal-buhar çıkışıdır. Volkanizmanın etkin olduğu bu tür bölgelerde genel olarak kayda değer jeolojik görsel iz içeren ve jeosit olarak isimlendirilen sahalar bulunur. Bu çalışma, Nemrut Krater Gölü'nün kendine has niteliklerini jeosit kavramı içinde alt alanlarda tanımlamak ve hepsinin bir arada bulunduğu, yönetimi planlanmış doğa koruma bölgesi (jeopark) olarak önermek için yapılan ön çalışmaların takdimidir. Nemrut Krater Gölü için altı farklı jeosit önerilmiştir. Jeosit 1, mineralojik öz niteliği ile obsidyen (volkan camı) gözlemlenen noktadır. Jeosit 2, jeomorfoloji öz niteliği ile en geniş alanı kapsayan kalderanın kendisi olarak tanımlanmıştır. Kaldera koni biçimli olup, tabanda 36 km2 alan kaplar, yukarıya doğru 48 km2 alan genişliğine sahiptir. Jeosit 3, kaldera içi hidrotermal-buhar çıkış sahasıdır. Jeosit 4 ve 5 sırasıyla Nemrut Krater Gölü'nün bir parçası olan sıcak göl ve daha geniş yüzey alanı olan; bu yayında "Büyük Göl" olarak isimlendirilen, su kütlesidir. Jeosit 6 litolojik özniteliği ile kalderanın kuzey yamaçlarında yüzeylenen bazalt sütunlarıdır. Bu jeosit alanları ile tam örtüşmese bile jeosit alanlarının tespit edildiği Nemrut Volkan konisinin yüzeyi, jeoçeşitlilik ile beraber biyoçeşitliliğe de sahiptir. Biyoçeşitlilik; çoğunluğu tıbbi ve aromatik bitkilerden oluşan [ör. Dağ lalesi (Anemone sp.), Süsen (İris sp.), Ardıç (Juniperus communis), Huş (Betula pendula), Titrek Kavak (Populus tremula), Orkide (Orchis sp.)] flora ile başlıca memeli türleri [ör. Kirpi (Erinaceus concolor), Yaban tavşanı (Lepus europaeus), Tarla faresi (Microtus schidlovskii), Anadolu yer sincabı (Spermophilus xanthophrymnus), Anadolu kör faresi (Nannospalax xanthodon), Kızıl tilki

(Vulpes vulpes), Kaya sansarı (Martes foina), Alacasansar (Vormela peregusna), Boz ayı (Ursus arctos), Yaban domuzu (Sus scrofa)] içeren faunası olarak iki ana başlıkta toplanmıştır. Jeoçeşitlilik ve biyoçeşitlilik olarak iki ana grupta toplanan öz nitelikleri ile Nemrut Volkan Gölü, yönetimi planlanmış doğa koruma bölgesi (jeopark) olarak değerlendirilmesi durumunda, ekonomik değer oluşturabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Nemrut Krater Gölü, Jeopark, Bitlis

ANAR RIZAYEV'İN GECE YARISINDA HADİSE VE LİYAKAT ADLI HİKÂYELERİNİN ANLATICILAR TİPOLOJİSİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Aysun KANMAZ
Karadeniz Teknik Üniversitesi, kanmazaysun@gmail.com

ÖZET

Azerbaycan edebiyatının 1960 Nesri yazarlarından olan Anar Rızayev, aynı zamanda oyun yazarı ve film yönetmenidir. 1938 yılında Bakü'de dünyaya gelen yazar, şair bir anne ve babanın (Nigar Refibeyli ve Resul Rıza) çocuğudur. Edebiyata küçük yaşlarda ilgi duyan edip, ilk ve ortaöğretimini tamamladıktan sonra 1955 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi, Filoloji Fakültesinde eğitim görmüştür. Anar, yapıtlarında uzun yıllar Sovyetler Birliği'nin tekelinde devam eden zorlama eserlerden farklı olarak bireysel konulara yönelmiş, realist kahramanlara yer vermiş ve toplumda yaşanan aksaklıkları gerçekçi gözlerle dile getirmiştir. Kahramanların iç dünyasına yer verme, geçmişe dair özlem, yaşanan acılara ilişkin sitem eserlerin belli başlı konularını teşkil etmektedir. Yazarın ilk hikâyesi de "Bayram Özlemi"(1958) ve "Geçen İlin Son Gecesi"(1960) adlı aşk temasını ve geçmişe duyulan özlemi konu alan hikâyelerdir. Sovyetler Birliği döneminde sadece Azerbaycan edebiyatında değil tüm Orta Asya Devletlerinde eserler sosyalizm realizmi çerçevesinde oluşturulmuştur. Söz konusu doğrultuda ortaya konulan eserler sadece sistemin isteklerine cevap verdiğinden bireysel konulara yer verilememiştir. Zira o dönemlerde rejim, eserleri reklam aracı olarak kullandığından işlenen konular da genel olarak sosyalist sistemi anlatmak zorundaydı. Hâl böyle olunca da yazarlar bireysel ve toplumsal konulardan uzak, Sovyetler Birliği içerisinde daima mutlu bir şekilde hayatlarını devam ettiren insanlardan söz etmek mecburiyetinde bırakılmıştır. Hâlbuki gerçek hayatta insanlar mutlu değillerdir. 1960 Nesri yazarları ise sosyalizmin aksine eserlerinde insanların mutsuzluklarına, bireysel ve sosyal konulara yönelmişlerdir. Çalışmamızda ele aldığımız Gece Yarısında Hadise ve Liyakat hikâyelerinde yazarın değindiği toplumsal konulara yer verilecek ve hikâyeler Yavuz Demir'in Anlatıcılar Tipolojisi metoduna göre incelenecektir. Söz konusu metot bağlamında hikâyelerde yer alan anlatıcının anlatı içerisindeki en alt ve en üst seviyedeki konumu belirlenecektir. Çünkü anlatıcı, aslında okuyucu ile metin arasında bir aracı konumundadır ve bu nedenle hikâye ve romanlarda gizli yazar olarak karşımıza çıkar. Nitekim metinlerde baş figür anlatıcıdır ve olaylar onun etrafında cereyan eder. Tebliğimizde öncelikle edibin hayatı ve sanatçı kimliğine kısaca yer verilmiş ve adı geçen hikâyelerde anlatıcının konumu söz konusu metot üzerinden ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Anar Rızayev, Anlatıcılar Tipolojisi, sosyalizm realizmi, Azerbaycan edebiyatı, Sovyetler Birliği

KATILIM BANKALARININ PERFORMANSLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: TOPSİS YÖNTEMİ İLE ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMA

EVALUATION OF PERFORMANCES OF PARTICIPATION BANKS: INTERNATIONAL COMPARISON WITH TOPSIS METHOD

Doktora Öğrencisi Zakaria KALLO
Gaziantep Üniversitesi, zekeriyagellow@gmail.com,
Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU
Gaziantep Üniversitesi, erkanalsu@gmail.com,
Doktora Öğrencisi Ahmet TAŞDEMİR
Gaziantep Üniversitesi, varlik_004@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Katar, Ürdün ve Türkiye gibi ülkeler de faaliyet gösteren toplam 18 katılım bankasının 2009 ile 2015 yılları arasındaki performansları incelenerek bir sıralama yapılmaya çalışılmıştır. Çok kriterli karar verme yöntemlerinden birisi olan TOPSIS yöntemi, alternatif seçeneklerin belirli kriterler doğrultusunda değerlendirilerek bir sıralama yapılmasına olanak sağlamaktadır. Bu nedenle çalışma kapsamında Katılım bankalarının performans değerlendirmesi ve sıralaması TOPSIS yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında Katılım bankalarına ait bilanço ve gelir tablolarından yola çıkılarak Likidite oranı, karlılık oranı, faaliyet oranı (verimlilik oranı) ve finansal yapı oranı gibi oranlar hesaplanmış ve hesaplanan bu oranlar bankalara ait performans puanlarının hesaplanmasında kullanılmıştır. TOPSIS yöntemi neticesinde en yüksek puana sahip olan banka ilk sırayı almıştır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışma neticesinde, elde edilen performans puanları göz önünde bulundurulduğunda Suudi Arabistan ve Katar gibi ülkelere ait katılım bankalarının daha iyi performans sergilediği ve üst sıralarda yer aldığı gözlemlenmiştir. Türkiye'ye ait katılım bankalarının ise orta sıralarda yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca Türkiye' deki katılım bankalarının performans puanları incelendiğinde, Albaraka Türk katılım bankasının diğerlerine oranla genellikle daha iyi performans sergileyerek daha yüksek puanlara sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Topsis Yöntemi, Performans Değerlendirmesi, Performans Sıralaması

ABSTRACT

In this study, performances of a total of 18 participation banks operating in countries such as Saudi Arabia, United Arab Emirates, Kuwait, Qatar, Jordan and Turkey between 2009 and 2015 were examined and the banks were attempted to be ranked accordingly. TOPSIS method, which is one of the multi-criteria decision making methods, allows alternative choices to be evaluated according to certain criteria and a ranking to be made. For this reason, the performance evaluation and ranking of the Participation Banks were carried out by using the TOPSIS method. In the scope of the study, ratios such as liquidity ratio, profitability ratio, activity ratio (efficiency ratio) and financial structure ratio are calculated by using the balance sheet and income tables of the examined participation banks and these calculated rates are used to calculate their performance scores. As a result of the TOPSIS method; the bank with the highest score received the first order. Given the performance scores achieved in this context, participation banks from countries such as Saudi Arabia and Qatar have been observed to perform better and rank higher. It is seen that participation banks from Turkey are placed in the middle order. Moreover, when the performance scores of

participation banks in Turkey are examined separately, it is determined that Albaraka Turk participation bank generally performed better than others and had higher scores.

Keywords: Participation Banking, Topsis Method, Performance Evaluation, Performance Ranking

MODERN ÇAĞ VE GÜRCÜCE-TÜRKÇE LEKSİKİGRAFİ

Doktora öğrencisi Zeinab AKHVLEDIANI
Gürcıstan, Batum Şota Rustaveli Üniversitesi

ÖZET

Günümüz, araştırmacılara göre, bilim adamlarının sözlük bilimine büyük ilgisi ve sözlük bilim faaliyetlerinin büyük gelişimi ile ayrılır. Günümüz sözlük bilimi yenilikleri teorisinin düzelmesi ile sınırlanmayıp, sözlük bilimi tecrübesinin uygulanma dönemidir. Dünyada, bugüne kadar birçok leksikografi merkezlerinde dilbilim geliştirme zirvesi ve kültür kronolojisi olan leksikografinin düzenli olarak Teorik ve uygulamalı yöntemleri geliştirilmektedir. Dil ve teknolojik başarılarının birleşmeleri neticesinde baskı sözlükleri arama kelimesinın eşdeğerini çok hızla ve uygun bir şekilde bulan çevrimiçi sözlükler ile değişti. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Gürcüstanın Uluslararası arenaya çıkması, dillerin derin öğrenilmesine ve yeterli çeviri ihtiyacına sebep olmaktadır. Ulus ile ilgili eksiksiz ve kapsamlı bilgi veren, evrensel Sözlükleri talep eden Dünyadaki ulusalarası iletişim formunda, gürcüce-türkçe ve türkçe-gürcüce leksikografı durumu çok fakir görünüyor: kelimelerinin çok fakir açıklaması olan sözlükler çoğu zamanda sadece kılavuz olarak gösterilmiştir ve kullanıcılarını sadece belirli ve küçük bir yardım etmekle sınırlandırıyor. Türkçe-gürcüce sözlüklerde kelime sadece birkaç eş anlamlı tanımları ile sınırlanıyor, yabancı dil öğrenene gerekli olan kelimenin gramer ve semantik anlamı, söz dizimsel ve morfolojik formları ve belirli dile ait özgün ifadeleri neredeyse yok. Dar uzmanlaşmış, tematik terimleri olan sözlüklerin olmamaları ekonomik ve kültürel ilişkilerin gelişmesini ne kadar olumsuz etkilediğini herkezce bilinmektedir. Çalışmamızın güncelliği yukardaki sorunları kaldırmak amacındadır. Gürcistan Türkiye arasındaki ikili ekonomik ve kültürel ilişkilerin genişleme konusunda başarılı çevirme ve dolayısıyla Dili ve kültürel Değerlerini kolayca algılama aracı olan leksikografının gelişmesi en önemli gereksinimlerimizden biridir.

Anahtar Kelimeler: Gürcüce, Türkçe, Leksigrafi

SAĞLIK HARCAMALARI BELİRLEYİCİLERİ VE EKONOMİK YANSIMALARI

THE DETERMINANTS OF HEALTH EXPENDITURE AND ECONOMICAL REFLECTIONS

Öğr.Gör. Zerrin DÜRRÜ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, zdurru@ksu.edu.tr

ÖZET

Sağlık; ihtiyaç, istek, arzu şeklinde talep edilen hem tüketim malı hem de beşere yapılan bir yatırım diğer bir ifadeyle sosyal bir yaşama hakkıdır. Nitekim sağlık hizmetini talep ederken birtakım kısıtlayıcı faktörler bulunmaktadır. Hem bireysel eksenli belirleyiciler hem de toplumsal eksenli belirleyicilerle sağlığa yapılan harcamalar şekillenmektedir. Bu çalışmada sağlık harcamalarını belirleyen çeşitli sosyoekonomik ve makroekonomik faktörlerin yanısıra politik faktörler ile hükümet rejimlerinin etkisi araştırılmıştır. Bu faktörlerin uluslararararası, ulusal ya da bölgesel düzeyde etkilerinin hem sosyal hem ekonomik bağlamda farklı olabildiği, ayrıca hem talep yönüyle hem arz yönüyle ele almanın daha kapsamlı bir değerlendirme sunduğu sonucuna ulaşılacaktır. En etkili değişken olarak kabul edilen gelir, sağlık harcamalarının ana belirleyicisi konumunda olup, ilaveten nispi fiyatlar, sağlık hizmetlerinin niteliği, kamu ve özel sağlık harcamaları, dış kaynaklar, demografik yapı, maliyetler, sağlık hizmetlerine erişim gibi geniş yelpazede determinantlar mevcut olup bu unsurların ekonomi üzerinde olumlu ya da olumsuz etkileri olduğu gerçeğine varılacaktır.
Anahtar Kelimeler: Sağlık Harcamaları, Determinantlar, Ekonomik Yansıma

ABSTRACT

Health is both human investment and consumption goods that are demanded in the form like need, demand, desire. In the other words it is the social right for life. Indeed, there are some restrictive factors in demanding health care. Spending on health is shaped by both individual-oriented determinants and socially-oriented determinants. In this paper is searched to be various socioeconomic and macroeconomic factors that are determined by health expenditures as well as political factors and government regimes. The effects of these factors can be different at the international, national or regional level in both social and economic contexts. In addition to providing a more comprehensive assessment of handling both demand and supply. The income that is considered as the most influential variable is the main determinant of health expenditures and there are a wide range of determinants such as relative prices, quality of health services, public and private health expenditures, external sources, demographic structure, costs, access to health services, etc. All of these effect on economic positively or negatively.

Keywords: Health Expenditures, Determinants, Economically Reflection.

ÖDEMİŞ YILDIZ KENT ARŞİV MÜZESİ'NDE (ÖYKAM) VE TİRE KENT MÜZESİ'NDE BULUNAN BEZEMELİ TÜFEKLERİN VE PİŞTOVLARIN/TABANCALARIN SANAT TARİHİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Yrd.Doç.Dr. H. Kâmil BİÇİCİ
Gazi Üniversitesi, hurkamil@gazi.edu.tr

ÖZET

İzmir'e bağlı ilçelerden Ödemiş ve Tire'de Belediyelere ait müzelerden ÖYKAM'da ve Tire'nin Kent Müzesinde Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait ele aldığımız bezemeli ateşli silahlardan piştovlar ve tüfeklerle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Tire Kent Müzesi'nde bulunan 1 piştov ve 5 tüfek, Ödemiş Belediyesine ait ÖYKAM'da bulunan 6 tane piştov ve tabanca ile 4 tüfek üzerinde yer alan bezemeler çalışmamızı oluşturmaktadır. Ödemiş ve Tire Belediyesine ait olan müzelerde 19-20. yüzyıla ait dönemler arasında kullanılmış olan Osmanlı, Avrupa ve Amerikan yapımı çeşitli uzunluklara sahip tabanca, piştovlar ve tüfekler müzelerin ilgili sergi seksiyonlarında yer almaktadır. Piştov ve tüfekler Türkiye'nin bir çok müzelerinde bulunan benzer örnekleri gibi yoğun ve ayrıntılı kompozisyona ve bezemeye sahip değildir. Ateşli silahların üzerindeki bezemeler ihtimal halktan, yönetici olmayan kişilere ait olup, daha çok taşra üslubunu yansıtan biraz sade yapılmış örneklerdir. Müzelerde sergilenen ateşli silah kapsamına giren ürünlerin bir kısmı satın alma, bir kısmı da bağış yoluyla sergilenmesi amacıyla müzede bulunmaktadır. Piştovlar mekanik ve tetikleme sistemli olarak çalışmaktadır. İncelediğimiz piştovların bazıları ahşap üzerine sedef kakma olarak işlenmiştir. Genellikle bitkisel ağırlıklı olarak kıvrık dallar, çeşitli kır çiçekleri, baklava dilimlerini içeren geometrik şekiller göze çarpan bezemelerdir. Piştovların çoğu yoğun olarak süslemeye sahiptir. Tüfeklerin ahşap kısımları yoğun olmak üzere metal kısımlarında da bitkisel ve geometrik ağırlıklı bezemeler görülür. Piştovların ve tüfeklerin ana yapım malzemesi olarak ahşap, çelik, demir, pirinç karşımıza çıkmaktadır. Yapım ve süsleme tekniği olarak oyma, dökme, döküm, kakma, kazıma, oyma gibi teknikler göze çarpmaktadır. Piştovların uzunlukları 20 cm. ile 45 cm. arasında, tüfeklerin uzunlukları 112 cm. ile 142 cm. arasında değişmektedir. İncelediğimiz ateşli silahlardan piştovların genel özelliklerine gelince; piştovlar Osmanlı ordusunda bir süre kullanılan, paçavrayla sıkıştırılmış barutu horozunda bulunan çakmak taşı ile ateşleyip kurşun bilyeyi atan, kısa namlulu, tek veya özel imalatla çoklu olarakta atış yapılabilen bir tabanca türüdür. Tüfek ise; hafif ateşli bir silah olup, omuza dayanarak, uygun bir yere dayayarak elde veya kucakta kullanılır. Mekanizma, kundak, dipçik ve namlu olmak üzere dört ana parçadan meydana gelir. Mekanizma ateşlemeyi ve kovanı dışarı atmayı sağlar. Kundağın muhafaza ettiği namlu mermiye yön vermeye, dipçik ise tüfeğin omuza dayanarak tepkisini hafifletmeye yarar. Çeşitli tüfekler bulunur.16. yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlanan tüfek ilk zamanlar ağızdan doldurulan, yivsiz ve ağır bir yapıya sahipti. Ateşleme dışarıdan yapılıyordu. Bu sebeple ancak savunmada kullanılabilmekteydi. Zamanla hem savunmada, hem de taarruzda kullanılmaya başlandı. Dışarıdan ateşlemenin mahzurlarını gidermek için birbirine çarpan iki demirin çıkardığı kıvılcımla ateşlenen çakmaklı tüfekler yapıldı. Daha sonraları aynı çalışma sisteminde çakmak taşı kullanılarak daha iyi bir ateşleme mekanizması elde edildi. Buna rağmen ateş hız ve gücü hâlâ yetersizdi. Bu gayeyle tüfeklerde pek çok değişiklikler kaydedildi. Doldurmanın ağız yerine kuyruktan yapılması, namluya helezonik yiv yapılması, madenî kovanlı fişeklerin kullanılması, iğne ve kapsül sistemine geçilmesi belli başlı gelişmelerdir. Fişek hazneleri ve mekanizma sistemlerinin tüfeklerde kullanılmasıyla mermilerin art arda ateşlenmesi mümkün oldu.

Anahtar Kelimeler: Ateşli silahlar, müze, piştov-tabanca, tüfek, bezeme

KNOWLEDGE SHARING, TRUST, FIRM INNOVATION CAPABILITY

Arş. Gör.Dr. Sibel AYAS
University of Gaziantep, sibelayas@gantep.edu.tr
Arş. Gör. Işıl ÖNAY
University of Gaziantep, bilici@gantep.edu.tr
Öğr.Gör. Mehmet Burçin ÖNAY
Kilis University, burcinonay@gmail.com

ABSTRACT

This study has examined the relationship between knowledge sharing, trust in leaders, interpersonal trust and firm innovation capability. First of all, we have investigated the relationship between trust and knowledge sharing. Second, we have studied the effect of knowledge sharing on firm innovation capability. One hundred and fifty-one employees from production sector in city of Gaziantep participated in the study, and we collected data using a survey questionnaire. Results have demonstrated a positive relationship between interpersonal trust and knowledge sharing while trust in leaders does not affect knowledge sharing. Moreover, knowledge sharing has a positive relationship with firm innovation capability.

Key Words: Knowledge Sharing, Trust in Leaders, Interpersonal Trust, Firm Innovation Capability.

FARABİ VE HUMBOLDT BAĞLAMINDA DİL-DÜŞÜNCE İLİŞKİSİ

Doç. Dr. Hülya ALTUNYA
hulyaaltunya@sdu.edu.tr

ÖZET

Dilin yapısı ve düşünceyle olan ilişkisi, dilbilimciler kadar felsefeciler ve mantıkçılar tarafından da problem olarak ele alınmıştır. İkinci öğretici ünvanıyla meşhur olan Farabi (ö. 950), bir sistem filozofu olarak özellikle felsefe ve mantık disiplinlerindeki eserlerinde dil ve düşüncenin neliğinden başlayarak bunlar arasındaki ilişkiye geniş bir şekilde yer vermiştir. Ona göre dilin yapısı, insan ruhunda bulunan yetiler, ses organları, dilin tabiat ve toplumla ilişkisi, delalet (gösterge) ve terkibler (bileşiklikler) olmak üzere dört etmenden oluşur. Bu etmenlerden birisi; insanın, düşünen/konuşan canlı (hayvanu'n-natık) olmasıdır ki, bu; ruhun yetilerinden biridir. Bu yetide, konuşma ve düşünme birlikteliği söz konusudur. Aynı zamanda Farabi, bu yetiyi, iç konuşma (dahili nutk), dış konuşma (harici nutk) ve ayırt etme yetisi (temyiz gücü) açısından değerlendirir. Buna göre dil ve düşünce arasında bir ilişki tesis edilir. Modern dönemde ise Alman filozof ve dilbilimci Wilhelm von Humboldt (ö. 1835), Farabi'nin "hayvanu'n-natık"ını çağrıştıran "iç form" ifadesini kullanarak dil ve düşünce arasındaki ilişkiyi analiz eder. Ona göre ruhtaki iç kımıldanmalar farklılaşarak sesle birlikte dışarıya çıkarak dillendirilir. Dilin iç biçimiyle fiziksel sesler birleşince yapısı açıkça bilinemeyen bir terkib oluşur. Öte yandan dilin, düşünceyle ilişkisi vardır ve dil, düşünceyi etkiler ve biçimlendirir. Düşünebilmek için dilin olması şarttır, yani dil, düşüncenin zorunlu gerektirenidir. Bu tebliğde Farabi'nin "hayvanu'n-natık" ve Humboldt'un "iç form/iç dil duyusu" ifadelerini merkeze alarak dil ve düşünce arasındaki ilişki araştırılacaktır

Anahtar Kelimeler: Farabi, Humboldt, Düşünen/Konuşan Canlı, İç Dil Duyusu

KADIN BASKETBOLCULARIN YEREL BASINDA TEMSİLİ: HABER GAZETESİ ÖRNEĞİ

Yrd.Doç.Dr. Beste Nigâr ERDEM
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, beste.n.erdem@gmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi Nihan YÜCEL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, nihanyucel@gmail.com

ÖZET
Toplumların ihtiyaçlarına göre şekillenen cinsiyet rejimlerinde, kadınlar ve erkekler, aynı toplumsal yapıya özgü kurumlar ve ilişkiler ağıyla biçimlendirilerek belirli roller üstlenmektedir. Kadına ve erkeğe yüklenen roller, o toplumun kadına ve erkeğe atfettiği kadın olma-erkek olma biçimlerine işaret etmektedir. Spor, toplumsal cinsiyet rollerinin inşa edildiği alanlardan biridir. Fiziksel güç, dayanıklılık, rekabet, hırs, şiddet ile ilişkilendirilen spor alanında, bu tanımlamaların dışında kalanlar ikincil konuma itilmektedir. Bu durum, cinsiyetlendirilmiş güç/iktidar ilişkileri bağlamında sporun bir erkek etkinliği olduğu ideolojisini üretirken; kadının bu alanda görünür olması, kadına atfedilen toplumsal rollere ve estetik özelliklere zarar vermediği takdirde gerçekleşmektedir. Erkeklerin egemenliği altındaki bir diğer alan olan basın ise spordaki cinsiyet ayrımını doğallaştıran ve yeniden üreten bir işlev yüklenmektedir. Samsun, yerel basının oldukça etkin olduğu kentlerden biridir. Erkek egemen spor dallarının başında gelen futbol, Samsun yerel basını için çoğu zaman birincil öneme sahiptir. Kent kimliğinin kentin futbol takımıyla özdeşleştiği Samsun'da, 2012-2013 sezonunda birinci lige yükselen Canik Belediyespor kadın basketbol takımı da ilgiyle takip edilmektedir. Bu durum, 2016 yılının Temmuz-Eylül aylarında takımda gerçekleşen transferlerle daha da dikkate değer bir nitelik kazanmıştır. Bu çalışmada, transfer döneminde, Samsun'un tirajı en yüksek gazetesi olan Haber Gazetesi'nde kadın basketbolcuların temsil biçimleri incelenecektir.
Anahtar Kelimeler: Kadın, spor, yerel basın

SÖZLÜK VE SIKLIK ÇALIŞMALARI ÜZERİNE DİL-KÜLTÜR İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

AN EVALUATION ON DICTIONARY AND FREQUENCY STUDIES IN TERMS OF LANGUAGE CULTURE RELATIONS

Yrd.Doç.Dr Sami BASKIN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, sami.baskin@gop.edu.tr
Mehmet ASLAN
YL Öğrencisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, eltaslan@gmail.com

ÖZET

Sözlükler, kelimelerin saklandığı birer dil hazinesidir. Orada, sözlüğün ait olduğu millete ait yaşantı, inanç, değer, yiyecek-içecek, kap-kacak vb. kültürel unsurları gösteren dil birlikleri bulunmaktadır. Bu yüzden sözlük okuyanlar, aynı zamanda o sözlüğün milletine ait kültürü de okumuş olurlar. Sıklık sözlüklerine bu bakış açısıyla yaklaşıldığında, sıklığı yüksek olan kelimelerin, o sözlüğe sahip milletlerin önem verdiği kültürel değerleri ve yaşam biçimini gösterdiği söylenebilir. Bu çalışmada Türkçe, Arapça ve İngilizceye ait sıklık sözlüklerinden hareketle üç toplumun (Arap, İngiliz, Türk) en kıymetli kültürel değerleri ele alınmıştır. Bunun için dillerin kelime türleri dağılımı göz önünde bulundurularak her bir dile ait en çok kullanılan 50 isim, 25 fiil, 25 sıfat ve zarf dil-kültür ilişkisi bakımından incelenmiştir. Böylece düşünce, inanç, yaşantı, değer gibi soyut kültürel mirasla beraber araç-gereç, imaret gibi somut kültürel miras değerlerinin hangisinin hangi toplumda daha değerli görüldüğü, kültür açısından bu üç millet arasında nasıl bir benzerlik ve farklılık bulunduğu ortaya çıkarılmıştır.

İnceleme neticesinde İngilizcenin en sık kelimeleri arasında *zaman, yıl, hafta, gün* gibi zaman adları; *yol, dünya, yer, devlet, şirket* gibi yer adları; *şirket, iş, sorun, grup* gibi çalışma hayatına dair isimler; *kişi, erkek, çocuk, kadın, grup* gibi insan varlığının isimleri; *el, göz* gibi organ isimler ve *hayat, dünya, gerçek* gibi dünya görüşü/hayata bakış açısını yansıtan isimler yer almaktadır. Bütün bunlar somut, mekanik düşünce yapısına ait, duyguyu çok ön planda tutmayan isimlerdir. Türkçenin en sık kelimeleri arasında *insan, çocuk, kadın* gibi kişiye gönderimde bulunan isimler; *yıl, gün, zaman* gibi vakit gösteren isimler; *ara, yol, ev, dünya, yan, orta, ülke* gibi yer belirten isimler; *el, göz, baş, yüz* gibi uzuv belirten isimler; *konu, durum, hal* gibi vaziyet belirten isimler; *su* gibi içecek isimleri yer almaktadır.

Vaziyet bildiren *durum, hal* ve *su* gibi içecek isimleri dışında Türkçe ile İngilizce arasında büyük bir benzerlik bulunmaktadır. Arapçanın en sık kelimeleri arasında *mesafe, yer, dünya, yol, ev* gibi yer bildiren isimler; *kişi, erkek, insan* gibi kişiye gönderimde bulunan isimler; *zaman, bugün, gün* gibi vakit gösteren isimler; *efendi* gibi sosyal bir statü belirten isimler; *olay, hareket* gibi yaşam biçimine dair isimler; *kutsal/mukaddes, doğruluk* gibi düşünce yapısını belirten değerler ve *cehennem* gibi inanca dair isimler yer almaktadır. Kişi, vakit ve yer kavramlarına ait adlar her üç dilde de en sık kullanılan isimlerdir. Ancak, Arapların yaşantısında önemli olan ve onların düşünce yapısı ile inançlarına gönderimde bulunan *kutsal/mukaddes, doğruluk, cehennem* gibi adlar Türkçe ve İngilizcede en sık kelimeler arasında yer almamaktadır. Yine *efendi* gibi sosyal bir statü bildiren ve yaşam biçimini yansıtan bir kavram da sadece Arapçada en sık kullanılan isimlerden birisidir.

Anahtar Kelimeler: kelime sıklığı, sıklık sözlükleri, dil-kültür ilişkisi

ABSTRACT

Dictionaries are each mine of languages where words are kept. In dictionaries, there are language units which show cultural elements of a nation such as living, belief, value, food-drink, cookware

and bakeware…etc. Therefore, when frequency dictionaries are considered from this point of view, it could be claimed that words with high frequency show the cultural values and the way of living that those nations give importance to.

In this study, the most precious cultural values of three communities were handled with reference to frequency dictionaries of Turkish, Arabic and English. For this, by taking part of speech distribution of these languages into consideration, regarding commonly used words 50 nouns, 25 verbs, 25 adjectives and adverbs in each language were analyzed in terms of language-culture relation. Thus, it was found out that which concrete cultural heritage values such as instruments, soup kitchen with abstract cultural heritage such as belief, thought, living, value are considered more valuable in which society and what kind of similarities and differences there are among these three nations. As a result of the analysis, there are time nouns such as time, year, week, day; place nouns such as *way, world, place, state, company*; nouns related to working life such as *company, work, problem, group*; human existence nouns such as *person, male, child, woman*; organ names such as *hand, eyes* and names reflecting world view and life viewpoint *such as life, world, real* among the most frequently words of English. All of them are the nouns which don't prioritize the feeling belonging to concrete, mechanic mentality. There are names which refers to person such as *human, child, woman;* nouns which shows time nouns such as *year, day, time;* nouns which indicates place such as *way, house, world, side, middle, country;* nouns which indicates limb such as *hand, eye, head, face;* nouns which show condition such as *topic, case, state;* beverage names such as *water* among the most frequently words of Turkish. Apart from the nouns which indicates situation such as case, state and water, there is a big similarity between Turkish and English. Among the most frequent words of Arabic, there are nouns which indicates place such as *distance, place, world, way, house*; nouns which shows time such as time, today, day; nouns which shows social status such as *sir*; nouns as to lifestyle such as *event, movement*; values which indicate mentality such as *holy/sacred, honesty* and nouns as to religious belief such as *hell. Nouns as to* person, time and place notions are the most frequently used nouns in every three languages. However, Nouns such as *holy/sacred, honesty, hell* which are important in lifestyle of Arabs and refer to their religious beliefs with their mentality aren't among the most frequently used words in English and Turkish. Nevertheless, a notion such as *sir* which shows social status and reflects lifestyle is the one which is most frequently used only in Arabic

Keywords: Word frequency,Frequency dictionaries,language culture relation

MÜZİK ÜRÜNLERİNİN PAZARLANMASINDA YENİ MEDYA TEKNOLOJİLERİNİN ROLÜ

THE ROLE OF NEW MEDIA TECHNOLOGIES IN THE MARKETING OF MUSIC PRODUCTS

Doç. Dr. Ünal İMİK
İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, unal.imik@inonu.edu.tr
Arş. Gör. Selin OYAN
İnönü Üniversitesi GSTF, selin.oyan@inonu.edu.tr

ÖZET
Müzik sanatı kavramının sadece duygularımıza tercüman olduğu şeklindeki tanımların artık eksik ve yetersiz kaldığı süreçler yaşamaktayız. Bu durumu, müziğin sanat olmanın yanı sıra, bir endüstri ürünü haline gelmesi olarak açıklayabiliriz. Her üretilen ürünün ihtiyaç duyacağı gibi, günümüzde müzik ürünlerinin de pazarlanmaya ihtiyaç duyduğu gerçeğini de göz ardı edemeyiz. Çünkü müzik sanatı, bir ifade biçimi olmanın ötesinde bir geçim kaynağı ya da ekonomik sektör haline dönüşmekte ve bu durum, satış ve pazarlama endişesini beraberinde getirmektedir. Günümüzde üretilen müzik ürünlerinin dinleyiciye nasıl pazarlanacağı sorusu ise, yeni medya teknolojilerinin bu alandaki önemini her geçen gün daha da arttırmaktadır. Araştırma, müzik ürünlerinin pazarlanmasında yeni medya teknolojilerinin rolünü, çeşitli boyutları ile ele alınmaktadır. Araştırma betimsel bir nitelikte olup, veriler kaynak taraması ve anket yolu ile elde edilmiştir. Örneklemler, random (rastlamsal) yöntemle belirlenmiştir. Araştırma verileri veri analiz programları yardımı ile çeşitli tablolara dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır. Gerçekleştirilen araştırmada; müzik ürünlerinin devasa bir ekonomik sektör halini aldığı, günümüzde üretilen müzik ürünü sahiplerinin çeşitli ekonomik beklenti ve kaygılar taşıyabileceği, ekonomik beklentilerle üretilen müzik ürünlerinin ise doğal olarak pazarlama ihtiyacı duyabileceği ve yeni medya teknolojisinin müzik ürünlerinin pazarlanmasında son derece önemli işlevlere sahip olduğu elde edilen sonuçlardan bazılarıdır.
Anahtar Kelimeler: Müzik, Sanat, Pazarlama, Medya, Teknoloji

ABSTRACT
We are living processes in which the concept of music art is just incomplete and inadequate in the way that my feelings are interpreters. We can explain this as an artistic product as well as an art of music. We can not ignore the fact that today's music products need to be marketed as well as every produced product will need it. Because the art of music is becoming a means of livelihood or economic sector beyond being a form of expression, and this leads to anxiety of sales and marketing. The question of how the music products produced today will be marketed to audiences increases the importance of new media technologies in this area with each passing day. The research focuses on the role of new media technologies in the marketing of music products with various dimensions. The research was descriptive and the data were obtained through the source survey and questionnaire. The samples were determined by random (random) method. The research data was transformed and interpreted into various tables with the help of data analysis programs. In the research conducted; Music products are becoming a huge economic sector, today's producers of music products can carry various economic expectations and concerns, music products produced with economic expectations can naturally need marketing, and new media technology has extremely important functions in marketing music products.
Keywords: Music, Art, Marketing, Media, Technology

TURİZM GELİRLERİ – EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİ : TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Veli YILANCI
Sakarya Üniversitesi, Yilanci@Sakarya.edu.tr ; veliyilanci@gmail.com
Arş. Gör. Mücahit AYDIN
Sakarya Üniversitesi, mucahhittaydin@gmail.com

ÖZET
Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde turizm doğrudan ve dolaylı olarak ekonomik büyüme üzerinde etkili olmakta, politika yapıcılar bu ilişkiden yararlanarak ekonomik büyüme hızını arttırmak için turizm gelirlerini arttırıcı politikalar üretmektedir. Bu çalışmada turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki olup olmadığı Türkiye için 1964-2014 yıllık verileri kullanılarak incelenecektir. Öncelikle gayri safi yurt içi hasıla ile turizm gelirlerinin durağanlık mertebesi birim kök testleriyle belirlenmiştir. Sonraki aşamada ise nedensellik ilişkisi kalıntıların normal dağılmama olasılığı nedeniyle kritik değerlerinin özyineleme ile üretildiği ve gerek değişkenlerin durağanlık mertebesinin gerekse değişkenler arasındaki eşbütünleşme ilişkisinin önemli olmadığı Toda Yamamoto nedensellik testiyle incelenmiştir. İlişkinin kararlılığını sınamak için aynı test aynı zamanda zamanla değişen formda da kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar sadece kısa zaman periyotlarında iki değişken arasında nedensellik ilişkisi olduğunu göstermektedir.
Anahtar Kelimler: ekonomik büyüme, turizm gelirleri, nedensellik testleri, eşbütünleşme testleri

TÜRKİYE'DE BOŞANMA ORANININ SON YILLARDAKİ DEĞİŞİMİ

THE CHANCE OF DIVORCE RATE IN RECENT YEARS IN TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Murat YILMAZ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, aguzel79@gmail.com
Arş. Gör. Numan ERTAŞ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, nemanertas@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de son yıllarda boşanma oranı yükselmektedir. Ülkemizde boşanma oranları henüz Avrupa ve Amerika'daki düzeylerde değildir. Ancak son 30-40 yıllık veriler göz önüne alındığında Türkiye'de boşanma oranlarının hızla arttığı görülmektedir. Kadının çalışma hayatına daha fazla girmesi ve maddi bağımsızlığın kazanması boşanma oranlarının yükselmesinde önemli bir nedendir. Ayrıca eğitim seviyesinin yükselmesi, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması (bilgi ve görgünün artması) ve bu sayede çoğu kadının maruz kaldığı fiziki ve psikolojik şiddeti daha fazla kabul etmemesi, boşanma oranında yükselmeye neden olmuştur. HÜNEE'nin (Hacettepe Nüfus Etütleri Enstitüsü) verilerine göre Türkiye'de son 65 yılda boşanma oranlarının önemli ölçüde yükseldiği görülmektedir. 1950 yılında ‰ 0,37 olan kaba boşanma oranı 1960 yılında ‰ 0,40'a yükselmiştir. 1970 yılında önceki yıllara göre azalan kaba boşanma oranı ‰ 0,27'e düşmüştür. Sonraki yıllarda genellikle yükselen kaba boşanma oranı 1980 yılında ‰ 0,35'e 1990 yılında ‰ 0,46'ya 2001 yılında ‰ 1,41'e yükselmiştir. 2005 yılında az da olsa düşen değer ‰ 1,40'a gerilemiştir. Son yıllarda nispeten yüksek değerlere çıkan kaba boşanma oranı 2010 ve 2014 yıllarında sırasıyla ‰ 1,62 ve ‰ 1,7'ye yükselmiştir. Boşanma oranının artması şüphesiz parçalanmış ailelerin artmasına ve nüfus artış hızının düşmesine neden olmaktadır. Ayrıca bu olayın yaygınlaşması toplumsal yapıyı da derinden etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, boşanma oranı, evlenme oranı, aile.

ABSTRACT

In Turkey, divorce rates are rising in recent years. Divorce rates in our country are not yet at levels in Europe and America. However, considering the last 30-40 years, the divorce rate in Turkey is seen to increase rapidly. The important reasons for rise of divorce rate are the woman to get more into working life and to gain material independence. In addition, the rise in educational level, the spread of mass media (increasing knowledge and awareness), and the fact that most of the women are not accepting physical and psychological violence, has caused the divorce rate to rise. According to the data of HÜNEE (Hacettepe Population Studies Institute), divorce rates in Turkey have increased significantly in the last 65 years. The rough divorce rate of ‰ 0.37 in 1950 rose to 0.40 in 1960. In 1970, the crude divorce rate declined from previous years to ‰ 0.27. The rough divorce rate, which rose in the following years, rose to 0.35 in 1980 from 0.46 in 1990 to 1.41 in 2001. In 2005, the declining value declined to 1.40 ‰. Rough divorce rates, which have been relatively high in recent years, have risen from 1,62 ‰ to 1,7 ‰ in 2010 and 2014, respectively. The increase in the divorce rate undoubtedly leads to an increase in fragmented families and a decline in the rate of population growth. Moreover, the widespread use of this phenomenon also deeply affects the social structure.

Keywords: Turkey, divorce rate, marriage rate, family.

TÜRK KÜLTÜRÜNDE MOTİF VE DESEN TASARIMININ ÖNEMİ ÇİNİ SANATI ÖRNEKLERİ

Arş. Gör. Gökhan AKCA
Dumlupınar Üniversitesi, gokhan.akca@dpu.edu.tr
Prof. Dr. İskender IŞIK
Dumlupınar Üniversitesi, iskender.isik@dpu.edu.tr

ÖZET

Devletlerin devamlılığı; siyasi, askeri ve ekonomik gerekliliklerin yanı sıra kültür değerlerinin yeni nesillere aktarılması ile de doğrudan ilişkilidir. Kültür aktarımı, kısa vadede kültürün yaşatılması ve genç kuşaklarının eğitimine bağlıdır. Uzun vadede ise kalıcı sanat eserlerinin üretilmesi ile mümkün olabilmektedir. Dünya üzerinde yer almış milletler, bilinen insanlık tarihinin başlangıcından bu yana afetler, savaşlar ya da ekonomik ve sosyal çöküntüler gibi yıkıcı sarsıntılar yaşamış ve bu sebeplerle çoğu zaman kültürel devamlılığı sağlayamadıkları için yok olup gitmişlerdir. Türkler, tarih sahnesine çıktıkları ilk günden bu yana, büyük ve güçlü devletler kurmuş, aynı zamanda da çeşitli alanlarında eserler üretmiştir. Bu eserler; Türk kültürü, sanatı ve inanışlarına ışık tutarak, yeni nesillere aktarılmasında büyük önem taşımıştır. Türk tarihini ve kültürünü günümüze kadar taşıyan gerek mimari, gerekse el sanatları alanında üretilmiş pek çok eserin ortak noktası ise kültürel kodları bünyesinde barındıran motif ve desenlerdir. Motif ve desenler, mimari yapıların süslemesinde olduğu gibi tezhip ve çini alanında da yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Türk kültürünü Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar neredeyse kesintisiz bir biçimde aktarmayı başaran Türk motif ve desenleri araştırılmış, bu motif ve desenlerin yoğun bir biçimde kullanıldığı çini sanatından örnekler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Türk, Kültür, Sanat, Motif, Desen, Çini

TÜRKİYE'DE KAMU PERSONEL YÖNETİMİNDEN İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNE GEÇİŞ: TEMEL SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Doç.Dr. Ferit İZCİ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi ferit.izci@yyu.edu.tr
Arş.Gör. M. Şerif Yıldız
Yüzüncü Yıl Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Elemanı mehmetserifyildiz@yyu.edu.tr

ÖZET

Değişimin bu denli hızlı gerçekleştiği ve hayatın her alanını etkilediği bir dünyada, personel yönetimi anlayışının bundan nasip almaması düşünülemez. Bugün, dünyada kamu yönetimi anlayışları değişmiş, devlet- vatandaş arasındaki ilişkiler bir başka boyut kazanmıştır. Geleneksel kamu yönetimleri yerini kamu işletmeciliği anlayışına terk etmiştir. Vatandaş odaklı bir yönetim anlayışının temelinde, etkin ve verimli bir biçimde işleyen personel sistemleri yatmaktadır. Kamu personeli, devletin vatandaşa bakan yüzü ve devlet gücünün en önemli unsurudur. Bu nedenle, kamu personel yönetimi ile ilgili gelişmeleri yakından takip etmek, personel sistem ve uygulama anlayışını bu gelişmeler doğrultusuna güncellemek hayatı önem arz etmektedir. Günümüzde, temellerini Weber'in bürokrasi düşüncesinden alan ve zamanla deforme olup, bürokratik işleyişin önündeki engellerden biri haline gelen geleneksel kamu personeli yönetim anlayışı işlevini yitirmiş durumdadır. Bunun yerine, modern dünyanın benimsediği, çok daha dinamik ve geniş kapsamlı olan insan kaynakları yönetimi anlayışı geçmiştir. Türk kamu bürokrasisinin en önemli sorunu haline gelen personel sistemi, hemen hemen her dönem tartışmalara konu olmuş, yapısal ve işlevsel alanlarda yasal değişikliklere gidilmiştir. Ancak, personel sisteminin dayandığı temel felsefe ve ilkeler değiştirilemediği için istenilen sonuçlar elde edilememiştir. Bu yüzden sistemin radikal bir biçimde değiştirilmesi zorunluluk haline gelmiştir. Bu çalışmada, kamu personelinin yapısal ve işlevsel sorunları üzerinde durulacak, günümüz kamu yönetimi anlayışında meydana gelen değişimler ışığında personel yönetiminden insan kaynakları yönetimine geçişin gerekliliği vurgulanacaktır. Sonuç olarak da, temel sorunlara yönelik ne gibi çözümlerin üretilebileceği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Personel Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi, Yeni Personel Sistemi

ABSTRACT

In a world where change takes place so fast and affects every aspect of life, it is unthinkable for personnel management to get less of it. Today, public administration understandings have changed in the world and relations between the state and citizens have gained another dimension. Traditional public administrations have left their place to the concept of new public managemen. An efficient and efficient functioning of personnel systems lies at the basis of a citizen-oriented management approach. Public personnel are the most important element of the government's face and state power. For this reason, it is important to closely monitor the developments related to public personnel management and to update the personnel system and application understanding in line with these developments. Nowadays, the traditional public personnel management concept, which takes its foundation from Weber's bureaucratic mentality and becomes a deformity over time and a barrier to bureaucratic functioning, has lost its function. Instead, the modern world has embraced much more dynamic and comprehensive human resource management. The personnel system,

which has become the most important problem of the Turkish public bureaucracy, has been subject to discussion almost every semester and legal changes have been made in the structural and functional areas. However, as the philosophy and principles on which the personnel system is based can not be changed, the desired results have not been achieved. So it has become a necessity to change the system in a radical way. This study will emphasize the structural and functional problems of public personnel and emphasize the necessity of transitioning from personnel management to human resources management in light of changes in today's public administration understanding. As a result, it will be argued what solutions can be made for the main problems

Key Words: Personnel Management, Human Resources Management, New Personnel System

GELİŞMİŞ VE GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERDE CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN EKONOMİK MALİYETİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yrd.Doç.Dr. Aslı ÖZPOLAT
Gaziantep Üniversitesi, ozpolat@gantep.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Ferda NAKIPOĞLU ÖZSOY
Gaziantep Üniversitesi, nakipoglu@gantep.edu.tr

ÖZET

Cinsiyet eşitsizliği eğitim, sağlık, işgücü, teknoloji ve verimlilik gibi unsurlar üzerinde olumsuz etki yaratarak kaynak dağılımını adaletsiz hale getirmekte, sosyo-ekonomik gelişimin ve kalkınma hareketlerinin başarı şansını azaltabilmektedir. Bununla birlikte, cinsiyet eşitsizliği sorunsalı sadece kaynak dağılımdan adil yararlanma sorunu olmayıp, kadınların ekonomik faaliyetlere katkısını zayıflatarak onların yoksulluğun birincil aktörü haline gelmesine neden olabilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmanın amacı işgücü ve eğitim kapsamında yer alan cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik büyüme ve kalkınma üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışmada, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde 1990-2015 yılları arasında cinsiyet eşitsizliğinin ekonomik maliyeti ekonometrik bir model ile analiz edilecektir. Bu kapsamda model iki aşamalı olarak oluşturulmuştur. İlk aşamada panel nedensellik analizi ile değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi test edilecektir. İkinci aşamada ise Genelleştirilmiş Momentler Metodu (GMM) uygulanacaktır. Çalışmanın beklenen sonucu gelişmiş ülkelerde cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı ekonomik maliyetin gelişmekte olan ülkelere göre daha az olmasıdır.

Anahtar kelimeler: Cinsiyet Eşitsizliği, Kalkınma, Eğitim, İşgücü, Ekonomik Maliyet, Ekonomik Büyüme, GMM

TYCHO BRAHE'NİN GÖZLEMLERİNİN ARİSTOTELES'İN EVREN ANLAYIŞINA ETKİSİ

THE EFFECT OF TYCHO BRAHE'S OBSERVATİONS TO THE UNDERSTANDİNG ARİSTOTLE'S UNİVERSE

Arş. Gör. Asım DİLMAÇÜNAL
Bingöl Üniversitesi, adilmacunal@bingol.edu.tr

ÖZET

Aristoteles'in sisteminde küre biçiminde olan evren, ay altı evren ve ay üstü evren olarak düşünülmüştür. Bu evrenin merkezinde ise yer bulunmaktadır. Ay altı evrende nesneler dört unsurdan meydana gelmektedir. Bu evrende değişim, oluş, bozuluş mevcuttur. Ay altı evrende yer alan cisimler, doğal bir hareket sergilerler, doğal yerlerine yönelirler. Sözgelimi toprak ya da onun parçası olan bir taş parçası, doğal yerine yani merkeze doğru başka bir değişle aşağıya hareket eder. Ateş ise doğal yerine doğru, yani yukarıya doğru hareket eder. Yukarı ve aşağı bize göre değişmemekle birlikte ateşin gittiği yer yukarı, topraktan olan şeylerin gittiği yer aşağıdır. Ay üstü evrende yer alan nesneler ise dört unsurdan hariç esir adı verilen beşinci bir unsurdan meydana gelirler. Bu unsurun etkisiyle, söz konusu evrende değişim, oluş ya da bozuluş söz konusu değildir. Bu evrende nesneler, mükemmeldirler ve mükemmel bir hareket biçimi olan dairesel bir hareket sergilerler. Aristoteles'in evrene ilişkin görüşleri uzun yıllar kabul görse de görüşlerine eleştiriler de getirilmiştir. Danimarkalı Tycho Brahe tarafından yapılan gözlemler Aristoteles'in sistemine eleştirileri artırmıştır. Özellikle, Tycho'nun döneminde gerçekleşen "yeni bir kuyruklu yıldızın keşfi" ve "süpernova gözlemi" Aristoteles'in ay üstü evrende oluş ve değişimin olmadığı yönündeki görüşüne karşıttır. Bunun sonucunda bu kavramlar tekrar değerlendirilmiş, hatta ay üstü evrendeki cisimlerin imtiyazlı olmasını sağlayan esir maddesi fikri sarsılmıştır. Bu çalışmada Tycho Brahe'nin gözlemlerinin Aristoteles'in otoritesini nasıl zayıflattığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aristoteles, Ay Altı Evren, Ay Üstü Evren, Tycho Brahe, Süpernova

ABSTRACT

The universe that is the spherical in Aristotle's system is getting thought as sub lunar and supra lunar. The earth locates in the centre of this universe. The objects are arisen from four elements in the sub lunar world. In this universe change, genesis and corruption is available. The objects that are available exhibit a natural motion and tend towards to their natural places. For instance, earth or the piece of stone that is part of it moves towards their natural places namely to the centre in other words, to below. Fire moves towards its natural place, namely to the up. As soon as the up and below does not change according to us, the place where fire goes is up and the place where the things that are earthy go is below. The objects which are available in the supra lunar world occur from the fifth element, except four elements, which is called aether. With effect of this element, there is not change, genesis or corruption in the universe that is being talking about. In this universe, the objects are excellent and exhibit an orbicular motion that is an excellent type of motion. Even the opinions of Aristotle which are related to universe have been accepted for a long time, the critics have also been brought to his opinions. The observations of Danish Tycho Brahe have arisen the critics to Aristotle's system. Especially, "the discovery of a new comet" and "the observation of supernova" which were getting come true in Tycho's period are against the opinion that there is not genesis and change in Aristotle's supra lunar world. In the result of these observations, these concepts are evaluated again, moreover the idea of aether substance providing objects to be

privileged in supra lunar world is shaken. In this study, it will be tried to show how the observations of Tycho Brahe weaken the authority of Aristotle.

Keywords: Aristotle, Sub lunar world, Supra lunar world, Tycho Brahe, Supernova.

«ПУНКТУАЦИЯНЫҢ КОММУНИКАТИВТІ-ПРАГМАТИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ» ПӘНІН ОҚЫТУДЫҢ ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҮЙЕСІ

ЕРМЕКОВА Т.Н.
Ф.ғ.д., профессор
ЕСКЕРМЕСОВА Г.А.
PhD докторант
БАЛАБЕКОВА Қ.Ш.
Аға оқытушы, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті

Түйіндеме
Қазіргі кездегі тыныс белгілердің қызметін, мәтінді қабылдаудағы ықпалын теориялық тұрғыда түсіндірумен қатар тәжірибе жүзінде студенттердің өздеріне анықтатудың маңызын ескере отырып, қоғамдық пікірді айқындауда ең жиі қолданылатын тәсіл – сауалнама. Сол себепті «Пунктуацияның коммуникативті-прагматикалық қызметі» пәнін жүргізу барысында студенттер арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнама респонденттердің тыныс белгілердің орнын, қызметін анықтау мақсатын көздеді.
Кілт сөздер: пунктуация, коммуникация, тыныс белгі, тәжірибе, прагматика.

Өткен ғасырдың 60-70 жылдары К. Әуелбеков, Ф. Мұсабекова еңбектерінде пунктуация мәселелері біраз қарастырылды. Күні бүгінге дейін пунктуация синтаксистің құрамында ғана қарастырылып келеді. Бұл – пунктуация ұғымын тар шеңберде қараудан туған пікір. Оның үстіне тіл – қоғамдық құбылыс болғандықтан, ол үнемі даму үстінде болады, осыған орай қазіргі замандағы сөйлем жүйесінің өзіндік ерекшеліктері бар екенін ескеруіміз қажет. Пунктуацияға қатысты әр жылдары жарық көрген еңбектерде тыныс белгілерінің білдіретін мәні мен қойылатын орындары қарастырылғанымен, оның негізгі таңбалық сипаты, негізгі функциялары мен коммуникация процесіндегі негізгі қағидалары, оның лингвистикалық білім жүйесіндегі орны, ең бастысы тілдің қазіргі даму жүйесіндегі тыныс белгілерінің мәселелерінің қарастырылмай келді. Қазіргі кезде оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыру мәселесі күн тәртібінде тұрған кезде қазақ тілінен маман даярлайтын жоғары оқу орындарында «Пунктуацияның коммуникативті-прагматикалық қызметі» пәнін енгізу қажеттілігі туды.

Қазіргі кездегі тыныс белгілердің қызметін, мәтінді қабылдаудағы ықпалын теориялық тұрғыда түсіндірумен қатар тәжірибе жүзінде студенттердің өздеріне анықтатудың маңызын ескере отырып, қоғамдық пікірді айқындауда ең жиі қолданылатын тәсіл – сауалнама. Сол себепті «Пунктуацияның коммуникативті-прагматикалық қызметі» пәнін жүргізу барысында студенттер арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнама респонденттердің тыныс белгілердің орнын, қызметін анықтау мақсатын көздеді. Тапсырма бойынша сауалнама 18-29 жас аралығындағы респонденттер арасында жүргізіліп, олардың әлеуметтік мәртебесі, білімі, жынысы т.б. категориялары ескерілді. Берілген сұрақтар респонденттердің тыныс белгілерді қабылдауы кезінде кездесетін кедергілерді барынша ашуға бағытталған. Қойылған сұрақтардың ішінде ашық сұрақтар да, астарлы сұрақтар да кездеседі. Сауалнама нәтижесі бойынша әр сұрақтың жауабы статистикалық тұрғыда талданып, қорытынды жасалды. Сабақ жобалай оқыту технологиясына негізделді. Жобалай оқыту технологиясы – студенттің өз бетінше ізденуіне, ой-қиялына ерік беруіне, рухани құндылықтар жүйесін дамытуына, ақпараттық-технологияларды пайдалануына, қажетті мәліметтерді саралай қолдануына жол ашады. Жобалай оқыту технологиясы арқылы қазақ тілін меңгеру барысында студенттер

тілдің құрылымдық-жүйелік заңдылықтарын меңгерумен қатар шешен сөйлеу, ойын көркем, түсінікті тілмен жеткізе білуге дағдыланады [1]. Теория мен практиканы сабақтастыра отырып, күнделікті өмірде жиі кездесіп жүрген қателіктерді анықтап, ондай олқылықтарды болдырмау жолдарын айқындайды. Жоба ізденімпаздық, креативтілік, жауапкершілік, шешендік, көшбасшылық т.б. қажет етеді. Жобалай оқыту технологиясы студент жастардың отансүйгіштік қасиеттерін, өз еліне, жеріне, туған тіліне деген құрмет сезімдерін арттыруға, мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейтуге, өз ойын еркін, ашық түрде жеткізу, көпшілік алдында сөйлей білу дағдысын қалыптастыруға жол ашады.

Тақырыпқа сәйкес төмендегідей дайындық кезеңдері басшылыққа алынды:

1. алғашқы кезең. Оқытушы жоба сценарийі туралы идеясын айтып, оны дәрісханада талқылайды. Мұндайда оқытушы жетекші сұрақтарды пайдаланады. Оның міндеті – студенттерді өз беттерінше ойланып, шешімді өздері қабылдай алатындай деңгейге жеткізу. Мұндай жұмыстың қорытындысы студенттердің мәселені ұжым болып талқылауы нәтижесінде белгілі бір қорытындыға келуімен аяқталады. Осы қорытынды негізінде жұмыстың соңына дейінгі жоспары жасалады.

2. Негізгі кезең.

а) жобаны өткізудің жүйелілігін және мерзімін талқылау;

ә) топты бірнеше шағын топқа бөліп, әрқайсысына нақты тапсырмалар бөліп беру;

б) шағын топтардағы жұмыстың орындалуын жоспарлау;

в) оқытушының шағын топтарда консультация беруін ұйымдастыру.

3. Қорытынды кезең.

а) жоба нәтижесін бағалау үшін қазылар алқасын таңдау;

ә) шағын топтарда дайын болған материалдардың тұсаукесерін өткізу;

б) жобаның қорытындысын шығару;

в) өте жақсы жұмыстарды атап айту, көрсету, оған қатысқан студенттерді марапаттау.

Жоба үшін төмендегідей жоспар ұсынылды:

Тақырыбы: «Мәңгілік ел – ата-бабамыздың асыл арманы»

Мақсаты: студенттердің отансүйгіштік қасиетін арттыру, елін, жерін сүю, ана тілін қастерлеу сезімдерін арттыру.

1-тапсырма. «Мәңгілік ел» идеясы және Қазақстан-2050 Стратегиясының сабақтастығын тұжырымдаңыз.

2-тапсырма. «Мәңгілік ел» идеясы және Тәуелсіздік» тұжырымдамасын негіздеңіз.

3-тапсырма. «Мәңгілік ел» және Қазақстанның өткені мен ертеңі» тұжырымдамасын ұсыныңыз.

Тапсырманы орындау үшін:

- қазақ ақын-жырауларының шығармаларындағы «Мәңгілік ел» идеясын саралаңыз.
- Тәуелсіздік жолындағы күрес және «Мәңгілік ел» идеясының сабақтастығын негіздеңіз.
- Қоғам қайраткерлері, зерттеуші-ғалымдардың сұхбаттарымен танысыңыз.
- Тақырыпқа қатысты ақпараттық-сараптамалық мәтіндерді саралаңыз.

Тақырыбы: «Ойды сауатты жеткізу жолдары» креативті идеялар жобасы

Мақсаты: студент жастар арасында мемлекеттік тілдің қолданыс аясын кеңейту, өз ойын еркін, ашық түрде жеткізу, көпшілік алдында сөйлей білу дағдысын қалыптастыру

1-тапсырма. *Word, PDF форматында жазылған нақты дәйектемелері (сызба, иллюстративті суреттерден тұратын) көрсетілген көркем тілде, сауатты жазылған идеяларды ұсыныңыз.*

2-тапсырма. *Жарнама (билборд, бейне/аудио, анимациялық, флеш-роликтер, слайд-шоу) түрінде ұсыныңыз.*

Тапсырманы орындау үшін:

- Мемлекеттік тілдің қолданылу сипатын, дұрыс жазу үдерісін, тыныс белгілердің қойылу сипатын анықтау үшін статистикалық мәліметтерді анықтаңыз.
- Қазақ тілі, тіл тазалығына қатысты мақал-мәтел, нақыл сөздерді жинақтаңыз.
- Қазақ тілін зерттеуші Еуропа ғалымдарының, қазақ тілді қайраткерлердің ана тіліміз-қазақ тілі туралы қанатты сөздерін теріп жазыңыз.

Тақырыбы: «Сауатты студент» моделі

Мақсаты: ойы ұшқыр, тыныс белгілерді дұрыс пайдаланып, сауатты жаза білетін, көркем әрі бейнелі сөйлей білетін студент қалыптастыру.

1-тапсырма. «Сауатты студент» қалыптастырудың тиімді жолдарын ұсыныңыз.

Тапсырманы орындау үшін:

- жобаны жүзеге асыру жоспарын құрыңыз;
- мақал-мәтел, тілек-бата сөздерді жинақтаңыз.

Жоғарыда берілген жоба жұмыстары тапсырма санына сәйкес жеке, жұптық, топтық түрде ұйымдастырылды.

Тыныс белгі және мәтінді қабылдауда кездесетін кедергілерді анықтауда

- студенттердің тыныс белгілердің ойды дұрыс жеткізудегі қызметін түсінуіне жол ашу;
- тыныс белгілердің көркем мәтіндегі символдық мәнін нақтылау, мәтін мазмұнын дұрыс түсінудегі мәтінұйыстырушылық маңызына көңіл аударту;
- тыныс белгілердің көптүрлі қызметі, омонимдік сипатына, мәтінді, ақпарат мазмұнын екідай түсінуге негіз болатын символдық код ретіндегі қызметіне назар аударту;
- студенттің ойын көркем де бейнелі жеткізуі үшін тыныс белгілердің атқаратын қызметіне, образды ойлауын қалыптастыратын код ретіндегі қызметіне көңіл бөлу қажет.

Жоғары оқу орындарында тыныс белгілерді меңгертудің өзекті мәселелерін анықтап, оларды шешу жолдары бойынша әдістемелік негізді сынақтан өткізу бағытында эксперимент жұмыстарын ұйымдастырып, бірнеше кезеңге: ізденімдік, қалыптастырушы, қорытынды деп бөліп жүргіздік.

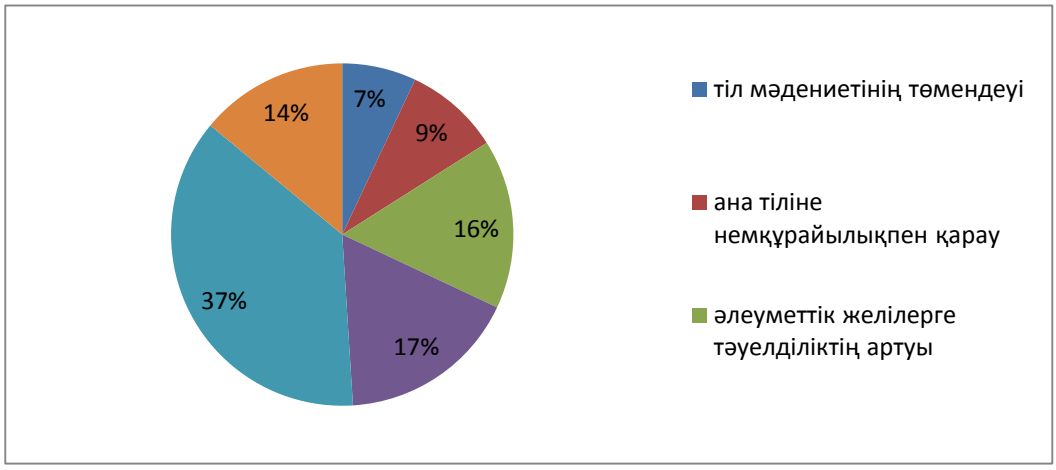
Ізденімдік эксперименттің сипаты – студенттердің пунктуациялық сауаттылық деңгейін арттыру, оларды ойын дұрыс жеткізе білу, образды, жүйелі сөйлеуге дағдыландыру мәселелерін зерттеу, тыныс белгі және мәтінді қабылдауда кездесетін кедергілерді анықтап, ғылыми-әдістемелік негіздерін анықтау, оқыту материалдары мен жаттығулар жүйесін жетілдіру мәселелерін айқындау. Ізденімдік эксперименттің болжамы – пәнді меңгерту барысында студенттердің тыныс белгілерді дұрыс қоя біліп, ойын дұрыс жеткізе білуге жүйелі түрде дағдыландыру мақсатында кешенді жаттығулар ұйымдастырылып, үдеріс лингвистикалық, әлеуметтік, педагогикалық негіздерге сай мақсатты, жоспарлы жүргізілсе, студенттің функционалдық әлеуетін арттыруға, когнитивтік, коммуникативтік қызметін дамытуға болады. Басты мақсат – тыныс белгілерді меңгертудің теориялық мәселелерін анықтау, білім беру саласындағы жаңа идеяларды оқу үдерісіне енгізудің мүмкіндіктерін іздестіру, студенттердің тыныс белгілерді, ақпараттық кодты жан-жақты меңгеруіне қатысты

жұмыстардың тиімділігін қарастыру. Эксперимент базасы ретінде Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің филология факультеті алынды.

Эксперименттің ізденімдік кезеңінде тақырыпқа сәйкес ғылыми еңбектерді талдау негізінде зерттеудің басты бағыттары нақтыланды. Жоғары оқу орнында, орта мектептің жоғарғы сыныптарында тыныс белгілердің оқытылуы, студенттердің пунктуациялық сауаттылығын дамыту, оларға жүйелі сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін студенттер арасында сауалнамалар жүргізілді.

Сауалнамаға жалпы саны 60 студент (5В020500 – филология 105, 204, 205, 305-топтар) қатыстырылды. Сауалнама нәтижесінде студенттердің тыныс белгілердің қызметін нақты көрсете алмайтыны, олардың қойылатын жерін шатастыратыны (42%), тыныс белгілердің қойылуына қатысты ережелерді толық сақтай алмайтын ы (32%), айқындауыш мүшелерге қатысты тыныс белгілерінің орнын толық көрсете алмайтыны (37%), төл сөз бен автор сөзінің арасындағы тыныс белгілерді шатастыратыны (44%) т.с.с. анықталды. Себебі орта білім беретін мектептерде де, жоғары оқу орындарында да тыныс белгілерін оқытуға тиісті сағат берілмейді, тыныс белгілерге қатысты ережелердің өзінде де қайшылықтар кездеседі, тыныс белгілерге қатысты басы ашылмаған, талас тудырып жүрген мәселе көп т.с.с [2]. Сауалнама нәтижесі бойынша, студенттердің тыныс белгілерді дұрыс қоя алмауының төмендегідей себептері анықталды: ана тіліне немқұрайдылықпен қарау – 14%, тіл мәдениетінің төмендеуі – 7%; тыныс білгілерге мән бермеу – 9%; әлеуметтік желілерге тәуелділіктің артуы – 16%; көркем әдеби шығармаларды оқымау – 17%; тыныс белгілерді толыққанды меңгертетін пәннің болмауы – 37%.

Студенттер арасындағы тыныс белгілердің қолданысының пайыздық көрсеткіші төмендегі суретте берілді:

Студенттердің тілінде тыныс белгілердің дұрыс қолданылмау себептерінің пайыздық көрсеткіші

Сонымен қатар студенттердің тыныс белгі туралы білім-біліктерінің қалыптасу деңгейі ұқсастық корреляция коэффициенті арқылы анықталды (1-кесте).

1-кесте. Ұқсастық корреляция коэффициенті

Студенттің тыныс белгілерді меңгеруі	**Эксперименттік топ**	**Бақылау тобы**	**Барлығы**
Тыныс белгілердің қызметін, қойылатын орнын біледі, талдайды, моделін құра біледі (тест қорытындысы бойынша)	a=32	b=28	a+b=32+28=60
Тыныс белгілердің қызметін, қойылатын орнын білмейді, талдай алмайды, өзіндік пікірі жоқ (тест қорытындысы бойынша)	c=16	d=24	c+d=16+24=40
∑ қосынды	a+c=32+16=48	b+d=28+24=52	n=100

Ұқсастық корреляция шартының негізінде оқыту экспериментін жүргізуге негіз бар екендігі анықталды. Ізденімдік эксперимент нәтижесі бойынша оқыту экспериментін жүргізу жоспары жасалды.

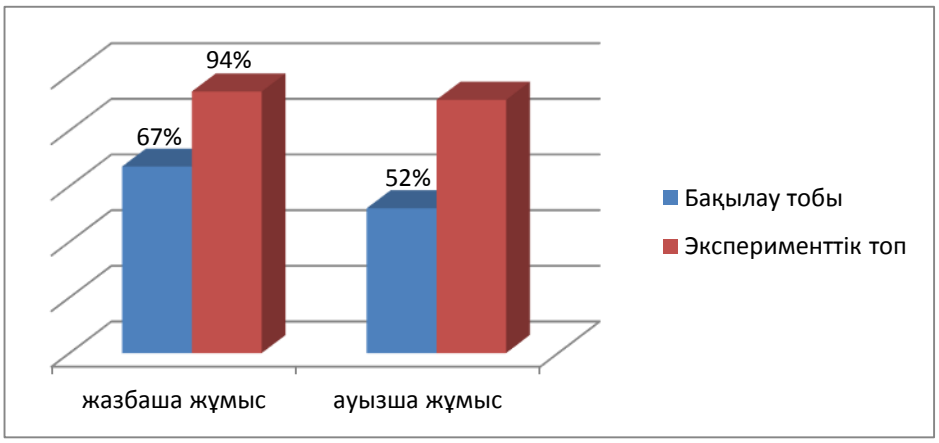
Бақылау кезеңінде тыныс белгілерді оқыту, меңгерту жағдайын айқындау барысында жоғары оқу орнында сұхбаттар жүргізіліп, оқу бағдарламаларына, әдебиеттерге талдау жасалды. Сұхбат кезінде жоғары оқу орындарының филология факультетінде оқитын студенттерге тыныс белгілерді меңгертуге арналған сағат саны тым аз екені анықталды, синтаксисті оқыту барысында тыныс белгілер назардан тыс қалады, соның салдарынан жай сөйлем мен құрмалас сөйлемнің ара-жігін айқындау да бірқатар талас тудырып жатады, жоғары оқу орындарында тыныс белгілерді оқытуға арналған арнайы тақырыптар қарастырылмаған, оқу-әдістемелік кешендері, арнайы оқулық жоқ, ақпараттық-технологиялық құралдармен толық қамтылмаған, тыныс белгілерді оқыту әдістемесінің негіздері дайындалмаған, оқытудың әдіс-тәсілдері сараланбаған. Аталған мәселелер эксперименттің қалыптастырушы кезеңінде нақты көрсетіліп, мәселені шешу жолдары ұсынылды, ол эксперимент барысында сынақтан өткізілді. «Қазақ тіл білімі» кафедрасының оқытушы-профессорлар құрамының сабақтарына қатысу арқылы студенттердің сабақта, сабақтан тыс уақытта тыныс белгілерді қолдануы талданды. «Мәтінді жеткізу жолдары және мәтінді қабылдаудағы кедергілер» деген тақырыпта пікірсайыс, «Жарнама тіліндегі алакұлалықтар» атты дөңгелек үстелдер ұйымдастырылды. Сол арқылы студенттердің күнделікті өмірде тыныс белгілерді қай деңгейде қолданып жүргені, тыныс белгілердің қойылуындағы кемшіліктерді қаншалықты ажырата алатыны анықталды. Түрлі мәтіндер негізінде тапсырмалар беріліп, талданды. Нәтижесінде тыныс белгілердің қойылуындағы даулы, талас тудырып жүрген мәселелер анықталды. Қалыптастырушы эксперимент кезеңінде зерттеу жұмысының негізіне алынатын қағидалар анықталды; студенттерге пунктуацияны меңгерту үшін «Пунктуацияның коммуникативті-прагматикалық қызметі» пәнінің әдістемелік негіздері жасалып, қалыптастырушы эксперимент материалдары түрінде ұсынылды. Пәннің оқу-әдістемелік кешені дайындалды. Қалыптастырушы эксперименттің

мақсаты – жоғары оқу орнында білім беру жүйесіне сәйкес студенттерге пунктуацияны меңгертудің тиімді жолдарын сынақтан өткізіп, оларды ғылыми-әдістемелік негізде дәйектеу болды. Эксперимент материалдары 5В020500 – филология (қазақ бөлімі) мамандығы бойынша білім алып жатқан студенттерге ұсынылды. Материалдар жаттығу, тапсырмалар негізінде әзірленді. Пәнді оқыту барысында интербелсенді әдістерді пайдалана отырып, студенттердің жеке орындауымен қатар топтық, жұптық жұмыстарды ұйымдастыруына да ерекше назар аударылды. Студенттермен жұмыс жасау барысында дамыта оқыту әдісі, репродуктивті әдіс, эвристикалық әдіс, бинарлық әдіс, индукция, дедукция әдістері т.с.с. әдістердің тиімділігі анықталды. Әсіресе тыныс белгілердің көптүрлі қызметін, омонимдік сипатын талдауда «Бононың алты тақиясы» әдісінің ерекше тиімді болатынына көз жеткіздік. Бұл әдіс тұйық, пікірталасқа, талдауға араласпайтын студенттерді тартуға мүмкіндік берді. Түрлі түсті тақия атынан сөйлей отырып, олардың бойында ойын ашық, бүкпесіз айту дағдысы қалыптасты. Дағды қалыптастыруға бағытталған жаттығулар мен тапсырмалар жүйесі оқыту эксперименті барысында нәтижелілігін анықтау үшін арнайы бақылау жұмысы алынды. Бақылау нәтижесіне сәйкес студенттерде қалыптастырылған дағдылардың пайыздық көрсеткіштері кестеде ұсынылды:

2-кесте. Оқыту экспериментінде қалыптастырылған дағдылардың пайыздық көрсеткіші

Қалыптастырылған дағдылар	Бақылау тобы		Эксперимент тобы	
	студ. саны	%	сту д. саны	%
Нүктенің алуан түрлі қызметін түсіну	30	62,2	30	91
Сызықшаның сөйлем мазмұнын айырудағы қызметін нақтылау	30	65	30	94
Сұрақ белгісінің қызметін пысықтау	30	51,3	30	89,1
Қос нүктенің сөйлемде атқаратын қызметін айқындау	30	53,2	30	92,2
Үтірдің алуан түрлі қызметін ажырата білу	30	51	30	90,1
Тырнақшаның қызметін нақтылау	30	73,3	30	94,3

Студенттердің жазбаша мәтінде тыныс белгілерді дұрыс қоя білу дағдылары, ауызша мәтіндегі интонацияның қойылуы төмендегі диаграммада берілген. Оқыту экспериментінде жүргізілген жазбаша жаттығу жұмыстары эксперименттік топ көрсеткішінің жоғары болуына ықпал етті.

Студенттердің тыныс белгілерді дұрыс қолдану дағдыларының пайыздық көрсеткіші

Эксперименттің қорытынды кезеңінде зерттеу нәтижелері бір жүйеге түсіріліп, жинақталды, қорытындыланды. «Пунктуацияның коммуникативті-прагматикалық қызметі» пәні бойынша оқу-әдістемелік кешен жетілдірілді. Ізденімдік және қалыптастыру эксперименттерінің нәтижелеріне сандық және сапалық талдау жасалды.

Қорыта келгенде, ақпараттық технология қарыштап дамыған бүгінгі таңда студенттердің сауатты жазу, жүйелі ойлау, дұрыс сөйлеу, тілдік қабілеттерін, шығармашылығын, байланыстырып сөйлеу дағдыларын дамыту қажеттігі артып отыр. Қазақ халқының ауыз әдебиет үлгілерін, шешендік сөздерін пайдалана отырып, ойын дұрыс жеткізе білу қағидаларымен қатар сол ойды сауатты жеткізе білу жолдарын да меңгеруі керек. Бұл орайда тыныс белгілердің қызметі мен мәтінді қабылдауда кездесетін кедергілерді ажыратып-айырып алудың маңызы зор. Сондықтан жазба коммуникацияда қолданылатын қосымша семиотикалық (бейвербалды) жүйе ретіндегі пунктуацияға ерекше мән беру қажет.

Әдебиет:

1. Оразбаева Ф. Тіл әлемі. Мақалалар, зерттеулер. - Алматы: Ан Арыс, 2009. - 368 б.
2. Сыздықова Р. Көптомдық шығармалар жинағы. - 8-том. Тілдік норма және оның қалыптануы. - Алматы: Елшежіре, 2014. - 290 б.

İBNİ HALDUN'UN MUKADDEME'SİNDE MÜLK VE DEVLET AYRIMI

Doç. Dr. Yücel KARADAŞ
Gaziantep Üniversitesi, yucelkaradas@gmail.com

ÖZET

İbni Haldun'un Mukaddime isimli eserinde en çok işlediği olgulardan ikisi mülk ve devlettir. Günümüz okuyucusu metinde bu kavramlarla karşılaştığında ikisinin aynı anlama geldiği algısına kapılabilir. Oysa bu iki kavram birbirlerini tamamlasalar da anlamsal olarak farklıdır. Dolayısıyla insanların vahşi, birbirleriyle sürekli çatışıp tehlike içinde oldukları dönemden çıkmanın bir göstergesi olarak toplum halinde yaşamalarının koşullarını ifade ederler. İbni Haldun'un mülk ve devlet öncesi dönemle ile ilgili tanımladığı savaş ve güvensizlik durumunun izleri açık bir şekilde, Hobbes'un görüşlerinde bulunur. ikisi arasındaki diğer benzerlik, devlet durumunun bu keşmekeş ve anarşi durumunu önleyebilecek yegane mekanizma olması konusundaki fikirdir. İnsanın doğal olarak toplum haline yaşamaya eğilimli olduğu, insanın toplumsal bir varlık olduğu ve toplum halinde yaşamın mülk ve devletle mümkün olduğu hakkındaki görüşü Farabi ve Arsitoteles'in şehir hakkındaki görüşleriyle uyumludur. İbni Haldun'un Mukaddime isimli eseri yalnızca bir sosyoloji veya tarih felsefesi kitabı olarak ele alınmamalıdır. Nasıl ki 17. ve 18.yüzyıl Avrupasında devlet yönetimi ve siyaset felsefesi konularında canlı bir tartışma ortamı mevcutsa ve Hobbes, Locke, Rousseau veya Voltaire'yi bu tartışma ortamının entelektüel aktörleri olarak tanımlıyorsak, Farabi ve İbni Haldun arasındaki dönemi de aynı bağlam içinde görebiliriz. Mesudi, Tartuşi, İbni Rüşd gibi entelektüellerin dahil olduğu ve saray koridorları ve salonlarından çarşı, cami ve medreselere taşan bu tartışmaların odak noktası olan kavramlar mülk ve devlettir. neyin mülk neyin devlet olduğu, bunlara dair rütbe kavramlarını kimlerin kullanabileceği, İslam ile devlet ve mülkün uyumu tartışmaların diğer alt konularıdır. Aynı dönemin siyaseten dikkat çeken bir idari özelliği, isimli 'devle' takısıyla biten yüzlerce hükümdar ismi (Seyfüddevle, Muiniddevle gibi) ya da mülkten türeyen melik kavramının hangi idari pozisyonlarda kullanılabileceğidir. Bu tebliğde İbni Haldun'un mülk ve devlet kavramlarını hangi içerik bağlamında kullandığı ayrıntılı bir şekilde tartışılacaktır. Mukaddime'den anlaşıldığı kadarıyla devlet, yönetimin idari organizasyonunu ifade ederken mülk ise, bu organizasyonun kullanımı, halk üzerinde uygulanması ve otoritenin sağlanması bağlamında, günümüzde kullandığımız iktidar kavramına denk gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mülk, devlet, iktidar, siyaset, toplum

XVI. YÜZYIL ŞAİR TEZKİRELERİNİN MUKADDİMELERİNDE KAYNAK TESPİTİ

IN PREFACE OF POETRY BIOGRAPHY OF XVI. CENTURY RESOURCE DETECTION

Mehmet Nuri ÇINARCI

ÖZET

Kendi döneminde yazmış olduğu şiirleriyle tanınmış şairlerin hayatları, edebi kişilikleri ve eserleri hakkında bilgi veren şair tezkireleri biyografik bilgi veren kaynakların başında gelmektedir. Klasik edebiyatımızda XV. yüzyılda Ali Şîr Nevâyî'nin Mecâlisü'n-nefâyis'i ile başlayan tezkirecilik geleneği XX. yüzyıla kadar aralıksız bir şekilde sürdürülmüştür. Her yüzyılda birden fazla örnekle karşımıza çıkan şair tezkirelerinin mukaddimelerinde tezkireci, şiir ve şairden bahsetmesinin yanı sıra eserini nasıl yazdığı ile ilgili de bilgi verir. Bu bilgilerden biri de tezkirecinin eserini kaleme alırken hangi kaynaklardan nasıl istifade ettiği ile ilgilidir. Unutulmamalıdır ki tezkirede biyografik bilginin oluşturulmasını sağlayan temel argümanların başında şairle ilgili bilgi veren kaynaklar gelmektedir. Tezkiresinde şair ile ilgili verdiği bilgilerin doğru olmasına titizlik gösteren tezkireci, şartların kendisine sağladığı olanaklar çerçevesinde ilk elden malumat veren kaynaklara ulaşmaya çalışır. Bu bildirimizde XVI. yüzyılda yazılmış Türkçe tezkirelerin mukaddimelerinden hareketle tezkirecilerin kaynak seçiminde nasıl bir usul belirledikleri ve hangi kaynakları neye göre seçtikleri ile ilgili bilgi verilecektir. Türkçe tezkirelerin model olarak aldıkları Herat ekolü tezkirelerinin mukaddimeleri de kaynak seçimi bakımından ayrıca incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Şair Tezkireleri, Kaynak Seçimi, Mukaddimeler.

ABSTRACT

Poet theorists who give information about the lives, literary personalities and works of the poets known by their poems written during their own period are the leading sources of biographical information. In our classical literature the tradition of biography which started with the revelation of Ali Şir Nevâyî in the XV. century It continued without interruption until a hundred years. In every centuries, the poet, who confronts with more than one example, gives information about the poems of the disciples, as well as how to write his poetry and poet, as well as how he wrote his work. One of these pieces of information is about how the resignation of the work of the biography from which sources he received the remnant. It should not be forgotten that at the beginning of the basic arguments that lead to the formation of biographical information in the thesis are the sources giving information about the poet. The taser, who is sensitive to the fact that the information he gives about the poet in his treatise is correct, tries to reach the sources giving information from the first hand in the framework of the possibilities provided by the conditions. This is our notification XVI. will be given information on how the biography choose the method of resource selection and what resources they choose according to the motives of the Turkish disciples written in the XVI. century the names of the Herat schools which are accepted as models by the Turkish biography will also be examined.

Keywords: Poetry Tezkires, Source Selection, Prefaces**.**

ALBERT CAMUS FELSEFESİ BAĞLAMINDA: İNTİHAR, SAÇMA VE BAŞKALDIRI KAVRAMLARI

THE CONCEPTS OF SUICIDE, ABSURD AND REVOLT IN THE CONTEXT OF ALBERT CAMUS' PHILOSOPHY

Arş. Gör. Faruk YORGUN
Bingöl Üniversitesi, fyorgun@bingol.edu.tr

ÖZET
Camus intiharı, felsefenin çözmesi gereken yegâne sorun olarak görür. Zira ona göre, bu sorunun yanıtı; yaşam, anlam ve değer kavramlarının mahiyeti bakımından önemli bir yer teşkil eder: Hayatın yaşanmaya değip değmediği sorusunun cevabı, felsefenin biricik sorunu olan intiharın bir çözümü olarak karşımıza çıkar. Bu sorunda asıl dikkat edilmesi gereken nokta şudur: intiharı etmeye karar veren birinin bu eylemi bilinçli bir şekilde kabul etmesidir. Daha açık ifade edecek olursak: İntihar etmeye karar veren biri, hayatın bir anlamı olmadığını kabul eden ve artık bu hayatı sürdürmenin saçma olduğunu idrak eden kişidir. Camus, felsefesini bu sorun ve bu sorunun ortaya çıkardığı hayatın yaşanmaya değip değmediği sorusunun cevapları üzerine kurar. Camus, kullanmış olduğu bazı kavramları da— saçma, yabancılaşma, intihar, anlam, değer— bu noktada öne sürer. Bu çalışmada, Camus felsefesinin genel hatları ortaya konacak ve saçma, yabancılaşma, intihar ve başkaldırı kavramları anlam ve anlamsızlık kavramları bağlamında değerlendirilecektir.
Anahtar Sözcükler: Camus, Saçma, İntihar, Yabancılaşma, Başkaldırı, Anlam.

ABSTRACT
Camus looks upon suicide which philosophy must solve as a unique problem. Since according to him, the answer of this problem makes up an important place in respect to the essence of the concepts of life, meaning and worth. The answer of this question of whether life is to worth or not confronts as a solution for suicide which is the unique problem of philosophy. The main point that needs to pay attention in this problem is that the one who decide to commit suicide is consciously to accept this act. If we state more clearly, the one that decides to commit suicide is a person who believes that the life has no a special meaning and comprehends that it is no longer too absurd to maintain his / her life. Camus builds his philosophy on this problem and on the answers of the question of, which is revealed by this problem, is this life worth living. Camus puts forward some concepts which are used by him such as: absurd, alienation, suicide, meaning, worth and so on. In this study, it will be discussed the general line of Camus' philosophy and the concepts of absurd, alienation, suicide and revolt will be evaluated in the context of meaning and meaninglessness.
Keywords: Camus, Absurd, Suicide, Alienation, Revolt, Meaning.

DİJİTAL HATA "GLITCH ART" SANAT ve TASARIMA YANSIMALARI

DIGITAL ERROR "GLITCH ART" REFLECTIONS TO THE ART AND DESIGN

Doç. Dr. Şirin ŞENGEL
Osmangazi Üniversitesi,sirinbenugur@gmail.com
Arş. Gör. Resul AY
Dumlupınar Üniversitesi, resul.ay@dpu.edu.tr

ÖZET

"Glitch" kelimesi anlam olarak arıza, hata, kusur, bozulma olarak bilinmektedir. Dijital hata olarak adlandırabileceğimiz bu tür arızalar sayısal ortamdaki görsellerde karşılaşılan görüntü ya da ses bozukluklarıdır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte verilerin sayısallaşması, dijital platformların geniş kitlelerce kullanılması, ses ve görüntü formatlarının çeşitlenmesi, yazılımların sayıca artması ve benzeri gelişmelerden kaynaklı karşılaşılan teknik açıdan uyumsuzluklar, bir takım aksaklıkları yani "glitch" kavramını oluşturmuştur.

Görsel ya da işitsel bozuklukların sanatçı ve tasarımcılar tarafından yorumlanarak sanat/tasarım eserlerinin üretilmesi ile ortaya çıkan Glitch Art kavramı, son zamanlarda çeşitli materyaller üzerinde uygulanmaktadır. Ses veya görüntü dosyalarındaki bozulmaların estetik kaygılarla sanat objesine dönüştürülmesi, bu sanat akımını diğer sanat akımlarından ayıran en önemli özelliğidir. Bu araştırmada "Glitch Art" kavramı üzerinde durulmuş, uygulama alanları ve glitch art örnekleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Glitch Art, Dijital Sanat, Tasarım, Görsel İletişim.

ABSTRACT

The word "Glitch" is known to be meaning as fault, error, defect, distortion. These kinds of defects that we can call digital error are sound or image disturbances which we come accross in the digital media. With the development of technology, digitization of data, wide use of digital platforms, diversification of audio and video formats, increase in number of softwares and similar developments in technical aspects have created some problems, namely the concept of "glitch". The concept of Glitch Art, which emerges from the production of art / design works by interpreting visual or auditory disorders by artists and designers, has recently been applied on various materials. The transformation of distortions of audio or video files bring into art objects with aesthetic concerns is the most important speciality which distinguishes this art movement from the other art movements. In this research, the concept of "Glitch Art" is emphasized, apllication areas and samples of glitch art are examined.

Keywords: Glitch Art, Digital Art, Design, Visual Communication.

KUR'AN'IN ŞİDDET VE TERÖRÜ REDDEDEN LAFIZLARI

Prof.Dr. Ali Rıza GÜL
alirizagul@hotmail.com

ABSTRACT

Günümüzde din, bazı terör hareketlerinin fikri altyapılarını kurmak ve/veya motivasyonlarını sağlamak amacıyla kullanılan öğelerin en önemlilerindendir. Daha açık bir ifadeyle, teröristler ve destekçileri, özellikle de din temelli terör örgütleri, dini, hem ideolojilerini doğurup besleyen bir temel ve kaynak, hem eylemlerini gerekçelendirdikleri ve meşrulaştırdıkları bir dayanak, hem de mensuplarını ve sempatizanlarını kışkırtacakları bir araç olarak görmektedirler. Onlar, dini kötü niyetlerine, ideolojilerine, emellerine ve eylemlerine alet ederken de en fazla kutsal metinleri istismar etmektedirler. Çağrıştırdığı olumsuz anlamıyla şiddet ve terörün gerçek bir insanlık suçu olduğunda şüphe yoktur. Gerçekte bütün insanlığa karşı işlenmiş olan bu suçun failleri, maalesef kendilerine dini metinlerden referans bulabilmektedirler. Üzülerek belirtelim ki, İslam'ın kutsal metinleri de hem geçmişte hem de günümüzde şiddet ve terörü destekleyen argümanlar olarak kullanılmıştır. Geçmişten Haricilik Mezhebi ile Haşhaşiler hareti, günümüzden de el-Kâide, Tâliban ve Dâiş örgütleri, Kur'an'ın ayetlerini mensup oldukları terör örgütlerinin ve yaptıkları terör faaliyetlerinin destekçisi haline getiren yapılar olarak İslam tarihindeki yerlerini almıştır. Oysa Kur'an'da günümüzdeki kavramsal anlamlarıyla şiddet ve terörü birebir karşılayan veya bunları meşrulaştıran herhangi bir kavram yer almaz. Şu kadar var ki, çağdaş Arapçada şiddet kavramını karşılamak üzere kullanılan, klasik Arapçada da merhametsizlik ve acımasızlıktan şiddete kadar hayli geniş bir anlam alanına sahip olan 'unf (عنف) sözcüğü Kur'an'da hiç yer almazken, çağdaş Arapçada terör kavramı karşılığında kullanılan irhâb lafzı ve onunla aynı kökten gelen diğer bazı kelimeler ise, çeşitli ayetlerde daha çok lügavi anlamlarıyla kullanılır. Fakat Kur'an'da, anlam alanı itibariyle diğer anlamlarının yanı sıra şiddet ve terörü de kısmen içeren bağy, tuğyân, isyân, fitne, fesâd gibi epeyce lafız da yer alır. İrhâbın yanı sıra bu lafızlardan birkaçı hakkında da bilgi vermemiz, Kur'an'ın güç, kuvvet ve kudretin iyiye veya kötüye kullanılmasına ilişkin tavrının belirginleştirilmesi bakımından isabetli olacaktır. Bu lafızları analiz etmedeki diğer bir amacımız da ayetlerden teröre ve terör faaliyetlerine destek bulmaya çalışmanın, Kur'an'ı amacı dışında yorumlama ve İslam'ı istismar etme anlamına geldiğini gözler önüne sermektir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet ve terör, Kur'an'da şiddeti red

İSLAMİ EKOLLERİN AYRIŞMAYI KÖRÜKLEYEN BİR KONUMDA SUNULMASI

SECTS AS THE MEANS OF SEPERATION

Doç.Dr.Vecihi SÖNMEZ
YYÜ, sonmezvecihi@yahoo.com

ÖZET

Gerek İtikadî ve gerekse fıkhî İslâm ekollerinin ilk ortaya çıkış dönemlerinde "görüş ve fikir" anlamında kullanılan ve olumlu çağrışımı olan ekol/mezhep kavramı, İslâm tarihinin ilerleyen dönemlerinde "fırka" anlamına dönüşmüştür. Görüş ayrılığının rahmet ve fikrî zenginlik olarak görüldüğü bir süreçten mezheplerin ayrışma konusu yapılarak katı dinî yapılar haline geldiği bir sürece geçişte siyasal iktidarların kendilerine dinî meşruiyet sağlama gayesi önemli bir sebep olarak öne çıkmaktadır. Mezhep İmamları İmam Ebû Hanife, İmam Malik, İmam Cafer-i Sadık, İmam Şafii ve İmam Ahmed bin Hanbel gibi ilmin öncüleri konumundaki âlimlerin günün yeni meselelerine çözüm üretmek amacıyla ortaya koydukları çabaları ve dinin temel nasslarını esas alan ve akıl ile vahyi hüküm çıkarma yöntemlerinde birbirinin karşıtı olarak görmeksizin kullanmaları, İslâm tarihinin başlangıç dönemlerinde Müslüman ümmete huzur ver esneklik getirerek barış içerisinde özgür bir anlayış kazandırmıştır. Fakat ilerleyen asırlarda ekoller/mezhepler fırkalar şeklinde dogmatikleşip değişmez dinî yapılar haline gelince başta iktidarlarına ideolojik meşruiyet kaynağı arayan yönetimlerin himayeci tutumları ve her bölge halkının bu dinî yorumları kendilerini kolayca tanımlayacakları kimlik malzemesi haline getirmeleri ekollerin çatışma zeminine dönük yöntemlere başvurmalarının önünü açmıştır. Günümüzde aynı topraklarda yaşayan grupların birbirlerini tekfir etmelerinin ve nasslardan ilgisiz hükümler çıkararak birbirlerinin kanlarını helal görmelerinin temelinde bu tahammülsüz dinî kabul ve yorumlar yatmaktadır. Bu çatışma ortamında her mezhebî grup kendisinde Kur'an'ı siyasal ve ideolojik amaçları doğrultusunda yorumlama hak ve yetkisini görebilmektedir. Düşünce özgürlüğünden ve medeniyet perspektifinden yoksun olan dinî gruplar, bugünü zihniyetleri doğrultusunda dönüştürmekle yetinmeyip farklılıkların tarih ve coğrafya üzerindeki izlerini bile silme operasyonu gerçekleştirmektedirler. Bu bildirimizde bir durum tespiti yapmanın yanı sıra aklın ve hür düşüncenin yeniden nasıl egemen kılınacağının ve başkalarının doğrularına saygılı dinî anlayışın nasıl inşa edileceğinin imkân ve yollarını araştırıp tartışacağız. Bu amacın gerçekleştirilmesi büyük ölçüde nitelikli bir eğitime ve sadece aynı dine mensup farklı kesimlerle değil, farklı din mensuplarını tanımaya da bağlıdır. Bundan dolayı kozmopolit ortamlar uzlaşma ve sosyal barış için kaçırılmaz bir fırsat olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Ekol, İslâm toplumu, ayrışma, çözüm, özgür düşünce

ABSTRACT

The concept of sect was used in the meaning of "sight" in the first formative periods of Islamic sects, but it was later transformed into the meaning of "party". From a period in which opposition was considered as mercy among faithful to a period in which sects are considered as the means of separation, the phenomenon of Islamic sect requires a clear-cut analysis. Scholars like İmam Ebû Hanife, İmam Malik, İmam Cafer-i Sadık, İmam Şafi ve İmam Ahmed bin Hanbel made life much easier to live for early Muslims by providing novel solutions to the problems they faced in their historical context without negating each other. They had improved methods that were used for arriving at a decision which is harmonious mind and Quran&Sunnah. This approach had brought flexibility and freedom of thought to the Muslim ummah at that time but in the forthcoming

centuries, the sects have become stable. In this article, we will determine and investigate these issues: "How will the free mind and freedom of thought be constructed again?" and "How progressive religious understanding will connect faithful each other again as it was in the beginning? In order to achieve these aims, the heterogeneous structures of modern society can be seen as a convenient setting.
Keywords: Muslim society, religious sect, disassociation, solution, freedom thought

ÖN LİSANS PROGRAMINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN TEKNOLOJİYE İLİŞKİN TUTUMLARI İLE KİŞİSEL SİBER GÜVENLİĞİ SAĞLAMA YÖNELİK FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE ATTITUDES OF THE STUDENTS STUDYING AT ASSOCIATE DEGREE PROGRAMSTOWARDS TECHNOLOGY AND THEIR AWARENESS RELATED TO PERSONAL CYBER SECURITY PROVISION

Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK
Çukurova Üniversitesi, baybek@cu.edu.tr
Arş. Gör. Seda BAYSAL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sbaysal@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Müberra ŞİMŞEK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, msimsek@ksu.edu.tr
Öğr. Gör. Sıddık DOĞRULUK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sdogruluk@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Yalçın MUTLUAY
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mutluay@ksu.edu.tr

ABSTRACT

This research aims to identify the relationship between the attitudes of students who study at associate degree programs towards technology and their awareness related to personal cyber security provision. The research has used relational screening models. Relational research method explains the relationship between variables and provides an opportunity to predict the results. The research has been carried out with the students who study at associate degree programs at Goksun Vocational High School in Kahramanmaras and who have been selected by the simple random sampling method during the academic year of 2016 and 2017. The students study at different departments including computer programming, land registry and cadastre, map and cadaster, banking and insurance and foreign trade. This research has deployed three data collection tools: The "Personal Information Form" developed by the researcher, "Attitude Towards Technology" adapted by Yurdugül and Aşkar (2008), and the "Personal Cyber Security Provision Scale " developed by Erol, Şahin, Yılmaz and Haseski (2015). The researcher developed the "Personal Information Form" with the aim of acquiring some personal information about the students. The study has also employed the Attitude towards Technology Scale, which was developed by Bame and Dugger in 1989. This scale, the Turkish adaptation of which was created by Yurdugül and Aşkar, possesses 4sub-factors and 24 items. The internal consistency coefficient Cronbach's alpha reliability coefficient was found to be 0.93 for the overall scale. The Personal Cyber Security Provision Scale developed by Erol, Şahin, Yılmaz and Haseski (2015) has been utilized so as to determine students' awareness towards personal cyber security provision. It is a five-point Likert-type scale composed of 5 factors and 25 items. The internal consistency coefficient Cronbach's alpha reliability coefficient was found to be 0.73 for the overall scale. The internal consistency coefficients of the sub-factors- "Privacy Protection", "Avoiding Unsafe", "Take Precautions", "Protection Payment Information", "Left No Trace"- are .76, .77, .70, .82 and .55, respectively. The study's research analysis will be utilized through descriptive statistics, independent samples t-test, one-way ANOVA

and test of significance. Data collection has been carried out in the research, and data analysis, findings, discussion, result as well as recommendations are in process.

Keywords: Vocational High School, Technology Attitude, Personal Cyber Awareness

TÜRKİYE' DE SERBEST BÖLGELERDE UYGULANAN ÜCRET İSTİSNASI SORUNSALI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Doç.Dr. Hatice YURTSEVER
Celal Bayar Üniversitesi, yurtseverhatice@gmail.com
Yrd.Doç.Dr. Pınar PEHLİVAN
Celal Bayar Üniversitesi, pinarpehlivan1974@yahoo.com
Öğr.Gör.Dr. Lale DEMİRLİOĞLU
Celal Bayar Üniversitesi, laledemirlioglu@gmail.com

ÖZET

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu ile, serbest bölgelerde faaliyet gösteren firmalara ve çalışanlara bir takım vergi teşvikleri getirilmiştir. Bu teşvikler; Damga Vergisi İstisnası, Özel Tüketim Vergisi İstisnası, Katma Değer Vergisi İstisnası, Gelir Vergisi İstisnası, Kurumlar Vergisi İstisnası, Ücretler üzerinden hesaplanan Gelir Vergisi İstisnası, Gümrük Vergisi Muafiyeti, Serbest Kâr Transferi ve KKDF Muafiyeti olarak sıralanabilir. 3218 sayılı Kanunun yayınlanması ile, serbest bölgeler vergi, resim, harç, gümrük ve kambiyo mükellefiyetlerinin uygulanmadığı alanlar olarak kabul edilmekte olduğundan, burada çalışanlara ödenen ücretler vergi dışı kalmakta idi. Bu durumda da serbest bölgede faaliyet gösteren firmalar çalışanlarından vergi kesmemek suretiyle net ücret üzerinden ödeme yapmaktaydılar. Ancak daha sonra yapılan çeşitli değişikliklerle günümüze gelindiğinde, sadece üretilen ürünlerin FOB bedelinin en az % 85' inin yurtdışına ihraç eden mükelleflerin istihdam ettikleri personele ödedikleri ücretlerin gelir vergisinden istisna olduğu hüküm altına alınmıştır. Sözkonusu istisnanın işçi ücretlerinden kesilmesi ve uygulamanın nasıl yapılacağına ilişkin, 12.03.2009 tarih 27167 sayılı Resmi Gazetede "3218 SAYILI SERBEST BÖLGELER KANUNU GENEL TEBLİĞİ (SERİ NO: 1)" ve 29.07.2010 Tarih 27656 Sayılı Resmi Gazetede "2 SERİ NOLU 3218 SAYILI SERBEST BÖLGELER KANUNU GENEL TEBLİĞİ " yürürlüktedir. Bu tebliğe göre, istisna iki yöntem kullanılarak uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden ilki, "Tecil/Terkin" yöntemi olup, bu yöntemde, ücretler üzerinden kesilen vergiler tarh ve tahakkuk ettirilerek tecil(erteleme) edilmekte, yurtdışı ihracat şartı gerçekleştiğinde, vergiler terkin edilmektedir. Diğer yöntem ise, "İade Yöntemi" olup, muhtasar beyanname ile ödenen gelir vergisi tevkifat tutarları, yurtdışı ihracat şartı gerçekleştiğinde, vergi dairesince red ve iade edilmektedir. Uygulamada, işçilerden kesilen verginin, üretici firmaların ihracat yükümlülüğünün yerine getirilmesinden sonra terkin edilmesi/iade alınması halinde, işçiye mi işverene mi ödeneceğine ilişkin 3218 sayılı yasada, açık bir hüküm olmaması nedeniyle, sorunlar ortaya çıkmakta olup, bu sorunların tarafların dava açma yoluna gitmelerini zorunlu hale getirmektedir. Çalışmada; sözkonusu istisna hükmü; anayasa, kanun ve tebliğler nezdinde inceleme konusu yapılarak istisnanın yasal dayanakları ortaya konularak uyuşmazlığın giderilmesine yönelik öneriler sunulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Serbest bölge, ücret istisnası, vergi

KÜRESELLEŞEN DÜNYADA ULUSLARARASI SİSTEMİN ATAERKİL YAPISI VE KADININ YERİ

Berna SARICA
Karadeniz Teknik Üniversitesi, bernasarica1995@hotmail.com

ÖZET

Biliyoruz ki Soğuk Savaş'ın sonlarında tüm dünyaya kapital düzen hakim olmuştu. Kapital düzen ise beraberinde küreselleşmeyi getirmişti. Küreselleşmeyi ise, dünya üzerindeki ekonomik, kültürel, siyasi, dini ve sosyal sistemlerin dünya çapında entegrasyonu olarak tanımlayabiliriz. Bazı akademisyenler ve gözlemciler, küreselleşmenin uluslararası sistemi homojenleştirdiğini savunurken, diğer bazı akademisyen ve gözlemciler ise, uluslararası sistemin daha farklı formlara dönüştüğünü ve farklılaştırdığını savunmaktadırlar. Bu durum bizleri uluslararası sistemin yalnızca siyasal ve ekonomik boyutlarını incelemekten ziyade, sistemin kültürel, dini ve sosyal boyutlarını da incelemeye götürmüştür. Uluslararası sistem ataerkil bir yapıya sahip idi. Küreselleşme bu ataerkil yapı üzerinde de bir değişime sebebiyet verdi mi? Herhangi bir değişim olduysa, ne ölçüde oldu? Küreselleşen dünyada kadının yeri nedir? Bu bildiride kısaca bu soruları yanıtlamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, kadın, ataerkil, anaerkil

TOPLUMSAL HAREKETLER AÇISINDAN SİVİL TOPLUM ve SOSYAL MEDYA

Muhammed Bilal ARI
Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, mbaari35@gmail.com
Çağla CIKIT
Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi caglacikit@gmail.com
İlker Timur Burak SANCAK
Yüksek Lisans Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, buraksancak@msn.com

ÖZET
Mevcut potansiyelinin farkına varılan internet ve sosyal medya çok daha büyük kitlelere ulaşan bir iletişim alanı olması yönüyle hem baskın kültürün yayılma çerçevesini genişletmekte hem de demokratikleşmeye hizmet etmektedir. Bununla birlikte sivil toplum kuruluşlarının bu araç yoluyla dünya genelinde ve toplum içinde kendi seslerini duyurmalarına yardımcı olmaktadır. Sosyal medya kullanımının yaygınlaşmasından sivil toplum örgütlerinin de memnun olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sivil toplum kuruluşları, baskı grubu olabilmeleri noktasında siyasi yönetimlere muhalif politikalar oluşturmaları yönüyle zaman zaman ana akım medyayı elinde bulunduran ulusal ya da uluslararası medya patronlarının sansür uygulamalarına maruz kaldıkları aktivitelerini internet veya sosyal medya üzerinden tüm dünyaya duyurabilmektedir. Hiç şüphesiz, akıllı telefonların giderek kullanımının arttığı, ona nazaran televizyon karşısında harcanan zamanın azaldığı küresel dünyada sosyal medya üzerinden etkileme faaliyetlerini yürütmek son derece akıllıca görünmektedir. Yine sivil toplum kuruluşları internet üzerinden üyelik hizmeti sunarak üye sayılarını ve bilinirliklerini arttırabildikleri gibi Twitter ve Facebook gibi sosyal medya alanlarından amaçlarına yönelik anket çalışmaları yürütebilmektedirler. Sosyal medyanın da artık toplumsal hareketlerin göbeğinde yer alan bir unsur olduğunu söylemek mümkündür. Ana akım medya tarafından belirlenen gündem ve oluşturulan sessizlik ortamı sosyal medya üzerinden bilgi alışverişinde bulunan ve farkındalık sahibi olan insanlar tarafından bozulmaktadır. Bunun yanında sosyal medya toplumsal hareketler ya da eylemlerin ana akım medya tarafından duyurulmadığı ya da bizatihi hükümetin açıklama yapmasından kısa bir süre sonra kısmi olarak duyurulması ve yayılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Yine sosyal medyanın sayesinde insanlar kendisi gibi düşünen diğer insanların farkına vararak suskunluk sarmalını kırmakta ve her kesimden gruplar ve kişilerin bir araya gelip örgütlenerek demokratik hak arayışlarını protesto yoluyla yerine getirebildiği söylenebilir. Ayrıca sosyal medya toplumsal hareketler bakımından üretkenlik, kendine güven ve meydan okuma edimlerinin ortaya çıktığı yerler olmuşlardır. Bu çalışma kapsamında sosyal medyanın etkili olduğu bazı toplumsal hareketleri incelemekte fayda görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Medya, Sosyal Medya, Toplumsal Hareketler, Sivil Toplum, Sivil Toplum Kuruluşları.

KÜRESEL BİR YAŞAM FELSEFESİ OLARAK MONE-HEDONİZM

Yrd. Doç. Dr. Muhammet İRĞAT
Adıyaman Üniversitesi, mhmmtirgat@gmail.com

ÖZET
Hedonizm, kökleri Antik Yunan felsefesine dayanan ve hayatın amacını acıdan kaçıp hazzı yakalamak olarak belirleyen bir yaşam felsefesini ifade etmektedir. Hedonistlere göre bize ne zevk veriyorsa o iyidir. Öyleyse hayattaki amacımız hazza ulaşmak olmalıdır. Monetarizm ise ekonomideki tüm dengeyi para arzı ve talebine bağlayan Amerikan kaynaklı bir ekonomi görüşüdür. İşte çağımız insanı bu iki kavramın bir araya gelmesiyle oluşan yeni bir değer felsefesine sahiptir. Bu yeni küresel yaşam felsefesine Mone-Hedonizm diyebiliriz. Kur'ân'ın ifadesiyle heva ve hevesine boyun eğen, onu kendine ilah edinen insan tipolojisinin günümüz yaşam felsefesi tam da mone-hedonizm yani para hazcılığıdır. Gelir dağılımı adaletsizliğinin, küresel savaşların, lüks tutkusunun, teknoloji ve konfor bağımlılığının kısacası içinde yaşadığımız çağın tüm ahlâkî hastalıklarının nedeni böyle bir yaşam felsefesinin hakim olduğu bireyler, toplumlar ve sosyo-politik kurum ve sistemlerin varlığıdır. Mone-hedonist insan, kalbinde para sevgisini, ona sahip olmanın hevesini, onu kullanmanın hazzını taşıyan, sınırsız bir tutku ve hırsla onu arzulayan ve ona ulaşmak için meşru yahut gayr-i meşru tüm yol ve yöntemleri denemekten çekinmeyen insandır. Onun en belirgin özellikleri, bencillik, sahip olma hırsı, başkalarına karşı nefret ve güvensizliktir. O, yokluk içinde değil bolluk içinde boğulmakta ve önce kendi iç dünyasını ardından da yaşadığımız dünyatı cehenneme çevirmektedir. Biz bu tebliğimizde çağımız insanının içinde bulunduğu bolluğa rağmen onu değer-bağımsız, bayağı bir varlık haline getiren değersizleşme biçimini bir yaşam felsefesi kavramsallaştırması üzerinden tasvir etmeye çalışacağız.
Anahtar Kelimeler: Hedonizm, Monetarizm, Değersizleşme, Para-hazcılık

KURUMSAL YÖNETİM ENDEKSİNDE YER ALMA VE TİCARİ BANKALARININ PİYASA DEĞERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN LISTING IN CORPORATE GOVERNANCE INDEX AND MARKET VALUE OF COMMERCIAL BANKS

Yrd. Doç. Dr. Özcan IŞIK
Cumhuriyet Üniversitesi, ozcan@live.com

ÖZET

Bu çalışmada, 2007:Ç3-2014:Ç4 yıllarını kapsayan dönemde hisseleri Borsa İstanbul'da işlem gören 15 bankanın kurumsal yönetim endeksinde (XKURY) bulunma durumu ile piyasa değeri arasındaki ilişkinin araştırılması amaçlanmaktadır. Çalışmada geleneksel panel veri tahmincileri kullanılmış olup, analizden elde edilen bulgular bankaların kurumsal yönetim endeksinde yer alması ile piyasa değerleri arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle, kurumsal yönetim endeksinde yer almak bankaların piyasa değerini anlamlı bir şekilde arttırmaktadır. Analiz sonuçları piyasa değerinin banka sermayesinden pozitif yönde; bilanço dışı faaliyetler ve likidite düzeyi gibi değişkenlerden ise negatif yönde etkilendiğini göstermektedir. Çalışmada ayrıca küresel finansal kriz ile piyasa değeri arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber çalışmada kullanılan varlıkların karlılığı ve mevduat hacmi gibi değişkenler ile piyasa değeri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Anahtar Kelimeler: Kurumsal Yönetim Endeksi, Panel Veri Analizi, Ticari Bankalar

ABSTRACT

In this study, it is aimed to investigate the relationship between market value and listing in corporate governance index (XKURY) of 15 banks whose shares are traded on Istanbul Stock Exchange during the period covering 2007:Q3-2014:Q4. Traditional panel data estimators have been used in the study and the findings from the analysis indicate that there is a positive and statistically significant relationship between getting listed in the corporate governance index and market value. More explicitly, getting listed in the corporate governance index significantly increases the market value of commercial banks. Results of the study suggest that bank capital affects market value positively, while liquidity level and off-balance sheet activities negatively. It is also found a positive relationship between the global financial crisis and market value. When analysis results are evaluated in terms of other bank-specific variables, there is no statistically significant relationship between variables such as profitability of assets and deposit volume and the market value. Keywords: Corporate Governance Index, Panel Data Analysis, Commercial Banks
Keywords: Corporate Governance Index, Panel Data Analysis, Commercial Banks

HALKEVLERİ DERGİLERİNİN YEREL TARİH ÇALIŞMALARINA KATKISI: BURSA HALKEVİ ULUDAĞ DERGİSİ ÖRNEĞİ

Dr. Mine ERSEVİNÇ
Uludağ Üniversitesi, akkusm@uludag.edu.tr

ÖZET

19 Şubat 1932'de açılan ilk on dört Halkevi'nden bir tanesi olan Bursa Halkevi, açılır açılmaz 1932 Halkevleri Talimatnamesi'nde yer alan ilkelere göre örgütlenmeye başlamış ve Talimatname'de yer alan dokuz komitenin hepsini oluşturmuştur. Halkevi'nin Şubelerini oluşturulup, yeterli üye sayısına ulaşınca ise etkinliklere başlanmıştır. Spor Komitesi, Temsil Komitesi, Güzel Sanatlar Komitesi, Köycülük Komitesi, Halk Dershaneleri ve Kurslar Komitesi, Dil-Tarih-Edebiyat Komitesi, Sosyal Yardım Komitesi, Kütüphane ve Yayın Komitesi, Müze ve Sergi Komitesi açılan şubelerdir. 1940 yılında yapılan değişiklik sonucu Dil-Edebiyat-Tarih Komitesi birbirinden ayrılmış, Tarih bölümü Müze ve Sergi Komitesi'yle birleştirilmiştir. Bursa Halkevi'nin çalışmaları 1932 yılında hazırlanan ve yürürlüğe giren Halkevleri Talimatnamesi'ne uygun olarak yürütülüyordu. Burada Dil-Edebiyat-Tarih Komitesi'nin amacı; kurulduğu alandaki halkın genel bilgisini arttırmak, ulusal dili, edebiyatı geliştirmek ve tarih araştırmaları aracılığıyla ulus-devlet olgusunun tabanını meydana getiren, ulusal kimlik bilincinin yaratılmasını sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. Bursa Halkevi Dil-Edebiyat-Tarih Komitesi çalışma sürecinde Bursa'nın yerel tarihi ile ilgili çalışmaları ile de dikkati çekmiştir. Kitap, rapor ve özellikle Uludağ Dergisi'nde gerçekleştirilen çalışmalar kayıtlanmış ve günümüz için önemli bir kaynak oluşturmuştur. Bursa Halkevi'nin yayınladığı Uludağ Dergisi; Bursa tarihi, folkloru, devrim tarihi ve Bursa hakkındaki genel yazınlarıyla çok önemli bir yere sahip olmuştur. Böylece Uludağ Dergisi ve Komite çalışmalarıyla Bursa Halkevi, Türk Devrimi'nin toplumsallaşmasında büyük bir işlev görürken, Bursa kent tarihi araştırmacılığı için temel oluşturan bilgileri ortaya koyarak değerlendirmiş ve Bursa'nın sosyal ve kültürel yaşamını canlandırmıştır. Örneğin; Bursa; kent merkezi ve çevresindeki cami, çeşme, türbe, mezar taşları gibi eserleriyle, yazma kitapları, vakfiye ve sicilleriyle zengin bir tarihsel koleksiyona sahiptir. Türk Tarih Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığı, C.H.P. Genel Sekreterliği ve İstanbul, Edirne gibi diğer Halkevleriyle de bağlantılar kuran Bursa Halkevi'nin tarih ve müze kolları öncelikle Bursa tarihine ait kaynakların toplanarak değerlendirilmesine başlamışlardır. Bunlar arasında "şeriyye sicilleri"ni derlenmesi önemli çalışmalardan bir tanesidir. Dergi'nin sekizinci sayısından itibaren yayınına başlanan ve ek şeklinde verilen sicillerin Türkçe transkripsiyonları, diğer sayılarda da zaman zaman yer almıştır. Evkaf Müdürlüğü'nün Kamil Kepeci başkanlığındaki Sicil Araştırma Kolu'na izin vermesinin ardından; Bursa Halkevi, İstanbul ve Edirne Halkevleriyle iletişim kurmuş, 1938 yılı itibariyle 855 tane şer'i mahkeme sicilini çevirerek, Uludağ Dergisi'nde yayınlamıştır. Bir başka örnek; Nazım Yücelt; Bursa mahkeme sicillerine dayanarak hazırladığı makalesinde XVII. yüzyılda Bursa'daki kumaş ve kumaşçılar hakkında ilginç bilgiler sunmasıdır. Diğer bir örnek; Bursa'daki Tarihi varlıklar konusunda araştırma yapan bir başka isim Kâmil Kepeci'nin, doğrudan sicil kayıtlarından yararlanarak Muradiye Türbeleri hakkında bilgiler verdiği çalışmadır. Uludağ'da ayrıca İlkçağ ve Bizans dönemlerine ait araştırmalarda yapılmıştır. "Bitinya ve Mezar Taşları", "Çekirge (Pitiya)'nın Tarihçesi", "Bursa ve Yaşayan Anıtlar" isimli makaleler burada örnek olarak verilebilir. Sayılarını arttırabileceğimiz örnekler çalışmamızda derlenerek yerel tarih ile ilgili bir çalışma sunulması bildirimizde amacımız olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Uludağ Dergisi, Yerel Tarih

ANTİK DÖNEM ÇATI KİREMİDİ TİPLERİNDEN; LAKONİA

ONE OF THE ROOFING TILE TYPES IN ANCIENT HISTORY: LACONIA

Arş. Gör. Yaşar ARLI
Akdeniz Üniversitesi, yasararli@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Anadolu arkeolojisinin bugüne değin yeterince araştırılmamış konulardan biri de, yapısal üniteleri örten çatılara ilişkin malzemelerdir. Antik dönem mimarı yapıları için çok önemli bir öğe olan çatı kiremitleri ile ilgili tipoloji ve tasnif konusunda yeterince çalışma olmadığından çatı kiremitleri ve tipoloji konusunda birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bugün kiremitlerin teknik gelişim sürecinden ve dolayısıyla da kiremitlerin mimarlık üzerinde kültürel gelişimi hakkında bilgilerimiz kısıtlıdır. Bilgilerimizin kısıtlı olmasının en önemli nedeni de yapılan arkeolojik kazıların birçoğunda çatı kiremitlerinin önemsenmemesinden kaynaklanmaktadır. Kiremitler ile yapılan eğimli çatıların tek olumsuz yanı ağır olmasıdır. Bayraklı kazılarında bulunan çatı kiremitleri ile yapılan bir denemede 15 metrekarelik bir alanın üstünün kapatabilmek için kullanılan kiremitlerin yaklaşık 700 kg. geldiği hesaplanmıştır. Bu denemede görüldüğü gibi kiremitli çatıların ağırlığının taşınması sorun olmuştur. Belki çatı kiremitlerinin MÖ 7. yüzyıla kadar gelişmiş bir sistem içerisinde kullanılmamasının en önemli nedeni çatı ağırlığının taşınabilmesi için mimaride bazı çözümlemelerin gerekmesidir. MÖ 7. yüzyılda belirli çatı sistemlerinin kullanılmaya başlanması ile çatı kiremitlerinde biçim açısından da standartlaşma görülmeye başlanmıştır. Bu standartlaşmanın başında da Lakonia, Korinth ve Attika standartları gelmektedir. Bu üç standarttan ilkini oluşturan, hakkında en az bilgiye sahip olduğumuz ve günümüze kadar çok az sayıda örneği barındıran Lakonia tipi çatı kiremitleri; düz kiremit, kapama kiremidi, mahya kiremidi ve opaionlu düz kiremit olmak üzere dört türe sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Kiremit, Düz, Kapama, Çatı Kiremidi.

ABSTRACT

One of the issues related to Anatolian archeology which has not been examined adequately until now is the materials related to roofs that covered structures. Since the number of the studies in typology and classification related to roofing tiles, which were a very important component in ancient architecture, is few, there have been various problems concerning roofing tiles and typology recently. Today, we possess quite limited information about the technical development process of the tiles and, in turn, about the effects of tiles on cultural development and architecture. The most prominent reason for our limited information on the issue is that in many archeological excavations, the roofing tiles are generally ignored. The only disadvantage of the inclined roofs, which were made from tiles, is their heaviness. In a trial with the roofing tiles which were found in excavations in Bayraklı, the weight of the tiles that were used to cover a 15 m^2 area was calculated as approximately 700kg. As seen in this trial, sustaining to the heaviness of roofs made from tiles has been a problem. The main reason that roofing tiles were not used in a more developed system till 7 B.C. might be that there were must not have been architectural solutions to the issue of heavy roofs prior to this time. Together with the use of specific roofing systems in 7 B.C., a standardization in roofing tiles in terms of shape was also observed. Among these standardizations, the prominent ones include Laconia, Corinthian and Attica standards. The Laconia roofing tiles about which we know the least among these three includes four types: plane tile, covering tile, ridge tile and opaion plane tile.

Keywords: Tile, Plane, Covering, Roofing Tile.

AR-GE VE İNOVASYON POLİTİKALARI: TÜRKİYE İLE DOĞU ASYA ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZİ

R &D AND INNOVATION POLICIES: A COMPARATIVE ANALYSIS OF TURKEY AND EAST ASIAN COUNTRIES

Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Namık Kemal Üniversitesi, salihozturk@nku.edu.tr
Numan KÖKAY
Yüksek Lisans Öğrencisi, Namık Kemal Üniversitesi, numankokay@hotmail.com

ÖZET
Bu yapılan araştırmada, Türkiye'nin, değişen dünya ile birlikte, gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak için hedeflenen politikaları, Doğu Asya ülkeleri ile kıyas edilmiştir. Son yıllar da Türkiye'nin yakaladığı büyüme ivmesi ile kişi başına gelirde büyük bir artış yaşanmış olsa dahi, gelişmekte olan ülke konumundan, gelişmiş ülke konumuna geçişte aynı yönde başarı söz konusu olamamıştır. Bu çalışma ışığında, orta gelir tuzağını başarı ile atlatıp, yüksek gelirli gelişmiş ülke statüsüne ulaşmış olan Tayvan ve G. Kore gibi ülkelerin Ar-Ge ve innovation politikalarını inceleyip, söz konusu politikalarda Türkiye için neler yapılabileceği araştırılacaktır.
Anahtar Kelimeler: Ar-Ge, İnovasyon Politikaları, Türkiye, Tayvan, Güney Kore.

ABSTRACT
This research compares Turkey's policies with other East Asian countries to reach developed countries level with the changing world. In recent years, even though there has been a large increase in per capita income with the growth acceleration captured by Turkey, there has been no increase in the same magnitude from the developing country to the developed country. In this work, we will examine the R & D and innovation policies of countries such as Taiwan and G. Korea, which have succeeded in achieving middle income and succeeded in a high-income developed country, and will look at what can be done for country in Turkey.
Keywords: R & D, Innovation policies, Turkey, Tayvan, South Korea.

TÜRKİYE'DE ARAMA KURTARMA ALANINDA KADINLIĞIN İZİNİ SÜRMEK: 2011 VAN DEPREMİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Zeynep GÜVEL
Marmara Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Orhun Burak SÖZEN
Gaziantep Üniversitesi, obsozen@gmail.com

ÖZET
Bu araştırmada gönüllü topluluklarda kadının rolü ile ilgili alan yazınına arama kurtarma alanında bir örnek olayla katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Arama kurtarma faaliyeti diğer gönüllü faaliyetlerden farklı olarak bir anda büyük değişikliklerin yaşandığı afet bölgesinde çok kültürlü bir etkileşim alanını da yaratmaktadır. Böyle alanlarda afet psikolojisi de bağlama dâhil olmaktadır. Faaliyet alanı hem kişiler, hem de çevre açısından kendine has bilinmezliklere bürünmektedir. Bu araştırmada İstanbul'da bir devlet üniversitesinin öğrenci kulübünde aktif çalışan genç bir kadın öğrencinin 2011 Van Depremindeki arama kurtarma rolüne odaklanılmıştır. Bu araştırma hem bir kadın arama kurtarma gönüllüsüne, hem de Van Depremin ilk 72 saatine odaklanması nedeniyle önemlidir. Kadın üzerine yapılan çalışmalarda ilk 72 saatte arama kurtarma faaliyetleri bağlamında çalışmalara rastlanmamaktadır. Bu nedenle bütün yaşananlar kadın çalışmaları penceresi açılarak konuyla ilgili feminist kuramcıların görüşlerinin izdüşümleri çerçevesinde yeniden okunmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Gönüllülük, kadın çalışmaları, arama kurtarma

АҚЫМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҰЛТТЫҚ ДҮНИЕТАНЫМ

AQIMET BAITURSYNULY AND NATIONAL OUTLOOK

А.Б. САЛҚЫНБАЙ
филология ғылымдарының докторы, профессор
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
asalkbek@mail.ru
Аққибат АҚЖІГІТОВА
Магистрант, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Түйіндеме

Мақалада Ақымет Байтұрсынұлының қазақ тіл білімі бойынша жасаған ғылыми терминдерінің мағыналық құрылымы мен уәжділігі талданып, ұлттық дүниетанымдық бағытта зерделенеді. Жалпы қолданыста жұмсалатын қарапайым сөздерге терминдік атау беріп, олардың мағыналық құрылымын дамытудағы Ақыметтің сіңірген еңбегі ерекше аталып көрсетіледі. Әр атаудың астарына қазақтың ұлттық болмысы мен қазақтың дүниетанымына қатысты ақпаратты сыйғыза отырып, аталатын ұғымды нақты айқындауы ғалым жасаған термин сөздердің семантикалық құрылымын айқындап, терминдік мәнінің тереңдігін арттыра түседі. Термин жасаудың негізгі шарттарын өзінің ізбасарларына ұсынып, бір саланың емес, бірнеше саланың терминдік жүйесін қалыптастырған Ахымет еңбегі мақалада нақты деректер арқылы талданады. XX ғасырдың ұлы реформаторы атанған А. Байтұрсынұлы бүгінгі күн тұрғысынан қарағанда, маңыздылығы жойылмайтын терминжасамның озық үлгісін қалдырды.

Терминжасамдық тәсілдердің өзінде де қазақ тілінің байырғы сөзжасамдық қабілетін ескергендігі мақалада басты назарда болады. Пән сөздерді қазақ сөздерінен таңдап алып, таппаған жағдайда қазақ тіліне әбден сіңіскен кірме сөздерді қарастырған. Осыдан бір ғасыр бұрын болса да, тілдің мән-жайын болжап, халықаралық терминдерді қабылдауда сақ болу керектігін ескертеді. Оның бұл пікірінің құндылығы – көнелігімен қатар, жүз жыл өтсе де маңыздылығын жоймай тұрғанында. Қазақ ұлтының «рухани көсемінің» әрбір еңбегі осы күнде өзінің өміршеңдігімен құнды.

Кілт сөздер: Ақымет Байтұрсынұлы, ұлттық таным, терминдер, уәж

Summary

In article on Kazakh linguistics structure and u• zhd_l_g_ Ahmet Baytursynov A• ymet made according to the analysis national and world outlook the direction of scientific terms semantic hybrid. Addressed to termind_k merits in development and simple respectively words, their semantic structure A□ymett i ң it is especially noted, it is specified in the standard use So, with to contain information concerning a d• niyetanymyn of each name and Kazakhs, words, having defined termind_k concrete to define a concept Kazakh national life and to increase depth of value semantic structures the scientific term an uopping. The term to present several branch, but not one branch in formation of system to his deputies of the main conditions of commission termind_k through work in Akhymet's article actual data degradation. From the point of view of today Great the reformer of the 20th century, importance fireproof terminology of front lines of model A. (baytursynula released.

Even in case ways of Kazakh to mean that radical word-formation abilities of attention will be in article. Words and to a subject into Kazakh, on Kazakh words in a case not quite inveterate access versions of the word. Exactly century ago, even if warns that could be very careful in acceptance of circumstances of language, the international terms. Also it is value - it is opinions - hundred years, without deleting importance of the. "The spiritual leader" each work these days its viability of the Kazakh nation have valuable value.

Keywords: Ahmet, national baytursynula of knowledge, terms, motive

THE ETHNO-LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF SHANYRAK IN PEOPLE'S COGNITION

Tynyshtyk YERMEKOVA
Doctor of Philological Sciences, professor, ken_tina@mail.ru
Nazerke RYSBEKKYZY
Lecturer, Kazakh State Women`S Teacher Training University
Tolkyn AKYLBAEVA
Lecturer, Academy Of Kazakh Sport And Tourism

ABSTRACT
According to philosophers, the national idea has deep roots and it is connected with the history and culture of the ethnics and formulates its natural entity. The national idea appears on the basis of ethnic feelings. And ideology is the highest stage in the development of social consciousness. If it is based on a national idea and if it is supplemented by values then it gains strength. In this case, the fact that the traditional worldview is basis of national ideology is not a coincidence. Therefore, the idea of "Mangilik El (Eternal Nation)" and "Uly Dala Eli" (People of the Great Steppe) should become the main directions of modern humanities.
From the philological point of view, evidence is sufficient which will be the basis for these ideas. Names and phrases, phraselogical units and proverbs, anthroponyms and sayings in the vocabulary stock of Turkic people are not just a means for communication, and rich folklore and poetry of narrators, legends and tales of our people are not only a heritage, but also a mysterious treasure and information code in which information about the nation is collected. Because the above mentioned literary heritage, words and their different uses leave their imprint in the language as the history of the people and the social changes. Therefore, according to the anthropoctological paradigm in linguistic science, the study of language began to be investigated not only within linguistics, but also in connection with the historical, cultural, social, psychological aspects. In this regard, the relevance of the study of linguistic units and literary heritage began to grow not only in philology, but also at the junction of cultural, regional studies, sociology and other sciences as well. Therefore, defining mental structures in a deep consciousness of the nation and the important concepts in the system of human values inherent to mankind is very urgent issue. The concept of "shanyrak" as one of such concepts has a symbolic significance for nomadic people, including the Kazakhs.
Key words: shanyrak (pommel yurts), cognition of the nation, culture of nomadic people, the image of the world's language, symbol of the sun, universe, unity.

INTRODUCTION
In the process of adaptation to the ecosystem and the creation of economic and cultural types, the nomads produced a masterpiece of world civilization - the Kazakh yurt. The Kazakh yurt is a kind of quintessence of the centuries-old culture of the Kazakh people. The whole life of the Kazakhs was connected with it, so it occupied a special place in daily life. Yurt, adapted to the nomadic life and a very effective means in the nomadic process, meets all the requirements of the nomadic way of life: it is mobile, easily disassembled and quickly installed in a new place.
Most of the life of the nomads took place in its microcosm - the yurt. It was one of the dominants of life support of the Kazakhs, it was also an indicator of art, and here each thing having utilitarian significance contributed to its qualities, manifested in decorative and applied design and spirituality. The symbolism of the Kazakh yurt deserves great attention, revealing the spiritual, cultural and scientific-philosophical meaning of the yurt. For example, the assembly and disassembly of it when

moving to another zhailau (a summer settlement of nomadic people) symbolized the beginning of Chaos and creation of Harmony. In general, the symbolism of nomadic culture represented a philosophical attitude to the world and was the norm of life. There was no division of the philosophy of world and life, they were interrelated.

THE MAIN PART

Language connects humanity with an external world, thus as a phenomenon of connection, it describes peculiarities of external world and leaves its footprints on it. Perception of reality and environment, actions of human being directly depend on the concepts, which are fixed in the language. Features of national worldview are reflected in the internal structure of the language, and the specific image of the language, which is the result of interconnection of sound structure and meaning, can be identified. V. Humboldt stated that: «Each nation has spirit peculiar to it that develops inside, and the language is the power which shows the features of spirit, preserves and passes it from generation to generation».

Zh. Mankeeva is the scientist who considers nature of national mentality, worldview of the nation with its native speaker in the Kazakh linguistics. She states: «Every language is the symbolic system which keeps the history of the nation, culture, outlook and values, behavior and consciousness, occupation and rite, custom and wisdom. According to its meaningful structure it is not a symbolic system, it is a culture. Therefore, the ability of traditional systematic linguistics to hold some kind of research is limited. Because the function of the language is not only communicative, it collects ethno-cultural information, keeps, transfers and passes it from generation to generation»[2 , 153-156].

Yurt had a symbolic meaning with the sunrise. It symbolizes space and the unity of the universe and the conquered space. Shanyrak (pommel yurts) was a family heirloom, a symbol of the continuation of the family. It was passed from generation to generation. Older children moved from their parents by receiving enshi (their share), while the youngest son remained in the yurt. He had a common household with his father; he was the heir of all his wealth and was called ShanyrakYesi (paterfamilias). When the last representative of the family died, a shanyrak was left on his grave. The symbol of shanyrak, that is a cross in a circle, is a sign of eternal movement in the nature of the sun, a symbol of evolution and the development of life.

On the one hand shanyrak is the border between the top and the bottom, on the other - between the outside and the interior space. The inhabitants of the yurt get connected with the sacred heavenly bodies through the shanyrak: with the Sun, the Moon and the stars. Probably, in the first months after the wedding, the bride was obliged to get up at sunrise and open the covering sheet (tundik) over the shanyrak. In this sense, there was a deep symbolic meaning for the young bride.

On the circumference of the dome circle of the shanyrak, multi-colored wool cords ayakbau with tassels at the ends, with a predominance of red, or triangular hangars with buttons, which performed the functions of an amulet are hung [3].

Usually, after the final choice of a place for settlement, the first the ulken ui (literally - a big house, main house) was set which often referred to kara shanyrak (literally – a black house, black hoop) which was associated with the sky by researchers. According to N. Alimbay, the meaning of the concept of shanyrak semantically goes back to Tengri who is the supreme of the ancient Turks, whose cosmic reincarnation is an infinite and vast celestial space. There were yurts of other members of the family on the right side of ulken ui, which refers to the south among the Turkic peoples according to their genological affinity for “kara shanyrak” and the social status in the community. Oriental orientation among the Turks was probably associated with the cult of the Sun

as the main Heavenly Sun, which ascent symbolized the renewal of the world and the revitalization in the harmonic "adjusted" space. "Ulken ui - keeper", "kara shanyrak" symbolized the greatness and well-being of the family. Therefore, the orientation of the ulken ui on the eastern side of the world had the universal strength for all members of the community.

Shanyrak plays a huge role in everyday life and culture of the Kazakh people and it has an important place in our national consciousness and language as well. Basically, linguists define shanyrak as one of the constituent parts of the yurt, and only then give its definition from linguistic point of view by perceiving the world and environment. Shanyrak is 1.a wooden frame with a round cross-shaped crossbars, crowning the top of the yurt and fastening the whole structure. 2. figurative meaning: native home; 3. f/m: horde, place; 4. a dynasty, generations 5. f/m: family (KD, p. 1390).

A. Nurmaganbetov assumed that this word came to our language from the Mongolian languages. The words "chagarig" in the Mongolian chronicle, "tsagarig" in modern Mongolian language, "saccharig" in the Buryat language are used in the meaning of the word "circle" in our language. Also the fact that the word "champyryk" in Yakut language proves that such word in Mongolian language was used to name all circular things in the Turkic languages. Thus, the word "shanyrak" that is used by the Kazakhs can be considered as equivalent of the word "circle". According to T. Dosanov, the word "shanyrak" consists of "shan" (one of two geometric semicircles) and "iarak" (forming). Yurt (hemisphere) and yarak (sphere-forming), that is, shanyrak forms a whole circle being used instead of two semicircles. Yurt is built in the shape of the Earth's hemisphere, and its opposite constituent is defined as “the Earth”, and this magnificent structure that describes our wise ancestors’ concept can be put on a par with the Egyptian pyramids which are one of the seven wonders of the world.

From the linguistic point of view, shanyrak is a derivative word consisting of two parts: "shan" and "karak". According to the ancient Turkic dictionary, the root "shan" means a pre-dawn glow, the root "karak" means "eye, pupil". Thus, the word "shan" in ancient Turkic languages has the same meaning with the word "tan" which occurs in phrases like "tan atti" (early morning) in our language. Hence the words "shan" and "tan" are the same root words. Also the words "tan, shan, sham" which have the meaning "light, day" are also single-root words. We want to elaborate on the phraseology "sham zhamyrady". This phraseological combination means the onset of twilight, darkness, and it also describes the rays of the sun, which goes beyond the horizon. The root of "karak" that occurs in the ancient Kazakh phraseological combination "urini karakshy karak tapty" that means "to pursue," and has the same origin with the word "kıragı" which is encountered in the meaning of "piercing gaze" in such idiomatic combinations as «kyragy kiya zhazabas» (the meaning is ‘very cautious’), «kyragy koz» (the meaning is watchful). The words "karak", "kyragy" are single-root words with the meaning "to see, to notice". We can support our statement with the etymological analysis of academician Abduali Kaidar. The scientist, supposing that the root of the word shanyrak is "shan", direct meaning of which is "to look into the light," divides this word into the following parts: shanyrak - shan + ar + ak [Kaidar 7, 272]. Thus, we can assume that, the word "shanyrak" was formed from the combination of the two words "tan" (dawn) and "karaou" (look) in connection with the fact that dwellers of the yurt open the felt cover of the yurt through which they see the rays of the rising sun in the mornings.

The concept of shanyrak has a special place in cultural factors such as worldview, beliefs, customs and traditions that are peculiar to our nation. This can be explained by the fact that there are lots of

lexicological, phraseological, paremiological units and precedent texts with the lexeme “shanyrak” than with any other components of the yurt in the Kazakh language.

In accordance with the definitions given in dictionaries, we can state that the main meaning of the word shanyrak is "home", "family", "motherland", and it can also be defined as "the upper part of the yurt" by its structure and form. Altyn (golden) shanyrak means native land, motherland.

Kara (black) shanyrak is defined as the father's house which is inherited by the son from his father. By tradition, the oldest sons are allocated to their own homes, and the youngest son inherits his father's house. For example, the eldest son received his share and headed the nomadic movement, the youngest son inherited his father's house, and the middle son received a share only from cattle. The Kazakh people called it "kara shanyrak" (father's house).

Kunanbai was the only son of his mother. He was the heir of his father's house and the possessor of great power (M.Auezov).

A famous turcologist A.N. Kononov stated “The word “kara” (black) in some fixed expressions has a range of meanings and he pointed at seven additional meanings of this word. They are: 1) big, prominent, a lot: a cattle, a dense forest; 2) general, great, strong, powerful: a black sea meaning «a great sea»; 3) strong: «a strong wind», mong.: khara boroo (a heavy rain); 4) clean: kyrg. khara shamal «a wind without rain» (clear); a severe cold; 5) land, earth: a black sand; 6) north, the northern part of the sky: the black Chinese (they are called like this because the Chinese are located in the northern part of the mountain Tien Shan); 7) cattle, majority: a large breeds of cattle such as cow [8, 160] (Kononov, p.160).

The first meaning of the word “kara” (black) referring to “something big” defines the meaning of the expression “kara shanyrak”. “Kara shanyrak” means “a paramount house”, “a big house”. A big house is a place, which is inherited from father to son. Usually every parent brings up one of the sons (in most cases little one) with the phase “When you get older you will be the owner of kara shanyrak”. It is the custom of the Kazakh nation which exists from the early ages. Nowadays the expression “kara shanyrak” is used to show not only the tradition of everyday life, but it is also used in other spheres of society and means continuation of inheritance. For example, *kara shanyrak of linguistics* means a place where high education and skills are kept and transferred to the youths. *Shanyrak koteru*– is a fixed expression that means to be a family, to get married. *He has been married to Mariam recently and built a shanyrak* (“Culture and life”). *Wish your shanyrak be high!* – a wish which is often said when a couple gets married. It means to wish them a wealthy life. A shanyrak with a lot of parts could be built only by rich people in ancient time. Of course houses with 14-30 parts are built higher. Shanyrak of this type is lifted by a person on a horse. A house like that wasn’t built for a daily life. It was constructed for weddings, events where many people were gathered. There boiled meat, kumus (horse milk) were served and there was a full table with variety of dishes. Therefore “wish your shanyrak to be high” is said precisely in order to wish a couple a wealthy and prosperous life[9].

The primary and ancient meaning of the lexicons such as “shanyrak” and “Otan” (motherland) are based as synonymous words due to nation’s religious-mythical and cosmo-physiological understandings. The merge of the system of national symbolic signs of our nation with other languages is explained by the fact that our fundamental state in Eurasian continent once made a huge impact on neighboring countries due to the power of cultural and spiritual impact. The meaning of the sign of shanyrak according to the runic concept bears ideographic information that means “motherland of mankind surrounding us”[10, 4].

Shanyrak has a special notion compared to other parts of the yurt in the Kazakh traditions. Taking into account the fact that some notions formulated in the course of daily life of the nation transferred into national signs time by time, we would like to identify some symbolic meanings with the following evidences:

- When the yurt becomes outdated, the parts of it except shanyrak will be replaced. When the last representative from the generation dies, shanyrak is put on his cemetery;
- Only shanyrak isn’t assembled and put in prepared form in comparison with the parts of the yurt such as uykh, kerege and door;
- During the raids of enemies members of family had to leave their yurt and took only “shanyrak” with themselves;

- The center of small wooden shanyrak is woven by crossbones in the form of "+". On the one hand it guarantees the resistance, and, on the other hand, it symbolizes the ancient Turkic notion of dividing four parts of the world equally;
- When people went to zhailay (a summer settlement of nomadic people) or kuzeu (an autumn settlement of nomadic people) they used to load yurt on camel, saddle up home kiiz (a special carpet made of wool) and to tie shanyrak on top. People tended to start migration leading on that camel. This animal is called as "shanyrak camel" or "shanyrak setter" probably because of this very function of the camel. The camel with shanyrak loaded on it never goes at the end of migration line. This has its own symbolic meaning,

According to our customs and traditions if there is any person who pops in your place only because of urgent business, anyway he must stay a little bit with you, showing respect to you and your shanyrak. This refers to non-written rule among the Kazakhs: you should not pass by the house, but you also need to stop, come into the house, greet the people at house and ask them about their state. In addition, in the past if there was someone who passed away recently, people who lived at that home used to lift a black flag. People who passed by this auyl saw this flag and could see that the habitats of that house were grief-stricken. According to this situation, the precedential text "the black flag was lifted" gives the meaning of "death".

A phrase *"they have different shanyrak"* means that these people live apart from their parents or relatives and have their own house.

Look at the shanyrak!– this phrase has the meaning that the place you are sitting is not your own home, so you need to behave appropriately. Such expressions agitate the youth and older people to be polite and well-mannered. For example, - *Who gave you such right? Look at the shanyrak! (Z.Shashkin).* As you can notice from these phraseological units, shanyrak – is the most sacred part of the yurt, which symbolizes the continuation of family and indicator of customs and traditions. Most fixed expressions with shanyrak usually mean not only the stability and wealth of a family, but also some family crisis.

To have a ride at one's shanyrak|| to play the kobyz at one's shanyrak||to put fire in one's shanyrak - this phrases mean to turn someone's home upside down, to spread chaos and mess. For example, *if this was an old time, having heard this news, your in-laws would already come here with an army holding their cudgels, and would exhaust you, playing the kobyz at your shanyrak (S.Mukanov).*

Fringing turf, having tightened silk belt,
White kiiz decapitated, haven't seen the sun,
Having put fire in your shanyrak gilding it,
The pure silver circle has domed (N. Akhmetbekov).

Shanyrak has fallen to the middle|| shanyrak has dropped – have the meaning of *ruining the family, losing peace and prosperity at home*. For instance, *May you break a spine before reaching home! May your shanyrak fall to the middle and your children wander*, - she kept cursing (G.Mustafin). *How many shanyraks dropped, How much life faded away* (A.Nurpeisov)

Shanyrak has been waved. 1. The family came up with unhappiness and problems; 2. figurative meaning. In general it means that grace has been lost. For example, *Nobody is able to mend the fate of our language, whose shanyrak has been waved* ("ZhasAlash"). Current language community has changed the form and usage area of the wish "May your shanyrak not to be waved". Precisely speaking, the phrase "shanyrak has not been waved" is used in the meaning of "peace", "unity", while the phrase "shanyrak has been waved" is used in the opposite meaning of "intransigence" and "disorganization". As an example, we can present the following extracts.

And we shouldn't forget the importance of developing different connections with the Turkish Turks, keeping the liberty flag and not having shanyrak waved and kerege moved, for the sake of the general Turkish unity. («Kazakh adebieti» newspaper).
The step has been torn to shreds (Даланың дал-дұл болып омырауы),
People have scattered, sobbing like a white camel (Ел босып боз інгендей аңырады).
In Aktaban shubyryndy Alkakol (Ақтабан шұбырынды Алқакөлде)
The old shanyrak of the Kazakhs has been waved… (Шайқалды қазақ ата шаңырағы…)(С.Мәуленов).
Making the blood pour from "kara shanyrak" is used in the meaning of "to make to be worn to a frazzle, to leave in a difficult position". For instance, if he hears of this situation, he will make the blood pour from kara shanyrak (B. Nurzhekeev).
If a direct meaning of *shanyrak* is appropriate to literary norm, then in a figurative meaning the meaning of such simple words as "big", "enormous", "circle" is used interchangeably according to its form and shape. It is known, that this meaning has appeared because of the shape of shanyrak in the yurt which is big and circle. It can be noticed from such derivative and word combination.
Shaniraktay – as big as shanyrak. For example, *a bitterish smell of large as shanyrak ferula and wormwood is amplified by a strong wind* (D. Isabekov).
Shaniraktanu – the concept associated with the rounding of an object similar to the shape of shanyrak. For example, the young horns beginning to be rounded having the shape of a shanyrak flash air and sparkle when the brow-free frozen as a growth on the trunk foreheads strike against each other (O. Bokeyev).
Shanirak salar – is used to describe camel (or other means of transport). This phrase was probably formed at the times of resettlement. The Kazakh people used to disassemble the yurt before moving from zhailau and put a saddle on a camel's back, and then put shanyrak on it. It is tend to be assumed that this phrase is used instead of the word 'camel' because transporting shanyrak was put only onto camel.
Owl throws out the litter on a shanyrak of house without fire. 1. The Kazakh people associate life with fire in the hearth of the yurt. According to the beliefs of our people fire can be of different character. For example, on the one hand the following phrases give aggressive character of fire such as *to have eyes with fire* (refers to a brave, persistent person), *to have fire in one's heart* (stands for a powerful person), *to throw fire from eyes* (means an angry person); on the other hand the phrases like *to be not able to put fire (to be unlucky or unmarried person), to have blown fire (the house without host)* are given in utopian character. That is why, the phrase *a house giving off a smoke from its tundik* (chimney) means a house with life in. According to beliefs of the Kazakh people, the calling of an owl is considered to be a bad omen. 2. Figurative meaning refers to the person who doesn't have faith in the future and who is made fun of [11, 117].
The concepts like *'family', ' kara shanyrak', ' bosaga', ' tabaldyryk' (threshold), ' nation', 'country'* that belong to the conceptual sphere of *'shanyrak'* in mental system of national cognition are language units that allow to recognize taste, feeling, psychology and peculiarities of Turkish people and to identify its place in national culture: it is still possible to get precious information by researching lexical-phraseological, paremeological units, concepts and beliefs, precedent texts, sources taken from mythologemes and sacred manuscripts, and toponyms.
Conclusion
In all traditional cultures, the house has served as an Imago mundi – image of the Universe. No exceptions in this sense the Kazakhs dwelling. It is also a model of the Universe, mediated by the

peculiarities of the nomads' world outlook. Its main part is - the form of shanyrak likes the sun, no corners as an image of the planet, as circle, there are many concepts concerning to it in the language recognition. It is possible to define meaningful concepts that are based on both ancient and modern interpretation of the notion "shanyrak" that can be pointed out as follows:

- first, it is the main part of the yurt and a sacred notion that interconnects the distance between the yurt and the sky;
- second, it is a holy cultural notion that determines the union of 'ancestors- parents-children' and the sequence of generations and tradition as well;
- third, it is a major social notion that has connotation comprising such concepts as "family- dynasty- tribe- homeland-country';
- fourth, it is a social notion of collective character which has potential to be an ideological means for uniting the Kazakh people and other nation's ideas into one flow.

In conclusion, the shanyrak is an old relic of history that formulated a nomadic lifestyle; it doesn't only represent spiritual culture and a sacred hostage of the ancestors, moreover it is the priceless value of the state and nation achieved through consolidation, unity and prosperity of the nation. It is not coincidence that shanyrak is reflected in the state symbols of the Kazakh, Kyrgyz and Mongolian countries. It is fixed in mass consciousness as one of the key elements of life in the traditional culture of the Eurasian nomads. The image of shanyrak on the State Emblem of the Republic of Kazakhstan is symbol of a common homeland for all people living in the country.

Reference:

1. Humboldt V. Selected works on Linguistics. Translation from German. – Moscow, 2000.
2. Mankeeva Zh.A. Cognitive basis of culturally marked nomination in the Kazakh language. – Almaty, 2008 (published in Kazakh).
3. http://old.unesco.kz/heritagenet/kz/content/mat_culture/dwelling/yurta-1.htm
4. Alimbay N., Mukanov M.S., Arginbaev Kh. Traditional culture of Life support of the Kazakhs. - Almaty: Gyyım, 1998. – P. 49 (published in Russian).
5. Nurmagambetov A. Five hundred and five words: (soz torkini) / Nurmagambetov, A. Almaty :Rauan, 1994. ¬ 304 p (published in Kazakh).
6. Dosanov T . The secret of the rune. 2009 (published in Russian).
7. Kaydar A. Topical problems of the Kazakh Linguistics. – Almaty: Ana tili, 1998.- 304 p (published in Kazakh).
8. Kononov A. N. On the semantics of the words kara and ak in Turkic geographic terminology, Izvestiya of the Division of Social Sciences of the Academy of Sciences of the Tajik SSR. 1954, No. 5 (published in Russian).
9. Isaeva G. Shanyrak// «Ana tili» newspaper, 19.11. 2015 (published in Kazakh).
10. Mektep-tegi A. «TAMGALI» – dala galereyası // «Ana tili» newspaper, 20.12.2011
11. Kaydar A.T. Folk wisdom (Kazakh explanatory dictionary of proverbs and and research). – Almaty: Toganay T, 2004.

MALİYET YÖNETİMİNDE GÖRELİ ETKİNLİK ANALİZİ: BIST MENKUL KIYMETLER YATIRIM ORTAKLIĞI ENDEKSİNDE UYGULAMA

RELATIVE EFFICIENCY ANALYSIS IN COST MANAGEMENT: APPLICATION OF BIST-SECURITIES INVESTMENT TRUST INDEX

Doç.Dr. Orhan ELMACI
Dumlupınar Üniversitesi, orhan.elmaci@dpu.edu.tr
Arş. Gör. Ali KESTANE
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İİBF, İşletme Bölümü, alikestane@kilis.edu.tr

ÖZET

Ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını sağlayacak yol haritasının en önemli kilometre taşlarından bir tanesi gelişmiş, güçlenmiş ve kurumsallaşmış finansal piyasalardır. Güçlü finansal piyasalar, o ülkedeki özel / kamu sektörünün güçlenmesinde önemli bir argümandır. Bu olgunun aynı zamanda, mikro-küçük-orta işletmelerin finansman kaynaklarına erişiminin kolaylaştırılmasında, kalkınmayı destekleyici projelerin finansman sürecinde ve kaldıraç etkisi ve risk azaltımında etkin rol üstleneceği aşikardır. Bileşen ve bağlam bütünü açısından, finansal piyasaların gelişimini ve kurumsallaşmasını sağlayacak, hem bireysel yatırımcıların hem de kurumsal yatırımcıların piyasada daha fazla rol almalarını ve sermayenin tabana yayılmasında da etkinlik ve etkililik sağlayacak alternatif inovatif finansman enstrümanların ve mekanizmalarının oluşturulması kaçınılmazdır. Bu enstrüman ve mekanizmalardan bir tanesi de Yatırım Ortaklıkları'dır. Bir yatırım aracı olarak Yatırım Ortaklıkları'nın küçük tasarruf sahiplerinin sermayelerinin ekonomiye kazandırılması ve katma değer sağlayacak projelerin, ekonomiye, çevreye, topluma katkı sağlamak üzere kullanılması bakımından paydaşlar için kalıcı değer üretmesi, sürdürülebilir kârlılık ve verimlilik ilkeleri ile dünya ölçeğinde rekabetçi yeni yatırım türünün oluşmasına da katkı sağlayacağı açıktır. Dolayısıyla ülke ekonomisi bakımından söz konusu yatırım ortaklıklarının maliyetlerinin etkin yönetimi ve yarattıkları değerin ölçülmesi, tüm paydaşlar ve ülke ekonomisi açısından kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, Türkiye'de menkul kıymet yatırım ortaklığı sektöründe faaliyet gösteren ve borsaya kote olan 5 işletmenin 2012-2016 yılları itibariyle, maliyet yönetim performanslarının etkinliğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, işletmelerin maliyet yönetim performanslarının etkinliğinin değerlendirilmesinde; girdi olarak: satışların maliyeti/satışlar ve genel yönetim giderleri/satışlar, çıktı olarak: aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı oranları, iç değerler bütününün karşılıklı ilişkiler matrisi ile Malmquist Toplam Faktör Verimliliği Endeksi (MTFVE) bazında veri analiz yöntemleri ile değerlendirmeler yapılmış ve çalışmanın sonucunda; maliyet yönetimi performansının, toplam faktör verimliliği bakımından 2013-2014 döneminde en yüksek düzeyine ulaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, yatırım ortaklıklarının sürdürülebilirlik performansının sürekli geliştirilmesi ile kurumsal sürdürülebilirlik ve paydaşlar açısından önem arz etmektedir. Diğer yandan, Türkiye'de henüz gelişme süreci içerisinde bulunan ekonominin ve dolayısıyla finansal piyasaların, daha güçlü hale gelebilmesi için daha fazla tasarruf ve yatırıma, özellikle de kurumsal yatırımlara gereksinim duyulduğu gerçeği, yatırım ortaklıklarının maliyet yönetiminin göreli etkinlik analizlerinin düzenli bir biçimde yapılmasını zorunlu hale getirmektedir.

Anahtar Kavramlar: Maliyet Yönetimi, Etkinlik, Malmquist Toplam Faktör Verimliliği

ABSTRACT

The strengthened and institutionalized financial markets are one of the most important milestones in the roadmap of countries to achieve sustainable development goals. Strong financial markets are an important argument for the strength of the private / public sector in that country. At the same time, it is clear that micro-small-medium enterprises will have an effective role in facilitating access to financing sources, financing development projects, leverage effects and risk mitigation. In terms of component and context, it is inevitable to establish alternative innovative financing instruments and mechanisms that will provide financial market development and institutionalization, as well as individual investors and institutional investors, to play a greater role in the market and to provide efficiency and effectiveness in spreading capital. One of these instruments and mechanisms is Investment Partnerships. In this sense, it is clear that investment partnerships will contribute to the creation of economies of capital of small savings owners and the use of projects to provide added value to the economy, the environment, collective contribution, and sustainable profitability and productivity principles in terms of producing sustainable value for stakeholders. Therefore, in terms of the country's economy, the effective management of the costs of such investment partnerships and the measurement of the value they create are critical to all stakeholders and the country's economy. In this study, it is aimed to evaluate the effectiveness of cost management performances of the 5 stock markets listed enterprises operating in the securities investment trust sector in Turkey in 2012-2016. In this respect, in evaluating the effectiveness of cost management performances of businesses; As inputs: cost of sales / sales and general management expenditures / sales, output: ratios of return on assets (ROA) and return on equity (ROE) are used and with the matrix of reciprocal relations of internal values in the Malmquist Total Factor Productivity Index (MTFPI) has been evaluated. As a result of the study; it has been determined that cost management performance has reached its highest level in terms of total factor productivity in the period of 2013-2014. This result is important in terms of corporate sustainability and stakeholders in the continuous improvement of the sustainability performance of investment partnerships. On the other hand, more savings and investment, especially institutional investments, are needed to make the economy and financial markets in Turkey, which are in the process of development in Turkey, stronger. In this context, it is imperative that the analysis of the relative efficiency of cost management of investment partnerships be carried out in a regular manner.

Keywords: Cost Management, Effieciency, Malmquist Total Factor Efficiency

SİYASAL İLETİŞİM SÜRECİNDE LİDER İMAJI VE SANAL KİMLİK: DEVLET BAHÇELİ ÖRNEĞİ

LEADER IMAGE AND VIRTUAL IDENTITY IN POLITICAL COMMUNICATION: THE EXAMPLE OF DEVLET BAHCELI

Öğr. Gör. Süleyman ŞAHAN
Gaziantep Üniversitesi, suleymansahan28@gmail.com
Öğr. Gör. Yusuf CİNKARA
Gaziantep Üniversitesi, yusufcinkara1@gmail.com

ÖZET

İnsanoğlunun yerleşik hayata geçmesi ile birlikte toplumsal düzenin sağlanması, ticari faaliyetlerinin hukuki bir zeminde belirlenebilmesi gibi birçok farklı bağlamda uygulama izlerini bulabildiğimiz siyasal iletişim kavramı için asıl belirleyici olan zaman dilimi ise 20. Yüzyıldır. İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan gelişmeler sosyal bilimler içerisinde yeni alanların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Siyaset ve iletişim arasındaki köprü de, bu dönemde çoğulcu demokrasinin inşasında kurulmuştur. Aynı dönem içerisinde yaşanan siyasal, toplumsal ve ekonomik dönüşümler yeni bir siyaset yapma biçiminin kurgulanmasına sağlamıştır. Siyasal parti yapılarındaki farklılaşma, kitle iletişim araçlarının gelişimi, medyanın giderek artan etkisiyle beraber siyasetin üretim ve sunumunda en önemli malzeme "lider" haline gelmiştir. Çalışmada lider ve onun imajının sosyal medya üzerinden sanal kimlik olarak nasıl kurgulandığı Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli özelinde ele alınıp değerlendirilecektir. Devlet Bahçeli'nin kişisel internet sitesi ve Twitter adresindeki mesajları içerik analizi yöntemiyle incelenecektir.

Anahtar Kelimler: Siyasal iletişim, liderlik, imaj, sanal kimlik

ABSTRACT

Political communication can be traced back to the activities of social order which started along with the beginning of human settlements, and to commercial activities which begun to be based on principles of law. However, the most influencial time for political communication was the 20th century. The developments after the Second World War led to the emergence of new fields within the social sciences. The bridge between politics and communication was established in the midst of pluralist democracy in this period. The political, social and economic transformations that took place during the same period made it possible to construct a new way of doing politics. Differences in political party structures, the development of mass media, the increasing influence of the media made "leaders" the most important element in production and presentation of politics. This study will investigate the leader and how his image is constructed as a virtual identity through social media by taking the example of Devlet Bahçeli, Nationalist Movement Party Chairman. The messages of Devlet Bahçeli on his personal website and Twitter account will be analyzed through content analysis.

Keywords: Political communication, leadership, image, virtual identity

MARKALAŞMA VE SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM İLİŞKİSİ: GAZİANTEP ÖRNEĞİ

RELATIONSHIP BETWEEN BRANDING AND SUSTAINABLE TOURISM: THE CASE OF GAZİANTEP

İ. Ethem TAŞ
Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, i.ethem.tas@gmail.com
Yeter ÇİÇEK
Arş. Gör., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, y.cicek_01@hotmail.com
Sevil DÜRRÜ
Y.L. Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sdurru@hotmail.com

ÖZET
Sürdürülebilirlik, son zamanlarda hem ekonomik hem kültürel hem de sosyal alanlarda önem arz eden bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram turizm alanında da kendini göstermiş ve turizmin sürdürülebilirliği açısından katma değer yaratmıştır. Bu bağlamda sürdürülebilir turizm, doğal kaynakların zarar görmeden çevre, toplum ve kültürle uyumlu bir planlama yapılmasını amaçlayan bir yaklaşım olarak ifade edilmektedir. Bu kavram kent özelinde değerlendirildiğinde markalaşmaya katkı sağladığı da görülmektedir. Marka olmanın, kentin öncelikle kendisini tanıtmaktan geçtiği ve marka olabilmek için de bazı unsurların ve faktörlerin olması gerektiği açıktır. Bu kapsamda, bir kentin markalaşmasında, tarihi, kültürü, turizmi ve yöresel yemekleri kadar sanayisinin, ticaretinin, sanatının ve kendine has diğer özelliklerinin katkısı da inkâr edilemez. Bu çalışmada, Güneydoğu'nun yükselen yıldızı olarak "Marka Şehir Gaziantep Projesi" ile "Kabına Sığmayan Bir Şehrin Dünyaya Model Olan Sıra Dışı Projesi" uygulamaları baz alınarak Gaziantep'in markalaşma sürecine sürdürülebilir kent turizminin etkisi incelenmiştir.
Anahtar Kelimeler: Markalaşma, Marka Kent, Sürdürülebilir Turizm, Gaziantep.

ABSTRACT
Sustainability has become a concept that gives importance at economic, cultural and social areas recently. This concept has shown itself at touristic area and created added value at angle of sustainability of tourism. In this context sustainable tourism is expressed as an approach that aims to be done a coherent planning with environment, society and culture without harming natural sources. When this concept is judged at city scope, it is noticed that contributes to brand. It is obvious that becoming brand is possible with self advertising of a city and presence of some elements and factors. At this scope that can not be denied part of industry, trade, art and unique characteristic as part of history, culture, tourism and local dishes at branding of a city. In this project sustainable city tourism at Gaziantep's branding process is studied with basis "Project of Brand City Gaziantep" as Southeast's rising star and "Unoccupied Project That Become A Model To World of An Outward City".
Keywords: Branding, Brand City, Sustainable Tourism, Gaziantep.

FAKÜLTE YAŞAMININ NİTELİĞİ, AKADEMİK ÖZ-YETERLİK VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİ: İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

THE RELATIONSHIP BETWEEN THE QUALITY OF FACULTY LIFE, ACADEMIC SELF-EFFICACY AND SATISFACTION WITH LIFE: A FIELD RESEARCH ON STUDENTS OF FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES

Mustafa TAŞLIYAN
Prof. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mustafatasliyan@hotmail.com
Bengü HIRLAK
Yrd. Doç. Dr., Kilis 7 Aralık Üniversitesi, benguhirlak@hotmail.com.tr
Enise FİDAN
Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, enise_gun@hotmail.com
Bilge GÜLER
Doktora Öğrencisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, bilgeeguler@gmail.com

ÖZET

Bu araştırmada, fakülte yaşamının niteliği, akademik öz-yeterlik ve yaşam doyumu arasındaki muhtemel ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Fakülte yaşamında öğrencilerin karşılaştığı akademik şartlar ve durumlarla öğrencinin akademik öz-yeterlilik ile yaşam doyumu düzeyi arasında bir ilişki olduğu varsayımı ile araştırma gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla, bir Devlet Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesinin çeşitli bölümlerinde okuyan öğrencilere bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket soruları, literatürde güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerden alınmıştır. Araştırmada fakülte yaşamının niteliğini ölçmek için, Epstein ve McPartland (1976) tarafından geliştirilen ve Yılmaz (2002) tarafından Türkçeye uyarlanmış ölçekten Yılmaz ve Çokluk Bökeoğlu'nun (2006) yararlanarak geliştirdiği 3 boyuttan ve 37 ifadeden (fakülteden memnuniyet-15 ifade, öğretim elemanlarından memnuniyet-15 ifade, sınıf ortamı ve öğrenci ilişkilerinden memnuniyet-7 ifade) oluşan ölçek; akademik öz-yeterliği ölçmek için, Jerusalem ve Schwarzer (1981) tarafından geliştirilen, Yılmaz vd. (2007) tarafından Türkçe'ye uyarlanan tek boyuttan ve 7 ifadeden oluşan ölçek; yaşam doyumunu ölçmek için ise, Diener vd. (1985) tarafından geliştirilen tek boyuttan ve 5 ifadeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler SPSS kullanılarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fakülte Yaşamının Niteliği, Akademik Öz-Yeterlik, Yaşam Doyumu

ABSTRACT

In this research, it is aimed to determine the possible relationship between the quality of faculty life, academic self-efficacy and satisfaction with life. The research was carried out with the assumption that there is a relationship between the academic conditions and situations faced by the students in the faculty life and level of academic self-efficacy and satisfaction with life of the student. For this

purpose, a research was conducted on students studying in various departments of the Faculty of Economic and Administrative Sciences of a State University. Questionnaire was used as data collection method in the research. The survey questions were taken from scales whose reliability is proven in the literature. In order to measure the quality of the faculty life, the scale used in this research was developed by Epstein and McPartland (1976) and was adapted to Turkish by Yilmaz (2002), Yılmaz and Çokluk Bökeoğlu (2006) developed by using a scale, consisting of 3 dimensions and 37 statements (satisfaction with faculty-15 statements, satisfaction with faculty members-15 statements, satisfaction with classroom environment and student relations-7 statements); to measure academic self-efficacy, the scale used in this research was developed by Jerusalem and Schwarzer (1981), was adapted to Turkish by Yilmaz et al. (2007), consists of one dimension and 7 statements; to measure satisfaction with life, the scale used in this research was developed by Diener et al. (1985), consisting of one dimension and 5 statements. The data obtained from the questionnaires were analyzed by using the SPSS.

Keywords: The Quality of Faculty Life, Academic Self-Efficacy, The Satisfaction with Life

SAĞLIK ÇALIŞANLARININ ÇALIŞMA YAŞAM KALİTESİNİN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Hakan BEKTAŞ
İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, hbektas@istanbul.edu.tr
Doç. Dr. Sema ULUTÜRK AKMAN
İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Ekonometri Bölümü, akmans@istanbul.edu.tr

ÖZET

Birey, sağlığının elverdiği ölçüde bilgi ve yeteneklerini geliştirebildiğinden; sağlığın insanın sahip olduğu en önemli varlıklardan biri olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla bireylerin sağlıklı olabilmeleri ve bunun sürekliliğinin sağlanabilmesi için de; sağlık hizmetlerinin sunumu önem arz etmektedir. Günümüzde, artan ve yaşlanan nüfusla birlikte kronik hastalıkların yaygınlaşmasının yanı sıra hasta ve hasta yakınlarının sağlık kurumlarından ve sağlık çalışanlarından beklentileri artmıştır. Sağlık hizmetinin sunumunu gerçekleştiren sağlık çalışanları ise yoğun iş yükü ve stres altında görevlerini yerine getirmeye çalışmaktadır. Ancak nitelikli sağlık hizmetinin sürdürülebilirliği açısından sağlık çalışanlarının çalışma yaşam kalitesinin ölçülmesi ve durum analizi yapılarak; politika önerilerinde bulunulması önem arz etmektedir. Çalışma yaşam kalitesi, çalışanların fiziki ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çalışma hayatını doğrudan veya dolaylı olarak etkileyen faktörleri bütünsel şekilde ele alarak çalışma ortamı ile çalışan uyumunu sağlayan ve çalışanı güçlendiren bir kavram olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada, İstanbul'da bir üniversite hastanesindeki sağlık çalışanlarının çalışma yaşam kalitesini ölçmeye yönelik demografik ve yargısal sorulardan oluşan bir form kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında ise elektronik anket türlerinden biri olan internet tabanlı anket tekniği tercih edilmiştir. Toplanan verilerden hareketle, veri kümesini özetlemeye yönelik tanımlayıcı istatistikler raporlanacak olup; ardından Pearson ki-kare testi uygulanacaktır. Bu test neticesinde elde edilen bulgulardan hareketle, önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çalışma yaşam kalitesi, Ki-kare testi, Sağlık çalışanları

LOJİSTİK FAALİYETLERDE DIŞ KAYNAK KULLANIMI VE REKABETÇİ AVANTAJ

Cengiz ALKURT
Gaziantep Üniversitesi, cngzalkurt@gmail.com
Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU
Gaziantep Üniversitesi, mmutlu@gantep.edu.tr

ÖZET

Dış ticaretin tamamlayıcı unsurlarından olan sigortalama, gümrükleme, depolama, paketleme vb. süreçler küresel lojistik operasyonlarının da alt yapı dinamiklerindendir. Bu dinamiklerin her biri için ayrı bir çalışma olması ve profesyonel ekiplerce yürütülmesi gerekmektedir. Eğer bir işletme bağımsız olarak kendi lojistik faaliyetlerini kendi bünyesinde gerçekleştiriyorsa, bu durum dikkatini kendi öz yeteneğinden ve gücünden başka yöne kaydıracağı anlamına gelmektedir. Dış kaynak kullanımı ile işletmeler temel yeteneklerine daha fazla odaklanabilmekte ve dolayısıyla rekabet avantajları elde etmektedir. İşletmeler kendilerine rekabet avantajları kazandıran temel yetenekleri ile ilgili işlerin dışındaki tüm faaliyetleri bu alanlarda öz yetenekleri kendininkinden daha yüksek olan işletmelere yaptırarak hem kaynaklarını daha etkin kullanmakta hem yapısal küçülme elde ederek daha yalın hale gelmektedir. Çalışmanın amacı, Gaziantep Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmaların lojistik süreçlerde dış kaynak kullanım durumları ile ortaklaşa rekabet, stratejik etkinlik, mal ve hizmet kalitesi, maliyet avantajı ve yenilik yaratma değişkenleri arasındaki ilişkileri açıklamaktır. Gaziantep Organize Sanayi bölgesinde faaliyet gösteren firmalardan anket yöntemi kullanılarak gerekli veriler toplanacaktır. Çalışmadan lojistik faaliyetlerde dış kaynak kullanımı ile firmaların sağladıkları rekabet avantajları arasında olumlu bir ilişkinin bulunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Lojistik , Dış Kaynak Kullanımı, Rekabet

A.BAITURSYNULY –AN INDIVIDUAL PERSONALITY IN THE HISTORY OF TURKIC LANGUAGE

A.B.SALKYNBAY
Doctor of philological sciences, professor, asalkbek@mail.ru
N.U.SAIBEKOVA
Doctoral student PhD, Al-Farabi Kazakh National University
saibek_nazira@mail.ru

ABSTRACT
A.Baitursynuly is the reformer who presented new sample and national alphabet in the history of Kazakh science. «Oku kuraly» (1912) is one of the first alphabet written by A.Baitursynuly in Kazakh language. This alphabet was rewritten from the point of new methods of teaching and republished several times until 1925. A.Baitursynuly is a scientist linguist. He reformed Kazakh alphabet on the basis of Arabic script. Writing is the science of grammatology. A.Baitursynuly laid the foundation of the science of grammatology in Kazakh linguistics. A.Baitursynuly dedicated the terms to linguistic dichotomy and trichotomy (language –speech –conversation). A.Baitursynuly formed the initial notion about the phoneme in Kazakh linguistics. Consideration of phonetic system of Kazakh language in the works of A.Baitursynuly had been the basis for other scholars to form the outlook about the phoneme from phonological point of view. A.Baitursynuly is an individual personality in the history of Turkic language.
Keywords: A.Baitursynuly, an individual personality, Turkic language

Writing has a great importance for whole human being. The language is the means of human relation. Writing is the phenomenon of culture in high level. Writing gives possibility to say one`s opinion clearly.

Writing is the science of grammatology. A.Baitursynuly laid the foundation of the science of grammatology in Kazakh linguistics. Grammatology (Gr.gramma –writing, Gr. logos – notion, knowledge) is the science of writing. The textbook «Alip–biy» (alip-biy means alphabet) is the work written in grammatological direction, it is written here that the Kazakh language has 24 sounds, including 5 vowels, 17 consonants, 2 half vowels. Sounds are divided into vowels, consonants and half vowels. According to this, letters are divided into vowels, consonants and half vowels [1]. Vowel letters: а –ا, о –و, ұ –ۇ, ы –и –ى, е –ٸ, ە. Consonant letters: б –ب, п –پ, т –ت, ж –ج, ш –چ, д –د, р –ر, з –ز, с –س, ғ –ع, қ –ق, к –ك, г –گ, ң –ڭ, л –ل, м –م, н –ن. Half vowel letters: half ۋ (y), half ي (й).

The scientist –linguist and founder of Kazakh linguistics A.Baitursynuly coincided Arabic script to Kazakh script, created tote zhazu *(məme жазу is a new orthography created by A.Baitursynuly)*, defined harmonic letters coincided with the sounds in Kazakh language, improved linguistic peculiarities, wrote textbooks necessary to improve the literacy according to it. A.Baitursynuly coincided Arabic script to Kazakh script from 1910 and it was used after 1912. Tote zhazu created on the basis of Arabic script adapted on the nature of Kazakh language is the substantiation of the alphabet created by A.Baitursynuly.

Writing is divided into two types in the work of A.Baitursynuly: based on sign and letter. And, spelling is divided into four system: sign system; habitual system; relative spelling; sound spelling. Kazakh language is related to sound spelling in spelling system. And, sound spelling is the spelling system of writing based on the letter. The conception was taken on the basis of writing order to have a sign /letter/ dedicated to all sound in the language written in the work «Oku kuraly» by

A.Baitursynuly. Spelling is for writing, writing is for language. So, the language should not be based on the spelling, the spelling should be based on the language.
A.Baitursynuly is the linguist scientist that created tote zhazu on the basis of jadidshildik, usul jadid (usul jadid is a type of writing based on the sound) is tote zhazu.
Jadidshildik is not the united political movement, it is the conception and direction that have an ideal basis providing the knowledge and spirituality totally. At the end of XIX century Ismail Gaspyraly began to teach Muslim children using sound system for the first time according to world leading pedagogical experience.
A.Baitursynuly wrote: «We know that there is a way of learning tote zhazu using usul jadid, but this way is spread less among Kazakh people, our aim is to spread this way among Kazakh people. That is to say, that jadidshildik is tote zhazu [2].
The alphabet of A.Baitursynuly is made on the basis of Arabic script adapted on the nature of Kazakh language. The nature of Kazakh language is the natural oral speech language of Kazakh people. The oral speech language should be close to written language. Writing forms the world view of the person in unconscious level. Oral speech language that connects the culture and spirit of each nation is related to that nation. Oral language and written language are closely connected with each other and they cannot live without each other. In the textbook «Til-kural» (1914) published in Orenburg A.Baitursynuly wrote: «Our century is a writing century. It is the century of writing, writing has advantageous level than the oral speech. It is not impossible to speak orally from far away; the person in one edge of the world speaks with the person in the second edge of the world. Therefore, if there is a necessity of knowing how to speak, the necessity of knowing how to write is more than speaking» [3]. This alphabet is a great cultural achievement in formation of national writing. He considered advantages and disadvantages of writing system of other nations and stopped at Arabic script while creating tote zhazu. Why did he choose an Arabic script while creating tote zhazu (new orthography)? The reason of choosing Arabic letters while creating a new orthography, because Arabic letters have advantages of enrichment in linguistic sounds. Considering from writing point, the direction of hand movement is the same as clockwise direction and writing moves from right to left. While writing Arabic letters from right to left, the hand moves to the side of forearm and it is eased by being moved. His new orthography is based on Arabic letters, because Arabic letters have advantages from writing point and hand is not tired while writing with Arabic script.
Speaking having kept the meaningful structure in oral speech language is the result of keeping vocalic harmony of Kazakh people for centuries. And, alip-biy (alip-biy means alphabet) is a grammatological work created by A.Baitursynuly based on national sound system related to Kazakh people. So, writing is a sign system that provides telling an opinion, word, information through the signs.
A.Baitursynuly formed the initial notion about the phoneme in Kazakh linguistics. Consideration of phonetic system of Kazakh language in the works of A.Baitursynuly had been the basis for other scholars to form the outlook about the phoneme from phonological point of view.
The scientific –practical basis of sound system of Kazakh language researched in the content of vocalic harmony was formed in 1912 according to the works of A. Baitursynuly. It is definite that the vocalic alphabet and vocalic orthography had been made in 1912 by A.Baitursynuly in the history of linguistics [4, 68].
The action of linguistic relation is realized not by individual units, it is realized by cognitive action which the information is exchanged mutually. Oral speech language and written language are

related to the type of cognitive action which the information is exchanged mutually. Oral speech language and written language have external (sound) and internal (meaning) side. It is difficult to differentiate the words having the same orthoepy, but it is clearly shown in writing. For instance, *аяз –айаз, таяз –тайаз, баю –байу, аю –айу*. That is to say, that it is written as *аяз, таяз, баю, аю*, but it is spoken as *айаз, тайаз, байу, айу* in oral speech process.

In the examples as *су–сұу, аю-айу, аю ағаш саялайды-айу ағаш сайалайды,қиын-қыйын, аяз-айаз, сай малға сая -сай малға сайа*, it is written *су, аю, аю ағаш саялайды, қиын, аяз, сай малға сая, құм жыйылып тас болмас*, it is spoken *сұу, айу,айу ағаш сайалайды,қыйын,айаз,сай малға сайа, құм жыйылыб тас болмас* in oral speech language [5]. So, we can see from the examples mentioned above that oral speech language and written language are different from each other. We speak and tell the words clearly by keeping the regularity of sound system related to Kazakh people in oral speech language, but the written language differs from oral speech language. So, the aim of A.Baitursynuly was to keep the regularities of sound system related to oral speech language and written language of Kazakh people. He wrote *сұу, айу, айу ағаш сайалайды,қыйын, айаз, сай малға сайа, құм жыйылыб тас болмас* in his textbook, but nowadays it is written as *су, аю, аю ағаш саялайды, қиын, аяз, сай малға сая, құм жыйылып тас болмас*. Even it is written as *су, аю, аю ағаш саялайды, қиын, аяз, сай малға сая, құм жыйылып тас болмас* at present writing system, the regularity of speaking and telling the words stays in oral speech language as *сұу, айу,айу ағаш сайалайды,қыйын,айаз,сай малға сайа, құм жыйылыб тас болмас*. Why did A.Baitursynuly write the words following the way of oral speech language in his textbook? Because, the sounds heard in oral speech language should be written clearly in written language.

A.Baitursynuly made vocalic positional and vocalic phonemic classification on the basis of regularity common to Turkic language in his textbook and considered the sounds of Kazakh language by dividing into phonological denotative units.

1) vocalic position (vocal position). According to the meaning of these principles the place of vocalic phoneme, its relation with vocalic phonemes (distribution, syntagmatics, phonotactics) is considered obligatorily;

2) vocal phoneme – stock of vocal sounds. According to the meaning of this principle vocalic phoneme is comprised of several vocalic sounds, that is to say, that the number of sound in the structure of vocalic phoneme is not only one, it is more than one. That is to say, that several sounds would have done the action of one vocalic phoneme in speech process. They cannot be similar to each other. These vocalic sounds are called as positional vocalic types of vocalic phoneme. Each vocalic sound (that is positional type) in the structure of vocalic phoneme is met only in one concrete position (acts). So, this two phonological notion (position principle, vocalic phoneme – stock of vocalic sounds) is related to each other, one of them cannot be formed as phonological scientific notion, theory without the second one. A.Baitursynov used these phonological principles without any separation and made vocalic phonemic and vocalic positional classification of sound system of Kazakh language [4, 47].

A.Baitursynov revealed that the vocalic soft vowels of Kazakh language are developed at the level of individual phonemes and vocalic soft consonants of Kazakh language are not developed at the level of individual phonemes. But, in the process of creating an alphabet he subordinated marking both of them in one principle – the principle is to use the peculiarities of vocalic harmony and economize the number of letters (not to increase) [4, 44].

In order to economize the number of letters A.Baitursynuly took the sign of daiekshi (daiekshi «ء» is the special sign used before the letters in order to say the word softly). Because, consonant sounds subordinate to vowel sounds. If, vowel sounds are told hardly, consonant sounds in their structure are told hardly too; if vowel sounds are told softly, consonant sounds in their structure are told softly too.

In order to say vowel sounds a-ا, о -و, ұ - ۇ, ы - ى softly sign of daiekshi « ء» is used. This sign shows that the word should be read softly, if there stands this sign, vowel sounds in the structure of the word are told softly. Taking only one sign of daiekshi to say the words softly, 28 signs (letters) are enough to tell 43 different sounds.

Vowel letters: a –ا, о –و, ұ –ۇ, ы –ى, е –ٸ, ە. In order to say five vowel sounds softly, it is necessary to have a special sign « ء» (daiekshi «ء» is the special sign used before the letters in order to say the word softly, daiekshi is made by A.Baitursynuly to economize the number of letters) and a sign « ا» that is used as supporting stick before the vowel sounds. According to the rule of alphabet, if the vowel sounds come at the beginning of the word, stick « ا» is written before the letters [1,147]. There are two types of alif. One of them is alif with the sign of «mad», the second one is unreadable alif. There are long and short «a» sounds in Arabic –Persian languages, so the sign «mad» is put on the letter alif to the words beginning from the sound «a» [6,20]. Alif with the sign of «mad» is آ (it is told as maddali alif), and unreadable alif is ا. The sign on alif is called mad. For example: ай –ي آ (ай means moon). If, alif with the sign «mad» comes at the beginning of the word, it is read as «a». If the letter alif is put near the another letter with the aim of supporting, it is not read as «a». For example: ұр –ۇر ا, ұн – اۇن, ұқ –اۇق. Here, in the examples the sign of supporting stick given before the letter *«Ұ»* means that the word begins with vowel sound, that is, it is put only before the vowel sounds. Supporting stick is not read, it is put only as supporting stick. If, there is a sign of daiekshi « ء» before the letter alif ا, the letter alif «ا» is told softly. For example: ән – ن ا ء(ән – song).

Letter *«Ұ»* is hard vowel sound. The basic principle of Kazakh language orthography is based on vocalic phonemic principle, supporting stick before the vocalic hard, vocalic soft vowel letters is made according to the rule. Letter *«Ұ»* is vocalic hard vowel phoneme, and supporting stick is based on vocalic phonemic principle.

It is noticed that the language lives in two condition in the textbooks «Til-kural» published in 1914 and 1925 written by A.Baitursynuly. A.Baitursynuly dedicated the terms to linguistic dichotomy and trichotomy (language –speech –conversation) [7,184].

When the linguistic dichotomy and trichotomy are not formed fully in the history of linguistics, A.Baitursynuly conducted research works in this scientific direction in Kazakh linguistics and general Turkic linguistics for the first time. So, the formation of notions of language, speech, conversation at present Kazakh linguistics takes its source from the works of A.Baitursynuly. A.Baitursynuly defined these notions, notions close to these notions, entered the terms language – speech –conversation to the field of Kazakh linguistics.

A.Baitursynuly conducted the researches related to define the types of speech. He defined two types of speech –oral speech (speaking) and written speech (writing) and gave scientific description. Even he did not give the straight definition to two types of speech (listening, reading), he used them in methodical works at comprehensive level, that is to say, that he dedicated a lot of exercises, tasks to speaking and writing, also he paid attention to listening and reading too. So, for the first time A.Baitursynuly defined the types of speech being the first in the world linguistics, Kazakh linguistics, Kazakh linguodidactics, history of methodology and common Turkic linguistics, he

described two of them (speaking, writing) concretely and used in scientific, scientific –methodical researches. The scientist paid attention to this problem in Russian linguistics is L.V.Sherba. L.V.Sherba defined all types of speech and made description. The scientific researches of L.V.Sherba related to the field of linguistics are not only influenced on linguistics, it is also influenced on linguodidactics. But, the researches of L.V.Sherba had begun after 10-15 years of the researches of A.Baitursynuly [7,185].

These rules in the alphabet of A.Baitursynuly are the basic value of new orthography:

1.To preserve the basic origin of Arabic script.

2.Vocalic phoneme is the source of vocalic sounds.

3.Letter is the stock of one sign in four ways.

4.To use the vocalic phonemic principle of orthography and special sign «daiekshi» (daiekshi «ۥ» is the special sign used before the letters in order to say the word softly, daiekshi is made by A.Baitursynuly to economize the number of letters) in order to show the vocalic peculiarity of speech process of Kazakh language.

5.The basic principle of orthography of Kazakh language is vocalic principle.

At present, two rules from above mentioned five rules are kept and used in Kazakh writing which is made on the basis of Cyrillic alphabet. They are: a) vocalic phoneme – vocalic sound stock; b) basic orthographical principle –vocalic phonemic principle [4, 41].

The importance of tote zhazu by A.Baitursynuly in marking speech language is directly related to vocalic phoneme. If the phoneme is hard, the sound that is added to it is hard too, if the phoneme is soft, the sound that is added to it is soft too. As consonant sounds are subordinated to vowel sounds, A.Baitursynuly considered vocalic hard, vocalic soft sounds in the structure of one vocalic phoneme.

References:

1. Baitursynov A. Til tagylymy (works related to Kazakh language and education) – Almaty, «Ana tili», 1992, 448 p.
2. Anyz adam magazine. № 20(32), October, 2011. –30p.
3. Baitursynuly A. Til –kural.Orenburg. 1914.
4. Zhusipuly M. Akhmet Baitursynov and present Kazakh language phonology. –Almaty: Gylym, 1998. 216 p.
5. Kazakh alphabet of Akhmet Baitursynov. Textbook. Orenburg, 1914.
6. Old Kazakh writing. Kazakh writing orthography of Turkic alphabet on the basis of Arabic letters. Comprised by Abdulla Zhunisov. Almaty, 2002.
7. Dzhusupov Makhanbet, Ibraimov Khapar. Akhmet Baitursynuly: scientific cognition, term formation, stylistics. Almaty, «Alem» publishing house, 2015.- 215 p.

MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA 3+1 EĞİTİM MODELİ STAJLARINDA YAPILAN İŞ TEKLİFLERİ VE ÖĞRENCİLERİN KABUL TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER: HONAZ MESLEK YÜKSEKOKULU ÖRNEĞİ

EMPLOYMENT PROPOSALS IN 3+1 EDUCATION MODEL INTERNSHIP IN VOCATIONAL SCHOOLS AND THE FACTORS AFFECTING ASSENT PREFERENCE OF STUDENTS: HONAZ VOCATIONAL SCHOOL SAMPLE

Doç. Dr. Bülent ARPAT
Pamukkale Üniversitesi, barpat@pau.edu.tr
Doç. Dr. Burak ÇAMURDAN
Pamukkale Üniversitesi, bcamurdan@pau.edu.tr
Okutman Murat TOKBAŞ
Pamukkale Üniversitesi, mtokbas@pau.edu.tr
Öğr. Gör. Adnan AKŞİT
Pamukkale Üniversitesi, aaksit@pau.edu.tr

ÖZET

İşgücü piyasalarının nitelikli ara eleman ihtiyacını karşılamada meslek yüksekokulları (MYO) önemli bir rol oynamaktadır. Bu ihtiyacı karşılamada bir öğretim döneminin tamamen staja ayrıldığı 3+1 eğitim modeli, günümüzde kabul gören bir uygulama olarak ön plana çıkmaktadır. Bu araştırmanın amacı, meslek yüksekokullarında 3 dönem ders sonrası uygulanan 1 dönem staj faaliyetindeki öğrencilere yapılan iş teklifi düzeylerini ölçmek ve öğrencilerin bu teklifler hakkındaki düşüncelerini değerlendirmektir. Araştırmada ayrıca ikamet edilen il ve ücret değişkenlerinin, öğrencilerin iş teklifini kabul/ret düşüncesi üzerindeki etkisi ortaya konacaktır. Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Honaz Meslek Yüksekokulunda uygulamaya dâhil olan dört programda 234 öğrenciye uygulanan 6 soruluk Likert cevap bileşenli anketle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular ailenin aylık geliri, aile ile birlikte ikamet durumu, akademik ortalama, aylık harcama tutarı vb. demografik bileşenlerle birlikte değerlendirilecektir. Analiz sonrası elde edilen bulgulara göre öğrencilerin %37,7'sini işyerleri uzun süreli istihdam etme arzusundadır. Öğrencilerin %52,4'ü istihdam edilme ihtimalini, aldığı ücretten daha motive edici bulmaktadır. Öğrencilerin %45,2'si işbaşı eğitimi yaptığı işyerinde, mezuniyet sonrası çalışmayı isteyebileceğini beyan etmektedir. Programa devam edenlerin %31,4'ü Denizlili olmamaları nedeniyle bu programın kendilerine istihdam olanağı sağlamayacağını düşünmektedir. Bu bulgulara göre model, henüz staj aşamasında bile %37,7'lik bir istihdam oluşturma kapasitesine sahiptir. Modelin, MYO'nun bulunduğu ilin dışından gelen öğrenciler için staj yapılan işyerinde istihdam olanağı sağlamadığı, ancak daha kolay istihdam olanağı bulabilecekleri özgüvenini ve inancını oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Meslek yüksekokulu, 3+1 eğitim modeli, staj.

ABSTRACT

Vocational colleges (Vocational Schools) play an important role to suppy the need for skilled intermediate workers in labor markets. This requires a program to meet through a teaching period a 3+1 education model appears as an appropriate approach today. The purpose of this research, to measure the level of job offers made to the students in the 1 semester internship activity applied after 3 semesters in vocational schools and to evaluate students' thoughts about these job offers.

Also in this research , the effect of the residence and wage variables on the acceptance / rejection of the students' job offer will be presented. This research has been realized with a questionnaire consisting of 6 questions and a Likert answer on 234 students in four programs Pamukkale University Honaz Vocational High School. All the findings will be evaluated with monthly income of family, residence status with family, academic average, amount of monthly spending, demographic components etc. According to the findings obtained after the analysis, 37,7% of the students wanted to be employed long time by the employers. 52.4% of the students find the possibility of being employed more motivated than the wage they got. 45.2% of the students declare that they may work after graduation at the workplace they made the training. 31.4% of students, who continue the program, think that this program will not provide employment opportunities for them because they are not from Denizli. According to these findings, the model still has an employment creation capacity of 37.7% even during the internship (training) stage. The model achieved the conclusion that students from outside where the Vocational Higher School is located, do not provide employment opportunities in the internship place but have the confidence and confidence that they will be able to find employment more easily.

Key Words: Vocational School, 3+1 Training Model, Internship.

TELEVİZYON YAYINCILIĞINDA TRANSMEDYA ÖYKÜ ANLATIMI: TV8 ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Burcu ALTIPARMAK
Ondokuz Mayıs Ünivesitesi, burcu.oktan@omu.edu.tr

ÖZET

Teknolojik gelişmeler sonucu yaşanan dijital çağ, bireylere, işletmelere, tüketicilere ve hizmet sunan kurumlara birçok olanak sağlayarak etkileşimin oluştuğu fırsatlar sunmaktadır. Rekabete dayalı iş dünyası taraflar arası hızlı, etkili ve etkileşimli iletişimi zorunluluk haline getirmektedir. Aynı zamanda teknolojiyle iç içe yaşayan ve dijital teknolojiyi yaşamın her alanında kullanan tüketicilere ulaşmak için de dijital çağın araçlarını etkili biçimde kullanmak, ürün ve hizmet sunan işletmeler için önemli bir koşul olarak hissedilmektedir. Televizyon yayıncılık sektöründe transmedya öykü anlatımıyla yayın akışının ve televizyon ekranının ardında, televizyonda sunulan öykünün devamının yaşandığı, izleyicilerin öykü ve ya olaya katılımının sağlandığı çeşitli platformlar oluşturulmaktadır. Bu şekilde izleyici hem televizyonda izlediği öykünün devamını izleyebilmekte, hem de izleyiciye uygulanan anket ve sorularla programların akışında etkiye sahip olabilmektedir. Bu anlamda transmedya öykü anlatımı uygulamasını TV8 kanalının yan ekran uygulaması ve "acunn.com" internet sitesinde bulmak mümkündür. Bu çalışmada TV8'in uygulamalarında transmedya öykü anlatımının izleri sürülmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Transmedya Öykü Anlatımı, Multimedya, Dijital Çağ, TV8

ÖĞRETMEN ADAYLARININ TUTUM VE MOTİVASYON DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

PEDAGOGICAL FORMATION EDUCATION AND EDUCATION FACULTY INVESTIGATION ON SOME VARIABLES OF ATTITUDE AND MOTIVATION LEVELS OF TEACHER CANDIDATES

Yrd. Doç. Dr. Meral BEKTAŞ
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, meraltahtasakal@hotmail.com
Şerife KARAGÖZ
Yüksek Lisans Öğrencisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, krgz_srf@hotmail.com

ÖZET
Sağlıklı toplumları oluşturan önemli unsurlardan birisi eğitim sistemi ve bu sistemin etkin bir şekilde işletilmesi için en dinamik öğesi öğretmenlerdir. Öğretmenler mesleklerini icra ederken öğrencilerini olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebildiği için motivasyon ve tutum öğretmenlik mesleğinde son derece önemlidir. Bu araştırma Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi 4. sınıf da öğrenim görmekte olan öğretmen adayları ile Eğitim Fakültesinde Pedagojik Formasyon eğitimi almakta olan öğretmen adaylarının tutum ve motivasyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ölçmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 400 anket verisi analizlere dâhil edilmiş olup %54,3' ünü pedagojik formasyon eğitimi alan öğretmen adayları ile % 45,8' ini eğitim fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adayları oluşturmaktadır. Pedagojik formasyon eğitimi ve eğitim fakültesi 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının motivasyon ve tutumlarının bazı değişkenler açısından farklılaşma olup olmadığını test etmek için bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, öğretmen adaylarının motivasyon düzeylerinin eğitim türüne göre farklılaştığı görülürken, cinsiyet, yaş, okuduğu bölüm ve mezun olduğu bölüme göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının tutum düzeylerin cinsiyete ve eğitim türüne göre farklılaştığı gözlemlenirken; yaş, okuduğu bölüm, mezun olduğu bölüm değişkenleri ile aralarında bir farklılık saptanmamıştır ($p<0.01$).
Anahtar Kelimeler: Motivasyon, Tutum, Pedagojik Formasyon, Öğretmenlik.

ABSTRACT
One of the important elements that make up healthy societies is the education system and the most dynamic element for effective operation of this system. Motivation and attitude is of the utmost importance in the teaching profession, as teachers can influence their students positively or negatively while performing their profession. This study was carried out to determine whether the attitudes and motivation levels of teacher candidates who are studying in the 4th grade of the Akdeniz University Faculty of Education and Pedagogical Formation Education in the Faculty of Education differ according to some variables. Survey method was used as data collection tool in the research. In the scope of the research, 400 questionnaires were included in the analyzes. 54.3% of them were pedagogical formation teachers and 45.8% of them were teacher candidates of education faculties. Independent sample t-test and one-way analysis of variance were used to test whether the motivation and attitudes of the pedagogical formation education and education faculty teacher candidates in the fourth grade differed in terms of some variables. According to research findings, it was determined that motivation levels of teacher candidates differed according to education type, but they did not differ according to gender, age, department that they read and division that they

graduated. While the attitudes of the teacher candidates differed according to sex and education type; (P <0.01). There was no significant difference between the age, the reading, and graduation.
Keywords: Motivation, Attitude, Pedagogical Formation, Teaching.

OSMANLI KADIN ŞAİRLERİNİN DİVAN EDEBİYATI GELENEĞİNDEN AYRILAN SESİ VE FARKLI İFADE BİÇİMLERİ

THE OTTOMAN FEMALE POETS THAT DIFFER FROM DIVAN LITERATURE WITH THEIR VOICE AND WITH THEIR DISTINCTIVE EXPRESSIONS

Yrd. Doç. Dr. Yasemin ERTEK MORKOÇ
Celal Bayar Üniversitesi, yaseminmorkoc@gmail.com

ÖZET
Divan edebiyatı en genel şekliyle " Kuralları ve sınırları belli bir gelenek edebiyatı" olarak tanımlanır. Bu kural ve sınırlar zaman içinde başta din ve tasavvuf anlayışı olmak üzere, Fars edebiyatının da tesiriyle şiirde ortak ifade biçimlerinin belirmesini ve bunun gelenekselleşmesini sağlamıştır. Bu bağlamda nitelik ve nicelik olarak ağırlığını erkek şairlerin oluşturduğu klasik Türk şiirinde ataerkil söylem, ortak mecazlar, metaforlar, mazmunlar, kısacası benzer hayal ve imgelerle çerçevesi belirlenmiş bir görünüm arzeder. Çalışmamız, dıştan bakıldığında ilk etapta tamamen erkek sesini ve bakış açısını verdiğini düşündüren Osmanlı şiirinde, kadın divan şairlerinin sesinin ayırıcı yönünü, farklı ifade biçimlerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu konuda Mihrî Hatun (ölm. 1512 sonrası), Leyla Hanım (ölm.1848) ve Şeref Hanım (1809-1861)'ın divanları seçilerek incelenmiştir.
Anahtar Kelimeler: Osmanlı kadın şairleri, Klasik Türk şiiri, Divan edebiyatı, Mihrî Hatun, Leylâ Hanım, Şeref Hanım.

ABSTRACT
Divan literature is described as "a certain tradition literature with its rules and boundaries" in the most general form. These rules and boundaries have enabled the formation of common expressions in religion and in Sufi intellection in particular and in poetry by the influence of Persian literature, and they have made it traditional in time. In this context, in classical Turkish poetry, whose male poets are predominant in quality and quantity, patriarchal rhetoric presents an outlook that its frame has been established by common tropes, metaphors, poetic themes and in short by similar imaginations and ideas. Our work aims to reveal the distinctive way of the voice of female divan poets in the Ottoman poetry, which, when viewed from the outside, gives a completely male voice and perspective in the first place. In this respect, the divan of Lady Mihri (died after 1512), Lady Leyla (died in 1848) and Lady Şeref (1809-1861) were chosen and examined.
Keywords: Ottoman Female poets, Classical Turkish poetry, Divan literature, Lady Mihrî, Lady Leylâ, Lady Şeref.

ARAŞTIRMA ve GELİŞTİRME YATIRIMLARININ HİSSE SENEDİ GETİRİLERİ ve HİSSE SENEDİ FİYAT VOLATİLİTESİNE ETKİSİ: BIST TEKNOLOJİ BİLİŞİM FİRMALARI ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Arş. Gör. Aslı YIKILMAZ ERKOL
Mersin Üniversitesi, asli_yikilmaz@hotmail.com
Arş. Gör. Emre Esat TOPALOĞLU
Mersin Üniversitesi, emresatopal@hotmail.com
Öğr. Gör. Özlem KARAKOZAK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, ozkara86@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada firmaların araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) yatırımlarının hisse senedi getirileri ve hisse senedi fiyat volatilitesine etkisi incelenmektedir. Sektörün Ar-Ge yatırımlarının ülke ekonomisine katkıları ve Ar-Ge yatırımlarının yoğunluğu göz önünde bulundurularak teknoloji bilişim sektöründe faaliyet gösteren firmaların Ar-Ge yatırımları ile hisse senedi getirileri ve fiyat volatiliteleri arasındaki ilişki araştırılmaktadır. Bu kapsamda 2011-2015 yıllları arasında BIST teknoloji sektöründe faaliyet gösteren 14 firmanın Ar-Ge yatırımları ile hisse senedi getirileri ve hisse senedi volatilitesi arasındaki ilişki panel regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında iki model kurulmuştur. İlk modelde Ar-Ge yatırımları ve Ar-Ge yoğunluğunun hisse senedi getirilerine etkisi incelenirken, ikinci modelde ise Ar-Ge yatırımları ve arge yoğunluğunun fiyat volatilitesine etkisi incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre Ar-Ge yatırımları ile hisse senedi getirileri arasında pozitif bir ilişki saptanırken, Ar-Ge yoğunluğu ile hisse senedi getirileri arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Hisse senedi fiyat volatilitesi ile Ar-Ge yatırımları arasında ise negatif ve anlamlı bir ilişkiye rastlanırken, Ar-Ge yoğunluğu ile hisse senedi fiyat volatilitesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Araştırma ve Geliştirme Yatırımları, Hisse Senedi Getirileri, Hisse Senedi Fiyat Volatilitesi.

İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİ UYGULAMALARININ KARİYER TATMİNİ VE İŞ PERFORMANSINA ETKİSİ

THE EFFECTS OF HUMAN RESOURCES MANAGEMENT PRACTISES ON CAREER SATISFACTION AND JOB PERFORMANCE

Mustafa Fedai ÇAVUŞ
Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, mfcavus@osmaniye.edu.tr
Tuğba İMADOĞLU
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
tugba-imadoglu@hotmail.com

ÖZET
Bu çalışmada insan kaynakları yönetimi uygulamalarının kariyer tatmini ve iş performansına etkisi incelenmiştir. Bu amaçla insan kaynakları yönetimi uygulamalarının alt boyutları olan personel seçimi, eğitim ve geliştirme, performans değerlendirilmesi, ücretlendirme ile tek boyut olan iş performansının ve kariyer tatmininin ilişkileri değerlendirilmiştir. Araştırma, Osmaniye Organize Sanayi Bölgesi'nde faaliyet gösteren 50 farklı işletmede 208 beyaz yakalı çalışanın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda insan kaynakları yönetimi uygulamaları için Türen, Gökmen, Tokmak (2013)'a ait ölçekten faydalanılmıştır. İş performansı için Aydemir (2013) ve Veerasamy, Sambasivan, Kumar (2013)'dan alınan ölçek kullanılmıştır. Kariyer tatminine yönelik çalışanların algılarını ölçmek amacıyla Greenhaus (1990)'un ölçeği kullanılmıştır. İKY uygulamaları ile iş performansı ve kariyer tatmini arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. 208 kişi üzerinde yapılan bu araştırmada insan kaynakları uygulamalarıyla işgörenlerin eğitimi ve ücretleri arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki, personel seçimi ile performans değerlendirme arasında ise pozitif yönlü güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları göstermiştir ki çalışanların İKY uygulamalarına yönelik olumlu algıları kariyer tatmini ve iş performansını olumlu yönde etkilemektedir. Bu kapsamda İKY uygulamalarında çalışanların katılımı veya uygulamalar hakkında şeffaf olmak hem performansı hem de kariyer tatminini olumlu yönde etkileyecektir.
Anahtar Kelimeler: İnsan Kaynakları Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi Uygulamaları, Kariyer Tatmini, İş Performansı.

ABSTRACT
The main aim of this research is to examine the effect of human resources management applications on career satisfaction and job performance. For this purpose, relationships among personnel selection, training and development, performance evaluation, charging which are sub-dimensions of human resources, management applications, uniplanar job performance and career satisfaction have been evaluated. The research sample is done in 50 different firms which are in Osmaniye Organized Industrial Zone on 208 white collar workers. In this context, a scale developed by Türen, Gökmen, Tokmak (2013) is used for human resources management applications. Scales developed by Aydemir (2013) and Veerasamy, Sambasivan, Kumar (2013) are used for job performance. A scale developed by Greenhaus (1990) to measure the perceptions of workers on career satisfaction is used. Significant differences among İKY applications, job performance and career satisfaction have been found. In this survey whose sample was constituted of 208 people, it is found out that there is a positive and poor correlation between the training and wages of the employees and the human resources applications; there is a positive and strong correlation between personnel selection and performance evaluation. The findings of the research revealed that positive perceptions of employees towards human resources management applications affect career satisfaction and job

performance positively. In this context, participation of employees or being comprehensible about applications will affect both performance and career satisfaction positively in human resources management applications.

Keywords: Human Resources Management, Human Resources Management Applications, Career Satisfaction, Job Performance.

ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN KARNE KAVRAMINA İLİŞKİN METAFORİK ALGILARI

Yrd. Doç. Dr. Mürşet ÇAKMAK
Mardin Artuklu Üniversitesi, mursetcakmak@artuklu.edu.tr
Tahsin İPEK
Öğretmen, Mardin/ Savur Mehmet Fuat Demir İlkokulu, mehmettahsinipek@hotmail.com
Erdal BULUT
Öğretmen, Mardin/ Kızıltepe Yol-İş Sendikası İlkokulu, erdalakbulut47@gmail.com
Emrullah ALDEMİR
Öğretmen, Mardin/ Artuklu 75. Yıl İMKB Ortaokulu, emrullahaldemir1@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Faysal ÖZDAŞ
Mardin Artuklu Üniversitesi, faysalozdas@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin karne kavramına ilişkin metaforik algılarını ortaya çıkarmak için yapılmıştır. Çalışma 2017 yılında Mardin Artuklu ve Kızıltepe ilçelerinde eğitim gören 5. ve 6. sınıf öğrencileri (N=132) ile yapılmıştır. Nitel araştırmanın kullanıldığı bu çalışmadaki veriler ‘’Karne……gibidir, çünkü……’’ cümlesini içeren formlar aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Verilerin analizi sonucunda öğrencilerin karne kavramına ilişkin 5 temada 78 metafor oluşturdukları görülmüştür. Bu veriler doğrultusunda öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Karne, öğrenci, metafor

DUA İSTENCİNİN TOPLUMSAL PAYLAŞIMIN KONUSU HALİNE GETİRİLMESİNDE SOSYAL MEDYANIN ROLÜ: FACEBOOK ÖRNEĞİ

Şadiye KOTANLI
Araştırma Görevlisi, skotanli@hotmail.com

ÖZET

Modern zaman içinde sıkışıp kalan modern insan, çok boyutlu ihtiyaçlar ve kuşatıcı sorunlar karşısında çoğu zaman çaresiz hissetmekte, bu sorunları aşma ve sorunlara çözüm bulma noktasında bir arayış içine girebilmektedir. Bu arayışla birlikte modern insan bir umut ve direnç kaynağı aramakta, çok boyutlu sorun ve ihtiyaçlarla yüz yüze geldiğinde onların üstesinden gelmeye çoğu zaman kişisel gücü yetmemektedir. Açlık, sefalet, hayatını idame etme, bundan kaynaklı korku, endişe ve karamsarlık, düş kırıklığı, güven bunalımı, çözümsüzlük, hastalık veya çeşitli kaygılardan kaynaklanan sorunlarla yüzleşen çoğu insan yetersiz kaldığı durumlarda yardım ihtiyacı hissetmekte ve bu bağlamda dua, modern insanın yardımına yetişmektedir. Dini inançlar ve değerler bağlamında değerlendirildiğinde, duanın insan hayatında önemli bir yeri olduğu ve İslâm'a göre de duanın ibadette apayrı bir değeri bulunduğu bilinmektedir. "Çağırmak, birisine mesaj vermek, onunla irtibat kurmak" manalarına gelen dua kavramı, bireyin Allah'a yönelerek onunla iletişim kurması, duygu ve düşüncelerini, arzu ve isteklerini, dertlerini ve beklentilerini O'na arz etmesi olarak tanımlanmaktadır. İslam dinine göre dua eden insanın, kendisinin âciz ve zayıf olduğu, istediklerini kendi başına yerine getiremeyeceği ve bunları ancak kendisine Allah'ın verebileceğini kabul etmiş olduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda kişi çoğu zaman sıkıntıya düştüğünde veya çaresiz kaldığında yardım istemek için duaya sarılmaktadır. Dua ederken de içinde bulunulan sıkıntılı durumlardan en kısa sürede kurtulabilmek amaçlanmakta, ne kadar çok kişi duaya katılırsa o kadar kısa sürede duanın kabul edileceğine inanılmaktadır. Popüler sosyal medya ağlarına olan ilginin her geçen gün arttığı ve bu ilginin daha geniş kesimlere ulaştığı günümüzde, sosyal medya kullanıcıları interaktif bir şekilde iletişime geçebilmekte ve birbirlerinden anında haberdar olabilmektedir. Nitekim tanıdık olsun veya olmasın, birçok kişiye ulaşmada en etkili mecra sosyal medya kanalları olmakta ve gün geçtikçe de kullanım alanı genişlemektedir. Bu bağlamda sosyal medya, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın yapılan dualara ortak olabilecek insanların varlığını her an mümkün hale getirebilmektedir. Bu çalışmada en fazla kullanılan sosyal medya platformu olarak Facebook özelinde kullanıcıların dua etmek, dua veya yardım istemek için birbirleriyle nasıl iletişim kurdukları, kullanıcıların yorumları eşliğinde söylem analizi yöntemiyle incelenerek değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: ini İnanç, Dua, Etkileşim, Sosyal Medya

AHMET RASİM'İN AMELİ VE NAZARİ TA'LİM-İ LİSAN-I OSMANİ ADLI DİL BİLGİSİ KİTABI ÜZERİNE

Yrd.Doç.Dr. Metin DEMİRCİ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mdemirci@ksu.edu.tr

Özet

Geride 140'ın üzerinde eser bırakan Türk edebiyatının önemli velut kalemlerinden Ahmet Rasim, edebiyatçı kimliğinin yanı sıra dilci kimliğine de sahiptir. Alan yazında daha çok edipliği, gazeteciliği, fıkracığıyla ön plana çıksa da okullarda okutulmak üzere dil bilgisi kitapları da yazmıştır. Amelî ve Nazarî Ta'lîm-i Lisân-ı Osmânî dil bilgisi kitaplarından biridir. Bu eseri kaynaklarda geçiyor olsa da diğer gramer kitaplarına neredeyse hiç değinilmemektedir.Onun dil bilgisi kitapları ve gramerciliği üzerine çok az çalışma yapılmıştır. Hatta onun yazdığı dil bilgisi kitapları etraflıca ele alınarak yayıma hazırlanmamıştır. Ahmet Rasim'in dil bilgisi kitapları üç grupta toplanabilir. Ahmet Rasim'in dil bilgisi kitapları derecelendirilip senelere ayrılmak suretiyle yazılan "Sarf-ı İbtidâî, Yeni Usûl Muhtasar Sarf-ı Türkî, Yeni Usûl Mu'allim-i Sarf (İkinci Sene), Amelî ve Nazarî Ta'lîm-i Lisân-ı Osmânî" adlı dil bilgisi kitapları birinci grubu; "Yeni Sarf, Tecrübeli Sarf (Devre-yi Evvelî) ve Tecrübeli Sarf (Devre-yi Mutavassıta)" ikinci grubu; "Yeni Sarf Dersleri (Dördüncü Sınıf), Yeni Sarf Dersleri (Beşinci Sınıf), Tecrübeli Sarf ve Nahiv Dersleri" üçüncü grubu oluşturur.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Rasim, Dil Bilgisi Kitapları, Ameli ve Nazari Talim-i Lisan-ı Osmani

OSMANLI DEVLETİ SULAMA ŞEBEKELERİ: KONYA OVASI SULAMA PROJESİ ÖRNEĞİ

OTTOMAN EMPIRE IRRIGATION NETWORKS: KONYA PLAIN IRRIGATION PROJECT EXAMPLE

Doç. Dr. Sinan GERÇEK
Erciyes Üniversitesi, sgercek@erciyes.edu.tr
Arş. Gör. Hasan Ali İRİK
Erciyes Üniversitesi, haliirik@gmail.com
Arş. Gör. İhsan Serkan VAROL
Erciyes Üniversitesi, svarol@erciyes.edu.tr
Arş. Gör. Necati ÇETİN
Erciyes Üniversitesi, necaticetin@erciyes.edu.tr

ÖZET
Zirai faaliyetler insanlık tarihi kadar eskidir. Tarımda verim ve kalitenin artışına tesir eden unsurların en başta geleni ise sulamadır. Sulama hizmetlerinin bir bölgede başlaması oradaki siyasi, sosyal ve ekonomik hayatın canlanmasına önemli bir vesiledir. Ülkemiz çoğunlukla yarı kurak bir iklim özelliğine sahiptir. Bu nedenden dolayı özellikle yaz mevsiminde sulama yapmak bir mecburiyettir. Ülkemiz Osmanlı Devletinin varisidir. Osmanlı devleti özellikle 20. Yüzyılın başlarında her alanda olduğu gibi zirai faaliyetlerde de gerek eğitim gerekse de fiziki yapı ve tesislerle üretimi arttırmaya yönelik çabalar içerisine girmiştir. Konya Ovası Sulama Projesi bunlar içerisinde en önde gelen yatırımlar arasındadır. Adı geçen proje 1908-1913 yılları arasında inşa edilmiş olup 53 bin hektar alan sulamaya açılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Sulama, Konya Ovası Sulama Projesi, Osmanlı Devleti

ABSTRACT
Agricultural activities are as old as human history. The first of the factors affecting the increase in yield and quality in agriculture is irrigation. The commencement of irrigation services in a region is an important contribution to the revitalization of the political, social and economic life there. Our country is mostly semi-arid climate. Because of this, it is a necessity to do irrigation especially in summer. Our country is the heir of the Ottoman Empire. The Ottoman Empire, especially in the beginning of the 20th century, as in all areas of agricultural activities, as well as physical buildings and facilities to increase production has entered into efforts to increase. Konya Plain Irrigation Project is among the most important investments among these. The project was built between 1908 and 1913 and 53 thousand hectares of land was irrigated.
Keywords: Irrigation, Konya Plain Irrigation Project, Ottoman Empire

KADINLARIN FİNANSAL OKURYAZARLIKLARI ÜZERİNDE EĞİTİMİN ETKİSİ

THE EFFECTIVE OF EDUCATION ON THE FINANCIAL LITERACY OF WOMEN

Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi familsamiloglu@gmail.com
Doktora Öğrencisi Yunus Emre KAHRAMAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, emrekahraman1410@hotmail.com
Arş. Gör. Haşim BAĞCI
Aksaray Üniversitesi hasimbagci1907@hotmail.com

ÖZET

Finansal okuryazarlık konusu; 21 yüzyılın başlarında önemli hale gelmiş ve hala da hem bireyler hem de devlet için önemli olan bir konu olmaya devam etmektedir. Araştırmacıların çoğu kişinin finansal okuryazarlık seviyesinde gelişme ile devletin ekonomik dengelerinin güçlenmesi ve tasarrufun artması arasında bağlantı kurmuştur. Bu nedenle finansal okuryazarlık konusu hem kadınlar için hem erkekler için oldukça önemlidir. Araştırmaların birçoğu göstermektedir ki; kadınlar finansal okuryazarlıkta erkeklere nazaran biraz geridedir. Bunun nedeni; kadınlarımızın ekonomiye daha geç uyum sağlamaları, ekonomik sisteme daha çok dâhil olmaları gibi nedenlerle birlikte: yine birçok araştırma da gösterildiği gibi finansal okuryazarlık sorunu eğitimle aşılmaktadır. Kısaca, kadınlar eğitimle finansal okuryazarlık seviyesinde erkeklere ulaşabilir ve hatta erkeklerden iyi olabilmektedir. Bu araştırmanın amacı; tesadüfi olarak belirlediğimiz erkek ve kadınlardan oluşan gruplara ön test yaparak finansal okuryazarlık seviyelerini tespit etmek, daha sonra sadece kadınlara eğitim vererek kadınların eğitimle erkeklerin önüne geçip geçemeyeceğini tespit etmektir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Kadın, Eğitim

ABSTRACT

Financial literacy has become important in the early 21st century and still remains an important issue for both the state and the public. Most researchers have linked one's development to the level of financial literacy and the strengthening of the state's economic balances and the increase in saving. For this reason financial literacy is very important both for women and for men. Most of the researches show that; Women are somewhat lower levels in financial literacy than men. This is because; As well as the fact that our women are more likely to be involved in the economic system than they are in the economic system: the financial literacy problem is overcome with education, as many studies have shown. In short, women can reach men at the level of financial literacy through education and even can get better than men. The purpose of this research is To determine the levels of financial literacy by pre-testing groups of men and women we randomly identify and then to educate women only and to determine whether women will be able to pass men through education.
Keywords: *Financial Literacy, Women, Education*

İLKOKUL BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN OKUDUĞUNU ANLAMA BAŞARILARININ VE OKUMA HIZLARININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

AN INVESTIGATION OF THE PRIMARY SCHOOL 1ST GRADE STUDENTS' READING COMPHERENSION SUCCESS AND READING SPEED IN TERMS OF VARIOUS VARIABLES

Yrd. Doç.Dr. Bilge KUŞDEMİR KAYIRAN
Gaziantep Üniversitesi, kbilge01@gmail.com
Sınıf Öğretmeni Zeliha KATIRCI AĞAÇKIRAN
MEB, zelihakatirci@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, ilkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarılarına ve okuma hızlarına etki eden çeşitli değişkenler (cinsiyet, anne-baba eğitim durumları, okul öncesi eğitim alıp-almama durumu ve sosyo-ekonomik düzey) incelenmiştir. Ayrıca okuduğunu anlama başarısı ve okuma hızı arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma, 2014-2015 eğitim-öğretim yılı ikinci yarıyılında Gaziantep ilinde bulunan beş ilkokuldan tesadüfi olarak seçilen 311 birinci sınıf öğrencisi ile yapılmıştır. Araştırma sürecinde, "Sosyo-ekonomik düzeyi belirleme anketi", "Okuduğunu anlama başarı testi" ve "Okuma hızını ölçme metni" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veriler, SPSS 20 istatistik programından yararlanılarak değerlendirilmiş olup, şu bulgulara ulaşılmıştır: İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma hızları ve okuduğunu anlama başarıları, cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Anne ve baba eğitim durumu değişkenine göre ilkokul birinci sınıf öğrencileri arasında okuduğunu anlama başarısı puanları ve okuma hızı açısından anlamlı farklılık bulunmuştur. İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuma hızları ve okuduğunu anlama başarı puanları, okul öncesi eğitim alıp almama durumuna göre, okul öncesi eğitim alanların lehine anlamlı farklılık göstermektedir. İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama başarısı ve okuma hızına ait puanlar, sosyo-ekonomik düzeye göre farklılık göstermiştir. Sosyo-ekonomik düzey arttıkça, öğrencilerin okuduğunu anlama başarısı ve okuma hızına ait puanlar yükselmiştir. İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama puanları ile okuma hızı puanları arasındaki orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okuma, Okuduğunu Anlama, Okuma Hızı, Sosyo-Ekonomik Düzey

ABSTRACT

In this study, the primary school 1st grade students' reading speed and reading compherension success in terms of various variables (gender, parents education levels, pre-school education, socio-economic level) are investigated. Additionally, reading compherension on success and reading speed are compared. The study was conducted with a survey design. The data were collected from 311 first graders from randomly selected five public elementary schools in Gaziantep during the 2014-2015 Academic year. In the research process, "Socio-economic level determining survey", "Reading comprehension achievement test" and "reading speed measurement test" are used as a data collection tool. The data is evaluated using the SPSS 20 statistical program, and reached the following findings: There is not significant difference in the primary school 1st grade students' reading speed and reading compherension success according to gender. According to parents education levels variable, significant differences are found in terms of the read speed and the succes

of reading comprehension. According to take pre-school education shows significant differences in favor of pre-school education in terms of the read speed and the succes of reading comprehension. Reading speed and reading compherension success in the primary school 1st grade students have varied according to socio-economic level. When scores of socio-economic levels increases, students' reading comprehension and reading speed has increased. Intermediate, positive and statistically significant relationship is found between reading speed and reading comprehension in the primary school 1st grade students.

Keywords: Reading, Reading Comprehension, Reading Speed, Socio-Economic Level

ARAPÇA DİL BECERİLERİNİN ÖĞRETİMİNDE SARFIN (MORFOLOJİNİN) YERİ

Yrd. Doç. Dr. Cihaner AKÇAY
Gazi Üniversitesi, cihaner@gazi.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalında 2016- 2017 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde öğrenim gören 56 ikinci sınıf, 48 üçüncü sınıf olmak üzere toplam 104 öğrenciye kapsamlı sarf (morfoloji) teşhis sınavı uygulamak ve sınavda yapmış oldukları hataları ortaya çıkarmaktır. Daha sonra bunları her bir morfolojik yapıya göre sınıflandırmak, bunların anlamlara etkilerini incelemek, yani global (bütüncül) ve kısmi hatalar olarak sınıflandırmak, nedenlerini yorumlamak ve karşılaşılan temel sorunları ve bu sorunların çözümünde kullanılacak öğretim yöntemlerini belirlemektir. Ayrıca bunların dil becerilerine etkisini açıklamaktır. Sonuç olarak, karşılaşılan temel sorunları ve bu sorunların çözümünde kullanılacak öğretim yöntemlerini belirlemektir. Ayrıca bu çalışma araştırmacılara, Arapça öğretmenlerine ve müfredat düzenleyenlere dil öğretim süreçlerini kolaylaştırmada onlara yardımcı olacak bazı öneriler sunacak ve Arapça öğrenen Türk öğrencilerin kendi morfolojik hatalarının farkına varmalarına yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arapça öğretimi, dil becerileri, sarf (morfoloji), hata çözümlemesi

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM AÇISINDAN UZUNDERE SAKİN (CİTTASLOW) ŞEHRİ

Arş. Gör. Çağlar Kıvanç KAYMAZ
Atatürk Üniversitesi, ckkaymaz@atauni.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ
Atatürk Üniversitesi, sbirinci@atauni.edu.tr
Bilim Uzmanı Aykut CAMCI
Atatürk Üniversitesi, aykutcamci58@gmail.com

ÖZET

Uzundere ilçesi Erzurum ilinin kuzeyinde yer almaktadır. İlçenin batısında İspir, kuzeyinde Yusufeli (Artvin), doğusunda Oltu, güneyinde ise Tortum ilçeleri bulunmaktadır. İlçe Tortum çayı havzasında yer alıp, arızalı bir arazi yapısına sahiptir. Eşsiz doğası, gölleri, şelaleleri ile doğal güzelliklerinin yanı sıra, ahşap malzemeden yapılmış tarihi evleri, kilise, kale ve tarihi mezar taşları ile kültürel çekicilikler sunan, şehir yaşamının gürültüsünden uzak yaşamı ve yöresel yemekleri ile turistlerin ilgisini çekmektedir. Araştırma sahası 24.03.2016 tarihinde ülkemizin 11. Sakin şehri (Cittaslow) olarak ilan edilmiştir. Bu çalışma Uzundere ilçesinin sahip olduğu doğal güzellikleri ve turizm potansiyelinin ortaya konulması, değerlendirilmesi ve tanıtımı amacıyla yapılmıştır. Araştırma sahanın doğal ve beşeri ortam özelliklerini ortaya koymak bakımından arazi etütleri ve daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılmış ve farklı tarihlerde sistematik bir şekilde arazi çalışmaları yapılarak araştırma sahasının doğal beşeri özellikleri tespit edilmiştir. Bu şekilde elde edilen bulguların turizme etkisi ve şehrin sakinliğini sürdürebilmesi için yapılması gereken faaliyetler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cittaslow, sürdürülebilir turizm, Uzundere

BİR LEASING UYGULAMASI OLARAK SAT VE GERİ KİRALA ANLAŞMALARI

SALE AND LEASEBACK AGGREMENTS AS A LEASING TYPE

Yrd. Doç. Dr. Tuncay Turan TURABOĞLU
Mersin Üniversitesi, ttturaboglu@gmail.com
Öğr. Gör. Serdar YAMAN
Şırnak Üniversitesi, srdr73@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmada, bir leasing uygulaması olan sat ve geri kirala anlaşmaları incelenmiştir. Sat ve geri kirala anlaşmaları, işletmelerin sahip oldukları varlıklarını satıp geri kiralayarak yeni bir finansman olanağı yaratmasını ifade eder. Sat ve geri kirala anlaşmaları, taraflarına çeşitli ekonomik avantajlar sunmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye'de nispeten yeni bir uygulama olan sat ve geri kirala işlemlerinin incelenerek gelişiminin, yoğunlaştığı mal gruplarının ve uygulama üzerindeki etkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Buna göre; ülkemizde 2012 yılı itibarıyla kullanılmaya başlanan sat ve geri kirala anlaşmalarının, ilk yıllarda yoğun ilgi görmekle birlikte günümüzde bir durağanlık içerisine girdiği anlaşılmaktadır. Daha çok gayrimenkuller üzerinden gerçekleştirilen uygulamanın, ilgili işletme açısından yeni bir finansman olanağı sağlamanın yanı sıra damga vergisi, tapu harcı ve kurumlar vergisi muafiyeti nedeniyle önemli bir avantaj sunduğu ortadadır. Ancak değişen ekonomik koşulların da etkisiyle leasing şirketleri açısından giderek karlı bir araç olmaktan çıkması, uygulamanın önündeki en önemli dezavantajı oluşturmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Leasing, Sat ve Geri Kirala Anlaşmaları.

ABSTRACT

In this study, a leasing type, sale and leaseback agreements, was examined. Sale and leaseback agreements mean that businesses will create new financing opportunities by selling and re-leasing their assets. The sale and leaseback agreements offer various economic advantages to their partners. In this study, it's aimed to examine the sales and leaseback agreements which is a relatively new in Turkey and to determine the development and the factors on the application. According to this; It is understood that the sales and lease agreements that were started to be used in our country in 2012 have entered a stagnation today with the intense interest in the first years. It is more important for the application to be realized through the real estate to provide a new financing opportunity in terms of the related business, as well as a significant advantage due to various tax exemption. However, due to the changing economic conditions, increasingly becoming an unprofitable instrument for leasing companies, constitutes the most important disadvantage of this agreements.
Keywords: Leasing, Sale and Leaseback Aggrements, Turkey.

АЛЬ-ФАРАБИ И РАЗВИТИЕ ЦИВИЛИЗАЦИЙ

AL-FARABI AND THE DEVELOPMENT OF CIVILIZATIONS

G.M. MUTANOV
Rector, professor, academician, Al-Farabi Kazakh National University

Аннотация

Идейной основой проекта является идея **добродетельного города аль-Фараби**, а носителями и распространителями – преподаватели-наставники, которые воспитывают в студентах высшие нравственные качества или добродетели. Каждый такой выпускник университета внесет свою лепту в совершенствование общества. Реализация проекта «Al-Farabi university smart city» нацелена на создание университета современной формации, в котором одновременно и гармонично будут развиваться **две основные составляющие – технологическая и духовно-нравственная платформы**. На основе их синергии станет возможен переход к принципиально новому качеству развития университетского города, продуцирующему новые подходы к развитию современного общества. В мире насчитывается более 20 тыс. университетов и если каждый из них будет заниматься формированием не просто компетентных специалистов, но и граждан мира с высокими нравственными установками, то мы уверены, что будет сформирован добродетельный мир, о котором мечтал аль-Фараби, при этом человеческая цивилизация будет развиваться устойчиво, а все мы будем дольше жить без коллапса.

ABSTRACT

Ideological basis of the project is the superior moral qualities which bring up in students and distributors, and carriers - teachers-mentors of the city of virtuous al-Farabi, the idea or virtues. Will bring the contribution in improvement sayyn onday b_t_rush_ university of society. Implementation of the project in which two main components of a modern formation of "Al farabi university smart city" will harmoniously develop and at the same time - technological is aimed on makulyk university and Rouhani moral platforms. Essentially new approaches to development of modern society it will become possible on the basis of synergy • araylas development of the university city, producing • tpel_ to new - the participant of association.

To be engaged in formation of competent experts in the world is universities of the world with high moral t• g_l citizens and an egerda of a • r• aysa them k• b_rek 20., or are sure that • kes_men a zh• ysha the world of which dreamed is created by installations • kes_men, at a m• na a human civilization • kes_men to develop thousands of a stop, virtuous al-Farabi, steadily, and the ataula of thousands will not be a □za□yra қ □m_r to a s□r without collapse.

Многочисленные конфликты внутри мусульманского мира, острое противостояние мусульман и немусульман в последнее время вновь и вновь воспроизводят малопривлекательный образ ислама. Восприятие мусульман как одержимых фанатов, готовых любыми путями и средствами навязать всему миру свои убеждения и косное, средневековое мировоззрение, сегодня стали чуть ли не стереотипом массового сознания.

Однако объективности ради следует вспомнить, что в период мусульманского ренессанса (условно так называют период с X по XIII век в арабо-тюрко-персидском регионе) получило бурное развитие культурное, философское и научное течение, представленное трудами таких мыслителей и ученых, как аль-Фараби, Ибн Сина, Ибн Рушд, аль-Хорезми,

аль-Фергани, Ибн Туфейль, Бируни, Ибн Баджа, поэтов Низами, Навои, Рудаки, Фирдоуси. Особый интерес среди представителей этой эпохи вызывает великий тюркский мыслитель Абу Наср аль-Фараби, заслуги которого в различных отраслях знания были столь велики, что по его трудам на протяжении нескольких веков (вплоть до XIX века) в европейских университетах изучали античную и средневековую философию и науку. Мировоззрение аль-Фараби представляет собой стройную систему, охватывающую проблемы науки, религии, социологии, логики, этики и эстетики.

Прежде чем перейти к анализу социально-этических взглядов аль-Фараби, рассмотрим и другие подходы, объясняющие происхождение и развитие человеческих обществ. Наиболее интересным нам представляется подход с позиции термодинамики, который, на наш взгляд, способен объяснить не только природные, но и социальные процессы, развитие человеческой цивилизации в целом

Термодинамическая система – это совокупность тел, способных энергетически взаимодействовать между собой и с другими телами и обмениваться с ними веществом и энергией.

Первый закон термодинамики *– это закон сохранения энергии. Согласно этому закону, энергия не создается и не исчезает, она может быть только преобразована из одной формы в другую.*

Второй закон термодинамики *утверждает, что каждый раз, когда энергия преобразуется из одного вида в другой, происходит потеря той части энергии, которая не способна производить работу. С этой потерей части «полезной энергии» связывают понятие «энтропии», которая в общем понимании употребляется как хаос. Если в изолированной системе протекают самопроизвольные процессы, то ее энтропия возрастает.*

Следует отметить, что даже если система обменивается с внешним миром энергией, ее энтропия возрастает. Эта закономерность справедлива как для закрытых, так и для открытых систем. Этим можно объяснить хаос и беспорядок, который мы сейчас наблюдаем в реальной жизни.

Как известно, в любом процессе есть начало и конец и, как показывает исторический опыт, это относится и к человеческим цивилизациям тоже. Согласно О.Шпенглеру и А.Тойнби, считающихся основоположниками известного цивилизационного подхода к обществу, каждая цивилизация, проходит на своем жизненном пути следующие стадии: зарождения, роста, расцвета, надлома и гибели. Цивилизации не могут находиться в статичном состоянии. Как только их развитие останавливается, в действие рано или поздно вступают процессы разрушения, дезорганизации, хаоса, т.е. вступает в силу *второй закон термодинамики*, толкающий цивилизации в сторону разрушения и хаоса.

В то же время с позиции синергетики, которая претендует на роль ядра общенаучной картины мира, рост энтропии может уменьшаться благодаря действию закона самосохранения и самоорганизации, который столь же универсален, как и закон возрастания энтропии.

С позиции общеизвестных диалектических закономерностей, развитие цивилизации осуществляется благодаря балансу двух законов – закона возрастания энтропии с одной стороны и закона самосохранения с другой. Их противоречивое единство и является источником развития, а значит и жизнеспособности цивилизации.

Одним из проявлений закона самосохранения и самоорганизации в социальной действительности является человеческая деятельность, направленная на обеспечение порядка в обществе, создание материальных и духовных благ, т.е. всякого рода созидательная деятельность, которая в конечном итоге продлевает период расцвета цивилизации. Подобная деятельность, говоря нынешним языком, называется **социальной инженерией.**

Достаточно четкое и емкое теоретическое обоснование общих принципов социальной инженерии дал К. Поппер в своей работе «Открытое общество и его враги». По его мнению, общественное развитие невозможно спланировать, но посредством социальных технологий и методом постепенных демократических реформ можно и даже нужно планировать развитие отдельных социальных институтов. Согласно Попперу, только такая социально-инженерная деятельность, направленная на осуществление определенных институциональных преобразований в обществе, но не на преобразование общества в целом, может помочь достичь лучшего мира. «Точно так же, как главной задачей инженера-физика является проектирование машин, их реконструкция и обслуживание, в задачи социального инженера должно входить проектирование новых социальных институтов, их перестройка и управление ими…[2, с. 27].

В свете вышеизложенного гуманистическая ***концепция добродетельного общества аль-Фараби*** имеет полные основания считаться глубоко продуманным социально-инженерным проектом. В центре его социально-инженерного проекта находится тема человека, его интеллектуально-нравственное совершенствование**,** стремление к личному и общественному счастью**,** поиск лучшего будущего. Кроме того, его принципиально волнуют вопросы происхождения и функционирования человеческого общества, государства, его типов, форм управления, места и роли закона, принципы организации добродетельного государства, а также необходимые качества и свойства правителя. Одним словом, социально-инженерные воззрения аль-Фараби направлены на переустройство всех обществ на разумных началах и обретение человеком счастья. Все эти проблемы нашли отражение в таких его трудах как «Гражданская политика», «О достижении счастья», «Афоризмы государственного деятеля». В сирийский период своей деятельности аль-Фараби систематизировал свои социально-политические воззрения, объединив их в общем труде под названием «Трактат о взглядах жителей добродетельного города». Особенно поражает современного человека ***гуманистическая концепция великого общества аль-Фараби,*** под которым мыслитель подразумевает совокупность всех обществ, населяющих землю. Будучи мыслителем, глубоко изучившим социальную действительность своей эпохи, аль-Фараби считает неестественным состояние войны между государствами, порицает различные пороки государственных деятелей, управляющих ими. И сейчас указанные им нравственные характеристики, необходимые для государственного деятеля – любовь к истине, благородство и величие характера – не утратили своего значения и смысла.

В трактатах «Гражданская политика» и «О достижении счастья» аль-Фараби возводит счастье в категорию абсолютного блага. «Счастье – это абсолютное благо. Все, что необходимо для достижения и получения счастья, равным образом является благом, но не ради себя, а потому, что это необходимо для достижения счастья. Все то, что в какой бы то ни было мере препятствует счастью, является абсолютным злом» [3,с.23]. Этика аль-Фараби, как видим, носит телеологический характер. Его интересует не действие, правильное само по себе, независимо от каких-либо соображений, а действие, направленное на достижение блага. Все, что помогает достичь этого блага или цели, – правильно, все же, что препятствует достижению истинного блага, – неправильно.

Для каждого отдельного человека благом является то же самое, что и для государства, отмечает аль-Фараби, однако более важным и более полным представляется все-таки благо государства. (Здесь мы видим влияние «Государства» Платона). Он рассматривает человека как существо общественное, и, соответственно, вне государства достижение счастья невозможно. Таким образом, этика аль-Фараби должна рассматриваться как ветвь его политической или социальной науки.

Разные люди по-разному понимают счастье, отмечает аль-Фараби. Для одних людей счастье – это удовольствие, для других – богатство, для третьих – почет и т. д. Более того, каждый человек понимает счастье по-разному и в разные периоды своей жизни. Заболев, люди видят счастье в здоровье, впав в нужду – в богатстве.

Так что же такое истинное счастье? Ответ аль-Фараби однозначен, счастье заключается в деятельности сообразно добродетели или в добродетельных поступках. Более того человек должен совершать добродетельные поступки в течение всей своей жизни, а не время от времени, – только такая жизнь заслуживает названия счастливой, согласно аль-Фараби.

Само государство и общество требуют от гражданина определенных добродетелей, без обладания которыми он не может считаться гражданином. Поэтому воспитание и образование добродетельных граждан является делом государственным, а потому очень важным.

Добродетели, говоря современным языком, это похвальные свойства души. Следуя античной традиции, аль-Фараби разделил их на 2 категории: этические и дианоэтические.

Этические добродетели связаны с характером человека и приобретаются путем воспитания в нем хороших привычек, а дианоэтические – идут от рассудка и разума человека и приобретаются путем обучения, отмечает аль-Фараби.

Этические добродетели человек находит в обществе уже готовыми. Их он получает благодаря сложившемуся в обществе порядку. К ним традиционно относят дружбу, мужество, умеренность, великодушие. Особое значение придается справедливости, важнейшей из добродетелей с точки зрения жизни в обществе. Добродетель гражданина состоит в способности повиноваться властям и законам, тогда как для того, кто властвует, необходима не только добродетель гражданина, но и добродетель человека.

Дианоэтические добродетели, в отличие от этических, заключаются в чистой деятельности самого разума. Разум, состоит из двух частей: собственно разумной и рассудочной части. Рассудочная часть ответственна за разум практический, т.е. за то, как человек живет в

материальном мире среди людей, в семье, в обществе. Эта часть души ответственна за то, чтобы направить наши чувства в необходимое русло. Собственно разум является созерцательной частью души и ответствен за научное познание мира. Этот разум и является, согласно аль-Фараби, высшей добродетелью.

Рассудок – это практический разум, т. е. умение вести людские дела. Блаженство же дается только мудростью, а не практичностью. Мудрость выше всех других добродетелей, мудрость – добродетель разума, или разумной части души (как сказали бы античные мыслители). Только Бог обладает этой добродетелью. Он созерцает себя, поэтому высшей добродетелью (дианоэтической) человека является созерцание Бога. Как видим, дианоэтические добродетели имеют большее значение для человека, потому что главное отличие человека от животного – это обладание разумом, поэтому использование разума является и проявлением высшего отличия человека от животных и, тем самым, некоей задачей. Когда человек занимается умственной деятельностью, он проявляет свою высшую способность. Поэтому интеллектуальная деятельность понимается аль-Фараби как дающая удовлетворение в жизни. Сейчас так никто не думает, мы на знание смотрим как на вещь утилитарную, знание – средство для приобретения силы («знание – сила»). Согласно аль-Фараби, знание само по себе – ценность, умственная деятельность сама по себя является целью, достижение которой приносит высшее блаженство, на которое только способен человек. Умственный труд, который не имеет утилитарного значения, философия, например, является высшим проявлением человеческого существа.

Вершиной нравственного поведения является волевое подчинение чувств, страстей и желаний справедливым требованиям разума, – тому, что он предписывает как справедливое и доброе. Таким образом, разумная природа человека достигает своего совершенного развития, своего всестороннего выражения и воплощения во всех его способностях, силах и деятельностях. Это – высшая творческая форма и вместе с тем конечная цель человека. В этом предназначение человека и в этом его счастье.

В «Трактате о взглядах жителей добродетельного города», аль-Фараби делит города на добродетельные и недобродетельные. Типы недобродетельных городов определяются по видам ложных благ, к которым стремятся их жители. И только жители добродетельного города стремятся к подлинному счастью. В добродетельном городе высшее сословие составляют «люди практической мудрости» [4, с. 127] - философы, поскольку благодаря своей мудрости они являются самыми счастливыми людьми и, вследствие этого, им известны все средства, с помощью которых можно достичь счастья Предложенная аль-Фараби классификация обществ позволяет прийти к неутешительному выводу о том, что мы имеем несчастье жить в недобродетельном обществе. Современное деление цивилизаций на развитые, развивающиеся и третьи – бессмысленно, с точки зрения аль-Фараби, ибо весь мир – и экономически развитый, благополучный на первый взгляд Запад, и противоречивый Восток, и запутавшийся в проблемах переходного периода третий мир – являют собой образцы недобродетельных городов. Счастье, к которому стремится большинство современных государств, есть ложное, неподлинное счастье.

Таковы ключевые моменты учения аль-Фараби о счастье. Эти взгляды философа нельзя отождествлять с исламским учением о потусторонней райской жизни. Аль-Фараби считает возможным достижение счастья человеком уже в этой, земной жизни. В комментарии

к «Этике» Аристотеля аль-Фараби говорит, что высшее благо находится лишь в нашем мире, и только безумные считают, что оно находится вне земного мира.

Человек, по сути, свободен, и в его власти находится быть добродетельным или порочным. Добродетель не дается от природы, она достигается человеком посредством воспитания и образования, что, как уже было сказано, является делом государственной важности. Во все времена особую роль в этом вопросе играла система образования.

Вплоть до 12 века образование находилось в ведении духовных учебных заведений: в христианской Европе – в монастырских школах, на мусульманском Востоке – в медресе. Они выполняли весьма прогрессивную роль, являясь не только очагами религиозного образования, но и центрами нравственного воспитания молодых людей.

Процесс получения знаний был неотделим в этих учебных заведениях от процесса воспитания. Учителя богословия были одновременно и учителями-наставниками. Никто не может сделать людей нравственными или добродетельными, кроме нравственного и добродетельного учителя-наставника – таков был главный принцип образования той эпохи. На своем личном примере наставник доказывал молодым людям, что добродетелен лишь тот, кто является носителем и распространителем нравственных ценностей и тот, чьи поступки гуманны – таков был один из основных методов нравственного воспитания.

Лишь к 15 веку научная, образовательная и воспитательная функции полностью перешли к университетам.

За долгий период своей истории университеты претерпели и продолжают претерпевать значительные изменения, к которым их побуждают и постоянно трансформирующиеся потребности общества, и внутренняя логика развития человеческого познания. При этом на протяжении веков неизменной по сути остается их главная миссия – обучать интеллектуальной деятельности как профессии и воспитывать молодежь в духе высоких духовно-нравственных ценностей. Обе задачи тесно взаимосвязаны, и имеют решающее значение в жизни общества. Лаконично выразил эту мысль аль-Фараби, сказав, что знание без нравственного начала способно принести вред, а не пользу. Однако современную молодежь все труднее и труднее воспитывать в духе высоких духовно-нравственных ценностей, поскольку в обществе растет спрос на всевозможные материальные блага. И это вполне объяснимо: бурный рост производительных сил привел к значительному росту научно-технических достижений, что, в свою очередь, позволило обеспечить высокий уровень потребления материальных благ. А это породило особое явление - общество потребления, характерными чертами которого являются культ денег, коммерциализация общественных отношений, потребительство.

Немалую роль в формировании общества потребления играет и техника, современные гаджеты. Техника создает комфорт, удобство, эстетическую среду в наших служебных помещениях, в квартирах, а в принципе, увеличивает свободное время, которое может быть плодотворно использовано человеком для своего духовного, интеллектуального и физического развития, для самосовершенствования, самообразования и самовоспитания. Однако место и роль техники и технологии трудно оценить однозначно, ибо они несут людям как позитивные, так и негативные социальные последствия. Одно во всяком случае очевидно: техника только средство, сама по себе она не хороша и не дурна. Все зависит от

того, что из нее сделает человек, чему она будет служить, в какие условия он ее ставит. Весь вопрос в том, что за человек подчинит ее себе, каким проявит он себя с ее помощью.

Очевидно, что смысл жизни человека не должен исчерпываться потреблением материальных благ – таков был лейтмотив философии аль-Фараби. Человек должен осознать важность обладания духовно-нравственными добродетелями, должен обладать повышенным чувством ответственности за судьбу своих близких и своей страны. Главную роль в формировании подобных личностей могут и должны сыграть университеты. Именно они должны возложить на себя ответственность за продуцирование духовно-нравственных ценностей.

Осознание всего этого и подвигло университет, который носит имя великого мыслителя аль-Фараби, к разработке научно-инновационного проекта «Al-Farabi university smart city».

Идейной основой проекта является идея **добродетельного города аль-Фараби**, а носителями и распространителями – преподаватели-наставники, которые воспитывают в студентах высшие нравственные качества или добродетели. Каждый такой выпускник университета внесет свою лепту в совершенствование общества.

Реализация проекта «Al-Farabi university smart city» нацелена на создание университета современной формации, в котором одновременно и гармонично будут развиваться **две основные составляющие –технологическая и духовно-нравственная платформы**. На основе их синергии станет возможен переход к принципиально новому качеству развития университетского города, продуцирующему новые подходы к развитию современного общества.

В мире насчитывается более 20 тыс. университетов и если каждый из них будет заниматься формированием не просто компетентных специалистов, но и граждан мира с высокими нравственными установками, то мы уверены, что будет сформирован добродетельный мир, о котором мечтал аль-Фараби, при этом человеческая цивилизация будет развиваться устойчиво, а все мы будем дольше жить без коллапса.

Список использованных источников:

1. Мец А. Мусульманский ренессанс. – М.: Наука, 1966
2. Поппер К. Нищета историцизма // Вопросы философии, 1992, № 8, с. 27
3. Аль-Фараби. Трактат о взглядах жителей добродетельного города // Аль-Фараби. Философские трактаты. – Алма-Ата, 1970.
4. Сатыбекова С. Х. Гуманизм аль-Фараби. Алма-Ата: Наука, 2005. С. 127.

PRATİK OLARAK STRATEJİ (PoS) VE STRATEJİK DÜŞÜNCE OKULLARI
STRATEGY – AS- PRACTICE (SaP) AND STRATEGIC SCHOOLS OF THOUGHT

Umut ÇİL
Karamanoğlu Mehmetbey University, umutcil@kmu.edu.tr

ÖZET
Pratik olarak strateji (PoS), belli bir süre, yönetim alanının merkezi olarak kabul edilen Kuzey Amerika tarafından görmezden gelinse de, başta İngiltere olmak üzere birçok Avrupa ülkesi araştırmacıları tarafından planlı ve programlı bir şekilde geliştirilmeye devam edilmiş ve Amerikalılar tarafından Avrupa kökenli bu başkaldırıyı görmezden gelinemeyecek hale getirmiştir. Amerikalı yazarların konuya uzak duruşu çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiş ve uzun bir süre SaP'nin yeni bir yaklaşım mı yoksa yeni bir ambalajlama mı olduğu tartışılmıştır. Bu tartışmalar Kuhn'un paradigma süreçlerine atıfla, çeşitli yazarlarca derinlemesine işlenmiş ve belli bir olgunluğa ulaşmıştır. Ancak, SaP'nin stratejik düşünce okulları arasındaki konumu oldukça az tartışılmış ve bu konudaki eksiklik giderek daha önemli hale gelmiştir. Bu nedenle bu çalışma, SaP yaklaşımının stratejik düşünce okulları arasındaki konumunu belirleme amacını taşımakta olan bir girişimdir. İçerik analizi yöntemiyle, SaP sırasıyla Mintzberg'in (1990) on, Whittington'ın (1993) dört ve De Wit ve Meyer (1994) ile Barca'nın (2005) dört okulu ile karşılaştırılmış ve sonuç olarak bu okulların kombinasyonu arasındaki konumu belirlenmeye çalışılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Pratik olarak Strateji, Stratejik Düşünce Okulları, Strateji Tartışmaları

ABSTRACT
Although, Strategy-as-Practice (SaP) approach has been ignored a period of time by North America which has been regarded as the center of management field, it has been developed in a planned and programmed manner by many European countries, especially in the UK. Thus, American researchers have become unable to ignore this European uprising. Nevertheless, the fact that American scholars have not done any work on this issue for a long time has led to various discussions and during this time, it has been mostly argued whether the SaP is a new approach or a new packaging. These discussions have been studied in depth by various authors, especially with reference to Kuhn's paradigm processes, and have reached a certain degree. However, the position of SaP among strategic schools of thought has been rather underdeveloped, and this shortcoming has become increasingly important. For this reason, this study is an attempt to identify the position of the SaP approach among strategic schools of thought. By means of content analysis, SaP was compared with ten schools of Mintzberg (1990), four schools of Whittington (1993), four schools of De Wit and Meyer (1994) and Barca (2005) and consequently tried to determine the position between the combination of these schools.
Keywords: Strategy as Practice, Strategic Schools of Thought, Strategy Discussions

TÜRKİYE'DE E-DEVLET STRATEJİSİNİN EKONOMİK KALKINMAYA ETKİLERİ

Doç. Dr. Ömer Faruk ALTUNÇ
Muş Alparslan Üniversitesi, o.altunc@alparslan.edu.tr
Arş. Gör. Vedat ALMALI
Muş Alparslan Üniversitesi, v.almali@alparslan.edu.tr

ÖZET
Son yıllarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı sadece bireyleri etkilemekle kalmayıp aynı zamanda kamu yönetiminde de bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Saydamlığın arttığı günümüz küresel dünyada hemen hemen tüm hükümetler, maliyetlerin azaltılması, hizmetlerin geliştirilmesi, zamandan tasarruf edilmesi ve kamu hizmetlerinde etkinlik ve verimliliğin arttırılması amacıyla e-devlet uygulamalarına başvurmaktadır. İşte bu nedenle e-devlet, Türkiye'nin 2023 ulusal hedefleri doğrultusunda tüm kurumlar için öncelikli hedeflerden biri haline gelmiştir. Kamusal alanda şeffaflığın, hesapverebilirliğin ve vergi gelirlerinin arttırılmasında önemli bir yeri olan e-devlet uygulaması, ülke ekonomilerini ve temel kurumlarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. 1980'li yılların sonunda Dünya Bankası tarafından ortaya atılan iyi yönetişim kavramıyla paralellik arz eden e- devlet uygulamasının temel prensipleri yönetsel etkinlik, kamu hizmetlerinin kalitesi ve halkın karar alma süreçlerine katılımıdır. Çalışmada e-devlet uygulamasının kamu kesiminde çalışanların verimliliğini arttırmak suretiyle maliyet tasarrufu ve daha iyi hizmet imkanları sağlayarak ulusal gelire ne şekilde olumlu katkı sunduğu irdelenmiştir. Ayrıca e-devlet uygulamasının istihdam yaratıcı, kamu kaynaklarının etkin kullanımını sağlayıcı ve dolayısıyla yaşam kalitesini arttırıcı etkileri somut örnekler üzerinden sunulmaya çalışılmıştır.
Anahtar kelimeler: E-devlet, Kalkınma, Etkinlik

ABSTRACT
In recent years, the use of information and communication technologies has not only affected individuals, but also required a change in public administration. In today's global world of transparency, almost all governments are resorting to e-government applications to reduce costs, improve services, save time and improve efficiency and productivity in public services. For this reason, e-government has become one of the priority targets for all institutions in line with Turkey's 2023 national targets. E-government practice, which has an important role in increasing public transparency, accountability and tax revenues, can significantly affect the country's economy and its core institutions. The basic principles of e-government application, which is in line with the concept of good governance introduced by the World Bank at the end of the 1980s, is administrative efficiency, the quality of public services and the participation of people in decision-making processes. In this study, it was discussed how e-government application contributed positively to the national income by providing cost savings and better service opportunities by increasing productivity of public sector employees. It has also been tried to present e-government application through concrete examples of employment-generating, efficient use of public resources and thus quality of life enhancing effects.
Keywords: E-government, Development, Efficiency

GRAFİK TASARIM ÜRÜN VE UYGULAMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMINDAKİ YENİLEŞİMCİ (İNOVATİF) YANSIMALARI

Öğretim Görevlisi Erdoğan DİZDAR
Dumlupunar Üniversitesi, erdogan.dizdar@dpu.edu.tr

ÖZET

Günümüzde yaşadığımız dünyada, gerek günlük hayatta gerekse iş ve eğitim hayatında hızla değişen, gelişen, teknoloji tabanlı bir toplum entegrasyonu yaşanmaktadır. Bu gelişmelerin yaşamımıza dahil olduğu andan itibaren kullanılan mecralarda, uygulamalarda, materyallerde olumlu yönde bakıldığında birçok yenilikleri ortaya çıkardığı görülmektedir. Teknolojinin ışık hızı ile geliştiği ve popüler kültürün bir çerez mantığıyla tükettiği bu yenilikler insan yaşamının hemen her alanında karşısına çıkmaktadır. Günümüz yaşamının temel ihtiyaçlarından biri haline gelen teknoloji ve iletişim her yaş grubuna uygun entegrasyon sağlayacak şekilde, tasarımsal alanlarda yada üretilen güncel uygulamalarda kullanıcıyı esas alabilecek yenileşimci (inovatif) yaklaşım sergileme ihtiyacı duymaktadır. Bu gelişmelerin ışığında yapılan yeniliklerde insanoğlunun yaşadığı çağa ait uygulamaların günümüze uygunluğu, yeterliliği, kullanıcı odaklı olumlu sonuçlar vermesi beklenmektedir. Bu bağlamda yapılan her türlü yenileşimci yaklaşımda günlük entegrasyon esas alınmaya çalışılmıştır. Yaşam döngüsünün önemli unsurlarından olan iletişim ve iletişim odaklı ürün uygulamalarının gelişimine zemin hazırlanmasında kaçınılmaz hale gelen tasarımda da yeni trendlerin ve yeni mecraların oluşmasını sağlamıştır. Bu mecraların başında grafik tasarım ürün ve uygulamalarının dijital dünyada günümüz teknolojik cihazlarında (taşınabilir bilgisayar, tablet, mobil) kullanılabilir hale getirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Ancak günümüz kullanıcı ve hedef kitlesi gözününde bulundurulduğunda, grafik tasarım alan tanımının entegrasyon bağlamında değişime ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Görsel İletişim Tasarımındaki yenileşimci yaklaşım doğrultusunda farklı alanlarda farklı uygulamalar aracılığıyla bu gelişeme katkı sağladığı düşünülmektedir. Gerek basılı mecralarda gerekse dijital platformlarda olsun yapılan yenilikler kendini iletişim alanında da göstermektedir. Üretilen tasarım materyallerinin yeni medya tanımına uygunluğu, hedef kitle açısından yeterlilik göstermekle beraber görsel iletişim tasarımı çatısı altında farklı tasarım disiplinlerinin oluşmasını sağlamıştır. Bu tür tasarımlar ürünleri günümüz anlayışıyla üretildiğinde Flat tasarım, Materyal tasarım, Metro tasarım, Retro tasarım, Minimal tasarım, Skomorfik tasarım, 3D tasarım, Artırılmış gerçeklik bunların yanında yan tasarım çeşitleri olarak, Pattern (desen) tasarım, Otantik tasarım, Old school tasarım, El yazısı tipi tasarımlar, Kaligrafik tasarım, Bauhaus tasarım, Silüet tasarım gibi alanların oluşmasına yardımcı olmuştur. Araştırmada, Görsel İletişim Tasarım alanının günümüz gereksinimlerini karşılamaya çalıştığı ürünler incelenmiş olup, bu ürünlerin yenileşimci tasarım anlayışının önemi ve hedef kitle sonucunda oluşturulan tasarım ürünlerine yansımaları vurgulanmaya çalışılmıştır.

Türkçe Anahtar Kelimeler: Tasarım, Yenileşim, Yeni Medya

DEVLET BİR MİT OLARAK ELE ALINABİLİR Mİ? DEVLETİN GERÇEKLİĞİ İNANÇ VE İDEOLOJİ ÜZERİNDEN YENİDEN TEMELLENDİRİLEBİLİR Mİ?

Doktora Öğrencisi Hatice SÜRÜN
İstanbul Üniversitesi, haticesurun@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma devletin egemenliği nasıl kullandığını bu bağlamda egemen olan siyasal iktidarla meşruiyet arasındaki ilişkiyi ve siyasal iktidarın egemenliği gerçekleştirmek için ne tür araçlar ürettiğini anlatmaktadır. Günümüzde toplumlar değişime ve dönüşüme uyum sağlayabilmek adına uygun siyasi iktidarın yönetimine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda önemli olan mevcut iktidarın ya da iktidarların toplumun rızasını sağlamak için egemenliği nasıl kullandıklarıdır. Egemenliği idame ettirirken devletler yapısal olarak kurucu bir mit ya da ideoloji kurgulayarak da meşruiyet sağlarlar. Meşruiyet, egemen olan iktidarın sürekliliği için temel dayanaktır. Tarihten bugüne egemen olan siyasal iktidarlar, meşruiyetini klasik dönemde ilahi güç ya da tanrısal nedenlere dayandırırken, aydınlanma ve modern dönemle birlikte meşruiyet, toplumsal sözleşmeler ve halk egemenliği kuramına dayandırılmıştır. Mitolojiler de siyasal iktidarın meşruiyeti için en güçlü kaynaktır. Devlet erki, devletin kuruluş ve kökenini bir mit ya da efsaneye dayandırarak meşruiyetini sürdürmek ister. Mitlere siyasal iktidarın ideoloji araçları diyebiliriz. Kurucu mitler iktidara bağlılığı sağlar ve siyasal iktidarın varlığı kurucu mitle güçlenmiş olur. Klasik dönemde geçerliliği olan mitlerin işlevini modern dönemde ideoloji almıştır. "Mit"le (kurucu mitle) kurulan sistemler, ideolojilerle de desteklenerek kendine var olma imkanı bulur. Devletler kuruluş aşamasında egemen mitler yaratmışlardır. Ülkemizi örnek verecek olursak; Osmanlı İmparatorluğunun son döneminden sonra yeni bir ulusal kimlik arayışına girilmiş ve ulus devlet inşa süreci olmuştur. İdeoloji, toplumsal formasyonu oluşturan zihni bir tasarımdır. Hatta ideolojileri, insanlara istikamet vermeye yarayan birer "harita" olarak tanımlayabiliriz. Toplumsal sürecin inşasında, bireyler, ideolojinin içinde kendilerini özneler olarak görmektedirler. Hegel' e göre devlet tarihsel yaşamın yalnızca bir parçası değil, ama özü, asıl nüvesidir. . Bu bağlamda ortak soy, dil, din, kan bağı ve tarih kökeni ile milletin bütünlüğü sağlanmaya çalışılmıştır. Zweig, insanın bir kutsala tabi olma, bir kutsalı inşa etme, bir kutsal karşısında kendisini güvende hissetme dürtüsünün ne kadar kuvvetli olduğunu anlatır. Devletin yeniden üretiminde din olgusu belirleyici olup, bireyler, ilişkilerini din kutsalı üzerinden kurarlar. Bu çalışma ideoloji, kültür ve dinin kolektif olarak kimliklerin zihni olarak tasarımında bir nevi gösterge olduğundan bahsederek egemenliğin nasıl üretildiğini anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal iktidar, egemenlik, ideoloji, mit, meşruiyet

TÜRK KÜLTÜRÜNDE KIŞ HAZIRLIKLARI; TURŞU TÜRLERİNİN VE ÜRETİM METOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

WINTER PREPARATION IN THE TURKISH CULTURE; THE EVALUATION OF THE VARIETIES AND PRODUCTION METHODS OF PICKLES

Öğr. Gör. Şeyda KARAGÖZ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, seyda.karagoz@gop.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜLLÜ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, mehmet.gullu@gop.edu.tr

ÖZET
Bir toplumun gıda kültürü o toplumun tarihsel gelişimi, yaşadığı coğrafya, iklim değişiklikleri, dini inançları, sosyo-ekonomik ve kültürel değerleri hakkında bilgi veren önemli bir olgudur. Bu nedenle toplumların kültürel geçmişi ele alınırken o toplumun gıda kültürü de ele alınmalıdır. Bu çalışmada Türk kültüründe önemli bir yere sahip olan turşudan bahsedilmektedir. Türk kültüründe özellikle kış hazırlıkları içerisinde yerini alan ve ülke ekonomisine geleneksel ürünler içerisinde önemli katkı sağlayan turşu, genellikle taze sebze ve meyvelerin fermantasyonu sonucu elde edilen bir üründür. Coğrafi koşullar ve tarım ürünleri çeşitliliğinden kaynaklanan bölgesel farklılıklar olmakla birlikte, turşu üretiminde yaygın olarak salatalık, domates, biber ve lahana kullanılmaktadır. Bu çalışma; ülkemizde farklı bölgelerde üretilen ve kimi zaman aynı adla bilinen turşuların üretiminde izlenen üretim metotlarını kıyaslamayı, literatürde yer alan turşu üretim teknikleri ile uygulamada gerçekleşen üretim teknikleri arasındaki benzerlik veya farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca ülkemizde üretilen ve çoğunlukla bölgesel olarak bilinen bazı turşu türlerinin tanıtılması ve yaygın olarak bilinirliklerinin sağlanması açısından önem taşımaktadır. Çalışma; derleme niteliğinde olup bölgelere göre turşu çeşitlerinin saptanabilmesi için çeşitli kitaplar, il kültür ve turizm müdürlükleri arşivleri ile bu konuda yapılmış diğer bölgesel yayınların incelenmesi planlanmaktadır. Kültürümüzde önemli bir yere sahip olan turşu üretimi ile ilgili yapılması düşünülen benzeri çalışmalara ek bir kaynak olacağı düşünülmektedir.
Anahtar kelimeler: Türk Gıda Kültürü, Turşu, Kış Hazırlıkları.

ABSTRACT
Food culture of a community is an important fact that informs about the historical development, geography, climate change, religious beliefs, socio-economic and cultural values of that community. For this reason, when considering the cultural history of societies, food culture of that society should be considered. In this study, pickles which have an important place in Turkish culture are mentioned. Pickling, which is especially located in the winter preparations and contributes to the economy of the country in traditional products in Turkish culture, is a result of fermentation of fresh vegetables and fruits. Due to regional differences, geographical conditions and agricultural product varieties; cucumber, tomatoes, pepper and cabbage are widely used in pickle production. This study; is aimed to compare the production methods of pickles are produced in different regions of our country, which are sometimes known with the same name, and to reveal the similarities or differences between the pickling techniques in the literature and the production techniques in practice. It is also important in terms of promoting and widely promoting some pickle species that are produced in our country and known locally. The study is compilation and planned to examine various books, archives of provincial culture and tourism directorates and other regional publications made in this subject in order to be able to determine pickle varieties according to

regions. It is thought to be an additional source to similar studies that is thought to be done about pickle production, which has an important place in our culture.

Keywords: Turkish Food Culture, Pickle, Winter Preparations

YİYECEK İÇECEK İŞLETMELERİ ÇALIŞANLARININ EL HİJYENİ ALIŞKANLIKLARININ İNCELENMESİ

REVIEW OF HAND HYGIENE HABITS OF FOOD AND BEVERAGE BUSINESSES EMPLOYEES

Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜLLÜ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, mehmet.gullu@gop.edu.tr
Öğr. Gör. Hakan KENDİR
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, hakan.kendir@gop.edu.tr

ÖZET
Son yıllarda bulaşıcı hastalıkların insanlar arasında hızlı bir şekilde yayılmasında, el hijyeninin önemli olduğu sağlık hizmetlerini sunan kuruluşlar tarafından vurgulanmaktadır. Özellikle insanların fizyolojik ihtiyaçlarından olan yeme içme ihtiyacını karşılayan yiyecek ve içecek işletmeleri, üretmiş oldukları yiyecekler üzerinden tüketicilerine hastalıkların geçişini engellemek adına, çalıştırmış oldukları personellerde el hijyenine dikkat etmek zorundadırlar. Dolayısıyla bu çalışmada, yiyecek içecek işletmelerinde çalışan mutfak ve servis personellerinin el hijyeni konusundaki bilgi düzeylerinin, bu konu hakkındaki tutum ve davranışlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Yiyecek İçecek İşletmeleri, El Hijyeni, Sağlık.

ABSTRACT
In recent years, the rapid spread of communicable diseases among people has been emphasized by organizations that offer health services where hand hygiene is important. Especially, food and beverage businesses that provide eating and drinking needs of people have to pay attention to hand hygiene in the staff they work with in order to prevent the passage of diseases to consumers over the foods they produce. Therefore, in this study, it is aimed to determine the attitudes and behaviors of the kitchen and service personnel working in food and beverage industry on the level of hand hygiene.
Keywords: Food and Beverage Businesses, Hand Hygiene, Health.

TEK PARTİ DÖNEMİNDE GENÇLİĞİN EĞİTİMİ VE İSTİHDAMINA DAİR BAZI RAPORLAR

SOME REPORTS CONCERNING EDUCATION AND EMPLOYMENT OF YOUTH DURING THE SINGLE PARTY PERIOD

Prof. Dr. Mehmet OKUR
Karadeniz Teknik Üniversitesi, okur25@yahoo.com

ÖZET
Osmanlı Devleti, Avrupa devletlerinin iktisadî, siyasî ve kültürel saldırısına karşı direnmeye çalıştıysa da gerek eğitim, bilim ve teknik yönünden batıdan bir hayli geri kalması, gerekse son yüzyılda çıkan yoğun isyanlar ve uzun süren savaşlar şeklinde sıralanabilecek nedenlerle pek de başarılı olamadı. Öyle ki XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nde çoğunluğu tek derslikli olmak üzere 5 bin civarında ilkokul, 23 lise, pek az öğretmeninin bulunduğu birkaç sanayi mektebi ve bir üniversite bulunmaktaydı. Ülkedeki sanayi ve az sayıdaki okuldan mezun olanların istihdamı meselesi ise daha farklı bir durum arz ediyordu. Devletin memur ihtiyacını karşılamak üzere belli başlı şehirlerde bulunan birkaç idadi dışında Meslekî ve teknik eğitimin devletin eğitim politikaları arasında yer almaması nedeniyle askerî veya sivil bir memuriyet dışında kalan şehirli genç Müslüman nüfusun pek azı bir meslek ve iş sahibiydi. Ülkedeki işletme sayısı da oldukça yetersizdi. İstanbul ve çevresinde birkaç küçük dokuma fabrikası, tersanelerdeki demir döküm atölyeleri, değirmenler ve bazı küçük silah fabrikalarından başka bir sanayi tesisi bulunmamaktaydı. Nitekim Türk Milli Hareketi'nin başarıya ulaşması ile beraber evvela eğitim-öğretim ve iktisadi meselelere önem verilmiş, bir yandan meslekî ve teknik okullar açılırken diğer yandan da ard arda milli sanayi tesisleri kurularak genç nüfusun eğitim ve istihdam sorunu çözülmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yalnızca örgün eğitim kurumları değil, dönemin tek siyasî partisi olan Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yerel teşkilatları ve Halkevleri de önemli rol oynamıştır. Cumhuriyetin 15. yılına gelindiğinde hem eğitim-öğretimde modernleştirme çalışmaları hem de istihdam meselesinde önemli mesafe kat edilmiş ancak kısa süre sonra dünyanın yeni bir büyük savaşa sürüklenmesi ve sonrası gelişmeler bu süreci olumsuz etkilemiştir. Bu süreçte halkın içinde bulunduğu yoksulluk, gençlerin eğitimi ve dolayısıyla istihdamını büyük bir sorun haline getirmiştir. II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra diğer bir ifadeyle çok partili hayata geçiş sürecinde bu sorun ile ilgili olarak Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Trabzon Milletvekili Faik Ahmet Barutçu'nun tespit, tedbir ve önerileri ile vilayetlerle yapılan yazışmalar meselenin ciddiyetini ve hükümetin yaklaşımını göstermesi açısından son derece önemlidir.
Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Türkiye, Gençlik, Eğitim, İş/İstihdam

ABSTRACT
Although the Ottoman State tried to resist the economic, political and cultural assaults of the European states, has not been successful. Because the Ottoman State was backward from the West in terms of education, science and technology moreover the numerous rebellions and long wars that have emerged in the last century, worn out the state. By the beginning of the twentieth century, there were approximately 5,000 elementary schools with only one classroom, 23 high schools, a few industry schools and a university in the Ottoman Empire. The issue of employment of graduates from industrial schools and a small number of other schools in the country was a different problem. Vocational and technical education was not included in the education policy of the state except for a few high schools in the main cities to raise of the government officials. So, few of the urban young Muslim population had a profession and business. The number of enterprises in the country was

also insufficient. There were no other industrial facilities in the country other than a few small weaving factories in Istanbul and its vicinity, iron casting workshops in the shipyards, mills and some small arms factories. As a matter of fact, along with the achievement of the Turkish National Movement, education and economic issues were given importance first. On the one hand, vocational and technical schools were opened, while on the other hand national industrial facilities were established in succession and thus the education and employment problems of the young population were tried to be solved. In this process, not only the formal education institutions but also the local political organizations of the Republican People's Party, the only political party of the time, and the Halkevleri played an important role too. By the Republic 15th year, was made significant progress toward the both in the modernization of education and in the issue of employment. But soon the drifting of the world into a new great war and the subsequent developments has adversely affected this process. In this process, the education and employment of young people has become a big problem because of poverty. Immediately after the Second World War, in other words, in the process of the transition of multi-party system, with regard to this problem, the findings, arrangements and recommendations of the Republican People's Party's Trabzon Deputy Faik Ahmet Barutçu is extremely important.

Key Words: Ottoman Empire, Turkey, Youth, Education, Employment.

TÜRKİYE'DE REEL GSYH, AR-GE HARCAMALARI VE EKONOMİK ÇIKTILAR ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Öğr. Gör. Dr. Erhan DUMAN
Bitlis Eren Üniversitesi, eduman@beu.edu.tr

ÖZET

Türkiye ekonomisinin istikrarlı ve reel anlamda büyümesini sürdürebilmesi için ar-ge harcamaları ve ekonomik çıktılar arasındaki ilişki önem arz etmektedir. Bu kapsamda ekonomik açıdan ar-ge harcamalarının verimli değerlendirilmesi gerekmektedir. Ekonomik çıktılar, ar-ge harcamaları ve reel ekonomik büyüme değişkenleri arasındaki ilişki ekonomi politikaları için merkezi konumdadır. Özellikle 2000 yılından sonra dünya ekonomileri yeni bir düzen arayışına girmişlerdir. Küreselleşme süreci ile birlikte yeni bir ekonomik düzen ortaya çıkmıştır. Bu ekonomik düzen ar-ge ye dayalı büyüme modelidir. Bu yeni büyüme düzeninde emek, sermaye ve doğal kaynağın yanı sıra ar-ge faaliyetlerinin üretim sürecinde yoğun bir şekilde kullanıldığı dönem olmuştur. Bu çalışmada, ar-ge harcamalarınınreel ekonomik büyümenin bir sonucu olup olmadığını ve reel ekonomik büyümenin ekonomik çıktılar (patent, marka, faydalı model ve tasarım sayıları) da meydana getireceği etkinin nedensellik yönü analiz edilmiştir. Türkiye'nin 2000-2015 yılları arasında altışar aylık döneme ait reel ekonomik büyüme, ar-ge harcamaları ve ekonomik çıktılar arasındaki ilişki zaman serilerindeki gelişmeler dikkate alınarak analiz edilecektir. Analizler sonucunda değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki Johansen eş bütünleşme ve Granger nedensellik testleri yardımıyla nedenselliğin yönünü belirlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Reel Ekonomik Büyüme, Ar-ge Harcamaları, Ekonomik Çıktılar.

ABSTRACT

The Turkish economy is great important stable and continue to real grow, R&D and the relationship between economic outcomes. In this context, R&D expenditures efficient evaluation is required in terms of economic. Economic output, R&D expenditures and real economic growth is central of the relationship between variables the economic policies. Especially new order of the world economy is engaged in a search after the year 2000. In conjunction with the process of globalization has emerged a new economic. This economic order based growth R&D model. In order for this new growth of labor, capital and natural resources has been used intensively as well as R&D activities in the production process. In this study is analyzed that R&D expenditures is a result of economic growth and real economic growth bring economic output (patent, trademark, utility model and desing numbers) whether the direction of causation of economic effects. Real economic growth, R&D expenditures and economic output in consideration of the relationship between development will be analyzed 2000-2015 period of Turkey. The result of analyses will be determined the long term relationship between the variables and the direction of causality Granger- Johansen tests with the asist of integration.

Keywords: Real Economic Growth, R&D Expenditures, Economic Output.

TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI UYGULANMASININ VERGİ TOPLAMA ÜZERİNE ETKİSİ: BİST 100 ŞİRKETLERİNDE ERTELENMİŞ VERGİ VARLIĞI VE ERTELENMİŞ VERGİ YÜKÜMLÜLÜĞÜNÜN İNCELENMESİ

Prof Dr. Recep GÜNEŞ
İnönü Üniversitesi
Yrd Doç Dr. Ahmet Fethi DURMUŞ
İnönü Üniversitesi, ahmet.durmus@inonu.edu.tr
Özge ÖZKAN
İnönü Üniversitesi

ÖZET

Muhasebe, işletmelerde finansal olayların kayıtlanması, özetlenmesi ve yorumlanması fonksiyonu ile işletme yönetimine ve diğer çıkar gruplarına işletme hakkında finansal bilgiler üreten bir bilim dalıdır. Devlet, işletmeler açısından bir çıkar grubu olması dolayısıyla, koymuş olduğu kanunlar çerçevesinde, işletmelerin belirli dönemlerinde elde ettikleri kar üzerinden vergi tahsil etmektedir. Ülkemizde Vergi Kanunları ile Ticaret Kanunun muhasebe uygulamaları açısından varlık, kaynak, gider ve gelirlerdeki değerleme farklılıkları ticari kar kavramı ile mali kar kavramını ortaya çıkarmaktadır. Muhasebe standartlarının değerleme ilkeleri ile vergi kanunlarının değerleme ilkelerinin farklı oluşu, her iki uygulama sonucunda ortaya çıkacak dönem sonu kar rakamları ve hesaplanan vergilerinde farklı hesaplanmasına neden olmaktadır. Bu durum ertelenmiş vergi varlığı ve ertelenmiş vergi yükümlülüğü kavramlarını ortaya çıkarmaktadır. Ertelenmiş vergi ticari kar ile mali kar arasında bir ilişki kurmaktadır. Vergi kanunları açısında geçici olarak kabul edilmeyen giderler veya vergiye tabi olmayan gelirler, dönemsellik kavramı açısından ele alındığında, her iki uygulamada farklılık göstermektedir. Diğer bir ifade ile bazı giderlerin veya gelirlerin bu dönem gelir veya gider olarak kabul edilmeyip gelecek dönemlerde kabul edilmesi dönemsellik kavramı açısından karda farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmanın amacı, BİST-100 de hisse senetleri işlem gören şirketlerin 2009-2016 verileri kullanılarak ertelenmiş vergi borcu ile ertelenmiş vergi alacaklarını inceleyerek, Türkiye'de işletmelerin muhasebe standartlarını uyguladıklarında, devletin toplayacağı vergilerde kayıp olup olmadığını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Ertelenmiş vergi borcu,Ertelenmiş vergi varlığı, BİST 100

KÜRESEL BOYUTTA NÜKLEER ENERJİ GÖRÜNÜMÜ VE GELECEĞİ

ENERGY OUTLOOK GLOBALLY AND ITS FUTURE

Assist. Prof. Dr. Muazzez HARUNOĞULLARI
Kilis 7 Aralık University, muazzez@kilis.edu.tr

ÖZET

Enerji kullanımının ve talebinin arttığı günümüzde, enerji kalemlerinin çeşitlendirilmesi ülkelerin enerji politikalarında önemli bir yer tutmaktadır. Enerji bağımlılığının azaltılmasında yerel kaynak kullanımı ile ilgili tüm dünya devletleri çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Sürdürülebilir bir ekonomik büyüme ve enerji geleceği için nükleer enerji vazgeçilmez bir kaynak olarak görülmektedir. Primer enerji kaynaklarına alternatif olarak görülen nükleer güç reaktörleri elektrik enerjisi üretiminde bulunduğu ülkelere avantaj sağlamaktadır. Nükleer santraller bulundukları ülkelerin enerji ihtiyacının önemli bir kısmını karşılamakta ve dışa bağımlılığı azaltmaktadır. Dünyanın bazı bölgelerinde özellikle batıda yaygın bir kullanıma sahip olan nükleer güç reaktörü sayısı günümüzde 446 iken inşa halinde de 63 reaktör bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı enerji sektöründe nükleer enerjinin payını belirleyerek, dünyada nükleer enerjinin coğrafi dağılışını ortaya koymak, ülkelerin enerji kullanım payında nükleer enerjinin önemini, ülkelere göre enerji talebindeki yerini değerlendirmektir. Petrol ve doğal gaza bağımlılığın azaltılmasında önemli bir kaynak olan nükleer enerji, özellikle gelişmiş batılı ülkelerde daha yaygın kullanılmaktadır. Birincil enerji kaynakları açısından dışa bağımlı ülkeler nükleer enerji sayesinde kalkınma ve gelişme hızlarını arttırarak ekonomik olarak büyümüşlerdir. En son 2011 yılında Japonya'da yaşanan nükleer kazaya rağmen bu kaynağa sahip ülkelerin nükleer enerjiden vazgeçmesi mümkün görülmemektedir. Ucuz ve temiz elektrik üretiminde önemli bir yer tutan nükleer güç reaktörleriyle ilgili dünyada yeni yatırımlar yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nükleer enerji, enerji görünümü, enerji kaynakları.

ABSTRACT

In today's world where energy use and demand has increased, diversification of energy types has an important place in countries' energy politics. In decreasing energy dependency, all the world countries have been conducting studies on use of local resources. For a sustainable economic growth and energy future, nuclear energy is considered as an indispensable resource. An alternative to primary energy resources, nuclear power reactors bring advantages regarding the electrical energy production. Nuclear power plants supply the needs of the countries they are built in and reduce dependency to foreign countries. Widely used in the world, particularly in the West, the number of nuclear power reactors in the world is currently 446 and the number of reactors under construction is 63. The purpose of this study is to evaluate the share of nuclear energy in the energy sector, to put forward the geographical distribution of nuclear energy in the world, the importance of nuclear energy in countries' energy use and the energy demand levels according to countries. An important resource in reducing dependency on oil and natural gas, nuclear energy is widely used specifically in western countries. Countries that are dependent on foreign countries in terms of primary energy resources economically grew thanks to nuclear energy by increasing their development pace. Despite the nuclear accident in Japan in 2011, it is not possible for countries that have this resource to abandon nuclear energy. Since nuclear power reactors produce clean and cheap electricity, new investments on these reactors are being made.

Keywords: Nuclear energy, energy outlook, energy sources.

İŞSİZLİK VE EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ (1980-2015)

THE CAUSALITY RELATIONSHIP BETWEEN UNEMPLOYMENT AND GROWTH: TURKEY CASE (1980-2015)

Uzman Abdulmenaf AKYILDIZ
Ömer Halisdemir Üniversitesi, abdulmenafakyildiz@hotmail.com
Uzman Ceren PEHLİVAN
İnönü Üniversitesi, Pehlivanceren23@hotmail.com
Doç.Dr. Okyay UÇAN
Ömer Halisdemir Üniversitesi, okyayu@hotmail.com

ÖZET

Küreselleşmenin hız kazandığı son dönemlerde işsizlik ve iktisadî büyüme arasındaki ilişki, birçok araştırmacının ilgi odağı haline geldiği görülmektedir. Ancak iktisat yazınında işsizlik ve büyüme arasındaki ilişkinin yönü hakkında bir konsensüs sağlanmış değildir. Bu ayrık düşünceler doğrultusunda Türkiye'nin 1980-2015 dönemi örneklem olarak alınmış ve Gsyih ile işsizlik arasındaki uzun dönemli ilişki Johansen Eş-bütünleşme tekniğiyle sınanmıştır. Ek olarak çalışmaya Granger nedensellik testi uygulanmıştır. Çalışmanın bulgularına göre; Gsyih ile işsizlik arasında uzun dönemli bir ilişki tespit edilerek, işsizlikten Gsyih'ya doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin varlığına rastlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Ekonomik Büyüme, Johansen Eş-bütünleşme, Granger Nedensellik

ABSTRACT

In recent of period globalization which has gained fast, the relationship between unemployment and economic growth has become the focus of attention of many researchers. However, in the economic literature there is no consensus on the direction of the relationship between unemployment and growth. In these different points of view, Turkey's 1980-2015 period was taken as a sample and the long-run relationship between GDP and unemployment was tested by Johansen cointegration technique. In addition, the Granger causality test was applied to the study. According to the finding of the study;A long-run relationship between GDP and unemployment has been identified and the existence of a one-way causality relation from unemployment to GDP was found.

Keywords: Unemployment, GDP,Johansen Co- integration , Granger Causaltiy.

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA PAY ALIM TEKLİFİ ZORUNLULUĞUNUN ORTAYA ÇIKMASI VE UYGULANMASI

Arş. Gör. Kenan KOÇ
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, kenankoc196@icloud.com

ÖZET

Zorunlu pay alım teklifi, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 25 ve 26ncı maddelerinde ve bu kanunun 25nci maddesinin ikinci bendi ile 26ncı maddelerine dayanarak hazırlanan II-26.1 sayılı Pay Alım Teklifi Tebliği'nde ve II-26.1a sayılı Pay Alım Teklifi Tebliği'nde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ'de düzenlenmiştir. Halka açık anonim ortaklıkta, yönetim kontrolünü sağlayanların, küçük yatırımcıların paylarını almak için bir teklifte bulunmaları zorunludur. Buna, pay alım teklifi zorunluluğu denmektedir. Burada amaç küçük yatırımcının menfaatlerini korumaktır. Yönetim kontrolünün istemediği kişilerin eline geçmesi durumunda paylarını, kontrolü sağlayanlara satıp ortaklıktan ayrılabilecek olan küçük yatırımcı böylelikle kanun ve tebliğ kapsamında korumaya alınmış olmaktadır. Bu sayede şeffaf ve güvenilir bir düzenin sağlanması amaçlanmıştır. Bu güvenilirlik, şüphesiz ki ülkenin ekonomisini olumlu etkileyecektir. Pay alım teklifi zorunluluğu yalnızca halka açık anonim ortaklıklarda söz konusu olabilecektir. Ülkemizde halka açık ya da halka açık sayılan bir anonim şirket, halka kapalı anonim şirketlerden daha sıkı yasal sorumluluklara tabidir. Çünkü halka açılan bir şirketin çok sayıda ortağı olabilir ve piyasanın güvenliği açısından devlet kurumlarının birtakım önlemler alması gerekir. Pay alım teklifi zorunluluğu da bu önlemlerden bir tanesidir. Zaten tebliğin ilk maddesinde de amacın, halka açık ortaklıklardaki pay alım tekliflerinin düzenlenmesi olarak belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yönetim, kontrol, çağrı

BİLGİ YÖNETİMİNİN ÖRGÜTSEL USTALIK ÜZERİNDE ETKİSİ OLUR MU?

DOES INFORMATION MANAGEMENT HAVE EFFECT ON ORGANİZATİONAL AMBİDEXTERİTY?

Prof.Dr. Hasan TUTAR
Sakarya Üniversitesi, htutar@sakarya.edu.tr
Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU
Sütçü İmam Üniversitesi, sfettahlioglu@hotmail.com
Doç.Dr. Nuran AKŞİT AŞIK
Balıkesir Üniversitesi, nuranasik@hotmail.com
Doç.Dr. Ö. Okan FETTAHLIOĞLU
Sütçü İmam Üniversitesi, ofettahlioglu@hotmail.com
YL. Öğrencisi Z.Feyza SAYIN
Sütçü İmam Üniversitesi, feyzasyn@hotmail.com

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın genel amacı; örgütsel boyuttaki bilgi yönetiminin örgütsel ustalık üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemeye yöneliktir.

Çalışmanın alt amaçları ise;

- ✓ Katılımcıların örgütsel bilgi yönetimi algıları ve alt bileşenlerinin düzeylerini,
- ✓ Katılımcıların örgütsel ustalık ve alt bileşenlerinin düzeylerini,
- ✓ Örgütsel bilgi yönetimi algılarının örgütsel ustalık algısı ile ve söz konusu iki kavramın alt boyutları arasında ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır.

Yöntem: Bu araştırmada örgütsel bilgi yönetimi algısı ve alt boyutlarının, örgütsel ustalık ve boyutları üzerinde etkisinin olup olmadığını belirlemeye yönelik olduğundan etkileşimsel model şeklinde desenlenmiştir. Bu sebeple, örgütsel bilgi yönetimi ve alt boyutları olan bilgi edinme, bilgi üretimi, bilgi paylaşımı, bilgi depolama-dokümantasyon ve bilginin kullanımı değişkenleri ile örgütsel ustalık ve alt boyutları olan araştırmacı ustalık ve yararlanmacı ustalık değişkenleri arasındaki ilişkiler ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu TR63 bölgesinde (Hatay-Osmaniye-Kahramanmaraş) faaliyet gösteren imalat sektöründe görev yapan toplam 782 personel oluşturmaktadır. Araştırmada veri elde etmek adına, Lubatkin ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilen 12 maddelik "Örgütsel Ustalık Ölçeği" ile Churchill (1979) tarafından oluşturulan, Lee, Lee ve Kang (2005) tarafından geliştirilen 17 maddelik "bilgi yönetimi" ölçekleri kullanılmıştır. Söz konusu ölçeklerle toplanan verilerin istatistiki çözümleri için veri analizi programı olan SPSS 21.0 kullanılmıştır.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre bilgi yönetimi ve örgütsel ustalık arasında orta düzeyde istatistiki yönden anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte bilgi yönetimi çalışmalarında ortaya çıkacak olumlu çalışmaların, örgütsel ustalık üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma: Örgütsel bilgi yönetiminin örgütsel ustalık üzerinde etkisinin incelendiği bu çalışmada, örgütsel bilgi yönetimindeki çabaların artık seyrine göre, örgütsel ustalığın da aynı yönde artış göstermesi beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden örgütlerde bilgi yönetim

faaliyetlerin örgütsel ustalık çalışmalarına da olumlu katkılar sağlayabileceğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Bilgi Yönetimi, Örgütsel Ustalık, İmalat İşletmeleri

ABSTRACT

Objective: The general aim of this study is; to determine whether the organizational ambidexterity of information management in the organizational dimension is influential.

The sub-objectives of the study are;

- ✓ Participants' levels of organizational knowledge management perceptions and sub-components,
- ✓ Levels of organizational ambidexterity and sub-components of participants,
- ✓ To determine whether there is a relationship between organizational knowledge management perceptions of organizational knowledge and the sub-dimensions of the two concepts in question.

Method: This study was designed as an interactional model in order to determine whether organizational knowledge management perceptions and subscales have an influence on organizational ambidexterity and dimensions. For this reason, the relationships between organizational knowledge management and sub-dimensions of information acquisition, knowledge production, information sharing, information storage-documentation and information use variables and organizational ambidexterity and sub-dimensions of researcher ambidexterity and beneficial ambidexterity are discussed separately.

Findings: According to the findings, it is seen that there is a significant positive correlation between level statistics and organizational mastery at moderate level. Along with this result, it has been achieved that the positive works that will arise in the knowledge management studies are effective on the organizational ambidexterity.

Discussion: In this study, in which the effect of organizational knowledge management on organizational ambidexterity is examined, it is anticipated that the efforts in organizational knowledge management are now expected to increase in the same way as organizational ambidexterity. Therefore, it can be said that information management activities in organizations can provide positive contributions to organizational ambidexterity studies.

Key words: Knowledge Management, Organizational Ambidexterity, Manufacturing Operations.

17. YÜZYIL ŞAİRİ HAYLÎ ÇELEBİ VE DİVANI

17TH CENTURY POET HAYLÎ ÇELEBİ AND HIS DIVAN

Yrd.Doç.Dr. Erdoğan TAŞTAN
Kırklareli Üniversitesi, etastan39@gmail.com

ÖZET

17. yüzyıl divan şairlerinden biri olan Haylî Çelebi, Kırklareli'de doğmuştur. İyi bir eğitim alan ve zamanının geçerli ilimlerini öğrenen Haylî, şiir ve inşâdaki kabiliyeti ile dikkat çekmiş, önce divan kâtibi, sonra da Mısır valisi İbrahim Paşa'ya divan efendisi olmuştur. Bu görevlerden sonra IV. Mehmed dönemi vezirlerinden Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'ya tezkireci olan Haylî bu görevinden dolayı herkes tarafından tanınmıştır. Haylî, 1098/1686-87 yılında Belgrad'da vefat etmiştir. Elimizdeki bilgilere göre Haylî'nin tek eseri Dîvân'ıdır. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Bağdat 164 numarada kayıtlı olan Haylî Dîvânı, müellif hattı olup müsvedde bir halde bulunmaktadır. Toplam 73 varaktan oluşan eserde "gazel, kaside, tahmis, müseddes, kıt'a, rubâî, nazm, müfred, matla', tarih, nevrûziyye, 'iydiyye, sûriyye, terci'-bend" gibi nazım şekilleriyle yazılmış şiirler yer almaktadır. İçinde başka şairlere ait şiirlerle mensur parçaların da bulunduğu eserde nesih, ta'lik, kırık dîvânî gibi yazı çeşitleri kullanılmıştır. Bu bildiride Haylî Çelebi hakkında bilgi verilip Dîvân'ı tanıtılacak ve şiirlerinden örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: 17. Yüzyıl, Haylî Çelebi, Klasik Türk Şiiri, Dîvân

ABSTRACT

Haylî Çelebi, who is one of the 17. century divan poets, was born in Kırklareli. Haylî, who received a good education and became familiar with the sciences of his time, drew attention with his ability in poetry and construction and first, he became the secretary of supreme council and then the chief secretary of supreme council of Egypt governor İbrahim Paşa. After that, he was appointed as a collector of biographies for the vizier Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa during the reign of IV. Mehmed and as a result of this duty, Haylî became widely known. Haylî passed away in Belgrade in 1098/1686-87. Basing on the available evidence, it can be said that his only work is Dîvân. Haylî Dîvânı, which is registered with the number Bağdat 164 in Topkapı Palace Museum Library, is a manuscript and written by the poet himself. There are poems written in "gazel", "kaside", "tahmis", "müseddes", "kıt'a", "müfred", "matla'" "tarih", "rubâî", "nazm", "nevrûziyye", "iydiyye", "terci'-bend" and "sûriyye" verse forms in his work which consists of 73 leafs. There are other poets' poems in the work as well. Furthermore, some typefonts such as "nesih", "ta'lik" and "kırık dîvânî" are used in the work. In this presentation, information about Haylî Çelebi will be given, his Dîvân will be introduced and some of his poems will be mentioned.

Keywords: 17. Century, Haylî Çelebi, Classical Turkish Poem, Dîvân

ALABALIK ÜRETİCİLERİNİN SEKTÖREL MEMNUNİYETLERİ, SORUNLARI VE BEKLENTİLERİ: ŞANLIURFA ÖRNEĞİ

SECTORAL SATISFACTION, PROBLEMS AND EXPECTATIONS OF TROUT MANUFACTURERS: EXAMPLE OF SANLIURFA

Doç. Dr. Zafer DOĞU
Harran Üniversitesi, zaferdogu@harran.edu.tr
Yrd. Doç.Dr. Mehmet Reşit SEVİNÇ
Harran Üniversitesi, rsevinc@harran.edu.tr
Doç. Dr. Erdinç ŞAHİNÖZ
Harran Üniversitesi, e_sahinoz@yahoo.com
Öğr. Gör. Erdal ALANCIOĞLU
Harran Üniversitesi, ealancioglu@harran.edu.tr
Prof. Dr. Faruk ARAL
Ömer Halisdemir Üniversitesi, faral6@hotmail.com

ÖZET
Bu çalışmada Karkamış, Birecik ve Atatürk Baraj Göllerinde faaliyet gösteren üretim tesisi sayısı 21 olan işletmeler incelenmiştir. Çalışma materyalini, Ocak 2017 - Şubat 2017 tarihleri arasında alabalık üretim işletmelerinden odak grup görüşmesi yöntemi ile elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Tamamı baraj gölleri üzerinde kurulup, ağ kafeslerde yetiştiricilik yapan işletmelerin mevcut durumları tespit edilerek bölgede sürdürülebilir yetiştiricilik için öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.
Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir Yetiştiricilik, Üretim, Odak Grup Görüşmesi

ABSTRACT
In this study, the enterprises with 21 production facilities operating in Karkamış, Birecik and Atatürk Dam Reservoirs were examined. The study material is the primary data obtained from the trout production enterprises by focus group interview method between January 2017 and February 2017. All of them were established on dam reservoirs and tried to develop suggestions for sustainable aquaculture in the region by determining the current situation of the enterprises that are growing in net cages.
Keywords: Sustainable Aquaculture, Production, Focus Group Interview

THE IMPORTANCE OF SELECTION PROCESS OF EMPLOYEES FOR ORGANIZATIONS

Assoc. Prof. Dr. Zekeriya NAS
Yuzuncu Yil University, idilbret@hotmail.com

''It is often said that an organization is only as good as its people''

ABSTRACT

The purpose of this literature review research study is to explore the multi-faceted benefits of selection of employee for organizations as minimizing expenses, getting better performance and high productivity. Selection is defined as the process done by organizations in order to find out which candidates can have right skill, knowledge, experiences, education, and training to meet current and future work requirements. It is believed that the right candidates equipped with the organization's corporate culture, with the necessary knowledge; skills, abilities, and other characteristics can help organizations for reaching and achieving their goals. How to select employees are important because the method of selection of staff helps organizations to succeed. The successes of employees depend on the selection of the right employees to assign on organization assignment as the secret of success of organizations is that putting the right person, in the right job, at the right time with the right skills and knowledge. The candidates who have personal traits such as technical competence, cultural awareness, language ability, motivation and international experience, etc. can be the right candidates. Throughout selection process corporations can find out which candidates can be hired as it can help to find out whether candidates have right skill, knowledge, experiences, education, and training background, etc. Selection process is just the first and most crucial step for an organization to assignments. The main aim of the selecting procedure is to choose the right candidates and achieve the tactical and strategic purposes of their assignments. But it has been found out that Selection procedures and criteria differ from company to company and nationality to nationality. Especially type of corporation play a significant role on selection of candidates. Although it is sometimes too difficult to decide which employees in the organization are the most talented of managing an assignment in a different environment, culture, and host country, the correct selection can also help organizations to reduce the direct and indirect costs of employees' failure rates. During employees selection organizations should focus on evaluating the candidates' strengths and weaknesses in the intercultural skills. As a result, any mistakes made in selection process can let vital failures during their assignments. But with successful selection of employees can help organizations reducing the needs for additional items minimizing some risks. And during this important selection process it is advised not to select candidates only according to technical competences as technical competence alone is not sufficient to be successful in any organization.

Keywords: Selection process, Importance of selection employees

ESKİ TÜRK TOPLUMUNDA KADIN: "Hun, Gök Türk ve Uygur" Örneği

WOMEN IN OLD TURKISH SOCIETY: "Hun, Gök Türk and Uygur" Example

Oğulcan Mert KEMALOĞLU
Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, oqulcan28.omk@gmail.com

ÖZET
Toplumların uygarlık seviyesinin belirlenmesinde kadının konumu önemli bir yer tutmaktadır. İlkel hayattan günümüze kadar kadına verilen değerin ölçütü, söz konusu dönemde insan haklarına bakışı da yansıtmaktadır. Erkek egemenliğinin üstün olduğu; kız çocuklarının hiçbir öneminin olmadığı hatta kimi toplumlarda ölüme dahi mahkûm edildiği bir dönem cinsiyet ayrımcılığının ulaştığı boyutu göstermesi bakımından kayda değerdir. Cinsiyet ikileminin yaşandığı işte bu dönemlerde Türklerde kadına verilen değer ve kadının statüsünü görmemiz Türklerin -çağdaşı olan diğer toplumlara kıyasla- medeni çizgisini belirleyici bir ölçü olacaktır. Bu makalede, tarihî süreç içerisinde eski Türklerde kadının toplumdaki yeri ve kadına verilen değer ele alınacak ayrıca "Türklerde Kadının Rolü Nedir? Türk Toplumunda Kadın Hangi Kimliğe Bürünmüştür?" gibi sorulara cevaplar aranacak ve bütün olgular tarihî açıdan değerlendirilecektir. İlk olarak "Türklerde Kadın" konusunda genel bir değerlendirmenin ardından ana temamız olan "Eski Türk Toplumunda Kadının Konumu" çerçevesinde Hun, Gök Türk ve Uygurlar Devletleri dönemindeki kadın ele alınacaktır. Bu bağlamda konunun daha iyi irdelenmesi bakımından karşılaştırmalı metot uygulamasıyla Türk kadınını çağdaşlarıyla kıyaslama fırsatı sunulacaktır.
Anahtar Kelimeler: Türkler, Eski Türkler, Orta Asya, Kadın.

ABSTRACT
The position of the women play an important role in determination of the level of the civilisation of the society. The most primitive societies to survive to the present value given to women, it also reflects the view of the human rights community. In civilizations where the sovereignty of men is dominant, the fact that girls have no status and the murder is a grave example of the extent of gender discrimination. What is the position of the woman in Turks during these periods will be a determining measure of the Turks' history in the history of civilization. In this article, we will try to evaluate the events from the historical point of view by taking into account the answers of the questions of ancient Turks, the place of woman in society, the value given to woman and the woman in Turks. After giving general information about "Women in Turks", detailed information about women in Hun, Gök Turk and Uighurs States periods will be given under the heading "The Position of Women in the Old Turkish Society", which is the main position and the comparative method is followed and the position of the Turkish women is compared with their contemporaries will be depicted.
Keywords: Turks, Old Turks, Central Asia, Women.

KIRSAL ALAN, HAVZA KALKINMASI VE KIRSAL SANAYİLER

RURAL AREAS, BASIN DEVELOPMENT AND RURAL INDUSTRIES

Osman KARKACIER
Prof Dr, Akdeniz Üniversitesi, okarkacier@gmail.com
Selma KARABAŞ
Yrd Doç Dr, Karatekin Üniversitesi, slmkrbs55@gmail.com

ÖZET
Kırsal kalkınmanın temel varsayımı kent ile kır arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıkların kabul edilebilir bir dengeye kavuşturulmasıdır. Daha açık bir ifadeyle kırsal nüfusu yerinde kalkındırarak özellikle bilinçsiz göç ve istihdam sorunlarını yerinde çözmeyi amaçlayan bir tercihtir. Bu tercihte kırsal nüfusun tamamının yerinde kalmasını amaçlamak da yanlış olacaktır. Kabul edilebilir bir nüfus oranı korunmalıdır. Çalışmada yukarıda izah edilen gerekçeleri sağlamak amacıyla havza için önerilebilecek kırsal sanayi alternatifleri incelenmiştir. Bu amaçla havzanın tarımsal, endüstriyel, sosyal, ekonomik., demografik , coğrafi, beşeri ve kültürel gibi birçok temel özellikleri irdelenmiştir. Havzanın bu sayılan temel özellikleri incelenip ortaya konulduktan sonra, yatırım ve kalkınma alternatifleri denenmiştir. Kırsal sanayi başta olmak üzere havzanın sayılan sistem içerisinde kalkınması için gerekli yatırım önerileri yapılmıştır. Bu yatırım önerileri ön değerlendirme formatı içerisinde sunulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Havza Kalkınması, Kırsal Sanayiler

ABSTRACT
The basic assumption of the rural development is balancing social, cultural and economical differences between the urban and rural territories in an acceptable manner. In other words, it is preferred to solve the unconscious migration and employment matters from the beginning through improving the rural population in its own setting. Regarding the conditions mentioned above, this study investigates the rural industry alternatives that would be proposed for the Kelkit Basin. In this manner, this study analyzes the main characteristics of the basin such as agricultural, industrial, social, economical, demographic, geographical and cultural conditions. Then, the investment and development alternatives which are in accordance with these main characteristics are tried to be determined. In addition, the recommendations are made on the investment alternatives which are necessary for the development of the basin, particularly of the rural industry. These investment proposals presented in the pre-assessment format.
Keywods: Basin Development, Rural İndustries

BİLGİ ÇAĞININ ODAK NOKTASI ÜNİVERSİTELERDE MANTAR YÖNETİMİ

Dr. Erol TEKİN
Ordu Üniversitesi, erolktu@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Nihan BİRİNCİOĞLU
Karadeniz Teknik Üniversitesi, nihana.aydin@gmail.com

ÖZET

Mantar yönetimi mantarların yetiştirilme metaforu kullanılarak yönetim literatürüne henüz oldukça yeni girmiş bir teoridir. Bu durum alt düzeydeki çalışanları tıpkı mantar yetiştiriciliğinde olduğu gibi karanlıkta tutarak gübre ile beslemek (neyin ne olduğunu açıklamadan talimatlar aracılığıyla yönlendirmek) anlamına gelmektedir. Yöneticiler genellikle ellerindeki gücü ve bilgiyi tek merkezde tutarak çalışanlar tarafından sorgulanmak ve eleştirilmek istememektedirler. Bu nedenle, her bilgiyi çalışanları ile paylaşmayı tercih etmemektedirler. Diğer bir ifadeyle, üstler astlarına belli bir işi vermekte ancak neyi neden yapmaları gerektiğini açıklama gereksiniminde bulunmamaktadırlar. Bu durum, aynı zamanda bilgi asimetrisi konusunu gündeme getirmektedir. Bir ortamda gelişme kaydedilmek isteniyorsa bilgi asimetrisinin azaltılması, açık iletişim kanallarının kullanılması ve adil bir yönetim mekanizmasının oluşturulması gerektiği bir gerçektir. Bir ülkenin geleceğinin inşa edildiği eğitim alanında ise, mantar yönetim tarzının benimsenme düzeyi merak edilen bir husustur. Bu çalışma "ülkelerin gelecekleri olarak düşünülen gençler (bu çalışma kapsamında araştırma görevlileri) ve gençlere yön veren, aynı zamanda çeşitli idarecilik görevlerinde bulunan öğretim üyeleri arasında gerçekten bu tür bir ilişki sağlanabilmekte midir?" temel araştırma sorusundan hareketle oluşturulmuştur. Bu kapsamda öncelikle üniversitelerde bu tarz bir sorunun olup olmadığının belirlenmesi ve ardından idarecilik yapan öğretim üyelerinin mantar yönetim tarzını kullanım ve araştırma görevlilerinin de mantar yönetim tarzına maruz kalma düzeylerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç çerçevesinde Türkiye'de iki kamu üniversitesinde görev yapan idareci öğretim üyeleri ve araştırma görevlileri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sonucunda üniversitelerde öğretim üyelerinin mantar yönetim tarzını uygulama ve araştırma görevlilerinin mantar yönetimine maruz kalma düzeyleri belirlenmiştir. Ayrıca, mantar yönetim tarzının uygulanmasının nedenleri de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mantar Yönetimi, Metafor, Bilgi Asimetrisi

FARABİ'NİN DİN ANLAYIŞI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Yrd. Doç. Dr. İlyas ÖZDEMİR
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ilyasozdemir@yyu.edu.tr

ÖZET

Farabi din hakkında ileri sürdüğü bazı görüşleriyle tartışılmayı hak eden bir filozoftur. Ona göre felsefe akılsal hakikate ilişkin kesin kanıtlama (burhan) yöntemini ifade etmesine karşılık; din ikna yöntemiyle aynı hakikatin duyusal benzerlerini hayalde oluşturmayı amaçlar. Bu açıdan hakikatin akılsal/evrensel dili olan felsefe, zamansal olarak dinden önce gelir ve din, felsefenin bir taklididir. Farabi Platoncu siyaset felsefesinin etkisi altında felsefe-din arasında bir uzlaştırma çabası yoluyla, dinin politik veya toplumsal işlevlerini ön plana çıkartır. Bu bildiride öncelikle Farabi'nin din hakkındaki görüşleri ele alınacak ve ardından onun görüşlerinin felsefi kaynakları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din, Felsefe, Akıl, Hayalgücü, Filozof, Peygamber

BİLİŞİM SEKTÖRÜNDE ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE FİNANSAL PERFORMANS İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

A STUDY ON DETERMINING THE RELATIONSHIP BETWEEN INTELLECTUAL CAPITAL AND FINANCIAL PERFORMANCE IN INFORMATION TECHNOLOGY SECTOR

Yrd. Doç. Dr. İlkut Elif KANDİL GÖKER
Kırıkkale Üniversitesi, elifkandil@kku.edu.tr

ÖZET

Son yıllarda yapılan çalışmalarda, firmaların defter değeri ile piyasa değeri arasındaki büyük farklılığın firmaların sahip oldukları maddi olmayan varlıklarından kaynaklandığı yönünde hâkim bir görüş söz konusudur. Gerek ölçülmesinde, gerek muhasebeleştirilmesindeki zorluklar nedeniyle henüz firmaların finansal tablolarında aktifleştirilemeyen bu varlıkların firmaların değerine, finansal performansına etkisini tespit etmeye yönelik çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ise maddi olmayan varlıklar kapsamında değerlendirilen entelektüel sermayenin özellikle finansal tablolarında sabit sermaye yatırımı görece az olan bilişim sektörü firmalarının finansal performansları üzerindeki etkisini araştırmak üzere ele alınmıştır. Entelektüel sermayenin tespit edilmesi amacıyla Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi (VAICTM) uygulanmıştır. Firmaların finansal performans ölçütü olarak aktif karlılığı (ROA) ve öz sermaye karlılığı (ROE) rasyoları kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel Sermaye, VAIC (Entelektüel Katma Değer Katsayısı) Yöntemi, Karlılık, Bilişim Sektörü

ABSTRACT

In recent years' studies, there is a prevailing opinion that the huge difference between book value and market value of firms stems from intangible assets. There are lots of studies investigating the effect of intangible asset that haven't been accounted in financial statements due to difficulty of valuation and recognation on firm value and firm's financial performance. This study is conducted to investigate the effect of intellectual capital which is considered as an intangible asset on information sector firm's financial performance. Information sector is prefered due to relatively smaller capital investments particularly tangible assets. For evaluating intellectual capital, VAICTM Value Added Intellectual Coefficient method is applied. As the indicator of firm's financial performance, return on asset (ROA) and return on equity (ROE) are used.

Keywords: Intellectual Capital, VAICTM Value Added Intellectual Coefficient, Profitability, Information Sector

KÜÇÜK PRENSİN DEMOKRATİK SORULARI

DEMOCRATIC QUESTIONS OF THE LITTLE PRINCE

Yrd.Doç.Dr. Deniz ACARAY
Polis Akademisi Başkanlığı, denizacaray@yahoo.com

ÖZET

İnsanın varoluşa dair en önemli ihtiyaçlarından birisi olan anlama – anlam verme ve bunun için binlerce yıldır yaptığı sorgulama, toplumsal ve siyasal yaşamını düzenlemesinde belirgin olarak öne çıkmaktadır. Bireyin özgürlüğü açısından bakıldığında da görülmektedir ki; soru sormaya kapanan zihinlerin gönülleri de kapanıyor yaşamın coşkusuna. Bu durum kaçınılmaz olarak toplumu ve siyasal yaşamı da etkisi altına alabiliyor kolayca. Oysa yaşayan demokrasi için soran, sorgulayan, paylaşan bir demos arayışındayız ve şikâyet ediyoruz "bana ne" sözünden. Dünyanın en beğenilen çocuk klasiklerinden biri olan Küçük Prens, bu çalışmamızda büyüklere hitabın bir saklı anahtarı olarak kabul edilmekte, sorduğu bazı sorular ise özgürlük arayanlara bir rehber olacağı umuduyla ön plana çıkartılarak demokrasi ile ilişkisi kurulmaktadır. Çünkü bir çocuk gibi soru sormayı bırakınca kaybediyoruz özgürlüğümüzü; bulduk zannedip, konforlu yaşam alanlarımızın tüketim ağında harcayıp duruyoruz kısacık ömrümüzü. Ve şikâyet edip duruyoruz, mızmızca, 'nerde bu devlet', 'nerde bu sivil toplum!' diye! Demokrasi hepimizin dilinde, 'isteriz de isteriz!' diye haykırıyoruz koca koca insanlar olarak. O koca koca insanlar ki bir zamanlar çocuktular. Onların soracağı demokratik sorulardan bazılarına örnekler var bu çalışmada. Cevaplar mı? Onlar soruların içinde.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Özgürlük, Soru, Sorgulama, Küçük Prens

ABSTRACT

Need to understand is one of the most important essential necessities of human and also examining for thousands of years affects the social and political orders. If considered as to human independence it is seen that the heart of mind who close himself to query is also closed to enthusiasm of life. The social and political life is easily affected as a consequence of this situation. However we are asking for demos who is querying, questioning and sharing, and complaining from those say 'what of it!' In this study; The Little Prince, which is one of the most admired children's classics is took up as a hidden key for appealing to adults, and some of his questions are brought forth hoping them will be a guide for freedom seekers also establishing relations with democracy. Because when we stop questioning as a child we lose our freedom, spend our very short life supposing we found it in comfortable living area of consumer network. We also complain, whining 'Where is the state? Where are these NGO's!' Democracy is our common talk, we cry that 'we want, we want' it as big people, that big people were children once upon a time. There are some of democratic questions that they would ask. What about the answers? They are all in the questions.

Keywords: Democacy, Freedom, Question, Query, The Little Prince

ÖĞRETMENLERİN MESLEKLERİNİN İLK YILLARINDA SINIF YÖNETİMİNDE YAŞADIKLARI SORUNLARA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Abdurrahman EKİNCİ
Mardin Artuklu Üniversitesi, aekinci74@yahoo.com
Serdar BOZAN
Okul Müdürü, Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, s.bozan@hotmail.com

ÖZET

Öğretmenlik mesleğine dair nitelikte meslek öncesi yetiştirme önemli olmakla birlikte öğretmenlik mesleğine ilişkin deneyim ve temel beceriler sınıf içerisinde ve mesleğin ilk yıllarında daha yoğun şekilde elde edilmektedir. Bu süreçte deneme ve yanılmalar birçok soruna da neden olabilmektedir. Söz konusu hataları ve problemleri ortadan kaldırmada deneyimli öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve temel yaklaşımları ile önerileri oldukça kritik değer taşımaktadır. Bu çalışmada söz konusu amaca yönelik olarak mesleğinde deneyimli öğretmenlerden görüş alınmış, özellikle meslekteki ilk yıllarında sınıf yönetimi bağlamında karşılaştıkları sorunlar ve önerileri elde edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada olgu bilim deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak beş sorudan oluşan bir form hazırlanmış ve öğretmenlere dağıtılarak toplanmıştır. Araştırmaya kolay ulaşılabilir örnekleme tekniği ile görüşü alınan 58 öğretmen katılmıştır. Veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Analiz birimi olarak cümleler seçilmiş ve tablolara aktarılarak frekanslarla birlikte sunulmuştur. Elde edilen veriler incelendiğinde öğretmenlerin mesleklerinin ilk döneminde sınıf yönetimi bağlamında öğrencilerle iletişim ve ilişki biçimini pozitif ve sürdürülebilir şekilde oluşturamadıkları, sınıf kurallarını belirleyerek davranışa dönüştürmede yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir. Öğretmenler mesleğe yeni başlayacak olan meslektaşlarına ilk derslere iyi hazırlanmaları, ciddi ve kararlı bir duruş sergilemeleri, sınıf kurallarını öğrencilerle belirleyerek, uygulamada kararlı tutumlarını sürdürmeleri gerektiğini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf yönetimi, öğretmen yetiştirme, aday öğretmen

TEMETTÜ POLİTİKASININ HİSSE SENEDİ FİYATLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: BORSA İSTANBUL ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

THE IMPACT OF DIVIDEND POLICY ON STOCK PRICE: AN INVESTIGATION ON BORSA ISTANBUL COMPANIES

Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, familsamiloglu@gmail.com
Arş. Gör. Ali Osman ÖZTOP
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, aliosmanoztop@gmail.com
Doktora öğrencisi Yunus Emre KAHRAMAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, emrekahraman1410@hotmail.com

ÖZET

Firmaların temettü politikası ile hisse senedi fiyatları arasındaki ilişki finans alanında tartışmalı bir konudur. Yapılan bazı çalışmalar, temettü politikası ile hisse senedi fiyatları arasında bir ilişkinin var olduğunu işaret ederken, bazı çalışmalar ise temettü politikasının hisse senedi fiyatları üzerinde bir etkisi olmadığını göstermektedir. Firmaların faaliyetlerinden elde ettikleri karı, yeni yatırımlarında kullanmak için alıkoymaları veya hissedarlarına temettü olarak dağıtmaya karar vermeleri, piyasa değerini de etkileyen önemli finansal kararlardan biridir. Bu araştırmada, Borsa İstanbul'a kote olan seçilmiş firmaların 2006 - 2015 yılları arasındaki temettü verimlilik oranları ile yıl sonu hisse senedi kapanış fiyatları arasındaki ilişki panel regresyon yöntemiyle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: temettü politikası, hisse senedi fiyatı, panel regresyon

ABSTRACT

The relationship between companies' dividend policy and stock prices is a controversial isuue in finance. As some studies point out that there is a relationship between dividend policy and stock price, others show that there is no effect of dividend policy on stock price. In order to use for new investments, retention of profits obtained from the operations of the companies or to make a dividend payment to their shareholders is one of the important financial decisions affecting firm's market value. In this study, it will be examined that if there is a relationship between dividend payout rates and year-end stock close price of the selected firms quoted at Istanbul Stock Exchange (BIST) that ranges between 2006 and 2015. Data will be analyze with panel regression method.

Key words: dividend policy, stock price, panel regression

İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Melike ÖZYURT
Gaziantep Üniversitesi, melike.ozyurt@yahoo.com
Öğretmen Gözde BAŞTOPÇU
MEB, gozde.bastopcu@gmail.com
Öğretmen Fazilet BARCIN
MEB, fazilet_barcin@hotmail.com
Öğretmen Gülben DEVİREN
MEB, gulbendeviren@gmail.com

ÖZET

Amaç: Araştırmanın amacı ilkokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu bağlamda ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin analiz, değerlendirme ve çıkarım boyutlarının cinsiyet, kaçıncı kardeş oldukları ve kardeş sayısı değişkenlerine göre incelenecektir. Yöntem: Bu araştırma, betimsel nitelikte olup genel tarama modeli esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Gaziantep / Türkiye ilinde rastgele yöntemle seçilen 12 ilkokulun dördüncü sınıfında öğrenim gören 617 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak (Demir, 2006) tarafından geliştirilen Eleştirel Düşünme Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçek eleştirel düşünme becerisinin 6 alt boyutunun ayrı ayrı ölçülmesine imkan veren, Değerlendirme (9), Analiz (8), Çıkarım (8), Yorumlama (10), Açıklama (9) ve özdeğerlendirme (12) olmak üzere toplam 55 maddeden oluşmaktadır. Araştırmada eleştirel düşünmenin çıkarım, analiz ve değerlendirme alt boyutları ele alındığı için ölçeğin bu alt boyutlara ilişkin toplam 25 maddeden oluşan bölümü öğrencilere uygulanmıştır. Ölçekte yer alan maddeler verilen durum için öğrencinin yorum yaparak, sunulan iki seçenekten birini işaretlemesini gerektirmektedir. Uygulama sonrasında eleştirel düşünme ölçeğinde yer alan maddelere verilen yanıtlar değerlendirilmiş, her bir madde için doğru yanıtlar (1), yanlış yanıtlar (0) kodlanarak veri girişi sağlanmıştır. Çalışmada öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ölçekte yer alan sorulara verilen doğru yanıtların her bir alt boyut için toplam puanı alınarak hesaplanmıştır. Eleştirel düşünme becerisinin analiz, çıkarım ve değerlendirme alt boyutları ile cinsiyet arasındaki ilişki bağımsız gruplar t testi, kaçıncı kardeş olunduğu ve kardeş sayısı arasındaki ilişki ise tek yönlü Anova testi yapılarak belirlenmiştir. Bulgular: Araştırma verilerinin analizinden elde edilen bulgular; • Eleştirel düşünme becerisinin analiz alt boyutuna göre; - Cinsiyet açısından ($t=2.89$, $p<.05$), kaçıncı kardeş olunduğu açısından($F=2.32$, $p<.05$), anlamlı bir fark olduğunu; - Kardeş sayısı($F= 1.57$, $p>.05$) açısından anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. • Eleştirel düşünme becerisinin çıkarım alt boyutu göre; - Cinsiyet ve kaçıncı kardeş olunduğu açısından anlamlı bir fark olmadığını ($p>0.5$); - Kardeş sayısı ($F=2.51$, $p<.05$) açısından anlamlı fark olduğunu göstermektedir. • Eleştirel düşünme becerisinin değerlendirme alt boyutuna göre ise; - Cinsiyet, kardeş sayısı ve kaçıncı kardeş olunduğu açısından anlamlı bir fark olmadığını ($p>.05$) göstermektedir. Sonuç: Araştırma sonucunda, eleştirel düşünme becerisinin analiz alt boyutunda öğrencilerin cinsiyeti açısından kız öğrenciler lehine anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencinin kaçıncı kardeş olduğu incelendiğinde, sıralamada sonda olanlar lehine farkın arttığı belirlenmiştir. Eleştirel düşünme becerisinin çıkarım alt boyutunda ise, cinsiyet ve kaçıncı kardeş olunduğu açısından anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Son olarak eleştirel düşünmenin

değerlendirme alt boyutunda da cinsiyet, kardeş sayısı ve kaçıncı kardeş olunduğu açısından anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel düşünme, cinsiyet, kardeş sayısı

SAĞLIK YÖNETİMİ BÖLÜMÜ LİSANS ÖĞRENCİLERİNİN GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE ÖZELLİKLERİNİN BAZI SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF ENTREPRENEURSHIP TENDENCIES AND CHARACTERISTICS OF UNDERGRADUATE STUDENTS OF HEALTH MANAGEMENT DEPARTMENT IN TERMS OF SOME SOCIO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS

Prof. Dr. Abdullah SOYSAL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, asoysall@ksu.edu.tr
Arş. Gör.Şafak KIRAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, kiransafak@gmail.com
Y.L Öğrencisi Hamdullah SALMİ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, salmih59@hotmail.com

ÖZET
Bu çalışmanın amacı, Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri ve özelliklerini bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelemektir. Bu kapsamda, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve İstanbul Gelişim Üniversitesi bünyesinde lisans düzeyinde eğitim gören Sağlık Yönetimi Bölümü öğrencileri çalışma evreni olarak belirlenmiştir. Veri elde etmek için, Yılmaz ve Sünbül (2009) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik geliştirilen girişimcilik ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS (Statistical Package For The Social Science) Version 22 programı kullanılarak ‘’Keşifsel Faktör Analizi’’ yoluyla alt boyutlara ayrılmıştır. Karşılaştırmalı istatistik analizlerinden faydalanılarak alt boyutların katılımcılara ilişkin sosyo-demografik özellikler bakımından anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Ayrıca, alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı ‘’Pearson Korelasyon’’ analiziyle belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, girişimcilik ölçeği alt boyutlarından bazılarında, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin karşılaştırılması bakımından anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, korelasyon analizi sonucu girişimci kişilik özellikleri olarak da değerlendirilebilen alt boyutlar arasında doğrusal ve pozitif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Girişimcilik Eğilimi, Girişimci Kişilik Özellikleri, Üniversite Öğrencileri

ABSTRACT
The aim of this study is to examine the entrepreneurship tendencies and characteristics of Health Management Department students in terms of some socio-demographic variables. In this context, students from Health Management Department who have undergraduate education at Kahramanmaraş Sütçü İmam University and İstanbul Gelişim University are determined as research universe. In order to obtain data, the entrepreneurship scale developed by Yılmaz and Sünbül (2009) for university students was used. The obtained data were divided into sub-dimensions by “Exploratory Factor Analysis” using SPSS (Statistical Package For The Social Science) Version 22 program. “T Test and Anova” were used to examine whether the sub-dimensions significantly differed in terms of socio-demographic characteristics of the participants. In addition, whether there is a significant relationship between the sub-dimensions was determined by the analysis of "Pearson Correlation". According to research findings, some of the entrepreneurship scale sub-dimensions were found to be significantly different in terms of the socio-demographic characteristics of the participants. In addition, as a result of correlation analysis, it was determined that there is a linear

and positive relationship between subscales which can be evaluated as entrepreneurial personality traits.

Keywords: Entrepreneurship, Entrepreneurship Tendency, Entrepreneurial Personality Traits, University Students

PARÇALANMIŞ AİLE YAPISININ ÇOCUKLARIN SUÇA SÜRÜKLENMESİNDEKİ ROLÜ

THE ROLE OF FRAGMENTED FAMILY STRUCTURE IN CHILDREN'S TENDENCY TO CRIME

Doç.Dr. Ahmet ÖZKİRAZ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ahmet.ozkiraz@gop.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Müşfika Nazan ARSLANEL
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, mnazan.arslanel@gop.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Gül İŞÇİ BAŞ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, gul.iscibas@gop.edu.tr

ÖZET
Bu çalışmada aile yapısı ile çocukların suçları arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, çocuk suçlarının bireysel ve toplumsal etkilerine değinerek aile yapıları ile çocuk suçları arasında var olduğunu iddia ettiğimiz ilişkiyi betimlemek ve çocuk suçlarının giderilmesi adına aile yapısındaki çözülmeyi önleyici çözüm önerileri sunmaktır. Yöntem olarak anlayıcı yorumlayıcı bakış açısından hareketle, öncelikle ilgili kavramlar tanımlanmakta, yasal mevzuatta yer alan düzenlemeler incelenmekte, suç ile aile yapısı arasındaki ilişkinin sosyolojik boyutu ele alınmakta, Türkiye'de çocuk koruma hizmetlerine değinilmekte ve son olarak çözüm önerilerine yer verilmektedir. Çalışmanın verileri ikincil kaynakların incelenmesine ve yıllarca yapmış olduğumuz düzensiz gözlemlere dayanmaktadır.
Anahtar Kelimeler: Parçalanmış aile, çocuk, suç

ABSTRACT
The present study is to discuss the relationship between family structures and children crimes. We aim to examine the individual and social effects of children crimes and to depict the alleged relationship between family structures and children crimes. We will also propose some solutions for preventing the family fragmentation to remove children crimes. From an interpretive perspective, we will first define the relevant concepts and examine the legal regulations and the sociological aspect of the relation between family and crime. Later, we will discuss the Turkish services for the protection of children and recommend some solutions. The data of the research is based on the review of secondary sources and on our long standing irregular observations.
Keywords: Fragmented Family, Children, Crime

ATATÜRK DÖNEMİNDE HUKUK UYGULAMALARI (1923-1938)

Doç. Dr. Şayan ULUSAN
Manisa Celal Bayar Üniversitesi, sayanulusan@gmail.com

ÖZET
Hukuk kavramı toplum ve devlet ilişkilerini düzenleyen, maddi yaptırımlı ve zorlayıcı özelliği bulunan kurallar bütünüdür. Bir hukuk düzeninin varlığı devlet için mutlak gereklidir ve devletler toplumun devamı ve esenliğini, bireylerin faaliyetlerini uyumlu ve eşit bir durumda tutabilmeyi hukuk kuralları sayesinde sağlarlar. Hukuk kuralları, toplumda dirlik düzenliği sağlamak, hukuki güvenliği sağlamak, adaleti gerçekleştirmek, toplumun gelişimine kendisini uyduracak tedbirler almak gibi olguları içinde barındırmaktadır. Türklerde tarih boyunca hukuk, "Türk Töresi" sayesinde sağlanmıştır. Türk Töresi, Türklerin yazılı olmayan hukuk kurallarıdır ve aile, toplum ve devlet içinde bu kurallar geçerli olmuştur. İslamiyet ile birlikte bu kurallara şer'i hükümlerde dahil olmuştur. Özellikle Osmanlı Devleti'nde hukuk sistemi şer'i hukuk ve örfi hukuk olmak üzere devam etmiştir. Cumhuriyet ile birlikte Türkiye kendi yapısına uygun kanunları seçip uygulamaya geçmiştir. Mustafa Kemal Atatürk, çağdaş hukukun ilgili kanunlarını almanın gerekliliğini daha Milli Mücadele yıllarında dile getirmiştir. Buna dair çalışmalarının bir göstergesi de Milli Mücadele döneminde tam bağımsızlık için kurulan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri'dir. Hukukkavramını içinde barındıran bu cemiyetler Sivas Kongresi'nde «Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti» adı altında bir çatı altında toplanmıştır. Yeni hukuk sisteminin kurulmasıyla ilgili adımlar 1925 yılında atılmaya başlanmıştır. 1926 yılı itibarıyla da pek çok hukuk alanında ilerleme kaydedilmiştir. Bu yıl içerisinde Batı'dan alınan kanunlarla Türk hukuk sistemi yepyeni bir sisteme dahil olmuştur. Özellikle Türk kadınının hukuk önünde Türk erkeği ile eşit duruma getirilmesi de getirilen hukuk düzenlemeleri sayesinde olmuştur. Cumhuriyetten önce az da olsa kadın konusunda hukuk alanında bazı iyileştirmeler yapılmak istenmiştir. Mesela, 1917 yılında Osmanlı Devleti'nde çıkan "*Aile Hukuku Kararnamesi*" ile Türk kadınına bazı haklar verilmiştir. Ancak müttefiklerin Osmanlı Devleti'ni işgal etmesiyle yaptıkları işlerin başında bu kararnameyi yürüklükten kaldırmak gelmektedir. Bunun sebebi Türk kadınının aydınlanmasının önünü kesmektir. Cumhuriyet diğer alanlarda olduğu gibi Türk kadınının hukuk alanında da eşitliğini sağlamıştır. Atatürk'ün anlayışında hukuk, kuvvetten üstün olduğu için, hukuka bağlılık iç politikasında olduğu gibi dış politikasının da temelini oluşturmuştur. Buna güzel örneklerden birisi de 1926 yılındaki Bozkurt-Lotus Davası'dır. Genç Türkiye Cumhuriyeti Lahey Adalet Divanı'nda kendisini gayet güzel savunmuş ve haklılığını ispat etmiştir. Dolayısıyla demokrasiyle taçlanan bir Cumhuriyet olması hasebiyle Türkiye'de «*Hukuk Devleti*» anlayışı Atatürk tarafından Cumhuriyet ile birlikte uygulamaya konulmuştur.
Anahtar kelimeler: Türk hukuku, Atatürk dönemi, Medeni Kanun, kadın hakları.

GAZİANTEP' TEKİ BİR İŞLETMEDE ÇALIŞANLARIN KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK ALGILARININ DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNE GÖRE ANALİZİ

THE ANALYSIS OF CORPORATE – SOCIAL RESPONSBILITY PERSPECTIVE ACCORDING TO EMPLOYEE'S DEMOGRAPHIC CHARACTERISTIC: IMPLEMENTATION AT A BUSINESS IN GAZİANTEP

Yrd. Doç. Dr. Mehmet AYTEKİN
Gaziantep Üniversitesi İşletme Bölümü, aytekin@gantep.edu.tr
Öğr. Gör. Bülent YILDIZ
Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO, byildiz@gantep.edu.tr
Araş. Gör. Gül EKİNCİ
Gaziantep Üniversitesi İşletme Bölümü, gekinci@gantep.edu.tr

ÖZET
Bu çalışmanın amacı kurumsal sosyal sorumluluk kavramı hakkında genel bilgiler vermek ve çalışanlarının demografik özelliklerinin, çalıştıkları firmaların kurumsal-sosyal sorumluluk düzeylerine ilişkin algılarında anlamlı farklılık olup olmadığını test etmektir. Bu bağlamda Gaziantep ilinde faaliyet göstermekte olan bir firmada çalışan doksan beş kişiden anket yöntemi ile toplanan veriler analiz edilmiş, kurumsal-sosyal sorumluluk algısının çalışanların cinsiyetine göre anlamlı farklılık gösterdiği, topluma karşı sosyal sorumluluğun çalışılan pozisyona göre anlamlı farklılık gösterdiği, müşterilere karşı sosyal sorumluluğun eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterdiği bulguları elde edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Sosyal Sorumluluk, Kurumsal Sosyal Sorumluluk

ABSTRACT
The aim of this study is to give general information about the concept of Corporate Social Responsibility and to test whether the demographics of the employees are meaningful in their perceptions about the levels of corporate-social responsibility of the firms they work with. In this context, the collected data were analyzed which was collected from ninety-five people working in a company operating in the province of Gaziantep. The results showed that the sense of corporate-social responsibility showed a significant difference according to the gender, social responsibility towards society showed a significant difference according to the position and social responsibility towards customers showed significant difference as per education level.
Keywords: Social Responsibility, Coporate-Social Responsibility

BEYAZ EŞYA SEKTÖRÜNDE YEŞİL KURUMSAL REKLAMLARIN ANALİZİ: BOSCH, ARÇELİK, PROFİLO KURUMSAL REKLAMLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Yrd.Doç.Dr. Burcu ALTIPARMAK
Ondokuz Mayıs Ünivesitesi İletişim Fakültesi, burcu.oktan@omu.edu.tr
Arş.Gör. Cansu MAYADAĞLI
Ondokuz Mayıs Ünivesitesi İletişim Fakültesi, cansu.mayadagli@omu.edu.tr

ÖZET
1990'lı yıllardan itibaren çevresel konuların işletmeler tarafından önemli görülmeye başlanmasıyla birlikte, çeşitli yeşil pazarlama faaliyetleri ve yeşil reklamlar vb. aracılığıyla işletmelerin bu duyarlılığını mevcut ve potansiyel tüketicilere anlatma çabası görünür hale gelmiştir. Kurumsal itibarı güçlendirmek ve olumlu imaj oluşturup bu imajı tüketicilerin zihninde zenginleştirmek için "yeşil" uygulamalar kurumlar için zorunluluk haline gelmiştir. Beyaz eşya sektörü de bu anlamda pazarlama iletişiminde doğal çevrenin korunması, enerji kaynaklarının tüketimi, enerji tasarrufu, doğa dostu gibi söylemlerle çevresel duyarlılığını bu konuya ilgilerini vurgulamaktadırlar. Bu çalışmada beyaz eşya sektöründen üç marka araştırma kapsamına alınmıştır. Seçilen markaların kurumsal reklamlarında çevresel konuların ne kadar ağırlıkla işlendiği, hangi çevresel konuların ön plana çıkartıldığı, bu konulara değinmek için hangi söylemlerin ne sıklıkla kullanıldığı nitel araştırma yöntemlerinden içerik çözümlemesiyle ortaya çıkarılacaktır.
Anahtar Kelimeler: Yeşil Pazarlama, Yeşil Reklam, Beyaz Eşya Sektörü, Doğa Dostu Teknoloji

AVRUPA'DA VE TÜRKİYE'DE RUH SAĞLIĞI HİZMETLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

A COMPARATIVE EXAMINATION OF MENTAL HEALTH SERVICES ON EUROPE AND TURKEY

Dr. Arş. Gör. Cuma SONGUR
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, cumasongur@gmail.com
Erhan SAYLAVCI
Şb. Md., Kahramanmaraş Halk Sağlığı Kurumu, erhansaylavci@gmail.com
Arş. Gör. Şafak KIRAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, kiransafak@gmail.com

ÖZET
Bireylerin, ruhsal sorunlarının üstesinden gelmelerine yardımcı olmak ve hastalık nedeniyle kaybettikleri toplumsal rollerini yeniden kazanmalarını sağlamak amacıyla yapılan çalışmaların hepsi, toplum ruh sağlığı hizmetleri içerisinde yer alır. Dünya genelinde bu hizmetler; hastane temelli model, toplum temelli model ve toplum&hastane dengeli model olarak üç farklı modelde sunulmaktadır. Türkiye'de ruh sağlığı hastalarının tedavi ve bakım hizmetlerinde hem hastane temelli modelden hem de toplum temelli modelden yararlanılsa da bu hizmetler ağırlıklı olarak hastane temelli modelde sunulmaktadır. Ülkemizdeki duruma kıyasla, Avrupa ülkelerinin birçoğu, hastane temelli modelden, bireylerin kendi yaşadığı çevrede ruh sağlığı hizmetinden faydalandığı, toplum temelli modele geçiş sürecini tamamlamıştır. Gelir seviyesi yüksek olan ülkeler ruh sağlığı hizmetlerini daha çok önemsemekte ve bu hizmetlere daha çok bütçe ayırmaktadır. Türkiye'de 11 adet ruh ve sinir hastalıkları hastanesi, toplamda 4231 yatak kapasitesi ile hizmet vermektedir. Bazı Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, ruh sağlığı hastalarına uzun süreli bakım sağlayacak psikiyatri yataklarının, Türkiye'de daha az sayıda olduğu görülmektedir. Ülkemizde ruh sağlığı alanında hizmet veren toplam hemşire sayısı 1.677'dir. Ruh sağlığı alanında hizmet veren insan kaynağına bakıldığında ise, Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre: Türkiye, Avrupa Bölgesi içerisinde nüfusuna oranla en az sayıda ruh sağlığı ve hastalıkları uzmanına sahip ülkedir. Avrupa Birliği'ne üye 28 ülkede, 100 bin kişiye ortalama 16,8 psikiyatri uzmanı düşerken aynı oran Türkiye'de 3,80 civarındadır. Buna ek olarak Avrupa Birliği'ne üye 28 ülkede 100 bin kişi başına 72,9 psikiyatri hasta yatağı düşerken aynı dönemde Türkiye'de bu oran 6,1 civarındadır. Bu sonuçlara göre, ülkemizde ruh sağlığı hastalarına yönelik genel hastanelerdeki yatak sayısının arttırılması bir gereklilik olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, bu hastalara uzun süreli hizmet sunacak, yataklı bakım evleri ve merkezlerinin kurulması, ruh sağlığı alanında çalışan sayısının da arttırılması gerekmektedir. Bu kapsamda çalışmanın amacı, genel olarak ruh sağlığı hastalarına yönelik tedavi ve bakım hizmetleri sunumu konusunu incelemek ve bununla ilgili farklı kaynaklardan (OECD Sağlık İstatistikleri, Sağlık Bakanlığı/Sağlık İstatistikleri Yıllığı, Dünya Sağlık Örgütü) elde edilen istatistiksel veriler ışığında Türkiye ve bazı AB ülkeleri (Belçika, Bulgaristan, Almanya, Fransa vd.) arasında karşılaştırmalar yaparak önerilerde bulunmaktır.
Anahtar Kelimeler: Ruh Sağlığı Hizmetleri, Hastane Temelli Model, Toplum Temelli Model, Toplum Hastane Dengeli Model, Türkiye, AB

ABSTRACT
All of the services provided to help individuals to overcome their mental disorders and to regain their social life lost due to their illnesses are in the context of community mental health services.

These services are provided worldwide along with three different models named as hospital-based model, community-based model and community & hospital-balanced model. Although both of the hospital-based model and the community-based model are being used in the treatment and care services of the patients with mental disorders in Turkey, hospital-based model is being preferred mostly for treatment of patients. To compare with Turkey, most of the European countries have accomplished to change their hospital-based model to community-based model which provides individuals to have their mental health treatments in their own environment. Countries with higher income levels have higher budget expenses for health services and show more concern to mental health issues. In Turkey, 11 mental and nervous disorders hospitals serve with 4231 hospital bed capacity in all. Compared with some of the European countries, it is clear that there are fewer psychiatric beds to provide long-term care for patients with mental disorders. The total number of nurses serving in the field of mental health in our country are 1677. According to The World Health Organization's data, Turkey have the least number of mental health and disease specialists for population-based need, compare within the European Region, considering the human resources serving in the field of mental health. European Union with 28 member states have an average of 16,8 psychiatry specialists per 100 thousand people, while Turkey has only around 3,80 specialist per same number of population. In addition, there are 72,9 psychiatric patient beds per 100 thousand people in 28 countries of the European Union but this ratio is around 6.1 in Turkey for the same time period. According to these results, to increase the number of patient beds for mental disorder patients in common hospitals in our country can be regarded as a necessity. Additionally, it is necessary to increase the number of mental health employees and the establishment of nursing homes and care centers to provide long-term care for these illnesses. In this context, the aim of this study is to examine the treatment and care services provided for mental health patients in general and make recommendations by comparing Turkey and some of the EU countries (Belgium, Bulgaria, Germany, France et al.) by means of statistical data (OECD Health Statistics, The Ministry of Health/Annual Health Statatistics, World Health Organization) obtained from different sources.

Keywords: Mental Health Services, Hospital-Based Model, Community-Based Model, Community & Hospital-Balanced Model, Turkey, EU

КРОСС-КУЛЬТУРНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ РЕЛИГИОЗНЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ И ОРИЕНТАЦИЙ СТУДЕНТОВ (НА ПРИМЕРЕ КАЗНУ ИМ.АЛЬ-ФАРАБИ)

О.Х.АЙМАГАНБЕТОВА
доктор психологических наук, профессор
А.Б.АЙМАГАНБЕТОВ
кандидат психологических наук
М. СЕИЛХАНОВА
магистр педагогики
Казахский Национальный Университет Им. Аль-Фараби, alnara25@mai.ru

Аннотация

Казахстан, находясь между православной Россией, Китаем с его особым мировосприятием и философией, странами Центральной Азии, где большинство населения представлено мусульманами, долгое время оставался островком мира и согласия, религиозной терпимости и толерантности.

Сегодня Республика Казахстан – это обновляющееся мультикультурное государство, и от того, как здесь складываются процессы взаимодействия этносов, культур и религий, зависит очень многое. Более того, каким будет характер этого взаимодействия, зависит судьба не только Казахстана, но и всего постсоветского пространства и Центрально - Азиатского региона.

В связи с этим, возрастает значимость исследований, направленных на анализ тех характеристик, которые объединяют этносы, и тех, которые выполняют функцию дифференцирующих признаков.

Это один из самых перспективных путей для теоретического и эмпирического синтеза, представляющего особую ценность для мультикультурного и многоконфессионального государства.

Проблемы, определяемые религиозной принадлежностью, затрагивает все население современного Казахстана. Особенно актуальна драматичность этого процесса для определенных социальных слоев, к которым мы относим группу молодежи в целом и студенчество, в частности. В силу возрастных особенностей, специфичности психологического самосознания студенчество, более открыто социальным изменениям, ему присущи радикализм суждений, поступков и специфическое отношение к миру.

В исследовании принимали участие 120 студентов Казахского Национального Университета им. аль - Фараби. Этнический состав выборки: 60 студентов – представители казахского этноса, 60 – русского.

Предмет исследования – религиозная идентичность как социально-психологический феномен, присущий молодым людям.

Цель эмпирического исследования: проведение кросс-культурного исследования религиозных предпочтений и ориентаций.

В соответствии с целями и задачами изучения религиозных предпочтений и ориентаций нами была создана *программа* кросс - культурного эмпирического исследования, включающая 3 методики: методика «Тест установок на себя» (М. Куна и Т. Макпартлэнда), методика

«Определение основных компонентов религиозной идентичности» Т.Г. Стефаненко, методика «Анкета религиозных ориентаций» И.М. Богдановской.

Проведенное исследование религиозных предпочтений и ориентаций современной казахстанской молодежи, позволило изучить место религиозной идентичности в самокатегоризации личности студентов; исследовать когнитивный и аффективный компоненты религиозной идентичности в процессе их самоидентификации; выделить из числа испытуемых студентов - верующих и неверующих; определить личностные особенности студентов.

Список использованной литературы

1 Аймаганбетова О.Х., Касымва Л.С. Уточненная теория и метод и метод измерения ценностей Ш.Шварца: применение в Казахстане // Вестник КазНУ. Серия психология и социология. - Алматы: КазНУ, 2015. - №4 (55). – С.44-52.

2 Аймаганбетова О.Х., Сатыбалдина Н.К. Социально-психологическое исследование основных структурных компонентов религиозной идентичности // Материалы научно-методической конференции «Современное состояние психологической науки в Казахстане в условиях «Мәңгілік ЕЛ», проводимой в рамках ежегодных Тажибаевских чтений. – Алматы: КазНУ, 2016. - С.152-156.

3 Аймаганбетова О.Х., Файзуллина А.К. Понятие и основные типологии религиозной идентичности //Вестник КазНПУ им.Абая. - Алматы: КазНПУ, 2016. - № 1(46). – С.14-20.

БОЛАШАҚ МАМАННЫҢ АҚПАРАТТЫҚ-КОММУНИКАЦИЯЛЫҚ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІНІҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘНІ

PEDAGOGICAL IMPORTANCE OF INFORMATION AND COMMUNICATION COMPETENCE OF THE FUTURE SPECIALIST

Бактыгул КУРМАНОВА
педагогика ғылымдарының докторы, доцент, baktigul@mail.ru
Мөлдір АРЕНОВА
2 курс магистранты, Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті
baktigul_2001@mail.ru

Түйіндеме
Мақаламызда болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің педагогикалық мәні ашылып, оның бүгінгі күнгі кез келген маман дайындаудағы шешілуі тиіс маңызды міндет екендігі көрсетілген. Мақаланың жұмыс ангықтамасы болашақ маманның ақпараттық құзыреттілігі тұлғаның оқу-танымдық, тұлғалық бағыттағы міндеттерді шешуге арналған тиімді қарым-қатынас жасау мақсатындағы ақпараттарды игеруі деп айқындалып, жоғары оқу орны бітірушісінің ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігі оның кәсіби қызметін әрменқарата тиімділікпен, нәтижелілікпен атқаруына негіз болатындығы көрсетілген. Сонымен қатар болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің тұлғалық, басқарушылық, қызметтік компоненттерінің ажыратылатындығы айтылған. Бұл компоненттердің әрқайсысының дамытылуы болашақ маманның құзыреттілігінің белгілі бір қызмет аясында көрініс тауып, оның өз қызметінің мәнін, тұлғалық мәнін, кәсіби міндеттерді шешу үдерісіндегі өзін өзі басқаруын, өзін өзі бақылауын, өзіндік бағалауын, рефлексияның мәнін түсінуін қамтамасыз ететіндігі аталған. Ақпараттық құзыреттіліктерді қалыптастыру мен дамытудың бүгінгі күнгі қызметтік компоненттері ақпараттармен жұмыс істеуге бағытталған қызметке негізделген компьютерлік сауаттылық және түрлі құрылғылармен жұмыс істеуді игеру мақсатындағы техникалық дағдыны игеру, ақпаратпен жұмыс істеу тәсілдерін игеру, ақпараттарды жүйелеу, талдау, таңдау, ақпараттарды қайта құру, алған ақпаратқа сыни тұрғыдан қарай білуі, кең көлемдегі оқу міндеттерін шешуге арналған ақпараттық, телекоммуникациялық технологияларды қолдана білу білігінің болуы деп ажыратылатындығы көрсетілген.
Түйінді сөздер: ақпараттық қоғам, ақпараттық қоғам педагогикасы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, құзыреттілік, ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілік, болашақ маман, ақпараттық мәдениет, ақпараттық этика.

ABSTRACT
That today on article information and communication competence and an important problem any expert has to be solved in preparation future the expert pedagogical value, in volume of the Person, personal the direction of effective communication which admissibility is defined that articles of an angy• tamasa of work of future expert development of a higher educational institution for the purpose of commission of information, the problems of information competence intended for the decision activity of graduates of a • rmen• arat efficiency that the basis for execution by efficiency in its professional activity information and communication competence And also information and communication competence of future personal, administrative, office components of the expert of an azhyratylatyndy• a of militia. It components to a certain field of activity of competence, personal

values, in the course of the solution of professional tasks and building of each of future the expert, there the object of activity of of representation, personal assessment management, ensuring control, an understanding reflection value is so called. Today to work formations and development information competence for development technical skills of work with information for activity, directed on office components by information and various devices of computer literacy to work developments systematization, the analysis, with selection, reconstruction, information, the obtained information, information, development of ways from the point of view of, know that on the solution of tasks in information, telecommunication technologies in to own azhyratylatyndy• a existence of an axis depending on critical a wide range of educational

Keywords: Pedagogics of information society, information and communication technologies, information society, competence, information and communication competence, future expert, information culture, information ethics.

Қазіргі әлемдегі болып жатқан жаһандану үдерісінің қарқын алуы, мемлекетаралық шекаралардың жойылып адамдардың еркін кеңістіктік қозғалыстарының тууы, экономиканың жаһануы салдарынан өмірлік маңызы бар салалардың да осы үдеріске қарқынды еніп кетіп жатқаны, ақпараттардың кедергісіз ағынының көбеюі білім беру бағытының және мақсатының да өзгеруін талап етуде. Экономика салаларын жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білімі бар бәсекеге қабілетті кадрлармен қамтамасыз ету, білім беруді, ғылымды және инновацияларды интеграциялау [1, интернет ресурсы] еліміздегі білім берудің басты мақсаттарының бірі болып табылады. Индустриялық-инновациялық даму мен ел экономикасын бәсекеге қабілетті кадрлармен қамтамасыз етуді ақпараттық-коммуникациялық технологияларды дамытудан ажырату мүмкін емес және де ақпараттық қоғам өкілі болып табылатын әрбір болашақ маман өзінің келешек мамандығында, кәсіби қызметінде ақпараттық-коммуникациялық тұрғыдан белгілі бір құзыреттіліктерге ие болуы тиіс. Адам қызметтерінің дені сандық технологияға негізделіп отыр. Кез келген мекеме, өндіріс орны мен кәсіпорындардағы құжаттар айналымы мен ақпарат айналымдары, өндірістік қызметтер мен іс-әрекеттер тек қана компьютерлік технология негізінде жүргізіледі. Әрбір мекеме, өндіріс орны өздерінің мәліметтер базасын толықтырып, жұмыс және ақпарат алмасуды, технологияны жеделдету үшін түрлі компьютерлік, мультимедиалық бағдарламаларды қолданады. Осы ретте болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық технологияларды игеруі, өзінің қызметтік және іс-әрекеттік мақсатына сай ақпараттарды таңдай білуі, оны өңдеу мен талдап, мақсатты түрде жұмсауы кәсіби маманның өнімді еңбегінің өзегі болып табылады. Бұл жерде міндетті түрде кез келген білім алушы өзінің қызмет саласында қолданылатын компьютерлік бағдарламалар мен ақпарат көздерін игеріп, оларды мақсатты түрде пайдалана білуге үйренуі тиіс. Бүгінгі күнгі өмірдің цифрлық технологияларға көшуі болашақ маманнан ақпараттық сауаттылықты, құзыреттілікті талап етеді. Сондықтан да білім беру мен болашақ маманды дайындаудағы ақпараттық құзыреттілік кілтті құзыреттеліктердің біріне айналып отыр.

Болашақ маманның ақпараттық құзыреттілігі - тұлғаның оқу-танымдық, тұлғалық бағыттағы міндеттерді шешуге арналған тиімді қарым-қатынас жасау мақсатындағы ақпараттарды игеруі. Кез келген сапалы түрде дайындалған ақпараттық-білім беру ортасы білім алушының өзін өзі дамытуына бағытталған құрал болып табылады. Сондықтан да болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігі ұғымын болашақ маманның интерактивті режимдегі кеңес берушілік, ақпараттық-коммуникациялық технологиялық элементтермен кәсіби ортасын жобалау мен оны жабдықтау, ақпараттық-коммуникациялық

технологияларды қолдана отырып кәсіби қызметін ұйымдастыру, нақты кәсіби міндеттерді ақпараттық-коммуникациялық қызметті қолдана отырып шешу, кәсіби ақпараттық ортада үнемі тьюторлық қолдау көрсетуді іске асыру, кәсіби міндеттерді шешу мен кәсіби қызметтерді атқаруда ақпараттарды өз бетінше іздестіру қабілетінің болуы және де кәсіби міндеттерін сапалы орындауға қажетті, кәсіби қызметінде біліктілігін арттырудың, өзін өзі іске асыра білудің маңызды шарты болып табылатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласында өзін өзі дамыта білуге дайындығының болуы деп түсіндіруге болады [2, интернет ресурсы]

Бүгінгі күнгі ақпараттық-коммуникациялық құралдардың кең көлемде адам өмірінің барлық саласына енуі және олардың адамның өміріне және адами қажеттіліктерге сай түрлі бағдарламалармен қамтамасыз етілуі, ол бағдарламалардың кез келген адамның қажетіне сай қолдана алуына бағдарлануы ақпараттық-коммуникациялық құралдарды оқу үдерісінде тиімді пайдаланылып, білім берудің тұлғалық-бағдарлық парадигмасын іске асыруға септігін тигізуде. Сондықтан да ақпараттық-білім беру ортасын жасақтау мен оны мақсатты пайдалануды, бір жағынан, дәстүрлі білім берудің бөлшегі деп қарастырсақ, екінші жағынан, жаңа ақпараттық технологияларды пайдалана отырып білім алушылардың белсенді шығармашылық қызметін дамытуға бағытталған өз бетінше қызмет атқаратын жүйе деп қарастыруға болады [3, интернет ресурсы]. Болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігі қазақстандық білім беру стандарттарында жалпы білімділікке қойылатын талап ретінде заманауи техниканы қолдану дағдысының болуы, кәсіби қызмет саласында ақпараттық технологияларды қолдана білуі деп көрсетілген.

Бүгінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар білім беру мен оқытуда маңызды рөлге ие болып отыр. Компьютерлік технологиялар өзінің мүмкіншіліктеріне сай көптеген техникалық оқыту құралдарының орнына қолданылуда. Ақпараттық-коммуникациялық құралдардың пайда болуы оқыту үдерісін сапалы ұйымдастыруда сан ілгері алға басты деуге болады. Қызметтің әр түрін қамтамасыз ететін қазіргі ақпараттық технологиялар ақпараттық үдерістердің түрлі типтерін бірдей техникалық кешеннің аясындағы компьютерлік технология базасына негіздеп кешенді пайдалануға арналған. Бүгінгі күні ақпараттық технологияның негізгі терминдері мен ұғымдары қалыптасқан және де олар барлық әлеуметтік салада тең қолданылып жүр.

Білімді ақпараттандыру ұғымы білім саласында ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларды қолданудан әлдеқайда кең. Білімді ақпараттандыру ұғымы оның мақсатына жетуді қамтамасыз ететін барлық тәсілдер, әдістер мен амалдар, аспектілерді қоса қарастырады. Білімді ақпараттандыру технологиясына білім беру нысанасындағы ақпараттық ресурстардың жасалу тәсілдері мен сапалық бағалары, ақпараттық және коммуникациялық технологияларды өздерінің кәсіби қызметіне тиімді пайдалануға оқытудың әдістері жатады.

Қазіргі жоғары білім дидактикасында ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың негізгі құралдары перифериялық құрылғылармен жабдықталған дербес компьютерлер болып табылады. Ал компьютердің мүмкіншіліктері оларға орнатылған бағдарламалық қамтамасыз етілуімен анықталады. Болашақ мамандарға өзінің келешектегі қызметіне арналған ақпараттарды игеруі мен ақпараттық-коммуникациялық технологияны меңгеруі үшін жоғары оқу орындарында арнаулы курстар мен пәндер ұсынылады. Болашақ маманның ақпараттық құзыреттілігі мен қатар оның ақпараттық мәдениеті мен этикалық мінез-қылығына аса мән берілуі керек.

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың дамуы бүгінгі күні қашықтықтан оқыту мүмкіндігіне әкелді. Білім алушылар үшін білім алудң альтернативті және оңтайлы жолы ашылып, олар білім алушыға кеңістіктік қоғалыссыз, белгілі бір уақыт аралығында орта, орта арнаулы, жоғары білім, жоғары білімнен кейінгі білім алудың тиімді де үнемді жолы болып табылып отыр. Біздің елімізде «Қашықтықтан оқыту үдерісін ұйымдастырудың ережелеріне» сай қашықтықтан оқыту формасы үш технология арқылы іске асырылады:
– желілік технология (Интернетті пайдаланушы автономды желілік курстар немесе виртуальды кфедралар, университеттер);
– кейс-технология негізінде оқытылатын қашықтықтан оқыту;
– TV-технологиялар негізіндегі қашықтытан оқыту.
Ал қашықтан оқыту үдерісін ұйымдастырудың негізгі шарттары осы ережеге сай былай белгіленген:
– мекемеде білім алушылар үшін дайындалған оқу әдістемелік және оқу әкімшілік ақпараттары берілген парақтары бар Интернет-порталдың болуы керек;
– телекоммуникациялық желіге (Интернетке, спутниктік теледидарға) шыға алатын құрылғылардың болуы тиіс;
– түрлі терминалдардың: мультимедиалық кластар, аудиториялар, электронды оқу залдарымен жабдықталған болуы керек;
– оқу контенттерінің (жеке және/немесе сатып алынған) CD, DVD таспаларындағы оқу контенттерінің болуы керек;
– желілік оқу мультимедиа контенттері (жеке және/немесе сатып алынған) болуы тиіс;
– сәйкес дайындықтан өткен оқытушылық, оқу-көмекші және техникалық қызметкерлер болуы керек;
– өздерінің жеке контенттерін (жергілікті және желілік) жасауға арналған мультимедиалық лабораториялардың болуы қажет;
– желілік тестілеу кешендерінің болуы тиіс;
– оқытуды басқарудың желілік жүйесінің (Learning ManagementSystems - LMS) болуы тиіс;
- оқу контенттерін басқару жүйесі (Learning Content Management Systems - LCMS) болуы керек [4, интернет ресурсы].

Қашықтықтан білім беру мен білім алу міндетті түрде ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілікті талап етеді. Сондықтан да болашақ маманның бойында ақпараттық құзыреттіліктерді қалыптастыру мен дамыту міндетті қызметтердің іске асырылуын талап етеді. Олар:
- ақпараттармен жұмыс істеуге бағытталған қызметке негізделген компьютерлік сауаттылық және түрлі құрылғылармен жұмыс істеуді игеру мақсатындағы техникалық дағдыны игеру;
- ақпаратпен жұмыс істеу тәсілдерін игеру;
- ақпараттарды жүйелеу, талдау, таңдау;
- ақпарттарды қайта құру;
- алған ақпаратқа сыни тұрғыдан қарай білу;
- кең көлемдегі оқу міндеттерін шешуге арналған ақпараттық, телекоммуникациялық технологияларды қолдана білу білігінің болуы.
Ақпараттық құзыреттілік кілтті құзыреттіліктердің бірі болып табылады және де әлеуметтің кәсіптік қызметке қоятын талаптарға сай объективті және субъективті қырлары болады. Маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыретттілігіне қойылатын талаптың субъективті қыры оның объективті қырының маманның жеке қасиеті, кәсіби қызметі, ақпараттық-

коммуникациялық құзыреттілігін жетілдіру мен дамыту уәждемесінде сынатын сәуле болып табылады. Өйткені кез келген жекелеген болашақ маманның өзінің даму мен игеру траекториясына сай жылдамдықтары мен түсініктері, уәждемесі болады. Сондықтан да ақпараттық құзыреттілікті дамытудың түрлі элементтерінің жинақталуына емес әрбір элементтің жекелеген қисынын ескеретін ішкі қисыны болады. Ақпараттық құзыреттіліктерді қалыптастыру мен дамыту төменгі қызметтерден тұрады:
- ақпараттармен жұмыс істеуге бағытталған қызметке негізделген компьютерлік сауаттылық және түрлі құрылғылармен жұмыс істеуді игеру мақсатындағы техникалық дағдыны игеру;
- ақпаратпен жұмыс істеу тәсілдерін игеру;
- ақпараттарды жүйелеу, талдау, таңдау;
- ақпарттарды қайта құру;
- алған ақпаратқа сыни тұрғыдан қарай білу;
-кең көлемдегі оқу міндеттерін шешуге арналған ақпараттық, телекоммуникациялық технологияларды қолдана білу білігінің болуы [5, интернет ресурсы].

Ресейлік педагог-ғалымдар ақпараттық құзыреттіліктің тұлғалық қырына аса мән береді. Өйткені ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілік маманның тұлғалық тұрғыдан өзінің білімі мен тәжірибесін өз бетінше шығармашылық өнім өндіруге, өзін өзі жетілдіріп, мүмкіншіліктерін іске асыра білуге, ақпараттармен тиімді жұмыс істеу әдістерін игеру мен пайдалана білуге қабілетті болуын қамтамасыз етеді. Сондықтан да болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігін ақпараттарды тиімді коммуникация жасауға игеретін, өнімді оқу-танымдық қызмет атқаруға бағытталған құзыреттілік деп тануға болады [6, интернет ресурсы].

Бүгінде болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің тұлғалық, басқарушылық, қызметтік компоненттерін ажыратады. Бұл компоненттердің әрқайсысының дамытылуы болашақ маманның құзыреттілігінің көрінуіне, оның өз қызметінің мәнін, тұлғалық мәнін, кәсіби міндеттерді шешу үдерісіндегі өзін өзі басқаруын, өзін өзі бақылауын, өзіндік бағалауын, рефлексияның мәнін түсінуін қамтамасыз етеді [7, интернет ресурсы].

Сонымен болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігінің педагогикалық мәнін оны тұлғаның оқу-танымдық, тұлғалық бағыттағы міндеттерді шешуге арналған тиімді қарым-қатынас жасау мақсатындағы ақпараттарды игеруі деп, оның интерактивті режимдегі кеңес берушілік, ақпараттық-коммуникациялық технологиялық элементтермен кәсіби ортасын жобалап, оны жабдықтай алу, кәсіби міндеттерін ақпараттық-коммуникациялық технологиядларды пайдалана отырып шеше білу, кәсіби ақпараттық ортада үнемі тьюторлық қолдау көрсетуді іске асыру, кәсіби міндеттерді шешу мен кәсіби қызметтерді атқаруда ақпараттарды өз бетінше іздестіру қабілетінің болуы және де кәсіби міндеттерін сапалы орындауға қажетті, кәсіби қызметінде біліктілігін арттырудың, өзін өзі іске асыра білудің маңызды шарты болып табылатын ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласында өзін өзі дамыта білуге дайындығының болуы деп анықтадық. Мақаламызда аталмыш проблеманың бір ғана қыры көрсетілді. Болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық құзыреттілігі кешенді түрде қарастырылғаны жөн, яғни маман дайындаудағы оқу бағдарламаларының бағытын, мазмұнын, формасын да сипатталып, нақты тәжірибелік нәтижелерді көрсету алдымыздағы шешуін күтіп тұрған өзекті сұрақтар мен міндеттер деп ойлаймыз.

болашақ маманның ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдана отырып кәсіби қызметін ұйымдастыру, нақты кәсіби міндеттерді ақпараттық-коммуникациялық қызметті қолдана отырып шешу деп түсіндіруге болады [2, интернет ресурсы]

Әдебиеттер:

1. Қазақстан республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. -Астана, 2016 // http://adilet.zan.kz/kaz/docs/. 28.04.2017.
2. Кулагина Ю.А. Информационно-коммуникационнаякомпетентность: теоретические аспекты http://cyberleninka.ru/article/n/. 27.04.2017
3. Старостин А. С. Использование информационно-коммуникационных технологий с целью повышения компетенции выпускников вуза // http://cyberleninka.ru/article/n. 27.04.2017.
4. Правила организации учебного процесса по дистанционным образовательным технологиям: утверждены приказом Министра образования и науки Республики Казахстан «29» ноября 2007 года, № 590. http://www.edu.gov.kz/index.php?id=49. 27.04.2017.
5. Тришина С.В., Хуторской А.В. Информационная компетентность специалиста в системе дополнительного профессионального образования // Интернет-журнал «Эйдос». – 2004.
6. Клещенкова Н.Ф. Формирование информационно-коммуникативной компетентности как необходимое условие эффективности профдеятельности. – Ростов на Дону, 2007.
7. Роговая Н.А. Формирование информационно-коммуникативной компетентности как одно из условий эффективности профессиональной деятельности будущего специалиста. http://cyberleninka.ru/article/n/. 28.04.2017.

MARKA DEĞERİNİN BELİRLEYİCİLERİ

DETERMINANTS OF BRAND VALUE

Gülümser PALTA
Gaziantep Üniversitesi, gulumser_palta@hotmail.com

ÖZET

Son yıllarda pazarda aynı ürün grubunda çok fazla sayıda marka bulunmaktadır. Bu durum, rekabeti güç ve çetin kılmaktadır. Bunun sonucu olarakda fiziksel faydalardan çok marka ve değer yaratma gibi soyut kavramların ön plana çıkmasına sebep olmuştur. İşletmeler, markalamayı önemli bir rekabet ve farklılık aracı olarak görmektedirler. Bunun sonucunda ise marka, farklılık oluşturmada önemli bir faktör olmuştur. Çünkü iyi bir marka ürüne değer katan önemli bir unsurdur. Sürekli çoğalan markalar sayesinde tüketiciler ve markalar arasındaki ilişkiler karmaşık bir hal almıştır. Marka değeri de marka ile beraber ön plana çıkmaktadır.Markanın, tüketici üzerindeki etkisi her geçen gün artmaktadır.Bu çalışmada marka ve marka değerinin belirleyicileri ele alınıp bu alanda geçmişten günümüze yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler:Marka,Marka Değeri, Marka Değeri Belirleyicileri

ABSTRACT

In recent years, there are a large number of brands in the same product group on the market. This situation makes competition hard and tough. This has led to abstract concepts such as brand and value creation rather than physical benefits. Businesses regard the branding as an important means of competition and diversity. As a result, the brand became an important factor in making a difference. Because a good brand is an important element that adds value to the product. The relationships between consumers and brands have become complicated due to constantly growing brands. Trademark value also comes to the forefront with the brand. The effect of the brand on the consumer is increasing day by day. In the study, the determinants of brand and brand value are handled and the studies done on this field are investigated.

Key words: Brand, Brand Value, Determinants of Brand Equity

TÜRKİYE İSLAMİ PİYASALARINDA RAMAZAN AYI ETKİSİ

THE EFFECT OF THE MONTH OF RAMADAN IN TURKISH ISLAMIC MARKETS

Doktora Öğrencisi H. Kübra ÖZYURT
Gaziantep Üniversitesi, h.kubracakiroglu@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Erkan ALSU
Gaziantep Üniversitesi, erkanalsu@gmail.com,
Doktora Öğrencisi Ahmet TAŞDEMİR
Gaziantep Üniversitesi, varlik_004@hotmail.com

ÖZET

Etkin piyasa hipotezine göre etkin bir piyasada yeni bir bilginin ortaya çıkmasıyla birlikte menkul kıymet fiyatlarının bu bilgiye göre anında düzeltilmesi ve fiyatların mevcut tüm bilgiyi yansıtması ve bunun sonucunda yatırımcının mevcut bilgileri kullanarak normalin üzerinde getiriler elde edememesi gerekmektedir. Ancak etkin piyasalar hipotezinin ortaya koymuş olduğu bu varsayım ile çelişen bazı ampirik bulgulara rastlanılmıştır. Hipotez ile bağdaşmayan bu bulguları ifade etmek için normalden sapma anlamına gelen ve Türkçe'de de kabul görmüş olan anomali (anomaly) terimi kullanılmaktadır. Literatürde anomaliler konusunda gerçekleştirilmiş bir çok çalışma mevcuttur. Çalışmalar da anomaliler, temel (fundamental) anomaliler, takvimsel (calender) anomaliler, teknik (technical) anomaliler ve diğer anomaliler olmak üzere farklı başlıklar altında incelenmektedir. Bu çalışma kapsamında ise ele alınacak olan anomali türü takvim anomalileridir. Çalışma kapsamında Ramazan ayının Türkiye İslami piyasalar üzerindeki etkisi incelenecektir. Türkiye İslami piyasalarını temsilen BİST tarafından hesaplanan Katılım 30 (KAT30) endeksi, ele alınmış ve bu endekse ait 17 Şubat 2011 ile 30 Aralık 2016 tarihleri arasındaki döneme ilişkin günlük getiriler kullanılmıştır. Çalışma da Ramazan Ayı on günlük dilimlere ayrılarak üç kukla değişken oluşturulmuş ve oluşturulan bu kukla değişkenlerin modeldeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada Çalışma da 3 EGARCH modeli kurulmuştur; birinci modelde kukla değişkenler ortalama denklemine, ikinci modelde varyans denklemine, üçüncü modelde ise ortalama ve varyans denklemine eklenmiştir. Çalışma neticesinde, elde edilen bulguların Türkiye İslami piyasalarında Ramazan ayı etkisinin varlığını işaret ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Etkin Piyasa Hipotezi, Dini Günler Anomalisi, Ramazan Ayı Etkisi, İslami Finans, Katılım 30

ABSTRACT

According to the effective market hypothesis, with the emergence of new information in an effective market, securities prices should be adjusted immediately according to this, and prices should reflect all available information: hence consequently investors should not be able to obtain returns above normal levels using this existing information. However, some empirical findings have been encountered that contradict this assumption where the effective market hypothesis reveals. In order to express these findings which are incompatible with the hypothesis, anomaly term is being used; a term also accepted in Turkish, which means normal deviation. There are many studies about these anomalies in the literature. Anomalies are also examined in studies under different headings such as; fundamental anomalies, calendar anomalies, technical anomalies and other anomalies. The anomaly type that will be covered in this study is the calendar anomalies. Within the scope of the study, the effect of the month of Ramadan on the Turkish Islamic markets will be scrutinized. Participation 30 (KAT30) index, which is calculated by BIST representing the Islamic markets of

Turkey, was taken into account and the daily returns for this index between the dates of 17 February 2011 and 30 December 2016 were used. In this study, three dummy variables were generated by dividing the month of Ramadan into ten days and the effect of these dummy variables on modeling was investigated. In the Study 3 EGARCH model was set up; dummy variables in the first model are added to the mean equation, to the variance equation in the second model, and both the mean and variance equation in the third model. As a result of the study, it was observed that the findings obtained indicated the presence of Ramadan effect in Turkish Islamic markets.

Keywords: Effective Market Hypothesis, Religious Days Anomaly, Effect of the month of Ramadan, Islamic Finance, Participation

DAYANIŞMA VE DAYATMA OLARAK KÜLTÜR

Arş. Gör. Dr. Murat BAHADIR
Erzurum Teknik Üniversitesi, murat.bahadir@erzurum.edu.tr

ÖZET
İnsan kültür tarafından şekillendirilen hem de kültürü şekillendiren bir varlık olarak yaşadığı toplumda hem özne hem de nesne konumundadır. Bunun bir sonucu olarak da kültür, tarih boyunca bir taraftan dayanışma olarak algılanırken diğer taraftan da dayatma olarak algılanmıştır. Antikçağdan günümüze tarihin her döneminde bu bağlamda değerlendirilen kültür, bu iki özelliğinin arasındaki çatışma ve çekişmeler etrafında şekillendirilmiştir. Antikçağda mitoloji kültürü ile felsefe kültürü, ortaçağda din kültürü ile seküler kültür arasında gerçekleşen bu çatışma modern dönemde ise endüstri kültürü ve kitle kültürü olarak devam etmiştir. Özellikle 20. yüzyılda gerçekleşen bu çekişme kültürün bir dayanışma mı yoksa bir dayatma mı olması gerektiği çerçevesinde tartışılmış ve mevcut bu durumu daha iyi ifade edileceği düşünülen yeni kültür tanımları ileri sürülmüştür. Endüstrileşeme ve kentleşmenin etkisi ile yeni bir toplum biçimi olarak ortaya çıkan kitleler bu tartışmanın merkezinde yer almışlardır. Bu bağlamda oluşan bu kitlenin sahip olduğu kitle kültürü, muhafazakar düşünce için alt, avam, yığın anlamında bir aşağılamayı ifade ettiğinden dolayı bu kültür popüler kültür olarak yeniden tanımlanmıştır. Radikaller/sosyalistler için ise bu kitle kültür, endüstri zoraki dayatması olarak görüldüğünden dolayı endüstri kültürü olarak nitelendirmiştir. Kitle kültürü ile muhafazakarların popüler kültür tanımlaması arasında bir ayrım olmadığını iddia eden sosyalistlere göre popüler kültür veya kitle kültürü muhafazakarların iddia ettiği şekilde halkın dayanışması sonucu değil, endüstrinin halka bir dayatması sonucu ortaya çıktığını iddia etmişlerdir. Çünkü kültür her zaman dayatma içermiştir. Modern dünyada popüler kültürü bu bağlamda değerlendirmeyip halka ait olarak görmek, endüstrinin üretmiş olduğu metalar ve sunmuş olduğu imkânların fazlalılığına aldanmaktan başka bir şey değildir. Çalışma bu iki kültür anlayışı çerçevesinde kültürün bir dayatma mı dayanışma mı yoksa her iki süreci de içeren bir olgu mu olduğunu ortaya koyamaya çalışacaktır.
Anahtar Kelimeler: Dayanışma, Dayatma, Kültür, Kültür Endüstrisi, Popüler kültür

KENT KONSEYİLERİNDE HALK KATILIMI VE GÖNÜLLÜLÜK: ADANA KENT KONSEYİ ÖRNEĞİ

PUBLIC PARTICIPATION AND VOLUNTEER IN THE CITY COUNCIL: ADANA CITY COUNCIL SAMPLES

Yrd.Doç.Dr. Osman AĞIR
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, osmanagır@ksu.edu.tr
Dr. Aziz BELLİ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, azizdarende@hotmail.com
Şükrü ARSLAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sukruarslan4747@gmail.com

ÖZET
Günümüz demokrasilerin en temel yapı taşlarından biri olan katılım her ülke ve sistemde farklı anlaşılmakta ve yorumlanmaktadır. Türkiye'deki durumda ise katılımcılık, insanlar tarafından sadece istişari nitelikte düşünce belirtmekle sınırlı bir bakış açısı olarak algılanmaktadır. Çünkü halk sadece genelde değil, kendilerini yönetim açısından ulaşabilir hissettikleri yerelde de karar alma mekanizmalarına katılım göstermekten çekinmektedir. Nitekim yerelde yeni katılım araçlarından biri olarak sunulan kent konseylerinin işlevleri hakkında tereddütler bulunmaktadır ve kent konseyleri karar ve uygulama merciinden ziyade tavsiye makamı olarak görülmektedir. Buda katılım oranlarını düşürmekte ve istenilen katılım yoğunluğunun gerçekleşmemesine sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda ele alacağımız Adana Kent Konseyi Türkiye'nin ilk kent konseylerinin başında gelmektedir. 2001 yılında faaliyetlerine başlayan Adana Kent Konseyi ile ilgili katılım ve gönüllülük açısından ilk dikkat çeken husus tüm toplum kesimlerinin eşit olarak temsil edilemediği ancak dezavantajlı konumda olan kadın ve gençlerin temsiliyet sorunu yaşamadığı görülmüştür. Bu kapsamda araştırmanın amacı; kent konseylerinde halk katılımı ve gönüllülüğü Adana özelinde ortaya koyarak genel bir çerçeve oluşturmak ve temsil imkânı bulamayan toplum kesimlerine ilişkin çözüm önerileri sunmaktır. Bu çalışmada halk katılımı ve gönüllülüğün önemi anlatılıp çerçevesi çizildikten sonra Adana Kent Konseyi özelinde değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmanın teorik çerçevesi oluşturulurken yerli ve yabancı literatürden yararlanılmış; Adana Kent Konseyi'nde halk katılımı ve gönüllülük incelenirken örnek olay yöntemi kullanılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Adana Kent Konseyi, Yerel Yönetişim, Katılım, Gönüllülük.

ABSTRACT
Participation, which is one of the basic blocks of building of modern democracies, is understood and interpreted differently in every country and system. Participation in Turkey is perceived by humans as a viewpoint limited to expressing thoughts in an advisory manner only. Because the people hesitate to participate in decision-making mechanisms, not only in general but also in the local where they feel they can reach from the management side. Indeed, there are hesitations about the functions of the city councils, which are presented as one of the new means of participation in the locality, and the city councils are seen as a means of recommendation from the decision-making authority. This reduces the participation rates and causes the desired intensity of participation to fail. In this context, the Adana City Council is one of the first Turkey's city councils. The first thing that attracted attention in terms of participation and volunteering in the Adana City Council, which started its activities in 2001, has been the lack of representation of women and young people in disadvantaged positions that all segments of society can not be represented equally. In this context,

the purpose of the research; To form a general framework by putting public participation and volunteering in the city councils in the context of Adana and to propose solutions for community members who are unable to represent them. In this study, the importance of public participation and volunteering was explained and evaluated in the context of Adana City Council after being framed. Domestic and foreign literature was utilized while the theoretical framework of the study was established; In Adana City Council, case study was used while public participation and volunteerism were examined.
Keywords: Adana City Council, Local Governance, Participation, Volunteering

İMALAT SEKTÖRÜ DIŞ TİCARET ETKİLEŞİMİ

THE INTERACTION BETWEEN MANUFACTURING SECTOR AND FOREIGN TRADE

Doç. Dr. Taner AKÇACI
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, akcaci@kilis.edu.tr

ÖZET
Türkiye ekonomisinin en önemli iktisadi sorunlarından birisinin cari açık olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sorunun önemli tetikleyicilerinden birisi de üretimdeki ithalata bağımlıktır. İmalat sektörünün teknoloji ve ara malında ithalata bağımlılığı nedeniyle özellikle hızlı büyüme dönemlerinde ithalatta gözlenen artış beraberinde cari açığın finansmanı problemini de getirmektedir. Küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte uluslararası ticaretin önündeki engellerin azalması ve teknolojik yapıdaki hızlı gelişmeler başta gelişmekte olan ülkelerin dış ticaretini etkilemekte ve bu ülkelerin dış girdilere bağımlılığını arttırmaktadır. İmalat sanayi üretimi alt sektörler itibariyle incelendiğinde dış girdi sağlayan alt sektörler yüksek üretim artışları sağlarken, yerli girdi kullanımının ağırlıklı olduğu alt sektörlerinde durgunluk gözlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, imalat sektörünün ithalat ve ihracata bağımlılığını test etmektir. Değişkenler arasındaki nedensellik ilişkisi, Toda ve Yamamoto (1995) tarafından geliştirilen nedensellik analizi ve Hacker-Hatemi-J (2006) yöntemine dayalı bootstarp metodu ile test edilmiştir. Yapılan analizde, ithalat ile imalat sanayi üretim endeksi arasında çift yönlü ve ihracattan imalat sanayi üretim endeksine doğru tek yönlü Granger tipi nedensellik tespit edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: İmalat Sektörü, Dış ticaret, Nedensellik.

ABSTRACT
It is known that one of the most important economic problems of the Turkish economy is the current account deficit. One of the important triggers of this problem is import dependency in production. Due to the dependence of the manufacturing sector on imports of technology and intermediate goods, the increase in imports, especially during periods of rapid growth, brings with it the problem of financing the current account. Rapid developments in the technological structure affect the foreign trade of the developing countries in the first place and increase the dependency of these countries on external inflows. The purpose of this study is to test the dependence of the manufacturing sector on imports and exports. The causality relationship between variables was tested by causality analysis developed by Toda and Yamamoto (1995) and bootstrap method based on Hacker-Hatemi-J (2006) method. According to results of causality tests, there is bidirectional Granger causality between imports and manufacturing industry production index and one-way causality exports to manufacturing industry production indeks. Key words: Manufacturing Sector, Foreign Trade, Causality
Keywords: Logistics, Sectorial Analyse, Growth

FİRMA DEĞERİNE ETKİ EDEN MAKROEKONOMİK FAKTÖRLERİN TESPİT EDİLMESİ: MALİ SEKTÖR ÜZERİNE PANEL VERİ ANALİZİ

Arş. Gör. Emre Esat TOPALOĞLU
Mersin Üniversitesi, emresatopal@hotmail.com
Öğr. Gör. Özlem KARAKOZAK
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, ozkara86@gmail.com

ÖZET
Çalışmada, makroekonomik faktörlerde gerçekleşen değişimlerin firma değerine olan etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 2003-2015 yılları arasında mali sektörde sürekli olarak faaliyet gösteren 25 firma çalışma kapsamında incelenmiştir. Makroekonomik faktörler; gayri safi yurtiçi hâsıla, döviz kuru (Türk Lirası/ABD Doları), faiz oranı (gecelik gerçekleşen basit faiz oranının ağırlıklı ortalaması), enflasyon oranı (yurtiçi fiyat endeksi), altın fiyatı (1 Ons Altın Londra Satış Fiyatı), Borsa İstanbul 100 Endeks getiri, uluslararası portföy yatırımları ve para arzı olarak belirlenmiştir. Firma değerine etki eden makroekonomik faktörleri tespit edebilmek için panel veri analizinden yararlanılmıştır. Analiz sonucunda, enflasyon oranında ve uluslararası porföy yatırımlarında gerçekleşen değişimler ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve negatif ilişkinin varlığı ortaya çıkarılırken; faiz oranında ve gayri safi yurt içi hâsılada meydana gelen değişimler ile firma değeri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif ilişki ortaya çıkarılmıştır. Diğer taraftan altın fiyatlarında, BIST 100 endeks getirisinde, döviz kurunda ve para arzında gerçekleşen değişimler ile firma değeri arasında istatistiksel olarak anlamlı herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.
Anahtar Kelimeler: Piyasa Değeri, Makroekonomik Faktörler, Panel Veri Analizi, Mali Sektör.

TÜRKİYE İLE KAZAKİSTAN ARASINDAKİ EKONOMİK İLİŞKİLER
ECONOMIC RELATIONS BETWEEN TURKEY AND KAZAKHSTAN

Prof.Dr. Ali ACARAVCI
Mustafa Kemal Üniversitesi, acaravci@mku.edu.tr
Öğr. Gör. Tunay BOSTAN GÖKTÜRK
Mustafa Kemal Üniversitesi, tbostan@mku.edu.tr

ÖZET

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlıklarını kazanmaya başlayan, kapalı ve sosyalist bir ekonomik sistemden çıkan Türki Cumhuriyetler dış dünyadan kendilerine modeller ve ortaklar aramaya başlamışlardır. Türkiye'nin bölgeyle tarihsel ve kültürel pek çok açıdan ortak özelliklerinin olması ilk akla gelen ülke olmasına neden olmuştur. Yeni bağımsız Türk Cumhuriyetleri ekonomik ve stratejik potansiyelleriyle birlikte Türk dış politikası için de önemli bir yere sahip olmuştur. Sadece Türkiye açısından değil, Türk Cumhuriyetleri açısından da ülke ilişkilerindeki gelişmeler son derece önemlidir. 2000 yılından itibaren Komşu ve Çevre Ülkelerle Ticari ve Ekonomik ilişkileri Geliştirme Stratejisi ortaya konmuştur. Türkiye ile Kazakistan arasında ekonomik ve siyasi ilişkiler Kazakistan'ın Ekim 1990 tarihinde egemenliğini ilan etmesiyle kurulmaya başlamıştır. Asya-Avrupa alanının topraklarının dörtte birine sahip olan Kazakistan, ekonomik olarak bölgenin üçte ikisinde etkili olmaktadır. Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olduğu için, enerji ihtiyacı giderek artmaktadır. İhtiyacını karşılayabilmek için ülke sınırları içerisinde çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da, büyük bir kısmını dışarıdan karşılamaktadır. Kazakistan bütün dünya petrol rezervlerinin %3,3 ve doğal gazların %1 sahiptir. Bu durumda Türkiye'den, daha sıkı ticari ilişkiler kurmasını sağlayacak politikalar üretmesi beklenmektedir. Bu çalışmada Kazakistan ile Türkiye arasındaki ticari-ekonomik ilişkilerin analizini yaparak, 1992-2016 döneminde Türkiye ile Kazakistan Cumhuriyeti arasında yapılan dış ticaret ilişkisi gerçekleştirilen politikalar ve ekonomik etkileri incelenmektedir. Ayrıca iki ülkenin karşılaştıkları temel sorunları tespit etmeyi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Türki Cumhuriyetler, İhracat kalemleri, İthalât kalemleri

ABSTRACT

The Turkic Republics, starting from a closed and socialist economic system, which began to gain their independence with the disintegration of the Soviet Union, started to seek out models and partners from the outside world. The fact that Turkey has historically and culturally many common features in the region has caused it to be the first country to come to mind. The new independent Turkic Republics, along with their economic and strategic potentials, have also had an important place in Turkish foreign policy. Developments in country relations are of great importance not only for Turkey but also for Turkic Republics. Since 2000, the Strategy for Developing Commercial and Economic Relations with Neighboring and Environmental Countries has been put forward. The economic and political relations between Turkey and Kazakhstan began to be established when Kazakhstan declared its sovereignty in October 1990. Kazakhstan, which has one-fourth of the territory of the Asia-Europe area, is economically effective in two thirds of the region. Since Turkey is a developing country, the need for energy is increasing. Although various studies have been carried out within the borders of the country in order to meet the need, most of them meet from outside. Kazakhstan possesses 3.3% of all world oil reserves and 1% of natural gas reserves. In this case, Turkey is expected to produce policies that will enable them to establish tighter trade relations. This study analyzes the trade-economic relations between Kazakhstan and Turkey and

examines the policies and economic effects of foreign trade relations between Turkey and Kazakhstan during 1992-2016 period. It is also intended to identify the key issues that the two countries face.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Turkic Republics, Export items, Import item

TARIMSAL YATIRIMLARIN FİNANSMANI: TÜRKİYE İÇİN BİR İNCELEME

FINANCING OF AGRICULTURAL INVESTMENTS: AN INVESTIGATION FOR TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Tuncay Turan TURABOĞLU
Mersin Üniversitesi, ttturaboglu@gmail.com
Kerim KUTLUAY
Doktora Öğrencisi, Mersin Üniversitesi, kerimkutluay@gmail.com

ÖZET

Çok yakın bir geçmişe dek tarımsal ürün istihsali açısından kendi kendine yeterli az sayıdaki ülkeden biri olan Türkiye, günümüzde, özellikle bazı ürünler temelinde ithalat yapar hale gelmiştir. Ancak gerek iç tüketimi karşılamak yoluyla gıda ürünlerinin enflasyon üzerindeki baskısını azaltmak ve gerekse de tarımsal sanayi ürünleri dahil tarımsal ürün ihracatını artırarak sürdürmek için bu durumun değişmesi gerektiği açıktır. Bu ise her biri ayrı bir yatırım projesi olarak ele alınabilecek tarımsal üretime dönük yatırımların artmasını ve bu amaca yönelik çabaların desteklenmesini elzem kılmaktadır. Taşıdığı önem ve potansiyele binaen bu çalışmada, tarımsal üretim açısından mevcut yatırım ortamının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla; öncelikle tarım, tarımsal faaliyetler, tarımsal işletmeler tanımlanarak tarımsal destek araçları anlatılmış ve çalışmanın son bölümünde bir sera yatırımı konu edilerek, beş farklı destek alternatifi üzerinden bir analiz yapılmıştır. Sonuç olarak; destek mekanizmalarının aynı amaca hizmet etmekle birlikte çoğu kez karşılaştırma yapılmasına olanak tanımayacak biçimde farklılıklar içerdiği, değişken faiz oranı uygulaması ve dosya masraflarının belirsizliği arttırdığı görülmüştür. Tarımsal girişimci açısından dezavantaj yaratan bu durumun artadan kaldırılması için bir tarımsal kredi üst kurumunun kurulmasını faydalı olacağı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarım, tarımsal yatırım, finansman.

ABSTRACT

Turkey, which is one of the few self-sufficient countries in terms of agricultural product harvest to a very recent time, nowadays has been able to import on the basis of some products. However, it is clear that this situation must be changed in order to reduce the pressure on inflation of food products by meeting domestic consumption, and to increase the export of agricultural products including agricultural industrial products. This, in turn, makes it essential for agricultural production-oriented investments, each of which can be considered as a separate investment project, to be supported by efforts towards this endeavor. In this study, which carries importance and potential, it is aimed to evaluate the current investment environment in terms of agricultural production. For this purpose; agricultural support tools were described by defining agriculture, agricultural activities, agricultural enterprises and a greenhouse investment has been analyzed on five different support alternatives. As a result; Support mechanisms have served the same purpose, but often have variations that do not allow comparison, variable interest rate application and file costs have increased uncertainty. It would be beneficial to establish an agricultural credit institution in order to eliminate this disadvantage in terms of agricultural entrepreneur.

Keywords: Agriculture, agricultural investment, financing.

SİYASAL KÜLTÜRÜN POLİTİK SÜREÇLERE YANSIMASI: BİR SİYASAL LİDER ÖRNEĞİ

POLITICAL CULTURE'S REFLECTING TO POLITICAL PROCESSES: AN EXAMPLE OF A POLITICAL LEADER

Arş. Gör. Oğuz GÖKSU
Gaziantep Üniversitesi, oguzgoxsu@gmail.com
Doç. Dr. Fuat USTAKARA
Gaziantep Üniversitesi, fuatustakara@gmail.com

ÖZET
Siyasal kültürü, bir toplumun ekonomik koşulları, toplumsal kültürün farklı aşamaları ve siyasal sistemde aktif rol oynayan siyasi kadroların dünya görüşleri ve fikirleri önemli oranda belirlemektedir. Siyasal kültür, toplumun alışkanlıklarından beslenirken ülkeyi yöneten siyasal liderlerin kararları ve uygulamaları da siyasal kültürü dizayn etmektedir. Bu çalışmanın kalkış noktası, 'Liderler politik süreçlerde siyasal mesajlarını kültürel unsurlarla çevreleyerek vermektedir' önermesidir. Çalışma, 2014 Yerel Seçimlerinde AK Parti Genel Başkanı ve dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın seçim kampanyası sürecinde hangi kültürel unsurlardan yararlandığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 2014 Yerel Seçimleri ile sınırlandırılmış ve bir siyasal figür olarak Erdoğan lider örneği olarak alınmıştır. Siyasal kültürün, politik süreçlere yansıması gazete ilanları, siyasal reklamlar, miting konuşmaları, seçim şarkıları ve seçim beyannamesi çerçevesinde incelenecektir. 2014 Yerel Seçimleri, son yapılan yerel seçimler olması ve liderlerin daha fazla bölgesel mesajlara yönelmeleri sebebiyle tercih edilmiştir. Yakın tarihin karizmatik lider özelliğiyle en dikkat çeken, en fazla siyasal söylem ve eylem geliştiren siyasal aktörü olması sebebiyle lider örneği olarak Erdoğan seçilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Siyasal Kültür, Siyasal Lider, 2014 Yerel Seçimleri, Politik Süreçler, Recep Tayyip Erdoğan.

ABSTRACT
Political culture is determined by the economic conditions of a society, the different stages of social cultures and the political views of political staff who play an active roles in the political system considerably. While political culture is formed by the habits of the society, the decisions and practices of the political leaders who manage the country design the political culture. The origin of this work is that 'Leaders give political messages in political processes by surrounding them with cultural elements'. The study aims to identify which cultural elements the Chairman of the AK Party and that period of Prime Minister Recep Tayyip Erdogan used during the election campaign in 2014 Local Election._The search is limited to 2014 Local Elections and it takes Erdogan as a political figüre. The political culture will be reflected in the political process in the context of newspaper advertisements, political advertisements, public meeting speeches, election songs and election declaration. The 2014 Local Election is chosen because it is the last local election and the leaders turn to more regional messages in the election process. Erdogan is chosen as the leader case because he is the political actor who develops the most political discourse and action with his charismatic leader feature.
Keywords: Political Culture, Political Leader, 2014 Local Election, Political Processes, Recep Tayyip Erdogan.

FOURIER FONKSİYONUNA DAYALI YENİ BİR EŞBÜTÜNLEŞME TESTİ

Doç. Dr. Veli YILANCI
Sakarya Üniversitesi, yilanci@sakarya.edu.tr ; veliyilanci@gmail.com

ÖZET
Perron (1989) çalışmasında yapısal değişimlerin birim kök testlerinin sonuçları üzerinde etkili olduğunu göstermiştir. Veri yaratma sürecinde yapısal değişme olması halinde bunu dikkate almayan birim kök testleri, gerçekte seri durağan olsa bile serinin birim köklü olduğunu göstermektedir. Gregory ve Hansen (1996) ise yapısal değişimlerin eşbütünleşme üzerinde etkili olduğunu gösterip, yapısal değişimleri dikkate alan yeni bir eşbütünleşme testini literatüre kazandırmışlardır. Bu çalışma ile literatüre, uzun dönem ilişkisinde formu, konumu ve sayısı önsel olarak bilinmeyen yapısal değişimleri dikkate alan Engle-Granger eşbütünleşme testine dayanan yeni bir eşbütünleşme testi kazandırılacaktır. Testin ilk aşamasında en küçük kareler eşitliğine frekans sayısı minimum kalıntı kareler ile belirlenen fourier fonksiyonları eklenmekte, ikinci aşamasında ise eşitlikten elde edilen kalıntılara genişletilmiş Dickey-Fuller testi uygulanmaktadır. Çalışmada, geliştirilen Fourier eşbütünleşme testinin kritik değerleri, güç ve boyut özelikleri sunulacak, çalışma bir ampirik uygulama ile sonuçlandırılacaktır.
Anahtar Kelimler: eşbütünleşme testi, yapısal değişim, fourier fonksiyonu

İHVÂN-I SAFÂ RİSALELERİNDE PEYGAMBER ve FİLOZOFA VERİLEN DEĞER

Mehmet KARAKUŞ
Öğr. Gör. Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, mehmetkus@kilis.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada insanın kurtuluşunun din ve felsefenin birlikteliğiyle gerçekleşeceğine inanan ve bu uğurda çaba sarfeden İhvân-ı Safâ düşüncesinde insanlığın mutluluğu için yol gösterici konumda bulunan peygamber ile filozofa verilen değeri tartışacağız. İhvân-ı Safâ düşüncesinde insan, Allah tarafından en güzel surette yaratılmış bir varlık olup, en üstün ve en aşağı nefisleri kabule yatkın bir şekilde donatılmıştır. İnsanî nefsin kabul ettiği yüksek dereceler; felsefî bilgiye eriştiği derece olan melekî derece ile nebevî dereceye eriştiği kutsî derecedir. Bu kutsî derece sayesinde de insan, nefsi itibariyle ulaştığı en yüksek mertebe olan vahyi kabul eder. Bu anlamda İhvân-ı Safâ düşüncesinde en üstün makam Peygamberlik makamı olmaktadır. Bu makam, felsefe yapmanın mümkün olmadığı bir yerdir. Felsefe ise peygamberlikten sonra beşeri sanatların en değerlisidir. Aslında İhvân-ı Safâ'ya göre peygamber ile filozof her ikisi de dünyayı yerme ve ahiret hayatına yöneltme, insan nefsini güzelleştirme ve ıslah etme, oluş ve bozuluş alemi olan cehennemden kurtarma ve onu cennete iletme noktasında aynı görevi yerine getirmektedirler. Bununla birlikte İhvân-ı Safâ anlayışında filozof; dünyalık bilginin, peygamber ise hem dünyalık ve hem de ahirete ait ebedi hayattaki bilginin kaynağı olarak görüldüğünden her birisine verilen gerçek değer de hitap ettikleri dünya nisbetinde olmaktadır. Peygamberi, gönüllerin doktoru; filozofu ise bedenlerin doktoru olarak gören İhvân, ruhu asıl; bedeni ise ruhun bir aleti görmesi yönüyle de peygamberi daha üstün bir konumda değerlendirmektedir. Yine İhvân-ı Safâ, filozofların mantıkî kıyaslar ve felsefî eğitim yoluyla bilgiye ulaşmalarından hareketle elde ettikleri bilgi bakımından farklı görüşlere ulaşmaları ve aynı görüş üzerinde birleşememeleri nedeniyle eleştirirken Peygamberleri ise getirdikleri bilgileri şüphe edilmeyecek bir yolla meleklerden almaları ve bu hakikatleri insanlara aktarmaları sebebiyle filozoflardan üstün görür. Anahtar **Kelimeler:** İhvân-ı Safâ, Peygamber, Filozof.

ARAZİ TOPLULAŞTIRMASININ SOSYAL VE EKONOMİK YÖNÜ

SOCIAL AND ECONOMIC AFFECT OF LAND CONSOLIDATION

Doç. Dr. Sinan GERÇEK
Erciyes Üniversitesi, sgercek@erciyes.edu.tr
Arş. Gör. Hasan Ali İRİK
Erciyes Üniversitesi, haliirik@gmail.com
Arş. Gör. İhsan Serkan VAROL
Erciyes Üniversitesi, svarol@erciyes.edu.tr
Arş. Gör. Necati ÇETİN
Erciyes Üniversitesi, necaticetin@erciyes.edu.tr

ÖZET

Arazi toplulaştırması tarımsal arazilerin dağınık yapısını çözmek amacı ile ilk olarak Avrupa'da 19 yüzyılda başlayan bir tarımsal reform hareketidir. Ülkemizde ise 1960'lı yıllarda uygulanmaya başlamıştır. Arazi toplulaştırması, dar anlamda, bir işletmeye ait farklı yerlerdeki arazileri bir araya getirmek, geniş anlamda ise toplulaştırma yapılan alana yol, sulama ve drenaj şebekesi, arazi tesviyesi, tarımsal üretimi arttırmaya yarayacak diğer etmenleri de tatbik etmektir. Arazi toplulaştırması ile beraber bitki verimi ve kalitesi artmakta, işgücünde etkinlik fazlalaşmakta, işlenen tarım arazi miktarı artmakta, üretim için yapılan girdiler azalmakta, sosyal barış ve refah seviyesinde yükselişler olmaktadır. Bütün bunların sonucunda tarım sektöründe yaşayan nüfus yaşadığı yerde mutlu bir şekilde tarımsal faaliyetlerini arttırmakta, şehre düzensiz göçün önüne geçilmekte ve ülke ekonomisine katkı yapmaya artan bir şekilde devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arazi toplulaştırması, sulama, ekonomi ve sosyal barış

ABSTRACT

Land consolidation is an agrarian reform movement that began in Europe for the first time in 19 centuries with the aim of resolving the disorganized structure of agricultural land. In our country, it started to be applied in the 1960s. Land consolidation is, in the narrow sense, to bring together sites in different locations of an operation, in the broad sense to apply to the area where consolidation is made roads, irrigation and drainage networks, land reclamation, other factors that will help to increase agricultural production. Along with the land consolidation, the yield and quality of the plant increases, the efficiency increases in the labor force, the amount of agricultural land being processed increases, the inputs for production decrease, and the social peace and prosperity levels rise. As a result, the population living in the agriculture sector happily increases their agricultural activities wherever they live, the irregular migration of the city is prevented, and it continues to contribute to the country's economy in an increasing manner.

Keywords: Land consolidation, irrigation, economy and social peace

AFİŞ TASARIMLARINDA ANLAMLAŞTIRMA EĞİLİMİ VE ERWİN PANOFSKY ELEŞTİRİSİ ÜZERİNE BİR ANALİZ

Yrd. Doç. Dr. Yaşar USLU
Dumlupınar Üniversitesi, ressam43@hotmail.com

ÖZET

Tasarı iç dünyanın dışa somut olarak yansımasıdır. Maddeye bürünen tasarım bir ürün olarak karşımıza çıkar. Grafik tasarım ürünü olan afişler; olayları, konuları anında karşı tarafa ulaştıran grafik ürünler bütünüdür. Tasarımcının belli fikirlerinden oluşan yüzey düzenlemeleri, o anki durum içinde duyguların dışa vurumu ile ortaya çıkar. Tasarımcının kendi kişiliğini yansıtmasının yanı sıra o dönemin özelliklerini de ortaya koymaktadır. Tasarımı anlamak için tasarımın temel bileşenlerini nitelik ve niceliklerine göre ayırt edebilmek, tanımlamak, dahası çözümlemek gerekir. Tasarım alanında yaşanan değerler karmaşası, tasarım eleştirisinin doğru yapılabilmesi tasarımın diğer alanlar ile olan ilişkisini de bilmek gerekir. Tasarım eleştirisini yapabilmek için diğer disiplinleri de incelemek gerekmektedir. Arkeoloji, sanat tarihi, mitoloji, estetik, sanat eleştiri, gibi alanlarda okumalar yapılmalıdır. Bu araştırma ile Tasarımın temel bileşenlerine kısaca değinilirken tasarım eleştirisinin nasıl yapılması gerektiği anlatılmıştır. Araştırmanın alan yazında sanat eleştirisi yapacak olan araştırmacılara anahtar ve yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Grafik Tasarım, Tasarım Analizi, Anlamlaştırma

ABSTRACT

The bill is a concrete reflection of the inner world. The design of the product comes out as a product. Graphic design product banners; Events, and graphic products that deliver them instantly to the other side. The surface arrangements of certain ideas of the designer emerge from the outward appearance of emotions within the present situation. In addition to reflecting the designer's own personality, it also reveals the characteristics of that period. In order to understand the design, it is necessary to distinguish, define and further analyze the basic components of design according to their qualities and quantities. It is also necessary to know the relation of design to other fields in order that design criticism can be done correctly. In order to be able to criticize design, it is necessary to examine other disciplines. Archeology, art history, mythology, aesthetics, art criticism, etc. should be read in areas such as. This research briefly describes the basic components of Design, and how design criticism should be done. It is thought that the researcher will be a key and a guide to the researcher who will make art criticism in the field.

Keywords: Graphic Design, Design Analysis, Meaning

AK PARTİ İKTİDARINDA TÜRKİYE EKONOMİSİ: 2002-2016 DÖNEMİ

THE ECONOMY OF TURKEY DURING THE RULE OF JUSTICE AND DEVELOPMENT PARTY: 2002-2016 PERIOD

Doç. Dr. Sadettin PAKSOY
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, sadettinpaksoy64@gmail.com
Hüseyin ÇAM
Uzman Kilis 7 Aralık Üniversitesi, huseyin4638@gmail.com

ÖZET

Türkiye, 1946'da çok partili hayata geçtikten sonra, önce 1950-1960 arasında Demokrat Parti, 1983-1991 arasında ANAP, 3 Kasım 2002'den günümüze kadar da AK PARTİ iktidarı tarafında tek parti ile yönetilmiştir. Türkiye, 16 Nisan 2017 tarihinde parlamenter sistemden cumhurbaşkanlığı sistemine geçmek için referanduma gitmiş ve sandıktan "evet oyları" %50'nin üstünde çıkmıştır. Artık Türkiye, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi ile yönetilecek ve bir daha koalisyonlara mahkûm olmayacaktır. Bilindiği gibi, bir ülkede siyasi istikrar ekonomik istikrarı da beraberinde getirmektedir. Ekonomik istikrar da sosyal barışa ve refaha yol açmaktadır. Bu çalışma ile Ak Parti iktidarı dönemi, makroekonomik göstergelerle (Mili Gelir, Enflasyon, İşsizlik, dış ticaret, bütçe vb.) değerlendirilecektir. Çalışmanın verilerini, konu ile ilgili yapılmış/yazılmış bilimsel araştırmalar, resmi kurumların istatistikleri ve raporları oluşturmaktadır. İkincil kaynaklardan elde edilen bu veriler değerlendirilerek ve Ak Parti dönemini Türkiye Ekonomisi analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Ekonomisi, Ekonomik Analiz, Ak Parti iktidarı.

ABSTRACT

After Turkey passed to multi-party regime in 1946, it was ruled by single-party regimes such as Democrat Party between 1950 and 1960, Motherland Party between 1983 and 1991, and Justice and Development Party from 3 November 2002 till today. Turkey held a referendum on 16 April 2017 in order to abolish the existing parliamentary system and replace it with the presidential system, and "yes votes" emerged above 50%. Turkey will now be governed by the Presidential government system and will not be subjected to the coalitions anymore. As known, political stability in a country brings economic stability. Economic stability also leads to social peace and welfare. With this study, the period of AK Party will be evaluated with macroeconomic indicators (National Income, Inflation, Unemployment, foreign trade, budget etc.). Scientific researches on the subject, statistics and reports of official institutions constitutes the data of this study. These data obtained from secondary sources will be evaluated and the Turkish economy will be analyzed during the AK Party period.

Keywords: Turkish Economy, Economic Analysis, AK Party government

THE EFFECT OF EXCHANGE RATES ON ECONOMIC GROWTH: A CASE STUDY ON ALGERIA

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN
Gaziantep Üniversitesi İİBF, arslan@gantep.edu.tr
Doç. Dr. Selahattin KAYNAK
Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF,selahattin.kaynak@omu.edu.tr
Natheer YASEEN ALİ
Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, natheeryaseen90@gmail.com

ABSTRACT

The exchange rate, economic growth and broad money, as well as the export is the most important economic variables that determine the country's economic volume. Exchange rate policy contributes to the development of the national economy. Algeria, like other countries of the world policy of the dinar, has witnessed many amendments exchange rate in the recent period, that's the formulation of the problem of dealing with how the dinar exchange rate policy affects on economic growth. Aims of this study is to examine the relationship between the exchange rate, export, broad money and economic growth in Algeria for the periods from 1996 to 2014. It is used Johansen cointegration methods to determine the effects of the exchange rate, broad money and export on economic growth. As a result of analysis, the exchange rate and export have positive effects on economic growth. On the other hand, broad money has a negative effect on economic growth.

Keywords: Exchange Rate, Economic Growth, Algeria

TEOS ANTİK KENTİ VE LEUKİPPOS: ATOM TEORİSİ

TEOS ANCIENT CITY AND LEUKIPPOS: THEORY OF ATOMISM

Doç. Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz Üniversitesi, sevcanyildiz@gmail.com
Seden TURAMBERK ÖZERDEN
Uzman, Akdeniz Üniversitesi, T_seden@hotmail.com

ÖZET

Teos Boiotia'daki Orkhomenos'tan gelen Minyas halkı tarafından kurulmuştur. Teos antik kenti, Ionia kentlerinin en zenginlerinden, en güçlülerinden biri olmasına rağmen Batı Anadolu bölgesinin genel özelliklerini taşımaktadır. Kentin zenginleşmesi kuruluşunun ilk zamanlarında başlamış, denizaşırı ülkelere kolonistler gönderilmiştir. Bu kolonilerle ilgili pek fazla bilgi yoktur. Alışılan şehir planı dışında bir şehir planı kullanmışlardır. Panionion Birliği'nin bir üyesi olan ve iyi bir coğrafi konumda bulunan Teos edebiyat ve felsefe alanında ilerlemiş ve değerli isimler yetiştirmiştir. Örneğin; Anakreon Teos'lu olup Aiollerin Melos türü lyrik şiirini Ionia'ya sokan ozandır. Protogoras, Demokritos ve Leukippos Teos'lu filozoflardır. Leukippos, Protogoras ve Demokritos'un hocasıdır. Düşünce ve eserleri birbirinden ayrılmayan Leukippos ve Demokritos'un öğretileri, günümüzde atom kuramı olarak anılmakta ve felsefe tarihi açısından büyük bir önem taşımaktadır. Leukippos, Yunan dünyasında ilk kez atom ve boşluk kuramını ortaya atan ve nedensellik ilkesini formüle eden filozoftur. Yunanistan'da birlik ile çokluk arasındaki ilişkinin neden meydana geldiği ve neyin gerçekten var olduğu sorunu üzerine yoğunlaşmış olan Atomcu Okul'u kurmuştur. Bu çalışmada Teos antik kentinin tarihsel süreçleri anlatılmış olup Teos'un yetiştirdiği ve felsefe alanında önemli bir filozof olan, Leukippos'un hayatına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Teos, Leukippos, Atom Teorisi.

ABSTRACT

Teos was founded by the people of Minyas from Orkhomenos in Boiotia. Although the ancient city of Teos is one of the richest and most powerful of the Ionia cities, it still carries the general characteristics of the Western Anatolian region. The enrichment of the city began in the early days of the foundation, colonists sent overseas countries. There is not much information about these columns. They used a city plan other than the usual city plan. Teos, who is a member of the Panion Union and has a good geographical position, has developed advanced and valuable names in the field of literature and philosophy. For example; The anakreon is Teos, and the Aioller is the one who put the Melodian lyric poetry into Ionia. Protogoras, Democritus and Leukippos Teos philosophers. He is a teacher of Leukippos, Protogoras and Demokritos. The teachings of Leukippos and Demokritos, whose ideas and works are not separated from each other, are now referred to as atomic theory and are of great importance in terms of philosophical history. Leukippos is the first philosopher who invented the atomic and space theory in the Greek world and formulated the principle of causality. He established the Atomcu School in Greece, which focuses on the question of why the relationship between unity and multiplicity has come to fruition and what really exists. In the study, the historical process of the ancient city of Teos was told and the life of Leukippos, an important philosopher of the field of philosophy.

Keywords: Teos, Leukippos, Theory of Atomism.

AİLE KONUTU ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

THE CONSIDIRATIONS ON FAMILY HOME

Yrd. Doç. Dr. Mehmet ESKİ
Hasan Kalyoncu Üniversitesi, mehmeteski@hotmail.com
Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÜNLÜTEPE
Sakarya Üniversitesi, munlutepe@sakarya.edu.tr

ÖZET

Aile konutu, sürekli nitelikte aile yaşamının merkezi haline getirilmiş yerdir. Aile konutunun ortaya çıkabilmesi için kullanıma ilişkin bir şahsi hakkın veya ayni hakkın bulunması gerekir. Aile konutu, kural olarak tek bir yerdir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 194 hükmünde aile konutunu düzenleme altına alınır. Buna göre, eşlerden biri, diğer eşin açık rızası ile aile konutunun devredebilir veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlandırabilir. Aile konutu, tapu kütüğüne şerhedilebilir. TMK m. 194'e karşılık gelen, İsviçre Medeni Kanunu (ZGB) m. 169'da ise şerhe yer verilmemiştir. Yargıtay ve hakim öğreti TMK m. 194 ile bir tasarruf yetkisi kısıtlaması öngörüldüğünü kabul eder. Hükümde belirlenen şerh ise bir tasarruf yetkisi kısıtlaması şerhidir ve bu şerh, kurucu değil; açıklayıcı etkiye sahiptir. Tasarruf yetkisi sınırlaması, şerhin tapu kütüğüne işlenmesinden önce mevcuttur. Diğer eşin açık rızası olmaksızın aile konutuna ilişkin mülkiyet hakkının devri ya da sınırlı ayni hak kurulması yolsuz tescile kaynaklık eder. Bu durumda, TMK m. 1023 (ZGB Art. 973), adına tescil yapılan iyiniyetli kişiye koruma sağlamaz. Ancak Yargıtay, 2006 yılında verdiği kararı ile şerhin, iyiniyetini kaldırmak fonsiyonunu üstlendiğini; şerhin mevcut olmaması halinde, adına tescil yapılan kişinin iyiniyetli olmadığı ispat edilemez ise TMK m. 1023'e dayalı olarak hakkı kazanacağını kabul etmiştir. Takip eden yıllarda oluşturulan içtihatlar da belirtilen karar yönünde olmuştur. 2015 yılında verilmeye başlayan kararlarda ise Yargıtay, tapuda aile konutu şerhi bulunmaması halinde, diğer eşin açık rızasının mevcut olmamasına dayalı olarak hakkın kazanılmadığı yönünde karar vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile hukuku, aile konutu, aile konutu şerhi, tasarruf yetkisi kısıtlaması.

ABSTRACT

Family home is location where has been resolved consistently centre of family life. There must be a personal right or a right in rem which is related to usage, in order to emerge family home. As a rule, the family home is one location. Family home is regulated by Turkish Civil Code No. 4721 (TCC) Art. 194. According to this act of law a spouse may alienate the family home or limit the rights in respect of the family home only with the express consent of the other. Family home may be entered under priority notice in the land register. In Swiss Civil Code (ZGB) Art. 169 which is corresponding to TCC Art. 194 has'nt been given a place to priority notice of family home. Supreme Court and dominant doctrine accept that there is a restriction on powers of disposal in TCC Art. 194. Priority notice which is determined in TCC Art. 194 is a priority notice of restriction on powers of disposal and this priority notice hasn't got a constitutive effect; but it has a disclosure effect. Restriction on powers of disposition exists before entered under priority notice in the land register. Alienate of family home or establish limited rights in rem on family home without spouse's express consent causes unwarranted entry. In this stuation, TCC Art. 1023 (ZGB Art. 973) doesn't provide protection for the person who is relying in good faith on an entry in the land register. However Supreme Court in a judgement which is ruled in 2006 accepted that priority notice of

family home has a function for removing good faith; if there isn't priority notice in the land register and the person who is relying on an entry in the land register hasn't good faith can not be proved, this person acquires property or limited right in rem based on TCC Art. 1023. The judgements which has been ruled in the following years are the same with this base judgement. Supreme Court has ruled in the judgements which are started to rule in 2015 that the person didn't acquire the right because of the absence of spouse's express consent, when there isn't priority notice of family home in the land register.

Keywords: Family law, family home, priority notice of family home, restriction on powers of disposal.

YEREL YÖNETİMLERDE SOSYAL SORUMLULUK VE GENEL DEĞERLENDİRME: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Prof. Dr. Mustafa TAŞLIYAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Öğr. Gör. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU
Mersin Üniversitesi
Merve DEMİRBANKA
Y. Lisans Öğr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Nurcan ÖZTÜRK
Lisans Öğr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ÖZET

Yerel yönetimler, belli bir coğrafi alan üzerinde yaşayan yerel topluluk üyelerinin kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla, ekonomik, sosyal, kültürel zenginliğe ve refaha ilişkin yerel hizmetleri genel yetkiyle, kendi sorumluluğu doğrultusunda yerine getiren, işleyişinde açıklığı, şeffaflığı, çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkelerini hayata geçiren, yetkilerin yerel halka en yakın yönetim birimince kullanıldığı, kamu tüzel kişiliğine sahip, özerk, demokratik bir kuruluştur ve içerisinde faaliyette bulundukları halka yönelik belirli sorumlulukları vardır. Bu çalışmanın amacı halka en yakın sistemler olan belediyelerin halka karşı yerine getirdikleri sorumluluklarının düzeyini belirlemektir. Çalışmamızın örneklemini Doğu Akdeniz Bölgesinde yer alan bir ilde yaşayan 394 kişi oluşturmaktadır. Veri toplamada anket yöntemi kullanılmış olup, elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla Frekans, Korelasyon ve Regresyon analizlerine tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre; yerel halkın bireysel ve aile yaşamı için şehrin ideal bir şehir olduğunu belirttikleri, sosyal ve kültürel imkanlarından sağlanan fayda konusunda ise kararsız oldukları gözlemlenmektedir. Sosyal refaha ilişkin sorumluluk boyutu, kent ve çevreye ilişkin sorumluluk boyutu ve eğitim ve kültürel sorumluluk boyutlarının kendi aralarında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye, çalışanlar karşı sorumluluk boyutu, siyasal ve politik sorumluluk boyutlarının da kendi aralarında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetim, Sosyal Sorumluluk, Belediye

CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİNDE CUMHURBAŞKANININ KONUMU ve YETKİLERİ

Öğr. Gör. Faruk YAHŞİ
Sakarya Üniversitesi, farukyahsi@sakarya.edu.tr

ÖZET

AK Parti ve MHP'nin ortak çalışmasıyla şekillenen "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" odaklı anayasa değişikliği paketi, 16 Nisan 2017'de gerçekleşen halkoylaması ile seçmenler tarafından onaylandı. Halkoylaması ile kabul gören bu yeni sistem, 2019 yılında aynı günde gerçekleştirilecek olan milletvekilliği ve cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ardından uygulanmaya başlanacak. Yürütmede tek başlılığı esas alan "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi", Türkiye'nin Birinci Meşrutiyet'ten (1876) itibaren tecrübe ettiği parlamenter sistemi sonlandırmış ve Türkiye'deki siyasal sistemi kökten değiştirmiştir. Her ne kadar farklı bir adlandırma tercih edilmiş olsa da, yeni sistem bir tür başkanlık modelidir. Ancak cumhurbaşkanının sistem içerisindeki rolü ve yetkileri açısından ele alındığında ise yeni hükümet modeli, başkanlık sisteminin ideal uygulaması olarak kabul edilen ABD tipi başkanlık modelinden farklılaşmaktadır. Bu çalışmada; Türkiye'nin yeni hükümet sistemi olan "Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi" cumhurbaşkanının sistem içerisindeki konumu ve yetkileri açısından değerlendirilmektedir. Çalışma ile yeni sistemin kendine has özelliklerine dikkat çekilmekte ve ABD tipi başkanlık modelinden farklılaştığı noktalar vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Başkanlık Sistemi, Cumhurbaşkanlığı Sistemi, Kuvvetler Ayrılığı

NAHİV (GRAMER) AÇISINDAN TAKDİM-TE'HİR VE KULLANIM AMAÇLARI

PRESANTATION (TAKDİM) AND POSTPONEMENT (TE'HİR) IN TERMS OF GRAMMAR AND PURPOSES OF USE

Arş. Gör. Abdullah KILINÇKAYA
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, akilinckaya@hotmail.com

ÖZET

Cümle veya tümce; bir ifade, soru, ünlem veya emiri dile getiren; kendi başına anlamlı kelimeler dizisidir. Çoğunlukla özne, tümleç ve yüklemden meydana gelir. Bazen yan cümleciklerle anlamı pekiştirilir veya genişletilir. Değişik anlamlar ifade etmek için veya vurgulanmak istenen durumu daha belirgin hale getirmek için cümle içerisinde bulunan kelimelerin yerleri değiştirilebilir. Her dilde olduğu gibi Arap dilinde de cümle içerisinde yapılan bu değişikliğe takdim veya te'hir adı verilir. Cümlenin bütün öğelerini aynı anda söylemek mümkün değildir. Cümlede bazı öğeler önce, bazı öğeler ise tabiî olarak sonra gelecektir. Takdim, normal cümle düzeninde sonra gelmesi gereken bir öğeyi öne almak; te'hir ise önce gelmesi gereken bir öğeyi sonraya bırakmaktır.

Bu çalışmada cümledeki takdim veya te'hirin nahiv (gramer) açısından ne gibi anlamlar ifade ettiği çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Nahiv, Takdim, Te'hir

ABSTRACT

Sentence is a series of meaningful words of its own expressing an expression, question, exclamation, or command. Mostly comes from the subject, the complement and the predicate. Sometimes the semantics are reinforced or expanded by clauses. The words in the sentence can be changed to express different meanings or to make the situation to be emphasized more specific. As in every language, this change in the Arabic sentence is called presentation or te'hir. All the elements of the sentence is not possible to say at the same time. In sentence, some items comes firstly, then comes some items. Presentations (Takdim) is getting an item before that must be come later in normal sentence order; postponement is to getting an item later that must be come before. In this study, the meaning of the presentation and the meaning of te'hir in terms of nahiv (grammar) will be studied.

Keywords: Arabic, Grammar, Presentation, Postponement

İŞBAŞI EĞİTİM PROGRAMININ ÜNİVERSİTE ÖĞTENCİLERİ ARASINDAKİ FARKINDALIĞI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI: YALOVA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

A FIELD SURVEY ON THE AWARENESS OF THE OCUUPATIONAL TRAINING PROGRAMME AMONG UNIVERSITY STUDENTS: YALOVA UNIVERSITY SAMPLE

Doç. Dr. Hacı Yunus TAŞ
Yalova Üniversitesi, yunus.tas@yalova.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Mahmut KÜÇÜKOĞLU
Harran Üniversitesi, mkucukoğlu@harran.edu.tr
Doç. Dr. Selami ÖZCAN
Yalova Üniversitesi, selamozcan@gmail.com

ÖZET

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de işsizlik konusu çözülmesi gereken önemli sorunlardan biridir. İşsizlikle mücadelede genellikle dezavantajlı gruplara yönelik politikalar uygulanmaktadır. Dezavantajlı gruplar arasında en önemli gruplardan birini gençler oluşturmaktadır. Son dönemlerde çoğu ülkede işsizlik sorununun çözümünde aktif istihdam politikalarına ağırlık verildiği görülmektedir. Ülkemizde ise aktif istihdam politikalarının en önemli aktörü ve uygulayıcısı Türkiye İş Kurumudur. Bu çalışmada, Türkiye "de İŞKUR "un uyguladığı aktif istihdam politikalarının ve yine bu politikalar arasında yer alan İşbaşı Eğitim programının uygulamaları üzerinde durulmuştur. İşbaşı eğitim programından faydalanabilen önemli gruplardan biri de üniversite öğrencileridir. Araştırmada Türkiye'de önemli boyutlara ulaşan işsizliği önlemede ve istihdamı artırmada işbaşı eğitim programı düzenlemesinin katılımcıları arasında yer alan Yalova Üniversitesi öğrencileri arasındaki farkındalığı ölçmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstihdam, İşsizlik, İş Başı Eğitim Programı

ABSTRACT

As in many other countries, unemployment is one of the major problems to be resolved in Turkey. Policies for disadvantaged groups are generally applied in the fight against unemployment. Among the disadvantaged groups, young people constitute one of the most important groups. Recently, in many countries, active employment policies have been emphasized in solving the problem of unemployment. In our country, the most important actor of active employment policies and the practitioner is the Turkish Employment Agency.

In this study, the active employment policies implemented by Turkey Employment Agency, and the Occupational Training program which is among these policies are discussed more broadly. One of the important groups that can benefit from the on-the-job training program is university students. The aim of the research was to measure the awareness among the students of Yalova University, which is among the participants of the workshop training program to prevent significant unemployment in Turkey and to increase employment.

Keywords: Employment, Unemployment, On the Job Training Programme

KORUNAN TARİHİ KENTLERDE TURİZMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ: SAFRANBOLU KENTİ

SUSTAINABILITY OF TOURISM IN PROTECTED HISTORICAL CITIES: THE CITY OF SAFRANBOLU

Öğr.Gör. Hakan KENDİR
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, hakan.kendir@gop.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Yasin DÖNMEZ
Karabük Üniversitesi, yasindonmez@karabuk.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Fatih TÜRKMEN
Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi, turkmenfatih@hotmail.com
Doç. Dr. Suat ÇABUK
Karabük Üniversitesi, suatcabuk@gmail.com

ÖZET

Turizm ve çevre birbirleriyle yakından ilgilidir. Çevrenin sahip olduğu doğal ve kültürel kaynaklar, destinasyonlar için önemli çekim unsurlarıdır. Destinasyonların gelişimi ve sürdürülebilir olması, mevcut değerlerin korunarak gelecek nesillere aktarılması ile mümkün olacaktır. Turistler için destinasyon seçimlerinde, bölgenin tarihi, kültürel ve doğal alanlarında bulunan çekim unsurları oldukça önemlidir. Safranbolu sahip olduğu tarihi evleri, çarşısı, hanları, hamamları ve doğal güzellikleriyle önemli turizm destinasyonlarından biridir. Dünya miras kentleri arasında yer alan Safranbolu, yılın oniki ayı turist çekebilmektedir. Ayrıca Safranbolu, turizmin sürdürülebilirliği konusunda yapılan çalışmalar sebebiyle örnek kentler arasında yer almaktadır. Bu çalışmada Safranbolu kentinin turizmde geldiği durum, sürdürülebilirlik konusunda yapılan çalışmaların turizme olan etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi adına uzman kişilerin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme (mülakat) tekniği ile değerlendirilmeye çalışılmış olup, konuyla ilgili SWOT (GZFT) analiziyle de turizm alanında turizm eğitimi, gerekli olan altyapının planlaması ve turizm işletmelerine yönelik çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Evler, Sürdürülebilir Turizm, Safranbolu

ABSTRACT

Tourism and the environment are closely related to each other. The natural and cultural resources that the environment has are important attraction elements for destinations. The development and sustainability of destinations will be possible by preserving existing values and transferring them to future generations. The attraction elements in the historical, cultural and natural areas of the region are quite important for tourists for their selection of destination. Safranbolu is one of the most important tourism destinations with its historical houses, markets, inns, baths and natural beauties. Safranbolu, which is among the world heritage cities, can attract tourists for twelve months of the year. In addition, Safranbolu is one of the exemplary cities due to the studies on sustainability of tourism. In this study, it is aimed to investigate the situation of the city of Safranbolu in tourism and the effects of the research about sustainability on tourism. In order to ensure sustainability, expert opinions were tried to be evaluated through semi-structured interview technique and various suggestions were brought forward for tourism education in the field of tourism, planning of necessary infrastructure and tourism enterprises via a related SWOT (GZFT) analysis.

Keywords: Historical Houses, Sustainable Tourism, Safranbolu

FÂRÂBÎ'YE GÖRE RUHUN ÖLÜMSÜZLÜĞÜ MESELESİ

THE QUESTION OF IMMORTALITY OF THE SOUL ACCORDING TO FÂRÂBÎ

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ata AZ
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, ata@ybu.edu.tr

ÖZET

Ruhun bedenle nasıl bir ilişki içerisinde olduğu, bireysel nefslerin bedenin ölümü ile birlikte varlığını sürdürüp sürdüremeyeceği ile kişisel kimliğin devam edip etmeyeceği gibi sorular, bedenin ölümüyle birlikte ruhun akibetinin ne olacağı bağlamında cevaplanması gereken sorulardır. Fârâbî'nin ruhun ölümsüzlüğünü kabul etmediği, özellikle bazı ruhların bedenin ölümüyle birlikte yok olacağına inandığı ileri sürülmüştür. Fârâbî'nin, insanın sadece Faal Akıl tarafından kendisine verilen rasyonel nefsin ölümsüz olduğuna, geriye kalanın ise yok olacağına inandığı iddia edilmiştir. Çalışmamızda, sudur nazariyesi bağlamında özgün bir nefs anlayışı geliştiren Fârâbî'nin, nefsin tabiatı itibariyle ölümsüz olmadığını ancak onu kazanma ve ölümsüz olma potansiyeline sahip olduğunu kabul ettiğini göstereceğiz. Fârâbî, nefsin ölümsüzlüğü ve öteki dünyadaki durumu meselesini mutluluk, erdem ve aklın yetkinleşmesi bağlamında ele almaktadır. Ona göre insani nefs, Faal Aklın yardımıyla önce bilkuvve, sonra bilfiil, en sonunda da müstefad akıl seviyesine çıktığında mutluluğun en üst seviyesine ulaşmaktadır. Mutululuğun en üst seviyesine ulaştığında akli nefs ölümsüzlüğü elde edebilmektedir. Dolayısıyla Fârâbî'ye göre ölümsüzlük, nefsin akli aşamaları geçtikten sonra kazanabileceği bir mertebedir. Buna göre, ilim ve hikmeti elde eden, ahlaki melekelerini geliştiren, nazari bilgilerini ameli aşamaya taşıyan erdemli insanların nefsleri, bireysel kimliklerini de muhafaza ederek ölümsüz olabileceklerdir. Bedensel özelliklerden soyutlanamayan nefisler ise cismani bedenle birlikte yok olacaklardır.

Anahtar Kelimeler: Ruh/Nefs, body, ölümsüzlük, akıl, mutluluk.

ABSTRACT

There are some questions need to be clarify from the point of view of what will happen to the soul after death of the body; such as how the soul is related to the body, whether individual souls will survive after death of the body and personal identity will survive after death of body. Some scholars has argued that Fârâbî didn't accept soul's immortality; in particular, that some souls would disappear with the death of the body. And also asserted that Fârâbî believed that the only thing that the rational soul, which is given to him by the Active Intellect, is immortal and that remains will disappear. In this study, I will discuss that Fârâbî, who develops a unique genuine understanding of soul in the context of emanation theory, accepts that soul is not immortal by nature but has the potential to acquire it and be immortal. Fârâbî treats the subject of the immortality of the soul in the context of some concepts such as happiness, virtue and evolution of reason towards Active Intellect. According to him, the human soul has reached the highest level of happiness when it first achieve potential, then active and finally to the phase of acquired (mostafad) intellect by help of Active Intellect. When the highest level of happiness is reached, the immortality of the human soul is achieved too. According to Fârâbî, therefore, the rational intellect needs to be developed and pass different phases in order to achieve immortality. The soul of virtuous people, who acquire knowledge and wisdom and had moral values, can be immortal with preserving their individual identities. Those who can't be abstracted from the physical characteristics will disappear with their body.

Keywords: Soul/Nafs, body, immortality, intellect, happiness.

CHİNUA ACHEBE'İN "NO LONGER AT EASE" ADLI ROMANINDA SÖMÜRGECİLİK VE EĞİTİM

COLONIALISM AND EDUCATION IN CHINUA ACHEBE'S NO LONGER AT EASE

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Recep TAŞ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mehrectas@hotmail.com
Yrd. Doç. Dr. Fethi DEMİR
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mfethi_demir@yahoo.com

ÖZET

Coğrafi keşiflerle başlayan ve ikinci dönem kolonyalizm olarak da adlandırılan dönemde, Batılı ülkeler biraz da sömürüyü perdelemek için Beyaz Adamın Yükü argümanını ileri sürerek üçüncü dünya ülkeleri diye adlandırılan Afrika kıtasındaki ülkelere medeniyet götürüyoruz söylemiyle bu ülkeleri birer sömürge ülke haline getirirler. Bunu gerçekleştirmek için sömürünün üç temel aracı olan din, dil ve eğitim araçlarını kullandıkları ileri sürülür. Bunu yaparken Batı, sömürgeleştirdiği ülkelerin din, dil ve eğitimini zorla ortadan kaldırıp bunların yerine kendininkini koymadı. Sömürge ülkenin din, dil ve eğitim sisteminin yanına kendi dil, din ve eğitim sistemini koydu. Ancak bu üç temel sömürü aracının içini boşaltarak uygulama koydu. Eğitim bu üç temel araçtan biri ve en önemlisi olarak görülür. Nihayetinde içi boşaltılan ve sömürge ülkenin bağlamına uymayan bir eğitim sistemi kültürel yozlaşma ve ekonomik yolsuzluklara neden oldu. Batılının sömürüyü devam ettirebilmek için batıda eğittiği bir kısım yazar ve aydın özellikle ikinci dünya savaşından sonraki dönemde (postcolonial period) karşı bir söylemle ülkelerinin ekonomik ve kültürel bakımdan nasıl tahrip edildiğini ve yozlaştırıldığını ortaya koyan edebi eserler yazıp bu olumsuz durumdan kurtulmaları gerektiğinin altını çizdiler. Chinu Achebe bu aydın ve yazarların en önemlileri arasında gösterilir. Bu makale Chinua Achebe'in *No Longer at Ease* adlı romanında eğitimin nasıl bir sömürü aracı olarak kullanıldığını ve insanları yolsuzluk ve yozlaşmaya ittiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Achebe, No Longer at Ease, eğitim, sömürgecilik, yozlaşma

ABSTRACT

Western European countries, known as the performers of second period colonization as well, broke into Africa through the "White Man's Burden" mission alleging to export "civilization" to those "savage undeveloped countries." As language, religion and education are considered the three fundamental tools of exploitation and colonization, these European countries placed their language, religion and education system beside the colonized cultures' language, religion and education system. Education is likely to be considered the most important tool of exploitation among the three. However, the content and praxis of the education system that the western countries imported to the colonized countries were not implemented in the same way as they were in western countries. Consequently, this eviscerated colonial education yielded in deterioration and corruption in the colonized countries. Especially after the WW2, some scholars and writers who had been educated through such a colonial education began to underline how their economy and culture had been deteriorated by the exploitations of the colonizers. Chinua Achebe is considered a prominent figure among those intellectuals and writers. Drawıng on Achebe's *No Longer at Ease*, this article aims to highlight how education was used as a tool of colonization and how it drifted the colonized countries into deterioration and corruption.

Key Words: Achebe, *No Longer at Ease*, education, colonialism, corruption

CİNSİYETÇİ TERÖR

Doç. Dr. Mevlüt ÖZBEN
Atatürk Üniversitesi, mozben@atauni.edu.tr

ÖZET
Tüm dünyada, kadına yönelmiş şiddet ve kadın cinayetleri konusunda toplumsal bir farkındalığın oluşmasında iletişim ve kamuoyu oluşturma teknolojilerinin gelişimi ve kullanımının yaygınlaşmasının önemli bir payı vardır. Bununla beraber, toplumların vicdanını kanatan ve kadına şiddet/kadın cinayetleri bakımından sembol durumuna gelmiş kimi vakaların da söz konusu farkındalığı canlı tuttuğunu belirtmek gerekir. Ülkemizde, zaman kesişmesi bakımından, internet ve sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla örtüşen kadın cinayetlerinde spesifik örnekler, toplumsal öfkenin üzerine odaklandığı kadına şiddet ve kadın cinayetleri konusunda "kapitone noktası"na vardığımız izlenimini vermektedir. Bu çalışma ülkemizdeki kadın cinayetleri olgusunu çeşitli yönleriyle vaka çalışması ve kuramsal analiz yöntemleriyle, ortaya koyduğumuz "cinsiyetçi terör" kavramı etrafında değerlendirmeye çalışacaktır. Cinsiyetler arası ilişkilerde şiddet kavramı sıklıkla gündeme gelmesine karşın, terör kavramından uzak durulmuştur. Oysa şiddete yönelik tanım önermelerinden öğrendiklerimiz bizi, ister istemez, şu iki sonucu götürüyor. Bunlardan ilki, şiddetin hayvansı dürtülerin bir tür dışavurumu olduğu; diğeri ise, şiddetin hiçbir kuşkuya yer vermeyecek şekilde terörle özdeşleştirilip, terör sınırlarında algılanabilecek bir kavram olduğudur. Medyaya yansıyan kadın cinayetlerinin ortak özelliklerinden en dikkat çekici olanı ise Márquez'in "Kırmızı Pazartesi" adlı romanının ana kurgusu olan, işleneceği açıkça duyurulmuş bir cinayetin hiçbir engele takılmaksızın gerçekleşmesine benzer. Başka bir deyişle şiddet ve cinayet kadınlara yönelik bir tehdit ve olasılık olarak sosyo-kültürel bir zemin gerçekliğine sahip gözüküyor.
Anahtar Kelimeler: Cinsiyetçi terör, şiddet, kadın

SAĞLIK HİZMETLERİNDE TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ: LİBYA SAĞLIK KURUMLARINDA BİR ARAŞTIRMA

Dr. Mine HALİS
Kocaeli Üniversitesi, minehalis@gmail.com
Mohamed R. TWATI
Kastamonu Üniversitesi, minehalis@gmail.com
Prof. Dr. Muhsin HALİS
Kocaeli Üniversitesi, muhsinhalis@gmail.com

ÖZET
Bu makale, sağlık kuruluşlarında Toplam Kalite Yönetimi (TKY) uygulamalarını değerlendirmek test etmeyi ve sonuçlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırmalar literatürde, TKY alanında birçok model ve çerçeve bulunduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, kalite uzmanları belirli bir çerçeve veya uygulama prosedürü üzerinde hiçbir zaman anlaşmaya varamamışlardır. Buna ilave olarak, sağlık sektöründe TKY uygulamalarına ilişkin genel bir model de bulunmamaktadır ve TKY'nin bir sağlık sektöründe nasıl uygulanması gerektiği konusunda net bir uygulama birliği bulunmamaktadır. Bu nedenle, bu çalışmanın odağı, performans üstünlüğünü elde etmek için Libya'nın kendine özgü bir TK çerçevesini belirlemek ve onları karşılaştırmak ve rekabet avantajı elde etmektir. Toplam Kalite Yönetimi literatürde yaygınca bahsedilen temel unsurların sağlık kuruluşlarında ne düzeyde uygulandığı ve bu uygulamaların uluslararası standartlara uygunluğu da bu araştırmada değerlendirilecektir. Araştırma için Libya sağlık sektörünü örneklem olarak seçilmiştir. Veri toplarken kurumların bütün seviyelerden personelin örneklemde yer almasına dikkat edilmiştir. Farklı yönetim kademelerinde yer alan sağlık kurumu personelinin işyerlerinde uygulanan TKY'nin temel prensipleri konusundaki görüşlerine başvurulmuştur. Katılımcılara ayrıca iş yöntemleri, TKY'nin önemiyle ilgili farkındalık düzeyleri, kuruluştaki modern teknolojinin kullanımı, kaynak kullanımı ve TKY'nin hastanelerde uygulanmasını engelleyeyen sorunlar da sorulmuştur. Araştırmada bir dizi kapsamlı ankete dayanarak, mevcut sistemdeki zayıflık tespit edilmiş ve Toplam Kalite Yönetimi (TKY) 'nın Libya sağlık sektörü sistemi için çözüm sağlayacağı da ortaya konmuştur. Ayrıca toplanan veriler ile sektörün durumu, kurumsal süreçler, faaliyet standartları, yönetiminin ve müşterilerinin ihtiyaçları çerçevesinde analiz edilmiştir. Önerilen TKY çerçeve gelişiminin temelini oluşturan verileri ve bilgileri toplamak için bir anket yöntemi uygulanmıştır. Toplanan veriler ve incelenen örgütlerde çalışan yöneticilerin ve çalışanların görüşleri İstatistiki Paket programlar aracıığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Libya hastanelerinde kalite uygulamasının tahmini olarak %33,6 olduğunu ve kalite konusunda ciddi bir farkındalık eksikliği olduğunu göstermiştir. Buna göre, hastane yöneticileri için üzerinde çalışacakları ve uygulayacakları bir dizi öneri sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalite; Yönetim, Sağlık Hizmeti; Libya; Standartlar

İŞGAL- ESARET VE KURTULUŞA DOĞRU

Doç. Dr. M. Salih MERCAN
Bitlis Eren Üniversitesi, msmercan@beu.edu.tr

ÖZET
Osmanlı İmparatorluğu Harpten mağlup çıkmış, ülkenin birçok önemli yerleri düşman tarafından işgal edilmiş, orduları dağıtılmış, silah depolarına el konulmuş, Meclis-i Mebusan ortadan kaldırılmış, sonuçta bütün varlıklarımız sıfıra indirilmiş ortada hakikaten hiçbir mana ifade etmeyen ve kandilde yağ tükenmiş bir fitildeki kâh kararan, kah açılan bir ışıkçık gibi heyula ve durmadan değişen bir yönetim ve karşıda Osmanlı İmparatorluğu'nu yok etmek isteyen mağrur İtilaf Devletleri yani galip müttefik devletler. İtilaf Blok'unun Osmanlı Devleti'ne biçtiği bu statüyü kavramak için savaş yıllarına bakmak gerekir. Bunlar dört "gizli anlaşma'da tasarlanmıştır. a. İstanbul Antlaşması (18 Mart - 10 Nisan 1915) Bunların ilkidir. İngiltere ve Fransa ile Rusya arasında nota teatisiyle yapılan bu gizli antlaşma, Rusya'^nın isteklerini kabul ediyordu. Buna göre Boğazlar ve Marmara Bölgesi, Kocaeli yarımadası, İmroz ve Bozca ada Rusya'ya bırakılıyordu. B.Londra Antlaşması (26 Nisan 1915) Antalya ve dolayları ile on iki ada ve Rodos ve Trablusgarb'ın İtalya egemenliğine bırakılmasını öngörüyordu. c. Sykes-Picot Antlaşması (26 Nisan 1916). Rusya'ya Erzurum, Van, Bitlis ve Trabzon'un, Fransa'ya Ermeni nüfuslu bölgeleri (Kayseri, ara, Eğin), İngiltere'ye daha cazip olanları (Bağdat, Basra) veriyordu. d. Saint Jean de Maurienne Antlaşması (17 Nisan 1917).Savaşa girme karşılığı olarak İtalya'ya 12 ADA, Antalya, Güneybatı Anadolu, İzmir, Aydın, Konya'yı armağan ediyordu. Bunlara ek olarak, İngiliz Dışişleri Bakanı Balfour'un bildirisi (Kasım 1917), Filistin topraklarını Yahudi'lere verilmesini ön görüyordu. Osmanlı Devletinde ise siyasi durumla nedeniyle Hükümetlerde durmadan değişiklikler meydana getirilirken, Anadolu'da, bilhassa İstanbul'da Kuvayı Milliye karşıtı bazı oluşumlar meydana getirilmekteydi. Ali Rıza ve Salih Paşa'lar zamanında her gün gazetelerde şaki Anzavur çetesinin yaptığı cinayet ve zülumler neşredilirken, Ferid Paşa sadaretinde Anzavur'a mir-i miranlık rütbesi verildiği gibi Karesi Mutasarrıflığına tayini hakkında bir kararname hazırlanmıştı. Yönetim cephesinde bu olaylar meydana gelirken diğer taraftan Hürriyet ve İtilaf Fırkası ile Askeri Nigehban ve Kızıl Hançerliler Cemiyeti anlaşarak Cemiyet-i Ahmediye'yi kurmuşlardı. Tealii İslam Cemiyetini de Anadolu'daki şubeleriyle beraber ona iltihak ettirmişlerdi. Gaye ve palan şu idi: 1- Cemiyet-i Ahmediye Anadolu'da Kuvay-ı Ahmediye teşkilatı olarak değişmek suretiyle dini bir perde altında ahalinin dini duygularını istismar ederek Kuvay-ı Milliye'ye karşı cihat ilan edeceklerdi. 2- Biga'da teşkilatın esaslarını tamamladıktan sonra, Gönen'i elde edecekler, Bursa'da da teşkilatlarını tamamlayarak Adapazarı'na kadar olana sahayı kontrolleri altına alacaklardı. 3- Bu hareketlerden beklenen sonuçlardan biri de kongre toplayarak İngilizlere bir muhtıra verilerek ve iktidar mevkiinde kabinelerin düşürülerek yerine Damat Ferit Paşa veya Kiraz Hamdi Paşadan birisinin başkanlığı altında yeni bir hükümet teşkilini istemek olacaktı. Bu hareketlere paralel olarak, dâhildeki ve hariçteki düşman tazyiki de artmıştı. İngiliz donanması muhtelif Karadeniz kıyı şehirlerini küçük birlikler çıkarmıştı. Doğu'da Ermenilerin Çıldır çevresindeki hunharlıkları artmış, birçok Müslüman köyü yakılmıştı. Trabzon'daki Pontus cemiyeti faaliyetini genişletmişti. İzmir cephesinde Yunanlılar taarruza geçerek Salihli, Aydın, Akhisar mıntıkasında ilerlemeler kaydetmişlerdi. Kilikya'da Ermeni ve Fransız birlikleri yeni takviyeler alarak tekrar Feke, Haçin, Birecik gibi yerlerde çarpışmalar başlamıştı.
Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, İtilaf Devletleri, İşgal, Vaziyet, Beyan

ABSTRACT
The Ottoman Empire was defeated and many important places of the country were occupied by the enemy, the armies were scattered, the weapon deposits were seized, the Assembly was removed from the center, all our assets were reduced to zero, and the darkness on the wall, Like a luminous light, and an ever-changing administration, and the proud Entente Powers, the victorious Allied Powers, who want to destroy the Ottoman Empire. The fierce desire of the victorious allied states to make peace with Turkey was greatly diminished towards the end of December 1919 and left an indefinite period of peace. Their aim was to bring Turkey to their destination for the sake of their own interests and to regard them as a basis for peace with Turkey. With the province of Adana under the occupations, the state of Aydın (except Muğla Sanjak) and the occupying states of Antalya and its surroundings parallel to these two occupation zones; And that the throats should be left under British sovereignty. The second measure, which the Straits Allies thought to destroy the Turks, was to take Turkey from within by taking advantage of what they actually carried out. For this reason, it is possible to use domestic political disorder in the country as a means at the time. The first task in this way was to ensure that the Turkish national forces were dissolved and then the remaining weapons and ammunition became unavailable. In the face of this thought and situation in Anatolia, the idea of discontinuing the Mission of the Council of Representatives and the National Assembly in some of those who actively participated in the Parliamentary committee established in Istanbul and even in the administrative and nationalist operations of the Anatolia, and leaving the case for liberation to the Parliamentary committee and the administration of the government, Started. As a matter of fact, Grand Vizier Alı Riza Pasha declared that no institution would be able to speak in the name of "İrade-i Milliye" when he was parliament (9 and 14 February) with declaration and remission. The second plan they have applied has repeatedly put pressure on the Ottoman governments in order to achieve a governmental organization according to their wishes, often by providing a change of government. In the meantime, the Delegation had moved to Ankara, and the Delegation-i Representation had reached important events in Istanbul as it reached Ankara. The end of the British pressure, Mersin Cemal pasha resigned from the Minister of War, instead of Fevzi Pasha (Marshal Fevzi Çakmak) was appointed. Ali Riza Pasha, who was in the administration, was under constant pressure to leave the cabinet where the occupation forces were in the National Struggle. . Liberty and Entente and protector and Damat Ferit Pasha supporters gathered around the sultan. Ali Riza Pasha Government, Damat Ferit Pasha was not compared with the cabinet, the National Struggle was tolerant.
Keywords: Ottoman Empire, Entente States, Occupation, Situation, Statement

SEHÎ BEY TEZKİRESİNDE ATASÖZÜ VE DEYİM KULLANAN ŞAİRLER

THE POET USING OF PROVERBS AND IDIOMS IN SEHI BEY BIOGRAPHY

Yrd.Doç. Dr. Mehmet Nuri ÇINARCI
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, mehmetnuriedb@gmail.com

ÖZET

Klasik şiirimizde şairlerin sıklıkla şiirlerinde atasözü ve deyimlerden istifade ettikleri görülür. Hemen hemen her divanda az ya da çok deyim ve atasözlerine rastlamak olağan bir durumdur. Şair atasözü ve deyimler kullanarak bir yandan insanlara vermek istediği mesajı az ve öz bir şekilde ifade etmeye çalışırken diğer yandan yaşadığı toplumun kendi içerisinde barındırdığı kültürel zenginliği ortaya koyar. Şairlerin biyografileri ve eserlerini kuşaktan kuşağa aktarma işlevini üstlenen şair tezkirelerinde kimi zaman bazı şairlerin atasözü ve deyimleri çağdaşları şairlerden daha fazla kullandıkları anlatılır. Anadolu'da yazılmış ilk tezkire olma özelliği taşıyan Sehî Bey tezkiresinde de böyle bir durumun varlığı hemen göze çarpar. Sehî Bey kimi şairlerin biyografilerinden bahsederken onların şiirlerinde atasözü ve deyimleri sıklıkla kullandıklarını ifade eder. Genellikle XV ve XVI. yüzyıllarda yaşayan bu şairlerin bir kısmının divanları şu anda elimizde bulunmaktadır. Bu bildirimizde öncelikle Sehî Bey'in bahsettiği bu şairlerin isimleri ve tezkirede atasözü ve deyimleri nasıl kullandıkları ile ilgili malumat tespit edilmiştir. Akabinde divanları olan şairlerin divanlarında yer verdikleri atasözü ve deyimler tespit edilerek bu kullanımların işlevleri üzerinde durulmuştur. Son olarak divanlardan çıkarılan atasözü ve deyimler alfabetik sırayla okuyucunun istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atasözleri, Deyimler, Sehi Bey Tezkiresi, XVI. Yüzyıl.

ABSTRACT

In our classical poetry, it is seen that poets frequently use proverbs and idioms in their poems. It is normal to encounter more or less idioms and proverbs in almost every division. While the poet uses the idioms and idioms to try to express the message which he wants to give to the people with little and conciseness, he reveals the cultural richness that the community he lived has in itself. It is explained that some poets sometimes use proverbs and idioms more than their contemporaries in poet poetry, which has the function of transferring the biographies and works of poets from the beginning. The existence of such a situation is immediately apparent in Sehî Bey's paper, which is the first biography written in Anatolia. Sehî Bey refers to the biographies of some poets, and they often use proverbs and idioms in their poems. Usually XV and XVI. there are now divans of some of these poets who have lived in centuries. In this declaration, firstly the information about the names of the poets mentioned by Sehî Bey and the usage of the proverbs and idioms in the thesis were determined. Then, the proverbs and idioms that the poets who have sofas have used in their divans were determined and the functions of these uses were emphasized. Finally, proverbs and idioms, which are derived from divans, are presented to the readers in alphabetical order.

Keywords: Proverbs, İdioms, Biography of Sehi Bey, XVI. Century.

ÇEVRE HAKKI VE KENTSEL ALANLARDA UYGULANMASI

Doç. Dr. Şafak KAYPAK
Mustafa Kemal Üniversitesi, skaypak@gmail.com

ÖZET
Bu çalışmanın amacı, üçüncü kuşak insan hakkı grubunda yer alan çevre hakkının kentsel alanlarda uygulanma sürecini incelemektir. İnsan olmaktan dolayı sahip olduğumuz bir hak olan insan hakkı kavramı insanın uygarlık tarihinin bir ürünüdür. Zaman ve mekânın yansımasıdır. Bu nedenle, insan evrim geçirdikçe, insana atfedilen haklar da evrilmiştir. İnsan bir çevre içinde yaşamaktadır. Başlangıçta doğanın bir parçası iken, kendini ondan soyutlayarak daha üstün bir nitelik yüklenmiştir. Günümüzde çevremiz, yanlış ve kötü kullanımlardan dolayı, kirliliğin ötesine taşınmış ve bir sorun haline gelmiştir. Çevre sorunları, artık mikro boyuttan çıkıp küresel ısınma, atmosferin zarar görmesi şeklinde makro temelde sadece insanlığı değil, bütün canlı türlerini ve dünya yaşamını yok edecek düzeye ulaşmıştır. Doğal olarak her canlı varlığın temel amacı kendi yapısını ayakta tutmaktır. İnsanların iyi bir çevrede, temiz hava, temiz su ve yeşil bir ortamda yaşama isteği doğal bir gereksinimin sonucudur. Bu nedenle, çevresel değerlerin korunmasına yönelik olarak harcanan çabalar, insanlığın, diğer canlılar ile birlikte barış içinde bir arada yaşamasına katkı sağlayan hizmetler olarak düşünülmelidir. Kent bir ortak yaşam alanıdır. Kentte yaşayanların, sağlıklı ve huzurlu bir yaşama sahip olabilmeleri, sağlıklı ve güvenli bir kentsel çevrede mümkün olabilir. 1992 yılında Avrupa Konseyi'nin Avrupa Kentsel Şartını kabul etmesiyle, kent sorunlarına insan hakları çerçevesinde yaklaşılması gündeme gelmiştir. Kentleşmenin çevre üzerindeki yıkıcı etkilerinden kişiyi ve toplumu koruyacak önlemleri almak gereği üzerinde durulmuştur. Dünya nüfusunun yarısına yakınının kentlerde yaşadığı günümüzde, çevre hakkının kentli hakkı olarak yaşama geçirilmesi ve çevresel değerlerin yurttaşlık hakkı olarak korunması bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır. Çevre hakkının, kentsel alanlarda çevre sorunlarının giderilmesinde çare olabilmesi, toplumun siyasal, ekonomik ve sosyal örgütlenme biçimi ile doğrudan ilgili olduğu gibi, onun hukuksal olarak düzenlenme biçimi ile de doğrudan ilgilidir. Yani insan haklarının yasalarca güvence altına alınması tek başına yeterli değildir, onları kullanabilmek de gerekir. Bu bağlamda, kentli yurttaşların, çevre hakları ile büyük ölçüde çakışan kentli olmaktan doğan haklarını kullanılabilme koşulları, öncelikle, insanların yakın çevresinde, yaşadıkları kentsel alanda hak ve sorumluluk temelinde yaratılmalıdır. Çalışma, ilgili kaynakların taranması yöntemine dayanmaktadır.
Anahtar Kelimeler: İnsan hakkı, üçüncü kuşak insan hakkı, çevre hakkı ve kent

მეტაფორის სწავლების ზოგიერთი საკითხი თანამედროვე სკოლაში

SOME ISSUES OF METAPHOR TEACHING IN MODERN SCHOOLS

Ketevan SHOTADZE
Batum Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi

თეზისი

ტექსტის ადეკვატური გაგებისთვის აუცილებელი უნარების გამომუშავება სასწავლო პროცესის მნიშვნელოვანი ამოცანაა. მასწავლებელი ვალდებულია, რომ მოსწავლეები თავიდანვე შეაჩვიოს შესწავლილი ტექსტების მხატვრულ-გამომსახველობით ხერხებზე მუშაობას. მეტაფორის სწავლება ტექსტზე მუშაობის რთული, მაგრამ მეტად მნიშვნელოვანი პროცესია, რაც მასწავლებლის ფილოლოგიურ ინტუიციასა და პროფესიონალიზმთან ერთად მოითხოვს თანამედროვე საგანმანათლებლო ტექნოლოგიების ღრმა ცოდნას. მეტაფორის განმარტებისას აუცილებელია ცნებებს შორის აბსტრაქტულ კავშირებზე ორიენტირება, მსგავსება-განსხვავებაზე აქცენტირება და ცნების გაერთიანება გარკვეულ ჯგუფებში საერთო და განმასხვავებელი ნიშნებით. სწავლება იწყება კონკრეტულ ტექსტში კონკრეტული მეტაფორის „აღმოჩენით“, ყველა მახასიათებლის დეტალური ახსნით, მეტად მნიშვნელოვანია დამხმარე საშუალებების გამოყენება - გრაფიკული სქემების, თვალსაჩინო მასალის და ა. შ. მასწავლებელი უზრუნველყოფს კონკრეტული მეტაფორის პრეზენტაციას, განმარტავს თითოეული ობიექტის მნიშვნელობას და თვისებას და ახდენს პროვოცირებას, რომ მოსწავლემ დამოუკიდებლად შეძლოს აბსტრაქტული კავშირების დამყარება და ამის შემდეგ ახდენს მეტაფორის აზრის ახსნას. სწორად დაგეგმილი და თანმიმდევრული საქმიანობა მასწავლებლისა მხატვრულ ტექსტზე მუშაობას და შესაბამისად, მეტაფორის სწავლებს აქცევს მეტყველების გამდიდრების საუკეთესო სტრატეგიად, მოსწავლეთა ლექსიკური მარაგისა და მათი აზროვნებისა თუ კრეატიული უნარების განვითარების საშუალებად.

ABSTRACT

The development of essential skills, necessary for adequate understanding of the text, represents an important task in educational process. The teacher is required to teach students initially to work with artistic and expressive means of the studied text. The metaphor teaching is quite hard and at the same time significant process in the text work that requires a teacher's philological intuition and skills as well as deep knowledge of modern educational technologies. When defining metaphor it is necessary to take a reference point for the abstract relations between the concepts, to emphasize their similarity-difference and to group the concepts according to their common and distinctive signs. The teaching begins with "discovery" of a certain metaphor in a certain text, with detailed explanation of all their characteristics. It is very important to use such aids as graphic schemes, illustrative materials, etc. A teacher provides a presentation of a specific metaphor, defines the importance and features of each object and provokes a student's independent establishment of abstract relations that results in student's subsequent explanation of the essence and meaning of the metaphor. By properly planned and consistent activity of a teacher, working with an artistic text

and, therefore, teaching of metaphor becomes the best strategy for speech enrichment and the means for development of students' lexical stock, thinking and creative skills.

TÜRKİYE'Yİ BEKLEYEN BÜYÜK TEHLİKE: İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE EKOLOJİK KRİZ

GREAT DANGER WAITING FOR TURKEY: CLIMATE CHANGE AND ECOLOGICAL CRISIS

Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali ÇELİK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, mehmet.ali.celikk@gmail.com
Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY
Dokuz Eylül Üniversitesi, gulersoy74@gmail.com
Yrd. Doç. Dr. Selahattin ÇELİK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, selahattincelik@kilis.edu.tr

ÖZET

Son yarım asırdır uluslararası toplumun önemli gündem maddesi haline gelen iklim değişikliği ve ekolojik kriz meselesi, Türkiye'de yeterince tartışılmamaktadır. Yapılan birçok çalışma, iklim değişikliği ile ekolojik krizin Türkiye'ye önemli etkilerinin olacağını göstermesine rağmen, yetkililerce gereken önlemler alınmamaktadır. Küresel iklim değişikliği ve ekolojik kriz meselesi, Türkiye'yi gerek ekonomik gerek toplumsal gerekse de siyasal bağlamda zora sokacak riskler içermektedir. Bu çalışmada, "bu riskler nelerdir?" ve "söz konusu riskleri minimize etmek için ne gibi önlemler alınması gerekir?" sorularına yanıt aranacaktır.

Yapılan çalışmalar, Türkiye'de son 40 yılda Marmara Denizi büyüklüğünde sulak alanın yok olduğunu ya da kullanılamaz hale geldiğini göstermektedir. Gerek yoğun antropojenik baskılar gerekse de iklim değişikliğinden kaynaklanan kuraklık meselesi sonucunda sulak alanlar yok olmaya devam etmektedir. Zengin biyolojik çeşitlilik içeren sulak alanların yok olması sonucunda, birçok canlı türü ortadan kalkmaktadır. Biyologların yaptığı çalışmalar gerek Türkiye'de gerekse de Dünyada, "20. yy'daki hayvan türü kaybı, son iki bin yılda yok olana eşittir" şeklinde ifade edilmektedir. Bunun temel nedenlerinden birisi, her şeye kalkınma ve büyüme idesi ile yaklaşan insan faaliyetleridir. Zira zincir gibi birbirine bağlı olan ekolojik denge ve döngülerde meydana gelen bozulma tüm ekosistemleri olumsuz etkilemektedir. İnsan etkinliklerinin ekolojik döngüleri hızlandırması ya da bozması, ekosistemde bazen geri dönülemez sorunlara yol açar. Kısacası, küresel iklim değişikliği ve ekolojik kriz, Türkiye'de tarımsal faaliyetlerde verimsizlik, yiyecek kıtlığı, yoksullukta artış, su kalitesinin bozulması, çölleşme, vejetasyon alanlarının zarar görmesi, kuraklık ve sosyal huzursuzluk gibi olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Dolayısıyla küresel ekolojik kriz, ekolojik döngülerin nasıl bozulduğu incelenerek anlaşılabilir.

Küresel iklim değişikliği ve ekolojik krize bağlı olarak Türkiye'yi bekleyen olası tehlikelerin çözümü bilimsel, siyasal, ekonomik ve toplumsal önlemlerin alınmasından geçmektedir. Bilimsel önlemler açısından karbondioksit salınımının azalması oldukça önemlidir. Bunun için fosil yakıt kullanma teknolojilerinin iyileştirilmesi ve daha az CO^2 salan yakıtların kullanılması gerekmektedir. Aynı zamanda tüm sektörlerde enerji verimliliğinin ve tasarrufunun arttırılması, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının (hidrolik, güneş, rüzgâr, jeotermal, biyokütle, vb.) birincil enerji kaynakları içindeki payının arttırılması gerekmektedir.

Küresel iklim değişikliği ve ekolojik krizden çıkış için bilimsel çözüm önerilerinin yanında, antikapitalist bir bakış açısı gerekmektedir. Çünkü kapitalist kültürde, insanlar nesnelere dönmekle

kalmayıp, metalara, diğer bir ifadeyle pazarda satılmak için tasarlanmış nesnelere dönüşürler. Nitelik niceliğe, bireysel kültür kitle kültürüne ve kişisel iletişim kitle iletişimine dönüşür. Doğal çevre devasa bir fabrikaya, kent baştan sona bir pazar yerine dönüşür. Böyle bir toplumsal ve siyasal ortamda küresel iklim değişikliği ve ekolojik kriz daha fazla derinleşerek içinden çıkılamaz bir hal alır. Dolayısıyla küresel iklim değişikliği ve ekolojik kriz fenomenini, toplumsal meselelerin doğal alanlara sirayet etme durumu olarak görmek gerekir ve bu çerçevede önlemlerin alınması elzemdir.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Ekolojik Kriz, Türkiye, Antikapitalizm, Çevre.

ABSTRACT

The matter of climate change and ecological crisis, which has become important agenda topic of international community for the last half century, has not being discussed enough in Turkey. Although a lot of studies done showed that climate change and ecological crisis would have important impacts on Turkey, required measures are not being taken by authorities. The matter of global climate change and ecological crisis includes risks for Turkey to go off the deep end in either economic, social or political context. In this study, we will seek answer to questions ‘‘What are these risks?’’ and ‘‘What kind of measures should be taken to minimize the said risks?’’

Studies carried out show that an wetland in Marmara Sea-size has disappeared or become unusable in the last 40 years in Turkey. As a result of both intensive anthropogenic pressures and drought problem arising out of climate change, wetlands are continuing to disappear. In consequence of disappearing wetlands which contain rich biological diversity, a lot of live species have been extincting. Studies by biologists are stated in the way that ‘‘loss of aminal species during 20th century equals to that of extincted/disappeared during the last two millennium, in both Turkey and the World. One of main reasons of this is human activities approaching everything by development and growth idea. Because, disruption occurring in ecologigal balances and cycles, which are interconnected like chain, affects all ecosystems negatively. Accelerating or disrupting ecological cycles by human activities causes to irreversible problems sometimes. In short, global climate change and ecological crisis will lead to ensue adverse results such as non-productiveness in agriculture, food shortage, increase in poverty, degradation of water quality, desertification, damage of vegetation areas, drought and social unrest etc. Therefore, global ecological crisis can be understood by examining how ecological cycles have been disrupted.

A recipe for evasion of potential dangers waiting for Turkey based on global climate change and ecological crisis crosses from taking scientifical, political, economical and social measures. In terms of scientifical measures, decrease of carbon dioxide emission is quite important. For this, it needs that technologies for using fossil fuel are improved and that fuels releasing less CO^2 are used. At the same time, it is necessary for energy productivity and saving to be raised, and for new and renewable energy resources (hydraulic, solar, wind, geothermal, biomass, etc.) to be increased their shares within primary energy resources.

For exiting from global climate and ecological crisis, in addition to scientific look, an anti-capitalist perspective is needed. Because, in the capitalist culture, people not only turn into objects, but also they transform into commodities (meta), i.e., objects/things which are designed to be sold in the market. Quality changes into quantity, individual culture into mass culture and personal communication into mass communication (media). Natural environment transforms into an

enormous factory, and the city into a market place from beginning to end. On such a social and political setting, global climate change and ecological crisis gets on top of itself, by deepening more. Therefore, it is needed for phenomenon of global climate change and ecological crisis to regard as situation for spreading of social problems to natural areas and within this scope, it is necessary for measures to be taken.

Key Words: Climate Change, Ecological Crisis, Turkey, Anti Capitalism, Environment.

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİLERİ: BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

CAREER DECISION SELF EFFICACY EXPECTATIONS OF FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES STUDENTS : EXAMPLE OF BAYBURT UNIVERSITY

Öğr. Gör. Mehmet KAPUSIZOĞLU
Bayburt Üniversitesi, mkapusiz@bayburt.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Hayriye ŞENGÜN
Bayburt Üniversitesi, hsengun@bayburt.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Füsun ÇELEBİ BOZ
Bayburt Üniversitesi, fcelebi@bayburt.edu.tr

ÖZET

Bireyin mutlu bir yaşam sürdürebilmesi için üç önemli kararda çok dikkatli olması gerekir: Arkadaş, Eş ve İş. Bu üç önemli karar, bireyin gelecekteki hayatında başarı, güç, statü, saygınlık ve huzur kazanmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın amacı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklenti düzeyleri için Betz, Klein ve Taylor tarafından geliştirilen ve Işık tarafından Türkçeye uyarlanan Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız gruplar için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) test teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar literatür eşliğinde tartışılıp çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kariyer, Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri.

ABSTRACT

The individual must be very careful with the three important their decisions in order to be able to lead a happy life: choose of friend, partner and job. These three important decisions are crucial in achieving success, power, status, prestige and peace in the future life of the individual. The purpose of this study is to reveal the career decision self efficacy expectations of faculty of economics and administrative sciences students. In this study, for level of Career Decision Self Efficacy of students, General Self Efficacy scale,which was developed by Betz, Klein and Taylor and adapted into Turkish language by Işık was used. For data analysis, t test for independent samples and one way ANOVA techniques have been used. The results are discussed and several recommendations are presented in the light of literature.

Keywords: Career, Career Decision Self Efficacy Expectation, Faculty Of Economics And Administrative Sciences Students

İŞLETMELERDE KRİZ İLETİŞİMİ: ÜLKER ŞİRKETİ'NİN KRİZE DÖNÜŞEN "1 NİSAN REKLAMI" ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

CRISIS COMMUNICATION IN BUSINESS: A RESEARCH ON DISPUTED "1 APRIL FOOL'S DAY" ADVERTISEMENT BY ULKER COMPANY

Yrd. Doç. Dr. Özlem DUĞAN
Uşak Üniversitesi, ozlem.dugan@usak.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Emine ŞAHİN
Gaziantep Üniversitesi, emines@gantep.edu.tr

ÖZET
Özel şirketler ve kamu kurumları belirli dönemlerde problemlerin kontrolden çıkması gibi krizlerle karşılaşmaktadır. Önem verilmeyen veya göz ardı edilen küçük riskler ve belirsizlikler şirketi krize sürüklemektedir. Bir şirket için en zor dönemler kriz dönemleridir. Zira bu dönemi atlatamayan firmaların hem içinde bulundukları pazarda rakip firmalar hem de hedef kitle gözünde itibar ve imajı düşmekte hem de uzun vadede satış hacmi bu durumdan etkilenmektedir. Bu nedenle şirketin itibarını etkileyen krizlerin üstesinden gelinmesi yani doğru yönetilmesi önemlidir. Bu alanda yapılan çalışmalar firmalarda gerçekleşme ihtimali olan veya halihazırda başlayan kriz durumlarında çeşitli stratejiler ortaya koymaya yöneliktir. Kriz durumunda olan şirketin krize neden olan problemi belirlenip, kısa sürede çözüm üretilmesi gerekmektedir. Bu süreçte yönetimde yer alan liderin de firmanın kriz yönetiminde başarılı iletişim gerçekleştirmesi önemlidir. Şirketin hangi alanda faaliyet gösterdiği çok iyi analiz edilip, sektörün iyi ve kötü yönlerinin belirlenerek kriz öncesi olası krizler (senaryolar) tespit edilmelidir. Şirketin bütün çalışanlarının krize karşı eğitilmesi ve gereken önlemlere karşı bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bu çalışma Türkiye'nin sayılı şirketlerinden Yıldız Holding'in bünyesinde yer alan Ülker Bisküvi Sanayi A.Ş'ye ait Ülker markasının TV'de ve sosyal medyada yayınlanmasının ardından krize dönüşen 1 Nisan şakaları konu almaktadır. Şirketin reklam videoları sonrasında ortaya çıkan krizde uyguladığı kriz yönetimi, ortaya konan kriz iletişimi stratejileri kapsamında incelenmektedir. Çalışmada şirket tarafından nasıl bir kriz iletişimi uygulandığı, krize nasıl müdahale edildiği, krizin yönetilme biçimi, bu süreçte toplumun hassasiyetinin dikkate alınıp alınmadığı, şirket yetkilileri tarafından sosyal medya ve TV'de yaptığı paylaşımlar incelenip değerlendirilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Kriz, Kriz Yönetimi, Kriz İletişimi, Ülker Reklamları

ABSTRACT
Private and public organizations face crises such as problems getting out of control in certain periods. Small risks and uncertainties that are regarded unimportant or ignored can lead to crises in the organization. The most difficult period for an organization is the crisis period. Because the reputation and the image of companies which cannot survive this period are lost or affected negatively both in the eyes of their competitors in the market and the target audience as well as their sales volume being affected in the long term. Therefore, it is of utmost importance that the crises which affect the reputation and the image of organization are overcame- namely managed effectively. Studies conducted in this area aim to put forward various strategies in case of crises that are already present or likely to happen in companies. In case of a crisis, the problem which causes this crisis needs to be determined and resolved in a short period of time. During this process, it is important for the leader in the administration to achieve successful communication regarding the company's crisis management. The area in which the organization is operating should be analyzed very well and the possible crises (scenarios) should be identified beforehand by

determining the good and bad aspects of the industry. All the employees of the company must be trained for a crisis and be informed about the required precautions. In this study, crisis management by Ulker brand belonging to Ulker Bisküvi Sanayi A.Ş. which operates within Yıldız Holding, one of the leading food companies in Turkey, about an advertisement depicting April Fool's Day jokes is analyzed in terms of crisis communication strategies. The advertisement led to a crisis after airing on TV and social media. In the study, what kind of crisis communication was implemented by the company, how the crisis was responded, how the crisis managed, whether the society's sensitivity was taken into account or not, and the comments by company executives on social media and TV are analyzed and evaluated.

Keywords: Crisis, Crisis Management, Crisis Communication, Ülker Advertisements

REGÜLASYON KAVRAMI: TÜRKİYE'DE TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNDE REGÜLASYONUN ÖNEMİ

Öğr. Gör. Pınar HAMİDİ
Ufuk Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü,
hamidipinar8080@hotmail.com

ÖZET

Devletin ekonomiye müdahalesi, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Günümüzde ise düzenleme ve denetleme uygulamalarının genel adı olan "regülasyon", serbest piyasa ekonomisine devlet tarafından yapılmakta olan bir müdahaledir. Liberal ekonominin kabulünden bu yana, piyasa işleyişine devlet müdahalesinin olmaması halinde ortaya çıkan tekelleşme sorunu ve piyasa başarısızlıkları ile mücadelede "regülasyon" adı verilen devlet müdahalesi kaçınılmaz olmuştur. Serbest piyasa ekonomisinde tam rekabet koşullarının gerçekleşememesi ve toplumsal refahın optimizasyonunun sağlanamaması sebebiyle "ekonomide kamu müdahalesine ihtiyaç olduğu" görüşü bugün artık tüm liberal ekonomilerce kabul görmüş bir olgudur. Regülasyon uygulamaları, gerek ülkemizde gerekse diğer ülkelerde genellikle bağımsız düzenleyici kurumlar eliyle gerçekleştirilmektedir. Söz konusu bağımsız düzenleyici kurumların en temel amacı; düzenleme yaptıkları sektörde rekabetin tesisini sağlamaktır. Ayrıca düzenlenen sektörün sağlıklı bir biçimde ve güven ortamı içinde işleyişini gerçekleştirmek, hizmet çeşitlerinin arttırılması, tüketicilerin çıkarlarının üst düzeyde tutulmasıyla onlara yüksek kalitede hizmet sunumunun sağlanması da düzenleyici kurumların diğer amaçlarındandır. Gerek hane halkı gerekse iş dünyasındaki aktörlere çok sayıda hizmet sunumu yapan telekomünikasyon sektörü, küreselleşen dünyada bilgi akışı ve iletişimin sağlanmasında kilit bir rol oynamaktadır. Gelişmekte olan ülkeler için "ekonomik kalkınma kaldıracı" olarak anılan telekomünikasyon sektörünün düzenlenmesi, bilgi ve teknoloji yoğun bir sektör olması sebebiyle oldukça önem taşımaktadır. Bu bağlamda ülkemizde telekomünikasyon alanında faaliyet gösteren düzenleyici kurum, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'dur. Bu çalışmada regülasyon kavramı ışığında Türkiye'de telekomünikasyon sektörünün düzenlenmesinin önemi irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Regülasyon, Bağımsız Düzenleyici Kurumlar, Telekomünikasyon Sektörü

PETROL PİYASASINDA OYNAKLIĞIN ÖNGÖRÜLMESİ: GARCH MODELLERİ İLE BİR UYGULAMA

Yrd. Doç. Dr. Samet EVCİ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, sametevci@osmaniye.edu.tr
Doç. Dr. Mehmet CİHANGİR
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, cihangir@osmaniye.edu.tr
Arş. Gör. Erhan ERGİN
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, erhanergin@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Temel enerji kaynakları içerisinde dünya enerji ihtiyacının büyük kısmını karşılayan petrolün fiyatlarındaki ani yükseliş ve düşüşler, hem sektör yatırımcılarının hem de bu emtiaları işleyen ve tüketen işletmelerin maliyetlerinin artmasına ve maruz kaldıkları riskin yükselmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda petrol piyasasında fiyat hareketlerini doğru şekilde tahmin edebilen ve riskini etkin şekilde yönetebilen işletmeler ve yatırımcılar, bu piyasaya ne zaman yatırım yapacaklarına ilişkin kararı daha iyi verebilecekler ve karlılıklarını arttırabileceklerdir. Bu kapsamda çalışmanın amacı petrol fiyatlarındaki oynaklığın tahmini, buna ilişkin uygun modelin ve dağılımın belirlenmesidir. Bu amaçla çalışmada son on yıla ait Brent petrole ilişkin günlük getiri serileri kullanılmıştır. Petrol fiyatlarındaki oynaklığı modellemek için normal ve student-t dağılımlı Genelleştirilmiş Otoregresif Koşullu Değişen Varyans (GARCH) modeli ile olumlu ve olumsuz haberlerin oynaklık üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla asimetrik GARCH modelleri arasında yer alan EGARCH modeli kullanılmıştır. Simetrik ve asimetrik GARCH modelleri arasında en uygun modelin belirlenmesinde hata istatistiklerinden yararlanılmıştır. Bu yönü ile çalışma, petrol piyasasında oynaklığın öngörülmesi için uygun modelin belirlenmesine olanak sağlamakta, asimetrik etkiyi dikkate alan değişen varyans modelleri kullanılarak petrol fiyat serilerinde asimetrik etkinin var olup olmadığını ortaya koyarak, yatırımcının riskini doğru tahmin edilmesine yardımcı olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Petrol Piyasası, Oynaklık, GARCH Modeli, Asimetrik Etki

İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN KARİYER KARARI YETKİNLİK BEKLENTİLERİ: BAYBURT ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

CAREER DECISION SELF EFFICACY EXPECTATIONS OF FACULTY OF ECONOMICS AND ADMINISTRATIVE SCIENCES STUDENTS : EXAMPLE OF BAYBURT UNIVERSITY

Öğr. Gör. Mehmet KAPUSIZOĞLU
Bayburt Üniversitesi, mkapusiz@bayburt.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Hayriye ŞENGÜN
Bayburt Üniversitesi, hsengun@bayburt.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Füsun ÇELEBİ BOZ
Bayburt Üniversitesi, fcelebi@bayburt.edu.tr

ÖZET
Bireyin mutlu bir yaşam sürdürebilmesi için üç önemli kararda çok dikkatli olması gerekir: Arkadaş, Eş ve İş. Bu üç önemli karar, bireyin gelecekteki hayatında başarı, güç, statü, saygınlık ve huzur kazanmasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmanın amacı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerini ortaya çıkarmaktır. Araştırmada öğrencilerin kariyer kararı yetkinlik beklenti düzeyleri için Betz, Klein ve Taylor tarafından geliştirilen ve Işık tarafından Türkçeye uyarlanan Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde bağımsız gruplar için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) test teknikleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar literatür eşliğinde tartışılıp çeşitli öneriler sunulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Kariyer, Kariyer Kararı Yetkinlik Beklentisi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri.

ABSTRACT
The individual must be very careful with the three important their decisions in order to be able to lead a happy life: choose of friend, partner and job. These three important decisions are crucial in achieving success, power, status, prestige and peace in the future life of the individual. The purpose of this study is to reveal the career decision self efficacy expectations of faculty of economics and administrative sciences students. In this study, for level of Career Decision Self Efficacy of students, General Self Efficacy scale,which was developed by Betz, Klein and Taylor and adapted into Turkish language by Işık was used. For data analysis, t test for independent samples and one way ANOVA techniques have been used. The results are discussed and several recommendations are presented in the light of literature.
Keywords: Career, Career Decision Self Efficacy Expectation, Faculty Of Economics And Administrative Sciences Students

ÖLMEKTE OLAN TÜRK LEHÇELERİNİ KORUMA VE YAŞATMA

Arş. Gör. Murat AYDIN
murataydin45@gmail.com

ÖZET
Türk lehçeleri Doğu Avrupa'dan Sibirya ve Çin'in batısına kadar yaklaşık 250 milyon kişi tarafından konuşulan geniş bir dil ailesidir. Bu çalışmamızda öncelikle dil ölümünü, dillerin ne zaman ve nerede tehlike altında olduğunu ve özellikle Türk lehçeleri üzerinde duracağız. Daha sonra Türkçenin 20 farklı yazı diline ayrışmasının doğal bir sürecin sonucu mu yoksa dil planlamalarının sonucu mu olduğunu, Türk lehçeleri üzerine uygulanan dil politikalarını ve tehlike altındaki Türk lehçelerini ele alacağız. Bu çalışmanın amacı, ölmek üzere olan Türk lehçelerini korumak ve yaşatmaktır.
Anahtar Kelimeler: dil, lehçe, Türk lehçeleri, tehlikede olan diller, Türkçe

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ KOBİ TFRS HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ VE FARKINDALIK DÜZEYLERİ : GAZİANTEP ÖRNEĞİ

OPINIONS AND AWARENESS LEVELS OF MEMBERS OF THE ACCOUNTING PROFESSION ABOUT SME TFRS: GAZIANTEP EXAMPLE

Yrd. Doç. Dr. Murat KARAHAN
Gaziantep Üniversitesi, drmuratkarahan@gmail.com

ÖZET

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) 2009 yılında küçük ve orta büyüklükteki kuruluşların (KOBİ) ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan Uluslararası Mali Raporlama Standardını yayımlamıştır (KOBİ'ler için UFRS). KOBİ UFRS, (a) kamusal hesap verme sorumluluğu olmayan ve (b) genel amaçlı mali tablo çıkaran kuruluşların raporlama ihtiyaçlarını karşılamak için tasarlanmıştır. KOBİ UFRS küçük şirketlerin ihtiyaçları ve imkanları için tasarlanan 230 sayfalık kendi içinde yeterli bir standarttır. Türkiye'de ise KOBİ UFRS' nin ilk olarak Temmuz 2012'de (ulusal yönetmeliğe çevrildiği ve dahil edildiği şekliyle) zorunlu olması gerektiğine karar verilmiş ve Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından KOBİ'ler için Türkiye Finansal Raporlama Standardı (KOBİ TFRS)" ismiyle yayınlanmıştır. KOBİ'ler için uyarlanmış olan KOBİ TFRS' nin ülkemizde uygulanması açısından en önemli vazife bu standartların uygulayıcıları olmaları açısından muhasebecilik mesleğini icra eden meslek mensuplarına düşmektedir. Bu açıdan çalışma kapsamında; Gaziantep'te faaliyet gösteren muhasebe meslek mensuplarının KOBİ TFRS hakkındaki düşüncelerinin ve farkındalık düzeylerinin hazırlanan Anket yardımıyla ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda Gaziantep de faaliyet gösteren 200 muhasebe meslek mensubuna ulaşılmak istenmiş ancak bunlardan sadece 104'üne ulaşılabilmiştir. Bu 104 meslek mensubunun KOBİ TFRS hakkındaki görüşleri ve farkındalık düzeyleri ankete vermiş oldukları cevaplar ışığında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler : KOBİ, KOBİ TFRS, Muhasebe Meslek Mensupları, Muhasebe Standartları

ABSTRACT

In 2009, the International Accounting Standards Board (IASB) issued the Universal Financial Reporting Standard (UFRS for SMEs) prepared in line with the needs of small and medium sized enterprises (SMEs). SME UFRS is designed to meet the reporting requirements of organizations which (a) do not have publicly accountability responsibility and (b) issue general purpose financial statements. SME UFRS is a 230-page self-sufficient standard designed for the needs and possibilities of small companies. In Turkey, it was decided that SME UFRS should be mandatory first in July 2012 (as converted and included in national regulation) and it is published by Turkish Accounting Standards Board (TMSK) for SMEs with the title called "Turkish Financial Reporting Standards" for SMEs (KOBİ TFRS). The most important duty for the application of the SME TFRS adapted for SMEs in our country falls into the members of the accounting profession in terms of the fact that they are the enforcers of these standards. In this respect, with this study it was aimed to measure the opinions about the SME TFRS and the level of awareness of the accounting professionals operating in Gaziantep with the help of a questionnaire prepared. Within this scope, it was desired to reach 200 accounting professionals operating in Gaziantep, but only 104 of them could be reached. The opinions and awareness levels of these 104 professionals on SME TFRS were evaluated in the light of the answers they gave to the survey.

Keywords: SME, SME TFRS, Accounting Professionals, Accounting Standards

POSTMODERNİZMİN KÜLTÜREL BAĞLAMI

Nedim Erdal GÜLTEKİN
Araştırmacı, Cumhuriyet Üniversitesi, erdal9944@gmail.com

ÖZET
Modernizmin gelişim metaforuna dayanarak yeniye ulaşma alanındaki katı gayretler kültür alanında da kendisini göstermiştir. 18. yüzyıldan itibaren gelişen kültür, kültürün asıl konusu atfedilen nesnenin farklı düzeylerde farklı anlamlar taşımasına yol açmıştır. Yaşadığımız yüzyıl içerisinde kültürel olayların hızla cereyan etmesi daha biri bitmeden yeni sanatsal söylemlerin ortaya çıkması kaçınılmaz olmuştur. Postmodern tepki elbette modernizmin bir parçası durumundadır, fakat ortaya koymuş olduğu söylemler modernizme tezat oluşturacak düzeyde ve serttir. Günümüz kültürün anlaşılmazlığı ve yeni sanatsal üretimlerin vücut bulduğu şu günlerde postmodernizmin gerek iktisadi, sosyal ve gerekse sanatsal alanda insanlığı kurtarmayı amaçlayan bir düşünce tarzıdır. Postmodernizmin kültürel bağlamında mimari,edebiyat,sinema,televizyon ve onların en büyük tetikçisi tüketim kültürüne değinilecektir.Postmodern söylemin en etkili sözü' Ne Olsa Gider'sözüne atıfta bulunulacaktır.
Anahtar Sözcükler: Modernizm, Poostmodernizm, Popüler kültür, Tüketim kültürü, Sanat, Edebiyat, Kültür, Mimari

HAVAYOLU SEKTÖRÜNÜN EKONOMİK PROFİLİ VE MINT ÜLKELERİNDE BİR KIYASLAMA

Yrd. Doç. Dr. Nisa SEÇİLMİŞ
Gaziantep Üniversitesi, nsecilmis@gantep.edu.tr

ÖZET
Hava taşımacılığı sektörü ekonomik işleyiş içerisinde diğer sektörler için bir girdi olarak kullanılan ve bu yapısıyla uluslararası rekabette önemli etkinliği olan bir sektördür. Hava taşımacılığı ve hava aracı üreticileri olmak üzere iki bileşenden oluşan endüstri, doğrudan, dolaylı, uyarılmış ve katalitik etki yaratmak yoluyla ekonomiye dinamizm katmaktadır. Dünya gayri safi milli hasılasının %3,5'lik kısmı havacılık sektörü tarafından üretilmektedir. Bu çalışmanın amacı; önümüzdeki yıllarda dünyanın yeni devleri olacağı öngörülen Meksika, Endonezya, Nijerya ve Türkiye'de havayolu sektörünün, sürdürülebilir ekonomik büyümeye katkısı olup olamayacağı konusunda bir durum değerlendirmesi yapmaktır. Yapılan niceliksel değerlendirmeler sonucunda, gerek havayolunu besleyen ekonomik performans göstergeleri açısından, gerekse havayolu taşımacılığı göstergeleri açısından, Nijerya hariç, Meksika Endonezya ve Türkiye için havayolu sektörünün, gelecekte artması beklenen büyüme rakamlarına sürdürülebilir büyüme yönünden katkı sağlayabileceği sonucuna varılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Havayolu Sektörü, Havayolu Taşımacılığı, MINT Ülkeleri

ARŞİV VESİKALARI TEMELİNDE PÜZANTİYON GAZETESİ HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME (1896-1918)

AN ASSESSMENT ABOUT PUZANTION NEWSPAPER ON THE BASIS OF ARCHIVE RECORDS (1896-1918)

Arş. Gör.Ozan Can AKPINAR
Bingöl Üniversitesi, ocakpinar@bingol.edu.tr

ÖZET
Püzantiyon Gazetesi 1896-1918 yılları arasında neşrolunmuştur. Gazete; Jamanak, Masis, Punç ve Arevelk gibi dönemin Ermenice süreli yayınları arasında önemli bir yere sahiptir. Gazetede, muhtelif mahallerde Ermenilerin katledildiğine dair iddialar, vergi hususunda yapılan baskılar ve 1909 Adana Olayları gibi pek çok farklı konuda yazı yayımlanmıştır. Bu yazılar Osmanlı memurlarınca takip edilmiş, gerekli görüldüğünde incelemeye alınmıştır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile birlikte basında geniş bir özgürlük ortamı oluşmuş, bu ortamda gazetenin etkisi artmıştır. Fakat bu özgürlük coşkusu uzun sürmemiş, basın yeniden kontrol altına alınmıştır. Püzantiyon Gazetesi de bundan nasibini almış ve "muzır" yayın yaptığı gerekçesiyle 10 Haziran 1909 tarihinde faaliyeti durdurulmuştur. Bir süre sonra tekrar faaliyete geçtiği görülen gazetenin yazarları 24 Nisan 1915 olaylarının ardından ciddi sıkıntılarla karşılaşmış, hatta imtiyaz sahibi Püzant Keçyan yurtdışına kaçmak zorunda kalmıştır. Nihayetinde gazete, son sayısını 1918 yılında çıkarmış ve böylelikle yayın hayatı sona ermiştir. Bu çalışmada Püzantiyon Gazetesi ve gazetede çıkan yazıların yankıları arşiv belgeleri temelinde ele alınacaktır.
Anahtar Kelimeler: Ermenice gazete, Püzantiyon, Püzant Keçyan, II. Meşrutiyet, Rahvira

ABSTRACT
Puzantion Newspaper was getting published between the years of 1896-1918. Among the periodicals of that time such as Jamanak, Masis, Punch and Arevelk, Puzantion had a rather important position. Many different articles were published on allegations about Massacre of the Armenians in various places, the pressures on the tax issue and 1909 Adana Events. The Ottoman official researched these articles and when in need, they started investigations up on them. Media was granted a great freedom as a result of the proclamation of the 2nd Constitutional Monarchy and Puzantion was able to increase its influence within that climate. But this enthusiasm for freedom did not last long, the press was taken under the control again. Puzantion Newspaper was also affected by this and the newspaper was suspended because of the malicious publication on June 10, 1909. The authors of the newspaper, which was appeared to active again after a while, encountered serious troubles after the events of 24 April 1915. The concession holder of the newspaper, Puzant Kechian even had to flee abroad. In conclusion, the newspaper published its final issue and terminated its publication life in 1918. In this study, the focus will be upon Puzantion Newspaper and the echoes of the published articles in the newspaper based on the archival documents.
Keywords: Armenian language newspaper, Puzantion, Puzant Kechian, Rahvira.

TÜRKİYE'NİN EKONOMİK İŞBİRLİĞİ HAREKETLERİ: TÜRK CUMHURİYETLERİ ALTERNATİFİ

Öğr.Gör. Ömer YILMAZ
Gaziantep Üniversitesi, omeryilmaz@gantep.edu.tr
Öğr.Gör. Kübra KARAYILAN
Gaziantep Üniversitesi, kubra_karayilan@hotmail.com
Doç.Dr. Cuma BOZKURT
Gaziantep Üniversitesi, cbozkurt@gantep.edu.tr

ÖZET
Entegrasyon kavramı, bütünleşme ve birleşme gibi anlamları ifade ederken küresel ekonomide geniş yer tutmaktadır. Bu kavramın gelişmesiyle birlikte dış ticaret yaygınlaşmış ve ülkelerin ekonomik performanslarında artışlar yaşanmıştır. Entegrasyon kavramı ülkelerin dış ticaretlerini geliştirmede önemli bir rol oynayarak ikili veya çoklu siyasi ve kültürel ilişkilerin de gelişmesini sağlamaktadır. Entegrasyonun günümüze tam olarak uygulanmış şekli görülmese de Avrupa Birliği'nin buna en iyi örnek olduğu söylenebilmektedir. Türkiye AB'nin kuruluşundan itibaren birliğe dahil olmak için gerekli çabaları göstermiştir. Ancak Türkiye ve Avrupa Birliği ilişkileri dikkate alındığında, Türkiye'nin AB sürecinin tıkanma noktasına geldiği görülmektedir. Entegrasyonun sunmuş olduğu birçok avantaj da böylece rafa kalkmıştır. AB ile tıkanan bu sürecin yerine yeni oluşumlara gidilmeli, Türkiye ile kültürel anlamda daha yakın olan ülkelerle işbirliği yapılmalıdır. Entegrasyonda ortak değerlerin önemli olduğu dikkate alınacak olursa dil, din, ırk, soy ve kültür bağları bağlamında Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri arasında yapılabilecek bir işbirliği daha sağlam temelli olacaktır. Aynı zamanda bu ülkelerin sahip olduğu yeraltı ve yerüstü kaynaklar ve Türkiye'nin bu kaynaklara olan ihtiyacı ele alındığında kurulacak olan ekonomik bir işbirliğinin ne denli önemli olduğu görülecektir. AB'ye alternatif olacak bu tarz bir oluşumun avantajları ve değişen dünya dengesinde ülkelerin konumu yeniden değerlendirilecektir. Çalışma kapsamında ekonomik entegrasyonun her taraf için sunacağı fırsatlar detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Entegrasyon, Ekonomik İşbirliği, Dış Ticaret, Avrupa Birliği, Türk Cumhuriyetleri

ОЧЕРК ЖАНРЫНЫҢ ТІЛДІК-СТИЛЬДІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Қ.Ө. ЕСЕНОВА
профессор, ф.ғ.д., Абай атындағы ҚазҰПУ, kalbike_65@mail.ru

Түйіндеме
Қазақ әдеби тілінің дамуы оның функционалдық стильдерінің дамуы болып табылады. Тілдің функционалдық стильдері ішінде публицистикалық стиль өз мақсаты мен қоғамдағы қызметі және содан туындайтын тілдік ерекшелігі жағынан басқа стиль түрлерінен өзгешеленеді. Қазақ тіл білімінде публицистикаға тән белгілер баспасөз тілін зерттеу барысында анықталып отырады.
Кілт сөздер: қазақ тілі, әдеби тіл, стиль.

Әдеби шығармашылықтың туындысы ретінде очерктің ерекше белгілерінің бірі – оның деректілігі болып табылады. Өмірдегі нақты деректерге сүйеніп, оқиға мен кейіпкерлердің шынайылығын сақтай отырып, публицист көрген-білген, туйгенін жалаң сипаттама түрде беріп қана қоймай, адресатты қызықтыратын, оны ойландыруға себеп болатын жағын да іздеп табуы керек. Очеркте көркем шығармадағыдай автордың айтпақшы болған ойы тұспалдап берілмейді. Бұнда автор «мені» насихатшы, үгітші кейпінде әр нәрсе жөнінде өз қорытындысын беріп отырады. Очерк оқиғаның бүкіл хронологиясын, даму тарихын тізбелеп отырмайды. Ол оқиғаның, адамның бір сәттік кезін беру арқылы терең пікірлер қалыптастырады. Бұл М.Әуезовтің очерктерінде кездесетін белгілердің бірі.

Очерк қысқалық пен нақтылықты қажет етеді. Очеркке тән белгілердің бірі- еркін баяндау. Бұнда құбылысты детальді түрде сипаттау, әрекетті бейнелі жеткізу жағы көркем әдебиетке қарағанда аздау болады. Сөйлемдер қысқа, байланыссыз, «үзді-жұлды» сипатта болуы мүмкін. Очерктің негізгі міндеттерінің бірі – негізгі оқиғаны, адам портретін бөліп көрсету, айқындау. Очеркті қарындашпен сызылған экскиздерге ұқсатуға болады. Бірақ бұл талантсыздық, форманың жоқтығы емес. Бұл – жанр ерекшелігі. Ол – оның еркіндігі. Бұнда автор әдеби шарттардан алысырақ болып, өзін көрсетуде, өз ойларын жеткізуде еркіндік алады.

Күтпеген ауысулар, стильдің ерекше эмоционалды сипаты, жол-жөнекей берілетін ойлар, еркертпелер, бақылаулар, еске алулар, публицистиканың ашықтығы – очеркке тән белгілер.

Очерктің ерекше белгілерінің бірі оқиғалар мен құбылыстарды өзара байланыстырудан көрінеді. Бұндай салыстырулар негізгі ойды бөліп көрсетуге, айқындауға мүмкіндік береді.

Очерктің өзіндік ерекшеліні – очеркте автор өз тыңдаушысымен, оқырманымен тікелей қарым-қатынас жасауы. Ол өзінің сезімдері мен ойларын, жасаған түйіндерін өзі таңдаған бағытта бастап, өрбітіп, өзінің пікірлесін үнеміескере отырып баяндауға тырысады. Автор әр түрлі сипатта көрінеді. Ол лирик те болуы, азаматтық тұлға кейпін таңдауы да мүмкін. Бұл очеркистің талғампаздығы және көтерген өмірлік мәселесінің мазмұнымен тікелей байланысты.

Публицистиканың басқа жанрларында да автор бейнесінің орны маңызды. Мәселен, репортаж да – автордың қабылдауына, түсінуіне тікелей байланысты дүниеге келетін шығарма. Оқушы фактіні репортер қалай жеткізсе, солай қабылдайды.

Публицистикалық стильде тілдің эмоционалды элементтері және сөзді образды қолдану сияқты әдеби стильге тән құбылыстар да кездеседі. Бұл оның әдеби стильге жақындығын көрсетеді. ал оның фактіні толық және логикалық жүйелі баяндау тәсілі жағынан ғылыми стильге жақын екені байқалады [1, 29].

Публицистикалық стильдің басқа функционалдық стиль түрлерінен айырмашылығы туралы А.А.Стриженко былай деп көрсетеді: «Публицистический функциональный стиль характеризуется действием определенной целевой установки, специфичностью самой сферы общения и отбора языковых средств. В отличие от других функциональных стилей он в большой степени характеризуется направленностью на массовую аудиторию» [2, 38].

Очерк – публицистиканың нағыз субъективті жанры. Очерк автор ойының күштілігін, тереңдігін, шынайылығын және соларды жеткізуде стильдік қолданыстарды (сипаттаманы, пікірлесуді, пікірталасты, әр түрлі үзінділерді) ұтымды пайдалануды қажет етеді. Очерк арқылы автор адам ретінде өзін танытады. Оның нені бағалап, нені ұнатпайтыны, өмірлік позициясы көрінеді. Очерктегі автор бейнесі оның сюжеттік-композициялық құрылымынан ғана емес, оқырманға жақындығынан көрінеді. Ол ой-пікірі, жан дүниесі жағынан оқырманға жақын дос, оның сұрақтарына дұрыс жауап беретін жанашыры болуы керек.

Очерктің басты ерекшеліктерінің бірі – автордың оқушысымен «оңаша» сөйлесуі, оны өзімен бірге ойлануға, сезінуге жетелеуі болып табылады. Автор оқырманды пікір алысушы адам орнына қояды. Онымен бірге сезініп, онымен бірге қиналып отырғанын жеткізетін амалдар: қаратпаларды пайдалануы, оқырманға қатысты бұйыру түрінде келетін тұлғаларды қолдануы, оқиғаны жеткізуші немесе оған қатысушы адам ретінде I жақтық көрсеткіштерді пайдалануы жиі кездеседі. Олар очеркте синтаксистік құрылымдар, морфологиялық көрсеткіштер, ауызекі сөйлеу элементтері арқылы көрініс табады.

Очеркте автордың эмоциясы басым түрде беріледі. Очерк – автордың өзінің ішкі дүниесін ашуы, оқырман алдындағы ағынан жарылуы десе де болғандай. Очеркке тән негізгі белгілерді анықтауда М.Әуезовтың публицистикалық шығармаларын арқау еттік.

Шындық өмірдің барлық құбылыстары мен оқиғаларын жіті бақылай отырып, шаруашылық жағдайы, ауыл өмірі, оқу-білімнің дамуы, адам санасындағы өзгерістер, ғылымның дамуы туралы М.Әуезов – публицист өз ойын қоғам талқысына ұсынады. Бірақ, әрине, М.Әуезов публицистиканы кәсіп еткен жоқ. Дегенмен ол өмірде болып жатқан өзгерістерге өз пікірін білдіріп отыруға үн қосуға тырысты.

М.Әуезовтің публицистикалық шығармаларын әдеби тіліміздің функционалдық стильдерінің бірі – публицистиканың қалыптасу, даму, жетілу тарихынан бөліп алып қарастыруға болмайтыны түсінікті. Өйткені ол – бүтіннің бөлшегі, құрамдас бөлігі, дамудың белгілі бір кезеңінің көрінісі сияқты.

Жазушылық қызметімен қатар ұлы қаламгер публицистикамен қолы бос кезде, өз талантының шексіздігін көрсету үшін емес, жүрек қалауы, уақыт талабына қарай айналысты. Бұны М.Әуезов мақалалары мен очерктерінің тақырыптары мен мазмұны дәлелдейді. Бұнда жалған ұран мен үстем идеологияның жетегінде кету жоқ. Бұл қасиет шынайы талантқа ғана тән.

М.Әуезов публицистикасында көтерілген тақырыптар, публицист Әуезовтің қоғамдық көзқарасының қалыптасу көздері, публицистикалық шығармашылығының күрделі эволюциясы, публицистік шеберлігінің шыңдалуы мен кезеңдері Б.Жақыповтың «М.Әуезов – публицист» тақырыбындағы кандидаттық диссертациясында қарастырылады [3].

Зерттеуші М.Әуезов публицистикасын алғаш рет арнайы зерттеді. Бұл авторефератта да айтылады: «Қаламгер шығармашылығының жеткілікті дәрежеде зерттелмей, назардан тыс қалып келе жатқан бір қыры – оның бай публицистикалық мұрасы» [3, 3].

Б.Жақыпов М.Әуезов публицистикалық шығармашылығын 4 кезеңге бөліп қарастырады:

I кезең 1917 – 1932

II кезең 1932 – 1941
III кезең 1941 – 1945
IV кезең 1945 – 1961

Зерттеуші М.Әуезов публицистикасын коммуникативті сөйлеу формаларына қарай: «М.Әуезов – суреттеу – баяндау, суреттеу – түсіндіру, баяндау – түсіндіру сияқты аралас тәсілді пайдаланды» - деп жазады [7, 28]. Ал тілдік құралдардың стильдік қолданысы бұл жұмыста қарастырылмайды. Өйткені зерттеу жұмысы оны мақсат етпеген.

М.Әуезовтің публицистикалық шығармалары жанр жағынан мақала, очерк, памфлеттерден тұрады. Жазушының жаңа идеялары 30-жылдары жазған «Көктемнен бері», «Сөз аяған – тау сағыз бен көк сағыз», «Үш күн», «Құм мен асқар» (1934), «Білекке білек» (1935), «Шатқалаң», «Оның аты – екінші» (1940), 40-жылдары жарық көрген. «Ерлік – елдік сыны», «Отан ұран салғанда», «Конвейерде күй мығым», «Ер бауырларға ел сәлем» атты мақалалары мен очерктерінде көрініс табады. Соғыстан кейінгі жылдар – М.Әуезовтің әдеби шығармашылық жолында ең бір табысты кезең болды. Бұл жәылдары «Түркістан солай туған», «Индия очерктері», «Америка әсерлері» очерктері жазылды.

Р.Сыздықова: «...М.Әуезовтің публицистикасы мен ғылыми еңбектерінің де тілі стильдік, лексикографиялық, лексикологиялық зерттеулерді күтеді», - [4] деп жазады.

М.Әуезов публицистикасында очерк жанрының салмағы басым. Көтерген тақырыбы мен композициялық құрылымы жағынан олар бір-біріне ұқсамайды. Әуезов қаламына тән шеберліктер осы жанрда айқын көрінетін болғандықтан, зерттеу материалдары ретінде біз жазушы-публицистің очерктер тілін негізгі нысана еттік.

Мақала очерктерден көлемінің шағындығымен ғана ерекшеленбейді, тілдік жағынан алғанда, мақала дәлдік, нақтылық, ой-тұжырымының, хабардың жинақтылығымен сипатталады. Очерктерде көбінесе ақпарат-хабардың, оқушыға айтылар мәліметтің бейнелілігі басым болады. Мақалада белгілі бір аймақ адамдарының тұрмыс-тіршілігі, өмірі т.б. мәселелер сөз етіледі. Осыған орай сол жергілікті жердің ерекшелігі кейіпкерлер тілінде көрініс табады. Ақпарат-мәліметтер автордың ой-елегінен өткізіліп, өз көзқарасы мен алған әсері тұрғысынан жазылады.

Бір ғана фактінің негізінде публицист қоғамдық маңызы бар мәселені көтереді. Мәселен, М.Әуезовтің «Асыл елдің алып ұлы» мақаласын алып қаралық.

Мақалада ерлік ұғымы, оның халық тарихындағы көрінісі мен оған берілетін мазмұнның уақыттың өтуімен өзгеретіні, жаңа сапа мазмұнға ие болатыны қазақтың халық батырлары мен Ұлы Отан соғысындағы қазақ жауынгерлерінің әрекеттері, ерліктері арқылы салыстырылады. Фактілерге негізделген публицистің ой-толғанысы. М.Әуезов ойын образды, әсерлі түрде береді. Мақаладан үзінді: *Халық бойындағы қасиет заман өгей болғанда, кейде жер астында жатқан алтын гауһар есепті. Алтын қазына жер бетіне шықпағанымен, қазыналыққасиетін жоя ма? Тек қана қимылы жоқ қалғып тұрғандай боп кезегін күтеді. Кезі жеткен от күнінде жарқырай шығып, жат етеді. Тебіреніп теңіз толқыса, тереңіне шөккен меруертін атпай ма жағаға. Тарих телегейі толқығанда да сол сияқты ел тамырындағы қасиет жамырай шығып шарқ ұрады. Тарих – тарих болғалы ерлік жайында сөйлеген жандар көп-ақ, бірақ өзгенің, бұрынғының бәрі де бірдің басындағы ерлікті, бірдің атымен байланысты ер қимылды айтатын. Осымен бірге шын ерліктің сырының өзі де басқаша болып атылады. Бұрын ерлік білекпен танылатын сияқты еді, бүгін ерлік жүректен орын тепті (М.Ә. 20 томдық шығармалар жинағы. 8-т., 81-85-бб.).*

Бұл үзіндіге аналитикалық-публицистикалық шығарма деп қарауға болады. Ой тұтастығы бір бағыттағы терең толғаныстан туындаған шығарма. Мақала ой түйіндеуден басталады. Ерлік туралы түсінігін жазушы уақытпен, тарихи жағдаймен байланыстырып қарайды. Мезгілге берілетін сипаттама оқушыны өз бетінше әрі қарай ойлануға жетелейді: «...заман өгей болғанда, ...кезі жеткен сәт күнінде» - эпитеттер бір-біріне мағына жағынан қарама-қарсы болмағанымен, контекстік қарама-қарсылық бар. Бұл қарама-қарсылыо мақала бойында желі болып тартылып отырады. Мақала алғашқы жолдарынан-ақ М.Әуезов тілінің образдылығы, экспрессиялылығы, ойды біреудің үдетпелі сипаты оқушыны еліктіріп алады. Бұл қарсы мәнді құрылымдардан *(жер бетіне шықпағанымен, қазыналық қасиетін жоя ма)* сөздердің метонимиялық қолданысынан *(жарқырай шығып, жалт етеді),* асонанс, аллитерациялардан *(теңіз толықса, тарих телегейі толқығанда),* инверсиядан *(атпай ма жағаға),* жаңаша образды қолданыстардан *(жамырай шығып, шарқ ұрады)* көрінеді. Әр түрлі ұғымдарды қарама-қарсы қоя отырып *(бұрын – бүгін; білек – жүрек)* М.Әуезов оқушыға негізгі айтпақшы ойын жеткізген. Ол – ерлік ұғымының жаңа мазмұнға ие болуы.

М.Әуезов – публицистиканың негізгі ерекшелігі мен оған қойылатын талаптарды терең түсінген шебер қаламгер. Ол әр сапарларынан байқап, түсінгендерін қалт жібермей, блокнотына жазып жүрген. М. Әуезов туралы қазақ журналистері мынадай лебіздер білдіреді. Н. Омашев «Мақсат демекші, автор очеркке кіріспес бұрын «үш түрлі жайдан өзіміздің ардақты оқушылар алдынан өтініп алуды мақұл деп білдім» деп алдына қойған міндетін өте бір үлкен жауапкершілікпен анықтап алады. Бұдан жазушының деректі шығармаларда оқырманды ақиқаттан титтей де болса ауытқымай ұстайтынын қалам қуаты, көркемдік деңгейі биік бола тұра, шындықты бәрінен де жоғары қоятынын аңғарамыз» [5] деп көрсетеді.

Б.Майлин публицистикасына сынщылдық, С.Ерубаев публицистикасына жасампаз өмір тақырыбы тән болса, М.Әуезов көрген фактілеріне тек дерек ретінде қарамай, терең байланыс пен дамуды көрген, әр құбылыстың өткені мен келешегінен сабақтастық іздеген публицист болды.

Қорыта айтқанда, публицистика тілі кітаби жазба стиль мен ауызекі сөйлеу стиль тілдерінің арасында аралық сипатқа ие. Публицистика қалың оқырманға бағытталғандықтан, онда кейде басқа стиль элементтері де араласып қолданылады.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. *Балақаев М.,Томанов М.,Жанпейісов Е.,Манасбаев Б* Қазақ тілінің стилистикасы. Алматы:Мектеп, 1974.-192.
2. *Стриженко А.А.* Роль языка в системе средств пропоганды. Томск: Изд-во Том. ун-та, 1980. С. 210.
3. *Жақып Б.* М.Әуезов – публицист. Филол.ғыл.канд... автореферaты. Алматы, 1994. 31 б.
4. Сыздықова Р. Әдебиет – тілмен әдебиет // Қазақ әдебиеті. 1987. 25 қыркүйек.
5. Омашев Н. Әуезовтің бітпей қалған очеркі // Жас Алаш. 1997. 4 қазан.

ÇALIŞAN BİREYLERİN YEŞİL ÜRÜN REKLAMLARINA YÖNELİK TÜKETİCİ TUTUMLARINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE GÖRE FARKLILIKLARI

Yrd. Doç. Dr. Tahir BENLİ
Kastamonu Üniversitesi, tbenli@yahoo.com
Yrd. Doç. Dr. Kübra KARAOSMANOĞLU
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, kkara@mu.edu.tr
Özlem TAŞ
Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ozlemtas93@outlook.com

ÖZET
Dünya nüfusun hızla artması, teknolojik gelişmeler ve tüketim kalıplarındaki farklılaşmaların etkisiyle üretimler niceliksel ve niteliksel olarak artmıştır. Bu sürecin insanın hayatındaki görünümü ise, artan tüketim ve üretim ihtiyacının karşılanması amacıyla sınırsız bir kaynak olarak gördüğü doğayı hoyratça kullanması ve tahrip etmesidir. Doğanın dikkatsiz ve çabuk tüketilmesi ekolojik dengenin bozulması ve çevresel kaynakların tükenme noktasına gelmesine yol açmıştır. Doğanın yapısının zarar görmesi sonucu oluşan çevresel sorunlar sadece ekolojik sistemi etkilemeyip, bunun yanı sıra insan sağlığı içinde büyük sorun teşkil etmektedir. İşletmelerin zaman içerisinde izledikleri üretim ve pazarlama stratejilerinin doğa ve insana dair olumsuz tarafları su yüzüne çıktıkça, tüketiciler tarafından olumsuz yaklaşımlarla karşılanmıştır. Bu durum çevreye yönelik sorumluluklarının farkında olan ve bu sorumlulukları doğrultusunda hareket eden tüketicilerin ortaya çıkmasına yardımcı olmuştur. Günümüzde toplumsal bilince ve sosyal sorumluluğa sahip olan işletmelerin tüketicilerin gözünde son derece önemli bir imaja sahip olduğu görülmektedir. Yaşam koşullarını sürdürecek kaynakların ve yaşam alanlarının giderek azaldığının farkına varan tüketicilerin de tüketim sürecinde daha hassas davranması da bu görünüme eşlik etmektedir. Mevcut tüketici kitlesindeki çevreci eğilimler ve çevreye karşı duyarlılık artmakta satın alma ve tüketim süreçleri de karmaşıklaşmaktadır. İşletmelerde bu durumda varlıklarını güçlendirmek amacıyla, çevreye karşı sorumlulukları ekseninde ortaya koydukları ürün, hizmet ve faaliyetlerin tüketicilere duyurumunu sağlayan yeşil reklam uygulamalarını devreye almışlardır. Yapılan bu çalışma ile işletmelerin doğa dostu olarak adlandırdığı yeşil ürün reklamlarına yönelik çalışan bireylerin tüketici tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan anket formu çalışan ve Kastamonu Merkez ilçede ikamet eden bireyler arasından rastgele seçilen 400 kişi üzerinde uygulanmış ve elde edilen sonuçlar SPSS programı ile değerlendirilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Yeşil ürün, yeşil reklam, tüketici tutumları

ENERJİ TÜKETİMİ VE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNE YENİLENEBİLİR ENERJİ BAĞLAMINDA BİR ÖNERİ

Doç, Dr. Mehmet ÇINAR
Uludağ Üniversitesi, mcinar@uludag.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Ramazan ÖZ
Uludağ Üniversitesi, ramazan.oz@outlook.com

ÖZET
Türkiye'de sanayileşme ve nüfus artışına bağlı olarak enerji tüketimi de artmaktadır. Dolayısıyla enerji talebini karşılamak için enerji yatırımları yapılmakta ve özellikle son yıllarda yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelim artmaktadır. Her nekadar literatürde alternatif sonuçları içeren çalışmalar yer alsa da, neoklasik büyüme teorisi bağlamında, ekonomik büyüme, enerji tüketimine bağlıdır. Yani enerji tüketiminin artması ekonomik büyümeyi artırmaktadır. Çalışmamızda 1965-2015 dönemi için termik, hidroelektrik ve jeotermal enerji tüketiminin ekonomik büyüme üzerinde etkili olup olmadığı araştırılmaktadır. Uygulanan birim kök testleri sonucunda ekonomik büyüme ve hidroelektrik enerji tüketimi değişkenlerinin durağan olduğu bulunmuştur. Ancak Jeotermal ve hidroelektrik enerji tüketimi serileri durağan dışıdır. Bu nedenle durağan dışı değişkenler Hodrick-Presscott filtrelemesi ile trendden arındırılarak durağanlaştırılmıştır. Uygulanan Granger nedensellik testi, hidroelektrik ve termik enerji tüketiminden büyümeye doğru tek yönlü bir nedensel ilişkisi olduğunu göstermektedir. Fakat jeotermal enerji tüketiminden büyümeye doğru bir nedenselliğe rastlanmamıştır. Varyans Ayrıştırması sonuçları ekonomik büyüme değişkeninin endojen olduğunu ve hidroelektrik enerji tüketiminin büyüme üzerinde termik ve jeotermal enerji tüketimine göre daha etkili olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla çalışma, enerji tüketiminin ekonomik büyüme üzerinde etkili olduğunu bulan literatür çalışmalarıyla benzer sonuçlara ulaşmaktadır. İlaveten bir öneri olarak hidroelektrik enerjinin ekonomik büyüme üzerinde daha etkili olduğunu göstermektedir. O halde ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla, hidroelektrik enerjisine verilen önemin daha artması gerekmektedir.
Anahtar Kelimeler: Ekonomik Büyüme, Hidroelektrik Enerji, Jeotermal Enerji, Termik Enerji, Varyans Ayrıştırma

ЖЕМІС ЖИДЕКТІ ӨСІМДІКТЕРДІ ЗАРДАПТАЙТЫН SEPTORIA SACC. ТУЫСЫ ТҮРЛЕРІНІҢ БИОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

BIOECOLOGICAL FEATURES OF SPECIES OF SEPTORIA SACC. GENUS AFFECTING THE FRUIT-BERRY CULTURES

Л.Е. АНУАРОВА
биология ғылымдарының кандидаты, қауым. проф м.а
Anuarova68@mail.ru
Ғ.Ж. МЕДЕУОВА
ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, қауым. проф.м.а
Казақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
medeuova.galiya@mail.ru

Түйіндеме: Мақалада Septoria Sacc. туысының (S. ribis (Lib.) Desm.; S. crataegicola Bond. et Tranz.; S. rubi West. var. rubi D. Bab.; S. fragariae Desm. var fragariae D. Bab.; S. elaeagni (Chev.) Desm.) түрлерінің табиғаттағы және таза екпелік жағдайындағы даму циклының зерттелу нәтижелері берілген. Зерттелген түрлердің даму циклында жынысты көбейетін телеоморфты кезеңінің Mycosphaerella Joh. туысы түрлері бар екендігі дәлелденді. S. rubi var. rubi - дің даму циклында телеоморфты кезеңімен қатар анаморфты (макро және микроконидиальды) және спермагониальды кезеңдері анықталды.

Түйін сөздер: саңырауқұлақ, даму циклы, жапырақ, сабақ, пикнида, конидия, устьице, цилиндр, эллипсоид, клетка, макроконидиялар, микроконидиялар, аскоспора.

Absract: Data of development cycle of species of Septoria Sacc genus were presented in this article. (S. ribis (Lib.) Desm.; S. crataegicola Bond. et Tranz.; S. rubi West. var. rubi D. Bab.; S. fragariae Desm. var fragariae D. Bab.; S. elaeagni (Chev.) Desm.) in vivo and in vitro. As the result of our researches in all studied species the teleomorphic and anamorphic stages relating to the Mycosphaerella Joh. genus were revealed. In Septoria rubi var. rubi in the development cycle except the teleomorphic and anamorphic stages (macro and microconidium) the spermogonium stage was also revealed.

Keywords: fungi, development cycle, leaves, stalk, pycnidium, conidium, stoma, cylinder, ellipsoid, cell, macroconidium, microconidium, ascospore.

Кіріспе: Зерттелген мәселелерді нақтылау мақсатында Іле Алатауда кездесетін Septoria туысының 5 түрінің толық даму циклы тәжірибелер жүргізу арқылы зерттелді. 2014-2016 жылдары микроскоп арқылы сәуір айының 3-нен бастап, түсіп қалған жапырақтар астында Клебан кассетасында қыстап шығуы кезіндегі зардапталған өсімдіктердің қалдықтарындағы Septoria туысы түрлерінің даму ерекшеліктері анықталды. Пикнида, конидияларының өлшемдері алынды. Төменде Septoria туысының түрлерінің табиғаттағы даму циклына сипаттама берілген. «Флора споровых растений Казахстана» [1] анықтамасында көрсетілген түрлердің даму циклы, тәжірибе жасап зерттеу кезінде алынған микроконидиальді, жынысты (телеоморфты) кезеңдерімен толықтырылды.

Мақалада пикнидалы саңырауқұлақтардың кең таралған Septoria туысының бірқатар түрлерінің Чапека, картопты - глюкозалы қоректік орталарындағы екпелерінің таза дақылдық - морфологиялық ерекшеліктері және олардың спора түзу ерекшеліктері зерттелді [2,3].

Таза екпесін өсірудің қиындығына байланысты пикнидалы саңырауқұлақтардың таза екпесі зерттелген түрлері аз. Соңғы кезде мұндай зерттеулерді Т.В. Андрианова [4], Ж.Ж. Кужантаева [5], Л.Е.Ануарова [6], Тетеревникова-Бабаян Д.Н. [7] жұмыстарынан кездестіруге болады.

Төменде Septoria туысының түрлерінің табиғаттағы даму циклына сипаттама берілген.

S. ribis (Lib.) Desm. - Қара қарақат. - Ribes nigrum L.

Қара қарақат жапырақтары, сирек сабағы S. ribis түрімен зардапталады. Көбіне өнімі жиналмайды. Жапырақтарындағы майда, қоңыр кейін кейбіреулері ақ түсті болып өзгеретін бұрышты, дөңгелек дақтарда бірнеше пикнида жетіледі. Пикнидаларының түсі ашық қоңыр, қоңыр түсті, шар тәрізді, өлшемі 108-180х84-156 мкм. Кейбір құрғақшылық жылдары пикнидаларының қабырғасы толық жетілмейді. Жоғары бөлімі толық қаусырылмайды. Конидиялары жіп, цилиндр тәрізді, 2-4 клеткалы, бір ұшы тар, доғалданған. Кейбіреулері клеткаға бөлінбеген, өлшемі 31-42х2,6-3 мкм. Кей жылдары қыркүйек айының соңында түзілген пикнидаларда бір клеткалы цилиндр, эллипсоид тәрізді, 5-6,4х2,2-2,8 мкм микроконидиялар жетілді. Қыстап шыққан зардапталған жапырақтарда да цилиндр, эллипсоид тәрізді, бір клеткалы, түссіз, өлшемі 6,5-9х2,6-5,2 мкм микроконидиялар жетілді.

Сонымен бірге егістіктегі және Клебан кассетасында қыстап шыққан зардапталған жапырақтарда M. grossulariae түрінің шар, бүйірлері қысыңқы шар тәрізді, өлшемі 90-154х70-122 мкм псевдотецилерде аскларының саны 10-20, түйреуіш, цилиндр тәрізді, тік немесе сәл иілген, жоғарғы қабырғасы қалың, отырмалы немесе қысқа аяқшасы бар, өлшемі 42-56х11-17 мкм асклар жетілді. Аскоспоралары ұршық тәрізді, екі клеткалы 14-35х3-4 мкм.

Гүлді өсімдік түрлерінде ауру туғызатын Septoria туысы түрлерінің даму циклы 1-кестеде көрсетілген.

S. crataegicola Bond. et Tranz. - Алматы долана - Crataegus almaatensis L.

Долана жапырақтарының үстіңгі бетіндегі қоңыр түсті дақтарда шар тәрізді, диаметрі 133-164 мкм пикнидалар жетіледі (10-сурет). Пикнидаларда бір немесе бірнеше анық көрінбейтін перделері бар, өлшемі 43-56х3,3-4,7 мкм, түзу, жіп тәрізді, иілген макроконидиялар жетіледі. Күзде спермогонилерінде, жемістік денелерінде, өлшемі 3,9-5х1,1-1,3 мкм спермацилер жетіледі.

Ал Клебан кассетасында қыстап шыққан зардапталған жапырақтарында мойны ұзын құмыра тәрізді пикнидалардан (Plenodomus туысы түрлеріне тән) өте көп болып жетілген микроконидиялары лента тәрізді болып шықты. Чапека қоректік ортасында макроконидиялардан өсіп түзілген ақ биотипті, мақта тәрізді колониялардағы пикнидаларда эллипсоид, жұмыртқа тәрізді, түссіз бір клеткалы, өлшемі 4,0-7,3х1,5-2,1 мкм микроконидиялар жетілді. Өсімдіктерді зардаптауға қатысатын S. crataegicola микроконидиялары *Phyllosticta michailowskoensis Elenk. et. Ohl. түрі деп көрсетілген [52, 168б].

Клебан кассетасында қыстап шыққан S. crataegicola түрімен зардапталған долана жапырақтарында жынысты көбею кезеңі (Mycosphaerella crataegi (Fckl.) Oud.) жүреді. Псевдотецилер жапырақтың екі бетінде де аздап немесе кейбіреулерінде көп болып жетілді. Шар тәрізді немесе бүйірлері қысылған шар тәрізді, диаметрі 100-150 мкм, устьице тесіктері

өте үлкен емес өсінді тәрізді немесе дөңгелек ашық саңлаулы. Асклар саны 20-30, топталған, жіңішке түйреуіш немесе цилиндр тәрізді, түзу немесе аздап иілген. Жоғарғы ұшы қалың қабықты, отырмалы немесе қысқа аяқты, өлшемі 65-70х12-14 мкм. Аскоспоралары екі қатарда орналасқан ұршық тәрізді, түзу, аздап иілген, ұштары доғалданып үшкірленген, екі клеткалы, түссіз, өлшемі 30-40х3-4 мкм.

Mycosphaerella crataegi түрінің макроконидиялы кезеңі Septoria crataegicola, микроконидиальді кезеңі Phoma crataegi. Көктемде долана өсімдігінің алғашқы зардапталуы Mycosphaerella crataegi түрінің аскоспоралары және микроконидиальді кезеңінде түзілетін микроконидиялары арқылы жүреді.

Іле Алатауы бөктеріндегі Алматы доланасының барлық даралары зардапталған.

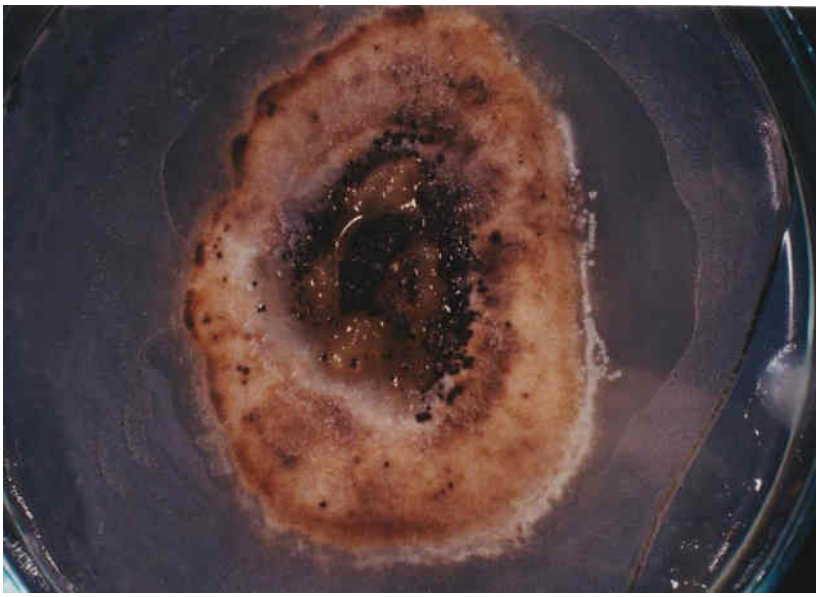
Сурет 1 – Septoria crataegicola Bond. et Tranz. Зардапталған өсімдігі Crataegus almaatensis Polark.

Іле Алатауында долананың барлық дараларын зардаптайтын бұл түрдің Чапека қоректік ортасына макроконидияларын сепкенде майда, қара сұр түсті, көтеріліп өсетін колониялар жетілді. 3-тәулікте колониялардың диаметрі 3-4 мм болып өсті. Біртіндеп колониялардың бетін бір жағынан мақта тәрізді ақ мицелий жауып өсе бастады (2-сурет). Бұл қара биотипінің құрамында түрлі пішінді склероцилер және бірлі жарым пикнидалар болды. Пикнидалары қара түсті, ірі, өлшемі 252-276х204-228 мкм, өсінді түрінде устьице саңалауы бар. Макроконидиялары цилиндр тәрізді тік иілген, перделері анық көрінбейді, түссіз, өлшемі 62-76х2-3 мкм. Екі апта өткен соң колониялардың шетін мақта тәрізді жіпшумақ басып кеңейіп өсе бастады. Колониялардың диаметрі 3-4 см жетті. 30 тәулік өткен соң, мақта тәрізді жіпшумақ кеңейіп өсіп, колониялардың диаметрі 6-7 см болды. Басқа Петри ыдысына ауыстырылған колониялардың ақ биотипінде көптеген қара-қоңыр түсті, шар, бүйірлері қысыңқы шар тәрізді, устьице саңалауы кең, өсінді тәрізді устьице саңалаулары да бар, өлшемі 60-132 х48-90 мкм, пикнидалар жетілді. Микроконидиялары бір клеткалы, цилиндр, эллипсоид тәрізді тік, сәл иілген, түссіз, өлшемі 7-10х1,5-3 мкм.

90 тәулік (Чапека қоректік ортасында) өткенде колониялардың жіпшумағы отырмалы болып, төселіп өсті, түсі ақшыл түсті. Орталығындағы пикнидалар көп болып жетілген бөлімі

бетінде микроконидиялар ұнтақтанып жатты. Екі клеткалы конидиялар түзілмеді. Жынысты көбеюі жүрмеді, сақталуға қалдырылды. Бұл түрдің ақ биотипін екінші рет бөлек өсіргенде пикнидалар түзілмеді (3-сурет).

S. crataegicola түрінің қара биотипінде макроконидиялар, ақ биотипінде микроконидиялар (Чапека коректік ортасында) түзілді.

Сурет 2 – Чапека қоректік ортасындағы Septoria crataegicola Bond. et Tranzsch. түрінің қара биотипті колониясы (20-тәулік) х2

Сурет 3 – Чапека қоректік ортасындағы Septoria crataegicola Bond. et Tranzsch. түрінің ақ биотипті колониясы х2

S. rubi West. var. rubi D. Bab. - Қожақат таңқурай - Rubus caesius Polark.

Қожақат өсімдігінің жапырағында шілде айының екінші жартысында түрлі пішінді, алғаш қоңыр кейін ақ түсті, жиегі қызыл түсті дақтар пайда болады. Оларда бірнеше пикнидалар жетіледі. Пикнидалар жапырақтың бетінде шашыраңқы болып, алдымен эпидермистің астында кейін оны жарып жоғары көтеріліп өседі. Пішіндері шар тәрізді, диаметрі 80-120 мкм, ашық қоңыр түсті. Устьице тесігі дөңгелек пішінді, диаметрі 25-30 мкм, конидиялары жіп тәрізді, бір ұшы жіңішкерген, өлшемі 14-54х2,2-2,8 мкм, иілген. Тамыз айының соңында зардапталған қожақат жапырақтарында макроконидиялардың бірнеше генерациясының түзілгендігі байқалды. Күзде кейбір пикнидаларда макроконидиялармен қатар микроконидиялары түзілді (синанаморфа). Микроконидиялары жұмыртқа, қысқа цилиндр тәрізді, түссіз, мөлшері 5,5-11,2х2,8-3,1 мкм. Олармен бірге араласып спермацилер (2,6-3,9х1 мкм) де жетіледі (4-сурет). Микроконидиялар өсімдіктерді зардаптауға қатысады. Таза дақылында (Чапека қоректік орта) тек ақ биотип түзіліп алдымен микроконидиялар, сосын ол пикнидалар псевдатецилерге айналып асклар, аскоспоралар түзілді.

Клебан кассетасында қыстап шыққан зардапталған жапырақтарда жынысты көбею кезеңіде жүріп аск, аскоспоралар пайда болды. Бұл Mycosphaerella rubi Roark түрінің псевдотецилері шар тәрізді, шоғырланып жетілді, диаметрі 60-80 мкм. Асклары түйреуіш, цилиндр тәрізді, өлшемі 42-45х8-10 мкм. Аскоспоралары екі клеткалы, 25-28х3,5-4,5 мкм. Көктемдегі қожақат өсімдігінің зардапталуы аскоспоралары арқылы жүреді.

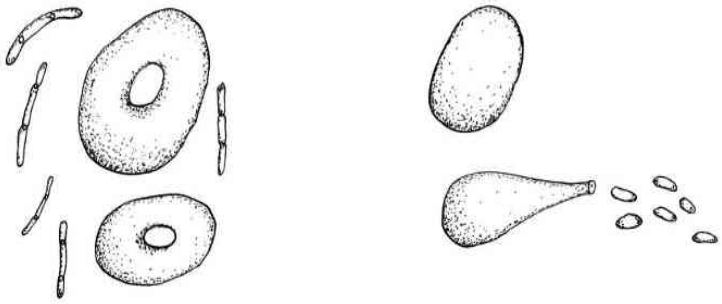
Чапека қоректік ортасында макроконидиялары өсіп, бір спорадан колониялар түзілді. 3 - тәулікте ақ биотипті колониялардың диаметрі 2-3 мм болды. Беткі жіпшумағы ақ үлпек тәрізді. 10-тәулікте колониялардың диаметрі 1,2-1,8см болды.

Гифалардан екінші реттегі конидиялар түзілді, өлшемі 28-59х2,5-3,4 мкм. Шашырыңқы болып жетілген пикнидаларда микроконидиялар жетілді. Шар тәрізді пикнидалардың, өлшемі 60-108х48-84 мкм. Микрокони-диялардың бір ұшы тар цилиндр, эллипсоид тәрізді, өлшемі 4-11х2-3 мкм.

30 - тәулікте колониялардың диаметрі 3,7-4,2см болды. Пикнидалар мол болып жетілді. 90-тәулікте колониялардың жіпшумағы төселіп өсті. Беткі жіпшумағының түсі сұр. Петри ыдысының түбін толтырып өскен колонияда өте көп болып бейберекет орналасқан псевдотецилер жетілді. Таза дақылдық жағдайда түзілген псевдотецилер шар, бүйірі қысыңқы шар тәрізді, түсі қоңыр, диаметрі 132-144 мкм, асклары топталып жетілген, бір ұшы тар түйреуіш тәрізді, қысыңқы аяқшасы бар, өлшемі 28-34х5,6-8,4 мкм. Аскоспоралары екі қатарда орналасқан түйреуіш тәрізді, бір ұшы тар, түссіз, өлшемі 17х4 мкм.

S. fragariae Desm. var fragariae D. Bab. - Кәдімгі бүлдірген - Fragaria sylvatica L.

Қыстап шығуға қалдырылған дарақтарын микроскоптық зерттеулер нәтижесінде, тек қана жынысты көбеюі жүріп асклар, аскоспоралардың түзілгендігі анықталды. Бұл Mycospherella fragariae (Tul.) Lindau түріне жататын асклы саңырауқұлақ түрінің шар тәрізді псевдотецилері дақтардың шетінде жетілді, диаметрі 128-144 мкм. Асклары түйреуіш, цилиндр тәрізді, шоғырланып 30-40 болып түзілді, қысқа аяқшасы бар, өлшемі 39-50х10-12 мкм. Аскоспоралары екі қатарда орналасқан, ұзынша жұмыртқа немесе түйреуіш тәрізді түссіз, екі клеткалы, пердесінің тұсы екі бүйірінен қысыңқы, 13-15х3-4 мкм.

Сурет 4 – S. rubi West. var. rubi D. Bab. түрінің макроконидиялары (а), микроконидиялары (ә), спермацилер (б).

Көктемде конидиялардың түзілгендігі байқалмады. 2016 ж. 11-сәуірде жүргізілген зерттеулерде аскоспоралардың түзілуімен қатар, макроконидиялардың де сақталғандығы анықталды. Алғаш зардапталуы аскоспоралары кейде макроконидиялары арқылы жүреді.

S. fragariae Desm. var. fragariae түрінің пикнидалары және конидилері кейбір жылдары қазан айының екінші жартысында пайда болады. Көбіне көктемде алғаш аскоспоралармен зардапталған бүлдірген жапырақтарында Ramularia tulasnei Sacc. түрінің конидияларының бірнеше генерациясы қайталанады. Қара күзде ғана пикнидалар пайда болып Septoria туысы түрлеріне тән макроконидиялар жетіледі. Микроконидиялар түзілмеді. Tulasne L.R. [8] Ramularia tulasnei түрінің конидияларымен бірге жемістік денелерде спермациилердің жетілетіндігін байқады. Бұл түр «Флора споровых растений Казахста» [1] анықтамасында көрсетілмеген.

S. elaeagni (Chev.) Desm. - Үшкіржеміс жиде - Elaeagnus oxycarpa Schlecht.

Маусым айының екінші жартысында жиде жапырақтарында қара қоңыр түсті дақтар жетіледі. Шашыраңқы болып орналасқан ірі, қоңыр түсті, диаметрі 72-114 мкм пикнидаларда қысқа, жіңішке, цилиндр тәрізді, түссіз, өлшемі 16-32х2-3 мкм макроконидиялар жетіледі. Қыстап шыққан дараларында, өлшемі 6-8х3 мкм, бір клеткалы, түссіз, майда микроконидиялар жетілді. Күзде псевдотецилерде бір жасушалы, бактерия тәрізді, екі бүйірі қысыңқы, таяқша тәрізді спермацилер, 3,9-5х1 мкм түзілді. Mycosphaerella elaeagnicola N. Colov. түріне жататын жыныстық көбею кезеңіндегі түзілген шар тәрізді, қара-қоңыр түсті, диаметрі 108-132 мкм псевдотецилердің тесігі дөңгелек. Аскларының қысқа аяқшасы бар, түйреуіш тәрізді, өлшемі 60-80х18-23 мкм. Аскоспоралары эллипсоид немесе қысқа түйреуіш тәрізді, түссіз, екі клеткалы, өлшемі 18-21х 5-6 мкм.

Көктемгі алғаш зардапталуы макро,- және микроконидиялар және аскоспоралар арқылы жүреді.

Іле Алатауы етегіндегі шөл, шөлді-дала аймақтарында өсетін Үшкіржеміс жиделер зардапталған.

Жиденің жапырақтарын зардаптайтын бұл түрдің конидияларын Чапека қоректік ортасына сепкенде әрқайсысынан 3-тәулікте майда, диаметрі 2-3 мм қара сұр түсті колониялар пайда болды. Олардың үшеуін басқа Петри ыдысындағы қоректік ортаға көшіргенде

әрқайсысының сыртқы жағынан үлпек тәрізді ені 3-4 мм болатын, сұр түсті жіпшумақтар өсіп жетілді.

Үлпек тәрізді бөлімінде ірі қара түсті, алмұрт тәрізді псевдотецилер склероцилермен араласып жетілді. Псевдотецилерінің өлшемі 108-132x156-180 мкм, склероцилерінің пішіні әртүрлі. Жемістік денелері псевдотецилерінде аз мөлшерде спермацилер, өлшемі 3-4x1,3 мкм, жетілді. Ортасындағы қара сұр түсті бөлімінде белгілі бір пішіні жоқ склероцилер және ескі, қоңыр түсті, клетка қабығы қалың жіпшумақтар болды. 90-тәулікте айтарлықтай өзгеріс байқалмады.

Кесте 1 – Septoria туысы түрлерінің даму циклы

Анаморфты түрлері	Зардапталған өсімдік түрлері	Конидиялар өлшемдері, мкм		Телеоморфты түрлері
		Макро - конидиялар	Микро-конидиялар	
S. ribis	Ribes nigrum	31-42x2,6-3	5-6,4x2,2-3	M. grossulariae
S. crataegicola	Crataegus almaatensis	43-56 x 3,3-4,7	4-7,3 x 1,5-2,1	M. crataegi
S. rubi var. rubi	Rubus caesius	14-54 x 2,2-2,8	5,5-11,2x2,8-3,1	M. rubi
S. fragariae var. fragariae	Fragaria sylvatica	39-50x10-12	5,9x2-2,6	M. fragariae
S. elaeagni	Elaeagnus oxycarpa	16-32 x 2-3	6-8x3	M. elaeagnicola

Бұл жерде Septoria туысының 5 түрінің де телеоморфты кезеңі анықталды. Телеоморфты Mycosphaerella grossulariae, M. rubi, M. fragariae сияқты түрлердің көбіне күзге қарай макро,-микроконидиальді кезеңі бірігіп жетілетін синанаморфасы бар. M. crataegi, M. rubi, M. elaeagnicola түрлерінің даму циклында күзде көбіне жемістік денелері псевдотецилерде немесе спермогонилерде спермацилер (ұзындығы 5, ені 1мкм - нан аспайтын эллипсоид, таяқша тәрізді, ылғалды ортада өнбейді) жетілді. Спермацилерді де арнайы әдебиеттерде *Phyllosticta, Phoma туысы түрлері деп көрсеткен. S. crataegicola, S. fragariae var. fragariae, S. gei f. immarginata, S. elaeagni түрлерінде микроконидиялары көктемде өсімдіктердің өлі мүшелерінде сапрофитті қоректенуі кезінде жетілді.

Кесте 2 – Septoria туысы түрлерінің Чапека қоректік ортада конидиялар түзу ерекшелігі

Septoria туысы түрлері	Макроконидиялар өлшемі, мкм	Микроконидиялар өлшемі, мкм	Спермацилер өлшемі, мкм	Аскоспоралар өлшемі, мкм
S. crataegicola	62-76 x 2-3	7-10x1,5-3	-	-
S. gei f. immarginata	20-25 x 2-2,5	7-8x1,5-2,5	-	-
S. rubi var. rubi	28-59 x 2,5-3,4	4-11x2-3	4,5x1	17x 4
S. elaeagni	-	-	3-4 x1,3	-

Пикнидаларда Phoma типтес конидиялар түзілді. Асклы саңырауқұлақ Mycosphaerella түрлерінің (телеоморфа) даму циклында микроконидиальді кезеңі Phoma типтес түрлер.

Қорытынды: Арнайы әдебиеттердегі мәліметтер және біздің тәжірибелеріміздің нәтижесі жалпы тек «қара биотипті» колонияларда пикнидаларда макроконидиялар, «ақ биотипті» колонияларда пикнидаларда микроконидиялар және жіпшумақтың жіпшелерінен (гифа)

түзілген конидия сағақтарынан екінші реттегі макро,- және микроконидиялардың түзілетіндігін көрсетеді .

Septoria туысының 2 түрінде, тек «ақ биотипі» пайда болып, микроконидиальді жетілді. S. elaeagni түрінің, таза дақылдарында склероцилермен араласып жетілген жемістік денелерде (псевдотеций) пішіні шар, бүйірлері қысыңқы шар тәрізді, өлшемі 156-180x80-132 мкм, өлшемі 4x1 мкм спермацилер пайда болды. S. rubi var. rubi түрінен көбіне «ақ биотипті» колониялар жетілді. Қара биотипі аздап әр жерінде араласа өскен колонияларда спермогонилерде таяқша тәрізді, 4,5x1 мкм спермацилер пайда болды. 90- тәуліктегі жүргізілген микроскоптық зерттеулер сол колонияларда өте көп мөлшерде псевдотецилердің түзілгендігін көрсетті.

Septoria туысының түрлері даралары таза дақылдық жағдайында табиғаттағы даму, циклын қайталайды. Тек таза дақылдық жағдайында микроконидиальді кезеңі басым болды. Себебі Septoria туысының түрлерінің басым көпшілігі факультативті паразиттер.

Әдебиеттер

1 Бызова З.М., Васягина М.П., Деева Н.Г., Калымбетов Б.К., Писарева Н.Ф., Шварцман С.Р. Флора споровых растений Казахстана. 1. Сферопсидные – Sphaeropsidales. Алма-Ата: Наука, 1970. -Т. 5., кн. 3. -557с.

2 Қалымбетов Б.К. Микологическая флора Заилийского Алатау. – Алма-Ата: Наука, 1969. – 462 с.

3 Кужантаева Ж.Ж. Биоэкологические особенности грибов рода Septoria Sacc. На Юге Казахстана. – Алма-Ата: Наука, 1994. – 157с.

4 Андрианова Т.В. Особенности развития некоторых видов рода Septoria Sacc. в культуре //Микол. и фитопатология. 1986. - Т. 20, №1. - С. 5-10.

5 Кужантаева Ж.Ж. Морфолого-культуральные особенности грибов рода Septoria Sacc. //Мат-лы Седьмой конф. по споровым растениям Средней Азии и Казахстана. Тез. докл. - Алма-Ата, 1984б. - 122- 123 с.

6 Ануарова Л.Е. Пикнидалы саңырауқұлақтар Septoria Sacc., Ascochyta Lib., Phoma Sacc. туыстары түрлерінің биоэкологиялық ерекшеліктері // Биологиялық әртүрлілік және табиғат пен қоғамның тұрақты дамуы: әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 75 жылдығы және биология факультетінің 75 жылдығына арналған конференция. – Алматы, 2009. – 5-7 б.

7 Тетеревникова-Бабаян Д.Н. Грибы рода Септория в СССР. – Арм ССР, Ереван, 1987. – 478

8 Tulasne L.-R. et Tulasne Ch. Selecta fungorum carpologia. – Paris, 1963. V.2. –P.22

TÜRK CUMHURİYETLERİNİN PİYASA EKONOMİSİNE GEÇİŞİ VE TÜRKİYE İLE OLAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Remzi BULUT
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, rbulut@mehmetakif.edu.tr

ÖZET
1991 yılının sonlarında Sovyetler Birliği'nin tamamen dağılmasıyla "Türki Cumhuriyetler" olarak adlandırılan; Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Planlı ve merkezi kumanda ekonomik sistemden çıkmış olmanın tedirginliği kendilerine ekonomik sistem ve model alınacak ortak arayış içine girmişlerdir. Bu konuda kuşkusuz ortak kültüre sahip, dil ve tarihsel açıdan yakınlığı ile bilinen, tecrübe ve deneyimi bulunan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bu ülkelerin bağımsızlıklarını tanıyan ilk ülke de Türkiye Cumhuriyeti olmuş ve 70 yıllık bekleyiş sona ermiştir. Daha bağımsızlığın ilk günlerinde başlayan karşılıklı işbirliği, ekonomik ilişkiler, yatırım ve diğer alanlardaki ikili ilişkiler günümüzde istenilen seviyeye hala ulaşamamıştır. Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye arasında daha kalıcı ve dinamik adımların atılması için bir takım yapısal düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Bu çalışmada Türk Cumhuriyetlerinin ekonomileri, reform süreci, Pazar ekonomisine geçişi ve katlanılan sosyal ve ekonomik zorluklar ele alınmıştır. Sovyetler Birliği döneminde uygulanan planlı ekonomi modelinin cumhuriyetler arası gelişmişlik düzeyine etkisi, bağımsızlık sonrası yaşanılan ekonomik krizler ve krizler neticesinde Rusya Federasyonu'na duyulan ekonomik bağımlılık gibi bulgulara rastlanılmıştır. Çalışmada bu ülkelerin Türkiye ile karşılıklı ticari ilişkileri incelenmiştir. Sonuç ve öneri kısmında ise bağımsızlıktan günümüze geçen 25 yılın kritiği yapılmış ve Türkiye'nin bu ülkelere hangi sektörlerde daha fazla önem vermesi belirtilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Türki Cumhuriyetler, Planlı Ekonomi, Pazar Ekonomisi, Sovyetler Birliği, Türkiye

MASLOW'UN TÜKENMİŞLİK ÖLÇEĞİ İLE MYO BANKACILIK VE SİGORTACILIK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

A RESEARCH STUDY WITH MASLOW'S BURNOUT MEASURE ON STUDENTS ATTENDING BANKING AND INSURANCE PROGRAMS OF VOCATIONAL HIGH SCHOOLS

Öğr. Gör. Safa ACAR
Siirt Üniversitesi, safaacar@siirt.edu.tr

ÖZET

Çalışmanın ana amacı ileride bankacılık veya sigortacılık mesleğini tercih edecek olan Meslek Yüksekokulu Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerini belirlemeye çalışmaktır. Bu amaç çerçevesinde daha önceden Türkçeye çevrilmiş olan "Maslow'un Tükenmişlik Ölçeği" ile Siirt Üniversitesi Kurtalan MYO Bankacılık ve Sigortacılık bölümünde okuyan öğrencilerin, Tükenmişlik, Öz Yeterlik ve Kendine olan Güven, düzeyleri belirlenmeye çalışılacaktır. Araştırma sonuçları SPSS 20.0 paket programı yardımıyla analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik, Bankacılık ve Sigortacılık, Üniversite.

ABSTRACT

The main aim of the study is to determine the burnout levels of the students in the Banking and Insurance Department of the Vocational School which will prefer the banking or insurance profession in the future. To this objective, "Maslow's Burnout Scale", which was previously translated into Turkish, will be tried to determine the levels of Burnout, Self-Efficacy and Self-Confidence of the students who study at Siirt University's Kurtalan Vocational School Department of Banking and Insurance. The results of the research will be analyzed with the help of SPSS 20.0 package program.

Keywords: Burnout, Banking and insurance, University.

ФИЛОСОФИЯ ОБРАЗОВАНИЯ АЛЬ-ФАРАБИ И СОВРЕМЕННОСТЬ

PHILOSOPHY OF EDUCATION OF AL-FARABI AND OF MODERN TIME

Сания ЕДИЛЬБАЕВА
доктор философских наук, ассоциированный профессор
Казахский Национальный Университет имени аль-Фараби
saniya.edilbaeva@mail.ru

Аннотация

Концепция образования аль-Фараби ориентирована на интеллектуальное и нравственное, достигаемое при помощи науки. Весь комплекс философских проблем - об идеальном обществе, человеке, познаваемости мира - оказывается органичной основой философско-образовательной концепции мыслителя, трактовки целей и задач воспитания и образования.
В трудах аль - Фараби философия образования рассмотрена в аспекте разума и морали. Интеллектуальное и нравственное тесно связаны друг с другом, так как интеллектуальное относится к моральности; поощрять последнее есть задача воспитания и образования. Образование аль-Фараби - это формирование морали, единство интеллектуального и морального совершенства человека, достижения им счастья с помощью знаний, сохранение свободы личности.
Основной идеей аль-Фараби о познании окружающего мира была решающая роль разума в познаваемости мира. Становление личности человека происходит на основе разума, и разумным человек становится лишь при правильном воспитании и образовании. Знание, должно быть неразрывно связано с воспитанностью. Сочетание идеи познания и воспитания в единое целое предстает как процесс образования, формирования сущности человека. Аль-Фараби выделяет практические и теоретические уровни знания, которые и есть онтологические основы становления образования.
Аль-Фараби обосновывает последовательность обучения. Он проектирует образование, провозглашающее математическую и музыкальную, наконец, философскую «адаба». Все они направлены на то, что человек должен развиваться как нравственная личность, достигающая счастья с помощью усвоения научных знаний. Здесь этическое и педагогическое взаимосвязаны.
Педагогическое значение слова образование приводится аль-Фараби в теснейшую связь с такими понятиями, как воспитание и обучение. В трудах аль-Фараби раскрываются не только педагогические, но и политические аспекты образования. Педагог должен развивать лучшие способности человека, как рассудительность, стремление к знаниям, самообразованию, совершенству.
Мера образования у аль-Фараби – это субъект, сохраняющий в самостоятельном мышлении свободу и разум. Цель образования – способствовать выполнению человеком своего назначения, достижения им счастья с помощью теоретических знаний.

Ключевые слова: аль-Фараби, образование, воспитание, обучение, знание, разум, счастье

ABSTRACT

Al-Farabi's concept of education focuses on intellectual and moral achievement, which can only be reached through science. The whole complex of philosophical problems such as the ideal society, the person, the cognoscibility of the world appears as the organic basis of the philosophical and

educational concept of Al-Farabi. In Al-Farabi writings the philosophy of education is considered from the point of view of reason and ethics. The intellectual and the moral dimensions are closely linked to each other as intellectual morality are inseparable. To encourage morality is a task of training and education. Al-Farabi's education means forming morality, unity of intellectual and moral perfection of the person, achievement of happiness through knowledge, preservation of personal freedom. Intelligence plays the crucial role in understanding the world. The formation of personal identity happens on the basis of intelligence and is possible only through a correct training and education. Knowledge is not possible without a good upbringing. To conceive training and education as a unit is crucial in the process of upbringing and of the formation of the personality. Al-Farabi emphasizes the importance of knowledge on a practical and theoretical level as a basis of education. Al-Farabi in sistson the importance of sequencing the upbringing. He suggests to start education on mathematics and music, eventually passing on to philosophical "adab". All of this is aimed at allowing the person to develop as a moral personality which reaches happiness through scientific knowledge. In this context ethical and pedagogical components are interconnected. The pedagogical meaning of the term “education”for Al-Farabi closely related to training and teaching. Al-Farabi's writings cover not only pedagogical, but also political aspects of education. The teacher has to develop the best abilities of a person such as rational judgement, aspiration to knowledge, self-education and perfection.

The purpose of education is to provide a person with the means to reach his goals and to achieve happiness through theoretical knowledge.

Key words: Al Farabi, education, teaching, upbringing, knowledge, intelligence, happiness

ЖОО-ДА СТУДЕНТТЕРДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ӘРЕКЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТЕОРИЯСЫ

Зарина АКРАМОВА
1-курс магистранты, ҚазМемҚызПУ, zarina_altunka@mail.ru
Ж.Н.СҮЛЕЙМЕНОВА
п.ғ.д., профессор, ҚазМемҚызПУ, zharkyn123@mail.ru

ТҮЙІНДЕМЕ
Мақалада студенттердің ғылыми-зерттеушілік қабілеттерін дамытуда қолданылатын ұстанымдар, ЖОО-дағы ғылыми-зерттеу әрекеті жөнінде мәселелер қарастырылады. Еліміздің жоғары білім беру жүйесі халықаралық білім кеңістігіне ықпалдастыру тетіктерінің бірі – жоғары білім берудің көпдеңгейлі (бакалавриат, магистратура және PhД) жүйесі болып отыр. Бұл жүйенің мәні студенттердің өз бетімен білім алуына басымдық беріліп, маманға «өмір бойы» оқу дағдысын қалыптастыру. Республикамыздағы жетекші университеттердің білім беру үрдісін ұйымдасырудағы дәстүрлі және жаңаша көзқарастарды салыстырмалы талдау негізінде ғалымдар тарапынан аталған жүйенің көптеген тиімді жақтары негізделіп отыр.

Қазақстан Республикасының білім беру Тұжырымдамасында белгіленгендей, еліміздің әрбір оқушысы мемлекетіміздің саяси-әлеуметтік тұрақтылығына, келісім мен ынтымақтастықтың нығаюына ұйтқы болып отырған қазақ халқының тілін меңгеріп, әдебиетінен неғұрлым мол сусындап, оны тану және құрметтеу деңгейіне жетуіне оңтайлы жағдай тудыру – бүгінгі заман талабы [1].

Білім алушының шығармашылық қабілетін, яғни зерттеушілік қабілетін қалай қалыптастыру керек? Оның жолдары, әдіс-тәсілдері, мазмұны қандай? Қазіргі таңдағы өзекті мәселелердің бірі – осы.

Еліміздің жоғары білім беру жүйесі халықаралық білім кеңістігіне ықпалдастыру тетіктерінің бірі – жоғары білім берудің көпдеңгейлі (бакалавриат, магистратура және PhД) жүйесі болып отыр. Бұл жүйенің мәні студенттердің өз бетімен білім алуына басымдық беріліп, маманға «өмір бойы» оқу дағдысын қалыптастыру. Республикамыздағы жетекші университеттердің білім беру үрдісін ұйымдасырудағы дәстүрлі және жаңаша көзқарастарды салыстырмалы талдау негізінде ғалымдар тарапынан аталған жүйенің көптеген тиімді жақтары негізделіп отыр. Атап айтқанда:

- Академиялық еркіндіктің жоғары дәрежесі (курсты, меңгеру мерзімін және оқытушыны таңдау);
- Студенттердің оқу әрекетінің өзіндік сипаты мен оқытушының оқыту қызметінің дамытушы стилі (консультация, диалог т.б.)
- Студенттердің жеке ізденістік оқу әрекеті;
- Білімдік бағдарламалардың инновациялық мазмұны (алдыңғы қатарлы ғылыми жетістіктерге бағдарлау);
- Білімді меңгерудің жемісті, зерттеушілік деңгейі.

Қазақстанда көпдеңгейлі оқыту жүйесін ендірудің алғашқы тәжірибесікөрсеткендей, оны ұйымдастыруда студенттердің өзіндік жұмысына (СӨЖ) үлкен көңіл бөлуді қажет етеді. Аудиториялық сағаттардың азаюына байланысты студенттердің өзіндік жұмысқа үлкен мән беруіне жағдай жасау керек. Өзіндік жұмыстарды атқара отырып, студенттердіңөздігінен

білім алу, өздігінен ғылыми-зерттеу әрекетімен айналысу қабілеттері артады. Республика көлемінде СӨЖ-дің жоғары тиімділігін арттыру үшін әрбір 2 сағаттық аудиториялық жұмысқа 1-2 сағат көлемінде студенттің оқытушымен жүргізілетін өзіндік жұмысы (СОӨЖ) енгізілді, сонымен қатар СОӨЖ сабақ кестесінде көрсетіледі және оқытушы журналында тіркеледі. [2]

ЖОО-дарындағы ҒЗӘ – болашақ маман дайындаудың бір саласы, сондай-ақ бұл әрекеттің өзіндік ерекшелігі онсыз жоғары мектеп міндеттері шешілмейтін, шектеулі және ғылыми негізделген оқу үдерісі мен ғылыми жұмыстардың бірігуі арқылы жүзеге асырылады. Оқу үдерісі және ҒЗӘ екі ағын ретінде бірде қосылып, кейін олар тағы да бөлініп бөлек қызметтерні жалғастырады. ЖОО-дарындағы ғылыми-зерттеу жұмыстары – мақсатын, ұйымдастыру формаларын, мазмұнын педагогикалық үдерістің негізгі компоненттері арасындағы байланыс типін және қатысушылардың ғылыми әрекеттерін көтермелеу мен бағалауды қамтитын жан-жақты құбылыс.

Студенттердің ғылыми-зерттеу әрекеті жоғарғы білікті мамандар даярлаудың, республиканың шығармашылық, интеллектуалдық қорын қалыптастырудың ең маңызды түрі болып табылады.

1981 жылдан бастап жеке тұлғаның ғылыми-зерттеу қасиеттерін дамыту мәселелерін талдап әзірлеу жедел қарқынмен жүрді. «студенттердің белсенділігін, дербестігін және жеке жауапкершілігн дамыту» орталық зерттеу жобасына енгізілген мәселелерді зерттеу мен дайындауға көрнекті ғалымдар тартылды. Өздерінің зерттеулерінде ғалымдар жобаның түсіндіру аппаратына баса назар аударды. Оқытушының танымдық белсенділігі мен дербестігін қалыптастыру және дамыту мәселелеріне, олардың дербес және ғылыми-зерттеу қызметтерін ұйымдастыруға ТМД елдерінде көптеген жұмыстар арналды. Мысалы, А.Н.Леонтьевтің, Т.А.Ильинаның, М.И.Махмутовтың, Г.И.Щукинаның, П.И.Пидкасистыйдың және т.б. жұмысы.

1980-1995 жылдары көптеген ғалымдар өздрінің еңбектерін студенттердің зерттеушілік әрекетін қалыптастыру, дамыту және оқу белсенділігі мәселелеріне арнады: Ф.В.Беркуштене, В.И.Журавлев, Э.Я.Ганон, В.А.Козаков, Г.И.Кулагина, Н.Ф.Талызина, Т.С.Садыков, А.Е.Әбілқасымова, З.А.Исаева, А.Ш.Байтоқаева. Бұл зерттеулердің нәтижелері студенттердің ғылыми-зерттеу әрекетін қалыптастыру педагогикалық үдерісті жандандырудың басты талабы болып табылатынын және педагогикалық үдеріс субъектілерінің қызметін дәстүрлік, түсіндірмелі-иллюстративтік және репродуктивтік оқыту мен оқу әдістеріндегі ізденушілік, зерттеушілік әдістерді бір-біріне қарсы қоймай , оларды бір жүйеде қарастыра отырып,қайта бағыттау қажеттігін көрсетеді.

Студенттердің ғылыми жұмыстарының кейбір мәселелері бойынша арнайы зерттелген жұмыстар түрлерінде атауға болады: ММУ-де студенттердің ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру және оныңарнайы аспектілері Л.Г.Квиткинаның[3], студенттердің ғылыми жұмыстарын үйірмелерде ұйымдастыру Я.Н.Мараштың [4], зерттеу барысындаоқытушылар мен студенттердің кәсіби шеберлігін қалыптастыруды зерделеу Н.В.Кузьминаның [5], ғылыми жұмыстар үдерісіндегі студенттердің шығармашылық белсенділігін зерттеудің әртүрлі әдістері М.А.Байданның [6] еңбектерніде зерттелген.

В.А.Воробьевтің пікірі бойынша, студенттердің оқу-зерттеу жұмысы дегеніміз – оқу үдерісіне, оқытудың белгілі академиялық формаларына, зертханалық, практикалық сабақтарға, дипломдық, курстық жұмыстарға және т.б.ғылыми-зерттеудің, шығармашылықтың элементтерін саналы оймен енгізу. [7,36б]

М.А.Байданның зерттеулерінде оқу-зерттеу жұмысына оқытудың барлық кезеңдерінде студенттер орындайтын оқу жұмысының барлық түріне ғылыми жұмыс элементтерін енгізу арқылы оқу үдерісін интенсификациялаудың кешенді жүйесі деп нақты анықтама береді. Ғылыми-зерттеу жұмысы – бұл өз бетінше, ерікті түрде, қызығушылықпен жұмыс жасауға негізделген, шығармашылығын дамытуға, кәсіби шеберлігін шыңдауға бағытталған, кейінгі ғалым-зерттеушілер мен ғалым-педагогтарды тәрбиелейтін ғылыми жұмыстардың оқудан тыс формаларына студенттердің қатысуының кешенді жүйесі деп анықтаған. [6, 61б]

Т.А.Стефановская «студенттің зерттеу тапсырмасын өзбетімен орындау дәрежесі мен алынған нәтиженің жаңалығы СОЗЖ мен СҒЗЖ арасындағы негізгі мәнді айырмашылық болып табылады» деп атап көрсетеді. [8, 204б] Сол сияқты «оқу-ғылыми-зерттеу жұмысы» терминін енгізуді ұсына отырып, оған мынадай түсінік берген: «білімді меңгеру мен шығармашылықпен зерттеу әрекетінің біліктілігін қалыптастыруды мақсат ете отырып, ЖОО-дағы оқу үдерісіне бастапқы кезеңде ғылыми-зерттеу элементтерін, одан әрі – қойылған мәселе бойынша студенттердің өзбетімен зерттеу жұмысын енгізуді көздейтін үдеріс. Бұлар ЖОО-да педагогикалық үдерісті ұйымдастырудың аудиториялық және аудиториядан тыс формалары арқылы жүзеге асырылады» [8, 204-205б].

А.А.Аникеева және А.Г.Иодко «ғылыми жұмыс жетекшінің және студенттің жеке жұмысының маңызды формасы болып табылады, ол болашақ маманның жеке тұлға ретінде қалыптасу үдерісіне жан-жақты ықпал етеді» деген нақты пікір айтады. [9]

Э.Ф.Матвеева қарапайым зерттеу тапсырмаларынан оқу-зерттеу жұмысына және одан әрі ғылыми-зерттеу жұмыстарына дейінгі студенттердің ғылыми іс-әрекетін дамыту үдерісінің сипаттамасы үшін олардың танымдық әрекетінің сипатын пайдалануды ұсынады. Сонымен қатар студенттердің өзбетіндік жұмыстарының төмендегідей типтерін бөліп қарастырған: репродуктивті, репродуктивті өзбетіндік, продуктивті өзбетіндік жұмыстар.

Ұсынылып отырған өзбетіндік жұмыстардың мұндай классификациясы студенттерді болашақтағы кәсіби мамандығына дайындауда олардың танымдық және шығармашылық белсенділігін арттыруға бағытталған. [10, 43-44б]

Студенттердің өздік жұмыстары дұрыс, дәл жоспарлауды, ұйымдастыруды және қадағалауды талап етеді. Ол арқылы студенттер түрлі формадағы жұмыстарды орындап үйренеді және одан әрі оқыту барысында жүйелі түрде кәсіби білім алуға немесе оны толықтыруға, біліктілікті арттыруға бағытталған түрлі әдістерді меңгереді. Тапсырмалар студенттің өзбетімен жұмыс жасауының көлемін және күрделілігін біртіндеп арттыратындай етіп құрылуы тиіс.

Ғылыми зерттеулерде қолданылатын жалпығылыми ұстанымдары:

1. Объективтілік ұстанымы;
2. Мәндік талдау ұстанымы ;
3. Логикалық және тарихи бірлік ұстанымы;
4. Тұжырымдамалық ұстаным ;
5. Жүйелілік ұстанымы ;
6. Тұлғалық ұстаным ;
7. Іс-әрекеттік ұстаным ;
8. Мәдениетке сәйкестік ұстаным;
9. Этнопедагогикалық ұстаным;
10. Антропологиялық ұстаным.

Зерттеуді ұйымдастыру көптеген факторларға тәуелді. Ең маңыздысы – зерттеудің түрлері, яғни ұжымдық, кешенді немесе жеке болуы мүмкін. Ұжымдық зерттеу – бұл жалпы тақырып бойынша жұмыстанатын зерттеушілер тобының әрекеті. Олардың әрқайсысы жалпы мәселенің белгілі бір бөліктерін қарастырады. Кешенді зерттеу ұжымдық зерттеудің түрі б.т. ол көппәнділігімен (бірнеше зерттеу пәнінің болуы) және көпжақтылығымен сипатталады. Жеке зерттеуді жалғызбір адам жүргізеді.

Қисынды жасау – күрделі үдеріс. Оның үш кезеңін белгілеуге болады: мақсат қою, зерттеу, енгізу-рәсімдеу.

Бірінші кезеңде – тақырыпты таңдау, міндеттерді анықтау, болжам жасау (мәселе-тақырып-объект-пән-ғылыми фактілер-бастапқы тұжырымдама-жетекші идея және пікір-болжам-зерттеу міндеттері сызбасы бойынша жүреді).

Екінші кезеңде – әдістерді таңдау – болжамды тексеру – алдын-ала қорытындыларды белгілеу – оларды сынақтын өткізу және нақтылау – қорытынды жасау сызбасы б-ша жүзеге асады.

Үшінші кезеңде – сынақтан өткізу (қортынидыларды талқылау, оларды қоғамға ұсыну), жұмысты рәсімдеу (есеп беру, баяндамалар, кітаптар, диссертациялар, ұсыныстар, жобалар және т.б.) және нәтижелерін практикаға ендіру. [11]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстан Республикасы «Білім туралы заңы». – Астана, 2007.
2. Рекомендации по организации учебного процесса и оценки знаний обучающихся по кредитной системе обучения /А.А.Кусаинов, С.М.Омирбаев, С.С.Карпыков – Алматы, КазГАСА 2003/
3. Квиткина Л.Г. Роль научно-исследовательской работы в повышении качества подготовки специалистов. – М.1982г
4. Мараш Я.Н. Студенческий научно-исследовательский кружок. – Минск, 1976
5. Кузьмина Н.В. Методы системного педагогического исследования. – Л.-1980г
6. Байдан М.А. Научно-исследовательская работа студентов как средство формирования их творческой активности. Дисс. Одесса, 1985г
7. Воробьев В.А. Научно-исследовательская работа студентов в учебной и научной деятельности вуза //Студенческое научное творчество. М.1968г
8. Стефановская Т.А. Технология обучения педагогике в вузе. М.2000г
9. Аникеева А.А., Иодко А.Г. НИР и подготовка студентов к творческой работе в школе. 1989г
10. Матвеева Э.Ф. Некоторые приемы реализации межпредметных связей в процессе преподавания курса методики обучения химии. М.1986г
11. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоение знание. – М.: МГУ 1975г

6098 SAYILI BORÇLAR KANUNU UYARINCA ÖNGÖRÜLMEZLİK İLKESİ

Yrd. Doç. Dr. Selin SERT SÜTÇÜ
Akdeniz Üniversitesi, selin81hukuk@gmail.com

ÖZET
Öngörülmezlik ilkesi ya da imprevizyon teorisi ve en genel adıyla aşırı ifa güçlüğü 19. yüzyılın son çeyreğinden beri özel hukukun en önemli konularından birisi haline gelmiştir. Ahde vefa ilkesine sıkı sıkıya bağlı kalındığında ortaya çıkabilecek sonuçları biraz yumuşatmak adına koşullar değiştiği takdirde (clausula rebus sic stantibus) yeni koşullara uyarlanma ilkesine dayanır. Mücbir sebep (force majeur) mertebesinde olmayan ancak umulmayan hâl (cas fortuit) sayılan durumlarda, diğer bazı şartlar da gerçekleşmişse, aşırı ifa güçlüğü (hardship) adı altında, hâkimin sözleşmeye müdahalesi, hatta onu değişen koşullara göre düzeltmesi, yani uyarlaması anlam kazanır. Sözleşme kurulurken sözleşme taraflarınca öngörülemeyen durumun ortaya çıkması sebebiyle hakimin sözleşmeye müdahalesi dava yoluyla talep edilir ve hakim diğer şartların varlığı halinde sözleşmenin yeni şartlara uyarlanmasına karar verir.
Anahtar Kelimeler: ahde vefa, öngörülmezlik, mücbir sebep, sözleşmenin uyarlanması.

THE STRUCTURAL ANALYSIS OF AGRICULTURE, FOOD AND ENERGY SECTORS IN TURKEY; AN INPUT-OUTPUT ANALYSIS

Prof.Dr. Osman KARKACIER
Akdeniz Üniversitesi, okarkacier@gmail.com
Associate Prof.Dr. Gülden BÖLÜK
Akdeniz University, guldenboluk@akdeniz.edu.tr

ABSTRACT

Energy sector plays a fundamental part (either as a cause or the as a facilitator) in the economic growth process. As known, agricultural sector also plays a strategic role in the process of economic development of a country. Agriculture and energy sector are considered to be important drivers of the economy due to their strong inter-industrial linkages. In this study, the input-output tables constructed by the TurkStat national accounts in 2012 has been employed and several multipliers have been calculated by using input-output tables. The purpose of this study is to analyse the structural interdepency of the agriculture, food and energy sectors in Turkey. It is aimed to discuss whether agriculture, energy and food manufacturing industries can be considered as the drivers of the Turkish economy.

Key Words: Energy use in agriculture and Food sectors, Input–output analysis

FİLİSTİNLİ ŞAİR MAHMUD DERVİŞ'İN ŞİİRLERİNDE SÜRGÜN TEMASI

THE THEME OF EXİLE IN THE POEMS OF PALESTİNİAN POET MAHMOUD DARWİSH

Yrd. Doç. Dr. Nurullah YILMAZ
Atatürk Üniversitesi, nurullah.yilmaz@atauni.edu.tr

ÖZET

Vatansız ve kimliksiz yaşamış olması Filistinli şair Mahmud Derviş'in edebi konumuna ve şairlik misyonuna farklı bir anlam kazandırmıştır. Sürgündeki bir halkın yani Filistin'in sürgün bir ferdi ve şairi olarak sembolleşen Derviş, Filistin topraklarının işgali ve halkının esareti karşısında verdiği amansız mücadelesi sayesinde "Direniş şairi" unvanını kazanmış ve Filistin halkının gözünde adeta bayraklaşmıştır. Gerek İslam coğrafyası, gerekse başta Avrupa olmak üzere Batı dünyasında bir bakıma zorunlu ikamete tabi tutulduğu süre içinde yaşadığı gurbet atmosferi onu hiçbir zaman yılgınlığa, bitkinliğe ve ümitsizliğe itmemiş, aksine halkının duygularına tercüman olma hususunda onun daha fazla motive olmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın ana temasını oluşturan "sürgün" kavramı, modern Filistin şiirinin sembol ismi olan Mahmûd Derviş'in şiirlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Üstelik yakın dönem dünya edebiyat literatüründe sürgün denince Mahmud Derviş, Mahmud Derviş denince akla sürgün gelmektedir. Aynı zamanda Derviş, Filistin halkının on yıllardır karşı karşıya kaldığı zor şartların dışa vurumu mahiyetinde gurbet, vatan özlemi, toprak tutkusu, kimlik sorunu gibi temaları da "sürgün" temasıyla iç içe işlemiştir.

Anahtar kelimeler: Mahmud Derviş, Filistin, sürgün, hapis, vatan özlemi.

ABSTRACT

Th stateless and the problem of identity has survived a different meaning to palestinian poet Mahmoud Darwish's literary and his poet mission. He lived his life in exile Just like the people of Palestine. He came into a one of the symbol names in the eyes of the Palestinian people with this aspect. At the same time he won the title of the resistance poet thanks to his struggle against the invasion of the Palestinian territories and in the face of his captivity of the people. In various periods he has been banned from entering Palestinian territory. During this period he were forced to live in Egypt, Syria, Tunisia, France and Germany. But he did not lose to never despair. On the contrary in this environment of homesickness he even more motivated. The main theme of this study on the concept of "exile", has created an important place in poem of Mahmoud Darwish who is the name of a symbol of modern Palestinian poetry. Already Mahmoud Darwish comes to mind when is said in exile. In Addition, The Dervish articulated in his poems The Palestinian people's difficult conditions that they are faced in decades such as dignity and nostalgia, and problem of identity and eart passion with the concept of exile.

Keywords: Mahmoud Darwish, Palestin, exile, prison, nostalgia

SİMGESEL SERMAYE VE SİMGESEL SERMAYENİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ EĞİTİM HAYATINA KATKISI

SYMBOLIC CAPITAL AND CONTRIBUTION OF SYMBOLIC CAPITAL TO EDUCATION LIFE OF TEACHER CANDIDATES

Doç. Dr. Betül BALKAR
Gaziantep Üniversitesi, b.balkar@gmail.com
Öğretmen Rabia ÖZTUZCU
MEB, mhtlrb_2008@hotmail.com

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, öğretmen adaylarının simgesel sermayeye ve simgesel sermayenin eğitim hayatına katkısına ilişkin görüşlerinin belirlenmesidir. Araştırmada bu amaçla; "öğretmen adaylarının simgesel sermayenin göstergelerine ve eğitim hayatına katkılarına ilişkin görüşleri nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu, Gaziantep Üniversitesi pedagojik formasyon programında eğitim gören 120 öğretmen adayından oluşmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde, öğretmen adaylarının branşları dikkate alınmış ve çalışma grubu, maksimum çeşitlilik örneklemesi yoluyla belirlenmiştir. Araştırmanın verileri, açık uçlu sorulardan oluşan anket aracılığıyla toplanmıştır. Ankette; ekonomik sermayenin ve kültürel sermayenin yansıması olarak simgesel sermayenin göstergelerinin neler olduğuna ve güçlü simgesel sermayeye sahip olmanın eğitim hayatında ne tür faydalar sağladığına dair sorular yer almaktadır. Öğretmen adaylarının simgesel sermayeye ilişkin görüşleri, simgesel sermayesi güçlü arkadaşlarını değerlendirmeleri yoluyla belirlenmiştir. Ankette aynı zamanda öğretmen adaylarının simgesel sermayeye ilişkin metaforik algılarının incelenmesi için, güçlü simgesel sermayeye sahip arkadaşlarına yönelik bir metafor belirlemeleri ve bu metaforu tercih etme nedenlerini belirtmeleri istenmiştir. Araştırma verilerinin analizinde, içerik analizi ve frekans analizi uygulanmıştır.

Araştırmada simgesel sermayenin göstergeleri arasında; giyim tercihinde markaya önem verme, ünlü bir üniversiteden diplomaya sahip olma, düzenli olarak tatile gitme ve kitap okuma alışkanlığına sahip olmanın yer aldığı belirlenmiştir. Simgesel sermayesi güçlü bireylerin özgüveninin daha yüksek olduğu ve bunun sonucunda sosyal ilişkilerde daha başarılı oldukları belirtilmiştir. Bu durumun ise, güçlü simgesel sermayeye sahip bireylerin eğitim hayatlarında önemli avantajlara sahip olmalarını sağladığı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının simgesel sermayeye ilişkin metaforik algıları da, simgesel sermayeye sahip olmanın hem sosyal ilişkilerde hem de eğitim hayatında avantaj sağladığını göstermektedir. Araştırmanın bulgularına dayalı olarak, öğretmen adaylarına simgesel sermayelerini geliştirmelerine yardımcı olabilecek kültürel gelişim alanları konusunda eğitim ve bu alanlarda kendilerini geliştirebilecekleri olanaklara ulaşma yolları konusunda danışmanlık hizmeti verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Simgesel sermaye, Öğretmen adayları, Eğitim hayatı

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the opinions of teacher candidates on symbolic capital and the contribution of symbolic capital to education life. An answer to the following question was sought with this purpose in the study: "what are the opinions of teacher candidates on the indicators of symbolic capital and its contributions to education life?" Qualitative research technics and

methods were used in the study. The study group of the research consisted of 120 teacher candidates studying at pedagogical formation program of Gaziantep University. Study group was determined by using maximum variation sampling and branches of teacher candidates were taken into consideration in sampling process. Data of the study were collected through a questionnaire which was comprised of open-ended questions. Questions regarding indicators of symbolic capital as reflections of economic capital and cultural capital and contributions of strong symbolic capital to education life were included in the questionnaire. The opinions of teacher candidates on symbolic capital were determined through the evaluation of their friends having strong symbolic capital. A metaphor for teacher candidates' friends having strong symbolic capital and the reason for choosing the metaphor were requested to write in the questionnaire in order to examine metaphoric perceptions of teacher candidates on symbolic capital. Content analysis and frequency analysis were performed to analyze the data of the study.

It was determined that attaching importance to brand wearing, having a diploma from a famous university, going away on holiday regularly and having reading habit are among the indicators of symbolic capital. It was indicated that individuals with strong symbolic capital have high self-confidence and therefore, they have successful social relationships. According to the opinions of teacher candidates, this situation provides important advantages for individuals with strong symbolic capital in their education life. Metaphoric perceptions of teacher candidates pointed out that symbolic capital provides advantages in both social relationships and education life. Based on the findings of the study, it is suggested that teacher candidates should be trained about cultural development areas which are helpful to develop their symbolic capitals and they should receive consultancy service on finding opportunity to develop themselves in these areas.

Keywords: Symbolic capital, Teacher candidates, Education life

ZORUNLU GÖÇ DURUMUNDA TOPLUMA ENTEGRE OLMA DÜZEYİ: GAZİANTEP İLİNDEKİ SURİYELİLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doktora Öğrencisi Ali ÖZASLAN
Bişkek Sosyal Bilimler Üniversitesi, aliozaslan@hotmail.com.tr

ÖZET

Her milletin toplumsal kimliğini belirgin kılan objektif ve sübjektif unsurların bir araya gelerek oluşturduğu bir yapının varlığından bahsetmek mümkündür. Söz gelimi sosyal kimlik en başta toplum üyeleri tarafından ortak kabul gören semboller, dil, din, etnik köken, coğrafya, yaşam tarzı, ortak tarihsel tecrübe, değerler, gelenekler üzerinde kurulan bir olgudur. Kimlik insana aidiyet hissi konusunda psikolojik rahatlama imkânı sağlarken tamamen bireyin kendi seçimleri sonucunda şekillenen bir olgu değildir (Tajfel, 2010). Bireylerin içlerinde bulundukları yapı değişime uğradıkça bireysel ve toplumsal kimlik algılarının dolayısı ile yaşadıkları toplum ile entegre olma düzeylerinin de değişmesi olasıdır. Bu araştırmada, 2011 yılında Suriye'de başlayan savaştan dolayı zorunlu göç eden Suriye halkının; sınır komşuluğu, akrabalık ilişkileri ve inanç benzerliğinden dolayı sığındığı Türkiye'de topluma entegre olma düzeyleri ve bu düzeyi etkileyen faktörler ölçülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamada Suriyeli vatandaşlara ve Türk vatandaşlarına anket uygulanmıştır. Anket formu; yurttaşlık kimliği, sosyal bakış açısı, sosyo-kültürel sorunların irdelenmesi ve sosyal değişim davranışları boyutlarından meydana gelmektedir. Türk vatandaşlara uygulanan anket sonuçları kontrol değişkeni olarak ele alınmıştır. Arapçaya çevrilerek Suriyeli vatandaşlara uygulanan anketlerde elde edilen verilerin analizi sonucunda gruplar arası farklılıklar ve bu farklılıkların kaynaklandığı nedenler analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda ortaya çıkan bulgular ışığında toplumsal açıdan Suriyeli ve Türk vatandaşların entegrasyonuna ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Entegrasyon, Suriye, Zorunlu Göç

KURUMSAL KAYNAK PLANLAMASI (ERP) KULLANIMININ İŞLETME FONKSİYONLARI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: MOBİLYA SEKTÖRÜNDE ARAŞTIRMA

ENTERPRISE RESOURCE PLANNING (ERP) THE EFFECTS OF USAGE ON BUSINESS FUNCTIONS

Öğr.Gör.Ahmet LEBLEBİCİ
Adıyaman Üniversitesi, aleblebici@adiyaman.edu.tr
Öğr.Gör.Ahmet KARAHAN
Adıyaman Üniversitesi, akarahan@adiyaman.edu.tr
Öğr.Gör.Dr. Berkant DULKADİR
Adıyaman Üniversitesi, bdulkadir44@hotmail.com

ÖZET

Kurumsal kaynak planlaması işletmenin tüm bilgilerinin bir yazılım aracılığıyla tek bir çatı altında toplanmasını sağlayan sistemlerdir. İşletmelerde üretim/hizmet kapasitesinin en yüksek seviyede kullanılması için işletme fonksiyonlarının en uygun şekilde verim alınması gerekmektedir. Bu anlamda kurumsal kaynak planlaması zaman açısından işletmelere çok büyük katkılar sağlamaktadır. Kurumsal kaynak planlaması bünyesinde bulundurduğu bilgilerin etkin şekilde kullanılmasıyla birlikte işletme fonksiyonları üzerinde olumlu etkiler gösterdiği yapılan çoğu araştırmalarda görülmektedir. Bu çalışmada işletmelerde kurumsal kaynak planlamasının işletme fonksiyonları üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Araştırma için İstanbul Sultanbeyli'de faaliyet gösteren bir işletme örnek alınmıştır. İşletmede kullanılan kurumsal kaynak planlamasının işletme fonksiyonu üzerine olan etkileri istatistiki analizlerle incelenmiş ve işletme fonksiyonları için olumlu sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fonksiyon, Kurumsal, Kaynak, İşletme, Planlama

ABSTRACT

Enterprise resource planning is a system that enables all information of an operator to be collected under a single roof through a software. In order to use the production / service capacity at the highest level in the enterprises, it is necessary to optimize the operational functions. In this sense, institutional resource planning provides great contributions to the enterprises in terms of time. Most research has shown that institutional resource planning has positive effects on business functions with effective use of the information it holds. In this study, the effects of enterprise resource planning on business functions were investigated in enterprises. For the research, a sample of a company operating in İstanbul Sultanbeyli was taken as an example. The effects of enterprise resource planning on business function on business are analyzed with statistical analysis and it is determined that there are positive results for business functions.

Keywords: Function, Enterprise, Resource, Business, Planning

TÜRKİYE'DE ÖZEL KATILIM BANKALARININ ÜÇ AYLIK PERİYOTLARLA 2014-2016 DÖNEMİNDE KARLILIKLARININ ORAN ANALİZİ YÖNTEMİYLE İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Servet ÖNAL
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, servetonal@osmaniye.edu.tr
Arş. Gör. Murat MAT
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, murat.mat@osmaniye.edu.tr

ÖZET
Ülkemizde katılım bankalarının, sektör içerisindeki paylarını ve aktif büyüklüklerini yüksek bir ivmeyle arttırmıştır. 2000 yılından bu yana, katılım bankacılığı sektörü yıllık ortalama yaklaşık %23'lük büyüme hızı göstermiştir. Faizsiz bankacılık prensiplerine göre faaliyet sürdüren katılım bankalarının sektör içerisindeki paylarının artması, finansal piyasaların gelişmesi ve atıl olan mali kaynakların sisteme kazandırılması açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmada, katılım bankacılığı sektöründe faaliyet gösteren bankalardan Albaraka Türk, Kuveyt Türk ve Türkiye Finans'ın 2014-2016 yılları arasındaki karlılıklarının karşılaştırılmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmada kullanılan veriler, Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin yayınlamış olduğu istatistiklerden ve bankalara ait finansal tablolardan elde edilmiştir. Çalışmada, bankaların karşılaştırılmasında kolay anlaşılır ve yaygın bir metot olmasından dolayı oran analizi kullanılmıştır. Oranlar çeyreklik dönemler bazında hesaplanmıştır. Çalışmada bankaların incelenmesinde karlılık oranlarından öz sermaye karlılığı, aktif karlılığı, şube başına kar; gelir gider yapısını gösteren oranlardan net kar payı gelirlerinin aktif toplama oranı, kar payı dışı gelirlerin aktif toplama oranı, faaliyet gelirlerinin toplam aktife oranı ve diğer faaliyet giderlerinin faaliyet gelirlerine oranı; kredi kalitesini gösteren takipteki kredilerin toplam kredilere oranı ve kredi değer düşüklüğü karşılıklarının toplam faaliyet gelirlerine oranı ile sermaye yeterliliğini gösteren öz sermayenin aktif toplama oranı değişkenleri kullanılmıştır. Katılım bankalarının bankacılık sektörü içindeki payının tedrici olarak %5'den %15'e çıkarılması planlanmaktadır. Bu çalışmanın katılım bankalarının sağlıklı büyümesinde önemli katkılar sunacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Katılım bankacılığı, Banka karlılığı, Oran analizi

ТІЛ МЕН ДІЛДІ БАЙЛАНЫСТА ЗЕРТТЕУ МЕН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Майра АБДРАХМАНОВА
Филология ғылымдарының кандидаты
Әл-Фараби Атындағы Қазақ Ұлттық Университеті
m.ahtamana@mail.ru

Түйіндеме
Мақалада қазіргі Қазақстандағы үштілділік жағдайындағы қазақ тілінің мәселелері және оларды шешуге септігін тигізетін әдістер, тіл білімінде қолданылатын классикалық құралдардың шеңберінен шығу туралы ой қозғалады.
Қазақ тіл біліміндегі лингвомәдени, психолингвистикалық, лингвоелтанушылық аспектіде жазылған еңбектердің материалдарын қазақ тілі сабақтарында икемдеп қолдану, олардың практикалық өзектілігін арттырып, осы бағыттарда қазақ тіл білімінің алдындағы бірқатар мақсаттарды айқындай түсетіндігі жөнінде баяндалады.
Месмлекеттік тіл сабақтарындағы мәдени құрамды қамтитын материалдардың мазмұнын заманауи сипаттағы ақпаратпен байланыстырып, кеңейтудің мысалдары келтіріледі. Тілдік бірліктерде көрініс тапқан салт-дәстүрге, тыйымдарға, күн тәртібін сақтау, әйел адамның қоғамдағы және отбасындағы орны, адамның тұлғалық қалыптасуындағы көпшіліктің орны т.с.с ақпаратты қазіргі замандағы өзектілігі тұрғысынан ғылыми жаңалықтар арқылы насихаттап, түсіндіру, жалпы қоғамның дамуы, тәрибе мәселелеріне игі ықпал етіп, бірқатар әлеуметтік мәселелердің алдын алу бағытында да нәтиже беретіндігі жөнінде қорытындылар жасалады.
Кілтті сөздер: діл, мемлекеттік тіл, қазақ тілі, салт-дәстүр, әлеуметтік.

Summary
In article in conditions the thought of an exit for a framework classical means of Kazakh in modern Kazakhstan to promote and to questions to solve them, methods, language knowledge is excited.
In knowledge of a lingvom dena psycholinguistic aspect Kazakh at lessons, refracting application, in their practical and relevance of materials, lingvoyeltanushyla works on Kazakh language, on these directions on Kazakh a number of the purpose before to define linguistics on went down it is reported.
Language cultural structure with information, expansion examples of modern materials of character occupations, contents as an example. In tradition tradition language storage units, the woman in society and in a family, the agenda in limits persons from the point of view of development, a triba scientific public authorities, interpretation, the general public to valleys of the majority modern relevance of information personal are reflected in formation of the budget into place etc. with through a number of social problems that that is formed the conclusions concerning the prevention in the direction of results to the place, faces.
Keywords: Fair, state language, Kazakh, traditions, social.

Үштілділік жағдайындағы қазақ тіл біліміндегі зерттеулер, қазақ тілінің қолданыс аясын кеңейту, екінші тіл ретінде оқыту, жалпы қазақ тілін оқыту жайлы айтқанда, барлығымыздың түпкі мақсатымыз: қазақ тілін меңгеру үдерісін тиімді ету, қазақ тілі тек қатынас құралы ретінде қаралмай, ұлттық діл негізі ретіндегі қызметінің іске асуы. Түпкі мақсат осы болғанымен ол сатыға дейін тұратын «қатынас құралы болу» деңгейі де, әсіресе ресми жағдайларда, қанағатанарлық болмай тұр.

Бүгінгі тілдік жағдайға себеп деп танитын мәселелер туралы алуан түрлі пікірлер бар. Соның ішінде келелі себептердің бірі – қазақ тілі мамандарының қоғамдағы шұғыл өзгерістерге дайындығы болмағандығымен байланысты. Жағдай бірегей және оның дайын шешімі әлемде жоқ. Әрбір сәтсіз талпыныс, әрбір жыл «енгізе алмай жатқан тілдің» имиджын қалыптастыруға болысып жатыр. Ресми шешімдер, қарқындырақ жұмыс істеу жағдайды өзгерту үшін жеткіліксіз екендігіне көзіміз жетіп келеді. Өйткені қазақ тілінің мемлекеттік тіл мәртебесі ресми түрде бекітілгеннен біраз жыл өтті, бірақ... . Шын мәнінде, көп салалармен салыстырғанда жеке меншік қатынастар жоқ салалардың дамуы кенжелеу қалып жатыр. Тіл барлық және әрбір қазаққа керек болғанымен бұл саладағы шешімдер, үлкен бастамалар үшін қазақ тілі мамандарының жауапкершілігі басымырақ және біліктілігіне тәуелді нәрсе көп болса керек. Дегенмен қазақ тілі мамандарының тырна мен түлкі мысалындағыдай жағдайда қалып отырғаны тағы бар. Осылай ойлай келе, бізге тіл білімінде қолданылатын классикалық құралдардың шеңберінен шығу керек деген ойға келемін. Қазақ тілін дәріптеу, қазақ тілін білуді сәнге айналдыру, қазақ тіліне қызығушылықты арттыру үшін бәлкім басқа, психология, мәдениеттану, әлеуметтану, маркетинг сияқты ғылым салаларының зерттеу нәтижелерін қолданып, тіпті мамандарымен бірікккен жұмыс қажет шығар. **Қазіргі ғылымдағы үрдістер және тілдік жағдай бізге глобалистика ғылыми білімдер жүйесінің тәсілдері мен әдістерін қолданудың кезі келгендігін меңзеп отыр.** Қазіргі қазақ тілі аясында туындап отырған мәселелер бір мемлекет ішінде, бір ұлттың тіліне қатысты болғанымен, ол мәселелердің табиғатын жаһанданудың ықпалы айқындап отыр.

Бір сөзбен айтқанда, басқа нәтижеге қол жеткізу үшін, қолданылмаған әдістерді пайдаланып көру қажет. Қазақ тілі мамандарына, ең басты ұлттық құндылыққа байланысты мәселелерді шешу тапсырылған мамандар болғандықтан, заманауи концепцияларды, басқару мен шешім қабылдаудың озық технологияларын меңгеру қажеттілігі туындап отыр. Өйткені тіл өмірдің барлық саласын қамтиды, қандай да бір мемлекетте тілдің толық қызмет етуін жолға қою және сақтап қалу классикалық ұғымдағы тіл мамандары ғана шеше алатын мәселе болмаса керек.

Нақты әдістемеге келер болсақ, қазақ тілі сабақтарындағы мәдени құрамды қамтитын материалдардың мазмұнын заманауи сипаттағы ақпаратпен кеңейтуді және қазақ тілін оқыту парадигмасын біршама өзгерту туралы ой бөліскім келеді.

Кез келген тілді оқытуда, әсіресе өзге тілді аудиторияда тіл оқытуда міндетті түрде ұлттық, мәдени құрам болады. Ол тіл иесі болып табылатын халықтың киім киісі, тұрмыс тіршілігі, табиғаты, тарихы сияқты тақырыптағы мәтіндер. Бұл мәтіндердің басты міндеті – тіл үйренушіні халықаралық коммуникацияға және осы коммуникацияға түскенде дағдыларын өз бетімен дамытуға дайындау. Сол мәдениетке түскен кезде, бір сөзбен айтқанда, «не істеп, не қоярын білуге» және «болады мен болмайдыны» үйрету. Ең қарапайым, ең маңызды, бірақ ең қиын нәрсе – тіл үйренушінің қызығушылығын арттыру.

Осы мәдени құрамды құрайтын мәтіндер, өз бетімен жұмыс істеуге арналған тапсырмалар қазақ халқының өмір сүру салты, ділі, құндылықтарын қазіргі заманғы ғылыми жаңалықтар арқылы насихаттау, түсіндіру сипатында жүргізілсе.

Мысалы, **бата** туралы.

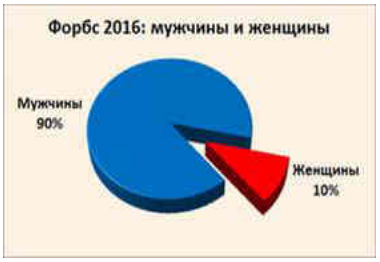
Психолог ғалымдар адамға өзінің отбасындағы өзінен жасы үлкен туысы (ең алдымен ата-анасы) немесе адамның айналысып жүрген саласында үлкен жетістікке жеткен басқа адам, т.с.с. қандай да бір бастамасына тілектестігін білдіріп, қолдап, сәттілік тілесе, ол адамның сол жоспарлап отырған әрекетіне бағытталған энергиясы жан жақа шашырамай, ісін сәтті

аяқтауына септігін тигізеді екен. Оның себебі бір иерархиясы бар құрылымдағы адамдардың энергетикалық күші, міндеті мен мақсаты түрлі болуына қарай, бірін-бірі толықтыратын әр түрлі сипатқа ие болуымен байланысты.

Қазақтар барлық маңызды істі бастаудың алдында отбасының немесе әулеттің үлкендерінен бата алған. Ол ертеден келе жатқан дәстүр. Қазіргі таңда да әрбір дерлік отбасында бата сұралып, беріліп жатады. Әрі қарай аудиторияның қызығушылығы мен қажеттіліктеріне қарай, бүгінгі таңда бата берілетін жағдайлар туралы таратып айтуға болады (барлығымыз білетін жағдайлардан басқа, емтихан тапсырудың алдында, жарыстарға барарда, өз ісіңді ашу үшін т.с.с).

Қазақ тілінде, дәстүрінде **ерте тұру, ерте жату,** түнде жұмыс істемеуге қатысты, күнделікті, өзіміз байқамасақ та, сақтауға тырысып келе жатқан, ережелер бар. Бұл ережелердің негізі туралы қазір медицина ғылымында зерттеулер аз емес. Мысалы, осындай тақырыптар өз бетімен жұмыс істеуге арналған тапсырманың тақырыбы бола алады.

«Ерте тұрған еркектің ырысы артық, ерте тұрған әйелдің бір ісі артық». Қазір бұл мақалмен келісетін жастардан гөрі, келіспейтін жастар көбірек болар. Бұл мақал әйел адамдар қандай да мамандық игермей, үйдің шаруасымен ғана айналысқан кезге қатысты сияқты көрінуі мүмкін. Олай болса, әлемдегі ең беделді қаржылық-экономикалық журналдың ең соңғы мәліметтеріне жүгінейік: «Форбс беспристрастен и не склонен к шовинизму. Однако мир таков, что самых богатых женщин на порядок меньше, чем мужчин. Из 1810 участников рейтинга в этом году всего 190 относятся к прекрасному полу, а остальные 1620 – мужчины. Для нашей выборки из первых двух сотен миллиардеров соотношение сохраняется: женщин меньше 10%, тогда как мужчины или семьи в их главе занимают остальные 90%»[1]. Он пайызды құрайтын әйелдердің біразына бизнес пен «ырыс» күйеуінен немесе әкесінен мұрагерлікке қалған. Бұл жердегі ауқатты адамдардың басым пайызы әйелдерге бұрыннан тең құқық берілген елден. Бұл көрсеткіш әйел адамдардың ерте тұруға мүмкіндігі болмағандықтан болмаса керек. Себеп шовинизмде, қоғам құрылысында, ділде емес, себеп ер адамның психофизиологиялық жаратылысында. Бұл мақалдың астарында бірнеше ғылымдардың қорытындысы жатыр.

Шолпы тағу – сымбатты мүсін және әдемі жүріс қалыптастыруда маңызы бар әшекей. Бәлкім қызметкерлер кей жағдайда шолпы тағып келе алмайтын шығар. Бірақ мектепке дейінгі жаста және төменгі сыныптарда, шолпыны қолдану әрі орынды, әрі (физиологиялық үдерістер тұрғысынан) уақытылы болар еді. Қазір 10-11 жасқа дейінгі қыз балаларға арналған көптеген курстар бар, бірақ адамның өмір сүру салтынан (ойнағанда, басқа істермен айналысқанда тағып жүру) қалыптасқан дағдылар, қасиеттер оқып үйренген дағдылардан анағұрлым берік болады және жеңіл, табиғи қалыптасады. Біз салауатты өмір салты, келісті келбет идеясымен өмірімізде білмеген йоганы, онымен бірге көптеген ережелерді, фитнесті тұрмыс тіршілігімізге қабылдадық. Өйткені бізге оның маңыздылығын жеткізе алды.

Бұл мақалада мен жоғарыда аталған ақпаратты нақты материал ретінде қолдануды ұсынып отырған жоқпын. Қазақ тіліндегі бірліктердің мазмұнын, мәнін, қазақ діліндегі концепттерді көпшілікке жеткізу, дәріптеу, қазақ тілі мен діліне қызығушылықты арттырудың бір жолы ретінде ой бөлісіп отырмын.

Өз тәжірибемнен түсінгенім, өзге тілді аудитория үшін қазіргі оқулықтарда дәстүрлі болып табылатын киіз үйдің құрылысы туралы ақпарат беретін, қазақтың ұлттық ойындары: ақсүйек, қыз қуу болғандығы не болмаса би, шешендердің сөздерін түпнұсқада беру сияқты мәдени құрам мәні мен мазмұнының құнарлылығына қарамастан, (қолма-қол) практикалық пайдасы болмағандықтан көп жағдайда ұзақ мерзімді қызығушылық тудырмайды. Осы мәтінді оқыған адам күнделікті тұрмыстық жағдайда ол ақпаратпен үйінде, басқа ортада бөліспейді. Дәріптеу (популяризация) жүрмейді.

Күнделікті өмірдегі осындай бір қарағанда көзге түсе бермейтін ұғымдардың барлығында қазақ халқының дүниетанымы, ділі, тарихы, психологиясы көрініс тапқан. Ең бастысы, осы психологияда, осы діл мен дәстүрде ғасырлар бойғы даналық жатыр. Бұл ережелерді сақтаудың пайдасы медициналық тұрғыдан, тәрбие тұрғысынан, қарым қатынас, өмірлік құндылықтар тұрғысынан өзін өзі дәлелдеген. Біздің өз ұрпағымызға, өзге ұлтқа өзіміз жайлы айтарымыз бар. Біз осы тұжырымға сенімді болсақ, оны іске асыра аламыз. Егер біз өзіміздің бірегейлігіміз, осындай кең байтақ жерді, берік отбасын сақтап қалуға, тәрбиелі ұл мен қызды өсіруге негіз болғандығын жеткізе алсақ, соған сәйкес, өзіміздің де, өзгенің де тарапынан ұлт құндылықтары мен тіліне қызығушылық артады. Біз тілді оқытудың парадигмасына елеулі өзгеріс енгізбестен, нәтижесінде елеулі өзгеріске қол жеткізе алмаймыз деп ойлаймын.

Екінші бөліскім келетін ой.

Мемлекеттік тіл пәнінің бағдарламасына қазақтың құндылықтарын, ділін құрайтын іргелі концепттер бойынша тәрбиелік сипаттағы сабақтар енгізілсе. Қазіргі қазақ тіл білімінде концепттер, қазақ халқының діліне байланысты зерттеулер жүргізіліп жатыр, егер осындай зерттеулер тек тіл мамандары жазып, тіл мамандары оқитын еңбектер қатарында қалмай, халық үшін қолданылса, олардың практикалық құндылығы артады. Ол үшін әрине бағдарлама өте шымыр құрылу керек, саяси, ұлтаралық дау туғызатын, күмән туғызатын мазмұн болмауға тиіс. Оқу бағдарламаларында бекітілген міндетті материал көлемі бар болғандықтан, сөз болып отырған материалдар өз бетімен жұмыс істеу сағаттарының тақырыбы болар. Мәселен қазақ халқында ұл мен қыздың тәрбиесіне көп көңіл бөлінген. Егер балалар мектепте, университетте оқып жүргенде тілді білу деңгейіне қарай ғана екі топқа бөлінбей, кейбір сабақтарда ұл мен қыздар болып екі топқа бөлініп, қазақ тілі сабақтары өткізілсе. Бұл сабақтарда қыздарға қазақ тіліндегі тыйымдар мен мақал-мәтелдер т.б. материал арқылы халқымыздың діліндегі қыздар тәрбиесі, әйел адамның отбасындағы, қоғамдағы рөлі мен орны туралы, ұлдарға ұлдарға қатысты нәрселер талданып, үйретілсе.

Бұл қазақ дәстүрін фанатизимге айналдыру емес. Қазақтар әлемдік статистика бойынша отбасының беріктігі, отбасындағы, туыстар арасындағы қарым қатынас жөнінен біршама жақсы орында тұрған ұлт. Бұл қазақтардың бүгінгі таңдағы өте үлкен жетістігі. Осы жағдайды сақтап қалуға тіл мамандары да, Қазақстанның әрбір азаматы да, әрбір ата-ана да мүдделі.

Осы тақырыпқа байланысты біздің өзге дамыған, білімді елдерге де, ұлт өкілдеріне де айтарымыз, үйретеріміз бар. Бұл тілге қандай қатысы бар десеңіз, қазақ тілінің көркеюі үшін, қоғамда толыққанды қызмет атқаруы үшін еңбек еткенде біздің түпкі мақсатымыз қазақтың ділін сақтап қалу. Иісі қазақ азаматтар тәрбиелеу. Ең кемінде, мүмкін қазақ тілін қорғап қолдайтын азаматтар қалыптаса қоймаса да, аяғынан шалып, оған жоғарыдан төмен қарайтын азаматтардың саны азаятын шығар. Бұл тікелей байланысты нәрселер. Мектептерде салтқа, дәстүрге қатысты пәндер бар болар, жоғары оқу орындарында

мәдениеттану пәні бар. Түрлі тәрбие сағаттары бар, бірақ қазақтың ерекшелігі, қазақ халқының күшті, озық, үлгі боларлық тұстары насихатталатын, «қазақ болуды» үйретететін сабақтар жоқ. Егер мектеп, университет жасында балалар мен жасөспірімдерге басты адами құндылықтар, отбасы, қарым-қатынас туралы игі ақпарат насихатталатын болса, ересек адамдарға қарағанда олар жеңіл сіңіреді.

Тағы бір мысал: **қазақ діліндегі ауқымды концепттердің бірі «көп»**. Бұл бүгінгі қазақтардың өміріндегі көптеген құбылыстарды, қазақ халқының тұрмыс тіршілігін, мінез-құлқын, Қазақстан Республикасындағы бейбітшілік бен бірліктің негізін түсіндіретін іргелі концепт болып табылады. **Бұл концепте көрініс табатын көзқарастар қоғамдық, әлеуметтік қарым-қатынастың өте биік деңгейін көсетеді**.

«....казахский народ отличает качество «көпшілдік» (правильное выстраивание отношений с «көп», любовь к «көп»). Данное качество прививается ребенку с детства. В его основе лежит правильное понимание своей роли в обществе; уважительное отношение к каждому члену общества; умение быть отзывчивым к другим; умение понимать ценности другого человека; умение налаживать контакт; умение выражать себя в обществе; умение принимать раличные точки зрения, сохраняя свою индивидуальность; максимально бесконфликтное решение вопросов; забота об окружающих; забота об единстве и общих ценностях. Политическая стабильность нашей страны, а главное толерантность в Республтике Казахстан, какими могут гордиться не многие страны в мире наглядно демонстрирует это исконно национальное качество казахского народа.

В языковой картинне мира казахов концепт «көп» несет следующую информацию: каждый человек несет ответсвенность за жизнь, ценности, благополучие того тобщества, к которому принадлежит, общество же несет ответсенность за каждого члена общества. Данная концепция нацелена на воспитание в каждом человеке высокой ответственности за построение высоко цивилизованного общества. В определенных вопросах человек может быть более компетенетен чем окружающие, согласно менталитету концепта «көп» и в такой ситуции самоподача субъекта должна быть скромной. Также подразумевается, что при решении определенных вопросов член «көп» имея любое социальное, материальное положение не может руководствоваться только субъективным мнением»[2]. Сондай-ақ, «көппен» санасу – «еркіндіктен», «тәуелсіздіктен» жоғары тұратын «өзара тәуелділіктің»[3] көрінісі.

Осы сипаттағы ақпаратпен көпшілікті таныстыру, тек мемлекеттік тілдің, қазақ тілін оқыту бағдарламасына қатысты мәселелерді ғана шешіп қоймай, жалпы қоғамның дамуы, әлеуметтік мәселелердің алдын алу бағытында да игі нәтижелер берер еді.

Қазір осындай қазақи құндылықтар сауатты түрде түсіндіріліп, насихатталып жатқан ресми шешім, жүйе жоқ. Тіл ділге ең жақын пән. Қайбір кезеңдерде, режімде біз оны бөліп қарауға тиіс болған болармыз, бірақ бүгін өзіміз қазаншымыз.

Қазіргі нарықтық ережелер бойынша, қандай да бір сұранысқа ие, игерілмеген жұмыс көлемі болса, оны игеру керек. Өз кәсібіңе қатысты ұтымды шешімдерді енгізуге асығу керек. Сондай-ақ, тілді ділдегі қасиеттермен, өзге ғылым салаларымен байланыста зерттеп қана қоймай, сол зерттеулерді «өмірде тұтыну үшін» пайдалану – қазіргі барлық салаларда орын алып келе жатқан пәнаралық үрдіспен үндес.

Соңғы ширек ғасырда қазақ халқының тұрмыс тіршілігіне тамақтану, уақыт өткізу, технологиялар, қызметтер түрі, медицина тағы да басқа салалар бойынша көптеген жаңалықтар енді. Олардың ең үйреншікті болғандарының бірі – ұялы байланыс. Осындай

дамудың қарқыны мен масштабтары тұрғысынан қарағанда қазақ тілінің, тіл білімінің дамуы ұялы телефон опцияларының қазақша аудармасын жасау және смартфонға қазақ әліпбиін енгізу деңгейінде ғана қала алмайды.

Қорытындым:

1. Қазақстандағы қазіргі тілдік жағдай глобалистика ғылыми білімдер жүйесінің тәсілдері мен әдістерін қолдануды қажет етеді.
2. Қазақ тіл біліміндегі лингвомәдени, психолингвистикалық, лингвоелтанушылық аспектіде жазылған еңбектердің материалдарын қазақ тілі сабақтарында қолдану, олардың практикалық өзектілігін арттырады және осы бағыттарда қазақ тіл білімінің алдындағы бірқатар мақсаттарды айқындай түседі.
3. Қазақ тілі сабақтарындағы ұлттық-мәдени құрам, өз бетімен жұмыс істеуге арналған тапсырмалар қазақ халқының өмір сүру салты, ділі, құндылықтары қазіргі заманғы өзектілігі тұрғысынан ғылыми жаңалықтар арқылы насихатталып, түсіндірілсе, ол жалпы қоғамның дамуы, әлеуметтік мәселелердің алдын алу бағытында да игі нәтижелер берер еді.
4. Қазіргі қазақ тіл білімінде қазақ тілінің ұлттық діл дің негізі, сақтаушысы ретіндегі қызметі жүзеге асуы үшін жүйелі зерттеулер мен практикалық шешімдер қажет.

Пайдаланылған материалдар:

1. Стевский ақпаратттық технологиялық порталы. Список Форбс 2016. Самые богатые люди мира по версии Forbes http://www.stevsky.ru/reytingi-forbs/spisok-forbs-2016-samie-bogatie-liudi-mira-po-versii-forbes
2. Роль концепта «көп» в казахском менталитете //Мемлекеттік тілдің құзыреттілігі: инновация және модульдік оқыту. Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары – Алматы, 2011. 22-26 бб.
3. Взаимозависимость. https://ru.wikipedia.org/

TÜRKİYE'DE YOKSULLUKLA MÜCADELEDE BÜROKRATİK ENGELLERİN AŞILMASI VE SOYBİS UYGULAMASI: OSMANİYE ÖRNEĞİ

NEGOTIATING BUREAUCRATIC OBSTACLES IN ALLEVIATING POVERTY IN TURKEY AND APPLICATION OF SOCIAL BENEFIT INFORMATION SYSTEM (SOYBİS): OSMANİYE EXAMPLE

Doç. Dr. İbrahim Ethem TAŞ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, i.ethem.tas@gmail.com
Arş. Gör. Yeter ÇİÇEK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, y.cicek_01@hotmail.com
Arş. Gör. Kemal UÇACAK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, kemalucacak@outlook.com
Ali Galip MART
Osmaniye Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma İl Müdürlüğü, aligmart@hotmail.com

ÖZET
Karmaşık yapısı sebebiyle tanımlanması oldukça güç olan yoksulluk olgusu genel anlamda, insanların asgari yaşam standardının gerektirdiği temel gereksinimlere sahip olamaması şeklinde tanımlanabilmektedir. Asgari yaşam standardının tespit edilmesi hususunda yaşanan görüş ayrılıkları, yoksulluğu tanımlamada birçok sorunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yoksulluğun önemli bir sorun haline gelmesi nedeniyle yoksullukla mücadelede Türkiye'de yeni arayışlar gündeme gelmiştir. Bu kapsamda Türkiye'de bu mücadelenin önemli yürütücülerinden biri ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak kurulan Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüdür (SYGM).
Yine bürokratik işlemlerin fazlalığı, günümüzde yoksullukla mücadelede önemli sosyal politika araçlarından biri olarak kabul edilen sosyal yardımların etkin bir şekilde sunulmasına engellemektedir. Bu sorunu çözmek için yürütülen çalışmalar sonucunda Sosyal Yardım Bilgi Sistemi (SOYBİS) uygulaması hayata geçirilmiştir. SOYBİS, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) tarafından hayata geçirilmiş bir e-devlet uygulamasıdır. Bu uygulama ile kamu kurumları arasında mükerrer yardımların önlenmesine yönelik yapılan yazışmalar ortadan kaldırılarak bürokrasiyi azaltmak ve kamu kaynaklarının etkin kullanılmasına katkıda bulunulmak hedeflenmiştir. Bu çerçevede çalışmada; yoksulluk ve bürokrasi kavramlarına açıklık getirilerek, Osmaniye ili ölçeğinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (SYDV) SOYBİS uygulamasının hayata geçirilmesiyle vatandaşların ne tür kazanımlar elde ettiği, SOYBİS uygulamasından önceki durum ile mevcut durum arasındaki farklılıklar, kurumda çalışan personele uygulanan anket yöntemiyle analizler yapılarak ortaya konulmaya çalışılacaktır
Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Bürokrasi, SOYBİS, Osmaniye, Türkiye

ABSTRACT
Poverty which is hardly defined due to its complex structure, can be defined in a way that people are not having basic demands that minimum life standard necessitates. Divergence experiencing in obtaining of minimum life standard causes many problems in defining poverty. Since the poverty becomes an important problem in Turkey as it is in other countries, new pursuits also come to the fore in Turkey in alleviating poverty.In this scope one of the important conductors of this struggle in Turkey is Social Benefits General Directorate (SYGM) established in association with Ministry

of Family and Social Policies. Again excess bureaucratic procedures prevents effective presentation of social benefits that are accepted to be the one of important social politics means in struggling with poverty today. As a result of studies conducted to solve this problem, Social Benefit Information System(SOYBİS) application was adopted. It is an e-state application that was adopted by Social Benefits General Directorate (SYGM). With this application it was aimed to reduce bureaucracy by eliminating correspondances towards preventing repetitive benefits between public enterprises and contribute effective usage of public funding. In this frame, by clarifying poverty and bureaucracy concepts it will be tried to reveal what kind of gainings citizens get by SOYBİS application that Social Assistance and Solidarity Foundation adopted in Osmaniye province scale, the difference between present situation and previous situation before SOYBİS application by making analyses with questionnaire technique applied to personnel.
Keywords: Poverty, Bureaucracy, Social Benefit Information System (SOYBİS), Osmaniye, Turkey.

THE EFFECT OF WORD OF MOUTH COMMUNICATION ON UNIVERSITY STUDENTS' MOBILE PHONE PURCHASE PROCESS

AĞIZDAN AĞIZA PAZARLAMANIN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN CEP TELEFONU SATIN ALMASI SÜRECİNE ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Emine ARSLAN
Selçuk Üniversitesi, Akşehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, arslan@selcuk.edu.tr

ABSTRACT

The chaos caused by the advertisements on the internet and traditional media, and the plethora of products in the market that meet the same needs are some of the factors that lead the consumers to various information sources in the process of purchasing decision. Before purchasing a product, consumers generally tend to consult to people around them or to experts on that issue. This study aims to identify the effects of word of mouth communication on students' preference of mobile phone purchase within the context of word of mouth marketing. To this end, a questionnaire was administered to the students at Selçuk University Akşehir Faculty of Economics and Administrative Sciences. The data obtained were analyzed through SPSS 22.0 statistical package program. The finding reveal that there is a significant difference between the participants' income level and their being affected by word of mouth communication.

Keywords: word of mouth marketing, word of mouth communication, mobile phone

ÖZET

Günümüzde internetten ve geleneksel medyadan yapılan reklamların yarattığı mesaj karmaşası, pazarda aynı ihtiyaca cevap veren birçok ürünün bulunması gibi etmenler tüketicilerin satın alma kararlarını alırken çeşitli bilgi kaynaklarına yöneltmektedir. Tüketiciler satın almayı gerçekleştirmeden çevresine ya da bu konuda uzman olan kişilere danışmaktadır. Bu çalışmada ağızdan ağıza pazarlama bağlamında ağızdan ağıza iletişimin öğrencilerin cep telefonu satın alma tercihleri üzerindeki etkisini belirlemek amaçlanmaktadır. Bu amaçla, Akşehir İİBF de okuyan öğrencilere anket uygulanmıştır. Çalışmada öğrencilere anket soruları yöneltilerek elde edilen veriler SPSS 22.0 istatistik programı yardımı ile değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında; Selçuk Üniversitesi Akşehir İİBF öğrencilerinin gelir durumuna göre ağızdan ağıza iletişimden etkilenme arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ağızdan ağıza pazarlama, ağızdan ağıza iletişim, cep telefonu

TURİZM ENDÜSTRİSİNDE HAYVAN KULLANIMI: KURAMSAL BİR MODEL ÖNERİSİ

Öğr.Gör.Dr. Emirhan YENİŞEHİRLİOĞLU
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, emirhanyen@hotmail.com
Yrd.Doç.Dr. Emine CİHANGİR
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, eminecihangir@yyu.edu.tr

ÖZET

Turizm endüstrisi doğal kaynaklardan beslenen bir endüstridir. Doğal hayatın ana unsurlarından biri olan hayvanlar bu sebeple sıklıkla turizme konu olabilmektedir. Günümüzde hayvanlarla ilişkilendirilen turizm hareketliliğine/türlerine olan rağbetin artmasıyla birlikte (Jenner ve Smith, 1992; Gauthier, 1993) turizm endüstrisinde hayvanlar ile ilişkili etik değerlerin de tartışılması gerekmektedir. Çünkü endüstrinin geneli incelendiğinde hayvanların turizm talebi yaratmak maksadıyla istismar edildiği açıkça görülebilmektedir. Yaşanan bu istismarın önüne geçme ve sürdürülebilir bir algı ile hayvanları endüstri içerisine dahil etme gerekliliği, hayvanların turizm endüstrisindeki rolünün açıkça ortaya koyulması ile mümkündür. Bu çalışmada hayvan hakları üzerine yürütülen kuramsal tartışmalar dayanak alınmakta ve turizm endüstrisinin hayvanlar ile olan ilişkisinin mevcut durumunu ortaya koyabilmek amacıyla kuramsal bir model önerisi üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Hayvan Hakları, Hayvan Kullanımı

ÇOKAN VELİHANOV'UN ESERLERİNDEKİ KAZAK VE KIRGIZ HALKININ DİNİ KONULARI

RELIGIOUS AND SPIRITUAL ISSUES OF KAZAKH AND KYRGYZ PEOPLE IN THE WORKS OF CHOKAN VALIKHANOV

Arailym MENDUALİYEVA
Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, feerdausy@gmail.com
Yernat ABDRAKHOV
Doktora Öğrencisi, Ömer HALİSDEMİR Üniversitesi, erna_t@mail.ru

ÖZET

Çokan Velihanov, Kazak halkının ünlü bilim adamı, din, tarih edebiyat, halk bilimi, coğrafi alanlarında değerli çalışmalar yapan araştırmacıdır. Velihanov ilk olarak Orta Asya halklarının yaşam tarzını, dini inançlarını, tarihini, manevi miraslarını, edebi eserlerini ele alarak bilimsel açıdan değerlendirmiştir. Özellikle Kazak ve Kırgız halkının dini ve inançlarını, etnografisini, aynı zamanda coğrafi konumunu detaylı bir şekilde inceleyerek Şarkiyat alanının gelişimine oldukça katkı sağlamıştır. Makalemizde Çokan Velihanov'un eserlerindeki Kazak ve Kırgız halkının dini ve manevi yapısı konu edinmiştir, Velihanov'un İslam dinine yönelik eleştirileri, Tanrı kavramının fenomenolojik niteliği, Türk halklarının geleneksel dini hayatının tasviri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çokan Velihanov, Kazak, Kırgız, Din, İnanç.

ABSTRACT

Chokan Valikhanov is a famous researcher of Kazakh nation who makes the valuable works in the field of religion, history, literature, folklore and geographic area. Valikhanov firstly addressed Central Asian peoples lifestyle, religion, history, spiritual heritage, literary works and has scientifically evaluated them. Particularly examining in detail the religion, beliefs and ethnography, also geographical location of the Kazakh and Kyrgyz nation he has provided highly contribute to the development of the Oriental studies. In our article, it was investigated the information religious and spiritual structure of the Kazakh and Kyrgyz people in the works of Chokan Valikhanov, Valikhanov's criticism of Islamic religion, the phenomenological nature of God's concept, and the traditional religious life of Turkish peoples.

Keywords: Chokan Valikhanov, Kazakh, Kirgiz, Religion, Belief.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ СУ АЙДЫНДАРЫНЫҢ ЭКОЛОГИЯСЫ ЖӘНЕ ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР

Т.О. АБИШЕВА
Биология ғылымдарының кандидаты, доцент
Қазақ Мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
abisheva.tulesh@mail.ru

Түйіндеме

Бұл мақалада Каспий теңізінің, Арал теңізінің, Балқаш көлінің экологиясы**,** органикалық дүниесі экологиялық проблемалары және оның шешудің жолдары қарастырылған.

Тірек сөздер: Неоген, дрейсендер, бекірелер, каспий миногасы,мониторинг, полихеттер, ландшафт, трансшекаралық өзендер.

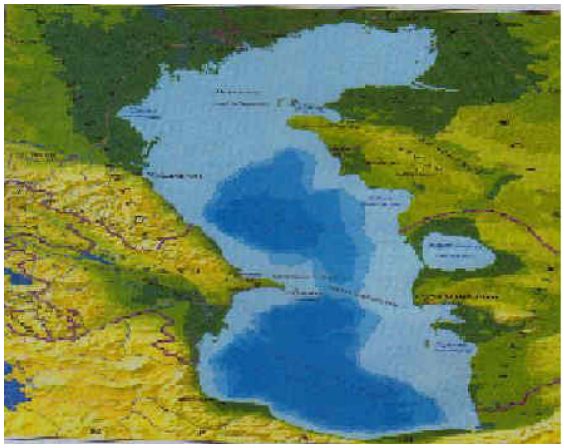
Қазақстанның макро - аймақтары ірі минералды – шикізат кен орындарымен, энергетикалық ресурстарымен және судың жеткіліксіз болуымен ерекшеленеді. Сондықтан аймақтың территория бойынша ұйымдастырылуын қамтамсыз етудің басты бағыттарының бірі – су шаруашылығы мәселелерін шешу болып табылады.

Қазіргі таңда су объектілері тау – кен өндірілетін кәсіпорындармен, металлургиялық және химиялық өнеркәсіп орындарымен, қалалардың коммуналдық қызметтерінің арқасында ластану қарқынды жүріп, экологиялық қауіп төндіруде. Ертіс, Нұра, Сырдария, Іле өзендері, Балқаш көлі қатты ластанған. Халықты ішетін сумен қамтамасыз етудегі негізгі су көзі болып табылатын жер асты сулары да ластануға ұшыраған.

Су көздеріне түсіп жатқан антропогендік қысым мен олардың орнына қайта келуіне қабілеттілігі арасындағы тепе – теңдіктің сәйкес болмауы барлық ірі өзен бассейндеріне тән экологиялық ахуалдың нашарлауына, ал су шаруашылығықтарына қажетті мөлшерде қаржы бөлмеу осы объектілердің техникалық жағдайының нашарлауына, халықты ауыз сумен қамтамасыз ету мәселелерінің өршуіне алып келуде.

Қазақстанда суғаруға жарамды 50 60 млн.гектар жер бар. Алайда су қорлары тек 8 – 10 млн.гектар жерді суғаруға ғана жетеді. Сондықтан экожүйенің бұзылуына жол бермеу үшін мұндай жағдайда суғармалы егіншіліктің дұрыс жолдарын таңдау керек.

Каспий теңізі-тұйық су қоймасы. Еуропа мен Азия аралығында орналасқан жер шарындағы ең үлкен тұйық көл. Үлкендігіне қарап оны теңіз деп атады. Неоген дәуірінің аяғында жер қыртысының көтерілуінен Қара теңізден бөлінген. Жалпы ауданы 376 мың км^2. Оның беті теңіз деңгейінен 28 м төмен жатыр. Солтүстіктен оңтүстікке қарай 1200км созылып жатыр. Теңіздің жағалау сызығының ұзындығы 7000 км. Оның суы 5 мемлекеттің жағалауын шайып жатыр. Жағалау сызығының Қазақстан үлесіне 29 % (2340 км), Ресейге 16 %, Әзербайжанға 20 %, Түркіменстанға 21 %, Иранға 14 %, тиесілі. Каспийге 130 ға жуық өзендер, ағынды сулар құяды. 80 % суды Еділ өзені, 5% Жайық өзені құяды. Ағынның 10 – 11 %-ын Батыс жағалауындағы өзендер Терек, Сулак, Самур, Кура және т.б. береді. Қалған 4-5 %-ы Иран жағалауы өзендерінен келеді. Шығыс жағалауларда тұрақты ағын сулар жоқ.

КАСПИЙ ТЕҢІЗІ

Каспий теңізі оқшауланған су алабы ретінде өзіне тән гидрологиялық режимге ие.Оған әсер ететін факторлар: климаттық жағдайлары, өзен ағыны, тереңдігі, теңіз түбінің жер бедері, жергілікті жер бедері. Теңіз деңгейінің толқуының жылдық деңгейі 30-35 см құрайды, кей жылдары 55 см-ге жетеді. Каспий теңізінің жылдық өзгерісі климат факторларының маусымдық өзгерістерімен байланысты. Негізгі ықпал өзен ағыстарынан болады, оның көбеюуі деңгейдің көтерілуін, ал азаюы деңгейдің түсуін қамтамасыз етеді. Деңгейдің көтерілуі шілде, маусым айларында байқалады, ал төмендеуі желтоқсан, ақпан айларында болады. Сәуір айынан бастап теңіз деңгейі көтеріле бастайды да маусымда шегіне жетеді. Деңгейдің орташа маусымдық тербелуі 22-30 см аралығында сақталады.

Каспий теңізінің солтүстік бөлігі таяз, көп жерінде 5 м-ден аспайды, ең терең жері 26 м, жалпы теңіз ауданының 24% алады. Орталық Каспийдің орташа тереңдігі 200 м, ең терең жері 788 м, жалпы теңіз ауданының 36%-ын қамтиды. Оңтүстік бөлігінің орташа тереңдігі 345 м, ең терең жері 1025 м, ол теңіз ауданының 40%-ын, ал теңіз суының 66 %-ын алып жатыр. Каспийге шығыс жақтан Маңғыстау, Түпқараған, Бозащы сияқты үлкен түбектер сұғына еніп жатыр.

Каспий теңізінің деңгейі шұғыл ауытқып тұрады. Бакуде 1830-жылдан бері үздіксіз жүргізілген байқаулар бойынша өткен ғасырдың алғашқы жартысында бірнеше жылдар бойы су деңгейінің көтерілуі анықталған. Өткен ғасырдың екінші жартысының басында деңгей төмен түскен, ол 15 жылға созылған. Бұдан соң қайтадан көтерілуі болған, ол XX ғасырдың 70- жылына дейін созылған. Одан кейін деңгейдің қайта төмен түсуі байқалған, деңгейдің төмендеуі, әсіресе біздің ғасырымыздың 30-40- жылдары өте үлкен мөлшерге жеткен. Қазіргі кезде теңіз деңгейі төмен түсуде.

Теңіздің солтүстік бөлігінің климаты континентальды, температураның амплитудасы үлкен және атмосфералық жауын- шашын аз түседі. Мұнда ауаның қаңтар айындағы орташа температурасы -5-6^{0}С шамасында, аяз -38^{0}С, шілде айында орташа температура 23-24^{0}С. Жылдық жауын – шашын мөлшері 100-150мм. Теңіздің солтүстік бөлігі қыста қатып калады, орталық бөлігінде судың температурасы 0^{0}С болады, теңізді мұз жаппайды, мұнда қалқыма мұздар пайда болады. Жазда судың бетінде температура біршама жоғары болады.

Теңіздің Қазақстандық бөлігінде суында оттегі мол, ал оңтүстікке қарай барған сайын оның мөлшері азая береді.

Каспий теңізінің суы көгілдір-жасыл түстен, сарғыш-қоңыр түске дейін өзгереді. Судың мөлдірлігі лай өзен ағындарының әсерінен жоғары емес. Каспий теңізінің шөгінділері айрықша борпылдақ болып келеді. Басым жамылғы қабатын қоспалар мен ұлу қабықшалары қосылған түрлі түстегі лайлар құрайды. Каспий теңізінің ауа және су температурасы әртүрлі болып келеді. А.М.Книповичтің зерттеулері нәтижесінде Каспий теңізің өзіне тән ағыс жүйесі анықталған.Ағыс теңіздің батыс жағалауын бойлап салқын ағыс түрінде бағытталады да оңтүстік жағалауға жетіп, шығысқа бұрылады, содан соң солтүстікке бағыт алып,осы тұстан қайтадан батысқа қарай қозғала отырып, солтүстік ағысқа қосылады. Сонымен қатар Оңтүстік Каспийдің ерекше ағыс жүйесі анықталған.

Каспийде жануарлардың 2000-ға жуық түрі (оның ішінде омыртқасыздар – 1069, омыртқалылар – 415, паразит жануарлар – 325) тіршілік етеді. Теңіз фаунасының негізін эндемик жануарлар (шаянтәрізділердің 60%-ы, моллюскілердің 80%-ы,балықтардың 50%-ы) құрайды. Каспий теңізінің балық қоры 2,9 млн.т. болса, оның 40%-ы Солтүстік Каспий бөлігінің үлесіне тиеді. Бекіретәрізділердің дүниежүзілік өнімінің 90%-ы осында ауланады.Соңғы кезде балықтардың уылдырығын шашатын жерлеріне кедергі келтіретін өзендерге салынған бөгеттер судың радиациялық және химиялық жолмен ластануы браконерлік етек алуы бекіренің қорын азайтуда.

Бекіре тәрізділер (лат. Acipenseriformes) — сүйекті балықтардың шеміршекті-сүйекті балықтар класс тармағына жататын отряды.

Каспий жағалауының табиғатына атмосфераның, топырақ, жамылғысының, судың ластануы үлкен қауіп төндіруде. Атмосфераның ластануына мұнай – газ өндіретін және оны қайта өңдейтін кәсіпорындар әсер етуде.Мұнай кәсіпшілігінің ең басты экологиялық проблемасы – ілеспе газды іске жарату. Мұнай кен орындарында мұнай өнімдерін өңдеу кезінде мұнай мен қалдық сулардың топырақ пен грунтқа төгілуі оларды ластайды. Теңіз суының құрамында мұнай өнімдерінің қалдықтары, фенол, хлорлы органикалық пестицидтер, аммонийлі азот, ауыр металдардың мөлшері рұқсат етілген мөлшерден жоғары екені анықталған. Судағы мұнай өнімдерінің ең жоғарғы концентрациясы мамыр- шілде айларында байқалады. Мұндай теңіз жағалауының мұнай өнімдерімен, улы газдармен ластануы планктондар мен теңізде тіршілік ететін жануарлар мен өсімдіктерге кері әсерін тигізуде.

Геологиялық жұмыстың барысында соңғы жылдары итбалықтың, құстардың жаппай қырылуы теңіздің қазақстандық бөлімінде дабыл қағарлықтай жағдай. Бізге «қара алтын»

игеру жолында табиғатты құрбандыққа шалмау, қоршаған ортаны таза күйінде сақтау жолындағы шараларды қолға алатын кез жетті. Қазіргі кезде Каспийдің табиғи қорының 3 экологиялық проблемасы бар.

1) Қошқар – Ата қалдық сақтау қоймасының проблемасы, онда 105 млн тонна улы және радиоактивті қалдықтар сақталады. Оған көп қаражат керек. Қазіргі уақытта 77 км жер тазартылып, көлемі 30 км жағажайлар пайда болды.

2) БН- 350 реакторлық зауытының істен шығуы.

3) Каспийдің Солтүстік теңіз қайраңында қоршаған ортаны қорғау жөніндегі толыққанды мемлекеттік мониторингтің жоқтығы, Каспий теңізі жағалауының 1350 км бақылаусыз қалып отыр.

Өңірде 2008 жылдан бері «Экологиялық зерттеу зертханасы» МКК тұрақты жұмыс істеуде. Зертхана 2010 жылдан бастап Каспий теңізінің жағалау зонасында орналасқан мұнай өндірістерімен теңіз порттарының техногендік әсерін бағалау мақсатында кешенді экологиялық мониторинг жүргізіп келеді. Бес жыл қатарынан Бозашы түбегіндегі Қаламқас, Қаражанбас, Арман кен орындары мен Ақтау, Баутин порты бақыланып, аналитикалық зерттеу нәтижесінде үлкен мәліметтер қоры жинақталады. 2014 жылы Құрлық портында теңіз суындағы мұнай өнімдерінің мөлшері 5 есеге артқандығы анықталды. Ауыр металдар мөлшері де рұқсат етілетін шектен 74, алюминий 221, сынап 82 есеге артық. Қаражанбас, Комсомольский кен орындарында 14 су басу қаупі бар мұнай ұңғымалары орналасқан. Бұл аймақта судағы мұнай өнімдерінің рұқсат етілген шектен 5 есе жоғары. Ауыр металдар, атап айтқанда, мышьяк 112, алюминий 8, темір 7, сынап 22 есе артқан. Көрсеткіш көңіл көншіктерліктей емес. Осы ретте Каспий теңізінің экологиялық қауіпсіздігін арттыру мақсатында өндіріс орындарына мұнай төгілуін мұқият қадағалап бақылайтын радарларды орнатуды жоспарлап отыр.

Каспий жағалауында орналасқан мұнайлы Маңғыстау өлкесіндегі жерасты қазба байлықтарын өндіру, тасымалдау, бұрғылау, өңдеу, геологиялық зерттеу жұмыстарын жүргізу себептерінен осы өлке топырағы, ауасы, теңіз суы ластанып кеткені белгілі. Өңірдің экологиялық ахуалы мен мәселенің шешілуі жолдары өте күрделі. Бұл экологиялық күрделі мәселелерді шешуде теңіз экологиясы жөнінде арнаулы халықаралық құжат қабылдау қажеттігі туды.

Каспий теңізінің ортасын қорғау жөніндегі негіздемелік Конвенцияның 19-бабына сәйкес уағдаласушы тараптардың мынандай міндеттері бар:1.Уағдаласушы тараптар Каспий теңізі теңіз ортасы жай-күйі мониторингінің тиісті дербес немесе бірлескен бағдарламаларды құру және жүзеге асыру үшін күш жұмсайды. 2.Уағдаласушы Тараптар Каспий теңізінде мониторингі жүзеге асырылатын ластаушы заттардың тізбесімен және өлшемдерімен, шығарындылар және сығындылар үшін келіседі. 3.Уағдаласушы Тараптар Каспий теңізі теңіз ортасы жай күйін бағалауды және Каспий теңізі теңіз ортасының ластануын алдын алу, бақылау және төмендету үшін қабылданатын шараларының тиімділігін дербес немесе бірлесіп тұрақты жүзеге асырады.4.Уағдаласушы Тараптар мониторинг бағдарламаларын , өлшеу жүйелерін, талдау әдістерін,деректерді өңдеуге және сапа деректерін бағалау әдістерін әзірлеу мен қолдану ережелерін үйлестіруге күш жұмсайды. 5.Уағдаласушы Тараптар шешім қабылдауға негіз және мамандар, әкімшілер және халық үшін ақпарат пен білімнің жалпы

көзі болып табылатын орталықтандырылған деректер базасын әзірледі. 6.Жалпы Каспий аймағында бірнеше экологиялық мониторинг бағдарламалары жүзеге асырылуда.2007 жылы Евро-одақ (ТАСИС) жобаларын жүзеге асыру барысында «Каспий теңізінде су сапасының мониторингі және зардапты аймақтардың қызметтерінің жоспарларын» жүзеге асыру жолға қойылды. Жобаның мақсаты-Каспий теңізінде су сапасының мониторлық механизмін қамтамасыз ету және экологиялық мәселелерді шешудің ерекше жоспарын дайындау болып табылады.Ол үшін барлық Каспий аймағы мемлекеттері теңіз суларына жедел анализ жасауға және пробасын алуды жетілдіруге қол жеткізетін жаңа құралдар мен техникалық жабдықтар алады. «Космостық радиолакация мәліметтер негізінде Каспий теңізі, мұнаймен ластау» жобасын іске қосу жоспарланып отыр.Дегенмен бірнеше жылдар бойы космостық апараттар көмегімен Каспий туралы алынған мәліметтер әлі күнге дейін тиісті нысанада талданбаған. Сондықтан Каспий теңізінің мұнаймен ластану масштабы туралы әлі толық заңды мәліметтер жоқ.Экологиялық мониторинг тек басқару мен шаруашылық қызметтер үшін ғана қолданылмайды, сондай-ақ ол құқық қорғау органдары қызметтеріне қажетті ақпараттық жүйесін құрайды.Табиғи ресустарды пайдаланумен экологиялық зиянның орнын толтырумен байланысты істер бойынша дауларды шешу барысында да экологиялық мониторингтің ролі күшті.Көп жағдайларда сот объектілер бойынша шешім шығару мақсатында мәліметтерді талап етеді немесе тараптар тиісті ақпараттарды өздері ұсынады.Бірақ сот қызметтерінде де келіспеушіліктер туындауы мүмкін. Мысалы:талап арызда көрсетілген зардаптың есептеу кезінде, сот міндетті түрде мамандардың көмегіне жүгіне отырып , есептеу қажет.Сот тәжірибесінде қоршаған ортаны қорғау саласындағы даулар бойынша шешімдер көп жағдайларда анықталған экологиялық ақпарат негізінде қабылданады.Ал табиғи ортаның сапасы мен жай-күйі туралы ақпараттар тәуелсіз экологиялық ұйымдар немесе жеке тұлғалармен берілетіндіктен , объективті шешім қабылдауға қиындықтар туғызып отыр. Сондықтан да құқық қорғау органдары мен сот органдарына экологиялық мониторинг ақпараттарын ресми түрде пайдалануға қатысты заңдарда орын табу керек.

Экологиялық қауіпсіздік концепциясы бойынша Каспий теңізі қайраңын қарқынды игеруге қатысты жаңа технологиялар енгізу, қоршаған ортаны қорғау және табиғатты пайдалануға байланысты экологиялық мониторинг және мемлекеттік бақылау жүйелерін жетілдіру тұрақты түрде жүзеге асып келеді. 2017 жылдың аяғына дейін кен орындарын бағалау процесін реттейтін нормативтік- құқықтық актілерге толықтырулар мен өзгерістер енгізу жоспарланып отыр. 2018 жылдан бастап халықаралық стандарттарға көшу жоспарланып отыр.

Арал теңізі. Қазіргі таңдағы қасіреттердің бірі – Арал экологиялық апат аймағы (186,3 мың халқы бар 178 елді мекен,). Арал теңізі деңгейінің төмендеуі – Арал теңізінің құрғауына және оның орындарында Аралқұм шөлінің пайда болуына байланысты экологиялық, биологиялық, эдафикалық, климаттық және әлеуметтік құбылыстардың жиынтығы. Оған дейін Арал теңізі ауданы бойынша әлемдегі төртінші көл болды (Каспий теңізі, Жоғарғы көл (Солтүтік Америкадағы) және Африкадағы Виктория көліне соң).

Арал теңізінің деградацияға ұшырауы XX ғасырдың 60-шы жылдары Сырдария мен Амудария өзендеріндегі судың көп бөлігін Өзбекстан мен Қазақстандағы мақта және күріш алқаптары үшін пайдаланудан басталды.

Арал теңізінің апатқа ұшырағанға дейінгі көлемі – 1066 км ^{2}, тереңдігі 30 – 60 метр, тұздылығы 10 – 12 % болған. Кезінде жылына 50 - 150 мың тонна балық ауланып, теңіз жағасынан едәуір мөлшерде бұлғын терісі игерілген.

1989 жылы теңіз бір – бірінен оқшауланған екі – Солтүстік (Кіші) және Оңтүстік (Үлкен) су айдынына бөлінді. 2000 жылдардың бас кезінде су деңгейі 31 метрге дейін, яғни 1950 жылдармен салыстырғанда 22 метрге төмендеді.

Кепкен теңіз орнында құмды – тұзды Аралқұм пайда болды. Жылдың 30 – 50 күні қатты желді болатын кездері тұзды шаңдардың ұзындығы 200 – 300 шақырым жерге дейін жетіп, жел бағытына байланысты Қызылорда, Байқоңыр, Шалқар, Нүкіс қалаларында ауаның мөлдірлігін төмендентіп, көру қашықтығына әсер етеді. Тұзды шаңдардың құрамында химиялық тыңайтқыштар мен улы химикаттар (ауыл шаруашылығында пайдаланған) болғандықтан, мұндай ауамен тыныс алу осы аймақтағы жануарға, адамдаың денсаулығына әсер етеді. Жыл сайын теңіз түбінен жел арқылы миллиондаған тонна тұз көтіріледі. Тіпті Арал теңізінің улы тұздары Антарктидағы пингвиндердің қан құрамынан, Греландиядағы мұздықтардан, Норвергия ормандарының және Белоруссиядағы егін алқаптарынан да табылған.

Нәтижесінде Арал төңірегіндегі ландшафтар да өзгеріске ұшырап, қамысты тоғайлардың аумағы 550 мың гектардан 18 мың гектарға дейін азайған. Амудария мен Сырдария алқаптарындағы 50 шақты көлдер кеуіп ондағы тоғайлар жойылған. Теңіздегі тірі организимдердің саны күрт азайған. Кіші Аралдағы судың тұздылығы 2 есе (18 промиллеге дейін), Үлкен Аралда 10 есеге дейін (100 промиллеге дйін артқан) Үлкен Аралда балық шаруашылығы құлдырап, Арал, Мойнақ, Қазақдария порттары судың аз болуынан жабылып қалды.

Арал теңізі

Арал теңізін құтқару жөнінде бірнеше ғылыми болжамдар мен жобалар бар. Олар:

1.Сібір өзендерін Қазақстанға бұру;

2.Амудария мен Сырдария өзендерінің суын реттеу арқылы суды молайту;

3.Арал теңізін жартылай сақтап қалу;

4.Каспий теңізін жартылай сақтап қалу;

Балқаш көлі. Балқаш көлі жартылай тұщы, әлемдегі ірі көлдер ішінде 13 орынды иемденетін, теңіз деңгейінен 340 м биіктікте Алакөл шұңқырында орналасқан. Көлдің ұзындығы 605 км, ені 9 км – ден 74 км – ге дейін, аумағы 16,4 мың км ^{2}- ге жетеді. Ең терең жері – 26 м, орташа тереңдігі – 5,8 м. Көлге Іле, Қаратал, Ақсу, Лепсі және Аягөз өзендері құйып, көлден өзен ағып шықпайды. Блақаш көлінің ерекшелігі – жіңішке бұғазбен суының химиялық құрамы әртүрлі екі бөлікке бөлінген. Батыс жағындағы суы - тұщылау, (минералдануы 0,74 г\л құрайды), тұнықтығы нашарлау (1 м), ішуге және өнеркәсіп үшін пайдаланылады. Шығыс бөлігіндегі суы – ащылау, (3,5 –ден 6 г\л – ға дейін), батыс бөлігіне қарағанда суы тұнықтау (5,5 м).

Көл шөл және шөлейтті аймақта орналасқандықтан, су айдынының булануы өте жоғары. Сондықтан судың деңгейі тез өзгеріп отырады. Соңғы жылдары Балқаш көлінің экологиялық жағдайы өзгере бастады. Оған себеп – Қаратал, Ақсу, Лепсі өзендерінің мол суының көлге жетпей, суармалы егісіктерге жұмсалуы. Оның үстіне бұрын Аягөз, Биен, Сарқанд, Басқан өзендері Балқашқа құйып, оның табиғи су деңгейін сақтап отырған. Ал қазір бұл өзендер Балқашқа құймайды.

Арал теңізінің маңынадағы жағдай Балқаш өңірінде де қайталауы мүмкін. Мұның бірнеше себебі бар.

Балқаш көлінің экожүйесіне Іле өзенінде салынған Қапшағай суқоймасы да әсер етеді. 1970 жылы Қапшағай су бөгенінің салынуына байланысты Іле өзенін қоректендіріп отырған Шелек өзені Бартоғой бекетімен бөгеліп, онда көлемі 300 000 м ^{2} су жинақталды. Осылайша Үлкен Алматы каналы (БАК) салынды. Каналдың салыуынуына байлаысты Шелек өзені Ілеге құюын тоқтатты.

Қапшағай суқоймасын толтыру әсерінен Іле өзеннің көлге құяр суы 2\3 азайып, көл суының деңгейі төмендеді. Су деңгейінінің төмендеуі жылына 15,6 см-ге жетті. Балқаштың таяздануы, әсіресе, батыс жағында жақсы байқалады. Балқаш төңірегіндегі 16 көлдер жүйесінен тек 5 ғана қалып, шөлейттену бассейіндегі 1\3 бөлігін қамтыды. Көлдің суы кепкен жерлерінен көтерілген тұзды шаңдар аймақтың климатына әсер етіп, азиялық шаңды дауылдардың пайда болуына әкелуде.

Ауыл шаруашылығында Іле – Балқаш алабын барынша пайдалануынан 1965 – 90 жылдар аралығында Балқашқа құятын судың көлемі 25 % - ға азайды. Іленің орта ағысы мен төмнгі сағасында Шарын күріш, Шеңгелді көкөніс, Ақдала күріш алқаптары пайда болы. Осының бәрі Іле – Балқаш су алқабының табиғи жүйесінде қалыптасқан тепе – теңдікті бұзды.

Іле – Балқаш өңірінің өсімдіктер мен жануарлар дүниесі де зардап шегуде. Балық аулау төмендеп, уылдырық шашу (Қапшағай суқоймасы) тіпті азайды. Сонымен қатар, балықтарды Іленің минералды тыңайтыштар қалдықтары да улауда.

Бұрынғы кезде Іле – Балқаш алабы қалың тоғайлар, кішігірім көлдер, аралдар және әртүрлі аңдар мен құстар мекені болатын. Іле бойында және Балқаш көлі жағасында тіршілік ететін құстардың түрлері де азайып кеткен. «Қызыл кітапқа» енген аққу, бірқазан, көккұтан т.б. құстар қазірдің өзінде өте сирек кездеседі.

1999 жылы «Балқаш көлін құтқару, оның бүгіні мен болашағы» атты халықаралық деңгейдегі, мынадай шешімдер қабылданды:

1.Іле өзені бойындағы өндіріс орындарында суды тиімді пайдалануды реттеу;

2.Қапшағай суқоймасынан Балқашқа жіберілген судың үлесін тұақтандыру;

3.Ақдала және Шарын массивтеріндегі күріш алқаптарын азайты;

4.Жер асты суларын пайдалануды жүзеге асыру;

5.Суармалы жерлердің көлемін шектеу.

Көлге ластанған сулар тек металлургия комбанатынан ғана емес, Қытайдан да келуі алаңдатады. Қытай жақ Іле өзенінен жылына 14,5 км ^{3} су алып жатыр. Синьцзян – Ұйғыр автономиялық ауданындағы халық санының өсуіне байланысты келешекте бұл көрсеткішті 3 – 4 есеге көтеру жобаларында бар. Іле өзені суынынң соңғы кезде азаюының тағы бір себебі, қытайлықтар өз белігінде өзенге плотина салып жатыр. Бұдан басқа шекаралас пункттерде өзен суында V класы ластанушыларға жататын мыс пен басқа да заттардың жоғары мөлшерін тіркелген.

Қазақстан мен Қытай арасындағы су мәселелері 2001 жылғы 12 қыркүйекте мол қойылған «Қазақстан және Қытай үкіметтері арасындағы трансшекаралық өзендеріді пайдалану және қорғау туралы келісім » бойынша реттеледі. 2007 жылы Балқашқа келіп құйылатын судың мөлшерін азайтпау мақсатында Қазақстан Қытайға 10 жылға азық – түлікті жеңілдетілген бағамен жеткізуге ұсыныс жасады. Алайда Қытай бұл ұсынысты қабылдамады.

Балқаш көлі

Қазақстандағы экологиялық жағдайдың қандай дәрежеде екенін Маңғыстау обылысындағы итбалықтардың жаппай қырылуынан да байқауға болады. Мұнай өндіруші компаниялардың белсенді жұмысының арақасында Каспий теңізінің Қазақстандық бөлігінде итбалықтар тіршілік ететін территорияның ластануы қарқынды жүріп жатыр. Батыс Қазақстандағы мұнаймен ластанған жалпы жер аумағы 194 мың-га құрайды. Каспий теңізі бассейніндегі елдердің көмірсутекті ресурстарды кеңінен игеруі теңіз және жағалау экожүйелеріне әсердің

масштабы үлкеюде. Осындай теңіз статусы әлі анықталмаған жағдайда трансшекралық сипатта сыртқы экологиялық қауіптің маңызы арта түседі. Трансшекаралық проблемаларға су ресурстарының бөлінуі, трансшекаралық су объектілерінің, ауа атмосферасының топырақтың ластануы, зиянды заттармен қалдықтар, трансшекарлық пайдалы қазбаларды игеру, бірегей табиғи кешендерді қорғау және сақтау мәселелері жатады. Трансшекаралық экологиялық проблемалар мемлекет үшін басты сыртқы экологиялық қауіпсіздік болып табылады. Өйткені бұл мәселелерді халықаралық келісімдер аясында көршілес мемлекеттермен бірлесіп шешу керек болады. Қазақстан 2003 жылы қауіпті қалдықтарды трансшекаралық тасымалдау және оларды жойыу туралы Базель конвенциясына қосылған соң, қауіпті қалдықтарды жариялау бойынша жаңа кедендік ережелер жасауға және осы қалдықтардың шикізат пен өнімдер ретінде республика аумағына жол бермеуге алып келді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Шілдебаев Ж. (2012). Биогеография.

2. Бірмағамбетов Ә (2004). Қазақстанның физикалық географиясы.

3. Бейсенова Ә., Шілдебаев Ж. (2004). Экология және табиғатты тиімді пайдалану.

4. Қазақстан табиғаты , «Қазақ энциклопедиясы» (2009). 172-173, 178-179 б.б.

5. Бейсенова Ә.С. Қазақстанның физикалық географиясы. Алматы (2014). 287-290 б.б.

6.Каспий теңізінің теңіз ортасын қорғау жөніндегі негіздемелік Конвенция (Тегеран,2003ж. 4 қараша)//Юрист анықтама жүйесі.

7. Қуатбаев А.Т. Жалпы экология Алматы (2012)

MAKRO EKONOMİK FAKTÖRLERİN BANKALARIN KARLILIĞINA ETKİLERİ: 2008 YILI FİNANSAL KRİZİ VE KRİZ SONRASI DÖNEMDE AZERBAYCAN BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZEİNE BİR UYGULAMA

Yrd. Doç.Dr. Mehmet Altan MASUN
Marmara Üniversitesi, masun@marmara.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Ferid YUSUBOV
Marmara Üniversitesi, farid_yusublu@yahoo.com

ÖZET

2007 yılında ABD'de başlayan Küresel Finansal krizin etkileri diğer ülkelere de etki etmiştir. Bağımsızlıktan sonra, Azerbaycan ekonomisi 1991-1994 yılları arasında buhran yaşamıştır. 1995-2003 yılları arasında Anayasa'nın kabulü ile başlayan istikrar çabalarıyla ülke, 2003 yılından itibaren gelişme dönemine geçmiştir. 2008 yılı Küresel Finansal krizinin Azerbaycan ekonomisine etkisi fazla olmasa da bazı önlemlerin alınması kaçınılmaz olmuştur. 2014 yılından itibaren petrol fiyatlarında yaşanan düşüşle ilgili olarak ekonomi resesyona girmiş ve 2015 yılı içerisinde yapılan iki devalüasyonla (21 Şubat ve 21 Aralık), mevcut durum sistemik krizden bankacılık krizine dönüşmüştür. Bu çalışmada, 2008 Küresel Finansal Krizi ve sonraki dönemde makroekonomik göstergelerin Azerbaycan Bankacılık sektörünün karlılığına etkileri araştırılmıştır. Araştırma kapsamına 2008-2016 yılları ele alınmıştır. Araştırma sırasında, Azerbaycan Merkez Bankası, Finansal Piyasalar Denetleme Odası, Azerbaycan Devlet İstatistik Kurumu verilerinden yararlanılmıştır. Analiz E-views bilgisayar programında panel veri analizi kullanılarak yapılmıştır. Analizin bağımsız değişkenleri GSYİH, enflasyon oranı, Dolar/AZN (Azerbaycan Manat-para birimi) kuru, petrol fiyatı olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkenler ise Azerbaycan Merkez Bankası ve Finansal Piyasalar Denetleme Odası tarafından açıklanmış Bankacılık sektörünün genel bilançosu ve gelir tablosundan alınmıştır (aktif karlılığı ve sermaye karlılığı oranlardır). 32 Bankanın faaliyet gösterdiği sektörde, genel finansal tabloların ele alınmasının nedeni, geçmiş yıllarda sektörde çok iyi paya sahip, ama devalüasyondan sonra faaliyetlerini sürdürememiş bankaların kapanmasından dolayıdır. Devalüasyondan sonra 10 banka faaliyetini durdurmuştur. Bu çalışmada, makroekonomik faktörlerin bankaların karlılığına hangi düzeyde etkilediği araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 2008 yılı finansal krizi, Azerbaycan Bankacılık Sektörü, bankaların karlılık analizi, Azerbaycan ekonomisi

HUKUK FELSEFESİNDE SİVİL İTAATSİZLİK SORUNU

Arş. Gör. Murat BAYRAM
Dicle Üniversitesi, mbfilozpf@gmail.com

ÖZET
Sivil itaatsizlik, yasaların ya da hükümet politikasının değiştirilmesini hedefleyen, kamuoyu önünde icra edilen şiddete dayanmayan, vicdani ancak yasal olmayan bir eylemdir. Yasal adaletin geçerli olduğu demokratik bir yönetim sisteminde ortaya çıkan ciddi adaletsizliklere karşı, yasal imkanların tükendiği noktada son çare olarak başvurulan sivil itaatsizlik, kendisini yasa üstü adalette ve doğal hukukta- Yasanın uygun bir biçimde daha üstün bir yasa tarafından askıya alınabileceği fikri, doğal hukuk düşüncesinin temelidir.- meşrulaştıran yasadışı bir eylemdir. Sivil itaatsizliğin illegal yollara başvurması hukuki bakımdan kabul edilemez, ancak politik-ahlaki açıdan tartışılabilir. Politik-ahlaki açıdan değerlendirdiğimizde sivil itaatsizlik eylemlerinde, toplumun genel adalet duygusuna hitap edilir. Amacımız hukuk felsefesinde bir sorun olan sivil itaatsizliğin yasallığını(yasa ve yasa üstü alanda) ve yasa dışılığını tartışmaktır.
Anahtar Kelimeler: Sivil itaatsizlik, yasa, hukuk, doğal hukuk

TOPSIS VE MOORA YÖNTEMLERİ İLE ÖLÇÜLEN FİNANSAL PERFORMANSIN PAY GETİRİLERİNE ETKİSİ: BİST ÇİMENTO-BETON İŞLETMELERİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

THE EFFECTS OF FINANCIAL PERFORMANCE THAT MEASURED BY TOPSIS AND MOORA METHODS ON STOCK RETURNS: AN APPLICATION ON BIST CEMENT-CONCRETE COMPANIES

Doç. Dr. İlhan EGE
Mersin Üniversitesi, ilhanege2005@hotmail.com
Öğr. Gör. Serdar YAMAN
Şırnak Üniversitesi, srdr73@gmail.com

ÖZET
Bu çalışmada, finansal performansın pay getirileri üzerine etkileri incelenmiştir. Çalışma, BİSTçimento-beton işletmelerinin 2010-2016yılları arası 6 aylık verilerini kapsamaktadır. Her dönem için TOPSIS ve MOORAyöntemleri ile firmaların finansal performansları nicel değerlere dönüştürülmüştür. Daha sonra TOPSIS ve MOORA skorları ile firmaların pay getirileri arasındaki ilişki panel veri analiz yöntemi ile incelenmiştir.Analiz sonuçlarına göre,TOPSISskorları pay getirileri üzerinde anlamlı pozitif etkiye sahip bir değişken niteliğindedir. Buna karşın MOORA skorları ise pay getirileri üzerinde herhangi bir anlamlı etkiye sahip değildir. Panel veri analizi sonucunda, TOPSIS yöntemi ile elde edilen finansal performans değerlerinin,pay yatırımlarında kullanılmasının,MOORA yöntemi ile elde edilen finansal performans değerlerine kıyasla daha etkili olacağı tespit edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Pay Getirileri, Finansal Performans, TOPSIS, MOORA, BİST Çimento-Beton Sektörü

ABSTRACT
Inthisstudy, the effects of the financial performance on stock returns has been analised. The study covers 6 month data of BIST cement-concrete companies between years 2010-2016. For each period, firms' financial performances have been converted to quentitative values by using TOPSIS and MOORA methods. Then, the relationship between financial performance and stock returns has been analized by using panel data analysis. According to the results of the analysis, the TOPSIS scores are variables with significant positive effect on stock returns.On the other hand, the MOORA scores do not have any significant effect on stock returns. As a result of the panel data analysis, it has been determined that the use of the financial performance values measured by TOPSIS method in stock investments is more effective than the financial performance values measured by the MOORA method.
Keywords: Stock Returns, Financial Performance, TOPSIS, MOORA, BIST Cement-Concrete Companies

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MOBİL İHMALKÂRLIĞA (PHUBBING) İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Arş. Gör. Kasım SEZGİN
Dicle Üniversitesi, kasim.sezgin@dicle.edu.tr
Arş. Gör. Yusuf İslam BOLAT
Dicle Üniversitesi, y.islambolat@gmail.com
Arş. Gör. Tuncay ARDIÇ
Dicle Üniversitesi, ardic.tuncay@gmail.com

ÖZET

Son yıllarda hızla gelişen mobil teknoloji alanındaki yenilikler insan yaşamını çok yönlü etkilemektedir. Mobil cihazların kullanımındaki artış sonucunda sosyal ilişki ve iletişimde yeni ve farklı biçimler ortaya çıkmıştır. Sosyal iletişimde ortaya çıkan bu yeni durumlardan birisi de "phubbing" yani mobil ihmalkârlıktır. "Phubbing" kavramı İngilizce'de "phone(telefon) + snubbing (değer vermeme, görmezden gelme, ihmal etme)" kelimelerinin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Bu kavram bireylerin sosyal ortamlarda mobil cihazıyla meşgul olup çevresindeki birey veya bireyleri ihmal etme, onları görmezden gelme durumunu ifade etmektedir. "Phubbing" kelimesinin Türkçe karşılığı olarak "sosyotelizm" "mobil körlük/sağırlık" "dijital körlük" gibi farklı kavramlar kullanılmakla birlikte bu çalışmada "phubbing" sözcüğünü daha açık ifade ettiğini düşündüğümüz "mobil ihmalkarlık" kavramı kullanılmıştır. Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin mobil ihmalkârlık (phubbing) deneyimlerine ilişkin görüşlerinin ortaya konulmasıdır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 28 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak açık uçlu anket formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler 5 tema (Sosyal İlişki, İkili İlişkilerde Duygu Ve Tepkiler, Aile İçi İletişim, Sosyal Etkinlik, Mobil İhmalkarlık Nedenleri) altında incelenmiştir. Akıllı telefon kullanımının sosyal ilişki boyutunda uzaktaki bireylerle iletişimi artırdığı bununla birlikte yüzyüze iletişimi azalttığı ve ilişkilere zarar verdiği ifade edilmiştir. İkili ilişkilerde mobil ihmalkarlığa maruz kalma boyutunda katılımcıların bu durumu genellikle acil durumlarda normal karşıladıkları; diğer zamanlarda kendilerini değersiz ve kızgın hissettikleri; mobil ihmalkarlık gösterme durumunda ise rahatsızlık verdiklerini düşünmedikleri bununla birlikte kötü ve mahcup hissettikleri ve arkadaş ortamında telefonla ilgilenmeyen önemli sayıda öğrencinin bulunduğu görülmüştür. İkili ilişkilerde tepki boyutunda katılımcıların çoğunluğunun tepki vermedikleri ancak önemli bir kısmının karşısındakini uyardığı ve bir kısmının konuşmayı kestiği ifade edilmiştir. Aile boyutunda, mobil ihmalkarlık davranışının aile içi ilişkilere zarar verdiği (iletişimi azalttığı, ailenin bir araya gelmesini engellediği, yalnızlık nedeni olduğu) görülmüştür. Sosyal etkinlik boyutunda katılımcıların mobil ihmalkarlığa ilişkin anı kaçırma, etkinliğin tadını çıkaramama, saçma ve saygısızlık ifadelerini kullandıkları görülmektedir. Katılımcıların mobil ihmalkarlık gösterme nedenleri arasında; ortamın sıkıcı olması, telefon bağımlılığı ve sosyal medya yer almaktadır. Ayrıca üniversite öğrencileri akıllı telefonlarında en çok sırasıyla "Whatsapp, Instagram, Facebook" uygulamalarını kullandıklarını belirtmişlerdir ve akıllı telefonu en çok iletişim daha sonra sosyal medya, eğitim ve haber amacıyla kullandıkları görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mobil İhmalkarlık, Akıllı Telefon, İletişim,Üniversite Öğrencileri.

TÜRKİYE'YE YÖNELİK ALMAN PAKET TUR PAZARININ HERFINDAHL-HIRSCHMAN ENDEKSİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSMENT OF GERMAN PACKAGE TOUR MARKET TOWARDS TURKEY BY MEANS OF HERFINDAHL- HIRSCHMAN INDEX

Doç. Dr. Sibel MEHTER AYKIN
Akdeniz Üniversitesi, sibelaykin@akdeniz.edu.tr

ÖZET
Almanya, küresel ölçekte en çok turist gönderen ülkeler arasında ilk üç sırada yer almaktadır. Büyük ölçüde paket tur satın alarak seyahat etmeyi tercih eden Alman turistlerin destinasyon seçiminde Avrupalı tur operatörlerinin yönlendirmeleri önem arz etmektedir. Uluslararası turist varışları açısından 2016 yılını %30'luk kayıpla kapatan Türkiye en çok Avrupa'dan, özellikle de Almanya'dan ziyaretçi almaktadır. Turizm politikasının yanı sıra, tüketici politikası, iç pazar ve işletmeler politikası ile rekabet politikası Avrupa turizm endüstrisinin yapısını şekillendiren başlıca politika alanlarıdır. Bunlardan rekabet politikası Avrupa iç pazarının düzgün bir şekilde işlemesini teminat altına almayı amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak, Avrupa Komisyonu birleşmelerin kontrolü, anti-tröst uygulamaları ve devlet yardımlarının izlenmesi suretiyle iç pazarda rekabet ihlallerini azaltmak üzere yoğun olarak çalışmaktadır. Herfindahl-Hirschman Endeksi (HHE) piyasalardaki yoğunlaşmayı tanımlamak etmek üzere kullanılan araçlardan bir tanesidir. Buna göre; piyasada faaliyette bulunan işletmelerin pazar paylarının karelerinin toplamı alınmakta ve bulunan rakam eşik değerlerle karşılaştırılarak piyasalardaki durum açıklanmak üzere kullanılmaktadır. Genel olarak ifade etmek gerekirse, bulunan rakam küçüldükçe piyasanın daha rekabetçi bir yapıda olduğu söylenmekte; rakam büyüdükçe aksi bir durum ortaya çıkmaktadır. Türkiye'ye yönelik Alman paket tur piyasası açısından HHE 1.251,7825 rakamını vermekte olup, bu piyasanın monopolcü rekabet koşulları altında işlediği ve Avrupa iç pazarında rekabet kurallarının gözetildiği anlamını taşımaktadır. Bununla birlikte, bu durum Avrupalı tur operatörlerinin Türkiye'deki destinasyonlar gibi dış pazarlarda rekabet kurallarına riayet ettikleri anlamına da gelmemektedir.
Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Rekabet Politikası, Alman Paket Tur Pazarı, Türkiye, Herfindahl-Hirschman Endeksi

ABSTRACT
Germany ranks within the first three among the most tourist generating countries globally. Destination choice of the German tourists, mostly preferring to travel by purchasing package tours, is highly manipulated by the European tour operators. Shrinking by 30% in international turist arrivals in 2016, Turkey receives visitors mostly from Europe, especially from Germany. Apart from tourism policy, consumer policy, internal market policy and industrial policy as well as the competition policy are the main policy areas that shape the structure of European tourism industry. Among these the competition policy aims at safeguarding proper functioning of the European internal market. To achieve this end, the European Commission works hard to reduce distortions to competition within the internal market through merger control, antitrust enforcement, and state aid control. Herfindahl-Hirschman Index is one of the tools used to identify market concentration. It is computed by squaring the percentage shares of the enterprises operating in the market and adding them all to reach a number which is used to explain the situation in the market against thresholds. Generally speaking, as the number gets smaller the market is said to be more competitive, and the vice versa. For the German package tour market towards Turkey, HHI gives 1.251,7825 which

implies that the market operates under monopolistic competition structure, and that the competition rules are safeguarded in the European internal market. Nevertheless, it does not necessarily mean that the European tour operators conform with the competition rules in outern markets such as the destinations in Turkey.

Keywords: European Union, Competition Policy, German Package Tour Market, Turkey, Herfindahl-Hirschman Index

TEKNİK PROGRAMLARDA ÖĞRENİM GÖREN MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN PROGRAMLAMAYA YÖNELİK ÖZ-YETERLİLİKLERİ İLE BİLGİSAYAR KULLANIM KAYGILARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE SELF-EFFICACY OF VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS STUDYING AT TECHNICAL PROGRAMS TOWARDS COMPUTER PROGRAMMING AND THEIR COMPUTER ANXIETY

Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK
Çukurova Üniversitesi, baybek@cu.edu.tr
Öğr. Gör. Sıddık DOĞRULUK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sdogruluk@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Yalçın MUTLUAY
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mutluay@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Seda BAYSAL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sbaysal@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Müberra ŞİMŞEK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, msimsek@ksu.edu.tr

ABSTRACT

Self-efficacy generally has an effect on activity selection of an individual for performing a task, on the level of effort, resilience in coping with difficulties, and most importantly, performance. Programming is a highly substantial skill in the field of computer science in universities, and unlike science and mathematics courses, programming is a profession that is rarely understood especially by the students who are at the beginning level. Therefore, it is possible for individuals to fail in the programming lesson as they often have poor self-efficacy perception, that is, they accept programming as difficult. It may be considered that low self-efficacy perception of the students regarding the computer programming will increase their computer anxiety. It is therefore useful to determine the relation between vocational high school students' computer programming self-efficacy and their computer anxiety levels. The aim of the present study is to analyze the relationship between the self-efficacy of vocational high school students studying at technical programs towards computer programming and their computer anxiety. The research used relational screening models. Screening models are research models that aim to describe a situation existing in the past or current, and relational screening models are those which aim to determine the relationships between variables or to determine the existence and/or degree of changes between two or more variables. The research was carried out with vocational high school students who study at Goksun Vocational High School in Kahramanmaras and who were selected by the simple random sampling method. They were selected in the 2016-2017 academic year. Vocational high school students enrolled in different departments including computer programming, land registry and cadastre, map and cadastre. The research deployed three data collection tools: The "Personal Information Form" developed by the researcher, "Computer Programming Self-Efficacy Scale" adapted by Altun and Mazman (2012), and the "Computer Anxiety Scale" adapted by Cavus and Gunbatar (2008). The researcher developed the "Personal Information Form" with the purpose of acquiring some personal information about the students. With the goal of determining vocational high school students' computer programming self-efficacy levels, the study employed the Computer Programming Self-efficacy Scale, which was developed by Ramalingam and Wiedenbeckin 1998. This scale, the Turkish adaptation of which was created by Altun and Mazman, possesses 2 dimensions and 9 items. The internal consistency coefficient Cronbach's alpha reliability coefficient

was found to be 0.92 for the overall scale. For the 2 factors-ability to perform simple programming tasks and ability to perform complex programming tasks-they explain 80,814 % of the variance together. The Computer Anxiety Scale developed by Cavus and Gunbatar (2008) was deployed in order to determine students' computer use anxiety levels. It is a five-point Likert-type scale composed of two factors, "General computer anxiety and equipment." The internal consistency coefficient Cronbach's alpha reliability coefficient was found to be 0.88 for the overall scale. Within the framework of the scale, "General computer anxiety" contains 15 items, while the other "Equipment" includes five items. The study's research analysis will be utilized through descriptive statistics, independent samples t-test, one-way ANOVA and test of significance.

Data collection has been carried out in the research, and data analysis, findings, discussion, result as well as recommendations are in process.

Keywords: Technical Program, Computer Programming, Self-efficacy, Computer Anxiety

TÜKETİCİLERİN ETNOSENTRİZM DÜZEYLERİ VE DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİNİN MARKA BAĞLILIĞI, ÜRÜN KALİTESİ VE TÜKETİCİ SATIN ALMA NİYETLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Yrd. Doç. Dr. Tahir BENLİ
Kastamonu Üniversitesi, tbenli@yahoo.com
Yrd. Doç. Dr. Kübra KARAOSMANOĞLU
Yrd.Doç.Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, kkara@mu.edu.tr
Esma ERTÜRK
Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, eesma.eerturk@gmail.com

ÖZET

Rekabetin yoğun ölçekte yaşandığı günümüz pazar koşullarında işletmelerin hedefledikleri pazar büyüklüklerine erişebilmeleri ve başarılı olabilmeleri için tüketiciyi iyi tanımaları artık yeterli bir pazarlama stratejisi olarak kabul görmemektedir. Yeni dönemde ancak, tüketicisini davranış kalıplarında tanıyan, ihtiyaçlarının farkında olan ve tüketici davranışlarının gerçekleşmesinde ona etki eden faktörleri iyi izleyebilen işletmelerin başarılı olma şansı yükselmektedir.Günümüzde, küreselleşmenin de etkisiyle, tüketici davranışına etki eden sosyal, kültürel, psikolojik ve kişisel faktörlerin yanı sıra etnosentrik tutumların da önem kazandığı görülmektedir. Bu bağlamda özellikle ulusal ve uluslararası düzeyde farklı boyutlar kazanan tüketim olgusu, tüketici ihtiyaçlarında yaşanan değişimlere ek olarak tüketici tercihlerini etkileyen, menşe ülke (ürünlerin üretildiği ülke), marka bağlılığı ve tüketici etnosentrizmi(tüketicinin yerli ve yabancı ürünlere bakış açısı) gibi yeni yaklaşımların oluşumuna neden olmuştur. Menşe bilgisi, milliyetçilik ve yerli ürün tercihi boyutlarını içinde barındıran yeni bir yaklaşım olan etnosentrizm, tüketici tercihlerini etkileyebileceği için günümüzde işletmeler tarafından da farkına varılan bir kavrama dönüşmektedir.Tüketici satın alma kararları ile ilgili yapılan araştırmalar, demografik özelliklerin yanı sıra tüketicilerin etnosentrik yaklaşımlar açısından da davranış farklılıkları ortaya koyabileceğini belirtmiştir.Satın alma karar süreci tüketici etnosentrizmi çerçevesinde incelendiğinde, etnosentrik eğilimi yüksek olan tüketicilerin, kendilerine kültürel olarak yakın hissettikleri ülkelerin ürünlerini tüketmeye eğilimli oldukları görülmektedir. Etnosentrik tüketici tutumları, tüketicilerin ürün ve hizmetleri satın alma sürecinde milli duyguların etkisinde kalınarak ortaya çıkmaktadır.Tüketiciler etnosentrizm düzeylerine göre ,farklı şekillerde yerli ve yabancı menşeli ürünleri değerlendirmeye tabii tutmaktadırlar.Tüketicilerin bu değerlendirmeleri sonucu satın aldıkları yerli ürünler bazı zamanlarda yabancı ürünlerden daha az fayda sağlayabilmekte veya düşük kaliteli olabilmektedir. Günümüzde tüketim, sadece rasyonel boyutlara dayanmayan, duyusal algıların da dikkate alındığı bir sürece dönüşmüştür. Bu durum tüketicinin davranışları kadar tüketici deneyimlerinin de dikkate alınmasının önemini vurgulamaktadır.Globalleşmenin tüm olumlu getirilerine karşın, tüketicilerin gerek siyasi gerekse kültürel etkileşimlerinin bir sonucu olarak yabancı mal karşıtlığını her fırsatta sergiledikleri görülmektedir.Etnosentrik tüketiciler, ihtiyaçlarını karşılamada kendi ülkelerine ait ürünlerin daha iyi olduğuna inandıkları için bu ürünleri satın almaktadırlar. Tüketicilerin etnosentrizm düzeyleri arttıkça yerli ürün tercih etme eğilimlerinin, yabancı ürün tercih etme eğilimlerine göre artacağı öngörülmektedir. Etnosentrik tüketicilere göre, yabancı menşeli ürün satın almak yanlış bir davranış biçimidir.Onlara göre bu durum ülkenin yerel ekonomisine zarar vererek hem gelir hem de iş kaybına yol açmakta ve aynı zamanda da bireyleri milliyetçilikten uzaklaştırmaktadır.Etnosentrizmin oluşmasının temel nedeni

bireylerin kendi kültürünü yansız olarak değerlendirmekte zorlanmalarıdır. Etnosentrik görüşe sahip olan bireylerde karşılıklı anlayış ve hoşgörü düzeyi düşüktür. Tüketici etnosentrizminin etkisi ve derecesi bireyden bireye göre farklılık göstermektedir. Bu durum da bize, bireylerin meydana getirdiği kültürler açısından da tüketici etnosentrizmi derecesinin ve etkisinin farklı olduğu sonucuna ilişkin öngörüler vermektedir. Özellikle de tüketici etnosentrizmi ile desteklenmiş tüketici satın almalarında marka seçimi ve marka bağlılığı da bu durumun en temel belirleyicisi konumundadır. Çalışmanın amacı, tüketicilerin marka bağlılığı, ürün kalitesi ve satın alma niyetlerinin etnosentrizm düzeylerine ve demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan anket formu ile internet üzerinden ulaşılan 400 tüketiciden veriler toplanmıştır. Hazırlanan anket formu 52 değişkenden oluşmaktadır. Elde edilen veriler SPSS paket programı ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için tanımlayıcı istatistik analizi yapılmıştır. Faktör analizi yapılarak beş faktör belirlenmiştir. Belirlenen faktörler çay satın alma kriteri algısı, ürün kalitesi algısı, marka bağlılığı algısı, yerli ürün tercihi algısı ve milliyetçilik algısıdır.Türk kültüründe yaygın tüketim alanına sahip olan çay tüketiminde tüketicilerin etnosentrizm düzeyleri ve demografik özelliklerine göre marka bağlılığı, ürün kalitesi ve satın alma niyetlerindeki farklılıklar T-testi,Kruskall Wallis ve ANOVA testleri ile ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etnosentrizm, marka bağlılığı, tüketici satın alma niyeti

TÜRKİYE'DE AİLE YAPISININ SON DÖNEMDEKİ DEĞİŞİMİ

THE CHANGE OF FAMILY STRUCTURE IN LAST TERM IN TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Murat YILMAZ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, aguzel79@gmail.com
Arş. Gör. Numan ERTAŞ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, nemanertas@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de son 40 yılda aile yapısında önemli değişimler yaşanmıştır. Geçmişte geniş ailenin toplam aile sayısı içindeki payı fazla iken artık Türkiye'de geniş ailenin toplam aile sayısı içindeki payı azalmıştır. Buna karşın son 40 yılda çekirdek ve dağılmış ailelerin toplam aile sayısı içindeki payı sürekli artmaktadır. Dağılmış ailelerin sürekli olarak artması nedeniyle tek kişilik ve tek ebeveynli ailelerin sayısı da artmaktadır. Tek kişilik ailelerin önemli bir kısmı dul kalma ve boşanmalara bağlı olarak ortaya çıkarken belli bir kısmı ise evlenme yaşının yükselmesi ve ömür boyu bekâr kalma şeklindeki eğilimlerin artmasının bir sonucudur.

Türkiye'de 1968 yılında toplam aile sayısının % 60'ı çekirdek aileden oluşurken geniş ve dağılmış ailelerin payları sırasıyla % 32 ve % 8'di. Sonraki süreçte geniş ailenin toplam aile sayısı içindeki payı genellikle azalırken çekirdek ve dağılmış ailelerin payları ise artmıştır. 1993 yılın gelindiğinde çekirdek, geniş ve dağılmış ailelerin toplam aile sayısı içindeki payları sırasıyla % 67, % 24 ve % 9 olmuştur. Yaklaşık 25 yılda çekirdek ailenin payı % 7 dağılmış ailenin payı % 1 artarken geniş ailenin payı ise % 8 azalmıştır. Bu süreçte geniş ailedeki azalma daha ziyade çekirdek aile lehine olmuştur. 2013 yılına gelindiğinde Türkiye'de çekirdek ailenin toplam aile sayısı içindeki payı % 71, geniş ailenin payı % 12, dağılmış ailenin payı ise % 17 olmuştur. Bu verileri 1993 yılının verileri ile kıyasladığımızda 20 yılda çekirdek ailenin toplam aile sayısı içindeki payı % 4 artarken dağılmış ailenin payı ise % 8 artmıştır. Buna karşın geniş ailenin toplam aile sayısı içindeki payı ise % 12 azalmıştır. Yani 1993 ile 2013 arasında geniş ailenin toplam aile sayısı içindeki payının azalması daha ziyade dağılmış ailenin lehine olmuştur. Oysa yukarıda da ifade edildiği gibi 1968 ile 1993 arasında geniş ailenin payı daha ziyade çekirdek aile lehine azalmıştı. Bu durum aslında son yıllarda Türkiye'de boşanma olayının yaygınlaşmasının bir sonucu olup söz konusu olgunun boyutlarını gözler önüne sermektedir. Ayrıca 2013 yılı verilerine göre ilk defa toplam aile sayısı içindeki en büyük ikinci paya sahip aile geniş aile değil de dağılmış aile olmuştur. Bu da toplumsal yapının son 30-40 yılda önemli ölçüde değişmesinin bir sonucudur. Türkiye'de aile yapısı gelecekte de değişmeye devam edecektir. Yapılan tahminlere göre 2023 yılına gelindiğinde geniş ailenin payının % 6'ya düşmesi buna karşın çekirdek ailenin payının % 74'e dağılmış ailenin payının ise 20'ye yükselmesi beklenmektedir. Bu tablo çok iç açıcı olmayıp ciddi toplumsal sorunlara gebedir. Dağılmış ailelerin artması, özellikle bu ailelerin çocuklarının mağdur olmasına ve bunlara arasında bedensel ve psikolojik rahatsızlıkların artmasın neden olmaktadır. Dolayısıyla toplumsal dinamiklerin güçlendirilmesi, Türkiye'nin öncelikli gündem maddelerinden bir olmalıdır. Aksi halde bu tablonun bedelini toplumca ödemek durumunda kalacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, aile yapısı, çekirdek aile, dağılmış aile.

ABSTRACT

In Turkey, there have been significant changes in family structure in the last 40 years. While the share of widespread family in the total number of families has increased in the past, the share of

widespread family in total number of families in Turkey has decreased. However, in the last 40 years, the share of the core and scattered families in the total number of families has been continuously increasing. The number of single and single-parent families is also increasing due to the constant increase in the scattered families. A significant proportion of single-family families are widowed and partly divorced, while a certain part is the result of an increase in the age of marriage and an increase in the tendency to remain unmarried for life.

In Turkey, 60% of the total number of families was composed of core families in 1968, while the share of large and dispersed families was 32% and 8% respectively. In the following period, while the share of large families in the total number of families is generally reduced, the share of the core and scattered families has increased. By 1993, the share of the core, large and scattered families in the total number of families was 67%, 24% and 9%, respectively. In about 25 years, the share of the core family grew by 7%, while the share of the family grew by 7%. In this process, the decline in the wider family has been more or less favored by the core family. By the year 2013, the share of the core family in Turkey was 71%, the share of the large family was 12%, and the share of the distributed family was 17%. When compared to the data of 1993, the share of the core family in the total number of families increased by 4% in 20 years, while the share of the distributed family increased by 8%. On the other hand, the share of large households in the total number of families decreased by 12%. In other words, between 1993 and 2013, the wider share of the family in the total number of families has become a more favored distributed family. However, as noted above, the share of large families between 1968 and 1993 was more or less in favor of the core family. This situation is actually a result of the widespread divorce in Turkey in recent years and it reveals the dimensions of the problem. Moreover, for the first time in 2013, the family with the second largest share of the total number of families has been a family rather than a large family. This is a result of social change in the last 30-40 years. Family structure in Turkey will continue to change in the future. According to forecasts, by 2023, the share of large family members will decrease to 6%, while the share of core family members will be distributed to 74% and the share of family members will increase to 20. This table is not very lenient, but it has serious social problems. The increase in the scattered families causes especially the children of these families to be victims and the increase of physical and psychological disturbances among them. Therefore, strengthening social dynamics should be one of the priority agenda items of Turkey. Otherwise we will have to pay the cost of this table.

Keywords: Turkey, family structure, nuclear family, scattered family.

MUHASEBE EĞİTİMİNİN AKREDİTASYONUNDA STRATEJİK YOL HARİTASI: KAYNAK TABANLI BİR MODEL ÖNERİSİ VE GERÇEKLEŞTİRME KOŞULLARI

Doç. Dr. Orhan ELMACI
Dumlupınar Üniversitesi, oelmacı@dumlupinar.edu.tr
Arş. Gör. Dr. Kadir TUTKAVUL
Dumlupınar Üniversitesi, kadirtutkavul@hotmail.com

ÖZET
Muhasebe ve muhasebe eğitimi ülkelerin vizyonlarını belirlemede stratejik bir yere sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Ülkelerin hem yerel hem de küresel bazda geleceklerinin inşasında hem toplumsal hem de ekonomik olarak çok önemli bir işleve sahip olan muhasebe, ülkelerin ekonomik değerlerin dolayısıyla kurumsallığın genetik kodları (şeffaflık, hesap verebilirlik, adillik ve sorumluluk) kodlarının etkinliğini gerçekleştirmenin yanı sıra, bu kodların üretimini sağlayan temel dinamiktir. Muhasebe asimetrik düzlemde bu değerlerin üretimi yerine, etiksel yozlaşma nedeniyle, toplumsal aydınlatma işlevini yeterince yerine getirmekte zorlanmaktadır. Bu araştırma, Türkiye'deki muhasebe eğitiminin yerelden küreselle evrilme için muhasebe eğitimini veren tüm eğitim kurumlarının mesleki etik çerçevesinde temel yeteneklerinin farklılıklarını oluşturabilecekleri, küresel finansal raporlama kültürünün geliştirilmesine yönelik kaynak tabanlı bir model ile ulusal stratejik değerler tasarımına dair bir rehber oluşturmayı amaçlamaktadır. Kaynak tabanlı bu modelleme, mesleki etik çerçevesinde küresel finansal raporlama kültürünün geliştirilmesinin oluşturulmasında kavramsal-kuramsal temelde zenginleştirilmiş ve gerçeğe gitme noktasında diyalektik bir hamleyi ve bağlı değerlendirme argümanlarını ortaya koymayı hedeflemektedir.
Anahtar Kelimeler: Muhasebe Eğitiminde Akreditasyon, Eğitimde Temel Yetenek, Eğitimde Stratejik Değer, Muhasebe Eğitiminde Kaynak Tabanlı Model.

ABSTRACT
It is an undeniable reality that accounting and the education of accounting have a strategic place while countries determine their visions. The accounting, having an important function as both social and economic in countries' building of future both local and global base, is main dinamic providing production of these codes as well as countries' economic values thereby realisation of effectiveness of institutionalism's genetic codes (transparency, accountability, equity, responsibility). Accounting, instead of production of these values, is able to perform the function of social enlightening due to ethical corruption in asymetric level. This research aims to form a source based model related to improving of global financial reporting culture and form a guide related to design of national strategic values for evolution of the accounting education in Turkey from local to global, in the frame of professional ethic of all the education institution giving accounting education. This source based on modeling aims to improve the financial reporting culture in the frame of professional ethic.
Keywords: Accreditation in Accounting Education, Core Competence in Education, Strategic Value in Education, Resource Based Model in Accounting Education.

ҚОРШАҒАН ОРТА ФАКТОРЛАРЫН ЖІКТЕУДЕГІ ЖАҢАША ТҮСІНІК
COMMENTING ON THE NEW CLASSIFICATION OF ENVIRONMENTAL FACTORS

Г.Ж.Медеуова
а.ш.ғ.к., профессор м.а., Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
megeuova.galiya@mail.ru
К.Н.Жайлыбай
б.ғ.д.,профессор, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Bakobb@mail.ru
Г.К.Жайлыбаева
б.ғ.к., Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Bakobb@mail.ru

Түйіндеме

Абиотикалық факторлар екі түрге бөлінеді: *фактор-жағдайлар* (кеңістік, температура, ауаның ылғалдылығы, судың ағысы, тұздылығы, топырақ және ерітіндісінің реакциясы (pH), т.б.), яғни организмдерді қоршаған өмір сүру ортасы, ал *фактор-ресурстарды* ағзалар өздерінің тіршілігінде қорек ретінде сіңіріп пайдаланады. Мысалы, өсімдіктер үшін фактор-ресурстар – су, жарық, минералды қоректену, CO_2, O_2, т.б. Мақалада осы мәселелер жөнінде түсініктер берілген. Организмдерге өте қажетті негізгі фактордың бірі – судың негізгі қасиеттеріне тоқталады, Ылғалға бейімделуіне байланысты өсімдіктерді экологиялық тұрғыдан сипаттап, жүйеленген. Денесінде су режимін реттеу әдісіне байланысты құрлық өсімдіктері негізінен екі топқа бөлінеді: пойкилогидридті және гомеогидридті өсімдіктер. Әртүрлі деңгейде ылғалданған территорияда өсіп бейімделуіне байланысты өсімдіктер төмендегіше бөлінеді: гидрофиттер, гигрофиттер, мезофиттер, ксерофиттер. Аталған өсімдіктердің экологиялық топтарына морфоэкологиялық сипаттама беріліп, өсіп даму, куаңшылыққа бейімделу жолдары көрсетілген. Мезофиттер арасында ерекше орын алатын түрлері далалық және шөл далалық эфемерлер мен эфемероидтар. *Эфемерлер* тобына жататындар ерте көктемде далалық және шөлейт далалық айьақта гүлденген кілем сияқты жайқалып өсетін өсімдіктер: *біржылдықтар* – көкнәр (мак), әжік, бөденешөп, т.б. *Көпжылдықтар* – қызғалдақ, қазжуа, көк сүңгі, құс сүттеген, т.б.. *Кілттік сөздер.* Су – өсімдіктерге өте қажетті экорлогиялық *фактор-жағдайлар* әрі *фактор-ресурстар,* Өсімдіктердің қуаңшылыққа бейімделу ерекшеліктері бойынша экологиялық топтары: гидрофиттер, гигрофиттер, мезофиттер, ксерофиттер.

ABSTRACT

Ecological factors are by origin subdivided into two look: A factor of conditions (space, temperature, humidity which salinity, the soil and solution (rn) reaction, waters, etc.), and their life, that is the environment of dwelling, and organisms a factor of resources of the organisms intended as food is combined. For example, a factor of the O2 resources of an explanation on these questions and so on - water, light, mineral food for plants, CO2, in article. One of a major factor extremely necessary for adaptation in dampness ecologically of the description of the main properties of water of organisms of plants stops, in connection with where. Regulation of the water mode on a body overland plants generally in connection with a method on two groups: And gomeogidridt_ poykilogidridt_ plants. Due to dampened territories and at the different levels of plants will be

adaptations are divided on: Water plants, gigrofita, mezofita, Kserofita. The description of a morfoekologiyala κ the specified plants in adaptation to a kua□shyla κκ and to ecological groups means, and ways of development, a Specific place is held between a mezofita by a steppe and field efemerler types thirst and efemeroidtar. Came to it to group an efemerler in the early spring and semidesertic the field the blossoming carpet of an aya• t as field grow swinging plants: b_rzhyldy• tar - Mack (poppy), Krupka (plant), Veronika and so on and so on - a tulip, Goose onions, blue over on milk long-term a bird Key words. Water - plants, plants and a factor of resources a factor of conditions extremely necessary for adaptation during a drought on specifics of an ekorlogiyala κ ecological group: Water plants, gigrofita, mezofita, Kserofita.

SANAL YAŞAMIN NEDEN OLDUĞU DÖNÜŞÜMLER VE TEHLİKELER

Arş. Gör. Oğuzhan EKİNCİ
Atatürk Üniversitesi, oguzekinci8@gmail.com

ÖZET

İnsanoğlunun zekâsını temsil eden bilgisayar aygıtları, World Wide Web (kısaca WWW veya Web) bilgi sisteminin icat edilmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte bütün toplumlarda devrim yaratarak insan ve toplum hayatında maddi ve manevi bir takım dönüşümler meydana getirmiştir. İletişim ve bilişim alanındaki diğer teknolojik gelişmeler neticesinde gerçek/maddi yaşam ile yazılıma dayalı sanal/yapay yaşam iç içe geçmiş ve insanların yaşam dünyasında melez bir yapı ortaya çıkmıştır. Artık teknolojik imkânlar, Adorno'nun iddia ettiği şekilde insanları nesneleştiren bir içerikte değil, bilakis insanlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi artıran, insanların küresel bir dünya görüşüne erişmelerini sağlayan ve bunları daha açık, şeffaf, bilgili bireyler haline getiren imkânlar bütünü olarak algılanmaya başlanmıştır. Böylece insanlar, bir tık ile dünyanın en ücra köşesiyle iletişim kurabilir, bir haberi saniyeler içerisinde dünyanın dört bir yanına canlı olarak yayabilir ya da MUD, Second Life, Virtual Racing gibi bir takım uygulamalar sayesinde sanal bir dünya içerisinde bulunabilir hale gelmiştir. İnsanların eylem ve iletişim alanlarının genişlemesini/yayılmasını sağlayan bu yeni teknolojiler, büyüsü bozulan dünyaya yeni bir cazibe katmış ve insanları yeniden büyülemeyi başarmıştır. Fakat bu bilişim ve iletişim teknolojileri insanlığa sadece sanal bir uzay sunmakla kalmayıp, birçok alanda büyük değişim ve dönüşümlerin yaşanmasını sağlamıştır. İnsanların özellikle de gençlerin hayatlarını derinden etkileyen bu aygıtlar, yaşama evreninin teknolojikleşmesine, günlük hayatın sanal/yapay gerçeklikler tarafından kolonize edilmesine, sosyo-kültürel alanlarda bir takım yeni anlamlandırmalara ve bölümlemelere neden olmuştur. Bu durum, bilindik geleneksel yapıların ortadan kalkmasını, aynı toplumda yaşayan insanların yaşam tarzları ve düşünce dünyalarının giderek farklılaşmasını sağlamıştır. İnsanları, bir çözülme süreci ile karşı karşıya bırakan bu değişim ve dönüşümler, aynı zamanda sosyo-ekonomik yapıları, iş sahası ve çalışma saatleri, eğlence sektörü ve boş zaman endüstrisi gibi farklı alanları da etkilemiştir. Çalışma, bu yeni teknolojilerinin insan hayatında ya da sosyal, siyasal ve ekonomik alanlarda sebep oldukları bazı değişim ve dönüşümleri ve bunların içerdiği bazı tehlikeleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sanal Gerçeklik, Sanal Yaşam, Sanal Uzay

GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ SERAMİK BÖLÜMLERİNDE BİLGİSAYAR DESTEKLİ EĞİTİM VE SERAMİK SEKTÖRÜNDEKİ MEVCUT KONUMU

Öğr. Gör. Mustafa Bilge KOÇER
Dumlupınar Üniversitesi, mustafabilge.kocer@dpu.edu.tr

ÖZET

Güneşte pişirilen ilk çömlek ürünlerinden bu yana önceleri tapınma, depolama, yazışma gibi temel ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan seramikler, birçok gelişim sürecini geride bırakmış ve gelişmeye devam etmektedir. Avrupa'daki Endüstri devrimi sonrası birçok alanda olduğu gibi seramik sektörü de devrimin getirdiği değişimlerden etkilenmiştir. 21. yüzyıla gelindiğinde, çağın gerekliliği olarak seramik sektöründe tasarımların modellenmesi ve dekorlama alanlarında bilgisayar programlarına duyulan ihtiyaç giderek artmıştır. Genel olarak teknoloji alanındaki gelişmeler doğrultusunda ortaya çıkan her türlü yeniliğe ayak uydurmaya çalışan seramik sektörü, mevcut programlarını ve teknolojilerini yenileme zorunluluğunun önemini görmektedirler. İşletmeler de bu gelişmeler doğrultusunda, birlikte çalışacakları personeli seçerken, adayların mesleki yeterlikleri yanı sıra ağırlıklı olarak güncel bilgisayar programlarını kullanabilme kapasitelerini göz önünde bulundurmaktadırlar. Çağın gerektirdiği bilgi ve değişimi aynı anda sağlayamayan Güzel Sanatlar Fakülteleri Seramik Bölümlerinde bilgisayar eğitiminin yeterli olmadığı görülmektedir. Bunun için seramik sektöründe hizmet vermek üzere eğitim alan öğrenciler, iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Bu durum Güzel Sanatlar Fakülteleri Seramik Bölümlerinin ders programında bilgisayar destekli eğitime daha fazla yer ayırmalarını gerektirmektedir. Bu araştırmada, Güzel Sanatlar Fakülteleri Seramik Bölümleri programlarında bulunan bilgisayar destekli eğitim düzeyinin nasıl ve ne ölçüde arttırılması gerektiği ile işletmelerin bu yöndeki beklentilerinin ne olduğunun tespit edip sonuçlarının paylaşılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler :Seramik, Bilgisayar, Eğitim, Seramik Sektörü, İşletme

SOSYOLOJİ DERSİ ÖĞRETİM PROGRAMININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME VE YARATICI DÜŞÜNME BECERİLERİNİ KAZANDIRMADAKİ ETKİLİLİĞİNİN BELİRLENMESİ: REYHANLI ÖRNEĞİ

Uzm.Öğretmen Ali ÜNSAL
Milli Eğitim Bakanlığı, unsal-ali@hotmail.com

ÖZET

Dünyada yaşanan değişimi lehine çevirmek isteyen ülkeler eğitim sis-temlerini de bu doğrultuda yenilemek ve bu yenileşmeyi eğitim faaliyetlerine yansıtmakla yükümlüdürler. Dünyadaki hızlı değişim bireysel ve toplum-sal anlamda beklentileri de yükseltmektedir. Artık bireylerin temel düşünme biçimlerine ve temel biliş-sel becerilere sahip olmaları; eğitimin ise bu özelliklere sahip bireylerin ilgi, istek ve ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte olması önemli bir gerekliliktir. Eğitim etkinliklerinin ve sonuçlarının belirleyicisi, eğitimin ana ekseni konumundaki öğretim programlarıdır. Ülke genelinde uygulanmaya başlanan yeni ortaöğretim programları ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen bazı temel beceriler bulunmaktadır. Tarama tipindeki bu araştırmanın amacı, Sosyoloji Dersi Öğretim programının eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmadaki etkisine ilişkin öğrenci görüşlerini belirlemektir. Araştırma ile Reyhanlı İlçesinde yeni programın uygulandığı beş pilot ortaöğretim okulunda öğrenim gören 323 öğrencinin görüşü üçlü Likert tipi bir ölçekle alınmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri hesaplanmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmıştır. Öğrenciler eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerini kazandırmada Sosyoloji Dersi Öğretim programını etkili bulmuşlardır. Araştırma ile eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılması yönünde olumlu sonuçlara ulaşılmıştır. Bunu, çalışmanın yürütüldüğü okulların ilçe merkezinde bulunan pilot okulları oluşuna ve programın özenle uygulanışına bağlamak mümkündür. Bu nedenle benzer çalışmalar farklı yerleşim yerlerinde ve farklı sosyoekonomik çevrelerde bulunan okullarda da yürütülmelidir. Böylece programın uygulanmasında yaşanan olası sorunlu durumlar daha belirgin biçimde ortaya konabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Öğretim programı, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme

BELAGAT (SEMANTİK) AÇISINDAN TAKDİM-TE'HİR VE KULLANIM AMAÇLARI

PRESANTATION (TAKDİM) AND POSTPONEMENT (TE'HİR) IN TERMS OF RHETORIC AND PURPOSES OF USE

Arş. Gör. Abdullah KILINÇKAYA
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, akilinckaya@hotmail.com

ÖZET

Cümle veya tümce; bir ifade, soru, ünlem veya emiri dile getiren; kendi başına anlamlı kelimeler dizisidir. Çoğunlukla özne, tümleç ve yüklemden meydana gelir. Bazen yan cümleciklerle anlamı pekiştirilir veya genişletilir. Değişik anlamlar ifade etmek için veya vurgulanmak istenen durumu daha belirgin hale getirmek için cümle içerisinde bulunan kelimelerin yerleri değiştirilebilir. Her dilde olduğu gibi Arap dilinde de cümle içerisinde yapılan bu değişikliğe takdim veya te'hir adı verilir. Cümlenin bütün öğelerini aynı anda söylemek mümkün değildir. Cümlede bazı öğeler önce, bazı öğeler ise tabiî olarak sonra gelecektir. Takdim, normal cümle düzeninde sonra gelmesi gereken bir öğeyi öne almak; te'hir ise önce gelmesi gereken bir öğeyi sonraya bırakmaktır. Bu çalışmada cümledeki takdim ve te'hirin belagat (semantik) açısından ne gibi anlamlar ifade ettiği çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Belagat, Takdim, Te'hir

ABSTRACT

Sentence is a series of meaningful words of its own expressing an expression, question, exclamation, or command. Mostly comes from the subject, the complement and the predicate. Sometimes the semantics are reinforced or expanded by clauses. The words in the sentence can be changed to express different meanings or to make the situation to be emphasized more specific. As in every language, this change in the Arabic sentence is called presentation or te'hir. All the elements of the sentence is not possible to say at the same time. In sentence, some items comes firstly, then comes some items. Presentations (Takdim) is getting an item before that must be come later in normal sentence order; postponement is to getting an item later that must be come before. In this study, the meaning of the presentation and the meaning of te'hir in terms of balagha (rhetoric) will be studied.

Keywords: Arabic, Rhetoric, Presentation, Postponement

КҮРІШ СОРТТАРЫНЫҢ ФОТОСИНТЕТИКАЛЫҚ ӘРЕКЕТІ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ДӘН ӨНІМІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

RICE VARIETIES PHOTOSYNTHETIC ACTIVITY AND THE FORMATION OF THE GRAIN UP PRODUCT

К.Н.ЖАЙЛЫБАЙ
б.ғ.д., профессор, Россия Жаратылыстану Академиясының академимгі
Г.К.ЖАЙЛЫБАЕВА
б.ғ.к., доцент, Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
bakobb@mail.ru

ТҮЙІНДЕМЕ

Күріш егісі - өздігінен реттелетін динамикалық агроценоз. Жоғары агрофонда егістің қалыңдығына және қоректену алаңына байланысты күріш өсімдігінің бір-біріне әсері өзгереді. Бұл өзгерістер сорттардың архитектоникалық пішініне, фотосинтез интенсивтілігі мен өнімділігіне және басқа да физиологиялық, генетикалық ерекшеліктеріне байланысты. Егістіктің (агроценоздың) әртүрлі қалыңдығына байланысты фотосинтетикалық әрекеті (қызметі) мен өсу процестері өзгереді, бұл дән өнімі мөлшеріне және сапасына әсер етеді [1,2]. Осыған сәйкес, орта бойлы, жіңішке, тік жапырақты (Кубань 3, Краснодарский 424, Дубовский 129) және орта бойлы, ірі жапырақты (4-15, Кызылординский 5, КзРОС 356, Маржан) сорттары мен үлгілері қоректену алаңы және тыңайтқыштар мөлшеріне байланысты зерттелді. Дән өнімі (Өшар, ц/га) мөлшері мен фотосинтездің таза өнімділігі (Фтө, г/м^2 тәулік) көрсеткіші арасында белгілі деңгейде байланыс бар. Атап айтқанда, жоғары өнімді агроценозда және тыңайтқыштар дозасы оптимальды (N160-180P120 кг/га ә.з.) болып, күріш егістігіндегі жапырақ алаңы (ЖА, мың м^2/га), фотосинтетикалық потенциал (ФП, млн. м^{2}тәулік/га), биомасса (Өбиол, ц/га) жоғары, бірақ қолайлы мөлшерде болғанда Фтө көрсеткішінің 5,18-6,03 г/м^{2}тәулік деңгейінен 6,71-8,05 г/м^{2}тәулік деңгейіне дейін артуы күріш сорттарының дән өнімін күрт арттырады. Тыңайтқыштар жоғары дозада (N240P180 кг/га ә.з.) берілгенде күріш дақылы биік болып өсіп (135-145 см), ертерек, дән сүттену-қамырлану фазасында жатып қалады да, толыспаған, семік дәндер саны көбейеді. Бұл жағдайда жалпы биомасса мөлшері артқанымен дән өнімі төмендейді әрі сапасы нашарлайды.

Түйін сөздер: күріш, агроэкологиялық факторлар, күріш сорттарының фотосинтетикалық әрекеті, фотосинтетикалық потенциал, биологиялық өнім, фотосинтездің таза өнімділігі, фотосинтездің шаруашылық тиімділігі.

ABSTRACT

Studying of interference of indexes of photosynthetic activity of grades, different in height, and exemplars of rice was shown that net productivity of a photosynthesis (Fch.Pr., the g / м2сутки) is integral process. It is established that net productivity of a photosynthesis are intimately interdependent process of a metabolism, intensity of a photosynthesis and an index of formation of a sheet surface (ILP, sq.m/sq.m), photosynthetic potential (FP, one million m2sutki/hectare), growth phases and development, optimization of technology of cultivation.To these processes technogenic and agro ecological factors (melioration, doses and ways of application of fertilizers, the area of a

delivery and thickness of standing of plants in crops), ecological factors (fertility and salinity of the soil, a mineralization of irrigation and underground waters, environment temperature, etc.), height and very tectonics of grades exert the direct, indirect and interdependent impact, to feature of formation of a sheet surface (LP, one thousand sq.m/hectare), photosynthetic potential (FP, one million m2a day/hectare), the common biomass (Ubiol., c/hectare). Nevertheless are available particular interrelation between formation of a grain yield (Ukhoz, c/hectare) and net productivity of a photosynthesis (Fch.Pr., g / м2 a day). So, on high-yield crops, at an importation of an optimum dose (kg/hectare N160-180P120) of fertilizers and when forming a high sheet surface (LP, one thousand sq.m/hectare), potent photosynthetic potential (FP, one million m2sutki/hectare) and larger biomass (Ubiol., c/hectare) increase in an index Fch.Pr. from 5,2-6,0 g / м2a day / м2a day sharply raise to 6,7-8,1 g sharply increase productivity of grain of grades of rice.

Keywords: Rice varieties, grain formation

TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜNÜN SORUNLARINA YÖNELİK BİR ÇÖZÜM ÖNERİSİ: TIBBİ VE AROMATİK BİTKİLER SEKTÖRÜNDE KÜMELENME

Yrd.Doç.Dr. Adem EROL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, aerol@ksu.edu.tr
Öğr.Gör. Hamdi AYYILDIZ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, hayyildiz@ksu.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Yusuf Ziya KOCABAŞ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, kocabasyz@ksu.edu.tr

ÖZET

Tıbbi ve Aromatik Bitkiler; antik çağlardan modern zamanlara, insanların besin ve sağlık ihtiyaçlarını gidermek üzere protein, yağ ve vitamin gibi besin bileşenleri açısından önemli olup, dünya gıda, kozmetik ve ilaç sanayilerinde tıbbi ve aromatik bitkilerin geniş ve önemli bir pazarı bulunmaktadır. Türkiye, Avrupa kıtasında bulunan bitki türlerinin %75'ini barındırmakta olup, bunun yaklaşık üçte biri endemiktir (Özhatay, 2008). Buna rağmen, tıbbi ve aromatik bitkiler pazarında istenilen kazancı sağlayamayan Ülkemiz, 2016 yılında sadece 140 milyon dolar gelir sağlamıştır. (TÜİK, 2016). Bu rakamlara karşın halen birçok bitki doğadan toplanarak kullanılmakta yada gelir amaçlı değerlendirilmektedir. Oysa bu tür bitkilerin kültüre alınma olanaklarının ve pazar paylarının iyileştirilmesi yönünde yapılacak çalışmalar hem ekonomik açıdan hem de Türkiye'nin zengin biyoçeşitliliğini koruma açısından çok önemli katkılar sağlayacaktır. Bu çalışmada; Türkiye'de tıbbi ve aromatik bitki ekonomisinin sorunları, bu sorunun çözümüne yönelik kümelenme olgusu ile çözüm önerisine, Dünyadaki tıbbi ve aromatik bitkiler konusundaki kümelenme örnekleri baz alınarak değinilmiştir. Tıbbi ve Aromatik Bitkiler sektörünün başlıca sorunları; sektörle ilgili yurtiçi ve yurtdışı ticareti yapılan doğal bitki verilerine ulaşmanın zorluğu, ekonomik öneme sahip birçok türün kültür ortamında yetiştirilememesi, üretimde modern tekniklere dönük işletmelerin az olması, bilinçli bir piyasa yapısının oluşturulamamamış olması, farklı pazarlara yöneltilemeyen bir üretim, güvenilir ve ilgili bir tedarik zincirinin oluşturulmamış olması gibi sorunlardır. Kümeler; kısaca verimliliği, yeniliği ve rekabet gücünü artırdığı için ortaya çıkmıştır. Kümeler; şirketlerin, kamu kurumlarının ve sivil toplumun ortak araştırma ve geliştirme çalışmaları yaparak işbirliği oluşturması, riski dağıtarak, pazara giriş engellerinin üzerinden gelmesi gibi yeni ve birbirini tamamlayıcı avantajları tıbbi ve aromatik bitkiler sektörüne sunabilir. Bu çalışmanın amacı, Ülkemizde birçok sorunu bulunan tıbbi ve aromatik bitkiler sektörünün sorunlarını tanımlamak ve bu durumun üstesinden gelmeye yönelik kümelenme yaklaşımı ile bu sorunlara çözüm önerisi sağlamaktır. Çalışma sonucuna göre kümelenme kavramının tıbbi ve aromatik bitkiler sektöründe uygulanması ile, sektörde Ülkemizin sürdürülebilir rekabet edebilirliği üzerinde önemli etkilerinin olabileceğine inanılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Tıbbi ve Aromatik Bitkiler, Kümelenme, Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Ekonomisi.

KADINA KARŞI ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE UYUGULANABİLECEK İDARİ KORUMA TEDBİRLERİ

Öğr. Gör. Ali BALKAN
Gaziantep Üniversitesi. abalkan97@gmail.com

ÖZET

Son yıllarda Türkiye'de kadın politikaları, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması, kadına yönelik şiddetin engellenmesi ve kadınların korunması konusunda hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Uluslararası düzenlemelere paralel olarak Türkiye'de kadınların korunmasına dönük anayasal ve yasal düzenlemelerle, konuya ilişkin hukuksal altyapı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu konuya ilişkin en somut adım, 6284 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*" dur. Kadın-erkek eşitliği, kadınların korunması ve kadına yönelik şiddetin engellenmesi "*Aile ve Sosyal Politikalar*" bakanlığı aracılığı ile sağlanmaya çalışılmaktadır. 6248 sayılı yasanın kapsamı şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması olarak belirlenmiştir. Şiddet mağduru kişilerin korunması bakımından koruyucu ve önleyici tedbirler alınabilecektir. Koruma tedbirleri kararı veren makam bakımından ikiye ayrılmaktadır. Mahkemeler 6284 sayılı yasada belirtilen önleyici ve koruyucu tedbir kararları verebilecektir. Öte yandan mülki amirler (vali, kaymakam) ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amiri yasada belirtilen veya şiddet mağduru kişinin durumuna özel ve olaya özgü bazı idari koruma tedbirlerine karar verebilir. İdari koruma tedbirleri şiddet mağdurlarının korunması bakımından 6248 sayılı yasanın temel ilkelerine uygun olarak etkili ve süratli bir koruma tedbiri oldukları için büyük önem arz etmektedir. Hakim tarafından verilen kararlar olaydan sonra kişinin korunması amacı taşımaktadır. İdari koruma tedbirleri olan "*barınma yeri sağlanması", "geçici maddi yardım" "Psikolojik, meslekî, hukukî ve sosyal bakımdan rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilmesi" "Hayatî tehlikesinin bulunması hâlinde, ilgilinin talebi üzerine veya resen geçici koruma altına alınması" "çocukları varsa belirli sürelerle kreş imkanı sağlanması"* gibi tedbirler ise şiddet mağduru kişinin korunması bakımdan uygulanacak olan ilk tedbirlerdir. Mülki amir dışında gecikmesinde sakınca bulunan hallerde kolluk amirleri de önleyici tedbirlere başvurabilecek ve bu kararı 24 saat içinde hakim onayına sunacaktır. Sonuç olarak idari koruma tedbirleri kararı veren makamlar dikkate alındığında şiddet mağduru kişinin korunmasında başvurulabilecek en hızlı tedbir olarak değerlendirilebilir. TÜİK verilerine göre kadın nüfusun %35,5 eşi veya erkek arkadaşı tarafından fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. 2016 yılı verilerine göre 367 kadın ve aile bireyi cinayeti işlenmiştir. Bu veriler ışığında kadına ve aile bireylerine yönelen şiddetin önlenmesi anayasanın temel ilkeleri olan hukuk devleti ve sosyal devlet ilkeleri ile ve Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası sözleşmelerin zorunlu bir sonucudur. Şiddetin önlenmesinde mağdura daha hızlı ulaşabilecek ve tedbir alabilecek makamlar mülki amirler ve kolluk makamlarıdır. Bu bakımdan idari koruma tedbirlerinin kadına ve aile bireylerine yönelen şiddetin önlenmesinde önemli bir rolü olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kadına karşı şiddet, koruma tedbirleri, idari koruma tedbirleri

THE RIGHT TO A FAIR TRIAL UNDER THE ARTICLE 6 OF THE EUROPEAN CONVENTION OF HUMAN RIGHTS (ECHR)

Assistant Prof.Dr. Arzu TUNCER
Hasan Kalyoncu University, av.arzutuncer@hotmail.com

ABSTRACT

The article defines that everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. It also emphasizes that the right to a fair trial should be seen as an essential right especially within European Convention of Human Rights parties respecting the rule of law. Therefore a trial that is deemed unfair will be restarted or its verdict will be quashed. The article specifically assesss the compatibility of the Digital Economy Act 2010 that subscriber appeal process provisions with Article 6 of the European Convention of Human Rights (ECHR). It also focuses on the Strasbourg Court principles of admissibility of evidence, equality of arms and presumption of innocence while determining whether Section 13 of the Digital Economy Act (DEA) infringes them and whether this occurs a breach of a subscriber's right to a fair trial under Article 6 of the ECHR. It also contrats these principles with the Code's provisions and considers the compability of Section 13 of the DEA with Article 6 of the ECHR.

Keywords: European Convention of Human Rights, the right to a fair trial, presumption of innocence, admissible evidence, European Court of Human Rights, Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (1950).

ÇAKIŞAN ÇIKARLAR KAPSAMINDA RUS İRAN İLİŞKİLERİ VE NÜKLEER PROGRAMI

RUSSIAN-IRANIAN RELATIONS AND NUCLEAR PROGRAM IN THE CONTEXT OF CONFLICTED INTERESTS

Prof. Dr. Asem Nauşabayeva HEKİMOĞLU
Bitlis Eren Üniversitesi, esmigul@hotmail.com

ÖZET

21 yüzyılda uluslararası ilişkiler sistemindeki tek kutupluluğu önlemek için güç dengesini oluşturmayı arzulayan bazı önemli devletler, bulunduğu bölgelerdeki ülkelerle işbirliği yapmaya başlamışlardır. Bunlardan biri olan Rusya Federasyonu ve İran İslam Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler her ne kadar bazı dönemlerde duraklamalara sahne olsa da, bölgesel ve küresel politikadaki çeşitli konularda ortak tutumlar sergilemektedir. Buna bağlı olarak Moskova ve Tahran temelde kendi çıkarları doğrultusunda belirlediği stratejik amaçlarına ulaşmak için aralarında uyumlu ilişkiler yürütmektedirler. Aynı zamanda jeopolitik olarak bir birlerine rakip konumunda olan bu iki ülke arasındaki ilişkilerinde, nükleer faaliyetleri kapsamındaki ilişkiler önem arz etmektedir. İran'ın nükleer programını geliştirilmesini istemeyen Batı ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletlerin, bölgesel ve dünya siyasetinde etkili olmasını kabul görmeyen Rusya, İran'ın nükleer programını geliştirmesi kapsamında çok sayıda işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Çünkü Moskova, sınırları yakınında gelişecek olan nükleer sahibi bir devleti kontrol dışı bırakmak istememekte ve bu alandaki işbirliğinin olumlu yönde artması da bu işbirliğinin uzun olacağını göstermektedir. Mevcut çalışmada, Rusya ve İran nükleer programını geliştirme alanındaki yapılan iş birliğinin inişli çıkışlı dönemleri, faaliyetin kapsamı ve gelecekteki durumu aydınlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Nükleer Program, İran

ABSTRACT

In the 21st century, some important states, desiring to establish a balance of power to prevent the unipolarity of the system of international relations, have begun to cooperate with the countries in their region. Relations between the Russian Federation and the Islamic Republic of Iran, although they are intermittent in some periods, they policies shown some similarities on various issues in regional and global politics. Accordingly, Moscow and Tehran are basically pursuing harmonious relations between each other in order to achieve their strategic objectives for the sake of their own interests. At the same time, interactions within nuclear activities are important between these two countries, which are geopolitically competitive countries. West and United States of America whom don't want to Iran to develop it's nuclear programme while Russia whom doesn't want West and USA to be effected on regional and global political arena. On this matter Russia and Iran signed multiple treaties concerning Iran's nuclear efforts. Because Moscow does not want to out-control a nuclear state that will develop near its borders, and the fact that the increasing cooperation in this area towards positive direction shows that this cooperation will be continue for a long time. In this study, the turbulent times of cooperation between Russia and Iran the development Iran's nuclear program and the field of the activity and the future situation will be clarified.

Keywords: Russian Federation, Nuclear Program, İran

TURİZM VE OTELCİLİK MESLEK YÜKSEKOKULLARINDA EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN EĞİTİM-ÖĞRETİM HİZMET KALİTESİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ (TÜRKİYE ÖRNEĞİ)

DETERMINING THE VIEWS OF VOCATIONAL SCHOOL OF TOURISM AND HOTEL MANAGEMENT STUDENTS ON THE QUALITY OF EDUCATION (THE CASE OF TURKEY)

Doç.Dr. Atınç OLCAY
Gaziantep Üniversitesi Turizm Fakültesi, olcay@gantep.edu.tr
Eşref AY
Gaziantep Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, esrefay@gmail.com

ÖZET

Bu araştırma Türkiye'deki Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulları'nda eğitim gören öğrencilerin eğitim-öğretim hizmet kalitesine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla oluşturulan anket formu araştırma evrenindeki 850 öğrenciye uygulanmıştır. Elde elden veriler SPSS 23.0 programıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, Türkiye'deki Turizm ve Otelcilik Meslek Yüksekokulları'nda eğitim gören öğrencilerin eğitim-öğretim hizmet kalitesine yönelik görüşlerinin genel olarak olumlu yönde olduğu, okulların öğrencilerin sosyalleşebilecekleri ortak alanlara, bilişim-teknoloji imkânlarına sahip olmaları ve bu imkânlardan öğrencilerin kolaylıkla yararlanabilmeleri konularında da öğrencilerin ağırlıklı olarak kararsız görüş bildirdikleri, öğrencilerin eğitim-öğretim hizmet kalitesine yönelik görüşlerinin okullara göre farklılaştığı ancak not ortalaması ve bölüm bağımsız değişkenlerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim-öğretim kalitesi, turizm eğitimi, meslek yüksekokulu.

ABSTRACT

This study was conducted to determine the views of vocational school of tourism and hotel management students on the quality of education and training. The survey form created for this purpose was applied to 850 students that fit the study subject. The data obtained was analyzed by using the SPSS 23.0 program. The study concluded that vocational school of tourism and hotel management students have a positive overall outlook on the quality of education and training, and they are mainly undecided on whether they have the common areas to socialize or whether they have information-technology facilities that are easily available to them. Their views on the quality of education and training vary based on the school; however, grade point averages and department-free variables do not have sway the opinions.

Keywords: Quality of education, tourism education, vocational school.

İSTANBUL'DA BİR HUSUSİ MEKTEP GİRİŞİMİ ''AŞİYAN MEKTEPLERİ''

Doç.Dr.Ayhan DOĞAN
Gaziantep Üniversitesi ayhandogan@gantep.edu.tr
Sadık ÇETİN
Gaziantep Üniversitesi

ÖZET

1857'de Maarif Nezaretinin teşekkülü ile Osmanlı devletinde eğitim, merkezi bir yapı içerisinde şekillenmeye başlamıştır. Bu suretle eğitimde çağdaşlaşma hamlesine yeni bir ivme kazandırılmıştır. Bu süreçte ülkenin çoğu yerinde yeni usulle eğitim verecek okullar inşa edilmiştir. İlk olarak 1873 sonrasında açılmaya başlayan Müslim hususi mektepleri batılı tarzda açılan okulların ihtiyaca cevap verememesi ve halkın batı tarzında eğitim veren kurumlara olan rağbetinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Aşiyan Mektepleri, 1920 yılında merkez şubesi Belediye civarında Fazlı Paşa'da, diğer şubesi ise Kadıköy'de kurulmuştur. Ahmet Cevdet Bey, Bestekar Dilhayat Kalfa Sokağı ile Kazasker Sokak arasında kalan iki katlı ahşap evi okula çevirmek suretiyle Kadıköy şubesini açmıştır. Bu okul İlk olarak iptidai ve tali sınıfları bünyesinde barındıran bir idadi olarak kurulmuştur. Galatasaray Sultanisi'nin programını tatbik etmek amacıyla Maarif Müdüriyetine başvuruda bulunulmuş ve Maarif-i Umumiye Nezareti Heyet-i Teftişiye Dairesinin 6 Şubat 1921 tarihli izni ile Galatasaray Sultanisi'nin programının tatbiki ve bazı derslerde Fransızca eğitim verilmesi konusunda sakıncanın bulunmadığı ifade edilmiştir. Aşiyan Mektepleri öncelikle 10.000 liralık bir sermaye ile faaliyete başlamıştır. Ahmet Cevdet Bey'in ifadesine göre halkın ciddi talebi nedeniyle kısa zamanda sermayesini 20.000 liraya çıkarmak suretiyle eğitim ağını genişletmeye çalışmıştır. Çünkü, nihai amaç sadece İstanbul'da değil Anadolu'nun birçok yerinde şubeler açmaktı. Ancak, Aşiyan mektepleri İstanbul'da açılan birçok hususi okul gibi dönemin zorlu ekonomik şartlarına dayanamamış ve iflas etmiştir. Başbakanlık Osmanlı Arşivi Maarif Fonunda 5 numaralı dosya içinde Aşiyan Mekteplerine ait sadece birkaç evraka rastlanmış olsa da dosya içindeki izahnâmede Aşiyan Mekteplerinin açılmasının sebebi, uygulanacak dersler, okula kabul şartları konusunda kâfi derecede bilgi yer almaktadır. İşte, bu çalışma müteşebbis bir kişilik ve eğitime gönül vermiş bir şahsiyet olarak temayüz etmiş Ahmet Cevdet Bey'in İstanbul'da açtığı ve zamanla taşraya da yaymak istediği Müslim hususi mekteplerine bir örnek olan Aşiyan Mektepleri hakkındadır.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER: İstanbul, Aşiyan Mektepleri, Ahmet Cevdet Bey

EĞİTİM HAKKI BAĞLAMINDA İVEDİ YARGILAMA USULÜ VE İYUK m. 20/B KAPSAMI SORUNU

Yrd.Doç.Dr. Bilge BİNGÖL SCHRİJER
Akdeniz Üniversitesi, bilgebingol@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Eğitim-öğretim konulu uyuşmazlıklar çeşitlilik arz etmektedir. Bunlar, öğretmenlerin hak ve yükümlülükleri, öğrencilik statüsüne ilişkin her türlü uyuşmazlık, bu alanda önemli bir yer tutan sınav ve not uyuşmazlıkları, okul öncesi dahil her aşamada eğitim-öğretim kurumunun açılması, izin ve ruhsat işlemleri, özel hukuk tüzel kişilerince yürütülen eğitim faaliyetleri açısından ortaya çıkan, yükseköğretime ilişkin uyuşmazlıklar olarak anılabilir. Konu itibariyle farklı olsalar da bir eğitim-öğretim kurumunda gerçekleşmiş olmasından ötürü bile bir uyuşmazlık bu kapsamda değerlendirilebilir. Bunun nedeni eğitim ve öğretimin kendine özgü niteliğinin dikkate alınması gerekliliğidir. Örneğin, okul öncesi eğitim kurumlarına ilişkin, farklı yargı yerlerince verilen kararlarda, mahkemeler "okul öncesi eğitim kurumu" kavramı üzerinde farklı değerlendirmeler bulunmuştur. Tüm bu uyuşmazlık alanları açısından ayrı ayrı araştırma ve inceleme yapılabilir. Her ne kadar Danıştay kendi içinde daireler bazında belli bir görev dağılımı yaptıysa da, eğitim-öğretim alanına giren uyuşmazlıkların, ilk derece yargı yeri düzeyinde de ayrı bir uzmanlık alanı gibi ele alınması ve geleceğe yönelik olarak ülkemizde ayrı birer eğitim-öğretim mahkemelerinin kurulması, eğitim ve yükseköğretim hukukunun, kendine özgü ilkeleri ve kurumlarıyla gelişmesini sağlayacaktır. Elbette eğitim bilimi, eğitim felsefesi ve hukukun ortak çalışması, eğitim ve yükseköğretim mevzuatının sadeleşmesi ve bir sisteme kavuşturulması da söz konusu alanın gelişmesine büyük katkı yapacaktır. Eğitim öğretim alanına ilişkin her uyuşmazlık nihayetinde anayasal güvenceye kavuşturulmuş eğitim hakkını da ilgilendirmektedir. Bu nedenle bu alandaki uyuşmazlıkların her birinde bir temel hak ve özgürlük meselesi olduğu da mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır. Bu çalışmada eğitim-öğretim alanına ilişkin ülkemizde dava sayısı oldukça fazla olan sınavlara ilişkin uyuşmazlıklar ve bu alana özgü idari yargıda yer alan temel sorunlar üzerinde eğitim hakkı açısından bir değerlendirmede bulunulacaktır. Sınav uyuşmazlıklarında üç temel problem göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki idarenin takdir yetkisine ilişkindir. Takdir yetkisine ilişkin tartışmalar, yalnızca sınavlarda not verme ya da değerlendirme açısından değil, ilgili konuda sınav türünün belirtildiği ve sınav komisyonlarının oluşum şekli gibi idarenin düzenleyici işlemleri açısından da ortaya çıkmaktadır. İkinci temel problem, sınav uyuşmazlıklarına ilişkin konularda iptal davasına konu olabilecek işlemler açısından ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan sınav uyuşmazlığı kavramının neyi ifade ettiği, sınavlarda not verme işlemleri haricindeki soruların tespiti, sınavın yapılması gibi diğer işlemlerin dava edilebilirliği de tartışmalı hususlardandır. Üçüncü temel sorun, sınav uyuşmazlıkları alanında idari yargılamanın süresidir. Bu açıdan İYUK'na 2014 yılında eklenen 20/B hükmünün düzenlediği merkezi sınavlara ilişkin ivedi yargılama usulünün kapsamı ve uygulamada Danıştay'ın ilgili hüküm hakkındaki yorumu irdelenmelidir. Sınav uyuşmazlıklarında yargılama süresi ile ilgili problemler eğitim hakkını en fazla zedeleyen problemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim hakkı, eğitim mahkemeleri, sınav uyuşmazlıkları

YÖRESEL LEZZETLERİN SUNUMUNDA ESTETİK

AESTHETICS ON PRESENTATION OF REGIONAL TASTES

Arş. Gör. Derya BAYSAL
Ardahan Üniversitesi, deryabaysal@ardahan.edu.tr
Doç.Dr. Semra ÇEVİK
Ardahan Üniversitesi, semracevik@ardahan.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Hürriyet ÇİMEN
Ardahan Üniversitesi, hurriyetcimen@ardahan.edu.tr

ÖZET

İnsanlar var oldukları andan itibaren beslenme ihtiyaçlarını farklı şekillerde karşılamışlardır. Düzenli hayata geçiş ile birlikte de besinlerin sunumu kişiler için önemli yer tutmuş ve tutmaya devam etmektedir. Kişilerin farklı kültürleri görmek ve tanımak amacı ile yaptıkları seyahatlere, farklı mutfakları keşfetmek ve değişik lezzetler tatmak gayesi de eklenmiştir. Türk mutfağı, zengin çeşit ve farklı tat sunumları ile dünyanın önemli mutfakları arasında yer tutmaktadır. Hem lezzet ve hem de görsel olarak yani rengiyle, estetik sunumuyla sadece beslenme ihtiyacını değil aynı zamanda görsel tatmin sağlaması ile de önem arz etmektedir. Bunu da görsel sanatların tasarım elemanları ve estetik ilkeler ile yemeğin sunumunu düzenleyerek sağlamaktadır. Yemekten tat alma, haz duyma; sunumunun görsel algı ve Gestalt kuramı çerçevesinde gerçekleştiği tartışılarak açıklanacaktır. Günümüzde, yöresel lezzetlerin sadece doğdukları yerlerde değil farklı şehirlerde de sunumu yapılmaktadır. Çalışmanın amacı, yöresel lezzetlerin, sunumlarını estetik açıdan değerlendirmek ve doğdukları şehirlerin estetik kültürünü yansıtıp yansıtmadığını inceleyebilmektir.

Anahtar Kelimeler: Estetik, Sunum, Yerel Tat

ABSTRACT

People have met their dietary needs in different ways since they existed. the presentation of foods has been an important factor along with the settled life. Exploring different cuisines and taste different tastes has been addet to the trips that people make to see and recognize different cultures. Turkish cuisine is among the important cuisines of the world with its rich and varied taste offerings. With the aesthetic presentation, both the flavor and visually, it provides not only the nutritional needs but alsı visual satisfaction. This is achived by arranging the presentation of foods with the design elements and aesthetic principles of visual arts. The pleasure and taste from the meal; will be explained by the presentation of food which is place under the visual perception and Gestalt theory.

Nowadays, regional flavors are presented not only in places where they are born but also in different cities. The aim of the study is to evaluate the presentations of regional flavors in terms of aesthetics and to be able to examine whether the cities in which they originate reflect the aesthetic culture.

Key Words: Aesthetics, Presentation of Foods, Local Taste

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE OKUMA YAZMA ÖĞRETİM SÜRECİNDE AİLELERDEN BEKLENTİLERİ

Öğr. Gör. Didem KAYAHAN YÜKSEL
Cumhuriyet Üniversitesi, didemkayahan@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere okuma yazma öğretim sürecinde ailelerden beklentilerini belirlemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim araştırması olarak tasarlanan bu çalışmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından veri toplamak amacıyla 10 maddeden oluşan görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Sivas İli Merkez İlçesinde görev yapan 9 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan sınıf öğretmenleri için ön koşul özellik; eğitim verdiği sınıfta okuma yazma öğretim sürecinde öğrenme güçlüğü yaşayan en az bir öğrencisi olma olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Okuma yazma eğitimi temel akademik beceriler arasında yer alır ve çocuğun gelecek öğrenmelerine zemin hazırlar. Okuma yazma becerisinin ilkokul birinci sınıfta kazandırılması hedeflenir. Ancak öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler okuma yazma süreçlerini akranları ile aynı şekilde ve sürede edinemeyebilirler. Bu durumda öğretmenin, öğrencinin eğitiminde bazı farklılıklar oluşturması gerekmektedir. Bunlar çocuğun ihtiyaçlarına göre; farklı yöntem ve materyaller kullanma, özel eğitim desteği alma, akran eğitimini işe koşma, okuma yazma sürecinde aile katılımını sağlama vb. olabilir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenler çocuğun eğitiminde aile ile işbirliği içinde olmak istediklerini fakat aileden ihtiyaç duydukları desteği alamadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenler ailelerden çocuğun ödevini yaparken rehberlik etme, çocuk ile serbest okuma etkinlikleri yapma ve okulda işlenilen konuyu tekrar ettirme konularında destek beklemektedir. Ayrıca öğretmenler ailelerin bu destekleri verebilmesi için ses temelli cümle yöntemi hakkında bilgilerinin olması gerektiğini ve okulda işlenilen şekilde yöntemi uygularlarsa çocuğun okuma yazma sürecine katkı sağlayabileceklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Okuma Yazma Öğretimi, Aile Katılımı, Özel Öğrenme Güçlüğü

MİDAK SOKAĞI ROMANINDA SOSYOLOJİK İMGELEM

Arş.Gör. Döne AYHAN
Karatay Üniversitesi, done.ayhan@karatay.edu.tr

ÖZET

Necip Mahfuz'un Midak Sokağı adlı romanı, mekân, toplumsal tip, gündelik hayat, inanç ve toplumsal değişim bağlamında dikkatle okunması gereken bir romandır. Toplumsal aktörlerin hikâyeleştirildiği önemli bir roman olmasının yanı sıra mekânsal analiz için de kayda değer görülmektedir. Siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel numuneleri görebileceğimiz roman toplumsalın yansımasını okumak açısından temel nüanslara dikkat çekmektedir. Yazarın ele aldığı temaları ve kahramanları, sosyolojik tartışma konuları bağlamında incelenecektir. Midak Sokağı yoksulluk olgusu ile estetik ve ahlaki değer birlikte ele alınarak okunduğu zaman toplumsallığın inşasında yer eden veriler görülebilmektedir. Midak Sokağı, Doğu-batı zıtlığını modern yaşama öykünen tipler üzerinden incelemesi toplumun nabzını göstermesi açısından önemlidir. İnsan ve toplum sarmalında metaforlar kullanılarak toplumsal yapıyı anlamamıza zemin hazırlayan bu romanın analitik okumaya tabi tutulması bir gerekliliktir. Bu gereklilik ile birlikte sokaktan toplumsala yayılan semboller bütününü görebilmek mümkündür. Bu çalışmada "Midak Sokağı" üzerine teknik ve tematik incelemeler yapılacaktır. Bu roman edebiyatın sosyolojik imkânının tartışılmasına ve arasındaki ilişkinin konuşulmasına imkân tanımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekân sosyolojisi, edebiyat sosyolojisi, roman inceleme.

C KUŞAĞI'NIN SOSYAL MEDYA'DA PAYLAŞILAN YÖRESEL YEMEK FOTOĞRAFLARINA YÖNELİK TUTUMLARI

ATTITUDES OF CONNECTED CONSUMER FOR LOCAL FOOD PHOTOGRAPHS SHARED IN SOCIAL MEDIA

Yrd. Doç. Dr. Ediz GÜRİPEK
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, ediz.guripek@gop.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜLLÜ
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, mehmet.gullu@gop.edu.tr
Öğr. Gör. Hakan KENDİR
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, hakan.kendir@gop.edu.tr

ÖZET

Postmodernizmle birlikte yaygınlaşan ve tüketiciler tarafından kullanılan yeni pazarlama yaklaşımları, teknolojinin de gelişimine paralel olarak günlük yaşantı içerisinde büyük bir yer kaplamaktadır. Son yıllarda özellikle akıllı telefon ve bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle birlikte sosyal paylaşım sitelerinin önemini kavrayan işletmeler, pazarlama anlamında geleneksel yöntemler yerine dijital mecrayı kullanmaya özen göstermişlerdir. Teknolojik gelişmeleri takip eden; akıllı telefon, tablet bilgisayar gibi araçları günlük yaşantısı içerisinde çok sık bir şekilde kullanan ve beklemeye tahammülü olmayan C Kuşağı'nda (Connected Consumer) bulunan tüketiciler, sosyal medyada akla gelebilecek her şeyi paylaşarak sosyal ağ içerisinde yer alan takipçilerine bunları duyurmaktadır. Bu paylaşımların başında seyahat ettikleri yerler ve yedikleri yemeklerin fotoğraflarını paylaşıp deneyimlerini de diğerlerine aktardıkları görülmektedir. Paylaşılan yemeklerin sunum, lezzet ve görsel unsurlarında farklılık olması, bu paylaşımların dikkat çekmesini ve kişilerin bu tür paylaşımda bulunmalarını teşvik etmektedir. Bununla birlikte turistlerin farklı ve bilmedikleri bir destinasyona seyahat etmeye karar verme aşamasında, gezip görülecek yerlerin yanında o destinasyonda ne tür yiyecek içecek bulabilecekleri konusunda sosyal medya üzerinde araştırma yaptığı da bilinmektedir. Ayrıca sosyal medyada paylaşılan yöresel yemek görselleri (fotoğraf, video vb.) ve yorumları destinasyonun çekim faktörü olarak da rol oynayabilmektedir. Diğer bir deyişle bu fotoğraflar ve yorumlarla diğer insanlarda farkındalık yaratılarak bu yiyecek ve içeceği tüketmek için bölgeye seyahat edenlerin bulunduğu da bilinmektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, sosyal medyayı günlük hayatta yoğun bir şekilde kullanan C Kuşağı'nın paylaşılan yöresel yemek fotoğrafları hakkındaki tutumlarının belirlenmesidir.

Anahtar Kelimeler: C-kuşağı, yöresel yemekler, sosyal medya.

ABSTRACT

New marketing approaches that have become widespread with postmodernism and used by consumers are taking a great place in daily life parallel to the development of technology. In recent years, businesses that have recognized the importance of social networking sites, especially with the development of smartphones and computer technology, have taken care to use digital media instead of traditional marketing means. Connected consumers (C-band) who follow technological developments and use smartphones, tablets and other devices in daily life very frequently and do not tolerate waiting, announce to their followers in the social network by sharing everything that might come to mind in the social media.
It is seen at the helm of these shares, the places they traveled to and the photos of their meals and share their experiences with others. The difference in presentation, taste and visual elements of the

shared foods encourages this sharing and encourages people to share it. However, it is also known that during the decision to travel to a destination where tourists do not know, they have conducted research in social media about what type of food and beverage they can find in that destination along with places to visit. In addition, local food images (photos, videos, etc.) and comments shared on social media can also play a role as an attraction factor for destinations. In other words, it is also known that there are people who travel to the region to consume this food and drink by creating awareness among other people with these photographs and comments. In this context, the purpose of this research is to determine the attitudes of the C-band (connected consumer) on shared local food photographs, which uses social media extensively in daily life.

Keywords: C-Band (Connected consumer), local foods, social media.

KURUMSAL GİRİŞİMCİLİK VE İNOVASYON İLİŞKİSİ

Yrd.Doç.Dr. Emine CİHANGİR
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, eminecihangir@yyu.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Sanem ŞEHRİBANOĞLU
Yüzüncü Yıl Üniversitesi

ÖZET

Şiddetli rekabet ortamında işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı yaratmaları hayatta kalabilmeleri için kilit öneme sahiptir. 4. Sanayi devriminin etkisinin yoğun olarak hissedildiği günümüzde işletmeler, küresel rakiplerine karşı güçlü olabilmek için her türlü gelişime açık olmak ve teknolojik yarışa ayak uydurmak zorunda kalmaktadırlar. Teknolojik yeniliklere ayak uydurmak, inovatif girişimlerde bulunmak işletmeler açısından önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır. İşletmelerin inovatif süreçlerde dış kaynakları kullanması önemli olmakla beraber işletme içi kaynakları kullanmaları da büyük önem taşımaktadır. Örgütsel seviyede girişimcilik ya da var olan bir kurumda girişimcilik olarak da tanımlanabilen (Wasti, Fiş; 2010) kurumsal girişimcilik, işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı sağlayabilmek için geliştirerek uyguladıkları giderek daha çok önem kazanan bir strateji olarak kabul edilmektedir. Hammadde, ürün, hizmet, süreç, pazar, endüstri veya bunların birleşimleri açısından yeni fikirlerin ortaya çıkarılması ve uygulanması nedeniyle değer yaratma ile sonuçlanacak olan kurumsal girişimciliğin, başka bir deyişle "örgüt içi girişimciliğin" tanımlanması, kurumsal girişimciliği etkileyen unsurların ortaya konulması ve ölçülmesi önemlidir. (Altuntaş, Dönmez; 2010) Bu çalışmada iç-girişimcilik ve inovasyon kavramaları ele alınarak ve aralarındaki ilişki ve işletme açısından önemi vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal Girşimcilik; İçgirişimcilik; İnovasyon

SPOR TURİZMİNDE FARKLI ALTERNATİFLER: BAYBURT İLİ ÖRNEĞİ

Yrd. Doç. Dr. Emine TAŞ
Bayburt Üniversitesi, etas@bayburt.edu.tr
Öğr. Gör. Mehmet KAPUSIZOĞLU
Bayburt Üniversitesi, mkapusiz@bayburt.edu.tr

ÖZET

Küreselleşme olgusunun yaygın olarak kullanılmasıyla birlikte dünya; 'küresel bir pazar' olarak tanımlanmaktadır. Turizm de bu pazarda hak ettiği ilgiyi görmeye başlamıştır. Turizmin coğrafi alanlara genişlemesi, özellikle gelir düzeyi düşük insanların yaşadığı kırsal bölgelerde istihdam yaratılması açısından önemlidir. Ticari ve sınai yatırımların yok denecek kadar az olduğu yerleşim yerlerinde doğal ve tarihi kaynakların kullanılarak yaşam koşullarının iyileştirilmesi konusu önemini arttırmaktadır. Bu çalışmamızda öncelikli olarak sportif amaçlı gerçekleştirilebilecek alternatif turizm türleri ele alınmıştır. Çalışmamızın ilerleyen kısımlarında Bayburt ilinde gerçekleştirilebilecek spor turizmi türlerinden bahsedilerek, şehrin gelişiminde nasıl etkili olabileceği tartışılmıştır. Son olarak da spor turizminin sosyo ekonomik öneminden bahsedilerek turizmi ilgilendiren AB Siyasa, Program ve Fonları tanıtılarak çalışma tamamlanmıştır.

Türkçe Anahtar Kelimeler :Turizm, Alternatif Turizm, Spor Turizmi, AB Siyasa Program ve Fonları, Bayburt City.

ABSTRACT

Along with the common use of globalization phenomenon, the world is now being described as a "global market". Tourism also begins to draw the attention it deserves in this market. Expansion of tourism geographic areas, it is important to create jobs in rural areas especially those with low income. Using natural and historical resources improvement of living conditions increasing importance where in settlements whıch commercial and industrial investments are scarce . In this study, alternative tourism types that can be realized primarily for sportive purposes are discussed. Later in our work, speaking of sports tourism types that can be realized in Bayburt province, ıt has been discussed how the city could be effective in its development. Last by mentioning from the socio-economic importance of sports tourism ,the work has been completed by introducing the EU Politics, Programs and Funds

Key words: Tourism, Alternative Tourism, Sportive Tourism, EU Politics, Programs and Funds, Bayburt

GRAFİK TASARIM

GRAPHIC DESIGN THE VISUAL COMMUNICATION DESIGN OF THE PRODUCT AND APPLICATIONS (INNOVATIVE) REFLECTIONS

Lecturer. Erdoğan DİZDAR
Dumlupınar University Faculty Of Fine Arts Department Of Visual Communication Design

In today's world we live in, in everyday life, there is a technology-based society integration which develops rapidly in business and educational life. It seems that many innovations have emerged in the media used in these developments since the time of our involvement in our lives, and when we look at materials positively in practice. These innovations that technology develops with the speed of light and consumes it with the popular culturally cookie mentality, is present in almost every area of human life. Technology and communication, which have become one of the basic needs of today's life, need to show a new innovative approach that can be based on the current applications produced in the field of design, in order to provide appropriate integration for every age group. The innovations made in the light of these developments are expected to give the day-to-day suitability, adequacy and user-focused positive results of the applications of the human age. In this context, every kind of innovative approach has been tried to be based on daily integration. The design which is inevitable in preparing the ground for the development of communication and communication oriented product applications which is one of the important elements of the life cycle has also made it possible to create new trends and new events. At the beginning of these occasions, it became a necessity to make graphic design products and applications available in today's technological devices (portable computer, tablet, mobile) in the digital world.

However, when the current user and target mass are considered, it seems that the definition of graphic design field needs to change in the context of integration. It is believed that this improvement contributed to the new approach of visual communication design through different applications in different areas. Innovations made in printed media or on digital platforms also show themselves in the field of communication. The appropriateness of the produced design materials to the definition of new media has enabled the formation of different design disciplines under the framework of visual communication design, while demonstrating competence in terms of target audience. When such products are produced with today's concept, it is possible to design the pattern design, authentic design, old school design, design, design, design and design as flat design, subway design, retro design, minimal design, skomorphic design, 3D design, Handwriting type designs, Calligraphic design, Bauhaus design, Silhouette design have helped to create areas such as. In the research, the products that the Visual Communication Design field tried to meet today's needs were examined and it was tried to emphasize the reflection of these products on the design products which are formed as a result of the innovative design concept and the target audience.

Keywords: Design, Innovation, New Media.

İTALYA TARİHİNDE ŞARAP KÜLTÜRÜ

Öğr.Gör. Esma Nur GEÇER
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, esma.gecer@gop.edu.tr
Arş.Gör. Sabire YERLİKAYA
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, sabirebattal@kmu.edu.tr

ÖZET

İtalya, dünyanın en eski bağlarına ve binlerce yıllık bir şarap kültürüne sahip ülkelerden biridir. Birbirinden çok farklı toprak ve iklim koşullarını barındıran bu ülkede, 2000'i aşkın yerel üzüm çeşidiyle değişik tipte şaraplar üretilmektedir. İtalya'nın en bilinen şarap üreten bölgeleri; Piedmont, Toskana, Sicilya ve kuzeydoğu bölgesidir. Şarap, İtalyan halkı için yaşamsal bir sıvı niteliğinde olup, her yerde asmalar yetişmekte ve neredeyse hiçbir yemek şarapsız tüketilmemektedir. Yıllık kişi başı şarap tüketiminde de en üst sıralarda yer alan bu ülke, tarihte Güney İtalya ve Sicilya'da yerleşik olan Yunanlılar tarafından "Şarap Diyarı-Oenotria" olarak anılmıştır. Roma İmparatorluğu'nun kuruluşundan çok önceleri bile ülkede yaygın olarak bağcılıkla uğraşılmakta ve şarap üretimi yapılmaktaydı. İlk asmaları Etrüskler zamanında yetiştirildiği bilinen İtalya'da Romalılar döneminde daha organize ve düzenli hale getirilen bu uğraş, ticari anlamda da önemli bir değer halini almıştır. Etrüks ve Yunanlılar, M.Ö. 2.yy Romalılar kendi şarap üzümü bağlarını kurup üretime başlamadan uzun zaman önce ülkede şarap üretiyorlardı. Roma şarapçılığı bereketli ve iyi organize olmuştu, büyük ölçüde üretim yapılıp ve varil ile şişeleme gibi çeşitli saklama yöntemleri geliştirilmiştir. 3.000 yıllık bağcılık tarihi olan İtalya, dünya şarap üretiminde en ön sırada yer almaktadır. Fransa hariç, dünyanın diğer tüm uluslarından daha fazla şarap üretip tüketmektedir. Hem üretimde hem de tüketimde Fransızlarla yarışan İtalya, mutfak ve yemek kültüründe de şarap kullanımına büyük yer vermektedir. Yerel pek çok yemek yöresel şaraplar katılarak pişirilmektedir. Son 25 yıl içinde büyük atılım yapan şarap endüstrisi, özellikle bağcılık konusundaki iyileştirme ve bakım çalışmaları ile "büyük şarap" kategorisinde üretime ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: İtalya, Şarap, Yemek, Bağ

კითხვის ინტერესის გამომწვევი ფაქტორები არაქართულენოვან ჯგუფებში

GÜRCÜ DİLİNİ BİLMEYEN ÖĞRENCİ GRUPLARINDA OKUMA İLGİSİNİ ÇEKEN FAKTÖRLER

Mariam CHOKHARADZE
Doktora Öğrencisi, Batum Shota Rustaveli Devlet Üniversitesi

თეზისი

ადამიანი კითხვით მთელი ცხოვრების განმავლობაში სწავლობს და იღებს ახალ ინფორმაციას, იმისთვის რომ იყოს განსწავლული და ინფორმირებული. კითხვა რომ საინტერესო იყოს, მკითხველმა უნდა შეძლოს ტექსტის გაგება, ეს კი მოხერხდება, მხოლოდ მაშინ, როცა ისდააკავშირებს იმას რასაც კითხულობს, იმასთან რაც იცის. ამიტომ, არაქართულენოვან ჯგუფებში მნიშვნელოვანია, მასწავლებლის როლი. მისი მთავარი ამოცანაა გაითვალისწინოს მოსწავლეთა ინტერესები და საჭიროებები. ნაშრომში ყურადღება გამახვილებულია არაქართულენოვან ჯგუფებში კითხვის პროცესის წარმატებით წარმართვაზე, იმაზე,თუ რა ფაქტორებია მნიშვნელოვანი მკითხველებში მოტივაციის, თავდაჯერებულობისა და თვითრწმენის გასაღვივებლად. აგრეთვე, საუბარია კითხვის პროცესის სხვადასხვა სტრატეგიაზე და ა.შ.

ÖZET

Eğitimli ve bilgili olmak için, insan bütün hayatı boyunca okumalı ve yeniliklere açık olmalıdır. Okumanın ilgi çekici olması için, okuyucunun metni anlaması ve okuduğu bilgileri bildiklerine bağlamasi gerekir. Dolayısıyla, Gürcüce dil bilgisi olmayan öğrenci gruplarında, öğretmenin rolü çok önemlidir. Bu çalışmada Gürcüce dili bilmeyen öğrenci gruplarında okuma süresinin başarılı geçmesi ve okuyucuların motivasyon, özgüven ve inançlarını pekiştirmek için en önemli faktörlerin ne olduğu anlatılacaktır. Ayrıca okuma süresinin farklı stratejileride bahsedilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gürcü dili öğrenme, Gürcü diline ilgi

ÖDEMİŞ YILDIZ KENT ARŞİV MÜZESİ'NDE (ÖYKAM) VE TİRE KENT MÜZESİ'NDE BULUNAN BEZEMELİ TÜFEKLERİN VE PİŞTOVLARIN/TABANCALARIN SANAT TARİHİ YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Yrd.Doç.Dr. H. Kâmil BİÇİCİ
Gazi Üniversitesi, hurkamil@gazi.edu.tr

ÖZET

İzmir'e bağlı ilçelerden Ödemiş ve Tire'de Belediyelere ait müzelerden ÖYKAM'da ve Tire Kent Müzesinde Osmanlı ve Cumhuriyet dönemine ait ele aldığımız bezemeli ateşli silahlardan piştovlar, tabancalar ve tüfeklerle ilgili olarak şunları söyleyebiliriz: Tire Kent Müzesi'nde bulunan 1 piştov ve 5 tüfek, Ödemiş Belediyesine ait ÖYKAM'da bulunan 6 tane piştov ve tabanca ile 4 tüfek üzerinde yer alan bezemeler çalışmamızı oluşturmaktadır. Ödemiş ve Tire Belediyesine ait olan müzelerde 19-20. yüzyıla ait dönemler arasında kullanılmış olan Osmanlı, Avrupa ve Amerikan yapımı çeşitli uzunluklara sahip tabanca, piştovlar ve tüfekler müzelerin ilgili sergi seksiyonlarında yeralmaktadır. Piştov ve tüfekler Türkiye'nin bir çok müzelerinde bulunan benzer örnekleri gibi yoğun ve ayrıntılı kompozisyona ve bezemeye sahip değildir. Ateşli silahların üzerindeki bezemeler ihtimal halktan, yönetici olmayan kişilere ait olup, daha çok taşra üslubunu yansıtan biraz sade yapılmış örneklerdir. Müzelerde incelediğimiz ateşli silah ürünlerin bir kısmı satın alma, bir kısmı da bağış yoluyla sergilenmesi amacıyla müzede bulunmaktadır. Piştovlar mekanik ve tetikleme sistemli olarak çalışmaktadır. Piştovların ve tabancaların bazıları ahşap üzerine sedef kakma olarak işlenmiştir. Genellikle bitkisel ağırlıklı olarak kıvrık dallar, çeşitli kır çiçekleri, baklava dilimlerini içeren geometrik şekiller göze çarpan silahlar üzerindeki bezemelerdir. Piştovların çoğu yoğun olarak süslemeye sahiptir. Tüfeklerin ahşap kısımları yoğun olmak üzere metal kısımlarında dabitkisel ve geometrik ağırlıklı bezemeler görülür. Piştovların ve tüfeklerin ana yapım malzemesi olarak ahşap, çelik, demir, pirinç karşımıza çıkmaktadır. Yapım ve süsleme tekniği olarak oyma,dökme, döküm, kakma, kazıma, oyma gibi teknikler göze çarpmaktadır. Piştovların uzunlukları 20cm. ile 45 cm. arasında, tüfeklerin uzunlukları 112 cm. ile 142 cm. arasında değişmektedir. İncelediğimiz ateşli silahlardan piştovların genel özelliklerine gelince; piştovlar Osmanlı ordusundabir süre kullanılan, paçavrayla sıkıştırılmış barutu horozunda bulunan çakmak taşı ile ateşleyip kurşun bilyeyi atan, kısa namlulu, tek veya özel imalatla çoklu olarakta atış yapılabilen bir tabanca türüdür. Tüfek ise; hafif ateşli bir silah olup, omuza dayanarak, uygun bir yere dayayarak elde veya kucakta kullanılır. Mekanizma, kundak, dipçik ve namlu olmak üzere dört ana parçadan meydana gelir. Mekanizma ateşlemeyi ve kovanı dışarı atmayı sağlar. Kundağın muhafaza ettiği namlu mermiye yön vermeye, dipçik ise tüfeğin omuza dayanarak tepkisini hafifletmeye yarar. Çeşitli tüfekler bulunur.16. yüzyılın sonlarında kullanılmaya başlanan tüfek ilk zamanlar ağızdan doldurulan, yivsiz ve ağır bir yapıya sahipti. Ateşleme dışarıdan yapılıyordu. Bu sebeple ancak savunmada kullanılabilmekteydi. Zamanla hem savunmada, hem de taarruzda kullanılmaya başlandı. Dışarıdan ateşlemenin mahzurlarını gidermek için birbirine çarpan iki demirin çıkardığı kıvılcımla ateşlenen çakmaklı tüfekler yapıldı. Daha sonraları aynı çalışmasisteminde çakmak taşı kullanılarak daha iyi bir ateşleme mekanizması elde edildi. Buna rağmen ateş hız ve gücü hâlâ yetersizdi. Bu gayeyle tüfeklerde pek çok değişiklikler kaydedildi. Doldurmanın ağız yerine kuyruktan yapılması, namluya helezonik yiv yapılması, madenî kovanlı fişeklerin kullanılması, iğne ve kapsül sistemine geçilmesi belli başlı gelişmelerdir. Fişek haznelerive mekanizma sistemlerinin tüfeklerde kullanılmasıyla mermilerin art arda ateşlenmesi mümkünoldu.

Anahtar Kelimeler: Ateşli silahlar, müze, piştov-tabanca, tüfek, bezeme

TİCARİ AÇIKLIK EKONOMİK BÜYÜME ARASINDAKİ NEDENSELLİK İLİŞKİSİ: 1999-2016 DÖNEMİ TÜRKİYE ÖRNEĞİ

CAUSALITYBETWEEN TRADE OPENNESSANDECONOMİCGROWTH: THE CASE OF TURKEYOVERTHEPERIOD 1999-2016

Prof. Dr. Salih ÖZTÜRK
Namık Kemal Üniversitesi, salihozturk@nku.edu.tr
Buket KIRCI
Yüksek Lisans Öğrencisi, Namık Kemal Üniversitesi, buketkirci@gmail.com

ÖZET

Ticari açıklık bir ülkeye ait ithalat ile ihracat toplamının GSYİH'ye oranı şeklinde tanımlanmakta ve ekonomik büyümeyi etkilemesi beklenmektedir. Bu çalışmanın amacı ticari açıklık ve ekonomik büyüme arasındaki dinamik ilişkiyi 1999-2016 dönemi çeyreklik verileriyle araştırmaktır. Değişkenler arasında dinamik ilişkisinin varlığı Vektör Otoregresif Model (VAR) model ve gecikmesi arttırılmış VAR modele dayanan nedensellik testleri ile araştırılmıştır. Ekonometrik analiz sonuçları; ekonomik büyümenin ticari açıklığın Granger nedeni olduğunu belirtirken, ticari açıklıktan ekonomik büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ticari Açıklık, Ekonomik Büyüme, Toda-YamamotoNedensellik Testi

ABSTRACT

Trade openness is defined as the simple average (the mean) of total trade (the sum of exports and imports of goods and services) relative to GDP and it is ecpected that it affects economic growth. This paper empirically investigates the dynamic relation between trade openness and economic growth over the period of 1999:1-2016:4. We examine the presence of dyanic relation between the variables by means of the vector autoregression models (VAR) and the lagged augmented VAR models. Econometric analysis results suggest that although the economic growth is the Granger cause of trade openness, it cannot be found the causal link running from the trade openness to the economic growth.

Keywords: Trade Openness, Economic Growth, Toda-Yamamoto Causality Test

SİYASİ OLAYLARIN YATIRIMCI DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

THE INFLUENCE OF POLITICAL EVENTS ON INVESTOR BEHAVIOURS

Arş. Gör. Haşim BAĞCI
Aksaray Üniversitesi hasimbagci1907@hotmail.com,
Yunus Emre KAHRAMAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, emrekahraman1410@hotmail.com

ÖZET
Siyaset; bir ülkenin devlet işlerini yürütme ve düzenleme aktivitelerinin bütünüdür. Ancak bu aktiviteler gerçekleştirilirken ülkedeki bireyler, kurumlar ülkenin uyguladığı siyasetten etkilenmekte ve uygulanan siyasete göre şekillenmektedir. Ülkelerin siyasi politikalarının birçok alanda etkisi bulunmaktadır. Ancak devletlerin amacı siyasi politikaların diğer alanlara olan etkisini minimize etmektir. Bu nedenle; bu çalışmada da ülkelerin uygulamış olduğu siyasi politikalar, ülkede yaşanan savaş, ülkelerin diğer ülkelerle olan problemleri, seçim dönemlerinin etkileri gibi yaşanan siyasi olayların yatırımcıların davranışları üzerindeki etkileri saptanmaya çalışılmıştır. Ayrıca yatırımcıların hangi finansal araçları tercih etmeye yönelirken, hangi finansal araçları satın almayı bıraktıkları tespit edilmiştir. Yatırımcılarla ilgili veriler oluşturulan online anket yardımıyla toplanmış ve SPSS programıyla analiz edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Davranışsal Finans, Yatırımcı Davranışlarını Etkileyen Faktörler, Siyaset

ABSTRACT
Politics; It is the whole of the activities of the executive and regulating the state affairs of an country. However, when these activities are carried out, the individuals in the country are affected by the politics of the institutions and the politics applied by the country. There are many subfields of influence of the political policies of the countries. But the states' aim is to minimize the influence of the political policies of the states on other fields. Therefore; This study tried to determine the effects of political events on the behavior of investors such as the political policies applied by the countries, the war in the country, the problems of the countries with other countries, and the effects of the election periods. It has also been determined which investors prefer to choose which financial instruments and which financial instruments they are willing to buy. Data on investors were collected by using the online questionnaire and analyzed by SPSS program.
Keywords: Behavioral Finance, Factors Affecting Investor Behavior, Politics

KAYIT DIŞI EKONOMİYİ ÖNLEMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR VE VERGİ SİSTEMİNİN ROLÜ : TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Hicran KASA
Türk Hava Kurumu Üniversitesi, hkasa@thk.edu.tr
Öğr. Gör. Esra UYGUN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, esra.uygun@gop.edu.tr

ÖZET

Fiili olarak mal ve hizmet üretiminin gerçekleşmesinde yer alan fakat kayıt altına alınamayan, istatistiklerde görülemeyen rakamlar, kayıt dışı ekonominin temelini oluşturmaktadır. Bu durum, günümüzde kontrol mekanizmalarının çoğunlukla yetersiz kaldığı gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarındandır. Kayıt dışı ekonominin varlığı dünya genelinde GSMH gibi makroekonomik göstergelerin hesaplanmasında sapmalar olmasına neden olmaktadır. Türkiye ölçeğinde bakıldığında, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin oldukça yüksek olduğu, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın da hazırladığı 2014-2018 kayıt dışı ekonominin azaltılması eylem planında 2016 yılı için kayıt dışı ekonominin GSYH 'ya oranında beklenen değer %24 iken gerçekleşen kayıt dışı oranının % 28.72 olduğu görülmektedir. Yapılan birçok çalışmada vergi oranları ile kayıt dışı arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, kayıt dışı ekonominin nedenleri, vergi yükünün adaletli dağılımı, vergi oranlarında yapılacak indirimler gibi kayıt dışı ekonomi ile mücadelede uygulanan politikalar ve alınan tedbirlerin zaman içinde yarattığı etkiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kayıt Dışı Ekonomi, Türkiye Ekonomisi, Uygulanan Politikalar, Türk Vergi Sistemi

TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇÜN SEBEPLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hüseyin YILMAZ
Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, kadir_yilmaz@hotmail.com.tr
Hüseyin ÇELİK
Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, huseyinclk17@gmail.com
Muhyettin ERDEMLİ
Araştırma Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, merdemli@gmail.com

ÖZET

Temelde yer değiştirme anlamına gelen göç; ekonomik ve sosyal nedenlerin yanı sıra siyasi olaylar, terör olayları, doğal afetler, güvenlik endişesi, daha iyi eğitim görme isteği, kültürel farklılar gibi farklı sebeplerden dolayı yapıldığı bilinmektedir. Fakat Türkiye'de iç göçün sebepleri incelenirken ekonomik faktörler dışında diğer faktörlerin yeterince dikkate alınmaması hem göçün sebeplerinin tam olarak anlaşılamamasına hem de göç çözüm önerilerin de istenilen başarı düzeyi yakalanamamasına sebep olmaktadır. Yapılan bu çalışmada net göç hızı en fazla olan 15 ilin sağlık personeli başına düşen hasta sayısı, kentleşme oranı, sağlık, eğitim, çevre, sosyal yaşam endeksinin Türkiye sıralaması 2015 yılı baz alınarak incelenecektir. Çıkan sonuçlar net göç hızı ile karşılaştırılacak olup göç ve belirtilen değişkenler arasındaki ilişki incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Göç, Yaşam Endeksi

ULUSLARARASI HUKUKTA TEAMÜL OLARAK İNSANİ MÜDAHALE

Öğr. Gör. Gül Seda ACET
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, sedaacet@hotmail.com; seda.acet@gop.edu.tr

ÖZET
Soğuk Savaş sonrası artan siyasi krizler, ülke içi çatışmalar şiddete varan insan hakları ihlallerinin artmış olması ve insanlara karşı tehditlerin de bizzat devletlerinden geliyor olması insani müdahaleyi daha çok gündeme getirmektedir. İnsani müdahale genel anlamda, müdahale edilen devletin vatandaşlarını geniş çaplı insan hakları ihlallerinden korumak için bir ya da birden fazla devletin silahlı kuvvet kullanması olarak tanımlanmaktadır. İlke olarak insani müdahale insani gerekçelerle hayata geçirilen bir müdahale türü olsa da hem teorik olarak hem de pratikte Uluslararası İlişkilerdeki en tartışmalı konulardan biridir. İnsani müdahale başta BM Şartı olmak üzere herhangi bir bağlayıcı uluslararası hukuk metninde yer almamaktadır. Bu nedenle literatürde insani müdahalenin tanımına ve sınırlarına ilişkin bir fikir birliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu durum insani müdahalenin sınırlarının ve uygulanma şartlarının belirlenmesini de zorlaştırmaktadır. Aynı şekilde insani müdahalenin herhangi bir uluslararası hukuk metninde yer almaması onun bir hukuk kuralı haline gelmediğini başka bir deyişle yasal olmadığını ifade etmektedir. Ancak pratikte birçok uygulamada (Haiti, Somali, Ruanda, Kosova) görüldüğü üzere insan hakları ihlali ve insani krizler söz konusu olduğunda insani müdahale ahlaki sorumluluğa bağlanarak uygulanmaktadır. Bu bağlamda insani müdahale örnekleri de değerlendirildiğinde insani müdahalenin yasal olmadığını ancak gerekli durumlarda ahlaken meşru olabileceği tartışılmaktadır. Bu çalışmada insani müdahalenin uygulanan örneklerine istinaden uluslararası hukukta bir teamül olma yolundaki ilerleyişi değerlendirilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, İnsani Müdahale, Teamül, Yasallık, Meşruiyet.

TÜRKİYE KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ
TURKEY- KAZAKHSTAN RELATIONS

Yrd. Doç. Dr. Metin KOPAR
Adıyaman Üniversitesi, m.kopar@hotmail.com

ÖZET
Batı Türklüğünün varisi olan Türkiye derin bir devlet tecrübesine sahip olup, bugün dünyanın 17. büyük ekonomisi olmuştur. Sahip olduğu insani, coğrafi, kültürel, tarihi, ekonomik, politik tecrübesi ve potansiyelleri değerlendirerek kendisine her zaman daha yüksek hedefler koymakta ve bu azimle tarihi yürüyüşüne devam etmektedir. Doğu Türklüğünün, Türkistan coğrafyasının günümüzde en önemli ülkesinden birisi olan Kazakistan ise yeni ve genç bir devlettir. 1991 yılında bağımsızlığını kazanması ile birlikte üç milyon kilometreye yaklaşan geniş toprakları, zengin yeraltı ve yerüstü kaynaklarını kullanarak ekonomik ve sosyal yönden hızla kalkınmış, siyasi istikrarı ve güvenliliği sayesinde dünyanın önemli ülkelerinden biri haline gelmiştir. Komünizm gibi farklı dinamikleri olan kapalı bir sistemden çıkmış, liberal ve dışa açık yenidünya sistemine uyum sağlama yolunda önemli adımlar atmıştır. Türk-Kazak ilişkilerinin tarihi Osmanlı Devleti dönemine kadar uzanmaktadır. Osmanlı arşiv belgelerine göre, Kazak Hanı Sahib Muhammed Han tarafından, 1713 yılında bir elçilik heyetini Osmanlı başkentine göndermiş, ardından Kazak Hanlığı ve Osmanlı Devleti arasında birkaç defa mektuplaşmalar gerçekleşmiştir. I. Dünya Savaşı sırasında Kazak Türklerinin ileri gelenleri Osmanlı ordusuna yardım için topladıkları parayı Petersburg'daki Osmanlı elçiliğine teslim etmişlerdir. Kurtuluş Savaşı mücadelesinde Kazakistan, Türkiye'yi davasında yalnız bırakmamış, Kazakların milli şairi Magcan Jumabayev "Uzaktaki Kardeşime" adlı şiirini kaleme alarak Anadolu'da ki milli mücadeleye manen destek vermiştir. Bu bildiri, Cumhuriyet döneminde, Kazakistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonraki Türkiye ve Kazakistan arasında meydana gelen siyasi, iktisadi, eğitim ve kültürel ilişkileri tespit etmek amacına yönelik olacaktır.
Anahtar Kelimeler: Siyasi, İktisadi, Eğitim, Kültür, Savaş

ABSTRACT
Turkey, the successor of the Western Turkic World, has an immense governmental experience and it is the 17th biggest economy of the World. By making use of its humanitarian, geographical, cultural, historical, economic and political potentials, it always sets higher goals for itself and continues its historical journey. Kazakhstan, one of the most important countries of the Eastern Turkic World, is a new and young country. After gaining its independence in 1991, it became one of the most important countries of the world with its almost 3 million kilometer square land, and it has developed economically and socially in a short period of time by making use of its rich underground and over ground treasures. Kazakhstan got out of the communist system which has got its own dynamics, and it has made a stride in its adaptation process to the liberal, outward oriented world system. The relations between Turkey and Kazakhstan dates back to Ottoman Empire. According to the Ottoman archives, a group of Kazakh messengers were sent to Ottoman capital by Kazakh Han Sahib Muhammad in 1713, and in the following years, these two countries sent messages to each other for several times. During World War 1, some notable Kazakh Turks gave money to Ottoman Embassy in St. Petersburg to help Ottoman army. Kazakhstan did not leave Turkey in lurch during its independence war as well. National Kazakh poet Magcan Jumabayev

composed his poem "To my remote brother" to provide moral support for Turkish people during this war. The aim of the present study is to determine the political, financial, educational and cultural relations between Turkey and Kazakhstan that took place after the independence of Kazakhstan in Republic Period.

Keywords: Politics, Finance, Education, Culture, War

SPORDA KRİZ YÖNTEMİ VE BİR VAKA ANALİZİ: TRABZON'DA HAKEMLER REHİN KALDI

CRISIS MANAGEMENT IN SPORTS AND A CASE STUDY: REFEREES TAKEN HOSTAGE IN TRABZON

Yrd. Doç. Dr. Mevlüde Canan CAN
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, mevlude.can@erdogan.edu.tr

ÖZET
Günümüzde spor dünyasının en popüler ve kitleleri en fazla peşinden sürükleyen dalı futboldur. Yaş, cinsiyet ya da milliyet farkı olmaksızın yediden yetmişe herkesin sevdiği ve ilgi duyduğu futbol; bugün dünyada 150 milyar Euro'ya ulaşan dev bir ekonomi haline gelmiştir. Fortune Dergisi'nde Türkiye'de futbol ekonomisinin büyüklüğünün 2016 yılı itibarıyla 1 milyar Euro'nun hemen altında olduğu bilgisi yer almaktadır. Hal böyle iken Türk Futbol Liginde dört büyükler arasında Anadolu Temsilcisi olarak anılan Trabzonspor geçmişinden bu güne şampiyonluklar dahil pek çok başarıya imza atmıştır. Ancak Trabzon'da 28 Ekim 2015 yılında Gaziantep ile oynanan süper lig maçının iki iki berabere biten maç sonrasında maçın hakemleri 4 saat boyunca statta mahsur kaldı. Futbol tarihine kriz olarak yansıyan olayda, ancak Cumhurbaşkanın telefonla duruma müdahale etmesinin ardından hakemler polis korumasıyla stattan 4 saat sonra ayrılabildi. Bu çalışmada bu maçın bitiminde ve sonrasında yaşananlar bir kriz olarak ele alınmış ve Trabzonspor'un, Futbol Federasyonu ve ilgili birimlerin krizdeki durumları ortaya konularak; kriz yönetimine ilişkin yapılan uygulamalar medyada yer alan verilerle değerlendirilerek krize ilişkin çözüm önerilerinde bulunulmuştur.
Anahtar Kelimeler: Futbol Endüstrisi, Kriz Yönetimi, Trabzonspor, Hakemler

ABSTRACT
Currently, the most popular branch of sports trailing masses of people is football. Regardless of age, gender, or nationality, football is liked and followed by young and old alike. Therefore, it has become a giant economy in the world currently amounting nearly 150 billion Euro. Fortune Magazine reports that the size of football economy in Turkey is right under 1 billion Euro as of 2016. This being the case, Trabzonspor, referred as the Representative of Anatolia among the other three important Istanbul-based clubs in Turkish Football League, scored many achievements from past to present including but not limited to championships. However, on 28th of October in 2015 in Trabzon, referees were taken hostage for 4 hours in the stadium following the super league match with Gaziantep that ended in a draw with two goals scored for both sides. The event was marked as a crisis in the history of football. After the intervention of the President by calling Trabzon, the referees were able to depart the stadium under the protection of policemen at the end of 4 hours of hostage. This study deals with the match and the events took place in the aftermath as crisis and tries to reveal the position of Trabzonspor, Football Federation, and the relevant units within the crisis. The study also presents recommendations for the solution of the crisis based on the evaluation of practices in the media regarding crisis management.
Keywords: Football Industry, Crisis Management, Trabzonspor, Referees

MUDANYA KONFERANSINA DOĞRU

Doç. Dr. M. Salih MERCAN
Bitlis Eren Üniversitesi, msmercan@beu.edu.tr

ÖZET

Birinci Dünya Savaşı sonunda 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Antlaşmasını imzalamak zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları, Antlaşmanın belirsiz maddelerinden yararlanan İtilaf Devletleri, Türkiye'yi kendi aralarında bölüştürme siyasetlerini uygulamaya başlıyor. İngilizler Musul'la İskenderun'u, Fransızlar, Mersin, Antep, Maraş, Urfa, Tarsus, Adana, Pozantı'yı, İtalyanlar, Antalya, Yunanlılar, İzmir bölgesini işgal ediyorlardı. Batı Trakya, Yunan yönetiminde; Doğu Trakya Fransız askeri denetimi altında, Osmanlı başkenti Fransızlarla İngilizlerin denetimi altında bulunuyordu. Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde Türk olmayan unsurlar, Wilson prensiplerinden ve İtilaf Devletlerinin diğer gösterişli vaatlerinden yararlanarak, 1918 yılı sonu ve 1919 yılı başlarında Osmanlı İmparatorluğundan aşırı ölçüde toprak isteğinde bulunmaya başlıyorlardı. Tabii İngiliz güdümü altında özerklik uygulamasını istiyorlardı. Yunanlılar ise, İzmir'i içine almak üzere Batı Anadolu'yu ve kuzeyde "Pontus" adı altındaki bölgeye sahip çıkıyorlardı. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, diğer İtilaf devletleri, savaş sırasında yaptıkları gizli antlaşmalara dayanarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun savaştan ön eki topraklarının mirasçısı olmaya çalışıyorlardı. İngiltere, Irak, Filistin, Arabistan yarımadasının peşinde koşuyor; Fransa, Suriye ve "Kilikya" bölgesine; İtalya da İzmir, Adana ve Mersin'i kapsamak üzere Anadolu'nun güney kıyılarına göz dikiyordu. İran bile Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak koparmaya kalkışıyordu. Paris Barış Konferansında Yunan toprak isteklerinin incelenmesiyle, 5 Şubat 1919'dakurulan bir komisyon görevlendirilmişti. Çalışmalarını Mart sonunda bitiren komisyon, Yunan isteklerini bazı değişikliklerle kabul ediyor; İngiltere, Fransa ve Birleşik Amerika devlet başkanları, 6 Mayıs'ta büyük gizlilik içinde aldıkları bir kararla, Venizelos'u İzmir'i Yunan askerleriyle işgal etmeye çağırıyordu Paris Barış Konferansında Yunan toprak isteklerinin incelenmesiyle, 5 Şubat 1919'dakurulan bir komisyon görevlendirilmişti. Çalışmalarını Mart sonunda bitiren komisyon, Yunan isteklerini bazı değişikliklerle kabul ediyor; İngiltere, Fransa ve Birleşik Amerika devlet başkanları, 6 Mayıs'ta büyük gizlilik içinde aldıkları bir kararla, Venizelos'u İzmir'i Yunan askerleriyle işgal etmeye çağırıyordu. Dokuz gün sonra, Yunan istila gücü, Amerikan, İngiliz, Fransız ve Yunan savaş gemilerinin koruyuculuğu altında İzmir'e çıkıyor, Türk halkına karşı birçok aşırı taşkınlıklarda bulunuyor, İtilaf Yüksek Konseyi'nin yönergelerine aykırı olarak, tüm Aydın ilini istilaya başlıyordu. Türkler, bu istilayı, İtilaf devletlerinin Türk yurdunu parçalama planlarının başlangıcı olarak görüyor, buna kaşı kin ve nefret duygularını gizlemiyorlardı. Çok doğal olarak bu duygular ilkin, saldırıya uğrayan İzmir şehrinde, bir oldubitti karşısında bırakılan Türk halkınca açığa vuruluyordu. Ülkenin diğer bölgelerinde, Yunan istilasına karşı gösterilen tepki çok büyük olmuş, uzak köylerde yapılan küçük toplantılardan, İstanbul'da, örneğin 23 Mayıs'ta yapılan ve 200.000'den fazla kişinin katıldığı büyük Sultanahmet mitingine kadar çeşitli şekillerde açığa vurulmuştu. Üniversite hocaları, öğrenciler ve diğer Osmanlı aydınları da katıldıkları gösteri yürüyüşleri yapılıyor; Batılı devlet başkanlarına protesto telgrafları gönderiliyor; İstanbul'a gönderilen telgraflarda, Yunan istilası lanetleniyordu .

Türkçe Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti, Yunanistan, İngiltere, Mudanya

ABSTRACT

Abstract At the end of the First World War, the Entente Powers, which benefited from the uncertainties of the Ottoman Empire and the Ottoman Empire, which had to sign the Treaty of

Mondros on October 30, 1918, are beginning to apply the policies of distributing Turkey among themselves. The British were occupying Mosul and Iskenderun, the French, Mersin, Antep, Marash, Urfa, Tarsus, Adana, Pozantı, Italians, Antalya, Greeks and İzmir. Western Thrace, under Greek rule; Under the French military control of East Thrace, the Ottoman capital was under French control of the British. extreme land from the Ottoman Empire by the end of 1918 and early 1919, taking advantage of Wilson's principles and other glamorous promises of the Entente States. Of course they wanted autonomy under British guidance. The Greeks, on the other hand, came to claim Western Anatolia to include İzmir and the region under the name of "Pontus" in the north. As if all these were not enough, other Entente states were trying to become the heirs of the Ottoman Empire's pre-war lands, based on the secret treaties they had made during the war. Britain, Iraq, Palestine, pursuing the peninsula of Arabia; France, Syria and the "Cilicia" region; Italy, including Izmir, Adana and Mersin, including the south coast of Anatolia sought. Even Iran was attempting to tear the land out of the Ottoman Empire. At the Paris Peace Conference, a commission was appointed on 5 February 1919, examining Greek territorial claims. The commission, which ends its studies at the end of March, accepts Greek requests with some changes; The heads of the United Kingdom, France and United States of America were urging Venizelos to occupy Izmir with Greek soldiers, with a decision they made with great secrecy on 6 May. Nine days later, the Greek invasion force came to Izmir under the protection of American, British, French and Greek war ships, was in a lot of extreme opposition to the Turkish people, and was contrary to the directives of the Entente Supreme Council. The Turks regard this invasion as the beginning of the Plans of the Entente states to disintegrate the Turkish territory, and they did not hide their hatred and hatred. Naturally, these feelings were first hit by the Turkish people left in the face of being attacked in the city of Izmir. In other parts of the country, the reaction against the Greek invasion was enormous, ranging from small meetings in distant villages to various forms in Istanbul, such as the great Sultanahmet rally in May 23, with more than 200,000 people attending. There are demonstration walks that university students, students and other Ottoman intellectuals also participated; Protest telegrams are being sent to Western presidents; In the telegrams sent to Istanbul, the Greek invasion was cursed.

Keywords: Ottoman Empire, Republic of Turkey, Greece, England, Mudanya

İSKENDER PALA'NIN ŞAH VE SULTAN ADLI ROMANINDA HALK BİLİMİ UNSURLARI

Dr. Mehmet ALPTEKİN
Gaziantep Üniversitesi, meh.alptekin@hotmail.com
Öğretmen Zeynep Dilek ALPTEKİN
Milli Eğitim Bakanlığı, z.d.alptekin@gmail.com

ÖZET
Tarihsel süreç içerisinde gelenekten beslenen halk bilimi, asırlar boyunca sözlü gelenekteki unsurları bünyesinde toplamıştır. Sonsuz bir hazine olan halk kültürü, her dönemde birçok araştırmacı ve yazarın dikkatini çekmiştir. Bu halk kültürü unsurları sadece bir türle var olmamış hayatın bütün safhasında beşikten mezara kadar zaman içerisinde çeşitlenip farklı türler içerisinde günümüze kadar ulaşmıştır. İskender Pala, divan edebiyatını sevdiren adam olarak bilinmesine rağmen; eserlerinde tasavvufi düşünceyi, halk bilimini, tarihi ve coğrafi bilimleri bir harmoni içerisinde sentezleyerek akıcı bir şekilde okuyucuya aktarmayı başarmıştır. Böylece eser, okurun ilgisini çekip çok yönlü olarak gelişmesine yardımcı olmaktadır. Belki de okuyucu farkında olmadan geçmiş dönemlerdeki kültür öğeleri öğrenmektedir. Çalışmamızda İskender Pala'nın *Şah ve Sultan* adlı tarihi romanındaki halk bilimsel unsurları (ant, rüya, yas, akış-kargış, halk hekimliği…) gözler önüne sermeye çalışacağız. Bu sayede tarihsel süreç içerisinde halk bilimsel unsurların edebi bir tür olan roman yoluyla nasıl ve ne şekilde aktarıldığını göstermeye çalışacağız.
Anahtar Kelimeler: İskender Pala, Şah ve Sultan, Halk Bilimi Unsurları

İNANÇ ODAKLI TOPLULUKLARIN YENİDEN SOSYALLEŞTİRME POTANSİYELİ

Arş.Gör. Muhammet ÇEVİK
Adıyaman Üniversitesi, muhammetcevik@adiyaman.edu.tr

ÖZET

Suç ve şiddet olgularının önemli bir bileşeni olan bağımlılık günümüzün en önemli sosyal sorunlarından biridir. Gerek sigara, uyuşturucu, uçucu madde gibi madde bağımlılıkları gerekse internet, oyun gibi daha güncel bağımlılık türleri bireysel ve toplumsal hayatımızı tehdit etmektedir. Yaşadığımız modern dünya, özgürlüklerin en üst seviyede talep edildiği bir dünyadır. Cari hak ve özgürlük anlayışı, serbest pazar ekonomisi, kentleşme ve artan iletişimin yanında başta aile olmak üzere geleneksel kurumların ve değerlerin çözülmesi, cemaat yaşamının ve yakın ilişkilerin zayıflaması bireyin sosyal yaşamdaki direncinin kırılmasına ve sosyal sorunların artmasına yol açmıştır. Bunun da etkisiyle toplumda bağımlılık türlerinde ve miktarında artışlar meydana gelmiştir. Kitlesel bir tehdit olsa da bağımlılıkla mücadelede topyekün başarıyı mümkün kılan herhangi bir yöntem yoktur. Bağımlılık sorunu ve çözüm çabaları genel olarak tıbbi (psikiyatrik), klinik (psikolojik) ve adli (kriminolojik) yaklaşımların hâkimiyeti altındadır. Ancak sorunun giderek büyümesi ve komplike hale gelmesi, mevcut yaklaşımların çözüm üretmekte yetersiz kalması yeni arayışları beraberinde getirmiştir. Ülkemizde suç önlemede, iyileştirme çalışmalarında ve bağımlılıkla mücadelede inanç odaklı yaklaşım geçmişte de izleri bulunabilecek yeni bir yaklaşımdır. İnanç odaklı yaklaşım kişilere değerler kazandırılmasına ya da inanç ve ahlak dünyasının yeniden inşasına dayanan geniş yelpazede önemli potansiyel barındıran bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın kazandırdığı yalnızca kişinin duygu ve düşünce dünyasının sosyal normlara uygun olarak inşası/onarımı değildir. Temelde inanç odaklı toplulukların içinde ve onların faaliyetlerinin bir parçası olarak gerçekleşen rehabilitasyon süreci genç bireylerin riskli sosyal çevreden uzaklaştırılması ve yeniden sosyalleştirilmesini de içermektedir. Bireyin dahil olduğu ve genelde geniş bir alanda görülen inanç odaklı topluluklar ona yaşadığı yerin de ötesinde bir sosyalleşme imkanı sunmakta, toplumda etiketlenmenin olumsuz etkilerine maruz kalan bireyi, bu etkilerden kurtulması ve yeni bir başlangıç yapmasını sağlayabilmektedir. Bu bildirinin amacı çoğunlukla yaşları genç olan ve yönlendirmelere açık olan suça sürüklenen çocukların, gençlerin ya da suça bulaşmış bireylerin, daha özel olarak da madde bağımlısı gençlerin rehabilitasyonunda inanç odaklı toplulukların yeniden sosyalleştirme imkânını değerlendirmektir. Bu toplulukların riskli sosyal ilişkilerden uzak tutmak, izolasyon, alternatif sosyal çevre kazandırma ve yeni çevre ile ilişkilerini sürdürmede bireylere sunduğu imkanlar kısaca ele alınacaktır. Bu bildiri bağımlılıkla mücadele konusunda alternatif bir yöntemi uygulamakta olan Adıyaman Menzil cemaatinin kurmuş olduğu rehabilitasyon merkezi üzerine yapılan akademik bir incelemenin bulgularından türetilmiştir. Bu rehabilitasyon merkezi, manevi danışmanlık uygulamasının geleneksel kadim köklerinden olan tarikatlar ve cemaatlerin günümüzde de devam eden ve günün koşullarına uygun formatlarda sürdürülen eğitim ve iyileştirme çalışmalarının bir örneğidir. Bildiride uygulamanın özgün sosyalleşme/sosyalleştirme boyutu üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Suç Önleme, Bağımlılıkla Mücadele, Değerler Eğitimi, İnanç Odaklı Yaklaşım, İnanç Odaklı Topluluk, Yeniden Sosyalleşme

KURULUŞTAN KURTULUŞA ŞEHİTLİK ARAŞTIRMALARI

Prof. Dr. Aydın BÜYÜKSARAÇ
Bitlis Eren Üniversitesi, absarac@beu.edu.tr
Doç. Dr. Özcan BEKTAŞ
Cumhuriyet Üniversitesi, ozcanbektas@gmail.com
Öğr. Gör. Sinan KOŞAROĞLU
Cumhuriyet Üniversitesi, sinankosaroglu@gmail.com

ÖZET

1040 yılından itibaren Anadolu'ya yerleşmeye başlayan Türkler, yaklaşık 1000 yıldır Anadolu topraklarında farklı devletlerle hüküm sürmeye devam etmektedir. Savaşlar kaçınılmaz şekilde Anadolu'nun tarihte önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak her savaş beraberinde çok ciddi kayıplar ortaya koymakta ve gelişmeyi sekteye uğratmaktadır. Türklerin Anadolu'yu yurt edinmesinden buyana gelişmenin kısıtlı kalmasında da önemli bir faktör olmuştur. Diğer yandan Anadolu'da meydana gelen savaşların büyük bir bölümü din savaşları ya da dinler arası üstün gelme çabasının bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Bu nedenle de Anadolu'da şehitlik kültürü yaygınlaşmıştır. Bu çalışma kapsamında farklı dönemlere ait savaşlardan sonra oluşturulan şehitlik alanları jeofizik yöntemlerle araştırılmıştır. Ahlat(Bitlis)'da bulunan Selçuklu yerleşimi mezarlıkları, 1. Dünya Savaşı'nın en kanlı cephesi olan Çanakkale'deki Gelibolu Yarımadası'ndaki Çanakkale Şehitlikleri, Sarıkamış ve Allahuekber Dağları'nda Osmanlı-Rus Savaşı şehitlik alanları, Kurtuluş Savaşı'nın en önemli savaşı olan Sakarya Meydan Muharebesinin geçtiği Polatlı ve Haymana'daki alanlardaki başta şehitlik yerleri olmak üzere savaş kalıntılarının belirlenmesi çalışmalarında ulaşılan bulgular ve Anadolu'nun şehitlik izleri araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Jeofizik, Çanakkale, Ahlat

"ANNELİK MEKİKLERİ": TRABZON'DA GÜRCİSTANLI İŞÇİ KADINLARIN "ULUSAŞIRI ANNELİK" DENEYİMLERİ

Arş. Gör. Ayşula KURT
Karadeniz Teknik Üniversitesi, aysulakurt@ktu.edu.tr

ÖZET

Toplumsal yapı ve pratiklerin bir ürünü olarak annelik, cinsiyet kültürü içerisinde şekillenen kadın deneyimlerinden biridir. Annelik, kadınlık inşasında kültürel konumlara gönderme yaparken göç gibi toplumsal hareketlilik anlarında sürdürme stratejileri ve pratikler yoluyla yeniden üretilerek farklı örüntüler sergileyebilmektedir. Bu bağlamda annelik, yerleşik kültürel kabuller ve temsillerinin yanı sıra akışkan göçmenlik hallerini de içeren roller bütününü de temsil etmektedir. Kadınların aile bireyleri olmaksızın göçe başvurdukları göçün kadınlaşması olgusunda olduğu gibi ekonomik nedenler ve daha iyi yaşam koşullarına erişme istediğinin altında, kadınların ailenin yeniden üretiminde gelecek kuşakların söz konusu koşullara erişmesini sağlamak için maddi kazanç elde etme istekleri de etken olabilmektedir. Bu nedenle annelik, kadınların göç kararlarında üstü örtük ama temel itici güç kaynaklarından biri olabilmektedir. Cinsiyet düzenlerinin asimetrik ilişki biçimlerinde şekillenen anneliğin göçmen kadınların iş ve toplumsallaşma deneyimlerinde nasıl şekillendiği sorusu bu bildirinin konusunu oluşturmuştur. Bu açıdan alan araştırmasının teorik zemini, Trabzon'da bakım ve ev hizmetlerinde çalışan Gürcistanlı kadınların Trabzon'a göç deneyimleri ve çalışma alanlarının yanı sıra göçmenlik ilişkileri bağlamında kurulmuştur. Çalışmada nitel araştırma deseni kullanılarak katılımcıların belirledikleri mekânlarda derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada, Gürcistanlı işçi kadınların, annelik rollerini mevcut yaşam biçimi ve iş koşullarına binaen deneyimledikleri görülmüştür. Göçmen kadınlar, ulusaşırı alanda annelik rollerini yerine getirebilmek ve kendi anneliklerini sınıflandırma biçimlerine göre "gerçek anne" olabilmek için çeşitli stratejiler geliştirmektedirler. Denilebilir ki kadın göçleri, annelik rollerinin yerine getirilmesini ve toplumsal yeniden üretimi mekânsal olarak engelleyen ve kesintiye uğratan bir süreç gibi görünse de bakım zincirinin halkaları aileden olan diğer kadınlar (büyük kız, kız kardeş, anne gibi) aracılığıyla annenin mekânsal olarak uzakta olmasına rağmen sürdürülmektedir. Buradan bakıldığında Gürcistanlı kadınların annelik deneyimleri, ailenin diğer kadınlarını da ilgilendiren temel kazanç kapısı olarak göçmenliğin sürdürülebilmesi ve maddi yardımın gelebilmesi için kadınlar arası bir faaliyet ve deneyim alanı olarak okunabilir. Sonuç olarak annelik, ulusaşırı göç durumunda bile hem maddi hem de manevi olarak mekânlar arası mekikler yoluyla sürdürülmeye çalışılan bir olgu olarak görülebilir.

Anahtar Kelimeler: Annelik, Ulusaşırı Göç, Trabzon, Gürcistanlı Kadınlar

KUTSAL MEKÂNLARDA DESTİNASYON TATMİNİ: MEKKE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Berrin GÜZEL
Adnan Menderes Üniversitesi, berringuzel@hotmail.com
Ramazan ÇAĞLAR
Adnan Menderes Üniversitesi, rcaglar6666@gmail.com
Ilgaz Feray TÜVER
Adnan Menderes Üniversitesi, ilgazferaytuver@gmail.com

ÖZET

Ziyaretçilerin bir destinasyondan tatmin olmaları, aynı destinasyona tekrar gelme niyetlerinde etkili olabilmektedir. Tatmin ve tatminsizlik yaratan özelliklerin belirlenmesi destinasyon yöneticileri için rekabet avantajı sağlayabilmektedir. Ancak bu durum, din turizmi için geçerli olmayabilir. Din turizminde yapılan ziyaret bir ürün olarak ele alındığında, gerçek ürün olarak değerlendirilen ve imanı gerçekleştirme aracı olarak kabul edilen kutsal mekânların çevresel özelliklerinden tatmin veya tatminsizlik yaratması, söz konusu ziyaretin etkinliğini arttırmaktadır. Mevcut çalışmanın amacı, ziyaretçilerin tatmini etkileyen özelliklerin belirlenmesidir. Bunun için niteliksel araştırma yöntemi tercih edilmiştir ve Trip Advisor'daki ziyaretçi yorumları incelenmiştir. Bu çalışmanın sonucunda, din turizmi kapsamında, Mekke'de yer alan kutsal mekânların ulaşılabilirlik, temizlik ve güvenli olma özelliklerinin ziyaretçilerdeki tatmin ve tatminsizliği etkilediği beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: destinasyon özellikleri, din turizmi, Trip Advisor

TEKNOLOJİ-GİTAR İLİŞKİSİ: MANYETİKLER, AMFİLER, EFEKTÖRLER VE YAZILIMLAR

Öğr. Gör. Dr. Cihan TABAK
Harran Üniversitesi, cihantabak@harran.edu.tr

ÖZET

Gitar ailesi geçmişten bugüne kadar diğer enstrümanlar gibi evrim sürecinden geçmiştir. Çağlar içerisinde yaşanan toplumsal olaylar ve bunların doğurduğu müzikler büyük bir hızla bilinen kuralların yerine yenilerini eklemiştir. Süreç içinde yaşanan ve var olan müziğe eşlik etmek-seslendirmek artık bilinenin dışına çıkmayı, düşünceyi özgür bırakmayı ve arayışları gündeme getirmiştir. 19. yüzyıldan bu yana büyük değişimler gösteren gitar ailesi sadece akustik anlamında değil, çağın teknolojik gelişmelerini de kendi bünyesine eklemiştir. Solo ve eşlik olarak büyük imkânlara sahip olması gitarı birçok müzik türünde ön sıralarda tutmuştur. Bu nedenle; icra edilen müzik türlerindeki ihtiyaçlara göre şekillenen gitar ailesi kendi içerisinde de farklılıklar göstermeye başlamıştır. 20. yüzyıl içerisinde bu farklılıklar ve değişimler sadece gitar üzerinde değil, yanında ve gitara entegre olarak kullanılacak ve ona güç kazandıracak cihazların ve de yazılımların var olmasını, gelişmesini de sağlamıştır. Araştırmanın kapsamını; gitar üzerinde kullanılan manyetikler, amfi ve modelleri, pedallar ve prosesörler ve gitar yazılımları oluşturmaktadır.

Anahtar kelimeler: Gitar, teknoloji, kullanım türleri.

ABSTRACT

The guitar has undergone evolution in the past so far as the other instruments. Social events and music in which they live breed instead of ages has added new rules very quickly known. Experienced in the process and accompany the existing music-now goes out to voice known, has led to the release of free thought and the search for the agenda. Meaning not only the acoustic guitar from the 19th century showing the greatest change since the technological advances of the era has added to its structure. As a guitar great solo and accompanying possibilities have been kept at the forefront of many music. Therefore; shaped according to the needs of the music performed at the differences in types of guitar began to show itself. In the 20th century these differences and changes not only on the guitar, the guitar and the alongside and will be used as an integrated device to provide power it and also the existence of the software, it also provided development. The scope of the research; the magnetics used on guitars, amps and models, processes and guitar pedals and software.

Keywords: Guitar, technology, types of use.

ÇAĞDAŞ SANAT PİYASASINDA SANATÇININ ROLÜ

THE ROLE OF THE ARTIST IN THE CONTEMPORARY ART MARKET

Yrd. Doç. Dr. Dilara KARAKAŞ TABAK
Harran Üniversitesi, dlrkrks28@gmail.com

ÖZET

Güncel sanatın anlam üretimine uygun çoklu ve kaotik yapısı sanatçının eserin ve izleyicinin eş zamanlı mevcudiyetini gerektirmektedir. Postmodern sanatın alımlama estetiği yazarın ölümünü ve okurun doğumunu ilan ederek anlam üretici olarak okura/izleyiciye yönelmiştir. Ancak güncel sanatla birlikte sanatçının daha güçlü biçimde geri döndüğü görülmektedir. Bu dönüş küratörler, eleştirmenler, galericiler, sanat danışmanları ve koleksiyoncularla yakın ilişkilidir ve medyanın da desteğiyle "yıldız" sanatçı prototipini beraberinde getirmiştir. Temel dinamiği sanatsal üretim – tüketim olan sanat piyasası ise tüketimsel döngünün devamını sağlamak adına bu prototipe ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda çalışmada sanat piyasası ve sanatçının bu piyasadaki rolü ortaya konmaya çalışılmış, bazı yapıtlar ve sanatçılar incelenmiş ve elde edilen verilerle kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanat piyasası, güncel sanat, sanatçı.

ABSTRACT

The multiple and chaotic structure of contemporary art in accordance with the production of meaning requires the simultaneous presence of the artist, work and viewer. Postmodern art of reception aesthetics proclaimed the author's death and the birth of the reader, and directed to the reader / viewer as meaning maker. However, with the contemporary art, it seems that the artist has returned more strongly. This return is closely related to curators, critics, galleries, art consultants and collectors, and it brought along the "star" artist prototype with the support of the media. Art market, whose basic dynamism is artistic production - consumption, needs this prototype in order to maintain the consumption loop. In this context, the role of art market and artist in this market have been tried to be studied, some works and artists have been analyzed and the theoretical framework has been established.

Keywords: Art market, contemporary art, artist

5 FAKTÖR KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ VE İŞ TATMİNİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: OTEL İŞLETMELERİNDE BİR ARAŞTIRMA

THE RELATIONSHIP BETWEEN 5-FACTOR PERSONALITY TRAITS AND JOB SATISFACTION: A RESEARCH IN HOTEL ESTABLISHMENTS

Yrd. Doç. Dr. Ediz GÜRİPEK
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, edizguripek@yahoo.com
Yrd. Doç. Dr. Cemal İNCE
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, cemal.ince@gop.edu.tr
Arş. Gör. Dr. Emin ARSLAN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, emin.arslan@gop.edu.tr

ÖZET

Bireylerin davranışlarına yansıyan kişilik, bireyleri diğer bireylerden ayırmaktadır. Kişilik; zekâ, duygu, yetenek, kültür, eğitim, gelenek görenek, neşe, keder, konuşkanlık, vb. birçok değişkeni içermekte ve diğer bireylerle iletişimi ve etkileşimi etkileyen bir özellik taşımaktadır. Bilim insanları çalışmalarında kişiliğin dışadönüklük-içedönüklük, sorumluluk, yeniliğe açıklık, duygusal denge (dengesizlik) ve yumuşak başlılık olmak üzere beş boyutunu ortaya çıkarmışlardır. Kişiliğin gelişmesinde rol oynayan faktörlerden birisi de iş yaşamı ve iş ilişkileridir. İş yaşamında birey sadece gelir elde etmez, aynı zamanda kimlik, güven, saygı, bir gruba aitlik ve sevgi de kazanır. Çeşitli araştırmalarda iş yaşamı kalitesinin artırılması ile kişilik tipleri arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. İş tatmini, işgörenlerde işin bir kısmına (ücret, iş arkadaşları, amirler, yönetim, ek imkânlar, ödül, terfi, saygınlık, başarı, işin kendisi, çalışma ortamı, vb.) veya tamamına karşı oluşan pozitif veya negatif algı veya tepkidir. İş görenlerde iş tatmini içsel ve dışsal birçok faktörün etkisinde gerçekleşmektedir. Bu faktörlerden birisi de işgörenin sahip olduğu kişilik özellikleridir. İş tatmininin aynı zamanda duygusal ve bilişsel boyutları da bulunmaktadır. İş tatmininin duygusal ve bilişsel boyutu, bireyin kişilik özellikleri ile ilişkilidir. Araştırma sonucunda beş faktör kişilik faktörlerinin beş boyutu ile iş tatmininin dört boyutu arasında ilişki olduğu görülmektedir. Beş faktör kişilik boyutlarından dışa dönüklük boyutu ile iş tatmininin boyutları arasında negatif yönlü bir ilişki belirlenmiştir. Duygusal denge boyutu ile iş tatmininin genel iş tatmini ve bilişsel ve duygusal iş tatmin boyutları arasında ilişki bulunamamıştır. Diğer boyutlar arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Kişilik Boyutları, İş Tatmini, İş Tatmini Boyutları ve Otel İşletmeleri

ABSTRACT

Personality, which reflects on the behaviour of individual, separates individual from others. Personality contains several variables such as intelligence, emotion, ability, culture, education, traditions, joy, sorrow, talkativeness and has a characteristic that affects communication and interaction with other individuals. Scientists have revealed that personality has five factors including extroversion, introversion, responsibility, openness to newness, emotional balance (imbalance) and mildness. One of the factors that have a role in developing personality is work life and work relationships. Individual does not only earns an income, but also acquires identity, trust, respect, a group membership and love. In various researches it has been determined that there is a relation between the increase of the quality of work life and personality types. Job satisfaction is a positive or negative perception or response of employees to any part of the work (wages, colleagues, supervisors, management, additional facilities, awards, promotion, reputation, success,

work itself, working environment, etc.). Job satisfaction of employees is influenced by many internal and external factors. One of these factors is the personality traits of the employee. Job satisfaction also has emotional and cognitive dimension as well. The emotional and cognitive dimension of job satisfaction is related to the personality traits of the individual. As a result of the study, it is seen that there is a relationship between the five dimensions of five personality factors and the four dimensions of job satisfaction. A negative relationship is determined between extroversion dimension of the five dimensions of personality and dimensions of job satisfaction. There was no relationship between emotional balance dimension and general job satisfaction and cognitive and emotional job satisfaction dimensions of job satisfaction. There was a significant relationship between the other dimensions.

Keywords: Personality, Personality Dimensions, Job Satisfaction, Dimensions of Job Satisfaction, Hotel Establishments

TÜRK KAMU BANKALARININ 1991 – 2002 İLE 2003 – 2015 DÖNEMİNİN KARLILIK VE VERİMLİLİK AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Yrd. Doç. Dr. Erdal ARSLAN
Selçuk Üniversitesi, erdalarslan@selcuk.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Ali BORA
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, alibora_2@yahoo.com
Arş. Gör. Hamza ÖZÇİFTÇİ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, hamzaozciftci@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Bildirinin amacı; Kamu bankalarının 1991 – 2002 ile 2003 – 2015 döneminin karlılık ve verimlilik açısından karşılaştırmalı olarak performanslarının oran analizi yöntemi ile değerlendirilmesidir. Yıllar itibariyle artışlar gösterse de 1954 yılında 14 olan kamu bankası sayısı 1964 yılında 12'ye, 1986 yılında 8'e, 1992'de 6'ya, 1995'te 5'e, 1998'de 4'e gerilemiş, 2001 yılında 3'e düştükten sonra bu yıldan itibaren 3 olarak varlığını devam ettirmiştir. Karşılaştırması yapılacak kamu bankaları 2001 yılından itibaren varlığını devam ettiren Ziraat Bankası, Halk Bankası ve Vakıflar Bankası olacaktır. Kamu bankalarının sayısı 3 olmasına rağmen ilgili dönemde aktif büyüklüğüne göre sektör payları toplamda ortalama %30, kullandırdıkları krediler ve alacaklara göre ortalama %25, toplam mevduata göre %36 civarında olmuştur. Kamu bankalarının karşılaştırılması oran analizi yöntemi ile yapılacaktır. Oran analizi karşılaştırmalar için kullanılan anlaşılır ve yaygın bir teknik olması nedeni ile tercih edilmiştir. Veriler Türkiye Bankalar Birliği'nin yayınlamış olduğu istatistiklerden, raporlardan ve banka mali tablolarından derlenmiştir. Oran analizinde kullanılacak oranlar, karlılık oranları olarak; aktiflerin karlılığı, özkaynak karlılığı, şube başına kar, personel başına kar, verimlilik oranları olarak; şube başına krediler ve alacaklar, şube başına mevduat, personel başına krediler ve alacaklar, personel başına mevduat, şube başına maliyet, personel başına maliyet oranları kullanılacaktır. Çalışmada sonuç olarak kamu bankalarının 2003 – 2015 döneminde 1991 – 2002 dönemine göre karlılık ve verimliliklerini artırdığı ortaya konmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Bankacılık Sistemi, Kamu Bankaları, Finansal Rasyola

GASTRONOMİ TURİZMİNE YÖNELİK İLGİ VE ANTEP MUTFAĞININ BİLİNİRLİK DÜZEYİ: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ ÖRNEĞİ

INTEREST FOR THE GASTRONOMIC TOURISM AND AWARENESS OF ANTEP KITCHEN: EXAMPLE OF UNIVERSITY STUDENTS

Yrd.Doç.Dr. Hürriyet ÇİMEN
Ardahan Üniversitesi, hurriyetcimen@ardahan.edu.tr
Arş.Gör. Derya BAYSAL
Ardahan Üniversitesi, deryabaysal@ardahan.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Cavit ELGEZDİ
Ardahan Üniversitesi, cavitelgezdi@ardahan.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Firuzan SAÇ
Ardahan Üniversitesi, firuzansac@ardahan.edu.tr

ÖZET

Son yıllarda ilgi görmekte olan gastronomi turizmi destinasyon pazarlamada ve markalaşmada önemsenen araçlardan biridir. Genellikle turistler hangi destinasyona giderse gitsin yöresel lezzetleri tatmayı ihmal etmemektedir. Bu doğrultuda mutfağı zengin olan Antep ilinin gastronomi açısından, üzerinde yeterince çalışılmamış gençlerin görüşlerinin alınması önemli bir veri olacaktır. Bu nedenle üniversite öğrencilerinden oluşan örneklem üzerinde anket uygulanarak tatil motivasyonları ve Antep mutfağı deneyimleri sorulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, Antep mutfağında yer alan ürünlerin tatma düzeyleri tespit edilmiştir. Bunun yanında tatil motivasyonu olarak gastronomi turizminin önemi belirlenmiştir. Diğer yandan gastronomi turizmi ile spor, eğlence ve doğal yerlere yapılan turizm arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Antep mutfağı, gastronomi turizmi, tatil motivasyonu, üniversite öğrencileri

ABSTRACT

Gastronomy is receiving more attention in recent years tourism in destination marketing and branding is one of the tools overrated. Usually it goes to the tourists destination which does not neglect local delicacies. Taking the views of young people not been studied over the Antep province, which is rich in the kitchen in this direction will be an important data. Therefore, applying the survey on a sample consisting of college students holiday motivations and experiences of Antep kitchen was asked. According to the findings, levels of tasting the products in Antep kitchen have been identified. Besides, as the holiday is determined motivation importance of gastronomy tourism. As a result of the difference and relationship tests based on individual characteristics and differences of the holiday motivation. On the other hand, a high level positive relation was identified between gastronomy tourism and the tourism activities which are made in sports, see, natural and entertainment.

Keywords: Antep cuisine, gastronomy tourism, holiday motivation, college student

ROL BELİRSİZLİĞİ VE ROL ÇATIŞMASININ ÖRGÜTSEL YABANCILAŞMA ÜZERİNE ETKİLERİ: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Öğr. Gör. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU
Mersin Üniversitesi
Y. Lisans Öğr. Merve DEMİRBANKA
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ÖZET

Bireyler içerisinde bulundukları toplumlarda belirli statü ve roller çerçevesinde hayatlarını devam ettirmektedirler. Toplumdaki düzen ve işleyişin sekteye uğramadan devam etmesi için; söz konusu bireylerin rollerini doğru bir biçimde algılaması, rol gerekliliklerini ortaya koyması/yerine getirmesi ve diğer paydaşlarla yapıcı ilişkiler kurabilmesi gerekmektedir. Bireylerin, rolünün getirdiği hak ve sorumlulukları tam olarak kavrayamaması veya sahip olduğu rol veya rollere ilişkin çelişkiler yaşaması durumunda ise toplum düzenini sağlayan sistem sekteye uğrayacaktır. Bu çalışmanın amacı, halka en yakın sistem olarak adlandırılan belediyelerde çalışan bireylerin rol belirsizliği ve rol çatışması sarmalına düşüp örgütsel yabancılaşmaya maruz kalma düzeylerini ve buna yönelik önyargılarını ortaya çıkarmaktır. Çalışmamızın örneklemini Akdeniz Bölgesinde yer alan bir ilin merkez ilçesindeki belediyede çalışan 130 kişi oluşturmaktadır. Veri toplamada anket yöntemi kullanılmış olup, elde edilen veriler SPSS paket programı aracılığıyla Frekans, Korelasyon ve Regresyon analizlerine tabi tutulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre; rol çatışması ve rol belirsizliği ile örgütsel yabancılaşmanın alt boyutlarından olan anlamsızlık boyutu, kendine yabancılaşma boyutu ve topluma yabancılaşma boyutu bazında, demografik özelliklere göre farklılıklar gözlemlenmiştir. Ayrıca, rol belirsizliği ve rol çatışması boyutları ile örgütsel yabancılaşmanın alt boyutları arasında pozitif yönlü orta düzeyde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Ve son olarak da, rol çatışması ve rol belirsizliğinin örgütsel yabancılaşma üzerinde açıklayıcı etkisinin olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rol Belirsizliği, Rol Çatışması, Örgütsel Yabancılaşma

EN AZ 3 ÇOCUK" SÖYLEMİNE İKTİSADİ AÇIDAN BİR YAKLAŞIM

Hüseyin YILMAZ
Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, kadir_yilmaz@hotmail.com.tr
Muhyettin ERDEMLİ
Araştırma Görevlisi, Gaziantep Üniversitesi, merdemli@gmail.com
Hüseyin ÇELİK
Doktora Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, huseyinclk17@gmail.com

ÖZET

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren uygulanmaya başlanan nüfus politikaları, 1800'li yıllardan önemini arttırmaya başlamış ve ayrı bir disiplin olarak ele alınmaya başlanmıştır. Günümüzde ülkelerin hem gelişmişlik seviyesi hem de demografik yapıları nüfus politikaların şekillendirmede en büyük etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın en büyük 18. ekonomisi olan Türkiye Cumhuriyeti ise kurulduğu 1923 yılından itibaren çeşitli nüfus politikaları uygulamaya çalışmıştır. Bu politikalar kimi zaman nüfusu arttırmaya kimi zaman azaltmaya kimi zaman ise nüfusun niteliklerini arttırmaya yönelik olmuştur. Türkiye'de uygulanan nüfus politikaları kısmen başarılı olsa da genel olarak halktan kopuk şekilde yapıldığı için fazla dikkat çekmemiş ve başarılı bir şekilde sürdürülememiştir. Fakat 2008 yılından itibaren siyasi arenada başlayan "En Az 3 Çocuk" söylemi hem araştırmacıları hem de halkın dikkatini bu yöne çekmiştir. Bu tarihten sonra hem devlet kurumları hem de araştırmacılar demografik yapının ekonomik gelişmeye uygun bir şekilde gelişme göstermesi için "En Az 3 Çocuk" söyleminin aktif bir şekilde uygulanması ve bu konuda gerekli önlemlerin alınması konusunda çalışmalar yapmaktadırlar. Yapılan bu çalışmada "En Az 3 Çocuk" söyleminin altında yatan gerekçeler ve geçmişten günümüze Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişimi ve nüfusu arasındaki ilişki sayısal veriler ışığı altında incelenecektir.

Anahtar Kelimler: Nüfus, 3 Çocuk, Ekonomi

FİNANSAL PERFORMANSIN ÖLÇÜLMESİ: DOKUMA SANAYİİ'NDE FAALİYET GÖSTEREN FİRMALAR ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Doç. Dr. İlhan EGE
Mersin Üniversitesi, ilhanege2005@hotmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi Gönül ÖZKAN
Mersin Üniversitesi, gonulozkn@gmail.com

ÖZET

Çalışmada, Borsa İstanbul'da hisse senetleri işlem gören dokuma sanayi firmalarının finansal performanslarını ölçmek amaçlanmıştır. Firmaların 2010-2015 dönemindeki finansal performansları yıl bazında, oran analiz yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Finansal oran analizi kapsamında likidite, faaliyet etkinliği, finansal yapı ve karlılık durumları incelenmiştir. Analiz neticesinde, incelenen dönemde likidite oranlarının kritik değerlere uygun olduğu ve sektördeki firmaların likidite durumlarının risk teşkil etmediği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, incelenen dönem itibariyle dokuma sanayi firmalarının likidite durumlarının yeterli düzeyde oldukları belirlenmiştir. Finansal yapı açısından ise, firmaların sermaye yapılarını özkaynaklardan oluşturduğu, borçlanmanın ise çoğunlukla kısa vadeli yabancı kaynaklardan sağlandığı tespit edilmiştir. Firmaların karlılık oranlarının ise incelenen dönem itibariyle ağırlıklı olarak negatif ve değişkenlik gösterdiği ortaya çıkarılmıştır. Faaliyet oranları açısından ise firmaların kaynaklarını verimli şekilde kullandıkları söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Performans, Oran Analizi, Dokuma Sanayii.

TAKIM ÇALIŞMASINDA LİDERİN RÖLÜ: KIRGIZİSTAN'DAKİ «GAZPROM NEFT ASİA» ŞİRKETİNDE UYGULAMASI

Yüksek Lisans Öğrencisi İlim MYRZABEKOV
Sakarya Üniversitesi, imyrzabekov@gmail.com
Yrd.Doç.Dr. Elvan OKUTAN
Sakarya Üniversitesi, elvany@sakarya.edu.tr

ÖZET

Günümüzde rekabet ortamlarında daha yüksek performansa ulaşmak için, işletmeler yönetim ve örgütlenme süreçlerinde farklı arayışlara yöneltmektedir. Bunların ilki işletmeler takım çalışmaya önem vermektedir ve verdiği önem ile insan kaynakları performansının da artacağı, bunun da işletmeye daha yüksek düzeylerde verimlilik ve etkinlik getireceğine dair sonuçlara ulaşılır. Takım çalışmasında yüksek sonuca ulaşmak için iyi bir lidere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu doğrultuda, öncelikle takım çalışması ele alınacak, sonra takım çalışmasında liderin rölüne yer verilecektir. Bu çalışmanın amacı, Kırgızistan Bişkek şehrinde bulunan 'Gazprom Neft Asya' şirketinde lider ile takım çalışanlarının arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Sirkette 150 anket dağıtılmış ve bunlardan 118 tanesi doldurulmuştur. Anket formu iki bölümden oluşmuştur: demografik bilgiler ve liderin takım çalışmasındaki rolünun incelemeye yönelik cümleler. Çalışmanın analiz kısmında takım çalışmasında liderin rolünü belirlemek ve alt faktörler liderin davranış biçimi arasındaki ilişkiyi incelemek için frekans ve korelasyon analizleri yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Takım çalışma, Liderlik, Gazprom Neft Asya.

THE EFFECT OF LIQUIDTY RATIO ON BANK‟S PERFORMANCE: AHP APPLICATION

Prof.Dr. İlyas AKHİSAR
Kocaeli University, ilyas.akhisar@kocaeli.edu.tr
Lecturer Fuat ÇAMLIBEL
Cumhuriyet University, fcamlibel@cumhuriyet.edu.tr

ABSTRACT

Measuring performance in different sector and determining the factors of performance have been an important research topic in recent years. Since the ultimate goal of bank performance measure refers to the bank‟s ability to make profit in terms of sustainable profitability. It is crucial to identify the key drivers of performance measurements for banks by academics and practitioners. Moreover, the assessment of the bank performance in terms of some specific issues addressed by bank analysts may be important for the business strategy. Decision making solving based on the problem decomposition into a hierarchy structure which consists of the elements such as: the goal, the criteria (sub-criteria) and the alternatives. Analytic Hierarchy Process (AHP) is one of the wellknown and widely used decision making methods based on several attributes used as criteria. The purpose of this paper is to present the role of liquidity ratio on the banks‟ performance by using (AHP) for Turkish Banking Sector for period 1998 – 2001 during the Turkish Banking Sector crises period to go beyond traditional assessments of bank performance. The model presented in this paper has been developed with the purpose to performance rank for Turkish commercial banks.

Keywords: AHP, Turkish Banking Sector, Performance Ranking, Liquidity Ratio

TASARIM ESTETİĞİNİN TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ: OTOMOTİV ENDÜSTRİSİ ÖRNEĞİ

THE IMPACT OF DESIGN AESTHETICS ON CONSUMER BEHAVIOR: AUTOMOTIVE INDUSTRY CASE

Yrd. Doç. Dr. İpek KROM
T.C. Beykent Üniversitesi, ipekkrom@beykent.edu.tr

ÖZET

Pazarlamadaki stratejik rolü doğrultusunda ürün geliştirmenin önemli bir parçası olan tasarım estetiği tüketici tercihlerini belirgin bir şekilde etkileyebilmektedir. Tüketicilerin satın alma öncesinde yaptıkları kapsamlı araştırmalar, kullanıcı dostu ürünlere verdikleri önem ve sembolik beklentileri gibi değişen alışkanlıklarının sonucu olarak, tüketiciler için ürün kalitesi, verimlilik ve ürünün çevre dostu olması gibi özellikler temel nitelikler arasında sayılmaktadır. Küreselleşmeye bağlı olarak rekabetin artması, pazarda farklı çeşitte ve yüksek kaliteye sahip benzeri ürünlerin çoğalması, yeni iletişim teknolojilerinin tüketicileri bilinçlendirmesi ve tüketicilerin yaşam tarzlarındaki ve değerlerindeki değişim ile birlikte işletmelerin ürünlere bakış açısı da değişmiştir. Özellikle otomotiv sektöründe işletmeler artık tüketicilere performans, donanım, güvenlik, marka imajı, konfor gibi özelliklerden daha fazlasını sunmak yarışındadır ve tasarım estetiği bu sürecin önemli bir parçasıdır. Gömülü teori yönteminin kullanıldığı araştırmada otomotiv endüstrisinde tasarım estetiğinin ürün tercihleri ve tüketicinin satın alma niyeti üzerindeki etkisine yönelik olarak kuramsal bir temel oluşturmak amaçlanmaktadır. Araştırmada gömülü teori yaklaşımını destekleyecek şekilde örneklem almak ve demografik veriler elde etmek için anket yöntemi kullanılmıştır. Yapılandırılmış derinlemesine mülakat yöntemine başvurulan araştırmada örneklem 20 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılardan öncelikle bir anket formu doldurmaları istenmiştir. Daha sonra katılımcılara Türkiye'de en çok satan 18 otomobil modelinin görselleri gösterilmiş ve bunlar üzerinden yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırmada birincil olarak ürünlerin görsel tasarımının tüketicilerin satın alma niyeti üzerindeki etkisi ölçümlenmiştir. İkincil olarak ise ürünlerin tüketiciler üzerinde uyandırdığı duygular ve otomobillere ilişkin kurulan sembolik bağlantılar üzerinde durulmuştur. Araştırma tasarım estetiğinin tüketicilerin otomobil tercihinde ve satın alma niyetinde kritik bir etken olduğunu ve işlevsel özellikler kendilerini tatmin ettiği sürece tüketicilerin tasarım estetiği açısından beğendikleri otomobillere karşı tutumsal yakınlık hissettiklerini ortaya koymaktadır. Tasarım estetiği açısından beğenilen otomobillerin ise içe veya dışa yönelik olarak kurulan sembolik bağlantılar doğrultusunda tüketicilerin benlik imajını ya da sosyal statüyü yansıttığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Otomobil Tasarımı, Satın Alma Niyeti, Tasarım Estetiği

ABSTRACT

With its strategic role in marketing, design aesthetics is an important part of product development that can have a significant impact on the preferences of the consumer. As a result of the changing consumer habits like their extensive prior research, symbolic expectations and the emphasis on user friendly products, features like product quality, efficiency and eco-friendliness are considered among basic elements. Together with globalization, rivalry has increased and an increasing number of similar products of high quality have become available in the market. The lifestyles and values of the consumers have changed and due to new communication technologies, the consumers have

become more conscious. Along with these developments the companies have changed their approach towards the products as well. Especially in the automotive sector the companies are now in the race to offer more to the consumers than the features like safety, brand image, comfort and design aesthetics is an important part of this process. The research aims to construct a theoretical basis for the impact of design aesthetics on consumer behavior in the automotive industry field using grounded theory methodology. Survey method is used in the research for sampling and acquiring demographical data to support the grounded theory method. The sampling of the research, which makes use of structured in-depth interview method, is 20 participants. The participants were initially asked to fill a survey form. Secondly, the images of the 18 bestselling automobile models in Turkey were shown to these participants and in-depth interviews were conducted with the participants over these images. The research primarily focuses on measuring the impact of styling on the consumers' purchasing intention. The secondary aims of the research are measuring the emotions that the products raise and evaluating the symbolic meaning of the products for the consumers. The research confirms that design aesthetics is a critical factor in the automobile choices and purchasing intention of the consumers and that as long as the functional features create satisfaction, the consumers feel affective closeness to the automobile designs they find aesthetic. Furthermore, regarding the automobiles that the consumers find attractive the results indicate that the consumers establish inward or outward symbolic associations that reflect their self-concept or social status.

Keywords: Automotive Design, Design Aesthetics, Purchasing Intention

KÜLTÜREL DEĞERLERE DUYARLI EĞİTİME HAZIRBULUNUŞLUK ÖLÇEĞİ GEÇERLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Arş.Gör. Kasım KARATAŞ
kasimkaratas@outlook.com
Prof. Dr. Behçet ORAL
Dicle Üniversitesi

ÖZET

Problem Durumu Öğretmenlerin kültürel değerlere duyarlı pedagoji yaklaşımını kazanabilmesi yönüne hizmet eden en önemli parametrelerden birisi öğretmen yetiştirme programlarıdır (Karataş ve Oral, 2016). Bu anlamda öğretmen adaylarında kültürel çeşitliliğin sorun olarak görülmediği bir anlayışın gelişebilmesi için kültürel değerlere duyarlılık öğretmen yetiştirme programlarının bir eklentisi ya da uzantısı olarak değil, direkt merkezinde olması önerilmektedir (Hollins ve King, 1994). Dolayısıyla eğitim fakültelerinde lisans eğitim programları aracılığıyla öğretmen adaylarının hem kişisel hem mesleki olarak kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluklarının sağlanması önemli görülmektedir. Bu bağlamda öğretmen adaylarının hem kişisel hem mesleki olarak kültürel değerlere duyarlı eğitime ne kadar hazır oldukları merak konusudur. Bu kapsamda ilgili ulusal alanyazında öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluk düzeylerini belirleyecek bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu durumdan hareketle öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluk düzeylerini ölçecek bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bir ölçme aracının geliştirilmesi hem öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluk profilini ortaya koymaya hem de lisans eğitim programlarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluk açısından öğretmen adaylarına ne derece katkı sağladığını öğrenmeye hizmet edecektir. Yöntem Bu araştırmanın çalışma grubunu 2016 – 2017 eğitim yılında Dicle Üniversitesi, Harran Üniversitesi, İnönü Üniversitesi ve Gaziosmanpaşa Üniversitesi'nde sınıf öğretmenliği lisans programında öğrenim gören son sınıfta öğrenim gören 83'ü erkek 148'i kadın olmak üzere toplam 231 kişiden oluşmaktadır. Ölçek geliştirmenin ilk aşamasında ilgili alanyazın incelenerek öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluk derecelerini belirleyen bir ölçme aracının olup olmadığı kontrol edilmiş ve yapılan araştırmalar sonucunda böyle bir ölçme aracına rastlanılmamıştır. İlgili alanyazın taramasından elde edilen bilgiler ışığında ölçek boyutlarının "Kişisel Hazırbulunuşluk" ve "Mesleki Hazırbulunuşluk" biçiminde yapılandırılarak iki alt boyuttan oluşması gerekli görülmüştür. Bu bağlamda oluşturulan 33 maddelik ölçek taslak formu, kapsam ve görünüş geçerliği ile maddelerin açıklığını ve özgüllüğünün değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşlerine sunulmuştur. Sonrasında Kültürel Değerlere Duyarlı Eğitime Hazırbulunuşluk Ölçeği"nin yapı geçerliğini belirlemek için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), ortaya konulan yapının doğruluğunun test edilebilmesi için Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin alt boyutları ve toplam güvenirlikleri için Cronbach Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Bulgular Faktör analizine başlamadan önce verilerin uygunluğunu saptamak üzere Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett Sphericity testi hesaplanmıştır. KMO değeri .92 bulunmuş ve Bartlett testi sonucu anlamlı çıkmıştır. AFA sonucunda ölçeğin özdeğeri 1'den büyük 5 faktör altında toplandığı görülmüştür. Bu 5 faktörün ölçeğe ilişkin açıkladığı varyans ise %63.02'dir. Hiçbir faktörde yüklenmeyen maddeler ve birden fazla faktöre yük değeri veren binişik maddeler ile birlikte faktör madde yükü . 30'un altında olan 11 madde analizden çıkartılmıştır. Faktör sayısı alanyazın dikkate alınarak ve çalışmanın amacı kapsamında 2 ile sınırlandırılarak 21 maddelik haliyle AFA

tekrarlanmıştır. birinci boyut faktör yükü .85 ile .57 arasında değişen 12 maddeden oluşmaktadır. İkinci boyut faktör yükü .80 ile .40 arasında değişen 9 maddeden oluşmaktadır. Tüm faktörlerin toplam varyansın %52.83'ünü açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör toplam varyansın %35.70'ini ikinci faktör toplam varyansın %17.13'ünü açıklamaktadır. Sonraki aşamada ölçeğin AFA ile bulunan faktör yapılarının maddeleri ile uyumlu olup olmadığını test etmek amacıyla DFA yapılmıştır. Birinci düzey DFA model uyum indeks katsayıları; χ^2=401,44; sd=184; χ2/sd = 2,18; p=0.00; AGFI=.85, GFI= .90, NNFI=.96 CFI=.97, ve RMSEA=.072 olarak elde edilmiştir. İkinci düzey DFA'dan elde edilen iki boyutlu modele ilişkin uyum indeks değerleri χ^2=466,20; sd=185; χ2/sd = 2,52; p=0.00; AGFI=.85, GFI= .90, NNFI=.96, CFI=.97 ve RMSEA=.073 olarak elde edilmiştir. Elde edilen uyum indeks katsayıları sonucunda ölçme modelinin iyi uyum gösteren bir model olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin 21 maddesinin güvenirliği için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır. "Kişisel Hazırbulunuşluk" alt boyutu için .92, "Mesleki Hazırbulunuşluk" alt boyutu için .87, Ölçeğin tümü için 0.90 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen değerler, ölçüm sonuçlarının güvenilir olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının kültürel değerlere duyarlı eğitime hazırbulunuşluk düzeylerini öğrenmek amacıyla geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yapılan çalışmalar sonucunda yeterli psikometrik özelliklere sahip iki alt boyutlu beşli likert tipli 21 maddelik bir ölçek elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel değerlere duyarlık, Hazırbulunuşluk, Geçerlik ve Güvenirlik

TÜRKİYE'DE SANAYİ SEKTÖRÜNÜN GAYRİ SAFİ YURT İÇİ HASILA (GSYH) İÇERİSİNDEKİ PAYININ GELİŞİMİ

DEVELOPMENT OF SHARE OF INDUSTRY SECTOR IN GROSS DOMESTIC PRODUCT (GDP) IN TURKEY

Yrd. Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK
Gaziantep Üniversitesi, ybozgeyik@gantep.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Fevzi KARALAR
Gaziantep Üniversitesi, fevzi_karalar.19@hotmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi Çağdaş PEKTAŞ
Gaziantep Üniversitesi, pektascagdas22@gmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi Fırat GÜÇLÜ
Gaziantep Üniversitesi, fg4036@hotmail.com

ÖZET

Türkiye ve dünya ekonomisinin tarihsel gelişimine bakıldığında sanayi sektörünün Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla (GSYH) payının gittikçe arttığı görülmektedir. Sanayi sektörünün gelişimi, GSYH' yı da oluşturan tarım ve hizmetler gibi diğer sektörleri de etkilemektedir. Sanayi sektörünün bu hızlandıran etkisi nedeniyle ülkelerin ekonomi yönetiminin sanayi sektörüne daha fazla kaynak ayırdığı söylenebilir. Bu çalışmada, Türkiye sanayi sektörünün GSYH içindeki payının gelişimi incelenmiş olup, uygulanabilecek ekonomi politikaları, sonuç ve öneri kısımlarında ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanayi sektörü, GSYH, Sektörler analizi

ABSTRACT

Looking at the historical development of the Turkish and world economies, it is visibled that the share of the industrial sector in Gross Domestic Product (GDP) is increasing. The development of the industrial sector also effects other sectors such as agriculture and services, which make up GDP. It can be said that due to the accelerating effect of the industrial sector, the governments of the countries economic allocate more resources to the industrial sector. In this study, the development of the share of the Turkish industrial sector in GDP has been examined in the literature and the economic policies that can be implemented are presented in the conclusions and proposals.

Keyword: Industry sector, GDP, Sectors analysis

COMPARISION OF ENERGY AND ENERGY POLICY AMONG THE GLOBAL POWERS

Postgraduate Zeynel Abidin POLATTAS
Gaziantep University, zeynelabidin_polattas@hotmail.com
Assistant Professor Dr. Aslı OZPOLAT
Gaziantep University, ozpolat@gantep.edu.tr

ABSTRACT
Economies are more linked then before because of globalization and in this way many international actors engage in interactions. So, energy and energy independence is very important for the all economies. Energy is a risk and security problem of economies which can called "unprecedented uncertainty". So, energy policy is a kind of war arena in which some players are in and some are out. Within the mentioned context above, the aim of the study is to show up how energy resources and diversifications bring different energy policies, power struggles and outcomes. According to this, the study consists of three steps. The first step, crucial of energy and its evolution have been explained. At the second step, different energy projections of each global powers have been mentioned and the last step Turkish energy policy has been specified. Based on the primitive studies, energy independence is effect the energy policies directly.
Keywords: Energy, Power, Energy Policy, Pipeline Politics, Global Powers

TÜRKİYE İLE BRICS EKONOMİLERİNİN MAKROEKONOMİK GÖSTERGELERİNİN KARŞILAŞTIRMASI

Öğr.Gör. Ömer YILMAZ
Gaziantep Üniversitesi, omeryilmaz@gantep.edu.tr
Öğr.Gör. Kübra KARAYILAN
Gaziantep Üniversitesi, kubra_karayilan@hotmail.com
Doç.Dr. Cuma BOZKURT
Gaziantep Üniversitesi, cbozkurt@gantep.edu.tr

ÖZET
Dünya ekonomisinde son dönemlerde ekonomik açıdan gelişmeleri ile dikkat çeken ülkelerden olan Brezilya- Rusya- Hindistan- Çin ve Güney Afrika olduğu görülmektedir. Bu ülkeler pek çok gelişmiş ülke ekonomilerinin sergilemiş olduğu performansın üstüne çıkmayı başarmışlardır ve bu ülkeler dünya ekonomisinde BRICS ülkeleri olarak anılmaktadır. Bu ülkelerin bir grup olarak anılmasının temel nedeni ise genç ve artan bir nüfusa sahip olmaları, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını ülke ekonomisine kazandırabilmeleri, ucuz emek ve buna bağlı olarak üretim maliyetlerinin düşük olması nedeniyle yüksek büyüme fırsatını yakalamış olmalarıdır. Dünya ekonomisinin geleceğine dair yapılan tahminlere bakıldığında 2050'li yıllara kadar BRICS ülkelerinin dünya ekonomisinde etkin bir rol oynayacağı ve aynı zamanda da ABD, İtalya, Fransa, İngiltere, Almanya ve Japonya'dan oluşan dünyanın en büyük ekonomilerinden birisi olan G–6 olarak da bilinen topluluğun milli gelirinden fazla bir milli gelire sahip olacağı savunulmaktadır. Yapılan bu çalışmanın ilk bölümünde BRICS ülkeleri ve Türkiye ekonomisi makroekonomik göstergeleri açısından değerlendirilecek daha sonra ki bölümde ise BRICS ülkeleri ile Türkiye ekonomisinin göstergeleri karşılaştırılacaktır. Sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılacaktır.
Anahtar Kelimeler: BRICS, Makroekonomi, G-6, Üretim Maliyetleri

MODERN YAŞAMDA KOMŞULUK İLİŞKİLERİNİN AKIŞKANLIĞI ÜZERİNE

Arş. Gör. Pınar LALOĞLU
Atatürk Üniversitesi, pinar.laloglu@atauni.edu.tr

ÖZET
Komşuluk, mekâna dayalı ortak yaşamı işaret eden, kendine has sosyal ilişkilerin inşa edildiği toplumsal bir alandır. Konutları birbirine yakın olan insanların birbirlerini tanımlama biçimi olan komşu kavramı yan yana olma, aynı sınırlar içerisinde olma gibi mekânsal bir terimi ifade etmektedir. Komşuluk; sosyal sermaye, kamusal kimlik, aidiyet, dayanışma gibi kavramları içerisinde barındıran geleneksel yaşamın en önemli unsurlarından biridir. Geleneksel yaşamda komşuluk birincil ilişkilere dayanmakla birlikte komşu; tanıdık olan, emin olunandır. Kentleşmeyle birlikte, modern yaşamda belki de üzerinde en az durulan ya da arka planda kalan komşuluk kavramı, kentin yaşam koşulları bağlamında değişime uğramıştır. Geleneksel yaşamın ilişki biçimi yerini kentsel yaşamın ilişki biçimine bırakmıştır. Modern kent yaşamı sınırları belli olmayan alanlar yaratmıştır. Geleneksel yaşamın tek katlı evlerinden oluşan mahalleleri yerini apartmanlara bırakarak mahalle kültürü adı verilen komşuluğu sadece mekânsal bir forma dönüştürmüştür. Apartmanlar bireyselleşmenin mekânı haline dönüşmüştür. Bauman' ın da belirttiği üzere modern yaşamda bireyselleşme kurumsallaşmıştır ve kalıcıdır. Modern yaşamın bir gereği ya da bir sonucu olarak bireyselleşmiş toplumda komşuluk kavramının da dönüşüme uğradığı söylenebilir. Kentsel mekânlarda komşuluk ilişkilerinin kırsal alanlardan farklı olarak uygar ilgisiz ilişkilere dönüştüğü söylenebilir. Kırsal alanlarda komşu tanınan, yüz yüze ilişkileri olan, alışveriş yapılan olmazsa olmaz bir konumdadır. Ancak modern yaşamın bir gereği olan kentsel yaşamda komşu birlikte yaşamak zorunda olunan bir yabancıdır. Buradan hareketle çalışmanın amacı modern kentsel yaşamda toplumsallık biçiminin bir türü olan komşuluk ilişkilerinin dönüşümünü irdelemektir. Çalışmanın verileri ise Erzurum merkez ilçelerde yüz yüze gerçekleştirilecek olan nitel görüşmeler aracılığıyla sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Modern yaşam,Kentleşme,Komşuluk

SAĞLIK SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN TOPLAM KALİTE YÖNETİMİ ALGILARI

Prof.Dr.İsmail BAKAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi,
Arş.Gör.İnci Fatma DOĞAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, ikurtulgan@gmail.com
Y.Sonay YILMAZ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ÖZET

Birey ve toplum için hayati önem taşıyan sağlık, sosyo-ekonomik anlamda ülkelerin kalkınmışlık düzeyi göstergelerinin en önemlilerinden birisidir. Sağlık sektöründe yaşanan gelişmelerin devamlılığı ve sürdürülebilir, kaliteli sağlığa erişim için hastanelerin iyi yönetilmesi gerekmektedir. Sağlık hizmetinden yararlananların memnuniyetini artırmak ve kaliteyi yükseltmek önem taşımaktadır. Bu amaçla çalışmada sağlık sektörü ele alınmış, toplam kalite yönetim boyutlarının hastanelerde görev yapan sağlık personellerinin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Kahramanmaraş ilindeki kamu ve özel hastanelerde gerçekleştirilen alan araştırması ile çalışanların toplam kalite yönetimine ilişkin algılamaları belirlenmek istenmiştir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilecektir. Uygulanacak t testi ve Anova analizleri ile demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, gelir ve ücretten memnuniyet gibi) göre sağlık personellerinin TKY boyutlarına (üst yönetim taahhüt ve liderlik, İKY, süreç yönetimi, hastane olanakları, hasta odaklılık, çalışan odaklılık, performans ölçümü, hastane bilgi sistemi, hata, güvenlik ve risk yönetimi, hizmet kültürü, sürekli iyileştirme, karşılaştırma, sendika etkisi, yönetişim ve sosyal sorumluluk) ilişkin algıları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kalite, Toplam Kalite Yönetimi, Sağlık Sektörü

İHRACATA YÖNELİK DEVLET TEŞVİK ve DESTEKLERİNİN İHRACAT PERFORMANSINA ve ULUSLARARASILAŞMA DÜZEYİNE ETKİSİ

Işıl KUŞANAÇ
isilkusanac@hotmail.com
Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU
Gaziantep Üniversitesi, mmutlu@gantep.edu.tr

ÖZET

Teşvik kavramı, ülke ekonomisinin gelişimi için daha önemli görülen bir ekonomik faaliyetin diğer ekonomik faaliyetlere nazaran daha fazla ve daha hızlı ilerlemesini sağlamak amacıyla, kamu tarafından çeşitli şekillerde verilen destek, yardım ve özendirmelerdir. Hem gelişmiş hem gelişmekte olan ülkelerde uygulanan ihracat teşvikleri, genellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin uluslararası pazarlara girişini sağlama ve bu pazarlardaki faaliyetlerine verimli ve etkili bir şekilde devam etmesini desteklemeyi hedefler. Firmaların para ve zaman kazanmalarına olanak sağlar, ihracat konusunda firmaların bilgi eksikliğini gidermeye çalışarak, uzmanlık kazanmak için yapmaları gereken yatırımları azaltmalarına olanak sağlar. Bu nedenle çalışma ilk olarak, ihracata yönelik teşvik ve destekleri, bu teşvik ve desteklerin alt boyutlarını ve ihracat performansını yazına dayanarak açıklamayı amaçlamaktadır. Çalışmanın ikinci amacı, işletmelerin teşvik ve/veya yardımları kullanım düzeyi ile ihracat performansları ve uluslararasılaşma düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Çalışmanın evreni Gaziantep ilinde faaliyet gösteren ve KOBİ niteliğine sahip firmalardır. Bu evrenden kolayda örneklem yöntemi ile ulaşılan katılımcı firmalardan anket yöntemi kullanılarak araştırma hipotezlerinin test edileceği veri toplanacaktır. Araştırmada yararlanılan teşvik ve destek miktar ve kullanım sıklığı ile hem ihracat performansı hem de uluşlararasılaşma düzeyi arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Çalışma, araştırma modelinin kavramsallaştırılması ve olası sonuç ve bulguların tartışılması ile son bulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İhracat, İhracat Teşvik ve Destekleri, İhracat Performansı, uluslararasılaşma

ESKİ TÜRKLERDE TOY-ŞÖLEN YEMEKLERİ ve İÇECEKLERİ

Yrd. Doç. Dr. Oya ÖZKANLI
Gaziantep Üniversitesi, ozbayram@gantep.edu.tr
Araştırmacı Gökhan ARSLAN
Gaziantep Üniversitesi, g.arslan.89@hotmail.com

ÖZET

Tarihin en kadim uluslarından olan Türkler birçok kudretli devlet teşekkül ederek derin bir tarihi maziye, zengin bir kültürel değere ve geleneğe sahip olmuşlar ve kültürel değerlerini töre ile gelecek nesillere aktarmışlardır. Eski Türk töresinde devletin ve milletin önemli günlerinde toylar ve şölenler tertip edilmiştir. Asya Hunlarına kadar uzanmakta olan toy töresi hükümdar başkanlığında yılda üç defa olmak üzere -yılbaşı, ilkbahar ve güz- yapılan ayın "wu" gününde gerçekleştirilmiştir. Toy dini ayinlerin yapıldığı, halkın nüfusunun ve hayvanların sayıldığı ve devlet meselelerinin görüşüldüğü üç büyük toplantı şeklinde yapılmıştır. Toydan sonra düzenlenen şölenlere devlet büyükleri, yabancı elçiler, misafirler ve halk katılmış ve onlara Türk mutfağının eşsiz lezzetleri ve içecekleri ikram edilmiştir. Ayrıca Türklerin binlerce yıldır baharın gelişi olarak kutladıkları nevruz, Türk tarihinde ve kültüründe bir yer tutmuştur. Nevruz, Türklerce takvim başlangıcı olarak kabul görmüş ve Göktürkler tarafından bağımsızlık günü olarak kutlanmıştır. Nevruz, Türklerin yanı sıra birçok topluluk tarafından baharın müjdeleyicisi olarak kutlanmıştır. Bu özel günde devlet ileri gelenleri ve halk çeşitli etkinler düzenleyerek birlik ve beraberliği güçlendirmişlerdir. Kutlamalara katılan misafirler için sofralar kurulmuş ve misafirler en güzel şekilde ağırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Türklerde Düğün, düğün yemekleri, Türk şölen yemekleri

BİR PAZARLAMA STRATEJİSİ OLARAK POPÜLER EZGİLERİN REKLAM SEKTÖRÜNDE KULLANIMI

THE USE OF POPULAR MELODIES IN THE ADVERTISING SECTOR AS A MARKETING STRATEGY

Arş. Gör. Selin OYAN
İnönü Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi, selin.oyan@inonu.edu.tr
Doç. Dr. Ünal İMİK
İnönü Üniversitesi Devlet Konservatuvarı, unalimik@gmail.com

ÖZET

Geçmişten günümüze bir sanat dalı olarak kabul gören müzik sanatı, endüstrileşme ve teknolojik imkânların ilerlemesi sonucu, günümüzde oldukça önemli bir pazarlama unsuru olma noktasına gelmiştir. Yapılan müzik türleri kültürden kültüre farklılık gösterse de, müziğin kullanımı, kültürlerin hayatta kalması için gerekli olan araçları bulma gereksinimi gibi ortak özelliklere sahip olmuştur. Bu bağlamda, görsel ve işitsel medya araçları devreye girmektedir. Popüler kültür etkileşiminde reklamların rolü ise, birleştirici gücün en somut faktörü haline gelmiştir.

Özellikle medya araçlarının vazgeçilmez öğelerinden biri haline gelen ses unsuru, müzik ürünlerinin bir pazarlama aracı haline gelme sürecini hızlandırmıştır. Bu noktada ürünlerin tanıtımında tercih edilen müzik yapıtlarının, geçmişte halkın beğenisini kazanmış ve popüler hale gelmiş ürünler arasından seçilmesi de reklam kampanyasının başarısızlık riskinin en aza indirilmesi olarak düşünülmektedir. Bu sebeple birçok reklam ajansı, bilinen ve halkın beğenisini kazanmış popüler ezgileri orijinal ya da yeniden düzenlenmiş biçimleriyle kullana gelmişlerdir.

Bu araştırmada, bir pazarlama stratejisi olarak popüler ezgilerin reklam sektöründe kullanımı çeşitli yönleriyle ele alınmaktadır. Araştırma betimsel bir özellik sergileyip veriler kaynak taraması ve anket yolu ile elde edilmiştir. Örneklemler, rastlamsal yöntemle seçilmiş ve elde edilen veriler çeşitli tablolara dönüştürülerek yorumlanmıştır. Yapılan araştırmada popüler ezgilerin reklam sektöründe sıkça kullanıldığı, popüler ezgilerin seçiminde ulaşılmak istenilen hedef kitlenin yaş, cinsiyet, sosyal statü vb. niteliklerinin önemli olduğu, popüler nitelikteki reklam müziklerinin daha kısa sürede benimsenebildiği vb. sonuçlara ulaşılmıştır. Bununla birlikte, örneklemlerin bir bölümünün ise, orijinal niteliklere sahip ve reklama özel hazırlanmış ya da bestelenmiş eserlerin özgün yönüyle daha başarılı olduğu yönünde görüş belirttiği de dikkatlerden kaçmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Reklam, Müzik, Medya, Pazarlama

ABSTRACT

Music, accepted as a branch of art from past to present, has become a very important marketing factor as a result of industrialization and the development of technological means. Although kinds of music change from culture to culture, use of music has had the characteristics such as the need to find the tools necessary for the survival of cultures. In this sense, visual and aural media tools step in. The role of advertisements in the interaction of the popular culture has become the most concrete factor of the connective power. Especially, the sound element that has become one of the irreplaceable elements of media tools has accelerated the process of music products becoming a

marketing tool. At this point, music works preferred in the promotion of products' being chosen among the popular products that have received public appreciation is thought to be able to minimize the risks of failure of the publicity campaign. Because of this, many advertising agencies have used popular tunes that have received public appreciation in their original forms or their rearranged forms. In this study, use of popular tunes in the advertising sector as a marketing strategy was mentioned from various aspects. The study is descriptive and the data were collected through literature review and questionnaire study. Samples were chosen randomly and the obtained data were converted into various tables and interpreted. In the conducted research, the conclusion was that popular tunes are often used, that qualifications of the target group like their age, gender, social status etc. are important and that jingles that are of popular tunes are adopted in a short period of time etc.. However, it is also important to note that part of the samples opined that the original works that are composed specifically for the advertisement are more successful with their originalities.

Keywords: Advertisement, Music, Media, Marketing

TEACHING THE PROFESSONAL LANGUAGE OF TECHNICAL STUDENTS IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF EDUCATION

Kulyay ZHAXYLIKOVA
The doctor of pedagogical sciences, the professor
K.I.Satpayev Kazakh National Research Technical University, kulyai@inbox.ru
Raigul RAKHMETOVA
The doctor of pedagogical sciences, the professor
Abai named after Kazak national Pedagogical University, Raigul.67@mail.ru

ABSTRACT

In an era of integration of national education in the international educational space, mobility specialists, globalization of engineering an increasing need of Kazakhstan in the competitive specialists. In this regard, the quality of higher education is characterized not only by the amount of knowledge in the specialty, but also the ability of future graduates to polylingual communication not only in the multicultural environment of our country, but also with specialists from other countries. Thus, a significant component of vocational education is the formation, development and improvement of multilanguage student's personality, has a high level of professional speech. The article considers the issues of complex teaching students different types of speech activity at the lessons of the professionally-oriented language at the technical university in the conditions of credit technology; requirements for proficiency in basic types of speech activity increasing from module to module are spoken about; the peculiarities of the technology of problem-module training based on enlarged structuring of the teaching material allowing students to choose the option to learn the topic are discussed.

Keywords: speech activity; professionally-oriented language; technology; module; speaking; listening; written speech; reading.

Аннотация

В статья рассматриваются актуальные вопросы обучения профессиональной речи студентов технического вуза в условиях модернизации образования. Развитие речевой и коммуникативной компетенции студентов технического вуза способствует для подготовки специалиста, способного к научной и производственной деятельности. На занятиях по обучению профессиональной речи следует создавать обстановку, сходную с процессом коммуникации на производстве. В статье особое внимание уделяется также предъявляемым требованиям к уровню владения основными видами речевой деятельности, возрастающих от модуля к модулю; об особенностях технологии инновационного обучения, основанных на кредитно-модульной системе, позволяющих студентам самостоятельно выбрать траекторию обучения профессиональной речи.

Ключевые слова: речевая деятельность; профессиональный язык; модернизация, технология; модуль, аудирование, говорение, письмо, чтение.

DÖVİZ KURLARININ KISA SÜRELİ SERMAYE GİRİŞLERİ ÜZERİNDEKİ ASİMETRİK ETKİLERİ: TÜRKİYE ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR UYGULAMA

Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI
Atatürk Üniversitesi, sevda1@atauni.edu.tr
Arş. Gör. Gürkan BOZMA
Atatürk Üniversitesi, gurkan.bozma@atauni.edu.tr
Yük. End. Müh. Murat AKDAĞ
mrtakdag@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Türkiye'de döviz kurlarının kısa süreli sermaye girişleri üzerindeki kısa ve uzun dönemli simetrik/asimetrik etkilerini incelemektir. Bu amaçla 1992-2016 dönemine ait üçer aylık veriler kullanılarak, Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif (ARDL) ve Doğrusal Olmayan Gecikmesi Dağıtılmış Otoregresif (NARDL) modeller tahmin edilmiştir. Tahmin sonuçlarına göre değişkenler arasında eş-bütünleşme ilişkisi bulunmaktadır. Ancak kısa ve uzun dönemde döviz kurlarının kısa süreli sermaye girişleri üzerindeki etkisi asimetrik niteliktedir. Sonuç olarak bu çalışmada yapılan analizler, döviz kurlarında meydana gelen değişmelerin (düşme-yükselme) kısa vadeli sermaye girişlerini farklı büyüklüklerde (artma-azalma) etkilediğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Döviz Kuru, Sermaye Hareketliliği, Türkiye Ekonomisi, Eş-Bütünleşme, ARDL, NARDL

ИСЛАМ ДІНІНДЕГІ БЕЙБІТШІЛІК ТУРАЛЫ ҒАЛЫМДАРДЫҢ КӨЗҚАРАСТАРЫ

ISLAMIC VISION OF PEACE RELIGION SCHOLARS

Ернат АБДРАХОВ
PhD докторанты, Өмер Халисдемир Университеті, erna_t@mail.ru
Арайлым МЕНДУАЛИЕВА
PhD докторанты, Ержиес Университеті, feerdausy@gmail.com

ТҮЙІНДЕМЕ

Ислам - бейбітшілік пен төзімділіктің, тату-тәтті өмір сүрудің идеалдары тоғысқан кемел дін. Дін тарихына қараған кезде Хз. Мұхаммед (с.ғ.с.) пайғамбардың бұл тұрғыда көрсеткен үлгісінің Ислам дінін ұстанған елдерді, халықтарды өркениетке, дамуға жетелегендігін көреміз. Ең алғаш 623 жылы Мұхаммед (с.ғ.с.) пайғамбардың сахабаларымен Мәдина қаласына қоныс аударған кезінде қабылданған «Мәдина конституциясы» әһлі кітап өкілдерімен ынтымақ пен бірлік ішінде қарым-қатынас қалыптастыруының негізін қалады. Бұл заң бірқатар мемлекеттің негізгі моделіне айналды. Сонымен қатар қазіргі таңда толеранттылық идеясының басты тұғыры болып отыр.

Ислам – ынтымақ, бірлік діні. Ислам – қоғам ішінде бейбіт өмір мен тәртіп сақтауға шақыратын дін. Бұл әрбір адамның Алланың алдындағы, өзгелердің алдындағы мұсылмандық міндеттерін толық орындауына мүмкіндік береді. Олай болса, үлгілі мұсылман өз мемлекетіндегі заңдарды сыйлайды және де қоғамдық-саяси тұрақтылық пен тыныштық болуын қалайды. Отанының экономикалық жағынан өрістеуіне де қажыр-қайрат жұмсайды. Ол мойнына елдің келешегі жүктелген азаматтарға дұға жасап, оларға Алладан игілік тілейді. Исламның бір ойшыл ғұламасы әл Фудайл бин Ияд бірде: «Егер Алла, маған анық қабыл болатын бір дұға жасауға мұрсат берсе, онда мен біздің сұлтанымызға игілік тілеп, дұға жасар едім» деген болатын. Сонда маңындағылар себебін сұрағанда: «Егерде мен өзім үшін дұға етсем, дұғам өзімнен өзге ешкімге пайда әкелмес еді. Ал сұлтанымызға дұға етіп, оған Алланың мейірімі түссе, онда көптеген ұлттар мен ұлыстар мейрімге бөленер еді» деп жауап қайырыпты.

Алланың дінінде зорлық, өзара соғысу мүмкін емес. Соғысатындар – надандар, білімсіздер немесе дінді жамылып саяси ұпай жинауды мақсат еткендер. Өркениеттер арасында да соғыс жоқ. Ислам ешкіммен соғыспайды. Ислам – гуманизм діні. Біз Алланың сый еткен өмірін қастерлейміз. Сол себепті ешкімге қиянат жасамаймыз. Олай жасау ислам қағидаларына қайшы келеді.

Құран мен Сүннеттен қайнар алған Исламдағы бейбітшілік қағидалары кейіннен көптеген әлемдік деңгейдегі ғұламалардың назарын аударды. Генри А. Убичини, Сэр Элиот, Джон У. Драппер, Карен Армстронг сияқты Батыс ғалымдары Ислам дініне қатысты еңбектерінде бұл діннің асылы бейбітшіліктен, ынтымақтан тұратындығын сипаттаған. Біз бұл мақаламызда Ислам дініндегі бейбітшілік құндылықтары туралы толғаған ғұламалардың ойлары мен көзқарастарын талдап көрсететін боламыз.

Тірек сөздер: *Ислам, Құран, Бейбітшілік, Сүннет, Батыс ғалымдары.*

ABSTRACT

Islam is peace and tolerance, the junction of the ideals of living together in peace perfect religion. When considering the history of religion Khz. Prophet Muhammad (Muhammad), in this context, countries that adhere to the model of the Islamic religion, civilization, led to the development of nations. In the first 623 the Companions of the Prophet Mohammed (Muhammad) when they moved to Madina city they adopted "the Constitution of Madina" in unity with the book of ähli laid the foundation for relationship formation. This law has become a model of number of the countries. At the same time, today is a stronghold of the tolerance idea. The source of the Quran and the Sunnah of the peace principles of Islam later attracted the attention of many world-class scientists. Western scholars of Islam, such as Henry A. Ubichini, Sir Eliot, John U. Drapper and Karen Armstrong in their works showed the description of the precious lives of peace, unity of religion. We use this article to analyze scientists' thoughts and views showing the values of Islamic religion of peace.

Key words: Islam, the Koran, the Sunnah, Western scientists.

ENTEGRE RAPORLAMANIN YATIRIMCILAR AÇISINDAN ANALİZİ: ENTEGRE YATIRIM ANALİZİ ALGORİTMA DENEMESİ

AN INTEGRATED REPORTING ANALYSIS FOR INVESTORS: INTEGRATED INVESTMENT ANALYSIS ALGORITHM EXPERIMENT

Prof. Dr. Şerafettin SEVİM
Dumlupınar Üniversitesi, serafettin.sevim@dpu.edu.tr
Arş. Gör. Ali KESTANE
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, alikestane@kilis.edu.tr
Bilim Uzmanı Nafiye Damla YILMAZ
Dumlupınar Üniversitesi, damlayilmaz2710@gmail.com

ÖZET

Günümüzde işletmelere ait sunulan finansal bilgiler; bilgi kullanıcılarına, gelecekte işletmelerin sürdürülebilirliği ve değer yaratma süreçleri ile ilgili yeterli bilgi sağlamamaktadır. Bu anlamda, özellikle yatırımcılar ve kreditörler ile birlikte diğer bilgi kullanıcıların karar almasında; geçmişe ait finansal verilerin yanında geleceğe ışık tutacak finansal olmayan veriler ile değer yaratmaya ilişkin bilgilerin üretilmesi ve sunulması önemli hale gelmiş ve sonucunda Entegre Raporlama sistemi doğmuştur. Genel olarak, entegre raporlamanın ilkeleri, raporlamada yer alacak bilgilerin niteliği ve raporun içeriği belirlenmekte fakat bilgi teknolojileri bağlamında karar vericilerin entegre raporlamada yer alan bilgilerden faydalanarak değer yaratmaya yönelik nasıl karar verecekleri önemli bir sorun yaratmakta ve söz konusu bilgilerin yatırım kararına yönelik nasıl entegre edileceği merak konusu olmaktadır. Bu çalışmada entegre raporda yer alan finansal bilgiler ile finansal olmayan bilgilerin sermaye ögeleri bağlamında iş modelinde nasıl değere dönüştüğü ve söz konusu değerin yatırımcı davranışlarına etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, raporlamanın hitap ettiği kitle yatırımcılar ile sınırlandırılmış olup yatırımcıların hisse senetlerine ilişkin kararlarının oluşturulmasına yönelik oluşturulan entegre yatırım analizi algoritması ise çalışmanın önemini göstermektedir. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar bakımından ise bu çalışma temel teşkil etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Entegre Raporlama, Sermaye Ögeleri, Entegre Yatırım Analizi, Değer Yaratma

ABSTRACT

Today's financial information presented to businesses; it does not provide enough information to the information users related to future sustainability and value creation processes of companies. In this sense, especially in the decision of investors and creditors and other information users; it has become important to produce and present information on non-financial data and value creation that will shed light on the future as well as historical financial data as a result İntegrated Reporting System is born. Generally, the principles of integrated reporting define the nature of the information to be included in the report and the content of the report. But in the context of information technology, how decision-makers decide to create value by taking advantage of the information contained in integrated reports creates a significant problem. It is wondered how such information will be integrated into the investment decision. In this study, it is aimed to determine how financial information and non-financial information included in the integrated report are converted into value in the business model in terms of capital issues and to examine the effect of this value on investor

behaviors. In this sense, the reporting audience is limited with investors. The integrated investment analysis algorithm test, which is designed to determine investors' decisions about equity, shows the importance of working. Therefore, this study is the basis for future studies.

Keywords: Integrated Reporting, Capital Items, Integrated Investment Analysis

KESİNLİK AÇISINDAN EN İLERİ DERECEDE BULUNAN DOĞRU BİLGİ ANLAMINDA BİR TERİM: HAKKA'L-YAKİN

Doç.Dr. Vecihi SÖNMEZ
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, vsonmez66@gmail.com

ÖZET

Gerçek varlık, doğru hüküm'' anlamındaki hak ile ‘’gerçeğe uygun kesin bilgi'' anlamındaki yakın kelimelerinden oluşan terkip, ‘’iç duyu veya iç tecrübe yoluyla ulaşılan ve kesinlik bakımından en son merhaleyi teşkil eden doğru bilgi'' diye tanımlanabilir. Hakka'l-yakın Kur'ânı Kerîm'de iki yerde geçmektedir. Bunlardan birinde, başta Kur'an olmak üzere İslâmî gerçekleri yalanlayıp haktan sapanların cehenneme atılacağı belirtilirken kullanılmakta ve ‘’meydana gelmesi kesin olan bir hususun fiilen gerçekleşmesi'' mânasına gelmektedir (el-Vâkıa 56/95). Diğerinde ise Kur'an'ı yalanlayanların âhirette büyük pişmanlık duyacakları ve dolayısıyla azaba mâruz kalacakları haber verilirken bunun yaşanacak bir gerçek olduğu vurgulanmaktadır (el-Hâkka 69/51). Hakka'l-yakın tabirinin hadislerde mevcudiyeti tesbit edilememiştir. Bu bildirimizde İslâm düşünce tarihinde doğru bilginin kesinlik derecelerinden biri olan hakka'l-yakın kavramı üzerinde İslam alimlerinin görüşlerini izah ederek, hakka'l-yakın bilginin iç duyu veya iç tecrübe vasıtasıyla insanda meydana gelen en kesin bilgiyi ifade ettiğini ispata çalışacağız. Kur'an'da kâfirlerin cehenneme gireceğine dair verilen haberler vasıtasıyla elde edilen bilgi ilme'l-yakıne, onların cehennemi görerek bilgilenmeleri ayne'l-yakıne, oraya girip azabı bizzat tatmalarıyla hâsıl olan sonuç ise hakka'l-yakıne örnek olarak zikredilir. Ayrıca insanın, Allah'ın yaratıkları öldürdükten sonra diriltmeye kadir olduğuna ilişkin aklî ve naklî bilgisi ilme'l-yakın, Hz. İbrâhim'in, eliyle parçalayıp ayrı ayrı tepelere koyduğu kuşların diriltildiğini müşahede etmesiyle (el-Bakara 2/260) edindiği bilgi ayne'l-yakın, Allah'ın ölüleri nasıl dirilttiğini merak eden bir müminin O'nun tarafından öldürülüp diriltilmesiyle ulaştığı bilgi de (el-Bakara 2/259) hakka'l-yakındır.

KASTAMONU YAZMA ESER KÜTÜPHANESİNDE BULUNAN TEFSÎRU ÂYETİ'L-KUR'ÂN İSİMLİ ESER

TEFSİRU ÂTETİ'L – KUR'AN IN KASTAMONU MANUSCRIPT LIBRARY

Doç. Dr. Burhan BALTACI
Kastamonu Üniversitesi, baltaci@kastamonu.edu.tr

ÖZET

Kur'ân'ın bir tek ayetini veya bir ayet grubunu tefsir eden müstakil eserler, çoğunluğu yazma eser kütüphanelerinde olmak üzere, ciddi bir yekûn tutmaktadır. Bunların araştırılması ve ortaya çıkarılması Tefsir Tarihi açısından önem arz etmektedir. Elinizdeki çalışmada bu faaliyetlere bir katkı olması babında, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan *Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân* isimli eser incelenmiştir. Bu tür eserler kütüphanelerimizde bağımsız birer kitap olabildiği gibi, genelde kitapları oluşturan risaleler şeklinde de yer almaktadır. Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi bulunan Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân isimli eserin müellifi katalog kayıtlarında Takıyyuddîn Ahmed b. Alî el-Makrîzî (769-845/1367-1441), müstensihi ise Ahmed b. el-Lubhidî Muhammed b. Tolun olarak yer almaktadır. Telif tarihi 820 (1417), istinsah tarihi 881 (1475), istinsah yeri ise Şam olarak belirtilmiştir. Bu eser Kastamonu Yazma Eser Kütüphanesi 1122/17 nu.da kayıtlı eserin 212 b-220 a varakları arasında yer almaktadır. Katalog bilgilerinde Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân olarak yer alan eserde Yusuf 12/101 ayetteki Hz. Yusuf'un (as) duasının bir bölümü olan "teveffeni muslimen" ifadesi tefsir edilmektedir. Eser, risalenin yer aldığı kitaba yeni Türkçe eklenen listedeki isimlendirmede Risâle fî Suâli Hâtimeti'l-Hayri olarak yer almaktadır. Bu isimlendirmeden ayet tefsiri olduğu anlaşılmamaktadır. Ferağ kaydında eserin müellifi "Ahmed b. Alî el-Makrizî" olarak yer almaktadır. Telif tarihi katalog bilgilerinde "820 (1417)" olarak yer almasına rağmen eserde bu tarih "11 Recep 829 Pazartesi" olarak verilmektedir. Eserin adı katalogda Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân olarak yer almasına rağmen diğer eser isimlendirmelerine uygun halde adlandıracak olursak "Tefsîru/Risâle fî Tefsîri Âyeti 'teveffenî muslimen'" şeklinde olması gerekirdi. Araştırmamızda eserin içerik analizi ve Tefsir ilmi açısından değerlendirmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi, Ayet Tefsirleri, Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân.

ABSTRACT

Single works that interpret a single ayat or a group of ayat of Quran, majority of which are in manuscript libraries, are too many. Researching and revealing of these have importance with regards to the History of Tafsir. In this study, as a contribution to these activities, *Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân* which is present in Kastamonu Manuscript Library were examined. Such kind of works may be present in our libraries as independent single books or in general, in the form of tractates which constitute the books. The author of the Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân , which is in the Kastamonu Manuscript Library, is noted to be Takıyyuddîn Ahmed b. Alî el-Makrîzî (769-845/1367-1441) while the scribal is Ahmed b. el-Lubhidî Muhammed b. Tolun. It was written in 820 (1417), the date of copy is 881 (1475), and the place of copy is noted as Damascus. This work is among the 212 b-220 foils of the work recorded under the 1122/17 number of Kastamonu Manuscript Library. In the book, which is listed as the Tefsîru Âyeti'l-Kur'ân in the catalogue, hermeneutics of the "tevefenni muslimen", a part of the prayer of the Prophet Joseph's (pbuh) in the verse 12 of the surah Joseph (101), is made. The work figures as Risâle fî Suâli Hâtimeti'l-Hayri in the naming of the list, added in the new Turkish to the book where the book exists. It is not understood to be an

hermeneutics of verse from this naming. The author of the work is noted as "Ahmed b. Alî el-Makrizî" in the release record. Although the date of the publication is "820 (1417)" in the catalogue information, the date was given as “11 Recep 829 Monday”. While the name of the work is Tefsîru Âyeti’l-Kur’ân in the catalogue, it should be "Tefsîru/Risâle fî Tefsîri Âyeti 'teveffenî muslimen'", to name it in accordance with other namings. Our study will make a content analysis of the work and its evaluation in terms of hermeneutics.

Keywords: Kastamonu Manuscript Library, Ayat Tafsirs, Tefsîru Âyeti’l-Kur’ân.

ANNE-BABA TUTUMLARI İLE SINAV KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTING AND TEST ANXIETY

Yrd.Doç.Dr. Mehmet MURAT
Gaziantep Üniversitesi, mmurat6147@gmail.com
Çağla GİRGİN-BÜYÜKBAYRAKTAR
Yrd.Doç.Dr. Selçuk Üniversitesi, caglagirgin@selcuk.edu.tr
Prof.Dr. Şahin KESİCİ
Necmettin Erbakan Üniversitesi, sahinkesici@konya.edu.tr
Prof.Dr. Mustafa BALOĞLU
Hacettepe Üniversitesi, baloglu@hacettepe.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin erken dönem anne-baba tutumları ile sınav kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırma 881 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Örneklemde 635 kız öğrenci (%72.1) ve 246 erkek öğrenci (%27.9) yer almıştır. Araştırmada kullanılan Young (1994) tarafından geliştirilen Young Ebeveynlik Ölçeği (YEBÖ)'nin Türk örneklemi üzerinde geçerlik ve güvenirliği Soygüt, Çakır ve Karaosmanoğlu (2008) tarafından yapılmıştır. Diğer ölçek olan Sınav Kaygısı Envanteri ise Spielberger (1980) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlama çalışması Öner (1990) tarafından yapılmıştır. Anne ve baba tutumları ile sınav kaygısı arasındaki çoklu ilişkiyi incelemek için kanonik korelasyonlar hesaplanmış ve her iki ebevyn için de sadece ilk kanonik fonksiyonların istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Anne tutumları ile sınav kaygısı arasında hesaplanan kanonik korelasyon katsayısının, .29 [λ = .90, F(20,1732) = 4.61, p < .001], baba tutumları ile sınav kaygısı arasında hesaplanan kanonik korelasyon katsayısından, .24 [λ = .92, F(20,1728) = 3.73, p < .001] daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kanonik fonksiyondaki ilişkiler incelendiğinde, benzer şekilde anne ve baba tutumları setlerindeki değişkenlerden Kuralcı /Kalıplayıcı, Küçümseyici/Kusur Bulucu, Aşırı Koruyucu/Evhamlı, Koşullu/Başarı Odaklı, Kötümser/Endişeli ve Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran tutumlar ile sınav kaygısı setindeki kuruntu ve duyuşsallık boyutlarının ilgili oldukları fonksiyon ile |.30| üstü yükleme yaptığı bulunmuştur. Sonuçlar, Kuralcı /Kalıplayıcı, Küçümseyici/Kusur Bulucu, Aşırı Koruyucu/Evhamlı, Koşullu/Başarı Odaklı, Kötümser/Endişeli ve Değişime Kapalı/Duygularını Bastıran anne ve baba tutumlarındaki öğrencilerin sınav kaygısı düzeylerindeki artış ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Anne tutumlarının baba tutumlarına göre öğrencilerin sınav kaygısı düzeyleri ile daha yüksek ilişkili olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Anne-baba tutumu, sınav kaygısı, lise öğrencileri.

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ YAŞAYAN ÖĞRENCİLERE OKUMA YAZMA ÖĞRETİM SÜRECİNDE AİLELERDEN BEKLENTİLERİ

Öğr. Gör. Didem KAYAHAN YÜKSEL
Cumhuriyet Üniversitesi didemkayahan@cumhuriyet.edu.tr

ÖZET
Bu araştırmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere okuma yazma öğretim sürecinde ailelerden beklentilerini belirlemektir. Nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim araştırması olarak tasarlanan bu çalışmada yüz yüze görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından veri toplamak amacıyla 10 maddeden oluşan görüşme formu geliştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Sivas İli Merkez İlçesinde görev yapan 9 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan sınıf öğretmenleri için ön koşul özellik; eğitim verdiği sınıfta okuma yazma öğretim sürecinde öğrenme güçlüğü yaşayan en az bir öğrencisi olma olarak belirlenmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Okuma yazma eğitimi temel akademik beceriler arasında yer alır ve çocuğun gelecek öğrenmelerine zemin hazırlar. Okuma yazma becerisinin ilkokul birinci sınıfta kazandırılması hedeflenir. Ancak öğrenme güçlüğü yaşayan öğrenciler okuma yazma süreçlerini akranları ile aynı şekilde ve sürede edinemeyebilirler. Bu durumda öğretmenin, öğrencinin eğitiminde bazı farklılıklar oluşturması gerekmektedir. Bunlar çocuğun ihtiyaçlarına göre; farklı yöntem ve materyaller kullanma, özel eğitim desteği alma, akran eğitimini işe koşma, okuma yazma sürecinde aile katılımını sağlama vb. olabilir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre öğretmenler çocuğun eğitiminde aile ile işbirliği içinde olmak istediklerini fakat aileden ihtiyaç duydukları desteği alamadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenler ailelerden çocuğun ödevini yaparken rehberlik etme, çocuk ile serbest okuma etkinlikleri yapma ve okulda işlenilen konuyu tekrar ettirme konularında destek beklemektedir. Ayrıca öğretmenler ailelerin bu destekleri verebilmesi için ses temelli cümle yöntemi hakkında bilgilerinin olması gerektiğini ve okulda işlenilen şekilde yöntemi uygularlarsa çocuğun okuma yazma sürecine katkı sağlayabileceklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Okuma Yazma Öğretimi, Aile Katılımı, Özel Öğrenme Güçlüğü

AB ÜYE ÜLKELERİNDE ÜÇÜZ AÇIK HİPOTEZİNİN GEÇERLİLİĞİ: PANEL VERİ YÖNTEMİ

VALIDITY OF TRIPLE DEFICIT HYPOTHESIS IN EU MEMBER COUNTRIES: PANEL DATA ANALYSIS

Prof. Dr. İbrahim ARSLAN
Gaziantep Üniversitesi, arslan@gantep.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Yusuf BOZGEYİK
Gaziantep Üniversitesi, ybozgeyik@gantep.edu.tr
Arş. Gör. Dr. Eda DİNERİ
Gaziantep Üniversitesi, egursel@gantep.edu.tr

ÖZET

Ekonomik büyümenin temel belirleyicilerinden olan tasarruf ve yatırım göstergeleri küreselleşmenin hız kazanması ile önem kazanmıştır. Tasarruf ile yatırım arasındaki ilişki ekonomik istikrarın temel taşlarından olan bütçe dengesi ve cari işlemler dengesi üzerinde önemi azımsanamayacak bir etkiye sahiptir. 1980'li yıllarda ortaya çıkan ikiz açık sorununun tespitinde tasarruf ve yatırımların önemi göz ardı edilmiştir. Ekonominin iç denge unsuru olan bütçe açığı, tasarruf ve yatırım açığı ile dış denge göstergesi olan cari işlemler açığının aynı anda varlığı "Üçüz Açık" olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada AB'ne üye ülkelerde 1980–2015 dönemi arasında yıllık veriler kullanılarak "üçüz açık" hipotezinin geçerli olup olmadığı panel veri yöntemi ile tahmin edilmektedir**.** Seriler arasında yatay kesit bağımlılığının olup olmadığı araştırılmıştır. Yatay kesit bağımlılığının gözlemlendiği modelde ikinci nesil birim kök testlerinden CADF testi ile serilerin durağanlığı incelenmiştir. Eşbütünleşme ilişkisinin varlığı CUSUM testi ile ispatlandıktan sonra modelde her ülkenin uzun dönem katsayı tahminleri yapılmıştır. Analizin son aşamasında Dumitrescu- Hurlin Nedensellik Testi ile değişkenler arasında ilişkinin yönü incelenmiştir. Elde edilen ampirik bulgulara göre, 1980-2015 dönemleri arasında AB'ne üye ülkelerde üçüz açık hipotezinin geçerli olduğu yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Tasarruf-Yatırım Açığı, Bütçe Açığı, Cari İşlemler Açığı, Üçüz Açık Hipotezi, Panel Veri Yöntemi

ABSTRACT

Saving and investment which are the determinants of economic growth have gained importance with the acceleration of globalization. The relationship between saving and investment has a valuable influence on the budget balance and current account balance which are the cornerstones of the economic stability. The importance of saving and investment has been ignored in the determination of the twin deficit problem that emerged in the 1980's. Existence of the budget deficit, saving and investment deficit which are the internal equilibrium element of the economy and the current account deficit which is the external equilibrium element of the economy at the same time is called Triple Deficit. In this study, it is estimated whether "triple deficit" hypothesis is valid by using the annual data between 1980-2015 with panel data method in the EU member countries. Whether or not there is a cross sectional dependency between the series has been researched. In the model where the cross sectional dependency is observed, the stability of series is examined by CADF test from the second generation unit root test. After the existence of cointegration relation is proved by the CUSUM test, long term coefficient estimations of each country are made in the model. At the end of the analysis the relationship between variables are

examined by the Dumitrescu – Hurlin Causality test. According to the empirical results, the triple deficit hypothesis is valid in EU member countries between 1980-2015.

Keywords: Saving-Investment Deficit, Budget Deficit, Current Account Deficit, Triple Deficit Analysis, Panel Data Methods

ŞAİRLERİ KOVMAK İSTEYEN ŞAİR

Arş. Gör. Emine AYDOĞAN
Atatürk Üniversitesi, e.aydogan@atauni.edu.tr

ÖZET

Felsefe tarihinin belki de düğümü olan Platon her dönemde yaşanılan çağa uygun olarak revize edilip felsefe sahnesine yeniden çağırılmaktadır. Böyle önemli bir figürün öteden beri hastalık belirtileri göstermiş gelgitli, çarpıntılı olmuş bir ilişki olan sanat-felsefe ilişkisinde paradoksal diyebileceğimiz tavrı bu ilişkiyi daha da problematik bir hale getirmiştir. Platon bir taraftan gerçeklikten uzak, görünüşün taklitçileri olarak gördüğü şair ya da sanatçıları İdeal Devlet'inden sürgün ederken diğer taraftan da diyaloglarında şair olarak görülmesine yol açan metafor ve mitlerle karşımıza çıkmaktadır. Aslında bir rasyonalist olarak Platon'un akla meydan okuyan ya da düşündüğü şüpheli olan sanatı dışlaması sistemi açısından çok da anlaşılmaz değildir. Her ne kadar sanatın bilinçdışı olan ile bağlantısı ve taklitçi yönü onu rahatsız etse de o ideaları, görünüşün gerisindeki gerçekliğe aktarırken dilde şiirsel gücün söylemine ihtiyaç duyar. Gerek Güneş ve Mağara metaforu, gerek Er miti bu durumun en iyi örnekleridir. Sonuç olarak sanatçıları Devlet'inde görmek istemeyen bir sanatçı ile karşı karşıyayız. İşte bu çalışmada Platon'un sanatla olan bu çift yönlü ilişkisi tartışılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: Platon, İdealar, Sanat, Devlet, Metafor, Şiir, Matematik.

VERGİ YÜKÜ KAVRAMI: TÜRKİYE VE OECD ÜLKELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI (1965 -2014 YILLARI)

Öğr. Gör. Esra UYGUN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, esra.uygun@gop.edu.tr
Öğr. Gör. Hicran KASA
Türk Hava Kurumu Üniversitesi, hkasa@thk.edu.tr

ÖZET

Vergi yükü, toplam vergi gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı olarak tanımlanmaktadır. Vergi yükünün hesaplanması bireylerin üzerine düşen yükün tespiti, ekonominin gelişmesi ve canlanması, gelir dağılımında adaletin sağlanması, gelirden yatırıma ayrılan payın arttırılması, ekonomik istikrarın sağlanması gibi makro ekonomik hedeflerin tespiti açısından önem arz etmektedir. Bu çalışma üç bölüm halinde hazırlanmış olup ilk bölümde vergi yükü ile ilgili kavramlara ve literatür çalışmasına yer verilmiştir. İkinci bölümde, Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanan Yıllık Faaliyet Raporlarındaki vergi yükü verileri ile yine Gelir İdaresi Başkanlığı'nca yayınlanan OECD üyesi ülkelere ilişkin vergi istatistiklerinde yer alan vergi yükü verileri kullanılarak Türkiye ve diğer OECD ülkelerinin 1965 ile 2014 yılları arasındaki durumları incelenmiştir. Söz konusu yıllar itibariyle Türkiye'de vergi yükü verileri incelendiğinde vergi yükünde düzenli bir artış yaşandığı görülmüştür. Aynı şekilde OECD ülkelerinde de vergi yükünde istikrarlı bir artış yaşanmıştır. Çalışmanın son kısmında ise Türkiye ile diğer OECD ülkelerindeki vergi 1965-2014 yılları arasındaki dağılımı karşılaştırılmalı olarak incelenecektir. Türkiye'de toplam vergi gelirlerinin gayri safi yurtiçi hasıla içindeki payı 1965 yılında % 10.6, 1980 yılında % 13.3, 1990 yılında % 14.9, 2000 yılında % 24.2, 2010 yılında % 26.2, 2014 yılında ise % 28.0 lık paya sahiptir. OECD ülkelerinin ortalamasına bakıldığında ise bu rakam 1965 yılında % 24.8, 1980 yılında % 30.1, 1990 yılında % 32.0, 2000 yılında % 34.0, 2010 yılında % 32,6, 2014 yılında ise 34.2 olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Vergi Yükü, Toplam Vergi Yükü, OECD Ülkeleri, Vergi Kapasitesi, GSYİH

BURSA CAMİLERİNDE BULUNAN BAZI OSMANLI DÖNEMİ SAATLERİNİN SANAT TARİHİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Yrd.Doç.Dr. H. Kâmil BİÇİCİ
Gazi Üniversitesi, hurkamil@gazi.edu.tr

ÖZET

Osmanlı döneminden kalan, genellikle camilerde yeralan ve cami saati diye isimlendirilen bu saatler, ahşap kutulu olup, genellikle 2 metreyi aşkın yüksekliktedir. Camilerde bulundukları konum, genellikle mihrabın yakınında veya cami de cemaatin görebileceği uygun bir yerdedir. Fransız veya İngiliz menşeli olan bu saatlerden bazıları yerden yüksekte duvara monte edilmiş durumda veya yere dayalı vaziyettedir. Genellikle satın alınlık, gövde ve alt ahşap kısımlarında kalemişi bitkisel süsleme daha yoğun olmak üzere, geometrik süsleme de karşımıza çıkar. Bu kalemişi süslemeler kolayca aşınmasın, ahşap kasa daha iyi korunsun diye çoğunlukla üzeri koruyucu saydam bir tabakayla kaplanmıştır. Bu saatler zamanı göstermenin yanı sıra sesli olarak duyurabilmenin de çabasında olduklarından çoğunlukla saat başları ve buçuklarda çalacak sistemleri vardır. Bu özelliği taşıyan Osmanlı dönemine ait, cami saatlerinden bazıları Bursa ili sınırları içerisinde bulunan 5 camide toplam 6 tane olarak göze çarpmaktadır. Bursa Camilerinde mevcut bu saatlerinin boyları 241 cm. ile 233 cm. arasında, ortalama genişlikleri 48 cm. ile 40 cm.arasında, derinlikleri 30 cm. ile 27 cm. arasında değişmektedir. İncelediğimiz 6 saatten 5 tanesi çalışır vaziyettedir. Bir saat ise, bozuk durumdadır. Cami saatlerin kasaları meşe, maun gibi ahşap malzemeden, kadranın çevresi, sarkaç çoğunlukla pirinç olmak üzere dökme metalden yapılmıştır. Kadranın ve sarkacın üstü cam bir bölmeyle örtülmüştür. Oyma, boyama, döküm, kalemişi, kazıma gibi süsleme ve yapım teknikleri saatler üzerinde uygulanmıştır. Saatlerin ahşap kasası, metal kısımları ve çevresi, cam bölmenin üzeri çoğunlukla bitkisel, geometrik ve nesneli motiflerle

süslenmiştir. Dört saat üzerinde süsleme yer almaktadır. İki cami saatinin üzerinde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Bitkisel süslemelerin çoğu natürmort şeklindedir. Özellikle incelediğimiz dört saat üzerinde bulunan çiçeklerin bir çoğu anti naturalist bir üslupla verilmiş olup, Barok ve Rokokodöneminin süsleme özelliklerini yansıtmaktadır. Saatlerin üzerinde yapılış tarihini gösteren herhangi bir yazı bulunmamaktadır. Bununla birlikte Anadolu'da bazı camilerde yer alan, cami duvar saatlerinin süsleme yönünden benzer örneklerinden yola çıkarak saatleri XIX.yy. ilk çeyreği ile XX. yy. İlk çeyreği arasındaki dönemlere, özelliklerine göre tarihlendirebiliriz. Ahşap kasaların parlatılması ve uzun ömürlü olması için üzerine sürülen genellikle gomalak denilen bir tür koruyucu bir cila kullanılmış olmasının yanında, başka tür koruyucu tabakalarda kullanılmış olabileceği düşünülebilir.

AnahtarKelimeler: Ahşap, cami, motif, saat, süsleme.

İSTASYON TABANLI KURAKLIK İNDİSLERİ (PNI, SPI, ERİNÇ) KULLANILARAK MERSİN'DE KURAKLIK ANALİZİ

DROUGHT ANALYSIS IN MERSIN CİTY BY USING STATION-BASED DROUGHT INDICES (PNI, SPI, ERİNÇ)

Arş. Gör. Dr. Mehmet Ali ÇELİK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, mehmet.ali.celikk@gmail.com
Doç. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY
Dokuz Eylül Üniversitesi, gulersoy74@gmail.com

ÖZET

Yapılan çalışmalar, Mersin'in de içerisinde bulunduğu Türkiye'nin güney bölgelerinin olası iklim değişiminden çok fazla etkileneceğini göstermektedir. NASA'nın yayınladığı rapora göre, Doğu Akdeniz Havzası'nda son 900 yılın en şiddetli kuraklıkları görülmektedir. Bu bağlamda Doğu Akdeniz Havzası içerisinde yer alan Mersin'in kuraklığının çalışılması büyük önem kazanmaktadır. Bu çalışmada, Mersin İli'nin kuraklık analizi yapılmıştır. Çalışmamızda Standart Yağış İndisi (SPI), Normalin Yüzdesi İndisi (PNI) ve Erinç Kuraklık İndisi kullanılmıştır. Aylık ve yıllık ölçekte kuraklık analizleri yapılmıştır. Aylık maksimum sıcaklık ve toplam yağış verilerinden Erinç kuraklık indeksi oluşturulmuştur. Böylelikle, kurak ve nemli dönemler tespit edilmiştir. Erinç kuraklık indeksine göre, son 15 yılda ekstrem iklim koşulları sıklıkla yaşanmıştır. Örneğin, 2009 yılı son 55 yılın en kurak yılı olmuştur. 2001 ve 2012 yılları ise 1968'den sonra Mersin'de yaşanan en nemli iklim koşullarını temsil etmektedir. SPI analizi sonuçları ise, Mersin'de, 2008'de yılın tüm aylarında yağış eksikliği olduğunu göstermektedir. Fakat bilhassa kış aylarında önemli bir negatif trend vardır. 2001 ve 2012 yılları son yıllarda yaşanmış en nemli dönemlerdir. Bu dönemlere ait aylık SPI değerleri incelenecek olursa, 2001 yılına ait nemliliğin Aralık ayında meydana gelen şiddetli yağışlardan kaynaklandığı görülmektedir. 2001 yılı aralık ayında düşen yağış miktarı son 55 yılın en yüksek yağışlarıdır. Çalışmamızda kullanılan bir diğer kuraklık indisi ise PNI'dir. Mersin istasyonuna ait 1965-2014 yıllarına ait aylık yağış verileri kullanılarak PNI hesaplanmıştır. PNI sonuçları ile Erinç ve SPI modellerinden elde edilen sonuçların uyuştuğu görülmektedir. 2008 yılı PNI analizinde de kurak olarak görülmektedir. 2012 yılında ise nemli koşullar dikkati çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mersin, Kuraklık, PNI, SPI, Erinç İndisi.

ABSTRACT

Studies show that the southern regions of Turkey, where Mersin is located, will be greatly affected by possible climate change. According to NASA's report, the most severe droughts of the last 900 years are seen in the Eastern Mediterranean Basin. In this context, the study of the drought of Mersin in the Eastern Mediterranean Basin is of great importance.

In this study, the drought analysis of the Mersin Province was carried out. Standardized Rainfall Index (SPI), Normal Percentage Index (PNI) and Erinç Drought Index were used in our study. Monthly and annual drought analyzes were conducted. Monthly maximum temperature and total rainfall data were used to determine the drought index. Thus, dry and humid periods were identified. According to the Erinç drought index, extreme climatic conditions have been experienced frequently in the last 15 years. For example, 2009 has been the driest year of the last 55 years. The years 2001 and 2012 represent the most humid climatic conditions in Mersin after 1968. The results of the SPI analysis show that there is a lack of precipitation in Mersin in 2008 for all

months of the year. But there is a significant negative trend, especially in the winter months. The years 2001 and 2012 are the most important periods in recent years. If the monthly SPI values of these periods are examined, it can be seen that the humidity of 2001 originated from heavy rainfall that occurred in December. The amount of rainfall in December 2001 was the highest in the last 55 years. Another drought index used in our work is PNI. PNI was calculated using the monthly rainfall data of 1965-2014 belonging to Mersin station. The results obtained from PNI, Erinç and SPI models are consistent. The year 2008 is recorded as arid according to the PNI analysis. The PNI results show that the results obtained from Erinç and SPI models are consistent. It is also seen as arid in 2008 PNI analysis. In 2012, moist conditions are noteworthy.

Keywords: Mersin, Drought, PNI, SPI, Erinc Index.

ÖRGÜT KÜLTÜRÜNÜN PERFORMANS ÜZERİNDEKİ ETKİSİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON THE EFFECTS OF ORGANIZATIONAL CULTURE ON PERFORMANCE

Yrd.Doç.Dr. Fatma İNCE
Mersin Üniversitesi, fatma_ince@yahoo.com

ÖZET

Norm, değer ve tecbübelerden hareketle ortaya çıkan örgüt kültürü, çalışanların davranışlarını doğrudan veya dolaylı olarak yönlendirmektedir. Içinde bulunduğu ortama göre hareket etme eğilimi olan bireyler, sosyal kabul görme ve beğenilme gibi dürtülerle yazılı olmayan kurallara da uyma eğilimindedir. Bu nedenle çalışma ortamını kişisel değerlerine yakın bulan bireylerin daha başarılı olması beklenmektedir. Çünkü bireysel ve örgütsel rollerde yaşanan örtüşmeler, çalışanın kendisini daha rahat ifade etmesini ve etkin iletişim kurmasını kolaylaştıracaktır. Katılım, tutarlılık, uyum ve misyon gibi farklı isimlerde gruplanan örgüt kültürü, bireyin davranışlarında ve dolayısıyla da örgütsel çıktılarında etkili olabilir. Bu noktadan hareketle bir ilçe belediyesinde gerçekleştirilen ankette, 130 katılımcıdan elde edilen verilerle örgüt kültürünün çalışanların performansı üzerinde etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Örgüt kültürü katılım, tutarlılık, uyum ve misyon kültürü olmak üzere 4 alt boyutta 36 ifadeyle ölçülürken; çalışan performansı 6 ifadeyle ölçülmüştür. 83 erkek, 47 kadın katılımcıdan elde edilen verilere göre, örgüt kültürü ile çalışan performansı arasında %99 güvenilirlikte orta derecede (r:0,559) bir korelasyon bulunmaktadır. Ayrıca regresyon analizi sonularına göre örgüt kültürü performansı pozitif yönde anlamlı şekilde yordamaktadır (Düzeltilmiş R2: 0,290; F: 14,096; p: 0,000). Demografik faktörler açısından örgüt kültürü ortalamalarında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Örgüt Kültürü, Katılım Kültürü, Performans, Çalışan Performansı.

ABSTRACT

The organizational culture that emerges from norms, values and practices directs employees' behaviors directly or indirectly. Individuals, with a tendency to act according to the structure, intend to comply with non-written rules through the drivers of social acceptance and appreciation. For this reason, it is expected that the individuals who find the working environment close to their personal values to be more successful. Because the harmony in individual and organizational roles will make the employees express and communicate effectively and more easily. Organizational culture which includes involvement, consistency, adaptability and mission dimensions can be effective in the behavior of the individual and therefore in organizational outcomes. The questionnaire was conducted in a town municipality with the aim of investigating whether the effect of the organizational culture on the performance of the employees obtained from 130 participants. Organizational culture is analyzed with 36 terms in 4 sub-dimensions as involvement, consistency, adaptability and mission culture, while employee performance is analyzed with 6 terms. According to the data obtained from 83 male and 47 female participants, there is a correlation between organizational culture and employee performance in medium correlation (r: 0,559) with 99% significant. Moreover, according to the results of regression analysis, organizational culture significantly predicts performance positively (Adjusment R2: 0,290; F: 14,096; p: 0,000). There are

no significant differences in the means of the organizational culture in terms of demographic factors.

Keywords: Organizational Culture, Involvement Culture, Performance, Employee Performance

MALPRAKTİS DAVALARINDA SAĞLIK ÇALIŞANLARININ DURUMUNUN TIBBİ KÖTÜ UYGULAMAYA İLİŞKİN ZORUNLU MALİ SORUMLULUK SİGORTASI KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ASSESSMENT OF THE STATUS OF HEALTHCARE WORKERS IN MALPRACTICE CASES UNDER THE COMPULSORY FINANCIAL LIABILITY INSURANCE FOR MEDICAL MALPRACTICE

Öğr.Gör. Fuat ÇAMLIBEL
Cumhuriyet Universitesi, fcamlibel@cumhuriyet.edu.tr
Prof.Dr. İlyas AKHİSAR
Kocaeli Universitesi, ilyas.akhisar@kocaeli.edu.tr

ÖZET

Sağlık sektöründe, hastaların teşhis ve tedavilerinde yeni teknolojilerin kullanımı gün geçtikte artarak devam etmektedir. Sağlık alanında çalışan personeller, zaman zaman yanlış tanı, tedavi, bakım ve ihmal gibi nedenlerden dolayı hastalar ve/veya yakınlarıyla ile karşı karşıya kalmakta ve hatta söz konusu vakalar mahkemelerde dava konusu olmaktadırlar. Dava konusu bazı vakalar için, sağlık çalışanları ceza ve maddi tazminat ödemekle yükümlü kalabilmektedirler. Mahkemeler tarafından verilen bazı maddi tazminat meblağları, oldukca yüksek olabilmektedir ve sağlık çalışanları bu tazminatlar karşılayabilememektedirler. Türkiye'de Tıbbi Kötü Uygulama Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası yapılmakla birlikte sağlık çalışanlarının tamamı bu sigortadan faydalanamamaktadır. Sadece doğrudan sağlık hizmeti gören personeli kapsayan bu sigorta türünde tamamlayıcı sağlık personeli kapsam dışında tutulmuştur. Bu çalışmada, sağlık çalışanlarının malpraktis davaları karşısında hekimlerin yanı sıra diğer tamamlayıcı sağlık personelininde durumunu değerlendirilmiştir. Diğer ülke uygulamaları ile birlikte mahkeme kararları doğrultusunda incelenmiş ve tüm sağlık çalışanlarını kapsayan bir mali mesuliyet sigortasının olabilirliliği üzerine bir durum anazili yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Malpraktis, Sağlık Sigortası, Sigorta Davaları ve Hukuku

ABSTRACT

The use of new technologies in the diagnosis and treatment of patients is increasing day by day in the health sector. Personnel, working in the health field are sometimes confronted with patients and / or relatives for some reasons such as misdiagnosis, treatment, care and negligence, and even the cases are subject to litigation in courts. For some cases of litigation, health workers are liable to pay penalties and financial compensation. Some amounts of pecuniary compensation awarded by courts can be quite high and health workers are not able to cover these indemnities. Medical malpractice in Turkey with compulsory financial liability insurance is not all health care workers benefit from this insurance. Complementary health personnel are excluded from this type of insurance which covers only direct health service personnel. In this study, the situation of doctors and other complementary health personnel were evaluated in the face of malpractice cases. Together with other countries' practices, they have been examined in line with court decisions and a case has been made on the possibility of a financial liability insurance covering all health workers.

Keywords: Malpractice, Health insurance, Insurance Lawsuit and Law

ULUSLARARASI HUKUKTA TEAMÜL OLARAK İNSANİ MÜDAHALE

Öğr. Gör. Gül Seda ACET
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, sedaacet@hotmail.com; seda.acet@gop.edu.tr

ÖZET

Soğuk Savaş sonrası artan siyasi krizler, ülke içi çatışmalar şiddete varan insan hakları ihlallerinin artmış olması ve insanlara karşı tehditlerin de bizzat devletlerinden geliyor olması insani müdahaleyi daha çok gündeme getirmektedir. İnsani müdahale genel anlamda, müdahale edilen devletin vatandaşlarını geniş çaplı insan hakları ihlallerinden korumak için bir ya da birden fazla devletin silahlı kuvvet kullanması olarak tanımlanmaktadır. İlke olarak insani müdahale insani gerekçelerle hayata geçirilen bir müdahale türü olsa da hem teorik olarak hem de pratikte Uluslararası İlişkilerdeki en tartışmalı konulardan biridir. İnsani müdahale başta BM Şartı olmak üzere herhangi bir bağlayıcı uluslararası hukuk metninde yer almamaktadır. Bu nedenle literatürde insani müdahalenin tanımına ve sınırlarına ilişkin bir fikir birliği bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu durum insani müdahalenin sınırlarının ve uygulanma şartlarının belirlenmesini de zorlaştırmaktadır. Aynı şekilde insani müdahalenin herhangi bir uluslararası hukuk metninde yer almaması onun bir hukuk kuralı haline gelmediğini başka bir deyişle yasal olmadığını ifade etmektedir. Ancak pratikte birçok uygulamada (Haiti, Somali, Ruanda, Kosova) görüldüğü üzere insan hakları ihlali ve insani krizler söz konusu olduğunda insani müdahale ahlaki sorumluluğa bağlanarak uygulanmaktadır. Bu bağlamda insani müdahale örnekleri de değerlendirildiğinde insani müdahalenin yasal olmadığını ancak gerekli durumlarda ahlaken meşru olabileceği tartışılmaktadır. Bu çalışmada insani müdahalenin uygulanan örneklerine istinaden uluslararası hukukta bir teamül olma yolundaki ilerleyişi değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Hukuk, İnsani Müdahale, Teamül, Yasallık, Meşruiyet.

CAM TAVAN SENDROMUNUN ÖRGÜTSEL GÜVEN ÜZERİNE ETKİSİ: KAMU ÇALIŞANLARINA YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

THE EFFECT OF GLASS CEILING SYNDROME ON ORGANIZATIONAL TRUST: A RESEARCH ON PUBLIC SERVANTS

Yrd. Doç. Dr. Hakan CANDAN
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, hakancandan@kmu.edu.tr
Prof. Dr. Ercan OKTAY
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, ercanoktay@kmu.edu.tr
Öğr. Gör. Tuba Perihan KAYA
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, tubakaya@kmu.edu.tr

ÖZET

Kadınların işgücüne katılımlarındaki artış, özellikle 1970'li yıllarla birlikte belirgin hale gelmiştir. Benzer şekilde azınlıklar ve çeşitli farklılıklar taşıyan kesimlerin de işgücüne katılımı giderek artmaktadır. Ancak işgücüne katılım boyutunda yaşanan bu artış, kadınlar, azınlıklar ve engelliler gibi toplumdaki bazı kesimlerin özellikle yönetim pozisyonlarının üst noktalarındaki görevlere yükselmelerinde görülmemektedir. İlk olarak 1986 yılında The Wall Street Journal'da yayımlanan bir makale ile burada sözü edilen soruna dikkat çekilmiş ve literatüre de "cam tavan sendromu" kavramının girmesine yol açmıştır. Cam tavan sendromu kavramı ile, başta kadınlar olmak üzere işgücündeki azınlıklar ve engelliler gibi kesimlerin kariyer ilerlemelerinin önünde resmi bir engelin bulunmamasına rağmen, özellikle toplumlardaki çeşitli önyargılardan beslenen ancak görünmeyen engeller nedeniyle yeterince kariyer ilerleme fırsatlarından yararlanamamaları anlatılmaktadır. Yasal düzenlemelerde her türlü ayrımcılık yasaklanmış olsa dahi, bu kesimlerin üst yönetim pozisyonlarındaki oranı işgücündeki ağırlıklarının çok çok altında kalmaktadır. Oysa bu durum, önemli bir toplumsal sermayenin değerlendirilmemesi anlamına gelmektedir. Burada sözü edilen sorunu aşmak adına pozitif ayrımcılık başlığında ifade edilebilecek çeşitli yasal düzenlemeler yapılması da, beklenen sonuca ulaşılmasını sağlayamamıştır. Örneğin 2016 verilerine göre (DPB) Türkiye'de kamu çalışanlarının sayısı 3.102.046 ve kadınların sayısı 1.139.231 şeklindedir. Kamu çalışanlarının %36,73'ü kadın kamu çalışanlarından oluşmaktadır. Ancak orta ve üst kademe kamu görevi pozisyonlarında kadınların oranı %2 düzeyindedir. Kamu görevleri arasında önemli üst düzey pozisyonlar olarak kabul edilen genel müdür, müsteşar, büyükelçi, vali gibi görevlerde bulunan kadınların sayısı parmakla sayılacak düzeydedir. 81 ilin içinde sadece birisinin valisi kadındır. Açık ve resmi bir engel olmadığı halde kadınlar ve diğer dezavantajlı kesimlerin kariyer ilerlemesi fırsatlarından yararlanamaması, örgütsel düzeyde bir başarı için gerekli koşullardan birisi olan örgütsel güven duygusunu olumsuz etkileyecektir. Kamu örgütlerinde çalışan bireyler tarafından paylaşılan değerler, inançlar ve vizyon oluşturmak için geniş tabanlı bir güven anlayışının örgütlerde bulunması gerekmektedir. Güvene dayalı bir ilişkinin kurulması, çalışanların lidere ve bir bütün olarak örgüte güven duyması, örgütlerine duygusal açıdan bağlı, kendilerini örgütleriyle birlikte tanımlayan, işinden tatmin olan ve böylece daha yüksek performans gösteren bireyleri ortaya çıkarabilir. Bu çalışmada, Karaman İlinde görev yapmakta olan kamu çalışanlarının cam tavan ve örgütsel güven algıları arasındaki ilişki araştırılacaktır. Literatürde geçerlik ve güvenirlik testleri yapılan ölçekler aracılığıyla kolayda örnekleme yöntemi ile kamu çalışanlarından elde edilen veriler istatistik analizlere tabi tutulacaktır. Ulaşılan bulgular ve önceki araştırma sonuçları karşılaştırılarak çeşitli önerilere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Cam tavan (glass ceiling), görünmez engel (invisible barriers), örgütsel güven (organizational trust), karaman

ABSTRACT

Especially in the 1970s, the increase in women's participation in the workforce has become evident. Similarly minorities and those with diverse differences are increasingly participating in the workforce. However, this rise in the level of participation in the workforce such as women, minorities and people with disabilities is not seen in top of management positions. For the first time in 1986, an article published in The Wall Street Journal highlighted the problem posed here and led to the introduction of the concept of "glass ceiling syndrome" in the literature. Although the concept of glass ceiling syndrome does not have a formal barrier for particularly women, minorities and people with disabilities in the workforce to career progression, it reflects the inability to take advantage of opportunities for career advancement due to invisible obstacles. Although legal discrimination is prohibited in all forms of discrimination, the proportion of these segments in the top management positions is well below the weight of the workforce. However, this means that an important social capital is not evaluated. In order to overcome the problem mentioned here, various legal arrangements which can be expressed as positive discrimination did not achieve the expected result. For example, according to 2016 data (DPB), the number of public servants in Turkey is 3.102.046 and the number of women is 1.139.231. 36.73% of the public servants are female public servants. However, the proportion of women in middle and upper level public positions is 2%. Among the public duties, the number of women who are considered to be important senior positions, such as general manager, undersecretary, ambassador, governor, is very low. In 81 provinces, only one of the governors of the province is woman. Women and other disadvantaged groups are not able to take advantage of career advancement opportunities, although there are not clear and formal obstacles. This situation will adversely affect organizational trust, which is one of the conditions for success at an organizational level. To create values, beliefs and vision shared by individuals working in public organizations a broad-based understanding of trust needs to be found in organizations. Establishing a trust-based relationship, trusting in leader and organization, emotionally connecting to their organizations, defining themselves with their organizations can reveal individuals who are satisfied with their work and thus perform better. In this study, the relationship between glass ceiling and organizational trust perceptions of public servants in Karaman will be researched. The data will be obtained from public servants with reliable scales from literature and it will be analyzed. Obtained results will be compared with previous study results, and various suggestions will be given.

Keywords: Glass Ceiling, Invisible Barriers, Organizational Trust, Karaman.

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE IMF VE DÜNYA BANKASI POLİTİKALARININ ROLÜ İLE TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Yüksek Lisans Öğrencisi Hatidje DEMİRİ
Marmara ÜniversitesiYüksek, iice_1992@hotmail.com

ÖZET

Küreselleşme sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yönleri olan çok-boyutlu bir süreçtir. Bazılarına göre küreselleşme, dünya ülkelerini birbirine yakınlaştırmış ve dünyayı "büyük bir köy" durumuna getirmiş, bazılarına göre ise Amerikan kültürünün dünyaya daha hızlı bir biçimde yayılmasından ve Amerikan ekonomisinin dünya üzerindeki egemenliğinin pekiştirilmesinden başka bir amaca hizmet etmemiştir. Küreselleşmenin asıl yeni olan yönü kanımca mali küreselleşmeyle ilgilidir. Mali küreselleşme kapsamında, özel fonlar yüksek getiri hedefi kapsamında ülkeler arasında oldukça serbest bir biçimde dolaşmaya başlamıştır. IMF, Dünya Bankası ve WTO(Dünya Ticaret Örgütü) küreselleşmeyi yöneten üç ana kurumun politikalarını incelemek, küreselleşme sürecini daha iyi anlamaya yardımcı olacaktır. Yoksullukla mücadele için kurulmuş olan Dünya Bankası, küresel istikrarı korumak için kurulmuş olan IMF politikaları sonucu dünyanın geldiği nokta daha fazla yoksulluk ve daha fazla kriz olmuştur. Bu anlamda IMF, Dünya Bankası ve Dünya Ticaret Örgütü'nün küreselleşme sürecindeki rolü ve bu rolünün nasıl sonuçlar doğurduğu bu çalışmanın cevap bulmak istediği sorudur. Finansal küreselleşme özellikle az gelişmiş ülkelerin gereksinim duyduğu fonların temininde öncü rol oynamıştır. Daha önceden devletlerarası anlaşmalarla yapılan krediler finansal piyasaların serbestleşmesiyle doğrudan finansal piyasalardan sağlanmaya başlanmıştır. Finansal liberalizasyon gerçekleşirken genel olarak kabul gören süreç cari işlemler hesaplarının sermaye hareketlerinden önce serbestleştirilmesidir. Bu kapsamda Türkiye'de finansal serbestleşme hareketleri 1983 yılında başlayıp 1989 yılında tamamlanmıştır. 1990'lardan sonraki dönemde dünyada hızlı bir mali küreselleşme yaşanmaya başlamıştır. Mali küreselleşme sürecinden, yeni sanayileşmekte olan ülkelerde sanayileşmeyi hızlandırıcı etkiler doğurması bekleniyordu. Oysa sık sık yaşanan mali krizler mali küreselleşme ile bu krizlerin ortaya çıkışı arasında sıkı bir ilişki bulunduğuna işaret etmektedir. Bu makalede, özellikle Türkiye'de ortaya çıkan mali krizlere dayanarak, yeni gelişmekte olan ülkeler ve dönüşüm ekonomileri açısından krizleri önlemek için çıkartılabilecek dersler üzerinde durulacak ve Dünya Bankası ve IMF'nin kriz politikalarının eleştirisel bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada küreselleşme kavramı ve finansal piyasaların küreselleşmesi (liberalizasyon) süreci, sermaye hareketlerinin serbestleşmesi ve kısa vadeli fon akımları, kısa vadeli sermaye hareketlerinin yoğunlaşması ve oynaklığı nedeniyle ortaya çıkan finansal krizler ve bu krizlerin türleri ve ekonomiye yayılma kanalları detaylı ve Son olarak, ülkemizde 1983'te başlayan ve 1989'da tamamlanan finansal liberalizasyon süreci sonrasında yaşanan finansal krizler 1994,1998,2000,2001 ve 2008 detaylı olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, IMF ve Dünya Bankası Politikaları, Türkiye Ekonomisi

MEDRESE MÜDERRİSLİĞİNDEN SÛFÎLİGE: İMAM GAZZÂLÎ ÖRNEĞİ

FROM MEDRESE LECTURER TO SUFISM: IMAM AL-GHAZALİ CASE

Prof.Dr. İsa ÇELİK
Atatürk Üniversitesi, isacelik@hotmail.com
Yrd.Doç.Dr. Birol YILDIRIM
Kastamonu Üniversitesi, birolyildirim97@hotmail.com

ÖZET

Taklitten hoşlanmayan bir karaktere sahip olduğu anlaşılan Büyük Selçuklu Devleti'nin İslam âlimi, filozofu, mutasavvıfı ve Nizâmiye medreselerinin müderrisi İmam Gazzâlî (v. 505/1111) kariyerinin en zirve noktasında "hastalık" ve "şüphecilik" diye nitelediği birkaç ay süren entellektüel bir krize girer. İmam Gazzâlî kendisini hakikati arama sürecine iten bu buhranlı süreçte duyulara deney ve akla dayanan bilgilerin gerçekliği konusunda derin bir şüpheye düşer. "Allah'ın kalbine attığı nur" sayesinde yeniden sağlığına kavuştuktan sonra, hakikati araştıranların kelâmcılar, bâtınîler, filozoflar ve sûfîlerden oluşan dört gruptan ibaret olduğunu ifade ederek adı geçen düşünce sistemlerini bu konularda te'lif eser yazacak şekilde derinlemesine incelemeye başlar. Sonunda müellif en mükemmel yol, en makbul hayat tarzı ve en güzel ahlâka sahip olduklarına kânî olduğu sûfîlerin yoluyla hakikate ulaşır ve bu yolda karar kılar. Müellif bu arayış sürecini alanında nadir bir eser olan ve el-Münkız mine'd-dalâl olarak tanınan otobiyografik eserinde anlatır. Gazzâli'nin hayatındaki değişim kadar eser de çok önemlidir. Zirâ İslâm dünyasında toplumsal yaşantının ayrıntılarını irdeleyen biyografik ve otobiyografik eserler oldukça azdır. İlahî emir ve yasaklara riâyeti, Allah Teâlâ'nın rızasını kazanmayı kendilerine hedef edinen, "kâl"den ziyade "hâl"e önem veren sûfîler kendilerinden bahsetmekten özellikle kaçınmışlardır. Bu meyanda yazılan eserler daha çok talebeleri tarafından yazılmış, hayat hikayeleri terâcim kitaplarında ve şuârâ tezkirelerinde yazılan bilgilerle günümüze ulaşmıştır. İşte biz bu çalışmamızda söz konusu eseri merkeze alarak İmam Gazzâli'nin taklitten takhkîke, "ilim"den "ayn"a ulaşan zihin ve gönül dünyasında meydana gelen büyük değişimin izlerini süreceğiz. Bunu yaparken V/XI. yüzyıl İslâm dünyasının inanç ve fikir hareketlerini de nazara vermeye ve bu noktadan geleceğe ışık tutmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İmam Gazzâlî, el-Münkız mine'd-dalâl, Büyük Selçuklu Devleti, Nizâmiye medreseleri, medrese, müderris, tekke, tasavvuf, sûfî, mutasavvıf.

ABSTRACT

Imam al-Ghazali, had a character that does not like imitation and was a professor of Islamic science, philosopher of Great the Great Seljuk State, and a lecturer at mystic and Nizâmiye medreses, entered into an intellectual strike (crisis) at the top of his career called as "disease" and "skepticism" lasting for a few months. Imam al-Ghazali, in this time of crisis which was pushing him to seek the truth, was in a deep suspicion about the reality/trueness of information based on sense and mind/reason. After he regained his health through the "light that Allah threw into his heart", he began to study in depth and write his work about the thought systems by expressing that the truth-seekers are composed of four groups as such theologians, philosophers, bastards and sûfîs. In the end, the author reached the truth with Sufi's way and decided to go with this path conceiving that they have the best way to go, the most favourable way of life and the most beatiful morality. The author described this research process in this autobiographical work, which is rare work in this field known as al-Münkiz mine'd-dalâl. The work is as important as the change in Ghazal's life. Because

there are very few biographical and autobiographical works examining the details of social in the Islamic World. The Sufis, who complied with divine commonds and prohibitions, aimed to wih the pleasure of Allah and attached importance to the "state" rather than the "mass", especially avoided talking about themselves. The works written on this occasion were mostly written by his studens and his life stories reached to present day by the terâcim boks and the information written in the memorial books. In this work, focusing on his work, we will examine Ghazzali's transion from imitation to examination and the great change that had occured in his mind and heart. At the same time, we will also look at the belief and inspirational movements of the Islamic world in the twentieth century and shed light on future.

Keywords: Imam al-Ghazali, al-Münkiz mine'd-dalâl, the Great Seljuk State, Nizâmiye medreses, medrese, lecturer (muderris), tekke, mysticism, sufism.

AKŞEHİRDE TURİZM ÇEŞİTLİLİĞİ VE KÜLTÜR TURİZMİ BAĞLAMINDA NASREDDİN HOCA

Yrd. Doç. Kadir ÖZTAŞ
Selçuk Üniversitesi, koztas@selcuk.edu.tr

ÖZET

Sürekli gelişen ulaştırma araçları, hızla artan dünya nüfusu ve refah seviyesi; 2000'Ii yıllarda da uluslararası turizmin artarak gelişmeye devam edeceğini göstermektedir. Bu potansiyelden pay almak isteyen ülkeler yoğun bir rekabet ve strateji geliştirme yarışı içindedirler. Türkiye'nin ve yörelerimizin de artan uluslararası turizmden yeterince yararlanabilmesi için; yörelerdeki kültürel ve çevresel özellikleri ön plana çıkaracak tanıtma ve geliştirme plan ve projelerinin uygulanmasını zorunlu kılmaktadır. Akşehir, İç Anadolu bölgesinin batısında ve Konya iline bağlı önemli bir ilçe merkezidir. İlçe Sultan Dağı eteklerine eğimli bir alan üzerine ve Tekke Boğazı denilen dar bir boğazın önüne kurulmuştur. Aynı adı taşıyan verimli ovaya ve göle yukarıdan bakar. Büyük gülmece ustası Nasreddin Hocanın yaşadığı ve türbesinin bulunduğu yer olan Akşehir; verimli ovası, gölü ve hareketli sosyo-ekonomik yapısıyla yörenin merkezi niteliğindedir. Sard'tan başlayarak Ninova'ya kadar uzanan ve tarih de "Kral Yolu" olarak bilinen ünlü ticaret yolunun geçtiği kent, günümüzde de bu önemini korumaktadır. Bu çalışmamızın amacı: tarihi, kültürel, ekonomik ve turizm açısından önemli bir potansiyele sahip, göller yöresinin önemli merkezlerinden olan ilçenin turizm varlıklarına dikkat çekmek ve dünyaca ünlü Nasreddin Hoca ve tarihi Akşehir evleri kültür turizmi olgusu içinde daha iyi korunması ve daha verimli kullanılması amacıyla neler yapılabilir sorusuna cevap bulmaya çalışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Akşehir, Turizm Çeşitliliği, Kültür Turizmi, Nasreddin Hoca

ORTAÖĞRETİM TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETİMİNDE KARŞILAŞILAN BAŞLICA SORUNLAR

Doç. Dr. Kemal EROL
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ekemal@yyu.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Fethi DEMİR
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, fethidemir@yyu.edu.tr

ÖZET

Türkiye'deki öğretim kurumlarında dil ve edebiyat öğretimi geleneksel, davranışçı ve yapılandırıcı yöntem gibi değişen yaklaşımlarla gerçekleşmektedir. Türk dili ve edebiyatı öğretiminde arzu edilen seviyede olumlu bir sonuç alınamamış olması konusunda genel olarak üç ana nedenden söz edilebilir. Bunlardan ilki, sürekliliği ve kullanılabilirliği güçlü olmayan programlardan gelen nedenlerdir. İkincisi, yetersiz yetişmişlik düzeyi itibariyle öğretmenden ve öğretim ilke ve yöntemlerinden gelen nedenlerdir. Üçüncüsü ise öğretimin gerçekleştiği ortam; yani araç-gereç, sınıfsal hatta sosyal, siyasal, kültürel ve iktisadî koşulların oluşturduğu ortamdan gelen nedenlerdir. Ancak bu nedenlerin ortadan kalmasında görev ve sorumluluğun ağırlıklı olarak yüklendiği taraf öğretmen olmaktadır. Ortaöğretim kurumlarında dil ve edebiyat öğretimini gerçekleştirecek öznenin başta dil, kültür ve tarih olmak üzere edebiyata yakın pek çok bilimsel alana hâkimiyeti kaçınılmazdır. Dil incelemesi, etkin konuşma yeteneği, kültürel ve sanatsal faaliyetlere yatkınlığı yanında edebiyat tarihindeki yetkinliği çağdaş öğretmen modelinin dolayısıyla dil ve edebiyat öğretiminde öğretici rolünün ön koşullarıdır. Estetiği geliştirici ve kültürel değerlerin somut olarak alıcılara aktarıldığı bir dil ve edebiyat öğretimi zorunludur. Nitekim bu çalışma, ortaöğretim kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi sağlanırken karşılaşılan temel sorunları araştırmak, sonuçları bilimsel verilerle ortaya koyarak ilgililerin dikkatine sunmayı hedeflemektedir. Amaç, dil ve edebiyat öğretiminin nasıl yapılması gerektiği noktasında temel oluşturmak; dil ve edebiyatın öğretiminde gelişmenin önündeki engellerin ortadan kalkmasına önayak olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Ortaöğretim, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, Eğitim-öğretim Sorunları

ABSTRACT

In educational institutions in Turkey, the language and the literature are teached by the changing approaches such as traditional, behavioral and constructivist method.That a positive result hasn't been gotten yet at the desired level in the teaching of Turkish language and literature,is because of three main reasons.The first of these is non-continuity and usability programs, the second is non-qualified teachers and insufficient teaching principles and methods ;and the third is the environment in which teaching takes place;so insufficient equipments,social,political,cultural and economic reasons.But the duty and the responsibility of removing these reasons belongs to teachers.The person who will carry out education and training in secondary education institutions, should master in many scientific fields close to literature such as language,culture and history in the first instance.The language examination and effective speaking skill are prior conditions of contemporary teacher model in literature history whereat teaching role in language and literature teaching in addition to close to cultural and artistic activities. The teaching of a language and a literature which improves aesthetics and conveys cultural values to receiver in concrete terms,is obligatory.Thus this study aims to investigate the main problems encountered while providing the instruction of Turkish language and literature;and bring the results to the attention of concerned with scientific evidence.The aim is to form the basis for how language and literature teaching

should be done; to pioneer in removing the obstacles in front of development in language and literature teaching.

Keywords: Secondary Education,The Teaching of Turkish Language and Literature,The Education and Training Problems.

KOBİLERİN FİNANSAL SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ: GAZİANTEP İLİ ÖZELİNDE ANKETE DAYALI BİR İNCELEME

Doç.Dr. Mehmet CİHANGİR
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, cihangir@osmaniye.edu.tr
Doç.Dr. Bülent ÖZ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, bulentoz@osmaniye.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Harun Fatih AĞCA
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, h.fatih.agca@hotmail.com

ÖZET

KOBİ'ler, ülke ekonomileri içerisinde oluşturdukları istihdam ve yaratmış oldukları katma değer dışında aynı zamanda ekonomide rekabet ortamının oluşmasına olanak sağlamaları açısından oldukça önem arz etmektedirler. Nitelik ve işlevleri gereği pek çok sorunla yüz yüze gelmektedirler. Bu sorunlar genel olarak "Düşük verimlilik, kredi temininde ve AB fonlarından yararlanmada güçlükler, düşük teknolojik düzey, nitelikli işgücü bulmada yaşanan sıkıntılar, devlet kuruluşlarından sağladıkları teşviklerde yetersizlik, işletmelerin tüm işlevlerinde ve genel yönetim anlayışlarında yaşanan büyük bilgi eksiklikleri, küresel rekabet karşısında yetersizlik, markalaşmada yaşanan sorunlar ve özsermaye yetersizliği" gibi sorunlardır. Ülkemizdeki istihdamın %74,2'sini sağlayan KOBİ'ler ülkemizdeki işletmelerin %99,8'ini oluşturmaktadır. Çalışmada, ülkemizde bu ölçekte etkinliği bulunan KOBİ'lerin finansal sorunları, büyük bir sanayi ve ticaret kenti olan Gaziantep İlimizdeki KOBİ'lerin finansal sorunları özelinde araştırılmış ve bulgularda karşılaşılan sorunların temelinde yatan nedenler araştırılarak çözüm önerileri üretilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Gaziantep Ticaret Odası verilerine gore, Gaziantep İli'nden toplam 175 ülkeye ihracat yapılıyor olması, Türkiye toplam üretiminde Gazainatep'in payının %5 dolayında bulunması ve Türkiye ihracatının %4.27'sinin Gaziantep'ten yapılmakta olması araştırmanın Gaziantep özelinde yapılmasının en önemli nedenlerindendir. Amacı, Gaziantep ilinde faaliyetlerini gerçekleştiren KOBİ'lerin finansal sorunlarını belirlemek ve bu sorunların çözümüne ilişkin öneriler geliştirmek olarak belirlenmiş olan araştırma anket yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Anket, Gaziantep Ticaret Odası'na kayıtlı 19985 KOBİ içerisinden 380 firma ile yüz yüze görüşme sağlanarak uygulanmış ve analizi edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre ankete cevap veren işletmelerin %78,2'si finansal sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yaşanan finansal sorunlar; yetersiz özkaynak, finansal yönetimde yetersizlik, alacakların tahsilatında gecikme, satışların yetersizliği ve dini hassasiyetleri sebebiyle faizli krediden uzak kalma nedeniyle yaşanan kredi sorunları olarak ortaya konulmuştur. Ankete katılan KOBİ'lerin finansal sorunlarının çözümü için önerdikleri görüşleri ise aşağıdaki şekilde ortaya konmuştur. "Uzun vadeli ve düşük faizli kredi sağlanmalıdır, kredi kullanımında teminat ve diğer formalitelerin en aza indirilmelidir, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin gelişimi için yeni teşvikler getirilmelidir, işletmenin sermaye piyasasından yararlanması için düzenlemeler yapılmalıdır, bankalar dışındaki diğer finans kurumlarından yararlanmak için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır" Çalışmada sorulan çok sayıda soruyla işletmelerin finansal sorunlarını nasıl çözmeye çalıştıkları gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, Gaziantep, Finansal Sorunlar

ÖRGÜTSEL SİNİZM İLE SOSYAL BAĞLILIK ARASINDAKİ İLİŞKİ

Prof.Dr. Mustafa TAŞLIYAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mustafatasliyan@hotmail.com
Doktora Öğrencisi Tuba BIYIKBEYİ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, tubabiyikbeyi@windowslive.com
Doktora Öğrencisi Enise FİDAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, enise_gun@hotmail.com

ÖZET

İnsan faktörü örgütlerin rekabet gücü ve üstünlüğü kazanıp varlığını sürdürerek hedeflerine ulaşabilmesi için, en temel etmenlerden biridir. Bu sebeple örgütlerin sahip olduğu insan kaynağının kullanımı konusunda dikkatli davranması ve bu kaynakların iş yeri ile ilgili olan pozitif duygularını köreltici uygulamalardan kaçınması gerekmektedir. Örgütsel sinizm bireylerin, çalıştıkları örgütlerin ahlaki bütünlükten yoksun olduğu ve örgütsel çıkarlar uğruna, dürüstlük, samimiyet, hakkaniyet gibi ilkelerin feda edildiği yönündeki inançlarıdır. Örgütsel sinizm yalnızca, negatif düşünceli insanların örgüte taşıdığı duygular değil, bu tutumların örgüt ortamında yaşanan deneyimlerle şekillendirilmesidir. Sosyal bağlılık, bireyin sosyal dünyası içerisindeki arkadaşlar, aile, akranlar, tanıdıklar, yabancılar, topluluklar ve toplum ile ilişkilerini içeren içsel aidiyet ve yakınlık duygusunun yansımasını ifade eden bir terimdir. Bireyler sosyal varlıklardır ve içerisinde bulundukları çevre ile hep bir uyum mücadelesi sürdürmektedirler. Bu mücadele esnasında bireylerin çalıştığı örgütteki negatif durumlar ve örgüte karşı olan ahlak yoksunluğu inancının bireylerin sosyal bağlılıkları ile ilişkisini incelemek bu çalışmanın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Araştırma verileri, anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Anket oluşturulurken Lee ve Robins (1995) tarafından geliştirilen ve tek boyuttan oluşan Sosyal Bağlılık ölçeği, Brandes vd (1998) tarafından geliştirilen üç boyutlu Örgütsel Sinizim ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırma bir bankanın ana çağrı merkezi çalışanlarına uygulanmıştır. Toplanan veriler SPSS paket program kullanılarak ilgili analizlere tabi tutulmuştur. Bu analizlerden elde edilen bulguların genel sonucuna göre örgütsel sinizm ile sosyal bağlılık arasında negatif yönlü yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki belirlenmiş, sosyal bağlılık düzeyi arttıkça örgütsel sinizmin azaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel Sinizm, Sosyal Bağlılık, Çağrı Merkez

THE EDUCATIONAL LEVEL OF SHUIZU LOCATED AROUND THE SOUTHERN EAST OF GOIZHOU REGION IN CHINA

中国贵州东南部地区水族的教育情况

Nuray PAMUK OZTURK
Ankara University Department of Sinology, nuray_panuk@hotmail.com
汉学系，安卡拉大学，安卡拉，土耳其

ABSTRACT

There have been totally living 55 different ethnic groups in the territory of China that 49 out of 55 different groups have been located at the region of Guizhou. The main theme of this article is to investigate the education level of ethnic groups which are located around the southern east of Guizhou region in China. Due to the cultural diversity of this region as well as the existence of different ethnic groups, the main focus into the article shall be solely one of them that is Shuizu. During the selection of this related group for this article, it is primarily taken into account their population level, historical background and cultural identification. At the beginning, there shall be presented the education level of Shuizu community and intensively analyzed the general educational policy of Turkey in comparison to the related ethnic groups located in China in terms of their school agenda.

Keywords: China, Ethnic Groups, Educational Level, Shuizu, Turkey

中文摘要

中国有55个少数民族，在贵州就有49个。本文章主要内容是中国贵州东南部地区少数民族的教育情况。因为中国贵州东南地区少数民族众多，所以我们就选择水族的教育情况进行研究。我们选水族主要是因为它们人口多，文化、历史悠久。本文主要研究该族的教育情况。本文章还包括土耳其教育的基本情况和同阶段孩子的教育情况。

关键词：中国，少数民族，教育情况，水族，土耳其

STANDART REÇETE HAZIRLANMASI ÜZERİNE BİR DENEME: GAZİANTEP ALİNAZİK ÖRNEĞİ

A STUDY ON STANDARD RECIPE PREPARATION: GAZİANTEP ALİNAZİK EXAMPLE

Yrd. Doç. Dr. Oya ÖZKANLI
Gaziantep Üniversitesi, ozbayram@gantep.edu.tr
Arş. Gör. Erol TAŞKIN
Abant İzzet Baysal Üniversitesi eroltaskin@ibu.edu.tr

ÖZET

Kültür hiç şüphesiz toplumların temel yapı yapıtaşlarından arasında yer almaktadır, yemek kültürümüz ise kültürümüzün içinde önemli kültür varlıklarımızdan biridir ve bunun korunması önem arz etmektedir. Standart reçete ise yemeklerimizin yapılış tekniklerini ve malzeme ağırlıkları gibi teknik konularda belli bir standart yakalamak için yapılan deneysel çalışmalardır. Gaziantep ise ülkemizde mutfağıyla öne çıkan şehirlerimizden birisi olduğu söylenebilir. Son olarak Unesco tarafından yaratıcı şehirler ağına gastronomi dalına kabul edilmiştir bunun yanında Avrupa birliği ve Türk Patent Enstitüsün tarafından verilmiş coğrafi işaret sertifikalı yemekleri bulunmaktadır. Çalışmamızda betimsel tarama yöntemi kullanılarak beş farklı Gaziantep yemekleri kitabı ve beş farklı Gaziantep'te bulunan lokanta şefinin vermiş olduğu tarifler baz alınarak bir reçete oluşturuldu ve oluşturulan bu standart reçeteler duyusal analiz testine tabi tutuldu.

Anahtar Kelimeler: Yemek kültürü, Alinazik, Gaziantep, Reçete

ABSTRACT

Culture is undoubtedly among the basic building blocks of society, Food culture is one of the important cultural assets in our culture and it is important to protect it. The standard recipe is an experimental work to get a certain standard in technical issues such as the making techniques of our food and material weights. In Gaziantep, it can be said that our country is one of the cities that stands out with its cuisine. Finally, Unesco has been recognized as a gastronomic network for the network of creative cities, as well as has geo-coded food served by the European Union and the Turkish Patent Institute. In our study, a recipe was made on the basis of the descriptions given by five different Gaziantep food books and five different restaurant chefs in Gaziantep using descriptive scanning method and these standard prescriptions were subjected to sensory analysis test.

Keywords: Food Culture, Alinazik, Gaziantep, Recipe

TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN FİNANSAL SAĞLAMLIĞI : KATILIM BANKALARI ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Yasemin Deniz KOÇ
Dumlupınar Üniversitesi,
Dr. Ferit KARAHAN
Dumlupınar Üniversitesi, ferit.karahan@dpu.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmada Panel Eşbütünleşme Testi, Panel Granger Nedensellik testi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli (VECM) kullanılarak Türk Bankacılık Sektöründeki katılım bankası örneği için finansal istikrar ve finansal istikrarı etkileyen faktörlerin incelenmesi amaçlanmıştır. 2000-2015 dönemine ait banka verilerinin kullanıldığı çalışmada finansal sağlamlık ve bunda etkisi olan faktörler ortaya konulacak olup rekabet gücüne yönelik bir değerlendirme yapılacaktır. Türkiye'de katılım bankalarına yönelik bu kapsamda yapılmış bir çalışma olmaması çalışmanın özgünlüğü ve literatüre katkısıdır.

Anahtar Kelimeler: finansal sağlamlık- katılım bankaları- zaman serisi modelleri

GELENEKSEL BİR TOPLUM ÖRNEĞİNDE GİRİŞİMCİLİĞİN ÖZELLİKLERİNİ BELİRLEYEN ETKENLER ÜZERİNE BİR SOSYOLOJİK ANALİZ

A SOCIOLOGICAL ANALYSIS OF THE FACTORS DETERMINING THE FEATURES OF THE ENTERPRENEURSHIP WITHIN A TRADITIONAL SOCIETY

Prof. Dr. Yıldız AKPOLAT
Atatürk Üniversitesi, akyildiz@atauni.edu.tr

ÖZET

Bu bildirinin konusu Erzurum il merkezinde KOBİ sahiplerinin ve işletmelerinin özelliklerini belirleyerek bu özelliklerin sosyo-kültürel alt yapısını analiz etmektir. Girişimcilik kavram olarak Türkiye'de, Türk sosyolojisinin kurucularında olan, Prens Sabahattin'den beri bilinmekte ve kullanılmaktadır. Osmanlı-Türk modernleşme sürecinde devletin ve toplumun modernleşme çabaları bağlamında sermeye birikimi ve sanayileşme hem teorik-ideolojik hem de pratik uygulamaları itibariyle Türk sosyolojisinin temel ilgi alanlarından biri olmuştur. Türk sosyolojisinin temel ilgi alanı olan Türk modernleşmesi bağlamında, toplumun sanayileşmesinin günümüzdeki bel kemiği olan KOBİ'lerin sermaye birikim türü, sahiplerin ve ortakların ilişki durumu, işletmenin rasyonel örgütlenmesi gibi özellikleri Türk sanayileşmesinin geleneksel bağlamdan rasyonel-modern bir yapılanmaya doğru gidip gitmediği; sanayileşmenin rasyonel örgütlenme güdü ve amaçları bağlamında gerçekleşip gerçekleşmediği Türk toplumunun genel modernleşme ivmesi açısından dikkate değerdir. Bildiri bağlamında, Türk sanayileşmesi ile Türk modernleşmesi arasındaki ilişki, Erzurum örneğinde, sanayileşmenin bir modernleşme aracı olması itibariyle tartışılacaktır. Bu bağlamda Peter Berger'in geliştirdiği batılı modernliğin araçlarının kısmi olarak batı-dışına taşınması ile gerçekleşen batı-dışı modernleşmenin kendine has özellikleri kavramsal çerçeve olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel toplum, girişimcilik, işletme, sosyoloji

ABSTRACT

This article aims to determine the features of the SME owners and businesses in Erzurum center, and analyze the socio-cultural infrastructure of these features. Entrepreneurship, as a concept, has been known and used in Turkey since Prince Sabahattin, one of the founders of Turkish sociology. Capital accumulation and industrialization within the context of the modernization of both state and society during the Ottoman-Turkish modernization period has been one of the areas of interest for the Turkish sociology on account of their both theoretical and ideological and practical implementations. Within the context of Turkish modernization -the main area of interest for Turkish sociology-, SMEs are the backbone of the industrialization of the society. It is worth consideration in terms of the acceleration of the general modernization of the Turkish society to see whether the features like SMEs' capital accumulation type, the relationship between the owners and the partners, rational organization of the business are heading to a rational-modern structure from the traditional context of the Turkish industrialization and whether the industrialization happens in a rational organization motivation and objectives. Within the scope of the article, the relationship between Turkish industrialization and Turkish modernization will be discussed considering industrialization as a tool for modernization with Erzurum case. In this context, the unique features of non-western modernization -which is partially different from the fully western modernization tools designed by Peter Berger- is determined as the conceptual framework.

Keywords: Traditional society, entrepreneurship, business, sociology

MAVERAÜNNEHİR'DEN ÇUKUROVA'YA İKİ NEHRİN HİKÂYESİ

Yrd. Doç.Dr. Yunus Emre TANSÜ
Gaziantep Üniversitesi, ytansu@gmail.com

ÖZET

Siriderya, Tanrı Dağları'ndan kaynağını alan Narinderya ile Fergana Vadisi üzerinde bulunan Karaderya adlarındaki iki nehrin birleşiminden oluşmaktadır. Uzunluğu 2212 kilo-metre olan nehir, Aral Gölü'ne dökülmektedir. Bölgenin diğer önemli bir nehri olan Amuderya ile Siriderya arasında kalan bölgeye Maveraünnehir denmektedir. Nehrin ismi, Ortaçağ İslam kaynaklarında Sayhoun, Eski Türklerde Yenchu-Oküz ve Oğuzlarda ise Yincü Öküz olarak geçmektedir. Bu bölge üzerinde Buhara, Semerkand, Yarkent, Cend, Sapran, Sugnak gibi birçok önemli şehir kurulmuştur. Ayrıca bu bölgede tarihin çeşitli devirlerinde Türk toplulukları tarafından önemli hadiseler vuku bulmuş, sayısız Türk Hanlıkları kurulmuş, önemli cihan hükümdarları dünyaya gelmiş ve saygın düşünürler ölümsüz eserlerini burada yazmıştır. X. ve XI. yüzyılda bugünkü Özbekistan toprakları üzerinde yaşayan Türk toplulukları siyasi hâkimiyetlerini sürdürürken, Selçukluların batı yönündeki fetih hareketleri neticesinde aynı soydan gelen Türkler Anadolu'yu yurt edinmişlerdir. Maveraünnehir'deki Türk topluluk-ları tarafından önemli bir yeri olan Siriderya ve Amuderya nehirleri Anadolu'ya gelen ilk Türk topluluklarınca aralarındaki coğrafi benzerlikten dolayı Çukurova'da bulunan nehirlere de Seyhun ve Ceyhun isimlerini vermişlerdir. Daha sonra ağız farklılıklarından dolayı bu nehirler Seyhan ve Ceyhan olarak anılmışlardır. Anadolu'ya gelen Türk topluluklarınca Maveraünnehir'in coğrafi özelliklerini taşıyan Çukurova bölgesi Türklerin yeni yerleşim alanı olmuş ve Türkler için yeni bir Maveraünnehir özelliği kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Maveraünnehir, Seyhun, Ceyhun, Çukurova, Seyhan, Ceyhan

THE BENEFITS AND IMPORTANCE OF HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT FOR AN ORGANIZATION

Assoc. Prof. Dr. Zekeriya NAS
Yuzuncu Yil University, idilbret@hotmail.com

ABSTRACT

This article investigates and provides a review of the importance of human resource development literature. Human resource development is defined as a set of planned and systematic activities designed by an organization to arrange for chances for its individuals to learn better skills, knowledge and abilities necessary for both the present and future job requirements. It has been reviewed the literature focusing on the importance of human resource development for organizations. It has been found out that HRD practices have overall positive direct impacts on the performance of employees, on performance of organizations, job-related behaviours, influences employee skills and motivation, and improve job performance as well. Because HRD can play vital roles in organizations' success. For competitive advantages HRD is important source. Improving employees' effectiveness HRD develops knowledge, technical and management skills of them while performing their jobs. Hence organisation can gain competitive advantage by human resource development as it creates increased productivity and business performance. It can be concluded that training & development, organization development, career development, recruitment, safety, Employee relations, compensation and benefits and compliance can be accepted as the main functions of HRD. It is believed that an organization is successful only as successful as its individuals.

Keywords: HRD, Yuzuncu Yil University, Success, İmportance of HRD

ERZURUM İLİ İÇİN İŞKUR'UN MEVCUT DURUM ANALİZİ VE İŞE YERLEŞTİRME VERİMLİLİĞİNİN 2020 YILINA KADARKİ TAHMİNİ: GRİ TAHMİN METODU

İŞKUR'S SITUATION ANALYSIS FOR ERZURUM CITY AND THE ESTIMATION OF ITS EMPLOYMENT EFFICIENCY FOR 2020: GREY ESTIMATING METHOD

Arş. Gör. Mesliha GEZEN
Atatürk Üniversitesi, mesliha.gezen@atauni.edu.tr
Arş. Gör. Fatih UÇAN
Atatarük Üniversitesi, fatih.ucan@atauni.edu.tr

ÖZET

İŞKUR'un gerekliliği gibi verimliliği de tartışma konularından biridir. Devletin ülke ekonomisine müdahil olması o ülkedeki hâkim siyasi ideolojiye ve dünya iş gücü piyasalarının eğilimlerine göre şekillenmektedir. İŞKUR'un gerekliliği ile ilgili tartışmalar bir kenara bırakılarak kurumun işçi bulma ve bu işçileri işe yerleştirme noktasında verimliliği tespit edilirse kurumun varlığı tartışmalarını verimlilik perspektifinden yorumlamak mümkün olabilecektir. Bu düşünceden hareketle, bu çalışmada İŞKUR'un Erzurum ilinde 2011-2015 yılları arasında aldığı başvuru sayısı ve bu başvurulara cevap verme oranı üzerinden istatistiki analizler yardımıyla kurumun söz konusu yıllardaki verimliliği tespit edilmiştir. Ayrıca gri tahmin yöntemi ile 2017-2020 yılları arasında İŞKUR'un verimliliği hakkında tahminde bulunulmuştur. Araştırma sonucunda, İŞKUR'un verimliliğinin özellikle özel sektörde artan bir seyirde geliştiği tespit edilmiştir. Bu tespite yönelik çıkarımlarda bulunularak, mikro düzeyde İŞKUR'un verimliliğini artırmaya yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İŞKUR, Verimlilik, Gri Tahmin Metodu

ABSTRACT

Productivity of İŞKUR is one of the discussion topics like the necessity of it. State involvement in an economy is shaped by the trends of the labor market in the world and the dominant political ideology of the country. It is possible to interpret the institution's discussions of existence from the perspective of productivity if the institution's labor productivity is determined at the point of finding labor and placing these workers at work by leaving the debate about the necessity of İŞKUR. Starting from this idea, the productivity of ISKUR has been determined with the aid of statistical analysis on the number of applications received from Erzurum in 2011-2015 and the rate of response to these applications. In addition, the grey prediction method predicted İŞKUR's productivity between 2017-2020. As a result of the research, it has been determined that İŞKUR's productivity has improved especially in the private sector. Suggestions have been developed to increase the productivity of İŞKUR at the micro level by taking these inferences.

Keywords: Turkish Employment Agency, Productivity, The Grey Prediction Method

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN WEB KULLANIM ÖZ YETERLİLİKLERİ İLE İNTERNETE YÖNELİK BİLGİ KİRLİLİĞİ FARKINDALIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

EXAMININGTHE RELATIONSHIP BETWEEN VOCATIONAL HIGH SCHOOL STUDENTS'WEB USE SELF-EFFICACYAND THEIR AWARENESS TOWARDS INTERNET INFORMATION POLLUTION

Yrd. Doç. Dr. Birsel AYBEK
Çukurova Üniversitesi, baybek@cu.edu.tr
Arş. Gör. Yalçın MUTLUAY
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, mutluay@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Seda BAYSAL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sbaysal@ksu.edu.tr
Arş. Gör. Müberra ŞİMŞEK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, msimsek@ksu.edu.tr
Öğr. Gör. Sıddık DOĞRULUK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, sdogruluk@ksu.edu.tr

ABSTRACT

This research aims to identify the relationship between vocational high school students' web use self-efficacy and their awareness towards internet information pollution. The research used relational screening models. Relational models aim to describe the relationships between variables and analyze them in depth. The research has been carried out with vocational high school students who study at Goksun Vocational High School in Kahramanmaras and who have been selected by the simple random sampling method during the academic year of 2016 and 2017. The students have enrolled in different departments including computer programming, land registry and cadastre, map and cadaster, banking and insurance and foreign trade. The research has employed three data collection tools: The "Personal Information Form" developed by the researcher, "Web Users Self Efficacy Scale" adapted by Altun and Palancı (2015), and the "Internet Information Pollution Scale" adapted by Fırat and Kurt (2015). The researcher developed the "Personal Information Form" with the purpose of acquiring some personal information about the students. So as to determine vocational high school students'web use self-efficacy levels, the study employed the Web Users Self Efficacy Scale, which was developed by Eachus and Cassidy in 2006. This scale, the Turkish adaptation of which was created by Altun and Palancı, possesses 4sub-factors and 38 items. The internal consistency coefficient Cronbach's alpha reliability coefficient was found to be 0.90 for the overall scale, and between .82 and .90 for sub-factors -"information retrieval", information provision", "communications" and "internet technology". The Internet Information Pollution Scale developed by Fırat and Kurt (2015) was deployed in order to determine students' awareness towards internet information pollution. It is a five-point Likert-type scale composed of two factors and 20 items. The internal consistency coefficient Cronbach's alpha reliability coefficient was found to be 0.88 for the overall scale. Within the framework of the scale, "General computer anxiety" contains 15 items, while the other "Equipment" includes five items.

The study's research analysis will be utilized through descriptive statistics, independent samples t-test, one-way ANOVA and test of significance.

Data collection has been carried out in the research, and data analysis, findings, discussion, result as well as recommendations are in process.

Keywords: Vocational High School, Web Use, Self-efficacy, Internet Information Pollution

TÜRK EL SANATLARININ KÜLTÜREL BELLEĞİ: EL EMEĞİ GÖZ NURU ANTEP İŞİ

Öğr. Gör. Meltem ÖNER
Gaziantep Üniversitesi, meltemoner@gmail.com

ÖZET

Halk sanatları kültürel bir bellektir. İçerisinde sadece yaratıldığı topluma özgü maddi ve manevi değerler bütününü taşımaz aynı zamanda toplumun çevresini, doğasını, duygu ve düşünce tarzını yeniden yorumlayarak araçlara aktardığı bir sunumdur. Başlangıçta sadece insanoğlunun beşeri ihtiyaçları karışlanmasından yola çıkarak günlük yaşamın içine kattığı becerileri zaman içerisinde giyim, kuşam, dokuma, işleme, süsleme, mimari gibi birçok alanda ilkel halinden çıkmış zamanla da kendisini halk sanatına dönüştürmüştür. Bu durumun temelinde halkın beğeni algısı yatmaktadır. Halkın beğeni algısı aynı zamanda toplumun sanat yorumuyla paralellik gösterir ki bu durum sanatsal yorum için önemli bir bilgi birikimidir. Sanatsal bu yorumun oluşumu insanlığın başlangıcı kadar eskidir. Bu konuda Ernest Fischer, "Sanatın Gerekliliği" adlı eserinde insanın doğalı değiştirerek üstünlük sağladığını ifade eder, bu tarz çalışmaları da sanat olarak yorumlar ve insanın nesnelere yeni şekiller vermek için kafasında tasarı oluşturduğu belirtir. Yazara göre, insan araçlar yolu ile insan olmuştur ve araçlar yapıp tasarlayarak insan kendini yeniden yaratmıştır. (Fischer 2010:17)

Anahtar Kelimeler: El Sanatları, Gelenek, Çeyiz, Giyim, Antep İşi

MUHASEBE MANİPÜLASYONLARININ TESPİTİNDE KULLANILAN MODELLER

MODELS USED FOR DETECT OF ACCOUNTING MANIPULATIONS

Yrd. Doç. Dr. Mustafa KILLI
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, mkilli@osmaniye.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Samet EVCİ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, sametevci@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Muhasebe bilgi sistemi tarafından üretilen finansal tablolar, finansal bilgi kullanıcıları için temel bilgi kaynağıdır. Finansal tablo kullanıcıları, bilgi ihtiyacını karşıladıkları finansal tabloların mümkün olan en iyi nitelik ve nicelikte olmasını beklemektedirler. Son yıllarda dünyada yaşanan muhasebe ve denetim skandalları, finansal tablo kullanıcılarının, finansal tablolara olan güvenini büyük ölçüde sarsmıştır. Kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, muhasebe hileleri, yaratıcı muhasebe uygulamaları ve agresif muhasebe vb. yöntemlerle finansal tablo ve raporların düzenlenme sürecine müdahale edilmesi ile şirketlerin finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında ilgililere gerçeğe aykırı bilgi sunulabilmektedir. Finansal tablolarda manipülasyon yapılıp yapılmadığını değerlendirmek için son yıllarda çeşitli modeller geliştirilmiştir. Bu çalışmanın amacı, manipüle edilen finansal tabloların tespitinde kullanılan modelleri incelemek, modeller arasında karşılaştırma yaparak aralarındaki farklılıkları ortaya koymak ve muhasebe manipülasyonu tahmininde kullanılan bu modellerin etkinliğini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Finansal Tablolar, Muhasebe manipülasyonu, Muhasebe manipülasyonlarının tespiti.

ABSTRACT

The financial statements generated by the accounting information system are the main information source for user of financial information. Users of the financial statements expect to be the best quality and quantity as far as possible of the financial statements that to meet their information need. Accounting and auditing scandals in the world in recent years, the financial statement users' confidence in the financial statements has been greatly undermined. It is possible to present untrue information about the financial status of the companies and the results of their activities by intervening the financial statements and reports through the methods such as earnings management, stabilization of profits, accounting frauds, creative accounting practices and aggressive accounting. Several models have been developed in recent years in order to assess whether manipulation of financial statements has been made.

The aim of this study is to examine the models used in the detection of manipulated financial statements, compare the differences between the models, and discuss the effectiveness of these models used in predicting accounting manipulation.

Keywords: Financial statements, Accounting manipulation, Detecting of accounting manipulation.

TÜKETİCİLERİN KIRSAL GIDA ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Yrd.Doç.Dr. Niyazi GÜMÜŞ
Kastamonu Üniversitesi, niyazigumus@gmail.com
Suat KARTAL
Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, suatkartal84@hotmail.com
İlyas Ertuğrul İNAN
Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ilyasertugrulinan@hotmail.com

ÖZET
Beslenme, insanoğlunun yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilmesi adına mutlaka karşılaması gereken bir ihtiyaçtır. Ancak yaşadığımız yüzyılda beslenme ile ilgili çeşitli hastalıkların ortaya çıkması ve gıda ürünlerinin içeriklerine yönelik soru işaretlerinin giderek artması tüketicilerin sağlıklı beslenmek için daha seçici davranmalarına neden olmaktadır. Son yıllarda çeşitli medya organlarında sıkça görülen gıda ürünlerindeki hileler tüketicilerin bu arayışlarında ne kadar haklı olduklarını ortaya koymaktadır. Tüketiciler bu süreçte daha sağlıklı ve doğal koşullarda üretilmiş gıda ürünlerini tercih etmektedirler. Özellikle kırsal alanlarda ve doğal koşullarda üretilen gıda ürünleri son yıllarda tüketicilerin bu arayışları arasında doğallıkları ile öne çıkmaktadır. Tüketiciler doğal ve sağlıklı gıda arayışlarını organik pazar, doğal pazar, köylü pazarı vb. isimlerle kurulan çeşitli pazar alanlarında karşılamaya çalışmaktadırlar. Bu pazarların artması kırsal gıda tüketiminin daha da fazla büyüyeceğini göstermektedir. Bu büyümenin sürdürülebilmesi tüketicilerin kırsal gıda ürünlerine yönelik algılarının öğrenilmesinden geçmektedir. Bu çalışma ile tüketicilerin kırsal gıda ürünlerine yönelik algılarının öğrenilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda 2017 Mart ve Nisan ayları içinde Konya merkezde ikamet eden basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiş toplam 390 katılımcıya yüz yüze anket yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizinde SPSS istatistik programından yararlanılmıştır.
Anahtar Kelimeler: Kırsal Gıda Ürünleri, Tüketici algısı, Tüketici Davranışları

ABSTRACT
Nutrition is a requirement that must be provided for the survival of human beings. However, the emergence of various diseases related to nutrition in this century we live and the increasing number of questions about the contents of food products cause consumers to be more selective to eat healthy. The scam in the food products, which is seen frequently in various media organs in recent years, reveals how right consumers are in these searches. Consumers prefer food products produced in healthier and natural conditions in this process. Especially in rural areas and natural conditions, food products produced in recent years stand out with the naturalness of consumers in these quests. Consumers are trying to meet natural and healthy food searches in various market areas such as organic market, natural market, peasant market. As a result, rural food consumption is continuously growing. The sustainability of this growth is the way consumers perceive perceptions of rural food products. With this study, it is aimed to learn the perceptions of consumers about rural food products. For this purpose, a face-to-face survey was conducted on a total of 390 participants determined by the simple random sampling method that resides in the center of Konya in March and April 2017. As a result of the research, SPSS statistics program was used in the analysis of the data obtained.
Keywords: Rural Food Products, Consumer perception, Consumer Behavior

BANKACILIK SEKTÖRÜNDEKİ GELİŞMELER SİİRT İLİNDE BANKACILIK SEKTÖRÜ

BANKING SECTOR DEVELOPMENTS BANKING SECTOR IN THE PROVINCE OF SİİRT

Öğr. Gör. Safa ACAR
Siirt Üniversitesi, safaacar@siirt.edu.tr

ÖZET

Bankacılık sektörü özellikle son yüzyılın ekonomisinde temel yapı taşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Son yıllardaki küreselleşme ve sermaye hareketliliği sayesinde önemi daha da artmış ve bu gelişmeler bankacılık sektörünün önemini ve büyüklüğünü hızla etkilemiştir. Çalışmanın temel amacı Siirt ili bankacılık faaliyetlerinin Türk Bankacılık sektörü içindeki yerinin belirlenmesidir. Bu çerçevede Türkiye'deki bankacılık sektörünün genel yapısı ve son yıllardaki gelişimi incelenecek ve Siirt ilindeki bankacılık faaliyetleri elde edilen veriler çerçevesinde değerlendirilip sektörle karşılaştırmalar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bankacılık Sektörü, Siirt, Ekonomi

ABSTRACT

The banking sector has emerged as fundamental building block especially in the economy of the last century. Thanks to globalization and capital mobility in recent years, the importance has increased even more and these developments have rapidly affected the importance and size of the banking sector. The main purpose of the study is to determine the location of banking activities in province of Siirt in the Turkish banking sector. In this framework, the general structure and recent developments of the banking sector in Turkey will be examined and the banking activities in Siirt will be evaluated within the framework of the obtained data and compared with the sector.

Keywords: Banking sektor, Siirt, Economy

TÜRKİYE'DE TURİZM GELİRLERİ İLE EKONOMİK BÜYÜME İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ ÜZERİNE AMPİRİK BİR UYGULAMA

AN EMPIRICAL APPLICATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN TOURISM INCOME AND ECONOMIC GROWTH IN TURKEY

Prof. Dr. Zeynep KARAÇOR
Selçuk Üniversitesi, zkaracor@selcuk.edu.tr
Öğr. Gör. Sevilay KONYA
Selçuk Üniversitesi, sevilaykonya@selcuk.edu.tr

ÖZET

Ülkelerin büyümesinde rol oynayan turizm sektörü, ekonomik sistemin küreselleşmesi, rekabet ortamlarının artması ve pazar şartlarının hızla değişmesi nedeniyle giderek önemi artan bir sektördür. Turizm sektörü, bir ülkenin ekonomik yapısı üzerinde etkileri olan hizmet sektörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Turizm gelirleri hem istihdam hem de ekonomik büyüme yoluyla bir ülkenin gelişimine katkı sağlar. Bu nedenle ülkeler özellikle turizme önem vererek ekonomik gelişmeyi hızlandırmayı ve kişi başına düşen gelir seviyesini arttırmayı hedeflemektedir. Turizm gelirleri Türkiye'de ekonomik büyümenin temel kaynaklarından bir tanesidir. Bu çalışmada Türkiye'de 1963-2016 yılları arasındaki turizm gelirleri ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki analiz edilecektir. Turizm gelirleri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler birim kök testi (ADF), Granger nedensellik testi ve regresyon analizi kullanılarak araştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Turizm Gelirleri, Ekonomik Büyüme, Nedensellik, Türkiye

ABSTRACT

Countries in the growth the importance of the tourism sector plays a role of the economic globalization, incrased competition and market the system conditions change rapidly due to gradually increasing of the sector. Tourism sector, recognized as one of the service sectors that enable countries to may have some impacts upon general structure of economy. Tourism incomes contributes to the development of the country by encouring both the employment and the growth. Therefore countries aim to accelerate the economic development and to extend per capita income. Tourism incomes continues to be one of Turkey's basis sources of growth by especially caring on tourism. This study examines the relationship between tourism incomes and economic growth in Tukey during 1963-2016 period. Relationships between tourism incomes and economic growth, have been analyzed by using unit root test (ADF), granger causality test and regression analysis.

Keywords: Tourism Incomes, Economic Growth, Causality, Turkey

YENİ TEKNOLOJİLERİN BENİMSENMESİ: GİYİLEBİLİR TEKNOLOJİ ve CİHAZLAR ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Seyran BELGE
Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, belgeseyran2709@hotmail.com
Doç.Dr. Hanifi Murat MUTLU
Gaziantep Üniversitesi, mmutlu@gantep.edu.tr

ÖZET

Teknolojide meydana gelen gelişim ve değişimler, üretimin yanı sıra tüketimde de önemli değişimler yaratmıştır. Özellikle yeni teknolojilerin kolay ulaşılabilirlik ve taşınabilirlik gibi özellikleri sayesinde hem web tabanlı hem de mobil tabanlı teknolojilere olan ilgilenim her geçen gün artmaktadır. 2013 yılında Delloitte tarafından yapılan Türkiye Mobil Tüketici Anketi, kişi başına düşen mobil cihaz sayısı 5.4, akıllı telefon kullanım oranının % 67, tablet kullanımının % 33 ve temel fonksiyonlu cep telefonu kullanımının %47 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca, 2012'den 2013'e internete bağlı cihaz kullanımı % 42 oranında artış gösterdiği görünmektedir. Giyilebilir teknoloji veya giyilebilir cihazların kullanım oranı da mobil teknolojinin gelişimine paralel gitmektedir. Bu giyilebilir teknoloji veya giyilebilir cihazlar, kullanıcıların aksesuarlarına, giysilerine veya vücuduna giyilebilecek, yerleştirilebilecek veya gömülebilecek cihazlardır. Bu çalışma, tüketicilerin yeni teknoloji olarak giyilebilir teknolojileri benimsemesi üzerinde etkili olan faktörleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle çalışmada, öncelikle yeni teknoloji benimseme yazınına ilişkin açıklamalar yapıldıktan sonra, tüketici bazlı giyilebilir teknoloji benimseme modeli ortaya konulacaktır. İlgili faktörlerin etki düzeylerinin tespit edilebilmesi için anket yöntemiyle verilerin toplanması planlanmaktadır. Çalışma araştırma sonuçlarının tartışılması ile sonlandırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mobil Teknoloji, Benimseme, Giyilebilir Teknoloji, UTAUT2.

SINIRSIZ VE ÇOK YÖNLÜ KARİYER TUTUMLARININ BAZI DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ: ADANA ÖRNEĞİ

EXAMINING BOUNDARYLESS AND PROTEAN CAREER ATTITUDES IN THE CONTEXT OF SOME DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS: THE SAMPLE OF ADANA

Prof. Dr. Mustafa PAKSOY
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, hmpaksoy@yahoo.com
Yrd. Doç. Dr. Bengü HIRLAK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, benguhirlak@hotmail.com.tr
Arş. Gör. Orhan BALIKÇI
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, orhanbalikci@kilis.edu.tr

ÖZET
Bu araştırma, çalışanların sınırsız, çok yönlü kariyer tutumlarını tespit etme ve bu tutumların çalışanların demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini belirleme amacını taşımaktadır. Bu amaçla, Adana il merkezine bağlı Seyhan, Yüreğir, Sarıçam ilçelerinde yer alan küçük ve orta ölçekli işletmelerde çalışan kişiler üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket kullanılmıştır. Anket soruları, literatürde güvenilirliği kanıtlanmış ölçeklerden alınmıştır. Araştırmada sınırsız kariyer tutumlarını ölçmek için, Briscoe vd. (2006) tarafından geliştirilen 2 boyuttan (sınırsız düşünce yapısı ve örgütsel hareketlilik tercihi) ve 13 ifadeden oluşan ölçek; çok yönlü kariyer tutumlarını ölçmek için ise, Briscoe vd. (2006) tarafından geliştirilen 2 boyuttan (kendi kendini yönlendiren kariyer ve değer yönelimli kariyer) ve 14 ifadeden oluşan ölçek kullanılmıştır. Anket sonucu elde edilen veriler SPSS kullanılarak analiz edilmiştir.
Anahtar Kelimeler: Sınırsız Kariyer, Çok Yönlü Kariyer, İşletmeler

ABSTRACT
This research aims to identify boundaryless, protean career attitudes of employees and reveal whether these attitudes show differences in terms of employees' demographic characteristics. For this purpose, a research was conducted on individuals working in small and medium-sized businesses operating located in Seyhan, Yüreğir, Sarıçam towns of Adana, province of Turkey. Questionnaire was used as data collection method in the research. The survey questions were taken from scales whose reliability is proven in the literature. In order to measure the boundaryless career attitudes, the scale used in this research was developed by Briscoe et al. (2006), consisting of 2 dimensions (boundaryless mindset and organizational mobility preference) and 13 statements; to measure protean career attitudes, the scale used in this research was developed by Briscoe et al. (2006), consisting of 2 dimensions (self-directed career management and values-driven) and 14 statements. The data obtained from the questionnaires were analyzed by using the SPSS.
Keywords: Boundaryless Career, Protean Career, Businesses

ÖRGÜT KÜLTÜRÜ İLE ÖLÜM KATILIĞI (RİGOR MORTİS) İLİŞKİLİ Mİ?

IS THE RELATIONSHIP BETWEEN ORGANIZATIONAL CULTURE AND RIGOR MORTIS?

Doç.Dr. H. Seçil FETTAHLIOĞLU
Sütçü İmam Üniversitesi, sfettahlioglu@hotmail.com
Doç.Dr. Nuran AKŞİT AŞIK
Balıkesir Üniversitesi, nuranasik@hotmail.com
Doç.Dr. Ö.Okan FETTAHLIOĞLU
Sütçü İmam Üniversitesi, ofettahlioglu@hotmail.com
YL. Öğrencisi Z.Feyza SAYIN
Sütçü İmam Üniversitesi, feyzasyn@hotmail.com

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın genel amacı; örgütsel kültürünün örgütlerde ölüm katılığı ile ilişkili olup olmadığını belirlemeye yöneliktir.

Çalışmanın alt amaçları ise;

- ✓ Katılımcıların örgütsel kültür algıları ve alt bileşenlerinin düzeylerini,
- ✓ Katılımcıların ölüm katılığı ve alt bileşenlerinin düzeylerini,
- ✓ Örgütsel kültür ve ölüm katılığı ile ve söz konusu iki kavramın alt boyutları arasında ilişki olup olmadığını ortaya koymaktır.

Yöntem: Bu araştırmada örgütsel kültür algısı ve alt boyutlarının, ölüm katılığı ve boyutları ile ilişkisinin olup olmadığını belirlemeye yönelik olduğundan ilişkisel model şeklinde desenlenmiştir. Bu sebeple, örgüt kültür ve alt boyutları olan vizyonun paylaşılma, güven ortamı, katılımcılık, iletişim sistemi, ödüllendirme sistemi ile yaratıcılık ve yenilikçilik değişkenleri ile ölüm katılığı ve alt boyutları olan çevresel etmenler, uyumsuzluk hali ve zararlı olumlu algısallık değişkenleri arasındaki ilişkiler ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş İlinde faaliyet gösteren ve tekstil sektöründe görev yapan 532 personel oluşturmaktadır. Araştırmada veri elde etmek adına, Fettahlıoğlu ve Birin (2017) tarafından geliştirilen "ölüm katılığı ölçeği" ile Haris ve Moran tarafından geliştirilen ve Genç (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan "örgüt kültürü ölçeği" kullanılmıştır. Söz konusu ölçeklerle toplanan verilerin istatistiki çözümleri için veri analizi programı olan SPSS 21.0 kullanılmıştır.

Bulgular: Elde edilen bulgulara göre örgüt kültürü ve ölüm katılığı arasında orta düzeyde istatistiki yönden anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuçla birlikte örgütsel kültüre ait olumlu algılamaların, ölüm katılığının ortaya çıkmaması üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tartışma: Örgütsel kültüre yönelik olumlu algılar ile ölüm katılığı arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, örgüt kültüründe ortaya çıkabilecek olumlu bir algının ölüm katılığına kapılma riskinin azalması beklenen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle örgüt kültürünün işletme hedef ve amaçlarına yönelik olarak kurgulanması ölüm katılığına uğrama olasılığını da azaltabileceğini ifade etmek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Örgüt Kültürü, Ölüm Katılığı, Tekstil Sektörü

ABSTRACT

Objective: The general aim of this study is; organizational culture is related to Rigor Mortis in organizations or not.

The sub-objectives of the study are;

- ✓ Participants' levels of organizational culture perceptions and sub-components,
- ✓ Participants' levels of Rigor Mortis and subcomponents,
- ✓ To determine whether there is a relationship between organizational culture and Rigor Mortis and the sub-dimensions of the two concepts in question.

Method: In this study, it was designed as a relational model in order to determine whether organizational culture perception and its sub dimensions are related to rigor mortis and dimensions. For this reason, the relationships between the vision of organizational culture and its sub-dimensions, trust environment, participation, communication system, reward system, creativity and innovativeness variables, environmental factors with rigor mortis and sub-dimensions, non-conformity and harmful positive perceptual variables are handled separately.

The study group of the study comprises 532 personnel working in Kahramanmaras and working in the textile sector. In order to obtain data in the study, "rigor mortis scale" developed by Fettahlıoğlu ve Birin (2017) and "organizational culture scale" developed by Haris and Moran and adapted to Turkish by Genç (2000) were used. SPSS 21.0, a data analysis program, was used for the statistical analysis of the collected data.

Findings: According to the findings, it is seen that there is a significant positive correlation between organizational culture and rigor mortis at moderate level. With this result, positive perceptions of organizational culture have been reached which is influential on the absence of rigor mortis.

Discussion: In this study, which examines the relationship between organizational culture and rigor mortis, it is anticipated that a positive incidence of death in organizational culture is expected to diminish the risk of death. For this reason, it can be stated that the organization of the culture towards the aims and objectives of the organization can reduce the possibility of rigor mortis.

Keywords: Organizational Culture, Rigor Mortis, Textile Sector

TITLE : DEFAMATION IN SOCIAL MEDIA UNDER THE ARTICLE 10 OF THE ECHR

Assistant Prof.Dr. Arzu TUNCER
Hasan Kalyoncu Üniversitesi, av.arzutuncer@hotmail.com

ABSTRACT

The article defines the general principles of the Article 10 of the European Courts of Human Rights (ECHR) concerning the importance of the right to freedom of expression and the special impact of the social media. Limited protection to offensive expression is set by the European Court of Human Rights. The article focuses on the use of the social media as a medium for free speech and defamation. It examines the legal implications and criminal sanctions of social media. The social media has become an area for the people to vent their discontentment and fears in a defamatory manner although freedom of speech and defamation in social media is not allowed to be used in a libelous manner. Therefore any insult due to defamatory remarks do not justify intervention by a judicial system and is not considered as a cybercrime. The article also focuses on concern about hate speech in social media. It claims that hate on internet is part of a broader part of antisocial behaviour. Hate speech is monitered and also cybercrime has been reported that hate writings and hate sites incrised sequently. Agencies have noticed that the development may erode public discourse.

Keywords : Libel and slander, freedom of speech, social media, online hate speech, cybercrime, European Court of Human Rights, freedom of expression.

JOHANN GOTTFRIED HERDER'DE MİLLİYETÇİLİK DÜŞÜNCESİ

Arş. Gör. Alper İPLİKCİ
Atatürk Üniversitesi, alper.iplikci@atauni.edu.tr

ÖZET

J. G. Herder, felsefe tarihinin Aydınlanma döneminde yaşamış olan önemli düşünürlerinden biridir. Yaklaşımları itibarıyla özellikle tarih felsefesi ve siyaset felsefesi alanlarına önemli katkılar sunmuştur. Ortaya koymuş olduğu tarih, kültür ve gelenek üzerine yorumları, döneminin genel yaklaşımına karşı bir duruşu ifade etmesi ve farklı bir bakış getirmesi açısından önemlidir. Herder, bir Aydınlanma karşıtıdır. Özellikle Aydınlanma düşüncesinin getirmiş olduğu çeşitli nitelikler, onun, milliyetçilik düşüncesini benimseme ve kendine göre temellendirmeye gitme noktasında en önemli nedendir. Aydınlanma'nın getirmiş olduğu bir dünya görüşü, bir toplum düzeni, bir gerçeklik algısı vardır. Özellikle 17. Yüzyıldaki modernleşme ile başlayan ve 18. Yüzyılda zirve noktasına ulaşan Aydınlanma düşüncesi, bilimselliğe dayalı bir dünya tasavvuru oluşturmuştur. Aydınlanma, özellikle kendisinden önceki geleneksel dünyanın yaklaşımlarını, felsefesini, inançlarını, bilimsel metodunu ve gerçekliğin ne olduğuna dair düşüncelerini derin bir eleştiri süzgecinden geçirerek yerine her alanda uygulanacak bir paradigma oluşturmuştur. Buna göre Aydınlanma bir akıl çağıdır. Her şeyin merkezinde artık insan vardır. Doğa bilimlerinin bilimsel metodu mutlak gerçekliğin yegâne açıklamasıdır. Bilimsellik mantığı tüm insan alanlarına yerleştirilmelidir. İnsanlık, artık bilim ile bir ilerleme sürecine girmiştir ve bu ilerleme yeryüzündeki her şeyin temel yasası olmak durumundadır. Herder ise Aydınlanma'nın attığı sloganların, insanları tek tipleştirmekten, onların özgünlüklerini ve özgürlüklerini, iradelerini ortadan kaldırmaktan başka bir şey olmadığını vurgular. Özellikle Aydınlanma'nın şiddetle savunduğu "ilerleme" idesinin, tüm dönemlere ve toplumlara dayatılan bir düşünce tarzı olduğunu söyler. Buna göre bir dönemin kendi bakış açısı tüm dönemlere genellendiğinde ve kabul edildiğinde, bu durum, diğer dönemlerin kendilerine özgü bakış açılarını yok saymak demektir. Ayrıca Herder materyalist bir tarih anlayışını da eleştirir. Çünkü materyalist tarih anlayışı insanları makineleştirerek doğadaki determinizmin insan alanına uygulanmasını ifade eder. Bu durum da yine insan özgürlüğünü ortadan kaldırmaktadır. Herder, söz konusu eleştirilerden yola çıkarak bir çözüm yolu üretmiştir ve bu çözüm yoluna dayalı olarak bir milliyetçilik düşüncesi ortaya koymuştur. Öncelikli olarak o, ilerleme gibi insanlığın tüm tarihine genellenebilecek bir ortak yasanın olduğunun söylenemeyeceğini ifade eder. Tüm insanlığın böylesi bir ortak yasası yoktur, böyle bir yasa olsa bile bilinemez. İlerleme düşüncesi, yalnızca Aydınlanma döneminin bir özelliğidir ve bu, tüm insanlık tarihine genellenemez. İlerleme, tüm insanlığın dönemleri içerisinde yalnızca bir dönemin genel özelliği olarak ele alınabilir. Tüm insanlık tarihi böylesi bir yasalılık altında görülemez, ona göre tüm insanlık tarihini oluşturan şey, her dönemin ve her toplumun kendi özgünlüğünün toplamıdır. Genel olarak tüm "insanlık" önemlidir ve her toplumun ve dönemin kendi özellikleri, kendi yasalılıkları aynı öneme sahiptir. Tarihsel alanın doğa alanı gibi olmamasından kaynaklanan bir düzen arayışı içerisinde genel bir yasa bulma çabasını eleştiren Herder, tarihsel alandaki dağınık çokluğun bir düzensizliği ifade etmediğini, tüm dönemler ve toplumlar arasında görünmez bir tanrısal uyumun olduğunu söylemektedir. Dönemlerin ve farklı yasaların birbirleriyle olan ilişkileri ise yalnızca anlaşılabilir. Dolayısıyla toplumsal alanda, insanın kültür ve tarih dünyasında, doğada olduğu gibi deney-gözlem değil, anlama ve yorumlama yöntemi benimsenebilir. Herder'in Aydınlanma düşüncesini, insanlığın özgünlüğünü, değerlerini ortadan kaldırması dolayısıyla eleştirmesi, onu milliyetçilik düşüncesine götürmüştür. Aydınlanmanın

getirmiş olduğu çeşitli "olumlu" gibi görünen kavramları, aslında insanları aldatan birer unsur olarak değerlendirir. Bu yaklaşımları benimsemek, insanların kendilerine özgü olan yönlerini yok saymaları anlamına gelir. Dolayısıyla önemli olan, her bir toplumun, her bir dönemin kendi özgün değerlerini ve değerlendirmelerini muhafaza etmeleri ve farklılıkların varlığının yozlaştırılmamasıdır. Eğer tüm dünyanın dâhil olabileceği ortak bir kültür varsa, o da dönemden döneme ve toplumdan topluma değişkenlik arz edebilen farklılıkların toplamının oluşturduğu bir bütündür. Bu nedenle Herder, insanlık için önemli olan şeyin, onların özgün değerlerine ve kendi özgünlüklerine önem vermeleri, evrensel dayatmalara boyun eğmemeleri olduğunu söyler. Tüm özgünlükler önemlidir ve her bir özgünlük bir iç ahenk vasıtasıyla tüm insanlığı meydana getirir. Çalışmamızda, Herder'in düşüncelerinin nasıl örüldüğü ele alınacak ve böylece milliyetçilik düşüncesinin Herder'in bakış açısıyla nasıl temellendirildiği analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Anlama, kültür, özgünlük, Aydınlanma eleştirisi, milliyetçilik

ÇAĞDAŞ KAMU DENETİMİ YÖNTEMİ: OMBUDSMANLIK VE TÜRKİYE İÇİN SAĞLIK HİZMETLERİ OMBUDSMANLIĞI ÖNERİSİ

ONTEMPORARY PUBLIC SUPERVİSİON METHOD: OMBUDSMAN AND HEALTH SERVİCE OMBUDSMAN PROPOSAL FOR TURKEY

Arş.Gör. Adnan KARATAŞ
Atatürk Üniversitesi, adnan.karatas@atauni.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Salih Börteçine AVCİ
Atatürk Üniversitesi, savci@atauni.edu.tr

ÖZET

Dünya genelinde yüz elliden fazla ülkede, yaklaşık üç yüz yıllık geleneğini ile çeşitli yapısal ve işlevsel özelliklere sahip olarak uygulanan Ombudsmanlık sistemi, Türkiye'de 2012 yılından beri idari denetim mekanizmalarından biri olarak kullanılmaktadır. Ombudsmanlık Kurumları geleneksel anlamda; vatandaşlar ve kamu kurumları arasındaki anlaşmazlıklara çözüm yoları arayan çağdaş bir uygulama olarak görülmektedir. Ombudsmanlık Kurumlarının geleneksel olarak yüklendiği bu görevinin yanı sıra farklı ülkelerde çeşitli alanlara özgü Ombudsmanlık sistemleri kurulmuştur. Sağlık Hizmetleri Ombudsmanlığı bu alanlardan biridir. Bu Ombudsmanlık türü dünya genelinde İngiltere'de, Yeni Zelanda'da ve Avustralya'da uygulanmaktadır. Vatandaşlardan gelen şikâyetleri çözüme kavuşturmak ve sağlık hizmetlerinin daha hesap verebilir olmasını sağlamak, bu kurumların temel görevi olmuştur. Türkiye'de Ombudsmanlık Kurumu tek merkezli ve ihtisaslaşmanın olmadığı bir yapıda faaliyet yürütmektedir. Bundan dolayı Ombudsmanların ilgilendikleri konuların çeşitliliği fazladır. Ülkedeki sağlık hizmeti ise ülke genelinde otuz binin üzerinde kamu kurumu ve beş yüz binin üzerinde sağlık personeli ile sağlanmaktadır. Nitekim bu kurum ve kişiler hakkındaki şikâyetlerin çözüme kavuşturulması ve hesap verebilirliğin artırılması, kamu yönetimi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada Türkiye'de sağlık hizmetleri ile ilgilenen ihtisaslaşmış bir Ombudsmanlık kurumunun olumlu ve olumsuz sonuçları tartışılmakladır. Bu amaçla diğer ülkelerde uygulanan Sağlık Hizmetleri Ombudsmanlığı sistemleri incelenerek Türkiye'deki mevcut sistemle karşılaştırılmıştır. Nitekim bu çalışma Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Ombudsmanının uygulanabilirliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca Türkiye'de Ombudsmanlık Kurumunun sağlıklı şekilde işleyebilmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur. Sağlık Hizmetleri Ombudsmanlığının gerekliliğine ilişkin yapılan bu değerlendirmeler, politika yapıcılar ve kamu yöneticileri açısından değerli sonuçları barındırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Denetim, Kamu Denetçisi, Ombudsman, Sağlık Hizmetleri Ombudsmanı

ABSTRACT

The Ombudsman System, which has been implemented with more than three hundred years of tradition and various structural and functional characteristics in more than one hundred countries worldwide, has been used as one of the administrative control mechanisms in Turkey since 2012. Ombudsman Institutions are traditional sense; Is seen as a contemporary practice seeking a solution to disagreements between citizens and public institutions. In addition to this traditionally charged task of Ombudsman Institutions, various Ombudsman systems have been established in different countries. The Health Services Ombudsman is one of these areas. This type of Ombudsman is practiced worldwide in the UK, New Zealand and Australia. It has been the main task of these institutions to ensure that complaints from citizens are resolved and health care services become more accountable. In Turkey, the Ombudsman Institution operates in a single-centered, non-

specialized structure. Therefore, the Ombudsman has a wide range of issues. The health services in the country are provided by more than thirty thousand public institutions and over seven hundred thousand health personnel throughout the country. As a matter of fact, the resolution of complaints about these institutions and individuals and the increase of accountability are of great importance in terms of public administration. In this study, the positive and negative consequences of a specialized Ombudsman institution dealing with health services in Turkey are discussed. For this purpose, the Health Services Ombudsman systems implemented in other countries have been examined and compared with the existing system in Turkey. In addition, various suggestions have been presented for the Ombudsperson Institution to function properly in Turkey. Indeed, this study aims to demonstrate the applicability of the Health Services Ombudsman in Turkey. These assessments on the necessity of the Health Services Ombudsman hold valuable results in terms of policy makers and public administrators.

Keywords: Audit, Public Auditor, Ombudsman, Health Services Ombudsman

DİN FELSEFESİ ÇERÇEVESİNDE İSLAM VE MODERN İSLAM DÜŞÜNCESİ

Arş. Gör. Halis ÇAVUŞOĞLU
Dicle Üniversitesi, filozof.25@hotmail.com

ÖZET

İslâmî öğretinin özünü tevhit oluşturur. Tevhit, küllî bir yapıyı arz eden, Kur'ân ilmidir. Bu tevhit ya da Kur'ân ilmi, makuldür, yani hiçbir akıldışılığı barındırmaz. Gaybî hususlar vardır, ama bunlar akıldışı olmayıp, akıl üstü yani metafizik âlemle ilgilidir. İslâmî öğreti, değişim içinde sürekliliği vurgular, bu ikisi arasındaki dengeyi kurar, daimî değerlerin olmaması, kaosa ve anarşiye götürür. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılışıyla, Batılı sömürgeci güçler daha serbest bir sömürücü faaliyet içine girmişler, sömürdükleri Müslüman ülkelerdeki hâkimiyetlerini güçlendirmek ve uzun süreli kılmak için, modernleşme adı altında, kendi kültürlerini ve dünya görüşlerini bu toplumlara benimsetecek şeyler yapmışlardır. Batılılar, selefimizin mirasını almış, seküler bir kalıba dökerek, bağlamından koparmışlardır. Bilginin İslamileştirilmesinde öngörülen programa göre, ilk önce, hedefler tespit edilmelidir. Batı, Rönesans'la başlayan, Aydınlanma ile devam eden ve modern çağda kemale eren bir eğilimi izlemiştir. Batılı insanın Hıristiyanlığa sırt çevirmesinde, Hıristiyanlığın inanç esaslarının genel itibariyle saçma oluşunun rolü vardır büyük ihtimalle. Batıda var olan hâkimiyet arzusu, Platon'un dediği gibi, dibi delik bir fıçı gibidir. Bu nedenledir ki; burjuva sınıfı, her şeyi dünyaya hâkim olmaya yönelik arzusunun hizmetine soktu. O dönem bazı düşünürleri hala, hayatın yasasını, savaş olarak görüyorlar. Bu, onların halen Darwin'in etkisinde olduklarını gösteriyor. Öte yandan Wallerstein, modern dünya sisteminin kökeninin 16. yüzyılda olduğunu söylüyor. Bunu böyle kabul edersek, demek ki o zamandan bu zamana liberal zihniyet iktidardadır diyebiliriz. Yani; bu zihniyet yerini İslâmî güce bıraksa, yani dünya sistemi İslâmî bir sistem olsa, iktidar koltuğunda oturan liberal ideolojinin yerine İslâm dini geçse, dünya şimdiki sorunlarının çoğundan kurtulacaktır. Allah-insan-doğa arasındaki dengeyi Kur'ân ışığında çıkartılan küllî bir plân ile yapmak gerekmektedir. Yani yüce Allah'ın insanla, insanın diğer insanlarla ve tabiatla olan ilişkilerini yeni metodolojiyle geliştirmek ve bu hususu özümsemek gerekmektedir. Tevhit ile kastedilen, yukarda yazdığı gibi, Kur'ân ilmidir, yani hikmettir. Hikmetin, hevasını ilâh edinenlere verilmeyeceği açıktır. Ancak Allah'a tümüyle ve samimiyetle teslim olan ve hikmeti talep eden birine, hikmet verilir sanıyorum. Daha önce Batı'da, Pavlusçu Hıristiyanlık yorumunu hâkim kılma şeklindeki operasyonla benzer olan, İslâm coğrafyasında Ilımlı İslâm'ı hâkim kılma operasyonu, ortaya çıkaracağı beklenmedik sonuçlarla, bu operasyonu yapanların elinde patlayabilir. Zira, ahiret şüpheli olsa bile, iman etmek kişiyi dünyada istediği hiçbir şeyden mahrum bırakmadığından ve kişiye ekstra bir yük de yüklemediğinden, ayrıca var olabilecek cenneti kazandıracağından, iman etmek yararlıdır.

Anahtar Kelimeler: Tevhit, Batılılaşma, Bilginin İslamileştirilmesi, Modern Dünya

DETERMINATION OF INDIVIDUAL FACTORS AFFECTING MIGRATION BEHAVIOR IN TURKEY USING LOGISTIC REGRESSION ANALYSIS

Assist. Prof. Dr. Hayri ABAR
hayri@atauni.edu.tr
Assist. Prof. Dr. Ömer ALKAN
Department of Econometrics, Ataturk University, Erzurum, Turkey

ABSTRACT

Background/aim: The three factors that change the population structure of the regions are; birth, death and migration. Migration is an important concept in which various researches have been made in terms of different dimensions in various branches of science. Despite the fact that it is considered as a negative situation due to the social problems it has emerged in the present, migration in the first economic studies is considered as a labor investment. Because, through migration, labor moves to regions where it is relatively productive from regions where labor is less efficient. Migration is examined in the literature as individual micro-size or as aggregated macro-size. Individual migration behavior is handled in the context of self-selection approach. According to this approach, migrants are selected individuals in terms of education, age, gender and other characteristics. The effect of individual factors on immigration behavior was investigated within the framework of the self-selection approach in the study.

Methods: In this study, cross-sectional data obtained from the Life Satisfaction Survey conducted by the Turkish Statistical Institute to 193203 individuals in 2013 were used. Individual factors affecting migration behavior were determined by logistic regression analysis. The dependent variable of the study is whether the individual who applied the questionnaire migrated within the last one year.

Results: According to the results of the research, it is determined that income, marital status, age, happiness level, transportation satisfaction, level of well-being felt, household size, ownership status, region are the influential variable on the probability of having emigrated.

Conclusion: The probability of having migrated increases as income increases; decreases as age, happiness level, transportation satisfaction, level of well-being felt, household size increases. The individuals who are most likely to have emigrated in terms of marital status are the divorced individuals, the tenants in terms of the ownership status of the living house, and the individuals living in the Central Anatolia Region in terms of the region.

Keywords: Migration behavior, logistic regression, self-selection

VI. YÜZYILIN İLK YARINDA ORTA ASYA'NIN SİYASİ AHVALİ VE GÖKTÜRK DEVLETİNİN TEŞEKKÜLÜ (M.S. 500-552)

Yrd. Doç. Dr. Yunus Emre TANSÜ
Gaziantep Üniversitesi, ytansu@gmail.com
Araştırmacı Meral KARTAL
Gaziantep Üniversitesi, g.arslan.89@hotmail.com
Araştırmacı Gökhan ARSLAN
Gaziantep Üniversitesi, g.arslan.89@hotmail.com

ÖZET

M.S III. yüzyılda Hun Hakanlığının Han Hanedanlığı tarafından yıkılmasıyla Hunlar Asya'nın iç kısımlarına ve Batıya doğru göç etmek zorunda kalmıştır. Sonraki yüzyıllarda Hunlardan arta kalan kitleler Kuzey Çin'de devletler teşekkül etmişse de eski günlerine dönememişlerdir. VI. yüzyıla gelindiğinde Orta Asya'nın batısında Sasanilerin ve Akhunların, güneyde Tibetlerin, Çin'de Weilerin (Tapgaç), Kore'de Goguryalıların ve İç Asya'da Juan Juanların varlığından söz etmek mümkündür. Batıda Sasanilerle Akhunlar arasında, İç Asya'da Weiler ile Juan Juanlar arasında çekişmeler yaşanmakta olup; bu ahval sırada Göktürkler ve Töles boyları Altay Dağlarının güneydoğu eteklerinde -maden çıkartılan bölgelerde- Juan Juanlara federatif olarak bağlıdırlar. Yarkent, Kaşgar ve Kuça gibi bölgelerde Juan Juanlara bağlı olarak yaşayan ve onlara silah imal eden Göktürkler, uygun siyasal konjonktür ile Juan Juanlarla mücadeleye girerek 552 yılında bağımsızlıklarını kazanmışlardır. Bu makalede VI. yüzyılın ilk yarısında Orta Asya'nın siyasi ahvali, Göktürk adı ve anlamı, Göktürklerin menşei ve bu konudaki rivayetler, tarih sahnesine çıkışları, asıl yurtları ve Göktürk devletinin kuruluş süreci üzerinde durulacaktır. Bu çerçevede; Juan Juanlar, Wei, Sasaniler ve Akhanlardan bahsedilerek siyasi bir kritik yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: VI. Yüzyılda Orta Asya, Göktürk Devleti, VI. Yüzyılda Siyaset

IDENTITY AND BELONGING CHANGED BY WAR

Researcher Zeynel KARACAGIL
Ankara University, karacagil@ankara.edu.tr
Associate Prof. Dr. Meryem BULUT
Ankara University, meryem.bulut@gmail.com

ABSTRACT

Nowadays the concept of identity become diversified due to some factors and started to chance. Identity plays a fundamental role related to the mutual/ reciprocal positioning of individuals in social structure. Shortly, identity is one's symbolization of the perception related to himself/herself. Migration is an important factor related to the reproduction of identity. Migration affects the fundamental dynamics of society and produce new mechanisms. Especially the reason of migration determines the formation and shape of these mechanisms. The aim of this study is to determine the change in identity and belongingness of the Syrian immigrants who migrated Turkey due to the ongoing warfare and to detect how do they produced their new identities and belongingness through which mechanisms. This study was conducted with the Syrian immigrants who migrated Turkey because of the war. The depth interview was used in this study. The people who are interviewed was selected with the snowball method without considering the criteria such as, region, age etc. Due to the fact that most of the Syrian immigrants do not speak Turkish, translator used during the interviews on the other hand; the immigrants who can speak Turkish were interviewed face to face. By using the, the questions of the study were tried to be answered by using the audiovisual materials which were obtained during the interviews with interpretive epistemological paradigm. In the study it was detected that, The Syrian immigrants who are minority and due to this become community use identity as a defense mechanism against the group which they conflicted. According to the refugees, the identity and belongingness become the functional surviving means rather than the indispensable ideologies.

Keywods: Identity, belonging, migration

1876 KANUN-I ESASÎ' DE TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN DÜZENLENİŞİ VE 1909 DEĞİŞİKLİKLERİ

REGULATION OF BASIC RIGHTS AND FREEDOMS IN THE OTTOMAN BASIC LAW OF 1876 (KANUN-I ESASI) AND 1909 AMENDMENTS

Arş. Gör. Murat KURUN
Atatürk Üniversitesi, murat.kurun@atauni.edu.tr
Arş. Gör. Lokman ŞAHİN
Atatürk Üniversitesi, lokman.sahin@atauni.edu.tr

ÖZET
Klasik demokrasi anlayışının çerçevesini çizdiği temel hak ve özgürlükler bilindiği üzere 1789 Fransız devriminin getirmiş olduğu siyasal ve toplumsal akımlar içinde gelişmiştir. Felsefi bir kavram olarak özgürlük kavramı ilkçağın düşünürleri tarafından işlenmeye başlanmış olsa da siyasal hayatın içine Fransız Devriminden sonra bir hukuk konusu ve sorunu olarak girmiştir. Bu akımla birlikte temel hak ve hürriyetler anayasalarda hukuki bir zemine oturtulmaya çalışılmış ve iktidarın sınırları daraldıkça temel hak ve hürriyetlerin alanı genişlemiştir. Temel hak ve hürriyetlerin kazanımı Batı demokrasilerinde tabandan tavana doğru ulaşan bir talepler silsilesi halinde hâsıl olurken Osmanlı döneminde bu temel hak ve hürriyetlerin kazanımı yukarıdan aşağıya gelen bir çaba eseri yavaş ve ağır gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızda Osmanlı döneminde temel hak ve hürriyetlere ilişkin düzenlemelerin de bulunduğu anayasal hareketlere ve nihayetinde 1876 Kanun-i Esasî' ye ve 1909 değişikliklerine dönemin siyasi olaylarına mümkün olduğunca az yer vererek daha çok insan haklarına ilişkin düzlemde bakmaya çalışacağız.
Anahtar kelimeler: Kanun-i Esasi, Temel Hak ve Özgürlükler, Anayasa

ABSTRACT
The basic rights and freedoms that framed by the classical democracy concept were developed within the political and social movements emerged as a result of French revolution of 1789. Although the notion of freedom as a philosophical concept has begun to be processed by the early thinkers, it has entered into political life as a legal issue and problem after the French Revolution. With this movement, basic rights and freedoms have been tried to be placed on a legal level in the constitutions and the scope of basic rights and freedoms has been enlarged as the borders of power have narrowed. In the Ottoman period, efforts to achieve these basic rights and freedoms which have been made slowly and hardly by an effort from above while fundamental rights and freedoms have been being salvaged the case of a hierarchical bottom-right demand in Western democracies. We will try to look more at the level of human rights by giving as possible as little space to the political events of the period to the 1876 Acts and the 1909 amendmentsat and the constitutional movements, including the arrangements related to fundamental rights and freedoms during the Ottoman period in our work.
Keywords: Ottoman Basic Law, Fundamental Rights and Freedoms, Constitution

GRAMER VE BELAGAT BİLGİNLERİNİN TAKDİM-TE'HİR HAKKINDAKİ YORUMLARI

COMMENTS OF GRAMMAR AND RHETORIC SCHOLARS ABOUT PRESANTATION (TAKDİM) AND POSTPONEMENT (TE'HİR)

Arş. Gör. Abdullah KILINÇKAYA
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, akilinckaya@hotmail.com

ÖZET

Dile geniş bir hareket imkânı tanıyan ve anlama yönelik önemli açılımlar getiren takdim-te'hirli kullanımlar üzerinde ilk dönemden itibaren genişçe durulmuştur. Arap dili alanında kaleme alınan ilk teliflerde, dil ilimleri bugünkü şekliyle tasnif edilmediği için, sarf-nahiv ve belâgat konuları iç içeydi. Birçok âlimin bu konuda kendine has yorumları ve istişhad (delil getirme) yöntemleri vardır. Takdim-te'hirli kullanımlara ilk dikkat çeken ve edebi incelikleri üzerinde ilk yorumları yapanın Sîbeveyh olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Arapça, Nahiv, Belagat, Takdim, Te'hir

ABSTRACT

It has been broadly discussed from the first period on the use of presentations, which give a wide range of movement to the language. In the first writings received in the field of Arabic language, the subjects of sarf-nahiv and belâgat were indoors because the language sciences are not classified as it is today. Many scholars have their own interpretations and methods of bringing in evidence. It is possible to say that Sîbeveyh was the first to draw attention to the presantation and postponement uses and to make the first comments on their literary subtleties.

Keywords: Arabic, Grammar, Rhetoric, Presentation, Postponement

KIRSAL KALKINMADA ÖNCÜ BİTKİ: HİNT İNCİRİ

Yrd.Doç.Dr. Adem EROL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, aerol@ksu.edu.tr
Öğr.Gör. Hamdi AYYILDIZ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, hayyildiz@ksu.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Yusuf NİKPEYMAN
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, nikpeyma@ksu.edu.tr

ÖZET

Kırsal alanda yoğunlaşan Hint İnciri kolonileri, antik çağlardan modern zamanlara, insanların besin ve sağlık ihtiyaçlarını gidermek üzere protein, yağ ve vitamin gibi bileşenler açısından önemli olup, dünya gıda, kozmetik ve ilaç sanayilerinde Hint İncirinin geniş ve önemli bir pazarı bulunmaktadır. Ülkemiz çoğu tarımsal üründe olduğu gibi yoğun ve önemli miktarda doğal kaynağı barındırmakta olup, bu kaynakları ne yazık ki etkin kullanamamaktadır. Bu tür bir kaynak olarak nitelendirebileceğimiz Hint İnciri, Ülkemiz Akdeniz Coğrafi Bölgesi içerisinde yoğun olarak kendiliğinden yetişmektedir. Ülkemiz içerisinde Endüstriyel üretiminden söz edemeyeceğimiz Hint İnciri'nin, ana üreticisi yayılım alanına göre Meksika olup, bu ülkeyi sırasıyla Arjantin, Şili, Brezilya, ABD, Güney Afrika, Tunus, Cezayir, Fas ve İtalya takip etmektedir. Ancak İtalya en az miktarda ekim alanına sahip olmasına karşın, Dünya Hint İnciri meyve üretimi ve satış gelirlerinde ilk sırada yer almaktadır. Kalkınmanın kırsal alana hala ve sürekli bir biçimde bağlı olduğu Ülkemizde, Hint İnciri'nin yayılım gösterdiği Akdeniz Bölgesi başta olmak üzere, bu bölgede tarım ürünleri üreticilerinin ve tarım girişimcilerinin Bölgede stratejik bir biçimde ilgili kurum ve kuruluşlarca üretime yönlendirilmesi dünya pazarından kopmamak amacıyla hızla gerekmektedir. Bu çalışmada; Hint inciri meyve ve gıda dışı türev ürünlerine kırsal kalkınma yazını içerisinde yaklaşılmıştır. Hint İncirinin ekonomik öneminin araştırılmasının kırsal kalkınma ve ekonomik kullanım boyutları açısından önemi, Dünya Hint İnciri üreticisi Ülkelerin üretimlerinden alınan örneklerle belirtilmiştir. Bu çalışmanın amacı, Hint İnciri'nin profesyonel üretimi ile ekonomik açıdan Bölge ve Ülke ekonomimize sağlayacağı faydalara değinerek, kırsal kalkınma ve girişim yazınları açısından potansiyel üretici ve girişimcilere farkındalık sağlamaktır. Çalışmanın sonucunda, antik uygarlıklardan bu yana önemli bir ürün olarak yerini koruyan Hint İncirinin Ülkemiz ekonomisi için kullanımı konusunda önermeler detaylı bir biçimde yapılarak, Hint İnciri kırsal ve bölgesel kalkınma için öncü bir bitki olarak önerilecektir.

Anahtar Sözcükler: Hint İnciri, Kırsal Kalkınma, Akdeniz Bölgesi

OTELCİLİK SEKTÖRÜNDE MEYDANA GELEBİLECEK KRİZLERE KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEMLERE YÖNELİK BİR ARAŞTIR

Yrd. Doç. Dr. Halil AKMEŞE
Necmettin Erbakan Üniversitesi, halilakmese@gmail.com
Arş. Gör. Sercan ARAS
Necmettin Erbakan Üniversitesi, arassercan1@gmail.com
Yüksek Lisans Öğrencisi Doğan ATAMAN
Necmettin Erbakan Üniversitesi, dgnatmn.2147@gmail.com

ÖZET

İçsel veya dışsal faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan politik veya ekonomik krizler otelcilik sektörünü ciddi şekilde etkileyebilmektedir. Meydana gelebilecek kriz dönemlerinde, krizlerin ortadan kaldırılması, ortadan kaldırılamıyorsa etkilerinin en aza indirilmesi gerekmektedir. Bunun başarılabilmesinde, geçmiş kriz dönemlerinde elde edilen deneyimler ve karar alıcıların krizleri nasıl yönetecekleri konusundaki bilgi ve becerileri önemli rol oynayabilmektedir. Çalışmada otel işletmelerinde yönetici kademelerinde bulunan kişilerin meydana gelebilecek kriz durumlarında ne tür tedbirler alacakları araştırılacaktır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniği kullanılacak olup, bunun için Israeli, Mohsin ve Kumar (2011)'ın kriz yönetimi ölçeğinden faydalanılacaktır. Anketlerden elde edilen veriler istatistik paket programı aracılığıyla analiz edilecektir. Ölçeğin güvenilirlik testi yapıldıktan sonra faktör analizi ve karşılaştırma analizleri (T-testler) yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kriz, kriz yönetimi, otelcilik sektörü

DR. BESİM ÖMER AKALIN'IN KALEMİNDEN ÜZÜM İLE TEDAVİ

GRAPE TREATMENT BY DR. BESİM ÖMER AKALIN'S PEN

Doç. Dr. Hüseyin DOĞRAMACIOĞLU
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, dogramacioglu@kilis.edu.tr

ÖZET

Dr. Besim Ömer, 1893 yılında Osmanlı Türkçesi ile kaleme aldığı "Üzüm ve Üzüm ile Tedavi" adlı kitabında, üzümün sayılamayacak kadar çok hastalıklarda nasıl tesirli bir gıda olduğunu belirtir. Üzümün, insan vücuduna girdiğinde hangi organlarda nasıl bir etki gösterdiğini örneklerle açıklar. Üzümün özellikle şırasında bulunan maddelerin vücutta hangi etkileri gösterdiklerini de izah eder. Üzüm suyu tıpkı maden suyu gibidir tezini başta ortaya atan yazar bu suyun maden suyundan daha etkili olduğunu açıklar. Üzüm; iştahsızlık, ishal ve kabızlık, basur, mesane ve rahim hastalıkları, dizanteri, kalp hastalıkları, hazımsızlık, cilt hastalıkları ve sirace hastalığı tedavisi için kullanıldığında iyileştirici tesir göstermektedir. Dr. Besim Ömer, üzümün bu hastalıkları nasıl tedavi ettiğini ve metabolizmada iyileştirici sürecin nasıl işlediğini örnekleriyle açıklamaktadır. Üzüm ve özellikle de üzüm suyunun tedavi etkisinin geçmişten günümüze tecrübelerle sabit olduğunu belirtir. Avrupa'da da bu tedavi şekillerinin bilindiğini eklemektedir. Dr. Besim Ömer'in 44 kitabından biri olan "Üzüm ve Üzüm ile Tedavi" kitabı, Osmanlı Türkçesi olarak kaleme alınmış ve bugüne kadar Latin harflerine transkript edilmemiştir. Bu da eserin pek bilinmemesine yol açmıştır. Türk Tıp Tarihi'nin ilk profesörü olan ve birçok ilke imza atan Türk Tıp Profesörü Dr. Besim Ömer'in bu eserinde öne sürdüğü fikirler günümüzde de geçerliliğini korumakta ve modern bilime yol göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Üzüm ile tedavi, hastalıklar ve üzümün iyileştirici etkisi.

ABSTRACT

Dr. Besim Ömer in dicates how grape is an effective food in many diseases in his book "Grapes And Treating with Grapes " written in 1893 by Ottoman letters. He reveals by example how grape acts in which organs when it enter the human body. He explains that they show what effects on the body especially substances found in grape juice. The writer put the thought that grape juice is just like mineral water and he explains that this water is more effective than mineral water. Grape shows therapeutic efficacy when used for the treatment of anorexia, diarrhea and constipation, hemorrhoids, bladder and ovarian disease, dysentery, heart disease, dyspepsia, skin diseases and ilnesses. Dr. Besim Ömer explains how he treats these diseases with grapes and how healing process works in metabolism. He states that the treatment effect of grapes and especially grape has been proven experimentally in the past and today. He adds that these forms of therapy are also known in Europe. Treatment with Grapes book, one of Dr. Besim Ömer's 44 books was taken as Ottoman and has not been translated into Latin letters until today. This has led to a lack of knowledge of the work. Dr. Besim Omer is Professor of Turkish Medicine and the first professor of Turkish medical history. The ideas that Besim Ömer put forward in his work preserve its validity today and lead to modern knowledge.

KeyWords: Treatment with grapes, diseases and healing effects of grapes.

GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİ VE KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: ÜNİVERSİTELERDE YAPILAN BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Öğr. Gör. Hüseyin ÇİÇEKLİOĞLU
Mersin Üniversitesi
Y. Lisans Öğr. Merve DEMİRBANKA
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Lisans Öğr. Ayşegül KAYA
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Lisans Öğr. Abdülkadir BİLİCİ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimleri ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu bağlamda Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi ve Mustafa Kemal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünde eğitim görmekte olan 400 öğrenciye anket uygulanmıştır. Anketimizde öncelikle demografik bilgiler daha sonrasında ise girişimcilik eğilimleri ve kişilik özelliklerine ilişkin sorular yer almaktadır. Anket sonuçları rakamlarla kodlanarak, üniversite öğrencilerinin verdikleri yanıtlara göre bilgisayar ortamında SPSS 21.0 paket programına aktarılarak güvenirlilik, frekans, T-Testi, Korelasyon ve Regresyon analiz yöntemi kullanılarak test edilmiş ve veri kaybı ya da yanlış kodlama hatalarına karşı sağlaması yapılmıştır. Öğrencilere uygulan bu çalışma "kişilik özellikleri" ve "girişimcilik eğilimlerinin" birbirleriyle pozitif yönlü anlamlı ilişkilere sahip olduğunu göstermektedir. Regresyon analizi bulguları kişilik özelliklerinin, girişimcilik eğilimleri ve alt boyutları üzerinde açıklayıcı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kişilik Özellikleri, Üniversite

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the relations of entrepreneurship tendency and personal features of university students. In this regard, 400 questionnaires were conducted to students having education in department of business in faculty of economics and administrative sciences in Kahramanmaras Sutcu Imam University and Mustafa Kemal University. In the questionnaire, there are questions about demographic information, entrepreneurship tendency and personal features. Questionnaire results were coded in figures, transferred to SPSS 21.0 packet programme according to students' answers, tested by using reliability, frequency, T-test, Correlation and Regression analyses and crosschecked for data loss or encoding errors. This study shows that "personal features" and "entrepreneurship tendency" have a relationship in a positive way. Regression analysis findings show that personal features are explanatory for entrepreneurship tendency and sub-dimensions.

Keywords: Entrepreneurship, Personal Features, University

GELECEĞİN KENT ANLAYIŞI: AKILLI KENT

SENSE OF CITY OF FUTURE: SMART CITY

Doç. Dr. İbrahim Ethem TAŞ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, i.ethem.tas@gmail.com
Arş. Gör. Kemal UÇACAK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, kemalucacak@outlook.com
Arş. Gör. Yeter ÇİÇEK
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, y.cicek_01@hotmail.com

ÖZET

Vatandaşlara en yakın yönetim birimleri olan yerel yönetimlerin sundukları hizmetin vatandaşların ihtiyaç ve beklentilerini karşılaması büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple yerel yönetimler, sundukları hizmetin kalitesini artırmak için sürekli yeni yollar aramaktadırlar. Son yıllarda kamu hizmetlerinin iyileştirilmesinde inovasyonun öneminin ortaya çıkmasıyla beraber, kamu yöneticilerinin ilgisi bu konu üzerine yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda bilgi teknolojileri, kamu hizmeti sunumunda, yerel yönetimler tarafından etkin bir şekilde kullanılmaya çalışılmaktadır. Bazı kamu hizmetlerinin internet ortamında sunulmasıyla başlayan bu süreç, son zamanlarda büyük bir ivme kazanarak "akıllı kent" olarak adlandırılan bir kavramın ortaya çıkmasına yol açmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından sürdürülebilir kalkınma, ekonomik gelişim, yaşam kalitesi ve kentin kaynaklarının verimli kullanılması ile bilgi ve iletişim faktörlerine bağlı olarak tanımlanan akıllı kent, geleceğin kent anlayışını yansıtmaktadır. Literatürde akıllı kent kavramının kapsamı hakkında bir konsensüs bulunmadığı için yapılan çalışma ile literatüre teorik temelde bir katkı sağlamak hedeflenmektedir. Bu doğrultuda ilk olarak tüm dünyada yaşanan hızlı değişim ışığında bilgi teknolojileri ile kamu yönetimi arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılacaktır. Daha sonra küresel ölçekte başarılı akıllı kent örnekleri olarak gösterilen şehirlerin özellikleri göz önünde bulundurularak akıllı kent kavramı hakkında genel bir çerçeve çizilecek ve bu kapsamda Türkiye'de akıllı kent uygulaması olarak kabul edilebilecek örneklerden yola çıkarak mevcut durum analiz edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İnovasyon, Bilgi Teknolojileri, Akıllı Kent

ABSTRACT

The service of local administrations that are the most close government units become more of an issue to compensate the requirements and expectations of citizens. That is why local governments continuously search for new ways to increase the quality of service they present.

In recent years with coming out of the importance of innovation in amendment of public services, the interest of government executives concentrated on this subject. Accordingly information technologies are tried to be used by public services in presentation of public service. The period that started with the presentation of some public services in internet environment, by gaining a big acceleration recently and causes an outbreak of a concept named as "smart city". Smart city that is defined by European Commission as depending on information and communication factors such as sustainable development, economical improvement, life quality and using the sources of city efficiently, reflects the sense of city of future. Since there is not a consensus regarding the scope of smart city concept in literature, it was aimed to provide a contribution to literature in theoretical basis with the study done. In this direction, the relation between information technologies and

public administration in the light of rapid change experienced all over the world is tried to be explained firstly. Later a general frame about smart city will be drawn by taking the properties of cities into consideration that are shown as succesful smart examples on a global scale and in this scope the current situation will be tried to be analysed on the basis of examples that can be accepted as smart city application in Turkey.

Keywords: Innovation, Information technologies, Smart City

BİLİŞİM SEKTÖRÜNDE ENTELEKTÜEL SERMAYE İLE FİNANSAL PERFORMANS İLİŞKİSİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Yrd. Doç. Dr. İlkut Elif KANDİL GÖKER
Kırıkkale Üniversitesi, elifkandil@kku.edu.tr

ÖZET

Son yıllarda yapılan çalışmalarda, firmaların defter değeri ile piyasa değeri arasındaki büyük farklılığın firmaların sahip oldukları maddi olmayan varlıklarından kaynaklandığı yönünde hâkim bir görüş söz konusudur. Gerek ölçülmesinde, gerek muhasebeleştirilmesindeki zorluklar nedeniyle henüz firmaların finansal tablolarında aktifleştirilemeyen bu varlıkların firmaların değerine, finansal performansına etkisini tespit etmeye yönelik çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışma ise maddi olmayan varlıklar kapsamında değerlendirilen entelektüel sermayenin özellikle finansal tablolarında sabit sermaye yatırımı görece az olan bilişim sektörü firmalarının finansal performansları üzerindeki etkisini araştırmak üzere ele alınmıştır. Entelektüel sermayenin tespit edilmesi amacıyla Entelektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi (VAICTM) uygulanmıştır. Firmaların finansal performans ölçütü olarak aktif karlılığı (ROA) ve özsermaye karlılığı (ROE) rasyoları kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel Sermaye, VAIC (Entelektüel Katma Değer Katsayısı) Yöntemi, Karlılık, Bilişim Sektörü

ABSTRACT

In recent years' studies, there is a prevailing opinion that the huge difference between book value and market value of firms stems from intangible assets. There are lots of studies investigating the effect of intangible asset that haven't been accounted in financial statements due to difficulty of valuation and recognation on firm value and firm's financial performance. This study is conducted to investigate the effect of intellectual capital which is considered as an intangible asset on information sector firm's financial performance. Information sector is prefered due to relatively smaller capital investments particularly tangible assets. For evaluating intellectual capital, VAICTM Value Added Intellectual Coefficient method is applied. As the indicator of firm's financial performance, return on asset (ROA) and return on equity (ROE) are used.

Key Words: Intellectual Capital, VAICTM Value Added Intellectual Coefficient, Profitability, Information Sector

İLERİ TARİHLİ ÇEK VE UYGULAMADA ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR

Arş. Gör. İsmail SARITEKE
Mustafa Kemal Üniversitesi, isariteke@mku.edu.tr

ÖZET

Gerek ödeme araçlarının gerek kredi araçlarının orta çağdan beri var olduğu bilinmektedir. Birçok sebepten dolayı para transferinin güç olması insanları para transferine yarayan araçlara yönlendirmiştir. Bu ödeme araçlarından birisi de çektir. Hollanda'da ortaya çıktığı düşünülen çek buradan İngiltere'ye geçmiş ve tüm Dünya'ya yayılmıştır. Çekin ortaya çıktığı yüzyıllarda insanlar paralarını saklamaları için bankerlere veriyor ve birisine ödeme yapmak istedikleri zaman o kişi aracılığıyla bankere bir not yolluyorlardı. Zamanla bankerler bankalara bu notlar ise matbu çeklere dönüşmüştür. Çek ile ilgili ilk sorunlarda baş göstermeye başlamıştır. Bu sorunların temel nedeni para transferinin kolaylaşması ile çekin giderek amacından uzaklaşmasıdır. Ödeme aracı olarak ortaya çıkan çek kredi aracı olarak kullanılmaya başlamıştır. Katı bir surette uygulanan vade yasağı düzenleme tarihinin ileri bir tarih olarak yazılması ile aşılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada ileri tarihli çek İngiliz ve Türk hukuku kıyaslanarak anlatılacaktır. İngiliz hukukuna değinmememizin sebebi Cenevre Yeknesak Kuralları ile birlikte Avrupa'da oluşan çek hukuku rejiminin İngiliz hukukunda benimsenmemiş olmasıdır. Böylece çek konusunda iki farklı hukuk sisteminden bahsetmek mümkündür. İleri tarihli çek her iki sistemde de geçerli kabul edilmiş olup bu konu tartışmalı değildir. Tartışmalı olan hususlar ileri tarihli çekin uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada bu iki sistemi kıyaslayarak ve çekin ortaya çıkış amacıda göz önünde bulundurularak ileri tarihli çek ve ileri tarihli çek uygulamasında ortaya çıkabilecek başlıca iki sorun olan vaktinden önce ibraz ve keşidecinin düzenleme tarihinden önce ölümü, iflası veya kısıtlanması anlatılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çek, çek hukuku, ileri tarihli çek, post-date çek

RASİM ÖZDENÖREN'İN "GÜL YETİŞTİREN ADAM" INDA KÜLTÜREL YABANCILAŞMAYA KARŞI ELEŞTİREL YAKLAŞIM

Doç. Dr. Kemal EROL
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ekemal@yyu.edu.tr
Okt. Emin Emrullah EROL
Yüzüncü Yıl Üniversitesi, emrullah6549@gmail.com

ÖZET

Rasim Özdenören (d.1940), gençlik yıllarından itibaren yazmaya başladığı öykülerinin pek çoğuna Anadolu'nun köy ve kasabaları ile buralardaki toplumsal yaşayışı konu edinir. Uzun bir öyküden oluşan *Gül Yetiştiren Adam'*a hâkim temalar, geleneğin temsilcisi olan kişi (Gül Yetiştiren Adam) ile modern bireyi temsil rolünde gerçek kimliğinden uzaklaşmış birinin (Sitare) hayatları etrafında sunulur. Eserde öne çıkan yabancılaşma teması, gençlerin toplumsal değerleri umursamazlıkları ve giderek ait oldukları millî kültürden kopmaları çerçevesinde ele alınır. Yazar, taşrada yaptığı gözlem ve edindiği izlenimlerden yararlanarak kaleme aldığı bu eserinde insanın sosyal ve kültürel aidiyetleri yanı sıra evrensel yanlarını öne çıkarmaktadır. Gül Yetiştiren Adam'ın iç hesaplaşması da bu çerçevede yaşanır. Öyküde modernleşme ile başlayan yozlaşmanın toplumdaki yansımalarına, değişen insan ilişkilerindeki izlerine, metropollerde giderek artan ahlakî çöküntüye, toplumsal dayanışmadaki yüzeysel ve samimiyetsiz münasebetlere dikkat çekilir. Eserde sözü edilen "gül", bir metafordur; dirilişi, kurtuluşu, öze dönüşü, huzur ve mutluluğu ifade eder. Yerli olmayan sistemlerin yok etmeye çalıştığı fikirler, millî inanç ve idealler, "gül" metaforuyla yeniden canlandırılmaya çalışılır. Eski-yeni, yerli-yabancı değerler çatışması bağlamında toplumsal kültürün dünden bugüne değişen yüzüne ışık tutan eser, bireyin zorla modernleştirilmeye çalışıldığı sosyal hayatta bozulmadan, çürümeden kendi gibi ayakta kalma mücadelesinin öyküsüdür. Bu çalışmada kültürümüzün en önemli yanlarını oluşturan anadil bilinci, isim verme, dinî inançlar, evlilik ve aile kurumu gibi değerlerin modernleşme ile birlikte nasıl kaybolmaya başladığı; söz konusu değerler yitimine karşı verilen mücadelede aydın bakış açısı ile muhafazakâr tepkinin arka planı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rasim Özdenören, Gül Yetiştiren Adam, Yabancılaşma, Eleştirel Yaklaşım.

ABSTRACT

Many works of Rasim Özdenören (1940), which he has written since his youth years are about the villages and the towns of Anatolia and the social life in here. The themes relating to "Gül Yetiştiren Adam" consisting of a long story are the representative of the tradition (The man growing the rose) with the representative of modern person being away from her real identitiy (Sitare) and their lives. The prominent theme of alienation in the work emphazises the young's neglect of social values and increasingly rupturing from the national culture they belong to. The author emphasizes both the human's social and cultural belongings and also their universal sides by utilizing his observations and impressions upstate. The internal revenge of the man growing rose in the work,happens in this context. In the story, the reflections of degeneration starting with modernization in the society, the effects in the changing human elationships and the increasingly moral depression in metropolises the superficial and insincere relationships in the social solidarity are emphasized. The rose mentioned at work at is a methapor, it sembolizes the resurrection, the liberation, the self–return, the serenity and the happiness. The ideas, the national beliefs and ideals which non-native systems

try to destroy are revived by the metaphor "Rose". This work, reflecting the changing side of the social culture from yesterday to today in the context of old –new and native–foreigner, is a story of individual's survival struggle without degenerating and changing in the society in which he is forced to change. In this work, it will be tried to determine how the values, as the native language consciousness, the naming, the religious beliefs, the marriage and the family institution; began to disappear with the modernization, and the background of the conservative reaction with the perspective of intellectual in the struggle against loss of these values.

Keywords: Rasim Özdenören, Gül Yetiştiren Adam, The Cultural Alienation, The Critical Approach.

ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR İLE SINAV KAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS AND TEST ANXIETY

Prof.Dr. Mustafa BALOĞLU
Hacettepe Üniversitesi, baloglu@hacettepe.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Mehmet MURAT
Gaziantep Üniversitesi, mmurat6147@gmail.com
Yrd.Doç.Dr. Çağla GİRGİN BÜYÜKBAYRAKTAR
Selçuk Üniversitesi, caglagirgin@selcuk.edu.tr
Prof.Dr. Şahin KESİCİ
Necmettin Erbakan Üniversitesi, sahinkesici@konya.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin erken dönem uyumsuz şemaları ile sınav kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırma 881 lise öğrencisi ile yürütülmüştür. Örneklemde 635 kız öğrenci (%72.1) ve 246 erkek öğrenci (%27.9) yer almıştır. Araştırmada kullanılan Young vd. (2003) tarafından geliştirilen Young Şema Ölçeği Kısa Form'nun Türkçeye uyarlama çalışması Soygüt, Karaosmanoğlu ve Çakır (2009) tarafından yapılmıştır. Diğer ölçek olan Sınav Kaygısı Envanteri ise Spielberger (1980) tarafından geliştirilmiş, Türkçe'ye uyarlama çalışması Öner (1990) tarafından yapılmıştır. Erken dönem uyumsuz şemalar ile sınav kaygısı arasındaki çoklu ilişkiyi incelemek için kanonik korelasyon hesaplanmış ve tek kanonik fonksiyonun istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Bu kanonik fonksiyonda korelasyon katsayısı .50 [$\lambda = .73$, $F_{(28,1706)} = 10.50$, $p < .001$] bulunmuştur.

Kanonik fonsksiyondaki ilişkiler incelendiğinde, her iki sette de tüm değişkenlerin ilgili fonksiyon ile |.30| üstü yükleme yaptığı bulunmuştur. Elde edilen sonuçlar yorumlandığında erken dönem uyumsuz şemaların artmasının sınav kaygısında kuruntu ve duyuşssallık boyutlarındaki artış ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Erken dönem uyumsuz şemalar, sınav kaygısı, lise öğrencileri.

TERÖR, TERÖRİZM KAVRAMLARI İLE TURİZM-TERÖRİZM İLİŞKİSİ

TERROR, TERRORISM CONCEPTS AND TOURISM-TERRORISM RELATIONSHIP

Yüksek Lisans Öğrencisi Yavuz DEMİRCİ
İstanbul Ticaret Üniversitesi, yavuzdemirci1@gmail.com
Öğr.Gör. Hande DEMİRCİ
İstanbul Kavram Meslek Yüksekokulu, hande.kurt@kavram.edu.tr

ÖZET

Son yıllarda ülkemizde ve dünyada artarak devam eden terör eylemleri, küresel olarak terör ve terörizm kavramının daha fazla gündeme taşınarak, ülkeleri farklı tedbirlerle çözüm yolları arayışına itmektedir. Günümüze kadar farklı anlamlar yüklenerek çeşitli şekillerde karşımıza çıkan terör kavramı üzerinde uzlaşılmış temel bir tanım olmamakla birlikte, içerisinde genel olarak şiddet, korkutma, baskı, yıldırma, taraf olmaya zorlama, tahrip gibi ulusa ve sisteme karşı isteklere cevap alabilme eylemleri olarak ifade edilmektedir. Stratejik amaç ve hedeflere ulaşmak için farklı güçler tarafından maşa olarak kullanılan terör ve terörist eylemlerinin ülkemize verdiği zararlar günden güne farklı boyutlara ulaşmakta, bu eylemler, amacı sadece turizm faaliyetine katılmak olan insanları hedef olarak seçtiğinde ise yaptıklarının haklı gerekçe olmadığını daha açık bir şekilde göstermektedir. Terör faaliyetleri tam olarak ortadan kaldırılamasa da ülkemiz açısından yarattığı olumsuz durumları en aza indirmek, ülke imajını özellikle turizm sektörümüze verdiği zararları önlemek adına çeşitli tedbirler alarak yaşanacak olan krizlerin önüne geçmek hedeflenmektedir. Bu çalışmada turizm sektörünün en büyük problemlerden biri olan terör ve terörizm kavramı tanıtılarak, sektördeki ulusal ve uluslararası etkileri incelenmiştir. Ülkemizde yaşanan terör olayları ve zarar gören turizm sektöründe, atılması gereken adımlar ve alınması gereken önlemler konusunda dikkat çekilmesi çalışmanın temel güdüsü olmuştur. İncelenen istatistiki analizler sonucunda, turizm sektörüne katılan kişi sayısı artan şiddet ortamına ve meydana gelen eylemlere paralel olarak azaldığı, düzenlenen istatistiki tablolar ile görülmüştür. Araştırmadan, terör faaliyetlerinin gerçekleştiği destinasyonlarda turizmin doğrudan etkilendiği sonucu çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terör, Turizm, Terörizm.

ABSTRACT

In recent years, increasing terrorist activities in our country and in the world have brought the concept of terrorism and terrorism to more agenda and urged countries to seek solutions with different measures. It is not a basic definition of the concept of terrorism encountered but is expressed as behaviors that can respond to requests against the nation and the system, such as violence, intimidation, oppression, intimidation, party enforcement and destruction. Terror and terror acts used as hinges to reach strategic goals and targets by different forces reach different dimensions from day to day and these actions show that they are not justified when they are targeting people who are interested only in the participants. Although the terrorist activities can not be abolished completely, it prevents the crises to be experienced by taking various precautions to prevent the negative situation to the minimum and to damage the image of the country. Especially the tourism sector. In this study, the concept of terrorism and terrorism, one of the biggest problems of the tourism sector, is introduced and the national and international effects in the sector are examined. The terrorist incidents in our country and the harmful tourism sector have been the main

motivations of the steps to be taken and the precautions to be taken into consideration. As a result of the analyzed statistics, the number of participants in the tourism sector has been seen in decreasing statistical tables in the context of increasing violence and in parallel with actual actions. When the investigation is not carried out, the result of the direct tourism of the places where the terrorist activities take place has been removed.

Keywords: Terror, Tourism, Terrorism.

FARABİ FELSEFESİNDE "CEVHER VE ARAZ" İLİŞKİSİNİN MODERN SANAT ÜZERİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Yunus BERKLİ
Atatürk Üniversitesi, yberkli@atauni.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Gülten GÜLTEPE
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, ggultepe@ksu.edu.tr

ÖZET

Latin dünyasında Alfarabius olarak tanınan Farabi, Ortaçağ Türk düşün ve felsefesinin yanı sıra batı dünyası için de fikirlerinin kabul gördüğü önemli şahsiyetlerden birisi olmuştur. Felsefi hareketler yalnızca var olduğu kültür çevresinden değil yeryüzü coğrafyasında diğer farklı kültürel etkilerden de faydalanabilmiştir. Nasıl ki kaynaklar, bir kaynağın birden fazla dilden tercümesine izin veriyor ise düşün ve fikir yapısı da etkilerini felsefe, mantık, metafizik, fizik, ahlak, siyaset ve sanatın da konularında sürdürebilmiştir. Felsefedeki tarif ve bölümlendirme, kavramların bilimleriyle bağlantılı izlenir. Farabi bu bölümlendirmeleri sıralamış ve çeşitli kategoriler içerisinde irdelemeye çalışmıştır. Modern sanatın felsefi bağıntıları da bu çerçevede Doğu veya Avrupa ekseninde kültürlerarası ilişkilerin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla biçimsel ifadeler, modern nitelik taşıyan imge dünyasını "cevher ve araz" birlikteliğini tabiatta var olan formların yanı sıra tamamlayıcı unsurlarıyla bir bütün içerisinde ele alabilmektedir. Biçimsel ideal, modelin tamamen özdeş dışsallığından bağımsız değildir. Sanatsal taklit analojik bir benzerlik göstermektedir. Sanatsal varlık, ikili bir boyut kazanan bir birleşimi nitelemektedir. Diğer bir deyişle öz ve varoluş tabiatın formlarını, modern sanatın kavranabilir muhtevasında bulabilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Farabi, Cevher, Araz, Modern Sanat

EĞİTİM VE İSTİHDAMA MESLEKİ YETERLİLİK TABANLI YAKLAŞIM: TURİZM ÖRNEĞİ

VOCATIONAL QUALIFICATIONS ORIENTED APPROACH TO EDUCATION AND EMPLOYMENT: THE CASE OF TOURISM

Doç. Dr. Sibel MEHTER AYKIN
Akdeniz Üniversitesi, sibelaykin@akdeniz.edu.tr

ÖZET

Eğitimin amacı; bireyi hem kendisi, hem de toplum için artı değer yaratacak konuma taşımaktır. Bu ise ancak kişilerin bilgi, beceri ve yetkinliklerinin geliştirilmesiyle mümkün olabilmektedir. Hiç kuşkusuz, eğitim sosyo-ekonomik gelişmenin temel itici gücünü oluşturmaktadır. Bir toplumda işgücü piyasasının yapısı var olan eğitim sistemiyle, daha açık bir anlatımla kişilere kazandırılan bilgi, beceri ve yetkinlikler ile şekillenmektedir. Son zamanlarda, başta genç ve eğitimli nüfusta izlenmek üzere, artan işsizlik oranları mevcut eğitim sisteminin işgücü piyasasının taleplerini karşılama ve aranan mesleki formasyonu sağlamadaki zafiyetinin sıkça eleştirilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, çalışmanın amacı, bireylerin istihdam edilebilirliğinin artırılabilmesi için mesleki yeterliliklere dayalı bir eğitim sistemi oluşturma zorunluluğunu turizm sektörü özelinde gözler önüne sermektir. Bu amaca yönelik olarak; bilgi, beceri, yetkinlik, sandardlar, yeterlilikler gibi temel kavramlar açıklandıktan sonra, Mesleki Yeterlilik Kurumunun görev tanımı ve turizm sektörüne yönelik meslek standardları ve yeterlilikler tanımlanmaktadır. Mesleki Yeterlilik Kurumu gözetimi altında şu ana kadar toplam 700 meslek standardının ve 375 yeterliliğin tanımlandığı tespit edilmiştir. Turizm açısından bakıldığında, toplam 33 meslek standardı Resmi Gazete'de yayımlanmasını müteakip ulusal norma dönüşmüş olup, bunlar müfredata aktarılmayı beklemektedir. Eğitim ve istihdam arasındaki bağı güçlendirmek üzere, meslek standartlarının müfredat geliştirme aşamasında göz önünde bulundurulması ve diplomaya hak kazanma süreçlerinde mesleki yeterliliklerin temel referans noktası olma gereği tespit edilmiştir. Ancak bu şekilde 2023 yılı itibariyle işsizlik oranını 5% seviyesine çekme hedefi gerçekleşebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Yeterlilikler, Eğitim, İstihdam, Turizm

ABSTRACT

The ultimate goal of education is to position individuals in a way that they could add value for both society and the self. This could be achieved only by development of their knowledge, skills and competences. Obviously, education is the main driving force of socio-economic development. The labour market structure in any society is shaped by the existing education system or in other words by the knowledge, skills and competences acquired. The rising unemployment rates, especially among the young and educated people, have lead to escalating criticism on the failure of the existing education system in meeting the demand of labour force market and developing relevant vocational formation. In this context, the aim of this paper is to demonstrate the need for establishing an eduction system based on vocational qualifications in order to boost employability of individuals in view of tourism sector. To achieve this end, after explaining the basic concepts such as knowledge, skills, competences, standards and qualifications, the mandate of Vocational Qualifications Authority, as well as the vocational standards and qualifications in tourism sector are defined. It is found that already a total of 700 standards and 375 qualifications have been defined

under the auspicies of Vocational Qualifications Authority. In terms of tourism sector, a total of 33 vocational standards have turned into national norms after being published in the Official Journal and are awaiting for being inserted in the curriculums. It is concluded that in order to strengthen the link between education and employment vocational standards should be taken into consideration while developing the curriculum, and vocational qualifications should be the main reference point in diploma entitlement process. Only by this way, can the goal of reducing the unemployment rate down to 5% by 2023 be achieved.

Keywords: Vocational Qualifications, Education, Employment, Tourism

SOSYAL DEVLET VE SAĞLIĞIN DÖNÜŞÜMÜ

Yrd. Doç. Dr. Ali ÜNAL
Hitit Üniversitesi İ.I.B.F. Sağlık Yönetimi Bölümü, aliunal19@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de sağlık hizmetlerinin sunumu ve organizasyonunda devlet halka sağlık hizmeti sunma sorumluluğunu üzerine almış ve sosyal devlet anlayışını öne çıkarmıştır. Bu anlayış, Cumhuriyet öncesi dönemde nizami sağlık politikaları yerine vakfiyeler ve darüşşifalar yoluyla sunulan sağlık hizmetlerine görülürken Cumhuriyet'in kurulması sonrasında oluşturulan sağlık politikalarında daha net ifadelerle yerini bulmuştur. Bütün dönemlerdeki sağlık politikalarında sosyal devlet anlayışı ile sağlık ve sosyal güvenlik hizmetleri devletin sorumluluğunda ve devlet tarafından sunulmuştur. Sosyal devlet kavramına göre devletin amacı, vatandaşlara insan onuruna uygun asgari yaşam şartlarını sağlamaktır. Devlet sosyal adaleti sağlamalı, sosyal ve ekonomik yaşama müdahalede bulunarak vatandaşlara yarar sağlamalıdır. Sosyal devlet anlayışında, devletin vatandaşlarına insan onuruna yakışan asgari yaşam standartlarını sunması, milli gelirin adil dağılımını sağlaması, sosyal adaleti sağlaması, ekonomik ve sosyal hayata müdahale ederek vatandaşlarına kişisel, siyasal, sosyal ve ekonomik haklar tanıması ifadeleri yer bulmaktadır. Sosyal devlet anlayışını benimseyen bir devletin vatandaşlarına eğitim, sağlık, adalet, barınma, gıda gibi en temel insan ihtiyaçlarını temin etmesi, vatandaşların ekonomik özgürlüğünü sağlaması, sosyal ve siyasal haklarını garanti altına alması gerekmektedir. Bu gerekleri yerine getiren bir devlet içinde yaşayan vatandaşların da temel ihtiyaçları karşılanmış, insan onuruna yakışan yaşam şartlarına sahip özgür bireyler olmaları beklenmektedir. Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere, sosyal devlet anlayışı sadece asgari şartları sağlayacak düzeyde hizmet sunumunu değil, bireylerin sosyal, siyasal ve ekonomik alanda özgürlüğünü ve iyi bir yaşama sahip olmasını hedefleyen bir devlet düzenini ifade etmektedir. Sağlık hizmetleri sağlığın tanımından yola çıkılarak insanların hastalıklardan uzak kalarak tam iyilik halinin sağlanmasına yönelik sunulan hizmetler olarak tanımlanabilir. Kapsamında, hastalıklardan koruma, tedavi etme, rehabilite etme ve sağlığı geliştirme süreçleri yer almaktadır. Türkiye'de uygulanan sağlık politikalarında devlet bu hizmetlerin sağlanmasının yanı sıra sunulmasından da sorumludur ve sağlık hizmetlerinin en büyük tedarikçisi durumundadır. Türkiye'de sağlık sisteminin organizasyonunu, hizmet sunumunu, teşkilat yapısını, mevzuatı ve bakış açısını tamamen değiştirmeye yönelik bir uygulama olarak sağlıkta dönüşüm programı hayata geçirilmiştir. Sağlıkta dönüşüm programı daha önceki dönemlerden beri süregelen sosyal anlayış devam etmiş, devlet yine sağlık ve sosyal güvenlik hizmetleri sunmaya, vatandaşların tamamının bu hizmeti alması için düzenlemeler yapmaya, ülke genelinde sağlık teşkilatını genişletmeye devam etmiştir. Bu uygulamalar sürdürülürken vatandaşların sağlık alanında asgari yaşam standartlarına ulaşımı yönünde destekler ve engeller ortaya çıkabilmektedir. Çalışmanın amacı, sağlıkta dönüşüm programı kapsamında gerçekleştirilen uygulamaların sosyal devlet anlayışı ile değerlendirilmesidir. Araştırmada sağlık hizmetleri ile kamusal finansmanın en büyük bileşimi olan sosyal güvenlik hizmetleri değerlendirilmiştir. Sağlıkta dönüşüm programının bileşenleri temel alınarak vatandaşların sağlık hizmetlerine ulaşımı, sağlık göstergelerindeki değişim ve sağlık hizmeti kullanımını engelleyen ve destekleyen uygulamalar incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre sosyal güvenlik kuruluşlarının tek çatı altında birleştirilmesinin, genel sağlık sigortası uygulamasının sağlık hizmetlerine ulaşımı kolaylaştırıcı uygulamalar olduğu, aile hekimliği sisteminin devletin bireylerin sağlık hizmeti almaları konusunda olumlu çıktılar sağlayan sosyal bir müdahale olduğu değerlendirilmiştir. Özellikle mevzuat yoluyla yapılan bazı düzenlemelerin, sosyal güvenlik prim

ödemesi, sağlık personelinin dağılımı, sağlık kuruluşlarının yurt genelinde dağılımının sağlık hizmeti sunumunda ulusal anlamda gelişmeyle birlikte bölgeler arası farklılığa da sebep olabildiği ifade edilmiştir.

Türkçe Anahtar Kelimeler: Sosyal devlet, sağlık hizmeti, sağlıkta dönüşüm

PAZARLAMA VE BEYNİN ETKİLEŞİMİ: NÖROPAZARLAMA DENEYSEL ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ

Yrd.Doç.Dr. Atilla YÜCEL
Fırat Üniversitesi, ayucel@firat.edu.tr

ÖZET

Son zamanlarda pazarlama dünyasında giderek daha sık duymaya başladığımız bir kavram olan nöropazarlama, nörolojik araştırmalarda elde edilen verilerin pazarlama disiplinine aktarılması anlamına gelmektedir. Nöropazarlama (neuromarketing), tüketicinin pazarlama aktivitelerine karşı geçirdiği zihinsel süreçleri analiz ederek tüketiciyi daha iyi anlamaya çalışan ve bunu da pazarlama yararına kullanan bir bilim dalı olarak açıklanabilir. Nöroloji, kısaca beyin ve sinir sistemiyle ilgilenen bir bilim dalıdır. Pazarlama uzmanları, bu bilim dalında geliştirilen teknikleri kullanarak insanların satın alma kararını nasıl verdiklerini ve hangi pazarlama araçlarından etkilendiklerini anlamaya çalışmaktadırlar. Pazarlama ile Nörolojinin ortak çalışma alanı olan Nöropazarlama; pazarlamanın beyindeki karşılığıdır ve tüketici beynine açılan bir penceredir. Nöropazarlamacılar, beş duyu organının gönderdiği veriler doğrultusunda beynin satın alma karar sürecini incelemektedirler. Tüketicilerin ürün, fiyat, reklam, koku, tat, görseller gibi çeşitli uyarıcılara karşı beyin tepkilerini ölçerken farklı özellikteki teknik ve araçları kullanmaktadırlar. Nöropazarlama ; Fonksiyonel Manyetik Görüntüleme (fMRI), Elektrobeyin Grafiği (EEG), gibi beyin görüntüleme araçları ile Eyetracking (göz izleme) vb.araçlar ile elde edilen verilerin, pazarlama ve nörobilim uzmanlarıyla birlikte yorumlandığı bir araştırma alanı olarak literatürde yerini almıştır Bu çalışmada; nöropazarlama yöntem ve araçlarının kullanılarak yapıldığı deneysel çalışma örneklerine yer verilmiştir. EEG (Elektroensefalografi) ve EPOCH cihazlarıyla ; koku ve tat deneyi, nöropolitika çalışması ile otomobil tercihleri üzerine yapılan araştırmalar incelenmiştir. Deneysel çalışmalardan elde edilen sonuçlar, tüketici davranışlarını anlamada ve analiz etmede önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nöropazarlama, EEG, Tüketici Davranışı

OSMANLI DEVLETİ'NDE KIZ SANAYİ MEKTEPLERİ

Doç. Dr Ayhan DOĞAN
Gaziantep Üniversitesi, ayhandogan@gantep.edu.tr
Fatma ÇERİKAN

ÖZET

Bu çalışma, Osmanlı Devleti'nde sanayide modernleşmenin eğitime yansımaları ve bunun sonucunda eğitim sürecine kız çocuklarının da dâhil edilmesi amacıyla tesis edilen Kız Sanayi Mekteplerini ele almaktadır. Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyılın ikinci yarısında başlayan sanayide modernleşme ve makineleşme süreci, sanayi sektörüne teknik eleman yetiştirme ihtiyacını ortaya çıkartmış ve bu ihtiyaçtan hareketle söz konusu sektörde birtakım değişiklikler meydana getirmiştir. Klasik dönemlerde usta-çırak ilişkisine dayalı eleman yetiştirme modeli yerine, bu dönemde yeni gelişen sanayi sektörlerine adapte olacak personelin yetiştirilmesine gayret edilmiştir. Öncelikli amacı kimsesiz ve yetim çocukları koruyup kollamak olan ve temeli 1863 yılında Niş'de Mithat Paşa tarafından atılan Islahhaneler, yapılan düzenlemelerle Sanayi Mektepleri olarak Osmanlı Devleti'nin teknik elemanlarını yetiştirmeye başlamıştır. Kız Sanayi Mektepleri de sanayide modernleşme sürecine kız çocuklarını dâhil ederek, hem aile hayatında kendine yetebilen hem de topluma katkı sağlayan, özgüveni yüksek ve kendi ayakları üzerinde durabilme çabasında olan kadınları yetiştiren bir eğitim kurumu olmuştur. Bu bağlamda, Kız Sanayi Mektepleri tarihsel gelişim çerçevesinde ele alınarak bu mekteplerin, ders programı, müfredatı vs. gibi yönleri hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Islahhane, Kız Sanayi Mektebi, Mesleki Eğitim

SİBİRYA'DA YAŞAYAN TÜRK TOPLULUKLARI VE GÜNCEL SORUNLARI

TURKISH COMMUNITIES AND CURRENT ISSUES LIVING IN THE CYPRUS

Yüksek Lisans Öğrencisi Betül TANRIÖĞEN
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi betultanriogen@gmail.com

ÖZET

Rusya Federasyonu'nun Asya'daki en büyük parçasını oluşturan Sibirya, Ural dağlarının doğusunda kalan bütün Kuzey Asya topraklarına verilen isimdir. Sibirya Bölgesi'nde pek çok etnik gruba mensup 30 milyon civarında insan yaşamaktadır. Bu çalışmada Batı ve Orta Sibirya ile Altay-Sayan Dağları bölgesinde dağınık olarak yaşayan Türk boyları ve onların bugünkü problemleri üzerinde durulacaktır. Sibirya'da bugün kendi adlarını taşıyan cumhuriyetleri bulunan Saha, Tuva, Hakas, Altay Türkleri ile çok daha az nüfusa sahip ve kendi cumhuriyetleri bulunmayan Dolgan, Tofa, Çulım, Şor Türkleri gibi birçok Türk topluluğu varlıklarını sürdürmektedir. Sibirya Bölgesi'nde yaşayan bu Türk toplulukları, 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla bağımsız olamayıp Rusya Federasyonu içerisinde ekonomik ve sosyal olarak Moskova'ya bağlı şekilde yaşamlarını sürdürmektedirler. Böyle olunca uzun yıllar Rus idaresi altına kalan ve asırlar boyunca çeşitli politikalarla nüfusları, etnik kimlikleri, dilleri, dinleri, kültürleri yok olma seviyesine gelen bu Türk topluluklarının; başta nüfuslarının azlığı, bölgeye yapılan yabancı göçlerle demografik durumun aleyhlerinde değiştirilmesi, anadillerini yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olması ve zengin yeraltı kaynaklarına sahip oldukları halde bunları çıkarıp işleyecek teknolojiye sahip olmamaları ve bu haklarını da özgürce kullanamama sebebiyle yaşadıkları ekonomik problemler gibi başlıca sorunları tespit edilmiştir. Bu çalışmada önce bu Türk halklarının tarihi süreçlerinden kısaca bahsedilip, ardından tespit edilen güncel problemler işlenerek farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sibirya, Altay, Tuva, Hakas, Saha

ABSTRACT

Siberia, the largest part of the Russian Federation in Asia, is the name given to all the North Asian lands east of the Ural mountains. There are about 30 million people living in Siberia with many ethnic groups. In this study, the Turkish tribes living in the western and central Siberia and the Altay-Sayan Mountains region will be discussed. Many Turkish communities such as Saha, Tuva, Hakas, Altay Turks and Dolgan, Tofa, Çulım and Şor Turleri, which have less population and their own republics, are still present in Siberia with their own republics. As such, these Turkish communities, which have been under Russian rule for many years and whose politics, politics, ethnicity, language, religion and culture have been destroyed for centuries, Major problems such as the lack of population, the changing of the demographic situation with the foreign migrations made to the region, the danger of extinction of their mother tongue and the economic problems they have experienced due to the lack of technology to remove and process them, if they have rich underground resources. In this study, it was aimed to briefly mention the historical processes of these Turkic peoples and then to raise awareness by processing current problems identified.

Keywords: Siberia, Altay, Tuva, Hakas, Saha

36-61 AYLIK TÜRK ÇOCUKLARININ ÇİZİM, YAZI YAZMA VE ANLATIM BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Doç.Dr. Dilek ACER
Ankara Üniversitesi, dilekacer@yahoo.com
Arş.Gör.Dr. Gökçe KARAMAN
Ankara Üniversitesi, gokce_karaman@yahoo.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 36-61 aylık Türk çocuklarının çizim, yazı yazma ve anlatım becerilerini incelemektir. Çalışmaya Ankara'da bulunan iki okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 36-61 aylık 28'i kız, 32'si erkek olmak üzere toplam 60 çocuk katılmıştır. Çocuklara resimli bir öykü kitabı "Etkileşimli Kitap Okuma" yöntemine göre okunduktan sonra çizim ve yazı yazma becerileri, oluşturulan kontrol listeleri ile incelenmiştir. Anlatım becerilerine ilişkin kategoriler ise alınan ses kayıtlarının yazıya aktarılmasından sonra nitel araştırma yöntemlerinden içerik ve betimsel analiz teknikleriyle belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarına göre 36-48 aylık çocuklarla 49-61 aylık çocukların çizimleri arasında çizgi türleri, insan figürleri ve şekilleri açısından bazı farklılıklar bulunmaktadır. Çizim becerilerinin büyük yaş grubu çocuklarda daha anlaşılır olduğu görülmektedir. Her iki yaş grubunda yer alan çocukların yazı ürünleri incelendiğinde ise yazının yönü, resim ve yazı arasındaki farkın anlaşılmış olması gibi becerilerin yine yaşlarına göre farklılaştığı söylenebilir. Çocukların anlatım becerileri ise altı farklı kategoriye ayrılmıştır. Bu çalışma sonuçları, çocukların çizim, yazı yazma ve anlatım becerilerinin birbiriyle bağlantılı öğrenme süreçleri ile desteklenmesi gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Etkileşimli kitap okuma, çizim, erken okur-yazarlık, anlatım, okul öncesi

ULUSAL VARLIK FONLARINA GENEL BİR BAKIŞ: TÜRKİYE VE NORVEÇ ÖRNEKLERİ

Öğr.Gör. Erdem KANIŞLI
GOÜ Turhal Meslek Yükseokulu erdem.kanisli@gop.edu.tr
Yrd.Doç.Dr. Doğan BOZDOĞAN
GOÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi dogan.bozdogan@gop.edu.tr

ÖZET

Varlık fonları; yirminci yüzyılın ortalarında ülkelerin gelişmişlik ve bağımsızlık düzeylerinde belirleyici faktörlerden biri olan enerji kaynaklarından elde edilen gelir fazlasının, getirisi yüksek yatırımlarda kullanılması amaçlanarak oluşturulmaktadır. Diğer adıyla refah fonları, kaynakların tür ve miktar olarak artması, finansal piyasaların gelişmesi ve yatırım alanlarının çeşitlendirilmesi ihtiyacı gibi nedenler ile ülkelerin enerji kaynakları dışında varlıklarını da fon oluştururken kullanması ile farklılaşmaktadır. Cari fazla ve bütçe fazlası gibi kaynaklarla da fonlar oluşturulmaktaysa da cari açığı, bütçe açığı olan ülkelerde ulusal refah fonlarını farklı amaçlarla kullanmaktadırlar. Dünyada birçok gelişmiş ekonomi tarafından kullanılan ve Türkiye'de kuruluş aşaması yeni tamamlanan enerji dışı ulusal varlık fonu, Türkiye Varlık Fonu A.Ş. (TVF); ekonomik büyüme ve sermaye piyasalarına katkıda bulunmak, stratejik sektörlere ve büyük yatırımlara fon sağlamak ve katılım bankacılığına uygun varlıklar oluşturmak gibi temel hedeflere sahiptir. Bu çalışmada dünyadaki en büyük ve en şeffaf ulusal varlık fonuna sahip olan Norveç ile Türkiye arasında bir karşılaştırma yapılmaya çalışılacaktır. Petrol fonu olarak kurulmasına rağmen 2006 yılında yapısal bir değişiklik emeklilik rezerv kaynaklarının eklenmesi ile petrol temelinde olsa da enerji dışı fona dönüştürülen ve 2016 yılı itibariyle en büyük ulusal varlık fonu olan Norveç Emeklilik Fonu (Government Pension Fund of Norway) ile TVF Linaburg - Maduell Şeffaflık Endeksi ile şeffaflık açısından karşılaştırılacaktır. Ayrıca denetim, yönetim ve temel amaçlar açısından da bu iki fon arasındaki benzer ve farklı yönler ortaya konulacak ve kurulma aşamasında olan TVF etkinliğinin arttırılmasına yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Varlık Fonları, Türkiye Varlık Fonu, Norveç Emeklilik Fonu

AVRUPA BİRLİĞİNİN TERÖRİZMLE MÜCADELE POLİTİKALARI: 11 EYLÜL ÖNCESİ VE SONRASI

Ezgi SOYLU
Çukurova Üniversitesi, ezgisoylu14@gmail.com

ÖZET

Terörizm kitle iletişim araçlarındaki hızlı gelişmelerin etkileri ile 21. yüzyılın başlıca tehditleri arasında yer almıştır. Küresel dünyada terörizm belirli bir bölgeyi değil tüm dünyayı etkileyecek boyutlara ulaşmıştır. Terörizm anlam olarak baktığımızda, terör kelimesi ile çoğu zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. Fakat, terör kelimesinin kökeni Latincedir ve 'Terrere' kelimesinden gelmektedir. Terör korku, dehşet, şiddet kullanma anlamında kullanılmaktadır. Terörizm ise tanımı konusunda fikir birliğine varılmamış olmakla birlikte, belirli bir siyasi amaca ulaşmak, mevcut duruma başkaldırma ve bunu şiddet uygulayarak yapma eylemidir. Küresel boyutta terörizmin en büyük etkisi 11 Eylül 2001 yılında hissedilmiştir. 11 Eylül saldırısı, Amerika'yı ve AB ülkelerini etkisi altına alıp terörizmle mücadele ile ilgili çalışmaların önem kazanmasına sebep olmuştur. Avrupa'da terörizmle mücadele topluluklarının oluşturulmasının nedeni, üye devletlerin izledikleri politikaların boşluklarını doldurmak ve terörizm tehdidini en az hissedilebilir düzeye indirgemektir. Avrupa Birliği üye ülkelerinin ekonomik yönden birlikte hareket etmeleri sınırlarını birlikte koruma zorunluluğu getirmiştir. Avrupa da herhangi bir kente yapılan bir terör saldırısı, Avrupa Birliğinin diğer ülkelerine etkisi büyük olacaktır. Avrupa Birliğinin terör ile mücadele politikaları 11 Eylül öncesi ve sonrası olarak gruplandırabilir. 11 Eylül öncesi terörizmle ilgili çalışmalar bulunmakla birlikte, 11 Eylül sonrası dönemde çalışmalara ağırlık verilmiştir. 11 Eylül öncesinde terörizmle mücadele Avrupa birliğine dahil ülkelerin iç sorunları olarak algılanmıştır. Bu konu Schengen, Maastricht ve Amsterdam anlaşmaları ile bir temele oturtulmuş fakat bunun dışında güçlü bir birlik oluşturulmamıştır. 11 Eylül saldırısının uluslararası etkisinin ardından bu konuda çalışmaların arttırılması gerekli görülmüştür. Bu dönemde AB terörizmle mücadele ile ilgili yeni antlaşmalar yapmış yeni kurallar oluşturmuş ve eylem planları hazırlamıştır. 2001'de 11 Eylül saldırısının ardından, terörizmle mücadele eylem planı oluşturulmuş, 2004 ve 2005 yıllarında terörizmle mücadele stratejileri oluşturulmuş ve 2010 yılında AB iç güvenlik stratejisi yürürlüğe girmiştir. Bu çalışmada Avrupa Birliğinin terörizmle mücadele politikalarından ve bunların küreselleşen dünya üzerindeki etkilerinden bahsedilecektir.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Avrupa Birliği, Terörle mücadele politikaları, 11 Eylül Saldırısı

FİRMA PERFORMANSI VE KARLILIK: BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN BİLİŞİM VE TEKNOLOJİ ŞİRKETLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

FIRM PERFORMANCE AND PROFITABILITY: AN INVESTIGATION ON INFORMATION AND TECHNOLOGY FIRMS QUOTED AT ISTANBUL STOCK EXCHANGE

Prof. Dr. Famil ŞAMİLOĞLU
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, familsamiloglu@gmail.com
Doç. Dr. Ali İhsan AKGÜN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, aliihsan_akgun@hotmail.com
Arş. Gör. Ali Osman ÖZTOP
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, aliosmanoztop@gmail.com

ÖZET

Firmaya kaynak sağlayan hissedarlar ve borç verenler açısından düşünüldüğünde firmaların ekonomik ve finansal performanslarını değerleme konusu önem arz etmektedir. İş performansı ölçüm araçlarından olan Ekonomik Katma Değer (EVA) ve Piyasa Katma Değeri (MVA), yatırımcılara ve şirket sahiplerine yol göstermede en çok kullanılan firma değerleme yöntemlerindendir. Belli bir dönemde elde edilen kardan, bu karı elde etmek için kullanılan sermaye maliyetinin çıkarılmasıyla elde edilen EVA'nın hesaplanmasında tarihi muhasebe verileri kullanıldığı için eleştirilmektedir. Şirket piyasa değeri ile firmanın nominal değeri arasındaki fark olarak tanımlanan MVA ise, şirketin sahip olduğu kaynakların ne ölçüde etkin kullanıldığını gösteren ve şirket yönetiminin başarısını değerleyen bir ölçüm aracıdır. Bu araştırmanın amacı, Borsa İstanbul'da (BIST) işlem gören bilişim ve teknoloji şirketlerinin firma performans değerleme oranları ile karlılık oranları arasındaki ilişkinin panel regresyon yöntemi ile belirlenmesidir. Şirket karlılık oranlarının, firma performansı değerleme yöntemleri (EVA - MVA) üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: piyasa katma değeri, ekonomik katma değer, aktif karlılığı, sermaye karlılığı

ABSTRACT

Evaluation of economic and financial performance of companies is important considering firms' top-tier funding provided by shareholders and lenders. As business performance measurement tools, Economic Value Added (EVA) and Market Value Added (MVA) are the most commonly using valuation methods by investors and company owners. EVA is calculating by deducting firm's cost of capital from its operating profit and criticized for using historical accounting data in calculation. MVA, defined as the difference between the company's market value and book value of the company, is a measurement tool that indicates how effectively a company is using its capital and assesses the success of the company's management. The aim of this research is to determine that if there is a relationship between firm performance valuation and profitability ratios of information and technology companies listed in Istanbul Stock Exchange (BIST) by panel regression method. We will try to determine the effects of company profitability ratios on company performance evaluation methods (EVA - MVA).

Key words: market value added, economic value added, return on equity, return on assets

DESTEKLEYİCİ İNSAN KAYNAKLARI UYGULAMALARININ İŞ YAŞAM DENGESİNE ETKİSİ ÜZERİNE GÖRGÜL BİR ARAŞTIRMA:ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

AN EMPIRICAL RESEARCH ON THE EFFECT OF SUPPORTING HUMAN RESOURCES PRACTICES ON THE WORK LIFE BALANCE: THE CASE OF ATATURK UNIVERSITY

Arş. Gör. Fatih UÇAN
Atatarük Üniversitesi, fatih.ucan@atauni.edu.tr
Yrd. Doç. Dr. Salih Börteçine AVCİ
Atatarük Üniversitesi, savci@atauni.edu.tr

ÖZET

Birey, iş hayatı ve özel hayat kavramları ekonomik, sosyal ve siyasal etkilerden dolayı anlam değişikliğine uğramıştır. Günümüzde iş ve yaşam birbirlerinin alanlarına müdahale eder hale gelmiş, birey ise bu müdahaleleri dengelemekte yetersiz hale gelmiştir. Bu çalışma ile iş-yaşam dengesinin olumsuz etkilerinden korunmak için hem çalışanın hem de kurumun birlikte hareket etmesi gerekliliği vurgulanmıştır. Türkiye'deki üniversite personelinin çalışma koşulları göz önünde bulundurulduğunda iş-yaşam dengesinin üniversite personeli üzerinde irdelenmesinin yerinde olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda Atatürk Üniversitesinde görevli 250 akademik personelinin iş-yaşam dengesini ve kurumun sunduğu destekleyici insan kaynakları uygulamalarına yönelik algılarını tespit için 46 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Elde edilen bulgular ışığında destekleyici insan kaynakları uygulamaları ile iş-yaşam dengesi düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sonuç olarak iş-yaşam dengesinin sağlanması adına çalışanlar ve yöneticilere yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Kaynakları, İş-Yaşam Dengesi, Destekleyici İnsan Kaynakları Uygulamaları

ABSTRACT

The concepts of individual, work life and private life have changed due to economic, social and political influences. Today, work and life have become interfered with each other's fields and the individual has become insufficient to balance these interventions. This study is emphasized that both the employee and the institution must act together in order to avoid the adverse effects of work-life balance. Considering the working conditions of the university personnel in Turkey, it is thought that it would be appropriate to examine the work-life balance on university personnel. In this context, a survey consisting of 46 questions was applied to determine the perceptions of the 250 academic personnels working at Ataturk University on their work-life balance and perceived perceptions of supportive human resources practices. A significant relationship was found between supporting human resources practices and work-life balance levels in the findings. As a result, proposals have been developed for employees and managers to ensure work-life balance.

Keywords: Human Resources, Work-Life Balance, Supporting Human Resources Practices

İKTİSAT VE ÇEVRE BAĞLAMINDA BİR ÇEVRE ETİĞİ YAKLAŞIMI: EKOFEMİNİZM

Öğr. Gör. Hamdi AYYILDIZ
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, hayyildiz@ksu.edu.tr

ÖZET

Modern İktisat, yakın zamana kadar dikkatini kadına ve çevreye vermemiştir. Literatürde bu konuların üzerine çok gidilmemesi tesadüfi değildir. Feminist İktisada göre, erkek egemen rasyonel ekonomik insan modelini temel alan Anaakım İktisat (Neoklasik) düşüncesinin dışında tutulan bu kavramlardan önemli birisi de Ekofeminizm kavramıdır. Ekofeminizm, kadına karşı ortaya konulan toplumsal baskı ve doğanın ekonomik baskılar altına alınması arasında bir ilgi ve yakınlık kuran yaklaşımlara dayanır. İlk defa, Françoise d'Eaubonne'un 1974'te Ekofeminizmi isimlendirmesiyle, Ekofeminizm üzerine birçok yazılar yazıldı. (Françoise d'E aubonne, 1974, 25) Buna karşın, İktisat bilimi açısından kadın işgücü veya doğal kaynaklar ekonomisi düşünüldüğünde bu konular Anaakım İktisat içerisinde yer alabilir ancak yine de merkezde yer alan konular olarak kabul edilmemektedir. Bu çalışmanın amacı, Anaakım İktisat perspektifinden, kadına ve doğa ile bağlantısına yaklaşmak ve bu konuda sonraki çalışmalar için de yararlı olabilecek öncül ortaya koymaktır. Bu çalışma ile Anaakım İktisat ve Feminist Çevre İktisadı'nın kadına ve doğaya olan yaklaşımları, etik tabanlı Ekofeminizm açısından irdelenecektir. Anaakım ekonominin ihmal ettiği çevre unsurlarının anlam ve önemini irdelemeyi hedefleyen bu çalışmada, çevre kaynaklı iktisadi olguların temelinde Ekofeminist yaklaşımın bakış açıları tanımlanabilecek olup, Anaakım İktisadın kadını analizlerine eklemesinin diğer tarafta doğayı da baskı altından kurtarabileceğini, mevcut sistemlerin eksikliklerinin bu yönlü düşünülmesi gerektiği ve iktisat biliminin çevre etiği farkındalığı kazanmasının sağlanması da vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ekofeminizm, İktisat ve Çevre, Anaakım İktisat Jel Sınıflaması :B54

SOSYAL BİR PROBLEM OLARAK IRKÇILIK

Arş.Gör. Muhammet ÇEVİK
Adıyaman Üniversitesi, muhammetcevik@adiyaman.edu.tr

ÖZET

Sosyal problemler, toplumun bir üyesi olması dolayısıyla, tek tek bireyleri ilgilendiren bir boyuta sahip olduğu kadar toplumsal grupları ya da toplumun tümünü ilgilendiren bir boyuta da sahiptir. Bu nedenle sosyal problemleri ele almanın ve onların çözümüne katkı sunmanın önemli yadsınamaz. Ancak neyin ya da nelerin bir sosyal problem olduğuna dair evrensel, sabit veya kesin bir tanım yapmak zordur. Özellikle bir durumun sosyal problem olarak tanımlanmasında kültürel norm ve değerlerin belirleyici olması bazı sosyal problemler konusunda ciddi farklılaşmalara sebep olmaktadır. Irk ve ırkçılık sorunu da üzerinde toplumsal uzlaşmanın az olduğu sosyal problemlerden biridir. Irkçılık, ırk temelli bir toplumsal eşitsizlik sistemini yaratan ve koruyan ideolojilere, eylemlere ve politikalara atıfta bulunmaktadır. Irk kavramı ise sosyal olarak önem taşıyan fiziksel özelliklere dayanılarak toplumsal olarak oluşturulan kategorileri ifade etmektedir. Sosyal bilimcilere göre bir toplumdaki belirli sayıda insan, hayat standartlarını ve değerlerini tehdit eden bir durum olduğunu ve bu durumun düzeltilmesi için bir şeyler yapılması gerektiğini kabul ederse ortada bir sosyal problem olduğunu söyleyebiliriz. İşte ırkçılık, çeşitli gruplar için yaşam beklentisi, eğitim, istihdam, sağlık, konut, gelir, yoksulluk ve zenginlik gibi alanlarda olduğu gibi önemli eşitsizliklere yol açtığından toplumsal bir sorundur. Toplumsal düzeyde, analistler ırkçılığı insan potansiyelinin kullanılamaması, yoksulluğun maliyetleri ve eşitsizlikle ilişkili sosyal problemlerle, ayrımcılık ve bölünmeden doğan toplumsal çatışmalarla bağlantılandırır. Bu bildiride sosyal bir problem olarak ırkçılığı teorik bir perspektiften ele alarak değerlendireceğiz. Irkçılığın mahiyeti ve boyutlarını, ırkçı politikaların sonuçlarını ve ırkçılığın değişen doğasını incelemeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Problemler, Eşitsizlik, Irkçılık

KÜLTÜREL YAPININ TASARIMA ETKİLERİ: MONK – GALİP DERVİŞ DİZİ JENERİKLERİNİN İKONOGRAFİK YORUMLAMA ÖRNEĞİ

Y.L. Öğrencisi Kübra GÖYMEN
Akdeniz Üniversitesi, kubragoymenn@gmail.com

ÖZET

Jenerikler dizi içeriğine uygun şekilde grafiksel, illüstratif ve tipografik biçimlerde tasarlanarak izleyiciye dizi hakkında ipuçları vermektedir. Jenerikler, dizilerin türüne, hedef kitlesine göre farklı tasarım ve teknikler kullanılarak uygulanabilmektedir. 90'lı yıllardan itibaren bilgisayar teknolojisinin gelişmesiyle birlikte jenerik tasarımlarında da farklı yaklaşımlar kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde farklı tekniklerle uygulanan jenerik tasarımları; televizyon dizilerinin tanıtımını sağlamakta ve aynı zamanda izleyicilere de etkili bir görsel sunarken televizyon dizileri hakkında da izleyicinin bilincinde farklı bir yer oluşturmaktadır. Jenerikler kitle iletişim araçları ile izleyicilere ulaşmaktadır. Bu araçlar bilgi amaçlı iletişimi sağlayan bir takım araçlar topluluğudur. Türkiye örneğine baktığımızda Türk kültürüne ve diğer kültürlere kitle iletişim araçlarıyla ulaşılmaktadır. Bu çalışmada; Dizi jeneriklerinin görsel dilini çözümlerken grafik öğelerinden yararlanılmıştır. ABD'den uyarlanan Türk dizi jeneriklerinin kültürel yapının tasarıma etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla, ABD'de yayınlanan Monk dizisinin Türkiye uyarlaması olan Galip Derviş dizi jeneriklerinin ikonografik yorumlamaları yapılmıştır. Dizi jenerikleri incelenirken, yayınlandıkları yıllar, ülke farklılıkları, format benzerlikleri ve uyarlanan jeneriklerin hangi ortak özelliklere sahip oldukları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Yapı, Jenerik, Grafik Tasarım

ABSTRACT

The generics are designed in graphical, illustrative and typographic forms in accordance with the sequence content, giving clues about the audience. Generics can be applied using different designs and techniques according to the target mass of the series. With the development of computer technology since the 90's, different approaches to generic designs have begun to be used. Today, generic designs applied with different techniques; Provides an introduction to television series and at the same time provides an effective visual to viewers, it also constitutes a different place in the consciousness of viewers about television series. Generics reach audiences through mass media. These tools are a collection of tools that provide informational communication. When we look at the example of Turkey, Turkish culture and other cultures are reached through mass media. In this study; Graphics elements are used while analyzing the visual language of array generics. It is aimed to determine the effects of the cultural design of Turkish series generics which are adapted from USA. For this purpose, iconographic interpretations of the Galip Dervis series generics, the Turkish version of the Monk series published in USA, were made. When sequence generics are examined, the years of publication, country differences, format similarities, and common characteristics of adapted generics are discussed.

Keyword: The Cultural Structure, Generic, Graphic Design

KAYIT DIŞI EKONOMİYİ ÖNLEMEYE YÖNELİK UYGULAMALAR VE VERGİ SİSTEMİNİN ROLÜ : TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Öğr. Gör. Hicran KASA
Türk Hava Kurumu Üniversitesi, hkasa@thk.edu.tr
Öğr. Gör. Esra UYGUN
Gaziosmanpaşa Üniversitesi, esra.uygun@gop.edu.tr

ÖZET

Fiili olarak mal ve hizmet üretiminin gerçekleşmesinde yer alan fakat kayıt altına alınamayan, istatistiklerde görülemeyen rakamlar, kayıt dışı ekonominin temelini oluşturmaktadır. Bu durum, günümüzde kontrol mekanizmalarının çoğunlukla yetersiz kaldığı gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarındandır. Kayıt dışı ekonominin varlığı dünya genelinde GSMH gibi makroekonomik göstergelerin hesaplanmasında sapmalar olmasına neden olmaktadır. Türkiye ölçeğinde bakıldığında, kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin oldukça yüksek olduğu, Gelir İdaresi Başkanlığı'nın da hazırladığı 2014-2018 kayıt dışı ekonominin azaltılması eylem planında 2016 yılı için kayıt dışı ekonominin GSYH 'ya oranında beklenen değer %24 iken gerçekleşen kayıt dışı oranının % 28.72 olduğu görülmektedir. Yapılan birçok çalışmada vergi oranları ile kayıt dışı arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışmada, kayıt dışı ekonominin nedenleri, vergi yükünün adaletli dağılımı, vergi oranlarında yapılacak indirimler gibi kayıt dışı ekonomi ile mücadelede uygulanan politikalar ve alınan tedbirlerin zaman içinde yarattığı etkiler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kayıt Dışı Ekonomi, Türkiye Ekonomisi, Uygulanan Politikalar, Türk Vergi Sistemi

SOSYAL MEDYA, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, DEMOKRATİK BİLİNÇ, ETİK VE TARTIŞMA KÜLTÜRÜ

Doç. Dr. Derya ERDEM
Kastamonu Üniversitesi, derdem@kastamonu.edu.tr

ÖZET

Sosyal medya günümüzde milyonlarca kullanıcısı olan aktif bir iletişim ve etkileşim mecrasıdır. Özellikle gençlerin yoğun olarak kullandığı sosyal medya platformları düşünce ve ifade özgürlüğünün de etkin bir biçimde kullanıldığı verimli, üretken, yaratıcı ve dönüştürücü bir güce sahiptir. Bu bağlamda toplumsal, kültürel, siyasal dönüşümün de sağlanmasında etkili, aktif bir rol oynamaktadır. Ancak sosyal medya ifade özgürlüğünün kullanılmasında, değişim ve dönüşümde önemli bir mecra işlevi görürken, pek çok bireyin bu alana dahil olamadığı, olsa bile aktif bir kullanıcı/katılımcı olamadığı, değişim, dönüşüm üzerinde rol oynayamadığı, kendini yeteri kadar ifade edemediği, kısacası ifade özgürlüğünü etkin bir biçimde kullanamadığı da bir gerçektir. Oysa medya ve özelde sosyal medya siyasi bir forum sağlayarak toplumun farklı kesimlerinin düşüncelerini birbirleriyle paylaşabildiği, düşüncelerini özgürce ifade edebildiği, muhalif görüşlerin dolaşıma girebildiği katılımcı ve çoğulcu bir platform oluşturmalı, böylece, toplum içinde farklı düşünceler ve bakış açıları dolaşıma girebilmelidir. Zira sosyal medyayı "yeni" yapan en önemli özelliği, özgürlükçü ve yenilikçi katılım alanını genişleterek farklı ve yeni kamusal alanlar yaratması ve demokratik alanın genişletilmesiyle çoğulcu demokrasiye yaptığı vurgudur. Sosyal medya ve ifade özgürlüğü açısından bu tür sorunlar varken, sosyal medyada kendini özgürce ifade edebilen yurttaşların kendilerini nasıl ifade ettikleri, ifade özgürlüklerini nasıl kullandıkları da ayrıca tartışma konusudur. Zira yurttaşların demokratik bilinç, etik ve tartışma kültürü açısından, sosyal medyada "neyi, nasıl söyledikleri" de bir o kadar önemlidir. Yurttaşların, toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik tartışma konularında genellikle hakaret, alaya alma, aşağılama yönünde ifadeleri sıklıkla kullandıkları, kendisi gibi düşünmeyenlere karşı bir tür nefret söylemi ürettikleri gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, sosyal medyanın demokratik bilinç, tartışma kültürü, kullanılan dil, üslup ve etik açıdan ne kadar "yeni" olduğu da tartışmaya, araştırılmaya muhtaç bir konudur. Ele aldığımız çalışmada, sosyal medyada demokratik dönüşüm ve ifade özgürlüğünün kullanımı açısından yeniliklerin çözümlenmesiyle beraber, demokratik bilinç, etik ve tartışma kültürü açısından "geleneksel"in de yeniden üretimi tartışma konusu edilmiştir. Çalışmamızda bu bağlamda yapılan araştırmalardan yola çıkılarak, eleştirel perspektiften bir çözümleme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya, ifade özgürlüğü, tartışma kültürü, etik.

HATAY İLİNDEKİ YEŞİL YILDIZLI OTELLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM FAALİYETLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON SUSTAINABLE TOURISM ACTIVITIES OF GREEN STAR HOTELS IN THE HATAY PROVINCE

Doç. Dr. Atınç OLCAY
Gaziantep Üniversitesi, olcay@gantep.edu.tr
Yüksek Lisans Öğrencisi Ali BAĞDADİ
Gaziantep Üniversitesi, bagdadi1212@gmail.com

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Hatay ilinde faaliyet gösteren yeşil yıldızlı otellerin sürdürülebilir turizm kapsamında gerçekleştirdiği uygulamaların ortaya konmasıdır. Bu kapsamda yeşil yıldız belgesine sahip otel işletmelerinde enerji, su, atık, görünürlük, misafir ve personel farkındalığı ile ilgili yapılan uygulamalar değerlendirilmiştir. Bu çerçevede araştırmanın verileri Hatay ilinde bulunan yeşil yıldız belgesine sahip otel işletmelerinde görev yapan yöneticilerle yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Araştırma sonuçları otellerde enerji ve su tasarrufunun yanı sıra atık yönetimi ile ilgili uygulamaların mevcut olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma, Sürdürülebilir Turizm, Yeşil Yıldız

ABSTRACT

The aim of this study is to reveal the practices that green star hotels operating in Hatay province have realized within the scope of sustainable tourism. Businesses are assessed for energy, water, guest and staff awareness as well as visibility elements at hatay green star hotels. The results of the research in this waste frame have been obtained with semi-structured interview technique with the managers working in green star hotels in Hatay province. The results of the survey showed that there are practices in waste management related to energy and water saving in the hotels.

Keywords: Sustainability, Sustainable Tourism, Sustainable Development, Green Star

KÜRESELLEŞME VE ULUS DEVLET

Arş.Gör. Fatih ÇELİK
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, fatihcelikk@yandex.com
Arş.Gör. Hamza ÖZÇİFTÇİ
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, hamzaozciftci@osmaniye.edu.tr

ÖZET

Adeta küçük bir köy haline gelen günümüz dünyasında, küreselleşme sürecinin de ciddi etkileriyle beraber devletler, çeşitli ittifaklar kurarak uluslar üstü ve uluslararası kuruluşlara üye olmaktadırlar. Çeşitli uluslararası anlaşmalar neticesinde kurulan bu kuruluşlar çok taraflı ilişkileri, ağ bağları ve yönetişimi ortaya çıkmaktadır. Bu çok taraflı ilişkiler ve anlaşmalar neticesinde ulus devletler bazı hususlarda uluslar üstü ve uluslar arası kuruluşlar lehine taviz vermektedirler. Özellikle uluslar üstü kuruluşlar ulus devlete bazı konuları dayatma konusunda yetki sahibi olmaktadır. Bu husus beraberinde egemenlik kavramında da bir dönüşüm meydana getirmektedir. Bu bağlamda küreselleşmenin bir boyutu olan uluslararasılaşma açısından uluslar üstü ve uluslararası kuruşların ulus devlet kamu politikalarına ve ekonomi politikalarına olan etkileri ve egemenlik anlayışındaki dönüşüm tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ulus üstü kuruluşlar, kamu politikaları, ekonomi politikaları, küreselleşme

SERMAYE PİYASASI HUKUKUNDA PAY ALIM TEKLİFİ ZORUNLULUĞUNUN DOĞMADIĞI HALLER

Arş. Gör. Kenan KOÇ
Kilis 7 Aralık Üniversitesi, kenankoc196@icloud.com

ÖZET

Pay alım teklifi zorunluluğunun doğması için kural olarak yönetim kontrolünün ele geçirilmesi gerekir. Ancak II-26.1 sayılı tebliğin 14ncü maddesinde bu kurala bazı istisnalar getirilmiştir. Bu istisnalar sınırlı sayı ilkesine göre düzenlenmiştir. Yani tebliğde yer alan bu durumlar dışında, yönetim kontrolünün ele geçirilmesine rağmen pay alım teklifi zorunluluğunun doğmadığı bir başka durum yoktur. Seri: IV, No:8 sayılı tebliğde bir liste halinde olmayan bu istisnalar ilk defa Seri: IV, No:44 sayılı tebliğde listelenmiştir. II-26.1 sayılı tebliğle bazı değişiklikler yapılmış ve liste son halini almıştır. Buna göre, öncelikli şart olan yönetim kontrolünü sağlama şartı gerçekleşecek ancak bir pay alım teklifi zorunluluğu doğmayacaktır. Burada Sermaye Piyasası Kurulu'nun bir karar vermesine gerek yoktur. Kurulun vereceği herhangi bir karar yalnızca açıklayıcı nitelikte olabilir. Pay alım teklifi zorunluluğunun küçük yatırımcıyı korumak, yatırımcının güvenli yatırım yapmasını sağlamak gibi bazı amaç ve işlevleri vardır. Bu amaçların hedefinden sapmaması için bazı durumlarda pay alım teklifi zorunluluğuna bazı istisnalar koyulabilir.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu çağrı, muafiyet

KAMU PERSONEL HAREKETLİLİĞİNİN KİŞİ-ÖRGÜT UYUMU, ÖRGÜTSEL BAĞLILIK ve İŞ TATMİNİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ: ERZURUM İLİ ÖRNEĞİ

AN ANALYSIS OF PUBLIC STAFF MOBILITY IN THE CONTEXT OF PERSON-ORGANIZATION FIT, ORGANIZATIONAL COMMINTMENT AND JOB SATISFACTION: AN EXAMPLE OF ERZURUM CITY

Arş.Gör. Fatih UÇAN
Atatürk Üniversitesi, fatih.ucan@atauni.edu.tr

ÖZET

Son asırda yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmeler kamu kurumlarında reform düşüncesini meydana getirmiştir. Bu kapsamada yapılan düzenlemeler ise kamu kurumlarında personel hareketliliğine yol açmıştır. Personel hareketliliği, kamu kurumlarının etkin ve verimli hizmet üretmesini derinden etkileyecek bir unsurdur. Bu nedenle söz konusu kamu personelinin, kurumlarına olan uyum düzeylerini, iş tatminlerini ve örgütsel bağlılığını incelemek önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı; özelleştirme, kurumsal birleşme ve yeniden yapılandırma nedeniyle kurum değiştiren personelin örgütsel bağlılık, iş tatmini ve kişi-örgüt uyumu düzeylerini tespit etmek ve aralarındaki ilişkiyi ortaya koymaktır. Bu kapsamda Erzurum'da kurum değiştiren 329 kamu personeline anket uygulanmış, elde edilen verilerle katılımcıların demografik özelliklerine göre örgütsel bağlılık, iş tatmini ve kişi-örgüt uyumu düzeyleri karşılaştırılmıştır. Kamu personel hareketliliği kapsamında kurum değiştiren personelin önceki ve şu anki kurumları açısından kişi-örgüt uyum düzeyleri arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca korelasyon analizi sonuçlarına göre kamu personel hareketliliği kapsamında kurum değiştiren çalışanların, örgütsel bağlılığı, iş tatmini ve kişi-örgüt uyumu arasında anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Sonuç olarak hareketlilik kapsamında ki personelin daha etkin ve verimli olması adına yöneticiler için öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kamu Personel Hareketliliği, Kişi-Örgüt Uyumu, Örgütsel Bağlılık, İş Tatmini

ABSTRACT

The economic and political developments that have taken place in the last century have given rise to the idea of reform in public institutions. Regulations made in this context led to personnel mobility in public institutions. Personnel mobility is an element that will deeply influence public institutions to produce effective and efficient services. For this reason, it is important to examine the level of compliance of public personnel with their institutions, job satisfaction and organizational commitment. The purpose of this study is; To determine the level of organizational commitment, job satisfaction and person-organization adjustment of the personnel who change institutions due to privatization, corporate merger and restructuring and to show the relation between them. In this context, a questionnaire was applied to 329 public personnel who changed institutions in Erzurum and the levels of organizational commitment, job satisfaction and person-organization compliance were compared according to demographic characteristics of participants. Significant differences were found in the level of person-organization cohesion in terms of the previous and current institutions of staff who changed institutions in the context of public personnel mobility. Moreover, according to the results of the correlation analysis, significant relationships were found between the organizational commitment, job satisfaction and person-organization adjustment of the employees who changed institutions within the scope of public personnel mobility. As a result, proposals have

been developed for managers in order to make the personnel within the mobility more effective and productive.

Keywords: Public Staff Mobility, Person-Organization Fit, Job Satisfaction, Organizational Commitment

ELEKTRONİK TİCARET VE ELEKTRONİK PAZARLAMANIN İŞLETMELERE SAĞLAYABİLECEĞİ AVANTAJLAR

POSSIBLE ADVANTAGES OF E-COMMERCE AND E-MARKETING TO THE COMPANIES

Fatih Güray KURŞUN
fatihguraykursun@gmail.com

ÖZET

Günümüzde meydana gelen teknolojik gelişmeler sayesinde, internet kullanımının her geçen gün artması elektronik ticaret ve elektronik pazarlamanın yaygınlaşmasını sağlamıştır. İnternetin gelişmesi işletmeler için inanılmaz fırsatlar ortaya çıkarmıştır. İşletmelerin ekonomiye daha fazla katılmalarına yardımcı olmuş ve pazar şartlarının iyileşmesini sağlamıştır. Türkiye'deki elektronik ticaret hacmi 2016 yılında 31 milyar TL civarındadır. Bankacılık işlemlerinin gelişmesi ve ödeme alternatiflerinin geliştirilmesi; güvenlik zafiyetlerinin azalması sayesinde işletmelerin elektronik ticarete katılımının artacağı düşünülmektedir. Günümüzde elektronik ticaret uygulamalarına bakıldığında B2C (işletmeden-nihai tüketiciye), B2B (işletmeden-işletmeye) elektronik ticaret özellikle işletmelere büyük yararlar sağladığı bilinmektedir. Bu çalışmada, elektronik müşteri hizmetlerinin özellikleri, elektronik tedarik, e-tedarigin yararları, E-CRM, E- CRM'in özellikleri, E-CRM'in yararları, Elektronik altyapının özelliklerinin işletmelere sağladığı avantajlar incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: E-Ticaret, E-Pazarlama, E-CRM

ABSTRACT

Thanks to the technological developments that have taken place today, the increase in the use of the internet has enabled the spread of electronic commerce and electronic marketing. Internet development has created incredible opportunities for businesses. Businesses have helped the economy get more involved and have improved market conditions. Electronic trade volume in Turkey is around 31 billion TL in 2016. Development of banking operations and development of payment alternatives; The decrease in security vulnerabilities is expected to increase the participation of businesses in electronic trading. Today, when looking at electronic commerce practices, it is known that B2C (business-to-consumer) and B2B (B2B-to-business) e-commerce provide great benefits especially for businesses. In this study, the characteristics of electronic customer service, electronic procurement, Benefits of e-supplier, features of E-CRM, features of E-CRM, benefits of E-CRM, benefits of features of electronic infrastructure will be examined.

Keywords: E- Commerce, E-Marketing, E-CRM

ENERJİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE – RUSYA FEDERASYONU ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Yrd. Doç. Dr. Remzi BULUT
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, rbulut@mehmetakif.edu.tr

ÖZET

1900'lü yıllardan sonra makineleşme ve teknolojinin gelişmesine paralel olarak enerji talep ve kullanımında artışlar yaşanmaya başlamıştır. Artan enerji talebi beraberinde rekabet ortamını doğurmuş, petrol ve doğalgaz kaynakları stratejik önem kazanmıştır. Sektör olarak enerji, 21. yüzyılda ülkelerin gelişmişlik seviyelerini ölçmede önemli parametrelerini oluşturmaktadır. Petrol ve doğalgaz bakımından zengin kaynaklara sahip olan Rusya Federasyonu ile jeopolitik öneme sahip Türkiye arasında stratejik enerji politikaları ayrı bir boyut kazanmaktadır. Bu kaynakların Dünya ve Avrupa pazarlarına ulaşmasında Türkiye'nin konumu ve rolü oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada Türkiye'nin enerji stratejisi, tüketimi, Rusya Federasyonundan ithal edilen petrol ve doğalgazın güvence altına alınmasına yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin Avrupa ile Rusya Federasyonu arasında enerji köprüsü olma çabalarına rastlanılmıştır. Yine çalışmada enerji sektörü ile birlikte Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında karşılıklı kalıcı ekonomik bağımlılığın temellerinin atılması gerekliliği savunulmuştur. Sonuç kısımda ise enerji bakımından Rusya'ya önemli ölçüde bağımlı olan Türkiye'nin enerji güvenliği göz önünde bulundurularak alternatif enerji kaynak ve piyasaların araştırılmasına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Enerji, petrol, Doğalgaz, Türkiye, Rusya Federasyonu

BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE YER ALAN ŞİRKETLERİN MİSYON İFADELERİNİN KURUMSAL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN ANALİZİ

ANALYSIS IN TERMS OF CORPORATE SUSTAINABILITY OF MISSION STATEMENTS FROM THE COMPANIES IN BİST SUSTAINABILITY INDEX

Öğr. Gör. Safa ACAR
Siirt Üniversitesi, safaacar@siirt.edu.tr

ÖZET

Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda şirketlerin karlılık hedeflerinin yanında farklı alanlara da dikkat etmesi gerektiğini belirten bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı firmaların kar amaçlı çalışmalarının yanında çevreyi koruma faaliyetlerini, toplumsal eşitlik ve adalete yönelik adımları ve sürdürülebilir kalkınma faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu çerçevede şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerini daha net belirlemek için Borsa İstanbul bünyesinde kurumsal sürdürülebilirlik endeksi 2014 yılından itibaren yayınlanmaya başlanmıştır. Bu araştırmada belirli standartlara ulaşarak BİST sürdürülebilirlik endeksinde 2016 yılında yer alan şirketlerin misyon ifadelerinde hangi öğelerin kullanıldığı ve kullanılan öğelerin kurumsal sürdürülebilirlik ile olan uyumu analiz edilecektir. Bu amaçla BİST sürdürülebilirlik endeksinde yer alan 42 şirketin misyon ifadelerine ulaşılarak elde edilen misyon ifadeleri içerik analizi yöntemi ile analiz edilecek ve misyon ifadeleri ile kurumsal sürdürülebilirlik ifadelerinin uyumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kurumsal sürdürülebilirlik, Misyon, Sürdürülebilir kalkınma

ABSTRACT

The concept of corporate sustainability emerges as a concept that in recent years, companies have been paying attention to different areas as well as their profitability goals. The concept of corporate sustainability includes environmental protection activities, steps towards social equity and justice and sustainable development activities, as well as profit-making for companies. In order to more clearly determine the corporate sustainability activities of the companies in this framework, the corporate sustainability index in the Istanbul Stock Exchange started to be published starting from 2014. In this research, it will be analyzed which items are used in the mission statements of the companies in 2016 in BIS sustainability index and the compatibility of used items with corporate sustainability. For this purpose, the mission statements obtained by reaching the mission expressions of the 42 companies in the BİST sustainability index will be analyzed by content analysis method and the harmony of mission expressions and corporate sustainability expressions will be tried to be revealed.

Keywords: Corporate sustainability, mission, sustainable development

TÜRKİYE'DE BÜYÜME- ENFLASYON İLİŞKİSİ: GRANGER NEDENSELLİK ANALİZİ (1939-2013)

GROWTH-INFLATION RELATIONSHIP IN TURKEY: GRANGER CAUSALITY ANALYSIS (1939-2013)

Öğr. Gör. Ayhan KORKULU
Atatürk Üniversitesi, ayhan.korkulu@atauni.edu.tr
Öğr. Gör. Burhan YILMAZ
Atatürk Üniversitesi, burhan.yilmaz@atauni.edu.tr

ÖZET

Türkiye'de uzun yıllardan beri gündemde olan enflasyon olgusunun ekonomik büyüme üzerindeki etkisi halen tartışılmaktadır. 1970'li yıllara kadar, enflasyonun büyüme üzerinde pozitif etkiye sahip olduğu düşünülmekteyken sonraki yıllarda yapılan ampirik çalışmalar enflasyonun büyümeyi olumsuz etkilediği düşüncesinin yerleşmesine olanak sağlamıştır. Bu çalışmada Türkiye'de 1939-2013 yılları zaman serisi verilerinden yararlanarak ekonomik büyümeyi temsilen GSMH büyüme hızı ile enflasyon endeksleri (TÜFE, ÜFE ve GSYİH Deflatörü) arasındaki ilişki granger nedensellik analizi ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, enflasyon göstergelerinden TÜFE ve ÜFE ekonomik büyüme üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı, ekonomik büyümenin granger nedeninin GSYİH Deflatörü olduğu tespit edilmiştir. Buradan ekonomik büyüme ile enflasyon arasındaki ilişki seçilen enflasyon göstergesine göre değiştiği sonucuna ulaşılmaktadır. Regresyon analizi sonucu yorumlandığında, enflasyonda (GSYİH Deflatörü) meydana gelen %1'lik bir artış büyümeyi % 0.15 oranında azaltmakta olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: TÜFE, ÜFE, GSYİH Deflatörü, Ekonomik Büyüme

ABSTRACT

The impact of the inflation phenomenon on economic growth, which has been on the agenda for many years in Turkey, is still being discussed.Until the 1970s, inflation was thought to have a positive effect on growth. Empirical studies made in the following years have enabled the settlement of the idea that inflation affects growth negatively. In this study, the relationship between GNP growth rate and inflation indices (TÜFE, ÜFE and GDP Deflator) which representing economic growth has been tried to be determined by granger causality analysis by using 1939-2013 time series data in Turkey. According to the results, it is determined that TÜFE and ÜFE have no effect on economic growth and GDP Deflator is the cause of economic growth. From here it is concluded that the relationship between economic growth and inflation changes according to the selected inflation indicator. When the regression analysis was interpreted, it was determined that a 1% increase in inflation (GDP Deflator) decreased the growth by 0.15%.

Keywords: TÜFE(CPI), ÜFE (PPI), GDP Deflator, Economic Growth

PHARMAKON BAĞLAMINDA DİL FELSEFESİ

Arş. Gör. Mustafa BİNGÖL
Erzurum Teknik Üniversitesi, mustafa.bingol@erzurum.edu.tr

ÖZET

İnsanın olduğu yerde "dil" de vardır çünkü o diliyle beraberdir. Dilin insanla bağlantılı hali onu vazgeçilmez kılmıştır. Bu vazgeçilmezlik ise onun kullanılmasına neden olmuştur. Giriş kısmında dilin kavramsal analizi yapılarak, Platon'un felsefesine etki eden, Herakleitos ve Parmenides'in görüşleri irdelendi. Birinci başlıkta diyalog ve diyalektik arasındaki ilişkinin önemi üzerinde durularak retorik kavramına geçiş yapıldı. İkinci başlıkta ise Platon'un yazının ve çarenin tanrısı olarak gördüğü pharmakon kavramının dil felsefesindeki yeri ve önemi üzerinde duruldu. Sonuç kısmında ise pharmakon gibi güçlü bir kuvvetin Sofistlerin eline bırakılmaması ifade edilir ve bu kuvvetin uzmanların elinde soylu bir yalana dönüşmesine izin verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Pharmakon, Diyalog, Diyalektik, Retorik, Platon, Soylu Yalan

PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIMI VE SOSYAL ONAY İHTİYACI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

A REVIEW OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PROBLEMATIC INTERNET USE AND NEED FOR SOCIAL APPROVAL

Arş.Gör. Emine Nur AYDOĞMUŞ
Atatürk Üniversitesi, enur.aydogmus@atauni.edu.tr
Arş.Gör. Meva DEMİR
Atatürk Üniversitesi, meva.demir@atauni.edu.tr

ÖZET

Çağımızın en önemli buluşlarından biri olarak kabul edilen internetin yoğun kullanılması, son zamanlarda pek çok farklı disiplinden araştırmacıların internet ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmasına zemin oluşturmuştur. Yapılan bazı araştırmalar, internetin, çocuk, ergen ve genç yetişkinlerin gelişimleri ve yaşamlarına katkılar sağladığını göstermekle birlikte, internetin uzun süreli ve kontrolsüz kullanımı, fiziksel, akademik, mesleki, bilişsel, psiko-sosyal ve gelişimsel açıdan bir takım sorunlara da yol açmaktadır. Problemli internet kullanımının bireyin, sosyalleşme ihtiyacı ile ilişkisi dikkat çekici düzeydedir. Birey bu ihtiyacı gidermek için, dış dünyada elde edemediği sosyalleşmeyi, sanal ortama taşımak istemekte ve internet kullanımı bu amaçla diğerlerinden farklılık göstermektedir. İnternet vasıtasıyla sosyal etkileşim kurmak isteyen bireyler, yüz yüze etkileşime sıcak bakmayarak patolojik internet kullanımı riskinin tetiklenmesiyle toplumdan uzaklaşabilmektedir Dış dünyada olduğu gibi, bireylerin internet üzerinden sağladıkları sosyal etkileşimlerde de uyuma yönelik davranışlara ve diğerlerinin beklenti ve yargılarına önem verdikleri düşünülmektedir. Bu bağlamda bireyin diğerlerinin onayını araması ve onaylanmamaktan kaçınmaya çalışmasını içeren bir kavram olan sosyal onay ihtiyacının öne çıkması beklenebilir. Problemli İnternet Kullanımının da önemli bileşenlerinden birisinin sosyalleşme arayışı olması nedeniyle, bu iki kavram arasındaki ilişkinin bu çalışmayla ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Anahtar Kelimeler: Sosyal Onay İhtiyacı, Problemli İnternet Kullanımı, Üniversite öğrencileri Yöntem: Araştırmanın çalışma grubu 2016-2017 yılında Erzurum Atatürk Üniversitesi'nde öğrenim gören Edebiyat Fakültesi (%29.8), Sağlık Bilimleri Fakültesi (%22.1), İletişim Fakültesi (%16), Eğitim Fakültesi (%17.2) ve Fen Fakültesi'nde (%14.9) öğrenim gören 262 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Çalışmada Problemli İnternet Kullanım Ölçeği (PİKÖ) ve Sosyal Onay İhtiyacı Ölçeği (SOİÖ) kullanılmıştır. Bulgular: Araştırma bulgularına göre, sosyal onay ihtiyacı, problemli internet kullanımı ile anlamlı bir ilişki vermektedir, R=0.371, R2 =0.138, p<.01. Tüm alt değişkenler, problemli internet kullanımındaki toplam varyansın yaklaşık %14'ünü açıklamaktadır. Araştırmanın alt boyutlarında ise, sosyal onay ihtiyacı, internetin olumsuz sonuçları ile anlamlı bir ilişki vermektedir, R=0.357, R2 =0.127, p<.01. Başkalarının yargılarına duyarlık, sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakma alt boyutları ile internetin olumsuz sonuçlarındaki toplam varyansın yaklaşık %13'ünü açıklamaktadır. Başkalarının yargılarına duyarlık, sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakma, sosyal fayda ile de anlamlı bir ilişki vermektedir, R=0.403, R2 =0.162, p<.01. Sosyal Onay İhtiyacı, sosyal faydadaki toplam varyansın yaklaşık %16'sını açıklamaktadır. Sosyal Onay İhtiyacı ve aşırı kullanım ile anlamlı bir ilişkiye rastlanmamaktadır, R=0.151, R2 =0.023, p>.01. Sonuç: Araştırmada sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakmanın; internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda ve problemli internet kullanımı toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini gösterme becerisi düşük olan kişilerin, çevrimiçi iletişimin, yüz yüze etkileşimin yarattığı kaygı ve endişeyi azaltması sebebiyle, internet ortamındaki iletişimi tercih

ettikleri düşünülmektedir. Araştırma sonucu, sosyal onay ihtiyacının "sosyal fayda" alt boyutu ile anlamlı bir ilişki verdiğini göstermektedir. Buna göre sosyal onay ihtiyacı yüksek olan üniversite öğrencileri internet ortamından daha fazla sosyal fayda sağlamaktadır. Araştırma sonucuna göre sosyal onay ihtiyacı ve problemli internet kullanımı arasındaki boyutunun internet aracılığıyla karşılamaya çalıştıklarını destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: İnternet, Sosyal onay, Sosyal fayda

KÜLTÜR İÇERİSİNDE BİREYİN KONUMU

THE POSITION OF THE INDIVIDUAL IN CULTURE

Arş. Gör. Tuğba YAZICI
Atatürk Üniversitesi, tugba.yazici@atauni.edu.tr

ÖZET

İnsan bilinç sahibi ve kültür yaratabilen bir varlıktır. Bu demektir ki, varlık olarak imkanlarını göz önünde bulundurduğumuzda birey, kültür kavramına bir çerçeve kazandıran ve bu kavramsal çerçeve doğrultusunda kültürü bizzat oluşturandır. Ancak kültürü yaratan birey artık günümüzde belirli bir kültür içerisine doğmakta ve bu kültürün bir parçası olmaktadır. Bu bağlamda birey hem kültürün yaratıcısı ve belirleyicisi hem de o kültürün bir parçası ve kültür tarafından belirlenen bir varlık konumundadır. Aynı zamanda kültürün bir aktarıcısı da olan birey, kendi ürünü olan kültürün ve bunun içerisindeki değerlerin, toplumsal yapıların ve inançların uygulayıcısıdır. Öyleyse günümüzde, birey bir kültür yaratıcısı olarak mı konumlanmalıdır yoksa kültür tarafından belirlenen, çerçevelenen bir varlık olarak mı? Kültür kavramından yola çıkarak, bireyin kültür içerisindeki yerini sorgulamayı amaçlayan bu çalışma, bir bakıma şu soru veya soruları da tartışmaya açacaktır: Kendi tarihini, kendi değerlerini ve dolayısıyla kendi kültürünü oluşturabilen birey neden günümüzde de kendi değerlerini yaratamasın? Neden içinde bulunduğu kültürün veya toplumsal yapının dışına çıkarak; özelde ona sunulan değerlere ve daha genel anlamda da kültüre eleştirel bir gözle bakamasın? J. G. Herder, Claude Levi Strauss ve Friedrich Nietzsche gibi bu konudaki en önemli düşünürlerden, onların kültür anlayışlarından yararlanılarak gerçekleştirilecek olan bu tartışma; kültürün bireyi oluşturduğu fikrinin yaygın olduğu bugünlerde bireye, kültür içerisindeki edilgin konumundan çıkararak, kültürün bizzat yaratıcısı olduğunu yeniden hatırlatma amacı gütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, birey, Herder, Strauss, Nietzsche

ÇEVRENİN DİLİ VE KENT EKOLOJİSİNE YANSIMASI

Doç.Dr. Şafak KAYPAK
Mustafa Kemal Üniversitesi, skaypak@gmail.com

ÖZET

Bu çalışma, çevrenin dilinin kent ekolojisine yansıma şeklini incelemeyi amaçlamaktadır. Dil, duygu ve düşünceleri aktarmada kullanılan bir iletişim aracıdır. Biyolojik veya sosyo-kültürel nitelikte olabilir. Çevrenin dili, doğanın kendisini ifade şeklidir. Aslında sözsüz, sessiz bir dildir. Bazen bu sessiz dil sesliye döner. O zaman iş işten geçmiş olur. Önemli olan bu sözsüz dili okumaktır. İnsan canlı bir varlık olarak doğal zincirin, ekolojik bir halkası, sadece bir parçasıdır. İnsan doğanın bir parçası olmasına rağmen, doğayı var olduğu bir yer, yani amaç olarak değil de, kullandığı, yararlandığı bir araç olarak görmüştür. Yıllar boyu yaşadığı çevrenin içindeki her şeyin sahibinin kendisi olduğunu ve her şeyin üstesinden gelebileceğini düşünmüştür. Yarattığı kültür gücüyle doğa koşullarının tutsağı olmamış; bu koşulları kendi yararı doğrultusunda değiştirmiş; çeşitli araç ve gereçler yapmış, yeni üretme, kullanma, yerleşme yöntemleri geliştirmiş ve doğa karşısında mekân ve zamana göre farklı biçim ve düzeylerde uygarlıklar yaratmıştır. Doğa, insanın yaşamını sürdürürken beslenme, barınma, üretme gibi biyolojik ve kültürel nitelikli her türlü ihtiyacını karşılayacak alıcı bir kaynak ve atıkları verici bir ortam olarak işlev görmüştür. Kısaca, doğa, insanın hizmetinde sadece bir madde ve "nesne" olarak algılanmaktadır. İnsan nüfusunun büyük bir kısmı kentlerde yaşamaktadır. Kentler canlı-cansız birliktelikleriyle ekolojik yaşam ortamları oluşturmaktadırlar. Ancak, büyük bir hızla yeşilin en az olduğu beton diyarlarına dönmektedirler. Hava, toprak ve su kirlenmesi sonucu ekolojik sistemin bozulması yüzyılımızda önemini artırmaktadır. Ülkemizde olduğu gibi, bütün dünyada da çevre olaylarına karşı artan bir duyarlılık gözlenmektedir. Çünkü yaşanılan zorunluluklar, çevreyle ilgilenmeyi, geçici ilgi duymanın ötesine geleceğe taşımaktadır. Yaşanılan çevre, sadece yerel, bölgesel, ulusal boyutta değil, dünyayı kapsayan küresel bir boyuttadır. Sanayileşme ve kentleşmenin yarattığı asit yağmurları, ormanların kuruması, erozyon, çölleşme, nükleer denemeler, ozon tabakasındaki deliğin yarattığı sera etkisi gibi çevre sorunları uluslararası küresel sorunlardır. Yağmur ormanlarının azalması dünya iklimini etkilemekte, deniz seviyesi yükselmekte, tayfunlar, kasırgalar, seller, depremler daha sık olmakta, nükleer patlama ve sızmalar bütün dünyaya radyasyon saçmakta; sadece, bugünkü yaşamı değil geleceğimizi de etkiler hale gelmektedir. Gelinen noktada anlaşılmıştır ki; çevre insana değil, insan çevreye aittir. Bu bağlamda, kent ekolojisi ile sorumluluk olgusunun birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün olmayan, bütünleşik bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir. Sınırlı bir dünyada, sınırlı ve aynı kaynaklarla yaşıyor olmak sürdürülebilirlik- karşılıklı bağımlılık kavramını doğurmuştur. Bütün bu gelişmeler, insanı bireysellikten çıkarak, kenti ve kırı ile olaylara bütüncül bir bakış açısı ile bakmak zorunda bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğa, çevre, dil, çevrenin dili, ekoloji, kent ekolojisi

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL MEDYAYA YÖNELİK TUTUMLARININ FARKLI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

Doç. Dr. Mahmut SAĞIR
KSÜ, Eğitim Fakültesi
Öğr.Gör. Zekeriya ARSLAN
KSÜ, Göksun MYO
Uzm.Hüseyin GÜVEN
Karabağlar Ram Özel Eğitim Öğretmeni/İzmir
Öğr.Gör. Neslihan Avar VAYVAY
KSÜ, Göksun MYO
Öğr.Gör. Betül ÇEBİ
KSÜ, Göksun MYO

ÖZET

Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde sosyal medya siteleri birbirinden farklı uygulamalarıyla hızla gelişmekte ve yayılmaktadır. Sosyal medya sunduğu olanaklardan dolayı yediden yetmişe herkesin ilgisini çekmiş ve tüm dünyada bireylerin çoğunluğu sosyal medyayı hayatlarının vazgeçilmez bir parçası haline getirmişlerdir. Bu araştırmanın amacı ise meslek yüksekokulunda okuyan öğrencilerin sosyal medyaya karşı tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu araştırma nicel bir araştırma olup araştırmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Göksun Meslek Yüksekokuluna devam eden öğrenciler oluşturmakta, örneklemi ise bu evrenden rastgele olarak seçilen 238 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; "Kişisel Bilgi Formu" ve "Sosyal Medya Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Toplanan veriler bilgisayar ortamında SPSS 21.0 paket programı kullanılarak frekans, yüzde, bağımsız gruplar t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Uygulanan analizler sonucunda öğrencilerin cinsiyet, internet kullanım amacı, internete bağlanmak için tercih ettikleri cihaz ve bilgisayarlarının olup olmama faktörlerine göre sosyal medyaya yönelik tutumları farklılık göstermemektedir. Öğrencilerin okudukları bölümlere göre sosyal medyaya yönelik tutumlarını incelediğimizde Paramedik ve Bilgisayar Programcılığı'nda okuyan öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumlarının Dış Ticaret ve Tapu-Kadastro bölümlerinde okuyan öğrencilerden daha yüksek olduğu, sınıf faktörüne göre incelediğimizde ise 1. Sınıfların sosyal medyaya yönelik tutumlarının 2. Sınıflara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sahip oldukları sosyal ağ sayısı ve günlük kullandıkları internet değişkenine göre sosyal medyaya yönelik tutumlarını incelediğimizde daha az sayıda sosyal ağa sahip olan öğrencilerle günlük interneti daha az kullanan öğrencilerin sosyal medyaya yönelik tutumları çok sayıda sosyal ağa sahip ve günlük interneti daha fazla kullanan öğrencilere göre daha yüksektir.

MODERNLEŞME SÜRECİNDE KADIN ve FEMİNİZM

WOMAN AND FEMINISM THROUGH THE PROCESS OF MODERNITY

Sevim KELLECİOĞLU
Yüksek Lisans Öğrencisi, Gaziantep Üniversitesi, sevimkellecioglu@gmail.com

ÖZET

Kadın, dünya sahnesinde en önemli role sahip olan oyuncudur. Hangi rolü üstlenirse üstlensin başarıyla üstesinden gelmesi ile takdire şayan bir varlık olma özelliğine sahiptir. Eski çağlardan günümüze kadar sürekli kendini geliştiren kadınların, toplumdaki yeri ve özelliği her çağda farklılık göstermiştir. Toplumsal gelişimleri çağın değişimiyle birlikte hızlanmıştır. Yaşanan olaylar, siyasi, kültürel, ekonomik gelişmeler de bu sürece katkıda bulunmuştur. Aynı şekilde toplumun kadına bakış açısı zaman geçtikçe eski sığlığından uzaklaşarak daha genel bir hâl almıştır. İslamiyet'in kabulüne kadarki süreçte Türk kadını, toplumsal konum itibariyle erkekle eşit sayılmıştır. Gerek sosyal haklar bakımından gerekse devlet yönetiminde erkeklerle aynı statüye sahip olmuştur. İslamiyet'in kabulüyle birlikte Arap ve İran geleneklerinin etkisinde bulunan İslam kültürü de, daha sonraki süreçlerde Türk geleneklerine uyum sağlamıştır. Örneğin, Osmanlı kadınının toplum içindeki konumu, bulunduğu yerleşim yerlerine ve yaşadığı yüzyıla göre farklılık göstermiştir. Osmanlı toplumunda kadınlar, kırsal alanda ve şehir yaşamında önemli bir yere sahip olup ekonomik hayatın da içinde yer almışlardır. Toplum yaşamının getirdiği durumlar, zaman içinde bu katılım oranında değişmelere neden olmuştur. Lakin kadınların gerçek anlamda erkeklerle eşit haklara ve eşit statüye sahip olmaları gerçekten uzun bir süreci kapsamıştır. Bu süreç Tanzimat Fermanı ile birlikte hızlanmıştır ama yine de 20. yüzyıla gelinceye dek kadınların siyasal ve toplumsal hayattaki rolleri her zaman sınırlı olmuştur. Bu süreçlerin uzunluğu feminizmin doğmasına yol açmıştır. Feminizmin ortaya çıkmasıyla birlikte kadın haklarını savunan birçok dernek kurulmuştur. Kurulan bu derneklerde kadınlar kendi haklarıyla ilgili her alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. II. Meşrutiyetin ilanından sonra kadın daha çok özgürleşmiş ve iş alanlarında da etkin olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Kadın, Modernleşme, Toplum, Yenilik.

ABSTRACT

Woman has got the biggest role as an actor on the scene of the world.She has got an admiring characteristics of overcoming every kind of roles. Since the ancient times the place and characteristics of women, who have always developed themselves, have diversed.Their social developments have gained speed by the change of ages. Political, economical, cultural developments and the occuring events have all contributed to this process. Society's point of view to the women has changed by moving away from its shallowness in time as well. Turkish women were seen equal to the men in the social position till the process of acceptancing Islam. Not only social rights but also governing they all had the same status as men. By the acceptance of Islam, Islamic culture which was under the influence of Arabic and Iranian traditions accomodated to the Turkish traditions. For instance, the position of Ottoman woman in the society differed due to the regions and the centuries they were living in. The women in Ottoman society had a role in economical life besides having an important role in rural and urban life. The cases came by social life caused alterations at the proportions of these contributions through time. However, it took a long time for women to get the exact equal rights and equal status as men's. This process got speed by The Reorganization Edict but the roles of women in social and political life remained limited till the 20th

Century. The long span of these processes caused the birth of Feminism. By the apperance of feminism lots of associations advocating woman rights were established. Women started to work on all fields dealt with their rights under these associations. After the decleration of the II. nd Constitution woman started to be freer and more active in working fields.

Keywords: Feminism, Woman, Modernity, Society, Novelty

PHARMAKON BAĞLAMINDA DİL FELSEFESİ

Arş. Gör.Mustafa BİNGÖL
Erzurum Teknik Üniversitesi, mustafa.bingol@erzurum.edu.tr

ÖZET

İnsanın olduğu yerde "dil" de vardır çünkü o diliyle beraberdir. Dilin insanla bağlantılı hali onu vazgeçilmez kılmıştır. Bu vazgeçilmezlik ise onun kullanılmasına neden olmuştur. Giriş kısmında dilin kavramsal analizi yapılarak, Platon'un felsefesine etki eden, Herakleitos ve Parmenides'in görüşleri irdelendi. Birinci başlıkta diyalog ve diyalektik arasındaki ilişkinin önemi üzerinde durularak retorik kavramına geçiş yapıldı. İkinci başlıkta ise Platon'un yazının ve çarenin tanrısı olarak gördüğü pharmakon kavramının dil felsefesindeki yeri ve önemi üzerinde duruldu. Sonuç kısmında ise pharmakon gibi güçlü bir kuvvetin Sofistlerin eline bırakılmaması ifade edilir ve bu kuvvetin uzmanların elinde soylu bir yalana dönüşmesine izin verilebilir.

Anahtar Kelimeler: Pharmakon, Diyalog, Diyalektik, Retorik, Platon, Soylu Yalan

BOR MİNERALLERİNİN KULLANIM ALANLARI VE TÜRKİYE EKONOMİSİ İÇİN ÖNEMİ

USAGE OF BORON MINERALS AND THE IMPORTANCE FOR TURKEY'S ECONOMY

Yrd. Doç. Dr. Erol KAPLUHAN
Ahi Evran Üniversitesi, ekapluhan@hotmail.com

ÖZET

Türkiye'nin sahip olduğu madenler içerisinde, rezerv ve üretim kapasitesi, yüksek tenörü, rezerv büyüklüğü, işletme kolaylıkları ile gerek kalite ve çeşitlilik, gerekse de üretim maliyetlerindeki rekabet üstünlükleri açısından dünyada söz sahibi olabileceği en önemli maden, kuşkusuz dünya rezervinin % 72.3' üne sahip olması sebebiyle bor cevherleridir. Doğada 150 den fazla Bor minerali olmakla beraber ekonomik öneme sahip olanlarının başlıcaları Tinkal, Kolemanit ve Üleksit'tir. Türkiye dünyadaki en büyük Bor rezervlerine sahip bulunmaktadır. Gerek çıkarılan Bor minerallerinin kalitesi gerekse çıkarma koşullarının uygunluğu nedeniyle Bor, Türkiye için büyük bir ekonomik kaynak özelliği taşımaktadır. Bor ürünlerinin en çok kullanıldığı alanlar arasında cam ve cam elyafı, deterjan, tekstil, tarım, metalürji ve kimya sanayi başta gelmektedir. Bu stratejik özelliklerinden dolayı bor madeni Türkiye için büyük bir öneme sahiptir. Bor mineralleri bazı alanlarda ham bor olarak kullanılmakta ise de genel olarak rafine bor bileşiklerine ve özel bor ürünlerine dönüştürüldükten sonra geniş alanda kullanılmaktadır. Dünya bor rezervinin % 72,3'üne sahip olan ülkemiz, söz konusu mineralin dünyadaki en büyük ihracatçısıdır. Endüstrinin hemen hemen her alanında kullanım potansiyeli olan bor mineralleri temel bir sanayi hammaddesi olarak nitelendirilebilir. Bor minerallerinin özel tekniklerle işlenmesi sonucu üretilen borik asit ve özellikle boraksın nükleer enerji sektörü için kritik öneme sahip maddeler olduğu düşünülürse, borun geleceğin madeni olduğu da söylenebilir. Bugün stratejik bir değeri olan bor madeni geleceğin Türkiye'sinde de ekonomik anlamda çok önemli bir rol oynayacaktır. Bu çalışma kapsamında bu kadar öneme sahip olan bor madeni ile ilgili değerlendirmeler yapılmış, ülke ekonomisi ve geleceği açısından önemi vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bor Madeni, Bor Madeni Ekonomisi, Türkiye Ekonomisinde Bor, Türkiye'nin Dünya Bor Piyasasındaki Yeri.

ABSTRACT

Among the mines Turkey has, Boron, having 72.3 % of the World reserve, is undoubtedly the most remarkable one that may make Turkey the leading country in the market according to its reserve and production capacity, high tenor, reserve destiny, management convenience, high quality and diversity and the superiority in the race because of the production costs. Although there are more than 150 Boron minerals in nature, mainly economical Boron minerals are Tincal, Colemanite and Ulexit. Turkey has biggest Boron reserves in the world. In addition this, Turkey's Boron minerals have highest quality and production conditions are more economical from other productive countries. Boron has great importance for Turkey. Among the sectors that boron compounds are most widely used; glass and fiberglass, detergent, textile, agriculture, metallurgy and chemistry come first. Due to these features, boron mine is of great importance for Turkey. Although the boron minerals are used as raw materials in many applications, they are mostly used in various areas after being converted to rafined boron compounds andto special boron deriativesOur country is the biggest exporter in the world by possesing % 72.3 of all boron reserves. Boron minerals with the potential to use almost every field of ındustry be regarded as a basic raw materials for industry.

Boron minerals produced as a result of special processing techniques, boric acid and borax, especially considering that nuclear materials are critical for the energy sector, boron can be said that the future is mine. Jet technology to fuel, textile to until the aircraft construction of an extremely wide range of uses of boron minerals, which have the use of new technologies is expected to be even larger. At the present day, boron is an important and strategic mineral that is possessed by Türkiye which will also have a significant role in the country's future in this study, boron mine is evaluated as it has such importance, and its significance for the national economy as well as the country's future is emphasised.

Keywords : Boron Mining, Boron Mining Economy, Boron in Turkey Economy, The Place of Turkey in the World Boron Market

KAMU PERSONEL SİSTEMİNDE PATALOJİK BİR TİP, "YIĞMACI MEMUR" : NEDENLER, ETKİLER VE TEDBİRLER

A PATHOLOGİCAL TYPE IN PUBLIC PERSONNEL SYSTEM, "HOARDER OFFICER": CAUSES, EFFECTS AND MEASURES

Öğr.Gör.Dr. Serdar Vural UYGUN
Nevşehir HBV Üniversitesi, serdarvuraluygun@nevsehir.edu.tr

ÖZET
Kamu personel sistemi içerisindeki farklı görev sınıfları içerisinde farklı görevleri icra etmekte olan yüzbinlerce çalışanın, karakter özellikleri, görev niteliği ve stres derecesi, gelir durumu, eğitim seviyesi ve sosyo-kültürel nitelik ve birikim nedenleri ile birbirinden farklı görev anlayış ve uygulamalarına sahip olmaları elbette doğal bir durumdur. Ancak söz konusu anlayış ve uygulamalar, devletin kurumsal kimliğinin bir parçası olan ve onu temsil eden kamu kurumlarının genel işleyişine etki derecelerine ve yönüne göre olumlu ve olumsuz yönlü olarak nitelendirilebilirler. Bu doğrultuda, kamu çalışanlarının göreve yönelik olumlu nitelikteki davranış ve uygulamalarının, devletin vatandaşlar ile diğer kamu çalışanları gözündeki imajına ve kamu görevlerinin işleyişine pozitif yönlü etki yapacağı; olumsuz yönlü davranış ve uygulamaların ise bu etkiyi negatifleştireceği söylenebilir. "Herhangi bir sebeple ve belirli bir amaca ulaşmaya yönelik olarak, yapmakla sorumlu olduğu işi kasıtlı olarak yapmayıp başkasına da yaptırmayan ve böylece işin birikmesini yani yığılmasını sağlayan memur" olarak tanımlanabilecek ve bu özelliği nedeni ile "yığmacı" olarak nitelendirdiğimiz, sebep olduğu olumsuzluklar nedeni ile bulunduğu kamu kurumu içerisinde patalojik (hastalık yapıcı) bir niteliği olan memur tipinin incelenmesinin, kamu personel yönetiminin verimli ve etkin işletilmesi yönlü çalışmalara katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.
Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi, Kamu Personel Sistemi, Memur

ABSTRACT
Hundreds of thousands of employees who are performing different tasks within the different task classes in the public personnel system should have different task understanding and practices with their character traits, task quality and stress level, income status, education level and socio-cultural nature and accumulation reasons. It is the case. However, such understanding and practices can be characterized as positive and negative according to the degree and direction of impact on the general functioning of public institutions, which are part of the institutional identity of the state and represent it. In this respect, positive behaviors and practices of the public employees towards the relative will have a positive impact on the image of the state in the eyes of citizens and other public employees and in the functioning of public affairs; Negative behaviors and practices may negatively affect this effect. "To achieve a specific purpose and for any reason, to anyone else he does not do that is responsible is done intentionally to make the accumulation of heat and thus enables it to be stacked so reduce officer" can be described as, and due to this characteristic, "hoarder" as we describe, where the cause is located within the institution of public negativity that causes pathological (disease causing), which is an attribute of the type of examination of the officer, public personnel administration, efficient and effective operation-are considered to contribute to work that way.
Keywords: Public Administration,Public Personnel System, Officer

PEDAGOJİK FORMASYON EĞİTİMİ ALAN MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN ÖĞRETMENLİK MESLEK BİLGİLERİ VE UYGULAMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF VIEWS OF MUSIC TEACHERS, RECEIVING PEDAGOGICAL FORMATION EDUCATION, REGARDING PROFESSIONAL TEACHING KNOWLEDGE AND PRACTICES

Arş. Gör. Tuğba ÇAĞLAK
Çankırı Karatekin Üniversitesi, tugbacaglak@windowslive.com
Prof.Dr. Nezihe ŞENTÜRK
Gazi Üniversitesi, nezihesenturk@gmail.com

ÖZET

Türkiye'de öğretmenlik mesleği, eğitim fakültesi lisans programlarından mezun olmayı gerektirir. Konservatuar ve Güzel Sanatlar Fakültesi gibi Eğitim Fakültesi dışında diğer fakültelerin mezunlarının pedagojik formasyon dersleri almadan öğretmenlik yapması olası değildir. Konservatuar ve Güzel Sanatlar Fakültesi mezunları, pedagojik formasyon eğitimini iki sömestrilik derslerle bitirmektedirler. Bu eğitim süreci sonunda başarılı olan adaylara pedagojik formasyon sertifikası verilmektedir. Bu araştırmanın amacı, pedagojik formasyon eğitimi alan müzik öğretmenlerinin öğretmenlik meslek bilgileri ve uygulamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesidir. Nitel araştırma modeline örnek olan bu araştırmamızda öncelikle tarama yolu ile Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Müzik Öğretmenliği Anabilim Dalı ders programı ile pedagojik formasyon eğitimi ders programı incelenecektir. Ayrıca durum çalışmasına örnek olarak, pedagojik formasyon eğitimi alıp Ankara ilinde görev yapmakta olan müzik öğretmenlerine ulaşılarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ile verilere ulaşılacaktır. Sonuçlar içerik analizi yöntemiyle tablolaştırılıp yorumlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Müzik Öğretmenliği, Müzik Eğitimi, Pedagojik Formasyon, Formasyon Eğitimi

ABSTRACT

The teaching profession in Turkey requires the graduation from the undergraduate programs of education faculties. It is not possible for the graduates of other faculties other than the Faculty of Education, like Faculty of Conservatory and Fine Arts to teach without taking pedagogical formation lessons. The graduates of Faculty of Conservatory and Fine Arts complete pedagogical formation education with two semester lessons. At the end of the period of study , successful candidates are given a pedagogical formation certificate. The aim of this study is to investigate the views of music teachers, receiving pedagogical formation education, regarding professional teaching knowledge and practices. The Academic Program of Department of Music Teaching of Gazi Education Faculty of Gazi University, and Pedagogical Formation Education Academic Program will primarily be investigated in our study, which is an example of qualitative research model. In addition, as an example of the case study, the music teachers who have already received pedagogical formation education and have been working in Ankara province will be contacted, and the data will be obtained by a semi-structured interview form. The results will be tabled and construed by content analysis method.

Keywords: Music Teaching, Music Education, Pedagogical Formation, Formation Education.

EBEVEYNLERİN OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDAN BEKLENTİLERİ VE KURUMLARIN BEKLENTİLERİ KARŞILAMA DÜZEYLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Mahmut SAĞIR
KSÜ, Eğitim Fakültesi
Öğr.Gör. Zekeriya ARSLAN
KSÜ, Göksun MYO
Uzm.Hüseyin GÜVEN
Karabağlar Ram Özel Eğitim Öğretmeni/İzmir
Öğr.Gör. Neslihan Avar VAYVAY
KSÜ, Göksun MYO
Öğr.Gör. Betül ÇEBİ
KSÜ, Göksun MYO

Araştırmanın Amacı ve Metodolojisi

Araştırmanın amacı; Türkiye'de çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri ve okul öncesi eğitim kurumlarının bu beklentileri karşılama durumlarının belirlenmesidir. Araştırmada ayrıca, ebeveynlere ait bazı kişisel değişkenlerin (bağımsız değişkenler), okul öncesi eğitim kurumlarından beklentiler üzerinde etkisi olup olmadığı incelenmiştir.

Yapılan çalışma betimsel bir araştırma olup araştırmada "tarama modeli" kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2005: 77). Bu araştırmada ebeveynlerin okul öncesi eğitimden beklentileri ve okul öncesi eğitim kurumlarının bu beklentileri ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırma bu yönüyle betimsel bir çalışmadır

Örneklem ve Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada Türkiye'de çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri ve okul öncesi eğitim kurumlarının bu beklentileri karşılama durumları incelenecektir. Araştırmanın evrenini 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Elbistan ilçesinde okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 612 öğrenci oluşturmaktadır. 612 öğrenciden oluşan evren için örneklem büyüklüğünün % 5 güven aralığına göre 254 öğrenci olması yeterlidir. Ancak, ana kitleye daha yakın olması amacıyla 350 öğrenci velisine anket uygulanmış ve uygulanan anketlerden toplam 336 tanesi geri dönmüştür. Geriye dönen anketlerden 16 tanesinde, ölçeklerden en az bir tanesinin doldurulmaması nedeniyle bu anketler analize alınmamıştır. Sonuç olarak, analiz 320 anket üzerinden elde edilen verilere dayanılarak yapılmıştır.

Okul Öncesi eğitim kurumlarında öğrencisi olan velilere yönelik uygulanan ankette; Yeşilyurt (2011) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Geliştirilmiş olan ölçekteüç bölüm yer almaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik bilgileri yer almıştır. İkinci bölümde; ebeveynlerin okul öncesi kurumlarından beklentileri; üçüncü bölümde ise okul öncesi eğitim kurumlarının bu beklentileri karşılama düzeyleri ölçülmeye çalışılmıştır.

Okul öncesi kurumlarından beklentileri belirlemeye yönelik görüşler adlıikinci bölümde likert tipi sorulardan oluşan 20 madde ve beklentilerin karşılanmasına yönelik görüşler adlı üçüncü bölümde likert tipi sorulardan oluşan 20 madde yerleştirilmiştir. Ölçekte yer alan maddeler "1 (Kesinlikle Katılmıyorum), 2 (Katılmıyorum), 3 (Kararsızım),4 (Katılıyorum)ve "5 (Kesinlikle Katılıyorum) olarak derecelendirilmiştir. Katılma derecesi aralıkları $\frac{k-1}{k}$formülü kullanılarak bulunmuştur.

Hesaplama sonucu 1 ile 5 arasındaki aralık genişliği 0.8 olarak belirlenmiştir(Yıldırım ve Şimşek, 2005: 121).Tablo 1' de iki ölçek için de katılma derecesi aralıkları gösterilmiştir.

Katılma Derecesi	Aralıklar	Beklenti Düzeyleri
Kesinlikle Katılıyorum	4.20-5.00	Çok Yüksek Düzeyde Beklenti
Katılıyorum	3.40-4.19	Yüksek Düzeyde Beklenti
Kararsızım	2.60-3.39	Orta Düzeyde Beklenti
Katılmıyorum	1.80-2.59	Düşük Düzeyde Beklenti
Kesinlikle Katılmıyorum	1.00-1.79	Çok Düşük Düzeyde Beklenti

Yeşilyurt (2011) tarafından geliştirilen buölçeğin alt boyutlarını Öğretmen, Eğitim – Aile, Okul politikası ve Sosyal çevre oluşturmaktadır.

Verilerin Analizi ve Ölçeğin Güvenirliği

Araştırmada elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. 320 katılımcıya ait kişisel bilgiler ve madde cevapları araştırmacı tarafından kodlanarak SPSS programına aktarılmıştır. Veri analizi yapılırken iki grup olan değişkenlerin kendi birimi cinsinden aldığı değerler karşılaştırılırken bağımsız örnekler t testi kullanılmıştır. Üç veya daha fazla grubu olan sürekli değişkenlerin kendi birimi cinsinden aldığı değerler karşılaştırılırken tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bahsedilen tüm parametrik testler normallik ön şartı, varyansların homojenliği gibi ön şartları sağladıkları yapılan analizler sonucunda test edildikten sonra analizler uygulanmıştır.

Çalışmadaki anket sorularının ölçek güvenilirliği, Cronbach Alfa Katsayısı ile kontrol edilmiştir. Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliği aşağıdaki gibi yorumlanır (Kalaycı, 2006):

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenirliği düşük,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek güvenilir ve

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Yapılan analiz sonucu, ölçeklere ait Cronbach alfa değerlerinin 0.934 olduğu görülmüştür. Bu da soruların ölçek güvenilirliğinin yüksek derece sağlandığı şeklinde yorumlanmaktadır.

5. BULGULAR

Ankete Katılan Ebeveynlerin Demografik Özellikleri

Anket katılan ebeveynlerin cinsiyete göre dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Erkek	85	73.4
Kadın	235	26.6
Toplam	320	100

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan ebeveynlerin % 73.4 'ünün kadınlardan, % 26.6'sinin ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir.

Anket katılan ebeveynlerin yaşa göre dağılımı Tablo 3'de sunulmuştur.

Yaş	Sayı	%
21-25	34	10.6
26-30	59	18.4
31-35	131	40.9
35 ve Üzeri	96	30

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan ebeveynlerin %10.6'sının 21-25 yaş aralığında, %18.4'ünün 26-30 yaş aralığında, %40.9'unun 31-35 yaş aralığında ve %30'unun ise 35 ve üzeri yaşta olduğu sonucuna varılmaktadır.

Anket katılan ebeveynlerin yaptıkları işlere göre dağılımı Tablo 4'de sunulmuştur.

Yapılan iş	Sayı	%
Ev Hanımı	168	52.5
Memur	93	29.1
İşçi	37	11.6
Diğer	22	6.9

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan ebeveynlerin %52.5'unun Ev hanımı, %29.1'inin Memur, %11.6'sının İşçi ve %6.9'unun diğer meslek gruplarında çalıştıkları görülmektedir.

Anket katılan ebeveynlerin Eğitim Durumlarına göre dağılımı Tablo 5'de sunulmuştur.

Eğitim Durumu	Sayı	%
İlkokul	28	8.8
Ortaokul	39	12.2
Lise	105	32.8
Yüksekokul	35	10.9
Üniversite	90	28.1
Yüksek Lisans-Doktora	23	7.2

Tablo 5 incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan ebeveynlerin %8.8'inin İlkokul, %12.2'sinin Ortaokul, %32.8'inin Lise, %10.9'unun Yüksekokul, %28.1'inin Üniversite ve %7.2'sinin Yüksek Lisans ve Doktora mezunu oldukları görülmüştür.

Anket katılan ebeveynlerin Aylık Gelirlerine göre dağılımı Tablo 6'da sunulmuştur.

Aylık Gelir	Sayı	%
0-1000	22	6.9
1001-2000	80	25
2001-3000	77	24.1
3001-4000	51	15.9
4001 ve Üstü	90	28.1

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan ebeveynlerin %6.9'unun0-1000 TL, %25'inin 1001-2000 TL, %24..1'inin 2001-3000TL , %15.9'unun 3001-4000 TL ve %28.1'inin 4001 TL ve üstünde aylık gelire sahip oldukları görülmüştür.

BULGULAR

Bu bölümde, beklentilere yönelik görüşler" ve "beklentilerin karşılanmasına yönelik görüşler ölçeğine ait verilerin çözümlenmesi sonucu elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar bulunmaktadır.

Ölçeğin geneline bakıldığında ebeveynlerin okul öncesi eğitimden beklentileri ve bu beklentilerin karşılanma düzeyleri nedir sorusuna yanıt aranmıştır. Ebeveynlerin beklentilere yönelik görüşler" ve "beklentilerin karşılanmasına yönelik görüşleri belirlemek için ölçeğe verdikleri yanıtların her bir aile için aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri hesaplanmıştır. Sonuçlar Tablo 7' de gösterilmiştir.

Tablo 7: Ebeveynlerin beklentilerine yönelik verdikleri yanıtlar; aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri

Maddeler	X	SS	Katılma Düzeyi
1-Okul, öğretmenler ve aileler arasında iletişimi güçlendirecek okul dışı aktiviteler düzenlenmelidir.	4,19	0,96	Katılıyorum
2-Öğretmenin önceliği çocuğuma bağımsızlığını kazandırmak olmalıdır.	4,16	1,05	Katılıyorum
3- Çocuğumun Öğretmeni üniversite mezunu olmalıdır	4,39	1,03	Kesinlikle Katılıyorum
4-. Çocuğumun sınırında yardımcı bir öğretmen bulunmalıdır.	4,57	0,80	Kesinlikle Katılıyorum

5-Öğretmenin fiziksel özelikleri (kıyafeti, dış görünüşü) benim için önemlidir.	3,71	1,40	Katılıyorum
6- Okulda çocuğuma günlük yaşamda karşılaştığı sorunları çözme becerisi kazandırılmalıdır	4,62	0,87	Kesinlikle Katılıyorum
7-İstediğim zaman çocuğumu sınıfta izleyebilmeliyim	3,90	1,16	Katılıyorum
8-Çocuğumun öğretmeni her dönem çocuğumun gelişimiyle ilgili benimle yüz yüze görüşmelidir	4,36	0,99	Kesinlikle Katılıyorum
9-0kul içinde sağlık personeli (doktor/hemşire) olmalıdır.	4,34	0,91	Kesinlikle Katılıyorum
10- Çocuğumun iyi bakım gördüğünden emin olursam okulun yeterli olduğunu düşünürüm.	3,97	1,15	Katılıyorum
11- Çocuğumun sınıf arkadaşlarının ailelerini de tanımalıyım	3,63	1,20	Katılıyorum
12- Okul düzenli olarak aileler arası etkileşimi destekleyici sosyal aktiviteler düzenlenmelidir.	3,75	1,11	Katılıyorum
13-Okulda, çocuğumun sayı sayma, renkleri tanıma vb. becerilerinin gelişimine; arkadaşlık kurma, işbirliği vb. becerilerinin gelişiminden daha fazla önem verilmelidir.	4,02	1,24	Katılıyorum
14-Öğretmen her dönem bana çocuğumun gelişimiyle ilgili (fiziksel, zihinsel duygusal ve sosyal) düzenli olarak rapor vermelidir.	4,23	0,95	Kesinlikle Katılıyorum
15-Çocuğumun sınıfımda onunla aynı yaşta olan çocuklar olmalıdır.	4,49	0,96	Kesinlikle Katılıyorum
16-Sınıf ilköğretim binasından farklı ayrı olmalıdır	4,50	1,00	Kesinlikle Katılıyorum
17-Okul, her iki ebeveynin de eğitime katılımını teşvik etmelidir	4,05	1,04	Katılıyorum
18-Çocuğumun yaptığı etkinlikler hakkında der gün bilgilendirilmeliyim	3,84	1,104	Katılıyorum
19-Çocuğumun öğretmeni bana okul öncesi eğitim hakkında güncel yazılar gönderilmelidir.	3,89	1,08	Katılıyorum
20-Çocuğum, farklı ailevi özelliklere (gelir düzeyi, etnik köken, dini tercih vb.)sahip çocuklarla eğitim görmelidir.	3,59	1,30	Katılıyorum
TOPLAM	4,11	0,71	Katılıyorum

Tablo 7 incelendiğinde ailelerin beklentilere yönelik görüşler ölçeğinin toplamına verdikleri cevapların ortalamasının(X 4,11) 'Katılıyorum' düzeyinde olduğu görülmektedir. Ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma düzeylerine yönelik verdikleri yanıtların aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri hesaplanmış; sonuçlar Tablo 8 de verilmiştir

Tablo 8: Ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma düzeylerine yönelik verdikleri yanıtlar; aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri

Maddeler	X	SS	Katılma Düzeyi
1-Okulda öğretmenler ve aileler arasında iletişimi güçlendirecek okul dışı aktiviteler düzenleniyor.	3,72	1,08	Katılıyorum
2-Öğretmenin eğitimde önceliği çocuğuma bağımsızlığını kazandırma konusuna veriyor	3,90	1,03	Katılıyorum
3-Çocuğumun öğretmeni üniversite mezunudur	4,17	1,14	Katılıyorum
4-Çocuğumun sınıfında yardımcı bir öğretmen var	3,07	1,50	Kararsızım
5-Öğretmen fiziksel özeliklerine (kıyafeti, dış görünüşü vb.) dikkat etmektedir	4,28	1,01	Kesinlikle Katılıyorum
6-Okulda çocuğuma günlük yaşamda karşılaştığı sorunları çözme becerisi kazandırılmaktadır.	3,96	1,03	Katılıyorum
7-İstediğim zaman çocuğumu sınıfta izleyebiliyorum.	3,64	1,23	Katılıyorum

8-Çocuğumun öğretmeni her dönem çocuğumun gelişimiyle ilgili benimle yüz yüze görüşüyor	3,79	1,26	Katılıyorum
9-Okul içinde sağlık personeli (doktor/hemşire) vardır.	2,04	1,15	Katılmıyorum
10-Çocuğum iyi bakım(beslenme, temizlik vb.) gördüğü için okulun yeterli olduğunu düşünüyorum	3,51	1,26	Katılıyorum
11-Çocuğumun sınıf arkadaşlarının ailelerini de tanıyorum.	3,09	1,23	Kararsızım
12-Okul düzenli olarak aileler arası etkileşimi destekleyici sosyal aktiviteler düzenliyor	3,50	1,12	Katılıyorum
13-Okulda, çocuğumun sayı sayma, renkleri tanıma vb. becerilerinin gelişimine; arkadaşlık kurma, işbirliği vb. becerilerinin gelişiminden daha fazla önem veriliyor.	3,91	1,17	Katılıyorum
14-.Öğretmen her dönem bana çocuğumun gelişimiyle ilgili(fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal)düzenli olarak rapor vermektedir	3,72	1,19	Katılıyorum
15-Çocuğumun sınıfında sadece onunla aynı yaşta olan çocuklar vardır	3,35	1,39	Kararsızım
16-Çocuğumun sınıfı ilköğretim binasından farklı bir yerdedir	4,29	1,02	Kesinlikle Katılıyorum
17-Okul, her iki ebeveynin de eğitime katılımını teşvik etmektedir.	3,69	1,22	Katılıyorum
18-Çocuğumun yaptığı etkinlikler hakkında her gün bilgilendiriliyorum	3,41	1,28	Katılıyorum
19-Çocuğumun öğretmeni bana okul öncesi eğitim hakkında güncel yazılar gönderiyor.	3,74	1,15	Katılıyorum
20-Çocuğum farklı ailevi özelliklere(gelir düzeyi, etnik köken, dini tercih vb.)sahip çocuklarla eğitim görüyor.	3,83	1,21	Katılıyorum
TOPLAM	3,63	0,78	Katılıyorum

Tablo 8 incelendiğinde ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma düzeyleri ölçeğinin toplamına verdikleri cevapların ortalamasının (X 3,63) 'Katılıyorum' düzeyinde olduğu görülmektedir.
Ebeveynlerin 'Beklentilere Yönelik Görüşler' ölçeğine verdikleri yanıtların ölçeğin alt faktörlerine göre aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri hesaplanmış; sonuçlar Tablo 9' da verilmiştir

Faktörler	X	SS	Katılma Düzeyi
Öğretmen	4,24	0,75	Kesinlikle Katılıyorum
Eğitim-Aile	3,92	0,82	Katılıyorum
Okul Politikası	4,35	0,76	Kesinlikle Katılıyorum
Sosyal Çevre	3,67	0,94	Katılıyorum

Tablo 9 incelendiğinde ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma durumlarına yönelik görüşlerinin alt faktörlere göre dağılımında; ebeveynlerin 'eğitim-aile' ve 'sosyal çevre' alt boyutunda beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına yönelik maddelere 'katıldığı' (X 3,92, X 3,67); 'öğretmen ve 'okul politikası' alt boyutundaki beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığında 'Kesinlikle katıldığı'(X 4,24), (X 4,35) görülmüştür.
Ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma durumlarına yönelik verdikleri yanıtların ölçeğin alt faktörlerine göre aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri hesaplanmış; sonuçlar Tablo 10' da verilmiştir.
Tablo 10: Ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma durumlarına yönelik verdikleri yanıtlar; aritmetik ortalaması ve standart sapma değerleri

Faktörler	X	SS	Katılma Düzeyi
Öğretmen	3,81	0,83	Katılıyorum

Eğitim-Aile	3,30	0,79	Kararsızım
Okul Politikası	3,78	0,95	Katılıyorum
Sosyal Çevre	3,66	1,04	Katılıyorum

Tablo 10 incelendiğinde ebeveynlerin beklentilerinin karşılanma durumlarına yönelik görüşlerinin alt faktörlere göre dağılımında; ebeveynlerin 'öğretmen' ' okul politikası" ve 'sosyal çevre' alt boyutunda beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığına yönelik maddelere 'katıldığı' (X 3,81, X 3,78 , 3,66); 'Eğitim-aile' alt boyutundaki beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığında 'kararsız'(X 3,30 kaldığı görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç

Tablo 2 de gördüğümüz üzere annelerin ankete katılımı babalara oranla daha yüksektir. Metin ve arkadaşlarının(1992) yaptığı araştırmanın sonucunda annelerin babalara oranla, çocuklarının gelişimlerine dair daha yüksek beklentileri olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeninin annenin çocukla ilgili daha fazla sorumluluk alması, babanın ise geçimi sağlamada daha aktif rol aldığı görülmüştür. Bu durum ulaştığımız sonucu destekler niteliktedir.

Ebeveynlerin okul öncesi kurumlarına dair en yüksek beklentilerinin okul politikası(4,35) faktöründe olduğu ama beklentinin tam olarak karşılanamadığı(3,78) gözlemlenmektedir.

Öğretmen faktöründeki beklenti(4,24) , karşılanma düzeyi(3,81) olarak belirlenmiştir. Metin ve arkadaşları(1993) yaptıkları çalışmada, anne babaların okul öncesi eğitimden beklentileri tespit etmeye çalışmışlardır. Araştırma sonucunda anne babaların okul öncesinden en önemli beklentilerinin öğretmenlerin özellikleri olduğu sonucuna varılmaktadır. Bu sonuç yaptığımız araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir.

Eğitim ve aile faktöründe beklenti(3,92) karşılanma düzeyi(3,30) bulunmuştur. Bilgin (1990), okul-aile işbirliği ve sorunları konusunda yaptığı araştırmada; Öğretmenlerin okul-aile ilişkilerini geliştirmede başarılı çalışmalar yaptığı, Anne-babaların ise okul-aile ilişkilerini geliştirmede yetersizlikler gösterdikleri, Anne-baba eğitiminin okul-aile ilişkilerini düzene koymada ve öğrencilerin okul başarılarının artırılmasında etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Bizim yaptığımız araştırmada da öğretmenlerin okul- aile ilişkilerini geliştirmek adına çalıştıkları görülmüştür.

Sosyal çevre faktöründe beklenti(3,37) karşılanma düzeyi (3,36) ise olarak belirlenmiştir. Sosyal çevreyle ilgili beklentilerin diğer alt boyutlara oranla daha düşük ve karşılanma düzeyiyle aynı seviyede olduğu gözlenmektedir.

Öneriler

Yapılacak Uygulamalara Yönelik;

Anasınıfları ilkokul bünyesinden çıkarılıp, uygun fiziki şartlara sahip bağımsız anaokulları yaygınlaştırılmalıdır.

Okul öncesi kurumlarında yardımcı öğretmen uygulamalarına geçilmelidir.

Ebeveynler için gönüllü çalışma ortamları oluşturulmalı, okul- aile birliği güçlendirilmelidir.

Araştırmacılara Yönelik;

Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin, eğitime ailelerin katılımını sağlamada yeterlilik düzeylerinin artırılabilmesi için neler yapılabileceği araştırılabilir.

Ebeveynlere yönelik;

Anne babalar okul öncesi eğitim kurumlarını seçerken eğitim programlarının ailelere ve çocuklara dönük olmasına dikkat edebilirler.

G4 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORU ÖZEL STANDARTLARI AÇISINDAN 2015 İSO 500 İLK ONDA BULUNAN FİRMALARIN İNCELENMESİ

EXAMINATION OF TOP TEN FIRMS IN 2015 İSO500 IN TERMS OF G4 SUSTAINABILITY REPORT SPECIAL STANDARDS

Doç. Dr. Canan Gamze BAL
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İşletme Bölümü.
Dr. Necmettin GÜL

ÖZET

Küreselleşme ile birlikte işletmelerin toplum içinde üstlendikleri roller değişiklik göstermektedir. İşletmeler ekonomik açıdan büyüme ve gelişme gösterirken aynı zamanda da sosyal ve çevresel çeşitli toplumsal amaçlarada önem göstermerleri gerekmektedir. Bu doğrultuda işletmeler sürdürülebilirlik kavramı ile karşılaşmaktadırlar. Sürdürülebilirlik her geçen gün önemi artan ve işletmeleri yakından ilgilediren bir kavramdır. Sürdürülebilirlik işletmelerin ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan amaçları doğrultusunda faaliyetlerde bulunmasıdır.

Bu çalışmanın amacı sürdürülebilirlik kapsamında hazırlanan raporların G4 sürdürülebilirlik raporu özel standartları açısından incelenmesidir. G4 özel satandartları ekonomik, çevresel ve sosyal olmak üzere üç ana başlıktan meydana gelmektedir. Bu kapsamda içerik analizi uygulunarak 2015 İSO 500'de ilk onda bulunan firmaların internet siteleri üzerinden yayınladıkları 2015 yılı sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda firmaların ekonomik olarak standartlara uygun olduğu ancak çevresel ve sosyal bakımdan standartlara tam olarak bağlı kalmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte firmaların sürdürülebilirlik kapsamında çevresel konular hakkında raporlarında çok az düzeyde bilgi sundukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, İSO500, Sürdürülebilirlik Raporu.

ABSTRACT

Role that enterprises play in society varies with globalization. While businesses are growing economically and developing, they also need to pay attention to various social and environmental goals. In this direction, enterprises are faced with the concept of sustainability. Sustainability is an increasingly important concept that is closely related to businesses. Sustainability is the activity of businesses in the direction of economic, environmental and social goals.

The purpose of this study is to examine the reports prepared for sustainability in terms of the G4 sustainability report specific standards. The G4 special standards come in three main categories: economic, environmental and social. In this context, content analysis is used to examine the 2015 sustainability reports published by the top ten companies in İSO 500 on internet. As a result of the examinations made, it has been determined that the companies are economically conforming to the standards but not fully adhered to the standards in environmental and social terms. However, it has been found that firms report very little information on environmental issues in the context of sustainability.

Key words: Sustainability, İSO500, Sustainability Report.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ HİZMET KALİTE DÜZEYLERİNİN SERVQUAL ANALİZİYLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Mahmut SAĞIR
KSÜ, Eğitim Fakültesi
Öğr.Gör. Zekeriya ARSLAN
KSÜ, Göksun MYO
Uzm.Hüseyin GÜVEN
Karabağlar Ram Özel Eğitim Öğretmeni/İzmir
Öğr.Gör. Neslihan Avar VAYVAY
KSÜ, Göksun MYO
Öğr.Gör. Betül ÇEBİ
KSÜ, Göksun MYO

GİRİŞ

Müşteri beklentileri ve algılarının belirlenmesi ve sonra bu iki faktör arasındaki farkın bulunması SERVQUAL yönteminin özünü oluşturur. Bu farkın büyüklüğü, Parasuraman, Zeithmal ve Berry tarafından hizmet kalitesi olarak tanımlanmıştır. Müşterinin hizmet algısı ve beklentisi arasındaki farkı ölçmeye çalışan Parasuraman, Zeithmal ve Berry, bir hizmet işletmesinde hizmet kalitesini etkileyecek 5 nokta tespit etmişlerdir. Boşluk (gap) adını verdikleri bu farklar hizmeti veren ile alanın beklenti ve algıları açısından birbirlerine ne kadar yaklaştıklarını ortaya koyar. Parasuraman, Zeithemal ve Berry genel olarak tüm hizmet sağlayan organizasyonlarda geçerli olan beş hizmet kalitesi boyutundan söz etmektedir. Bu boyutlar: Fiziksel özellikler, Güvenirlik, Heveslilik, Güven ve Empati'dir.

Hizmet kalitesinin yukarıda belirtilen kriterlere göre ölçümü sonucunda üç durum ortaya çıkar;

1) Beklenen Hizmet > Algılanan Hizmet →Düşük Kalite
2) Beklenen Hizmet < Algılanan Hizmet → İdeal Kalite
3) Beklenen Hizmet = Algılanan Hizmet → Doyurucu Kalite

Beklenen hizmetin algılanan hizmetten büyük olması durumunda, kalite kabul edilemez düzeydedir. Beklenen hizmetin algılanan hizmete eşit olması durumunda, doyurucu kalite düzeyine ulaşılır. Son olarak, beklenen hizmetin algılanan hizmetten düşük olması durumunda ise, ideal kalite gerçekleşmiş demektir(Yılmaz, 2007).

Uygulama: Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Hizmet Kalitesinin Ölçülmesi

Son yıllarda, diğer hizmet işletmelerinde olduğu gibi, eğitim kurumlarında da hizmet kalitesine verilen önemin ve konu ile ilgili yapılan akademik araştırma sayısının arttığı görülmektedir. (Carol vd, 2004) . Bu çalışmada da; SERVQUAL ölçeğinden yararlanılarak Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencisi olan velilerin mükemmel okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri ve çocuklarının öğrenim gördükleri okul öncesi eğitim kurumu ile ilgili algıları arasındaki farklar tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, yine Okul öncesi eğitim kurumlarından hizmet alan bir öğrenci velisi olarak hizmet kalite özelliklerine verdikleri önem belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Okul öncesi eğitim kurumlarında hizmet kalitesinin ölçümünde, SERVQUAL yöntemini kullanarak öğrenci velilerinin beklentilerini ve algılarını beş boyutta (fiziki görünüm, güvenilirlik, heveslilik,

güven ve empati) ve her bir soruyla ayrı ayrı ölçerek öğrencilerin beklentileri ve algıları arasındaki farkların her bir boyut ile her bir soru için değerlendirilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Yapılan araştırmalara göre 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin % 50'sinin 4 yaşına, % 30'unun ise 4 yaşından 8 yaşına kadar oluştuğu; 18 yaşına kadar gösterilen okul başarılarının % 33'ünün 0–6 yaşına kadar aldıkları eğitime bağlı olduğu görülmektedir. Bu sonuç okul öncesi dönemin ve okul öncesinde verilen eğitimin ne kadar önemli olduğunu göstermektedir

Bu çalışma ile birlikte okul öncesi eğitim kurumları, çocuğu okul öncesi eğitim alan veliler tarafından değerlendirilerek;

Okul öncesi eğitim konusunda bu kapsamda çalışmanın olmaması

Okul öncesi eğitimin tüm boyutlarıyla kaliteli ve zayıf yönlerinin belirlenmesi

Okul öncesi eğitimin paydaşlarından olan velilerin düşüncelerini öğrenerek kurum ve çalışanların eksikliklerinin giderilmesi ve okul, veli ve yönetici iş birliğinin daha da kuvvetlendirilmesine imkan sağlayacağı düşünülmektedir

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Çalışma, Elbistan ilçesinde bulunan okul öncesi kurumlarında öğrencisi bulunan velilere yönelik yapılmıştır. Elbistan ilçesinde okul öncesi eğitim kurumlarındaki öğrencilerin velileri araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Örneklem grubu oluşturulurken katılımcılar tesadüfi olarak seçilmiştir.

962 öğrenciden oluşan evren için örneklem büyüklüğünün % 5 güven aralığına göre 274 öğrenci velisi olması yeterlidir. Ancak, ana kitleye daha yakın olması amacıyla 350 öğrenciye anket uygulanmış ve uygulanan anketlerden toplam 326 tanesi geri dönmüştür. Geriye dönen anketlerden 18 tanesinde, ölçeklerden en az bir tanesinin doldurulmaması nedeniyle bu anketler analize alınmamıştır. Sonuç olarak, analiz 308 anket üzerinden elde edilen verilere dayanılarak yapılmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencisi bulunan velilere yönelik uygulanan ankette; Parasuraman, Zeithaml ve Berry tarafından geliştirilen SERVQUAL ölçeği kullanılmıştır. Geliştirilmiş olan SERVQUAL ölçeğinde dört bölüm yer almaktadır. Soru formunun ilk bölümünde, demografik sorular vardır. İkinci bölümde velilerin, hizmet kalitesini algılamanın beş boyutunu, ne oldukları belirtilmeden, toplamı 100 olacak şekilde puanlamaları istenmiştir. Üçüncü bölümde, velilerin mükemmel okul öncesi eğitim kurumlarından beklentilerini ölçmeye yarayan sorular bulunmaktadır. Dördüncü bölümdeki sorular ise, velilerin öğrencilerinin eğitim aldığı okul öncesi eğitim kurumlarından algıladıkları hizmet kalitesini ölçmeye çalışan sorulardır.

Araştırmada elde edilen veriler, bilgisayar ortamında SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 22.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Çalışmadaki anket sorularının ölçek güvenilirliği, Cronbach Alfa Katsayısı ile kontrol edilmiştir. Alfa (α) katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenirliği aşağıdaki gibi yorumlanır (Kalaycı, 2006):

$0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,

$0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenirliği düşük,

$0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek güvenilir ve

$0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Yapılan analiz sonucu, ölçeklere ait Cronbach alfa değerlerinin velilerin mükemmel okul öncesi eğitim kurumlarından beklentilerini ölçen bölüm için 0.965, velilerin öğrencilerinin eğitim

gördüğü okul öncesi eğitim kurumlarından algılarını ölçen bölüm için 0.953 olduğu görülmüştür. Bu da soruların ölçek güvenilirliğinin yüksek derece sağlandığı şeklinde yorumlanmaktadır.

SERVQUAL Skoru = Algılama Skoru – Beklenti Skoru olarak belirlendiğinden SERVQUAL Skoru -6 ile +6 arasında değişecektir. SERVQUAL skorunun pozitif bulunması, öğrenci velilerinin beklentilerinin geçildiği şeklinde yorumlanmakta bu doğrultuda velilerin , okul öncesi eğitim kurumlarının hizmetlerine yönelik kalite algılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. SERVQUAL skorlarının negatif olması durumunda, öğrenci velilerinin beklentilerinin karşılanmadığı, bu nedenle öğrenci velilerinin okul öncesi eğitim kurumlarının hizmetlerine yönelik kalite algılarının düşük olduğu anlamına gelecektir. SERVQUAL skorunun sıfır olması halinde, öğrenci velilerinin beklentilerinin en azından karşılandığı, buradan yola çıkarak da okul öncesi eğitim kurumlarının hizmet kalitesinin "tatminkâr" olduğu yorumu yapılabilecektir. Diğer taraftan, okul öncesi eğitim kurumlarının algılanan hizmet kalitesini değerlendirmede hesaplanan negatif ve pozitif skorların derecesi de önem taşımaktadır. SERVQUAL skorunun +6'e yaklaşması öğrenci velilerinin beklentilerinin yüksek düzeyde karşılandığı şeklinde değerlendirilirken, -6'e yaklaşması halindeyse öğrenci velilerinin beklentilerinin hiç karşılanmadığı sonucu çıkarılabilmektedir.

BULGULAR

Ankete katılan kişilere ait bulgular aşağıda tablolarla sunulmuştur.

Ankete Katılan Öğrenci Velilerinin Demografik Özellikleri Anket katılan öğrenci velilerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Öğrenci Velilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	S	%
Erkek	68	22.1
Kadın	240	77.9
Toplam	308	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katkı sağlayan öğrenci velilerinin % 22.1 'inin erkeklerden, % 77.9'unun ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir.

Anket katılan öğrenci velilerinin, yaş aralığına göre dağılımı Tablo 2de sunulmuştur

Tablo 2: Öğrencilerin Yaş Aralığına Göre Dağılımı

Yaş Aralığı	S	%
20-24	24	7.8
25-29	60	19.5
30-34	112	36.4
35 ve üstü	112	36.4
Toplam	308	100

Tablo 2 incelendiğinde; araştırmaya katkı sağlayan öğrencilerin %7.8'inin 20-24 yaş aralığında, %19.5'inin 25-29 yaş aralığında, %36.4'ünün 30-34 yaş aralığında ve %36.4'ünün 35 yaş ve üstü olduğu görülmüştür.

Araştırmaya Katılan Öğrenci Velilerinin Önemli Bulduğu Hizmet Kalitesi Boyutlarına Verdikleri Puanların Dağılımı

Ölçeğin ikinci bölümünde araştırma grubundan, okul öncesi eğitim kurumlarından aldıkları hizmeti göz önünde bulundurarak hizmet kalitesine beş boyut üzerinden, toplamı "100" olacak şekilde puan vermeleri istenmiştir. Tablo 3'ten görüleceği üzere öğrencilerin 308 tanesi bu dağıtımı doğru olarak yapmıştır. Bu dağılım her bir öğrenci velisinin hangi özelliğe en çok, hangi özelliğe en az önem verdiğini anlamak açısından önemlidir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğrenci Velilerinin Önemli Bulduğu Hizmet Kalitesi Boyutlarına Verdikleri Puanların Dağılımı

Boyut	Hizmet Kalitesi Boyutları	N	Ort.	S.s	Min.	Max.
Fiziksel Özellikler	Okul öncesi eğitim kurumunun binasının, sınıflarının ve fiziki donanımlarının genel görünüşü	308	18.1299	7.41923	0.00	50.00
Güvenirlik	Okul öncesi eğitim kurumunda eğitim hizmetinin güvenilir ve kusursuz bir biçimde yapabilme becerisi	308	20.5455	6.99287	5.00	50.00
Heveslilik	Okul öncesi eğitim kurumunun öğrencilere yardım etmek ve daha hızlı hizmet vermek konusundaki gönüllülüğü ve istekliliği	308	18.0390	4.98190	10.00	34.00
Güven	Okul öncesi eğitim kurumundaki öğretmenlerin ve diğer tüm çalışanların bilgisi, saygısı öğrencilerde güven duygusu uyandırma becerisi, yardımseverliği, rahatlığı	308	23.4156	7.78766	9.00	60.00
Empati	Okul öncesi eğitim kurumunun öğrencilere kişisel ilgi göstermesi, duyarlılığı ve öğrenciyi gözeten tavrı	308	20.1818	6.29508	5.00	40.00

Tablo 3 incelendiğinde; araştırmaya katılan öğrenci velilerinin en yüksek puanı "Güven" boyutunda bulunan "Okul öncesi eğitim kurumundaki öğretmenlerin ve diğer tüm çalışanların bilgisi, saygısı öğrencilerde güven duygusu uyandırma becerisi, yardımseverliği, rahatlığı" önermesine vermişlerdir. En düşük puanı ise, "Heveslilik" boyutunda bulunan "Okul öncesi eğitim kurumunun öğrencilere yardım etmek ve daha hızlı hizmet vermek konusundaki gönüllülüğü ve istekliliği" önermesine vermişlerdir. Buradan hareketle, öğrenci velilerinin "Güven" ile ilgili özelliklere daha fazla önem verildiği görülmekte iken, en az önem verilen hizmet boyutunun "Heveslilik" olduğu saptanmıştır.

Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Boyutlara ve İfadelere Göre SERVQUAL Skorlarının Dağılımı

Ölçeğin üçüncü bölümünde öğrenci velilerinin mükemmel okul öncesi eğitim kurumundan beklentilerini ölçmeye yarayan ifadeler, dördüncü bölümünde ise, öğrenci velilerinin öğrencilerinin eğitim gördüğü okul öncesi eğitim kurumundan algıladıkları hizmet kalitesini ölçmeye çalışan ifadeler bulunmaktadır. Üçüncü bölümdeki ifadelerden elde edilen puanlar, "Beklenti"; dördüncü bölümde yer alan ifadelerden elde edilen ise "Algılama" puanlarını oluşturmaktadır. Bu ifadeler "Fiziksel Özellikler", "Güvenirlik", "Heveslilik", "Güven" ve "Empati" boyutlarına dağıtılmıştır.

Bu boyutlara ilişkin Algılama ve Beklenti Ortalama ve Standart Sapma değerleri ile SERVQUAL skorları Tablo 4'de; ifadelere ilişkin Algılama ve Beklenti ortalama ve standart sapma değerleri ile SERVQUAL skorları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 4: Boyutlara İlişkin SERVQUAL Skorları

	ALGILAMA			BEKLENTİ		SERVQUAL SKORU
BOYUT	N	ORT	ST. SAP	ORT	ST. SAP	ALGILAMA-BEKLENTİ
Fiziksel Özellikler	308	6,0812	1,09518	5,6429	1,60081	0,4383
Güvenirlik	308	6,2442	1,05392	6,2260	1,35689	0,0182
Heveslilik	308	6,3701	0,95809	6,3149	1,16155	0.0552
Güven	308	6,4351	0,89643	6,3279	1,19803	0,1072
Empati	308	6,1247	1,18845	5,9169	1,38351	0.2078

Tablo 4 incelendiğinde; boyutlara ilişkin beklenti ve algılama ortalaması, standart sapmaları ve SERVQUAL skorları görülmektedir. Her boyutun beklenti ortalamaları algılama ortalamalarının altında gerçekleşmiştir. Buradan, boyutlarla ilgili olarak öğrenci velileri açısından okul öncesi eğitim kurumlarının hizmet kalitesinin, beklenilen düzeyde olduğu görülmektedir. Boyutlara ilişkin SERVQUAL skorları incelendiğinde en yüksek skorun, 0,4383 ile "Fiziksel Özellikler" boyutunda olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, öğrenci velileri açısından hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan boyut budur. En düşük skor ise; 0,0182 ile "Güvenirlilik" boyutunda olmuştur. Yani, öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan boyut "Güvenirlilik" boyutudur.

Tablo 5: Öğrenci Velilerinin İfadelere İlişkin Beklenti, Algılama Ve SERVQUAL Skorları

		ALGILAMA			BEKLENTİ		SERVQUAL SKORU
	İFADE NO	N	ORT	ST. SAP	ORT	ST. SAP	ALGILAMA-BEKLENTİ
Fiziksel Özellikler	1	308	5,6623	1,45831	5,1429	2,04008	0,5194
	2	308	5,9610	1,23406	5,5974	1,87741	0,3636
	3	308	6,6364	0,92605	6,0519	1,58902	0,5845
	4	308	6,0649	1,32466	5,7792	1,74329	0,2857
Güvenirlik	5	308	6,1299	1,68032	6,2468	1,43621	-0,1169
	6	308	6,3247	1,08818	6,3247	1,46571	0
	7	308	6,1688	1,41101	6,0649	1,64099	0,1039
	8	308	6,2338	1,33014	6,1818	1,48589	0,052
	9	308	6,3636	1,22843	6,3117	1,53364	0,0519
Heveslilik	10	308	6,4805	0,96331	6,2727	1,45854	0,2078
	11	308	6,4545	1,20310	6,2338	1,37825	0,2207
	12	308	6,2468	1,54123	6,4026	1,27374	-0,1558
	13	308	6,2987	1,09562	6,3506	1,18367	-0,0519
Güven	14	308	6,4935	0,99016	6,4545	1,22456	0,039
	15	308	6,3636	1,19618	6,3377	1,38499	0,0259
	16	308	6,2727	1,06635	6,2338	1,52201	0,0389
	17	308	6,6104	0,84122	6,2857	1,42438	0,3247
Empati	18	308	6,0779	1,41436	6,1299	1,40126	-0,052
	19	308	6,1039	1,57823	5,9091	1,78435	0,1948
	20	308	5,9740	1,52268	5,8571	1,68314	0,1169
	21	308	6,2727	1,17117	5,8052	1,82661	0,4675
	22	308	6,1948	1,29181	5,8831	1,74590	0,3117

Tablo 5 incelendiğinde; ifadelere göre ortalama, standart sapma ve SERVQUAL skorları görülmektedir. SERVQUAL skorları incelendiğinde en yüksek skorun 0,5845 ile üçüncü

(Öğretmenler ve diğer çalışanları temiz ve düzgün görünüşlüdürler) ifadede olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, öğrenci velileri açısından hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan ifade budur. En düşük skor ise, -0,1558 ile on ikinci ifadeye (Öğretmenler ve çalışanlar her zaman öğrencilere yardımcı olmaya gönüllüdürler.) aittir. Yani, öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan ifade ikinci ifadedir.

Fiziksel Özellikler Boyutu:

Fiziksel Özellikler boyutunun SERVQUAL skorları incelendiğinde; en yüksek skorun 0,5845 ile üçüncü (Öğretmenler ve diğer çalışanlar temiz ve düzgün görünüşlüdürler) ifadede olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrenci velileri açısından Fiziksel Özellikler boyutunda hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan ifade budur. En düşük skor ise, 0,2857 ile dördüncü ifadeye (hizmet verilirken kullanılan araç-gereçler göze hoş görünürler.) aittir. Yani, bu boyutta öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan ifade dördüncü ifadedir.

Güvenirlik Boyutu:

Güvenirlik boyutunun SERVQUAL skorları incelendiğinde en yüksek skor 0,1039 ile yedinci (Çalışanlar öğretim hizmetlerini ilk seferde ve doğru olarak verirler.) ifadeye aittir. Dolayısıyla öğrenci velileri açısından Güvenirlik boyutunda hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan ifade budur. En düşük skor ise, -0,1169 ile beşinci ifadeye (Öğretmenler ve çalışanlar verdikleri sözleri zamanında yerine getirir) aittir. Yani, bu boyutta öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan ifade beşinci ifadedir.

Heveslilik Boyutu

Heveslilik boyutunun SERVQUAL skorları incelendiğinde ise, en yüksek skorun 0,2207 ile on birinci (Öğretmenler yenilik, gelişim ve çağa uyum konusunda topluma önderlik yapmaya isteklidirler.) ifadede olduğu görülmüştür. Heveslilik boyutunda hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan ifade budur. En düşük skor ise; -0,1558 ile on ikinci (Öğretmenler ve çalışanlar her zaman öğrencilere yardımcı olmaya gönüllüdürler.) ifadeye aittir. Yani, bu boyutta öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan ifade on ikinci ifadedir.

Güven Boyutu

Güven boyutunun SERVQUAL skorları incelendiğinde ise, en yüksek skorun 0,3247 ile on yedinci (Öğretmenler ve çalışanlar öğrencilerin sorularına cevap verecek bilgiye sahiptirler) ifadede olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrenci velileri açısından Güven boyutunda hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan ifade budur. En düşük skor ise, 0,0259 ile on beşinci (öğrenci velileri öğretmen ve çalışanlarla olan ilişkilerinde kendini güvende hisseder.) ifadeye aittir. Yani, bu boyutta öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan ifade on beşinci ifadedir

Empati Boyutu

Empati boyutunun SERVQUAL skorları incelendiğinde, en yüksek skorun 0,4675 ile yirmi birinci (Öğretmenler ve çalışanlar öğrencilerin özel isteklerini anlarlar) ifadede olduğu görülmektedir. Dolayısıyla öğrenci velileri açısından Empati boyutunda hizmet kalitesi olarak beklentileri en fazla karşılayan ifade budur. En düşük skor ise -0,052 ile on sekizinci (Çalışanlar her öğrenciyle tek tek ilgilenir) ifadeye aittir. Yani bu boyutta öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan ifade on sekizinci ifadedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırmaya göre Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrencisi olan velilerin mükemmel okul öncesi eğitim kurumlarından beklentileri ve çocuklarının öğrenim gördükleri okul öncesi eğitim kurumu hakkında ki algıları arasındaki farklar; "Fiziki görünüm, Güvenilirlik, Heveslilik, Güven ve Empati" boyutlarına göre değerlendirilmiştir. Boyutlara göre velilerin mükemmel bir anaokulundan beklentileri ve algılama durumları arasında ki ilişki ile ilgili çıkarılan sonuçlar şu şekildedir;

Fiziksel özellikler kapsamında ulaşılan sonuca göre, velilerin beklenti ve algıları arasındaki skorun 0,43 ile yüksek olduğu

Güvenirlik boyutu, 0,01 skor ile öğrenci velileri açısından beklentileri en az karşılayan boyut olduğu

Heveslilik boyutu, 0,05 skor ile velilerin beklentilerini en az karşılayan ikinci boyut olduğu

Güven boyutu, 0,10 skor ile veli beklentilerine en az cevap veren üçüncü boyut olduğu

Empati boyutu, 0,20 skor ile velilerin beklentilerini en iyi karşılayan ikinci boyut olduğu değerlendirilmiştir.

Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden velilerin, beklentilerini en yüksek skorla(0,58) karşılayan boyut fiziksel özellikler boyutu ve "Öğretmenler ve diğer çalışanlar temiz ve düzgün görünüşlüdürler" maddesi olmuştur.

Velilerin beklentilerini en düşük skorla(-0,15) karşılayan boyut heveslilik boyutu ve "Öğretmenler ve çalışanlar her zaman öğrencilere yardımcı olmaya gönüllüdürler" maddesi olmuştur.

Bu konuyla ilgili Akpınar ve Akgül'ün ailelerin kurumlardaki algıladıkları hizmet kalitesi ve kurum imajı konulu araştırması da bizim araştırmamızla örtüşmektedir

ÖNERİLER

Bu araştırma çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden velilerin kurumdan beklentileri ve kurumu algılama arasındaki servqual skorunu belirlemektir. Araştırma konusu ile ilgili olarak;

Okul ile ebeveynlerin işbirliğini kuvvetlendirici ve velileri de eğitime dahil edici aile katılımlı etkinliklerin arttırılması

MEB'in okul öncesi eğitim kurumlarının fiziki ve sosyal imkanlarını geliştirici faaliyette bulunması okul öncesi eğitimin kalite standartlarını arttırmakta faydalı olacaktır.

Araştırmacılar için;

Kurumun çalışanlarının memnuniyeti, kuruma bağlılıkları, yöneticilerin liderlik özellikleri gibi faktörlerin etkileri

Kamu ve özel sektörde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarında bu ilişkilerin karşılaştırılmalı analizleri yapılabilir.

KAYNAKLAR

Filiz, Z., Yılmaz, V. & Yağızer, C. (2010). Belediyelerde Hizmet Kalitesinin SERVQUAL Analizi İle Ölçümü: Eskişehir Belediyelerinde Bir Uygulama", Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(3): 59-76

Sherry Carol, Ravi Bhat, Bop Beaver, Anthony Ling 'Students' As Customers: The Expectations And Perceptions Of Local And İnternational Students', www.herdsa2004.curtin.edu.my/Contributions/RPapers/ P017-jt.pdf; Kay C Tan, , Sei W. Kek, 'Service Quality in Higer Education Using an Enhanced Servqual Approach' Quality in Higer Education, 10 (1), April, 2004, ss. 17-24.

Yılmaz, İ. (2007). Otel İşletmelerinde Hizmet Kalitesinin Müşteriler Ve Yöneticiler Açısından Ölçülmesi: İzmir Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, Turkey.

Kalaycı, Ş. (2006). SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Asil Yayıncılık, Ankara.

ӘЛ-ФАРАБИ МҰРАЛАРЫНДАҒЫ ОТБАСЫ ТӘРБИЕСІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ТУРАЛЫ КӨЗҚАРАСТАРЫ

Қ.Т. АТЕМОВА
п.ғ.д., профессор
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
Kalipa_atemova@mail.ru

ТҮЙІНДЕМЕ

Мақалада түріктің ұлы ғұлама ғалымы әл-Фараби мұралары педагогикалық тұрғыдан талданып, оның отбасы тәрбиесін ұйымдастыру туралы көзқарастары жүйеленеді. Онда әл-Фараби дің «отбасы» ұғымына берген сипаттамасы мен оның басшысының отбасын басқару қабілеті туралы ойлары бүгінгі күннің тұрғысынан түсіндіріледі. Сонымен қатар, отбасында баланы тұлға деп қарай отырып, оны болашақ ел басқаратын басшы ретінде қалыптастыру талаптары көрсетіледі. Әл-Фараби көзқарасындағы отбасылық тәрбие дәстүрлері ғылыми негізде сипатталып, отбасы тәрбиесін ұйымдастыру жолдары жүйелі баяндалады.

Кілт сөздер: отбасы, тәрбие, кемел адам тұлғасы, мінез-құлық, тәрбие әдістері

ABSTRACT

The article is devoted to the heritage of the Turkic outstanding scientist Al-Farabi also analyzed and classified his pedagogical points of view on the organization of family upbringing. In the article is given also the notion of the word “family”, it is explained in the context of today al-Farabi’s thoughts on the description his ability to control the head of the family. So, it is given some requirements because the baby is a person who will be formatted in the future as the country leader.

Keywords: behavior, education education methods, mature person person, families,

Отбасы – тәрбиенің бастау көзі. Тәрбиенің бастапқы әліппесін бала отбасында алып, адамгершілік қасиеттерді бойына сіңіреді. Ұрпақтан-ұрпаққа беріліп отыратын дәстүрлер мен ізгі мұраттар да тек отбасында ғана дамып, байытыла түседі. Отбасы баланың өмір жолын бастайтын және қоршаған шындық, орта туралы тиянақты да терең әсер алатын ұжымы, соның негізінде онда білім, әдет, мінез-құлық пен өмірге деген көзқарас қалыптасады.

Отбасы тәрбиесі мәселелері қоғамның қай кезеңінде болсын күн тәртібінен түскен емес. Әсіресе ортағасыр ғұламалары мұралары отбасы тәрбиесі идеяларына толы. Сондықтан бұл мақалада ұлы ғұлама әл-Фараби мұраларындағы отбасы тәрбиесі идеяларының өміршеңдігі мен өзектілігі жайлы айтамыз.

Ұлы ғұлама әл - Фараби мемлекетті басқару үшін ең алдымен кіші мемлекет болып табылатын отбасын басқару маңызды деп біледі. Ол отбасын былай сипаттайды: „Үй белгілі бір бөлшектерден құралады. Олар: ері мен әйелі; қожайыны мен қызметшісі; әке - шешесі мен балалары; мүлкі мен мүлік иесі. Кімде кім осы бөлшектар арасындағы бірлікті орнатып, ынтымағын жарастырып отырса, ол осы үйдің әкімі болады, оны „қожайын“ деп айтамыз[1]. Әйтсе де, ғұлама отбасы қожайынын нақтылы көрсетпейді. Осы пайымдаулары арқылы ғалым заманның ағымына қарай отбасының өзі де, оның құрылымы мен мазмұны да сан қилы өзгеріске ұшырайтынын болжағандай.

Сондай – ақ, әл - Фараби отбасы басшысының ақыл-парасатының жоғары болуы ондағы өмірді дұрыс ұйымдастыруға және отбасы мүшелерін бақытты тұрмыс кешуге бастайтын қабілетімен байланысты деп біледі. Сөйтіп, оны пайымдағыштық сапалармен түсіндіреді. Ол: "Пайымдағыштардың түрі көп болады. Үйдің іштерін басқару тәсілдері жөніндегі тамаша пайымдау - бұл отбасындағы пайымдағыштық. Отбасы шағын болса, онша аса коп пайымдағыштық қажет емес. Үлкен отбасын басқару үшін коп пайымдағыштық қажет болады. Оны қатардағы адамдар ақыл деп атайды“,-дейді[2].

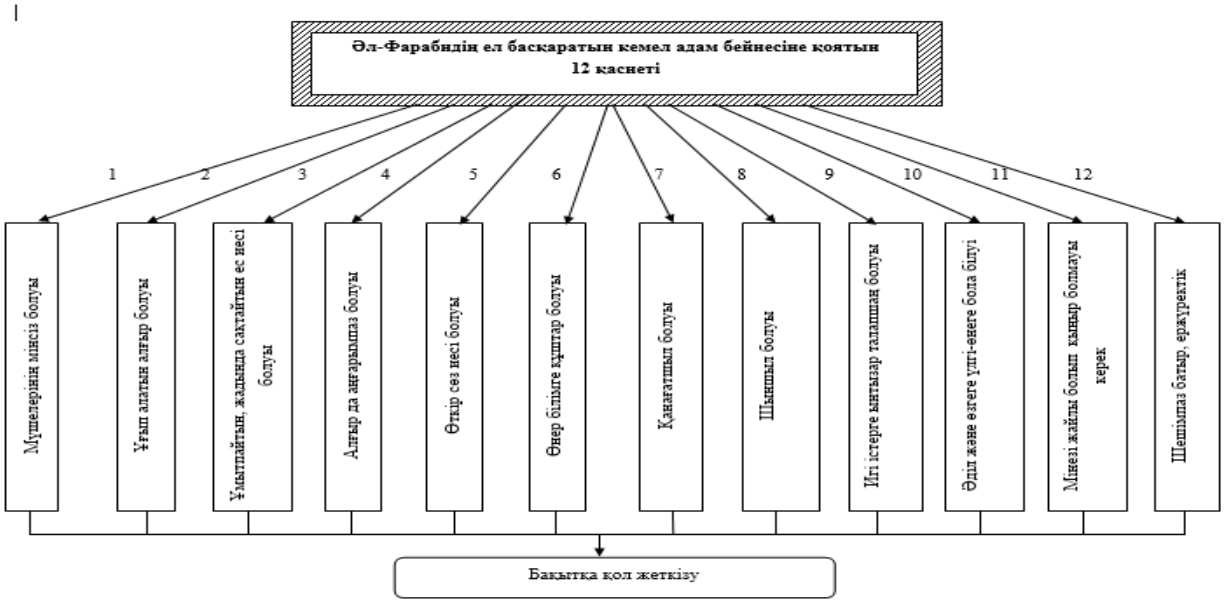
Отбасының басты міндеттерінің бірі өмірге келген ұпақ тәрбиесімен айналысу. Осы тұста ғұлама әл-Фараби баланы тәрбиелеуде қандай мақсат қойылу керектігінен бастайды. Оның көзқарасы бойынша әрбір отбасында тәрбиеленіп жатқан бала тәрбиесінде біз оны елді соңынан бақытты өмір сүруге бастайтын бірінші басшы тұлғасын қалыптастыруды мақсат етіп алуымыздың маңыздылығын алға қояды. Сөйтіп, Әл - Фараби араб халифатында ертеден қалыптасқан дәстүр бойынша мемлекет басқаруға лайық "Сегіз қырлы бір сырлы" - білім - парасаты, мінез - құлқы барынша кемел азаматты тәрбиелеп шығарудың кезеңді жолдарын тамаша сипаттап ұсынған. Ол үшін әл-Фараби жас кезінен бойына дарытылып егілетін он екі қасиеттің атын атайды. Олар төмендегідей:

- адамның мүшелері мүлде мінсіз болуға тиіс, бұл мүшелердің күші өздері атқаруға тиісті қызметті аяқтап шығу үшін мейлінше жақсы бейімделген болуы керек, сонда егер осы адам әлде бір мүшесінің жәрдемімен әлденедей бір істі істемек болса, ол мұны оп - оңай атқаратын болады;
- жаратылысынан өзіне айтылғанның бәрін түсінетін, айтылған сөзді сөйлеушінің ойындағысындай және істің жай - жапсарына сәйкес ұғып алатын болуы керек;
- өзі түсінген, көрген, естіген және аңғарған нәрселердің бәрін жадында жақсы сақтайтын, бұлардан ешнәрсені ұмытпайтын болуы керек;
- әйтеуір бір заттың кішкене ғана белгісін байқаған заматта сол белгінің ишаратын іліп әкетерліктей алғыр да аңғарымпаз ақыл иесі болуы шарт;
- өткір сөз иесі және ойына түйгеннің бәрін айдан - анық айтып бере алатын тілмар болуы шарт;
- өнер - білімге құштар болу, ақыл үйренуден шаршап - шалдықпай, осыған жұмсалатын еңбектен қиналып азаптанбай, бұған оңай жететін болу керек;
- тағамға, ішімдік ішуге келгенде қанағатшыл болуы керек, жаратылысынан сауыққұмарлықтан аулақ болып, бұдан алатын ләззатқа жирене қарауы шарт;
- шындық пен шыншыл адамдарды сүйіп, өтірік - жалған мен суайттарды жек көру керек, жаны асқақ және ар - намысын ардақтайтын болуы шарт;
- оның жаны жаратылысынан пасық істердің бәрінен жоғары болып, жаратылысынан игі істерге ынтызар болуға тиіс;
- дирхем, динар атаулыға, жалған дүниенің басқа да төл нәрселеріне жирене қарап, жаратылысынан әділеттілік пен әділеттілерді сүйіп, әділетсіздік пен озбырлықты және осылардың иелерін жек көретін болуы керек, жақындарына да, жат адамдарға да әділ болып, жұртты әділдікке баулып, әділетсіздіктен зардап шеккендердің залалын өтеп, жұрттың бәріне өз білгенінше жақсылық пен ізгілік көрсетіп отыруы қажет;

- әділ болу керек, бірақ қыңыр болмау керек, әділеттілік алдында қияс мінез көрсетіп қасарыспау керек;
- әділетсіздік пен пасықтық атаулыға мүлдем рақымсыз болуы шарт, өзі қажет деп тапқан істі жүзеге асырғанша шешімпаздық көрсетіп, бұл ретте қорқыныш пен жасқану дегенді білмейтін батыл, ержүрек болу керек.

Осы қасиеттердің бәрін бала бойында қалыптастыра отырып "Кемел адам“ тұлғасын тәрбиелеп шығарамыз деп тұжырым жасайды. (№1 - сурет).

Ұлы ғұлама әл - Фараби баланы жастайынан ізгі мұраттарға тәрбиелеу оның өскен шағында іс - әрекетінен көрініп тұратынын түсіндіре келе, адамның ой салауаттылығы мен мінезінің қалыпты болуы отбасы тәрбиесіндегі психикалық ахуалға тәуелді қалыптасады дегенді айтады. Ол өзінің "Мемлекет қайраткерлерінің нақыл сөздері" деген еңбегінде: "Дене сияқты жанда да өзіне тән денсаулығы және науқасы болады. Жанның саулығы сол, оның өзінің және оның бөлшектерінің жайы жақсы болуының әсерінен әрдайым ізгі қылықтар көрсетіледі, игілікті істер істеледі жамаша әрекеттер жасалады. Ал жанның науқастығы сол, оның өзінің және бөлшектерінің жайы нашар халде болуының әсерінен әрдайым жаман қылықтар көрсетіледі, азғындық істер істеледі және сорақы әрекеттер жасалады", - деп адам әрекетінің бәрі белгілі бір әсерлер жиынтығының нәтижесі екенін көрсетеді[3]. Адамның игі қылықтары мен жақсы әрекеттерін жасауға көмектесетін жан қасиеттері - ізгілікті қасиеттер, ал адамның пасық істері мен оңбаған әрекеттер жасауына себепші болатындары - сұрқиялық, кемшілік немесе опасыздық болып шығады. Сондықтан да балалық шағында отбасы тәрбиесінде алған мейірімділік пен көмек қана баланы өскенде ізгілікке жетелейтін сезімдер қалыптастыра алады дейді ғұлама әл-Фараби

1-сурет. **Ел басқаратын кемел адам моделі**

Әл-Фарабидің бұл көзқарасы кеңес дәуірінің педагогы В.А.Сухомлинский көзқарасынан сабақтастық тапқан. Ол өзінің педагогикалық шығармаларының жинағында "Рухани қозғау

дегеніміз - "мәпелеу" деп, балғын шағында мәпелеу көрмеген бала жеткіншек кезі мен жаңа есейе бастаған уақытында дөрекі, тас бауыр болып кететінін, мұндай жағдайлардың бой көрсету себебі ата - аналардың билікті дұрыс қолдана білмеуінен", - деп түсіндіреді. Сөйтіп, ата - аналарға: "Баланың жақсы болғысы келетін тілегін қастерлеңіз, ол қылығын адам жанының аса бір нәзік рухани қозғалысы ретінде аялаңыз, билігіңізді шектен тыс қолдана көрмеңіз, ата - ана билігінің парасаттылығын рахымсыз, есерсоқтыққа ауыстырып алмаңыз", - деп кеңес береді[4].

Әл - Фараби отбасы тәрбиесінде баланы ең алдымен еңбек етуге тәрбиелеу оның бақытты болуына жеткізер бірден - бір қасиет деп санайды. Сондай - ақ, еңбек баланың мінез - құлқын да шыңдай түседі. Әл - Фараби ең алғаш еңбекті, таза еңбекті, адал еңбекті - тәрбиенің алғы шарты етіп алды. "Тәрбиені неден бастау керек?" деген еңбегінде ғылымды, оқу - ағартуды меңгеруді, білім - тәрбие алу, еңбекке үйрену, философияны үйрену үшін адамның ар тазалығын, оның жеке басының тазалығын, еңбек сүйгіштігі мен қызығушылығын бірінші орынға қояды. Осыдан келіп, мұның барлығын меңгеру тәрбие әдістеріне байланысты екенін ғылыми тұрғыда дәлелдейді[5].

Адамдардың, әсіресе, жастарды тәрбиелеу жүйесінде Әл - Фараби бірінші орынға шынайы бақытқа жетуге кепіл болатын мінез - құлық тәрбиесін қояды. Ол өзінің „Бақытқа жету жолында“ деген еңбегінде: „Адам бұл өмірге бақытты болу үшін келеді. Бақытты болудың бірден бір шарты- жақсы мінездің болуы“ деп түсіндіреді[6]. Кең мағынада алып қарағанда, ғұлама бұл тәрбие ауқымына еңбек, эстетика, дене, ізгілік, патриоттық т.б. тәрбиелер түрлерін енгізеді. Әл-Фараби мінез - құлық тәрбиесінің құралы, әдістерін белгілеуде Аристотельдің адамдағы барлық мінез - құлық қасиеттерді туа біткен емес, жаттығу, әдеттену, машықтану, нәтижесі деген қағиданы басшылыққа алады. Ол адамда жақсы мінез - құлықты қалыптастыруда ерік - қайратына көп мән береді, өйткені, сезім мен рухани нәпсі және парасат мұқтаждықтары бір - біріне қарама - қарсы келгенде санамен шешу ерікке, өзіне - өзі билеуге тіреледі. Мұндай жақсы ниет, оң істер бара - бара адамның дағдысына, жақсы қасиетіне айналып, ол тәрбиелі жақсы мінез - құлықты болып өседі. Бұл туралы ғұлама: "Жақсы мінез - құлық пен ақыл күші - бұл адамшылық қасиеттер болып табылады. Егер осы екеуі бірдей болып келсе, біз өз бойымыздан және өз әрекеттеріміздің абзалдық пен кемелдікті табамыз және осы екеуі арқасында адам боламыз, біздің өмір бейнеміз қайырымды, ал мінез - құлқымыз мақтаулы болады“,-дейді[7].

Адамның белгілі бір мінез - құлыққа ие болуына немесе жақын жұғысудың арқасында бір мінез - құлықтың басқа бір мінез - құлыққа ауысуына себепші болатын нәрсе әдет болады, ал әдет деп мен белгілі бір әрекеттің жиі - жиі және ұзақ уақыт қайталауын айтамын", - деп пікірін білдіреді. Осыдан байқайтынымыз, Әл - Фараби отбасы тәрбиесі жағдайында баланың мінезіндегі әрбір өзгерістер мен теріс қылықтарды дер кезінде байқап отыру және оның мінез - құлқының үнемі бір қалыпты болуын қадағалап, талап ету де мінез - құлық дағдысын қалыптастыруға алып келетінін ескертеді. Ол үшін әл-Фараби нақтылы бір тәрбие әдістерін қолдануды ұсынады. Олар "қатаң", "жұмсақ", "тезге салып түзету", жаттығу, сендіру, машықтану, үлгі - өнеге көрсету, өзін - өзі тәрбиелеу және т.б. әдістер. Мысалы, "тезге салып түзету" әдісін қолдану тәртібін әл - Фараби былайша көрсетеді: мінез - құлықтағы олқылықтар мен артықшылықтарды "алтын орта" қалыпқа келтіруге талпыну

қажет. Мінез - құлықтағы олқылық артық болса оны кемітіп, ал мінездегі қажетті қасиеттер кем болса, оны арттырып отыру ғана орта қалыпты қалыптастырады деп түсіндіреді.

Бұл көп жағдайда мінез - құлықтағы "кеселді" ауру денені, организмді емдеуге қолданылатын медициналық тәсілдерге ұқсас әдістермен сауықтыруды ұсынады. Басқаша айтқанда, әл - Фараби жан саулығы мен тән саулығын салыстыра, қатар алып қарастыруды ұсынады, - деп тұжырым жасайды ғалым А.Көбесов[8] . Өйткені, адамның жетілуі оның мінез - құлқының жетілуіне сайма - сай келеді.

Сонымен қатар, Әл - Фараби тәрбиешілер мен ата - аналарға балаларды тәрбиелегенде мінез - құлықтағы орта шаманы, яғни қалыпты жағдайды табу туралы да кеңестер береді. "Тең орта" шаманы табу алғаш қарағанда өте қиын болғандықтан, адам өзінің мінез - құлқын бір қалыпқа келтіруге мүмкіндігінше жақындатуға бағытталған амалдарды пайдаланады. Мысалы, мінез - құлықтың орташа шамасына жету үшін қолданылатын амалдар өзімізде дағдыға айналған мінез - құлықты қарастыру болып табылады, егер мінез - құлқымызға тән нәрсе артық кету болса, жетімсіз болудан түсетін әрекеттерге баулимыз, егер мінез - құлқымызға жетімсіздік тән болса, онда өзімізді артық кетуге сәйкес әрекеттерге баулимыз. Сонан соң, біз өзімізге қандай мінез - құлық қалыптасып шыққанын ойластырып қарастырамыз, - дейді. Мұндай мінез - құлықтардың артық - кемін реттеу арқылы қалыпқа түсірудің дұрыстығы немесе бақытқа жеткізер пайдасы туралы халқымызда мынадай мақал айталыды: "Күле - күле күлкім жетті басыма, күлмей жүрсем кім келеді қасыма". Бұл мақалдан байқағанымыздай халықтық даналар мен әл - Фараби түсініктеріндегі бала мінезінің қалыпты нормада болуы яғни ұшып-қонып, тым жеңілтек болуы да, тым салмақтылық та өз ортасында жағымсыз қарым - қатынасты қалыптастыратындықтан, бір қалыпты сабырлылық - бақытқа қол жеткізетін негізгі қасиет ретінде сипатталады[9].

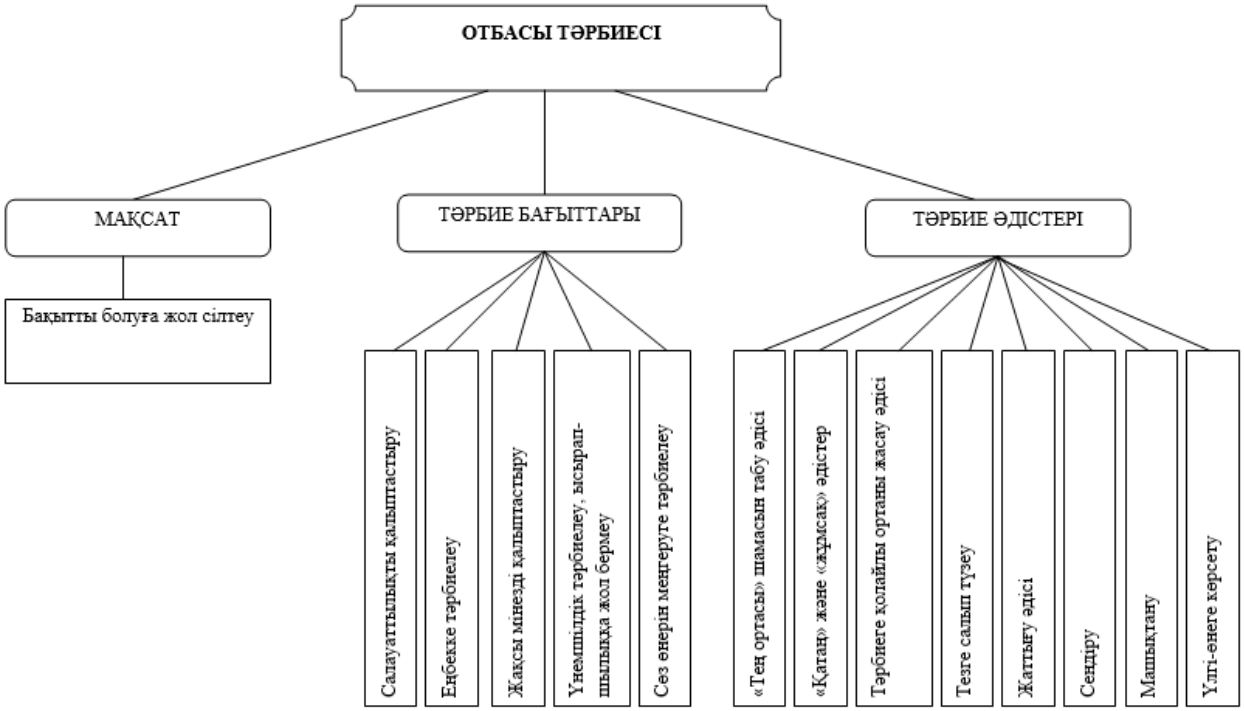
Қалыптасып шыққан мінез - құлық үш түрлі халдің бірінде болады, - деп түсіндіреді әл - Фараби. Ол: не орташа халде, не орташадан асыңқы халде немесе орташаға жақын халде. Егер хал орташаға жақын болса, бірақ, екінші қарама-қарсы жағына қарай жақындап одан асып түспесе, онда қашан орташа халге жеткенше тағы біраз сол әрекеттерді жасай береміз.

Фарабидің ілімі бойынша адамның рухани бет - пердесі, мінезі мен жүріс - тұрысы қоғамдық орта, тәрбие әсері, адамның еркі, ауру сияқты көптеген обьективті және субьективті себептерге байланысты өзгереді. Фарабидің пікірінше тәрбиеге көнбейтін, жөндеуге келмейтін, түзетуге болмайтын жас болмайды. Тек ретін тауып үйретуден, баулудан жалықпау керек.

Фараби ұстаз бен шәкірт, тәрбиеші мен тәрбиеленуші, сондай - ақ, ата - ана мен балалар арасындағы қарым - қатынас өзара түсіністікке негізделуі үшін ересектер тарапынан болатын қарым-қатынас стилі тым қатал да, тым жұмсақ та болмауға тиіс, - дейгенді ұсынады[10]. Өйткені, егер қарым - қатынас тым қатал болса, онда тәрбиеленушілер немесе балалар бойын қорқыныш сезімі билейді, олар ересек адамды сол қылығы үшін жек көреді, оған сенбейтін болады. Бірақ қарым - қатынас міндетті болғандықтан, оларда екі жүзділік пайда болады. Егер қарым - қатынас тым жұмсақ болса, онда тәрбиешілер немесе отбасындағы балалар тарапынан оның ересектер талабына деген немқұрайдылық пайда болып, оның өзіне деген құрмет төмендейді, - деп талаптың қалыпты болғанын қажет деп санайды.

Отбасы тәрбиесінде қалыптастырылатын тағы бір қасиет балаларды батырлыққа, батылдыққа, шешімшілдікке, ержүректікке тәрбиелеу деп көрсетеді. Оны да өз мөлшерінде қолданбайтын болсақ, кері әсер мен нәтиже беретінін түсіндіреді ғұлама. Мысалы, ержүректілік жақсы қасиет болып саналғанымен шектен тыс батылдық көзсіз батырлыққа, ал оның жетіңкіремеуі қорқақтыққа алып келеді.

Әл - Фарабидің педагогикалық мұраларын жүйелей келе, отбасы тәрбиесінің басты мақсаты мен оның жүзеге асырылу жолдарын №2 - суреттедігей етіп көрсетуге болады.

2-сурет. Әл-Фараби көзқарасындағы отбасы тәрбиесінің жүйесі.

Сонымен, ұлы ғұлама Әл - Фарабидің мұраларындағы көзқарастарынан оның отбасы тәрбиесінің барлық мәселелерін назардан тыс қалдырмағандығын аңғарамыз. Ғұлама ғалымның бала тәрбиесіндегі өсиеттері мен насихаттары тек ізгілікке бағытталып, оның негізі тек отбасынан бастау алатынын аңғартады. Отбасы тәрбиесі жағдайында қалыптасқан адамдық қасиеттер негізінде мемлекетті басқару немесе мемлекеттік тұрғыда қарым - қатынас пен қоғамға қызмет ету жүзеге асырылады. Олай болса, қоғамның болашағы мен бақытқа қол жеткізу отбасы өмірі мен ондағы тәрбиенің ұйымдастырылуына тікелей байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

Әл-Фараби. Мемлекет қайтаркерлерінің нақыл сөздері. Әлеуметтік - этикалық трактаттарында. - Алматы: Ғылым. 1975. - 5- 28 с.

2. Әл-Фараби. Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары. Философиялық - әлеуметтік трактатында. - Алматы: Ғылым, 1975. - 305 б.

3. Әл-Фараби. Әлеуметтік этикалық трактаттары. - Алматы: Ғылым, 1975. - 305 б.

4. Сухомлинский А.В. Балаға жүрек жылуы. Шығармалар толық жинағы –Алматы, 1987.- 476 б.

5. Әл-Фараби. Тәрбиені неден бастау керек. Әлеуметтік - этикалық трактаттарында. - Алматы: Ғылым, 1975. -305 б.

6. Әл-Фараби. Бақытқа жету жолында. Философиялық - әлеуметтік трактатында. - Алматы: Ғылым, 1975. - 305 б.

7. Әл-Фараби. Избранные трактаты. - Алматы. 1994. - 5- 28 с.

8. Көбесов А. Әл - Фарабидің ашылмаған әлемі. Көмекші оқу құралы. - Алматы: Санат, 2002. - 176 б.

9. Қазақ мақал - мәтелдері /құрастырған: Ж.Малайсайрин. - Алматы, 2004. - 184 б.

10. Әбиев Ж., Нұрланова Г. Әбу Насыр әл-Фарабидің тәрбие және еңбек тәрбиесінің теориясын жасауы. //Ұлағат. - 1997. №1(2). -91- 97 б.

ДРАМАТУРГ Ә. ТӘЖІБАЕВТЫҢ ӨМІР ШЫНДЫҒЫН СУРЕТТЕУДЕГІ ІЗДЕНІСТЕРІ

DRAMATIST A. TAZHIBAYEV'S SEARCH IN DESCRIBING OF THE LIFE

Сұлтанова Жаңагүл Сердалықызы – өнертану ғылымдарының магистрі
Шорабек Әділхан Дүйсенбекұлы – өнертану ғылымдарының магистрі
Намазбекова Әсем Чапайқызы - өнертану ғылымдарының магистрі
«Қазақ ұлттық хореография академиясы» КАҚ
Қазақстан Республикасы, Астана қаласы
e-mail: zhanagul_sultan@list.ru, khan_adil@mail.ru, namazbek@list.ru

Түйіндеме: Мақалада Әбділда Тәжібаевтың өмірі мен шығармашылығының жан-жақты талдауы ұсынылған. Ақынның өмір жолы сипаттала келе, шығармашылық жолында етек алған оқиғалардың шығармаларында тапқан орны қарастырылған. Мақалада Ә.Тәжібаевты ақын, жазушы ғана емес, қазақ театрының дамуына сіңірген еңбегі зор драматург, қоғам қайраткері ретінде танысытыру көзделген.
Кілт сөздер: Ә.Тәжібаев, қазақ театры, драматургия, поэма, пьеса, драматург.
Abstract: This article provides versatile analysis on Abdilda Tazhibayev's lifeand his works. Having described the poet's way of life, authors show, that things happened in his life are reflected in his works. This paper aims to present A. Tazhibayev not only as a poet and writer, but also dramaturgistm, who made a great contribution to the development of Kazakh theatre, and a significant social figure.
Key words: A. Tazhibayev, Kazakh theatre, dramaturgy, poem, play, dramaturgist, playwright.

«Кешегінің жасы едім, қазіргілердің кәрісімін. Ал кеше мен қазірдің арасы отыз-ақ жыл. Адам үшін бұл көп уақыт екен», – деп жазады қазақ әдебиеті классиктерінің бірі Әбділда Тәжібаев өзінің «Өмір және поэзия» деп аталатын моногофиясында [1, 9].

Қайраткер қаламгер бұдан әрі былай деп толғайды: «– Бізге бәрін істеу керек, – дейтін Сәкен. Бұған Бейімбет, Сәбит, Ілиястар жақсы түсінетін. Олар да бәрін істейтін. Қазақстанға театр керек. Пьеса қайда? Жазушыда Сәкен мен Бейімбет отыра қалып, өлеңнен драмаға ауысады. Өйткені, пьесасыз театр жоқ. Ілияс үлкен ақын, жақсы фельетоншы, өзіне салса, өлеңді ғана қуар еді. Бірақ амал жоқ, журналист Ілиясқа жұрттың басқа қажетін де өтемеске мүмкін емес. Жаңа заман, жаңа дүниеге жарамсыздарды бүгін әшкерелеу керек; әйтпесе кешігесің». «Бақытсыз ғашықтар туралы тамаша поэма жазып, атын «Сұлушаш» қойған Сәбит екінші поэмаға ауысуға әзір. Бірақ оған мұрша жоқ». [1, 2]. Дәл осы жолдарды жазып отырған 60-шы жылдары жасы елуден жаңа асқан жазушы 1998 жылы жасы 90-ға қараған шағында дүниеден озды. Бірақ ұлы Абайдың қанатты қағидадай етіп: «Өлді деуге сыя ма, ойландаршы, Өлмейтұғын артында сөз қалдырған» жазып кеткеніндей, соңында халқы ұдайы рухани нәр алып жүретіндей есепсіз мол мұра қалдырды. Жоғарыдағы қаламдас ағаларының біріне-бірі міндет түрінде айтып өткен жоспар-жобаларын кейін өзіне аманат секілді қабылдаған ол қазақ әдебиеті мен өнерінің дамуына өлшеусіз үлес қоса білді. Сондықтан да ол осы жолда тынымсыз еңбек етіп, қолынан келгенінің бәрін жасады, оябына келетін істің бәріне аянбай атсалысты және бәріне де үлгеріп жатты.

Осының нәтижесінде туған халқы Әбділда Тәжібаевты тек жырмен жауһар кестелеп, сұлу сөздің мәйегін тамызатын керемет лирик әрі эпик ақын деп қана білмейді, сонымен қатар, оны дарынды драматург және сарабдал әдебиет зерттеуші ғалым ретінде де таниды. Ол – филология ғылымдарының докторы, профессор, Қазақстанның халық жазушысы, Қазақстан

мемлекеттік сыйлығының лауреаты. Оның қаламынан туған 30-дан астам поэма мен өте көп мөлшердегі өлеңдері қазақ әдебиетінің қыруар қазынасына қымбат дүниелердің бірі болып қосылды. Соның ішінде «Күй атасы», «Ақын», «Абыл», «Портреттер», «Оркестр», «Толағай», «Мархума» деп аталатын дастандарын ерекше атап өтпеске болмайды. Бұлардың бәрі, ақынның көптеген сыршыл өлеңдері сияқты, әдебиетіміздегі лирикалық поэмалардың озық үлгілері болып табылады. Қалың оқырман қауым бұл шығармалардың денін кезінде «Жаңа ырғақ», «Аралдар», «Кешеден бүгінге», «Жартас», «Жаңа өрімдер», «Құрдастар», «Толағай» тәрізді жыр кітаптары, бес томдық шығармалар жинағы арқылы оқып тұрды. Бұлардан бөлек, ақын-драматургтің «Жомарттың кілемі», «Гүлден, дала!», «Дубай Шубаевич», «Майра», «Жалғыз ағаш орман емес», «Той боларда», «Көңілдестер», «Халқым туралы аңыз», «Жартас», «Қыз бен солдат», «Монологтар» секілді пьесалары әр жылдары, кейде тіпті әртүрлі вариантармен М.Әуезов атындағы Қазақ мемлекеттік академиялық драма театры мен Ғ.Мүсірепов атындағы қазақ академиялық жастар мен балалар театрының сахналарында бірнеше дүркін қойылды. Мұның арғы жағында ол ғалым ретінде дүниеге «Өмір және поэзия», «Қазақ драматургиясының дамуы мен қалыптасуы», «Жылдар, ойлар» деген секілді бірқатар байыпты да салиқалы талдау еңбектерін әкелді. Аталған жұмыстардың туған әдебиетіміз бен оның сын жанрын, драматургия мен театрды дамытуға қосқан үлестері ұшан-теңіз болды. Бұдан әрі зерттеуші Абай мұраларының ерекшеліктері мен құндылықтарын халыққа кеңінен жеткізу мақсатында айтарлықтай өнікті жұмыс жасады. Атап айтқанда, «Абай және қазақ әдебиеті» («Социалистік Қазақстан», 1945 жыл, 19 тамыз), «Абай және қазақ совет поэзиясы» («Екпінді», 1940 жыл, 17 қазан) деп аталатын мақалаларында ол қазақтың жазба поэзиясының негізін қалаған ұлы ақын өлеңдерінің көркемдік сипаттары мен шеберлігі өлшемдерін кеңінен сөз етті. Ақын-ғалым мұнымен шектеліп қалған жоқ, ол бұдан әрі күнделікті баспасөз беттерінде жарияланып тұрған мақалаларында Абай мұрасын ұдайы жинастырып, оны дұрыс талдай білуді, оқырман қауымға соның тиімді жақтарын үзбей жеткізіп тұруды мәселе етіп көтеріп отырды. Бұл үшін алдымен Абай мұрасын жүйелі зерттеумен шұғылданатын арнайы ғылыми мекеме болуы керек. Қазіргі жағдайда ондай орталықтың қызметін ақын музейі атқара алады. Қоғам алдына осындай міндет жүктей білген зерттеуші ғалым хакім Абай жырларын зерттеп, талдаушылардың алдыңғы қатарынан табылды. Осының негізінде кейін «Өмір және поэзия» деген атпен қайта басылып шығатын «Қазақ лирикасы тарихынан» деген монографиялық еңбек пайда болды. Аталмыш кітаптың екінші тарауы түгелдей дерлік Абайдың әсем сазды лирикасын талдауға арналды.

Ақын-ғалым Әбділда Тәжібаевтың бүкіл ғұмыры бойына жазған барша елеулі еңбектері арасында оның 1971 жылы баспадан шыққан «Қазақ драматургиясының дамуы мен қалыптасуы» атты монографиясының алатын орны зор. Ол қазақ тілінде бұл саладағы ең алғаш шыққан толымды зерттеу еңбектерінің бірі болды. Қаламгер докторлық диссертациясының негізінде жазылған бұл зерттеуінде көне грек дәуіріндегі мәдениет ошағының қалай бұрқ етіп жанғанынан тартып, өткен ғасырдың екінші он жылдығы шамасында қазақ жерінде де бүршік ата бастаған театр мен драматургияның тарихын тереңінен қаузайды. Өзінің бастауын халықтық салтанатты салт-ғұрып ойындарынан алатын, негізін көп адамның қосылуымен шырқалатын хор құрайтын грек драмасына ұқсастықтарды қазақ сахна өнерінен табылып қалатынын барынша ыждағатты тілмен баяндап береді.

Жазушы-ғалымның кейін, 1981 жылы шыққан бес томдық шығармалар жинағының 4-томына «Өмір және драматургия» атпен енгізілген бұл еңбекте әдебиет зерттеушісі ежелгі Эллада жеріндегі «акрополь биігіндегі Афина храмы, Парфенон уақыт салмағынан, дәуірлер құбылыстарынан қанша тозса да, бүгінге еңсесін көтерген күйінде» [2, 5] жеткен мәдениет тарихынан бастау алатын драма жанрының қазақ топырағына да сіңісті болып кеткенін кеңінен талдап, байыбымен баяндайды. Ал 1960 жылы баспа жүзін көрген «Өмір және поэзия» атты монографиясы қазақ лирикасының шығу тегі, тақырыбы мен көтеретін мәселесінен бастап, оның даму кезеңдеріне терең шолу жасап өткен нағыз кесекті дүние есебінде есте қалды. Бұл кітаптың тағы бір құнды жағы, ол орыстың ұлы сыншысы Виссарион Белинскийдің лирика туралы аса бағалы тұжырымдары мен толғаныстарын қазақ тілінде сөйлеткен бірінші еңбек болды. Осының бәрі біз сөз етіп отырған ақын, драматург, ғалым және өнер зерттеушісінің толымды тұлғасын одан бетер асқақтата түседі.

Сонау өткен ғасырдың 20-шы жылдарының ортасына қарай қалың жұртшылыққа енді таныла бастаған Әбділда Тәжібаев әдебиетке өзіндік үнімен, өзіндік жырымен келді.

Сондықтан да оның:

Білем сені, сүйем сені,

Сырдың суы – қарт анам,

Сенсің мені әлдилеген,

Туған сенен мен балаң.

Сүйсе Гейне, анам десе,

Сүйген суы Рейнесін,

Сырдың суы туған ол да

Өз ақынын – Гейнесін.

Жазса Тарас Днепрді,

Жазса Пушкин Еділді,

Неге маған жырламасқа,

Сырда туған елімді, –

деп айтуға толық хақы бар-тын.

Әбділда Тәжібаев 30-шы жылдардың басынан бастап әдебиетпен кәсіби деңгейде дендеп айналыса бастайды. Жезқазған жерінде 3-4 жыл еңбек еткен ол 1933 жылы Алматыға оралады. Алғаш діттеп келген жері «Лениншіл жас» газеті болыпты. Мұнда ол редактордың орынбасары болып бір жылдан аса уақыт қызмет істейді де, 1934 жылы 25 жасында Қазақстан Жазушылар одағының хатшысы, ал 1939 жылы төрағасы болып сайланады. Алайда, сол тұста басталған ел мен әдебиет төңірегіндегі зобалаңдар мен дүрлігістер

Әбекеңді де айналып өте алмады. Ол көп жағдайда соның бел ортасында жүрді. Арасында қателескен кездері де болды, қатарластарына қолдау көрсеткен кездері де болды. Өйткені, белсенді өмір сүрген Әбділда ақын өзін қоршаған қоғамның әрбір үні мен ызыңына құлақ түруге мәжбүр еді, сондықтан сол қоғамға қызмет ете жүріп адасты, алданды, адымын талай шалыс басты, соның әсерінен сүрінді, құлады, сосын қайта тұрды. Дегенмен, биік адамдық қалпынан айныған жоқ, өзіндік парасатын жоғалта қойған жоқ. Бұл бір нағыз ердің еріне сын болған сұмпайы кезең еді. Белгілі сыншы, әдебиет зерттеушісі Құлбек Ергөбек атап көрсеткендей, ол «XX ғасырдағы орысқа бодан қазақ қоғамының қатайған тұсында өмір аренасына шығып ақын болып сайраған, қайраткер болып қаламын қайраған, ұранды өленděр, ұрма мақалалар жазған, алдындағы ағалары, қадірмен замандастары көңіліне тиген, қоғамның жылымық күнге жетіп босаңсыған сәттерінде өз ісіне өзі өкінген, өкінген де сыршыл ақын болып қайта түлеген, өз күнәсін өзгелердің күнәсін қоса жуғысы келіп азаматтық өреде сөйлеген, сөйлей алған, ғасыр трагедиясын айтқан, айтқаны үшін тағы да жазықты болып жапа шеккен ұлы ақынымыз... еді» [3].

Осылайша «Тасты басып кетілген, сазды басып жетілген арғымақ ақынымыз» Әбділда Тәжібаев заманның біраз шырғалаңынан өтіп келіп, 40-шы жылдардың басына да тұяқ іліктіреді. Осы тұстан бастап ұстазы Мұхтар Әуезовтің жебеуімен әдебиеттің поэзия, проза, драматургия, әдебиет сыны жанрларында қатар еңбек ете бастайды. Ұлы жазушымен мойынқос болып жазған «Ақ қайың» пьесасы республикалық бәйгеде озып шығады. Ол енді өсіп-жетіліп келе жатқан жас дарынға жаңа жанр мүмкіндігін көрсетіп, көзеп жібергендей әсер етеді.

Ұлы Отан соғысы басталып кеткен кез. Қазақстанға Ресей, Украина, Белоруссия, Литва республикаларынан эвакуация жасалған көптеген елдерден айтулы өнерпаздар, қарымды қаламгерлер, оқымысты ғалымдар келеді. Қазақстан Жазушылар одағының басшысы ретінде Әбділда Тәжібаев оларды Мұхтар Әуезов, Сәбит Мұқанов секілді қаламдас ағаларымен бірге күтіп алып, жан-жаққа жайғастыруға кіріседі. Шаруа онымен де бітпейді, енді келген жазушы, өнерпаздарды шығармашылық жұмыспен қамтамасыз етудің машақаты қосылады. Осы тұста М.Әуезов пен С.Мұқанов келген қайраткерлердің туындыларын тәржімалауға отырады, атақты Галина Уланова Абай атындағы опера және балет театрында режиссерлік етеді, Наталия Сац қазақ жастар театрын құруға бет алады. Сол дүрлігісте Ә.Тәжібаевтың өзіне де лайықты жұмыс табыла кетеді. Ол белгілі театр маманы, режиссер Григорий Рошальмен бірлесіп, өзінің «Жомарттың кілемі» деген келесі пьесасын жазады.

Ақынның қаламынан туған «Оркестр» деп аталатын романтикалық поэмасын да осы жылдардың жемісі деуіміз керек. Ал бұған ерекше тоқталып отырған себебіміз, ұлттық мінез бен халықтық рухты көрсеткен бұл дастанның соңын ала өмірге жоғарыда айтылған «Жомарттың кілемімен» бірге, «Көтерілген күмбез», «Біз де қазақпыз» туындылары келеді. Бұл пьесалар үштігінің орны ерекше болатыны олар да халықтың еңсесін көтеруге бағытталды. Бұларда қазақтың бодандыққа бас байлап қалған шағынан шығып, ұлттық рухты сақтап қалудың әртүрлі әдеби тәсілдерін іздеуге талпыныс бар. Соның ішінде айрықша көзге түскені «Біз де қазақпыз» поэтикалық драмасы еді. Өленмен жазылған пьесаны бірден Бүкілодақтық репертуарлық алқа қабылдап, одақтас республикалардың барлығының театрларына қоюға рұқсат береді. Міне, көктен түсіп келгендей болған бұл

жолдама Әбекеңнің ел ішінде жүрген бірер ағаларының іштеріне пышақ айналдырмай қойса керек. Сол қызғаныштың ақыры жоғарыға дабыл тастатып, оны алдымен республиканың өз ішінде талқылап алу деген желеумен кері қайтартады. Мұның тұжырымы пьесаны құлату болғаны онсыз да түсінікті еді.

Бұл оқиғаны Қ.Ергөбек былай жеткізеді: «Қазақ жұрты ғана емес, Әбділда ақынды Ресей, Украина, Белоруссия, қырғыз, өзбек, татар, башқұрт, бурят та жап-жақсы білді. Өзі айтқандай, өлеңдерінің соңына түсіп, сабылып аудармашы іздеп өзге тілге аударылуын қадағалаған жаннан емес Әбекең. Өлеңдерін И.Сельвинский, Я.Смеляков, М.Луконин, М.Львов орыс тіліне аударды. Үздік дарын А.Межиров алаңсыз кіріспекші еді Әбекең өлеңдерін орыс тіліне аударуға. Сол тұста машинасымен келе жатып Мәскеу көшесінде кісі қағып кетіп, соның зардабынан заң орындарында ұзақ бөгесінге ұшырады. Ақыры Кеңестер Одағынан сырт елге кетіп тынды. Ақын келісімі адыра қалды. «Жомарттың кілемі» Бүкілодақтық репертуарлық қорға қабылданған кезінде. Бүкілодақтық репертуарға қабылданған ақын-драматург пьесасының екіншісі – «Біз де қазақпыз». Бірнеше елдің театрлары сұрап алып, өз республикалары театрларына дайындап жатқан қуанышты сәттерде өзі ағалап құдайдай сеніп жүрген үлкен қазақ қаламгері, өзі ұстаз тұтқан Сәбең – Сәбит Мұқанов жарықтықтың қызғанышынан «Біз де қазақпыз» «құлап» тынды уақытында. Ұлтшыл рухты пьесасы үстінен Мәскеуге арыз аттанып кетіп, ақыр аяғы әлденеше республика театрларында сахнаға дайындық үстіндегі шығарма сыпырылып алынып қалды» [3].

Аталмыш пьесаның дақпырты 1946 жылдың 26 тамызында БКП (б) Орталық комитеті ұйымдастыру бюросының «Драма театрларының репертуары және оны жақсартудың шаралары туралы» деп аталатын әйгілі қаулыны қабылдауына апарып соқтырады. Қаулыда Мәскеу және Ленинград сияқты бірнеше ірі қалалардағы театрлар репертуарында тақырып таңдауда жіберілген бірқатар кемшіліктер жалпылама айтылып келеді де, негізгі соққы одақтас республикалардағы ұлттық театрларға беріледі. «Өнер және драмалық театрлар істері жөніндегі комитетінің қызметіндегі ең ірі кемшілік оның тарихи тақырыптардағы пьесаларды қоюға шамадан тыс беріліп кеткенінде болып отыр, – делінген осы қаулыда. – Қазір театрларда жүріп жатқан ешқандай тарихи және тәрбиелік мәні жоқ бірқатар пьесаларда патшалар, хандар, бектер (Скрибтің «Маргарита Наварскаяның новеллалары», Хаджи Шукуровтің «Хорезмі», Касымовтың «Ходженттік Тахмосы», Тәжібаевтың «Біз де қазақпызы», Бурунгуловтың «Идукай мен Мудамы») асқақтатылып көрсетіледі» [4]. Партияның қаулысы бұдан әрі «Правда», «Известия», «Комсомольская правда», «Труд», «Советское искусство» және «Литературная газета» секілді орталық басылымдарды аталған пьесаларға қарсы науқанды бастап кетуге тапсырма береді. Мұның қабатында республикалық, өлкелік және облыстық газеттерді осы дүрбелеңге қосылуға міндеттейді. Мұның ақыры неге апарып соқтырғанын, оның бәрі Әбділда Тәжібаев үшін қандай сұрапыл соққы болып тигенін пайымдау қиын емес.

Ал «Біз де қазақпыз» поэтикалық драмасының бұлай құлайтындай себептері де бар еді. Соның біріншісі, әлбетте, аталмыш пьесаның арқасында қатар жүрген қаламгер Әбділда Тәжібаевтың оқтай атылып, бірден алға шыға бастауы, соның арқасында осы кезге дейін басқа ешкімнің қолы жетпеген биіктік – Бүкілодақтық репертуарлық алқада қабылдануы, сол

арқылы одақтас республикалар театрларына қойылуға ұсынылуы, екіншісі оның көтеріп отырған тақырыбының өте терең, батыл, айрықша астарлы екендігі болса керек. Оның желісінде тастай қараңғы түнекте тіршілік етіп жатқан бір белгісіздеу тайпаның өмірі көрсетіледі. Тайпа адамдарының бәрі Бура есімді хандарынан өлердей қорқады. Себебі, солай қорқатын етіп қойған. Ханның өзі. Ол бір тажал сияқты. Айналасына ылғи зәрін шашып жүреді. Бұл да ештеңе емес, әлгі Бура қарауындағы қараша халыққа кәдімгі күннің өзінің көзін көрсетпей қояды. Себебі, олар күннің көзін көрсе, өсіп кетулері мүмкін. Сол кезде ханға бағынбай қоюлары ықтимал. Күн көзін көрсе өсіп кетеді, әкім ұлықпанға қолдары жетіп қояды. Олар айналада нендей тіршіліктердің болып жатқанын да білетін болады. Ол кезде ханға оларды бағындырып ұстап тұру қиямет-қайымға айналар еді. Бірақ болатын нәрсе бәрібір болмай қоймайды. Күндердің күнінде тайпаның намысқа жігерлерін суарып алған Балталы секілді марғасқа жігіттері жұртты Бура ханға қарсы бастап көтеріледі. Оның соңы ханды өлтіріп, күннің көзіне шығумен аяқталады. Поэтикалық драманың мазмұны осындай. Түптеп келгенде, бұл сол кездегі кеңестік социалистік қоғамдық жүйені сынға алу еді. Тіпті қазіргі күннің тұрғысынан қарасаң да, мұның қаншалықты батыл сын болғанын пайымдау қиын емес. Сол кездегі ел көсемі Сталинді, тоталитарлық жүйені бұдан артық талқандап сынау болар ма!

Қазір қарап тұрсақ, Әбділда Тәжібаев осындай ауыр соққылардан кейін боркеміктеніп, кері кетпей, қайта өршелене алға ұмтылған сияқты. Ол елуінші жылдардың ортасына қарай шығармашылық жағынан нағыз кемеліне келді. Мұндай кемелдену оның поэзиясынан да, драматургиясынан да көрінді. Ол поэзияда бұл өрлеуді Еуропаны аралап келгеннен кейін қағазға түсірген «Аралдар» деген өлеңінен бастады. Бұл туралы алдымен Сәбит Мұқанов: «Ал 1956 жылғы Европа саяхатынан туған «Аралдар» кітабының шоқтығы өзгеше биік. Бұл жинақтағы өлеңдердің көркемдік қуаты айрықша күшті, әсерлі», – деп жазды. «Елуінші жылдардың орта кезінде Әбділда Тәжібаев поэзияда ерлік жасады. Үлкен өлмейтін ерлік жасады. Сол кезде өлеңге келген бізге Қасым шығармаларымен қатар, иықтас тұрған бір ғана кітап бардай көрініп еді. Ол – Әбділда ақынның «Аралдар» атты кітабы еді», – деп осы ойды жалғады Тұманбай Молдағалиев. Ал Қадыр Мырзалиев: «Мен үшін ақын Әбділда «Аралдардан» басталады», – ағынан ақтарылды. Бұлардың соңын ала Жарасқан Әбдірашев: «Аралдар» атты өлеңнің әлгіндей әрбір шумағынан бойыңа шым-шымдап сіңген азаматтық сезім кем-кемнен өзіңді бүкіл адамзат баласының алдындағы ардақты трибунаға еріксіз сүйреп әкелгенін аңғармай қаласың», – деген ойларын маржандай тізді. Осы елуінші жылдары «Қазақ әдебиеті» газетіне бас редактор қызмет атқарған Әбділда Тәжібаев қарақан басының қамын ғана күйттеп қалған жоқ, үлкен әлеуметтік мәні бар мәселелерге де біртіндеп құлаш ұра бастады.

Осының екпінімен әдебиет газетінің басшысы орыстар мен еврейлер шет елге асып кеткен ақындары Иван Буниндi ақтап алып жатқанда, қазақтың неге Шәкәрімді ақтап ала алмайтынын айғайлап тұрып жеткізді. Бұл үшін ол ақынның баласы Ахаттан әкесінің бір топ өлеңін алдырып, 1954 жылы «Қазақ әдебиетінің» бір бетіне тұтас төгілдіре салды. Әдеби орта гу етті. Дос санатындағылар бұған мәз болып қуанса, таса тұрып тас ататындар өздеріне лайықты тірліктерін істеп жатты. Мұның ақырында Әбділда-редактор Орталық Комитеттің хатшысына шақырылды. Барса, онда мемлекеттік қауіпсіздік комитетінің бір азаматы бір бума қағазын арқалап келіп отыр екен. Хатшы салған жерден дүрсе қоя берді. «Әбеке, үлкен

қателікке ұрындыңыз. Оңбастай қате жасадыңыз. Мұныңыз енді саяси сауатсыздық, саяси қылмыс. Шәкәрім – халық жауы», халық жауы ғана емес, халық жауларының ағасы, жетекшісі... Мұныңыз ақылға сыйымсыз. Міне, мынадай құжат бар ол кісі жөнінде. Тағы мынадай да құжат тұр...». Ол қаптың аузын ашып, жалалы қағаздардың бірінен кейін бірін шығарып жатыр. Ақынға көзге шұқығандай етіп көрсетуде. Бұған өршіл ақын бір кезде шыдамай, көтеріліп кетті. Ол орнынан атып тұрып, қолындағы таяғын үстелге бір қойды. «Қарағым-ау, не сонда сен 1937 жылды қайта шақырғың келіп отыр ма? Атаңның басы шақырасың. Сендер коммунистік партияның беделін төгіп болған...», – деді ол ақырып қалып. Мұны көрген комитетші сасқалақтап қалды. Сол бойда қобыраған қағаздарын қайтадан қабына тыққыштай бастайды. Бас редактор сол сөйлеген қалпы сыртқа шығып кетеді. Мұның соңы оның қызметінен босатылуымен аяқталады. Бірақ осындай ерлікке барған ақын өкінбепті. Өлеңін бұрқыратып жазып, жата беріпті. Сол жылы Әбділда Тәжібаев Мәскеудегі М.Горький атындағы Әдебиет институтына аттанады. Өзінің айтуына қарағанда, ақын бұл жылдары әлем әдебиетінің озық үлгілерімен тереңірек танысып қайтуға мол мүмкіндік алыпты.

Ақынның ортадан дәккі көруі кейінгі жылдары да жалғасып жатты. Осыған орай жазушы Төлепберген Тобағабылов осы кезеңдері «домалақ арыз Әбділданы да домалатып» жатқанын атап өтті. «Сондай доңғалақсыз домалақ арыздардың бірі «Москва. Кремль. КПСС Орталық Комитетіне» деп жол тартар еді, – деп келесі бір оқиғаның арқауын ширатып өтеді ол. – Аты жоқ затсыз қазақтың Әбділдаға орталықтан ор қазбақ болған орысшасын ана тілімізге жолма-жол, сөзбе-сөз аударар болсақ, былай боп шығар еді: «Жамбыл деген дүниеде ақын жоқ. Ол – блеф, оны ойлап шығарып жүрген айлакер Әбділда Тәжібаев. Біз Әбділда Тәжібаевты әшкерелей отырып, оған қатал жаза берілуін сұраймыз».

Арада көп уақыт өтпей Мәскеуге домалап барған домалақ арыз Алматыға домалап кері қайтар еді. «Жамбылды қолдан жасаған» Әбділда өзіміздің Орталық комитет бюросына шақырылар еді.

– Ұлы жырау, ұлы ақын Жамбылдың хат танитын көзіне, жазатын қолына айналғаным рас, – деді Әбділда талқылау соңында. – Бұл тек революциядан кейін ғана қолымыз жеткен табысымыз, сауатсыз кәрі мен сауатты жас буынның жарастығы еді. Мұндай ұрпақтар гармониясы бізде бұрын болған емес. Революция мені оқытып, Жамбылға берді, ал Жамбыл көл-көсір жырын ревоюцияға арнады. Осы да блеф бола ма?.. –деп дауылдата, жауындата сөйлеген Тәжібаев тым ашулы еді, Журин: – Түсінікті. Сабыр етіңіз. Болды. Рахмет, –деп жаймашуақ бола қалды. Бюроға шақырылғандар осылай тарасқан» [5].

Біз мұның бәрін ақын, жазушы, драматург, ғалым, әдебиет зерттеушісі Әбділда Тәжібаевтың өзі жеткен биігіне оңайлықпен келе салмағанын, оның да бұл жолда тартқан қиямет-қайымы аз болмағанын байқату үшін әңгімелеп шықтық. Оның азаматтығын өзінің алдында жүрген, өзімен қатар жүрген аға-замандас қаламдастарын ұдайы ұмытпай, олар туралы жазумен өткендігі, өзінен кейін өсіп келе жатқан жас ұрпаққа көрсетіп өткен қамқорлығы толық дәлелдеп бере алады.

«Сексенінші жылдары Бурятияға барғанда Улан-Удэде Әбекеңнің пьесасы бойынша спектакль қойылғанын көзіммен көрдім, – деп жазады Құлбек Ергөбек. – Қырғызстанға қазақ әдебиеті күндерін өткізуге барғанда ағайын жұрттың алдымыздан Әбекеңнің:

Басыма кидім ақ қалпақ,

Оюлап шетін сырғызған.

Менің де бетім жап-жалпақ,

Айырмам қайсы қырғыздан? –

деп өлеңін әнге айналдырып шырқап қарсы алғаны бар. Қашан қайтар-қайтқанша осы өлең жолдары ауыздан түспей айтылумен болды. Қазақ ақыны Әбділда Тәжібайұлының осы бір өлеңі бізді қырғыз елімен әбден бауырластырып жіберді. Қашан қайтар-қайтқанша әнұранға айналып бізбен бірге жүрді. Біз сапардан өз ақынымызды өзіміз жаңа қырынан ашып, бұрынғыдан да жақсы көріп, бұрынғыдан да сүйіп қайттық» [3].

Тегінде, Әбділда Тәжібаевтың қандай бір шығармашылығы болмасын, біздің әдебиеттану ғылымы үшін оншалықты тың тақырып емес. Оның көркем поэтикалық тілі мен сыршыл лирикалық жырларына кезінде М.Әуезов, С.Мәуленов, С.Ордалиев, Р.Нұрғалиев, Қ.Қуандықов, Қ.Ергөбек, Б.Құндақбайұлы, Ә.Сығай, А.Қадыров сынды белгілі өнертанушылар мен әдебиеттанушылар, театртанушылар мен филологтар өздерінің бағаларын беріп қойған. Бұдан бөлек, оның жекелеген драмалық туындыларын зерттеу еңбектері мен мақалалар да баршылық. Драматург ақынның азаматтық тұлғасына тоқталып, оның сан қырын ашып көрсетуге талпыныс жасаған дүниелер де кездеседі. Алайда, оның әдебиет саласына сіңірген барлық еңбектерін, соның ішінде драматургиялық туындылары – драмалары мен комедияларын тұтастай алып қарастырып, зерттеушілік әлі болған жоқ.

Шын мәнінде де жазушы-ғалымның XX ғасырдағы қазақ әдебиетін биік белестерге көтерумен бірге, қазақ театрының дамуына сіңірген еңбегі ұшан-теңіз. Бұған қоса, ақынның өзінен кейін өсіп келе жатқан жас толқынның үздік өкілдеріне көрсеткен қамқорлықтары мен жақсылықтарының өзі бір төбе. Осындай халқының сүйіктісі бола білген арқалы ақынның көптеген шығармалары уақытында бірқатар басқа тілдерге аударылып, Ресей, Украина, Белоруссия, Қырғызстан, Өзбекстан республикалары мен Ресейдің Татарстан, Башқұртстан, Бурятия автономияларына кеңінен тараған. Осының өзі қай тілде жазылғанына қарамастан, жүректен шыққан жырдың жүрекке жететінін білдіреді. Мұнда Ә.Тәжібаевтың дүниетанымдық көзқарасын зерттеп, өлеңдерін орыс тілінде сөйлеткен И.Сельвинский, Я.Смеляков, М.Луконин, М.Львов секілді тәржімашылардың сіңірген еңбектері зор. Сонымен қатар, драматургтің қазақ театрының сахнасына қосқан үлесі мол. Ол драма, комедия жанрлары мен аңыздық-мифтік үлгіде пьесалар да жазды. Осы ретте оның сахнаға поэтикалық туындыларды әкелу арқылы оның сипаты жаңара түсуіне өзіндік үлес қосқанына тағы да айтар едік.

Ә. Тәжібаевтың драматургиялық шығармаларының арасында, әрине, қазақтың әнші қызы Майра Уәлиқызының өмірінен жазылған «Майра» драмасының шоқтығы биік. Сол сияқты жоғарыда айтылған туындыларынан бөлек, «Жалғыз ағаш орман емес», «Көңілдестер», «Қыз бен солдат», «Монологтар» атты драмалары мен «Той боларда», «Дубай Шубаевич» деген комедиялары әр жылдары қазақ сахнасында табысты қойылды.

Ә.Тәжібаевтың пьесалары аса мықты тартыстан тұрмаса да, қызу шиеленістерге құралған. Оның драмалық шығармалары жайлы белгілі театр сыншысы Б.Құндақбаев: «Ә.Тәжібаевтың

драмалық шығармалары оқиғаның қызықтылығымен, көркемдік әсерлілігімен жұртшылықтың жүрегіне жол табады. Ақынның бұл саладағы шығармаларынан поэзия самалы есіп тұрады, ой еркіндігі сезіледі. Сондықтан монолог пен диалогтарда ішкі қуат, екпін күшті. Және соның барлығы жанр табиғатына саяды.» [6] – деп драматург пьесаларының ерекшеліктерін дөп басқан. Енді осы ойды жалғастыра кетсек, Ә.Тәжібаев кейіпкер мінездерін қарама-қарсы қойып, қақтығыс тудыратын оқиға әрекетін шарықтау шегіне дейін бірте-бірте өрбітеді. Оның суреттеуіндегі әрбір бейненің қоғамдағы өзіндік орны, анықталған әлеуметтік сатысы, тұрмыстық жағдайына қарай өзіндік ой-тұжырымы бар.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ә.Тәжібаев. Бес томдық шығармалар жинағы. 4-том, А., «Жазушы», 1981. «Өмір және поэзия», 9-бет.
2. Ә.Тәжібаев. «Қазақ драматургиясының дамуы мен қалыптасуы». А., «Жазушы», 1971, 5-бет.
3. «Сыр бойы» газеті, 2009 жыл, 3 қазан.
4. Постановление Оргбюро ЦК ВКП(б) «О репертуаре драматических театров и мерах по его улучшению», журнал «Большевик», 1946 г., № 16. стр. 593.
5. «Егемен Қазақстан» газеті. 16 қазан, 2009 жыл.
6. «Қазақ әдебиеті», № 17 (1930) 8 ақпан, 1969 жыл.

ПРИНЦИПЫ НЕЛИНЕЙНОГО ВРЕМЕНИ В ЛИРИЧЕСКОМ ЦИКЛЕ КАЗАХСТАНА КОНЦА XX – НАЧАЛА XXI ВВ.

PRINCIPLES OF NON-LINEAR TIME IN THE LYRIC CYCLE

Толысбаева Жанна Женисовна - доктор филологических наук, профессор
Шорабек Әділхан Дүйсенбекұлы – магистр искусствоведческих наук
Аймбетова Улбосын Утегеновна – доктор философских наук PhD
НАО «Казахская национальная академия хореографии»
Республика Казахстан, г. Астана
e-mail: zh_kazpoetry@inbox.ru, khan_adil@mail.ru, aim_bat@mail.ru

ЛИРИКАЛЫҚ ЦИКЛДЕГІ СЫЗЫҚТЫ ЕМЕС УАҚЫТТЫҢ ҚАҒИДАЛАРЫ

Толысбаева Жанна Жеңісқызы – филология ғылымдарының докторы, профессор
Шорабек Әділхан Дүйсенбекұлы – өнертану ғылымдарының магистрі
Айымбетова Ұлбосын Өтегенқызы – философия ғылымдарының докторы PhD

Түйіндеме: Берілген мақалада түрлі циклдардың пайда болуына негіз болған лирикалық цикл, оның пайда болуы мен дамуы сөз етіледі. Лирикалық циклдың кез-келген циклдық контекстің жанрын анықтаудағы маңыздылығы айтылады. Бірқатар шығармаларда циклдік процестің көрініс табуы мен оның әрі қарай өрбуі қарастырылған. Мақалада, әсіресе, жанрлық кеңістіктік-уақыттық парадигмалардың өзара әсері мен қазіргі заманғы поэзияның қалыптасуына зерттеу жүргізілген.
Тірек сөздер: цикл, лирикалық цикл, жанр, поэзия, кеңістіктік-уақыттық парадигма, заманауи поэзия.
Abstract: The article considers lyrical cycle, its formation and development which served as a basis for the establishment of different cycles. Moreover, it includes the importance of lyrical cycle in defining genre of cycle context. Cycle process and its further evolution in many compositions are discussed. The article emphasizes the mutual influence of space-time genre paradigms and the establishment of contemporary poetry.
Key words: cycle, lyrical cycle, genre, poetry, space-time paradigm, contemporary poetry.

В 1980 – 2000 годы к жанру лирического цикла (далее – ЛЦ) обратились казахстанские и российские поэты разных поколений. Классической ясностью и гармоничной соразмерностью элементов контекста отличаются циклы поэтов старшего поколения Р.Казаковой, А.Вознесенского, В. Антонова, К. Бакбергенова, А. Еженовой, Б. Каирбекова, Б. Канапьянова, В. Киктенко, И. Потахиной, А. Соловьева, Н. Черновой, Л. Медведева, Л. Шашковой, А. Ширяева, О. Шиленко. Виртуозность формы, эпатажность стиля, оригинальность поэтических приемов становятся дифференцирующими признаками циклов, созданных во второй половине 1990 – 2000 годах такими поэтами, как Е. Ашим, С. Багай, Е. Барабанщиков, М. Варов, Т. Дельцова, Е. Зейферт, Г. Имамбаев, А. Кусаинова, А. Мариева, К. Омар, И. Полуяхтов, К. С.Фарай, Р.Жуманова и многими другими. В это же время в поэзии наметилась тенденция на усложнение жанровой природы ЛЦ.

Одной из причин активизации цикличного мышления является тот факт, что закономерности нелинейной организации циклического контекста заняли доминирующую позицию в

процессе образования новых жанров. Так мотивируется создание так называемых “сонетных”, “элегических”, “эпистолярных”, “фрагментарных” циклов. Поэтами рубежа тысячелетий апробированы более масштабные жанровые образования, базирующиеся на цикличном принципе построения: “эпический” ЛЦ Л. Медведевой “Час молитвы”, “Волшебная книга” циклов А. Соловьева, “книга детства” В. Киктенко “Световид”, “Тетрадь на двоих” И. Полуяхтова и Ю. Леонова. В каждом из циклических контекстов, использующих в качестве первичного материала традиционные жанровые мирообразы и формы, происходит перераспределение функций между компонентами жанра, в результате которого образуется не только циклическая целостность высшего уровня, но исходный жанр обретает дополнительные, ранее не свойственные ему признаки.

Изложим основные положения концепции жанра ЛЦ. **Лирическим циклом** называем *произведение, состоящее из некоторого ряда интертекстуально связанных стихотворений, объединенных общим заглавием, и воссоздающее модель циклической организации одной или нескольких граней Бытия.* Собственно ЛЦ считаем авторский стихотворный цикл как высший и структурно более четко выраженный тип контекста, позволяющий понять саму жанровую природу циклического контекста. Наблюдаемое в определении ЛЦ тавтологическое наложение понятий обусловлено совпадением термина и его этимологического значения, что акустически «выдвигает» типологический жанровый признак ЛЦ – его установку на воспроизведение архетипа мифологического мышления.

Жанровым компонентом ЛЦ, выполняющим конструктивную роль в процессе создания эпического мирообраза, является пространственно-временная организация *художественного текста. Специфику художественности ЛЦ составляет сохраняющаяся идея прамифологической цикличности, проявляющаяся в произведении через взаимодействующие принципы целостности, повторения, тождества, замкнутости. Идея возвратно-поступательного движения реализуется в комплексе взаимосвязанных, взаимообусловленных признаков цикличности, но при этом в эстетическом фокусе может находиться только один из них. Так, например, сюжеты «лирических дневников» Р. Тамариной «Письма разлуки» и «Наедине с любовью» определены логикой временного кругооборота; чувства героини проходят сложный круг развития в течение календарного года: от апреля до апреля в ЛЦ «Наедине с любовью» и от декабря до декабря в «Письмах разлуки». Движение по циклически завершенному отрезку календарного времени становится одним из проявлений постоянства отношений между мужчиной и женщиной в циклическом контексте Л. Медведевой «Час молитвы». Логику «посезонного» движения времени номинативно декларирует ЛЦ О. Сулейменова «От января до апреля», а также циклы «Письма с Понта» А. Ширяева, “Август” Н. Черновой.*

Следует отметить специфичность принципа замкнутости, который проявляется в том, что характеризует один этап в многократном акте познания. С принципом циклической замкнутости коррелирует так называемое явление «открытого финала» ЛЦ. В этом отношении показательным может стать анализ любого цикла. Интерес представляют те контексты, в заглавии которых задана установка на незавершенность действия. Например, «Степные этюды» и «Следы» И. Потахиной, «Блики» Л. Медведевой, “Сны” Т. Дельцовой. Интересно, что потенциально бесконечные круги возвратно-поступательного движения образов в названных ЛЦ “удерживаются” четкой композицией контекста. Так, в ЛЦ Л. Медведевой “Блики” в 1-ой строфе субъект цикла обосновывает тезу:

Ничего не будет лучше
Этой нежности певучей
В сердце радужного дня… [1, с.74],
во 2-12 стихах созерцает явления природы и человеческой жизни, а в 13-14 фрагментах контекста "стягиваются" ведущими циклообразующими мотивами. В последнем стихотворении этого же цикла подведен итог, который указывает и на потенциальную возможность нового витка-медитации: "Ворохнулась, проснулась душа…".
Идея цикличности, проявляющаяся в произведениях через ведущий принцип повтора, чаще всего реализуется или в сюжетных ситуациях бесконечных уходов-возвращений, или в зеркально-ассиметрической композиции ЛЦ. Так ситуациями многократных перемещений лирического героя в пространстве характеризуется сюжет "Сонетов В.Баевскому" А. Жовтиса. Пройдя несколько витков духовной эволюции, выходит на принципиально иной, значительно больший масштаб мировидения лирическая героиня цикла А. Кусаиновой "Взгляд Бога на пылающие угли", а субъект мысли "Писем с Понта" А. Ширяева обретает способность критической самооценки.
Многократность встреч и расставаний, духовных "взлетов" и "падений" претендует не столько на воссоздание процессуальности, сколько "провоцирует" рефлексию субъекта повествования. В "Тетради на двоих" И. Полуяхтова и Ю. Леонова, также развивающей мотивы зеркального отражения, симметрии, обусловленности явлений, контекст конкретизирует представление о гармонии как союзе противоположностей. Особенную значимость в цикле обретают образы, сближающие антиномии. Образы-"промежутки" (мост, сон, первая звезда, радуга) выполняют роль скрепы, "припаивающей" одну половинку круга к другой.
Два типа сознания ведут лирическое повествование в «книге детства» В. Киктенко «Световид». Параллельное развитие одних и тех же тем "выталкивает" на поверхность читательского восприятия так называемые образы-посредники, вокруг которых кумулируется "опрощенная" и философски-нагруженная мысли. Мифологическая природа названных образов и система повторов, в которую они вовлечены, удачно актуализируют идею цикличности.
Образ нити как образный эквивалент идеи бесконечности появляется в финале ЛЦ "Пролог" В. Киктенко. Конец цикла подчеркнуто сводит начала и концы этой нити, реконструируя праобраз циклического кругооборота:

Мужику – боронить,
Женщине – огонь хранить.

Так и вьется эта нить…
…Сыновья
Да дочери [2, с.11].

Актуальным представляется стремление некоторых исследователей осмыслить «нелинейное» композиционное строение ЛЦ. Устойчивым структурным признаком циклического единства являются отношения подвижной субординации между его компонентами: содержание каждого стихотворения, вовлеченного в процесс формирования циклической интертекстуальности, функционирует одновременно как определяемое и определяющее. Идея нелинейной композиционной организации ЛЦ не может быть "считана" с логики изменения времени, перемещения в пространстве или с так называемого

"романного" сюжета. В то же время установление ключевых текстов, порядкового счета, введение сюжетности не искажают идею нелинейного строения цикла, но способствуют более быстрому вхождению в художественный мир ЛЦ. Так в цикле Д.Самойлова "Беатриче" три "ключевые" сцены дискретно воспроизводят сюжетный кругооборот: от появления Беатриче (1) через "Реплику Данте" (17) к "Последнему проходу Беатриче" (35). В цикле "Россия воскресе" А.Вознесенский актуализировал идею "круглого" строения, увеличив число циклообразующих введением порядкового счета речевых фрагментов (от "1" до "200" и от "-200" до "1"), таким образом повторив в числовых смещениях движение по полукружиям. Десакрализация принципа кругооборота в этом же цикле зафиксирована в "Ментальных комментариях" - во второй части ЛЦ, - где оговорена форма видеома (автор расположил стихотворения на гипсовой инсталляции в форме полусферы).

Вовлечение вопроса о жанровой природе ЛЦ в общую теорию жанров позволило пересмотреть традиционную концепцию жанра ЛЦ и предложить новую систему жанроразличительных признаков, которая включает субъектный, пространственно-временной, номинативный, речевой, объемный компоненты. Каждый из перечисленных жанровых признаков задействованы в формировании маргинальной лиро-эпической природы ЛЦ. При этом способы самовыражения лирического героя, тип организации речевого материала, характер взаимодействия текстов и внетекстовых рядов, проявляющийся в заглавии цикла, являются показателями интенсивности лирического начала. Принцип пространственно-временной организации циклической целостности и категория объема репрезентуют масштабы эпического мировидения. Семантический компонент, сосредоточенный в возвратно-поступательном движении хронотопа, реализуется на всех уровнях ЛЦ во всех жанрово-типологических разновидностях циклического контекста.

Результаты наблюдений также дают основания для разработки семиотического подхода к проблеме жанровой природы ЛЦ. Изучая принципы создания целостности цикла XIX–начала XX веков, исследователи неоднократно апеллировали к кругу как знаку, отражающему основную закономерность циклического “сцепления” тем, образов, художественных приемов, хронотопа и реконструирующему модель циклического мирообраза. С точки зрения М.Н. Дарвина, “...идея круга, воплощающего единство конечного и бесконечного, открытого и замкнутого времени и пространства, ... нашла своё отражение в циклах разных эпох и народов…” [3, с.43]. Исследователи Л.Е.Ляпина и Е.С.Хаев предлагают выделять два типа композиционной организации циклов, основанной на жанрово-семиотической модели круга: “центробежной” и “центростремительной” [4, с.165], или “радиальной” и “концентрической” [5, с.62].

Действительно, в ЛЦ XX века идея круга становится масштабнее и структурно более четко организует художественный материал. Востребованность “круглого” мышления объясняется главенствующим в начале XX века аритмологическим мировоззрением, основные положения котрого изложены в философских трудах П.А. Флоренского. Аритмология, обоснованная математическими открытиями и усиленная эсхатологическими предощущениями, актуализировала принцип нелинейного строения художественного текста, когда произведение допускает вхождение в него с разных сторон, а процесс понимания представляется как “...сложное движение по радиальным направлениям с возвратами и переходами...” [6, с.14]. По мнению Ж. Деррида, уникальность

децентрированной художественной структуры состоит в том, что "…в отсутствии центра или начала – решительно всё становится дискурсом…" [7, с.172].
Подобное структурирование художественного целого получило предельно полное воплощение на всех уровнях циклического целого (от идейно-тематического до рифменного), но, на наш взгляд, строение ЛЦ наиболее объективно укладывается в понятие нелинейности. Эта идея станет более ясной, если вспомнить об открытиях ученых XX века, которые в корне изменили представление о природе физического времени и его отношении к пространству.
Так, Л. Больцман, а вслед за ним Г. Рейхенбах, Н. Винер, Э. Васмут и другие физики обосновали наличие связи между временной необратимостью и возрастанием энтропии в мире. Для науки XX столетия определяющими также стали теорема Курта Гёделя о том, что "действительность шире любой описывающей её системы" [8, с.8], принцип дополнительности, сформулированный Нильсом Бором ("…чтобы адекватно описать какой-либо объект действительности, необходимо, чтобы он был описан в двух противоположных системах описания…" [8, с.9], теория "соотношения неопределенностей" Вернера Гейзенберга ("невозможно одновременно точно описать два взаимозависимых объекта" [8, с.9]. Названные открытия следует принять в качестве методологических принципов, поднимающих исследовательскую мысль на более современный уровень развития.
Развитие независимых научных направлений (кибернетики, термодинамики, экологии, геометрии) привело к созданию синергетики – междисциплинарного исследовательского направления, позволяющего описывать явления разной природы (изучаемых как естественными, так и гуманитарными науками) с помощью близких математических моделей. В основе синергетики как концепции самоорганизации лежат традиционные философские принципы развития, из которых два имеют математическое обоснование и особенно важное значение в понимании нашей проблемы. "…Принцип перехода количественных изменений в качественные описывает бифуркационные периоды, когда при плавном увеличении какого-либо параметра происходит качественная перестройка поведения системы…; принцип единства и борьбы противоположностей отражает то свойство сложных систем, что без наличия как минимум двух качественно различных типов взаимодействий …никакая самоорганизация и. следовательно, никакое развитие не произойдет…" [9, с.14].
Концепт нелинейного движения развивает в своих работах Рене Генон, представляя истину о времени через концепцию "качественного времени" (или "геометрического" представления о времени).
В работе В.П.Руднева "Прочь от реальности", созданной на пересечении разных областей знания, совершена попытка ввести художественный текст в онтологически переосмысленное пространство физического времени и обнаружить ранее скрытые возможности и функции текста. В частности, интересным и перспективным в масштабах настоящего исследования является суждение автора о том, что «…вещи увеличивают энтропию, тексты увеличивают информацию. Вещи движутся в положительном времени, тексты – в отрицательном… Мировая линия событий в физическом мире представляет собой не луч прямой от менее энтропийного состояния к более энтропийному, но кривую, где при общей тенденции к возрастанию энтропии имеются отрезки, на протяжении которых энтропия понижается…» [8, с.15]. В семиотическом

поле культуры код “текста” воспринимается как идентичный “жанру”. Взаимозаменяемость понятий позволяет прочитать вышеприведенную цитату как оригинальное суждение о памяти жанра, о содержании текущего литературного процесса.

Специфичность нелинейной модели пространства и времени, востребованной поэзией рубежа XX-XXI веков, заключается в том, что эпоха вызвала к жизни сразу несколько концептов пространства и времени, где приоритет остается за параметрами времени в соответствии с природой поэзии как словесного вида искусства. Одни и те же процессы в политико-экономической, духовной, научной жизни XX века мотивировали одновременный интерес к нелинейному циклическому (мифологическому) и энтропийному мышлению. Если Е.М.Мелетинский фактором «крутой ремифологизации» назвал кризис цивилизации, проявившийся в разочаровании позитивистским рационализмом и эволюционизмом, либеральной концепцией социального прогресса, недоверием к истории, открытием неклассических теорий в области точных наук, новыми идеями в психологии и этнологии, шоком первой мировой войны, обострившей ощущение зыбкости современной цивилизации, то эти же факторы актуализировали постмодернистский нелинейный способ художественного воссоздания действительности.

Единомоментная эстетическая актуализация линейной, циклически-мифологической и энтропийной моделей времени интересно просматривается в категории синтетических жанровых образований. Конец XX века, отмеченный постмодернистской деконструкцией всей системы культурных ценностей, актуализировал мышление жанрами как тип поэтического творчества, сознательно или бессознательно нацеленный на выравнивание энтропийных процессов в литературе. Жанр как текст, способный кумулировать культурную информацию, является универсальной художественно-эстетической категорией, способной активно противостоять процессу размывания ценностей. Более того, эпоха тотальных разломов и разрушений выявила до конца способность жанров гармонизировать хтонизм окружающей действительности. Хронотопическая парадигма каждого жанра имеет свойство по-своему “собирать”, упорядочивать картину мира. Но внутренний мир некоторых жанровых структур (например, элегий, поэм, толгау (жанр казахского искусства слова), баллад) образуется на встречном движении противоположных пространственно-временных рядов, из которых один более насыщен дисгармоничной информацией, другой нацелен на воспроизведение идиллически-бесконфликтного пространства. Разрешение противоречия, обнаруживаемое в одухотворяющем катарсисе, – яркое подтверждение антиэнтропийной стабилизирующей роли жанров.

Взаимовлияние жанровых пространственно-временных парадигм ведет к созданию синтетичных жанровых конструкций, характеризует особенности современного поэтического процесса. Так, содержанием сонета многократно наделяются картины мира других жанров (векзаметра, поэмы, цикла). Другой вид взаимообусловленности рождается в ситуации актуализации двух жанров: элегии и толгау. Названные жанры существуют в синергетическом единстве, поскольку описывают одну и ту же эстетическую действительность, но вводят последнюю в принципиально разные жанровые модели.

Отличительной чертой нелинейной организации циклических контекстов рубежа XX-XXI веков является то, что М.М.Бахтин назвал «творческим хронотопом» [10, с.403]. Важнейшая черта этого хронотопа состоит в том, что он "…программно переносит ценностный центр искусства на сам незавершенный процесс творчества. Именно его незавершимость и приобретает в новейшей (после-постмодернисткой) литературе онтологическую ценность, выступая в качестве универсальной метафоры и человеческой жизни, и жизни культуры, и бытия в целом…" » [11, с.24].

Как видим, результат открытий естествознания напрямую соотносится с духовными процессами общества: то, что ученые-физики запечатлели на языке формул и теорем, поэты XX столетия выразили художественно. На наш взгляд, очень значим момент синхронного движения науки и искусства к общей цели – к Познанию Абсолютного Н*е*что. В истории науки и искусства были периоды, когда одно было оторвано от другого или по воле руководящих политических сил, или по другим, субъективным, причинам. Вхождение физиков и лириков в единое пространство Поиска – свидетельство реального обновления общества

Литература:

1. Медведева Л. Сокровенное солнце. - Усть-Каменогорск: ВКГУ, 2000. – 130 с.
2. Киктенко В. Световид. - Алма-Ата: Жазушы, 1990. – 184 с.
3. Дарвин М.Н. Изучение лирического цикла сегодня.// Вопросы литературы. – 1986. - №10.
4. Ляпина Л.Е. Проблема целостности лирического цикла// Целостность художественного произведения и проблемы его анализа в школьном и вузовском изучении литературы. Донецк, 1977, С.164-166.
5. Хаев Е.С. Проблема композиции лирического цикла (Б.Пастернак «Тема с вариациями») // Природа художественного целого и литературный процесс. Кемерово, 1980, С.56-68.
6. Дубровская В.В. Нелинейность литературного произведения в трудах П.А. Флоренского // Культура и текст. Вып.1: Литературоведение. - СПб. – Барнаул, 1997. - Ч.1. - С. 12-15.
7. Деррида Ж. Структура, знак и игра в дискурсе гуманитарных наук // ВМУ. Сер.9. Филология, 1995, №5, С.170-173.
8. Руднев В.П. Прочь от реальности. - М., 2000.
9. Егоров М.// Философия науки. - 2003. - №1(16). - С.3-15.
10. Бахтин 1975: Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. М., 1975. С.234-407.
11. Лейдерман 1995: Русская литература XX века. Вып.2. Екатеринбург, 1995. С.3-19.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КӨПМӘДЕНИЕТТІЛІКТІҢ (МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛИЗМНЫҢ) ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

THE LEGAL ASPECTS OF MULTICULTURALISM IN REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Отыншиева А.А.
Ибраева А.С.
2 курс докторанты; з.ғ.д., профессор
әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті, Заң факультеті
Алматы қаласы, Қазақстан Республикасы
*aidana-best91@mail.ru

Түйіндеме
Автор бұл мақалада қазіргі кезеңдегі демократиялық, зайырлы, әлеуметтік және құқықтық Қазақстан Республикасындағы көпмәдениеттілік немесе мультикультурализм концепциясының түп тамырын, оның ішінде пайда болу тарихын, теориялық тұрғыда дамуын, басқа шет мемлекеттерде мультикультурализмнің қолданылу және таралу аясын қарастырады. Сонымен қатар, осы ауқымды да өзекті тақырыпты негізгі идеясымен ұштастыра отырып, мәнін ашу барысында, жалпы мультикультурализм концепциясы Қазақстанға керек пе деген сұрақтың түйінін шешу де қамтылды. Көпмәдениеттілік жайлы заңнамалардың құқықтық аспектілері, жан-жақты саяси және құқықтық пікірлер, жария талқылаулар қарастырылды.
Түйін сөздер: мультикультурализм, ұлт, бірегейлік, адам және азамат.
Abstract
The author considers the root of the multiculturalism conception in democratic, secular, social and legal state – in Republic of Kazakhstan. The article also covers the history and theoretical development of multiculturalism, the usage and scope of multiculturalism in other foreign countries. Moreover, some predictable answers were provided to the question of whether Kazakhstan needs development of multiculturalism. The legal aspects of multiculturalism in legislation, in comprehensive political and legal reviews, in public discussions were examined properly.
Key words: multiculturalism, nation, identity, individual and citizen.

“Мультикультурализм” термині тұңғыш рет XX ғасырдың 40-жылдары Канадада пайда болды, алайда 1960 жылдардан бастап қана өзекті тақырып бола бастады.[1] Құқықтанушылар мен саясаттанушылар қауымының ойынша, мультикультурализм деп ашық қоғам мен түрлі ұлттардың сол мекен етіп жатқан қоғам аясындағы түрлілігін, сан алуандығын айтады. Мультикультурализм саясаты мен идеологиясы түрлі этникалық топтар мәдениетінің әртүрлілігін сақтауды, өз мәдени орталықтарын, мысалы, білім ошақтарын ашып, тілін, салт-дәстүрі мен әдет-ғұрыптарын дамытуын білдіреді.
Harper Collins атты Әлеуметтану сөздігінде бұл концепцияны былай түсіндірген: “Мультикультурализм – бұл көптеген қоғамдардың айқын белгісі ретінде мәдени плюрализмді танып, мойындап, насихаттайды. Мультикультурализм мәдени саналуандылықты қорғауға негізделеді. Сонымен қатар, ол мемлекеттегі өмір сүріп жатқан негізгі ұлттар мен азшылық ұлттар арасында жиі белең алатын тең емес қарым-қатынастарға

ерекше көңіл бөледі". [2] Жалпы, мультикультурализм концепциясы либералдылыққа, ізгілік (гуманизм), адамгершілік құндылықтарына негізделген.

Мультикультурализм концециясын түп-тамырымен зерттеген ғалымдар қатарына У.Кимлика, С. Бенхабиб, М. Вевьёрка, С. Фиш, М. Уолцер [3] және т.б. кіреді. Қазірде, отандық және ресейлік ғалымдардың да бірқатары осы концепцияны жүзеге асырудың артықшықшылығы мен пайдасы, зияны мен кесірін жан-жақты зерттеуде. Заңгерлер, мәдениеттанушылар мен саясаттанушылар арасында мультикультурализмді жақтаушылар да, даттаушылар да жетерлік. Мультикультурализмді алға тартудың ешқандай пайдасы жоқ деп санайтын ғалымдар, көбінесе, Ұлыбритания, Франция, Германия тәрізді дамыған алпауыт елдердің тәжірибесіне сүйенеді. [4] Немістің канцлері Ангела Меркель, Ұлыбританияның экс-премьер-министры Дэвид Кэмерон, Францияның экс-президенті Николя Саркозилар өз елдерінде мультикультурализмның құлап, сәтсіздікке ұшырағанын айтты. [5] Көптеген ғалымдардың пікірінше, Еуропа елдері мультикультурализмнен бас тартып отыр, сондықтан да елімізге ұлттық-рухани құндылықтарды сақтай отырып, қоғамға кедергі болатын кертартпа тұстардан аулақ болу керек, барша ұлыстарды ұйыстырушы ретіндегі қазақ халқының айрықша жауапкершілігін естен шығармауымыз қажет. Заңгер, профессор Ғ.Сапарғалиев [6] "Әр ұлттық топ байырғы ұлттық мәдениеттің ықпалына түскендіктен ол Қазақстанның біртұтас мәдени кеңістігі аясынан асып кетеді. Осының нәтижесінде ұлттық топтардың мәдениетіне қажетсіз идеологиялық элементтердің енуіне мүмкіндік туады. Ал бұл ұлтаралық келісімге қауіп төндіреді. Қатер тек аталған көздерден ғана туындамауы мүмкін. Бұқаралық ақпарат құралдарын теріс пиғылда пайдалану ақпараттық революциялық қазіргі жағдайында мәдениетке, Қазақстан халқының имандылығына қатер көзі болып табылады, олар үшін аумақтық мемлекеттік кеңістік деген ұғым болмайды" деп мультикультурализмның қатерлі тұстарын атап өтті. Елбасымыз жақында, яғни 1 мамыр – Бірлік күні қарсаңында берген сұхбатында өзінің үнемі үрейленіп жүретіндігін айтты; "25 жыл жанжал, қақтығысыз өмір сүріп үйреніп қалғанбыз, алайда әлемнің ең қауіпсіз елдерінің өзі террористік шабуылдың объектісіне айналып жатыр, сондықтан да этносаралық және конфессияаралық қарым-қатынастар жіті бақылауда" [7],- деген еді. Тұрақтылық пен келісім өзімен-өзі қалыптаспайды, оған тұлға болып, ұлт болып, қоғам болып, мемлекет болып атсалысуың қажет, көп еңбекті талап ететін жұмыс.

Дегенмен, Елбасымыздың салған сара жолы, дара жолы, сындарлы да көреген саясаты негізінде дамыған көпмәдениеттілік, этностардың бір елдің шеңберінде бірге өмір сүруі және өзара ынтымақтаса қимылдауы өз жемісін берді: ерекше Қазақстандық (евразиялық) менталитет қарқындады, оқшаулануды, ұлтшылдықты қабылдамайтын ерекше рухани жағдай туды. [8] Ұлтжанды азаматтары бар, түрлі ұлт пен этностар арасында достық пен келісім орнаған бейбіт аспан астында өмір сүріп жатқан біздің қоғамға, біздің елге бүкіл әлем көз тігіп отыр. Бұл дегеніміз - Қазақстанның дүниежүзілік қоғамдастықта лайықты орын алуының анық айғағы.

Еліміздегі мультикультурализмның даму тарихына көз жүгіртер болсақ, ол сонау Патша үкіметі Қазақстанды отарлау саясатын жүргізуден бастау алады. Патша үкіметінің әкімшілік реформаларының әлсіздігі себебінен, XIX ғасырдың алпысыншы жылдарынан бастап, отарлаудың "ең сенімді" жолына көшті, яғни орыс және украин шаруаларының қазақ жеріне қоныс аударуы. [9] XIX ғасырдың соңында Қазақстанға ұйғырлар мен дүнгендер, [10] Екінші дүниежүзілік соғыс кезінде неміс, корей, ингуш, күрт, поляк, қалмақ, қарашай,

шешен, балқар, қырым татарлары, месхет түріктері және тағы да басқа ұлттыр қоныс тепті. Қазақ жеріне XIX ғасырдың орта шенінен XX ғасырдың басында қоныс аударудың астарында Патша үкіметінің құйтырқы саясаты жатты – ол қазақ халқының саяси дербестігін толығымен жою және қазақтың ең шұрайлы жерлерін иемдену. Патша үкіметі тоталитарлық жүйе арқылы ұлттық сананы жойып, мәңгүрттендіру процесін жүргізбек мақсатта болды. Ал, Ұлы Отан соғысы жылдарындағы саясат – большевиктік билікті жүзеге асырушылардың халықты жау жағына шығып кетеді деп күдіктенуі. Осы күдікті сейілту мақсатында, біршама ұлттар жер аударылды; зорлықпен жер аударылғандардың саны 1945 жылғы мәліметтерге қарағанда, 2 млн 464 мыңға жуықтаған. [11] Отанға жаудан төнген қауіп-қатер, он бес одақтас республиканы құраған, КСРО аумағындағы барлық ұлттар мен халықтарды тығыз біріктірді. [12] КСРО күйрегеннен соң, осылайша қазақ жері қазіргі Қазақстанды мекен еткен түрлі ұлт өкілдерінің саналуан мәдениетінің ұштасып, тығыз байланысқан жеріне айналды.

Жаһандық интеграция дәуірінде өмір сүргендіктен, бірлік пен келісім, татулық пен ауызбіршілік бар жерде ғана, мемлекет ілгері баса алады. Тұғыры биік тәуелсіздігімізді алу үшін ата-бабаларымыз қасық қаны тамғанша ел мен жерді қорғап, ұлттық мүддені жоғары қойды, ұлт пен елдің тұтастығының сақталуы, ауызбіршіліктің жігі ажырамауы үшін жанын берді. Ендеше, ата-баба үмітін ақтау үшін, атадан балаға, қазіргі өскелең ұрпаққа мирас етіп қалдырылған мұраны сақтау үшін, бүгінгі күннен ертеңіміз жарқын болады деген сенімділікті нығайту үшін, бәсеке қабілетті отыз елдің қатарына ену үшін ұлт болып, ұлыс болып үлесімізді қосуымыз абзал, бірлігімізді бағалай білуіміз, қазақстандық патриотизмді күшейтуіміз қажет. [13]

Мультикультурализмды толығымен зерттеуші Уилл Кимлика [14] оның мынадай белгілеріне тоқталған еді:

- Орталық аудандық және қалалық деңгейлерде мультикультурализмды конституциялық заңның және парламенттің растауы;
- мектеп бағдарламасында мультикультурализмды қабылдау;
- бұқаралық ақпарат құралдарында этникалық мүдделерін қорғауды енгізу;
- этникалық топ ұйымдарының мәдени іс-шараларын қолдау мақсатында, оларды қаржыландыру;
- екі тілді білім беруді қаржыландыру;
- жағдайы төмен иммигранттарға қолдау көрсету.

Қайрат Мәми республикалық «Айқын» газетіне 2012 жылы берген сұхбатында былай баяндап еді: “Елімізде бүгінде этностардың мәдениеттері, тілдері, дәстүрлерінің дамуына қажетті барлық жағдай жасалған. Мемлекет аумағында қазіргі күні 800-ден астам этномәдени бірлестіктер болса, оның ішінде 28-і республикалық болып табылады. 15 тілде газет-журнал, 8 тілде радиобағдарламалар, 7 тілде телебағдарламалар шығады. Білім беру толықтай өзбек, тәжік, ұйғыр және украин тілдерінде жүргізілетін 88 мектеп жұмыс істейді. 108 мектепте 22 этностың тілі жеке пән ретінде жүргізіледі. Осымен қатар, балалардан басқа үлкендер де 30 этнос тілдерін оқуға мүмкіндік алған 195 этно-білім беру кешендері, жексенбілік және лингвистикалық мектептер ашылды. Қазақ және орыс театрларын қоспағанда елімізде тағы төрт ұлттық – өзбек, ұйғыр, кәріс және неміс театрлары жұмыс істейді. Әр жыл сайын Қазақстан этностарының тілдерінде бірнеше ондаған жаңа кітаптар жарық көреді” [15]. Жоғарыда Кимлика атап өткен белгілерге және Қайрат Мәмидың сұхбатына қарап,

қорытар болсақ, Қазақстан Республикасында мультикультуралық идеяның не саясаттың біртіндеп жүзеге асып келе жатқандығын аңғаруға болады.

Көпмәдениетті, көпұлтты Қазақстан халқының құқықтарын, бостандықтары мен мүдделерін насихаттайтын бірден-бір ұйым – ол Қазақстан Республикасының Президентінің Жарлығымен құрылған Мемлекет басшысы жанындағы консультативті-кеңесші орган Қазақстан халқы Ассамблеясы болып табылады. 1995 жылы 1 наурызда құрылған Қазақстан халқы ассамблеясының негізгі мақсаты мен міндеті - осы көпмәдениеттілік саясатын жүзеге асырып, Қазақстан халқына татулықты насихаттап, елге ауызбіршілікті паш етеді. Мемлекеттік өкімет билігі мен көпұлтты қоғам арасындағы диалогтың маңызды буыны ғана емес, сонымен қатар Қазақстандағы азаматтық қоғамның орнағанын нақты бейнелейді. [16] Күні кеше 26 сәуірде өткен Қазақстан халқы Ассамблеясының XXV сессиясының тақырыбы – “Жаңғыру негізі тұрақтылық, бірлік, келісім” делінген болатын. Елбасымыз “Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру” мақаласында [17] ұлттық бірегейлік пен ұлттық құндылықтарды сақтау туралы алға тартты, этностар арасындағы өзара ынтымақтастық, достық қарым-қатынас, салтанат құрған бейбітшілік сөз етілді. Ұлттық бірегейлікті сақтау дегеніміз – Қазақстанды мекен ететін жүз отыздан астам ұлт өкілінің, діні мен ділінің, мәдениетінің, салт-дәстүрі мен әдет–ғұрпының сан алуандығына қарамастан бейбіт қоғамда қақтығызсыз өмір сүруінің айқын дәлелі. Қаншама ұлттың баласына есігін айқара ашқан кең байтақ Қазақстан – қазіргі таңда тұрақтылық пен достықтың алтын бесігіне айналды. [18]

Қазақстан ұлтаралық татулық және дінаралық толеранттылықты көздейтін мультикультурализмнің еуразиялық үлгісін жүзеге асырып келеді. [19] Мультикультурализмды қоғамның гүлденуі, дамуы мақсатында елімізде бірқатар саяси-құқықтық іс-шаралар жүзеге асырылады, заңдар мен заңнамалар, құқықтық құжаттар дайындалады, олардың іске асып, орындалуын тиісті органдар қамтамасыз етеді. Жоғарыда атап өткендей, ең әуелі, мультикультурализм мәселесі негізгі Атазаңымыз - ҚР Конституциясында, “Діни қызмет және діни бірлестіктер туралы” заңында, жыл сайын өтетін Қазақстан Халқы Ассамлеясы (ҚХА) сессияларында, одан кейін, әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съездерінде талқыланады. Сонымен қатар, ол “Мәңгілік Ел” жалпыұлттық патриоттық идеясында, Елбасымыз құрған қоғамдық келісім мен жалпыұлттық бірлік моделінде, Қазақстан Халқы Ассамблеясының (2025 жылға дейінгі) даму тұжырымдамасында, ҚР Президентінің 2015 жылғы 28 желтоқсандағы №147 Жарлығымен бекітілген, Қазақстандық бірегейлік пен бірлікті нығайту және дамыту тұжырымымдамасында, ҚХА үндеулерінде [20] көрініс тауып, басты назарда екенін естен шығармауымыз керек.

Әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съезі Астана қаласында әр екі жыл сайын өткізіледі. Оның миссиясы да бейбітшілікке, келісім мен ынтымақтастыққа ұмтылу болып табылады. 2015 жылы өткізілген V съездте мына мәселелер бойынша уағдаласты: “азаматтық қоғаммен тұрақтылық пен қауіпсіздікті қамтамасыз ету, жанжалдарды болдырмау және реттеу мақсатындағы диалогына жәрдем ету, бітімге келу және келіссөздер арқылы зорлық-зомбылыққа жол бермеу, бейбіт азаматтарды қорғау, барлық қайшылықтарды бейбіт жолмен шешуге шақыру; ұлттық деңгейде де, мемлекетаралық деңгейде де кез келген саяси және діни қайшылықтарды күшпен шешу әдісінен түбегейлі бас тарту”. [21]

1995 жылғы 30 тамыздағы Конституция нәсіліне, ұлтына, дініне және әлеуметтік тиесілігіне қарамастан барлық азаматтар құқықтарының теңдігіне кепілдік берді. Сонымен қатар,

этностық, тілдік, мәдени, діни әралуандылықты мойындау негізінде қазақстандық бірегейлік пен бірлікті қалыптастырудың азаматтық қағидаттарын бекітті. [22] Ол – ортақ мүдде мен өзара сыйласуды білдіреді, және басқаға деген туысқандық пен сүйіспеншілікті көрсетеді, халықтардың өзіне тән ерекшеліктерін дамытатын және ұлттар арасында мәдени құндылықтармен алмасуының құралы болатын мәдени саналуандықты сақтау, [23] яғни көпмәдениетті Қазақстанның ғұмырын баянды ету. Ал өз кезегінде баянды ету үшін, көпұлтты қоғамда толеранттылық [24] (төзімділік) сияқты маңызды либералдық құндылықты ілгерілету, дамытуымыз керек.

Қазақ тарихы, қазақ халқының дамуы, қазақ мәдениеті, Қазақстанда мекен ететін өзге ұлт өкілдерінің тарихы – тарихтың қойнауынан орын алатын, тамыры кеңге жайылған, баға жетпес құндылықтар жүйесі. Қазақстан Республикасындағы түрлі ұлт өкілдерінің тату-тәтті өмір сүруі, ұлтаралық келісім мен толеранттықты сақтау, бейбіт елде бірлігі жарасқан, бір қолдың саласындай жүз қырықтан астам ұлттардың өмір сүруі - осының барлығы Қазақстан Республикасының астарлы саясатының мықтылығы, Елбасымыздың көрегенділігі, еліміздегі көпмәдениеттілікке қатысты құқықтық заңнамалар мен заңдардың бұлжытпай орындалуының айқын көрінісі. Адам мен азамат құндылықтарын жоғары қоятын мемлекет ғана өркендей алады. Демек, мультикультурализм концепциясын дұрыс жүзеге асыра алатын мемлекет дамиды, гүлденеді. Қазақстанда этностардың бірлігі, елдегі және оның сыртындағы бейбітшілік, ұлттық бірегейлікті сақтау – қазақстардың жарқын болашағына алып келеді.

Көптүрлілiктің, көпұлттылықтың және көпконфессиялықтың толерантты дамуы – ғаламдық бейбітшілік пен келісімнің кепілі. Ғасырдан ғасырға ауысып келген этномәдени алуантүрлілік болмысты бір мәдениет пен бір танымның туының астына енгізуге, қалыптастыруға талпыныс күшеюде. Сондықтан да мультикультуралық тіршілік пен диалог мәселелері қазіргі заманғы қоғам үшін аса өзекті болып табылады. [25] Ел бірлігі – ең асыл қасиет, Қазақстан халықтарының достығы – еліміздің баға жетпес игілігі. Барлығымыз бір шаңырақтың астында өмір сүреміз, түріміз басқа, тірегіміз бір, жүзіміз басқа, жүрегіміз бір – тату-тәтті бірлікте өмір сүрейік! Тәуелсіздігімізді баянды ете түсу үшін ең алдымен бірлігімізге бекем болуымыз керек. Қорытындылай келе, Елбасымыздың мағыналы да мәнді сөзімен аяқтағым келеді: “Қазақ әлсіресе өз арасындағы алауыздығынан әлсіреген. Күшейсе, бірлігімен күшейген.” Көпмәдениетті Қазақстанның ғұмыры ұзағынан болып, Мәңгілік Елге айналсын!

Әдебиеттер:

1. http://www.integration.lv/ru/chto-takoje-multikulturalizm-i-sljedujet-li-jego-opasatsja
2. hse.ru/data/2012/09/05/1242018158/Лекция%20№%201_ПМКиМК.pdf
3. Varun Uberoi, Tariq Modood. Multiculturalism Rethought: Interpretations, Dilemmas and New Directions. - EUP, 2015. - p. 5
4. http://abai.kz/post/14322
5. http://www.integration.lv/ru/chto-takoje-multikulturalizm-i-sljedujet-li-jego-opasatsja
6. Ғ.Сапарғалиев. ҚР Конституциялық құқығы. - Алматы, Жеті Жарғы, 2008. - 213-214 бет
7. Экспресс К. Малая родина - залог большого мира. - №72. - 27 сәуір 2017. – стр.2
8. Достық үйі, Шығыс Қазақстан. Шығыс Қазақстан халықтарының Кіші Ассамблеясы. - Өскемен, 2003. - 11 бет

9. Қ.С.Қаражан, Ж.Әбсеметова, Ф.А.Қозыбақова, Т.Мекебаев, С.С.Саржанова, С.Смағұлов, Ш.Б.Тілеубаев. Қазақстан тарихы: Лекциялар курсы. - Алматы, 2009. - 171 бет
10. Қ.С.Қаражан, Ж.Әбсеметова, Ф.А.Қозыбақова, Т.Мекебаев, С.С.Саржанова, С.Смағұлов, Ш.Б.Тілеубаев. Қазақстан тарихы: Лекциялар курсы. - Алматы, 2009. - 174 бет
11. Б.Аяған. "ҚАЗАҚСТАН" Ұлттық энциклопедиясы. - Алматы, 2003. - 5 том. – 299 бет; М.Қозыбаев, К.Нұрпейіс, Қ.Жүкешев. Қазақстан тарихы, Жалпы білім беретін мектептің 9-сыныбына арналған оқулық. – Алматы, "Мектеп" баспасы, 2005. - 85 бет
12. Қ.С.Қаражан, Ж.Әбсеметова, Ф.А.Қозыбақова, Т.Мекебаев, С.С.Саржанова, С.Смағұлов, Ш.Б.Тілеубаев. Қазақстан тарихы: Лекциялар курсы. - Алматы, 2009. - 273 бет
13. Егемен Қазақстан. Жалпыұлттық Республикалық газет. Н.П.Калашникова. Бірлігімізді бағалай білейік. - № 82. - 28 сәуір, 2017. - 1 бет; Т.Ғабитов. Философия: жоғары оқу орны студенттеріне арналған оқулық. - Алматы, 2004. - 348-349 бет
14. Will Kymlicka. The rise and fall of multiculturalism? New debates on inclusion and accommodation in diverse societies. - International Social Science Journal, 61(199), 2010. - p.101
15. Республикалық «Айқын» газеті. Қайрат Мәми. Астана – әлемдегі рухани жарастықтың дәнекері. - 2012
16. Достық үйі, Шығыс Қазақстан. Шығыс Қазақстан халықтарының Кіші Ассамблеясы. - Өскемен, 2003. - 12 бет
17. http://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/press_conferences/memleket-basshysynyn-bolashakka-bagdar-ruhani-zhangyru-atty-makalasy
18. Егемен Қазақстан. Жалпыұлттық Республикалық газет. Ш.Нұрымов. Татулық – басты байлығымыз. - № 82. - 28 сәуір, 2017. - 4 бет
19. http://www.oinet.kz/news/alem/i1673
20. http://assembly.kz/kk/prezentaciya
21. http://www.religions-congress.org/content/view/391/69/lang,kazakh/
22. http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K950001000_
23. Т.Ғабитов, Ж.Мүтәліпов, А.Құлсариева. Мәдениеттану: жоғары оқу орындары мен колледж студенттеріне арналған оқулық. - Алматы, 2001. - 339 бет
24. Е. П. Ананьева. Мультикультурализм и мораль в глобализированном общественном пространстве. - Вестник IKBFU, 2014. - Issue 12. - 139 бет
25. http://www.religions-congress.org/content/view/391/69/lang,kazakh/

Регистрационная карта участника международной конференции

1	Фамилия, Имя, Отчество	Отыншиева Айдана **OTYNSHIYEVA Aidana**
2	Ученая степень, звание	Докторантка
3	Должность	Вед.спец. Центра стратегического развития
4	Полное название организации	Казахский национальный университет имени аль-Фараби
5	Страна, регион, город	Казахстан, Алматы
6	Адрес организации	просп. аль-Фараби 71

7	Телефон	+77026255900
8	E-mail	aidana-best91@mail.ru
9	Название статьи (доклада)	Қазақстандағы көпмәдениеттіліктің (мультикультурализмның) құқықтық аспектілері
10	Соавторы	Ибраева А.С.
11	Необходимость бронирования гостиницы (да / нет)	да

ЖОО-ДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ОҚУ ҮРДІСІНЕ ӘСЕР ЕТЕТІН ФАКТОРЛАР

Сагидулина Л.С м.ғ.к
Орынбасарова К.К. м.ғ.д
Ксетаева Г.К м.ғ.к
доцент, Аманжолов Т.А. ассистент,
Қазиева А.Т., Асан М.А. 4 курс «Жалпы медицина» факультетінің студенттері
С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ Ұлттық медицина университеті
Алматы қ. Қазақстан Республикасы

Түйіндеме: Жоғарғы оқу орындарындағы студенттердің оқу үлгерімін көтеру бүгінгі күнде өте актуальды мәселе. Жақсы үлгерім – білім бағдарламасының кемеліне жетіп меңгерілгендігі жайлы куәлік етсе, екінші жағынан қоғамда сұранысқа ие болатын білікті маман даярлаудың кепілі болмақ.Білім алу мотивациясын қалыптастыру заманауи білім беру жүйесінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Білім алу мотивациясының қалыптасуы оқу орнындағы алғашқы күндерден басталады, ал оның нәжелілігі мотивацияның құрлымы мен күшіне байланысты. Студенттердің білім алуға деген мотивациясына әсер ететін факторларды, жоғарғы білім алудың нәтижелілігін арттыру тұрғысынан зерттеу маңызды болып табылады. Зерттеу жұмысына Алматы қаласындағы, С.Ж. Асфендияров атындағы ҚазҰМУ, жалпы медицина факультеті, 4 курс студенттері арасында 150 студентке ерікті негіздегі сауалнама жұмысы жүргізілді.Сауалнамаға 20 мен 22 жас аралығындағы, 60% -90 әйел адам және 40% -60 ер адам қатысты.Зерттеуді жүргізу барысында студенттерге кәсіптік, коммуникативтілік және әлеуметтік бағыттар 93,3% (140) үлкен маңызға ие екендігі анықталды, әйелдерде 90-нан - 81 (88,8%) коммуникативті және кәсіби бағыты маңызды болса, ал 60 ер адамнан - 50 (83,3%) әлеуметтік және кәсіби бағыт маңызды екендігі белгілі болды.Аталған оқу орнына түсулеріне жетелеген негізгі себептерге: ата-ана кеңесі –6,6 %, мамандыққа қызығушылық - 63,3 %; оқу орнының танымалдылығы – 13,3 %; 16,5 % таңдау кезінде «бәрібір» болғандығын айтады. Сауалнамаға қатысушылардың 80 %өз мамандықтарына көңілі толатындығын айтса,қойылған сұраққа 10% жауап беруге қиналады.Егерде студенттерге қайта таңдау мүмкіндігі берілсе, олардың аталған оқу орнына түсулеріне жетекші себептер келесілер болмақ: болашақта жұмыспен қамтылу мүмкіндігі – 36,6 %, мамандыққа деген қызығушылық – 83,3 %, жақсы табыс–26,6 %, мамандықтың (оқу орнының) танымалдылығы – 14%, ата-ана кеңесі – 6,6 %. «Сізге білім алу мен жұмысты қатар алып жүруге тура келе ме?» деген сұраққа, «иә» 50,6% (76), «кейде» 32% (48), жұмыс істемейтіндер - 17,3% (26) студенттер құрады. 82,6% (124)студенттерден: 46,7% (58) медицина саласында, соның ішінде 25,8% (32) өзінің болашақ мамандығына сәйкес, және мүлде басқа салада жұмыс жасайтындар 27,4% (34) құрады. Сауалнамаға қатысушылардың ішінде ғылыми- тәжірибелік конференцияларға белсенді қатысушылардың үлесі 70%(105) құраса, қалған 30% (45) мұндай шараларға мүлде қатысып көрмеген. Университеттің спорттық сайыстарға 60% (90 студент) қатысқан.

Кілт сөздер: Білім алу мотивациясының құрылымы, жетістік мотивациясы, жыныстық айырмашылық, студент, «оқытушы-студент».

Abstract. The article presents the results of the study (respondents) factors influencing educational motivation of students of the Kazakh National medical University in Almaty. It is shown that in the

structure of motivation, you can allocate promoting the professional development of future doctors components, the composition and the severity of which depends on many factors. Identified different factors that have a significant impact on the structure of educational motivation of medical students.The formation of learning motivation is one of the main objectives of modern education. The process of formation of the structure of academic motivation begins with the first days of study at the University, and the effectiveness of training depends on the structure and strength of motivation. A study of factors influencing the academic motivation of students is of great importance to improve the efficiency of higher education. The impetus for activities and learning can equally be the desire to succeed and fear of failure.The problem of improving the academic performance of students of higher educational institutions today is very relevant. A good academic record – evidence of proper assimilation of the content of educational programs in a particular specialty and the key to producing a high-class specialist, demanded by society.It is established that the teaching of students occurs well only when the training is connected with the practice of life, when the student understands the vital importance of what he is studying.We carried out voluntary survey of 150 students of 4th course of faculty of General medicine of KazNMU them. Asfendiyarov, Almaty.

Key words: structure of learning motivation, achievement motivation, sex differences, student, "teacher-student".

Білім алу мотивациясын қалыптастыру заманауи білім беру жүйесінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Білім алу мотивациясының құрылымының қалыптасуы оқу орнындағы алғашқы күндерден басталады. Студенттердің оқуға деген мотивациясына әсер ететін факторларды жоғарғы білім алудың нәтижелілігін арттыру тұрғысынан зерттеу маңызды болып табылады.

Жоғарғы оқу орындарындағы студенттердің оқу үлгерімін көтеру бүгінгі күнде өте актуальды мәселе. Жақсы үлгерім – ол бір жағынан нақты бір мамандық бойынша білім бағдарламасының кемеліне жетіп меңгерілгендігі жайлы куәлік етсе, екінші жағынан қоғамда сұранысқа ие болатын білікті маман даярлаудың кепілі болмақ. Студенттің білімі сапалы, әрі дұрыс бағытта болуы үшін, студент өзі меңгеріп жүрген саласының өмірлік маңыздылығын түсінуі және алған білімдерін өмірлік тәжірибемен ұштастыруы қажет екендігі белгілі. Егерде осылай болмаса, білім алуға кедергі болуы мүмкін болатын барша заттармен шұғылдану, үрдіс кезіндегі теңселулер мен үзілістер орын алады. Осыған орай, біздің көзқарасымызға сәйкес студенттердің үлгерім төмендігіне келесі себептер әсер етедідеп тұжырымдаймыз: білім алушылардың тұлғалық қабілеттері, пәнге деген қызығушылықтың жоқтығы, таңдаған мамандығына көңілінің толмауы, оқытушының білім беру тәсілі мен тұлғалық қасиетттеріне байланысты білім алуға деген қызығушылықтың болмауы.

Біз Алматы қаласындағы,С.Ж. Асфендияров ат. ҚазҰМУ, жалпы медицина факультеті,4 курс студенттері арасынан 150 студентке ерікті негіздегі сауалнама жұмысын жүргіздік.Сауалнамаға 20 мен 22 жас аралығындағы, 60% -90әйеладам және 40% -60ер адам қатысты.

Зерттеу пәні: білім алу мотивациясына әсер етуші факторлар.

Білім алу мотивациясы бірқатар факторлармен айқындалады. Олар:білім беру жүйесі,білім беретін мекеме, оқу үрдісінің ұйымдастырылуы, ұстаздың дара-тұлғалық ерекшеліктері және

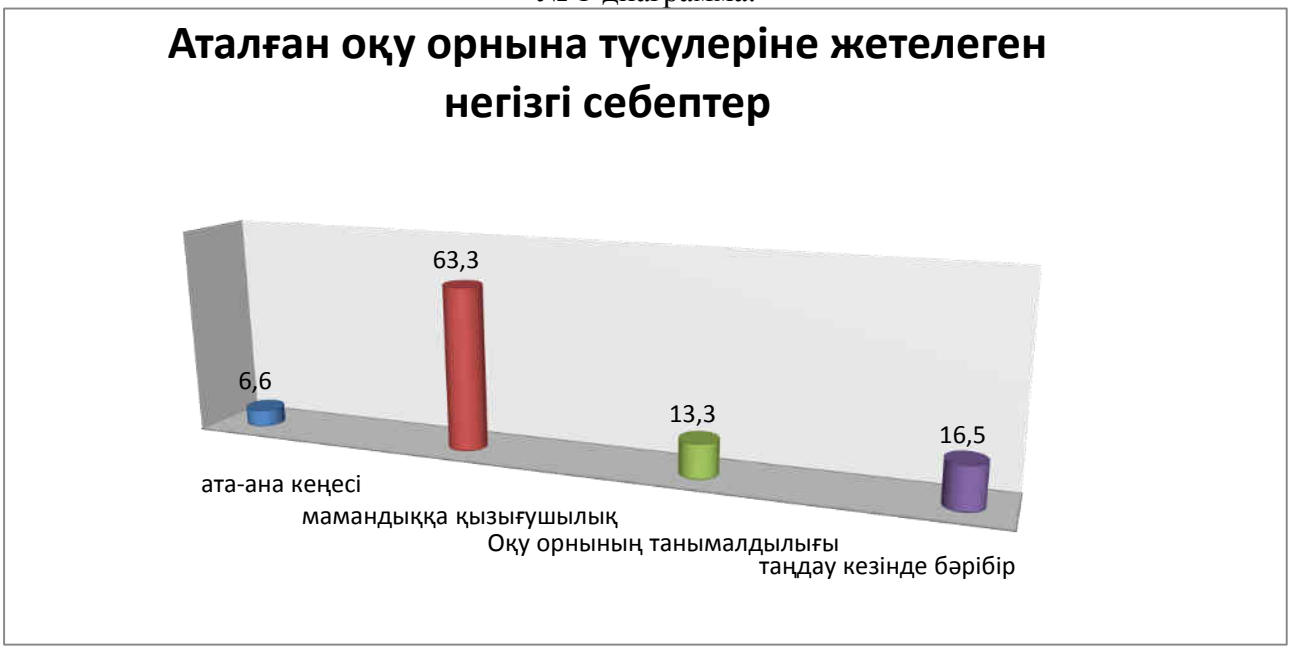
ең бастысы оның білім алушыға, өзінің жұмысына деген ықтияттылығы; оқытылатын пәннің арнайылығы.

Зерттеуді жүргізу барысында студенттерге кәсіптік, коммуникативтілік және әлеуметтік мотивтер 93,3% (140) үлкен маңызға ие екендігі анықталды. Мұнымен қоса, салыстырылған екі топ студенттерінің арасындағы білім алу мотивациясының құрылымдық ерекшелігі айқындалды: әйелдерде 90-нан - 81(88,8%) коммуникативтіжәнекәсіби бағыты маңызды болса, ал60 ер адамнан - 50(83,3%) әлеуметтік және кәсіби бағыт маңызды екендігі белгілі болды . Әйелдер тобында негізінен танымалдылық (жақсы студенттердің қатарында болып, ата-анасы мен айналадағылардың көз айымы болу, және т.б.) және коммуникативтілік (үлгі тұтарлық адамдармен танысу, араласу т.б.) бағыттармаңызға ие.Ол негізінен әйел адамдардың ер адамдарға қарағанда ауқымды әлеуметтік байланысқа зәрулігімен түсіндіріледі.

Ер адамдарға: өзінің шығармашылық қалыптасуы (беймәлім нәрселерді үйрену, өзін үздіксіз дамыту), білім алудағы танымдық бағыты (болашақтағы материальдық қамтамасыз етілу деңгейіне әсер ететіндіктен оқуда нық әрі терең білім алу). Алынған нәтижелер ер адамдардың психологиялық ерекшеліктерін көрсетеді, яғни ер адамдар өздерінің белсенділіктерін нақты бір шығармашылық іске бағыттай алады «сөзбен емес, іспен дәлелдеу». Ер адамдар үшін шығармашылыпен айналысу, жаңа білімге қол жеткізу жақсы баға алғанға қарағанда маңыздырақ болып келеді.

Сауалнаманың нәтижесі студенттерді білім алуға жетелейтін қызығушылықтар мен бағыттарды; үлгерім түрін және таңдаған мамандыққа көңілінің толу деңгейін анықтады.

№ 1-диаграмма.

Аталған оқу орнына түсулеріне жетелеген негізгі себептерге респонденттердің жауаптарының талдамы бойынша студенттер төмендегі себептерді көрсетеді: ата-ана кеңесі –6,6 %, болашақ мамандыққа қызығушылық -63,3 %; Оқу орнының танымалдылығы – 13,3 %. Осыдан былай қорытынды жасауға болады: көбіне талапкерлердің мамандық таңдаудағы

басты себеп медицина саласында жұмыс істеуге құлшыныс болып табылады. Соның өзінде сауалнамаға қатысушылардың 16,5 % оларға таңдау кезінде бәрібір болғандығын айтады.
Бірақ,сауалнамаға қатысушылардың көп пайызы (80 %) өз мамандықтарына көңілі толатындығын және қайта тапсыру мүмкіндігі туса, осы жерге қайта түсер едік деп сенімділік танытқанын айта кету керек.Қойылған сұраққа 10%«негізінентүскен оқуларына күдікпен қарайтындары және таңдаған мамандығы өзіне қызық па, жоқ па айқындамағандары» жауап беруге қиналады.
Егерде студенттерге қайта таңдау мүмкіндігі берілсе, олардың Аталған оқу орнына түсулеріне жетелеген негізгі себептертөменде көрсетілген:

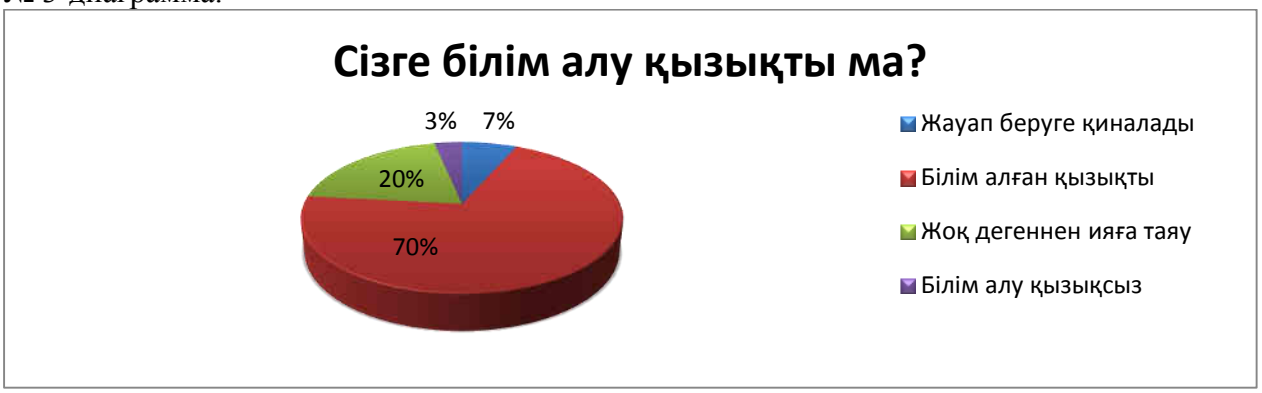
№ 2-диаграмма

- Болашақтағы жұмыспен қамтылу мүмкіндігі – 36,6 %,
- Мамандыққа деген қызығушылық – 83,3 %,
- Жақсы табыс–26,6 %,
- Мамандықтың (оқу орнының) танымалдылығы – 14%,
- Ата-анакеңесі– 6,6 %.

Осы мәліметтерге қарап студенттер қоғамда сыйлы әрі сұранысқа ие болу мақсатымен, және өзінің жеке мүддесі мен қабілет қарымына сәйкес келетін мамандықты таңдайтындығын көреміз.

№ 3-диаграмма.

Студенттердің әр курстағы үлгерім деңгейлеріне талдау жүргізбесекте, 4-курста оқу үлгерімнің айтарлықтай жоғарылайтындығын студенттердің көпшілігі атап өтті. Оның себебін соңғы курстардағы мамандыққа қатысты арнайы дисциплиналар оқытылғандықтан білім алудың бастапқы кездеріндегі жалпылама білім беру пәндерінен қиналған студенттердің өздеріне жеңілдеу, қызықтырақ болатындығынан деп тұжырымдаймыз.

№ 4-диаграмма.

(№ 4-диаграмма.) «Сізге білім алу мен жұмысты қатар алып жүруге тура келе ме?»деген сұраққа, «иә» деп жауап бергенстуденттер 50,6%(76),«кейде» - депжауап берген студенттер 32% (48), жұмыс істемейтіндер -17,3%(26)құрады.

Бүкіл әлем бойынша білім алу мен жұмысты қатар алып жүретін студенттер қатары артып келеді. Осыған орай жұмысқа бөлінетін уақыт мөлшеріде ұлғаяды. Бұл құбылыстың себептерін кешенді түрде қарастыру керек. Бір жағынан, дәстүрлі емес жұмысбастылық түрлерінің дамуы белең алып келеді, мысалға, бөліктік,кестесі ыңғайлы жұмыс.Осындай жұмыс түрі жұмыс берушіге де (келісім шарт бойынша жұмыс, төлемақыны үнемдеу) жұмыс пен білім алуды қатар алып жүрген студенттерге де қолайлы. Екінші жағынан элиталық болып саналатын жоғарғы білім алудың жалпылық түрге айналуына байланысты сапасы

төмендейді. Осының нәтижесінде студенттердің жоғарғы жұмыс өнімділігінің белгісі болып саналатын куәліктің мән-мағынасы төмендеп кеткен.Бұл жағдайларда жұмыс берушілерге студенттің қабілеті, өнімділігі және ұстанымдары жұмыс тәжірибесі жайлы белгіні анықтайды. Дәл осы жағдай қазіргі Қазақстанға тән. Жұмыс пен білім алуды қатар алып жүрген 82,6% (124) студенттерден, 46,7% (58)медицина саласында жұмыс атқарады,соның ішінде 25,8% (32) өзінің болашақ мамандығына сәйкес,және мүлде басқа салада жұмыс жасайтындар 27,4% (34) құрады. Айта кету керек жұмыс жасайтын студенттердің көпшілігі 75% тұрақты жұмыс істесе, 20% келісім шартқа және контракт негізінде, 9,5% бір реттік тұрақсыз жұмыспен шұғылданған. Білім алу мен жұмысты қатар алып жүргендердің негізгі бағыттары финанстық факторларға қарағанда,барынша көп мөлшерде тәжірибе алу мақсаты басым екендігі сауалнама нәтижесі дәлелдейді.Яғни, жұмыс берушілер тәжірибені бағалайтындықтан жұмыс істеушілердің 74% ЖОО тәмамдағаннан кейінгі жұмысқа тұруға жақсы мүмкіндік беретіндігін айтса, ал 25,8% табыс табуды негізгі деп санайды. Сауалнамаға қатысушылардың12%білім алу мен жұмысты бірге алып жүрудің маңызы ретінде «керекті таныстармен байланыстар табу»деп санайды.

Студенттердің оқу үрдісіндегі нәтижнлілігі ұжымның әлеуметтік-психологиялық ахуалына байланысты екендігі белгілі. Ұжым ахуалыкөптеген факторлармен анықталады, солардың ішінде маңыздысы екеу:

1. Жалпы оқу орнындағы және нақты ұжымдардағы (яғни, ұйымдастыру, техникалық және санитарлық-гигиеналық элементтермен, әдебиеттермен қамтамасыз ету және т.б.)факторларға байланысты.
2. Моральды-психологиялық фактор (яғнитоптардағы, бөлімдердегі, зертханалардағы, кафедралар мен факультеттердегі жүріп жатқан үрдістер).

Біздің университете әлеуметтік-психологиялық, моральды-рухани ахуалды студенттердің 33,3% позитивті және10% негативті бағаласа,53,3% бейтарап тарапты ұстанады.Тұлға аралық қарым-қатынастың үйлесімді болуына оқу орнындағы әр түрлі бағытта өтетін ғылыми-тәжірибелік конференциялардың өтуі оңтайлы әсер етеді. Конференциялардың мақсаты — студенттердің өзіндегі, өзгелердегікүрделі әлеуметтік қарым-қатынастардықалай танып,қабылдап жатқанын және оның кәсіби жұмыс жайлы ойының қалыптасуын, сәйкес әлеуметтік және кәсіби қасиеттерінанықтауды, белсенді шығармашылық жұмыспен шұғылдану қажеттілігін, жоғарғы дәрежелі кәсіби деңгейге жетуге мүмкіндік екенін көрсету.Сауалнамаға қатысушылардың ішінде ғылыми- тәжірибелік конференцияларғабелсенді қатысушылардың үлесі 70%(105) құраса, қалған 30% (45)мұндай шараларға мүлде қатысып көрмеген. Университеттің спорттық сайыстарға 60%(90 студент) қатысқан.

№ 5-кесте. СТУДЕНТТІК ӨМІР – ОЛ ТЕК БІЛІМ АЛУ ЕМЕС (Сіз осы шараларға қатысып көрдіңіз бе?)

Шараларға қатысу	Иә	Жоқ
Ғылыми- тәжірибелік конференциялар	70%-105	30%-45
Мейрамдар мен кештерді ұйымдастыру	70%-105	20%-30
Саяси митингтер мен шаралар	20%-30	66,6%-100
Спорттық жарыстар	60%-90	23,3%-35
Студенттік кеңес отырыстары	46,6%-70	40%-60
Сенбіліктер	66,6%-100	23,3%-35

Келтірілген кестеде университеттің қоғамдық өмірі мен ғылыми- тәжірибелік конференцияларға қатысқан студенттердің максимальды саны берілген.

Университеттегі оқытушының жаңашыл бағыттағы өзіндік жұмысының мәні - шынайы педагогтың мән-мағынасын қайта жандандыру болып табылады, яғни білім алушыны кірістіру, қолдау, жетелеу.Әр студентке өзіндік мүмкіндіктерін бағамдауына,таңдаған мамандығының мәдени әлеміне кіруіне, өзінің өмірлік жолын табуға көмектесу– университеттің заманауи оқытушыларының алған негізгі бағыты болып табылады.

Оқытушы мен студент арасындағы қарым-қатынасты бағалау.

1.Оқу үрдісіндегі іскерлік және өзара жақсы қарым-қатынасқа100%(150) студентбаға берді.

2.Оқу үрдісінен тыс іскерлік және өзара жақсы қарым-қатынасқа 90% (135) студент баға берді;

3. Шамамен респонденттердің 20%-30%өздерінің оқытушымен арасындағы қарым-қатынасын негативті бағалап,оқытушы жағынан немқұрайлылық болғанын және олардың қабілеті мен талпынысын өз деңгейінде бағаламағандығын айтады.

Оқытушылар мен студенттер арасындағы іскерлік және өзара жақсы қарым- қатынас тек сапалы білімнің ғана емес сондай-ақ студентті тәрбиелеудің кепілі болмақ. Оқытушының үлгі-өнегесі – студенттің әлеуметтік өмірге бейімделуін және оқытушының нәтижелі жұмыс атқарғандығын дәлелдейтін өте маңызды көрсеткіш.Бірақ,оқытушының оқу үрдісінде шешетін мәселелерінің бірі ол студенттің меңгеріп жатқан пәнге қызығушылығын арттыру болып табылады. Егерде оқытушы мен студенттің қарым-қатынасы ортақ қызығушылық маңайында өрбісе білім алу нәтижелілігі максимальды болмақ. Бізге студенттердің оқытылатын пәндерге, сабақтарға деген жүйелі қызығушылықтарын тіркеуге мүмкіндік туды.Сол қызығушылықтардың ішінде келесілеріне басымдылық берілген:

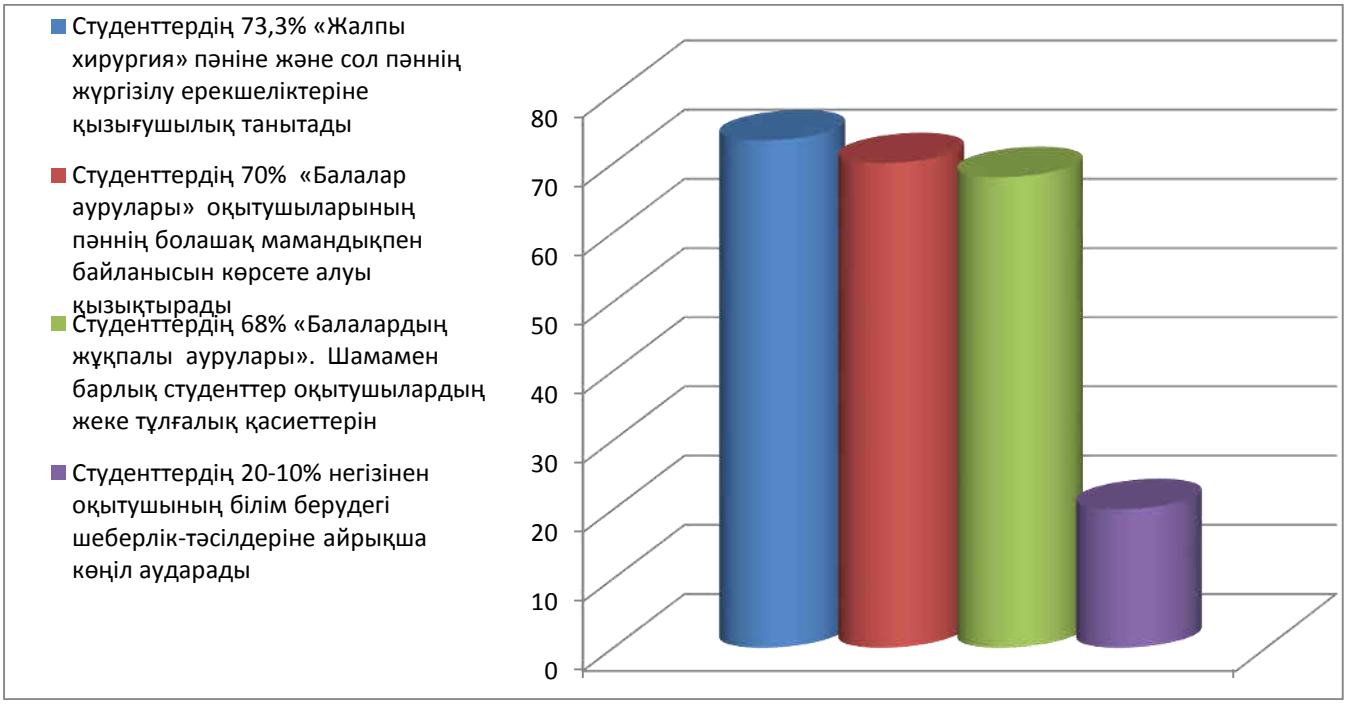
№6-диаграмма.Студенттердің оқытылып жатқан пәндер жүйесіне қызығушылықтары.

1.Студенттердің 73,3% (110) «Жалпы хирургия» пәніне және сол пәннің жүргізілу ерекшеліктеріне қызығушылық танытады;

2. Студенттердің 70% (105) «Балалар аурулары» оқытушыларының пәнніңболашақ мамандықпен байланысын көрсете алуы қызықтырады;

3.Студенттердің 68% (102) «Балалардың жұқпалы аурулары». Шамамен барлық студенттер оқытушылардың жеке тұлғалық қасиеттерін (мәдениеттілік жәнебілімділік деңгейлері, интеллигенттілік, сыпайылық, нақтылық, өзіндік принциптерін) бағалайды;

4. Студенттердің 20-10% (30 дан 15-ке)негізінен оқытушының білім берудегі шеберлік-тәсілдеріне айрықша көңіл аударады: өз пәнін оңай жеткізе білуі, студенттермен қарым-қатынас жасаудағы өзін-өзі ұстауы, студенттің ерекшеліктерін ескеруі, әрине маңыздысы оның клиникалық ойлау қабілетін белсендіруі.

Оқытушының өз пәнін топтағы барлық студент түсінетіндей етіп жеткізуі – студенттердің арасында жоғары бағаланатын сапалық қасиет болып саналады. Олардың арасындағы әлеуметтік қарым-қатынас көбіне осыған байланысты. Білім алушылар оқытушының жұмысына ғана емес, сонымен қатар оның нақты бір пән бойынша жүргізген сабақтарынада көңілдерінің толатындығын айтады.

Қорытынды:

1.Медицина бағытындағы оқу орнында жалпы алғанда негізінен кәсібилік, коммуникативтілік, әлеуметтік бағыттарға басымдылық беріледі.

2. Болашақ дәрігерлердің білім алудағы мотвация құрылымының жыныстық ерекшеліктері айқындалды: әйел адамдарға - коммуникативті және кәсібилік бағыттар басымырақ болса, ал ер адамдарда - әлеуметтік және кәсібилік бағыттар басым.

3. ЖОО студенттердің білім алуы –білімді, керекті қасиеттерді меңгеруін әрі дамытуын, сондай-ақ, студенттердің жеке тұлғалық қалыптасуын –басқаруға келетін үрдіс.

4. Оған оқытушылардың әсері өте орасан зор, яғни университет қабырғасынан қандай студенттің шығатындығы, оның білім қорының қандай болатындығын анықтайды.

5. Сонымен қатар оқу үрдісіне студенттердің де әсері аз емес.Оқытушының жалпы топпен, оның ішіндегіжеке студенттермен жүргізетін жұмысының бағытын айқындайды.

6. Білім алудың нәтижелілігін айтарлықтай жоғарылату және жаңадан үйренген нәрселерден оң эмоциялар алу үшін мотивацияны сауатты басқару қажет.

Әдебиеттер:

1. Бадмаева Н.Ц. Влияние мотивационного фактора на развитие умственных способностей: Монография. Улан-Удэ, 2004. С. 151-154.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М.: Педагогика, 2006.

3. Козлова Н.В., Берестнева О.Г., Шелехов И.Л. Особенности личностного и профессионального становления студентов университета. Вестн. Томского гос. пед. ун-та. 2009. Вып. 9 (87). С. 103-107.
4. Реан А.А.. Коломинский Я.Л. Социальная педагогическая психология. – СПб.: Питер, 2000.
5. Якунин В.А. Психология учебной деятельности студентов. – М. С.-Пет., 1994.
6. D'Mello M. Gendered Selves and Identities of Information Technology Professionals in Global Software Organizations in India. Information Technology for Development. 2006. V. 12 (2). P. 131-158.
7. Черешнева А.Ю., Сидорова С.Н. Факторы успешного обучения студентов в ВУЗе // Успехи современного естествознания. – 2013. – № 10. – С. 157-157;
8. Штарке К. Студенты. Становление личности. Перевод с немецкого. М.: Прогресс, 2010.- 136с.
9. Сырова Н. В., Серова О. В. Проблемы формирования культуры взаимоотношений педагогов и студентов в вузе // Молодой ученый. — 2015. — №11. — С. 1486-1490.
10. Молокова О. А. К вопросу об оценке студентами взаимоотношений с преподавателями //Вестн. Томского гос. пед. ун-та, 2013, вып. 1 (129), С. 38–41.
11. Сырова Н. В. Этические отношения как механизмы профессионального развития студентов Текст/Диссертация 13.00.08 — теория и методика профессионального образования, Н.Новгород, 2005г. Основные термины (генерируются автоматически): межличностных отношений, нравственных отношений
12. Пучков А.А. 2013. Социальное взаимодействие преподавателей и студентов в условиях модернизации системы высшего образования Российской Федерации: автореф. дис. ... к.соц.н. Нижний Новгород, 2013,32 с.
13. Стегний В.Н., Пучков А.А. Информационные процессы в вузе как фактор эффективности взаимодействия «преподаватель – студент». – Власть,2013, № 5. С. 115- 123.
14. Арсентьева М. В.Психологические факторы успешного обучения студентов в ВУЗе.Журнал-Известия Тульского государственного университета. Технические науки Выпуск№ 11-2 / 2012
15. Чирков В.И. Мотивация учебной деятельности. Ярославль, 2005.

DEVELOPMENT OF UPBRINGING IN KAZAKHSTAN: PROBLEMS AND PROSPECTS

Taubayeva Sh.T.,
Doctor of Education, Professor
Kazakh National University named after Al-farabi
Konyrbayeva S.S.,
Ph.D., Acting Assistant Professor
Sadykova D.A
Master of Science, senior lecturer
Kazakh State Women's Teacher Training University, Almaty, Kazakhstan
damelia_71@mail.ru

Аннотация: В статье анализируются проблемы воспитания молодежи в Казахстане. Говорится о направленности государственной политики на воспитание учащегося как гражданина Республики Казахстан, на формирование гражданской позиции и патриотического сознания, развитие правовой и политической культуры, национального самосознания. Отмечается своевременность Программы Президента страны Н.А. Назарбаева «Интеллектуальная нация – 2020», предусматривающей инновационное развитие системы образования, духовное воспитание молодежи. Намечены задачи, реализация которых в ближайшее время будет способствовать созданию условий для воспитания настоящего патриота и гражданина страны.
Ключевые слова: воспитание учащихся, жизненные ценности, средства воспитания, интеллектуальная нация, культурное наследие народа, реализация этносоциальных ролей, поликультурное образование
Abstract. The article analyzes problems of educating the youth in Kazakhstan. Issues of the state policy orientation on teaching student as a citizen of the Republic of Kazakhstan, formation of civic and patriotic consciousness, development of legal and political culture, national identity are discussed. Authors note the timeliness of the «Intelligent Nation-2020» programme of the president Nursultan Nazarbayev, which provides innovative development of education, spiritual education of youth. The article also outlines objectives to be implemented in the near future in order to stimulate conditions for raising a true patriot and a citizen of the country.
Key words: education of students, values of life, means of education, intellectual nation, cultural heritage of the people, realization of ethnic and social roles, multicultural education.

Updating social relations in our society naturally and inevitably led to a change the spiritual and moral guides, ideals, the content of all forms of social consciousness. In the minds of the people there is a reassessment of moral and aesthetic values; return to historical spiritual and moral source; expansion of intellectual horizons through pluralistic relationship to the authors and ideas which are under suspicion; avoiding from negative in the past and opposition at least negative in today's society. It is obvious that today is carried out not only social, but also a spiritual stratification of society: some are living memories of the past, others - are in active search for new moral ideals, and others - free from any ideology, guided by a cynical greed and pleasure.

Spiritual salvation and rebirth of society requires a great deal of scientific and theoretical work on the creation of the updated moral and aesthetic values, the revision of positions in the content of moral consciousness.

All this, as in tracing affects the appearance and lifestyle of the younger generation. The situation of children, teenagers, young people in society is the most important social indicator, which purchase special significance in modern conditions and it is a factor of social stability of the population and the state, in that society will get in children what is in their development today in the future.

As the results of socio-pedagogical study, which was conducted by researchers of National Academy of Education after Y. Altynsarin, *nowadays unlike from previous years, we have to say not about social activity but social passivity of the public, as the predominant characteristic of the students, which can be considered as a manifestation of the negative trend [1].*

Questions about the character of the use of free time detected a responses, logically follows from students in organized forms of social cooperation, *pointing to become the norm passively entertaining character leisure.*

Physical education and sport is not only a way of improvement of the nation, but also an extra way to get rid of bad habits of young people. Analysis of studies shows a trend of progressive increase pupils smoking, drinking alcoholic, beverages, drugs, profanity. According to the students themselves, *smoking has become almost a mass phenomenon.*

Real moral scourge among students was filthy, which is gradually replacing the literary language. *Slang, jargon ceased to be punished or even denounced phenomenon.* It seems that the struggle for the restoration of a genuine culture should start with this most common defect. From culture word to culture of behavior - the best way release youth from harmful habits. However, there are its own laws in marked contradiction. There is a point of underestimating the importance of upbringing work.

Analysis of the main reasons of using drug shows that modern society is quite capable to give an alternative to drug addiction. They can be useful and full leisure interest, and healthy lifestyle, and unindifference, compassionate treatment of influential people - athletes, doctors, teachers from the TV screen, the media pages.

Based on the analysis of the leading values of pupils, it can be concluded about the formation of *renewing the type of student of the school*, who is increasingly seen a shift towards individualistic pragmatism. Among the important values in life, students named: "to have good health," "to be rich, financially independent person" to become a highly qualified specialist, "it is scheduled tendency of aspiration to the later and secured marriage and to ensure the least significant were the values like "serve the people ", the communion to culture, knowledge, protection of the homeland.

A notable trend is the growing *desire of significant point of young people is to live abroad.* The main reasons of this desire is to stand out: low living standards in Kazakhstan, low social and legal protection, the difficulty to demonstrate their abilities in Kazakhstan. The consequence of these reasons is not only traction to foreign life, but also appeal to other forms of protection, such as religion, sectarianism, participate in the start-antisocial youth organizations, etc.

Particularly high rates continue to grow, "Telemann" and "party", among young people making them *the main extracurricular activities*. It is hardly possible to solve the problem "Telemann" restoration once existed on television educational channel or administrative quota of a certain amount of time on other channels. It is necessary to start a counter-movement, replacing non

productive confrontation between the education system and the stimulation of the best television programs, parenting programs that support the health of the nation channels.

Physical education and sport is not only a way of improvement of the nation, but also an extra way to get rid of bad habits of young people. Analysis of studies shows a trend of progressive enthusiasm pupils smoking, drinking alcoholic beverages, drugs, profanity. According to the students themselves, *smoking has become almost a mass phenomenon.*

Present moral scourge among students was filthy, which is gradually replacing the literary language. *Slang, jargon and frank abusive words ceased to be punished or even denounced by the phenomenon*. It seems that the struggle for the restoration of a genuine culture should start with this most common defect. From culture to culture the word of behavior - the best way to release the youth from harmful habits. However, in marked contradiction has its own laws. They are underestimating the importance of educational work.

Analysis of the main reasons for drug use shows that modern society is quite capable to give an alternative drug. They can be useful and full leisure interest, and healthy lifestyle, and caring, compassionate treatment of influential people - athletes, doctors, teachers from the TV screen, the media pages.

Based on the analysis of the leading values of pupils, it can be concluded about the formation of *renewing the type of student* the school, which is increasingly seen a shift towards individualistic pragmatism. Among the important values in life, students called: "to have good health," "to be rich financially independent person" to become a highly qualified specialist, "is scheduled tendency to approach the later marriage and to ensure the least significant were the values of "serve the people", the communion to culture, knowledge, protection of the homeland.

A notable trend is the growing *desire many young people live abroad*. The main reasons for this desire to stand out: low living standards in Kazakhstan, low social and legal protection, the difficulty to demonstrate their abilities in Kazakhstan. The consequence of these reasons is not only attraction to foreign life, but also appeal to other forms of protection, such as religion, sectarianism, participate in the start-antisocial youth organizations, etc.

Particularly high rates among young people continues to grow, "Telemann" and "party", making them *the main extracurricular activities.* It is hardly possible to solve the problem "Telemann" restoration once existed on television educational channel or administrative quota of a certain amount of time on other channels. It is necessary to start a counter-movement, replacing unproductive confrontation between the education system and the stimulation of the best television programs, parenting programs that support the health of the nation channels.
It is necessary to make television partner of education system, and TV presenters - teachers of human souls.

In general, it is required increasing level not only in organization of educational process, its staffing, but also level of social and psychological competence of students, expanding the boundaries of their self-perception, the formation of a positive attitude to himself, knowing his or her personality, determination and establishment of priorities for its future life form confidence with regard to self-realization in the learning activities and their future profession.

Many pupils have large problems not only with knowledge, but also in the development of cognitive processes, not raised their organization, discipline, positive attitude towards learning, characterized by low levels of human communication, respect and interest to himself. Students are not well informed *about their health status*. They tend to overestimate their capabilities. The

student's condition of health is alarming. Overestimation of their health markedly manifested in professional self-determination of graduates who are not comparable, in some cases with a choice of profession. Available deviations from the norm can be generated by a variety of reasons such as the family and at school. Studying of these reasons for the teaching staff is a must as well as keeping the health of high school students in the educational work. In this regard, there is a need to pay serious attention to the school canteens that are constantly leave in the overshadowed by many other unsolved problems of the school, but at the same time, many school canteens are far rather offensive factor has a negative impact on children's health.

A natural question arises in connection with the situation: what to do? The answer to this question to some extent, can give concept of education in the continuing education of the Republic of Kazakhstan (Astana, 2009), which is based on the understanding of education as one of the main strategic objectives of the development of modern Kazakhstan society, form the basis of national security [2 s.26- 27].

One of the most effective mechanisms of realization of geopolitical problems, first of all, in spiritual security is *a moral and spiritual upbringing*, to broadcast and reproduction of cultural values, ideals, and the meaning of life, the form and content of which are determined by the specifics of the "national-cultural world", formed by history, language, philosophy, literature, traditions and psychology. As the most important values in the concept of upbringing are highlighted: "*man* as an absolute value; *family* - the natural environment for the child's development; *Homeland, native land* - the only unique to each person's native land, given to him by fate, inherited from our ancestors, its historical past; *Health, healthy lifestyle* - an indispensable condition for a happy, productive life; *Labor* - the basis of human existence, the expression of the natural essence of man; *Education* as a condition for the development of the individual and means to achieve the goals; *The cultural heritage of the people* - the wealth in his spiritual and material life, expressing the eternal aspiration of truth, kindness, beauty;
Language - the main means of interaction between people, the most important socio-cultural values; *Friendship* - individual, inventive, free and based on mutual affection relationships that involve not only loyalty and mutual help, but also the internal community, honesty, trust and love.

Successful realization of the moral and spiritual upbringing of students in the educational system of the school, along with the system of extra-curricular educational work has introduced a special influence in this academic year as a compulsory subject, a training course on "Self-knowledge".

The most important means of upbringing a child as a component of social systems: the family, the school community, professional groups of ethnicity, society *is a social-role approach*, the essence of which lies in educating children from an early age to perform ethno-social roles and the continuation of their performance throughout human life. Ethnosocial role - a kind of a set of rules of behavior and communication, business card unwritten rights. The process for the development or implementation of a particular ethno-social roles have integrative characteristics of personality development. It is quite objective, as "development" and "execution" of ethno-social roles - is the unity of all aspects and manifestations of personality, its rational, emotional, volitional, moral, aesthetic, practical start. Here, everything merges into a single entity: the intention and motivation, and the action and the result. Thus, the criterion of ethnic education of the individual is the objective characteristic of her willingness and ability to fully perform certain ethno-social role. [3,c.206-211].

Getting to Know the ethno-social role, the child gradually passes from one stage to another age, respectively, moving from one ethno-social role to another. Although they are not always strictly correspond to each other: age - the ethno-social role, as depending on individual personality traits someone reaches social maturity earlier and start a family, thereby moving into a new ethno-social status, someone later. Therefore, the integration of ethno-social-role approach to education in the modern school is especially necessary because an adequate attitude to the child in accordance with his "status" will find a common language as a student, as his parents.

In the moderrn school realization of ethno-social roles need to be combined in a dialectical unity with the preparation for the mastering and implementation of social roles *Defender of the Fatherland, a family man, worker, citizen.*

In the context of globalization and its accompanying severe competition in all areas of human activity, the role and importance *of intellectual culture*, which involves the development of an active mental activity of students, enrich their minds reliable, basic knowledge, the development of intelligence, curiosity. In this regard it should be noted the timeliness of the Programme of the President Nursultan Nazarbaev of "Intelligent Nation 2020", provides:

• *innovative development of the education system*. In order young people to know how to process knowledge, generate new solutions, technologies, we need new methods, forms of teaching and the specialist of new formation;

• powerful information revolution, which today is experiencing the whole world. In order to keep up with in this context from other countries, it is proposed to establish on the basis of information technology park in Almaty large regional IT - University with the attract to the project leading universities and the best specialists from abroad, as well as the information technology industry, favorable conditions for the development of Internet companies, e-commerce;

• *spiritual upbringing of youth*. "The knowledge and skills can not be the creative force if they are not based on national priorities, moral values, the concept of public debt, social solidarity and continuity of generations," - said in this regard the President.

The direction of government policy on the integrity of the student's education as a citizen of the Republic of Kazakhstan and the maintenance of its constitutional rights actualize *civil-patriotic education* of students, based on the formation of civic and patriotic consciousness, legal and political culture, development of national consciousness, culture, international relations, social and religious tolerance, based on humanism, love and respect for the language, history and customs of the Kazakh people, preservation and development of its best traditions, study, development and acceptance of other cultures Kazakhstan. Of particular importance in the present conditions the formation of legal awareness of pupils, readiness to confront illegal actions in children and youth.

Multiculturalism and multicultural education in Kazakhstan due to the state of the national language education policy. As rightly pointed out in this connection, the researcher R.B. Bashar: "Multicultural education promotes the formation of respect for linguistic diversity and reduce linguistic ethnocentrism. It is particularly worth noting that the state language acts here not only as a key element of national education superethnic culture, but also as a central system-core, which guarantees the unity of Kazakh society. This multicultural model has a powerful potential for development and self-preservation, establishing a harmonious relationship between different ethnic cultures. At the same time as the ignorance of the state language and practical non-recognition of its strategic role - is not only a measure of functional illiteracy citizen of this country, but also the surest sign of the precariousness of national security in all its socio-economic, military-strategic,

scientific, technological, spiritual and cultural etc.dimensions" [4, p.209]. Sharing this view, we consider it important to draw attention to the fact that the country has a tendency, when people understand multicultural education as education for ethnic minorities, i.e. goes unnoticed at first sight separation of ethnic minorities and indigenous ethnic group, while the main goal of multicultural education - is education in a multicultural environment where children learn about each other's culture, focusing on the culture of the dominant ethnic group [5, p.6]. Therefore, in the context of Kazakhstan multicultural education should, first of all, to work on the harmonization between indigenous and other ethnic groups of Kazakhstan and unifying the study should be the state language, culture and history of Kazakhstan as a common homeland.

In the State Program of Educational Development, *the strategy of education multicultural personality, owning at least three languages.* However, it should be noted that this is a problem in society caused by differing perceptions and is currently the subject of heated debate. On this occasion, scientists National (while Kazakh) Academy of Education Y. Altynsarin based on analysis of the experience of leading countries of the world, at one time had been prepared "Recommendations Kazakh Academy of Education named after Y.Altynsarin to the organization of the experiment for the study of English in primary school," brief the essence of which was as follows: "Mothertongue - the primary instrument of thought and speech knowledge of the world, it is absolutely unique and absolutely indispensable means of attitude and outlook.

Therefore, personal development should be carried out with a five-year ahead in their native language (the time of socialization). In this case, another language, as it were superimposed on the native structure, does not adversely affect the thinking and the purity of the native language. Consequently, a second language can be studied in an age when children are able to distinguish between two distinct linguistic system, without mixing and without distorting them. It is therefore desirable to school with the Kazakh language learning, studying a second language to start in the third grade and English (and others) with grade 5, or recommended to study the Russian language in the second half of the first class, and English with 3 or grade 4 (on a 12-year plan of study). Not recommended for parallel study of multiple languages. This causes an overload of students." However, it seems that these recommendations have remained only on paper. Nevertheless undertaken Ministry of Education and Science of Kazakhstan attempt to ensure that applicants for scholarship "Bolashak" perfectly mastered the official language is commendable and wishes to adhere to a consistent and principled in taking a course in this direction. For what we have today gives no cause for complacency. And it seems that the words of one of the first US president Thomas Jefferson made as early as 1785, more than ever relevant to our society today. He asked: "Why do we send young Americans to study in Europe?" Further analysis of both positive and negative sides, especially paying attention to those who return to their country as "ordinary foreigners." "These people are alienated from the traditions of his people, do not know the official language of their country or speak it as foreigners, from the standpoint of national security make more harm than open enemies" - Thomas Jefferson concludes" [4, p.168].

Based on the foregoing, and without detracting from the achievements in terms of education of children and youth, as well as taking into account the situation in the country, it is necessary, in our view, organize targeted efforts to promote a genuine civic identity and Kazakhstan patriotism in students that will require rigorous and teamwork not only the organization of the education system, but also the entire society, including the national-cultural centers, both local and national levels.

Thus, the analysis of the status and trends of educational work in the country

urgently requires (given the prevailing positive experiences), binding decision of the following tasks:

• modernization of the content of teacher training to achieve the objectives of education, providing training of deputy directors of elementary schools, student leaders released (class ladies), social workers, teachers, organizers, leaders circles, senior counselors, school inspectors, etc.;

• the organization of the educational process of the school educational work take its rightful priority that will serve as a prerequisite for the creation of educational system of each school, the advantage of which were confirmed experimentally at the time pedagogical collectives gymnasium № 9 of Karaganda, school № 5 of Taraz, secondary school № 6 of Arkalyk, school № 6 of Aktau, Kazakh girls' school of Ekibastuz and others.

• to determine the ranking of schools as the main criteria taken into account are not indicators of the UNT, which society has developed an extremely contradictory opinions, and the availability of educational system of the school, which is reflected in the indicators of the level of education of schoolchildren and efficiency of the organization of educational process of the school, which is essential for improving the quality of education students;

• relevance of education civic consciousness of students and the formation of citizenship requires a review of the relationship to the activities of the student government, "purify" them in the literal sense of formalism;

• requires serious organizational and pedagogical activities for children and youth organizations in the experiment which is currently preferred organization of mass events, losing sight of the individual approach to growing and developing the personality of the future citizen.

The implementation in the near future tasks mentioned, in our view, will create conditions for raising a true patriot and citizen of the country, others, human rights activists, the Guardian and the creator of the national culture.

References:

1. Kusainov A.K., Kozhakhmetova K.J., Demeuov M.E. Do we know their children? - Almaty: "Rondo", 2003. - 192 p.
2. The concept of education in the continuing education of the Republic of Kazakhstan. - Astana, 2009. - 40 p.
3. Kozhakhmetova K.J. Kazakh pedagogy: methodology, theory and practice. Extras. and revised. - Almaty: SRC "Gylym", 2008. - 352 p.
4. Basharov R.B. Methodology development of multicultural education in Kazakhstan. Monograph. - Almaty: "Gylym", 2002. - 236 p.
5. Kozhakhmetova K.J., Yunusov M.S. Scientific and methodological principles of multicultural education and organization of the Sunday schools of the Republic of Kazakhstan. - Almaty, 2006. - 96 p.

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТРАНСШЕКАРАЛЫҚ АЙМАҚТАРЫНДАҒЫ ТУРИСТІК ИНФРАҚҰРЫЛЫМДЫ ДАМЫТУ

DEVELOPMENT OF TOURISTIC INFRASTRUCTURE IN CROSS-BORDER AREAS OF KAZAKHSTAN

МАХАШЕВА Аигерим Сансызбаевна - Қырғызстан Республикасы.
Бішкек қаласы. Қырғызстан ел аралық университеті.
Туризм мамандығының
PhD докторанты
АЙГУЖИНА Сания Урингалиевна – Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті, география кафедрасы,
аға оқытушы

Түйіндеме: *Мақалада Қазақстанның туризм саласында жүргізілген жұмыстарға талдау жасай отырып, Қазақстанның шекаралас аймақтарындағы туристік инфрақұрылымның ерекшеліктері туралы, туристік орындар жөнінде қысқаша географиялық тұрғыда негізделген ақпарат берілген.*

Кілт сөздер: *Туризм, туристік инфрақұрылым, трансшекаралық аймақтар, экономикалық аймақ, туристік ақпарат.*

Abstract*: In the current study is analysed range of works of tourism sphere in Kazakhstan such as feature of touristic infrastructure in cross-border areas of this country. Also, the study includes information about touristic places regarding geographical point of view.*

Key words: *tourism, touristic infrastructure, cross-border areas, economical area, touristic information.*

Егемен Қазақстан мемлекетінің қалыптасуы өте күрделі кезеңдерде жүріп жатыр. Қазір мемлекетіміздің қалыптасуының күрделі мәселелерінің маңыздыларының бірі – аумақты кеңістікте ұйымдастырудың ерекшеліктерін көрсету.

Мемлекетіміздің "Қазақстан - 2030" стратегиялық бағдарламасына сәйкес ұстанып отырған саясаты - ел бірлігін сақтау, халықтың тұрмыс тіршілігін, өмір сүру сапасын жақсарта отырып ел аумағын кеңістікте тиімді орналастыру болып табылады.

Қазақстан республикасы Еуразия құрлығының орталығында орналасқан. Қазақстан шекарасының жалпы ұзындығы 13394 км болса, оның 2000 км-ден астамы теңізбен. Қазақстан бастыста, солтүстік-батыста және солтүстікте 7591 км Ресеймен шектеседі. Республиканың Алтайдан Тянь-Шаньға дейінгі 1782 км созылып жатқан шығыс шекарасы Қытай Халық Республикасымен арадағы мемлекеттік шекара болып табылады. Ал оңтүстігінде тәуелсіз мемлекеттер: Түрікменстанмен – 426 км, Өзбекстанмен – 2354 км, Қырғызстанмен – 1241 км шектеседі. Республиканың шекарасы батысында – Каспий маңы ойпаты мен Жалпы Сырт қыратының біраз бөлігін, солтүстігінде Батыс Сібір жазығының оңтүстігін, оңтүстігінде Тұран ойпатын, ал шығысы мен оңтүстік шығысында Алтайдың батыс бөлігінің, Саур, Тарбағатай жоталарының, Жетісу (Жоңғар) Алатауының негізгі бөлігін және Тянь-Шаньның солтүстік жоталарын басып өтеді.

Туристік инфрақұрылымның дамуы өз кезегінде ішкі және сырқы туризм өрісінің кеңеюіне жол ашып береді. Біздің мемлекетімізге келген туристер көбінесе трансшекаралық туристік инфрақұрылымымен байланыста болғаны анық. Сол себепті, біз Қазақстанның трансшекаралық туристік инфрақұрылымының дамытуына және жандануына мән беруге тиіспіз.

Қазақстандағы тансшекаралық туристік нысандарға республиканың шекара аймақтарында ораласқан табиғи-рекреациялық, тарихи-археологиялық, тәуеп ету орындары жатады. Әсіресе батысында Маңғыстау өңірі, шығысында Алтай өңірі, оңтүстігінде Жетісу алабы және оңтүстіктегі көне тарихи қалалардың орнына туристердің қызығушылығы мол.

Еліміздегі туризм саласындағы серіктестікті нығайту тараптары:

1. Шекара аумағындағы мекендердің туристік қорын ескере отырып, арнайы туристік маршруттарды құру, көрікті жерлерді аралау, демалу, шипажай, тауар сатып алу, сауық құру секілді туристік бағыттарды дамытуға.
2. Туризмге қолайлы жағдай тудыру үшін серіктестікті нығайту, туристердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету және оқыс оқиғалардың орын алмауын қадағалауға.
3.Туристік өнімдер маркетингі саласында серіктестікті нығайту, арнайы туристік кадрларды даярлау және туристік ақпарат алмасуға ниетті.

Халықаралық Алтай өңірі елдерінің мүмкіндігі жоғары іскерлік бағыттары:

1. Кен және металлургия. Өлке табиғи ресурстарға өте бай, әсіресе полиметалл, темір кендері және отын-энергетикалық ресурстар және т.б. Олардың әлі толықтай барланбаған және резервтік қорлары бар. Бұл мемлекеттердің бірлесіп мықты, бәсекеге қабілетті инустриялды-экономикалық істестік құруына жақсы мүмкіндіктер туғызады.
2. Ауылшаруашылығы. Алтай өлкесінің табиғи жағдайлары егін егуге және малшаруашылығын дамытуға өте қолайлы. Шығыс Қазақстанда марал және омарта шаруашылығы дамыған. Қазіргі таңда аймақта өндірілетін бал, панты (мүйіз) өнімдері шетелдерде де танымал, алдағы уақытта тауар маркісін жасау жұмыстары алға қойылған. Аймақтың шаруашылығы экологияны жасылдандыруға және таза өнім шығаруға бағытталған. Экспорттық ауылшаруашылығын дамытудың мүмкіндіктері өте зор.
3. Туризм. «Алтай - алтын таулары» трансшекаралық туристік сақиналық маршруты мүше мемлекеттер үкіметтерінің бекітуінен өтіп, туристік фирмалар жағынан басталып та кетті. Бұл осы өңірдегі жергілікті халықтың әл-ауқатын көтеруге оң әсерін тигізеді.

Бүгінгі таңда халықаралық Алтай өңірі деген үлкен бір географиялық ұғым, оның қамтитын аумағы: Қытайдың Шыңжан Алтай аймағы - Өр Алтай; Қазақстанның Шығыс Қазақстан облысы - Кенді Алтай; Ресейдің Алтай шекара ауданы - Таулы Алтай және Монғолияның Қобда, сондай-ақ Баян-Өлгей аймақтары. Жалпы жер көлемі 78 мың км2 , халық саны 5 млн-нан астам. Қазақстандық Алтай өлкесі, бұл - Алтай тауларының оңтүстік бөлігінде орналасқан Шығыс Қазақстан облысы (Кенді Алтай). Жер көлемі 283,3 мың км2 , 2015 жылғы мәлімет бойынша халық саны 1 395,2 мың адам. Қытай Алтайы - Қытайдың солтүстік-батыс шекарасында орналасқан аймақ. Әкімшілік құрылымы Шыңжан-Ұйғыр автономиялы ауданына қарайды. Жер ауданы 117 мың км2 , халық саны 2015 жылғы соңғы деректер бойынша 700 мың адамды құрайды.

Ресейлік Алтайға Алтай өлкесі кіреді. Алтай өлкесі – Ресей Федерациясының субъектісі, Сібір Федералдық округінің құрамындағы аймақ. Халық саны 2 384,7 мың адам, жер көлемі

167 996 км². Монғолияның Алтай өлкесіне Баян-Өлгей мен Ховда аймақтары кіреді. Баян-Өлгей аймағы - Монғолияның ең батыстағы, ең биік таулы аймағы. Баян-Өлгей аймағының жер аумағы - 45 705 км², халық саны 91,470 адам. Ховда аймағы - Монғолияның батысында орналасқан. Халық саны 91,687 адам, ал жер аумағы 76,100 км² құрайды.

Каспий теңізі - Қазақстан, Ресей, Әзірбайжан, Иран және Түркіменстан бес мемлекетті біріктіретін үлкен тұйықталған су қоймасы. Сондықтан Маңғыстау облысында теңіз туризмін дамыту тиімді болмақ.

Қазақстан аймағында туризмнің барлық түрін дамытуға мүмкіншіліктер бар. Түрлі еуропалық және азиялықнарықтағы ахуалды зерделеу нәтижесінде мынадай қорытынды шығаруға болады:

- Тұтастай алғанда Орталық Азияның әне дәлірек айтқанда Қазақстанның әлі де болса халықаралық туристік бағыттар бөлігіндебелгісіз болып қалып отыр.
- «Қазақстан» сөзі жиі танылады, бірақ әлі де арнаулы туристік имиджі жоқ.
- Еуропалық та, азиялық та туристік нарықта салыстырмалы түрде Қазақстанға келуге деген үлкен қызығушылық байқалады, мұның өзі нақты болашақта шетелдік туристер ағынының ұлғаю мүмкіндігін көрсетеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Қазақстанның физикалық географиясы, Алматы: Атамұра, 2008.
2. Башмаков А. Межрегиональное и приграничное сотрудничество Казахстана и России. Ж//Саясат, №1, 2005, с. 39.
3. А.Секенұлы, З.Т.Ауезова, А.М.Адилханова. Халықаралық Алтай өңіріндегі елдердің іскерлік бағыттағы экономикалық мүмкіндіктері. // Вестник ВКГТУ, №3, 2015, 91-95 с.
4. Гельдыева Г.В., Надыров Ш.М. Роль межгосударственных факторов в регулировании и управлении развитием Аральской природно-хозяйственной системы. // "Гидрометеорология и Экология», Алматы, 2002, №4, с. 175-190.
5. Бильчак В.С., Захаров В.Ф. Региональная экономика. Калининград, 1998. С. 40.
6. Маматканов Д.М., Проблемы использования водно-энергетических ресурсов региона в третьем тысячелетии и их межгосударственная интеграция. // Материалы II-ой международной научно-практической конференции «Экономическое сотрудничество в Центральной Азии: возможности, формы, механизмы реализации» 2-3 июня 1998 г., Бишкек, 1998. - С. 155-159.
7. Бандман М. К. Подход и основные этапы решения задачи оптимизации формирования ТПК. // Моделирование формирования территориально-производственных комплексов. – Новосибирск: ИЭиОПП, 1977. С.-100.
8. Основополагающие принципы устойчивого пространственного развития Европейского континента. Проект. Февраль 2000 г., Ганновер, 7-8 сентября 2000 г.
9. Надыров Ш.М. Синьцзян - Уйгурский Автономный Район в динамике экономических и политических отношений РК и КНР. Казахстан –Спектр, 2006,№1, с.14

ЖАҢАША БІЛІМ БЕРУ - ЗАМАН ТАЛАБЫ

MODERN EDUCATION IS THE DEMAND OF TIME

Махметова Жанат Сейдинова
Алматы облысы дарынды балаларға арналған үш тілде оқытатын
Қарғалы №2 арнаулы гимназиясы директоры
Садыкова Дамежан Адилхановна
Жаратылыстану ғылымдарының магистрі
Алматы қаласы, Қазақстан

ТҮЙІНДЕМЕ: Білім беру және оқыту бүгінгі күннің ең өзекті мәселесі болып табылады. Ұлттық бәсекеге қабілетті қуатты мемлекет білім деңгейімен анықталады, ғылыми жаңалықтар мен жаңа технологияларды дамыту арқылы жаңа көзқарастағы білімді мамандардың санын арттыру, білім мен жас ұрпақтың талантын дамыту туралы мәселелер қарастырлған.

Кілт сөздер: білім, ғылым, бәсеке, ұрпақ, маман, технология

ABSTRACT: Education and training is the most pressing issue of the day. National competitive power of the state is determined by the level of education, scientific discoveries and new technologies through the development of a new approach to increase the number of trained people, is to have questions about the development of the knowledge and talent of the young generation.

Key words: education, science, competition, generation, technology specialist,

Қазіргі қоғамның өзекті мәселелерінің бірі - әлеуметтік, экономикалық жағдайларға бейімделген шығармашылық, жоғары интелектілік, терең білімділік, кәсіби сауатты жеке тұлғаны қалыптастыру. Осы бағытта жалпы білім беру мекемелері бәсекеге қабілетті және құзыретті тұлғаны қалыптастыру мен дамыту үшін оқу - тәрбие үрдісін ұйымдастыру ордасы болуы қажет. Осыған орай еліміздегі білім беру мекемелері қазіргі заман талаптарына сәйкес халықаралық деңгейде білім беру мәселелеріне басты назар аударуда. Жеке тұлға, болашақ маманның бәсекеге қабілетті маман ретінде қалыптасуында жан-жақты дамуы, өзіндік көзқарасының қалыптасуы мен ой-өрісінің кеңеюіне, функционалдық сауаттылықтарын кәсіби шеберлікпен ұштастыру үшін нәтижеге бағытталған білім беру үлгісінде әлемдік іс-тәжірибелерді пайдаланып ұлттық деңгейде білім беру, жалпы және кәсіби білімнің қажеттілігін дамыту, ғылым, білім мен мәдениет жетістіктері арқылы болашақ маманның жалпы мәдениеті мен әлеуметтік белсенділікті дамытуға бағытталған танымдық іс-әрекетке ынталандыру үшін білім беру мәселелері айқындалуда. Еліміздің білім беру үрдісінде соңғы уақытта, көбіне, оқушының жалпы білім, білік, дағдысын қалыптастыру ғана басты назарда болып келді. Оқу-тәрбие үрдістері тұлғаның жеке ерекшелігі ескерілмей құрылды. Қазіргі білім беруде бағыттарында әлемдік деңгейге сәйкес өзгерістер болуда. Қазақстанда білім берудің өзіндік ұлттық үлгісі қалыптасуда[1].

[1] Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Алматы 2010.6-б

Я.А.Коменскийдің, И.Гербарттың дәстүрлі педагогикасын жаңартып өзін-өзі жүзеге асыруға ұмтылатын дамушы тұлға ретінде қалыптасуына бағыттылған жаңаша білім жүйесі қалыптасты. Жалпы білім беру мен бірге оқыту мен тәрбиелеу жүйесі түбірімен өзгеруде. Тәуелсіздіктің алғашқы кезеңінде қабылданған Қазақстанның стратегиялық дамуының 2030 жылға дейінгі бағыттары жас мемлекеттің ұлы таңдауы болса, қазір біз мемлекеттігіміз бен экономикамыз нық дамыған жаңа даму кезеңіне қадам басқан елге айналып отырмыз. Енді біздің алдымызда жаңа әлемдегі жаңа Қазақстанның міндеттері тұр, яғни біз білім беру жүйесін әлемдік деңгейге жеткізуіміз қажеттілігі айқындалып отыр. Сондықтан білім беру мекемелерінің білім беру жүйесін өзгертумен бірге мектеп мұғалімдері мен ЖОО-ы оқытушыларынада жоғарғы талап қажет. Педагог-оқытушы өз пәнін жетік білетін білімді, қашықтықтан оқыту жүйесі мен әлемдік интернет жүйесін пайдаланып білім беру, күнделікті дәрістерде ақпараттық жаңа технологияларды пайдаланып жаңашыл білім беру, әлемдік ақпараттарды пайдалануды дағдыға айналдыруы қажет.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаева өз Жолдауында: «Он-лайн тәртібінде оқыту тәжірибесін дамытып, елімізде оқулық теледидар құру қажет» - деп ерекше атап көрсеткендей дамыған шет мемлекет оқу орындарының ерекшеліктеріне тән болған Он-лайн жүйесінде білім беру, оқулық теледидарды білім беру мекемелерінде жүзеге асыру қажет. Адам капиталының сапалы өсуі білім беру жүйесінің негізгі мақсаты екенін айқын. Сондықтан халықаралық талаптарға сай мамандар даярлауда оқу үдерісінің заманауи әдістері мен технологиясын енгізу арқылы білім беру сапасын да халықаралық дәрежеге жеткізу – бүгінгі күннің басты талабы. Білім мен ғылым саласын дамыту бағытында халықаралық «Болашақ» бағдарламасы жүзеге асырылып көптеген жастарымыздың дамыған шет мемлекеттерде білім алуына, іс-тәжірибе алмасуына мүмкіншілік болды. Педагог мамандардың біліктілігін арттыру бағытында «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы нәтижелі жұмыстар жүргізуде. Нәтижесінде білім саласы үлкен серпінмен дамуда[2]. Бұл Қазақстан үшін әлемдік стандартқа сай білім алу мүмкіндігін туғызды, білім сапасын жақсартуға ықпал етті. «Білім беруді дамытудың 2020 жылға дейінгі Мемлекеттік бағдарламасы» еліміздің білім беру жүйесінің жұмысын заманауи талаптарға сай, түбегейлі өзгертудің сара жолы десек, артық емес деп ойлаймыз. Ғылымға деген кәсіби көзқарастарын, сүйіспеншілігін қалыптастырып жоғарғы талғамды ғылымға бейімделген жастарды тәрбиелеу, бағыт беру бүгінгі күннің өзекті мәселесіне айналды. Қазақстандық ғылым экономика қажеттіліктеріне бағдарланған болуы тиіс. Осы орайда, Елбасымыздың Жолдауына сәйкес екі ең маңызды мақсат біздің ғылыми зерттеулерімізді әлемдік деңгейге жеткізу және ғылымның инновациялық үрдіске тікелей байланысын қамтамасыз ету. Шынында да білім мен ғылым – келешектің кепілі екендігі рас. Ғылым білімді өндірсе, сапалы білім алу жұмыс күші мен халықтың білімділік сапасын арттырады. Ғылымның қозғаушы күші – білім. Білім мен ғылым бірге болғанда ғана нәтижелі болмақ, яғни жастарға білім бере отырып, оларды ғылымға бейімдеу қажет екендігі айқын. Осыған орай еліміздің орта білім беру мекемелері мемлекетіміздің алдындағы мақсат-міндеттері бойынша жүзеге асыруда. Сонымен бірге оқу жүйесіне әлемдік стандарттар енгізілді. Оқытудың кәсіби бейімделген және модульдік қағидалары, пәнаралық және мәселеге бағытталған оқыту

[2] Қазақстан Республикасында 2015жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы //Астана. 2004ж

біліктілік құзыреттілік қағидасы нақтыланды. Оқу сапасын жақсарту мақсатында оқытушылардың біліктілігін арттыру, жаңа технологиялық әдіс-тәсілдерді пайдаланып жоғарғы деңгейде білім беру мәселелері қарастырылуда. Бұл мемлекетіміздің болашағы жастарымыздың әлемдік өркениет деңгейіне жетуінің дара жолы.

XXI ғасырдың жан-жақты зерделі, дарынды, талантты ұрпағын қалыптастырудағы білім беру мәселесі мемлекетіміздің басты назарында.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев өз Жолдауында: «Біздің болашағымыз өз елі мен жерін сүйетін білімді, саналы, тәрбиелі, дарынды, елжанды ұрпақ. Біз әрқашанда өз дарындарымызды қолдап дұрыс бағыт-бағдар беруіміз қажет. Біздің болашақтағы жоғары технологиялық және ғылыми өндірістеріміз үшін білімді мамандар қорын жасақтауымыз қажет» деп мемлекет болашағы дарынды ұрпақтың қолында екендігін айқындады. Қазіргі білім беру жүйесінің мақсаты - бәсекеге қабілетті маман дайындау. Бәсекеге қабілетті болу үшін, біріншіден, білім сапасын жоғары деңгейге көтеру қажет. Екіншіден, білім алушылардың біліктілігімен сапалылық құрамы талапқа сәйкес болуы тиіс. Үшіншіден, оқу үрдісі инновацияға негізделуі және төртіншіден, оқу орнының материалдық – техникалық базасы мықты болуы керек. Бәсекеге қабілеттіліктің басты көрсеткіші - жастардың білім деңгейінің жоғары және олардың елжанды, тәрбиелі тұлғалар болып қалыптасуы. Өйткені бүгінгі күнгі жастар - ертеңгі зиялылар. «Тәрбие – ұлы іс, онымен адам тағдыры шешіледі» - деп В.Белинский айтқандай ұрпақ бойына патриоттық, елжандылық, адамгершілік қасиеттерді, саналы тәрбиені дарыта отырып білім беру қажет[3].

Дүниежүзіндегі дамыған мемлекеттердің үлгі боларлықтай бағытын алып, өз халқымыздың ерекшелігіне, қасиетіне сәйкес келетін тәрбие мен білім беру жүйесін құру қажет. Бірақ шет мемлекеттердің тәжірибелері Қазақстан мемлекеті үшін ерекше көңіл аударарлықтай. Жапония, Қытай, Оңтүстік Шығыс Азия және Скандинавия мемлекеттерінің мәдени-экономикалық қарқынды өркендеуінің себебі жастарды тамыры терең ұлттық идея рухында тәрбиелеп, ұлттық мүдде төңірегінде жұмылдыратын жоғарғы білім жүйесін құра білуінде. Елімізде жаһануға бел алып әлемдік бәсекелестікке жету үшін, ұлттық идеологияны, ұлттық рухани-мәдени құндылықтарымызды ескере отырып шет елдердің қажетті білім беру реформаларынан тәжірибе алып қуатты білім жүйесін құру негізгі өзекті мәселе.

«Ұстаздық - ұлы іс», деп кемеңгер жазушымыз М.Әуезов айтқандай ұрпақ тәрбиелеуде оқытушыларға қойылар талап өте жоғары. Ұстаз -кәсіби білімді, мәдениетті, ізгі қасиеттерімен зиялы адам, инновациялық жаңа бағыттағы іс-әрекетке әрқашан дайын, жоспар, диагностика, мониторинг жасайтын, жаңа технологиялармен жұмыс жасауға қабілетті, зерттеу талдау жұмыстарын жүргізетін, дарынды ұрпағының қабілетін одан әрі дамыта білетін тұлға болу керек.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы жобасында білім беру жүйесінің тартымдылығын арттыру үшін, ең алдымен, педагог мамандардың мәртебесін арттыру, олардың бүкіл қызметі бойына мансаптық өсуі, оқытылуы және кәсіби біліктілігін дамытуды қамтамасыз ету, сондай- ақ педагогтардың еңбегін мемлекеттік қолдау мен ынталандыруды арттыру мәселелеріне үлкен мән берілген. Осыған байланысты қазіргі таңда еліміздің білім беру жүйесіндегі реформалар мен сындарлы саясаттар, өзгерістер мен жаңалықтар әрбір педагог қауымының ойлауына, өткені мен бүгіні, келешегі мен болашағы жайлы толғануына, жаңа идеялармен жаңа жүйелермен жұмыс

жасауына негіз болары анық. Олай болса, білімнің сапалы да саналы түрде берілуі білім беру жүйесіндегі ұстаздардың, зиялылар қауымының деңгейіне байланысты.

Сондықтан білім сапасын арттыру, бәсекеге қабілетті жас ұрпақтарды дайындауда:

- Жалпы білім беру салаларында білімді мамандардың дәріс беруін қадағалау;
- Әлемдік өркениет деңгейіне білім алуға мүмкіншілік жасауды дамыту;
- Дарынды, талантты жастарға қолдау көрсету;
- Халықаралық деңгейде білім алуда маңызды роль атқаратын ағылшын тілін оқыту деңгейіне басты наза аудару;
- Білім беру мекемелерінің материалдық-техникалық базасын әлемдік деңгейге жеткізу;
- Әлемдік іс-тәжірибе бағытында оқытушылардың шет мемлекеттерде тәжірибе алмасу жұмыстарын жандандыру;
- Дүниежүзіндегі дамыған мемлекеттердің үлгі боларлықтай бағытын алып, өз халқымыздың ерекшелігіне, қасиетіне сәйкес келетін тәрбие мен білім беру жүйесін құру қажет.

XXI ғасыр - білім ғасыры. Қазақстан Республикасы «Білім туралы» Заңының 8-бабында «Білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі-оқытудың жаңа технологияларын енгізу, білім беруді ақпараттандыру, халықаралық ғаламдық коммуникациялық желілерге шығу» деп атап көрсеткен. Сол себептен де білім сапасын арттыру, болашақ маман жас ұрпақтың дарындылығын айқындап, біліміне, ойлау қабілетіне сәйкес білім беру, оқыту, ғылыми ізденіс қабілеттерін қалыптастыру, өзінің білімі мен шығармашылық қабілетін үздіксіз дамыту арқылы жаңа технологиялық әдіс-тәсілдерді, ғылыми жаңалықтар мен әлемдік өркениет іс-тәжірибелерін білім беруде пайдаланып ұрпақтың, болашақ маманның жан-жақты дамуына барлық мүмкіншіліктерін қарастыру білім саласындағы еңбек жолында жүрген әрбір оқытушының басты міндеті.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1.Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы // Алматы 2010.6-б
2.Қазақстан Республикасында 2015жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы //Астана. 2004. 3-4б.
3.Қазақстан бағдарламасы // Астана . 2004. 28-б Республикасында білім беруді дамытудың 2005-2010 жылдарға арналған мемлекеттік
4.С.Е. Шишов. Понятие компетенции в контексте проблемы качества образования // «Государство и образование», 2002. 88-б

ҚАР СУЫНЫҢ ХИМИЯЛЫҚ ҚҰРАМЫН ЗЕРТТЕУ
THE STUDY OF THE CHEMICAL COMPOSITION OF SNOW WATER

а/ш.ғ.к.қауымдастырылған профессор м.а, Медеуова Ғ.Ж.,
б.ғ.к.профессор Жексембиев Р.Қ.
Б.ғ.д. Мауи Аділхан
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті.
Алматы қаласы Қазақстан

Түйіндеме: Мақалада2011 жылғы Казгидрометтің бақылау нәтижелерінің қорытындысы бойынша Алматы қаласы Қазақстан қалаларының ішіндегі ауа ластануының жоғары деңгейін көрсетіп, бірінші орынға шыққан. Бүгінгі күнде Алматы дүниежүзіндегі 25 ластанған қаланың тізіміне еніп отыр. Қаламыздың Қазақстандағы ең лас қала аталуының бастысы бөлігі ауаның ластану жолдарының өзекті көзі – автокөліктерден шығатын зиянды заттар болып есептеленеді.Оны қалалық жол полициясының есептері бойынша, 540 мыңнан астам көлік құралдары тіркелген. Олардың қатары жылына 40 мыңға дейін көбейіп отыр.
Сондай-ақ қалаға күнделікті 250 мыңның астам автомобильдер келіп -кетіп жатады екен. Ластағыш заттардың түспеген жері жоқ,ол заттар өзінің табиғатына, шоғырлануына, адам организміне әсер етуіне қарай әр түрлі зиянды сипаты алуан түрлі: олар түрлі металдардың коррозиясын үдетіп, адамның, жануарлардың тыныс жолдарының кілегей қабаттарына, терісіне әсер етіп өсімдіктерде көп зардап шегіп, улы болып келеді, сонымен қатар ытыңс туындауының бір себебі болады,ол заттар қысқа мерзімде адамдарға әсері-адамкың басын айналдырып,құсқысын келтіреді,тамағын жыбырлатып, жөтелтіп, жаппай өкпе және басқа да ауруларға ұшыратады.Ондай улы заттар қалалардың үстіне желсіз күндері жиналған қара түтіндер не өнеркәсіптік кәсіпорындардан атмосфераға түтін шығатын үлкен мұржалар арқылы көптеген адам организміне зиянды улы заттардың қалдықтары, мысалы туралы айтылған.
Кілт сөздер: *Оксидтері (CO2) және монооксид (CO), күкірттің қос тотығы (SO2) бензапирен, альдегидтер), этилен, бензол, этан, метан, толуол, бенз(а)пирен, оксиді.*

Summary: In the article according to results of Kazgidromet's monitoring in 2011, Almaty took first place among the cities of Kazakhstan by showing a high level of air pollution. At present day Almaty was included in the list of 25 polluted cities in the world. The main reason for our city to be called the most polluted city in Kazakhstan is the main source of air pollution – harmful substances that escapes from motor vehicles. City traffic police reports, that there are more than 540 thousand vehicles registered. Their number increases for 40 thousand each passing year.
Also there are 250 thousand vehicles that come in and out each day. There is no place that was not polluted by these harmful substances. Their harm may vary depending on their nature, its concentration, and its influence on human organism. For example, they accelerate the corrosion of different metals, harm the skin and respiratory tract of people and animals, plants are also suffering from them, and its nature is very poisonous. In addition, they are one of the reasons of smoke accumulation. Their short-term impact on the people: making people dizzy, to make them throw-up,

making their throat itchy, to make them cough, to be the cause of many lung and other diseases. Such poisonous substances exist in the dark clouds that accumulate in the windless days above the city. Or in the smokes that large chimneys produces by the industrial enterprises to the atmosphere. Poisonous substances in this smokes affects badly to human body.

Key words: (CO2) oxides and monoxide (CO), sulfur dioxide (SO2) benzapyrene, aldehydes), ethylene, methane, ethane, benzene, toluene, benzo (a) pyrene, nitrogen oxide.

Қазіргі кезде әрбір мың автомобильден күніне ауаға 3000 кг көміртек оксидтері (CO2) және монооксид (CO), күкірттің қос тотығы (SO2) т.с.с отынның толық емес жану өнімдері бөлінеді. Жыл сайын олар 280 млн тонна шамасында көміртек тотығын, 56 млн тонна көмірсутек, 28 млн тонна азот тотығын ауаға қосады екен. Бұл газдардың құрамында 200-ден астам өте күрделі заттар қосындылары (Pb, Hg, Cd, т.б. ауыр металдар, ішкі жану қозғалтқышының газдары - бензапирен, альдегидтер) бар.

Олардың ішінде зиянсыздары - азот, оттек, сутек, су булары, зияндылары - көміртек, азот тотығы, этилен, бензол, этан, метан, толуол, бенз(а)пирен, күйе, күкіртті түтін т.б. Бұл физикалық-химиялық қоспалар тыныс алу кезінде адам мен жануарларға аса зиянды. Ластаушылар автомобильді қыздырған кезде және аз жылдамдықпен жүрген кезде ауаға тез тарайды.

Машина тоқтаған уақытта көмірсутегі мен көміртек оксиді, ал жүргенде азот оксиді шығады. Дизельді моторлы машиналар құрамында CO, NO заттары бар болғандықтан бензинді пайдаланатын машиналарға қарағанда кемшілігі мол. Себебі, олар түтінді көп шығарады, адам денсаулығына зиянды әсері жоғары. Атмосфераға көліктен бөлінген газдардың құрамында 25-27% қорғасын болатыны анықталған және оның 40% диаметрі 5 мкм-ге дейін жетеді.

Ауада ұзақ уақыт сақталып, онымен бірге адам ағзасына түсетіндігі белгілі. Автокөлік түтіні жасыл желекке зиянды әсер етуде - лас ауадан өсімдікте аурулар пайда болады. Жапырағы химиялық күйікке ұшырайды.

Атмосфералық ауаның ластануы автокөліктің техникалық жағдайына тікелей байланысты. Қала магистральдары бойында жүргізілген тексерулер бойынша автокөліктің 80%-да түтіндерінде зиянды заттар нормативтен 3-4 есе жоғары болған.

Атмосфералық ауаның ластануы автокөліктің техникалық жағдайына тікелей байланысты. Қала магистральдары бойында жүргізілген тексерулер бойынша автокөліктің 80%-да түтіндерінде зиянды заттар нормативтен 3-4 есе жоғары болған.

Автокөліктер ауаны көбінесе көшелер қиылысындағы бағдаршамдардың алдында және көше бойында бөгет болғанда басымырақ ластайды. Себебі, ондай жерлерде автокөлік көбірек шоғырланады және олардың моторы аз айналымда істеп тұрғанда ауаға улы газ көп бөлінеді.

2 миллион халқы бар Алматы ауасы ластанып жатқанда, 20 миллион халқы бар қалалар қандай күй кешуде дейтіндерде табылады арамыздан. Жоқ, ластану көрсеткіші жағынан қаламыз 20 миллионнан астам тұрғыны бар Мехико, 17 миллиондай халық өмір сүретін Тегеран, Шанхай, 10-15 миллионның аралығында халқы бар Нью-Йорк , Лос-Анжелес , Лондон , Ыстамбұл, Токио, Мәскеу сияқты қалалардың алдында тұрмыз. Олардың қасында Алматының экологиясын жақсарта алмай жүргеніміз қатты ойландырады.

Ғылыми жұмыстың мақсаты: Алматы қаласындағы жауған қардың химиялық құрамын

анықтау.

Зерттеу міндеттері: 1. Қар суының физикалық-химиялық көрсеткішін анықтау;
2. Қар суының кермектіктерін анықтау;
3. Қар суларының химиялық құрамын зерттеу

Зерттеу әдістері: титриметрия, pH-метрия, рефрактометрия, JSM-6510LA маркалы төменді вакумды электронды микраскоп.

Зерттеу нысанасы ретінде 2015 жылдың қаңтар-ақпан айларында жауған қарлар алынды. Олар: Темір жол вокзалы-Алматы-1, Райымбек-Сейфуллин, Төле би-Сейфуллин көшелерінің қилысынан жинап алынды. Зерттеу нәтижесінің мәліметтері төмендегі 1-4 кестелер және 1-диаграммаларда көрсетілген.

Кесте 1. Қар суының физика-химиялық көрсеткіштері

№	Шикі зат қар суы	pH	n сыну көрсеткіші	ρ, г/см^3	Кермектік, ммоль/л		CO_2, мг/л
				пикнометр	Уақытша	Жалпы	
1.	Темір жол вокзал-Алматы 1	7,681	1,3320	1,006	4,3	5,75	88
2.	Райымбек Сейфуллина	8,485	1,3320	1,008	3,15	6,25	22
3.	Төле би Сейфуллина	7,818	1,3320	1,008	5,65	5,075	44

1-Кестеге сүйенсек, Темір жол-Алматы 1 қар суының pH-ы 7,681 тең, ал Райымбек-Сейфуллин көшелерінің қиылысынан алынған қар суының pH-ы 8,485-ға тең болса, Төле би-Сейфуллинадан алынған қар суының pH-ы 7,818-ға тең болады. Ерітінділердің pH-ы "И-160МИ" маркалы pH-метрде анықталды. Қар суының тығыздығы пикнометрлік әдіспен, сыну көрсеткіші рефрактометрлік әдіспен анықталды. Қар суының кермектіктері және CO_2 мөлшері титриметриялық әдіспен анықталды. Уақытша кермектіктің ең аз мөлшері Райымбек-Сейфуллина көшелерінің қиылысының қар суы көрсетсе, ал ең жоғарысы Төле би-Сейфуллина көшелерінің қар суы көрсетеді. Ал жалпы кермектіктің мөлшері ауыз суда 3 ммоль/л аспау қажет. Дегенмен қар суының кермектігі 1,5-2 еседей жоғары. Райымбек-Сейфуллин көшелерінің қилысынан алынған қар суының құрамындағы көмірқышқылының мөлшері мен салыстырғанда Төле би-Сейфуллин көшелерінің қилысынан алынған қар суында 2 есе, ал Темір жол-Алматы-1көшелерінің қилысынан алынған қар суында 4 есе жоғары екенін көруге болады.

Кесте 2. Қар суының құрамындағы ауыр металдардың мөлшері

№	**Элемент-тер**	**Төле би - Сейфуллин**		**Райымбек - Сейфуллин**		**Темір жол вокзалы – Алматы 1**	
		ШРК мг/л	**Табылғаны мг/л**	**ШРК мг/л**	**Табылғаны мг/л**	**ШРК мг/л**	**Табылғаны мг/л**
1	Хром	0,05	0,013	0,05	-	0,05	-
2	Мыс	1,00	0,024	1,00	0,43	1,00	0,94

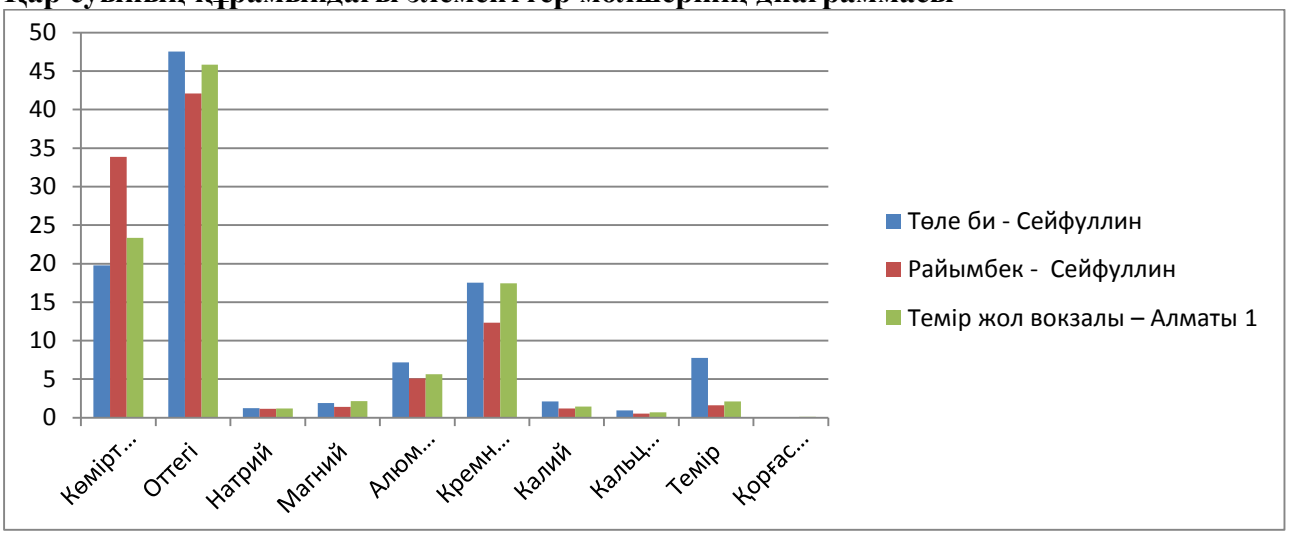
3	Кадмий	0,001	2,52	0,001	0,08	0,001	0,017
4	Полифосфат	3,50	3,28	3,50	0,96	3,50	6,44
5	Жалпы	100	100	100	100	100	100

2-кесте мәліметтері көрсеткендей, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қиылысынан алынған қар суының құрамындағы хромның мөлшері ШРК аспаған. Ал қалған екі жердегі қар суында хром мөлшері жоқ. Ал мыстың мөлшері үш жерде де ШРК-дан аспаған. Полифосфаттың мөлшері Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қиылысындағы қар суының құрамында ШРК-дан 3,5 еседей аз болса, керісінше Теміржол-Алматы-1 көшелерінің қиылысындағы қар суының құрамында 2 еседей жоғары. Кадмийдің мөлшеріне келетін болсақ Теміржол-Алматы-1 көшелерінің қиылысында 17 есе, Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысында 80есе, Төле би-Сейфуллин көшелерінің қилысындағы қардың құрамындағы кадмийдің мөлшері ШШК-дан 252 есе жоғары екенін байқадық.

Кесте 3. Қар суының құрамындағы элементтер мөлшері, %

№	**Элемент-тер**	**Төле би - Сейфуллин**		**Райымбек - Сейфуллин**		**Темір жол вокзалы – Алматы 1**		**ШШК мг/л**
		Масса-сы	**Атом-дық массасы**	**Масса-сы**	**Атомдық массасы**	**Массасы**	**Атомдық массасы**	
1	Көміртегі	11,99	19,76	22,67	33,87	14,29	23,36	
2	Оттегі	38,41	47,52	38,17	42,10	37,34	45,83	
3	Натрий	1,44	1,24	1,48	1,16	1,39	1,19	200
4	Магний	2,32	1,89	1,89	1,39	2,69	2,17	50
5	Алюминий	9,80	7,19	7,65	5,09	7,77	5,66	0,2
6	Кремний	24,90	17,52	19,33	12,35	24,94	17,43	
7	Калий	4,19	2,12	1,22	1,19	2,87	1,44	50
8	Кальций	1,92	0,95	4,99	0,55	1,39	0,68	180
9	Темір	5,02	7,78	1,60	1,60	6,00	2,11	0,3
10	Қорғасын	-	-	-	-	1,32	0,13	0,1

Қар суының құрамындағы элементтер мөлшерінің диаграммасы

Кесте 4. Қар суы мөлшерінің ауыз судың құрамындағы ШРК-дан неше есе жоғары екенін көрсететін мәліметтер

№	Элементтер	Төле би – Сейфуллин	Райымбек - Сейфуллин	Темір жол вокзалы – Алматы 1
1.	Темір	259333,33 есе	53333,3 есе	70,000 есе
2.	Натрий	62 есе	5,8 есе	5,95 есе
3.	Магний	378 есе	27,8 есе	43,4 есе
4.	Алюминий	359500 есе	25,950 есе	283000 есе
5	Калий	424 есе	23,8 есе	288 есе
6.	Кальций	52,78 есе	30,55 есе	37,77 есе
7.	Қорғасын			13,000 есе

4- кесте мәліметтері көрсеткендей қорғасынның мөлшері Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысындағы қар суында ғана табылған. Оның мөлшері ШРК-дан 13000 есе жоғары.

Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысындағы қар суындағы темірдің мөлшері ШРК-дан 70000 есе жоғары, ал Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысынан алынған қар суының құрамында 53333 есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысындағы мөлшері 259333 есе жоғары екені анықталды.

Кальцийдің мөлшері Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысында ШРК-дан 37,77 есе, Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысында 30,55 есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысында 52,78 есе жоғары.

Калийдің мөлшері Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысында ШШК-дан 288 есе, Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысында 23,8есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысында 424 есе жоғары екені анықталды.

Алюминийдің мөлшері Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысында ШШК-дан 28300 есе жоғары, ал Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысынан алынған қар суының

құрамында 25450 есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысындағы мөлшері 359500 есе жоғары.

Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысындағы қар суындағы магнийдің мөлшері ШРК-дан (шекті рауалды концентрация) 43,4 есе жоғары, ал Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысынан алынған қар суының құрамында 27,8 есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысындағы мөлшері 378 есе жоғары екені анықталды.

Натрийдің мөлшері Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысында ШРК-дан 5,95 есе, Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысында 5,8 есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысында 62 есе жоғары.

Қорытынды

Қоғам дамыған сайын,оның цивилизациясы мен техникасы өскен сайын қоршаған ортаға атмосфералық ауаға біршама зиян келеді.Осыған байланысты адамдар өз пайдасына қолданып,экологиялық жағдайына кері әсерін тигізетінін байқамайды. Осындай жағдайларға байланысты біз қар суының химиялық құрамын зерттеу барысында Алматы қаласының экологиялық жағдайын бағалай отырып,.Алматының проблемасы күрделі екендігін,оның негізгісі-ластанған ауың, қала тұрғындарының денсаулығына, топырағына, флора мен фаунаға, суларына кері әсерін тигізеді.Соған байланысты Алматы қаласының ауасындағы өмірге зиянды, көміртегі, қорғасын, т.б. қалдықтарды азайту үшін: автокөліктердің көшедегі кептелісін 2 есе азайту керек. Біздің мақалада:

1. Қар суының физика-химиялық құрамын;
2. Қар суының кермектілігін анықталды.
3. Қар суының ШРК мөлшерін анықтадық. Нәтижесінде Темір жол вокзалы – Алматы 1 көшелерінің қиылысындағы қар суындағы темірдің мөлшері ШРК-дан 70,000 есе жоғары, ал Райымбек - Сейфуллин көшелерінің қилысынан алынған қар суы құрамында 53333,3 есе, Төле би – Сейфуллин көшелерінің қилысындағы мөлшері 259333,33 есе жоғары екені анықталды.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1.Ревич Б.А., Авалиани С.Л., Тихонова Г.И. «Экологическая эпидемология-М» 2004 г.;
2.Дмитриев А.Н., Шитов А.В. «Техногенное воздействие на природные процессы Земли.Проблемы глобальной экологии.»Алматы.-2003г.;
3.Жатқамбаев Ж.Ж. «Экология негіздері»1998ж. 136-145 беттер;
4.Асқарова «Экология және қоршаған ортаны қорғау»Алматы-289 бет;
5.Частик «Экология»Учебник-пособие 139 стр;
6.Акимов Т.А. Хаскин В.В. «Экология»оқулық құрал,2005ж. 302бет;
7.Саданов А.К. «Практикум по экологии и охран окружающей среды»,2007г.,105 стр;
8.«Экологиялық жаршы » газеті-4сәуір 2010ж 2 бет;
9.Руководство по контролю качества питьевой воды.Т.1-3.-ВОЗ-2003г
10.Хотько Н.И., Дмитриев А.П. «Водный фактор в передаче инфекций» - Пенза.-2002г

PREVALENCE AND HARMFULNESS OF SUGAR BEET RHIZOMANIA IN KAZAKHSTAN

MAUİ Adilkhan - Grand PhD in biological sciences
ZHEKSENBİYEV Rısman - Ph.D, Biology, professor
MEDEUOVA Galiya - candidate.s degree in biological sciences,
SADYKOVA Damezhan-Master of Natural Sciences, senior lecturer
Kazakh State Women's Teacher Training University Almaty Republic of Kazakhstan

Annotation: Distribution of rhizomania in the zone of sugar beet cultivation of Kazakhstan is established. The causative agent of rhizomania was diagnosed in Almaty and Zhambyl oblasts. The greatest infectious load and affection with rhizomania were established in the farms of the Eskeldinsky district of the Almaty region. The carrier of the virus-fungus Polymyxa betae Keskin was detected in 69-78% of the samples from the zone of sugar beet cultivation in Kazakhstan.
Key words: sugar beet, rhizomania, pathogen, Almaty, Zhambyl, region, diagnostics, productivity, prevalence, harmfulness.

Rizomania was first discovered in Italy, in the Po river valley [1]. In 1964, due to the severe defeat of rhizomania, the cultivation of sugar beet in this country became unprofitable on an area of more than 10 thousand hectares, and until 1967, rhizomania completely enveloped the northern and eastern part of Central Italy. The spread of rhizomania from Italy to other countries of Western Europe was extremely rapid. Already in 1971, the first foci of disease in France and Yugoslavia were noted, and in 1972 in Greece [2].

In Japan, rhizomania was first registered in 1969, where the virus origin of the disease was determined, the causative agent - the virus of the necrotic yellowing of the veins of the beet and its carrier - the plasmodiophore fungus Polymyxa betae Keskin was identified [3]. Since then, the disease has spread to all countries of Western and Eastern Europe, a number of countries in Asia and America. So, if in 1995-1996. The areas affected by rhizomania in Western Europe were: 24 thousand hectares in Germany, 20,000 ha in France, 3,000 ha in Austria, 1 thousand in Greece, 300 in the Netherlands, etc., In 2000, more than 700 thousand hectares of sugar beet crops were affected, in particular, In the Netherlands, France and Germany, rhizomania covered, respectively, 70%, 46% and 35% of all agricultural land [4].

In Western Europe, rhizomania is widespread [5,6], however, in recent years there has been a significant reduction in the severity of the disease due to the use of resistant varieties and a number of preventive measures.

Data on the distribution of rhizomania in Eastern Europe was generalized by Rother [7]. So, in Hungary, rhizomania was first discovered in 2001, and since then it has spread to 25% of the acreage of sugar beet; 35% of the areas are sown resistant to rhizomania varieties. In Poland and the Czech Republic, the presence of VONY (virus of necrotic yellowing) is not recorded, but more than 60% of the area revealed the vector of the disease - P. betae. In Romania, rhizomania was found mainly in the valleys of the rivers Olt and Mures in an area of about 12.5 thousand hectares, and in Slovenia - 13.0 thousand hectares. In Croatia, about 2% of the acreage is affected by rhizomania, while in Serbia 80% of the area is sown with resistant varieties.

Indicative are the data on the development of rhizomania in Slovakia - the disease was first diagnosed in 1990, and in 1997 the causative agent of the disease was identified in 19.0 thousand hectares, which is 40% of the acreage of sugar beet. Productivity of culture decreased by 40%, and sugar content - up to 10-12%.

In the CIS countries, the symptoms of rhizomania were described in the Chui valley of Kyrgyzstan in the late 1970s. The causative agent of rhizomania - VONY and its carrier P. betae were detected in this area in 1983-1984 [8,9]. The consequences of rhizomania for Kyrgyzstan were catastrophic. Previously, sugar beet was grown on an area of more than 50 thousand hectares, the average yield was 34.6 t / ha, 6 sugar plants were operating. The first symptoms of rhizomania on sugar beets were identified in 1979, and in 1985-1987 the number of affected plants reached 50-70%. The yield of sugar beet decreased to 20 t / ha, the sugar content in them was only 6-8%. In the early 90's, all 6 plants were closed and re-equipped for processing fruit and vegetable products, the production of sugar beets was discontinued. Production of sugar beet was restored only in the late 90's

In Ukraine, rhizomania is a quarantine disease and was first detected in 1997 [10]. For the years 1997-2005. The causative agent of the disease - VONY - was identified in 72 districts of 17 regions and in 4 districts of the Autonomous Republic of Crimea.

In our republic VNPZHS was detected in 1985-1986. At present, rhizomania is common in sugar beet plantations, especially on old irrigated lands. The greatest damage to beets by disease (over 25%) was observed on the fields of the PC. Eskeldy, AF them. N.Aldabergenova of the Almaty region, in the Zhambyl region - in the farms of the Merken, Kordai and Chui districts. A typical sign of the disease on the leaves is the yellowing of the veins and the formation of yellow spots around them.

In all countries of the world where rhizomania is revealed, the widespread plasmodiographic fungus Polymyxa betae is widely spread. Vlasov [7] has shown that the minimal infectious load at which sugar beet infection occurs by rhizomania is 200 virofora cystosoris per 1 g of soil. In the root system of a single root crop, up to 10 million cystosauri are formed during the vegetative period. Immunosorbent electron microscopy showed that vinions of VONY appear in the rhizoids of sugar beet immediately after the penetration of P. betae into them. Systemic infection of plants, in which by the method of enzyme immunoassay it is possible to reliably determine the presence of VONY, occurs in 4-6 weeks.

The diagnosis of P. betae was performed using a light microscope. The most convenient and easiest way to identify the fungus is the phase of cystosorrhagia. In the sugar beet cell, there are from single to several hundred cystosorrhiza P. betae. Each cyst is an independent cell, after germination of which one primary zoospora is formed. To determine the prevalence of P. betae in the zone of sugar beet cultivation in Kazakhstan, the analysis of rhizoids - lateral roots of root crops for the presence of P. Betae cystosauri was carried out. The presence of P. betae cystosis in sugar beet rhizoids was determined using a light microscope [44].

According to the results of research in 2011, the presence of P. betae was found in 70.8% of root samples, and in 2012 the number of samples where P. betae was detected was 78.9% of the total number of samples (Table 1). In 2013, 85 samples of sugar beet roots were analyzed, the presence of P. betae cystsorrhea was established in 69 samples (81.2%). The obtained data indicate the presence of fungus in all types of soils in the zone of sugar beet cultivation in Kazakhstan.

Table 1

The presence of Polymyxa betae cystometers in samples of sugar beet roots

Year of research	Total analyzed samples, pieces.	Reveled of cystosauri P. betae	
		pieces.	%
2001	65	46	70,8
2002	71	56	78,9
2003	85	69	81,2

The carrier of P. betae rhizomania can persist in the soil for many years, creating stable foci of infection. Therefore, the manifestation of rhizomania largely depends on the infectious potential of the soil. At the same time, the presence of favorable conditions for the development of the disease contributes to mass damage to crops.

Thus, as a result of the conducted studies, the presence of a carrier of the VONY -fungus Polymyxa betae was established practically over the entire zone of sugar beet cultivation in Kazakhstan. The number of root-plant samples infected by P. betae was 69-78%, whereas the number of cystospores in them fluctuated within significant limits. The data obtained suggest that the formation of virofor forms of P. betae preconditions for the spread of rhizomania.

To establish the prevalence of the causative agent of rhizomania - VONY in Kazakhstan during 2013-2015. A selective survey of sugar beet crops in the main zone of beet-growing at the end of vegetation and during harvesting of root crops was carried out. Total for 2013-2015 years. An average of 4,500 hectares of sugar beet crops was surveyed.

Diagnostics of VONY was performed by the method of enzyme immunoassay (IFA) in the modification of DAS-ELISA at the Institute of Sugar Beet of the UAAS (ISS UAAS, Kiev, Ukraine). Researches were carried out together with the employees of the laboratory of DNA technology and virology of ISS UAAS.

We carried out a study to establish the relationship between the presence in the rhizoids of P. betae cystosorrhizas and the infectivity of the root vegetables of the VONY. It was found that the number of cystosorrhages was significantly greater in the samples, where VONY was detected (Table 2). However, in some samples a large number of fungal cystometers was identified, but VONY was not identified, and vice versa, there were samples where an insignificant amount of P. betae cystsorrhagens was observed, and the virus content was several times higher than the VONY standard. This trend may be explained by the fact that P. betae itself is a weak pathogen of sugar beet, its pathogenicity is manifested after acquiring viroforence. In addition, after penetration of VONY with the help of a carrier, the further development of the pathological process in sugar beet does not depend on the number of P. betae.

Table 2

The number of Polymyxa betae cystsorrhizae and the content of VNZVS in root crop samples from different regions of Kazakhstan, 2013-2015.

Region	Area	Facilities	Presence Polymyxa betae			Absorption VONY, (A_{405})		
			2003	2004	2005	2003	2004	2005
Almaty	Eskeldinsky	Aldabergenova	++	++	++	1,063	1,672	0,423
		Zhetysu	+	+	+	0,287	0,176	0,123
		Baktybai	+++	++	++	0,074	0,058	0,085
Zhambyl	Kurdai	Talapty	++	+++	+++	0,122	0,074	0,146
		Kasyk	++	++	++	0,015	0,049	0,079

	Sarybulak	+++	+++	+	0,041	0,088	0,064
Standard of presence VONY					0,050		

Note:
"-" - negative result, absence of Polymyxa betae;
"+" - single cystosorrhiza P. betae;
"++" - up to 5 cysts of P. betae in the preparation;
"+++" - up to 10 cystosorrhines P. betae in the preparation;
"++++" - more than 10 cystospores of P. betae in the preparation.

To determine the prevalence of rhizomania during 2013-2015. The presence of P. betae in the rhizoids was studied. The examination showed a different intensity of infection of P. betae rhizoids. Along with P. betae, fungi from the genera Fusarium, Rhizoctonia, Aphonomycetes were found in the roots.

In the Kurdai region, P. betae was insignificant (0,0 -27,1%), which is probably connected with the cultivation of varieties tolerant to rhizomania. At the same time, in the farms of the Eskeldinsky and Koksu districts in the Almaty region, the number of plants affected by P. betae ranged from 59 to 74%. In these farms, as early as the first half of June, typical for rhizomania symptoms were noted in the root part of most of the examined plants - an increase in the number of rhizoids. This indicated a possible epiphytotic level of infection, which was confirmed by the results of immunoassay analysis (Table 3).

The results of studying the contamination of root crops by the method of enzyme immunoassay confirmed the presence of VNPZHS in the fields of Almaty and Zhambyl regions. The data in Table 3 indicate a wide prevalence of the disease in all the surveyed farms. This is evidenced by high rates of visual symptoms of rhizomania and the level of absorption of VONY in the analyzed samples. For example, in the collective farm. Aldabergenov the number of plants with symptoms of rhizomania, on average, was - 60.2%, and the level of absorption of VONY - 1.052. A similar situation has developed in other farms in the Eskeldinsky district - the absorption of the virus was very high in the farms of the. Klinichenko and K, NAM, him. Aldabergenov, Aru-Ana and them. Kunaev.

Table 3

Identification of the virus of necrotic yellowing of the veins of beet in the samples of sugar beet roots in the main sugar beet cultivation areas of Kazakhstan, 2013-2015.

Facilities	Total surveyed, hectare	The number of plants with symptoms of rhizomania,%	* Absorption VONY, (A_{405})
Almaty region			
Eskeldinsky district			
Aldabergenova	511	60,2	1,053
Klinichenko IR	310	74,0	0,786
US	150	71,0	0,832
Aru-Ana	215	61,0	0,458
Zhetysu	215	68,0	0,195

them. Amangeldi	175	59,0	0,356
Shubar	124	64,0	0,160
Baktybai	40	60,0	0,072
Im.Kunaev		60,1	0,530
Koksu district			
Enbekshi	560	63,4	0,435
Mukras	315	62,5	0,197
Nurly	220	73,2	0,213
Jambyl Region			
Kordaisky district			
Wright	840	16,5	0,039
Sary-Bastau	114	27,8	0,114
Kasyk	435	13,1	0,047
Sarybulak	500	21,3	0,026
Talents	39	0	0,064
Standard of presence VONY			0,050

Note. * Absorption of VONY (A_{405}) - the optical density of the complex, which is formed by the interaction of homologous antigen and antibody and is determined spectrophotometrically at a wavelength of 405 nm.

It should be noted that the agroclimatic conditions of Kazakhstan are favorable for the spread of rhizomania - this is due to the fact that the soils in the zone of sugar beet cultivation in our country are carbonate, the pH of which is optimal for the development of P. betae. The temperature and water regimes (irrigation agriculture) in Kazakhstan are also optimal for the life of the vector of the virus.

The data obtained by us testify to the wide distribution of VONY in the zone of sugar beet cultivation in Kazakhstan - in recent years the virus of rhizomania has been reliably diagnosed in most regions. Taking into account that the samples for analysis were selected only on beet fields, the location of which changes annually in connection with the rotation, it can be asserted that the VONY area in our republic is much wider. Especially dangerous phytosanitary situation in the so-called “old lands” zone - in some farms the virus concentration exceeds the allowable threshold by several tens of times. According to our data, cultivars exclusively resistant to rhizomania and sugar beet hybrids should be grown in this zone. In addition, the process of accumulation of infection occurs in other areas of the beet growing zone of the republic.

As a result of route surveys, we conducted zoning of Kazakhstan's beet growing areas according to the prevalence of rhizomania:

Areas free from rhizomania and root rot

— Karatal, Talgar, Enbekshikazakh districts of Almaty region;
— Baizak region of Zhambyl region.

Areas of low degree of affection with rhizomania and rot of root crops - the degree of disease damage reaches up to 10%

— Karasai district of Almaty region;
— Zhambyl region of Zhambyl region.

Areas of medium degree of damage - up to 25%
— Aksu, Sarkan, Zhambyl districts of Almaty region;
— Shuysky district of Zhambyl region;
— Named after T.. Ryskulov of the Zhambyl region.
Areas with a high degree of damage - up to 50%
— Koksu, Eskeldinsky districts of Almaty region;
— Merken district of Zhambyl region.
Areas with very high degree of damage - over 50%
— Ili district of Almaty region;
— Kordai district of Zhambyl region.

Thus, the diagnosis of VONY allowed for the first time to prove its presence, to establish the area of the causative agent of rhizomania and to characterize the epiphytotytic situation in the regions of sugar beet cultivation in the Republic of Kazakhstan. The widespread distribution of rhizomania in the beet zone creates a complex phytosanitary situation, and there is an urgent need to develop a system of protective measures against the disease. In our opinion, it is necessary to develop a system of protective measures that must necessarily provide for such measures: identification and establishment of the borders of the rhizomania foci, clarification of the phytosanitary situation in the contaminated areas for the localization of foci of the disease, and the establishment of quarantine restrictions on imports of various agricultural products. In addition, it is necessary to activate immunological studies to create resistant to rhizomania sugar beet hybrids. Only when using such a system of protective measures can you control the severity of the virus and reduce the possible risks and losses from this dangerous disease.
When plants are affected by rhizomania, the yield and sugar content of root crops is significantly reduced, their technological qualities are deteriorated [11]. There is a decrease in water content in root crops - this is due to a disruption in the functioning of the conducting system. There is a decrease in the content of dry substances, total and α-amino nitrogen, and the amount of sodium, potassium, calcium increases in comparison with healthy roots. The alkaline coefficient also increases. As a result of these changes, the quality of root crops deteriorates, which leads to a decrease in the yield of sugar from raw materials.
The crop losses vary depending on the geographical cultivation zones and the characteristics of the meteorological conditions of the year, but they remain very high. Significant damage to plants by rhizomania leads to crop losses by 50% or more [12], while the sugar content of root crops decreases from 16-18% to 10% [13]. According to Ruzhentsova [8], in Kyrgyzstan, as a result of rhizomania, yields of root crops decreased 1.5 times, and sugar content - 2.1%.
In our studies, the harmfulness of rhizomania was expressed in a sharp decline in yield and a drop in sugar content in root crops. When comparing the weight of root crops of healthy and diseased plants, it was noted that the average difference was from 210 to 230 g. It should be noted that this figure is averaged. The mass of affected root crops fluctuated within wide limits - from 612 to 172 g, depending on the degree of development of the main symptom of the disease - the “beard” of the root crop. Sometimes on the field there were plants practically unfit for processing.
The sugar content in the roots affected by rhizomania, on average, was 9.0%. Among the registration plants there were root crops, in which the percentage of sugar was reduced to 7.3-7.5%.

Here it should be emphasized that the sugar content of externally healthy plants was also low and, on average, was only 11.1%. But the existing sugar content difference in sick and healthy root crops was 2.1% expressed in sugar harvest losses of 34.6 c / ha, taking into account the reduction in yield (Table 4).

Table 4

Effect of root cropping on rhizomania on sugar beet productivity, 2010-2012.

Variety, hybrid	Root crop condition	Root weight, g	Sugarines, %	Decline	
				weight, g	Sugarines,%
Yaltushkovskiy single-seeded 30	Healthy	446,5	11,2	-	-
	Affected by rhizomania	236,4	9,3	-210,1	-1,9
KazSib1	Healthy	519,6	11,1	-	-
	Affected by rhizomania	287,7	8,9	-231,9	-2,2
HCP 05		*28,3*	*0,9*		

To determine the economic damage caused by rhizomania, we chose a model: a field of 100 hectares with the development of a disease of 20%. After the appropriate calculations it was found that the economy loses only from rhizomania 668.13 tons of the total weight of root crops to the amount of 19.4 thousand tenge and does not absorb sugar from the infected field of 904.8 centners.

Key words: sugar beet, rhizomania, pathogen, Almaty, Zhambyl, region, diagnostics, productivity, prevalence, harmfulness.

Annotation: Distribution of rhizomania in the zone of sugar beet cultivation of Kazakhstan is established. The causative agent of rhizomania was diagnosed in Almaty and Zhambyl oblasts. The greatest infectious load and affection with rhizomania were established in the farms of the Eskeldinsky district of the Almaty region. The carrier of the virus-fungus Polymyxa betae Keskin was detected in 69-78% of the samples from the zone of sugar beet cultivation in Kazakhstan.

Literature review

1. Canova A. Appunti di patologica della barbabietola// Inform-atore Fitopatologico. - 1959. - 9. – P.390-396.
2. Tamada T. Beet necrotic yellow vein virus // CMI/AAB Descriptions of Plant Viruses. - 1975. - №144. – 4pp.
3. Asher M.J.C. Rhizomania // In: D.A. Cooke & R.K. Scott (Eds.), The Sugar Beet Crop. - London: Chapman and Hall - 1993. - P.311-346.
4. Bee P. A continental view of rhizomania // Brit. Sugar Beet Rev. – 1999. – 67, №1. – P.28-30.
5. Hecht H. Rhizomania – ‘bekampfung’ durch den züchterischen Fortschritt im Rahmen des Spektrums toleranter Zuckerruben-sorten: Wirksamkeit bei fehlendem, schwachem und starkem beet necrotic yellow vein virus Befall // Bayerisches Landwirtschaftliches Jahrb
6. Rother B Rhizomania in Europe // IIBR info. – 1998. - №3. – P.14-17.
7. Власов Ю.И. Ризомания сахарной свеклы // Труды Всес. научн. техн. совещ. «Увеличение производства и повышение качества сахарной свеклы

8. Руженцова Е.А. Ризомания сахарной свеклы (распространенность и вредоносность в Киргизской ССР, идентификация патогена): Автореф. дис. … канд. биол. наук: 01.06.11 / Всесозн. НИИ защиты растений (ВИЗР). – Л, 1987. – 18с.
9. Роик Н.В, Нурмухаммедов А.К., Васильева Н.А., Костенюк Н.Н., Петриченко С.Н., Хельман Л.В. Ризомания в Украине // Труды Всероссий. конфер. «Сельскохозяйственная микробиология в XIX – XXI веках». – Санкт-Петербург: ВНИИСХМ. –2001. – С.71.
10. Roik M.V., Nurmukhammedov A.K., Vasilyeva N.O., Kostenyuk N.M. Spread of sugar beet rhizomania disease in Ukraine // Abstr. III Int. Confer. “Bioresourses and viruses”. – Kyiv. (Ukraine). –2001.- P.203.
11. Giunchedi L., De Biaggi M., Poggi P., Pollini C. Correlation between tolerance and beet necrotic yellow vein virus in sugar-beet genotypes // Phytopathologia Mediterranea - 1987. – 26. – P.23-28.
12. Johansson E. Rhizomania in sugar beet - a threat to beet growing that can be overcome by plant breeding // Sveriges Utsadesforenings Tidskrift. - 1985. - 95. – P.115-121.
13. Heijbroek W. De betekenis van rhizomanie voor de bi-eteteelt // Gewasbescherming - 1985. - 17. – P.17-18.

ТҰҚЫМДЫ КӨШЕТСІЗ ӘДІСПЕН ӨҢДІРУ ЖӘНЕ НАНОЭЛЕКТРОМАГНИТТІК ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ.

SEED PRODUCTION USING DIRECT SOWING METHOD AND APPLICATION OF NANOELECTROMAGNETIC TECHNOLOGY

а/ш.ғ.к., қауым. п.м.а. Медеуова Ғ.Ж.
б.ғ.к., қауым. проф м.а. Ануарова Л.Е.
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Алматы қ.
Anuarova68@mail.ru & medeuova.galiya@mail.ru

Түйіндеме: Мақалада қызылша (Beta vulgaris) — қызылша туысына жататын екі жылдық бағалы техникалық дақылдардың бірі,сондықтан. бірінші жылы оның қоректік заттары бар тамыры мен жапырақ шоғы өседі. Сонымен қатар. 1991 жылдан Қазақстанда қызылшаның бір тұқымды жаңа сорттары аудандастырылып, себілген онда. қызылшаның бір танапта ұзақ жылдар бойы ауыстырмай сепкенде, оның зиянкес жұмыр құрты мен тамыр биті көбейгендігі, одан қызылшаның түрлі аурулар мен зиянкестерден қорғауда, оның өнімділігін арттыру үшін, тұқымды көшетсіз әдіспен өндіру мен ноноэлектромагниттік технологияны көтеруде ауыспалы егістің маңызы зор.Сондықтан мал азықтық қызылшасының (Beta vulgaris z. v. crassa) құрамында көмірсулар, витаминдер, тұздар, азотсыз экстракты заттар бар. Сондықтан ол жоғары сапалы және жұғымды мал азықтық дақыл. Қызылша тұқымы көшетсіз өсірген кезде дұрыс шешілетіні туралы айтылған.
Кілт сөздер: Электрофизикалық әдіспен өңдеу, көшетсіз әдіспен қысы жылы болатын аймақтарда, сондай-ақ қыс түспей тұрып, ксеромофортық құрылымды тамыржемістердің белгілі бір мүшелерін алуға бағытталған барлық агротехникалық шаралар комплексін жүргізген кезде табысты өсіруге болады.

UDK 631.1

Medeuova G.J. - candidate.s degree in biological sciences
Anuarova L.E., - candidate.s degree in biological sciences,
Kazakh State Women's Teacher Training University, Almaty
medeuova.galiya@mail.ru & Anuarova68@mail.ru

Annotation: In the article a beet (Beta vulgaris) is BEET, one of valuable biennial industrial crops which belongs to the beet family, in the first year bottom leaves and root system rich in vitamins are formed in the plant. Together with it, new homogenous beet varieties have been released in Kazakhstan since 1991. By beet planting on the same area for many years, such depredators as roundworms and root louse proliferate. That's why for beet protection from various diseases and depredators as well for increase in its productivity, seed production using direct sowing method and application of nanoelectromagnetic technology in the significance of crop rotation play a great role. Carbohydrates, vitamins, salts, nitrogen-free extracts are present in the fodder beet (Beta vulgaris z. v. crassa). That's why the beet is a caloric feed crop of high quality. By planting beet seeds using direct sowing, it is quickly peeled.

Key words: planting using electrophysical method, direct sowing, beet can be successfully grown in the regions with warm winter as well as by holding a complex of all agrotechnical events, aimed at obtaining one certain species of xeromorphic structural root crops.

Қазіргі заманғы фабрикалық қызылша дақылын өсіруде дара дәнекті және біркелкі тұқым өнгіштігі 90 пайыз болуын қажет етеді. Біздің еліміздің көп жылдық практикасы мен шетелдік тәжірбиелердің көрсеткеніндей, бұл проблема, ең алдымен, суармалы аймақтарында тұқымды көшетсіз өсірген кезде дұрыс шешіледі. Тұқымды көшетсіз тәсілмен өсірудің мәні мынада. Жаздыкүні тұқым үшін егілген қант қызылшасы күзде қазылып алынбай, сол күйінде қалдырады. Қыстап шыққан тамыржемістері көктемде қайта өніп шығады да, гүл сыйдамының арасында қалыптасып, жеміс салады.

Өсіп-өну кезеңінің ерте басталатынына байланысты көшетсіз егілген тұқым топырақтың күзгі-қысқы ылғал қорымен қоректік элементтерін барынша пайдаланады. Сондықтан да көшетті егуге қарағанда оларда өсімдіктердің өнімділігін арттыру үшін мүмкіндік едәуір мол болады.

Тұқымды көшетсіз өсіру әдісінде көшетті әдісіне қарағанда жұмсалатын шығын аз, оларды өзіндік құны 2-3 есе арзан болады. Өйткені көктемде қызылшаны сирету, жинау, шоқалау, тамыржемістерін сақтау, көктемгі шоқаланудан оларды іріктеп алу, қайта іріктеу және отырғызу жұмыстары жүргізілмейді [1].

Қант қызылшасы тұқымын көшетсіз әдіспен қысы жылы болатын аймақтарда, сондай-ақ қыс түспей тұрып, ксеромофортық құрылымды тамыржемістердің белгілі бір мүшелерін алуға бағытталған барлық агротехникалық шаралар комплексін жүргізген кезде табысты өсіруге болады.

Қазақстанның интенсивті суармалы егіншілігінің және қызылша егілетін оңтүстік аймақтарының климат жағдайлары қант қызылшасының сапалы тұқымын көшетсіз егіп, мол өнім алуға қолайлы-ақ [3].

Бірақ бұл тәсілді өндіріске ендірудегі негізгі кедергі қант қызылшасының қайта қыстап шығу мүмкіндігінің жетіспеушілігі және сонымен қатар тамыр жемісі массасының артық мөлшерде болуынан болып отыр. Қазіргі кезде аталған дақылдың танаптағы сиректілігі мен тұқым өнімінің төменгі дәрежесі байқалады. Сондықтан біздің алдымызға қойған мақсатымыз қант қызылшасының тұқымын жылдар бойы көшетсіз әдіспен өсіру тәсілінде көп жылдық репродукция барысында қант қызылшасының тұқымын көбейту тиімділігін жоғарлату. Осыған байланысты қант қызылшасының ғылыми зерттеудегі өзекті мәселесі оның тұқымын көп жылдық технология бойынша көбейтуді шешу жолдарының бірі оның ортаға бейімділігін арттырып агробиология ерекшелігін зерттеу, ол үшін төменде келтірілген инновациялық шараларды іске асыру қажет.

1. Өсімдіктер мен тұқымға электромагниттік әсер.
2. Сапропель (теңіз түбінен алынып өңделген органикалық заттар) экстрактысының органикалық сарқынын қолдану.
3. Сарқындылардағы металлдар нанобөлшектерінің белсенділігі.

Ұсынылып отырған тұқымды өңдеудің жаңа технологиясы қызылша өркенінің біркелкі өсіп-өнуіне ықпал жасап, өсімдіктің қысқа төзімділігін әдеттегі өңделмеген тұқымға қарағанда едәуір арттырды [4].

Зерттеу барысы тұқымды себу алдында электрофизикалық әдіспен өңдеу және өңдемей себуде топырақтың сулық режимі екі вариантта да біршамада болғандығын көрсетті (1 кесте) .

1 кесте. Қызылшаның «себу-көктеу» кезеңіндегі ылғалдың қоры мен топырақтың ылғалдылығы (20123-2016 жылдар).

№ р/с	Анықтау мерзімі	Топырақ қабаты, см	Топырақтың ылғалдылығы, %	
			Бақылау варианты	Электрофизикалдық өңдеу
1	20 тамыз	15	20,2	20,4
2		30	21,9	21,9
3		45	22,03	22,05
4	Орташа	0-45	21,34	21,45

1 кестедегі деректерден көрініп тұрғандай, тәжірибе жүргізілген жылдары орташа алғанда себу кезінде топырақтың ылғалдылығы бақылау вариантында 15 см тереңдікте – 20,2 %, 30 см – 21,9; 45 см – 22,03 және электрофизикалық өңдеу кезінде тиісінше 20,4; 21,09 және 22,205 % болды. Осындай байланыстылық топырақтың ылғалдылығы мөлшері бойынша да байқалды (2 кесте).

2 кесте. 0-45 см топырақ қабатындағы «себу-көктеу» кезеңіндегі ылғалдылық мөлшері (2013 -2016 жылдар).

№ р/с	Топырақ қабаты, см	Бақылау варианты Анықтау мерзімдері			Электрофизикалық өңдеу		
		20 тамыз	1 қыркүйек	10 қыркүйек	20 тамыз	1 қыркүйек	10 қыркүйек
1	15	19,2	18,40	17,10	20,4	19,3	18,8
2	30	20,45	17,06	15,12	21,5	19,7	18,3
3	45	21,05	19,0	14,7	22,2	20,4	19,04
4	0-45	20,2	18,15	15,6	21,4	19,8	18,7

Сонымен бірге көшетсіз қызылша тұқымының шығымыдылығы бойынша нақты заңдылықтың, атап айтқанда: тұқымды электрофизикалық әдіспен өңдеп себуде тұқымның шығымдылығы кәдімгі себудегіге қарағанда жоғарылығының байқалғанын да атап өткен жөн (3 кесте).

Тұқымды электрофизикалық әдіспен өңдеп себу кезінде оның егістік өнгіштік қасиетінің жоғары болуы (79%) оны биологиялық деструкция тәсілмен алынған наноматериалдардың тірі клеткамен жақсы биобірлестікте, болуында. Соның нәтижесінде көктей бастаған тұқымның қарқыны өте жоғары болып, ауруға төзімділігін артырды.Осыған орай тұқымды элекрофизикалық әдіспен өңдеу және өңдемей себудің кездерінде[2]

3 кесте. Электрофизикалық әдіс және өсімдіктердің зиянкестері мен егістік өңгіштігі (2013 -2016жылдар).

Тәжірибенің нұсқасы	Өнгіштік, %		Өсімдіктердің жәндіктерден зиян шегуі		
	Зертханалық	Егістік	1	2	3
Бақылау	81	58	2,5	52	1,4
Электрофизикалық өңдеу	89	79	1,6	31	0,45

Ескертулер: 1– зиян шегудің орташа баллы
2 – бүлінген өсімдіктер %
3 – бүліну коэффиценті

Өскіндердің пайда болу қарқыны әртүрлі болады. Мәселен, тұқымды өңдемей себу кезінде бірен-саран өскіндер жетінші күн дегенде бой көрсете бастаса, элекрофизикалық өңдеудің арқасында бесінші күні пайда болды. Ал өскіндердің жаппай пайда болуы тиісінше 11-ші және 9-шы күндері тіркеліп, «Себу-көктеу» кезеңінің ұзақтығы тұқымды өңдемей сепкенде 14, ал элекрофизикалық өңдеуде 10 күн құрады.

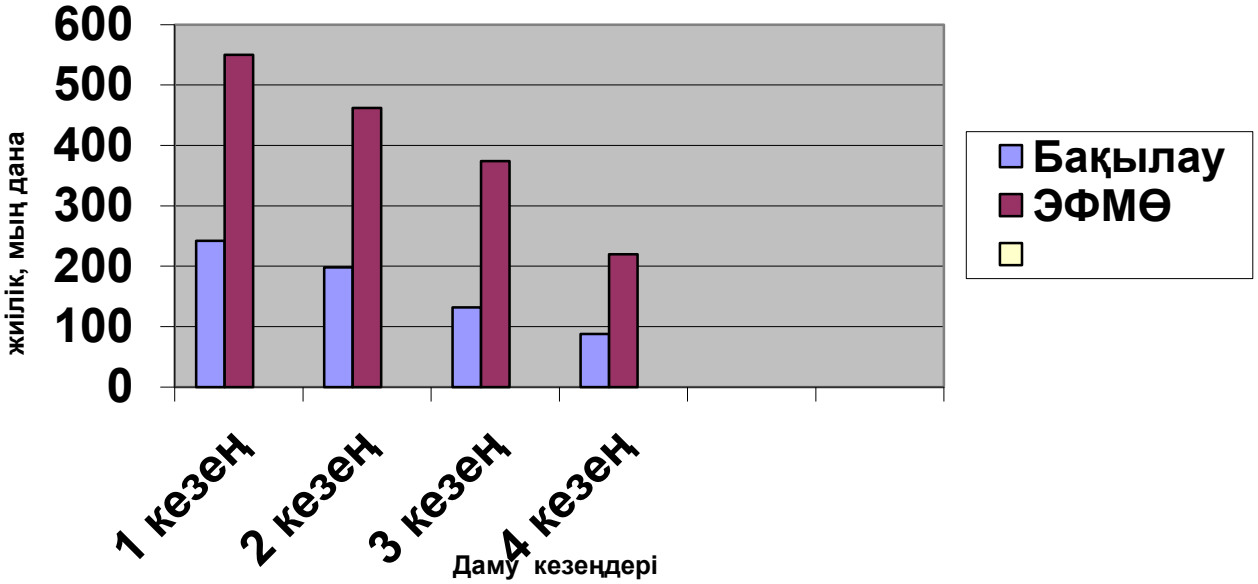
Біздің зерттеулердің міндеттерінің қатарына бороздалық әдіспен себер алдында тұқымды электрофизикалық тәсілмен өңдеу қызылшаның қыс алдындағы жиілігіне әсері, тұқымды өңдеудің түрлі тәсілдерімен салыстырғанда суармалы Жаркент жағдайында қаншалықты тиімді екендігін анықтау болды. Тұқымды өңдеу тәсілдерінің қыс алдындағы көшетсіз тұқымдықтардың сақталуы мен көшеттердің жиілік мөлшеріне әсерін зерттеу бойынша жүргізілген тәжірибелер мынаны көрсетті [1-3].

Қызылша өскінінің жиілігі толық өскіндер кезеңінен бастап тұқымды жинау кезеңіне дейін 1 қума метрдегі өсімдіктер саны әр түрлі болатынын көрсетті (4 кесте, 1 сурет). Мәселен, тұқымды өңдемей себу кезінде ол орта есеппен тәжірибе жүргізген жылдары 1 гектарға 242-ні құраса, электрофизикалық тәсілмен өңдегенде 550 дана болды. Бұл бірінші кезекте өңделген тұқымның егістік өнгіштігінің ерекшеліктеріне байланысты екендігін атап өткенбіз.

4 кесте. Тұқымды өңдеу тәсілдері және өсімдіктің қыста сақталуы мен көшеттердің жиілігі (2013-2016 жылдар).

№ р/с	Тәжірибе варианттары	Кезеңдер бойынша көшеттердің қалыңдығы гектарына мың данадан				Қысқы кезеңдегі сақталуы, %
		Толық өскіндер	Қыстату алдында	Қыстату-дан соң	Жинау алдында	
1	Бақылау	11/242	9/198	6/132	4/88	66,6
2	Электро физикалық тәсілмен өңдеу	25/550	21/462	17/374	10/220	80,9

Ескерту: бөлім – 1 кума метрдегі өскіндер жиілігі, дана.
бөлінгіш – көшеттердің жиілігі, мың дана/га.

Сурет-1. ЭФМӨ және көшеттер жиілігі

Өсіп-өнудің күзгі кезеңінде бақылау вариантында өсімдіктердің опат болуы 18,1 % құраса, электрофизикалық тәсілмен өңдеуде – 16 % болды. Нақтырақ айтқанда, тұқымды электрофизикалық тәсілмен өңдеу өсімдіктің жиілігінің аз сиреуіне әкеліп соқты.Ал бақылау вариантындағы өсімдік санының аз болуы бұл тәжірибеде өсімдіктердің әлсіз болып түрлі зиянкестер мен ауруларға шалдығуымен түсіндіруге болады.

Мәселен, тәжірибе жүргізілген жылдар ішінде өсімдіктің тұқым өнімділігі гектарынан 15,0-18,3 центнерді құраса, бақылау вариантында гектарынан 11,5-15,0 центнерден ғана өнім алынды (-2,0 центнер) [4].

Зерттелген өңдеу тәсілдері тұқым сапасына ешқандай әсерін тигізген жоқ. Олардың өнгіштігі мен 1000 тұқымның салмағы, топтық құрамында айта қаларлықтай алшақтық болмады. Сонымен катар, көшетсіз тұқымды себер алдында құрамында металдардың нано және макро бөлшектері бар **HUMIN PLUS** стимуляторымен және **электромагниттік** өріспен өңдеу көшетсіз қызылша тұқымының жазғы мен күзгі кезеңдегі өскіндерінің өсу және қоректік затардың , қанттың жиналуын толығымен жақсартты.

Қорыта айтканда, жүргізілген тәжірибелер себер алдында қызылша тұқымдардың қорытпалы бактериалдық деструкцилау арқылы алынған (темір, мырыш. мыс) металдар ерітіндісімен және сапропель сығындысы ерітіндісімен өңдеу олардың егістік өнгіштігі мен көктеуін барынша жақсартатын әсері барлығын көрсетті. Яғни, Неміс-орыс биомагниттік кибернетика және нанотехнология институтының зертханалық тәжірибелері, өндірістік жағдайда «Қамкорлық» ЖШС дәлелелін тапты.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Әбуғалиев І.Ә., Қожахметов М.К. Көшетсіз қызылша тұқымын өндірудің технологиясы, Алматы,1992ж., 133 бет.
2. Кожахметов М.К. Научные основы безвысадочного семеноводства и клонального размножения сахарной свеклы в Казахстане. Автореферат диссертации на соискание ученой степени д.с.х. наук, Алмалыбак,1999, с.81.
3. Кузнецов В.И., Гилезетдинов Ш.Я. О физиологической полифункциональности гуминовых кислот. Материалы Интернет-журнала «Органическое Живое», Земледелие, 2002, №2, с.1.
4. Орлов Д.С. Свойства и функции гуминовых кислот. Гуминовые вещества в биосфере. - М., 1993. - С.16-27.

ЖЕМІС ЖИДЕКТІ ӨСІМДІКТЕРДІ ЗАРДАПТАЙТЫН SEPTORIA SACC. ТУЫСЫ ТҮРЛЕРІНІҢ БИОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

БИОЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ВИДОВ РОДА SEPTORIA SACC. ПОРОЖАЮЩИЕ ПЛОДО-ЯГОДНЫЕ КУЛЬТУРЫ

б.ғ.к., қауым. проф м.а. АНУАРОВА Л.Е
а/ш.ғ.к., қауым. п.м.а. МЕДЕУОВА Ғ.Ж.

Казақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
(Алматы қаласы. Қазақстан)
Anuarova68@mail.ru
medeuova.galiya@mail.ru
к.б.н., и.о. ассоц.проф Ануарова Л.Е.;
к.б.н., и.о. ассоц.проф Медеуова Ғ.Ж.
Казахский государственный женский педагогический университет.
(г. Алматы, Казакстан)
Anuarova68@mail.ru
medeuova.galiya@mail.ru

BIOECOLOGICAL FEATURES OF SPECIES OF SEPTORIA SACC. GENUS AFFECTING THE FRUIT-BERRY CULTURES

Anuarova L.E., - candidate.s degree in biological sciences,
Medeuova G.J. - candidate.s degree in biological sciences,
Kazakh State Women's Teacher Training University.
(c.Almaty, Kazakhstan)
Anuarova68@mail.ru
medeuova.galiya@mail.ru

Аннотация: Мақалада *Septoria* Sacc. туысының (*S. ribis* (Lib.) Desm.; *S. crataegicola* Bond. et Tranz.; *S. rubi* West. *var. rubi* D. Bab.; *S. fragariae* Desm. *var fragariae* D. Bab.; *S. elaeagni* (Chev.) Desm.) түрлерінің табиғаттағы және таза екпелік жағдайындағы даму циклының зерттелу нәтижелері берілген. Зерттелген түрлердің даму циклында жынысты көбейетін телеоморфты кезеңінің *Mycosphaerella* Joh. туысы түрлері бар екендігі дәлелденді. *S. rubi var. rubi* - дің даму циклында телеоморфты кезеңімен қатар анаморфты (макро және микроконидиальды) және спермагониальды кезеңдері анықталды.
Түйін сөздер: *саңырауқұлақ, даму циклы, жапырақ, сабақ, пикнида, конидия, устьице, цилиндр, эллипсоид, клетка, макроконидиялар, микроконидиялар, аскоспора.*

Аннотация: В статье приведены данные о цикле развития видов рода *Septoria* Sacc. (*S. ribis* (Lib.) Desm.; *S. crataegicola* Bond. et Tranz.; *S. rubi* West. *var. rubi* D. Bab.; *S. fragariae* Desm. *var fragariae* D. Bab.; *S. elaeagni* (Chev.) Desm.) в природе и в культуре. В результате выявлены у всех изученных видов телеоморфные стадии относящиеся к роду *Mycosphaerella*

Joh. и анамофная стадия. У *S. rubi var. rubi* в цикле развития кроме телеоморфной и анаморфной стадии (макро-микроконидиальной) присутствует и спермагониальная стадия.
Ключевые слова: *Грибы, цикл развития, листья, стебель, пикнида, конидия, устьице, цилиндр, эллипсоид, клетка, макроконидий, микроконидий, аскоспора.*

Annotation: Data of development cycle of species of Septoria Sacc genus were presented in this article. (*S. ribis* (Lib.) Desm.; *S. crataegicola* Bond. et Tranz.; *S. rubi* West. *var. rubi* D. Bab.; *S. fragariae* Desm. *var fragariae* D. Bab.; *S. elaeagni* (Chev.) Desm.) *in vivo* and *in vitro*. As the result of our researches in all studied species the teleomorphic and anamorphic stages relating to the *Mycosphaerella* Joh. genus were revealed. In *Septoria rubi var. rubi* in the development cycle except the teleomorphic and anamorphic stages (macro and microconidium) the spermogonium stage was also revealed.
Keywords: *fungi, development cycle, leaves, stalk, pycnidium, conidium, stoma, cylinder, ellipsoid, cell, macroconidium, microconidium, ascospore.*

Кіріспе: Зерттелген мәселелерді нақтылау мақсатында Іле Алатауда кездесетін *Septoria* туысының 5 түрінің толық даму циклы тәжірибелер жүргізу арқылы зерттелді. 2014-2016 жылдары микроскоп арқылы сәуір айының 3-нен бастап, түсіп қалған жапырақтар астында Клебан кассетасында қыстап шығуы кезіндегі зардапталған өсімдіктердің қалдықтарындағы *Septoria* туысы түрлерінің даму ерекшеліктері анықталды. Пикнида, конидияларының өлшемдері алынды. Төменде *Septoria* туысының түрлерінің табиғаттағы даму циклына сипаттама берілген. «Флора споровых растений Казахстана» [1] анықтамасында көрсетілген түрлердің даму циклы, тәжірибе жасап зерттеу кезінде алынған микроконидиальді, жынысты (телеоморфты) кезеңдерімен толықтырылды.
Мақалада пикнидалы саңырауқұлақтардың кең таралған *Septoria* туысының бірқатар түрлерінің Чапека, картопты - глюкозалы қоректік орталарындағы екпелерінің таза дақылдық - морфологиялық ерекшеліктері және олардың спора түзу ерекшеліктері зерттелді [2,3].
Таза екпесін өсірудің қиындығына байланысты пикнидалы саңырауқұлақтардың таза екпесі зерттелген түрлері аз. Соңғы кезде мұндай зерттеулерді Т.В. Андрианова [4], Ж.Ж. Кужантаева [5], Л.Е.Ануарова [6], Тетеревникова-Бабаян Д.Н. [7] жұмыстарынан кездестіруге болады.
Төменде *Septoria* туысының түрлерінің табиғаттағы даму циклына сипаттама берілген.
S. ribis (Lib.) Desm. - Қара қарақат. - *Ribes nigrum* L.
Қара қарақат жапырақтары, сирек сабағы *S. ribis* түрімен зардапталады. Көбіне өнімі жиналмайды. Жапырақтарындағы майда, қоңыр кейін кейбіреулері ақ түсті болып өзгеретін бұрышты, дөңгелек дақтарда бірнеше пикнида жетіледі. Пикнидаларының түсі ашық қоңыр, қоңыр түсті, шар тәрізді, өлшемі 108-180x84-156 мкм. Кейбір құрғақшылық жылдары пикнидаларының қабырғасы толық жетілмейді. Жоғары бөлімі толық қаусырылмайды. Конидиялары жіп, цилиндр тәрізді, 2-4 клеткалы, бір ұшы тар, доғалданған. Кейбіреулері клеткаға бөлінбеген, өлшемі 31-42x2,6-3 мкм. Кей жылдары қыркүйек айының соңында түзілген пикнидаларда бір клеткалы цилиндр, эллипсоид тәрізді, 5-6,4x2,2-2,8 мкм микроконидиялар жетілді. Қыстап шыққан зардапталған жапырақтарда да цилиндр, эллипсоид тәрізді, бір клеткалы, түссіз, өлшемі 6,5-9x2,6-5,2 мкм микроконидиялар жетілді.

Сонымен бірге егістіктегі және Клебан кассетасында қыстап шыққан зардапталған жапырақтарда *M. grossulariae* түрінің шар, бүйірлері қысыңқы шар тәрізді, өлшемі 90-154х70-122 мкм псевдотецилерде аскларының саны 10-20, түйреуіш, цилиндр тәрізді, тік немесе сәл иілген, жоғарғы қабырғасы қалың, отырмалы немесе қысқа аяқшасы бар, өлшемі 42-56х11-17 мкм асклар жетілді. Аскоспоралары ұршық тәрізді, екі клеткалы 14-35х3-4 мкм.
Гүлді өсімдік түрлерінде ауру туғызатын *Septoria* туысы түрлерінің даму циклы 1-кестеде көрсетілген.
S. crataegicola Bond. et Tranz. - Алматы долана - *Crataegus almaatensis* L.
Долана жапырақтарының үстіңгі бетіндегі қоңыр түсті дақтарда шар тәрізді, диаметрі 133-164 мкм пикнидалар жетіледі (10-сурет). Пикнидаларда бір немесе бірнеше анық көрінбейтін перделері бар, өлшемі 43-56х3,3-4,7 мкм, түзу, жіп тәрізді, иілген макроконидиялар жетіледі. Күзде спермогонилерінде, жемістік денелерінде, өлшемі 3,9-5х1,1-1,3 мкм спермацилер жетіледі.
Ал Клебан кассетасында қыстап шыққан зардапталған жапырақтарында мойны ұзын құмыра тәрізді пикнидалардан (*Plenodomus* туысы түрлеріне тән) өте көп болып жетілген микроконидиялары лента тәрізді болып шықты. Чапека қоректік ортасында макроконидиялардан өсіп түзілген ақ биотипті, мақта тәрізді колониялардағы пикнидаларда эллипсоид, жұмыртқа тәрізді, түссіз бір клеткалы, өлшемі 4,0-7,3х1,5-2,1 мкм микроконидиялар жетілді. Өсімдіктерді зардаптауға қатысатын *S. crataegicola* микроконидиялары **Phyllosticta michailowskoensis* Elenk. et. Ohl. түрі деп көрсетілген [52, 168б].
Клебан кассетасында қыстап шыққан *S. crataegicola* түрімен зардапталған долана жапырақтарында жыныстық көбею кезеңі (*Mycosphaerella crataegi* (Fckl.) Oud.) жүреді. Псевдотецилер жапырақтың екі бетінде де аздап немесе кейбіреулерінде көп болып жетілді. Шар тәрізді немесе бүйірлері қысылған шар тәрізді, диаметрі 100-150 мкм, устьице тесіктері өте үлкен емес өсінді тәрізді немесе дөңгелек ашық саңлаулы. Асклар саны 20-30, топталған, жіңішке түйреуіш немесе цилиндр тәрізді, түзу немесе аздап иілген. Жоғарғы ұшы қалың қабықты, отырмалы немесе қысқа аяқты, өлшемі 65-70х12-14 мкм. Аскоспоралары екі қатарда орналасқан ұршық тәрізді, түзу, аздап иілген, ұштары доғалданып үшкірленген, екі клеткалы, түссіз, өлшемі 30-40х3-4 мкм.
Mycosphaerella crataegi түрінің макроконидиялы кезеңі *Septoria crataegicola*, микроконидиальді кезеңі *Phoma crataegi*. Көктемде долана өсімдігінің алғашқы зардапталуы *Mycosphaerella crataegi* түрінің аскоспоралары және микроконидиальді кезеңінде түзілетін микроконидиялары арқылы жүреді.
Іле Алатауы бөктеріндегі Алматы доланасының барлық даралары зардапталған.

Сурет 1 – *Septoria crataegicola* Bond. et Tranz. Зардапталған өсімдігі *Crataegus almaatensis* Polark.

Іле Алатауында долананың барлық дараларын зардаптайтын бұл түрдің Чапека қоректік ортасына макроконидияларын сепкенде майда, қара сұр түсті, көтеріліп өсетін колониялар жетілді. 3-тәулікте колониялардың диаметрі 3-4 мм болып өсті. Біртіндеп колониялардың бетін бір жағынан мақта тәрізді ақ мицелий жауып өсе бастады (2-сурет). Бұл қара биотипінің құрамында түрлі пішінді склероцилер және бірлі жарым пикнидалар болды. Пикнидалары қара түсті, ірі, өлшемі 252-276х204-228 мкм, өсінді түрінде устьице саңалауы бар. Макроконидиялары цилиндр тәрізді тік иілген, перделері анық көрінбейді, түссіз, өлшемі 62-76х2-3 мкм. Екі апта өткен соң колониялардың шетін мақта тәрізді жіпшумақ басып кеңейіп өсе бастады. Колониялардың диаметрі 3-4 см жетті. 30 тәулік өткен соң, мақта тәрізді жіпшумақ кеңейіп өсіп, колониялардың диаметрі 6-7 см болды. Басқа Петри ыдысына ауыстырылған колониялардың ақ биотипінде көптеген қара-қоңыр түсті, шар, бүйірлері қысыңқы шар тәрізді, устьице саңалауы кең, өсінді тәрізді устьице саңалаулары да бар, өлшемі 60-132 х48-90 мкм, пикнидалар жетілді. Микроконидиялары бір клеткалы, цилиндр, эллипсоид тәрізді тік, сәл иілген, түссіз, өлшемі 7-10х1,5-3 мкм.

90 тәулік (Чапека қоректік ортасында) өткенде колониялардың жіпшумағы отырмалы болып, төселіп өсті, түсі ақшыл түсті. Орталығындағы пикнидалар көп болып жетілген бөлімі бетінде микроконидиялар ұнтақтанып жатты. Екі клеткалы конидиялар түзілмеді. Жынысты көбеюі жүрмеді, сақталуға қалдырылды. Бұл түрдің ақ биотипін екінші рет бөлек өсіргенде пикнидалар түзілмеді (3-сурет).

S. crataegicola түрінің қара биотипінде макроконидиялар, ақ биотипінде микроконидиялар (Чапека коректік ортасында) түзілді.

Сурет 2 – Чапека қоректік ортасындағы *Septoria crataegicola* Bond. et Tranzsch. түрінің қара биотипті колониясы (20-тәулік) х2

Сурет 3 – Чапека қоректік ортасындағы *Septoria crataegicola* Bond. et Tranzsch. түрінің ақ биотипті колониясы х2

S. rubi West. *var. rubi* D. Bab. - Қожақат таңқурай - *Rubus caesius* Polark.

Қожақат өсімдігінің жапырағында шілде айының екінші жартысында түрлі пішінді, алғаш қоңыр кейін ақ түсті, жиегі қызыл түсті дақтар пайда болады. Оларда бірнеше пикнидалар жетіледі. Пикнидалар жапырақтың бетінде шашыраңқы болып, алдымен эпидермистің астында кейін оны жарып жоғары көтеріліп өседі. Пішіндері шар тәрізді, диаметрі 80-120 мкм, ашық қоңыр түсті. Устьице тесігі дөңгелек пішінді, диаметрі 25-30 мкм, конидиялары жіп тәрізді, бір ұшы жіңішкерген, өлшемі 14-54х2,2-2,8 мкм, иілген. Тамыз айының соңында зардапталған қожақат жапырақтарында макроконидиялардың бірнеше генерациясының түзілгендігі байқалды. Күзде кейбір пикнидаларда макроконидиялармен қатар микроконидиялары түзілді (синанаморфа). Микроконидиялары жұмыртқа, қысқа цилиндр тәрізді, түссіз, мөлшері 5,5-11,2х2,8-3,1 мкм. Олармен бірге араласып спермацилер (2,6-3,9х1 мкм) де жетіледі (4-сурет). Микроконидиялар өсімдіктерді зардаптауға қатысады. Таза

дақылында (Чапека қоректік орта) тек ақ биотип түзіліп алдымен микроконидиялар, сосын ол пикнидалар псевдатецилерге айналып асклар, аскоспоралар түзілді.

Клебан кассетасында қыстап шыққан зардапталған жапырақтарда жыныcты көбею кезеңіде жүріп аск, аскоспоралар пайда болды. Бұл *Mycosphaerella rubi* Roark түрінің псевдотецилері шар тәрізді, шоғырланып жетілді, диаметрі 60-80 мкм. Асклары түйреуіш, цилиндр тәрізді, өлшемі 42-45х8-10 мкм. Аскоспоралары екі клеткалы, 25-28х3,5-4,5 мкм. Көктемдегі қожақат өсімдігінің зардапталуы аскоспоралары арқылы жүреді.

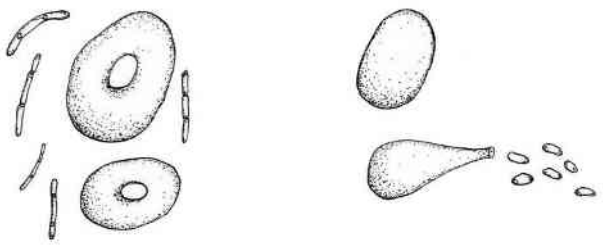
Чапека қоректік ортасында макроконидиялары өсіп, бір спорадан колониялар түзілді. 3 - тәулікте ақ биотипті колониялардың диаметрі 2-3 мм болды. Беткі жіпшумағы ақ үлпек тәрізді. 10-тәулікте колониялардың диаметрі 1,2-1,8см болды.

Гифалардан екінші реттегі конидиялар түзілді, өлшемі 28-59х2,5-3,4 мкм. Шашырыңқы болып жетілген пикнидаларда микроконидиялар жетілді. Шар тәрізді пикнидалардың, өлшемі 60-108х48-84 мкм. Микрокони-диялардың бір ұшы тар цилиндр, эллипсоид тәрізді, өлшемі 4-11х2-3 мкм.

30 - тәулікте колониялардың диаметрі 3,7-4,2см болды. Пикнидалар мол болып жетілді. 90-тәулікте колониялардың жіпшумағы төселіп өсті. Беткі жіпшумағының түсі сұр. Петри ыдысының түбін толтырып өскен колонияда өте көп болып бейберекет орналасқан псевдотецилер жетілді. Таза дақылдық жағдайда түзілген псевдотецилер шар, бүйірі қысыңқы шар тәрізді, түсі қоңыр, диаметрі 132-144 мкм, асклары топталып жетілген, бір ұшы тар түйреуіш тәрізді, қысыңқы аяқшасы бар, өлшемі 28-34х5,6-8,4 мкм. Аскоспоралары екі қатарда орналасқан түйреуіш тәрізді, бір ұшы тар, түссіз, өлшемі 17х4 мкм.

S. fragariae Desm. *var fragariae* D. Bab. - Кәдімгі бүлдірген - *Fragaria sylvatica* L.

Қыстап шығуға қалдырылған дарақтарын микроскоптық зерттеулер нәтижесінде, тек қана жыныcты көбеюі жүріп асклар, аскоспоралардың түзілгендігі анықталды. Бұл *Mycospherella fragariae* (Tul.) Lindau түріне жататын асклы саңырауқұлақ түрінің шар тәрізді псевдотецилері дақтардың шетінде жетілді, диаметрі 128-144 мкм. Асклары түйреуіш, цилиндр тәрізді, шоғырланып 30-40 болып түзілді, қысқа аяқшасы бар, өлшемі 39-50х10-12 мкм. Аскоспоралары екі қатарда орналасқан, ұзынша жұмыртқа немесе түйреуіш тәрізді түссіз, екі клеткалы, пердесінің тұсы екі бүйірінен қысыңқы, 13-15х3-4 мкм.

Сурет 4 – *S. rubi* West. *var. rubi* D. Bab. түрінің макроконидиялары (а), микроконидиялары (ә), спермацилер (б).

Көктемде конидиялардың түзілгендігі байқалмады. 2016 ж. 11-сәуірде жүргізілген зерттеулерде аскоспоралардың түзілуімен қатар, макроконидиялардың де сақталғандығы анықталды. Алғаш зардапталуы аскоспоралары кейде макроконидиялары арқылы жүреді.

S. fragariae Desm. *var. fragariae* түрінің пикнидалары және конидилері кейбір жылдары қазан айының екінші жартысында пайда болады. Көбіне көктемде алғаш аскоспоралармен зардапталған бүлдірген жапырақтарында *Ramularia tulasnei* Sacc. түрінің конидияларының бірнеше генерациясы қайталанады. Қара күзде ғана пикнидалар пайда болып *Septoria* туысы түрлеріне тән макроконидиялар жетіледі. Микроконидиялар түзілмеді. Tulasne L.R. [8] *Ramularia tulasnei* түрінің конидияларымен бірге жемістік денелерде спермациилердің жетілетіндігін байқады. Бұл түр «Флора споровых растений Казахста» [1] анықтамасында көрсетілмеген.

S. elaeagni (Chev.) Desm. - Үшкіржеміс жиде - *Elaeagnus oxycarpa* Schlecht.

Маусым айының екінші жартысында жиде жапырақтарында қара қоңыр түсті дақтар жетіледі. Шашыраңқы болып орналасқан ірі, қоңыр түсті, диаметрі 72-114 мкм пикнидаларда қысқа, жіңішке, цилиндр тәрізді, түссіз, өлшемі 16-32х2-3 мкм макроконидиялар жетіледі. Қыстап шыққан дараларында, өлшемі 6-8х3 мкм, бір клеткалы, түссіз, майда микроконидиялар жетілді. Күзде псевдотецилерде бір жасушалы, бактерия тәрізді, екі бүйірі қысыңқы, таяқша тәрізді спермацилер, 3,9-5х1 мкм түзілді. *Mycosphaerella elaeagnicola* N. Colov. түріне жататын жыныстық көбею кезеңіндегі түзілген шар тәрізді, қара-қоңыр түсті, диаметрі 108-132 мкм псевдотецилердің тесігі дөңгелек. Аскларының қысқа аяқшасы бар, түйреуіш тәрізді, өлшемі 60-80х18-23 мкм. Аскоспоралары эллипсоид немесе қысқа түйреуіш тәрізді, түссіз, екі клеткалы, өлшемі 18-21х 5-6 мкм.

Көктемгі алғаш зардапталуы макро,- және микроконидиялар және аскоспоралар арқылы жүреді.

Іле Алатауы етегіндегі шөл, шөлді-дала аймақтарында өсетін Үшкіржеміс жиделер зардапталған.

Жиденің жапырақтарын зардаптайтын бұл түрдің конидияларын Чапека қоректік ортасына сепкенде әрқайсысынан 3-тәулікте майда, диаметрі 2-3 мм қара сұр түсті колониялар пайда болды. Олардың үшеуін басқа Петри ыдысындағы қоректік ортаға көшіргенде әрқайсысының сыртқы жағынан үлпек тәрізді ені 3-4 мм болатын, сұр түсті жіпшумақтар өсіп жетілді.

Үлпек тәрізді бөлімінде ірі қара түсті, алмұрт тәрізді псевдотецилер склероцилермен араласып жетілді. Псевдотецилерінің өлшемі 108-132х156-180 мкм, склероцилерінің пішіні әртүрлі. Жемістік денелері псевдотецилерінде аз мөлшерде спермацилер, өлшемі 3-4х1,3 мкм, жетілді. Ортасындағы қара сұр түсті бөлімінде белгілі бір пішіні жоқ склероцилер және ескі, қоңыр түсті, клетка қабығы қалың жіпшумақтар болды. 90-тәулікте айтарлықтай өзгеріс байқалмады.

Кесте 1 – *Septoria* туысы түрлерінің даму циклы

Анаморфты түрлері	Зардапталған өсімдік түрлері	Конидиялар өлшемдері, мкм		Телеоморфты түрлері
		Макро - конидиялар	Микро-конидиялар	

S. ribis	*Ribes nigrum*	31-42x2,6-3	5-6,4x2,2-3	*M. grossulariae*
S. crataegicola	*Crataegus almaatensis*	43-56 x 3,3-4,7	4-7,3 x 1,5-2,1	*M. crataegi*
S. rubi var. rubi	*Rubus caesius*	14-54 x 2,2-2,8	5,5-11,2x2,8-3,1	*M. rubi*
S. fragariae var. fragariae	*Fragaria sylvatica*	39-50x10-12	5,9x2-2,6	*M. fragariae*
S. elaeagni	*Elaeagnus oxycarpa*	16-32 x 2-3	6-8x3	*M. elaeagnicola*

Бұл жерде *Septoria* туысының 5 түрінің де телеоморфты кезеңі анықталды. Телеоморфты *Mycosphaerella grossulariae, M. rubi, M. fragariae* сияқты түрлердің көбіне күзге қарай макро,- микроконидиальді кезеңі бірігіп жетілетін синанаморфасы бар. *M. crataegi, M. rubi, M. elaeagnicola* түрлерінің даму циклында күзде көбіне жемістік денелері псевдотецилерде немесе спермогонилерде спермацилер (ұзындығы 5, ені 1мкм - нан аспайтын эллипсоид, таяқша тәрізді, ылғалды ортада өнбейді) жетілді. Спермацилерді де арнайы әдебиеттерде **Phyllosticta, Phoma* туысы түрлері деп көрсеткен. *S. crataegicola, S. fragariae var. fragariae, S. gei f. immarginata, S. elaeagni* түрлерінде микроконидиялары көктемде өсімдіктердің өлі мүшелерінде сапрофитті қоректенуі кезінде жетілді.

Кесте 2 – *Septoria* туысы түрлерінің Чапека қоректік ортада конидиялар түзу ерекшелігі

Septoria туысы түрлері	Макроконидиялар өлшемі, мкм	Микроконидиялар өлшемі, мкм	Спермацилер өлшемі, мкм	Аскоспоралар өлшемі, мкм
S. crataegicola	62-76 x 2-3	7-10x1,5-3	-	-
S. gei f. immarginata	20-25 x 2-2,5	7-8x1,5-2,5	-	-
S. rubi var. rubi	28-59 x 2,5-3,4	4-11x2-3	4,5x1	17x 4
S. elaeagni	-	-	3-4 x1,3	-

Пикнидаларда *Phoma* типтес конидиялар түзілді. Асклы саңырауқұлақ *Mycosphaerella* түрлерінің (телеоморфа) даму циклында микроконидиальді кезеңі *Phoma* типтес түрлер.

Қорытынды: Арнайы әдебиеттердегі мәліметтер және біздің тәжірибелеріміздің нәтижесі жалпы тек «қара биотипті» колонияларда пикнидаларда макроконидиялар, «ақ биотипті» колонияларда пикнидаларда микроконидиялар және жіпшумақтың жіпшелерінен (гифа) түзілген конидия сағақтарынан екінші реттегі макро,- және микроконидиялардың түзілетіндігін көрсетеді .

Septoria туысының 2 түрінде, тек «ақ биотипі» пайда болып, микроконидиальді жетілді. *S. elaeagni* түрінің, таза дақылдарында склероцилермен араласып жетілген жемістік денелерде (псевдотеций) пішіні шар, бүйірлері қысыңқы шар тәрізді, өлшемі 156-180x80-132 мкм, өлшемі 4x1 мкм спермацилер пайда болды. *S. rubi var. rubi* түрінен көбіне «ақ биотипті» колониялар жетілді. Қара биотипі аздап әр жерінде араласа өскен колонияларда спермогонилерде таяқша тәрізді, 4,5x1 мкм спермацилер пайда болды. 90- тәуліктегі

жүргізілген микроскоптық зерттеулер сол колонияларда өте көп мөлшерде псевдотецилердің түзілгендігін көрсетті.

Septoria туысының түрлері даралары таза дақылдық жағдайында табиғаттағы даму, циклын қайталайды. Тек таза дақылдық жағдайында микроконидиальді кезеңі басым болды. Себебі *Septoria* туысының түрлерінің басым көпшілігі факультативті паразиттер.

Әдебиеттер

1 Бызова З.М., Васягина М.П., Деева Н.Г., Калымбетов Б.К., Писарева Н.Ф., Шварцман С.Р. Флора споровых растений Казахстана. 1. Сферопсидные – Sphaeropsidales. Алма-Ата: Наука, 1970. -Т. 5., кн. 3. -557с.

2 Қалымбетов Б.К. Микологическая флора Заилийского Алатау. – Алма-Ата: Наука, 1969. – 462 с.

3 Кужантаева Ж.Ж. Биоэкологические особенности грибов рода *Septoria* Sacc. На Юге Казахстана. – Алма-Ата: Наука, 1994. – 157с.

4 Андрианова Т.В. Особенности развития некоторых видов рода *Septoria* Sacc. в культуре //Микол. и фитопатология. 1986. - Т. 20, №1. - С. 5-10.

5 Кужантаева Ж.Ж. Морфолого-культуральные особенности грибов рода *Septoria* Sacc. //Мат-лы Седьмой конф. по споровым растениям Средней Азии и Казахстана. Тез. докл. - Алма-Ата, 1984б. - 122- 123 с.

6 Ануарова Л.Е. Пикнидалы саңырауқұлақтар *Septoria* Sacc., *Ascochyta* Lib., *Phoma* Sacc. туыстары түрлерінің биоэкологиялық ерекшеліктері // Биологиялық әртүрлілік және табиғат пен қоғамның тұрақты дамуы: әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың 75 жылдығы және биология факультетінің 75 жылдығына арналған конференция. – Алматы, 2009. – 5-7 б.

7 Тетеревникова-Бабаян Д.Н. Грибы рода Септория в СССР. – Арм ССР, Ереван, 1987. – 478

8 Tulasne L.-R. et Tulasne Ch. Selecta fungorum carpologia. – Paris, 1963. V.2. –P.22

ОРХОН ЕНИСЕЙ ЕСКЕРТКІШТЕРІ – РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРҒА ТӘРБИЕЛЕУ ҚҰРАЛЫ

MONUMENTS ORHON-YENISEIASA MEANS OF EDUCATION TO SPIRITUALLY MORAL VALUES

Саипов А.А. – педагогика ғылымдарының докторы
Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университетінің профессоры
Мұратбаева Г.А. – педагогика ғылымдарының докторы
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университетінің профессоры
Садыкова Д.А – тарих пәні оқытушысы
Алматы қаласы
Қазақстан Республикасы

professor Saipov A.A.
L.N Gumilyov Eurasian National University
saipov1954@mail.ru
professor Muratbayeva G.A.,
Kazakh State Women's Teacher Training University
muratbaeva11@mail.ru
Lecturer of history Sadykova D.A
Almaty city,Kazakhstan

Резюме
Автором в данной статье рассмотрены вопросы воспитания духовно-нравственных ценностей обучающихся на основе изучения Орхоно- Енисейских памятников, как древнейших письменных памятников тюрко-язычных народов. Автор останавливается на смысловых оттенках письменности, обнаруженных на берегу реки Орхон в северной Монголии, которые содержали пространное поэтическое повествование, состоящее из длинных строк и представляющее собой эпитафию, высеченную на камнях в честь семнадцатого кагана Восточнотюркского каганата Бильге - кагана (прежнее имя Могилян) и его младшего брата, наследного принца, доблестного полководца – военачальника Кюль-тегина.

Annotation
The author in this article examines issues of upbringing of spiritual and moral values of students through the study Orhono- Yenisei monuments, as the oldest written records of the Turkic-speaking peoples. The author dwells on the meaning of writing shades found on the banks of the Orkhon River in northern Mongolia, which contained a lengthy poetic narrative, consisting of long lines and represents the epitaph carved on the stone in honor of the seventeenth Hagan Vostochnotyurkskogo Kaganate Bilge - Kagan (former name Mogilany) and younger brother, the Crown Prince, the valiant commander - commander Kul-tegin.

Бүгінгі таңда жастарға рухани тәрбие мен білім беру мәселесі адамның өмірді танып-түсінуіндегі құндылық, табиғатпен үйлесімділікте ұстай білуімен бағаланады.

Тәрбие – қоғамдық тәжірибені білім, жеке тұлғаның теориялық және практиалық ілімдерді меңгерудегі құзыреттілігі мен шығармашылығы, әлеуметтік және рухани қарым-қатынастағы түрлі іс-әрекеті. Демек, жеке тұлғаның рухани-адамагершілік құндылықтарға бағыттау мәселесі ең алдымен, оның жете түсінуі мен тәрбие алуы, өз пікірі мен жинақтаған тәжірибесін сыни тұрғыдан тануға, соның негізінде адами қасиеттерді өз бойына сіңіре білуіне бағыт-бағдар берілуінде.

Сондықтан да рухани-адамгершілік құндылықтар жеке тұлғаның ізгілік, мейірімділік, имандылық ұстанымдарын тәрбиелеуге, ақыл-ойы мен іс-әрекеттерін реттеуге, өмірдің құбылыстарын түсініп, қабылдауға септігін тигізетіні сөзсіз.

Өнердің барлық түрлері белгілі бір сатыда дамиды және өз көрермендеріне ие болады. Ал өнер иесі өз шығармаларында өмірдің көрінісіндегі кей дүниелерді бейнелеу арқылы шынайылықты айқындап береді. Негізінен, білім беру жүйесінде білім алушыларды өнер туындылары арқылы тәрбие беру мәселесі көркем шығармадан алған әсерінен туындайды. Дегенмен де, әрбір дәуірдің елеулі, мазмұнды оқиғаларын өз заманының белгілі ақын-жазушылары дастан-жырларға, ойшылдары оны шынайы тарих-шежіреге айналдырып, ал шеберлер сәулет өнерінде бейнелеп қалдырған. Сондай бүкіл түркі халықтары мәдениетінің тарихында өшпес орын алатын ескерткіштердің мәні өте зор. Бұл орайда құнды рухани мұралардың қазақ жерінде де көптеп жасалғандығы біздің халқымыз мақтан тұтып, оның құндылығын ұрпақтан ұрпаққа жеткізіп келеді. Көне дәуір мәдениетінің өшпес мұрасы бүгінгі күнге дейін өз жалғасын тауып, сақталып, өшпес мұралардың бірі, бүкіл әлемге әйгілі болған ақын тас, жыршы тас – Орхон ескерткіштері (VIII ғ.).

Бұл ескерткіштердің ұрпаққа қалдырар ізгілігі мен мәнділігі мол. Әрбір көне ескерткіштің көрінісі сол дәуірдің оқиғалар мерзімі мен жазу стилі жағынан ескі түркі жазуының соңғы – жаңа дәуірін танытады. Оның бер жағында Орхон жазулары, көптеген ғалымдар еңбектерінде айтылғандай, халық арасына кеңінен таралғаны дәлелденеді.

Күлтегін ескерткіштерінде мынадай сөйлемдер кездеседі: «Түркі салқын тиып, ел еткендеріңді де мұнда бастым, жаңылып кеткендеріңді де мұнда бастым. Барлық сөзімді айтар мәңгілік тасқа бастым, бұдан қарап біліңдер түркінің қазіргі халқының бектері» – дейді [1].

Орхон ескерткіштері оқып-үйрену арқылы білім алушыларды ерекше ойға бөлейтіні белгілі. Ал оның ойы, сезінуі, есте сақтауы - бір орта, ал сол ортадағы көріністер кез келген өнер туындысы ретінде мәңгі өмір сүреді. Көптеген ғалымдар өз кезегінде мұндай тарихи туындыларды өскелең ұрпаққа қатысты өз ойларын түсіндіреді. Айталық, Б.Неменский өз пікірін былайша тұжырымдайды: «Әр туынды – бұл тек қана жеке қадам емес, жеке ашылу, жеке сәттіліктер немесе сәтсіздіктер – өйткені бұл қадам, тәжірибе, сәттілік немесе қателік және барлық ұрпаққа, өз уақытында, өзін танытатын қадам.

Білім беру үдерісінде тиімді қолданылған өнер туындылары білім алушыларды сол шығарманың тарихи мазмұнын түсінуге, тілі мен дінін, кейіпкердің жан дүниесін қабылдауға бағыт-бағдар алып, өзінің ішкі жан дүниесіне жаңалық ретінде қабылдауы керек.

Білім алушылар мұндай тарихи мазмұнды ескерткіштерді қабылдап, одан туындаған ойлардан кейін өзін-өзі тексеріп, қандай ойға бөленгенін ортаға салып отыруы қажет.

Әйтпесе, өнердің ең басты жасаушысы - халықтың жан дүниесімен санасып, өзінің бүкіл болмысымен жақсы қасиеттерін саналы түрде тәрбиелейді.
Ең бастысы, суретші өзінің шеберлігін және табиғат берген сыйын пайдалана отырып, үлкен өнер туындысын жасау қажет. Ал адам қиялынан туындаған үлкен өнерді көрермен терең түсініп, дұрыс қабылдай алмаса, суретші өнердегі ез орнын түсінуді әрі сезінуді жоғалтады. Суретшінің шығармасы арқылы бейнеленген халықтың күш-қуаты сол халықты рухани байытуға әрі өзін қоршаған ортаның әдемілігі мен әсемдігін жаңа деңгейге көтеруге қызмет етуі тиіс.
Суретшілер кашанда қоғамның, өз уақытының барлық рухани қазыналарын аса терең сезінуші адамдар болып есептеледі. Өйткені, суретшінің негізгі мақсаты – адамның жан дүниесін тану. Ол өз танымын адамның жан дүниесін тану еркінің нәтижесінде емес, қайта ол туралы өзінің түсінуі мен ойлауын және айналадағы ақиқат шындықты қабылдаудың қажеттілігі нәтижесінде жасайды.
Өнер туындылары білім алушылардың әлемді тануының, сезінуінің және түсінуінің жаңа көрінісі ретінде білім саласында айрықша көңіл бөлінеді. Сондықтан да, өнер – адамзатты өмір шындығына жетелеп, рухани-адамгершілік құндылықтар бағдарын қабылдауға, бойында имандылық ұстанымдарын тәрбиелеуге, ақыл-ойы мен іс-әрекеттерін реттеуге, ал негізгі түйіні – білім алушылар қоршаған ортадағы, дүниедегі, болмыстағы көзқарасты, қарым-қатынасты көркемдік тұрғыда үйлесімді бейнеленген тарихи ескерткіштерді оқып, зерлеуге септігін тигізеді.
Өнер туындыларының көркемдік құндылықтарын қабылдауда білім алушы белгілі бір нақтылы тарихи жағдайларға шолу жасап, ғылыми ізденістерге жол ашады, сонымен бірге оның қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық жағдайларды жете түсініп, әлеуметтік ортада қоғам мүшелерімен алуан түрлі қарым-қатынасқа түсу арқылы өз мәдениетін дамытып, меңгерген білік-дағдыларын кәсіби іс-әрекетінде шыңдайды.
Демек, қоғам талаптарына сай, бүгінгі күні өмірдің өзгермелі жағдайына бейімделуге, шешім қабылдай білу сынды өзекті мәселелерді шешуде өнердің тәрбиелік маңыздылығы үлкен қуатқа ие. Өйткені, ғасырдан ғасырға өз мәнін жоғалтпай, қай уақытта да заманның әлеуметтік және рухани талаптарынан туындаған көкейкесті мәселені көтеретін, өнер туындысы көркем құбылыстар мен түрлі ағымдар туралы мағлұматтар беріп, олардың ішкі бірлігі мен үндестігін сақтап, білім алушылардың теориялық танымын тереңдетуге септігін тигізеді. Соынмен қатар, өнер мен шығармашылықтың күрделі негіздерін түсінуде, өнер туындыларының озық тәжірибесін зерттеуде білім берудің жаңа ұлттық моделін жасақтау қажеттілігі де осыдан туындайды.
Қазіргі заман талабы, керісінше, әр студент сабақ кезінде жаңа білім қосып қана қоймай, соны көбіне өзі игеріп, ізденіп, талдап, пікір таластыру деңгейіне жетіп, үнемі даму үстінде болуы қажет. Осыған орай, әлемдегі озық педагогикалық бағыт – жоғары білікті маман даярлау идеясын басшылыққа алу керектігін міндеттейді. Олай болса, дәстүрлі оқыту жүйесінің озық тәжірибесін үйреніп, оқытудың жаңаша әдістемелерді тиімді пайдалануды зерделеп отыру қажет.
Дәстүр – халықтың өміріндегі шындықтың бейнесі, оны жасаушы – халық. Ал халықтың әдет-ғұрпы дәстүрлі қоғамдық өмірдің материалдық жағдайының өзгеруімен сипатталады. Біздің халкымыздың ұлттық төл өнері өзімізді қоршаған дүниені танып-білудің, шығармашылық толғаныстың және рухани-адамгершілік тәрбие берудің қайнар көзі болып

табылады. Сондықтан да, білім алушының рухани болмысы мен сезімін, әсемдікті түсіну қабілетін дамыту, адамгершіліктің ізгі қасиеттерін сіңіруге көмектесу, өнерге деген қызығуы мен сүйіспеншілігін ояту, шығармашылық және креативтивтік ойлау қабілетін арттыру бүгінгі жоғары оқу орнының профессор-оқытушылар қауымының басты міндеті.

Ежелден келе жатқан халқымыздың тұрмысынан тамаша озық дәстүрлердің сан алуан түрлерін байқауымызға болады. Ғасырлар бойы қалыптаскан халық мәдениеті, өнері оның ізгі тілектерін бейнелейді.

Ертедегі Орта Азия, Қазақстан жері дүние жүзіндегі өнер, білім, мәдениеті дамыған орталықтардың бірі болған. Әбу Райхан әл-Берунидің жазбаларына қарағанда, Орта Азияның ең ежелгі мемлекеттерінің бірі - Хорезм үлкен мәдениет орталығы саналған.

Біздің жыл санауымыздан екі мың жыл бұрын мұнда сәулет, мүсіндеу және бейнелеу өнері жоғары деңгейде дамыған. Мұндай көріністердегі көне ескерткіштер бейнесі бүгінгі күнге дейін өз әдібін жоғалтпай келеді. Жалпы Орта Азия мен Қазақстандағы бейнелеу өнерінің тамыры сонау неолит және қола дәуірінен басталады. Буған Жасыбай мен Ұлытау маңындағы тастарға ойып салған суреттер дәлел, ою-өрнектер куә.

Ата-бабаларымыздың өмір салты көшпелі болғанымен, рухани болмысы көшпеліболған емес. Туған жерінің өзен-көлін, тау-тасын, орман-тоғайын, жан-жануар көзінің карашығындай қорғап аялай білген. Бабаларымыздың үрпаққа деген өсиет үлгісі өнер арқылы жеткен. Сондықтан болашақ өнер саласы мамандарын тәрбиелеудегі ең басты Қасиеттердің бірі - өнерімізді алдымен көркем тілмен мәнерлеп баяндай білуге үйрету. Көркем сөз өрнектері арқылы көнеден келе жатқан рухани байлығымыздың құдыреттілігін алушының санасына ұялатып, оның шығармашылық қабілетін оятуға мүмкіндік мол болады.

Ауыз әдебиетіміздегі теңеу сөздер, бейнелік маржан сөздер арқылы айтылған жұмбақтар, халқымыздың мақал-мәтелдері, аңыз ертегілері, шешендік сөздері тікелей тәрбиемен байланысты. Атадан балаға, анадан қызына мирас болып келе жатқан қолданбалы-сәндік өнердің өзі ұлттық мәдениетіміздің дамуына өзіндік ықпалын тигізді. Бабаларымыздың сұлулық туралы талғамы киіз үйі аркылы көрініс тапқан. Өнер - ғасырлар қолтаңбасы, ата-бабалар тіршілігінің тірі куәгері, солардан қалған өпшес мұра. Солай екен, өнер алдағы уақытта да өз өрісін кеңейте түсері сөзсіз. Өйткені, көне жазбалар өнері есте өшпейді, тамыры терендеп, бұтақтарын кең жая бермек. Буған ата - салтымыз бен дәстүріміздің қайта оралуы даңғыл жол ашып отыр.

Көне түркі жазбалары – рухани-адамгершілік тәрбиенің етене жақын буыны. Мұның өзі Аталмыш өнердің көркем бейнелеуінің ерекше түрі екендігінен туындайды. Көне түркі жазбаларының ескерткіштері кез келген түрі адамның танымдық мүмкіндігін кеңейтуге және рухани-адамгершілік тәрбиенің қыр-сырларын түсінуіне әсер етеді. Сондықтан да білім алушылардың рухани-адамгершілік сезімі мен талғамын қалыптастыруда көне түркі жазбаларының нақты бейнеленген көріністерін тусіне білуге баулуымыз қажет.

Көптеген әдебиеттерге сүйенетін болсақ, өнердің алғашқы түрлері өткен заманда ілгергі тас ғасырында пайда болған. Бұл ескерткіштер үлгісінен, алғашқы өнер туындыларындағы тасқа басылған түрлі ою-өрнектер мен әр түрлі сурет-бейнелерден ежелгі қоғамда адамның еңбек етуіне үлкен мән берілгенін көреміз. Заман ағымының қай кезеңінде болса да, өнердің тарихи даму барысына қоғамда болып жатқан әлеуметтік-экономикалық езгерістер өз әсерін тигізген.

Ғасырлар бойы сақталып келе жатқан әсем ғимараттар, күмбезді сарайлар мен тас мүсіндер туралы құнды деректер көптеген ғалымдар еңбектерінде зерттелген. Мәселен, педагогикалық пәндер бағдарламасы бойынша «Орхон Енисей ескерткіштері» атты тақырыбындағы дәріс сабағы көне ескерткіштерді, түрік жазбаларының әдеби көріністерін зерделейді. Бұл орайда мультимедиалық технологияны тиімді қолдана отырып, білім алушыларға экран арқылы ұсынылған бейнежазба үзінділері арқылы тақырыпты жан-жақты, терең, көңілге қонымды етіп түсіндіруге болады («Орхон Енисей ескерткіштері» бейнежазба материалы) [2].

Бұл бейнежазба арқылы білім алушылар түркітануда бүгінгі Монголия жеріндегі Орхон Енисей ескерткіштері туралы көптеген мәліметтермен танысады. Бейнежазба арқылы Орхон алқабы сан мыңдаған тарихи ескерткіштерге аса бай өлке екендігіне көз жеткізеді.Сонымен қатар, Орхон ескерткіштерінің Алтай, Қаңлай, Соян, Кеңтай тау жоталары, Гоби шөл даласы және осы таулы, жоталы, далалы алқаптағы Керумен, Хобда өзендеріңбойында Қырғыз, Қарасу, Қобсы көлдерінің жағауларына дейінгі өңірде сақталғанынтамашалайды.

Орхон ескерткіштері көшпелі этносаяси бірлестіктерінің Қаған, Яңлу, Чур, Тархан және т.б. түрік бекзаттарына арналып жасалғанын біледі. Бұл арада қарапайым халықтардың тұрмыс-тіршілігіне арналған ескерткіштер де аталған. Олар алғаш табылған жер, су атауларымен аталып, ғылыми айналымға енген екен. Сөйтіп, әрі қарай студенттер келтірілген деректермен, мысалдармен танысады. Айта кететін жай, студенттер бейнежазба көріністерінен әрбір ескерткіштер кешені, тас үйіндісі, тастарда қашалған таңбалар, мәтіндер мазмұны туралы толығырақ мәлімет алады. Айталық, Күлтегін ескерткіш кешені жалпы Күлтегін өмірбаянына құрылған 68 жол мәтіннен тұрады. Ал енді Білге қаған ескерткіш кешені қамап туралы да қызықты деректер келтірілген. Білге қаған құрылысының ішкі қабырғаларында суреттер салынған. Деректерге қарағанда, бұл суреттердің өзіндік мәні бар көрінеді. Осы қамал құрылысының сыртқы кенересі бойымен 100-ге 55 метр су ағарлар салынған. Ескерткіш көгілдір мәрмәр тастан жасалынған. Білге қаған ескерткіші тасбақа үстіне орнатылған. Оның төбесінде үш қос айдаһар бейнелеген. Бір жақ қапталындағы үшбұрышты шаршысында қаған таңбаларын білдіретін марал, елік, киік бейнелері өрнектелген.

Араб қарпімен жазылған ортағасырлық дүниелер қаншама жалпы түрік халықтары XVI ғасырға дейін оннан астам жазу үлгісін қолданып, пайдаланған кездерінде қыруар мұралар қалдырған [3] . Ұрпаққа өнеге болар атақты Күлтегін, Тонына, Білге, Бумын қағандар әрі тарихи, әрі эдеби дастан жыраулардың кейіпкерлеріне, сомды тұлғаларына айналды. Ардақгы есімдерді ел жадында сақтау үшін сол заманның данагой данышпандары өркениеттің белгісі болып табылатын түркілік сына жазумен тас бетіне түсіргені барша әлемге мәлім [4].

Сонымен қатар, студенттер Шивээт, Хүйіс Толгой, Ел етміш, Тұнық-ұқ, Күлі-чұр, Алтын Тамған, Тархан, Чойр ескерткіштері туралы алған мәліметтерін ой елегінен өткізіп, олардың тарихи маңызына ой жібереді.

Мұндай көріністер білім алушыларға өнердің өміршеңдігі туралы ой салады, өнер туындыларындағы рухани-адамгершілік сезімдерін оятады. Сонымен қатар, жаңа тақырыпты меңгерту барысында хабарлау, баяндау әдістерін ұштастыра отырып, слайд көріністері арқылы білім алушыларды кәсіптік дағдыға, іскерлікке үйретуге мүмкіндік аламыз.

Кеңістік пен зат өте тығыз болғандықтан, білім алушылардың өмір шындығын бейнелеген әрбір көне қолтаңба көріністерінде кеңістік ұғымын қалыптастырудың маңызы зор. Өмірдегі

қандай зат пен құбылыс болсын белгілі кеңістіктен (табиғаттағы дала көрішсі, белме іші, т.б.) табылады. Заттың кеңістіктегі орны оның алыс-жақындығына байланысты. Мәселен, бізге бір топ адамдар жақындап келе жатыр делік, онан алыста ауыл, өте алыста тау көрінеді. Бұл заттардың көлемдерін бір-біріне салыстырып айқындауға болады. Білім алушылардың рухани-адамгершілік сезімдерін арттырып, оның пәнге деген қызығушылығын ынталандыру үшін білім беру үдерісіңде кең көлемде көрнекті құралдарды пайдалану қажет, сабақты түрлендіріп өткізуді көздеп, даярланған бейнежазба материалдары тақырыптың мазмұнын ашуға септігін тигізеді.

Білім беру үдерісінде студенттерге рухани-адамгершілік тәрбие беру, ұлттың ерекшелігін насихаттау, елге деген сүйіспеншілігін арттыру, оларды жан-жақты білімді етіп тәрбиелеу мақсатында еңбек ету - әрбір педагогтің міндеті. Қоғамдық қатынастар мен саяси-экономикалық саладағы өзгерістер тәуелсіз елдің білімді ұрпағын қайта тәрбиелеу қажеттілігін туындатады.

Өнер – ғасырлар қолтаңбасы, ата-бабалар тіршілігінің тірі куәгері, солардан қалған өшпес мұра. Солай екен, өнер алдағы уақытта да өз өрісін кеңейте түсері сөзсіз. Өйткені, көне түркі жазбаларының ескерткіштері есте өшпейді, тамыры тереңдеп, бұтақтарын кең жая бермек. Бұған ата-салтымыз бен дәстүріміздің қайта оралуы даңғыл жол ашып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бартольд В.В. Соч.,5.-М.,1968.-С.45
2.«Орхон- Енисей ескерткіштері» бейнежазба материалы
3. Ертедегі қазақ әдебиеті. Хрестоматия. Күлтегін (кіші жазу) Алматы, 1967,29 б.
4. Келімбетов Н. Ежелгі дәуір әдебиеті. Алматы, Анатілі. 1991.

ЖАРНАМА МӘТІНІНДЕГІ ЭКСПРЕССИВТІ-ЭМОЦИОНАЛДЫ ТӘСІЛДЕР

САҒИРА ОДАНОВА
ф.ғ.к., профессор
Қазмемқызпу
ҚАТИРА БАЛАБЕКОВА
магистр-аға оқытушы
Қазмемқызпу
sagira68@mail.ru

Түйіндеме
Соңғы жиырма бес жыл ішінде елімізде нарықтық қатынастарға негізделген жүйе қалыптаса бастағаннан бері жарнама қоғамдық өмірдің ажырамас бір бөлігіне айналды. Осы кезеңнен бастап жарнама тілін зерттеу тіл білімі ғылымында да алға қойылды. Жарнама қоғамның барлық сферасына ене отырып, оның әлеуметтік институтына және онда өмір сүріп отырған адамдар өміріне белсенді түрде әсер етуде. Қазіргі таңда жарнама берілу жолына қарай тележарнама, радиожарнама, баспа жарнамасы, көше жарнамалары және желілік жарнама болып бөлінеді.
Тіл біліміндегі бағалауыштық мән әртүрлі тіл деңгейлерінде көрініс тауып коммуниканттардың көздеген мақсатына жетуіне қызмет етеді. Жарнама мәтінінде бағалауыштық мәнді беретін ең негізгі бірліктер – **сөз таптары.** Жарнама тілінің бағалауыштық мәнді беруінде ***стилистикалық аспектісі*** тұрғысынан көркемдегіш құралдар жарнаманың құндылығын арттырып, ішкі бояуын аша түседі. ***Эпитет, метафора және оның түрлері, теңеу, сөзойнатым(«каламбур» терминін «сөзойнатым» деп алғанды жөн көрдік), шендестіру, салыстыру, кейіптеу*** сынды көркемдегіш құралдар актив түрде қолданылып, қазақ тілді жарнамалардың мәтінінде ұтымды қолданылған.
Кілт сөздер: жарнама, жарнама мәтіні, жарнама тілі, тележарнама, бағалауыштық мән, сын есімдер.

Summary
Having become a part of advertizing of the integral public life in the country the last twenty within five years since the beginning of operation to be formed market, based on the relation system. Since this period forward and linguistics to science of language of advertizing of a research of a bifidumbakterin. We live in a situation, its social institute and that, influence on lives of people from advertizing, but all societies is active. Now TV commercial, a radio advertizing, printing and network advertizing advertizing, the street of advertizing depending on advertizing in a line of transfer of an alevrit.
Language in knowledge of a kommunikanttarda ң achievements of the treasured purpose and value of a ba□alauyshta қ various language in levels representation. Most important units - in the text of advertizing, value of a ba□alauyshta қ parts of speech. That қ k□rkemdeg_sh means and values internal color stylistic aspect of advertizing to open value from the point of view of language of advertizing of a ba• alauyshta. The epithet, a metaphor and its types, an epithet, a pun ("the pun the term" "Pun" follows process, we saw), the leader k• rkemdeg_sh means an asset with image kazakhoyazychny advertizing of the legislation, in the text, verifications to represent, such as rational accepted.

Keywords: Advertizing, advertizing text, advertizing language, TV commercial, ba□alauyshta қ value, criticism of names.

Жарнама мәтінінің әрекет ету механизмін қарастыруға жақындау психологтардың тарапынан қарапайым түсіндіріледі. Жарнамалық хабарлама көрермен көз алдына тауар бейнесімен байланысатын оң эмоцияны индукциялайды. Бәріне белгілі болғандай, жақсы жарнама санадан тыс (бұлыңғыр) әсер етеді, мүлдем логикалық сендіруді қажет етпейді. Бұл әрекет етудің негізінде бәрінен бұрын адам психикасының ойлау және эмоционалды өзегіне бағытталған тілдік айла жатыр. Жарнама тілі – бұл «адресаттың когнитивті және мінез-құлықтық қызметіне жасырын әсер ету мақсатында нақты бір ресурстарды қолдану жолдарымен» жасалатын, мифтер, нышандар, бейнелер.

Бұл адамның психологиялық ерекшелігімен байланысты сөздің екі есе әсер етуі нәтижесінде болады: «Ми сөзді екі түрлі жағдайда қабылдайды: рационалды-логикалық; және эмоциналды-бейнелі. Көп сөздер жасырын бағалауыштық компонент ұстайды: «жақсы», «жаман». Сонымен бірге олар нақты ассоциациялық көру, есту және сезу әрекеттерін тудырады. Сөзбен арбау арқылы адам санасында өздері түсінбейтін жақсы немесе жаман түсініктер қалыптастыруға болады. Бұл сөздер «итеру» немесе «шақыру».[1, 232б.] Оларды дұрыс қолдана білу тұтынушыға жарнаманың әсерін арттырады.

Жарнаманың бағалауыштық тілінен «жай ғана қысым туады, бірақ қысымның әрекеті сезілмеуі де мүмкін», міне, сол себептенде жарнама мәтінінен адресатпен алынған барлық ақпарат тура бағалауға ұшырамайды және ешқандай қарсылық тудырмайды, нәтижесінде оның ары қарайғы шешімі мен әрекеті оның жекеменшігі ретінде қабылданады.

Бұл функциялардың барлығы адамның ойлауына, сезіміне, қатынасы мен мінезіне әсер ететін, ерекше экспрессивті образдылығымен және модальдылығымен ерекшеленетін, жарнама мәтінінде оның тілімен жүзеге асырылады, яғни лексиканың, синтаксистік құрылымы мен стилистикалық тәсілдердің деңгейінде қадағаланады.

Жарнама тілінің мәнерлілік тәсілдеріне мыналарды жатқызуға болады:

1)оң бағалауыштық семантикалы эмоционалды-бағалауыштық лексика;

2) оң бағалаудағы гиперболаларды қолдану тәсілдері: сын есімнің асырмалы шырайы мен үстулер, күшейткіш үстеулер мен шылаулар, сапаны арттыру морфемалары, жалпылама есімдіктер, жоғары стильге тән лексика, ауызекі тілдегі гиперболалар;

3) сәндік сөздер;

4) шет ел сөздері, тіл айналымы мен нақыл сөздер;

5) диалект сөздер мен айналымдар;

6) синтаксис ерекшелігі: эмоционалды инверсия, парцелляция, аяқталмаған сөйлемдер, шешендік сұраулар мен лепті сөздер;

7) барлық деңгейлерді қайталау: фонетикалық, морфемалық, лексикалық, синтаксистік;

8) сөз ойыны, метафоралар, салыстырулар, авторлық қосарланған сөз тіркестері мен стильдің басқа лексикалық бейнелері;

9) стилистикалық боялған лексика: қарапайым сөздер, жаргон, жоғары стиль[2, 252б].

Қазақ тілді жарнамалардың мәтіні көп жағдайда орыс тілінен аударма болып келеді. Соның салдарынан мәтіндегі ой қазақи оймен үйлеспей, жарнамадағы жарнамаланып отырған

тауардың табиғаты ашылмай, халыққа жетпей жатады. Төмендегі қытай қазақтарының шаш сабынды жарнамалаған бейнеролигіндегі жарнама мәтініне назар аударайық: **«Ақ шағала» шаш сабынының жарнама мәтіні: «**Көркемдігі көз байлаған сайын даланың төрінен жұпар иісті дәрі шөбінен жасалған, жусаңыз шашыңызға нәр беретін, көркіңізге өзгеше сән беретін «Ақ шағала» маркалы шаш сабынын іздесеңіз, құлан шашыңыз жібектей судырап, ажарыңызды аша түседі.Сүмбіл шашыңыздың сенімді серігі, сұлу сымбатыңыздың көрігі, арулардың арманы – «Ақшағала» шаш сабыны». Көркемдегіш құралдар мен қазақ тілінің сұлулығына толы бұл жарнаманың біздің халқымыздың рухани жан дүниесі жақындығын бір оқығаннан-ақ байқауға болады. Жарнама мәтінінде *сайын дала, жұпар иісті, құлан шашыңыз, сүмбіл шашыңыз, сұлу сымбатыңыз* сынды эпитеттерді орынды қолданып, жарнамадағы бағалауыштық қызметті атқаруда бағалауыштық мәнге ие болып тұр. Жарнамаланып отырған «Ақ шағала» шаш сабынының қасиетін эпитеттердің бағалауыштық мәнге ие болуы арқылы ашып тұр.

Жарнама мәтініндегі ***қайталаудың*** қолданылуы жарнамаланатын тауардың ерекше қасиетін ашып, танытады. Бағалауыштық мәнге ие бола отырып, қайталаулар тауардың сапалық ерекшелігін көрсетеді. Мәселен **«Сникерс» шоколадының жарнама мәтіні: «***Жер жаңғақ*! *Жер жаңғақ* карамельде. *Жер жаңғақ* шоколадта. *Жер жаңғақ* нугада. *Жер жаңғақ* әр жерде. Сникерс - *жер жаңғаққа* лық толы. Ол кез келген аштықты жеңеді. Сникерс: Ашыққан сен – сен емессің». Бұл 7 сөйлемнен тұратын жарнама мәтінінде 6 рет *жер жаңғақ* лексемасын қолданған. Осы арқылы жарнамада мәтініндегі әрбір сөзге бағалауыштық мән үстеп тұр. Осы лексеманы бір рет қана «жер жаңғақ шоколадта, карамельде, нугада, әр жерде» деп қолданса, оның мәтіндегі бағалауыштық қызметі, көркемдік бояуы төменірек болатын еді. Бұл сөз басындағы қайталаудың бағалауыштық қызметінің ауқымы кең екендігін көрсетіп тұр. Сондай-ақ «Coca cola»сусынының жарнама мәтінінде:

«Мейрам келе жатыр
Мейрам келе жатыр/6рет
Шаттыққа толы дәмі сергітеді
Нағыз мейрамның дәміне не жетеді?!

Жаңа жыл «Coca cola»-мен таңғажайып өтпек!» жарнама мәтінінде де «Мейрам келе жатыр» сөйлемі 8рет қайталана отырып, жарнаманың бағалауыштық қызметін атқарып тұр. Сөз соңындағы қайталаудың бағалауыштық мәнін танытатын мына бір жарнама мәтініне назар аударайық: «*Оян!* Бүгін табиғат ұйқысынан тұрады. Махаббат пен жақсылықты *оят!* Жылу мен қуанышты *оят*! Наурызбен шаттық *оянсын!* «Coca-cola». Бақытыңа жол аш!». «Оян, оят» етістігін қайта-қайта қолдану арқылы жаңа уақыттың басталғанын, жаңа мезгілдің келгенін таныта отырып, халықтың сонау тарих толқындарынан бері келе жатқан «Оян, қазақ» түсінігін қайта жаңғыртқандай әсер қалдырады. Және бұл сөз соңындағы қайталаудың бағалауыштық мәнінің нәтижеге жеткенін көрсетеді.

Салыстыру – жарнамадағы мәтінінде қолданылатын ең басты көркемдік әдістердің бірі. Себебі жарнаманың өзі бір заттың екінші бір заттан жақсы екендігін дәлелдеуге ұмтылады. Және мәтіндерде де логикалық тұрғыдан салыстырулар байқалады. Бұл сөйлемдер қарсылықты мәнді сөйлемдердің үлгісінде құрылады. Мәселен: **қақ кетіргіш «Калгон»-ның жарнамасында:** «Кір жуушы машиналар ма? Мен олар туралы бәрін білемін.***Мынау жақсы жұмыс істейді.Ал мынаны жөндеуге болмайды. Оны қаспақ басты.***Басқа машина жап жаңа болып қалды. Өйткені оның ішінде «Калгон» пайдаланды. Ол барлық өмірлік қажетті

бөлшектерді сақтайды: жылыту элементі насос пен барабан. Осыған байланысты «Калгонды» жетекші өндірушілер ұсынады. Машина ұзақ уақыт қызмет атқарсын!». Осы арқылы жарнамаланушы тауардың бағасын асырып, келесі бір тауардың бағасын түсіріп тұр. **«Дирол» сағызының жарнамасында: ««**«Дирол»-дың достары, «Дирол»-дың *жаңа қаптамасын* ашқан оңай дейді ғой?! Қақпақты ысырсаң болғаны. Керемет! Тексереміз бе? Тәжірибе өткізейік?! «Дирол»-ды жүгіріп бара жатқанда ашқан оңай ма екен? Көрейік?! Әп сәтте ашылу!». Осы жарнама мәтінінде жарнамаланып отырған сағызды басқа сағыз түрімен, осы сағыздың өзімеен, тура айтқанда бұрынғы, осыған дейінгі сағыз қорапшасымен салыстыруда. Бұны ***іштей салыстыру*** деп тануға болады. Салыстыру әдісінің бағалауыштық қызметі өте зор екендігін барлық жарнамаларда дерлік қолданылуынан байқауға болады.

Көркемдегіш құралдардың бір түрі **кейіптеудің** жарнама мәтінін жасауда сирек кездесетінін жарнама мәтіндерін талдау барысында көз жеткіздік. «Кока-кола» сусынының: «Оян! Бүгін табиғат ұйқысынан тұрады. Махаббат пен жақсылықты оят! Жылу мен қуанышты оят!Наурызбен шаттық оянсын! «Coca-cola». Бақытыңа жол аш!» деген мәтінге құрылған жарнамасы тұнып тұрған кейіптеуге құрылған. «Бүгін табиғат ұйқысынан тұрады» деп адамарға тән әрекертті табиғатқа телиді, сондай-ақ «Махаббат пен жақсылықты *оят,* Жылу мен қуанышты *оят,* Наурызбен шаттық *оян*сын» сөйлемдерінде де кейіптеу құбылыстары байқалады. Себебі адамдар ұйқысынан оянғандай табиғатты да, жақсылық пен шаттықты да, махаббат пен жылулықты да ұйқысынан оятады. Осы сусынның келесі жарнама мәтінінде: «Аңызға айналған шыны бөтелке! *Аңыздан дәм тат!»* жарнама мәтінінде «аңыздан дәм тат» қолданысы да кейіптеудің көрінісі. Аңызды оқуға болады, бірақ оны жеуге немесе ішуге болмайтыны анық. Аталған сусынның тағы бір жарнама мәтінінде: «...Шаттыққа толы дәмі сергітеді, Нағыз мейрамның дәміне не жетеді?!» деп басталатын жарнама мәтініндегі «мейрамның дәмі» қолданысы да кейіптеудің үлгісі.

Жарнама мәтіндерінде бағалауыштық мәнді беруде ***сөздің тура және ауыс мағыналарының*** да қызметі кездеседі. Мәселен, «Чистая линия» кремінің жарнама мәтінінде: «Байкал қорығында ерекше шөптер өседі. «Чистая линия» институтында біз ең бағалысын таңдап алдық. Байкал томаға шөбі әжімдерге қарсы әрекет етеді. Мүк – жастықтың қайнар көзі. Осылардың қоспасымен біз жаңа «Чистая линия» 55 жастан кремдерін жасап шығардық. Күндізгі, түнгі және қабаққа арналған. Томаға шөп беттің терісін тартады, мүк теріге сіңеді. «Чистая линия» фитотерапия – сіздің теріңіздің әдемілігі мен балғындығы. Бұл менің сүйікті кремім». Осы мәтіндегі «қайнар көзі» тіркесіндегі *«көзі»* ауыс мағынада тұр. Сондай-ақ бағалауыштық мәнді білдіретін сын есімдер: *ерекше, бағалы,сүйікті* және *қарсы әрекет етеді, тартады, сіңеді* сынды етістіктер кездеседі.

Жарнамадағы мәнерлі және көлемді троптардың бірі – **метафора. Метафора** – жарнамалық мәтіннің бағалауыштық мәнін беруде айтарлықтай жиі қолданылатын негізгі мәнерлі тәсілдерінің бірі. Метафораны тілдік және көркемдік, жеке-авторлық деп бөлу кеңінен танымал. Кез-келген мәтін секілді жарнамалық мәтін өшірілген және бейнелі тілдік метафоралардан болуы мүмкін. ««Оливье» салатына майонез қажет, бірақ әдеттегідей емес, «Оливьез».«Оливьез» - ***салаттың патшасы».*** Майонез маңызды тұлға ретінде келтіріледі, соның салдарынан ерекше дәмді салат дайындалады. ***Салат патшасы*** деген тіркестің өзі оң коннотация туғызады: «Оливьез» майонезі – басқалардың ішіндегі үздігі (футбол патшасы, вальс патшасы т.б.). «Принцесса Нури» шәйінің жарнамасындағы бағалауыштық метафора

прагматикалық түсінікті: ««Принцесса Нури» шәйі – ***күн түйіршіктерінің қуаты***». Жарнамаланушы өнім шәйдің әрбір түйіршігін күнмен, сәуле қуатымен салыстырады. Күн бейнесі жарықпен, жылумен, жинақылықпен беріледі. Басқа маркаларды жарнама жасаушылар сусынды әдетте, хош иісті, қанық тұнба мен кремет жқпар иісті деп ұсынады. Осы жарнама мәтінінің астарында жарнамаланатын тауардың маңыздылығы, қажеттілігі, өте бағалылығы ашық көрініп тұрады.

Жарнама мәтіндерінің авторлары жарнамаланатын өнімді айшықтау мақсатында оның жетістіктерін метафораға жақын болатын ұран-дербестеуді пайдаланады.

«Жарайсың, Балтимор»,
Тұздықты жақсы дайындайды!
Өзі неге келмеді?
Ол әркезде шақырылған қонақ.
«Балтимор» - қалаулы қонақ»,

Бұл жарнамада «Балтимор» тұздығы дербестеніп тұр. Оған адами қасиеттер беріліп тұр: жақсы ие, қалаулы қонақ. Жарнама жасаушылардың ойынша, өнімнің сапасы соншалықты жоғары, оған тірі зат ретінде қарайды: өзі неге келмеді?

«Comet» ұнтағының жарнамасы да дербестенеді.

««Comet» тазалағыш ұнтағы кез-келген кірді кетіреді; басқалардың күші жетпейтінді тазартады». «Comet» ұнтағы адамға тән сапамен берілген: ***ол еңбекқор, жинақы, шаруашыл».***

Қанық үлгідегі дербестенуді «Я» шырынынан кездестіруге болады:

«*Бұл менің құрбым,* ал мына «Я» жұмсақ мәйегімен». Менде жемістер өте көп, яғни дәмі мен дәрумендері көбірек, сондықтан ол мені ешнәрсеге ауыстырмайды. «Я» шырыны. Сапасы өзі үшін сөйлейді».

Жандыны пайдалану оң эмоция тудырады, шырынды ешқашанда ешнәрсеге айырбастамайтын сүйікті адамымен салыстырады. Осы сапаларды елестете отырып, жарнамаланатын өнімнің атынан нәтижеге қол жеткізеді. Осы жарнаманың ұранында «сапа» түсінігі метафорланады, оған адами қасиеттер берілгеносы өнімнің сапасының жоғарылығы соншалықты, өзі үшін сөйлей алады.

Сарапталынған жарнамалық мәтіндердегі метафораларды метафоралық ауыспалығына байланысты шартты түрде бес топқа бөлуге болады:

1. Антропоморфты метафора. Донор-саласы «Адам» семантикалық саласы болып табылады. Метафоралық ауысу: адам – зат: «ФРИДЕРМ – Сіздің *шашыңыздың дәрігері*», «СУПРИМА-ЛОР – *денсаулығыңыздың серігі*», «ЦИТОВИР – вирустарды жеңуші», «Суыққа қарсы үштік. Басты рөлде: КСИМЕЛИН, БРОМГЕКСИН, ГЕВАДАЛ».

2. Заттық метафора. Донорлы саласы «Зат» семантикалық саласы болып табылады. Метафоралық ауысу заттан затқа ауысу түрінде жүреді: «ТРИОВИТ - *Сіздің қорғаушы қалқаныңыз!*», НИТРОМИНТ. Ауыру кезіндегі Сіздің құтқарушы шеңберіңіз».

3. Физикалық метафора. «Физикалық әлем» семантикалық саласы болып табылатын донор-сала. Метафорлық ауысу былай жүзеге асырылады:

1)табиғи құбылыстан затқа: «САНА-СОЛ. Денсаулық пен Күн», «АКТОВЕГИН – өмір қуаты»;

2) табиғи құбылыстан физиологиялық күйге: НИТРОМИНТ. Ауыру кезіндегі Сіздің құтқарушы шеңберіңіз». Әрі қарай жарнамада ауырудың толқыны жөнінде ақпарат беріледі (соңғы мысал – кейіптеу, заттан адамға метафоралық ауысу);
3) адамдармен жасалынған әрекеттен затқа: «ВУКА ВУКА. Белсіздікке африкалық тұрғыдан соққы беру», «КЛАРИСЕНС. Аллергияның кез-келген түріне қирата соққы беру», «ВИТРУМ – денсаулық жеңіл қадам басу».
Сәтті шыққан антропоморфты, заттық және физикалық метафоралар анық және есте тез сақталынады. Олар жарнамаланып отырған зат жөнінде, оның қасиеті мен күтілетін емдік әсері жөнінде нақты-сезімтал түсінік береді, бірақ, басқа да шығармашылық табыстар секілді сирек кездеседі.

4. Психикалық метафора. «Психикалық әлем» семантикалық саласы болып табылатын донор-саласы. Метафоралық ауысу психикалық әлем нысанынан затқа ауысу арқылы жүзеге асырылады: «РИМАДИЛ. Шынайы жәрдем», «ОВЕСТИН – қарапайым шешім», «ЛОМИЛАН – онымен аллергияны ұмытасың, сенің қорғаушың».

Психикалық метафора жиі кездеседі, әйтседе, образдылығы азырақ, образды мағынаны жиі қолданғаннан сөз өшіріледі. Мәселе сонда, сәтті жолды таба отырып, жарнама оның сансыз санын бірақ рет пайдаланады. Осындай сүйікті метафоралардың бірі – «дәрі – мәселенің шешімі» - адресаттың назарын аударатын ешбір қасиеті болмаса да, әрбір екінші жарнамада қолданылады. Алайда психикалық метафора саласында өз орындары бар, мысалы: «МИЛАНА – Ресейдің нәзік секторы», «МУЛЬТИ-ТАБС – ақылды дәрумендер», «МАГНЕ B_6 – күнделікті үйлесім».

5. Абстрактылы метафора. «Абстракция» семантикалық саласы болып табылатын донор-саласы. Метафоралық ауысу абстарктылық түсініктен затқа ауысу арқылы жүзеге асыралады: «АКТОВЕГИН – өмір мәні», «ВИТАМАКС – өмірдің жаңа шегі».
Жоғарыда көрсеткеніміздей, метафоралық ауысулар жарнамада жалпы тілдік заңдылық бойынша іске асырылады: «Тектік және түрлік семаларды қалпына келтіру және потенциалды семаларды өзекті ету». Алайда жүйелі метафоралық ауысулар тілдік ауысулармен сәйкес келмейді. Тілде жүйелі ауысулар заттан психикалық әлемнің нысанына немесе абстрактылыққа ауысу болып табылады.
Жарнамалық метафора – жарнама затын жаңаша таныстыруға мүмкіндік беретін, оның жақсы жақтарын көрсететін, жарнамаланатын марканы есте сақтауға себеп болатын мықты мәнерлі тәсіл. Сондықтанда жарнамалық метафора көп жағдайда «фирманың айқай-ұраны» - жарнама ұранына орналастырылады.
Мәтіннің ерекше үндестігі онда **стилистикалық бояудың және эмоционалды-бағалауыштық лексиканың** болуының арқасында жасалады.

Жарнамалық мәтіндерде қолданылатын барлық экспрессивті-эмоционалды тәсілдер қатысымдық-прагматикалық мақсатпен тығыз байланысты бағалауыштық модальды береді. Эмоционалды-бағалауыштық әлеует арқылы лексика, стилистикалық тәсілдер және синтаксистік құрылымдар көмегімен жасалатын жарнамалық мәтіндегі бағалау мен эмоцияның семантикалық модальдық алаңы анық көрсетілген қатысымдық-прагматикалық бағытқа ие, адресатты сендіруге ұмтылу, нақты бір әрекетке тарту, жарнамаланатын өнімді алу немесе фирма қызметіне жүгіну. Жарнама жасаушылары жарнаманың негізгі тағайындауларын орындай отырып, негізгі сөздер, ұрандар мен кескіндер арқылы тілдің мәнерлі тәсілдері арқылы эмоционалдық деңгейде әрекет етуге тырысады.

Әдебиеттер
1. Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки М., 1985. 232 с
2. Дымшиц, Михаил Наумович. Манипулирование покупателем./ М.: Омега – Л, 2004. – 252 с.
3. Тележарнамалардағы жарнама мәтіндері

Оданова Сагира Амангелдиевна
Оданова Сагира Амангелдіқызы
Қазгосженпу, к.ф.н, профессор,
Балабекова Катира Шахмановна

Резюме
С периода года независимости в казахской лингвистике рассматривается языки рекламы. Потому что, в этом периоде наше республика перешла на капиталическое общество. Сейчас жизнь современного человека немыслима без рекламного фона, который является все более очевидным, более активным и действующим. Реклама, проникшая и проникающая во все сферы общества, активно воздействует на его социальные институты и оказывает значительное влияние на социальное поведение живущих в нем людей.

Оценочное значение в языкознании отражается в разных языковых уровнях и служат для достижения целей коммуникантов. Самыми основными единицами, формирующих оценочное значение, являются **части речи**. ***Имя прилагательное*** – самый производный путь передачи оценочного значения в рекламах на казахском языке. Категории сравнительной степени имен прилагательных, лексические группы являются обладателями оценочного значения любого вида рекламы. В статье делается разбор на группы слов, которые считаются неотъемлимой частью общества, с оценочными значениями, сделанные с помощью имени прилагательного и были сделаны научные выводы.

Odanova Sagira Amangeldiqyzy
Balabekova Katira Shakmanovna

Summary
Since the period of year of independence in the Kazakh linguistics it is considered advertizing languages. Because, in this period the republic passed ours to market society. Now life of the modern person is inconceivable without advertizing background which is more and more obvious, more active and acting. The advertizing which got and getting into all spheres of society actively influences its social institutes and has considerable impact on social behavior of the people living in it.

Estimated value in linguistics is reflected in the different language levels and are used to achieve the objectives of the communicants. The most basic units forming the **estimated value,** are part of speech. ***Adjective*** - the derived transmission path estimated value in advertising in the Kazakh language. Categories comparative degree of adjectives, lexical group are owners of the estimated value of any kind of advertising (+, -). The article is an analysis on a group of words, which are considered an integral part of society, with estimates made using the adjective and the findings were made by scientists.

Keywords: advertising, ad text , the language of advertising , television advertising , estimated value , style.

АЛМАТЫ ҚАЛАСЫНЫҢ АУА БАССЕЙНІН ЖАҚСАРТУ, АПТАП ЫСТЫҚТАН ҚОРҒАУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ҚАЛАДА ҚАНДАЙ АҒАШТАРДЫ КӨБІРЕК ӨСІРУ КЕРЕК

ВОПРОСЫ УЛУЧШЕНИЯ ВОЗДУШНОГО БАССЕЙНА АЛМАТЫ, ЗАЩИТА ОТ ЗНОЙНОЙ ЖАРЫ И КАКИЕ ДЕРЕВЬЯ СЛЕДУЕТ БОЛЬШЕ ВЫРАЩИВАТЬ В ГОРОДЕ

К.Н.Жайлыбай, б.ғ.д., профессор, Россия Жаратылыстану Академиясының академигі
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы
E-mail: Bakobb @ mail.ru

Аннотация. Алматы ауасын ластаушы негізгі көздердердің бірі- машиналар. Алматы қаласында 570 мың автокөлік тіркелген, ал қалаға күніне 170 мың автокөлік келіп кетеді. Солардың ішінде орташа есеппен 10500 машина қалада тәулік бойы қозғалыста болады және олардың двигателі 5250 сағат бойы жұмыс істеп тұрады. Яғни, бір тәулік ішінде 13125 литр жанармай жағылып, оған 39375 литр оттегі жұмсалынады (жағылады), ал бұл оттегімен 882-885 адам жыл бойы тыныс алар еді. Жетілген бір емен ағашының фотосинтезі процесінде жыл бойы шығарылған оттегімен 40-45 адам, ал аршаның шығарған оттегімен 20-25 адам тыныс алады. Сонымен бірге, емен ағашы 30-40 тонна, ал арша ағашы – 15-20 тонна шаң-тозаңды залалсыздандырады. Сондықтан аталған ағаштарды Алматы қаласында көптеп өсіру керек, оларды үйде, балконда, офистерде, университеттер және мектептер аудиторияларда өсіруге болады.
Кілттік сөздер: Алматы қаласының экологиясы, ауасын ластаушы газдар, залалсыздандыру жолдары, емен, арша өсірудің арзан әдістемесі.

К.Н.Жайлыбай, д.б.н., профессор, академик РАЕ
Казахский государственный женский педагогический университет, Казахстан, Алматы.
E-mail: Bakobb@mail.ru

Аннотация. Одним из основных источников, загрязняющие атмосферы являются легковые и грузовые автомобили. В г. Алмате зарегистрирован 570 тыс. автомобилей, ежедневно в город приходит и уходит 170 тыс. машин. Из них в среднем 10500 автомобилей находится в состоянии круглосуточного движения и их двигатели работают в течение 5250 часов. В течение сутки сжигаются 13125 литров горючего и на это расходуются 39375 литров кислорода. Этим кислородом может дышать 882-885 человек в течение года. Выделенные одним взрослым дубом в процессе фотосинтеза кислородом могут дышать 40-45 человек, выделенные можжевельником кислородом может дышать 20-25 человек в течение года. Кроме того, дуб нейтрализует 30-40 тонны, а можжевельник- 15-20 тонны пыли, вредных газов. Поэтому названных деревьев следует больше выращивать в городе, их можно выращивать в домиках, на балконе, в офисах, в аудиториях университетов и школ.
Ключевые слова: экология г. Алматы, загрязняющие атмосферы газы, пути нейтрализации этих газов, самый дешевый способ выращивания дуба, можжевельника и других деревьев.

ISSUES OF AIR QUALITY IMPOVEMENT IN ALMATY, PROTECTION FROM THE SWELTERING HEAT AND WHICH TREES SHOULD BE GROWN IN THE CITY

K. N. Zhailybay, Grand PhD in biological sciences, Professor,
academician in Russian Academy of Natural History,
Kazakh State Women's Pedagogical University,
Almaty, Kazakhstan
E-mail: Bakobb@mail.ru

Annotation. One of the major sources of atmospheric pollutants are cars and trucks. 570 thousand of cars are registered in Almaty. 170 thousand of cars are daily come and leave the city. Of these, about 10,500 vehicles are in a state of the round the clock movement and their engines operate for 5,250 hours. During the day, 13,125 litres of fuel are combusted, and 39,375 litres of oxygen is consumed for this. 882-885 people can breath this oxygen during the year. In the course of the photosynthesis process, one mature oak tree can produce oxygen than can be breathed by 40-45 people, oxygen produced by juniper can be breathed by 20-25 people during the year. Furthermore, oak neutralizes 30-40 tons, and juniper - 15-20 tons of dust and harmful gases. Therefore, these trees should be grown in the city in large quantities. They can be grown in the houses, on a balcony, in offices, in the classrooms of universities, and in schools.

Keywords: ecology, Almaty, polluting gases of the atmosphere, ways of the neutralization of these gases, the cheapest way of growing oak, juniper, and other trees.

Қоршаған ортаның кейінгі кезеңдердегі ең күшті өзгерістерінің бірі- *биосфераның әлемдік жылынуы,* яғни атмосфераның және гидросфераның біртіндеп, бірақ үздіксіз жылынуы. Бұл ғылымда және қоғамдық пікірде дәлелденген факт. БҰҰ мамандарының мәліметі және біздің пікіріміз бойынша, климаттың әлемдік жылынуының негізгі себептері [1,2,3] :

Біріншіден- бұл адамзаттың тіршілік әрекеті нәтижесі. Адам баласы өндірісті, техниканы, транспортты зор қарқынмен дамытты, ауыл шаруашылығы интенсивтендірілді. Нәтижесінде атмосфераға "жылыжай эффектін" беретін CO_2, улы CO газдары, метан, күкірт пен азот оксидтері және басқада зиянды газдар заводтар мен жылу электростанциялары трубаларынан, автокөліктерден орасан көп мөлшерде шығарылуда. Мысалы, 1960-1990 жылдары ішінде ауаға шығарылған CO_2 және басқа газдар мөлшері 13%-ға артқан, 1991-2014 жылдары бұл процесс 2-4 есеге күшейген. Кейінгі кезеңдерде дүниежүзі бойынша тәулігіне 4,5 млрд. тонна жанармай жағылады екен. Бұл биосфераның әлемдік жылынуын күшейте түсуде және де ауаны ластауда. Ал, ластанған ауа планетамызда жылына 7 млн. адамның өліміне себепкер болуда, ал жануарлар мен жәндіктерге, өсімдіктерге тигізген зиянды әсері жөнінде мәліметтер жоқ. Кыс айларында (2015 ж. желтоқсан), үлкен мегаполис қалаларда, мысалы Римде, Миланда улы тұман *(смог)* байқалды, ал Пекинде, Қытайдың солтүстігінде ауаның ластануы қалыпты деңгейден 10-20 есе жоғары болды, улы тұманның ұзақ сақталуына сәйкес ауаның ластануының *«сары, қызғылт деңгейі»* жарияланды. Қыс айларында Алматы қаласының ауа бассейнінде де түтінді тұман жиі болады.

Алматы қаласында ауа бассейнін ластаушы негізгі көздердің бірі- автокөліктерден шығарылатын улы газдар. Қазақстан бойынша 5 млн. 755 мың жеңіл автокөлік, ал Алматы қаласында 570 мың автокөлік тіркелген. Сырттан Алматыға күніне 170 мың автокөлік келіп кетеді. Соның ішінде орташа есеппен 10500 көлік қала ішінде тәулік бойы қозғалыста

болады. Олардың әрқайсысы қозғалыста болып, әрі кептелісте 30 мин. тұрып қалса, аталған көліктердің двигателі 5250 сағат бойы жұмыс істеп тұрады. Яғни, бір тәулік ішінде 13125 литр жанармай жағылып, оған 39375 литр оттегі (O_2) жұмсалынады (жағылады), ал бұл оттегімен 882-885 адам жыл бойы тыныс алар еді. Алматы қаласында ағаштар көп өсіріледі, қала жасыл желекке бөленген. Дегенмен калада қандай ағашты өсімдіктерді көбірек өсіру керек?

Жетілген бір емен өсімдігінің биіктігі 40-50 м болады, және ол 1000-1500 жыл өмір сүреді. Жетілген бір еменнің фотосинтезі процесінде жаз бойы шығарылған оттегі мөлшері 40-45 адамның жыл бойы, ал өсіп тұрған 1000 түп еменнің шығарған оттегімен 45000 адамның жаз бойы тыныс алуына жетеді екен. Сонымен қатар бір емен ағашы жыл бойы 30-40 тонна шаң-тозаңды залалсыздандырады және көктемнен күзге дейін микробтардың өсіп дамуын тежейді, немесе жояды екен.

Арша биіктігі 10-25 м болатын, 300-800 жыл өмір сүретін ағашты өсімдік. Жетілген бір аршаның шығарған оттегі мөлшері 20-25 адамның бір жыл тыныс алуына жетеді екен. Сонымен қатар арша бір жыл ішінде 15-20 тонна шаң-тозаңды залалсыздандырады. Сондықтан, емен және арша ағаштары қалалардың, әсіресе Алматы қаласының көшелерінде, парктерінде, скверлерінде көптеп егіліп өсірілгені жөн. Арша мен еменді үйде балконда, офистерде, университеттер мен мектептердің аудиторияларында 1-1,5 м биіктікке жеткенше өсіруге болады, ал бұл ағаштар бөлмелердің ауасын тазартады, микробтардың өсіп дамуын тежейді немесе жояды. Біздің зерттеу нәтижелеріне қарағанда, студенттер, оқушылар көп болатын аудиторияларда, клиенттер көп болатын офистерде микробтар споралары және вирустар көбірек болады екен. Арша, емен ағаштарымен қатар акация, үйеңкі, бозарша (туя), терек т.б. ағаштарын өсіру керек. Сосын аталған ағашты өсімдіктерді далаға (топыраққа) отырғызуға болады (1,2 суреттер).

Алматы қаласына жаз айларында ыстық ауа (40-47^{0}C) батыстан, табаны ашылған Үлкен Аралдан, оның маңайындағы құмдардан, және Жезқазған жақтан келеді. *Сондықтан Алматы қаласымен Алтын Орда базары арасында 100 қатар, немесе оданда көп қатар емен, арша, бозарша (туя), акация, үйеңкі, терек ағаштары өсірілсе. Үйеңкі, қарағаш және терек ағаштарының арасы 5 метрден, осы ағаштар арасына арша, емен, бозарша, акация отырғызылса (олардың арасы 1,5 метрден). Мұндай қатарлап өсірілген ағаштар тізбегі тау етегінен басталып,1-Алматының солтүстігіне қарай дуға болып жалғастырылса. Осылай өсірілген ағаштар тізбегі Алматыға Арал теңізі жақтан келетін аптап ыстық ауаға барьер, кедергі болар еді. Үйеңкі, қарағаш және терек ағаштары тез өседі, сондықтан олар әдепкіде баяу өсетін емен, арша, бозарша (туя), акация ағаштарына көлеңке болып, олардың дұрыс өсуіне қолайлы микроклимат қалыптастырады [2,3,4,5].*

1 сурет. Үйдегі балконда (3 этаж) өсірілген арша (горшоктарда), үйеңкі (үлкен баклажкада), арша (бірінші қатардағы стаканчиктерде), емен (екінші қатардағы стаканчиктерде).

2 сурет. Үйдегі балконда өсірілген арша өсімдігі

Осындай әдіспен аталған ағаштарды Алтын Орда базары мен Қаскелең кенті арасында, Қасклең мен Ұзынағаш қалашықтары арасындада отырғызып өсірген жөн. Осылай өсірілген ағаштар тізбегі Алматыға Арал теңізі жақтан келетін аптап ыстық ауаға (42-47^0 градус) барьер, кедергі болар еді.

Сонымен қатар, Тараз, Шымкент, Түркістан, Қызылорда қалаларында ағаштарды осылай, жоғарыда көрсетілген тәсілмен өсірген жөн және осы қалалар әкімшіліктерімен келісімге келу керек.

Емен және арша өсімдіктерін тұқымынан өсіру әдістемелері [2,3,4,5]:

Емен тұқымдарын жинау, егуге дайындау, егу. Емен негізінен тұқымы арқылы көбейеді. Сәуір-мамыр айларында гүлдеп, қыркүйек-қазан айларында жеміс береді. Тұқымы *жаңғақ*, оны қыркүйек айында, жауын-шашын аз болып, ауа, топырақ құрғақ болған кезде жинаған дұрыс. Емен жаңғағын жинағанда оның қабығының шытынамағаны дұрыс. Шытынаған жағдайда ол жерлерге микробтар түсіп, ылғал болған жағдайда тұқымдарды шіріте. Жиналған жаңғақ тұқымы 10-15 күн "*жатып сақталуы*" керек, сосын егуге болады (3 сурет).

3 сурет. Емен өсімдігінің тұқымы − жаңғақ.

Тұқымдарды егу. Бұл үшін бір рет пайдаланатын (одноразовый) стакандар алынып, біреуінің түбін шприцтік инемен немесе бізбен теседі (3-5 рет), ал екіншісі тесілмейді. Тесілген стаканды тесілмеген стакан ішіне кигізеді, сосын көң араластырылған топырақпен, дұрысы гүлдер өсіруге арналған қара топырақты жергілікті топырақпен араластырып (ара қатнасы 1:1) толтырады, шамалы нығыздайды (гүл өсіруге арналған топырақтың сипаттамасы төменде келтірілген, қараңыз). Әрбір стаканға емен жаңғағы 3-ден себіледі. Беті топырақпен жабылады, бірақ тұқым тереңге түспеуі керек, беті жабылса болды, тереңдігі 0,8-1см, сосын жаймен су құйылады. Топырақ тұрақты түрде ылғалды болуы керек, сонымен бірге тұқымның өнуі үшін оттегіде қажет. Ол үшін 1 күн өтіп, 2-ші күні әрбір стакандар суарылады, бірақ су көп құйылмауы керек. Нәтижесінде стакандағы топырақ ылғалды болады, әрі арасына ауа кіріп, бөрткен тұқымдар оттегімен қамтамасыз етіледі. Егілген емен тұқымы 40-65 күнде таяқша болып шығады. Бір мезгілде егілген жағдайдың өзінде әрбір стакандағы емен жаңғағы әртүрлі уақытта (45-80 күн аралығында) шығады және өсу жылдамдығы әртүрлі болады (4,6,7,8 суреттер).

Стакандарды толтыратын топырақ гүлді және басқа өсімдіктерді өсіруге пайдаланылатын әмбебап (универсальды) қоректік грунт, оның құрамы: төменгі және жоғарғы торфқа құм, керамзитті дренаж, доломитті ұн араластырылған, микроэлементтері бар комплексті минералды тыңайтқыштар қосылған. Топырақтағы өсімдіктерге сіңімді қоректік элементтер мөлшері (мг/кг): N- 350 мг/кг, P_2O_5- 300 мг/кг, K_2O- 450 мг/кг. Осы топырақты жергілікті топырақтармен салмағы немесе көлемі бойынша 1 : 1. есебімен араластырып, стакандарды, горшоктарды, баклашкаларды толтырып, емен, арша, үйеңкі, бозарша (туя), акация ағаштары тұқымдарын егіп өсіруге болады.

Стакандардағы емен өскіндерін күтіп-баптау. Күтіп-баптау шаралары − негізінен суару. Екі күн өтіп, 3-ші күні стакандағы өскіндер аздап суарылады. Егер стакандарға су көбірек құйылса емен тамырларына ауа жетіспегендіктен әлсіреп ауруға шалдығады, сосын өледі. Әрбір стаканға егілген, еменнің 3 жаңғақ тұқымының барлығы түгел шыға бермейді. Өйткені тұқымдардың табиғи жағдайдағы физиологиялық қасиеті, шығымдылығы әртүрлі. Сондықтан тұқым себілген стакандардың кейбіреулерінде бір өскіннен, көпшілігінде екеуден, аз бөлігінде 3-ден шыққан. Өскіндер шыққан стакандар терезеге жақын, күн сәулесі

түсетін жерде столға орналастырып, қыс бойы күтіліп бапталады (4 суреттер). Осы әдістеме арқылы өте көп мөлшерде емен өскіндерін өсіріп дайындауға болады (4,6,7,8 суреттер) және бұл өте арзанға түседі.

4 сурет. Емен тұқымы әрбір стаканға үшеуден себілген жағдайда өніп шыққан өскіндер

Аршаның тұқымдарын жинау және егу. Аршаның жеміс бүрі жидек пішіндес немесе шар тәріздес, 4-6 жапырақша бірігіп өскен, әрбір жапырақша түбінде бір дән бар. Ішіндегі дәні (тұқымы) қыркүйек айында піседі. Жеміс бүрі әдепкіде көкшілдеу болады (5 сурет, 1). Тұқым піскен кезде жапырақшалар қоңыр түсті болады да, жапырақшалар ашылып (5 сурет, 2), дәндер (4-5 тұқым) жерге түсіп шашылады. Сосын оны жинап алу өте қиын, өйткені дәндердің түсі топырақ тәріздес әрі майда (5 сурет, 3). Сондықтан жеміс бүрі жапырақшалары ашылмай тұрғанда, шамалы қоңырқай түсті болғанда, қыркүйек, қазан айларында жинайды. Жиналған тұқым жетіліп піскенше 10 күн "*жатып сақталуы*" керек, сосын егуге болады.

5 сурет. Арша өсімдігінің жеміс бүрі (1), ашылған жеміс бүрі жапырақшалары (2) және тұқымы (3)

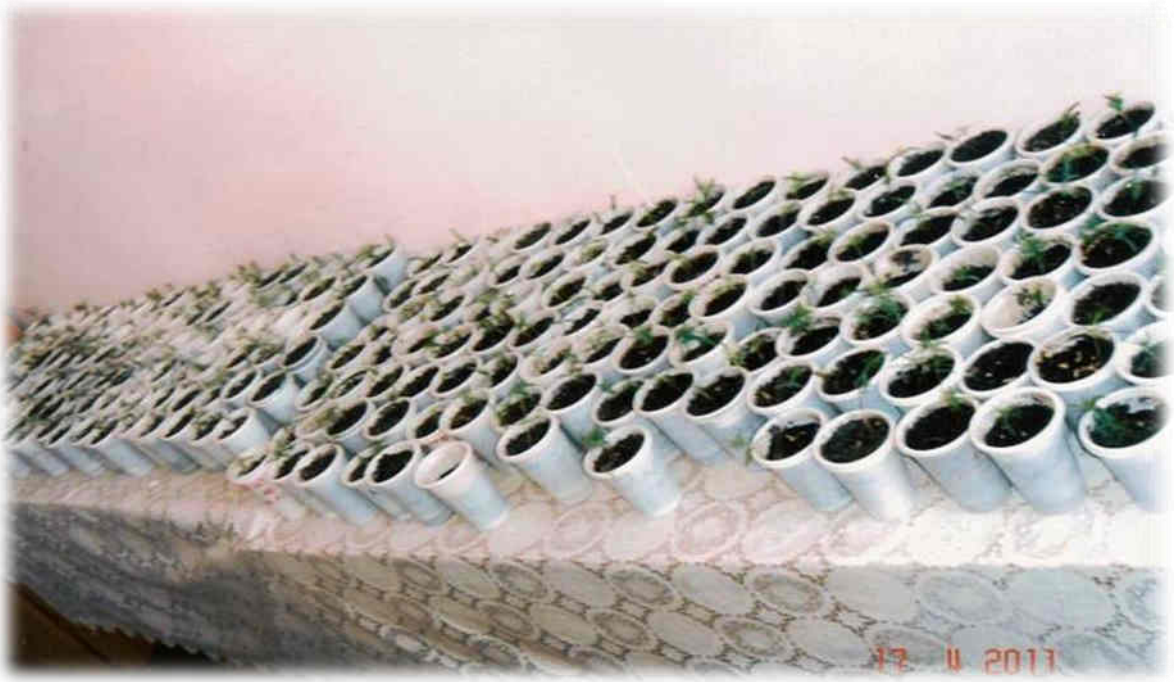

6 сурет. Стакандарға бір мезгілде себілген емен тұқымынан әртүрлі сандағы және деңгейдегі (биіктіктегі) өскіндер өсіп шығады

Тұқымдарын егу. Бұл үшін бір рет пайдаланатын (одноразовый) стакандар алынып, біреуінің түбін шприцтік инемен немесе бізбен теседі (3-5 рет), ал екіншісі тесілмейді. Тесілген стаканды тесілмеген стакан ішіне кигізеді, сосын көң араластырылған топырақпен, дұрысы гүлдер өсіруге арналған қара топырақты жергілікті топырақпен араластырып (ара қатнасы 1:1) толтырады, шамалы нығыздайды. (Гүлдер өсіруге арналған қара топырақ магазиндерде (базарларда) сатылады, және ол арзан). Әрбір стаканға арша тұқымы бесеуден себіледі; Беті топырақпен жабылады, бірақ тұқым тереңге түспеуі керек, беті жабылса болды, тереңдігі 0,8-1 см, сосын жаймен су құйылады. Топырақ тұрақты түрде ылғалды болуы керек, сонымен бірге тұқымның өнуі үшін оттегіде қажет. Ол үшін 2 күн өтіп, 3-ші күні әрбір стакандар суарылады, бірақ су көп құйылмауы керек. Нәтижесінде стакандағы топырақ ылғалды болады, әрі арасына ауа кіріп, бөрткен тұқымдар оттегімен қамтамасыз етіледі. Егілген арша тұқымы 40-45 күннен кейін екі ұрық жапырақты болып шығады (5,7,8 суреттер). ***Өскіндерді күтіп-баптау.*** Әрбір стаканға егілген аршаның 3-5 тұқымының барлығы түгел шыға бермейді. Өйткені тұқымдардың табиғи жағдайдағы физиологиялық қасиеті, шығымдылығы әртүрлі. Сондықтан тұқым себілген стакандардың кейбіреулерінде бір өскіннен, көпшілігінде екеуден, аз бөлігінде 3-5-ден шыққан (6,7,8 суреттер). Өскіндер шыққан стакандар терезеге жақын, күн сәулесі түсетін жерде столға орналастырып, қыс бойы күтіліп бапталады.

7 7 сурет. Арша тұқымы әрбір стаканға бесеуден себілген жағдайда өніп шыққан өскіндер

8 сурет. Арша тұқымын өте көп мөлшерде өскіндерді осылай көптеп өсіруге болады.

Күтіп-баптау шаралары − *негізінен суару*. Үш күн өтіп, 4-ші күні стакандағы өскіндер аздап суарылады (7 сурет). Егер стакандарға су көбірек құйылса арша тамырларына ауа жетіспегендіктен әлсіреп ауруға шалдығады, сосын өледі.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Жайлыбай К.Н.,Нұрмаш К.Н. Биологиялық экология (Оқулық). Алматы: Қыздар университеті. 2016.- 516 бет.
2. Жайлыбай К.Н. Емен, арша, акация, үйеңкі, бозарша, сирень өсірудің ең арзан әдістемесі және жастарды экологиялық патриотизмге тәрбиелеу. Алматы: Эверо. 2016.- 56 бет.
3. Жайлыбай К.Н. Біздің мақсатымыз Елбасының “жасыл белдеу” идеясын жастар арқылы жүзеге асыру // “Айқын” газеті. 15.03.2014, № 46.
4. Жайлыбай К.Н. Үйеңкі- емен- арша- терек (Алматы айналасына ағаштар осы реттілікпен орналастырылса шаһардың ауа бассейні әдеуір жақсарар еді) // “Алматы ақшамы” газеті, 2016, 18.08, № 96.
5. Жайлыбай К.Н. Алматы қаласының ауа бассейнін жақсарту мәселелері және қалада қандай ағаштарды көбірек өсіріу керек //Жаратылыстану: химия, биология, география, биотехнология, экология салаларындағы ғылым мен білімнің заманауи даму процестері» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының материалдары. Алматы: Қыздар университеті (25-26 қараша 2016 ж.). Алматы: Ғылым.- 2016.- Б.261-267.

ӘОЖ 633.18 / UDC 633.18 (035.3)

КҮРІШ СОРТТАРЫНЫҢ ФОТОСИНТЕТИКАЛЫҚ ӘРЕКЕТІ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ ДӘН ӨНІМІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

PHOTOSYNTHETIC ACTIVITY OF RICE CULTIVARS AND FORMATION OF HIGH GRAIN YIELDS

К.Н.Жайлыбай, б.ғ.д., профессор, Россия Жаратылыстану Академиясының академимгі;
Г.К.Жайлыбаева, б.ғ.к., доцент
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті, Қазақстан, Алматы,
E-mail: Bakobb @ mail. Ru

K. N. Zhaylybay, Grand PhD in biological sciences, Professor, G. K. Zhaylybaeva, PhD in biological sciences, Associate Professor
K*azakh State Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan*

Аннотация. Күріш егісі - өздігінен реттелетін динамикалық агроценоз. Жоғары агрофонда егістің қалыңдығына және қоректену алаңына байланысты күріш өсімдігінің бір-біріне әсері өзгереді. Бұл өзгерістер сорттардың архитектоникалық пішініне, фотосинтез интенсивтілігі мен өнімділігіне және басқа да физиологиялық, генетикалық ерекшеліктеріне байланысты. Егістіктің (агроценоздың) әртүрлі қалыңдығына байланысты фотосинтетикалық әрекеті (қызметі) мен өсу процестері өзгереді, бұл дән өнімі мөлшеріне және сапасына әсер етеді. Осыған сәйкес, орта бойлы, жіңішке, тік жапырақты (Кубань 3, Краснодарский 424, Дубовский 129) және орта бойлы, ірі жапырақты (4-15, Кызылординский 5, КзРОС 356, Маржан) сорттары мен үлгілері қоректену алаңы және тыңайтқыштар мөлшеріне байланысты зерттелді. Дән өнімі (Өшар, ц/га) мөлшері мен фотосинтездің таза өнімділігі (Фтө, г/м^2 тәулік) көрсеткіші арасында белгілі деңгейде байланыс бар. Атап айтқанда, жоғары өнімді агроценозда және тыңайтқыштар дозасы оптимальды (N160-180P120 кг/га ә.з.) болып, күріш егістігіндегі жапырақ алаңы (ЖА, мың м^2/га), фотосинтетикалық потенциал (ФП, млн. м^{2}тәулік/га), биомасса (Өбиол, ц/га) жоғары, бірақ қолайлы мөлшерде болғанда Фтө көрсеткішінің 5,18-6,03 г/м^{2}тәулік деңгейінен 6,71-8,05 г/м^{2}тәулік деңгейіне дейін артуы күріш сорттарының дән өнімін күрт арттырады. Тыңайтқыштар жоғары дозада (N240P180 кг/га ә.з.) берілгенде күріш дақылы биік болып өсіп (135-145 см), ертерек, дән сүттену-қамырлану фазасында жатып қалады да, толыспаған, семік дәндер саны көбейеді. Бұл жағдайда жалпы биомасса мөлшері артқанымен дән өнімі төмендейді әрі сапасы нашарлайды.

Түйін сөздер: күріш, агроэкологиялық факторлар, күріш сорттарының фотосинтетикалық әрекеті, фотосинтетикалық потенциал, биологиялық өнім, фотосинтездің таза өнімділігі, фотосинтездің шаруашылық тиімділігі.

Annotation. Rice crops are self-regulating dynamic agrocenosis. At high agricultural background, plant density, and feeding areas, the mutual influence of plants in crops is varying. These changes are associated with architectonics of plants, the rate of photosynthesis and other physiological and

genetic characteristics of rice cultivars. With the change of plant density and the feeding area, indicators of photosynthetic activity and growth processes are also changing. This had a significant effect on yield and grain quality. In this regard, the medium-grown and narrowleaf cultivars were studied (Kuban 3, Krasnodar 424, Dubovskiy 129) and the large-leaved cultivars and samples of rice (Marzhan, KzROS 356, Kyzylordinskiy 5, 4-15) at different feeding areas, dose of methods of fertilizer distribution.

There is a certain relationship between the grain yield (Yeconom., q/ha) and net photosynthetic productivity ($Ph_{n.pr.}$ g/m^{2}day). Thus, at high-productive crops and the optimal dose (N160-180R120 kg/ha rate of application) of fertilizer, the large area of leaves (AL, thousand m^2/ha), strong photosynthetic potential (PhP, mln. m2/day), high biomass (Ybiol., q/ha) are formed. Under such conditions, increase in net photosynthetic productivity ($Ph_{n.pr.}$ g/ m2day) per one unit, i.e., from 5.18-6.05 g/m2day to the level of 6.71-8.05 g/m2day sharply increases grain yield of rice cultivars. When applying a high dose (N240R180 kg/ha rate of application), the rice grows high (135-145 cm), early lodges, the number of shrivelled and empty grains increases, grain yield and its quality decreases, while the total biomass (Ybiol., q/ha) is greatly increasing.

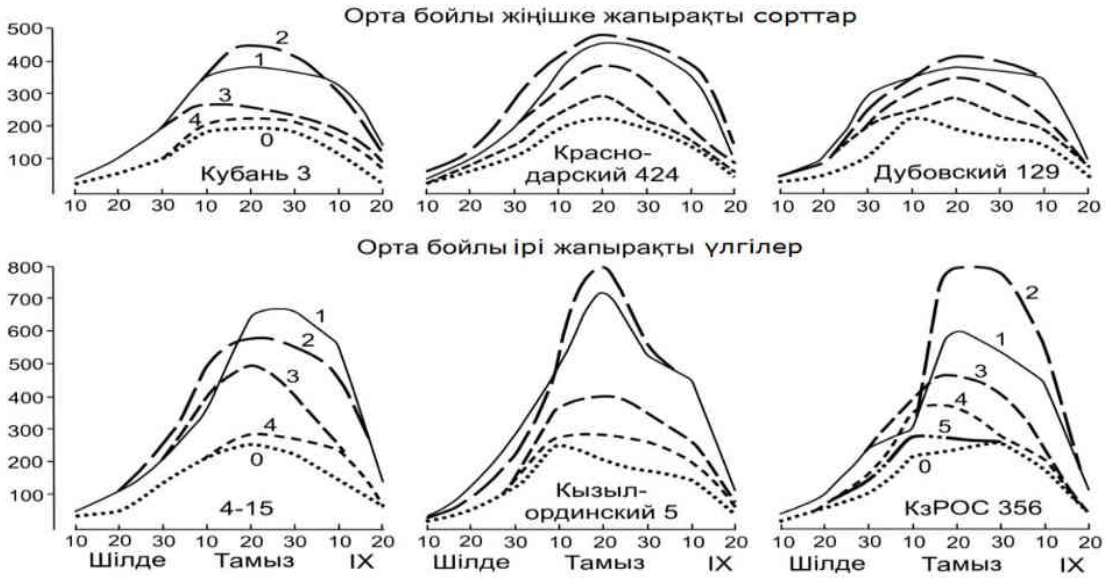
Keywords. Rice, agro-ecological factors, photosynthetic activity of rice cultivars, photosynthetic potential, biological yield, net photosynthetic productivity, economic efficiency of photosynthesis.

Күріш егісі - өздігінен реттелетін динамикалық агроценоз. Жоғары агрофонда егістің қалыңдығына және қоректену алаңына байланысты күріш өсімдігінің бір-біріне әсері өзгереді. Бұл өзгерістер сорттардың архитектоникалық пішініне, фотосинтез интенсивтілігі мен өнімділігіне және басқа да физиологиялық, генетикалық ерекшеліктеріне байланысты. Егістіктің (агроценоздың) әртүрлі қалыңдығына байланысты фотосинтетикалық әрекеті (қызметі) мен өсу процестері өзгереді, бұл дән өнімі мөлшеріне және сапасына әсер етеді [1,2]. Осыған сәйкес, орта бойлы, жіңішке, тік жапырақты (Кубань 3, Краснодарский 424, Дубовский 129) және орта бойлы, ірі жапырақты (4-15, Кызылординский 5, КзРОС 356, Маржан) сорттары мен үлгілері қоректену алаңы және тыңайтқыштар мөлшеріне байланысты зерттелді.

Жапырақ алаңы, фотосинтетикалық потенциал және биологиялық өнімі. Күріш үлгілері мен сорттарының ЖА мен биомасының (Өбиол.,ц/га) қалыптасу сипаты қоректену алаңы мен тыңайтқыштар мөлшеріне байланысты көп өзгереді [1,2]. Тыңайтқыштар қолайлы мөлшерде (N180P120 кг/га) берілгенде жапырақ алаңының (ЖА-ның, мың м^2/га) қалыптасу динамикасы қоректену алаңына байланысты – бір төбелі қисық сызық. Әдепкі кезде жапырақ алаңының ауданы мөлшері тез өсіп қалыптасады, ең жоғары деңгейі масақтану кезеңіне сәйкес, сосын төменгі жапырақтардың сарғайып, өлуіне байланысты жапырақтың жалпы алаңы (ЖА, см^2) біртіндеп кішірейеді. Күріштің ірі жапырақты үлгілері (4-15, Кызылординский 5, КзРОС 356) 100, 300 дана/м^2 тұқым себілгенде бір өсімдікке есептегенде үлкен жапырақ алаңын (ЖА, см^2) қалыптастырып, жоғары биомасса (Өбиол, г) құрайды. Ал, қоректену алаңы кішірейіп, өсімдік тығыздылығы артқанда (яғни, 500, 700 дана/м^2 тұқым себілгенде) жапырақ алаңы ауданы көп кішірейеді. Жіңішке жапырақты сорттарда бұл көрсеткіштер - орташа деңгейде (1,2 суреттер).

Орта бойлы, жіңішке, тік жапырақты сорттар егістігінде бір өсімдіктің ЖА (см^2) ауданының максималды деңгейі 300 дана/м^2 тұқым себілгенде байқалды, ал егістік тығыздылығы артқанда - кішірейеді (1 сурет). Соған қарамастан, егістіктегі өсімдіктер тығыздылығы артқанда (500, 700 дана/м^2 тұқым себілгенде) агроценоздың жапырақ алаңы ауданы (ЖА,

мың м^2/га), ФП (млн. м^2 тәулік/га), жалпы биомасса (Өбиол, ц/га) көп мөлшерде артты. Күріштің Кубань 3, Краснодарский 424 сорттары егістігінде ең көп мөлшерде биомасса құралуы 500, 700 дана/м^2 тұқым себілгенде байқалса, Дубовский 129 сорты бойынша – 300,500 дана/м^2 тұқым себілгенде байқалды 1,2 суреттер). Орта бойлы, жіңішке жапырақты сорттардың ең жоғары дән өнімі (Өшар, ц/га) 500, 700 дана/м^2 тұқым себілгенде қалыптасты: Кубань 3 сорты бойынша – ЖА ауданы 53,7-78,8 мың м^2/га, ФП – 2712-4286 мың м^2 тәулік/га; Краснодарский 424 сорты бойынша ЖА ауданы 76,3-85,4 мың м^2/га, ФП – 3853-4313 мың м^2 тәулік/га; Дубовский 129 сорты бойынша жапырақ алаңы (ЖА) 57,3-57,7 мың м^2/га, ФП – 2538-2646 мың м^2 тәулік/га болғанда қалыптасты. Аталған сорттар агроценозында өсімдіктер өте тығыз болғанда (900 дана/м^2) ЖА ауданы және ФП мөлшерінің артуы дән өнімін төмендетті (3 сурет). Ірі жапырақты күріш үлгілері егістігінде басқаша заңдылықтар байқалды. Аталған күріш үлгілерінің бір өсімдікке есептелген ЖА (см^2) ауданының ең жоғары деңгейі 100, 300 дана/м^2 тұқым себілгенде байқалады, ал егістіктегі өсімдіктер тығыздылығы артқанда ЖА ауданы кішірейеді. Ірі жапырақты 4-15, Кызылординский 5, КзРОС 356 үлгілері егістігінің ассимиляциялаушы ЖА ауданы (мың м^2/га) мен ФП қуаттылығының (млн. м^2 тәулік/га) ең жоғары деңгейі 300, 500 дана/м^2 тұқым себілгенде байқалды, ал егістіктегі өсімдік тығыздылығы артқанда бұл көрсеткіштер деңгейі төмендейді. Сонымен, ірі жапырақты үлгілерінің бір өсімдікке есептегенде ең жоғары биомасса (Өбиол, ц/га) 100, 300 дана/м^2 тұқым себілгенде байқалды. Агроценозда өсімдіктер тығыздылығы артқан жағдайда ірі жапырақты күріш үлгілері егістігінде өсімдіктердің бір-біріне қолайсыз ценотикалық әсері күшейе түседі. Сондықтан 700, 900 дана/м^2 тұқым себілген тығыз егістікте ірі жапырақты үлгілерінің бір өсімдігінің жалпы биомассасы (Өбиол, ц/га) көп төмендеді (1,2 сурет).

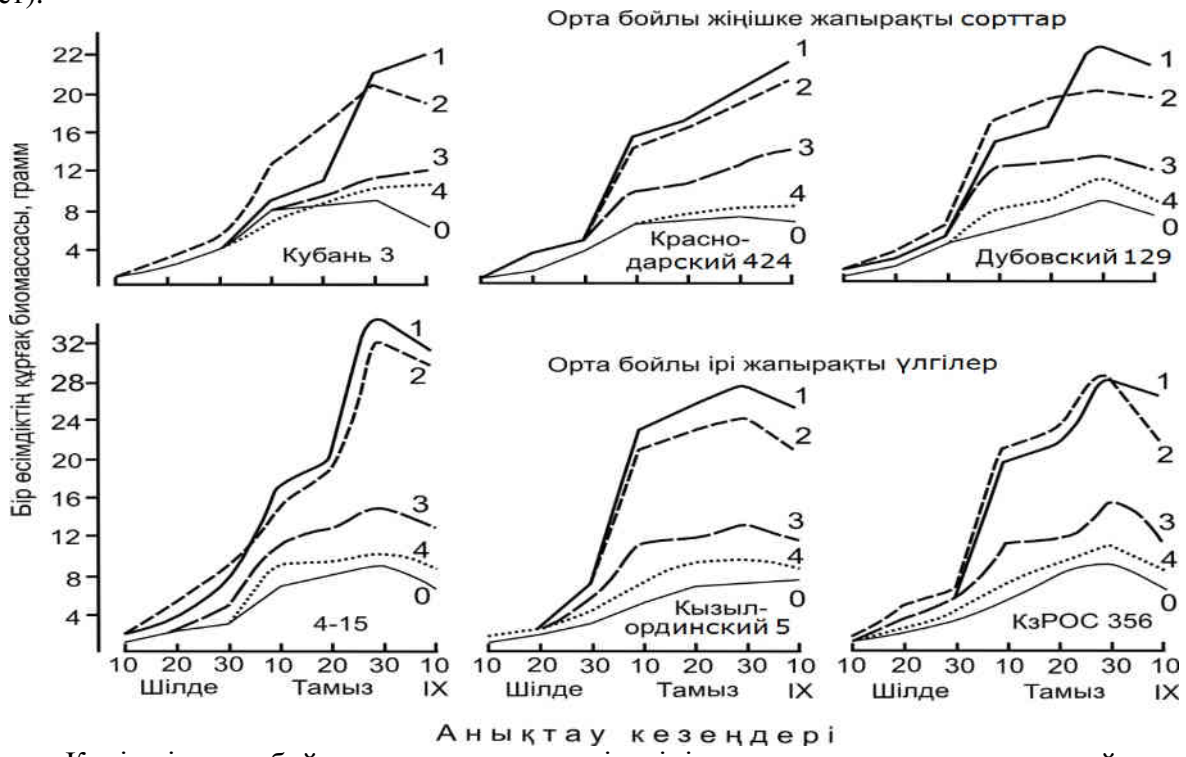

1 сурет. Күріштің орта бойлы сорттары мен үлгілерінің қоректену алаңы және тыңайтқыштар дозасына байланысты бір өсімдіктің жапырақ алаңының (ЖА, см^2) қалыпасу динамикасы.

Белгілер: ***0****- N0P0, 700*

дана/м^2; 1- N180P120 кг/га, 100 дана/м^2; 2- N180P120 кг/га, 300 дана/м^2; 3- N180P120 кг/га, 500 дана/м^2; 4- N180P120 кг/га ә.з., 700 дана/м^2 тұқым себілген.

Фотосинтездің таза өнімділігі (ФТӨ, г/м^{2}тәулік) және шаруашылық тиімділігі (Кшар, %). Ассимиляциялаушы жапырақ алаңының жалпы биомасса және дән өнімін құраудағы фотосинтез активтілігін және өнімділігін сипаттайтын көрсеткіш бұл фотосинтездің таза өнімділігі (ФТӨ, г/м^2 тәулік). ЖА ауданы мен ФТӨ арасында коррелятивтік байланыс бар. Жапырақ алаңы ұлғайып, ФП қуаттылығы артқанда ФТӨ деңгейі төмендейді [1,2]. Біздің зерттеулеріміз бойынша (3 сурет), тыңайтқыштар оптималды мөлшерде (N180P120 кг/га ә.з.) беріліп, ЖА ауданы мен ФП деңгейі артқанда және егістіктегі өсімдіктер тығыздылығы жиілігіне сәйкес Фт.ө. мөлшері азаяды. Дегенмен, орта бойлы, жіңішке, тік жапырақты Кубань 3, Краснодарский 424, Дубовский 129 сорттарының ФТӨ көрсеткіші агроценоздың әртүрлі тығыздылығында жоғары деңгейде болады. Яғни, 500, 700 дана/м^2 тұқым себілген мөлтек тәжірибелерде (тәжірибе алаңы 5 м^2) аталған сорттардың ФТӨ деңгейі салыстырмалы тұрғыда жоғары – 6,71-9,03 г/м^2 тәулік мөлшерінде болды, ал дән өнімі мөлтек тәжірибеде – 92,8-107,8 ц/га, далалық тәжірибеде – 46,3-53,8 ц/га деңгейіне жетті. Ірі жапырақты күріш үлгілерінің (4-15, Кызылординский 5) жоғарыдағыдай, яғни 500, 700 дана/м^2 тұқым себілген егістігінде ФТӨ - 6,02-7,66 г/м^2 тәулік мөлшерінде болып, дән өнімі мөлтек тәжірибеде 80,4-93,2 ц/га, далалық тәжірибеде-40,2-45,4 ц/га деңгейінде болды, яғни дән өнімі – 6,1-8,4 ц/га төмен болды. Сонымен, үлкен ЖА, қуатты ФП қалыптасқанда ФТӨ көрсеткішінің салыстырмалы тұрғыда жоғары болуы мол дән өнімін құраудың негізгі себептерінің бірі (3 сурет).

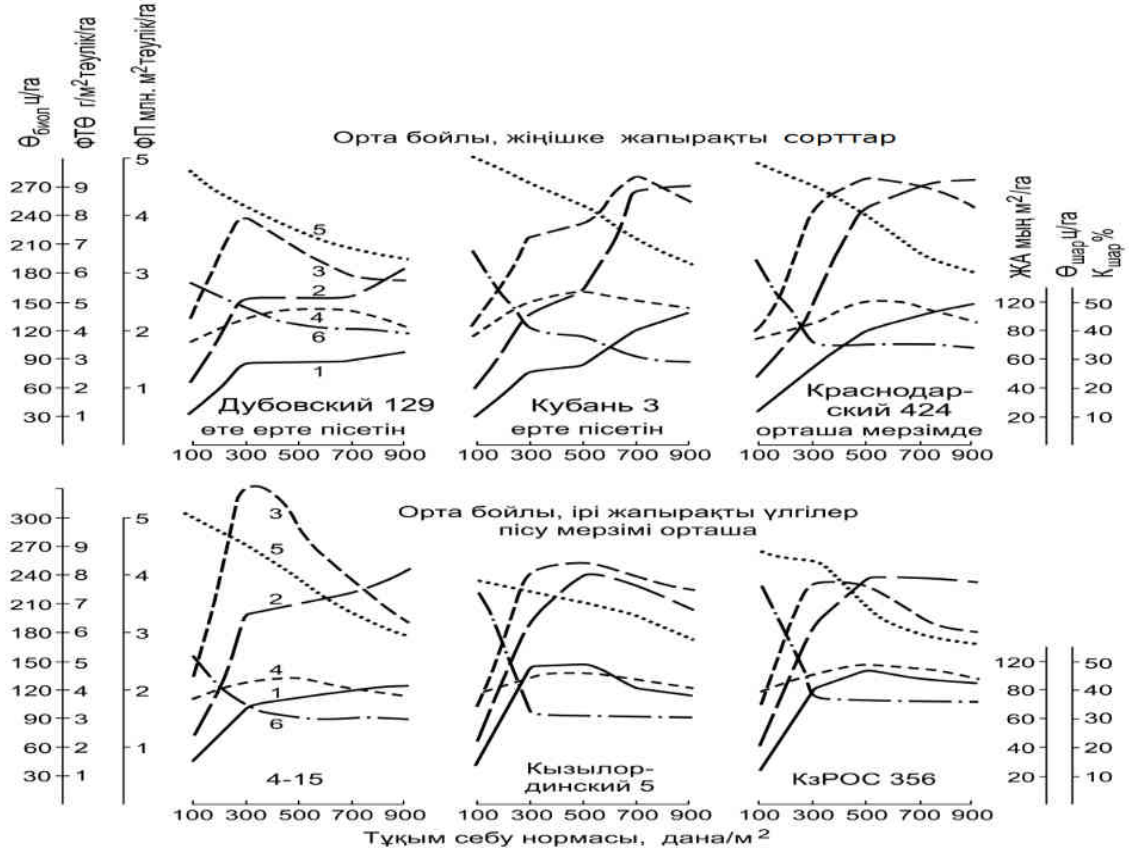

2 сурет. Күріштің орта бойлы сорттары мен үлгілерінің қоректену алаңы және тыңайтқыштар дозасына байланысты бір өсімдік биомассасының жинақталу қарқындылығы.

Белгілер: **0**- N0P0, 700 дана/м^2; 1- N180P120 кг/га, 100 дана/м^2; 2- N180P120 кг/га, 300 дана/м^2; 3- N180P120 кг/га, 500 дана/м^2; 4- N180P120 кг/га ә.з., 700 дана/м^2 тұқым себілген.

Ірі жапырақты үлгілердің (4-5 Кызылординский 5) Фт.ө. көрсеткішінің жоғары деңгейі сирек (100 дана/м^2 тұқым себілген) егістікте байқалды. Егістіктегі өсімдіктер тығыздылығы артқанда $Ф_{Т.Ө.}$, әсіресе 4-15, Кызылординский 5, КзРОС 356 үлгілерінде күрт төмендеді, өйткені олардың жапырақтары ірі әрі доға тәрізді иілген (3 сурет).

Фотосинтездің шаруашылық тиімділігінің (Кшар, %) артуының практикалық маңызы үлкен, өйткені бұл көрсеткіштің деңгейі дақыл генотипіне және сортына, егістіктегі өсімдіктер тығыздылығына, агрофон мөлшеріне және басқа да өсіру технологиясы деңгейіне байланысты көп өзгереді [1,2,3,4]. Мысалы, зерттелінген үлгілер мен сорттардың Кшар коэффициенті 100 дана/м^2 тұқым себілгенде ең жоғары деңгейде болды, ал егістіктегі өсімдіктер тығыздылығы артқанда көп төмендеді. Яғни, агроценозда өсімдіктер тығыздылығы артқанда олардың бірін-бірі көлеңкелеуі, басқада ценотикалық қолайсыз жағдайлар күшейе түседі де, өсімдіктің вегетативті және репродуктивті мүшелерінің арасында органикалық заттардың бөлінуі өзгереді. Ассимиляциялаушы жапырақ алаңы үлкен болып қалыптасып, агроценоз ішінде жарықтың нашарлауы, азаюы,

3 сурет. Қоректену алаңына және тыңайтқыштардың оптимальды агрофонында күріш сорттары мен үлгілерінің фотосинтетикалық әрекеті көрсеткіштерінің өзара әсерлесуі.

Белгілер: 1- егістіктің жапырақ алаңы (ЖА), мың м^2/га; 2- фотосинтетикалық потенциал (ФП), млн. м^2 тәулік/га;

3- биомасса $Ө_{БИОЛ}$, ц/га; 4- дән өнімі $Ө_{ШАР}$, ц/га; 5- фотосинтездің таза өнімділігі (Фт.ө.) г/м^2 тәулік/га; 6- $К_{ШАР}$, %.

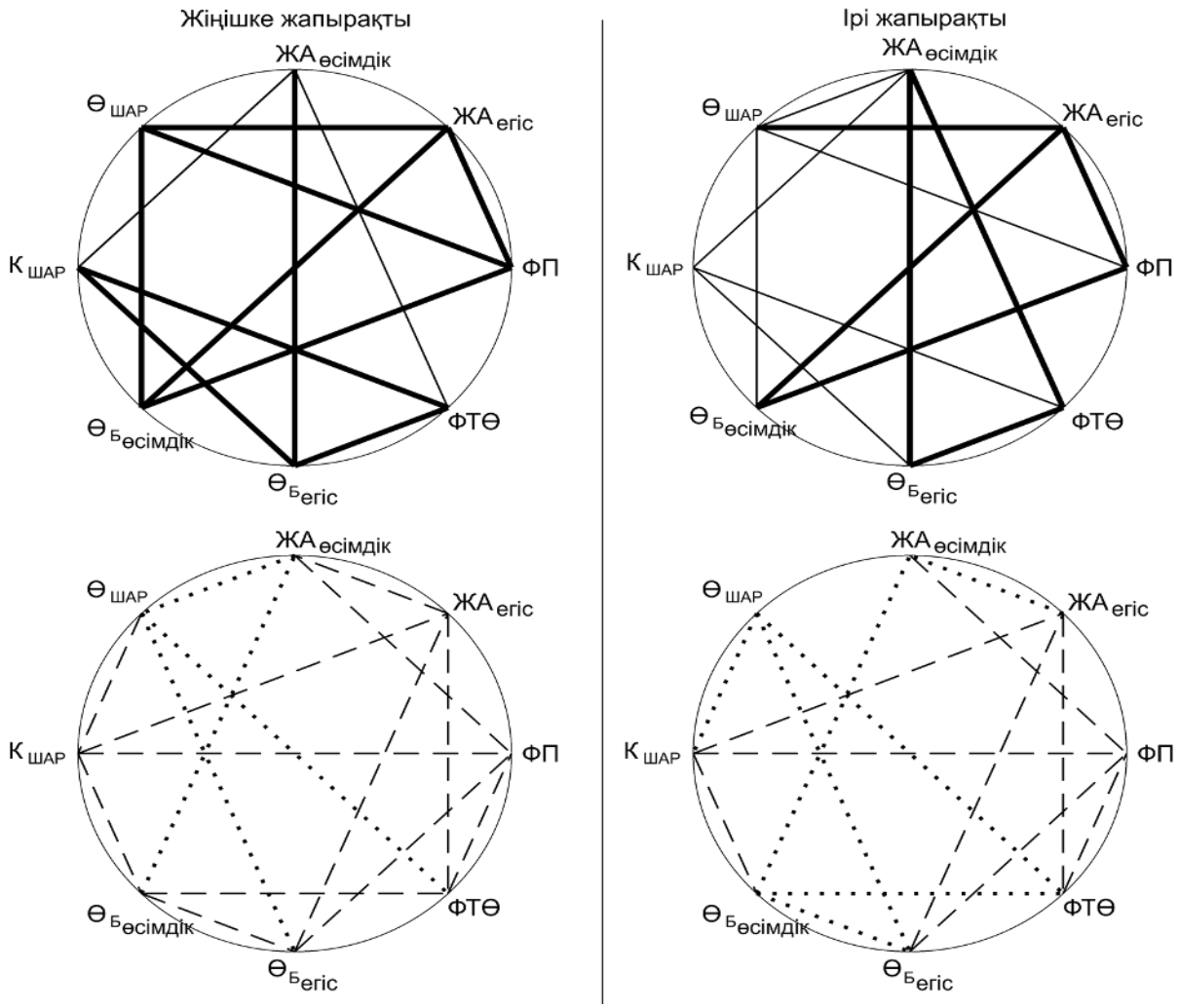
әлсіреуі нәтижесінде ассимиляттар сабақтар мен жапырақтардың өзінде жинақталады және де басқада теріс әсерін тигізеді. Нәтижесінде $Ф_{Т.Ө.}$, және Кшар,% көрсеткіштерінің деңгейі төмендейді (3 сурет)..

Орта бойлы күріш сорттары егістігіне оптималды (N180P120 кг/га ә.з.) мөлшерінде тыңайтқыштар берілгенде агроценоздағы ең жоғарғы фотосинтетикалық әрекетке (қызметке) сәйкес ассимиляциялаушы жапырақ аппараты қалыптасады. Күріш егістігінде оптималды жапырақ алаңы және қуатты (үлкен) фотосинтетикалық потенциал қалыптасқан жағдайда көп мөлшерде биологиялық өнім (Өбиол, ц/га) синтезделіп жинақталады. Ал, бұл орта бойлы күріш сорттары егісінде жоғары дән өнімінің қалыптасуының алғы шарты. Мұндай жағдайда фотосинтездің таза өнімділігі ($Ф_{ТӨ}$, г/м^2 тәулік) бір өлшемге (деңгейге) артқанның өзінде дән өнімі күрт артады. Атап айтқанда, күріш егістігіне берілген тыңайтқыштар дозасы артып, оптималды мөлшерде (N180P120 кг/га ә.з.) жеткенде орта бойлы күріш сорттары (Кубань 3, Краснодарский 424, Маржан, Арал 202) агроценозында қолайлы деңгейде жапырақ алаңы (ЖА, мың м^2/га), фотосинтетикалық потенциал (ФП, млн. м^2 тәулік/га) және биомасса (Өбиол, ц/га) құралады. Ал, күріш егістігіне N240P180 кг/га ә.з. мөлшерінде тыңайтқыштар берілгенде Кубань 3 сорты агроценозында ЖА ұлғайып, 82,0-86,8 мың м^2/га, Краснодарский 424, Маржан, Арал 202 сорттары егістігінде 90,8 мың м^2/га деңгейіне жетіп, фотосинтетикалық потенциал 3,85-4,02 млн. м^2 тәулік/га болғанда фотосинтездің таза өнімділігі (Фт.ө., г/м^2 тәулік) төмендеп, дән өнімі азаяды. Мұндай агроценозда өсімдіктер жапырақтары бірін-бірі көлеңкелеп, қолайсыз ценотикалық әсерлердің туындауынан дән өнімі төмендейді.

Сонымен, орта бойлы және аласа бойлы, ірі жапырақты күріш сорттарының жоғары дозада (N240P180 кг/га ә.з.) дән өнімділігінің төмендеуінің негізгі себептерінің бірі – қолайсыз агроценоз құрылымының қалыптасуы және Фт.ө. төмендеуі салдарынан. Мұндай агроценоздарда өте жоғары жапырақ алаңы индексі (ЖАИ, 8-10 м^2/м^2) және үлкен, қуатты фотосинтетикалық потенциал (4,02 млн. м^2 тәулік/га көрсеткішінен жоғары) ФП қалыптасады. Аталған агроценозда (егістікте) жапырақ алаңының негізгі бөлігі биіктік бойынша төменгі 30-60 см қабатта орналасады. Мұндай жағдайда көрші, қатар өскен күріш өсімдіктерінің жапырақтары бірін-бірі көлеңкелеп, фотосинтез интенсивтілігі және өнімділігі төмендейді. Нәтижесінде жапырақтардың органикалық заттарды синтездеуші мүше ретінде ролі нашарлайды. Сонымен бірге, тыңайтқыштар жоғары дозада (N240P180 кг/га ә.з.) берілгенде күріш дақылы биік болып өсіп (135-145 см), ертерек, дән сүттену-қамырлану фазасында жатып қалады да, толыспаған, семік дәндер саны көбейеді. Бұл жағдайда жалпы биомасса мөлшері артқанымен дән өнімі төмендейді әрі сапасы нашарлайды [1,2].

Күріш сорттары мен үлгілерінің агроценоздағы фотосинтетикалық әрекетінің дән өнімімен өзара байланыстылығын корреляциялық талдау нәтижелеріне қарағанда (4,5 суреттер), орта бойлы, жіңішке, тік жапырақты сорттары егістігінде дән өнімі (Өшар) мөлшері мен ЖА, ФП, Өбиол көрсеткіштерінің арасында күшті оң байланыс бар екені анықталды. Ал, орта бойлы, ірі жапырақты сорттары егістігінде дән өнімі (Өшар, ц/га) мен ФП, Өбиол көрсеткіштері арасындағы корреляциялық байланыс бәсеңдейді (нашарлайды). Яғни, тыңайтқыштар дозасы артқанда үлкен жапырақ алаңы (ЖА, мың м^2/га) қалыптасады, бірақ бұл жағдайда дән өнімі (Өшар) мөлшері төмендейді.

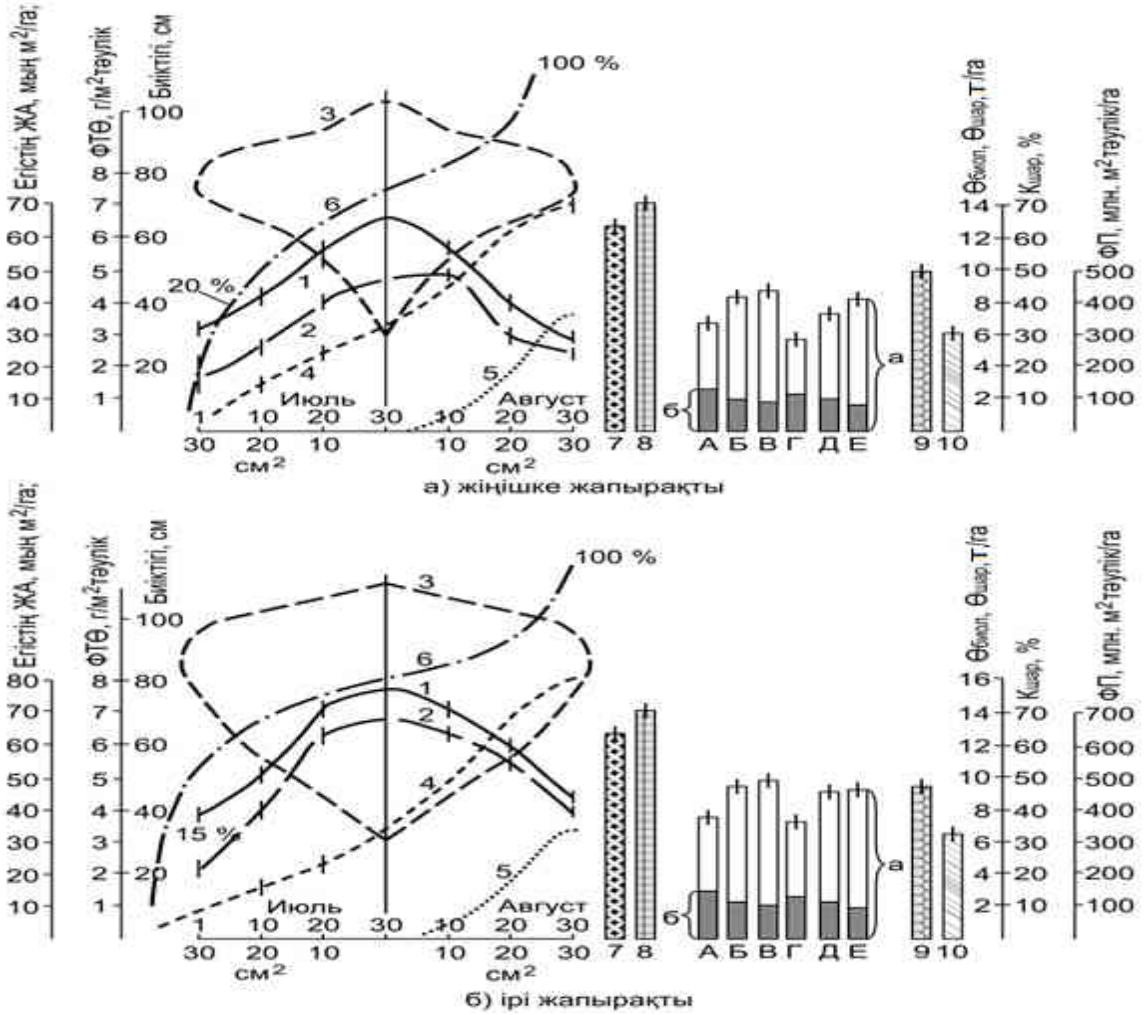
Биіктігі, архитектоникасы, пісу мерзімі әртүрлі күріш сорттары мен үлгілерінің фотосинтетикалық әрекеті көрсеткіштерінің өзара байланысын зерттеп талдау нәтижелеріне қарағанда (4,5,6 суреттер), фотосинтездің таза өнімділігі (Фтө, г/м^{2}тәулік) интегральды, жан-жақты көрсеткіш екені анықталды. Өйткені, Фтө көрсеткіші биологиялық зат алмасу процестерімен, фотосинтездің интенсивтілігімен және жапырақ алаңы индексімен (ЖАИ, м^2/м^2), фотосинтез потенциалымен (ФП), өсіру технологиясын оптимизациялау, өсіп даму фазаларымен күрделі функциональды (әрекеттік) байланыста болатыны айқындалды. Бұл процестерге техногендік, агроэкологиялық факторлар (мелиорация, тыңайтқыштар мөлшері, егістіктегі өсімдіктер тығыздылығы, қоректену алаңы, т.б.), экологиялық факторлар (топырақ құнарлылығы, тұздылығы, суару және жер асты суларының минерализациялануы, орта температурасы, т.б.), сорттардың биіктігі, архитектоникасы, ЖА, ФП, Өбиол қалыптасу ерекшеліктері тікелей, жанама және өзара байланыста әсер етеді.

4 сурет. Қоректену алаңы мен тыңайтқыштар мөлшеріне байланысты күріштің жіңішке және ірі жапырақты сорттары мен үлгілерінің фотосинтетикалық қызметі көрсеткіштерінің арасындағы корреляция. *Белгілер: 1- бір өсімдіктің жапырақ алаңы (ЖА), см^2; 2-*

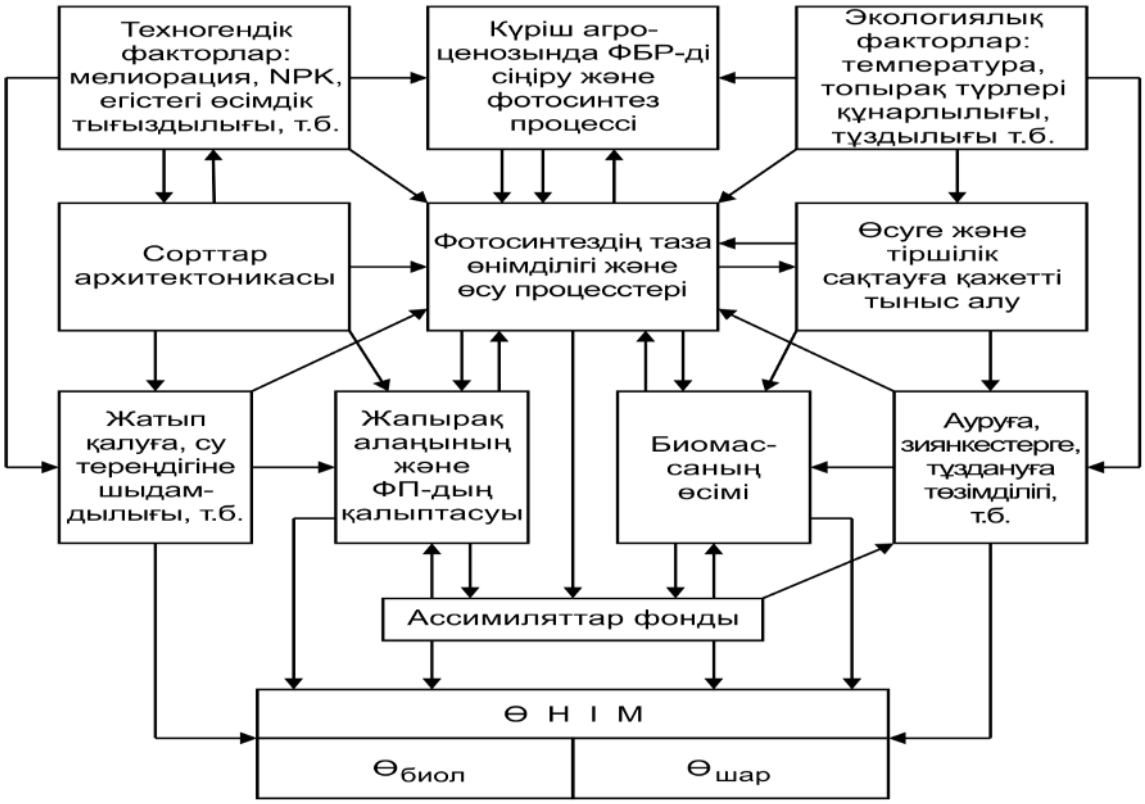
егістіктің ЖА, мың м²/га; 3- фотосинтетикалық потенциал (ФП), млн. м² тәулік/га; 4- фотосинтездің таза өнімділігі,(Фт.ө., г/м²тәулік/га); 5- бір өсімдіктің құрғақ биомассасы (Өбиол, г);6- егістіктің биомассасы (Өбиол, ц/га); 7-Кшар, %; 8- дән өнімі Өшар, ц/га.

Байланыстар: ▬▬ оң күшті, ——— оң әлсіз, – – – теріс күшті, ····· теріс әлсіз.

5 сурет. Жоғары өнімді егістікте және оптимальды доза тыңайтқыш берілгенде күріштің орта бойлы, жіңішке жапырақты және ірі жапырақты сорттары агроценозының фотосинтетикалық процесстерінің типтері (түрлері). *Белгілер: 1- жапырақ алаңының қалыптасу қарқыны (ЖА, мың м²/га); 2- фотосинтети-калық потенциал қалыптасу қарқыны (ФП, мың м²тәулік/га);3- дәннің толысу кезіндегі жапырақ алаңының биіктік бойынша орналасуы (ЖА, см²); 4- биомасаның құралу қарқыны (Өбиол, т/га), 5- дән өнімінің құралу қарқыны (Өшар, т/га); 6- күріш егісі арасындағы жарық мөлшерінің өзгеруі %; 7- өсу дәуіріндегі фотосинтездің таза өнімділігінің орташа мәнінің қарқыны (Фт.ө., г/м² тәулік/га); 8- масақтану кезеңіндегі фотосинтездің таза өнімділігінің орташа мәнінің қарқыны (Фт.ө., г/м² тәулік/га); 9- фотосинтездің шаруашылық тиімділігі (Кшар, %); 10- дән өнімі, т/га. **А, Б, В**- бас сабақтағы жалау жапырақтың, 2-ші*

*және 3-ші жапырақтардың ұзындығы (а, см), ені (б, мм); **Г, Д, Е**- жанама сабақтағы жалау жапырақтың, 2-ші және 3-ші жапырақтардың ұзындығы (а, см), ені (б, мм).*

6 сурет. Фотосинтез және күріш агроценозы өнімділігі.

Сондықтан, Фтө және дән өнімі (Өшар, ц/га) көрсеткіштері арасында тікелей байланыс жоқ екені анықталды. Дегенмен, дән өнімі мөлшері мен Фтө (г/м^2 тәулік) көрсеткіші арасында белгілі деңгейде байланыс бар. Атап айтқанда, жоғары өнімді агроценозда және тыңайтқыштар дозасы оптимальды (N160-180P120 кг/га ә.з.) болып, күріш егістігіндегі жапырақ алаңы (ЖА, мың м^2/га), фотосинтетикалық потенциал (ФП, млн. м^{2}тәулік/га), биомасса (Өбиол, ц/га) жоғары, бірақ қолайлы мөлшерде болғанда Фтө көрсеткішінің 5,18-6,03 г/м^{2}тәулік деңгейінен 6,71-8,05 г/м^{2}тәулік деңгейіне дейін артуы күріш сорттарының дән өнімін күрт арттырады [1,2,3].

ӘДЕБИЕТТЕР

1. Жайлыбай К.Н. Күріш. Алматы: Ғылым.- 2015.- 351 б. 2. Жайлыбай К.Н. Фотосинтетические и агроэкологические основы высокой урожайности риса. Алматы: Бастау. 2001.- 256 с. 3. Жайлыбай К.Н. Фотосинтез и продуктивность высокоурожайных сортов риса (Oriza sativa L.) в агрофитоценозе //Вестник с.-х. науки Казахстана. 2006, № 1.- С.9-12. 4. Ничипорович А.А.,Строганова Л.Е.,Чмора С.Н.,Власова Г.П. Фотосинтетическая деятельность растений в посевах. М.: Изд-во АН СССР. 1961.- 132 с.

ҒАРЫШТЫҚ ЭКОЛОГИЯЛЫҚ ПРОБЛЕМАЛАР
THE ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF SPACE

Садыкова Дамежан Әділханқызы
ж.ғ.м., аға оқытушы
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
Алматы қаласы
Дәутбек Алан Нұрланұлы
студент 3 курса специальности
Математическое и компьютерное моделирование
Международный Университет Информационных Технологий
Әділхан Қуаныш Маратұлы
Специальности - Технологические машины
Казахский Агротехнический университет им
С.Сейфуллина
Астана, Қазақстан Республикасы

Sadykova Damezhan
Master of Science, senior lecturer
Kazakh State Women's Teacher Training University, Almaty, Kazakhstan
damelia_71@mail.ru
Dautbek Alan
Researcher International Information Technology University Almaty, Kazakhstan
dautbekov07@gmail.com
Adilhan Kuanış
Researcher S. Seifullin Kazak Agrotechnical University
Astana, Kazakhstan

Түйіндеме: Макалада ғарыш кеңістігі, ғарыш кеңістігінің экологиялық проблемалары, алдын алу шаралары туралы мәселелер қарастырылған. Ғарыш кеңістігінің экологиялық мәселелерін шешудегі әлемдік іс-тәжірибелер мен жобаларын пайдаланудың салыстырмалы әдістері мен оларды тиімді пайдаланудың жолдары көрсетіледі.
Кілттік сөздер: астероид, комета, ғарыш зымыраны, спутник, экология, гарпун, техногендік.
Abstract : The articles of outer space, space environmental issues, issues of prevention measures is provided. Space and environmental projects addressing issues of global practices and comparative methods and how to use them effectively.
Keywords: asteroid, comet, space rocket, satellite, ecology, harpoon, man.

Ғарышты игеру әлемдік ғылыми - техникалық дамудың негізгі өнімін айқындайды. Ғарыштық қызмет және оның ғылыми-өндірістік базасы әмбебап заңдылықтар мен даму үрдістеріне бағынатын ғаламдық экономиканың табиғи қызмет ететін саласына айналып отыр.

Ғарышты игеру және ғарыштық қызмет қазіргі экономикалық және әлеуметтік жағдайлардың барлық салаларындағы сарқылмас әрі үздіксіз дамып отыратын

инновациялық технологиялар көзі болып табылады. Сондықтан ғарыш қызметінің дамуына әлемдік экономикадағы көптеген өндіріс пен қызмет салалары тікелей байланысты болады. Осыған орай жыл сайын ғарыш қызметі мен ғарышты игеруге байланысты шаралар мемлекеттер мен олардың бірлестіктерінің ғана емес, сондай-ақ трансұлттық корпорациялардың да назарын аударып отыр.

Ғарышты игеру бағытында ғарыш қызметінің табысы 1990-шы жылдардың ортасында 77 млрд. АҚШ долларын құраған және ғарыш өндірісі әлемдегі миллионнан астам адамды жұмыспен қамтамасыз ететін әлемдік экономиканың ірі, коммерциялық тартымды құрамдас бөлігіне айналған. Ғарыштық қызметтерге деген сұраныстың артуы әлемнің аэроғарыштық саланың дамуына әсер етеді. 2005 жылы 1999 жылмен салыстырғанда оның орташа жылдық табысы 93,3% өскен, яғни өсім 168,2 млрд. АҚШ доллары, 2006 жылы - 220 млрд. АҚШ долларын құраған. Қазіргі кезде әлемдік ғарыш нарығы 10% пайыздан асатын жыл сайынғы табысты көрсетіп отыр, ал 2007 жылдың соңындағы деректер бойынша нарықтың жиынтық көлемі 251,16 млрд. АҚШ долл. құраған. Халықаралық сарапшылардың бағалауынша 2012 жылы ғарыш саласының жалпы әлемдік бюджеті кемінде 73 млрд. доллар болған екен. Сонымен қатар, түрлі ғарыштық өнімдер мен қызметтерден түсетін табыс шамамен 300 млрд. долларға жетіпті. Тағы бір дерек ғарыш саласына салынатын әрбір доллар кемінде 5-6 доллар пайда әкелетінін алға тартады. Ендеше, бұл саланың келешегі кемел [www.inform.kz:8080/kaz/article/2671394 *23 Маусым 2014*]. Талдау көрсетіп отырғандай, 1997–2007 жж. аралығында коммерциялық ғарыштық ұшырулар нарығында өсіп отырған бәсекелестік сұраныстың артуымен орны толтырылды. Кейінгі 10 жылда спутниктерді геостационарлық орбитаға белсенді түрде шығарумен байланысты ұшыру нарығы секторын біршама кеңейту жүзеге асырылады. Өткен онжылдың ішінде әлемдік ғарыш нарығының дамуы әлемнің барлық аймақтарын қамтыды, және де жаңа ғарыштық бағдарламалар әзірлеу, ғарыштық қызметке жаңа мемлекеттердің кіруі, соның нәтижесінде бәсекелестіктің табиғи күшеюі ғарыштың коммерциялық потенциалын арттырып, жаңа технологиялық әзірлемелерді дамыта отырып оларды қолданудың жаңа салаларының дамуын біршама арттырды.

Euroconsult 2007 жылға арналған талдамалық есеп деректері бойынша ғарыштық қызметке белгілі бір шамада 79 мемлекет қатысқан. Сондай-ақ бұлардың ішінен өздерінің ұлттық ғарыштық (азаматтық және әскери) бағдарламаларын белсенді әрі мақсатқа лайық дамытып отырған, меншікті ғарыштық аппараттары бар, коммерциялық негізде белгілі бір ғарыштық қызметтер көрсететін, халықаралық ғарыштық жобаларға белсенді түрде ат салысатын 30 мемлекетті ерекше атауға болады.

Оларға: Солтүстік Америка (АҚШ, Канада), Латын Америкасы (Бразилия, Аргентина), Батыс Еуропа (Франция, Италия, Германия, Ұлыбритания, Австрия, Бельгия, Дания, Финляндия, Ирландия, Нидерланды, Норвегия, Португалия, Испания, Швеция, Швейцария), Орталық Еуразия (Ресей, Украина), Таяу Шығыс және Африка (Израиль), Азия (Жапония, Үндістан, Қытай, Австралия, Оңтүстік Корея, Тайвань, Малайзия, Вьетнам).

Ғарыш кеңістігін игеру адамзат үшін маңызды мәселе болғанымен антропогендік іс-әрекеттен ғарыш кеңістіктердегі қоқыстардың көбеюі бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Ғарыш кеңістігінде адамзаттың зерттеу жұмыстарын жүргізумен бірге әртүрлі қоқыс қалдықтардың қалыптасуы Күн сәулесіне, ғарыштық құбылыстардың қалыптасуына кері

әсерін тигізуде. Сонымен бірге климаттың өзгеруі мен әлемдік экологиялық мәселелердің пайда болуына әсерін тигізуде.

Соңғы 54 жылда адамдар бірінші техногенді аппараттарды ғарышқа ұшыра бастады, соның салдарынан ғарышта 1200 әртүрлі көлемдегі нысандар пайда болды. Барлық нысандар бастапқыда берілген қызметтерін орындамағандықтан атмосферада жарылып әртүрлі қоқыстардың пайда болуына әсер етті. Оларды ғалымдар «ғарыштық қоқыс» деп атайды [*Урсул А. Д. Экологические перспективы и космонавтика.— Земля и Вселенная,1976, N 2, с. 32*.].

Атмосфераға жыл сайын жүздеген тонна әртүрлі заттар түсуде, оның көпшілігі Жерге жетпей жанып кетеді. Кейбір нысандар атмосфера қабатынан өтіп Жерге түсуі мүмкін. Ғарыш кеңістігінде қоқыстың элементтері үнемі бір-бірімен және әуе аппараттарымен соқтығысады. Қоқыстың көпшілігі – зымырандардың және ғарыш кемелерінің жарылу салдарынан пайда болды. Осыған орай Жер ғаламшарын айнала қоршаған қоқыстардан қорғау, ғарыш кеңістігінің тазалығын сақтау бағытында дамыған және дамушы мемлекеттер жан-жақты зерттеу жұмыстарын жүргізу арқылы алдын алу бағыттарын қарастырылуда. Ғарыштық экологиялық мәселелерді шешу бағытында әлемдік деңгейдегі әртүрлі мемлекеттердің ұсыныстары мен жобаларын айқындау, экологиялық талдау әдістері және басқа ғылыми болжау әдістері арқылы алдын алу шаралары нақтыланды [*Акишин А. И., Новиков Л. С. Воздействие окружающей .среды на материалы космических аппаратов. М., Знание, 1983*].

Қазіргі таңда ғалымдар ғарышты зерттеу арқылы қоқыстарды ғарыштан алып тастау керек деп тұжырым жасауда. Орбитада зымыран қоқыстары аз болу үшін ғарыштық әмбебап платформаларды құруды ойластырып отыр.

Ресей Федерациясы ғарыштық қоқыстың шағын бөлшектерін алып тастау және жобаларды дамыту үшін «Құпия» жұмыс істейтін мамандандырылған ғылыми-зерттеу орталықтарын ашты. Барлық зертханалар жаңа ақпараттық технологиялар мен жабдықталған. Ғылыми орталықтың ірі жобаларының бірі- энергияның үзінділерін сіңіретін үлкен көбікті шар. Басқа жоба бойынша қоқысты лазер сәулесі арқылы сәулелендіру жоспарлануда. Осыдан 10 жыл бұрын, ұялы байланыс арқылы ақпарат ағымын болдырмайтын құрылғы – супрессора ғана ұялы даму сатысында болды. Бүгінде, олар барлық жерде бар. Кезінде ғалымдардың қиялында болған ғарыштық қоқыс жинаушы бүгінде іске қосылуға дайын. Олардың біріншісі 2011 жылдың соңына жоспарланған.

Сонымен бірге ғарыштағы қоқстармен күресу бағытындағы Британдық инженерлердің арнайы гарпундық жүйені өңдеп жасауы туралы мәселелер айқындалды. Қоқыс қалдықтары ғарыш зымырандарына шынайы қауіп төндіруде, себебі орбиталық қоқыстар жылдан жылға қарқынынды өсуде. Ғалымдардың пікірінше арнайы ғарыштық аппаратына орналасқан гарпун өте жақын қашықтықта ғарыштық қоқысқа қосылады. Қалдық бөлшектер орбитада жойылып кетуі, олардың Жер атмоферасында жанып кетуі қажет. Қазіргі таңда зертханаларда Astrium UK-да гарпунга тесттік бақылаулар жүргізілуде.

Практикалық тәжірибеде ғарыштық қоқыстарды жою орбитадан шамамен 600 км шамасында жүргі зілуде. Зерттеу жұмыстары мен бақылауды ұйымдастыруда Ресей және АҚШ мемлекеттерінің мүмкіншіліктері жоғары. Олар жерге жақын ғарыштық кеңістікті бақылай алады. Бақылау нәтижелері де ғарыштық қоқыстардың Жер ғаламшарын айнала

ұшып жүргендіктерін нақтылайды. Ғалымдардың есебі бойынша, қазіргі таңда Жер айналасында, әртүрлі орбитада 19 мың әртүрлі «ғарыштық қоқыс» шамамен 10 см. Олардың арасында мөлшері кіші қоқыстарда бар, олар өте қауіпті келеді, себебі оларды табу, яғни жою өте күрделі.

Ресей тұңғыш рет экологиялық таза зымыранды ғарышқа ұшырмақ. Жоспар бойынша, 27 маусымда Плесецк ғарыш айлағынан соңғы үлгідегі «Ангара» зымыраны ғарыш кеңістігіне аттанады деп, «Россия-24» телеарнасы хабарлады. Зымыранға орнатылған РД-191 қозғалтқышы улы гептилмен емес, оттегі мен керосин негізінде жұмыс істейді. Демек, «Протоннан» әлдеқайда қауіпсіз. Ғарыш айлағы маңындағы аумақтарға экологиялық қауіп төнбейді. «Роскомос»-тың өкілі «РИА Новости» агенттігіне берген сұхбатында соңғы үлгідегі «Ангара» зымыранының іске қосылуы Ресейге өз аймағынан ғарышқа кез келген жер серіктерін шығаруға мүмкіндік туғызады[*www.bayterek.kz/kz/info/space_activities*].

Бастапқы кезеңде «Ангара» зымырандары Плесецк ғарыш айлағынан ұшырылады. Ал, болашақта Сібірдегі «Восточный» ғарыш айлағынан ұшыру көзделген. 2017 жылы экипажбен басқарылатын «Ангара» ғарыш кемесін аттандыру жоспарланып отыр.
Қорытындылай келгенімізде ғарыштық қоқыстарды жою, экологиялық тиімді жолдарын жан-жақты қарастыру, ғарыш аймақтарын қорғау, қалпына келтіру, алдын алу мәселелері болашағымыз үшін өте маңызды деп санаймыз.

Пайдаланған әдебиеттер

1.Федоров Е. К. Экологический кризис и социальный прогресс. Л., Гидрометеоиздат, 1977.
2.Урсул А. Д. Экологические перспективы и космонавтика.— Земля и Вселенная, 1976, N 2, с. 32.
3.Advances in Space Research, 1982, v. 2, N 3.
4. *www.bayterek.kz/kz/info/space_activities*]
5.[www.inform.kz:8080/kaz/article/2671394 *23 Маусым 2014*].
6. Осипьян Ю., Регель Л. Становление физики невесомости.—Правда, 1985, 12 ноября.
7.Акишин А. И., Новиков Л. С. Воздействие окружающей .среды на материалы космических аппаратов. М., Знание, 1983
8. 13.Новиков Ю.В. Экология, окружающая среда и человек. М., «ФАИР-ПРЕСС»,2003.
9. Асқарова, Ұ. Б. Экология және қоршаған ортаны қорғау : оқу құралы / Ұ. Б Асқарова.- Алматы: Заң әдебиеті, 2004.- 89, [1] б.

БІЛІМ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ ӘЛЕУМЕТТІК - ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҮРДІСТЕРДІ БАСҚАРУ ҰСТАНЫМДАРЫ

PRINCIPLES OF MANAGEMENT OF SOCIAL AND PEDAGOGICAL TRENDS IN EDUCATION DEPARTMENT

Педагогика ғылымдарының докторы,
профессор Халитова И.Р.
Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогика университеті,
Педагогика ғылымдарының кандидаты
Садықова М.К.
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
Қазақстан Республикасы, Алматы қаласы
аға оқытушы Райымкулова С.К
Дарынды балаларға арналған үш тілде оқытатын
№2 Қарғалы арнаулы гимназиясы

Professor, Doctor of pedagogical science Halitova I.R.
Abai kazakh national pedagogical university
Candidate of pedagogical science
Sadykova M.K.
Kazakh state women's teacher training university
makha_63@mail.ru
Raimkulova S.K
senior lecturer of special school Kargali №2
The Republic of Kazakhstan, Almaty city
saule.raimkulova@mail.ru

Түйіндеме: Бұл мақалада білім беру мекемелеріндегі әлеуметтік педагогикалық процесті басқарудың ұстанымдары туралы мәселелер қарастырылған.

Тірек сөздер: әлеуметтік педагогика, әлеуметтік-педагогикалық процесс, басқару, басқару ұстанымы, әлеуметтік-педагогикалық процесті басқару, әлеуметтік-педагогикалық іс- әрекет, басқару, әлеуметтік педагог.

Abstract: This article is viewing principles of management of social pedagogical process in educational organization.

Keywords: social pedagogics, social and pedagogical process, management, managements of social and pedagogical actions, managements of social pedagogics, social and pedagogical process, actions, managements, social teacher.

Әрқандай оқу-тәрбие мекемесі өз алдына шағын қоғам іспетті. Оның мүшелері оқушы және оқытушы, тәрбиелеуші және тәрбиеленуші, білім алушылар мен ұстаздардан құралатын қауым. Ондағы жекелеген тұлғалардың әрқайсысының өзіндік ерекшелігі, көзқарасы, пікірі, мінез–құлқы, арман мақсаты мен мұраты бар. Әр мекеменің мемлекет тарапынан қойылған талаптары мен заңдар негізінде түзілген жарғысы, ереже қағидасы болады.

Ғылыми әдебиеттерде көбінесе әлеуметтік үрдістер жайлы айтылады. Біздің қарастыратын мәселеміз - әлеуметтік- педагогикалық үрдістер. Бұған кейбір анықтамалар берілгенімен, түбегейлі зерттелмеген және ол үрдістерді басқару мәселесі енді ғана қолға алынып келеді. Бұл мақалада біз әлеуметтік–педагогикалық үрдіс, әлеуметтік-педагогикалық үрдісті басқару, оқу –тәрбие мекемелеріндегі әлеуметтік педагогикалық үрдістерді басқару ұғымдарына анықтама беріп, оның құрамын айқындап, оны басқару ұстанымдары және олардың маңызын ашып көрсетпекшіміз.

Әлеуметтік үрдістердің ұғымдары – әлеуметтік құрылым және оның элементтері жайында: А.Г.Романовский осы элементтер арасындағы әлеуметтік байланыстар[1]; Е.А.Подольская әлеуметтік аумақта[2] өзгермейтін объекті мен субъектілер жоқ, мәдени кешендер өзгереді, топтардың құрамы, Г.И.Козырев олардың арасындағы өзара байланыстар да өзгереді[3], П.Штомпка әлеуметтік байланыстар өзгереді[4] - деп атап өтеді. Бұл өз кезегінде қоғамның өзгеруіне алып келеді, оның саясатына, өмір салтына, мысалы төңкеріске дейінгі қазақтың өмір салты мен төңкерістен кейінгі, кеңес дәуірі кезіндегі және қазіргі т.с.с.

Педагогика ұстанымдары, оның ішінде оқыту мен тәрбие ұстанымдары, әлеуметтік жұмыс ұстанымдар, басқару ұстанымдары әр түрлі қырынан қарастырылған. Басқару нысаны–объектісі, субъектілері, мазмұны, формалары, әдістері мен ұстанымдары, педагогикалық үрдіс және оны басқару отандық, шетелдік ғалымдардың еңбектерінде қарастырылған. Біз көтеріп отырған мәселе, оқу–тәрбие мекемелеріндегі әлеуметтік–педагогикалық үрдістер және оларды басқару ұстанымдары. Мақала осыны қарастырады.

Басқару – жүйені реттеу, жетілдіру және дамыту мақсатында оған ықпал ету, сапалық ерекшеліктерін сақтап қалу үшін істелетін әрекеттер. Жалпы қоғамды әлеуметтік басқарудың құрамды бөлігі. Басқару теорясы XIX-XX ғғ.аралығында қоғамдық талаптардан туындап, ғылым мен техниканың дамуына алып келді, өз кезегінде материалдық өнімдер мен бизнеске зор ықпал етті.

Қоғамды ғылыми тұрғыда басқару теориясын Ф.Тейлор, Г.Форд, Г.Эмерсон, А.Файоль, Э.Мэйо т.б. ғылыми менеджмент негізн қалаушылар жасаған. Мысалы, Анри Файол басқару – бұл болашақты танып білу, оны болжау және соған сәйкес бағдарлама түзу; ұйымдастыру – бұл кәсіпорынның қабат материалдық және әлеуметтік құрылымын жасау; билік ету - кәсіпорын қызметкерлерін іске қосу; келісім -күш біріктіру, іс -қимылды байланыстыру, тұтастыру; бақылау – барлығы белгіленген тәртіп пен ереже және айтылған биліктің дұрыс орындалуын байқастыру, - деп жазды. Өткен ғасырдың 80 –жылдарынан бастап басқару белгілі үрдіске қатысушыларға жоспарлы, мақсатты түрде ықпал ету түрінде болды. Сөйтіп басқару - басқарылу жүйелері, бағынушылар мен басқарушылар арысндағы мақсатты жоспарлы ықпалдастық арқылы белгіленген сапалық нәтижеге қол жеткізу немесе көздеген мақсатты іске асыру деген пікірдеміз.

Басқару жайлы келтірілген танымал мектептердің басты пікірлері мынадай: американдық менеджмент-құлшыныс(инициатива), жоғары деңгейдегі кәсіпқойлық, жігерлілік (решительность), іскерлік пен өзін ұйымдастыру; Жапонияда –әр қызметкерге қамқорлық, ынтымақтастық, жетілуге ынтасын арттыру, ішкі үйлесімділік, өндірістің әлеуметтік қауіпсіздігі; француздық менеджмент- ұйымдастыру мәдениетіндегі ізгілік, өзара байланыстардың жоғары деңгейдегі мәдениеті; ұлт тарихынан қазіргі басқару жүйесіне қажетті мәдениет, дәстүр ерекшеліктеріне тиесілі тұстарын тауып ендіру;

Басқарудың ұлттық ерекшеліктерін ескеретін төмендегідей жалпы тәсілдері бар:

- тұлғаның жеке әлеуетінің ашылуына жағдай қалыптастыру;
- адамның мүддесі, сұрау талаптары мен үмітін айқындау;
- адамның тырысып еңбектенуі нәтижесінде өз қажеттіктерін қамтамасыз етуіне жағдай туындату;
- басқарудың демократиялы, қалыпты, икемді әдіс тәсілдеріне ұмтылу;

Оқу- тәрбие мекемесіндегі әлеуметтік- педагогикалық үрдістерді басқару жалпы менеджменттің негізгі ұстанымдарына табан тірейді:

- мақсатты көздеу және бірізділік;
- жарыстыру және шешім қабылдауға орындаушыларды тарту;
- ғылымилықтың басқару өнерімен ұштасуы;
- қызметтегі кәсіпқойлық пен іс-әрекеттегі әмбебаптық арасындағы байланыс;
- орталықтан реттеу мен өзіндік басқарудың ұтымды тұтасуы;
- қызметкерлердің жеке ерешеліктерін ескеру;
- әр желіде құқық пен жауапкершіліктің бірлігін қамтамасыз ету;
- бірізділік пен үздіксіздік;
- бақылау және үйлестіру іс-қимылдары;
- тұлғаралық мәміле, топтық құлықтардың заңдылықтарын ескеру;
- білім мекемесінің әкімшілігі, бір жағынан басқару субъектілерін біріктірсе, екінші жағынан, өзінен жоғары тұрған басқару орындары үшін объект болып саналады. Мысалы, белгілі бір педагогикалық университет әкімшілігі өз қызметкерлері басқару міндетін атқарса, тағы бір жақтан ол білім министірлігінің объектісі болып табылады.

Мемлекеттік басқару ұғымы қоғамның барлық салаларына тиесілі бола тұрып, соның ішінде білім саласына да қатысты. Бұл саланы басқару мемлекет тарапынан заң түрінде белгіленген ұстанымдарды негізге алады. Бұл ретте жалпы басқару ұстанымдары екі топқа бөлінеді: біріншісі- әлеуметтік құқықтық, екіншісі- ұйымдастырушылық.

Әлеуметтік құқықтық ұстанымдарға төмендегілер кіреді:

- орталықтан басқаруды демократияландыру;
- ұлттардың теңқұқылығы;
- жоспарлы басқару;
- басқару ісіне көпшіліктің қатысуы;
- басқаруда заңды неізге алу;

Ұйымдастыру ұстанымдары:

- өкілеттік пен қызметтегі айқындық және дифференциация ұстанымы;
- құзыреттеліктегі жауапкершілік ұстанымы;
- аумақтық салааралық және салалық басқаруды ұштастыру ұстанымы;
- жоғары басқару орындары мен оған тәуелді орындар арасындағы өзара байланыс пен атқарушылық ұстанымы;
- коллегиялық пен басқарушының тұтастығы және коллегияның басшылығы ұстанымы;

Қазақстан Республикасында білім саласын басқару құқықтық негізде бекітілген мемлекеттік Заңдарға сәйкес іске асырылады. Білім туралы Заңда инклюзивті мектеп туралы мәселе көтеріліп, онда дене мүмкіндігі шектеулі жастар мен балалардың қатар білім алуына, тәрбиеленуі мен дамуына жаңаша көзқарас қалыптастырып, оларды қатарға қосу мәселесіне назар аударылды.

Кез келген мекеменің қызметінде қателіктер болуы мүмкін, бірақ олар заң талаптарынан

аспауы тиіс. Басқару кезінде кейбір қателіктердің кетуі де заңдылық, мысалы, құқық бұзушылық белгілерін көрсетуге болады: жекелеген азаматтардың заңды мүддесіне, мемлекетке, қоғамға қайшы істер; заңға қайшы келетін әрекеттер, мысалы, жерге, еңбек қатынастарына, қаржыға т.б. қатыстылары әкімшілік жауапкершілікпен қорғалатындар; кінә тағу жасалған іс қасақана, не болмаса байқамай істелсе де; жазалану бойынша әкімшілік жауаптылығы заңмен белгілеп көрсетілген т.б. Әлеуметтік педагогтар өз қызметінде қаперде тұтатын және күнделікті жұмыс барысында ұстануы тиіс бірқатар ережелер де анықталды, олар педагогтардың әлеуметтік этикалық құзыреттілігі ретінде белгіленді:

- қоғамдық пікірге, дәстүрге, салтқа қоғамдық нормаларға негізделетін әлеуметтік - этикалық құндылықтарды білуі және өзінің кәсіби қызметінде соларға сүйенуі ;
- қызметкерлердің этика нормаларын сақтауы, мінез-құлықтың этикалық және құқықтық нормаларын игеруі;
- Қазақстан халықтарының дәстүрі мен мәдениетін білуі;
- әлемнің басқа халықтарының дәстүрі мен мәдениетіне төзімділікпен қарауы;
- Қазақстан Заңнамасының және құқықтық жүйесінің негіздерін білуі;
- Қоғамның әлеуметтік дамуының тенденцияларын білуі;
- түрлі әлеуметтік жағдайларда дұрыс бағыт ұстана білуі;
- командада жұмыс істеуге қабілетті болып, өзінің көзқарасын қорғай біліп, жаңа шешімдер ұсына білуі;
- келісімге келіп, өз пікірін ұжым пікірімен байланыстыруы керек;
- кәсіби және тұлғалық тұрғыдан өсуге ұмтылуы керек.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында [5] (Астана 2010), Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 ж. арналған бағдарламасында[6], «Қазақстан – 2050» стратегиясында, Еңбек қоғамына 20 қадам құжаттарындағы және басқа да басқару мәселелеріне арналған еңбектерде басқару ілімінің негізгі ұғымдары, ұстанымдары мен жалпы теориясы қарастырылған. Осылардың барлығына негіздей келе оқу-тәрбие мекемелеріндегі әлеуметтік-педагогикалық үрдісті басқару ұстанымдарын төмендегіше анықтадық:

1) Шешім қабылдаудан бұрын оны көпшілік педагог қауымның назарына ұсыну арқылы, талқылау және шешімді барлығының қолдауына негіздей отырып шығару;

2) Оқу-тәрбие мекемесіндегі жұмыстың тұтастығы мен бірлігін қамтамасыз ету үшін басқарудың барлық әдіс- тәсілдерінің сабақтастығын ескеру;

3) Стратегиялық мақсатқа қол жеткізу жолында жекелеген әлеуметтік педагогтың іс әрекетінің басқалардың да қимыл әрекеттері мен сабақтастығына мән беру;

4) Әлеуметтік педагогикалық үрдістерді басқаруда оның ғылымилығын назарға алу. Мұнда мемлекеттік құжаттар мен әлеуметтік педагог, әлеуметтік психолог және басқа да ғалымдардың еңбектерін, тарихи тәжірибелерді негізге алу;

5) Әлеуметтік педагогикалық үрдісті басқаруды болжау(прогноз). Бұл басқару іс- әрекетінің барысын, нәтижеге жету үшін таңдалған іс-шаралардың дұрыстығын қамтамасыз етеді.

6) Оқушы жастар мен балалардың бойындағы түрліше ауытқуларды реттеуде оқу әрекетінің тәрбиелік ықпалын тиімді пайдалану үшін ынталандыру(стимул) шараларын қолдану;

7) Әлеуметтік педагогтың әлеуметтік педагогикалық үрдісті басқаруының нәтижелілігіне жауапкершілігін арттыру. Бұл әлеуметтік педагогтың жалғыз өзінің ғана жауапкершілігімен

шектелмейді. Сондықтан оқу-тәрбие мекемелеріндегі барлық субъектілерінің күш біріктіруімен қамтамасыз етіледі;
8) Мекемедегі әлеуметтік педагогикалық үрдістің тиімділігі. Бұл мекеме ұжымының ниеттестігі, кез - келген мәселені шешуде басшылықтан бастап барлық педагог қауымның, оған қоса отбасы және жекелеген оқушының өзінің күш біріктіруімен ғана қол жеткізуге болатындығымен ерекшеленеді;
9) Басқару объектісі мен субъектісі, олардың арасындағы ықпалдастықтың жүйелілігі. Бұл - әлеуметтік педагогтың қолданатын барлық шараларының бірізділігі, объектінің ерекшеліктерін ескеруі, әдіс - тәсіл, технологиялардың бір құбылыстың тараптары ретінде қабылдануы мен олардың мақсат - міндеттерге сәйкестігімен қамтамасыз етіледі.
10) Басқару іс-әрекетінде қолданатын әдістер, тәсілдер, технологиялардың қарапайымдылығымен түрлерінің көп және оңтайлы болуы. Әлеуметтік педагогикалық үрдістер қаншалықты күрделі болса да оны басқару әрекетінің қарапайым және жеңіл, оңай жүзеге асатындай болуымен қамтамасыз етіледі.
11) Кері байланыстың сөзсіз орнауы. Бұл бастапқы ахуал мен алынған нәтижені салыстырмалау арқылы анықталады. Нәтижеде кемшіліктер мен жеткіліксіз тұстары айқындалады, болашақ әлеуметтік-педагогикалық іс-әрекеттің бағыт - бағдарын пайымдауға мүмкіндік береді.
12) Басқаруда ізгілік пен адамгершілік қағидаларының ескерілуі. Әлеуметтік педагог ұстанатын ережелер мен қағидаларды меңгеру және оны практикада ескеруімен қамтамасыз етіледі.
Келтірілген әлеуметтік–педагогикалық үрдістерді басқару ұстанымдарын қамтамасыз ету тетіктері өзгеше зерттеуді қажетсінеді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Романовский А.Г. Основы теории управления социальными системами/ 2001. 325с., с.23-39
2. Подольская Е.А. Управление социальными процессами: Учеб. пособие для студентов, обучающихся по специальности. – Социология (заоч. -дистанц. форма обучения) / Е. А. Подольская; Нар. укр. акад. [Каф. социологии]. – Х.: Изд-во НУА, 2007. – 208 с., с.38.
3. Козырев Г.И. Социальные процессы и изменения / Г. И. Козырев // Социол. исслед. – 2005. – № 3. – С.113–119
4. Штомпка П. Социология социальных изменений. Москва. -1996. 237 с. с.144
5. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы. - Астана. - 2010.
6. Қазақстан Республикасы білім беруді дамытудың 2011-2020 ж. арналған бағдарламасы.- Астана.-2010

ОТБАСЫ ЖАҒДАЙЫНДА БАЛАЛАРДЫ ОТАНШЫЛДЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ
PATRIOTIC UPBRINGING OF CHILDREN IN THE FAMILY

п.ғ.к.,Сайдахметова Лаззат
п.ғ.к.,Қоңырбаева Сараш
Қазақ мемлекеттік қыздар педагогикалық университеті
Алматы қаласы
оқытушы Садыкова Марияш
№24 Степное орта мектебі Қордай, Жамбыл облысы Қазақстан Республикасы

associate professor Saydahmetova Lazzat
associate professor Konyrbayeva Sarash.
Kazakh State Women's Teacher Training University Almaty, Kazakhstan
lecturer Sadykova Mariyash
№24 Stepnoe secondary school Korday, Zhambyl region Kazakhstan
saydahmetova72@mail.ru

Түйіндеме: Мақалада отбасы жағдайындағы бала тәрбиесі және оларды отаншылдыққа, патриотизмге тәрбиелеу мәселелері қарастырылған.
Кілттік сөздер: отбасы, отбасы тәрбиесі, тәрбие процесі, патриоттық тәрбие, отаншылдыққа тәрбиелеу, ата-ананың рөлі

Summary:This article is viewing child's education in family and the problems of child's education in nationalism and patriotism.
Keywords: family, family education, educational process in a family, patriotic education, a role of parents

Қазақстан Республикасының халыққа білім беру жөніндегі заң негіздерінде оқыту мен тәрбиелеудің басты принциптері: оқыту мен тәрбиенің бірлігі, балалар мен жастарды тәрбиелеудегі мектептің отбасы мен жұртшылықтың өзара ынтымағы, жас ұрпақты оқыту мен тәрбиелеудің өмірмен байланысы. Бастауыш сыныптардағы тәрбие жұмысының нақты мазмұны мен методикасы осы принциптердің негізінде жасалады.

Отбасы - адам баласының түп қазығы, алтын ұясы. Себебі: адам баласы шыр етіп дүниеге келген күннен бастап, сол ортаның ыстық-суығына бейімделіп, ықпалына көніп, осында ер жетеді. Кәмілеттік жасқа толғаннан кейін де өзі отбасын құрып бөлек шықпайынша, туған ата-анасының қол астында, қамқорлығында болмақ. Демек, отбасы – негізгі қамқорлық мектебі.

Балаларды тәрбиелеу - өте күрделі, нәзікте жауапты іс. Әрбір тұлғаның тәрбиесі отбасынан басталады. Әрине отбасы белгілі бір ұлт өкілдерінің ошағы. Ондағы тәрбие сол ұлттық игі іс әрекеттер арқылы әдет ғұрыпқа айналып, ол әдеп болып негізделеді.

“Тәрбие бала дүниеге келген сәттен басталады” деген сөздің жаны бар. Бесік жыры, ана әлдиін естіп өскен, халық дәстүрінде тәрбиеленген баладан туған халқын сүйетін дінін, тілін құрметтейтін мейрімді де, тәрбиелі азамат өсіп шығары анық.

Бүгінгі мектептердегі жүргізілетін тәрбиенің негізгі мақсаты да, мектептегі оқушының жас ерекшеліктеріне қарай құндылықтар маңызын санасына сіңіріп, осыған байланысты тәрбие түрлерін анықтау.

Педагог оқушыларды оқыта және тәрбиелей жүріп баланың қалай дамып келе жатқанын, оның түрлі қылықтарына түрткі болған себептерді ұдайы талдап отырады. Баланы тәрбиелеу, оның жеке бастық қасиетін қалыптастыру күнделікті өмірдің әр күнінде жүзеге асырылады. Баланың дамуына ықпал жасайтын факторлар өте көп. Балалармен тәрбие жұмысын жүргізгенде олардың бәрін ескерген жөн.

Егемен еліміздің тірегі – білімді ұрпақ. Қазақ халқының өмірінде тәрбие жеке отбасының ғана мұраты болған емес, ұрпақ болашағы ежелден ортақ мүдде деп түсінілген. Біздің болашағымыз – өсіп келе жатқан жас өскіндер мен жас өспірімдер. Жас ұрпақ ел-тірегі, ертегіміздің кепілі деген сөз бар. Әсіресе, баланың эстетикалық, көркемдік талғамын ұштап ұлттық тәрбие беруіміз керек. Тіл ана сүтімен бала бойына дарып, мектеп атты ұяда дамып жетіледі. Онсыз бала мәңгүрт болып елін-жерін сүймейді. Сусыз құрғақ жерге, таса көлеңкелі жерге дән тастағанмен өнбейтін сияқты, жас баланы біліммен сусындатып, бағып – күтпесек, көкірегін ашып, тәрбие бермесек өспейді, өнбейді. Баламен тіл табысып, оның бойына білім ұрығын себетін басты тұлға – ұстаз. Ұстазы білімді болса ғана, осы ұлы мақсатқа - егеменді терезесі тең елге айналуға мойын бұрамыз. Қай қоғамда болсын, ұрпақ тәрбиесін алатын орны ерекше. Білім негізі бастауышта қаланады десек ұрпақ тәрбиесі алдында бастауыш сынып мұғалімдерінің жауапкершілігі орасан зор. Күнде өзгеріс болып жатқан бүгінгі таңда халқымыздың арғы бергі тарихы мен дәстүрін, тарихи асыл мұраларымызды біліп, қастерлеп, бүгінімізбен келешегіміздің нәрлі қайнарына айналдыру әрбір мұғалімнің азаматтық парызы.

Бүгінгі мектеп табалдырығын аттаған әрбір бүлдіршін - ол ертеңгі қоғам иесі. Соңдықтан оқытудың алғашқы сатысынан бастап, оқушыларға сапалы білім, саналы тәрбие беру, халықтық педагогиканы нәрлі қайнармен сусындату үшін ұстаздар қауымы ғасырлар бойы қалыптасқан педагогикалық шеберліктің, тәжірибенің негіздерін дұрыс қолдана білуі тиіс.

Баланың өмір тәжірбиесі аз, сондықтан оған айтатын ақыл-насихат, өнеге-өсиет, әрі әсерлі, әрі ойда қалатындай мәні бар болу керек. Ұрпағымызды ана тілін ардақтауға, ұлтымызды сақтауға, көтеруге, қазіргі өмірге қолдануға қолайсыз, тіпті теріс тәрбиелейтін қасиеттерден сақ болуға, ақылға қонымды сөздер айту арқылы баланы тәрбиелейді және санасын арттырады. Жас ұрпақты тәрбиелеу жүйесі заман талабына сай қоғамдық өмірде болып жатқан ұлы өзгерістерге байланысты. Қазір қоғам жан-жақты үйлесімді жетілген жаңа адамды тәрбиелеуді талап етіп отыр. Қоғам талабы – заман талабы, өйткені әр адам – өз заманының баласы. Сол себептен адамды заман билейді, заманына сай заңы туындайды. Қай қоғамда да тәрбие жөнінде талай ойшыл – педагогтар адам бойындағы теріс қылықтар мен жаман мінез-құлықтар әлеуметтік құрлыстың кемшіліктерінен туады... халықтың экономикалық тұрмыс жағдайларын, тіршілік – күйін өзгерту керек, сонда адамның өзіде өзгереді, – деп тұжырымдаған. Сондықтан “туа жаман жоқ, жүре жаман бар”, “Заман түзелсе, жаман түзеледі”, – деп халық педагогикасы тәрбиенің заманға, қоғамға оның материалдық, рухани байлығына тәуелді екенін дөп басып жеткізген.

Жас адамды есті, саналы, сергек етіп тәрбиелеу отбасы мен қоғамдық тәрбие орындарының бірден бір парызы. Өйткені "Ес түзелмей, ел түзелмейді" олай болса, егеменді еліміздің болашағы отбасында тал бесіктен басталып, оқу-тәрбие орындарына есті ұрпақты тәрбиелеу ісімен шешілмек.

Оқушыларға жан-жақты білім, тәрбие беру мектеп атаулының басты міндеті орта, жоғары оқу орындары мен мектептен тыс мекемелер жүйесінде білім беру және тәрбие мақсатын жүзеге асыру үдерісін тұтас педагогикалық үдеріс немесе оқу тәрбие үдерісі деп атайды.

Білім беру мен тәрбие міндеттерін толық шешу үшін сабақ үстінде әрбір тақырып бойынша оқуды тәрбиемен үйлестіріп өткізу – оқу-тәрбие процесінің басты шарты.

Тәрбие процесі – бұл күрделі диалектикалық процесс. Тәрбие процесі әруақытта динамикалық (қозғалысты) жылжымалы болады. Сондықтан педагогикалық ықпал бір балаға жағымды, ал екінші балаға теріс ықпал етеді. Осыған байланысты тәрбие процесінде жөн. Қазіргі педагогикалық теорияда тәрбие әдісі ұғымы әліде жете зерттелмеген мәселелердің бірі. Өйткені бұл жөнінде әртүрлі көзқарастардың бар екені байқалуда. Бұған көптеген авторлардың тәрбие әдісне берген анықтамалардың өзі-ақ дәлел бола алады.

Оқу-тәрбие үдерісін бір-бірінен бөліп қарауға болмайды олар өзара тығыз байланысты. Тәрбиені күнделікті сабақта оқушының бойына сіңіреміз. Оқу мен тәрбие егіз. Ұстаз бастауыш сыныпта әрі мұғалім, әрі сол сыныптың жетекшісі. Бала шыбық, қалай исең солай майысады, оны тәрбиелеп, мінсіз азамат етіп жеткізудің кілті бірінші - ұстаз, екінші - ата-ана.

Аса көрнекті педагог В.А. Сухомлинский адамгершілікті, мейірбандықты, қайырымдылықты тәрбиелейтін шын мектеп - отбасы дейді. Мұғалім оқушыларға күнделікті сабақта тәрбиені бойына сіңіреді. Баланың қалай болып өсетіні ары бар және адал қызметкер жақсы адам, жер бетіндегі жақсылық атаулы үшін күрескер болып шығатыны немесе ұсақшыл, өзімшіл тіпті ашықтан - ашық адам зұлым адам болып өсетіні көп ретте мұғалімнің балалармен жүргізілетін тәрбие жұмысының мазмұны мен әдістеріне байланысты.

Ата-ана баланы халықтық салт-дәстүрлердің отбасында сақталуына жол беріп, дәріптеп отырғаны жөн. Отбасылық қуаныштарда, ағайын туыспен араласқанда, құда-жекжат шақырысқанда, ұлттық және діни мерекелерді тойлағанда жол-жоралғы, әдет-ғұрып, салт-дәстүрлердің орындалуына мән бергені жақсы. Баланың ұлттық құндылығымыз бен мәдениетімізге құрмет қалыптастырудың бірден-бір жолы: ата-ананың баласына өз отбасын қадір тұтудан бастап, туған-туыс, ел-жұрт, халық, ұлт, туған жер, Отан, Қазақстан, мемлекеттік ту, әнұран, елтаңба сияқты ұғымдарды терең түсініп, құрметпен қарауға үнемі насихаттап отыру. Сондай-ақ, діни ұғымдарға да түсінік беріп, имандылық негіздерін отбасында ұғындыру шарт.

Отбасы иелері талапты тек балаға қоюмен шектелсе, тәрбие ісі жемісті бола алмайды. Ата-ананың жауапкершілігі бәрінен биік болмақ. Сондықтан ата-ана басты талапты өздеріне қойғандары жөн. Баланың білім мен тәрбие алуына, қоғамнан өз орнын табуына жағдай жасауы үшін әрбір ата-ана педагогикалық әдіс-тәсілдерге сүйенгені дұрыс.

Мектеп оқушыларының басты іс-әрекеті - білім алу, танымдық мүмкіндіктерін арттыру, қабілеттерін дамыту. Бұлармен бірге қоғамдық іс-шараларға белсенді қатынасуы, өзіне қызмет етуі, үй шаруасына көмектесу секілді іс-әрекеттер бар. Ұстаздар мен ата-аналар басқа да ересек адамдардың басты міндеті осыларға отаншылдық сипат беру. Басқаша айтқанда оқушының жеке басының мүддесін ұлттық, отан, мемлекет, халық мүддесімен ұштастырып

отыру. Бұл ретте, А.Кенжалин мысалға келтірген немістердің 11 қағидасының негізінде үлгі жасап, негізге алу бүгінгі күні отаншылдыққа тәрбиеле мен отбасындағы ата-ананың тәрбие барысындағы өзекті мәселесін шешуге көмектесер еді. Біз мұны, оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып былайша жүзеге асыру ықтимал деген ойдамыз:

1. Мына қағиданы жаттап ал! Береке-бірлік пен өзін-өзі білуге ұмтылу әр қазақ ұстанатын басты идея болуы керек.
2. Береке-бірліктің басы өз-ара ана тілінде сөйлеу: отбасында, сыныптас, дос жолдастарыңмен қазақша сөйлес;
3. Балалар мен жастар мұзыкаға құмар: өз жан дүниеңді қазақ музыкасымен байытуға ұмтыл;
4. Басқаларға еліктеме, өз салт-дәстүріңді ұстан. Ол: үлкендерге ізет құрмет, кішіге мейрімді болудан басталады.
5. Ұлттық сипат отбасынан басталады, қазақстанда шыққан шайді, қазақша кесеге құйып іш, үйдегі ит, мысық, папугай т.б. жануарларға қазақша ат қой.
6. Өз ұлтыңның тарихын, әдебиетін оқып үйренуге ұмтыл. Ол әлемдегі ешбір халықтың тарихы мен мәдениетінен кем емес, тіпті, кейбір тұстары артық.
7. Өзіңнің қазақ ұлтының өкілі екеніңді ұмытпа. Жақсылықты алдымен қазаққа істе.
8. Жақсы оқып білімді болуға, әр нәрсені үйреніп, өнерлі болуға әрекеттен, бұл алдымен өз басыңа одан соң отбасыңа, одан барып халқыңа, отаныңа пайда.
9. Телевизор, радиодан қазақ тіліндегі хабарларды көріп, тыңда.
10. Қазақ халқы ұлы мәдениетке ие ежелгі халық, бұқпантайлап қорықпай, жасқанбай еңсеңді биік ұста.

Бұдан басқа да көптеген қағидалар шығаруға болады, біз оның кейбіреулерін ғана келтірдік. Сынып жетекшілері мен ата-ана осыларды балаларға түсіндіріп, балалардың өз ойларын тыңдап, толықтырулар енгізе отырып, сынып бұрышына жазып іліп қойғаны абзал.

Осы қойылған талаптарды орындаудың өзін бейбітшілікте әр тұлғаның отаншылдығын көрсететін уәзіні деп қарауға болады.

Пайдаланған әдебиеттер тізімі:

1. Жұмадуллаева А.А. Отбасы некелік тәрбие негізі –Алматы: Нұр прес. 2008. -146 б.
2. Ковалев С.В. Психология семейных отношений. –М: Педагогика, 1987. -159б.
3. Қоңырбаева С.С. Жастарды отбасылық өмірге даярлаудағы этномәдени құндылықтар мәселесі // ҚПҒА хабаршысы -2012. № 5. - 51-56 б.
4. Қоңырбаева С.С. Қазақ отбасы тәрбиесіндегі ұлттық құндылық сапарлар // Білім беру жүйесіндегі этнопедагогика. -2010. N5-6. -59-61 б.
5. Кенжалин Ж. Ұлт туралы ойлағанда //Ақиқат. 2007. N7, -19-27б.

ЗАМАНУИ АҚПАРАТТЫҚ ҚОҒАМДАҒЫ МЕДИАОРТАНЫҢ ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

FEATURES OF THE MEDIA CENTRE DEVELOPMENT OF THE MODERN INFORMATION SOCIETY

PhD Таженова Г.С.
аға оқытушы Тәжен Қ.П.
Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы қаласы.
М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университеті,
Тараз қаласы
Оқытушы Сейтова Ирина
Досмухамедов атындағы Атырау МемлекеттікУниверситеті

PhD Tazhenova G.S
senior lecturer Tazhen K.P.
Abai Kazakh National Pedagogical University
Almaty, Kazakhstan
Taraz State Pedagogical University
Taraz, Kazakhstan
Lecturer Irina SEYTOVA
Dosmukhamedov Atyrau State University
karakulovagulsara@bk.ru

Аннотация: В статье раскрывается важность формирования у студентов медиакомпетентности при работе студентов со СМИ, чтобы получить всестороннюю подготовку на их пути к формированию теоретической и прикладной медиакомпетености.
Кілт сөздер: Медиаорта, ақпарат, қоғам,заманауи, жаһандану
Abstract: The article deals with importance of formation of students' media competence when dealing with the media to receive comprehensive training on their way to formation Theoretical and Applied media competence.
Keywords: Media, globalization, information, society, modern,

Бүгінгі таңда сырттан келетін ақпаратқа тосқауыл қою өте күрделі және оны шектеудің өзіндік қиындықтары бар. Әрі сырттан келетін ақпаратқа тыйым салу арқылы проблеманы шешу мүмкін емес. Қоғамның маргиналдануына бұқаралық ақпарат құралдарының ықпалы көп. Жаһандану заманында бір жағынан ақпаратты кедергісіз алатын қоғамның орнауы заңдылық деп табылса, екінші жағынан, жастардың ақпарат тасқынының кері ықпалынан сақтандыру, антигумандық ақпараттар ағынынан өзін - өзі қорғай алу дағдыларын қалыптастыру өзекті мәселе болып табылады.

Осы ретте, мәнмәтінде ақпараттық қоғамның маңызды сипаттамаларын, елімізде ақпараттық қоғамның даму кезеңіндегі медиаортаның қалыптасу факторларын және қазіргі

жағдайдағы медиакеңістіктегі студент тұлғасын қалыптастырудың педагогикалық аспектілерін талдау мәселесі туындайды.

«Ақпарат» термині ғылыми айналымға түспей тұрып, коммуникация құралдарының қарқынды дамуы - қазіргі заманның таңбалау мағынасына ауыспастан, көп бұрын пайда болған. Философия өз кезегінде, ақпараттың біріне-бірі қарсы – атрибутивті және функционалды екі тұжырымдамасын қалыптастырды. Атрибутистер ақпаратты материя атрибуты ретінде жіктесе, ал функционалистер ақпаратты тек күрделі, өздігінен құрылатын жүйелердің қызмет етуімен байланыстырады. С.Н. Данилин бұл екі тәсілдің де толық еместігін көрсетіп: «Ақпарат – қоршаған ортадағы өмір сүру немесе көрініс формасына қарамастан, ол кез келген объектілер мен үрдістердің, құбылыстар немесе оқиғалардың сандық және сапалық шамасы» деп тұжырым жасайды[1].

Е.П.Тавокин, ақпарат табиғатының екі жақтылығын анықтап, оның объективті әлем құбылыстарының, үрдістерінің көрінісі ретінде идеалды болғанымен, материалды объектілер арқылы: белгілер, дыбыстар және т.с.с. арқылы берілетінін, оның пайда болуының (көрінуінің) ең маңызды шарты – белсенді (өзін-өзі ұйымдастыратын) субъекттің өзара әрекетіне қатысуы екеніне тоқталады. Оның көпшілікке ұсынған анықтамасында: «Ақпарат – ол субъекттің басқа субъекттің (-тердің) қабылдауына арналған нақты немесе идеалды дүниенің белгілі бір фрагменттерін саналы немесе санасыз көрсетуінің материалданған нәтижесі» деп тұжырымдаған[2]. Бұл анықтамалар, өз кезегінде «ақпарат» категориясын әрі қарай талдау және оны университет студенттерінің медиақұзіреттілік тақырыбы бойынша зерттеулерінде қолдану үшін негіз болады.

Ақпарат өздігінен тұтынушыға жете алмайды, сондықтан осы саналы көріністің материалданған нәтижесін беруге қабілетті белгілі бір технологияларды қажет етеді. 1962 жылдың өзінде-ақ, Маршалл Маклюэн «Гутенберг галактикасы: баспамен айналысатын адамның қалыптасуы» деген кітабында, коммуникациялық технологиялар (көбіне жазу және кітап басып шығару) қоғамдағы когнитивтік үрдістерді ұйымдастыруға қалай әсер ететініне жауап беруге тырысқан. М. Маклюэннің пікірі бойынша, бұқаралық ақпарат құралдары өздігінен олардың мазмұнына (контентіне) қарамастын, зерттеу объектісі болуы керек. Бұқаралық ақпарат (коммуникация) құралдары қоғамға ең алдымен мазмұнымен емес, оның басқа бұқаралық ақпарат құралдардан ерекшеленетін сипаттамасымен ықпал ететіні негізгі идея болып табылады.

Маклюэнннің өркениет даму кезеңдерін төмендегідей көрсетуге болады:

а)алғашқы жазуға дейінгі мәдениет – байланыстың ауызша түрі мен өмірдің ұжымдық түрінің қағидаларына, қоршаған ортаны қабылдауы мен түсінуіне негізделген ақпаратты беру;

ә)жазба- баспа мәдениеті («Гутенберг галактикасы») – табиғилық пен ұжымдық даралықты ұжымды тарату және детрайбализациямен ауыстырған дадактизм және национализм дәуірі;

б) «жаһанды ауылдың» қазіргі кезеңі – әлемді аудио-визуалды, көп шамалы қабылдауды және ұжымдылық табиғи қабылдауды тудыратын, бірақ жазба-баспа қатынас тілін редиотелевизиялық және желілік бұқаралық ақпарат құралдарымен ауыстыру арқылы - жаңа электрондық негізде қабылдау [3].

Ғылыми басылымдар, аналитикалық шолулар, ақпараттық қоғамның даму мәселелеріне арналған мақалаларда, осы саладағы ірі мемлекеттік және мемлекетаралық

бағдарламалардың басталу мерзімі ретінде 1993 - 1994 жылдар көрсетіледі. Бірінші кезекте ол У.Дж. Клинтон мен А. Гордың (ақпан 1993 ж.) Меморандумында ресми жарияланған американдық «Ұлттық ақпараттық инфрақұрылым» құру бойынша бастамасы және 1994 ж. желтоқсан айында ЕО Комиссиясы бекіткен еуропалық «Ақпараттық қоғам» тұжырымдамасы (Information Society - IS).

Қоғам өмірінің әртүрлі салаларын компьютерлендіру мен ақпараттандырудың технологиялық және әлеуметтік салдарының тереңдігі мен ауқымын ескере отырып, оларды кейде компьютерлік немесе ақпараттық төңкеріс деп те атайды. Бұдан басқа, батыстық қоғамдық-саяси ой, мақсаты ғылыми-техникалық прогресстің жаңа кезеңі – компьютерлік және ақпараттық төңкеріс тудырған ең жаңа құбылыстарды түсіндіру болып табылатын «ақпараттық қоғам» деп аталатын тұжырымдаманың әртүрлі нұсқаларын ұсынды. Қазіргі кезде Батыстық қоғамдық-саяси көзқарастарда 70-жылдары постиндустриалды қоғам теориясы алған орынға біртіндеп жылжып барады.

Постиндустриалдық қоғам теориясын ұсынған жетекші зерттеушілердің бірқатары, соның ішінде Д.Белл, қазіргі уақытта ақпараттық қоғам тұжырымдамасының қолдаушысы ретінде көрінеді. Д.Белл үшін ақпараттық қоғам тұжырымдамасы постиндустриалды қоғам теориясын дамытудың өзіндің жаңа кезеңі болып отыр. Сондай-ақ, Д.Беллдің пікірінше, ақпарат пен басты рөлде компьютер ойнайтын білімді ұйымдастыру мен өңдеудегі төңкеріс – постиндустриалды қоғам деп атайтын мәнмәтінде дамиды [4]. У. Мартин ақпараттық қоғамның негізі сипаттамаларын келесі критерийлер бойынша төмендегідей бөліп, қарауды ұсынады:

технологиялық (негізгі фактор — өндірісте, мекемелерде, білім жүйесі мен тұрмыста кеңінен қолданылатын ақпараттық технология);

- *әлеуметтік* (ақпарат өмір сапасын өзгертудің маңызды ынталандырушысы ретінде болады, ақпаратқа кеңінен қолжетімдік болған жағдайда, «ақпараттық сана» қалыптасады және бекиді);

- *экономикалық* (акпарат - ресурс, қызмет, тауар, қосалқы құн мен жұмыс бастылық көзі ретінде экономикада негізгі факторды құрайды);

- *саяси* (халықтың әртүрлі таптары және әлеуметтік топтары арасындағы өсіп келе жатқан қатысулар және консенсуспен сипатталатын саяси үрдіске әкеліп соғатын ақпарат еркіндігі);

- *мәдени* (жеке индивидтің немесе жалпы қоғамның дамуы үшін ақпараттық құндылықтарды бекітуге ықпал ету арқылы ақпараттың мәдени құндылығын мойындау).

Бұл орайда У.Мартин, коммуникация ақпараттық қоғамның негізгі элементі болып табылатындығына баса назар аударады. Автордың пікірінше, ақпараттық қоғамды - өмір сапасы әлеуметтік өзгерістер мен экономикалық даму перспективалары сияқты (үдемелі түрде) ақпарат пен оны пайдалануға тәуелді болатын қоғам ретінде анықтауға болады. Осындай қоғамда өмір стандарттары, еңбек пен демалыс формалары, білім жүйесі мен нарық, ақпарат пен білім саласындағы жетістіктердің айтарлықтай ықпалында болады.

Ақпараттандыру мен компьютерлендіру адамдардан компьютерленген қоғамның жағдайлары мен шындығына бейімделуді және оған қоғамда лайықты орынды қамтамасыз ететін жаңа дағдыларды, жаңа білім мен жаңа ойды талап етеді. Сондықтан, У.Мартиннің ақпараттандыру қоғам мүшелерінің барлығында дерлік жеке деңгейінде, ұйымдасқан деңгейінде, жұмыс орнында, тұрмыста да өмір салты мен сапасына ықпал етеді,- деген ойымен келіспеуге болмайды. Ол жақсы болса да, жаман болса да, тұтас қауымдастар

өмірін тек өзгертіп қана қоймайды, сонымен бірге, ол адамдар арасындағы қатынастар мәнмәтінінің өзін қайта құруға ықпал етеді, - дейді автор [5].

Заманауи ақпараттық қоғамның коммуникациялық кеңістігі құрылатын техникалық құралдарды белгілеу және сипаттау үшін, «бұқаралық ақпарат құралдары» ұғымы пайдаланылады. Оған XX ғасырдың негізгі коммуникациялық құралдары болған теледидар, радио, пресса жатады, солар арқылы кәсіби журналистер ақпарат дайындап, таратқан болатын. Алайда, жаңа техникалық құралдың – компьютердің, сондай-ақ, Интернеттің пайда болуы - бұқаралық коммуникацияның қалыптасқан жүйесіне маңызды өзгерістер енгізді. Ол өзінің үйреншікті институционалды құрылымдарының шегінен шығып кетті. Мысалы, ұялы байланыстың пайда болуы индивидтің тұлғааралық коммуникациясы үшін де (телефон), сондай-ақ бұқаралық (радио тыңдау) коммуникациясы үшін де пайдаланатын құрылғысының пайда болуына әкеліп соқты. Яғни, дәстүрлі «бұқаралық коммуникация» және «бұқаралық ақпарат құралдары»ұғымдарымен беріле алмайтын және тұжырымдалмайтын техникалық құралдар пайда болды.

«Медиа» ұғымы коммуникативтік техникалық құралдар қызметін талдаудың бейтарап векторын білдіреді. Онда «бұқаралық» ұғымымен байланысты көп мағыналы коннотация жоқ, ол электрондық коммуникативтік құралдардың дербестендіру жағына қарай дамуы жағдайында ерекше маңызды болып табылады.

М. Маклюэн коммуникацияның әртүрлі құралдарын білдіру үшін қолданылатын «media» терминін ең бірінші болып пайдаланғандардың бірі. Ғалым заманауи қоғамға (атап айтқанда, балалар аудиториясына) теледидар сияқты коммуникация құралының ықпал ету әсерін сәуегейлікпен айтқан болатын. М.Маклюэннің: «The Medium is the message» («Хабарды беру құралының өзі (медианың) хабарлама болып табылады») деген атақты цитатасы, ғалымның хабарлама болып табылатын медиамәтіндер әртүрлі қабылдануы мүмкін, деген пікірін айтарлықтай анық білдіреді [6].

Сонымен, *алғашқы медиа*, адам тілі, ым және мимика сияқты тура коммуникацияны беру формалары болып табылады. *Екінші медиа* деп, техникалық тасымалдаушылар қолдау көрсететін ақпаратты жанамалау формаларын түсінеді. Ол, мысалы, кітап, суреттер, фрескалар, фотографиялар болуы мүмкін.

Дегенмен, коммуникативтік мазмұндағы өнімді («хабарламаны») жіберуші тарапынан техникалық құрал қажет (қалам, қарындаш, баспа білігі, кисть, бояу және т.б.). Қабылдаушы тарапынан хабарламаны алу үшін («оқу» үшін) шифрден шығаратын қосалқы құралдың қажеті жоқ. Бірде техникалық тасымалдаушылар жазып алған осы екінші медиалар өздігінен тасымалдаушысыз да қабылдана алады.

Үшінші медиа қабылдаудың техникалық жүйесі, техникалық тасымалдаушы, берудің техникалық жүйесі, көрсетудің техникалық жүйесі арқылы жүзеге асырылады. Бұл ретте хабарламаны жіберушіге де, алушыға да техникалық құрылғылар, құралдар қажет болады. Үшінші медиаларға, мысалы, теледидарды, радионы, CD, DVD және мультимедиалық-қосымшалар деп аталатын құрылғылар жатады.

Техникалық типологиямен қатар, Х. Бонфаделли ұсынғандай, «медиа» ұғымының мәнін қолдану бойынша да ажыратуға болады. Х. Пресс берген жіктеуді Бонфаделли, *медианың* адами белгі жүйесін сақтау мен тасымалдау үшін жарамды барлық адамдық

артефактілер мен техникалық құралдарды қамтитын техникалық ұғымы ретінде қарастырады («Коммуникативтік арналар»).

Ол медианың семиотивтік ұғымы, мысалы, коммуникологияда (коммуникативистикада) ол тапқан бір немесе бірнеше белгі жүйелері («Кодтар») арқылы материалданатын немесе білдіретін зияткерлік еңбекті беруді немесе манифестациялауды білдіреді деп санайды.

Медианың әлеуметік-институционалдық ұғымын Бонфаделли ерекше дағдылар, жұмыс формалары мен қайта өндірудің экономикалық жағдайы арқылы құрылатын әлеуметтік ұйымдардың маңыздылығымен түсіндіреді. Бұл ұйымдар қоғам үшін ерекше коммуникативтік қызмет жасайды және олар міндетті түрде әлеуметтік институциаланып, реттелуі тиіс. (Мысалы, «медиа- кәсіпкерлік») [7].

Г: Марси-Бенке мен М. Раттың медиабілім зерттеулерінде «медиа» ұғымының ауызекі сөйлеу үшін қолданылуы негізге алынған. Жастардың «медиаға» артықшылық көрсететінін диагностикалай отырып, олар «медиа» сөзін олардың өзінше (топ ішінде, жеке) пайдалануы мен түсінуін ескеру маңызды деп санайды. Эмпирикалық түрде жастар үшін, он негізгі медианы бөле отырып, Г. Марси-Бенке мен М. Рат оны келесі типтерге жіктейді:

Нарративтік медиаға: фильм, сериал, кітап, комикс, мультфильм, шартты түрде тіпті компьютер ойындары мен журналдар, сондай-ақ өте шартты түрде музыка да жатады.

Коммуниктивтік медиаға: телефон мен Интернет.

Әуені бар медиаға: фильм, сериал, мультфильм мен музыканың өзі жатады.

Белсенді медиаға: Интернет, телефон, компьютер ойындары жатады.

Экшн-форматтары бар (жедел сюжетті) *медиаға*: форматты фильмдер, кітаптар, комикстер, мультфильмдер және компьютер ойындарынан табуға болады.

Коммуникативтік форматтарға: кітап, журнал, сериал мен шартты түрде фильм, ұсыныстары және қызметтері мен Интернет жатады.

Қазіргі кезде Интернет-ұсыныстардың коммерциялануына байланысты, pull mediадан (ақпарат алынатын медиадан) push mediaға (ақпаратты өзі беретін медиаға) ауысу тән, ол Германияда медиабілім үрдісіндегі мәселелі өрістің тағы да бірі болып табылады.

Неміс медиапедагогтары медиабілім міндеттерін осы жіктеме ракурсында жиі шешеді, өйткені «жаңа push medianың айрықша ерекшелігі - сіз оларды емес, олардың сізді тезірек табатындығы» болып табылады [9].

Бұл жіктемеге бөлу арқылы, медианы коммуникация критерийі бойынша ажырата отырып, білім алушы аудиторияның оқытушылармен өзара әрекетін көбірек түсінуге ықпал етеді. Коммуникативтік технологиялардың әлеуметтік қызметі нақты қоғамның медиаортасын (медиакеңістігін) құрайды.

Медиаортаны өзгерту, бір жағынан, коммуникативтік инновацияларды енгізу; коммуникативтік техниканы пайдалануда және т.с.с. белгілі бір құқықтық тәртіпті қалыптастыру бойынша әлеуметтік күштер (топтар, жекелеген индивидтер) қызметінің нәтижесі; екінші жағынан – қоғамдық түрлендірулердің өте маңызды факторы, өйткені ол адамдардың өмір салтын, әлеуметтік практиканы өзгертеді, және соның салдары ретінде ойлау мен өмірді түсінудің жеке тәсілдерін де өзгертеді.

Сондықтан қазақстан қоғамының медиаортасының қазіргі даму барысында өзгеріп отыратын коммуникациялық орта жағдайында үлкендердің, балалар мен жастардың

медиабілім үрдісіне тартылуына байланысты педагогтар алдына бірқатар міндеттер қойылады.

Әдебиеттер тізімі:

1. Данилин, С. Н. О современном понятии информации / С. Н. Данилин // Информационные технологии. - 2003. - № 11. - С. 53-57.
2. Тавокин, Е. П. Информация как научная категория / Е. П. Тавокин // Социологические исследования. - 2006. - № 11. С. 3-10.
3. Маклюэн, М. Галактика Гутенберга. Становление человека печатающего / М. Маклюэн. - М. : Академический проект, 2005. 496 с.
4. Белл, Д. Грядущее постиндустриальное общество / Д. Белл. М. : Академия, 1999. - 782 с.
5. Мартин, У. Дж. Информационное общество : реферат / У. Мартин // Теория и практика общественно-научной информации : ежеквартальник / АН СССР, ИНИОН ; гл. ред. В. А. Виноградов [и др.]. -М., 1990. -№ 3. - С. 115-123.
6. Bonfadelli, H. Medieninhaltsforschung. Grundlagen, Methoden, Anwendungen. - Konstanz: UVK 2002, 212 S.
7. Marci-Boehncke, G./Rath, M.: Jugend - Werte - Medien: Die Studie. Weinheim: Beltz, 2007, 256 S.
8. Kelly, Kevin; Wolf, Gary: Push! Kiss your browser goodbye, the radical future of media beyond the web. In: Wired, Nr. 5.03, Maerz 1997; http://www.wired.eom/wired/archive/5.03/ff_push.html

ДЫБЫСТАР ЖІКТЕЛІСІ АРҚЫЛЫ ЖАСАЛҒАН СӨЗДЕРДІҢ СЕМАНТИКАСЫ
SEMANTICS OF THE WORD, FORMED BY SOUND ALTERNATIONS

Ғ.Б.ШОЙБЕКОВА
Филология ғылымдарының кандидаты, қауымд. профессор м.а.shoibekova_gaziza@mail.r
А.Қ.АБДРАСИЛОВА
Педагогика ғылымдарының магистрі, оқытушы
ҚазМемҚызПУ altınay@mail.ru

Түйіндеме: Мақалада дыбыстар жіктелісі ақылы жасалған сөздердің семантикасы қарастырылған, Теориялық мәселе мысалдар арқылы дәйектелген. Семантикалық тәсілдің транспозициямен тікелей байланысты екендігі көрсетіледі. Сол арқылы тілдегі сөз таптарының жіктелуіне әсері бары сөз болады. Тілдегі заттану, сын-сапалану, үстеулену, сандану, шылаулану, модальдену т.б. үдерістерінің орындалуы арқылы мағыналық дамуға түсіп, жеке тілдік бірлік ретінде қолданылатыны көрсетілген.
Түйін сөздер: сөзжасам, семантикалық тәсіл, лексика-семантикалық тәсіл, транспозиция, сөз таптары, заттану, сын-сапалану, шылаулану, модальдену

Abstract: The article discusses the attention is directed on history of studyung of semantic method of word-formation. The transposition and the features of derivatives formed by the semantic method are considered.
Key words: Word formation, semantic way, transposition, substantivation.

Сөзжасамның семантикалық (конверсиялық) тәсілі – ең көне тәсіл. Себебі конверсияның негізінде, өзегінде мағына жатады. Қазақ тілі – мағыналық құрылымға сүйенген тіл. Сондықтан тіліміздe мағыналық жақтан дамыған сөздер көптеп саналады. Транспозицияланған сөздерді семантикалық аспектіден қарастырған дұрыс. Бұл үшін сөз таптарын, оның құрамындағы сөз мағыналарының сәйкестігін салыстырмалы түрде зерттеу қажет.

Сөздердің заттық, сындық, сапалық, сандық, қимыл мағыналарына ауысуы уәжделу негізінде іске асады. Тілдегі сөздердің заттық мағынаға көшуі жайлы түркологтар Н.А.Баскаков, А.Н.Кононов, Н.К.Дмитриев, Э.В.Севортян, Б.М.Юнусалиев, Б.А.Орузбаева айтып өткен болатын. Ескерткіштерді зерттеу барысында ғалымдар есімдер мен етістіктердің тұлғалық жағынан бөлінбегенін байқаған. Сол процесс осы күнге дейін жалғасып келеді. Кейінгі зерттеулер бұл құбылыстың көне ескерткіштер құрамында ғана емес, қазіргі түркі тілдерінің барлығында дерлік кездесетіндігін айтып жүр.

Алғашқы кезде адамзаттың тілді қолдануында сөздер ешқандай категорияға тәуелденбеген. Қазақ тілінде мағыналары дамуы нәтижесінде сөздер транспозицияланып, заттану, сын-сапалану, сандану, шылаулану, үстеулену, етістіктену, есімдену процестерін бастан кешіреді. Сөйтіп қазіргі тіл тұрғысынан бір сөз табынан екінші сөз табына ауысады.

Қазақ тіліндегі сөздерді сөз таптарына бөлудің алғашқы соқпақтарын салған Н.И. Ильминский, П.М. Мелиоранский екендігін лингвист ғалым Т.Қордабаев өз мақаласында жазады. Ал қазақтың төл ғалымдарының ішінен морфологиялық құрылым жайлы жазылған

еңбектің бастауы – А.Байтұрсыновтың 1920 жылы жазылған "Тіл – құрал" атты оқулығы. Ол сөздерді атауыш сөздер мен шылау сөздер және одағай сөздер деп үш топқа бөледі:
Атауыш сөздерге: зат есім, сын есім, сан есім, есімдік, етістік жатса;
Шылау сөздерге: үстеу, демеу, жалғаулық;
Одағайға: еліктеуіш, лептеуіш сөздерді жатқызған [1].
Бұл күнде тіл біліміндегі сөз таптары категориясы біршама зерттеліп, толық грамматикалық категория екені айқын болып отыр. Сөздердің бір категориядан екінші категорияға өтуін зерттеудегі аса тиімді жол – семантикалық сөзжасам. Осы категориялардың семантикасы мен қызметі бір арнаға тоғысуы керек. Егер де сөздердің мағынасы заттың, сапаның, қимылдың жеке лексика-грамматикалық категориялардың абстракциялануы, уәжделуі арқылы пайда болса, ол тілдің дамығандығын көрсетеді.
Қазақ тілінде төс (адамның мүшесі), төс (құрал), төс+е (қимыл атауы), без (адам денесіндегі зат), без (шошыну), без (қашу, зыту), жел (табиғи құбылыс), жел (жүгіру, желу), жел (суықтан болатын ауру) сөздерінің түбір күйінде, омонимдік қатар құрып бір түбір сөздің қимылдық мағынада да, атаулық мағынада да келіп ұғынылатындығын сөзжасам саласын зерттеп жүрген ғалымдар жазып жүр. Көне тілімізде етістік – есім корреляттары молынан кездеседі. Қазіргі біздің тілімізде қолданып жүрген семантикалық тәсілмен дамыған сөздер – сол байырғы, көне ғасырлар жемісі. Бүгінгі тіліміздің жай-күйінде мұндай процесс өте аз жүреді, себебі біздің бүгінгі тіліміз жалғамалылық дәуірінде өмір сүріп жатыр.
Қазіргі қазақ тілінде сындық мағынада қолданылып жүрген *жөн сөзінің транспозицияланып, семантикалық тәсіл арқылы дамуы.*
о~ө, у-ы дыбыстарының алмасуындағы түркілік ерекшеліктер:
Жөн I. 1. Жай, әншейін. Жөн жерге қыз бермейді Балта бабаң, Грубиян әлің үшін бір тамам. Шаңменен, Сәметпенен құда болған, Япыр-ау, Құлжекеңмен біз-ақ жаман (Айтыс). 2. Мән-мәніс, сыр, жағдай. Есітсем үнін, Білсем деп жөнін, Көп іздедім қаңғырып (Абай). 3. Ыңғай, рет, орын. Е, алса несі бар? Бәйгіні Ысқақ емес, мен алатын жөнім емес пе?-деді Ыдырыс жалтаңдап (С. Сейфуллин, Шығ.). 4. Дұрыс, ақиқат, әділ, шын, рас. Бөжей өз ішінен: "Шариғат та жөнге, шынға қарайтын шығар, ақай жоқ, ноқай жоқ, көрінгенге бұйда бере бермес" (М. Әуезов, Таңд. шығ.). 5. Кім екендігі, шыққан тегі, аты-жөні, жай-жапсары. Ақсақал, жөніңізді айтыңызшы, кім боласыз?-дедім мен өтінген пішінмен (Қазақстан).
Жөн II. Жол, жоралғы, әдет-ғұрып. Жолдан, жөннен сен адасты екен деп, адаса алма алмаймын, ел адаса алмайды (А.Ханкелдин, Қараторғай) [ҚТТС].
Қазақ тілінің түсіндірме сөздігінде берілген мағыналары шартты түрде қазіргі қазақ тіліндегі мағыналары деп аталады. Шартты дейтін себебіміз, бұл түсіндірме сөздің де шыққанына жарты ғасырдың жүзі болыпты. "Елу жылда ел жаңа, жүз жылда қазан" демекші, тіл де осы жылдар ішінде тоқтаусыз даму үстінде болды. Сөйтіп ол мағыналар да тарих қойнауында қалып бара жатыр. Енді көне түркі тіліндегі мағыналарымен салыстырып көрейік:
Jon Способ, манера поведения, яғни жөн, жол, өзін-өзі ұстауы, әдеті [ДТС]. Бұл тұрғыдан келгенде қазақ тіліндегі жөн II мағыналы сөзбен қатар тұра алады. Қазіргі тіліміздегі жол, жоралғы, әдет-ғұрып мағынасының түп негізі көне түркі тіліндегі *jon* сөзінде жатыр екен. Ал қалған мағыналары тілдің даму барысында семантикалық жолмен пайда болған. Сонымен бірге қазақ тілінде *жөн* сөзі *жосық* сөзімен тіркесіп келіп, *жөн-жосық* түрінде де айтылады. Бұл көне түркі тілінде josun сипатында әдет-ғұрып, заң, ереже мағынасында қолданылған екен [ДТС]. Осыған қарап, тілімізде жалпы мағынасы бірдей, бірақ жазылуы өзгеше болып

екі сөзден тіркесіп немесе қосарланып келетін сөздер тобы бар екеніне көз жеткіземіз. Мысал келтірер болсақ, киім-кешек, бала-шаға, жол-жоралғы немесе жөн-жоралғы, түп-тамыры, жөн-жосық, жолдас-жора, жол-жөнекей т.б. Бұл сөздерді семантикалық тәсіл арқылы жасалған деп айта алмаймыз, бірақ реті келіп отырған соң қозғалып отырған сөз. Бірақ бұл жаңалық емес, ғылымда танылған мәселе. Ал жоғарыда келтірілген josun сөзі қазіргі тілімізде тек диалектілік сипатта ғана қолданылады екен:

Жосын. диал. Әдет-ғұрып, салт. Бұрыннан келе жатқан жосынды білмейді екенсің [ҚТТС]. Бұл сөз мағынасының қолданылу аясының тарылғанын көрсетеді. Тілдің даму процесінің бірден-бір өлшемі осы.

Сонымен, *жөн* сөзінің семантикалық дамуында бірінші мағынаны заттық мағына иемденсе, семантикалық тәсіл арқылы дамудың нәтижесінде сындық мағына уақыт шеңберінде пайда болады. Сөйтіп транспозиция нәтижесінде сын есім сөз табының құрамы толығады. Алғашқы заттық мағына көнеден келе жатқан әдет-ғұрып, салт-сана, ереже болса, осының негізінде әбден қалыптасқан салт, әдет, ережелер дұрыстық мәнге көшіп, сындық мағынаны тудырады.

Тіліміздегі кей заттардың денотаттық, сигнификаттық мағыналары зат пен олардың сипатының ерекшеліктерімен байланысты. Бұл көне дәуірдегі атау сөздер – өз бойларына заттық ұғыммен бірге сын-сапа ұғымдарын жинаған грамматикалық топ. Осының нәтижесінде *көк* – түс, *көк* – аспан, *көк* – шөп; *қара* – түс, *қара* – қараңғылық, *қара* – зат (алыстан қара көрінді), *қара* – қимыл атауы – көздің қарашығының қызметіне байланысты туындаған мағына т.б. сияқты сөздер сөздік қорымызды молайтуда. *Сарығ* сын есімінің мағынасы *сарғаю, сарылу* қимыл мағыналарымен тікелей байланысты. Ұзақ тұрған соң, күткен соң *сарылып, сарғаю* семасы пайда болған. Сигнификаттың тууы, қалыптасуы есім тұлғалардың алғаш сөйлем ішінде анықтауыштық қызметке ие болып, соңынан сындық мән алуына негізделеді. Э.В. Севортян сын есімдерді зерттей отырып, олардың екі жолмен жасалатындығын айтқан: 1) зат есімдердің функционалды-семантикалық трансформация жолымен; 2) аффикстер жалғану арқылы.

Жөн, қара, көк, сары секілді туынды сындық мағыналы сөздер ғалымның айтқан функционалды-семантикалық трансформация жолымен немесе тіл білімінде түрліше аталып жүрген семантикалық тәсіл арқылы жасалып, транспозицияланған.

Түркі тілдерінің салыстырмалы морфологиясын зерттеген А.М.Щербак: “В тюркском праязыке прилагательные не имели особых морфологических показателей и самосуществование их как самостоятельного лексико-грамматического разряда имен вызывает большие сомнения”, - деп, түркі тілдеріндегі сындық мағыналы сөздердің ерекше морфологиялық көрсеткішке ие бола алмағандығын жазады [2].

Қазақ тілінің тарихи грамматикасын зерттеген М.Томанов: “Сын есімдердің грамматикалық класс ретінде қалыптасуы зат есімдермен байланысты құбылыс. Зат есімдер зат жайлы ұғыммен бірге сын, сапа ұғымдарын да бойына жинақтаған грамматикалық класс болды”, – дейді [3]. Ғалымның пікіріне қосыла отырып, түбір сөздердің (түбір зат есімдердің) мағыналарының кеңеюі, жіктеліп, сараланuы нәтижесінде мағыналық байланысы бар сөздер тілдің сөздік құрамын бірте-бірте молайтқан дегенін қолдаймыз.

Сын есімнің тарихи табиғаты, сипаты өте қызық. Баға берушілік қабілеті бар, сын-сапаны білдіретін сөздерді адамдар көбірек пайдаланады. Себебі бір затты көргенде немесе бір

құбылысты байқағанда адам миына сигнал барып, өзі көріп тұрған зат пен құбылыстың ерекше белгілерін жинақтайды. Ол белгілер сыртқа сөз арқылы шығып, таңбаланады.

Қазіргі тіліміздегі конверсиялық жолмен жасалған сөздердің табиғатын ашуда құрылымдық жақтан қарастыру жеткіліксіз. Бұл тәсілдің айқын сипаты тек семантикалық қырын тануда ғана жүзеге асатын іс. Ал аффиксация тәсілі арқылы пайда болған сын есімдер жайлы конверсиялық тәсілдің сын-сапалану процесін зерттеген Ж.Т.Сарбалаев: “Адъективация тәсілі арқылы сөз жасау, яғни сын есімнің басқа сөз таптарынан ауысып келген сөздер арқылы толығуы сын есімнің сөзжасам жүйесінде аффиксация тәсілі пайда болғаннан кейін бәсеңдеген”, – деп жазды [4]. Қазіргі тіліміздегі сын есім жасайтын аффикстердің көп болуы, өнімділігі осының айғағы.

Тіліміздің сөздік қорында сандық мағынаны беретін сөздер ерекше тұрады. Себебі тек сөзбен ғана емес, цифрмен белгіленіп, математиканың да зерттеу нысаны болуында деп ойлаймыз. Қазақ тіліндегі сан есімдер жайлы еңбек арнаған ғалым Ә.Хасенов: “…сандық семантикалы есімдер мен сөз тіркестері, түрік тілдеріндегі негізгі сан атаулары зат есімдерден бөлініп шықты” деген жорамал айтады. Сандық мағынадағы сөздердің мән-жайы, сипаты туралы әр түрлі болжамдар айтылады. Мысалы “Сравнительно-историческая грамматика тюркских языков” (1986) атты кітапта сандану процесі тек сандық, көлемдік, мөлшерлік ұғымды зат есімдердің қолданылуы деп түсіндіріледі. Сандық мағыналы сөздердің дербес сөз табы болып қалыптасуы жайлы профессор М.Томанов былай деп жазды: “Бір кезде зат пен қимыл, әрекетті білдірген сөздердің кейбірі адам баласының айналадағы дүние жайлы ұғымдарының дифференциялануына адам ойының интеллектуалдық өсуіне байланысты сан, зат пен құбылыстың сандық мөлшерін, шамасын білдіре бастауы әсте жат құбылыс емес. Екінші жағынан, басқа сөз таптарынан сандық мән алып, сан есімге ауысқан түбірлер тілдің даму барысында өзара бірігу жолымен немесе аффикстер арқылы күрделеніп отырған”. Қазіргі қазақ тіліндегі сан есімнің сөзжасам жүйесін жеке зерттеу нысаны ретінде қарастырған ғалым Н.Оралбаева жалпы сөзжасамда сан есімнің жасалуында семантикалық тәсілдің бар екендігін жазады. Аталған сөзжасамның тәсілі еңбекте арнайы сөз болмайды.

Сандық атаулар заттық, қимылдық атаулардың макросемаларынан жіктелген. *Үш ~ ұш ~ ұш және үш ~ үш сөздерінің транспозицияланып, семантикалық тәсіл арқылы дамуы.*

у~ұ, у~ү дыбыстарының алмасуындағы түркілік ерекшеліктер:

Үш. Сан. Екіден кейінгі есептік сан [ҚТТС].

“Үш” сандық мағыналы сөздің негізінде қазақ тілінде синтетикалық тәсіл арқылы үшем, үшеу, үшкіл, үшкілсіз, үшкілтім, үштік сынды туынды сөздер пайда болып, сөзжасамдық тізбек құрайды. Көне түркі тілінде “уч” сөзі сандық *үш* мағынасын берген. “Үш” сан есімі тілдің екі сипатында ешқандай мағыналық дамуға түспеген.

М. Қашқари сөздігінде: *Уч 1. Тау ағашы. 2. Заттың ұшы. 3. Бір нәрсенің бітуі, шегі. 4. а) ұшу, ә) өлу, б) жығылу, в) өшу, сөну* мағыналары таралған. *Үш-уч-үч* тұлғаларының мағыналық тығыз байланыста екендігін білеміз. Біздіңше, *үш* сандық мағыналы сөздің алғашқы көне мағынасы *ұш – заттың ұшы* атаулық мағынасы болған. *Үш – уч – үч – ұш* тұлғалары бір-біріне себепші негіз болып мағыналық байланысқа түскен. Мысалы, *үш* саны - *үш нүктенің бірігуінен* пайда болған. М. Қашқари сөздігіндегі *уч - тау ағашы – жоғарыда*, *үш нүктенің түйіскен жерінде* шыққаны үшін зат атауы болып қалыптасқан. Ал *уч – шекаралық аудан – ауыс мағынасында заттың ұшы, шегі, шеті* мағынасының негізінде пайда болған. Уч 4. Бір нәрсенің бітуі, шегі мағынасы Уч 3 семасынан тарап тұр. Уч 5. – ұшу

мағынасы, биікке көтерілу семасымен қоса антонимдік мағына да бар. *Ұшу – ұшып түсу – яғни белгілі бір шекке жетіп құлау.* Мысалы, *мұрттай ұшты –құлады*. *Жығылу, өлу, өшу, сыну* – мағыналық қырлары осы *ұшып түсу* мағынасынан тарап тұр. Сандық мағынадағы *"үште" – үш нүкте түйіседі*, "*ұш*" атауында *үш нүкте түйісіп, заттың, нәрсенің шетін, шегін, бір нүктесін* көрсетеді. Демек, *"үш" сан есімі - үш нүктенің бірігуі мен "ұш" – бір нәрсенің ұшы – бір құбылыстың атауы*. Заттық мағына уақыт өте келе сандық мағынаға ауысқан. Сөйтіп семантикалық тәсіл арқылы бірнеше мағыналы сөздер дамыған. Түрколог, алтаист ғалымдардың пікірінше, бір, екі, үш, төрт, бес, алты, жеті сан есімдер өзге сөз таптарынан транспозицияланып, санданған. Диссертацияда семантикалық тәсіл арқылы дамып, санданған *үш* сөзі талданып отыр. Сонымен, түркі (қазақ) тілдеріндегі сан есімдердің алғашқы бастау көздері – адам танымы.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Байтұрсынұлы А. Тіл тағылымы. А., 1991.
2. Щербак А.М. Сравнительная морфология тюркских языков. М., 1948.
3. Томанов М. Қазақ тілінің тарихи грамматикасы. А., 1988.
4. Сарбалаев Ж.Т. Сөзжасам мәселелері. А., 2000.